AZİZ NESİN
bütün kitapları

5

Karacan
YAYINLARI

LIBRARY OF
SCANFAN

AZİZ NESİN
bütün kitapları
V

Karacan
YAYINLARI

KARACAN YAYINLARI
AZİZ NESİN / BÜTÜN KİTAPLARI
Yayın hakkı : Aziz Nesin
Türkiye'de yayın hakkı : Karacan Yayınları A.Ş.
Haziran 1982
Dizgi, baskı, cilt : Ağaoğlu Yayınevi Tesisleri
Tel. : 27 73 37

GÜVERCİN

F. Celâlettin'in (Dr. Fahri Celâl Göktolga) Yeni İstanbul Gazetesindeki bir yazısını sunuyorum. Ne yazık ki, bu gazete kesiğine, tarihini yazmayı unutmuşum.

Sözüne inanılır dost ağzından dinledim:

«Bilmem beş-altı yıl oldu mu?... Belki daha yakındır. Üsküdar'da, Vâlideiatik civarında dolaşırken hapishane olan eski tımarhanenin pencerelerinden birinde bir güvercin gördüm. Yufka yüreğim ufalıverdi. Hicrette Peygamberimiz bir mağaraya sığındığı zaman, o mağaranın kapısında çarçabuk yuva kuran kuşu hatırladım. O zaman Resûlüllah'ı, peşindeki düşmanlarının gözünden korumuş olan mübarek hayvan bu sefer de, bir mihnethânede bitakım bahtsızları teselli ediyor, dedim. Yanımda yalın ayaklı ve tüylü kafalı, onbeş yaşlarında bir çocuk peyda oldu... Bir küçük küstah... Dur yavrum, yapma yavrum, demeye kalmadı, aynı pencereye ikinci bir güvercin gelirken çatala bağlı lâstiği ile nişan aldı ve bir çakıl taşını nâzlı hayvanın tâ kalbine sapladı. Güvercin çırpına çırpına az ötemize düştü... Oğlan, kuşu almak için, ben de oğlanı pataklamak için koştuk. Bir de ne görelim?... Güvercinin her iki kanadının altında birer küçük paket bağlı Birinde esrar, öbüründe eroin...»

Ne günlerdeyiz? Güvercinin, o mübarek hayvanın mahpushaneye esrar ve eroin sokan kaçakçı olduğunu kim tahmin edebilir?... Şimdi anlıyorum ki kuş bize sulhun defne dalını niçin getiremiyor... Temiz mahlûkları baştan çıkaranlara lânet...

Sözgelimi ekliyorum: Meçhul haytaların zehir kaçakçılığında kullandığı güvercin, asırlardan beri postacılık edegelmiştir. Garibi şu, uçak devrinden asırlarca önce küçücük beyaz kanatlarının kudreti yettiği kadar mektuptan başka şeyler de taşımış, hava yolu ile ilk nakil vasıtası olmuştur. Meselâ, Hicretin dördüncü asrında Mısır hükümdarlarından Sultan Aziz'in canı, mevsiminde Şam kirazı ister ve kiraz yemek için Şam'a gitmeğe karar verir. Seyahat muhakkak ki çok ağır masraflara mal olacaktır. Veziri Yakub: «Seyahatinize sebep başka bir madde var mı?» diye sorar. Sultan da: «Hayır... Sadece kiraz yiyeceğim...» der. Vezir Yakub, Şam Valisine hemen bir güvercin uçurur, kuşun ayağında bir nâme bağlıdır ve nâmede şu emir yazılıdır: «Yüzyirmi güvercini ikişer çatal kirazla Mısır'a uçurun...» Bikaç gün sonra önünde bir tabak Şam kirazını bulan Sultan Aziz, seyahatten vazgeçer.

KENDİNİ SAVUNMA İÇGÜDÜSÜ

Müzisyen dostum Cenan Akın anlattı:

«Paşabahçe sırtlarında, tepede evim var. Bir de köpek almıştım. Yaz geceleri, kırda ve evimin bahçesinde kurbağa çok oluyor. Köpeğim, geceleri atlayıp sıçrayan kurbağaların üstüne atılıyordu. Bir gece yine sıçrayan bir kurbağaya atıldı. Kurbağanın, köpeğin pençesinden kaçıp kurtulma olanağı yoktu. Kurbağa, iki arka ayağı üzerine dikilip, öylece kıpırtısız kaldı. Köpek, hiç kıpırdamayan kurbağanın başında bisüre bekledi. Sonra onu bırakıp gitti. Başka geceler de dikkat ettim; kurbağalar köpek tehlikesiyle karşılaşınca, iki ayakları üstüne dikilip kıpırtısız kalıyor, köpek başlarından gittikten sonra yürüyorlardı. Köpekler de, kıpırdamadan duran kurbağalar dokunmuyorlardı. Kurbağaların canlarını savunma içgüdüleri şaşılacak şey!»

SUÇLU DEĞİL Kİ

Güngör Dilmen, bir gece bizi yemeğe çağırmıştı. Sofraya bir tencere getirip benim açmamı istedi. Tencerenin kapağını açıp da, içinden birden tavşan fırlayınca korkmuştum, sofradakiler de gülüşmüşlerdi. Güngör, canlı tavşanı tencereye kapamış; tencereden fırlayan tavşan bizi eğlendirmişti.

Pıtrak iyi bir kediydi ama, arasıra evin mutfağına kakasını yapıyor, buyüzden de Güngör'den dayak yiyordu. Güngör, her zaman evde bulunmadığı için Pıtrak'ı dışarıya kakasını etmeye alıştıramıyordu. Bu suçu yüzünden dayak yiyeceğini anlayınca, Pıtrak hemen kaçardı.

Bigün yine Güngör, mutfakta Pıtrak'ın kakasını gördü. Çok kızdı. Pıtrak'ı dövmeye başladı. Şaşılacak şey, Pıtrak dayak yiyor ama kaçmıyordu. Kaçmadıktan başka, bir kakaya bakıyor, bir başını kaldırıp Güngör'e bakıyordu. Pıtrak, neden dövüldüğünü anlamamış gibiydi. Güngör, eğilip yerdeki şeye baktı: Yerdeki şey, Pıtrak'ın kakası değil, Güngör'ün dün gece yağda kızarttığı uzun biberlerden biriydi.»

KANLI MEYDANLAR

Aşağıdaki yazı, Sami N. Özerdim'in «Sevgiye Saygı» adlı kitabından alınmıştır:

«.....Levent'in başıboş bir Bobi'si vardır. Hayvan, kendisini sevdirmeyi başarmış ki, sağdan soldan ona bakanlar bulunmaktadır. Ama, evinde köpek besleyen bir bayan, Bobi'yi «sarkıntılıktan» dolayı Belediye'ye şikâyet etmiş. Bigün iki adam çıkagelmiş. Bobi'ye cezasını vermeye girişmişler. Hani akla ilk gelen, adamların köpeği alıp götürmeleri, nerde uygunsa orda öldürmeleridir. Öldürme eylemi güzel bir iş değil, ama onun da uygarcası vardır elbette. Ancak adamlar, yalvaran kadınların, korkulu gözlerle bakan çocukların önünde köpeği bir köşeye sıkıştırmış, sonra da... Güneşte parlayan bir tabanca... Güpegündüz... Gazeteci ailelerinin oturduğu bir semtte... Belediye memuru yada işçileri, boğa güreşi seyrine alışmamış, acıma duyguları pek yumuşak olan bir ülkenin kadınlarıyla çocuklarının gözleri önünde tabancayı köpeğin beynine boşaltmaktan çekinmemişler. Hayvan hemen ölse ne iyi! Kanlarıyla sokağı sulaya sulaya sağa sola koşmuş, duvarlar aşmış; sonunda akılsız avcıların eline geçmiş; henüz canını vermeden, kanlı izler bırakarak sürüklenmiş, arabaya tıkılmış.

Kadınların haykırışları karşısında yabanıl avcının tepkisi «Görevime engel olmayın!» sözlerinden, homurtulardan öteye geçmemiştir. Bizde memurun, benzerlerinin en büyük silâhı budur: «Görevime engel olmayın!»

California'da yalnızlıktan bunaldığım günlerde bir kedi yavrusu edinmiştim. Evsahibi bunu haber alınca —belki hayvan, evsahibinin malı olan eşyayı tırmalar da zarar verir diye— kediyi evden çıkarmamı istedi. Oralarda bir hayvanı sokak ortasına bırakmak da olmazdı. Amerikalı arkadaşlarıma danıştım. Yufka yürekli bir bayan: «Öldürülmesini istemiyorsanız kediyi falan yerdeki büroya teslim edersiniz. Öldürülmemesini de söyleyin!» dedi. Dediği gibi yaptım. Küçük yaratığın yaşamı güven altına alınmış oldu. Öldürülmemesi kaydını koymamış olsaydım kediyi yokedeceklerdi ya, herhalde sokak ortasında tabancayla değil... Bunun yolunu, yöntemini merak etmedim; sormadım. Ama insanlar öldürmek zorunluğu karşısında kaldıkça bunun en «insancıl» yollarını arayacaklardır. Bu, kuşkusuz...

Hayvanları koruyan dernekler bizde de var. Nasıl çalışır, ne denli ilgi görürler, bilmiyorum. Hayvan sevgimiz de dağınık duygular düzeyinde... Kimimizse, insanların binbir derdini anımsayarak hayvanlar için dernek kurmanın fantezi olduğuna inanır. Oysa, hiç de öyle değildir. Hayvanları koruma isteği, önce

uygarca bir düşünüşün ürünüdür. Çocuk eğitimi kitapları, çocukların hayvanlara kötü işlem yapmalarını ilerisi için bir tehlike olarak gösterir ana-babayı uyarırlar. Acıma duygusunun bir bütün olduğuna inanmalıyız.

Uygarlık tarihi insanlığın geleceği, yararı uğruna kendini feda etmiş insanları yazmaz sadece... Tıp deneylerinin kahramanlarına şimdi de uzay yolcularının kahramanları katılıyor. Hem de adsız yiğitler değil bunlar artık... Uzay araştırmalarında insanlara öncülük eden köpeklerin, maymunların adları da var... Hergün gazetelere fotoğrafları dağıtılıyor; bunlar arşivlerde saklanıyor. Hayvancıklar, gördükleri işin büyüklüğünden habersiz; ama onların habersiz olmaları uygarlık tarihine geçmelerine engel olmuyor.

Geçen gün gazetelerde, uzay maymunlarından birine, bakıcısının elma verdiğini gösteren fotoğraf karşısında hep bunları düşündüm... Bana öyle geldi ki, elmayı almak için elini uzatan zeki bakışlı hayvan, yaptığı işin sorumunu da bilmektedir. Duruşuyla bakışı sanki bunu anlatıyordu. (1961)»

ATIN APTALI

Oyun yazarımız Orhan Asena anlattı:

«Askerliğimde, çok aptal bir atım vardı. O denli aptaldı ki, ben üstünde giderken, işemek için bacaklarını açıp işeme durumu alır, tam işeyecekken, önümüzde giden yüzbaşının atı da bacaklarını açıp şarıltıyla işeyince benim aptal atım şarıltıyı duyar, kendisinin işediğini sanıp, işemeden yürürdü.»

HAYVANLARI KORUMA

Bundan önceki yazıda Sami N. Özerdim'in düşüncelerini destekleyeci nitelikte olduğu için, Türkiye Hayvanları Koruma Derneği Başkanı Veteriner General Prof. Saadettin Yarar'ın 1 Aralık 1975'te Tercüman Gazetesi'nde çıkan yazısından son bölümü buraya aktarıyoruz:

Hayvanların korunması ile ilgili bütün faaliyetlerimizde açıkça itiraf etmek isteriz ki, gerek Türk Ceza Kanunu'nun ve gerekse Belediye talimatlarının yasakladığı haller maalesef gerektiği kadar vazifeliler tarafından takibe uğramamaktadır.

Bugün şehrimizde yalnız vatandaşlarımız değil, turistlerin gözleri önünde dahi hayvanlar kötü muamelelere maruz kalmakta, insanî duygularımızın emrettiği icaplar yanında maalesef görevlilerin takiple yükümlü oldukları haller bile takipsiz kalmaktadır.

Arabalara koşulan ve fazla yük yüklenen hayvanların çekî gücünü aşan bu hizmetin yapılamaması halinde dövülmekte, pazarlarda hayvanlara işkence edilmekte, aç bırakılmakta, geçimlerini sırtlarından temin ettikleri hayvanlarına hayvan sahipleri değil devamlı, hattâ çalışmadığı zaman lüzumlu olan kaloriyi teminden uzak yem vermek suretiyle aç bırakırken, hiçbir ilgili bunlarla meşgul olmamaktadır.

Hayvanların zararsız hale getirilmesi için belediyemizin, yıllardan beri uyguladığı zehirleme ve silâhla öldürme usullerini engellemek ve daha çok mütekâmil metodların uygulanması için, yetkililerle yaptığımız devamlı görüşmelerden bugüne kadar maalesef müspet bir sonuç elde edilememiştir. Kaldı ki, belediyemizin veteriner teşkilâtı vardır ve onlar, sokaklarda başıboş köpek ve kedilerin zararsız hale getirilmesinde uygar milletlerin kullandığı metodları pekâlâ bilirler ve bu hizmeti yapmakla vazifeli olan servise tavsiye-

lerde bulunabilirler. Ve bu vahşetin bu şekilde devamını da önleyebilirler.

Bizce bu iş, Hayvanları Koruma Derneği'nden evvel Belediye Veteriner Teşkilâtı'nın vazifesidir.

Toplumda yerleşecek hayvan sevgisi, şefkat ve merhamet hissi, o millette sükûnet içinde yaşamak, hak ve hukuka riayet hislerinin yerleşmesini sağlayacaktır.

Türkiye Hayvanları Koruma Derneği yıllardan beri özel ve kamu sektöründen maddî bir destek gözetmeksizin, kendi yetenekleri içinde, hayvanları korumayı hedef tutan bütün mevzuatın uygulanması için devamlı çaba göstermekte, icra organlarını uyarmakta ve bu işi her zaman artan bir hızla takip ederek gelecekte daha büyük güçle faaliyetine devam etmek azmindedir.

KÖPEKLER ÜSTÜNE

İlia Ehrenburg

Beş yılda «İnsanlar, Yıllar, Yaşamlar» adlı kitabımı yazdım. Bu kitapta hem kendi yaşamımı, hem de tanıdığım kimi kişileri anlatmaya çalıştım. Şimdi de Yunost «Gençlik» dergisi okurlarına köpeklerden sözetmek istiyorum. Neden köpeklere değgin konuşmak istediğimi sorarsanız, ilkin köpekleri çok severim de ondan... Bu da ne bir üstünlük, ne bir eksikliktir. Kimisi atları sever, kimisi kedileri, kimileri de hiçkimseyi... Bana gelince, çocukluğumdanberi köpeklere bayılırım.

Bizde, bu köpek sevgisini pek de iyi saymayanlar var. Ama bence bir insan «Köpoğlu» diye söverken, yada «Faşist itleri!», «Faşist köpekler!» diye yazarken, yalnız kendi fantezisinin yoksunluğunu, aşırı kurumluluğunu göstermekten başka bişey yapmış olmaz. Hiçbir zaman hiçbir köpek —hattâ faşistlerin terbiye ettikleri bile— Hitlercilerin canavarlıkta vardıkları yere varamamışlardır. Köpekler konuşabilselerdi, aralarında konuşurlarken kendi cinslerinin kötülerini cellâtlık eden insanlarla bir tutar, yani böylelerine «İnsanoğlu insan!» derlerdi.

Londra köpekleri beni hep şaşırtmıştır. Ama hepsinin de soylu ve şımartılmış olmalarından değil, sokaklarda gezinirlerken çok terbiyeli oldukları için... Orda tasmalı köpek göremezsiniz. Londra'da, köpekler bağımsız dolaşırlar, sanki köpekler için bir özgürlük anlaşması yapılmış gibi... Bakarsınız, kimileyin birbirleriyle yolda tanışırlar, kimileyin de birbirlerine aldırmadan geçip giderler. Bağımsızlıklarını göstermek için, geri dönüp de sahiplerine bir göz atmazlar bile... Ama bir de baktınız, yol arabalardan tıkalı binlerce araba tıkış tıkış, geçiş kapalı; işte o zaman sahibi kımıldamadıkça köpek de kımıldamaz. Herhalde köpeklerin anlayışına göre, rasyonalizm, özgürlükçülüklerine aykırı düşmüyor.

Çehov köpekleri çok severdi. Gençliğinde «Kaştanki» adlı bir öykü yazmıştı. Melihova'da, zağar türünden iki köpeciği vardı. Birinin adını «Brom», öbürünün adını da «Kinin» koymuştu. Köpeklerin adlarının, yazarın hekimliğinin bir belirtisi olduğu söylenirdi. Kurpin, Çehov'un yumuşak gülümseyişiyle «Ne iyi millettir şu köpekler...» dediğini anımsıyor.

Gerçekten de köpekler iyi yaratıklardır. Leningrat'ın kuşatılması sırasında, Gruzdev adlı bir edebiyatçının kaniş türü iki köpeği vardı. Açlıktan zayıflamışlardı. Bigün Gruzdev'in eşi eve kocasının ve kendisinin iki günlük etmek tayınını getirmişti; yarım kilo, kara, ıslak, çamura benzer ekmek... İç odadan telefon çalmıştı. Kadın koştu, epiyce konuştu telefonda. Birden giriştek imasaya ekmeği bırakmış olduğunu anımsadı. Koşup geldi. İki köpek de, ağızlarının suyu akarak büyülenmiş gibi ekmeğe gözlerini dikmiş, bakıp duruyorlar, ama ekmeğe dokunmamışlar bile...

Savaşta, cephede biçok kahraman köpek görmüştüm. Pointer adlı bir haber köpeği, makinelitüfek ateşi altında ön siperlerden komutanın yerine haber pusulalarını iletirdi. Bir de İskoçya çoban köpeği vardı. Sıhhiyeciydi. Karlı kış olduğundan, ak gizlenme gömleği giydirip salarlardı. Bu köpek savaş alanı-

nı dolaşır, bir yaralı bulunca yanına yatardı. Sırtına bağlı sepette, sargı, ilâç, yiyecek ve votka bulunuyordu. Yaralıya ilk yardımı yaptıktan sonra, gider, hastabakıcıyı bulur, yaralının yanına getirirdi.

Yaralılar, köpek koşulu kızaklarla savaş alanından sıksık geriye taşınırdı. Kızak taşıyıcı Eskimo köpekleri arasında ikisi birbirine düşmandı. Ama iş sırasında, kızakla yaralı taşırken hiç kavga etmezler, yavaş yavaş kızağı çekerlerdi. Ama koşumları çıkarılır çıkarılmaz hemen kavgaya tutuşurlardı.

Savaşın son yılında Almanlar madenden kabı olmayan mayınlar kullanmaya başlamışlardı. Mayın arama aygıtlarının işini köpekler görmeye başladı. Köpekler, koku almayla olacak, mayının yerini seziyorlardı. Belki, mayın gömmek için yeni açılmış toprağın kokusunu alıyorlardı. Ama hiç yanılmazlar, hemen gömülü mayını bulur, yanına oturur, istihkâmcının gelmesini beklerlerdi.

1945 yazında, Leningrat'taki kuşatmayı yaşamış, orduda iş görmüş ve sağ kalabilmiş olan köpeklerin sergisi düzenlenmişti. Bu sergideki kahramanlar arasında, dörtbinden çok mayın bulmuş olan bir kahraman köpek de vardı. Bir kulağı kopuktu, bir mayın patlamasında ucuz kurtulmuştu. Kendisini dikkatle seyredenlere şaşkın şaşkın bakıyor, aradabir de esnemekten kendini alamıyordu. Leningrat kuşatmasını yaşamış köpeklerin sahipleri onbeş kişiydiler. Köpek sahibi yaşlı kadınların mı, yoksa küçük avlu köpeklerinin mi daha çok sıskalaşmış olduğunu söylemek zordu.

Kapitalist dünyada, köpeklerini delicesine seven zengin kişiler için dolaşan saçmasapan söylenceyi yalanlaamk isterim. Sözde bu zenginler, köpeklerini tapar gibi severlermiş. 1940 yılının Haziran'ında Paris'teyken, Fransa hükümetinin ihanetine uğramış olan Paris halkının kenti boşaltıp gidişini seyretmiştim. İlk önce zengin mahalleleri boşalmıştı. Ölü sokaklarda zengin sahiplerinin salıverip kaçtığı bırakılmış çok iyi cins köpekler başıboş dolaşıyorlardı. Zenginler kaçtıktan sonra, işçi mahallelerinde oturanlar da evlerini bırakıp yollara düştüler. Kenti bırakıyorlardı. Kimileri, elarabalarıyla eşyalarını taşıyorlardı. Bunların aralarında, koyunlarında köpeciklerini de götüren biçok yaşlıyla çocuk da gördüm.

Savaş yıllarına dönelim. Bizim Buzu adlı köpeğimiz hiç de korkak değildi. Ama Almanların Moskova'yı bombardımanlarından birinde, karım Buzu'yu, apartımanın dokuzuncu katındaki evimizde bırakmıştı. Çünkü önceleri köpeklerin sığnağa girmeleri yasaklanmıştı. Biz sığnaktayken, Almanların bombardımanıyla çarpan hava dalgası zavallı Buzu'yu bayıltmıştı. Eve döndüğümüzde ayılttık. Bu korku Buzu'da kaldı. Bundan sonra ne zaman top gürültüsü duysa korkuyla pencerelere bakardı. Hattâ zafer kazanıldıktan sonraki şenliklerde bizim topçuların top atışlarında pencereye bakarak hırladı. Karımla ben, pencereye yaklaşacak olsak, bizi pencereden uzaklaştırmak için yapmadığını bırakmazdı. Top ateşinden hiç de iyi bişey çıkmayacağına inanmış olan Buzu, bizi pencereden kovmaya çalışırdı.

İyi cins olsun olmasın, köpeklerin hepsi de kendince güzeldir. Bence o pek cins sayılmayan avlu köpekleri, cins köpekler denli tek yanlı değildir. İskoçya çoban köpeği, bir sığır yada koyun sürüsünü, çoban olmadan otlatmayı becerebilir. Dalga geçen bir ineği sevecenlikle sürüsüne döndürür, yolunu şaşırmış koyunu arayıp bulur, sürüye katar. Newfaoundland cinsi köpekler de suda boğulanları kurtarır. Fransız yazarı Simenon'un başını derde sokan böyle bir Newfaundland cinsi köpeği vardı. Simenon, bir tatilini Marn nehrinde dubayla gezinerek geçirmekteydi. Köpeği de yanındaydı. Marn'da yüzmeye pek çok kişi geliyordu. Birisi suya birecek olsa. Simenon'un köpeği suya dalar, o yüzen adamı zorla kıyıya çıkarırdı.

Türlü cinsten teryer cinsi köpekleri, porsukları yada köstebekleri avlamak için toprağı kazıp çukur açmaktan uzman insan gibidirler.

Yukarda anlattığım Buzu —ki bizim ikinci Buzu'muzdu— İskoç teryeri'ydi. Birinci Buzu ise, basit bir avlu köpeği yada bizim köpek uzmanlarımızın incelikle söyledikleri gibi metis cinsiydi. Annesi İskoç teryeri, babası spaniel'di. Yüzünü annesinden almıştı, uzun kulakları da babasınındı. Benimle birlikte Paris'te yaşıyordu. Pek güzel neşeli bir köpekti ama, insanlarınkine benzer eksiklikleri vardı, pek övüngendi, kimileyin hırsızlık da yapardı. Benimle, tasmalı olarak gezenirken, kendini kabadayı gösterir, kocaman köpek-

lere saldırırdı. Ama tasmasız olarak saldım mı, sesi soluğu kesilir, terbiyeli köpek olur, korka çekine büyük köpeklerin uzaklarından dolaşır geçerdi. Birinci katta oturuyordum. Buzu arasıra sokağa fırlar, at eti satılan kasap dükkânına koşardı. Kasaba türlü cambazlıklar yapar, fır döner, sonunda ona da etten bir pay düşerdi. Kimileyin akşam yemeğimizi yediğimiz lokantada bütün masaları dolaşır, yemek yiyenlere bakar, elbette onları koklardı. Çiftleri hiç sevmezdi. Çünkü kendi duygularıyla dopdolu olan çiftleri kendisi için duygulandırmak umudu yoktu. Tekbaşına oturmuş, etli yemeğini yiyen birini araştırıp bulur, ona yaltaklanarak sokulurdu. Öyle sevimlilikler yapardı ki duygulanan adam da Buzu'ya bir parça et vermeden edemezdi. O adam, biraz sonra armut yerken boşuboşuna Buzu'yu çağırıp dururdu. Buzu gitmezdi, çünkü meyve sevmezdi.

Bonparnas bulvarında gezinirken Buzu önden koşar, kahveye girer, tostların hazırlandığı tezgâhın önünde çabuk çabuk sirk numaralarını yapardı. Bir dilimcik ambon kaparak dışarıya fırlar, neye gecikiyorsun gibilerden beni bekliyormuş gibi görünmeye çalışırdı. Numaralarının kesin etkisine inanırdı. Bigün, dostum Çek ressamı Şima evime iki dişi İskoç teryeri getirmişti. Buzu, konuklarını selâmlamaya yeltendi ama, onlar pek faziletli hanımlar rolünde, Buzu'nun davranışını kınayıp hırlamaya başladılar. O zaman Buzu, önlerinde salta durdu. Bigün de boş odada topla oynarken, topu gardrobun altına yuvarlanmıştı. Odaya girdiğimde, Buzu'yu gardrobun önünde, topunun arka ayakları arasında, ordan çıkarılmasını beklediğini gördüm.

Bir başka hiyleci köpek olan Monah'ı da tanımıştım. 1916 yazında, bikaç ay Fransa'nın güneyinde, Ez kasabasında yaşamıştım. Hergün öğle yemeğimize bodur, biçimsiz bir köpek gelirdi. Adını Monah, yani papas koyduk. Gözleri kurnaz kurnaz bakardı. Tüyleri papas giysisini andırırdı. Bigün sokakta giderken Monah'ı gördüm. Çağırdım. Başını öte yana çevirdi, bana yüzvermedi. Yanında yürüdüğü kadın ona «Biju» diye sesleniyordu. Sonradan Monah'ın üçüncü sahibini de buldum. Öğrendim ki, bu köpek üçüncü sahibinin evinde geceliyor, gündüzleriyse bir yerlere kaçıyordu. Elbette zengin bir evin köpeği olsa böyle diplomat olamazdı.

Bütün köpekler sahiplerini coşkuyla karşılarlar. Kimi köpekler de eve gelen sahiplerini bir hediyeyle karşılamak istediklerinden, terlik, gazete gibi şeyler getirirler. Kızımın, kaniş cinsi Çuka ve Ugolyok adlı iki köpeği böyle yapardı. Prag'da tanıdığım Miltseva adlı bir Çek kadının spaniel cinsi köpeği, sahibini bir hediyeyle karşılamaya çok meraklıydı. Hediye olarak getirecek bişey bulamazsa, uzun kulağını ağzına alıp hediye diye sahibine yada evin konuğu olan bana kulağını getirdi.

Bizim Çuka çok sevecen ve hamarattı. Kızım İrina, Çuka'ya biçok numara öğretmişti. Çuka, yemek odasına, cigara, kibrit, gazete getirirdi, kapıyı kapardı. Kimileyin Çuka'dan hiçkimse bişey istememişken, kokusunu duyduğu sucuktan kendisine de verilsin diye, durup dururken kapıyı kapar, yada içerden bir gazete getirirdi. Şimdi gülünç bir sahne hatırlıyorum. Bir konuğumuz, sesini alçaltarak son olayları anlatmaya koyulmuştu ki, birden Çuka kapıyı çat diye kapatınca, konuğumuz şaşkınlık içinde kalmıştı.

Çuka'nın oğlu Ugolyok çok duyguluydu. Üzüntülü birisini gördü mü —savaş yıllarında üzüntüler çoktu— hemen önüne oturur, kuyruğunu sallayarak sevecenlikle gözlerini diktiği üzüntülü insanı avutmaya çalışırdı.

Köpeklerin işitme yetisi de insanı şaşırtacak ölçüdedir. Benim İskoçya kolisi Tayga'm, arabamızın klakson sesini üçyüz metreden tanıyabilirdi. Arabamızın klaksonunu duyar duymaz, avlu kapısını açtırmak için, hemen yazlığımızın bekçisinin evine koşardı. Bizim arabanın klakson sesiyle başkalarınınki arasında nasıl bir ayrım olduğunu bitürlü anlayamazdım. Ama Tayga'm bunu bal gibi anlardı.

Köpeğin yaşamı kısadır. Ünlü klavn ve hayvan terbiyecisi V.L. Durov'un yaşamı süresince biçok köpeği olmuştu. 20 yıllarının sonlarında, köpeklerinden birinin matematikçi rolü oynadığını anımsıyorum. Durov, «Üç, dört daha ne eder?» deyince köpek, yedi sayısı yazılı küp'ü, «Sekiz eksi beş» derdemez de köpek üç sayısı yazılı küp'ü getirirdi. Bikez Durov seyircilerine, «Köpek, saymasını bilmez ama, çok dikkatlidir, yüzümden anlar. Siz de yüzüme dikkatlice bakarsanız, köpek, gerekli küp'ün yanından geçerken yüzümün

aldığı değişikliği görürsünüz.» demişti. Ünlü artist bu numarayı dört kez tekrarlardı ama, seyircilerden hiçbiri O'nun yüzündeki değişikliğin ayırdına varamadı. Ama köpek, yüzdeki bu değişikliği anlayabiliyordu.

Bizde köpekleri gezdirmek oldukça zordur. Ara sokakları, ıssız avluları seçmek gerekir. Fırtına adlı romanımı bitirdiğim gün bana bir İskoç teryer yavrusu hediye ettiler. Bu köpeğe, romandaki kadın kahramanın adını verdim: Mado. Bigün biara sokaktan geçerken «Mado» diye köpeğime seslendim. Bir kadın kızgınlıkla «Ayıp değil mi köpeğini böyle bir adla çağırıyorsun!» diye çıkıştı bana. Fırtına romanının yazarı olduğumu açıklamaktan çekindim. Bişey söylemeden tasmasını Mado'nun boynuna geçirdim. İskoçya teryerleri, kısacık bacaklı, ama boyları uzun köpeklerdir. Kadın «Bundan biçimsiz köpek bulamadın mı!» diye sataşmasını sürdürüyordu. Kendimi tutamayarak, «Sen kendini çok mu biçimli sanıyorsun Bayan Karga?» dedim.

Selyam teryerleri neşeli olur. 1950 yılının yazında Londra'dayken, bana verilen yolluk parama kıyıp bir Selyam yavru satın almıştım. Adı Timothy'ydi. Biz adına, Timothy'nin Rusçası Timoşa dedik. Dönecektik. Uçak yolculuğunda nasıl davranacağını bilmediğimden eczaneye gidip muşamba istedim. Satıcı kadın «Oğlan için mi, yoksa kız için mi?» diye sordu. Ben «Hepsi bir, nasıl olur...» deyince satıcı kadın sertçe, oğlan için mavi, kız için pembe muşamba alındığını anlattı. Mavi muşamba aldım. Uçakta, Timoşa dizlerimdeydi. Zavallı, gördüklerinden şaşkına dönmüştü, muşambaya hiç gerek kalmadı. Uçaktan inerken, tıkanan kulaklarını ayaklarıyla açmaya çalışıyordu. Neşeli bir köpekti ama, yazık ki bir yaşındayken, acıklı bir biçimde, avludaki sıçan zehirini yiyerek öldü. Dostum İgor Montaque, beni avutmak için, Londra'dan başka bir Selyam gönderdi.

Kimi okurlar «Bu yaşlı yazar aklını mı kaçırdı da hep köpeklerden sözediyor...» diye şaşabilirler. Köpeklerin yararı da ne, diyebilirler. Bu akıl hocaları, kendi yalınç felsefelerini Turgenyev'in Bazarov'undan değil, beybabalarından öğrenip benimsemişlerdir. Köpeklerin yararları çoktur, diye yazımı sürdürebilirdim ama, bu yararların en önemlisini söylemekle yetineyim. Köpek insanın iyi dostudur. Köpekler —pek az bile olsa— çocukların ve delikanlıların insan olmasına yardım ederler. İnsan olmak da pek öyle kolay bişey değildir; bu, bütün derslerin sınavlarından en yüksek notları alarak olgunluk diplomasını elde etmekten bile zordur.

Aylık «Yunost» Dergisi, Aralık 1966
Çeviren: Starostov Lel Nikolayeviç

KUŞLARDA GELENEK

Kuşların yaşamı üzerine araştırmalar yapmış olan Hyatt Werrill'in «Les Moers Etranges des Oiseaux» adlı kitabında anlattığı kuşlara değgin olaylar arasında birini çok ilginç bulduğumdan, onu sizlere iletiyorum.

Büyük gezgin Kaptan Cook'un (1728-1799) Büyük Okyanus'taki gemi seferlerinde seyir defterinde yazdığına göre, şöyle bir şaşılası olaya tanık olmuş. Annam ve dolaylarında serçeden az daha küçük bir tür kuş varmış. Bu kuşların milyonlarcası, yılın belli bir zamanında hep birden havalanır, göç yoluna düzülürlermiş. Pasifik üstünde sürülerle uçarlarmış. Sonsuz denizin üstünde belli biyere gelince, o yerin çevresinde saatlerce çığlık sesleri çıkararak uçuşurlar, orda yorgunluktan bitik denize düşük boğulurlarmış· ancak pekazı geriye döner, Annam'a canlarını atabilirlermiş. Bunlar da ürer, çoğalır, ertesi yıl bu ölüm yolculuğuna çıkarlarmış.

Kaptan Cook'un da dikkatini çekip, seyir defterine yazdığı bu şaşılası olay, hiçbir yıl aksamadan günümüze dek sürmekteymiş.

Çağımızın coğrafyacıları, kuşlarla uğraşan bilginleri bu olayla da ilgilenmişler. Toplu intihar gibi millerce süren deniz üssü uçuşundan sonra denize düşen o kuşları incelemeye başlamışlar. Gözlemlerinin sonucu hiç değişmiyor: Her yıl milyonlarca küçücük kuş,

denizin üstünde dörtbin kilometre yolculuktan sonra yorulup sulara düşüyorlar. Denize düşecekleri yere gelince, havada sıklaşıp birbirlerine sokulup yoğunlaşıyorlar, kara bulut gibi alçalıp yükseliyorlarmış, çığlıklar atıyorlarmış. Güçleri tükenen kanatlarını bile çırpamaz olunca patır patır denize düşüyor, kalanlar geri dönüyor.

Amerikalı bir genç coğrafyacı, bu olayın gizini çözümlemeye karar vermiş. Bir dernekten, araştırma yapmak için gereken parayı sağlayıp, bikaç yılını bu kuşların serüvenini incelemeye vermiş. Genç coğrafyacı yıllar süren araştırmasından şu sonuca varmış. O milyonlarca kuşun dönüp dönüp döküldükleri yerde, denizin, dibinde bir büyük batık ada varmış. Binlerce yıl önce, o büyük ada denizin dibine batmadan, o göçmen kuşlar her yıl bir mevsimi orda geçirirlermiş, sonra geldikleri Annam'a göçerlermiş. Deprem, kayma, çökme gibi bir doğa olayıyla ada, denizin dibine çökünce, adanın battığından habersiz olan kuşlar, yüzlerce, belki binlerce yıldanberi, onca yolu uçup adayı bulmak için gelirlermiş. Denizin üstünde döne döne aranır, adayı bulamayınca, güçleri tükenenler düşer boğulurmuş.

CEZAEVİNİN DOSTLARI

Cezaevlerinde yatanların en yakın dostları, kuş, köpek, kedi gibi evcil hayvanlardır. Özellikle serçe ve güvercin gibi kuşlar, cezaevlerindeki tutukluların en iyi arkadaşları olurlar.

Bilindiği gibi, 15 Mayıs 1919 günü, tarihimizin bir kara günüdür; o gün düşman ordusu İzmir'e çıkmıştı. Hasan Tahsin adlı bir gazeteci, karaya çıkan düşmana ilk kurşunu sıkmış, hemen orada şehit edilmişti.

Hasan Tahsin, Romanya'da üstüne aldığı bir görevi yerine getirirken tutuklanmış. Bükreş Cezaevi'nden kızkardeşlerine yazdığı ilk mektupta, serçeler ve köpekle arkadaşlığını şöyle anlatıyordu:

13 Şubat 1915

Şükreş Cezaevi

Kızkardeşlerim hanımlar,

Suskunluğumdan endişe etmeyeceğinizi bilsem, yazacak bişeyim olmadığını söylerim.

Dört duvar arasında hergün bitevi bir yaşam süren, yağmur ve fırtınayı kaş çatmak, parlak güneşi alkışlamakla vakit geçiren bir mahpusun vereceği havadis ne olabilir... En büyük tanışlarım, bana hergün verilen bir kara ekmekle beslediğim sevimli serçe kuşlarım ve yaman köpeğimdir.

Sabahları gün doğar doğmaz minnettar serçeciklerim, hücremin önünde konsere başlarlar. Cıvıltılarıyla beni uyandırırlar. Her sabah bu küçük şarkıcılarımın ötüşmeleriyle ruhumda bir genişlik duyarım.

Serçelerim elimden kırıntıları yiyerek bir toplumsal düzeye yükseldiler. İlk günler çağırıma sekerek, korkarak gelen bu kanatlı çiçekler, şimdi güvenle parmaklarımın ucundan kırıntıyı gagalıyor, yöremde cıvıltılarla uçuşuyorlar.

Köpeğim muhafızımdır, bir dakika olsun yanımdan ayrılmaz. Hücremin önünde yabancıları havlayarak korkutur, yokluğumda nöbet bekler. Yemek zamanı payını alır. Bin türlü tuhaflıklarla beni güldürür.

Köpeğim Holtor'un müthiş bir zekâsı vardır. İhtiyacından çok ekmek ve kemikleri, yöresini gözetledikten sonra büyük bir özen ve ustalıkla avlunun biyanına gömer. Gömüsünün üzerini iyice örter. Bu işi yaptıktan sonra sıçrayarak, kuyruk sallayarak efendisinin yanına gelir. Dikkatle yüzüne bakar. Yaptığı işi sezdirmemek için kullandığı tedbirler çoktur.

Bir ay kadar beslediğim küçük tekir kedimi geçen gün çaldırdım. Bu sevimli hayvanım geceleri bana yararlı bir arkadaş oluyor, bin türlü oyunla beni eğlendiriyordu. Beni zararsız bir arkadaştan yoksun bırakan alçak hırsızları bulsam kemiklerini kıracağım.

.....»

TARİHE GEÇECEK HIRSIZ

1947 yılında cezaevindeyken, biçok hırsızla koğuş arkadaşlığı yapmıştım. Hırsızlığın bütün türlerini onlardan öğrenmiştim: Yolbağcılık, yankesicilik, dızdızcılık, babacımcılık, üçkâğıtçılık, papelcilik, şemsiyecilik tırnakçılık, kapkaççılık vb. gibi hırsızlığın birçok türleri vardı. Günün birinde Kedici Tahsin denilen bir hırsız geldi cezaevine. Kediciliğin, nasıl bir hırsızlık olduğunu bilmiyordum. Bigün Kedici Tahsin'e, kediciliğin nasıl yapıldığını sordum. O da şöyle anlattı:

— Ağbicim, kedicilik, bu hırsızlık zenatında bizzat benim keşfimdir. Günün birinde hırsızlık tarihi yazılırsa, kediciliği keşfeden insan olarak, benim de adım tarihe geçecek.

Kedici Tahsin, kediciliği şöyle anlattı. Evinde üç-dört kedi besliyormuş. Bunları özel olarak eğitmiş; öyle ki, kedilerden birini kucağına alır, yola çıkarmış, sokak sokak gezermiş. Apartmanlardan birinin balkonunda, temizlik için asılmış halı, kilim, elbise gibi bişey görünce, kucağındaki kediyi oraya fırlatırmış. Kedi, balkona asılı o şeyi —kilim, halı, yada palto— tırnaklarıyla aşağı çekince, yere düşürürmüş. Tahsin, yere düşen halıyı, kilimi kapıp kaçar, kedi de sonradan eve dönermiş.

Yalnız birinci kat balkonlarından değil, ikinci kat balkonlarından bile kediye eşya çaldırtırmış.

Tahsin,

— Hele bir Sarman'ım vardı, üçüncü kat balkonlarına bile fırlatırdım onu... diyordu.

Hırsızlıkta öyle ustalaşmış kedileri varmış ki Kedici Tahsin'in, ağır halılar balkon parmaklığından kaymazsa, tırnaklarıyla çeke çeke halıyı yere düşürürlermiş.

AHTAPOTLA PİNA

Dr. Tahir Çorbacı, Köpekler adlı kitabında Pina'yı yemek için ahtapotun hiylesini şöyle anlatıyor:

«Pina denilen bu kabuklu deniz hayvanı midye gibi olup, yalnız kabukları daha beyaz, boyu da yirmi-otuz santim uzunluğundadır. Denizin çok derin olmayan yerlerinde yaşar. Dip yanından denizin dibine tutunur, üst kısmında iki kabuğu açık olarak görülür. Bu hayvanın alt bölümünde Pina oturur. Üst bölümündeyse Teke denilen ayrı dört hayvancık vardır. Alt bölümdeki Pina kral gibi saltanatlı yaşar. Dışarıyla işi azdır, dalgalar ne getirirse onları yer, dipte oturur.

Pina'nın düşmanı ahtapottur. Ahtapot, Pina'yı yemek için, denizin dibinde yavaşça sürünerek Pina'nın yanına gelir. Pina'nı açık olan iki kabuğu arasına ayaklarından birisini sokar. Bu durum karşısında, Pina ile aynı kabuk içinde ortaklaşa yaşayan yukardaki Tekeler, Pina'ya durumu bildirirler. Pina da kabuklarını birleştirip Ahtapot'un ayağını koparır.

Kimileyin Tekeler dalgın olur, Ahtapotun ayağını kabuktan içeri soktuğunu sezip tehlikeyi Pina'ya bildiremez. İşte o zaman Ahtapot, kabuğun dibindeki Pina'yı yer.

Ahtapot, Pina'nın ayağını koparmasını önlemek için şöyle bir plan da yapar. Denizin dibinden ufak, ama sert bir cisim alır. Pina'nın açık duran iki kabuğu arasına bu sert cismi sıkıştırır. Tekeler, Ahtapot'un geldiğini, kabuğun dibinde oturan Pina'ya bildirince Pina, Ahtapot'un ayağını koparmak için açık duran iki kabuğunu birleştirmek isterse de, aradaki sert cisimden ötürü, iki kapak birleşemez. İşte böylece, Ahtapot'la, Pina ve Tekeler arasında savaş başlar. Teke, yaşam ortağı olan Pina'yla birlikte Ahtapot'a karşı savaşır ama, sonunda Ahtapot her ikisini de yer.»

TAVŞANI KISKANAN KEDİ

Bir gece, oyun yazarımız Güngör Dilmen'in evine gitmiştik. Geç vakit dönerken Güngör Dilmen de bizi uğurlamak için sokağa çıkmıştı. Sokakta gördüğü bir küçücük kara kedi yavrusunu aldı, evine götürdü. Pıtrak adını verdiği bu kedi yavrusu, anasının memesini hiç emmediğinden, ana özlemini gidermek için kendi memesini emer, yavrunun bu davranışı da Güngör'e çok dokunurdu.

Güngör bir arkadaşından bir tavşan alıp evine getirdi. Kedi, tavşanın can düşmanı olduğundan, Güngör tavşanı getirdiği gün, elinde sopayla Pıtrak'ın başında bekliyormuş ki, tavşana saldıracak olursa onu döverek eğitsin ve kediyle tavşanı birbirine alıştırsın. İki hayvan önce birbiriyle kapışmışlar. Ama sonuç umulanın tersine olmuş, tavşan, kediyi dövüp kaçırtmış. Zamanla kediyle tavşan birbirlerine alışmışlar, oynamaya başlamışlar.

Güngör, kedinin önüne ciğer koyunca, onu kıskanan tavşan koşar, kedinin yediğini kendisi yemek ister, ama koklar koklar, ciğeri yiyemezmiş. Tavşanın önüne de havuç koyduğunda, onu kıskanan kedi koşar, tavşanın önündeki havuçları kapar, yermiş.

Biz ikinci kez Güngör Dilmen'in evine gittiğimizde, gerçekten de kıskanç kedinin, tavşanın önünden kaptığı havuçları kemire kemire yediğini gördük.

GEÇ KALAN ÖZGÜRLÜK

Muhasebeci Muzaffer Özkolçak anlattı:

«Bir zamanlar, Aynalıçeşme'de, evini işyeri olarak da kullanan bir komisyoncunun yanında çalışıyordum. İlkyaz başlarıydı. Kapıcı, patrona kafesiyle bir saka kuşu hediye etmişti. Patron, bu hediyeye çok sevindi. Sakanın özgür doğa kuşu olduğu üzerine çok şeyler söyledimse de, sözlerim sakanın salıverilmesine yaramadı. Sakanın yerine hiç olmazsa kafes kuşu olan kanarya alalım diye boşuboşuna diller döktüm.

Zavallı saka ilk günler, kendini kafesin tellerine çarptı, kapısına vurup durdu. Sonra sonra, o da tutsaklığına alıştı mı, nedir, ötmeye başladı, yem verirken bizden kaçmıyordu.

Yaz geçti, güz bitti. Kışın soğuklarıyla birlikte saka da değişti, bozuldu, ötmez oldu, yemini isteksiz yiyordu. Bikaç gün sonra, güzel sakanın hastalandığı anlaşıldı. Özgürlüğüne kavuşamadan ölecek diye çok üzülüyordum.

Dışarda kar vardı. Sakayı bırakayım da, özgür olarak başının umarına baksın diye düşündüm. Kafesin kapısını açıp sagayı pencereden bıraktım. Uçtu, karşıdaki ağacın karlı dalına kondu. Ama ordan başka yere gitmiyordu. Elimle ürkütüp uçurmak istedim, uçmadı. Bu kez, neden bu karlı, soğuk havada onu dışarı bıraktım diye pişmanlık duyarak daha çok üzüldüm. Belki yine kafesine girerdi. Kafesi bahçeye getirdim. Kapısını açtım. Sagayı kafesine girmesi için uzun süre uğraştım, ama başaraamdım. İşlerimi yapmak için içeri girdim.

Akşam oldu, hava alacakaranlıktı. Evime gidecektim. Birden saka aklıma geldi. Bahçeye inip baktım. Kafeste bir küçük karaltı gördüm. Evet, saka kafesine girmiş, tüneğine çıkmıştı. Tüneğinde kıpırdamadan duruyordu. Kafesi elime alınca, tünekteki saka düştü. Zavallıcık kafesine girip sığınmış, ama orda çoktan ölmüştü.»

YABANKAZLARINDA DEMOKRASİ

Ünlü oyun yazarımız Güngör Dilmen anlattı:

«1961 yılında Amerika'daydım. Yale Üniversitesi'nde bir hayvanbilim bilgininin konferans vereceği ilân edildi. Ben de gittim o konferansa. Hayvanbilim profesörü yabankazlarını anlatıyordu. Yabankazları koni biçiminde toplu olarak uçarlarmış. Leylekler toplu uçarken, leyleklerden biri onlara nasıl önderlik ederse, yabankazlarında da öyleymiş. Koni biçiminde uçan yabankazlarının en önünde bir yabankazı uçar, öbürleri de onu izlerlermiş. Hayvanbilimciler, yabankazları sürüsüne önderlik eden, onlara yol gösteren yabankazının nasıl olduğunu, onda ne gibi nitelikler bulunduğunu merak etmişler. Bunu öğrenmek için de helikopterlerle uçan yabankazları sürülerine yaklaşıp onları uzakgörür dürbünlerle incelemişler. Bu incelemeleri sonunda, bir de görmüşler ki, yabankazları sürüsüne önderlik eden hep aynı kaz değil. Yabankazları koni biçiminde uçarlarken, boyuna yer değiştiriyorlarmış. Arkadaki yabankazı öne geçiyor; öndeki de ona yerini veriyormuş. Böylece o koni biçimindeki yabankazları, tıpkı vidalı çivi gibi döne döne uçuyorlarmış. Uzaktan bakınca, hep aynı yabankazının önderlik ettiği sanılan o yabankazı konisi devingenmiş. Sırası gelen öne geçip önderlik ediyor, sonra kendisinden sonra sırası gelene önderliği bırakıyormuş. Böyle olduğuna göre yabankazları şefle, başkanla yönetilmiyor, her yabankazı sırayla sürüye başkanlık ediyormuş.»

ROMATİZMALI EŞEK

Huzur adlı romanında Ahmet Hamdi Tanpınar, romanındaki bir kahramanına, bir eşeğe değgin bir olayı şöyle anlatıyor:

«Evet, yerde romatizmadan ölmeyi tercih ederdim! Hikâyeyi isterseniz anlatayım. Akrabam arasında, çok safdil, iyi bir adam vardı. Topkapı taraflarında bir yerde otururdu. Şehre eşekle gelir giderdi. Bigün evlerine gittiğimiz zaman eşeği bahçede her zamanki yerinde göremedik. Ne oldu, diye sorduk. Zavallı romatizma oldu, dediler ve ahırı açıp gösterdiler. Eşeğin eğerini karnına ters vurmuşlar, özengilerden tavana asmışlar. Böylece ayakları ahırın rütubetinden kurtuluyor, üstelik de ayakta kalmasının önüne geçiliyordu. Bilir misiniz, başınızın ucundan sarkan dört ayağıyla yere doğru uzanan o mülâyim çehresiyle ne kadar gülünç bişeydi. Hazin ve gülünç. İlkönce çok güldüm, ama sonra gülemedim.

Bikaç gün sonra eşek öldü. Adeta intihar etti. Yani kendisini, bir akşam çaresini bulup, yere attı; toprakta ölmek için.»

ZIPZIP SELİM'İN VEFASI

Şair Ümit Yaşar Oğuzcan, başından geçen bir olayı şöyle anlattı:

«Ankara'dan İstanbul'a gelmiştim. İstanbul'da da işlerim iyi gitmemişti. Sıkıntılı günler yaşıyordum. İyi günlerimde hiç eksik olmayan dostlarım, o sıkıntılı günlerimde beni hiç arayıp sormuyorlardı. Ben de, zor koşullarda olduğumdan onları arayıp sormuyordum; onların beni aramalarını istiyordum.

Ama insanların vefasızlığından karamsar, küskün olmuştum.

Bomonti'de bir evin dördüncü katında oturuyorduk. Evimde iki kanaryam vardı. Bigün, bizim komşu çocukları kapımı çaldı. Üç-dört çocuktular. Öndekinin avucunda yaralı bir serçe yavrusu vardı.

— Amca, biz bu serçe yavrusunu kedinin ağzından aldık. Daha iyice uçmasını beceremediğinden kedi kapmış. Sizin kuş sevdiğinizi biliyoruz. Acaba bu yaralı serçe yavrusunu alıp tedavi eder misiniz?

Kuşu aldım. Yarasını ilâçladım. Bir boş kafes vardı evde, ona koydum. Üç-dört gün sonra serçe iyi olmuştu. Ama belki de kedisiz, çirkin, ama sevimli bir kuştu. Bana öyle alışmıştı ki, yemini, suyunu verirken sanki konuşmak istercesine cıvıl cıvıl öterdi. Her sabah yatağımdan kalkıp banyoya giderken onun kafesi önünden geçerdim. Hemen ötmeye başlardı. Ben kafesini açar onu omuzuma koyardım. Banyoda yüzümü yıkarken de, alışmıştı artık, ya omuzumda ya başımda dururdu. Banyodan çıkınca da onu kafese koymazdım, evin içine bırakırdım.

Adını Selim koymuştum. Ama iki oğlum, zıpzıp zıpladığı için, ona Zıpzıp diyorlardı. Böylece adı Selim, lâkabı da Zıpzıp, Zıpzıp Selim oldu.

Sabahları omuzuma gelmeye öyle alışmıştı ki, onu almadan geçecek gibi olsam, kafesin içinde çırpınır, kendimi ordan oraya atar, acı acı öterdi.

Bigün evde yalnızdım. Bir ilkyaz öğlesiydi. Zıpzıp Selim kafesindeydi. Kafes de balkon camının önündeydi. Balkona bir sürü serçe kuşu geldi. Orda oynaşıp ötüşüp durdular. Kafesteki Zıpzıp Selim'e baktım, üzünçle dışarda oynaşan, uçuşan, ötüşen türdeşlerini seyrediyordu. Üzünçlü olduğunu söylüyorum, gerçekten böyle olduğunu bildiğimden değil, ama bana öyle gelmişti. Öyle acıdım ki Zıpzıp Selim'e, onun yeri dışarısıydı, çünkü o bir kafes kuşu değildi. Uçmalı, eşleşmeli, çiftleşmeli, yavrulamalıydı. Kafesten alıp balkona bıraktım. Bisüre öbür serçelere katılamadı. Baktım, uçmuyor, gitmiyor, elimle itip kışkışladım. Uçtu, gitti. Akşam çocuklar gelince, Zıpzıp Selim'i bıraktığım için çok üzüldüler. Onlara, onu hapsetmeye hakkımız olmadığını anlatmaya çalıştım.

Ertesi sabah uyanmış, banyoya yıkanmaya gidiyordum. Zıpzıp Selim'in boş kafesi önünden onu anarak geçmiştim ki, balkonun camı çıtçıt vurulmaya başladı. Önce aldırmadım. Ama camın vurulması sürüyordu. Başımı çevirip bakınca ne göreyim, bizim Zıpzıp Selim, her sabahki gibi kendisini omzuma alayım diye, balkonun camını vurup durmuyor mu! O günlerde insanlardan, dostlarımdan öyle vefasızlık görmüştüm ki, bir serçenin bu vefası karşısında çok duygulandım, ağlamaya başladım. Eşim uyanıp geldi. O da olup biteni görünce ağladı. Sonra çocuklar geldi.

Bizim Zıpzıp Selim, kendisini alayım diye hâlâ cama vuruyordu gagasıyla. Öyle çirkindi ki yüzü, hemen onu tanımıştık.

Çocuklarım, Zıpzıp Selim'i içeri almam için üstelediler. Almadım. Onun içerde eşsiz ve kafeste yaşaması mutsuzluğu olacaktı. O nasıl olsa özgürlüğüne alışacak, bizi unutacaktı. Ama acı duyan bizdik, çünkü Zıpzıp Selim'i hiç unutmayacaktık.

Yine kovalayıp kaçırdım, uçurdum Zıpzıp Selim'i. Bidaha hiç görünmedi.»

GÖZÜ DOYMAYANLAR

Bitürlü gözü doyamayan, ne denli çok elde etseler yine de doyumsuz kalan aşırı tutkulu kişilerin durumunu çok iyi açıklayan farelere ilişkin şu olayı bana bir dostum anlatmıştı.

Fare, bakkal dükkânına girince en çok sevdiği kaşar peyniri tekerine saldırırmış, başlarmış tekeri ucundan kemirmeye. Kemire kemire bir delik açarmış ve peyniri yiye yiye tekerin içine doğru dar bir koridor açıp ilerlermiş. Sonunda karnı doyup kaşar tekerinden dışarı çıkmak istermiş ama, peyniri yiye yiye şiştiğinden, arkasındaki dar delikten dışarı çıkamazmış. Çıkabileceği bir delik açabilmek için boyuna peyniri yemek zorundaymış, ama peyniri yedikçe büsbütün şişer, hiç çıkamazmış. Ve sonunda peyniri yiye yiye, kaşar tekerinin içinde hapsolur ölürmüş.

BESLEYEMEYECEĞİ İÇİN

Dostum Hasan İzzet Dinamo, Menekşe'deki evinde pekçok kedi ve köpek besliyordu. Şu olayı anlattı:

«Kedilerimden biri, dişi bir kedi gebeydi. Bir ayağı da topaldı. Nerdeyse doğuracaktı. Bigün pencereden bakarken, onun sürünerek gelmeye çalıştığını gördüm. Baktım, zavallının öteki ayağını da kırmışlar. İki ayağı kırık olduğundan daha çok sürünemedi, olduğu yerde kaldı ve orda doğurdu. Üç - dört yavru yapmıştı ve orda, gözümün önünde yavrularını yedi. Çünkü, iki ayağı da kırık ana kedi, yavrularını besleyemeyecekti. Çok geçmeden de öldü.»

ZEHİRLENMİŞ ENCİKLER

Bu olayı da Hasan İzzettin Dinamo anlattı:

«Menekşe'deki evimin bahçesinde bigün toprağı kazıyordum. Toprağın içinden ölü köpek yavruları çıktı. Yavrular hiç çürümemişti, tüyleri bile bozulmamıştı, pırıl pırıldı. Çok şaşılacak bir olay... Köpek enciklerinin çıktığı toprağın bikaç yıldanberi kazılmadığını da biliyorum. Çok düşündüm. Herhalde köpek yavrularını zehirleyerek öldürmüşler ve zehir onların çürümesini, kurtlanmasını önlemişti. Belki de yavrular karnındayken anaları zehirlenmişti.»

SINIRI GEÇEN KARABAŞ

Sınıf arkadaşım emekli Albay Yavuz Selim Senemoğlu anlattı:

«Sınırdaki bir birlikte, sınırı koruyan köpeklere bakmakla görevli Karaköse'li Mehmet'in en sevdiği köpek Karabaş adlı olanıymış.

Bigün sınırın karşı yanından silah sesleri gelmeye başlamış. Bir de bakmışlar, Karaköse'li Mehmet kucağında bir köpekle karşıdan bizim sınıra doğru geliyor. Sınırın öteyanındaki askerler de Karaköse'li Mehmet'e, vurasıya öldüresiye değil, gelişi güzel ateş ediyorlarmış.

Mehmet sınırı geçip bu yana gelince komutanı soruyor:

— Oğlum, neye sınırı geçtin? Yasak olduğunu söylemedik mi, bilmiyor musun?

Karaköse'li Mehmet kucağındaki köpeği gösterip,

— Komutanım, demiş, sınırı geçen Karabaş'tı. Sınır geçince vurdular onu. Hergün karavanamdaki yemeği üleştiğim Karabaş'ı sınırın ötesinde yaralı bırakamazdım ya... Gidip aldım getirdim...»

KEDİ YAVRULARINI EMZİREN ANA KÖPEK

1955 yılında bir kısa görüşmeyle tanıdığım bir hanım vardır. 1978 yılında bir akşam evime geldi. Sokak köpeklerinin acımasızca öldürülmelerinden yakınıyordu. Bu konuda benden yardım istiyordu. Belediyeye bir yazı yazamaz mıydım bu konuda? Şöyle diyordu:

«Sokak köpeklerinin durmadan üreyerek tehlike yarattığı söyleniyor. Belediye dişi köpeklere iğne yaptırtarak gebe kalmalarını önleyemez mi? Bizim sokağımızda sokak köpekleri var. Seviyoruz onları, bakıyoruz hepsine... Bunlardan bir dişi köpek öldürüldüğü için, kedi enciklerine meme vererek annelik doyumuna ulaşıyor. Sonra kedi enciklerini başka hayvanlara ve tehlikelere karşı koruyor. O kedi yavrularının anneleri de, meme veren köpeği kıskanıp yavrularını erkenden bırakıyorlar. Böyle köpek nasıl zehirlenir..»

İKİNCİ OTHELLO

28 Ekim 1976 tarihli SON HAVADİS gazetesinde, Mehmet Karaca'yla yaptığı röportajda Kâmil Suveren şöyle yazıyor:

«Yıllarca Şehir Tiyatrosu'nda değişik eserlerde alkışladığımız Mehmet Karaca, kendine özgü sesiyle köpeğine «Othello» diye seslendi. Sonra güldü:

— Bu bir hakaret anlamına gelmez. Çok sevdiğim bir roldü benim Othello.. Aslında, bu küçüğe 2. Othello demem gerekir. Yıllarca evvel çok gençtim. Aynı adı taşıyan bir başka köpeğim vardı. Çok severdim, o da bana son derece sadıktı. Turne mevsiminde İzmir'e gittik. Evde işimize bakan bir delikanlıdan bir hafta sonra mektup aldım: «Othello çok kötü durumda, odanın kapısından ayrılmıyor, çok az yiyor. Ne yapayım?. Şaşırdım. İki hafta sonra turne bitti. Döndük. Kapıyı çalınca sesini işittim. Kapıda karşıladı beni, başını ayağıma dayadı ve öldü...

— Bu üzüntümü belki yersiz olur... Ama ne yapalım işte, biz böyle Toto'yla hayvan delisiyiz. Kedi, köpek... Bilmem, sizin de sevdiğinizi duyduk...»

TERTEMİZ YUVA

Dostum muhasebeci Muzaffer Özkolçak, tanığı olduğu şu olayı anlattı:

«Yaz. Pınarhisar'ın Osmancık köyünde Mehmet'in kahvesinde oturuyoruz. Kahve de evler gibi kerpiçten yapılmış. Duvarlar çamurla sıvalı.

Bir kuşun kapıdan girmesiyle çıkması bir oldu. Kuş bikaç kez daha girip çıktı. Duvarla tavanın kesiştiği yerdeki yuvaya gidip geliyordu. O köşeye kırlangıçlar çamurdan yuva yapmışlar, yavrularını büyütmüşler, şimdi de yuvadaki yavrularına gagalarında yiyecek taşıyorlardı. Yuvadaki yavrular cıvıl cıvıl sesler çıkarıp kaynaşıyorlardı. Onlara yiyecek getiren ana baba kırlangıçlar geldikçe hep birden ağızlarını açıyorlardı. Ağzındaki yiyeceği yavrulara veren kırlangıç pır diye uçup dışarı gidiyor, sonra yeniden gagasında yiyecekle dönüyordu.

Ben yavruları seyrederken, yavrulardan biri yer değiştirdi, gerisini yuvadan dışarı çıkarıp kakasını etti. Arkasından başka bir yavru, yine öbürü gibi, gerisini yuva dışına çıkarıp kakasını etti. Bütün yavrular böyle yapıyorlardı.

Kahveci Mehmet,

— Kırlangıçlar çok temiz kuşlardır, dedi, yavruları çok küçükken onların kakalarını anababaları gagalarında dışarı taşır. Kesinlikle yuvalarını kirletmezler. Yavrular büyüyünce de işte gördüğün gibi, yine yuvayı kirletmemek için kakalarını dışına ederler. Ama olan bana oluyor, akşama kadar yuvaların altını süpürüp temizlemekten yoruluyorum.

Ben, kırlangıç yuvasından gözümü alamıyordum. Yine yavrulardan biri gerisini yuva dışına alıp kakasını yapmıştı ki, tam bu sırada hızla kapıdan girip yuvaya doğru uçan bir kırlangıç, yere düşmekte olan kakayı görmesiyle, kakayı havada kaptığı gibi dışarı uçup gitti.»

SIRRI BEY

Bir gece eşimle birlikte Faruk Erem'in evinde konuktuk. Konuşmamız sırasında, eşimin sınıf arkadaşı olan Faruk Erem'in eşi Günay Erem'in hayvanlara aşırı sevgisi olduğunu öğrendim. Hayvanları koruma derneklerinden birinde gönüllü çalışıyor, hasta ve bakımsız hayvanlar için yardımlarda bulunuyordu.

O konuşmadan sıksık bir Sırrı Bey'den sözediliyordu. Sırrı Bey aşağı, Sırrı Bey yukarı.. Sırrı Bey'in, Erem ailesinden biri olduğunu

anlamıştım, ama kimdi? Ortalarda yoktu. Bayağı merak etmiştim Sırrı Bey'i.

Günay Erem,

— Sırrı Bey, Sırrı Bey! diye iki kez dışarıya seslendi.

Oturduğumuz salonun kapısı açıldı. İçeriye babaç bir kedi girdi.

Kedinin adının Sırrı Bey olduğunu böylece öğrenmiş olduk. Ama bu kedi, kapalı kapıyı açıp da nasıl içeri girebilmişti?.. Bu, Sırrı Bey'in hüneriymiş. Sıçrayıp kapı tokmağını, kulpunu yada kilit kolunu, ön ayaklarıyla aşağıya bastırıyor, kapıyı açıyordu. Kilitli olmayan bütün kapıları açabiliyordu Sırrı Bey. O gece, bunu bikaç kez, başka başka kapılarda denedik. Sırrı Bey her denemede başarılı oldu, bütün kapıları açtı.

Aradan beş yıl geçmişti. Bir gece yemeğinde yine Erem'lerle birlikteydik.

— Sırrı Bey nasıl? diye sordum.

Günay Erem üzüngle,

— Sırrı Bey öldü... dedi.

GÖREVSEVER TİYATRO OYUNCUSU

Ülkü Tamer anlattı:

Tiyatrolarda, gerek provalara, gerek oyunlara geç kalan oyuncular pek çoktur. Oyun sıraları gelip degeciken oyuncular, büyük telaş yaratırlar. Ama bir oyuncu hiçbir zaman gecikmedi. Her zaman, oyun sırası gelmeden on-onbeş dakika önce tiyatronun arka kapısından gelir, kuliste sahneye giriş sırasını beklerdi. Bu, bir köpekti. Onu, her oyuna sahibi getiriyordu.

Kenter'lerin Harbiye'deki tiyatrosunda «Fareler ve İnsanlar» oyununda rol alacak bir köpek aranıyordu. Bu rol için uygun bir köpek bulundu. Şişli'de oturan birinin köpeğiydi. Köpek provalarda başarılı oldu. Sahibine, köpeğin oyunculuk ücreti ödeniyordu. Her akşam belli saatte tiyatronun arka kapısından sahibiyle giren köpek, kuliste sırasını bekliyordu.

«Fareler ve İnsanlar» haftalarca oynadı. Yaz gelince, Kenter'ler tiyatroyu kapatıp turneye çıktılar. Köpek İstanbul'da, evinde kalmıştı.

Kenter'lerin turneye çıktığı günün akşamı, tiyatronun arka kapısında sürekli havlama duyuldu. Kapıyı açıp baktılar: «Fareler ve İnsanlar»da rol almış olan köpek, tam da her zamanki saatinde görevine gelmişti; hem de evinden, sahibinden kaçarak...

Köpeğin sahibine telefon edildi. Adam, köpeği kayboldu diye telaş içindeydi. Saatlerdenberi köpeğini arıyordu.

BİR ADAYI FARELERDEN KURTARAN KEDİLER

«The Montreal Star» dergisinin 15 Temmuz 1972 tarihli haftalık ekinde, yazar Wilmon Menard, farelerle kedilere değgin şu ilginç olayı yazıyor:

«Walter Williams adlı Ontario'lu (Kanada) bir diş hekimi 1902 yılında, yirmisekiz yaşındayken Tahiti'ye gitti. Oradaki diplomalı tek dişçiydi. Polinezya Kralı Pomare'nin dostu olmuştu. Kral Pomare, bütün ailesinin ve soyluların dişlerine Dr. Williams'ın bakmasını buyurmuştu. O günlerde altın kaplama diş, çok modaydı. Kral, prenler ve prensesler, hepsi de, güldüklerinde, altın kaplamalı dişlerinin görünmesini çok istiyorlardı. Dr. Williams, bunca emeğine karşılık saraydan hiç para almamıştı. Bigün Kral Pomare, dostu Dr. Williams'ı saraya absent içmeye çağırdı, ona şöyle dedi:

— Bunca yıldır dişlerimize altın kapladın, ama borcumuzdan hiç sözetmezsin. Tahiti Kralların hazineleri her zaman tamtakırdır, ama adaları boldur. Borcumuza karşılık, sana Tahiti'nin yirmibeş mil kuzeyindeki Tetiaroa adasını bağışlıyorum.

Tetiaroa, en büyük iki mil uzunluğunda olan bir düzine kadar ada takımıydı. Toplam yüzeyi, altıbin dönüm tutuyordu. Bol hindistancevizi yetiştirdi. Ne yazık ki, bu güzelim mercan adalarında binlerce saldırgan sıçan

vardı. Bunlar, adalara yiyecek getiren gemilerle gelmiş olacaklardı. Adalara yiyecek getiren gemilerle gelmiş olacaklardı. Adalardaki hurmaları, hindistancevizlerini yiyip tüketiyorlardı, ağaçları bile kemirip kurutuyorlardı.

Ben 1915'de, onbeş yaşımdayken babamla birlikte Tahiti'ye gittiğimde, Dr. Williams bütün bunları bize anlatmıştı.

Dr. Williams, Tahiti'den adalarına sıçan zehiri yolladı, ama zehir bir işe yaramadı. Çünkü sıçanlar zehiri yemiyorlardı. Büsbütün azmışlardı, insanlara bile saldırıyorlardı. Dr. Williams, evinde ne yapacağını düşünürken, iri kedisi kucağına sıçradı. Kediyi kucağından atınca, kedinin tırnakları çıplak ağını çizip kanattı. İşte o zaman Williams'ın kafasında bir kıvılcım çaktı. Hemen bisikletine atlayıp başkent Papeete'e gitti. Orda sokaklar kedi doluydu. Muayenehanesinin kapısına şöyle bir ilân astı:

«İki franga kedi alınır. Getir kediyi, al parayı!»

Yerliler kısa zamanda ikiyüz kedi getirdiler. Dr. Williams, iyice acıksınlar da, sıçanlara saldırsınlar diye, onları aç bıraktı. Kafeslere koyduğu kedileri adalara taşıdı. Mercan adaları, deliler gibi her yana koşuşan kedilerle birdenbire canlanmıştı. Adalarda üç bin kadar sıçan olduğu sanılıyordu. İkiyüz kedi, üçbin kemiricinin kıyımına girişti. Bu kanlı savaştan sonra adalarda sıçan kalmadı. Kediler sıçanları yalnız yemek için değil, düşmanlıklarından da parçalıyorlardı. Kediler kısa sürede üreyip üç kat çoğaldılar. İşte o zaman, sıçan da tükendiğinden, aç kalan kediler kıtlık ve açlıkla karşıkarşıya kaldılar. Üremesinler diye balıkçılar kedi yavrularını denize atıyorlardı ama, buna karşı kediler de yavrularını kaya aralarına saklamaya başlamışlardı. Açlıktan kediler canavarlaşmışlardı.

Bisüre sonra, kediler azaldılar, ama tükenmediler. Sanki doğum denetimi yapmış gibi, belli bir sayıda dengede kaldılar. Yaşayabilmek için de, o zamana dek yemedikleri böcekleri yemeye, balık avına başladılar. Denizin çekilişinde ortaya çıkan gölcüklerdeki balıkları yakalayıp yediler. O günden bugüne dek, Tetiaroa'nın yabanıl kedileri, hep artıp eksilmeden belli sayıda kalmasını becerdiler, hem de adalardaki sıçanları belli sayıda korumasını başardılar. Üstelik balıkçılar da, çok balık avladıklarında, kayalıklara dizilen renk renk kedilere biraz balık verirlerdi. Çok ürün olunca da hindistancevizlerini kırıp, yemeleri için kedilere atarlardı. Bu kediler hiçbir zaman evcilleşmediler.

Ünlü İngiliz romancısı Somerset Maugham, ünlü Fransız ressamı Paul Gaugin'in yaşaamını incelemek için bu adaya geldi ve burda «Ay ve altı peni» adlı romanını yazdı.

Bu deneyimden şu sonuç çıktı: Bir köpeğin öleceği zor koşullarda, bir kedi yaşamasını becerebilir. Bunun nedeni, belki de kedilerin yabanıllaşmaya köpeklerden daha eğilimli olmalarıdır.

Ünlü sinema oyuncusu Marlon Brando, Dr. Williams'ın üvey kızı Kaliforniya'lı Majorie Doran'dan, 1966 ağustosunda, Tetiaroa adalarının üçte ikisini, ikiyüzellibin dolara satın aldı. Marlon Brando bu adaları, düşünürler, yazarlar, sanatçılar için dinlenme yeri yapmayı düşünmüştür.

AL CANIM

Öğretmen Mediha Esenel anlatıyor:

«Moda'da bir apartımanın en üst katında oturan arkadaşım Türkân Hanım'ın Cako adlı bir dişi papağanı var. Türkân Hanım, papağanına her yem verişinde «Al canım, al canım...» dediği için, Cako da «Al canım» demeye alışmıştır.

Cako'nun kafesi, mutfağa bitişik koridorda durur. Havalar ısındığından, balkon kapısını da açık bırakıyorlar. Bu açık balkon kapısından giren bir serçe, Cako'yla dost oldu. Koridorda sıçraya sıçraya Cako'nun kafesine konuyor. Cako da, dostu serçeyi görünce bir seviniyor, bir seviniyor, kanat çırpıyor, sonra da ağzını yemle doldurup, başını kafes tellerinden dışarı çıkarıyor, ağzındaki yemleri serçenin önüne atıyor. Serçe, yemleri yerken, Cako da ona boyuna «Al canım, al canım!» diyor.

SAYGI DUYULAN EŞEK

Yazar Emin Eliçin'in eşi Asiye Eliçin, tanığı olduğu bir olayı şöyle anlattı:

«Köyde, teyzemin yirmi yaşında bir eşeği vardı. Yirmi yıldanberi bu yaşlı eşek, teyzeme öyle alışmıştı ki, eşeklerde duyulmamış bitakım sesler, homurtular çıkararak bişeyler anlatmaya çalışırdı. Ne zaman yeni bir başörtüsü örtse, teyzemin başından başörtüyü dişleriyle çekip alır, teyzemin ille de kendisinin görmeye alıştığı eski başörtüsünü örtmesini isterdi. Teyzem, aradabir onu, yük taşısın diye, isteyen komşulara verirdi. Bir komşu ağır yük vurmuşsa, eve dönüşünde kendine özgü sesler çıkararak teyzeme komşudan yakınırdı. Bununla da kalmaz, kendisine ağır yük vuranı, her gördüğü yerde ısırır, çiftelerdi, bidaha da o komşunun yükünü taşımaz, götürmeye kalkarlarsa, sırtından yükü atar kaçardı.

Bigün teyzemle. eşeği de alıp, evimizden dörtbeş kilometre uzaklıktaki bağa gitmişti. Bağdan armut topladık. Akşamüstü armut sepetini eşeğe yükledik, ben de bindim. Ağır gelmiş olacağım ki, eşek kendi sesiyle yanına gittiği teyzeme bişeyler anlatmaya çalıştı. Teyzem oralı olmayınca, yürümedi, direndi. Zorlayınca da beni üstünden atmaya çalıştı. Ben de isteristemez inmek zorunda kaldım. Ben inince, zıplayarak, hoplayarak köye doğru koşarken armut dolu sepeti de sırtından attı. Bu kez teyzem arkasından seslendi:

— İyi, aldın başını gidiyorsun... Peki, ne olacak böyle? Söyle bakalım, ben ne yapacağım... İyi ya, salına salına sen git eve hiç utanmadan... Ben de armut dolu bu koca sepeti yüklenir, gelirim arkandan...

Teyzem ona seslenince, koşmakta olan eşek birden durdu. Söz dinleyen bir insan gibi başını döndürüp teyzemi dinledi. Sonra da geri dönüp yavaş yavaş teyzemin yanına geldi, suçlu suçlu başını eğdi. Teyzem, armut sepetini yükledi, kendi de bindi. Eşek, hiç huysuzlanmadan köye doğru yürüdü.

O zaman dayanamadım, teyzeme,

— Böyle eşeğe saygı duyulur, dedim.

ÖRDEKTEKİ ÖNSEZİ

Aşağıda anlatılan olay, «Montreal Star» adlı dergide yayınlanmıştır:

«1930'larda Amerika'nın Kansas City yakınlarında, genç bir değirmenci, karısı ve iki küçük çocuğuyla bir ırmak kıyısındaki evinde yaşamaktaydı. Bahçelerindeki büyük kümeste, tavuk, hindi, kaz, ördek besliyorlardı. Bu kümes hayvanlarından bir ördek palazı çok evcilleşmiş, sahiplerinden kaçmaz olmuştu. Çok sevilen palaz eve girer çıkardı. Büyümüş, ördek olmuştu. Geceleri kümesine yollanmıyor, evin biyanında uyumasına göz yumuluyordu.

Bir gece sabaha karşı, ördek, sahiplerinin yatağına sıçradı. Biyandan vakvaklıyor, biyandan gagasıyla yorganı çekiştiriyordu. Çok kızan değirmenciyle karısı, ördeği kovdular. Ama ördek yılmadı, daha acı çığlıklar atıp üzerlerine sıçradı. Değirmenci uyku sersemi, bağırarak, yakaladığı ördeği koltuğunun altına sıkıştırıp dışarı çıkarken karısı yataktan seslendi:

— Şu şımarığı kümese kapa!

Sokak kapısını açınca, durumu görüp şaşkınlıktan değirmencinin gözleri faltaşı gibi açıldı. Evinin önünden geçen derenin suları taşıp kabarmış, bahçe sular altında kalmıştı. Kabaran sular, evin merdivenine doğru yükseliyordu. Karı-koca, çocuklarını ancak kucaklayıp, hep birlikte gerideki tepeye canlarını zarzor atabildiler. Önsezisiyle ördek, su baskınını sahiplerine haber verip onların canını kurtarmıştı.»

BU BÖLÜMDE, OKURLARIMIN YAZIP GÖNDERDİKLERİ HAYVANLARA DEĞGİN GERÇEK OLAYLAR TOPLANMIŞTIR.

ANA KIRPI

Bayrampaşa'dan bay Vehbi Çelebi, tanığı olduğu bir olayı, bize yazdığı mektubunda şöyle anlatmış:

«Kırkbeş yıl önce, memleketim olan Trakya'nın Saray ilçesindeki Galata deresi üstünde Hasan Basri'nin un fabrikası, bu fabrikanın yanında bikaç dönümlük üzüm bağı vardı. Üzüm zamanı, üzüm yemek için bağa gitmiştim. Bağda dolaşırken, bir üzüm kütüğünde, salkımların arasında kuşa benzer bişey gördüm. Nedir diye yaklaşıp bakınca kirpi olduğunu anladım Durup kirpiyi izlemeye başladım. Kirpi, bir salkımın üzerine çıkmış, ön ayaklarıyla küçük dallara tutunarak, salkımın üzerinde tepiniyor, olgun üzüm tanelerini salkımdan yere düşürüyordu. Yere epiyce üzüm düşmüştü. Kirpi, ağır ağır üzüm kütüğünden indi, yerdeki üzüm tanelerinin üstünde yuvarlanmaya başladı. Üzüm taneleri, kirpinin sırtındaki dikenlere geçti. Kirpi yürüdü, bağdan uzaklaştı. Ben de merakla onu izledim. Yüz metre kadar ilerdeki yuvasına gitti. Yuvasındaki yavrular göründü. Ana kirpi yere yatınca, yavruları da üstüne atılıp, analarının dikenlerindeki üzümleri kolaylıkla yediler.»

EŞEK ŞAKASI

İzmirden Bay Necati Kösebaş yazıyor:

«Onbir yaşındaydım. Yaz olduğundan yaylaya göçmüştük. O gün, Karacasu'nun pazarı olduğundan öteberi almak için pazara gitmiştik. Döndüğümüzde yükünü indirip eşeğe su verdim, hereğe başladım. Bir zaman oynadıktan sonra eşeğin aç olduğunu düşünüp yem vermek için yanına gittim. Bir tutam yonca koparıp eşeğe uzattım. Çocukluk işte, tam eşek yoncaları ısıracakken geri çektim. Yine uzattım, yine geri çektim. Beş-altı kez böyle yaptım. Eşek bana çok kızmış olacak, birden çilbirini koparıp üstüme geldi, çenemden ısırıp beni beş-on adım öteye yuvarladıktan sonra, bir de dönüp çifteledi. Çocuktum, eşeğe şaka yapayım demiştim. Eşeğin diş izlerinin yeri hâlâ çenemdedir. O gün bugündür, eşekten korkarım.»

KÜÇÜK BÜYÜĞÜ YENDİ

Zonguldak'tan Bay Abdurrahman Çakmak, tanığı olduğu, örümcekle osurukböceği arasındaki savaşı, bize gönderdiği mektubunda şöyle yazmış:

«Halkın osurukböceği adını verdiği böcek, üzerinde gezindiği yemişlerde, özellikle dutta, pis bir koku bırakan, yeşil renkli, parlak kabuklu bir böcektir.

Bigün penceremin önünde oturmuş, dışarıya bakıyordum. Az ilerdeki ağacın gövdesinden bir osurukböceğinin tırmanmakta olduğunu gördüm. Biraz daha yukarı çıkınca, oradaki örümcek ağının içine girdi. Birden ağdan çıkan bir küçücük örümcek, osurukböceğinin üzerine atıldı. Osurukböceği, örümceğin on katı büyüklüğündeydi. Örümcek, osurukböceğinin yöresinde fır dönerek, onu ağlarıyla sarıp sarmalamaya başladı. Böcek büyük olduğu için, örümceğin ördüğü ağın iplerini koparıyordu. Örümcek hiç durmadan,

hiç yılmadan kopan ipleri onarıp, yeniden ağlar örüp, büyük bir çabayla osurukböceğini kıpırdayamaz duruma getirmek istiyordu. Örümcek mi itti, yoksa kendisi mi düştü, osurukböceği, ağ iplerine asılı olarak, birden on santim kadar aşağı düştü, boşlukta sallandı. Ayakları biyere değmiyordu. Örümcekse, durmadan onu ipleriyle sarıp ağının içine alıyordu. Böcek, ağla iyice sarılınca, örümcek başını, böceğin arka ayaklarının dibine doğru soktu. onu ısırıp emmeye başladı. Osurukböceğinin canı çok yanmış olacak ki, böcek birden çırpınmaya başladı. Bu çırpınışla kaçan örümcek, az sonra yine o yere geldi. Bu arada, böceğin debelenmesinden kopan ağ iplerini de onarıyordu. Sonunda, böceğin ard ayağının dibine gömüldü. Böceği bir titreme aldı. Bu kez, örümcek, karşısına geçip böceğin titremesini seyretti. Sonra, böceğin ön ayaklarının arasına girip ısırdı. Böceğin canı yarı yarıya çekilmiş, örümcek de yorulmuş gibiydi, eskisi kadar çevik dönüp dolanmıyordu. Akşam oldu. Ertesi sabah ilk işim, oraya bakmak oldu. Örümcek, böceği ağaca çekip ağ iplerivle bağlamış, başından onu yemeye çoktan başlamıştı bile. Karnı doyduğu için, böceğin bir karış kadar uzağında dinleniyordu.

Eve her geliş gidişimde onlara bakardım. Dört gün içinde örümcek, böceğin içini boşaltti. Örümcek o dört gün içinde bir kat daha büyümüştü. Bir kabuk kalan böcek olduğu yerden düşünce, örümcek oraya yeni bir ağ daha kurdu.»

EŞEKLERİN KILAVUZLUĞU

Kadirli'den Bay Hasan Bilen yazıyor:

«1930 yılının son güz ayında, Kadirli'nin dağ köylerinden birine gitmiştim. O köy insanları ilkel bir yaşam içindeydiler. Yazın biçip kaldırdıkları tahılı, kazdıkları kuyuda saklıyorlar, güzün de kuyudan çıkarıyorlardı. Ben oraya gittiğimde, yazın tahıl koydukları kuyuların oldukları yeri hep otlar kaplamıştı. Bikaç yeri kazmışlar, ama kuyuları bulamamışlardı. Onlara şöyle dedim:

— Harman yerinden yükleyip kuyulara tahıl taşıttığınız eşeklere, bu kez harman yerinden taş, toprak yükleyip onları başıboş bırakın... Belki de alışkanlıkla kuyuların olduğu yere giderler.

Dediğim gibi yaptılar. Eşekler, o çayırlıkta durdular. Eşeklerin durdukları yerler kazılınca, tahıl kuyuları bulundu.»

USTA BİR AV KÖPEĞİ

Niğde Avcılar Kulübü'nden Bay Süleyman Koçtor yazıyor:

«Niğde'nin Sulucaova köyünde avlanmaya gitmiştik. O köyden, iyi bir avcı olan, Refik Kurucu'ya da uğradık. «Tüfeğim olsa ben de gelirdim» dedi. Ben de tüfeğimi ona verip, «Sen o cins av köpeğini al yeter, ben de sizin çantacınız olurum» dedim. Ava çıktık. Sarıpınar denilen yerde keklikleri bulduk. Arkadaşım bir keklik vurdu. Ölen keklik düştü. Arkadaşımın Uçar adlı cins av köpeği, ölüp düşen kekliğe gitti. Tam bu sırada, bir keklik daha kalkmış, arkadaşım onu da vurmuştu. Ölü kekliğin yanına gelmiş olan Uçar, patlayan tüfek sesiyle başını kaldırdı, havada vurulan ikinci kekliğin düşmekte olduğunu gördü. Ama bu ikincisinin vurulunca ölmeyip kanat kırığı olduğunu anlayınca, ölü kekliği orda bıra' p, düştüğü yerden kaçmaya çalışan kanat kırığı kekliğe koştu. Onu ağzına alıp, ölü kekliğin yanına getirdi. Sonra, kanat kırığı kekliğin üzerine ayağını basıp sahibine bakmaya başladı. İki kekliği de sahibine teslim etti.

Uçar'ın daha buna benzer avcılıkta çok ustalıkları vardı. Ne yazık ki, Uçar'ı çaldılar. Refik Kurucu her yerde aradı köpeğini. Son olarak birlikte aramaya gittiğimiz bir köyde de Uçar'ı bulamayınca, arkadaşımın gözlerinden yaşlar aktığına tanık oldum.»

YUVA KURAN KÖPEK

Gaziantep'ten Bay Mehmet Taşkın, tanığı olduğu bir olayı bize şöyle yazmış:

«Bir yıl önce iki küçük köpek evimize alışmıştı. Biri erkek, biri de dişiydi. Kulübeleri, yatacak özel yerleri yoktu. Bahçemizde gelişigüzel bir yerde yatarlardı. Bigün erkek olan köpek, bahçedeki bir tümseği eşelemeye başladı.. Gidip köpeği kovaladım. Ama az sonra köpek orasını yeniden eşeliyordu. Yine kovaladım. İşime gittim. Akşam iş dönüşünde baktım ki, köpek o tümseği iyice eşip oymuş. Çok kızdım. Toprak yığınını çukura doldurdum. Ertesi sabah kalktığımda bir de baktım ki, köpek, dün doldurduğum toprak yığınını ordan yine çıkarmış, sert tümseği daha da eşeleyip, üstü de toprakla kapalı bir yuva yapmış. Yuvada o gece doğurduğu yedi yavrusuyla dişi köpek yatıyordu. O zaman, erkek köpeğin doğuracak olan dişisine yuva yapmak için, o sert toprağı eşelediğini anlayabildim.»

ZAVALLI ŞEYDA

Samsun Vezirköprü'sünden Bay Mustafa Şahbaz yazıyor:

«Vakıflar Bankası Müdürü Bay Satılmış Tankut, kuş besler, ötücü kuşları da çok severdi. Ondan dinlediğim bir olayı, anlattığı gibi iletiyorum:

Kanaryalarım içinde en sevdiğim Şeyda adlı olanıydı. Şeyda, güzel ve uzun ötüşleriyle kanaryalarımın hepsinden üstündü. Onu gözüm gibi severdim. Bir kanarya ötmeye başlayınca, Şeyda ille de onunla ötüş yarışına girer, her yarışmasında da baskın çıkardı. Bir akşam işimden dönüşte Şeyda'nın yanına gittim. Beni tanırdı. Beni görünce sevinçten kafesin içinde zıplayarak ötmeye başladı. Bir arkadaşımda, kanarya seslerinden bir plâk vardı; ben o plâğı ses bandına almıştım. Şeyda, tepyteki kanarya seslerini duyunca, deliye döndü, onlarla yarışa girdi. İlle de bu yarışmayı kazanmak tutkusundaydı. Rakiplerini bastırmak için sesini yükseltti, ötüşünü arttırdı, tüm çabasını harcıyordu. Ama ne yapsa boşuna... Teypten gelen kanarya sesleri ne tükeniyor, ne kesiliyor, ne azalıyordu. Ne olacak diye sonucu merakla izliyordum. Şeyda, kafeste ordan oraya çılgınca sekerek şakıyordu. Bitürlü sesi kesilmeyen rakibini yenemeyeceğini anladı da bozguna mı uğradı, yoksa çatladı mı, nasıl olduysa birden kendini tepe üstü kafesin ortasına bıraktı. Hemen koşup kafesin kapısını açtım. Şeyda biriki çırpındı. Soğuk su getirip üstüne serptim, ama boşuna, Şeyda ölmüştü, belki de yarışmada yenildiği için, kendisini öldürmüştü...»

KORKUNUN VERDİĞİ YÜREKLİLİK

İzmir'den okurumuz Turan Taştan yazıyor:

«Ben Sıvas'ın Şarkışla ilçesinin Tonuz bucağında doğdum. Bizim, Sarı adını verdiğimiz bir küçücük köpeğimiz vardı. Bizim oralarda kış çok zorlu olur, hem de uzun sürer. Çok karlı bir kış gecesi, her nasıl olmuşsa Sarı dışarda kalmış. Böyle kış gecelerinde kurtlar sokaklarımıza dek inerlerdi. O gece de, bir kurt bizim evin önüne gelmiş. Küçük bir köpek olan Sarı, kurdu görünce çok korkmuş. Herhalde, kurttan kurtulmak için o yana, bu yana epiy kaçmış olacak, sonunda kurtuluş bulamayınca, korkunun verdiği yüreklilikle, kurdun hayalarına sarılmış; öyle korkmuş ki, dişlerini iyice geçirip sıkmış, bir daha da bırakmamış. Sabaha dek böylece kalmışlar. Sabahleyin babam sokak kapısını açar açmaz, Sarı dişleri arasındaki kurdun hayalarını bırakmasıyla, ok gibi kapıdan içeri girip kurttan kaçıyor. Biz kurda baktık, kurt çoktan ölmüştü. Sarı, kurdun öldüğünü bilemediğinden, korkusundan sabaha dek ölü kurdun hayalarını dişleriyle sıkmış durmuş. O günden sonra bidaha Sarı'nın geceleri dışarda kalmamasına çok dikkat ettik.»

ANA KEKLİĞİN KURNAZLIĞI

Polis memuru Bay Menderes Tayfundağı başından geçen bir olayı bize şöyle yazmış:

«Denizli'nin bir köyündenim. Bizim oralarda keklik avına çıkardık. Keklik avının şöyle bir biçimi vardır. Kekliği daha palazken yakalar, kafeste büyütürüz Av mevsimi gelince, içinde keklik olan kafesi, ormanda uygun olan bir dala asarız. Kafesteki keklik ormanda o güzel havada ötmeye başlar. Onun ötüşlerini duyan keklikler kafesin çevresine doluşurlar. İşte o zaman, hazır tuttuğumuz tüfeklerimizle keklikleri vururuz.

Lise öğrencisiydim. Arkadaşlarla keklik palazı yakalamak için ormana gitmiştik. Ormanda bir ana keklikle, on-onbeş kadar da palazını birarada gördük. Palazları yakalamak için üzerlerine doğru gidince, ana keklik bizden kaçtı; ama öyle beceriksizcesine kaçmaya çalışıyordu ki, kanadı kırıkmış, topalmış izlenimi veriyordu. Uçamıyor, düşe kalka gidiyordu. Bu durumda, palazları nasıl olsa yakalayacağımıza göre, ilkin şu topal, kanadı kırık ana kekliği yakalayalım diye arkasına düştük. Biz tam yakalayacakken kanatlarını sürüyerek, topallayarak kaçıyor. Yine sokuluyoruz, tam tutacağız, yine sürüklene, topallaya gidiyor. Böyle böyle bizi arkasından epiyce koşturduktan sonra pırr diye uçtu. Ana kekliği kaçırdık, hiç olmazsa palazlarını alalım diye eski yerlerine gittik ki, o zamana kadar, palazlar da herbiri biyana kaçıp gitmişler. Bulamadık. Aradan on-onbeş dakika geçmişti ki, havada ana kekliği gördük. Az ilerimize yere kondu. Ötmeye başladı. Ana kekliğin sesini duyan palazlar ordan burdan çıkıp analarının çevresini sarıverdiler. Ana keklik, palazlarını kanatlarının altına aldı. Altına girmeyenleri de gagalayarak kandının altına soktu. O zaman, ana kekliğin sakatmış gibi görünerek, yavrularını korumak için bizi kandırdığını anladık ve keklik avından vazgeçtik.»

SÜLÜN, MUHABBET KUŞU, MAYMUN

Hayvanlara aşırı sevgisi olduğunu yazan Bay Safa Ay, mektubunda bize üç anısını anlatıyor:

«Eskiden Çaycuma - Bartın bölgesinde pekçok sülün yaşardı. Yazık ki, şimdi kalmadı. İnsafsız avcılar, bu güzel kuşların kökünü kazıdılar. Oysa bu güzelim süslü yaratıklar, yaşadıkları bölgeyi turistleri çeken bir yeryüzü cennetine çevirebilirlerdi. Çocukluğumda sülünleri tutup satarlardı. Bu satılan sülünlerin çoğunun başı yaralı, bereli olurdu. Neden böyle olduğunu kendim de sülün beslemeye başlayınca anladım. Sekiz sülün satın almıştım. Bunları kaçmasınlar diye üstü kapalı, geniş bir yerde besliyordum. Sülünler uçup kaçmak istekçe, başlarını kapatıldıkları yerin sert tavanına vurup yaralanıyorlardı. Bunun üzerine onlara yumuşak bezden bir tavan yaptım. Sülünler çok yabanıl yaratıklardır, hiç insana alışmazlar; insana değil, birbirlerine bile alışmazlar. Sülünlerim bir yıl kadar yaşadılar. Sonra birer ikişer ölmeye başladılar. Son ölen ikisini, bu işin ustası bir öğretmene içlerini doldurtup, sakladım.

Muhabbet kuşu denilen Peruş'lar da besledim. O zaman muhabbet kuşunun İstanbul'da tek üretici ve satıcısı vardı. Bir tane satın alacaktım, ama satıcı, bunların tek olunca isteksiz olduğunu söyledi. Eşiyle birlikte aldım. Güzelliğine doyulmaz, kravat iğnesi gibi, canlı bir renk cümbüşü bir çift muhabbet kuşu... Bu çiftin biri öldü. Eşi ölünce tek kalan muhabbet kuşu çok durgunlaştı. Bilenler, «Karşısına bir ayna koy, yeniden isteklenir» dediler. Ayna koydum kafesine. Aynada kendini görünce, artık yalnız olmadığını sanıp, hiç de güzel olmayan sesiyle ötmeye başladı. Ne yazık ki, onu bigün kafesinde bir renkli tüy yığını olarak buldum, sıçan parçalamıştı.

Maymun da besledim. Albona adlı bir İtalyan gemisinin kaptanından aldığım maymunum vardı. Çok yaramazdı. Evden giderken, onu bir masanın ayağına zincirlemek zorunda kalırdım. Yoksa bütün evi allak bullak ederdi. Bigün yine maymunumu, masanın ayağına boynundan zincirlemiştim. Sürükleye

sürükleye masayı, tuvalet aynasının önüne dek getirmiş. Aynanın önüne geçip, tarakla taranmış, ne kadar kolonya, losyon, esans varsa, hepsini sürünmüş. Makyaj gereçleriyle de, pudralanıp, dudaklarını boyayıp süslenmiş. Eve gelip maymunu öyle görünce çok güldüm, ama yaramazlığına artık dayanamayacağım için, onu meraklı bir dostuma hediye ettim.»

KURTARICIM

Mecidiyeköy'den Bay Ertan Altınok yazıyor:

«Dokuz yaşımdaydım, istihkâm yarbayı olan eniştemin yanında, Hadımköy'de oturuyordum. Halamla eniştemin, Dik adında büyük bir kurt köpeği vardı. Ata biner gibi Dik'e biner, subay evleri arasında dolaşırdım. Öbür çocuklar bana imrenerek baktıkça koltuklarım kabarırdı. Ama bir gece Dik'in sırtından düştüğüm için, halam, Dik'le gezmemi yasaklamıştı.

Bir gece, arkadaşlardan biri, içinde kovboyculuk oynadığımız barakada ateş yaktı. Ateşten yangın çıktı. Biz barakanın üstündeydik. Alttan yalazlar yükselince, korkudan kendimizi aşağıdaki samanların üstüne attık. Düşünce, bileğim incindiği için, arkadaşlarım gibi ordan kaçıp gidemedim. Kuru otlar da yanmaya başladı, içerisini duman kapladı. Kapıyı aradım ama bulamadım. Birden bir şangırtı koptu. Barakanın pencere camı kırılmıştı. Dik'i yanıbaşımda buldum. Dik, benim içerde olduğumu anlayıp, pencere camını kırıp yanıma gelmiş. Dik'in sırtına çıktım. Birlikte, alçak olan baraka penceresinden yukarı çıktık. Dik, beni yanmaktan kurtarmıştı.»

YILANLA ARIKUŞU

Okurlarımızdan Bay Mustafa İnce, tanık olduğu bir olayı bize şöyle yazmış:

«Köyümüzdeki cami önü alanında bir akasya ağacı vardı. Bu ağacın bir dalına arıkuşu yuva yapmış. Yuvadaki üç yavrunun gagalarını görüyorduk. Arıkuşu, serçeden az daha iri bir kuştur.

Biz dört arkadaş, alandaki bir gölgelikte otururken, ana arıkuşunun çırpınarak öttürünü gördük. Bir de baktık, ağaçtaki yuvaya doğru bir yılan tırmanıyor. Ana arıkuşu, yılanın çevresinde dönenip duruyordu. Elinde çapa olan arkadaşlarımızdan biri, yılanı öldürmek için ağaca doğru koştu. Başka bir arkadaşımız ona,

— Dur, yılan yuvaya gelene dek, ilişme, bakalım ana kuş ona ne yapacak? dedi.

Biz gözleyerek beklemeye başladık. Ana arıkuşu çırpındı, acı acı öttü, yardım ister gibi bize doğru bikaç kez uçtu. Sonunda biraz uzaklaşıp döndü. Dikkatle baktık, gagasında bir arı vardı. Yılanla başı çevresinde dönüyordu. Yılan da yuvaya iyice sokuldu, ağzını açtı. İşte o anda ana arıkuşu, gagasındaki arıyı yılanın açılan ağzına bıraktı. Arı, yılanın ağzını sokmuş olacak, yılan birden kendini bıraktı, pat diye yere düştü. Ana arıkuşu da sevinç sesleri çıkararak yavrularının yanına, yuvasına gitti.»

KURT KURTKEN

Rize Cezaevi Jandarma Karakolu'ndan Bay Muharrem Aras, yaşadığı bir olayı bize şöyle yazmış:

«Onbeş gün izinle köyüme gelmiştim. Babamgile yardım olsun diye, yirmi baş hayvanımızı sulamak için dereye götürmüştüm. Hayvanlar arasında iki de eşek vardı. O iki eşek, dereyi geçip karşıda otlamaya başla-

dılar. İlkyazın ilk günleriydi. İki eşek karşıda karlar arasından yeni biten otları yoluyorlardı. Eşekleri almak için soyunup dereye geçmeye üşendim. Sığırları alıp döndüm. Aradan biriki saat geçince, bir komşu kadın, eşekleri kurt parçalıyor diye çığlığı bastı. O sırada yemekteydim. Sofradan fırladım. Dereye koştum. Bir de baktım, bizim iki eşeği kurtlar çevirmiş. Eşekler direniyor. Tabancamı çekip kurtlara ateş ettim. Kurtlar kaçtı. Eşekleri yaralı olarak kurtardım. İki eşeği, önüme katıp sudan geçirirken bir de baktım, bir yavru kurt, suyun batak olduğu yere gömülmüş. çırpınıyor. Demek, öbürleri kaçarken, bu yavru olduğundan batağı geçememiş. Bıkaç iri taş atıp batağa, taşların üstüne basa basa bataktaki kurt yavrusunun yanına gittim. Onu kurtarınca belki bana salar diye, önce mendilimle ağzını sıkısıkı bağladım. Bataktan çıkardım. Bir de baktım, bir ayağı kırılmış. Belki bizim eşeklerden biri çiftleyerek ayağını kırmış. Kucağıma alıp köye getirdim. Komşular, bırakmamı, köpeklerin parçalamasını söyledilerse de bırakmadım. Kırık ayağını sarıp sarmaladım. Bu arada iznim bitti. Babam, kurdun evde kalmasını istemedi. Ben de kurdu yanıma alıp, çalıştığım yer olan Karabük'e götürdüm. Ayağı iyi olan kurt bana alışmıştı. Ama bu kez de komşular, kurttan korkuyor, onu istemiyorlardı. Bıkaç ay sonra tekrar köye götürdüm. Yine babam istemedi. Kurdu ormana bırakmak zorunda kaldım. Arkamdan köpek gibi geliyordu. Kaçıp köye geldim.

Aradan iki yıl geçti. Bir kıştı. Kurtların azgınlık zamanıydı. İki saatlik yolda olan başka bir köydeki akrabamızdan eve dönüyordum. Ormanda beş-on kurt bana saldırdı. Hemen tabancamı çektimse de tabancam tutukluk yaptı. En yakınımdaki çam ağacına çıktım, ama çam genç, küçük bir ağaçtı. Korkudan, hiçbir yararı da olmasa, şaşırıp bağırmaya başladım. Ben bağırınca, altımda dolanan kurtlar arasında bir boğuşmadır başladı. Tutukluk yapan tabancamı kurcaladım, onardım. Altımdaki kurtlara bıkaç el ateş ettim. Kimisi yaralandı, kimisi de tabanca sesinden üsküp kaçtı gittiler. Yalnız o kurt sürüsünden biri, gitmedi. Üstelik ağacın ince gövdesi çevresinde ince sesler çıkararak dönüp duruyordu. Tabancamda mermi bittiğinden ateş edemiyordum. Bataktan kurtardığım kurt aklıma geldi. Odur diye yavaş yavaş ağaçtan indim. Kurt, ön ayaklarıyla beni sardı. O kırık ayağına baktım, kırık yeri belliydi. Benim beslediğim kurt, ben ağaçta bağırınca beni sesimden tanımıştı. Evcilleşmez denilen kurdun bu davranışına şaştım kaldım. Bisüre arkamdan geldi. Karanlık basınca gözden yitti.»

YOLUNU BİLEN AT

Ortaokul öğrencisi olan bir okurum, hem babasının atını, hem de özyaşamını anlatan bir olayı yazmış mektubunda. Genç okurumun adını açıklamadan, mektubunu olduğu gibi aktarıyorum:

«24 Eylül günü köydeki evimizde iyice yıkandım. İlkokul diplomamı, nüfus cüzdanımı hazırladım. Evde değerli neyim varsa, hepsini torbaya koydum. Akşam erkenden yatıp uyudum. Geceleyin babam beni uyandırdı. Ata odun yükledi.

— At hazır, dedi.

Torbamı yanıma aldım. Geceleyin yola çıktık.

Akkuş köyünden Niksar'a ortaokula okumaya gidiyordum.

Babam, yolda,

— Şu odunları satıp parasıyla sana okul için bir elbise alaydım, başka bişey istemezdim... dedi.

Sesimi çıkarmadım. Az sonra babam,

— Sana haftada beş lira versem, yeter mi? diye sordu.

— Ne bileyim baba, daha önce hiç Niksar'a gitmedim ki... dedim.

Bir ağabeyim var. O da böyle okumuş. Ticaret lisesini bitirmişti. Ankara'ya iş aramaya gitmişti.

Konuşa konuşa yolda giderken, sesler, konuşmalar duyduk. Babam,

— Eyvah, yandık, ormancılar geliyor.., dedi.

Kaçmaya kalmadı, ormancılar önümüzü

kesti. Babamı tanıdılar.

— Yık atı! dediler.

Babam,

— Etme Safet ağa, beş param yok, bu ağaçları satıp da, parasıyla aah bu çocuğu yarın okula yazdıracağım. Ne olursunuz, koyverin! diye yalvardı.

Babamı koyvermezlerse, ben elbise giyemeyecek, okula yazılamayacaktım.

Ormancılar, odunları indirmek için ata sarıldılar. Babam karşı koydu. O zaman ormancılardan biri babama vurmaya başladı. Babamın dayk yediğini görünce, demek babam ağabeyimle beni bu zorluklarla para kazanıp da okutuyormuş diye düşünüp, ağlamaya başladım.

Babam da ormancılara vurmaya başladı. Ama onlar üç kişiydiler. Bu sırada at, elimdeki dizginini çekip duruyordu. Çeke çeke, dizgini elimden kurtardı. Aldı başını gece karanlığında ormanın içine gitti.

Ormancılar, babamı bırakıp atın arkasından gittiler. Babam elimden tutup koştu. Ormancılar arkamızdan bağırdılarsa da bizi tutamadılar.

Sabah ezanı okunurken Niksar'a vardık. Babama,

— Acaba at ne oldu? diye sordum.

Babam,

— Sen onun için hiç kaygılanma, o yolunu bilir... dedi.

Evlerin sıklaştığı bir mahalleye girdik. Bir de baktık ki, bizim at, sırtında odunlar, bir evin kapısı önünde duruyor.

Babam, her zaman kaçak odunları, bu evin sahibine sattığından, at da kendi başına ormancılardan kaçıp bu evin kapısı önünde durmaya alışmış. Atın bu alışkanlığına şaşıp kaldım.

Babam odunları sattı. Beni de o gün Niksar ortaokuluna yazdırdı.»

KARADAĞ KEÇİSİ

Okurlarımızdan Bay Abdullah Özel, Karadağ Keçisi üzerine, şu çok ilginç bilgiyi veriyor:

«Karadağ keçileri geyik türünden hayvanlardır. Yüksek, dağlık yerlerde sürü olarak yaşarlar. Tek boynuzludurlar. Uzaktan alınları ak görülür. Duyma ve görme yetenekleri çok olduğundan avlanmaları güçtür. Sürünün en yaşlıları sırayla yüksek bir kaya üstünde nöbet bekler. Sonra bir başkası gelir, nöbeti alır, eski nöbetçi gider. Bir tehlike sezince, nöbetçi olan karadağ keçisi ıslık çalar, biyandan da ayaklarını çekiç gibi yere vurur. Bu durumda, sürüdeki karadağ keçileri, nöbetçiye bakarlar; nöbetçi ne yana kaçarsa, onlar da arkasından o yana kaçarlar.

Birgün avda, nöbetçi olan karadağ keçisini vurmuştum. Vurulan keçi, nöbet tuttuğu kayadan aaşğı atlayınca, öbürleri de arkasından ordan atlayıp kaçtılar. Ondan çoktu sayıları.

Kasım ayı döllenme zamanlarıdır. Döllenme zamanı gelince, tekeleri birbirleriyle karşılaşınca kıyasıya dövüşürler. Yenen, yenilenin torbasını (hayalarını) ağzına alır, eze eze onu burar, gidiş eder. Avcıların vurdukları dağ keçileri arasında buruk tekeler çok görülmüştür.

Boynuzları çok sağlam olduğundan, ormanda koşarlarken, boynuzu ağaçların dallarına takılan keçiler, kendini kurtaramaz, ağaca asılı kalır. Ağaç dalında asılı kalmış karadağ keçisi iskeleti çok görmüşüzdür.»

YAVRUSUNU EMZİRSİN DİYE

Okurlarımızdan Bay Vartan Ozinyan, hayvanlara değgin iki anısını şöyle yazıyor:

«1917 yılında oniki yaşımdaydım. Bir evde ırgat olarak çalışıyordum. Çobanlık yapardım. Sabahları sığırları otlatmaya götürürdüm. Akşam dönüşünde, yavru memesini emmek için ana ineğin yanına koşar, ben de sa-

ğılmadan önce meme emmesin diye, yavruyu yanına bırakmaz, ana ineği ahıra kapardım.

Bir akşam yine sürüyü otlatmaktan getirmiştim. Ana inek, öbür sığırlardan ayrılıp ahıra, yavrusuna koştu. Yetişmesem, yavrusu memesine asılıp emecekti. Ben her zamanki gibi yavruyu ahırdan çıkarıp ineği ahıra kapamak istedim. Ama ana inek, kapamayayım diye kapıya koştu, beni süserek, kapıyı kapamama bırakmadı. Beni boynuzlaya boynuzlaya ahırın köşesine sıkıştırdı. Avazım çıktığı kadar bağırıyordum, ama evde kimse yoktu. Zaten başkaları varken, inek böyle bişey yapmamıştı. Beni sıkıştırdığı köşede epiy zaman boynuzladıktan sonra, yanına gelen yavrusunu emzirdi.»

AŞIK BOĞAYLA İNEK

«Bir akşam sığırları eve getirirken bir inekle bir boğa kayboldu. Her yanı aradım ama bulamadım. Hayvanları eve getirirken, bizden önce ahıra gidenleri olurdu. Kaybolan inekle boğanın da, daha önce eve geldiklerini sandım. Ama evde de yoklardı. Gece de aradık taradık, onları bulamadık. Ertesi sabah erkenden yine aramaya çıktık. Boğanın adı Yordan'dı. Belki adını bilir diye,

— Yordan, Yordaaan! diye bağırıyorduk.

Biz böyle bağırırken boğanın sesini duyduk. Biz onun adını seslendikçe o da bize cevap veriyordu. Sesinin geldiği yana yürüdük. Bir de baktık ki, boğayla inek, karşıkarşıya geçmişler, burun buruna vermişler, çayırda yatıyorlar.»

GÜVERCİN — KARGA SAVAŞI

Okurlarımızdan Bay Muzaffer Öz, bize gönderdiği mektupta bir anısını şöyle anlatmış:

«Çocukluğumda köydeyken bir çift güvercin almıştım. Kısa zamanda güvercinlerim üredi, çoğaldı. Oniki yaşındaki erkek güvercinim çok dövüşçüydü. Yabancı güvercinleri kandırıp bize getirirdi. Benden hiç kaçmaz, beni görünce omuzuma konardı.

Bigün evdeyken, güvercinlerin yuvasında bir patırtı koptu. Koşup baktım. Güvercinlerin yuvasına bir karga girmiş. Benim dövüşçü güvercinim, kargayla savaşıyor. Ama iri kargayla başedemiyor. Benim sesimi duyunca yüreklendi. Birden yuvadan fırlayıp, yuvanın ağzına sırtını verdi. İçerdeki karga yuvadan çıkmasın diye de yuvanın ağzına iki kanadını açıp gerdi. Karga içerden çıkamıyordu. Güvercinim de benim yardımına koşmamı bekliyordu. Hemen merdiveni dayayıp, yuvaya elimi soktum, kargayı yakaladım. Bu sırada benim yaman güvercinim, gruk gruk diye sesler çıkararak kabara kabara dönenip duruyordu.»

KURTARICI

Okurlarımızdan Bay Burhan Yeni yazıyor:

«Onbir yaşımdaydım. Toni adında bir köpeğimiz vardı. Bir yaz günüydü. Yaramazlık yaptığı için, annem, kardeşimi dövmeye başladı. Orda yatmakta olan Toni birden fırlayıp, annemin eteğine yapıştı, dişleriyle annemi eteğinden çekiştirmeye başladı. Annem, kardeşimi bırakmayınca, bu kez de annemle kardeşimin arasına girip annemi göğüsledi, ikisini ayırdı. Annem, kardeşimi bırakmak zorunda kaldı.»

YUVA VE YAVRU ÖZLEMİ

Okurlarımızdan Bay Mustafa Çetindağ beslediği tavşana değgin şu olayı anlatıyor:

«Ankara'nın Altındağ'ında otururuz. Bundan beş yıl önce, İstanbul'daki ablamgilden bir tavşan getirmiştim. Tavşanı, bahçemizde kullanılmayan kümese koydum. Aradan bir süre geçince tavşan kümesin kuytu köşesine on santim kadar derinlikte bir çukur kazdı. Kendi tüylerini yolup o çukura döşedi. Burasını, doğuracağı yavrularına yuva olarak hazırlamış. Gebe tavşanlar, doğuracakları zaman, kendi tüylerini yolup böyle yumuşak yuva yaparlarmış. Benim tavşanım da dokuz yavru doğurdu. Bunlar fındık faresi yavrusu kadar küçücüktü. O dokuz yavrudan biri, yuvanın dışında kalmıştı. Üşüyordu. Ben de ısınsın diye onu aldım, öbür yavruları elimle tutup yana çekerek yuvanın en altına koydum. Ertesi sabah kümese gidip merakla bir de baktım ki, o dokuz yavru da yuvanın dışına atılmış, hepsi de ölü. Ailece şaşıp kaldık. Tavşan yaşamını bilen birisinin bize söylediğine göre, ana tavşan yavrularını öyle kıskanırmış ki, onlara insan eli değerse, öldürürmüş.

Aradan zaman geçti. Tavşanım, her doğum zamanı gelince, yine toprağı kazıp bir küçük çukur açıyor. Yine o çukura, yolduğu tüylerini döşeyip yavruları için yuva yapıyor. Ama eşi olmadığı için gebe kalmadığından doğurmuyor. Tavşanıma araya araya bir erkek eş buldum. Bu, beyaz bir tavşandı. Benimki, ondan çok küçük, boz bir tavşandı. İkisini kümese koydum. Önce koklaştılar. Sonra benim boz tavşanım, kendisinin iki büyüklüğündeki beyaz tavşana saldırdı. Öldürücü bir kavgaya girdiler. Ard ayaklarıyla birbirlerine vurdukça tüyleri bir metre yukarıya yükseliyor, ortalık tüy bulutu oluyordu. Baktım, anlaşamayacaklar, erkek tavşanı aldığım yere geri verdim. Yara bere içinde kalan tavşanımı tedavi ettim. Şimdi yapayalnız yaşayan benim zavallı tavşanım, her doğum mevsimi gelince, sanki gebeymiş, sanki doğuracakmış gibi, kümesteki toprağı on santim kadar kazıp açtığı çukura kendi tüylerini yolup yuva yapıyor. Her yıl, onun bu yuva ve yavru özlemini üzüntüyle gözlüyoruz.»

JOKEYİN CANINI KURTARAN AT

Jokey Bay Saim Harmanbaşı, yetiştirdiği bir atla olan ilişkisini şöyle anlatıyor:

«1965'den bu yana pekçok tay yetiştirdim. Ama 1969'da yetiştirdiğim Çiğdem'e hepsinden çok bağlıyım. Çünkü o hayvan, benim hayatımı kurtarmıştır.

Çiğdem öyle uysal bir attır ki, kim çağırsa yanına gider. Ama benden başka hiçkimsenin elinden şeker yemez. Hastalanınca iğne yapılacaksa hiç terslik etmez, iğne kolay yapılsın diye boynunu uzatır. Hiçkimseyi teptiği, çiftelediği olmamıştır. Nallanırken ayaklarını bağlamak, tutmak gerekmez. Böyle bir uysal hayvandır. İstanbul yarışlarının bitimine yakın bir yarışta, önümüzdeki atın ayaklarına takılınca Çiğdem'le birlikte yıkıldık. Bayılmışım. Gözlerimi açtığımda Çiğdem başımda bekliyordu.

Çiğdem'i Adana Yarışlarına hazırlıyordum. Bir sabah antrenman bittikten sonra, her zamanki gibi üstünden inerek kuyruğundan tuttum, teri kurusun diye bokslara doğru yürütüyordum. Bir de kafamı kaldırdım ki, sahanın en azgın hayvanı bana doğru koşuyor. Kaçacak yer ve zaman yoktu. Demir parmaklıklara sıkışmıştım. Tepmesini kafama yapıştıracaktı ki, o uysal Çiğdem birden saldıran ata bir tepme savurdu. Ama tepmesini normal olarak savursa bana gelirdi, yan savurarak saldıran ata vurdu. Tepmeyi yiyen t, neye uğradığını şaşırıp uzaklaştı. Çiğdem böylece canımı kurtarmış oldu.

Çiğdem, Türkiye Jokey Kulübü'nün encok satış koşusunu kazanan atı olarak ün yapmıştır. Her koşudan sonra, onu satın alacaklar diye ödüm patlar. Kazandığı ondört satış koşusunda onu kimse satın alamadı. Çiğdem bna öylesine bağlıdır ki, hasta yada cezalı olsam da yarışa katılamasam, başka bir arkadaşım Çiğdem'e binse, hiçbirinde birincilik almamıştır. Ama ben binersem, koşmaz da sanki uçar.»

KOÇ HIRSIZI AĞA

Okurlarımızdan Bay Aliyar Soy (Kars - Posof) başından geçen bir olayı şöyle yazmış:

«Onüç - ondört yaşlarımdaydım. Düzde koyun otlatıyordum. Benim az ötede, 250 kadar koyunu olan, yani bizim buralara göre zengin sayılan bir adam da koyunlarını otlatıyordu. Benim otlattığım topu toplamı onbeş kadar koyun. Bu zengin adam, benim koçuma göz dikmiş, onu çalmaya karar vermiş. Az sonra beni yanına sesledi. Gittim. «Otur Aliyar» dedi. Oturdum. Biraz sağdan soldan konuştuk. Ben küçüğüm, o büyük, ne dese, «Evet ağabey, öyle ağabey, öyle ağabey» diyorum. Sonunda «Yahu, şu senin koç çok yaman bir koç, aman dikkat et, çalarlar» dedi. Ben de «Kim çalacak, çalmazlar» dedim. «Aliyar, al şu kabı da su doldur» dedi. Elime su kabını tutuşturdu. Su kaynağı da olduğumuz yere 15-20 dakika uzaklıkta. Aldım kabı, su başına gittim. Köpeğim havlayarak koşa koşa yanıma geldi. Köpek havlayıp, geriye, bizim sürünün olduğu yana doğru biraz koşuyor, sonra yine havlayarak bana doğru geliyordu. Köpeğin bir gidip gelmesinden, havlamasından koyunlarıma bişey olduğunu anladım. Koşarak geri döndüm. Koyunlarımın yanına vardım. Baktım, koç yok. Köpek, yine havlayarak ileri geri koşarak, çalıların arasına girdi. Ben de onu izledim. Bir de baktım —adı gerekmez— o büyük sürünün sürünün sahibi olan zengin adam, benim koçu yatırmış yere, kuyruğunu iç yanından bıçakla kesiyor. Ancak bir bıçak atabilmişti. Elimdeki sopayla üstüne yürüdüm. Ama ben çocuğum o zaman, adam beni dövmeye başladı. Ben yediğim dayakla ağlayıp bağırmaya başlayınca, köpeğim adama öyle bir saldırdı ki, adamı parçalayck. Adamı yıktı, ısırmaya başladı. O koca adam, «Aman Aliyar oğlum, beni kurtar bu köpekten, öldürecek beni!» diye yalvarmaya başladı. Ben de köpeğimi tutup, adamın üstünden zorla çektim. Adam kalktı, süklüm püklüm gitti. Bidaha da yanıma uğramadı.»

RÖNTGENCİ AYI

Okurlarımızdan Asım İleri, tanığı olduğu bir olayı bize şöyle yazmış:

«Harita Genel Müdürlüğü'nde askerliğimi yaparken, Bolu ile Zonguldak arasında Nivelman postasında görevlendirilmiştim. Yazın çok sıcak günlerini yaşıyorduk. Beldibi ormanının ortasından geçecek olan devlet yolunun Nivelmanını denize bağlamak için sıkı bir çalışma içinde ydik.

Boğucu sıcak bir geceydi. Uyuyamadım. Ormanın içinden dere boyunca yürümeye başladım. Dolunay yükselmişti. Derenin göllendiği yere doğru gelirken ayak sesleri, solumalar duydum. Ay ışığından ortalık aydınlıktı. Biraz ötede bir ayının olduğunu gördüm. Elimi silâhıma attım, ama durup dururken ayıyı azdırmamak için silâhımı kullanmadım. Ayıyı uzaktan izledim. Ayı, çalıların arasına gidip durdu. Ama bu kez, derenin göllendiği yerden su şıpırtıları geliyordu. O yana bakınca, suda bir kadının yıkandığını gördüm. Yıkanan kadın, az sonra hafif hafif bir şarkı da mırıldanmaya başladı. Bende de, az ötemdeki ayıda da, ne ses, ne kıpırtı var... Kadın yıkandı, sudan çıktı, kurulanıp giyindi. Silâhını da eline aldı. Patikadan yürüdü gitti.

Beni görmemiş olan ayı da ters yöne döndü, ormanın içine daldı.

Arkadan ben de yavaş yavaş çadırıma yürüdüm.»

İLK YUVAYA BAĞLILIK

Okurlarımızdan Bay Necip Sevinç, güvercinlere değgin bir anısını anlatıyor:

«Karaköy'de bir evin üst katında oturuyorum. Altı yıl önce Banko cinsi bir çift kırmızı kanat yavru almıştım. Yavrular büyüdü. Başka yavrular yaptılar, çoğaldılar.

Kimi nedenlerle kuşları satmam gerekti. Bütün güvercinleri, yavrularıyla birlikte sattım. Aradan bir ay geçmişti ki, bigün kırmızı kanatı boş kümeste gördüm. Onu bir hafta kadar daha besleyip yine sattım.

Bir-birbuçuk ay kadar daha geçti, kırmızı kanat yine dönüp geldi. Sevindim. Ama güvercin besleyemezdim. Onun için yine sattım. Kuşu satın alan adama nerde oturduğunu sordum. Dördüncü Levent'te oturuyormuş.

Gelirse görmeyeyim diye kümese bakmıyordum. Bir zaman sonra güvercin kümesini de kaldırdım.

Aradan iki yıla yakın zaman geçmişti.

Bir pazar günü arkadaşlarla evimin terasında oturmuş, çay içiyorduk. Havada bir çift güvercin gördüm, yükseklerde uçuyorlardı. Havada döne döne inip, karşı binadaki reklâm levhasının üstüne kondular. Dikkatle bakınca, benim eski yavru kırmızı kanatı tanıdım; yanına da bir eş bulup yerinden kaçmış. Artık ondan vazgeçemezdim. Yem serperek çağırdım. Hemen derme çatma bir kümes kurdum. Bidaha da onu satmadım. Hâlâ kırmızı kanatımı beslemekteyim.»

KAŞ YAPAYIM DERKEN

Okurlarımızdan Bayan Fatma Akbal şöyle yazmış:

«Tarzan adında bir köpeğimiz var. Bu öyle bir köpek ki, çocuklardan biri, giyilecek bişeyini dışarda unutsa hemen alır, eve getirir.

Üç yıl önce evde ilkyaz temizliği yapmıştık. Çamaşırları da yıkayıp bahçeye astık. Akşama doğru yağmur çiselemeye başlayınca biz de ipte asılı çamaşırları toplarken, bir komşumuz konuk geldi. Konuğu karşılamak telâşı içinde, geri kalan çamaşırları toplamayı unutmuşuz. Yağmur gittikçe arttı. Konuklarımızla birlikte akşam yemeği yedik, çay içtik. Geceyarısına doğru konuklarımız kalktı. Onları uğurlamak için bir de kapıya çıktık ki, ne görelim; Tarzan ipte asılı bütün çamaşırları, yağmurda ıslanmasın diye, dişleriyle, pençeleriyle ipten alıp, getirmiş, kapının önüne yığmış. Bir de onları korumak için, iki ön ayağını üstlerine dayayıp yatmış. Bizi görünce, büyük bir görev yapmış gibi fırladı, kuyruğunu sallayarak yanımıza geldi. Hepimiz katıla katıla güldük ama, ben o çamaşırları bidaha yıkamak zorunda kaldım.»

MANOŞ

Okurlarımızdan Bay Cemal Türksoy şöyle yazıyor!

«On yaşımdaydım. Bulunduğumuz ilçede o zamanlar elektrik yoktu. Geceleri, vakit geçirmek için, komşular birbirlerine konuk giderlerdi. Yollar karanlık olduğu için de, evden eve gidilirken gemici feneri kullanılırdı. Bizim Manoş adlı bir tazımız vardı. Geceleri sokağa çıkacağımız zaman, Manoş, yanan

gemici fenerinin sapını ağzına alır, önden giderek yolumuzu aydınlatırdı.

Bir gece yine, ağzında gemici feneriyle Manoş önde, biz onun arkasında, konuk olduğumuz yerden evimize dönerken, birden Manoş fırladı, yol kıyısındaki büyük su arkına doğru koşmaya başladı. Biz ne olduğunu anlayaamdık, arkasından gittik. Manoş, başını suya daldırdı bikaç kez, ama feneri dişleri arasından bırakmıyordu. Sonra, ağzında fenerle koşup yanımıza geldi. İşte o zaman neler olduğunu anladık. Esen rüzgârla, fenerin alevleri fenerin sapını ısıtmış. Manoş'un ağzı, ısınan fenerin sapından yanmaya başlamış. Manoş ne feneri ağzından bırakıyor, ne de acıya dayanabiliyor. Feneri suya sokup sönddürmekten başka umar bulamıyor. Ama yine de feneri dişleri arasından bırakmamış, bize getirmişti.

Zavallı Manoş'u bir kış gecesi dağlardan inen kurtlar parçalamışlardı.»

MAVİ TİLKİ AVCISI YERİŞ

Okurlarımızdan Bay Fahrettin Güzel, bir anısını şöyle yazmış:

«Kars'ın Ani köyünde babam bakkallık yapardı. Yeriş adında bir çoban köpeğimiz vardı. Çok kurtçul bir köpekti. Kış geceleri, köyün içerilerine dek giren kurtlarla boğuşur, bunlardan birini boğar, sürüye sürüye ölüsünü kapımızın önüne dek getirirdi. Köyün ağası olan Daşdemir ağa, her kurt boğuşunda Yeriş'e taze et verirdi.

Bigün, keklik tuzağı kurmak için, yanıma Yeriş'i de alıp Ani harabelerine gittim. Şirli Kilise denilen yıkıntılar arasında bir yere, keklik için tuzak kurdum. Ama kekliğin tuzağa girmesi için gerekli olan yemi getirmeyi unutmuştum. Evden çıkarken yolda yemek için yanıma ekmek peynir almıştım, hem ben yemiştim, hem Yeriş'e vermiştim. Tuzağa yem olarak koyacak arpa olmayınca, yediğimizden artan ekmekle peyniri tuzağa koydum, Yeriş'le birlikte eve döndük.

Sabah erkenden evimizin kapısı dışardan tırmıklanıyordu. Kapıyı açtım, bir de baktım, Yeriş'in ağzında kedi ölüsü gibi bişey. Babası avcı olan annem, Yeriş'in ağzından aldığı hayvanın mavi sansar olduğunu anladı. «Bu çok değerli bir sansar» dedi. Ama mavi sansar ağır bişeyin altında ezilmişti.

Ben keklik tuzağı kurduğum yere gittim. Şirli Kilisesi'nin yıkıntılarına girdim. Tuzak yerinde, ama kapanmıştı. İçinde ne ekmek, ne peynir vardı. O zaman olanları anladım. Yeriş, tuzaktaki ekmekle peyniri yemek için tuzağa gitmiş. Mavi sansarın tuzağa yakalandığını görmüş. Ayaklarından çeke çeke sansarı çıkarırken, tuzağın taşı üstüne düşüp sansarı ezmiş. Boğduğu kurt ölüsünü evimizin kapısına getirmeye alışık olan Yeriş de, tuzaktaki ekmekle peyniri yedikten sonra, mavi sansarı bizim eve getirmişti.»

ANA ÜVEYK

Okurlarımızdan Bay Solmaz Pasası yazıyor:

«Kadirli toprağının yüzde otuzu çeltik tarlasıdır. Çeltikler kaldırıldıktan, tarlanın kuruması beklendikten sonra, tarlalar traktörle sürülür.

Üveyk denilen kuşlar, tarlayı süren traktörü izlerler. Çünkü, traktörün tarlada açtığı iz içinde kendilerine yiyecek öteberi ararlar. Üveyk, serçeden az iri, kanat ve karın altı ak, boynu daha uzun, cana yakın, sevimli,

ama ürkek bir kuştur.

Ben bigün çeltik tarlasını traktörle sürüyordum. Üveyikler de traktörün çevresinde uçuşup traktörün tarlada açtığı yolda yemleniyorlardı. Birden üveyklerde bir telâşlı sesler, çırpınmalar başladı. Hele içlerinden biri, benim başımın üstünde acı acı öterek dönenip duruyordu. Traktörü sürdükçe onun da telâşı arttı. Traktörü durdurup indim. Bir de baktım, önümde bir ana üveykle bir de yavrusu. Herhalde ana üveyk, yavrusunu uçmayı, yemlenmeyi öğretiyordu. Yavruyu aldım. Beslemek için köye götürmeyi düşündüm. Ama yavru elimde köye giderken, anası da bizden ayrılmadı, başımın üstünde acılı sesler çıkararak beni izledi. Anladım ki, ana üveyk, yavrusundan ayrılmayacak, yavruyu geri götürdüm, hendeğe koydum. Anası da yavrunun yanına kondu.»

YUVA SAVAŞI

Okurlarımızdan Bay Reha Çuhadaroğlu, tanık olduğu bir olayı şöyle yazmış:

«Bizim evin yanında eski, yıkık bir ev vardı. Bu yıkıntının içi, serçe yuvalarıyla doluydu. Yaz geldi, yazla birlikte göçmen kırlangıçlar da geldi. Kırlangıçlar, kendilerine yuva aramaya başladılar.

Bigün, yuva yapmaya çalışan kırlangıçları seyrediyordum. İki kırlangıç birden, saçak altındaki bir serçe yuvasına saldırdılar. Serçenin yuvası, serçe yavrularıyla doluydu. Ana serçe, yuvasına saldıran kırlangıçlara karşı koydu. Tek başına, iki kırlangıçla birden, gaga gagaya, pençe pençeye dövüşüyordu. Kırlangıçların tırnakları, gagaları arasında, zavallı ana serçenin tüyleri uçuşuyordu. Am ne olursa olsun, yavrularının barındığı yuvasını bırakmıyordu. Savaş epiy uzun sürdü. Sonunda iki kırlangıç, ana serçeyi yuvasından atıp hazır yuvaya konamayacaklarını anlamış olmalılar ki, serçe yuvasının dolayında bikaç kez dolanıp uçup gittiler.

Ertesi sabah yine aynı saatlerdeydi. Kırlangıçların gürültüleri üzerine dışarı baktım. Bu kez, otuz-kırk kırlangıç birden gelmişti. Hiç durmadan serçe yuvasına gidip gidip geliyorlardı. Tuvaya her gelişlerinde, gagalarındaki çamuru oraya bırakıyorlardı. Sonunda yuvatepeleme çamurla doldu, koca bir öbek oldu. Yarım saat kadar bu iş için çalışan kırlangıçlar hep birlikte uçup gittiler.

İşin ne olduğunu merak ettim. Ancak akşama doğru vakit bulup, yuvanın olduğu yere merdiven dayadım, çıkıp baktım. Heryanı çamurla sıvanmış olan yuvanın hiçbir deliği kalmamıştı. Çamur sıvayı zorlukla söktüm; bir de baktım, ana serçeyle yavru serçeler havasızlıktan içerde boğulup ölmüşler. Kırlangıçlar, ana serçeden öçlerini böyle almışlardı. Ama ana serçe de ölümü göze alıp, yavrularını, yuvasını bırakıp kaçmamıştı.»

BİR YIKANMASI EKSİK

Okurlarımızdan, Zonguldak'tan Bayan Kudret Orpen yazıyor:

«1962 yılında, kocamın atanmasıyla Zonguldak'a geldik. Yolda gelirken, kedimiz eşya kamyonundan atlayıp kaçmış, kaybolmuştu. Oysa evimiz hiç kedisiz kalmazdı.

Zonguldak'taki evimizde eşyamızı yerleştirdik. Çamaşır yıkadım. Çamaşırları ipe serdim. Az sonra çocuklarım, kapkara bir kedi yavrusunun, çamaşır asılı ip üzerinde cambazlık yaptığını haber verdiler. Bir de bak-

tım, kara, sevimli bir kedi yavrusu, kolye gibi boynunda tüyleri bembeyaz. Kediyi ordan aldım. Kedinin papileriyle kirlettiği çamaşırları bir su daha yıkayıp çalkaladım.

Yavru kediye evdekiler hep birden sahip çıkmıştık. O günlerde Zonguldak'ın sokak duvarlarında Yunanlı yıldız Aliki Vuyuklaki'nin bir filminin afişleri asılıydı. Biz de kara kedimize Aliki adını koyduk.

Aliki, evin içinde bir yeri kirletti. Temizledim. Onun için özel helâ yaptım. Ama Aliki, helâsına gitmedi, yine evin içini pisletti. Bitürlü onu kendi helâsını kullanmaya alıştıramıyorduk. Sonunda, başedemeyince, eşimle konuştuk, Aliki'yi sokağa bırakmaya karar verdik. Konukomşuya karşı ayıp olmaması için Aliki'yi geceleyin sokağa bırakacaktım. Daha akşam olmamıştı. Biz bu kararı daha yeni almıştık ki, Aliki'nin miyavlamalarını duydum. Gidip baktım, bizim helânın kapısı önünde miyavlayıp duruyordu. Ne olacak diye kapıyı açtım. Kedi içeri girdi. Onu sessizce gözetledim. Aliki, alaturka helânın kubur deliğine iyice yaklaştı. Küçücük bacaklarını açabildiği kadar açıp, yuçuka kakasını etti. Sonra, sanki toprakla örtecekmiş gibi, ön ayaklarıyla biriki hareket yaptı. O gece, helâ kapısını aralık bırakıp, Aliki'yi sokağa atmadık.

Aradan onbir yıl geçti. Hiç kimse, Aliki'nin o gün bugün, bizim helâdan başka bir yeri kirlettiğini görmedi. Aliki her yıl güzel yavrular doğuruyor. Öyle güzel yavruları oluyor ki, hemen komşular kapışıyorlar.»

AYININ YAVRULARI

Rize'den Bay Celâl Yılmaz, tanığı olduğu bir olayı bize şöyle yazmış:

«Gümüşhane'nin Güngören köyündeydik. Bir ilkyaz sabahı odun kesmek için dağda ormana gitmiştim. Ben tepedeydim. Düzlükte duran bir ayı ile iki yavrusunu gördüm. Orda bir çay vardı. Yağan yağmurlardan çay, hızlı ve bulanık akıyordu. Ayının, çay boyunca aşağı yukarı gidip gelişinden, çayı karşıya geçmek istediğini anladım. Onu gözledim.

Ayı, araya taraya, karşıya geçeceği çayın sığ yerini buldu. Yavrularından birini yere yatırıp üstüne çalı çırpı yığdı, bunların üstüne de ağırca iki taş koydu. Ayı yavrusu bunların altında kıpırdayamıyordu. Ayı öbür yavrusunu kucağına alıp çayı geçti. Karşıya varınca kucağındakini bırakıp bu yakadaki yavrusunu almak için çayı yine geçti. Ama karşı kıyıya geçirip bıraktığı yavrusu, ana ayının arkasından geldi, çaya daldı. Çay öyle hızlı akıyordu ki, yavruyu yıkıp sürüklemeye başladı. Ana ayı bu durumu görünce acıklı seslerle bağırmaya, çırpınmaya başladı. Çay kıyısından aşağı koşuyor, ama suların içinde yuvarlanan yavrusunu kurtaramıyordu. Biyandan da, çalı ve taş altına koyduğu öbür yavrusuna bakıyor, onu bırakıp daha aşağılara gidemiyordu. Sonunda yavru, hızlı akan çayda sürüklene yuvarlana gitti, gözden yitti. Ana ayı, ağlar gibi sesler çıkararak iki ayağı üzerine dikildi, yerden aldığı taşları, tıpkı düşmanına fırlatır gibi çaya atmaya başladı. Yarım saatten daha uzun çayı taşladı. Sonra, arkasından gelmesin diye çalı ve taşlar altına gizlediği yavrusunun yanına gitti. Onu gizlediği yerden çıkardı. Kucağına alıp çayı karşıya geçirdi. Birlikte gittiler, ormana daldılar.»

OKUMASINI BİLEN KÖPEK

Okurlarımızdan Dr. Temel Erkal, köpeğiyle ilgili şu olayı anlatıyor:

«Gerze Sağlık Merkezi hekimiydim. Ana sütünden ayırıp biberonla beslediğimiz Kop adında bir köpeğimiz vardı. Ufak tefek, çok tüylü bir köpekti, uzun tüyleri arasında gözleri görünmezdi. Evimizin altında bakkallık eden bir Emin Amca vardı. Emin Amca, Kopu çok severdi. Onu bisküviyle beslerdi. Kop

öyle şımarmıştı ki, her bisküviyi yemez, seçer, yalnız bir marka bisküviyi yerdi. Ne kadar aç olursa olsun, beğendiği marka bisküviden başkasını yediremezdik.

Gerze kaymakamının ayrılışı nedeniyle bir ziyafetteydik. Sofrada söz köpeklerden açılmıştı. Herkes kendi köpeğini överken, ben de köpeğimin okumayı bildiğini, bisküvi markalarını okuyup, içlerinden yalnız bir marka bisküviyi seçip yediğini söyledim. Sofradakilerden bir arkadaş,

— Olmaz öyle şey! dedi.

Elli liramla bahse girdik.

Hep birlikte bakkal Emin Amca'nın dükkânına gittik. Emin Amca, yedi-sekiz marka bisküviyi, Kop'un önüne koydu. Her bisküvinin üzerinde markası yazılıydı. Kop, markalarını okur gibi bisküvilere bakıp beğenmediklerini ayırıyordu. Sonunda, o beğendiği marka bisküviyi buldu, yedi.

Hakemler,

— Evet, bu köpek bisküvi markalarını okuyor! deyince, ben elli lirayı kaazndım.»

TRAFİKÇİ KÖPEK

duğu bir olayı bize şöyle yazmış:

Pozantı'dan Bay Ezgi Tiryakioğlu, tanık ol-

«Bigün Sinop'ta bir arkadaşın arabasına binmiş, Akliman'a gidiyorduk. Sinop'ta yollar dar ve dönemeçlidir. Araba bir dönemeci dönünce, birden önümüze, yola uzanmış üç sığır çıktı. Arabayı kullanan arkadaş fren yaptı, klâkson çaldı, biz hep birden bağırdı, ama üç sığır da yerlerinden kıpırdamadıkları gibi, başlarını çevirip bakmadılar bile. Yandaki düzlükte harman döven köylülere seslendik. Onlardan biri de seslenerek bir köpek çağırdı. Köpek, harman yerinden ok gibi fırladı. Havlaya havlaya sığırlardan birinin üzerine atıldı, ona saldırdı. Sonunda o sığır kalktı. Köpek onu göğüsleye göğüsleye yol dışına ittikten sonra, öbür sığıra atlamaya, havlamaya başladı. Böyle böyle üç sığırı da, uzandıkları yol üstünden kaldırıp yol kıyısındaki boş tarlalara sürdü. Sonra da, yol kıyısındaki tümseğe çıkıp, göğsü ilerde durdu. Arabamız önünden geçerken gözlerini bizden ayırmadı.»

BERBERİ TANIYAN GARİP

Pendik'te berberlik eden okurumuz Bay Hakkı Avunduk, saka kuşuna değgin anısını şöyle anlatıyor:

«Pendik'te bir berber dükkânım var. Bir müşterim, evinde saka besliyormuş. Kedi, kafesteki sakayı kanadından yaralamış. Bu müşterim, saka kuşunu kafesiyle getirdi, bana verdi. Ben de kafesi dükkâna astım. Saka kuşunun yaralı kanadını tedavi ettim. Kafesini temizlerken kapısını açık bırakıyordum. Dükkânın içinde gezer, uçardı. Elimde kenevir yedirmeye alıştırdım. Adını Garip koymuştum. Avucumu açıp da,

— Gel Garip, gel oğlum! deyince dükkânın neresinde olsa, uçar gelir, avucuma konar, kenevir yerdi. Avucuma konup da kenevir bulamazsa, kandırılmaktan çok kızar, uzun zaman avucuma gelmezdi. Artık müşterilerim de Garip'e alışmışlardı. Dükkâna gelince hep onu ararlardı.

— Gel Garip, gel oğlum! diye seslenirdim, bir yerlerden çıkardı.

Bigün yine bir müşterim Garip'i sordu. Çağırdım, çağırdım, gelmedi. O zaman açık kapıdan çıktığını anladım. Sokağa çıkıp, seslendim, gelmedi, görünürlerde yoktu. İki saat sonra öğle yemeği tatilinde yine sokağa çıktım,

— Gel Garip, gel oğlum! diye bağırmaya başladım.

Ben önümdeki ağaçlara bakarak, «Gel oğlum!» diye seslendikçe, gelip geçenler meraka kapılıp başıma toplandılar. Kalabalık git-

tikçe artıyordu.

Kendikendime, bu kuş beni dükkânda beyaz berber gömleğiyle görmeye alıştı, diye düşündüm. Hemen beyaz berber gömleğimi giyip, yine dükkânımın önüne çıktım,

— Gel Garip, gel oğlum! diye ağaçlara doğru seslendim.

Herkes halime bakıp bana gülüyordu. Garip gerçekten gelmezse, deli olduğumu sanacaklardı.

Derken bir saka kuşu, önümdeki ağacın üst dallarına kondu. Kendir olan avucumu uzatıp,

— Gel Garip, gel oğlum! diye seslendim.

Daha aşağıdaki dala kondu.

Biriki kez daha çağırdım. Avucuma kondu, iki kenevir yedi. Ordakiler,

— Tut, yakala! diye bağırıyorlardı.

Uçtu. Yeniden çağırdım. Bidaha geldi avucuma, kenevir yedi yine. Tırnakları parmaklarımın aarsına geçmişti. Yakaladım, kafesine koydum.

Herkes Garip'i tanıyordu orda. Garip de, ben de ünlü olmuştuk. Adım, Kuşlu Berber'e çıkmıştı.

Garip, dört yıl daha dükkânımda kaldı. Günün birinde bir kedi onu parçaladı yedi. Kafesinde bir yığın tüyü kalmıştı. Bunca zaman geçti, kimi müşterilerim hâlâ.

— Garip ne oldu? diye onu sorarlar.»

İNSANLIK DERSİ VEREN AYI

Rize Fındıklı'sından Bay Yaşar Balcı bir olayı bize şöyle yazmış:

«Meyvalı köyünde, orman içinde mısır bahçemiz vardı. Taze mısırları domuzlar yemesin diye, bahçedeki kulübede geceleri beklerdik. Gündüzleri de babam, tavşan avlamak için ormana giderdi. Yine bigün ormana ava gitmişti. Çok geç döndüğünde, üstbaşı toprak, yüzü gözü de çizik içindeydi. Babam, başına gelenleri anlattı. Ormanın içindeymiş. Tüfeği ağaca dayayıp cıgara yakacağı sırada önünden geçen bir ayı, tüfeğe tükürmüş. Ayı geçip gidince babam yavaşça tüfeğini almış ki ayının arkasından gidip vursun. Oysa ayı, babamın arkasına geçmişmiş. Babam tüfeğini alınca ayı da iki ön ayağıyla babama arkasından sarılmış. Babamı iyice dövdükten sonra, toprağı eşeleyip babamı gömmüş, üzerini toprakla örtmüş. Babam, sıvışmak için yavaş yavaş başını kaldırınca, başucunda bekleyen ayı hemen suratına tokadı yapıştırıyormuş. Neden sonra ayı görünmez olunca, babam da yavaş yavaş ordan kalkıp kulübeye gelmiş.

O gün köyden adam çağırdım. Babamın yaralarını temizledik, ilâçladık. Ayının tırnağı geçmiş olacak, babamın burnu üstten delinmişti. Aradan yıllar geçti, o delik hâlâ kapanmadı. Şimdi babam cıgara içerken; cıgaranın dumanı, burnunun üstündeki o delikten çıkar.»

COLİ'NİN ŞAKASI

Gönen'den okurumuz Bay Zeki Yusuf Borazan yazıyor:

«Coli adında çok sevimli, güzel bir küçük köpeğimiz vardı. Öyle güzeldi ki, sanki bizim ortahalli evimizin kapısına yanlışlıkla yanaşmış gibiydi. Annemin ardından hiç ayrılmazdı, dağa bağa, annemle birlikte giderdi. Annem bir eve konuk gitse, o evin kapısında annemi beklerdi. Üstelik, annemin kapı eşiğinde çıkardığı ayakkabılarını altına alır, korurdu. Evde de, kapı dışında bıraktığımız ayakkabılarımızı altına alır, saklardı.

Çalışmak için bigün yine hep birlikte bağa gitmiştik. Coli de, her zamanki gibi bizimle birlikteydi. Akşamleyn yorgun argın eve döndük. Annem, evin ipe bağlı kocaman anahtarını sakladığı yerde bulamıyordu. Hep birlikte, konulabilecek yerlerde anahtarı aradık, bulamadık. Aramaktan çok yorulmuştuk ki, kardeşim,

— Coli'ye bakın, Coli'ye! diye bağırdı.

Bir de baktık. Coli, koca anahtarın ipini dişlerinin arasına sıkıştırmış, cınçın sesler çıkartarak anahtarı taşlara vuruyor.»

BÖYLE BİR GARİP

Uzunköprü'nün Kiremitçiler köyünden okurumuz İlyas Özmen, başından geçen bir olayı bize şöyle yazmış:

«Bigün hayvan otlatırken, atılmış bir köpek yavrusu buldum. Açlıktan ölmek üzereydi. Torbamdan yiyecek verdim. Kenelerini temizledim. Akşam da eve getirdim. Bizimkiler de onu çok sevdiler. Adını Garip koyduk.

Gün geçtikçe Garip büyüdü, gelişti, koca köpek oldu. Benden hiç ayrılmazdı. Onunla arkadaşlığımızın ikinci yılındaydı. Güzün yaprakları döküm zamanıydı. Sığırlar dut yapraklarını sevdiklerinden dutluktaydı. Ben bir dut ağacına çıkmış, ince bir sopayla dallara vurarak dut yapraklarını silkeliyordum. Körpe bir dala çıkmış olacağım ki, dal kırıldı, yere düştüm. Çok biçimsiz düşmüştüm. Büyük bir acıyla kıvranmaya başladım. Yerimden kımıldayamıyordum. Garip başıma geldi, havlamaya başladı. Sonunda bayılmışım. Gözümü açtığımda evimdeydim. Beni evime nasıl getirdiklerini bilmiyordum.

Olanları sonradan şöyle anlattılar. Garip, başımda havlayıp havlayıp benim kalkmadığımı görünce, benim düştüğüm yerden iki-üç tarla ötedeki tarlada pancar çıkarıyorlarmış. Garip, o pancar tarlasına gidip havlamaya başlamış Pancar toplayanlar aldırmamışlr. Üs telik kçsın diye Garip'e taş atmışlar. Bunun üzerine Garip, ağaç altında duran yiyecek çıkınını kapıp kaçmış. Hem çıkın ağzında kaçıyor, hem de dönüp dönüp ikidebir arkasındaki insanlara bakıyormuş. Pancar çıkaranlar, yiyecek çıkınını kaçırdı diye Garip'in arkasına düşüp kovalamaya başlamışlar. Garip, ağzında çıkınla benim başıma gelip, oraya çıkını bırakmış, kendi de az öteye gidip oturmuş. İşte o pancar çıkaran komşularımız, beni baygın olarak alıp köydeki evimize getirmişler.»

SEVİNÇ ŞARKILARI

Kırklareli'nin Üsküpdere köyünden okurumuz Bay Hasan Engin yazıyor:

«Ben çok kırcılık yaptığımdan özellikle yılanlara değgin çok olaylara tanık oldum.

Orak zamanı dereboyundaki arpa tarlamızda oğlumla birlikte arpa biçiyorduk. Tarladaki armut ağacında, sarı asma kuşunun yuvasında dört yavrusu vardı. Ana sarı asma kuşu acı acı öterek başımızın üstünde çırpınıp dönmeye başladı. Bir ağaca gidiyor, bir bize geliyordu. Oğlumla ağacın altına koştuk. Bir de baktık, yerde koca bir emecen yılanı. Emecen yılanı, yavruları yemek için yuvaya çıkmış. Bu sarı asma kuşları, yavrularını yılandan korumak için, yuvasını çok ince dallar üstüne yapar ki, yılan oraya çıkamasın. Bu emecen yılanı da, ağır olduğundan, kırılan dallarla birlikte yere düşmüş. Ama yuva da yere düşmüştü. Biz vardığımızda yılan, yavrulardan birini yutmuş, ikincisini de yutmak üzereydi.

Trakya'daki yılanların en büyüğü bu emecen yılanıdır. Kuş, kurbağa avlayarak yaşar. Bir de, kuzulaç koyunların, ineklerin memelerini emdiği söylenir. Sütlü memeleri emerken, hayvanın art ayaklarına dolandığından, hayvan kaçamazmış. Öyle emermiş ki, memeden kan gelir, sonra da körlenirmiş meme.

Ama sarı asma kuşu tepemizde ötüp çırpınıp duruyordu. Hemen yılanı öldürdük. Kalan iki yavruyla yuvalarını ağacın üst dallarından birine yerleştirdik. Ana sarı asma kuşu, yavrularının yanına koştu.

O gün biz tarlada akşama dek çalışırken, ana sarı asma kuşu da tepemiz üstünde uçuşup bize sevinç şarkıları söyleyip durdu.»

BONCUK

Okurlarımızdan Yağcıoğlu Fehmi Efe, kendisine anlatılan bir olayı bize mektubunda şöyle yazmış:

«1927 yılının Ankara'sı... O zaman Ankara'da herkes birbirini tanıyor. Bir yaz akşamıydı. Âkil'in meyhanesinde toplanmıştık. Tahsildar İsmail Efendinin bizden ayrı masada içtiğini görünce, bir derdi olduğunu anlayıp, neden böyle bizden ayrı oturduğunu sorduk. O da bize başından geçen acıklı olayı şöyle anlattı:

Boncuk adlı bir köpeğim var. Atımla vergi almaya gittiğim her yere Boncuk da gelir. Çok duygulu bir köpek. Bu hafta Çubuk'a gitmiştim. Bugün ikindi üzeri işim bitti. Yola düştük. Hava alacalanırken biz Çubuk deresindeydik. Birdenbire Boncuk'a bişeyler oldu. Atlayıp sıçrayıp havlamaya, ulumaya başladı. Atın çevresinde dönüp, koşup duruyordu. İlkin aldırmadım. Ama Boncuk'un davranışları öyle oldu ki, atı yolundan alakoymaya başladı. Bağırdımsa da işe yaramadı. Eve erken dönmek istediğimden, nasıl şeytana uydumsa, tabancamı çekip Boncuk'a ateş ettim. Yaralanan Boncuk, bağır havlaya geri döndü, geldiğimiz yola doğru gitti. Ben de atı mahmuzlayıp eve geldim. Avluya gelince karım,

— Aman bu neee? diye bağırdı.

Paraları koyduğum heğbenin bir köşesi sökülmüş. Tam sökülen yere iki para destesi gelip deliği tıkamış. Ama paralar üç desteydi, destenin biri yok. Demek o deste düştükten sonra, bu iki deste deliği tıkamış.

İşte o zaman, neden Boncuk'un havlayıp yolumuzu kesmeye çalıştığını anladım. Atladığım gibi atı dört nala sürdüm. Karanlıktı ama Boncuk'u nerde vurduğumu biliyordum. O yere vardığımda Boncuk yoktu. Biraz daha gidip arayınca Boncuk'u buldum. Ölmüştü. Yol ortasında kalmasın diye, kıyıya çekerken, bir de baktım, heğbeden düşen para destesi, Boncuk'un altında duruyor.

Tahsildar İsmail Efendi, bunları söyleyip ağlamaya başladı.»

İNSANDAN İMDAT BEKLEYEN YABAN DOMUZU

Mersin'den okurumuz Ahmet Yalçın, tanığı olduğu bir olayı bize gönderdiği mektupta şöyle anlatmış:

«İşim şoförlük olduğu için yollarda pekçok olayla karşılaşıyorum. Bigün yolum, Kozan ilçesinin Ayşehoca köyüne düştü. Kulağıma, bağırmalar, yüksek sesler geldi. Karşıdan gelen birine,

— Ne oluyor? diye sorduğumda, adam gülerekten olup biteni anlattı. İki köy delikanlısı otlakta atları otlatırlarken bakmışlar ki, iki yaban domuzu, pamuk tarlasına girmiş, toprağı dürterek her yanı bozuyorlar. İki delikanlı atlarına atlayıp, iki yaban domuzunu önlerine katmışlar, dümdüz ovadan kovalaya kovalaya köye dek sürmüşler. Kaça kaça yorulan iki yaban domuzu köye varınca canlarını kurtarmak için, kendilerini üstü açık bir dam yıkıntısına atmışlar. Koşuşan köylü o yıkıntının kapısını, penceresini kapayıp domuzları içeri hapsetmişler. Köylü kadını, yaşlısı, çocuğu bunları seyre gelmiş. Duvarın üstüne yığılıp domuzları seyrediyorlarmış. Köyün yaşlısı Mustafa dayı,

— Çocuklar, köyün başıboş itlerinden birini tutup getirin de domuzların yanına salalım, şunları boğsun... demiş.

Köyden bir iri köpek tutup getirmişler, içeriye koymuşlar. Köpek, yaban domuzlarını görünce, cıyak cıyak bağırıp kaçmaya çalışmış. İki yaban domuzu da, daha çok korkup, duvarın dibine sıkışmışlar, birbirlerine sokulmuşlar, fok fok sesler çıkarıyorlarmış. Yılgın köpeğe çok kızan Mustafa dayı, eline bir sopa alıp, duvarın üstünden aşağı doğru sopayı savurup savurup köpeği hem dövüyor, hem de «Ulan, beleşten ekmek yersin... İşte sana iki domuz, parçala ye! Yoksa defol, köyden git!» diye bağırıyormuş.

Korkak köpeği dışarı atmışlar. Bu sırada atlı gönderip Anavarzar Kalesi dolaylarında davar otlatan yörüklere haber salıp iyi iki çoban köpeği getirmişler.

Bana bunları anlatan köylü,

— Eğer seyir istersen, sen de git bak, şurda... Eğlenirsin... dedi.

Ben de arabamı gazlayıp denilen yere gittim. Ben gittiğimde, yörüklerden getirilen çoban köpeklerini daha yeni içeri koymuşlardı. Koskoca iki çoban köpeğini gören iki domuz, Mustafa dayıdan yana koşarak, başlarını ona çevirip fok fok diye sesler çıkarmaya başladılar, ön ayaklarını da duvara dayayıp Mustafa dayıya bakıyorlardı. Mustafa dayı, duvarın üstünde yer değiştirdikçe, domuzlar da yardım ister gibi ardından gidip onu izliyorlardı. O zaman Mustafa dayı, duvar üzerine yığılmış insanlara şöyle seslendi:

— Şu iki domuza iyi bakın, yaban domuzundaki şu duyguya bakın! Deminki yılgın köpeği dövdüğüm için, kendilerine arka çıktığımı sanıp, şu dar zamanlarında benden aman diliyorlar. İyi bakın, tanık olun. Bir yerde lâfını edersem, bana inanmayıp alay ederler. İşte siz de görün!

Böyle deyip, duvarların üstünde dönüp dolaşmaya başladı. O nereye giderse, iki yaban domuzu da ondan yana gidip, iki ön ayaklarını duvara dayayarak, acı sesler çıkarıp Mustafa dayıya bakıyorlardı.

Sonunda iki çoban köpeği, iki domuzu da parçalayıp öldürdü.»

İYİLİĞE İYİLİK

Uzunköprü'de er olan okurumuz Şinasi Şen yazıyor:

«Muş'luyum. Altı - yedi yaşlarındaydım. Babam, koşum öküzlerini otlatmamı söyledi. Öküzleri sürerken, bikaç gün önce arkadaşlarımın birbirlerine söylediklerini hatırladım. Onlar birbirlerine, kart yoncanın hayvanlara dokunmadığını söylemişlerdi. Bu söz kulağımda kaldığı için, iki öküzü komşumuzun yonca tarlasına soktum. Öküzler yoncalara saldırdılar, iyice yediler. İki-üç saat geçince karınları davul gibi şişen öküzleri, karınları doydu diye sürüp eve getirdim. Anam, karınları şişmiş öküzleri görünce, «Heriiif, koş yetiş!» diye babama seslendi. Mahalleli de koşup geldi. İki öküzü ölmekten kurtarmak için bildikleri tedaviyi uyguladılar. Gazyağı içirdiler, koşturdular, soğuk suyla yıkadılar. Ne yaptılarsa hayvanların şiş karnı inmedi. Demek ölecekti ikisi de. Babam, anamdan satırı istedi. Torun adlı kara öküzümüz, babamın dizleri dibine kendiliğinden yattı. Babam attı satırı. Kan kokusu yayıldı. Artık kan kokusundan mı, yoksa başka nedenden mi, öbür öküz böğürmeye başlayıp komşuların elinden korkup kaçtı. Aradan bikaç gün geçti, bulamadık kaçan öküzü. Bigün bir tarlada çalışırken kendiliğinden çıkıp geldi. İyi olmuştu. Hepimiz sevinçle koşuşup onu karşıladık. Akşama eve getirdik. Ama Torun'un kesildiği yere gelince hayvan yeniden acı acı böğürmeye başladı, oraya gitmek istemedi, kaçmaya çalıştı. Bu duruma babam öyle üzüldü ki, Torun'un kesildiği yere her gelişinde acıyla böğüren öküzü sattı.»

TORUN'UN ARKADAŞI

Zonguldak'tan okurumuz Bay İsmet Fırıncı yazıyor:

«Otuz yıl önce Hopa ortaokulu son sınıfındaydım. Sınıfı gececeğimizi anlayınca iki arkadaş bigün okuldan kaçıp kırlara gittik. Yanımızda yiyeceğimiz de vardı. Acı acı köpek uluması duyduk. Aradık, bir de baktık, beş-altı metre derinlikte bir kayalığa bir köpek, düşmüş. En yakındaki bir evden halat aldık. Arkadaşım halatı beline bağlayıp o kayalığa indi, köpeği çıkardı. Hayvanı kurtardık. Yeme-

ğimizden verdik. İkimiz de köpeği sevdiğimizden hangimizin olacak diye yazı - tura attık. Köpek benim oldu. Arkamdan eve geldi. Benden hiç ayrılmaz oldu. İncir zamanı bıldırcın avına giderdim. Bigün yine köpeğim yanımda ava çıkmıştım. Bir ağaca konan kuşa ateş edeceğim sırada, köpeğim bacaklarıma dolanıp beni geriletmeye çalışıyordu. Bana kuşu kaçırtacağı için, kızdım, köpeğimi tekmelemeye başladım. Ama o yine de beni bırakmıyordu. Ayaklarımdan çekilince bir de baktım, bir yılanla boğuşuyor. Yılan onu sarmaya çalışıyor, o da yılanı boğmaya... Elimdeki tüfekle yılana ateş edeceğim ama, köpeğimi yaralarım diye korkuyorum. Sonunda köpeğim, yılanı parçaladı. Ama zehirli yılan da onu sokmuş olacaktı ki, az sonra cansız yere yığıldı. Onun canını kurtarmış olmamı, benim canımı kurtararak canıyla ödedi.»

AYININ KIZMASI

Erciş'ten ve Sivrihisar'dan iki okurumuz, ayıya değgin aynı olayı bize ayrı ayrı yazmışlar. Olay şu:

«Eskiden yemeklerimizi tahta kaşıkla yerdik. Dedem, kış başında her yıl gezginci kaşıkçılardan, tahta kaşık, tahta kepçe satın alırmış. Bir yıl kaşıkçılar bizim eve uğramamışlar. Ertesi yıl geldiklerinde, dedem, neden geçen yıl gelmediklerini sormuş. Kaşıkçı da dedeme başından geçen şu olayı anlatmış:

«Her güzün olduğu gibi geçen güz de kaşık yapmak için ormana gitmiştik. Uygun bir yerde tezgâhımızı kurmuştuk. Yırtıcı hayvanlardan korunmak için dört ağaç arasına kurduğumuz iskelet üstünde kendimize yer yapmıştık, geceleri orda yatardık.

Bizim tezgâhımızın az ötesinde ayı ini vardı. Bir tilkinin, bu indeki ayı yavrularına tebelleş olduğunu biliyorduk. Bir akşam üzeri, tezgâhın yanında ateş yakmış, çay içiyorduk. Bir inilti duyduk. Bir de baktık, ayı, yavrularına tebelleş olan tilkiyi yakalamış geliyor. Biz hemen, ağaçların üstüne kurduğumuz iskeledeki çardağımıza çıktık. Ağaca dayalı merdivenimizi de çektik. Ayı, kolları arasındaki tilkiyi ateşin yanına getirdi. Ateşten çekip çıkardığı bir ucu yanmakta olan odunun yanan ucunu, tilkinin gerisine, kuyruk altına sokmaya başladı. Tilki acıdan inleyip bağırıyordu. Ayı, elindeki odunun yalazı sönünce başka bir yanan odunu tilkinin gerisine soktu. Sonunda tilkiyi öldürdü. Biz, çok gülünç olan bu görüntü karşısında kendimizi tutamayıp yukardan gülüştük. Ayı, başını kaldırıp bize baktı. Kendisine gülmemize çok kızmış olacak ki, birden fırlayıp tezgâhtaki bütün bizim tahta kaşıkları, kepçeleri kucaklayıp kucaklayıp ateşe atmaya başladı. Hepsini ateşe verdikten sonra, ateşin karşısına geçip iki ard ayağı üzerine oturup yalazları seyretti. Bütün kaşıklar yanınca, bize bakarak, oraya kakasını da edip çekip gitti. Ağaca çıkmaya kalkmadı; böyle bişey yapmaya kalksa vurup öldürecektik. Binlerce kaşığımızı yaktı. Yeniden kaşık, kepçe yapmaya da vakit kalmadığından geçen kış satış yapmaya buralara gelemedik.»

DEVE KİNİ

Eskişehir'den okurumuz Bay Erhan Uçar dinlediği bir olayı bize yazmış:

«Tatilde gittiğim köyümde, uzun yıllar deve bakıcılığı yapmış, deve kervanlarıyla Anadolu'yu yol yol gezmiş olan bizim köyün yaşlılarından biri bize bir anısını şöyle anlattı:

Develerle buğday, kil, arpa filân taşırdık. Yine bir yolculuğumzda, develerimize kil yüklemiştik. Ama benim devem bitürlü yerinden kımıldamıyordu. Öbür develer yola koyuldu, benimki inatla direniyor. Ne yaptımsa yürü-

temedim. Dövmek zorunda kaldım. Elimdeki değnekle vurmaya başladım. Değnek yüzüne gelmiş olacaktı, burnu kanıyordu hafiften.. Dayağın zoruyla kalktı. Öbür develere yetişince, arkadaşlardan birine, devemi nasıl dövdüğümü anlattım. Arkadaşım, «Eyvaaah» diye bağırdı, «Yahu, sen bu deveyi dövmeyi, hayatınla ödersin...» Gece yarısına doğru vardığımız bir handa konakladık. Arkadaşım, «Sen bu gece devenin yanında yatma. Yatağına yem torbalarını koy, kendin yatmışsın gibi yorganı da torbaların üzerine ört. Sen de git, ahırın bir yanında gizlen, yat!» dedi.

Dediğini yaptım. Sabaha karşı büyük bir gürültüyle uyandık. Bir de baktık, benim deve, ısırdığı benim yorganı, havaya kaldırıp savuruyor, sonra üstüne çıkıp çiğneyip tepiniyor. Torbaları parçalamış, yatağı didik didik etmiş. Arkadaşlar toplandı, kızgın deveyi zorzor yatıştırabildik. Ahıra gidip yatmasam, kinci deve o gece beni öldürecekmiş. O gün bugün, bidaha hiç deve dövmedim.»

KÖPEĞİN DE YİĞİTİ OLUR

Okurlarımızdan Bay İbrahim Aktaş, bir anısını mektubunda şöyle anlatıyor:

«Onsekiz yaşımdayken Çanakkale'nin Ayvacık ilçesinin bir köyünde dedemin keçilerine çobanlık ederdim. Çok yaman bir çoban köpeğimiz vardı. Saldıran kurtları, tilkileri parçalar, sürüyü çok iyi korurdu. Keçileri yaydığım bigün, gece keçilerden biri kayboldu. Aradım, bulamadım. Bisüre sonra köpek de kayboldu. Keçileri akşam eve getirdim, ahıra soktum. Ne köpek, ne keçi göründü. Bigün, iki gün, beş gün, tam yirmiiki gün ne keçi, ne köpek göründü. Biz artık keçiyi de kurtların parçaladığını sanmıştık. Bir sabah yine keçileri yaymaya götürürken, sesimizi duyan köpeğim sürüne sürüne gelip ayaklarıma kapandı. Zavallının açlıktan karnı kasıklarına yapışmıştı. Bir de baktım, o sıskalaşmış köpeğim fırladı, yolun dönemecindeki keçiyle yavrusunu iteleye iteleye bana doğru sürdü. O zaman, gebe keçi doğurunca, köpeğimin onun başında beklediğini, onları dağ başında bırakıp eve dönmediğini, ancak yavru keçi biraz büyüyüp yürümeye başlayınca, anasıyla yavruyu önüne katıp bize getirdiğini anladım. Hemen koşup köyden iki köy ekmeği getirdim, köpeğime yedirdim. Zamanla yine eskisi gibi oldu. Dört yıl sonra yel dediğimiz bir hastalığa tutuldu. Pınar başında yattı, ordan hiç kalkmadı. Ayakları tutmuyordu. Evden oraya ekmek getirir, yedirirdim. Dördüncü gün geldiğimde ölmüştü.»

DANAYI KURTARAN KÖPEK

Muratlı'dan okurumuz Bay Osman Aygün mektubunda bir anısını şöyle anlatıyor:

«Yıl 1948. O zaman onaltı yaşımdaydım. Koşar köprü karşısı bizim otlak yerimizdi, orda hayvanlarımızı otlatırdım. İki ineğim, sekiz aylık çok sevdiğim bir danam, bir de Karabaş adlı iri bir köpeğim vardı.

Daha çok Mayıs ayında ortaya çıkan büvelek dediğimiz bir sinek vardır; bu sineğin soktuğu hayvan delirmiş gibi sıçrayıp atlayıp kaçar. Bir sabah otlak yerinde, benim danayı da büvelek soktu. Dana, bağıra bağıra vargücüyle kaçmaya başladı. Ondan hiç ayrılmayan Karabaş da, dananın arkasından koşup gitti. Her zamanki gibi döner gelirler diye beklediysem de gelmediler. Akşam oldu. Eve gitmişlerdir diye düşünüp telâşlanmadım. Akşam eve gittim. İkisi de yoktu. Gece olmuştu. Aramaya çıkamadım. Sabaha karşı, kapının, pencere camının vurulur gibi tırmalandığını duyarak uyandım. Sokak kapısını açınca, Karabaş üstüme atıldı. Paçamdan çekip beni sürümeye çalıştı. Evden çıktım. Karabaş önde, bir koşup ileri gidiyor, bir dönüp bana geliyordu. Beni dereye doğru gö-

türmek istiyor, o yana bakıp uluyordu. Dereye geldik. Karabaş, dereden karşıya geçti. Su geniş olduğundan, ben yirmi metre kadar yürüdüm. Benim arkasından gelmediğimi gören Karabaş, derenin karşı kıyısından koşup yanıma geldi. Bacaklarıma sarılarak beni ille de dereden geçirmeye zorladı. Ben de, karşımda insan varmış gibi, derenin dar yerini ona elimle gösterdim. Birlikte o dar yerden karşıya geçtik. Karabaş önde, ben arkasından bir saat kadar dağ bayır yürüdük. Ayvalıdere denilen, yazları kuruyan sazlık bir yere vardık. Karabaş'ın kılavuzluğunda yürüdüm. Bir de baktım, benim dana, ön ayakları dışarda, ama arka ayakları batağı iyice gömülmüş, kımıldamadan duruyor. Belli ki, debelenmekten artık iyice dermanı kesilmiş. Karabaş, dananın yanına varıp, onun çamurlara belenmiş gözlerini yalamaya başladı. Danayı kuyruğundan zorlukla çektim. Ama dana, ayakları tutmaz olduğundan dikilemiyordu. Sonunda bataktan kurtardım. Çevresinde dönen Karabaş, danayı yalıyordu. Ancak bir saat kadar sonra dana yürüyebildi. Üçümüz köye döndük. En sevinçlimiz Krabaş'tı.»

SABIKALIYI YOLA GETİREN KÖPEK

Urfa'da görevli Polis Memuru Ali Taçyıldız bir anısını bize şöyle yazmış:

«1965 yılının sıcak bir yaz günüydü. Antakya ilinin Kırıkhan ilçesindeki karayolumuzun bahçesinde, havuz kıyısında oturmuş, arkadaşlarla söyleşiyorduk. Karakolun kapısından hızla giren, kapkara ufacık bir köpek yavrusu, havuzun kıyısında boyuna dönmeye başladı. Yavrusunun susuz olduğunu anlayarak, kana kana su içsin diye, yakaladım, içinde üç-dört parmak derinliğinde su olan havuza bıraktım. İyice su içen yavru köpek, havuzdan çıktı, yanımızda gölgeye uzandı.

Bu arada çarşıda kavga olduğunu duyup, gittim, kavgacıları karakola getirdim. Karakola girince, arkamdan gelen köpek yavrusu ayaklarıma dolandı. Sonra gidip yine o gölgeye yattı. Ancak bir aylık olan yavru köpek, kendisine su içirttim diye, nereye gitsem ardımdan geliyordu. Ben de aşçılardan artık, kasaplardan kemik alarak, Arap adını koyduğum bu yavruyu beslemeye başladım. Arap büyüdü. Devriye çıkışlarımda benden ayrılmazdı. Karakolun da bekçisi olmuştu. Kış gelince, soğuk havalarda, nezarethanede barınıyordu. Nezarethaneye suçlu koyduğumuz zamanlar da, Arap saçak altlarına sığınırdı.

Kırıkhan ilçesinde oturur, büyükbaş hayvan hırsızlığından sabıkalı M.K. adında biri, İskenderun Cezaevi'nden kaçmayı becermiş. Komiser de bana, sabıkalı hırsızı izleyip yakalamamı söyledi. Yağmurlu bir gece, aldığım ihbar üzerine, M.K.'nin dostu olan kadının evini bastım. Evin içinde bulamayınca, samanlığa geldim. Kapıyı ittimse de açılmadı. El feneriyle kapı arkasına bakmak isterken kendimi geriye zor attım; çünkü M.K. elinde palayla kapı arkasında bekliyordu. Başımı uzatsaymışım, beni bitirecekmiş. Tabancama davrandımsa da, üstüme atıldığından çekemedim. Altalta üstüste boğuşmaya başladık. Polisliğe ilk girişimizde öğrendiğimiz judonun yardımıyla hırsızı zararsız hale getirip, samanlıktaki hayvan ipleriyle bağladım. Karakola getirdim. Nöbetçi arkadaş onu nezarethaneye attı. Biz de olayı tutanağa geçiriyorduk ki, ne olduğu anlaşılmaz bir sesle fırladık. Dışarı çıktık. Sesin ne olduğunu bir türlü anlayamıyorduk. O şaşılası sesi duyan karakola doğru, ne oluyor, diye koşuyordu. Bekçiler düdük ottürüyordu. O boğuk ses yankılandığından, nerden geldiği de anlaşılmıyordu. Bir zaman sonra sesin nerden geldiğini anlayabildik.

Şöyle olmuş. Bizim Arap nezarethanede yatarken, rengi kara olduğundan onu orda göremeyen nöbetçi arkadaş, sabıkalı hırsızı da nezarethaneye kapamış. Sabıkalı suçlu, karanlığa gözü alışıp, köşede bir karaltı yığını görünce, bunu bir eski ceket, palto filân sanıp, başının altına çekip uyumak için elini atınca Arap can havliyle havlayarak, uluyarak hırsızın üstüne atılmış. Neye uğradığını şaşıran hırsız da can korkusuna düşüp bağırıyormuş. Köpeğin uluması, havlaması, hır-

sızın korkudan bağırması birbirine karışınca, ne olduğu anlaşılmayan bir gültu, bir gürültü sesi olmuş. Nezarethanenin kapısını açınca, Arap ok gibi karakolun bahçesine fırladı. Hayvan hırsızı da baygın yatıyordu. Rengi uçmuştu. Su verdik. Kolonyayla uğduk. Güçlükle kendine gelince bize şöyle dedi:

— Namus sözü veriyorum, bıraksanız da kaçmam. Hayvan hırsızlığı da yapmayacağım. Cezaevinden de kaçmam. Cezamı bitirip askerliğimi yapacağım.

Az sonra candarma komutanı geldi. M.K.'yı alıp cezaevine götürdü.

1972'de Kırıkhan'a gidince soruşturdum; gerçekten de M.K. cezasını çekip askerliğini yapmış, bidaha da hırsızlık etmemiş.

İşte bizim Arap, verdiği korkuyla, bir sabıkalıyı böyle yola getirmişti.»

KEDİNİN YILANA KURDUĞU TUZAK

Kartal'dan Bayan Gönül Şen, tanığı olduğu bir olayı bize şöyle yazmış mektubunda:

«Bigün pencere önünde oturmuş, dışarıyı seyrediyordum. Uzun otlar arasında bir çukura girmiş olan komşumuzun kedisi dikkatimi çekti. Kedi bu çukurda bir av yakalayacakmış gibi tetikte duruyordu. Aradabir de, pençesiyle toprağı kazıp, çukuru daha derinleştiriyordu. Şindi. Bir avın üzerine atılacakmış gibi durum aldı. Birden otların arasına atıldı. İşte o zaman koca bir yılanla boğuştuğunu gördüm. Kedi, boğazından yakaladığı yılanla çukura girdi. Başından yakaladığı yılan da çukurun dışındaydı. Yılan kurtularak, kendisini yakalayan kediyi sarmak için çırpınıyor, pat pat sesler çıkararak kendini o yana bu yana çarpıyor, ama çukurdaki kediye dokunamıyordu bile. Kedi, ağzında yılanla çukurun içinde dönmeye başladı. Yılan, kurtulmak için kendini daha çok çarpıyordu. toprağa. Sonunda yılan kıpırtısız kaldı. Çukurdan çıkan kedi de, ölü yılanla keyifli keyifli oynadı.»

SAHİBİNİ BEKLİYOR

Çatalca'nın Örcünlü köyünden okurumuz Bay Necdet Ökten yazıyor:

«Köyde bir bakkal dükkânım var. Evimle dükkânım arası bir kilometre. Evimde bir de köpeğim var. Sabahleyin evimden çıkarım, köpeğim kapıda beni bekler. Birlikte dükkâna gideriz, sonra o eve döner. Akşam dükkânı kapama saati olunca gelir, beni alır, birlikte eve gideriz. Bu hep böyle sürüyordu.

Bir akşam erkenden dükkânımı kapayıp başka bir yere gitmiştim. Gece yarısından sonra dönerken, önce dükkâna bir uğrayayım dedim. Dükkânın önüne gelince bir de baktım, köpeğim oraya uzanmış, hâlâ beni bekliyor. Beni görünce çok sevindi. Yine her zamanki gibi birlikte eve gittik.»

AYININ KURDUĞU PUSU

Diyarbakır'ın Ergani ilçesinden Bay Yusuf Acar yazıyor:

«Karayolları'nın 9. Bölgesi'nde çalışıyordum. Siirt'in Pervari ilçesine bağlı bir köyde şantiye bekçisiydim. Köy bekçisiyle arkadaş olduk. Bir gece hayvanlar üstüne konuşurken, köy bekçisi bana başından geçmiş şöyle bir olay anlattı:

«Yakın bir köye, bir tanışıma gitmiştim. Akşam olunca, yemekten sonra bana, «Bizim tarlaya her gece ayılar geliyor. Haydi tarla-

ya gidip bir ayı vuralım» dedi. Bekçi olduğumdan tüfeğim vardı. O da tüfeğini aldı. Gittik tarlaya. Gerçekten de bir zaman sonra tarlaya ayı geldi. Arkadaşım ayıya ateş etti. Ayı yaralandı ama ölmedi. Kaçıp gitti. Sabahleyin, tarlada ayının akan kan izlerini gördük. Kan izlerinden yürüdük. İzleye izleye. Bulan çayına geldik. Arkadaşım benden ikiyüz metre kadar ilerde yürüyordu. Birden bağırmasını duydum:

— Koş, koş, ayı burda!

Oraya vardığımda, arkadaşım Bulan çayında çırpınıp duruyor, ayı da ortalarda görünmüyordu. Bu adama ne oldu, diye şaşırıp kaldım. Arkadaşım, çaydan sırılsıklam çıktı. Olanları şöyle anlattı:

— Ayıyı çay kıyısında gördüm. Kendini sırtüstü yere atmış, kıpırtısız yatıyordu. Ben onu öyle görünce ölmüş sandım. Kıçına bir depmik vurdum. Vurmamla fırlaması bir oldu. Neye uğradığımı bilemedim. Oysa ayı ölmemiş, ölmüş gibi yaparak bana pusu kurmuş. Beni yakalamasıyla suya attı. Kendi de savuşup gitti. Şükür çaydan kurtulduk ama, mavzerim suya düştü, aradım bulamadım.»

KAATİLİ ELE VEREN KEDİ

Kahramanmaraş'tan Başkomser emeklisi Bay Hızır Kaplan yazıyor:

«Bundan kırk yıl kadar önce bir dergide, bir gazetecinin cezaevindeki bir mahkûmla yaptığı çok ilginç bir konuşmayı okumuştum. O yazıyı aklımda kaldığı gibi anlatıyorum. Cezaevindeki hükümlü, gazeteciye şöyle anlatır:

«Evlendim. Karım, evime gelirken, babasının evindeki çok sevdiği kedisini de birlikte getirdi. Karım bu kediyi o kadar çok seviyordu ki, kedi geceleri karımın koynuna girip yatıyordu. Kediyi, daha yavruluğundanberi karım öyle alıştırmıştı. Karım onu geceleri koynuna almazsa, boyuna bağırıp bizi uyutmuyordu. Her gece, karımla ikimizin arasına girip yatan kediye düşman olmuştum. Kedi yüzünden karıma da çok kızıyordum.

Evliliğimizin yedinci ayında beni bir düğüne çağırmışlardı. O gece düğünde arkadaşlarla çok içmiştik. Sabaha karşı eve geldiğimde çok sarhoştum. Yatak odamıza girdim. Soyundum. Bir de baktım, kedi her zamanki gibi karımın koynunda. Kediyi yakalayıp fırlatmak istedim. Karım elime yapışıp bırakmadı. Kan beynime sıçradı. Karyolanın başucundaki açık pencere dışına serin dursun diye, bırakılmış su destisini yakaladığım gibi karımın başına geçirdim. Karım kanlar içinde yere devrildi. Kediyi, öldürmek için, her yanda aradımsa da bulamadım. O kadar sarhoştum ki, karyolanın dibine sızmıştım. Sabahleyin uyandığımda, karımın ölmüş olduğunu gördüm. Cesedi ne yapacağımı düşündüm. Evin avlu bölümünde, duvarın içinde bir yüklü vardı. Bu yüklüğe kanlı yatağı, cesedi koydum. Önünü de, evdeki tuğlalarla ördüm. Sonra da bu duvarı sıvayıp badanaladım. Duvarı eskiden örülmüş biçime soktum. Evin içinde cinayetten hiçbir iz bırakmadım. Kanları sildim.

Aradan günler geçti. Konukomşu, karımı sormaya başladılar. «Anasının evine gitmişti, hâlâ dönüp gelmedi» diyordum. Aradan daha da zaman geçince kuşkuya kapılan komşular, durumu polise bildirmişler. Bir sabah erkenden evime polisler geldi. Karımı sordular. Onlara da, karımın, annesinin evine gittiğini söyledimse de, polisler orda da karımı arayıp bulamamışlar. Dikkatle evi aradılar. Hiçbir iz bulamadıklarından, evden çıkmak üzere avluya indiklerinde bir kedi feryadı duyuldu. Öyle acı acı miyavlıyordu ki, polisler durup kediyi aramaya başladılar. Kedinin sesi derinden duyuluyordu, ama kendisi yoktu. Sonunda kedi sesinin, önünü duvarla ördüğüm avludaki yüklükten geldiği anlaşıldı. Duvarı yıktılar. Önce çok pis bir koku yayıldı. Sonra açılan delikten karımın kedisi ok gibi fırlayıp dışarı kaçtı. Ben, karımn cesedini koyup duvar örerken, kedinin ne zaman, nerden karımın yanına girdiğini görmemiştim.

Bu durum karşısında herşeyi itiraf zorunda kaldım. Yargılanmam sonundan onbeş yıl hapis cezasına çarptırıldım.»

ÇOK AĞIR CEZA

Samsun'dan, Karayolları 7. Bölge Araştırma Servisi'nden B. Osman Bayraktar bize gönderdiği mektupta şöyle yazıyor:

«Bir arkadaşımın bana anlattığına göre, bu olay, Karadeniz'in bir kıyı köyünde geçmiş. Bu köyde yaşayanlardan dinamitle balık avlayan bir adamın kümesine tilki dadanmış. Her gece biriki tavuğunu çalar götürürmüş. Adam, elinde tüfekle kümesin önünde tilkiyi vurmak için gecelerce beklemişse de, tavuk hırsızı tilkiyi vuramamış. Sonunda kümes önüne kurduğu tuzakla, tilkiyi canlı olarak yakalamayı başarmış. Yakaladığı tilkiyi ayaklarından bir sırığa sıkıca bağlayıp köye getirmiş. Öbür köylülerin de tilkiden canları yandığı için, herbiri tilkiye işkenceli ağır ölüm cezası öneriyormuş. Postunun canlı canlı yüzülmesini, hemen vurulmasını söyleyenler olduğu gibi, bir köylü de gözlerinin oyulup ormana salıverilmesin ionermiş. Tilkiyi yakalayan köylüyse, cezayı kendi eliyle vermek istiyormuş. Evinden, balık avında kullandığı bir dinamit lokumu getirmiş. Fitil taktığı dinamit lokumunu, tilkinin derisine yerleştirmiş, sonra da fitili ateşleyip, iplerini çözdüğü hayvanı bırakmış. Fitil yanarken tilki de alabildiğine kaçıyormuş. Ama daha ormana dalamadan, bir patlamayla tilki paramparça olmuş.

Aradan bikaç gün geçmiş, tilkiyi canlı yakalayıp dinamitle öldüren köylü, kıyıda balık avına çıkmış. Bir kayanın üzerinden fitilini ateşlediği dinamit lokumunu denize fırlatacakken dinamit elinde patlayınca, sağ kolu gövdesinden kopmuş.

Bu kazanın, dinamit patlatılarak öldürülen tilkiyle bir ilişkisi yok elbet ama, o köydekilerden kimisi, balıkçı köylünün, tilkiye yaptığını, kolunu vererek ödediğini düşünmüşler.»

ANALARIN DOSTLUĞU

Prof. Dr. Halit Özkut yazıyor:

«O zaman, Balıkesir'de genç bir doktordum. Yıl 1946... Eşim gebeydi. Bir yavru kedi aldık evimize. Çok güzel bir Ankara kedisiydi. Uzun bembeyaz tüylü... Ankara kedisi olduğu için de sağırdı.

Bigün sokakta kapkara bir kedi yavrusu gördük, tüyleri kısa, ama pırılpırıldı. Evimizdeki apak kedimizle bu kapkara kedinin özgün bir görüntüsü olacağını düşündük. O kapkara kedi yavrusunu da evimize aldık. ğu görkemle uzanırdı. Kapkara kedimizse kamçı kuyruktu. Bu iki kedi, bitürlü birbirlerine alışamadılar, arkadaş olamadılar. Önlerine yemeklerini koyuyoruz, atak olan kara kedi hemen koşup yiyor, ak kediyi yemeğe yaklaştırmıyor. Ak kedi kibar olduğundan mızmızlanıyor yemek için. Çok zaman, kara kediden artanları yiyebiliyor. Ne yaptıksa bunları birbirlerine alıştıramadık. Aradabir de birbirleriyle şamarlıyorlar.

Eşim, ilk oğlumuzu doğurdu. Kedileri, alt kattaki bir odaya aldık. İkisi de gebeydi. İlkin ak kedi doğurdu. Açık kül rengi dört yavrusu oldu. Kısa süre sonra da kara kedi doğurdu. Onun da dört tekir yavrusu oldu. Ak kediyle kara kedinin, ana olduktan sonra birbirlerine karşı davranışları çok değişti. Kara kedi, ak kedinin yavrularını, ak kedi de kara kedinin yavrularını emziriyordu. Aralarında hiç ayrılık yoktu. Hem kendi yavrularını, hem birbirlerinin yavrularını emziriyorlardı. Artık dost olmuşlardı. Yavruları da sütkardeşleri olmuştu.

Eşim, kedilere pek düşkün değilken, o da kedileri sevmeye başlamıştı.»

Mersin, Çavuşlu köyünden B. Fatih Metin mektubunda şu olayı anlatıyor:

«Bigün okuldan eve geliyordum. Bir tüfek sesi duydum. Arkasından da acı acı köpek uluması duyuldu. Bekçi, bir köpeği vurmuştu. Bikaç yüz metre gidince, çalıların arasından encik iniltileri duydum. Çalıların arasında beş köpek yavrusu vardı. Öldürülen köpeğin yavruları olmalıydı. Çok üzüldüm. İçlerinden birini aldım, evin yolunu tuttum. Üç kilometrelik yolu, bir elimde okul çantam, bir elimde köpek yavrusuyla yürüdüm. Soluk soluğa eve geldim. Annem görünce,

— Nerden buldun o ayı yavrusunu? diye çıkıştı.

Gerçekten de ayı yavrusuna benziyordu. İyi ki babam geldi de, köpek yavrusunu kümese koydu. Altı kardeşiz, altımız da köpeği çok seviyorduk. Ağabeyim, köpeğin adını Tombik koymuştu. Annem, Tombik'i sevmiyordu ama, biz hepimiz çok seviyorduk. Tombik büyüdü, kocaman bir çoban köpeği oldu. Şekeri çok seviyordu, ben de ona bol bol şeker veriyordum. Çok şeker yiyince salyaları akıyordu.

Annemden başka hiçkimseden korkmaz, hiçbirimizin sözünü dinlemezdi. Oturduğu yerden bile kaldıramazdık. Ama annem, yüzüne bakar bakmaz, hemen kuyruğunu kısar, ordan kalkar giderdi. Tombik, bizim sözümüzü dinlemezse,

— Anne, Tombik'e bak! diye seslenirdik.

Biz böyle der demez, hemen kaçardı.

Evimize gelen konuklar, Tombik'i kapı önünde görüp de ordan kaldıramazlarsa, onlar da tıpkı bizim gibi,

— Anne, Tombik'e bak! diye bağırırlar, Tombik de hemen kalkar giderdi.

Küçük kardeşim, bir arkadaşıyla kavga ederken, Tombik, O'nu kurtarmıştı. Kimse küçük kardeşime sataşamazdı. Bir de, nerde görürse görsün, ailemizden birinin ayakkabısını gördüğü yerden alır, eve getirirdi. Geceleri konuk gittiğimiz komşu evlerinde, ayakkabımızı dışarda bırakırsak, o gece evimize yalınayak dönerdik. Çünkü Tombik, ayakkabımızı alıp götürürdü eve. Eve gelince ayakkabımızı bulurduk.

Babam, kooperatif müdürüydü. Kasada paranın çok olduğu günler, kapı önüne koyduğu sandalyeye Tombik'i oturturdu. Babam ona,

— Burda yat Tombik! derdi.

Babam ordan indirmeyince kesinlikle inmez, bizi bile kapıya yaklaştırmazdı.

Bir tanıdığımız bize bir tavşan yavrusu hediye etti. Tombik'le tavşan çabuk arkadaş oldular. Tavşan bahçede otlarken, onun başından hiç ayrılmazdı. Bigün, eve konuk gelecek diye Tombik'i bağlamıştık, tavşanı da salmıştık. O gün tavşan kayboldu. Tombik'in gece ipini çözdük. Tombik o gece eve gelmedi. Bigün sonra sabahleyin, ağzında tavşan derisiyle Tombik eve geldi. Biz önce, tavşanı, Tombik'in parçaladığını sandık. Ama deriyi inceleyince, bıçakla kesilip yüzülmüş olduğunu gördük. Tombik, arayıp tarayıp tavşanın derisini bulmuş, eve getirmişti.

Bigün annem yemek yapacakmış. Masanın üstüne eti koyup içerden bişey getirmeye gitmiş. Gelmiş ki et yok masanın üstünde. Tombik'in bahçede havladığını duymuş. Çıkıp bakmış. Et yerdeymiş. Tombik etin yanındaymış. Komşumuzun kedisi de ağacın depesindeymiş. Tombik, eti kapan kediyi kovalamış. Ağaca tırmanan kediye havlayıp duruyormuş.

Şeker bayramıydı. Tombik'e o kadar çok şeker vermiştim ki, Tombik'in salyaları akmaya başlamıştı. Babam, Tombik'in kuduz olduğunu söyledi. Ben, şeker yüzünden salyasının aktığını söyledimse de sözümü dinletemedim. Babam, Tombik'i tüfekle vurdurdu. Hem babam, hem de biz altı kardeş, Tombik'in ölüsü başında ağlaştık.»

KÖPEĞİN TEŞEKKÜRÜ

Kalp hastalıkları uzmanı Dr. Mustafa Türker, Meliha Gülenay'a şu olayı anlatmış:

«Sağnak yağışlı bigün, arabamla Karaköy'den geçerken, yağmurda ıslanarak bekleşenlerden iki kadını arabama aldım. Onlarla birlikte köpek de arabaya girdi. Bikez kadınları arabama almış bulunduğum için, köpeği bırakmalarını söyleyemezdim. Köpekle iki kadın arkadaydı. Köpek, ensemi yalamaya başladı. Çok tedirgin oldum, başımı saağ sola çevirmeye başladım. Bu kez köpek, işi daha da ileri götürüp yanaklarımı, yüzümü de yalıyordu. Ne yapacağımı şaşırdım. Köpek, belli ki teşekkür ediyordu ama, beni salya içinde bırakmıştı. Kadınların, köpeklerine engel olmamasına da pek şaşmıştım. O kadar şiddetli yağmur yağıyordu ki, köpekleri yüzünden kadınları da yarı yolda indiremezdim. Cağaloğlu'na gelince kadınlar arabadan inmek istediler. Artık iki söz söylemenin sırası gelmişti.

— Hanımefendi, köpeğiniz olduğunu bilseydim, doğrusu sizi arabama almazdım. Köpeği hiç sevmem. Üstelik köpeğiniz yalaya yalaya beni salya içinde bıraktı da, hiç engel olmadınız... dedim.

Kadının biri,

— Aman efendim, dedi, köpek bizim değil ki... Üstelik biz köpekten çok korkarız. Sizin köpeğiniz diye sesimizi bile çıkaramadık...

Öyle hızlı yağmur yağıyordu ki, zavallı köpeğin, yağmurdan kurtulmak için, o iki kadının arabaya binişlerini fırsat bilerek içeri daldığını, kendisini arabadan atmayayım diye de beni yaladığını anlamıştım.»

İNEK Mİ, AYI MI?

Okurlarımdan B. Aptullah Özel «Olay katkısız gerçektir» diye başladığı mektubunda, başkasından ileterek şu olayı anlatıyor:

«Boğaya gelen inek, koca boğayı görünce her nedense ormana doğru kaçmaya başlar. Boğa da kovalar. İnek arayı açar ve tepeyi aşınca bir ayı ile karşılaşır. Ayı da fırlarsa da, azgın boğanın arkadan saldırdığını görünce hemen yakınındaki ağaca tırmanıp canını kurtarır. İnekle ayı aynı renkte olduğundan, azgın boğa, ineğin ağaca tırmandığını sanıp o ağacın dibinde durur, ağacı boynuzlayarak böğürmeye başlar. Köylüler üşüşürse de boğayı zaptedemezler. Köylüleri gören ayı kurtuluş umuduyla ağacın alt dallarına inerse de, boğa saldırınca ağacın tepesine fırlar. Kaçacak yeri yok ki ayının, yine iner aşağıdaki dallara... Boğa yine saldırır, ayı tepeye tırmanır.

Köylülerden biri tüfeğini ayıya doğrultup tetiği çeker. Ayı cansız yere yuvarlanınca Boğa üstüne saldırıp biriki koklar yoklar, umduğunu bulamaz.»

POSTACI CİMİ

Ali Aslan adlı okurum yazıyor:

«1945 yılıydı. Kızkardeşim beyaz bir köpek yavrusu getirdi. Adını Cimi koydu. Kızkardeşimin elinden yer, onu çok severdi. Kızkardeşimi, bizim Hacılar Köyü'ne yaya üç saat uzaklıkta Boğazgören köyünden bir gençle evlendirdik. İki köyün arasından Malatya — Sivas demiryolu geçer ve bir büyük çay akar. Kızkardeşim evimizden gittikten sonra Cimi yemez içmez oldu, havlayıp uluyup durdu. Sonra da ortadan kayboldu. Bikaç gün sonra dönmüş, başı öteki köyden yana havlayıp duruyor.

Kızkardeşimle eniştem bize geldiklerinde, kaybolduğu günlerde Cimi'nin onlara gittiği-

ni, orda bikaç gün kaldığını söylediler. Çok şaştık, hayvan üç saatlik yolu, demiryolunu, çayı nasıl aşıp da gitmiş dönmüş!

Bu köpek sürekli olarak bir kızjkardeşime gidiyor, bir bize geliyordu.

Bikaç ay sonra babam hastalandı. Kızkardeşimle enişteme haber göndermek için adam ararken Cimi aklıma geldi. Bir pusula yazıp Cimi'nin boynuna bir iple bağladım. Köyden kovdum. O akşam kızkardeşimle eniştem bize geldiler. Cimi'yle gönderdiğimiz pusulayı almışlar.

O yılın şubat ayıydı. Soğuk, karlı bir hava... Bir akşam Cimi'yi bitürlü eve sokamadık. Gece Cimi'yi kurtlar parçalayıp yemiş. Ertesi günü babam, Cimi'nin parçalanmış kanlı başını bulmuştu karların arasında... Bir çukur açıp zavallı Cimi'nin başını gömdük.»

BU BÖLÜMDE GAZETELERDE YAYINLANMIŞ HAYVANLARA DEĞGİN GERÇEK OLAYLAR TOPLANMIŞTIR

KARGALARIN İNTİKAMI

3 Haziran 1974 günlü Hürriyet Gazetesinden:

STOCKHOLM — Arkadaşlarını öldüren köpeği yolda sahibinin yanında giderken gören binlerce karga, hayvana ve sahibine saldırmaya başlamışlar, olay yerine yetişen polisler de kızgın kargaların hücumuna uğrayınca, çareyi silah kullanmakta bulmuşlardır.

Yanında köpeği olduğu halde, yağmurlu havada gezinmeye çıkan kırk yaşlarında bir İsveçli kadın, birdenbire binlerce siyah karganın üstlerine geldiğini, acayip çığlıklar atarak üstlerindeki elbiseleri parçaladıklarını, köpeğine saldırdıklarını görünce, neye uğradığını şaşırmıştır. Son hızla olay yerine yetişen polisler de kızgın hayvanların elinden kurtulamayınca kurşunlar sıkmış, yanlarındaki şemsiyeleri açarak onları kovmaya çalışmışlardır.

Sağsalim kurtulabilen kadın, daha sonra köpeğinin iki gün önce bir kargayı öldürdüğünü açıklayınca, polisler durumu anlamışlardır.

KATİR DEYİP GEÇMEYİN

(9 Eylül 1979 tarihli Günaydın gazetesinden)

Maden ocaklarında hayvan gücünden hâlâ önemli ölçüde yararlanılır. Küçük lokomotiflerin giremediği nispeten dar yollarda malzemeyi ve kömürü katırlar çeker. Yeraltında katırın özel ahırları ve seyisleri vardır.

Asansöre bindirilip gidecekleri yere götürülen ve tekrar geri getirilen katırlar da vardiyalı çalışır. Kandilli'de yerin 200 metre altındaki bu ahırda 13 tane katır bulunuyor... Alçaksağrı, Beyazburun gibi isimleri de var...

Katırlar uyanık ve dirençli hayvanlar. Birçok madenciden dinledik bunu. Bir katır kaç vagon çekeceğini bilirmiş... Genellikle 8 vagon çekermiş... Vagonlar birbiri ardına «taktak» vurup koşulurken kulaklarını dikip beklermiş hayvan. 9 vagon olursa katiyen yürümezmiş... Ancak fazladan yüklenen o vagonu çözdüklerini sezince, çeker götürürmüş ötekileri... Katır deyip geçmeyin o bile hakkını korumasını direnmesini biliyor...

Bayramdan bayrama yeryüzüne çıkarılan bu katırlar çok yaşlanıp yük çekemez hale gelince ne olur diye merak ettik... Bu konuda rivayet muhtelif...

EMEKLİ KATIRLAR NE OLUR?

Kimileri yeryüzüne çıkarılıp evlere küfeyle odun taşıtıldığını söylediler... Seyislerden bazısı Gülhane Parkına yem olarak gönderildiklerini belirtti... Bir madenci de «iş yapamaz hale gelince daha fazla çekmesin diye karnına dinamit bağlayıp uçururuz» dedi. Herhalde hepsi doğru. Çünkü EKİ'de katırlara bakan merkezi bir merci yok. Ulaştırma Müdürlüğüne sorduk. «Katırlar bölgelere bağlıdır biz bilmeyiz» dediler. Bu yüzden EKİ'deki katırların toplam sayısını da öğrenemedik.

Ama şurası gerçek, 4 ayaklı katırların hiç biri EKİ'deki bazı iki ayaklılar gibi çalışmadan, ter dökmeden yan gelip para almıyor... Yeminin suyunun karşılığını fazlasıyla ödüyor...

ANALIK

Aşağıdaki haber, 3 Temmuz 1974 günlü Günaydın Gazetesinde çıktı. Gazetede, ölü tayın başında bekleyen ana atın resmi de yayınlanmıştı.

BARTIN (THA) — Tomruk yüklü bir kamyon Bartın yolunda, daha on gün önce dünyaya gelen bir tayı ezerek öldürmüştür. Yavrusunun öldüğünü gören ana at saatlerce tayın başından ayrılmamış, acı acı kişneyerek adeta insan gibi ağlamış, yas tutmuştur. Ana atın, ölü tayın çevresinde dolaşarak kişnemesini, ayağıyle yerleri eşeleyerek dövünmesini, zaman zaman gidip onu hazin hazin koklamasını görenler «Bir hayvanın bu kadar ıstırap çekeceğini tahmin etmezdik.» demişlerdir. Sahibi bile duygulu atı çekip götürememiştir. Tayı ezen kamyon şoförü olaydan sonra «Önüme çıkmasaydın hayvan» diye bağırarak hiç durmadan yoluna devam etmiştir.

SAHİBİNİ KURTARMAK İÇİN CANINI VERDİ

21 Temmuz 1972 günlü Hürriyet Gazetesinden:

MARDİN (THA) — Kızıltepe ilçesinin Yedikardeş köyünde Nuri Kaya adlı şahıs, tarlada çalışırken hasımlarının silâhlı saldırısına uğramış, öldürüleceği sırada köpeği tarafından kurtarılmıştır.

Mehdi ve Emin Aslan isimli kardeşler, aralarında eski bir anlaşmazlık bulunan Nuri Kaya'nın üzerine saldırmışlar, kıyasıya dövmeye başlamışlardı. Yerde yatan Nuri'ye tam ateş edecekleri sırada araya sadık köpeği girmiş, kurşunu yiyerek sahibinin üzerinde can vermiştir. Etraftan yetişenlerin yardımı ile mutlak bir ölümden kurtulan Nuri Kaya, köpeği için bir mezar yaptırmış, üzerini çiçeklerle süslemiştir.

O HALA BEKLİYOR

Tanış, arkadaş, dost, gerçek dost... Her insanın tanışı çoktur, ama arkadaşı azdır. Dostu daha azdır. Gerçek dostuysa, dostundan da azdır.

Moskova'da yaşayan ve çalışan Türkolog Ekber Babayef, benim sayıları az olan gerçek dostlarımdan biriydi. Ölümüyle derin acı duydum.

8 Ekim 1976 tarihli bir mektup göndermişti bana. Mektubun bulunduğu zarfın içinden iki gazetenin kesiği çıktı. Kesiklerden biri 19 Eylül 1976, öbürü de 3 Ekim 1976 tarihli. İkisi de «Gençlik Doğru — Komsomolskaya Pravda» gazetesinden kesilmiş. Kesiklerden birinde yere yatıp sinmiş bir köpek resmi, öbüründeyse yine o köpek, bir uçağın iniş merdiveni önünde yolculara bakıyor.

Şimdi Babayef'in mektubunu okuyalım:

«Sevgili Aziz Bey,

Murat Belge bugün İstanbul'a dönüyor. O'nunla size çok ilginç bulduğum bir gazete yazısını «Komsomolskaya Pravda» gazetesinden kesip gönderiyorum. Sizin «Hayvan Deyip de Geçme» kitabınıza benim de bir katkım olsun.

Yazının özeti şu: İki yıl önce Moskova'nın «Vunkovo» havaalanında bir yolcu kurt köpeğiyle birlikte uçağa binmek istiyor. Ama

hostes, veterinerden sağlık belgesi olmadığı için köpeği uçağa almıyor. Yolcunun çok ivedi işi var, uçak da beş dakika sonra kalkacak... Köpek için veterinerden belge almaya zaman yok... Adam, uçağı kaçıramayacağı için tasmasını boynundan çıkardığı köpeğini öpüp salıyor, hayvanı alanda bırakıp uçağa biniyor.

Köpek, sahibinin arkasından bakakalıyor. Merdiven alınıyor, uçağın kapısı kapanıyor. Uçak yürümeye başlıyor, köpek de uçağın arkasından koşuyor, koşuyor, sonra uçak havalanınca başını göğe kaldırıp bakıyor.

Havaalanında kalan köpek bikaç gün her kalkışa geçen uçağın arkasından koşuyor, uçak kalkınca da başını göklere çeviriyor.

İnişe geçecek uçakların pilotları alanda bir köpek görünce, ezilir diye köpeği almaları için telsizle haber veriyorlar. Köpeği, alan çalışanlarından birinin sanıyorlar. Ama köpeği yakalamak, tutmak olanağı yok.

Havalanan uçaklarda sahibini bulmaktan umudunu kesen köpek, bu kez havaalanına inen uçaklarda sahibini aramaya başlıyor. Uçak kapısına dayanan merdiveni görür görmez yaklaşıyor ve merdivenden inen yolcular arasında sahibini araştırıyor.

Daha sonraları büsbütün şaşılası bişey oluyor. Sahibi «11 - 18» uçağıyla uçmuş olduğu için, köpek sonradan bunu nasıl anımsıyorsa, bu kez salt 11 - 18 uçaklarının iniş merdivenine yaklaşıp yolculara bakıyor.

Bu olay iki yıl böylece sürüyor. Köpek havaalanından ayrılmıyor. Bir merdiven altına sığınıp orda yaşıyor. Kimseye yaklaşmıyor ve kimseyi yanına yaklaştırmıyor. Hayvana uzaktan yiyecek atıyorlar. Ama ne de olsa aç ve bakımsız kalıyor. Kışın karda üşüyor, titriyor. Başka köpekler saldırıp kulağını parçalıyor. Ama O, alandan ayrılmıyor ve alana inen her 11 - 18'in yolcuları arasında sahibini arıyor.

19 Eylül 1976 tarihli «Gençliğe Doğru» gazetesinin bu yazısı şöyle bitiyor:

«Bu yazımızı belki köpeğin sahibi de okur. Okursa şunu bilsin ki, Moskova Vunkovo havaalanında kendisini birisi beklemektedir.»

Bu yazının çıkışından iki hafta sonraki 3 Ekim 1976 tarihli «Komsomolskaya Pravda» gazetesinde bu konuda bir yazı daha çıktı. Yazıda, ilk yazıdan sonra havaalanına bu konuyla ilişkili binlerce mektup geldiği bildiriliyor. Herkes o köpeği merak ediyormuş. «Sahibi geldi mi?» diye soruyorlarmış ve «Sahibi gelmediyse bana verin, ben bakarım.» diyorlarmış. Hemen hergün havaalanına ülkenin dört bir yanından postayla mektup yağıyormuş ve köpeğin beslenmesine harcansın diye paralar gönderiliyormuş.

Bigün Donetik kentinden gelen bir uçaktan yaşlı bir kadın iniyor. Ama yaşlı kadın kente gitmiyor, alanda birini arıyor. Kimi aradığı sorulunca da «Köpeği» diyor «O bana gelir, ben bakarım ona...»

Elbette köpeği yaşlı kadına vermiyorlar, belki günün birinde sahibi çıkıp gelir diye... Yaşlı kadının da Moskova'da kimsesi yokmuş, havaalanının görevlileri biletini alıp yaşlı kadını geri gönderiyorlar.

Bu ikinci yazı da şöyle bitiyor:

«Ve köpek hâlâ bekliyor.»

* * *

Bana bunları yazan Babayef, mektubuna şunları ekliyor:

«Bu olay beni çok etkiledi, çok duygulandım. Hemen sizin «Hayvan Deyip de Geçme» kitabınız aklıma geldi. Haaa, şunu da ekliyeyim, «Komsomolskaya Pravda çok okunan, 5 milyon trajlı çok ciddî bir gazetedir.»

SON SÖZ

Hayvanlara değgin gerçek olaylardan derlediğim bu kitabı, hayvan sevgisinin yaygınlaşması için yayınladım.

Gazete haberlerinden öğrendiğimize göre, Habeşistan İmparatoru Haile Selasiye'nin çok sevdiği bir küçük köpeğinin boynunda milyonlar değerinde taşlarla süslü bir tasma varmış. Ölümlerinden sonra kedilerine köpeklerine bakılması için milyonlarca lira tutarında miras bırakanlar olduğunu gazetelerden öğrenmekteyiz. Çok sevdiği köpeğine, pahalı taşlardan takma diş taktıranları gazeteler

aradabir yazar. Özel aşçılar, bakıcılar tutarak, kendilerine, köpeklerine baktıranlar da var.

Anladığım hayvan sevgisi, bu türlü olanlar değildir. Hayvan sevgisinin amacı, hayvanı sevmek için hayvanı sevmek olmamalıdır.

Kimileri de hayvanları, insandan nefret ettikleri için severler. İnsanlarda umdukları vefayı bulamayıp içlerine kapananlar, bütün kazançlarını besledikleri kırk-elli kediye harcayanlar vardır.

Bir de insanlara hiç değer vermeyip, hattâ insanlara düşman olup hayvanlara aşırı sevgi besleyenler vardır. Örneğin, birçok romana, filme konu olan kimi naziler, özellikle kimi nazi şefleri aşırı hayvan sevgisi olan kişilerdi. Hiç acımasız, insanları, çocukları ölüme göndermelerinin, fırında yaktırmalarının ardından bir kanaryanın ötüşüyle duygulanıyor, bir kaplumbağayı özenle besliyor, hasta kedi karşısında acınıyor, bir yaralı köpek için ağlayabiliyorlar. Böyle olayları anlatan romanlar, filmler çoktur.

Bir okurumuz, bu kitapta topladığımız hayvanlara değgin olaylar bir gazetede yayınlanırken gönderdiği mektubunda, insanlarımızın hayvan sevmediklerini yazıyor ve beni şöyle eleştiriyordu:

«Batının kimi ülke ve insanlarını tanıyan bir yurttaş olarak derim ki, hayvan sevgisi en az olan insanları, hattâ hayvana düşman olanları bizim sınırlarımız içinde bulursunuz. En kalabalık kentlerimizde kalburüstü aile çocuklarının bile sokakta buldukları başıboş kedi yavrularına yaptıkları işkenceleri görmüş olacaksınız. Anababalar, çocuklarına hayvanları okşayıp sevmesini öğretmedikleri gibi, sokaklarımızda sürüp giden bu işkence olaylarını gözleyip, çocukların sadik eğilimlerini önlemezler.

Uzağa ne gidiyoruz, Ankara Hayvanat Bahçesi'ndeki aslanın bir gözü, seyircilerden birinin attığı taşla kör olmuştur. Bizde kedi, köpek harası, çiftliği yoktur. Atlarımız cılızdır, bakımsızdır; onlara sütçü beygiri deriz. Sokaklarımızda kümes hayvanları bacaklarından tutulup başaşağı sarkıtılarak taşınır. Hele zavallı eşeklerin, kötü yapılmış semerler yüzünden sırtları yara içindedir.

Biz, hangi kuruluşumuza, yaptığımız hangi işe dayanarak hayvansever toplum olduğumuzu ileri sürebiliriz?

Kendilerini beslemekte zorluk çekenler, değil hayvanları, komşularını bile tam anlamıyla sevemez.»

Bu okurumun mektubunda, katıldığım, katılmadığım yerler var. Ama son yargısına yüzdeyüz katılmaktayım. Tıpkı sanat beğenisi, sanat sevgisi gibi, hayvan sevgisi de, ancak ekonomik ve sosyal koşulların belirli bir üst düzeye ulaştığı toplum insanlarında görülür. Bu okurum bu yargısından sonra da şöyle diyor:

«Siz bir Çocuk Bakım Vakfı kurmuşsunuz. Onun yerine Hayvanları Koruma Derneği'ne bir bağışta bulunsaydınız! Aklınıza gelmemiş miydi yoksa? Bu da sizin, ne kadar hayvan sevgisiyle dolu bir yürek gezdirdiğinize delâlet eder.»

Okurumun bu önerisine şu nedenlerle karşıyım:

Bana göre, hayvan sevgisinin amacı, insan sevgisini sağlamak olmalıdır. Hayvanları, doğayı sevmeyenler, insanları da sevmezler; başka insanları sevmeyenler, gerçekte kendilerini de sevmiyorlardır, kendilerine bile düşman olurlar.

Hayvanları severek, bu sevgi yoluyla, insanları sevmeliyiz. Hayvanları seven bir insanın, insanları da sevdiğini sanmak yanlıştır. Kimi nazi ileri gelenlerinde, hayvanları doğaldışı sevenlerde, köpeklerine pahalı takmadiş taktıranlarda, köpeğine milyon değerinde tasma takanlarda, milyonlar tutan miraslarını kedilerine, köpeklerine verenlerde görüldüğü gibi bu tür hayvanseverlik, insanı, insanları sevmeye ulaştırmaz, tersine, insanlardan uzaklaştırır.

Hayvan sevgisinin amacının, insanı sevmek olması gerektiği inancındayım. Bu kitabı da böyle bir amaçla derledim. Buyüzden kitabı, çocuklarımızın okumalarını çok istiyorum. Derlediğim bütün olayların, bu amaca yönelik olduğunu söyleyemem. Gelecek basımlarında kitabın daha zenginleşip salt bu amaca göre düzenleneceğini umuyorum.

Hayvanları her seven kişi ille insanları da sevmez, ama insanları seven her kişi, hayvanları, doğayı kesinlikle sever.

Feneryolu _ 26 Haziran 1973
Aziz Nesin

3 YAŞINDAKİ KIZI DONMAKTAN KURTARDI

26 Aralık 1976 günlü Hürriyet Gazetesinden:

BUENOS AIRES (A.A.) — Çiçek toplamak amacıyle gittiği ormanda kaybolan 3 yaşındaki Arjantinli bir kız, dağ aslanları olarak bilinen Pumalar tarafından ısıtılarak donmaktan kurtarıldı ve babası 3 gün sonra kızını bir ağaç dibinde ağlarken buldu.

Olay Arjantin'in kuzey batısındaki ormanlık bölgede cereyan etti. «La Razon» Gazetesi'nin yazdığına göre, Rosalia Guzman adındaki 3 yaşındaki kızın kaybolmasından sonra çevre halkı ormanda geniş çaplı aramalar yaptılar. Ancak küçük kızı bulamadılar. 3 gün sonra kızın kaybolduğuna hükmedilerek arama çalışmalarına son verildi.

Ancak küçük Rosalia'nın babası, olayın üzerinden 3 gün geçmesine rağmen ormanda son bir arama daha yapmaya karar verdi ve tek başına ormana daldı. Ormanda pumaların taze ayak izlerini gören baba, önce çok korktu ve kızının pumalar tarafından parçalandığını sandı.

Bu sırada bir ağacın arkasından hıçkırık sesleri duyan genç adam, oraya yönelince kızını bir ağacın dibinde oturmuş, ağlar durumda buldu.

Hastaneye kaldırılan küçük Rosalia, pumaların dişleri ile elbisesini parçaladıklarını, ancak daha sonra vücutlarını kendi vücuduna yapıştırarak, sıcaklıkları ile kendisini donmaktan kurtardıklarını söyledi.

AYGIR KAMALPOUR, SEYİSİNİN HAYATINI KURTARDI

5 Şubat 1977 günlü Hürriyet Gazetesinden:

Evet, sadece filmlerde rastlanır böylesine «duygusal» bir hikâyeye. Seyisi Cevdet Balık bir şafak vakti onu eğerlemiş, yürüyüşe çıkarmıştı. Biçimsiz yerinden bir sinek ısırınca huylandı soylu at birden. Taşa takıldı, toparlanamadı.. Üzerindeki seyisi ile yuvarlandı. Çukura düşen seyis Cevdet Balık bayılmıştı. At kalktı yerden. Yaralıydı ama seyisini baygın görünce gitti haraya diğer seyisin uyuduğu evin önüne dikildi. Burnu ile kapıya vura vura uyandırdı seyisi... Sanki «İşte orada» dercesine yaptığı hareketlerle onu peşine taktı... Ve baygın seyisin başına getirdi. Cevdet Balık hastanede açtı gözlerini.. 10 gün yattı.. Ve hayatta kalışını İngiliz soylu bir zamanların fırtına atı şimdi jokey kulüp harasının aygırı, meşhur koşu atlarından «tatlım»ın babası Kamalpour'a borçlu olduğunu anladı.. Şimdi ikisinin arasından su sızmıyor.

GENERAL'İN KÖPEĞİ HASTANENİN KAPISINDAN BİR AN AYRILMIYOR

21 Ekim 1981 günlü Günaydın Gazetesinden:

LONDRA — Geçtiğimiz cumartesi günü otomobiline konan bombayla ağır yaralanan İngiliz Generali Sir Steuart Pringle'nin Bella adındaki sadık köpeği, olay gününden beri hastanenin önünden ayrılmıyor. Siyah Lab-

rador cinsi Bella, olay günü generalle birlikte otomobile binmiş ve bir iki dakika sonra bomba patlamıştı. Otomobilin arkasında duran Bella mucize kabilinden hiç yara almadan suikast olayından kurtulurken şoför yerinde oturan generalin iki bacağı birden feci şekilde parçalanmıştı. Olaya şahit olan genç bir memur, damı havaya fırlayan otomobilin yanına yaklaştığında ağır yaralı generalin ilk sözü «Köpeğim nasıl?» diye sormak olmuştu.

Halen Londra'nın King's College Hastanesinde tedavi görmekte olan 53 yaşındaki generalin bir bacağı dizinden itibaren kesilmiş bulunuyor, doktorlar diğer bacağı ise kurtarma çabası içindeler. Sadık köpek Bella'yı ise olay gününden beri hastane kapısından ayırmak mümkün olmadı.

100 YUNUS BALIĞI TOPLUCA İNTİHAR ETTİ

8 Ocak 1982 günlü Günaydın Gazetesinden:

TOKYO (A.A.) — Japonya'nın güneyindeki Kiyuşiyu adasındaki bir plaja son 48 saat içinde 100'den fazla yunusbalığı kendilerini karaya atarak intihar ettiler.

30 kadarı çok güçsüz görünen balıkların plajın sığ yerlerine kadar sokulduğunu gören balıkçılar büyük güçlükle bunları yeniden sulara sürükledi, ancak 40 kadarının kısa bir süre sonra yeniden kıyıya gelerek sudan çıktığı görüldü.

Bu sabah ise intihar eden yunusların 100'ü aştığı görüldü. Balıklardan birçoğu öldü ve bir kısmının da can çekiştiği belirtildi.

TOPLU İNTİHAR

10 Ocak 1982 günlü Günaydın Gazetesinden:

TOKYO — Japonya'nın Miyazaki kıyısında 100 kadar yunusbalığının başlattığı toplu intihar olayı dün de devam etti ve böylece kendilerini kıyıya atarak yaşamlarına son veren yunusların sayısı 150'ye yükseldi.

Kasabadaki balıkçılar yunusların bir kısmını yeniden denize göndermeyi denedilerse de yunusbalıkları inanılmaz bir inatla yeniden kıyıya döndüler ve can çekişerek intihar ettiler. Bir iddiaya göre erkek bir yunusbalığı henüz belirlenemeyen bir nedenle karaya çıktığında, sürüdeki diğer yunuslar bağlılık gösterisi olarak, onun hareketini izleyerek kendilerini karaya atıyorlar. Balinalar arasında ise toplu intihar olaylarına daha sık rastlanıyor.

CADDE ORTASINDA İKİ GÜN ÖLÜMÜ BEKLEDİ..

2 Arlık 1980 günlü Cumhuriyet Gazetesinden:

Kimse nereden, nasıl geldiğini bilmiyor. Hasta mıydı, sakat mı o da bilinmiyor. 25 kasım 1980 günü Antalya Bahçelievler Nuri Teoman Caddesinde yürürken kaldırım kenarına yığıldı kaldı. Çocuklar üşüştü başına, önce çekindiler, uzaktan kolladılar yerinden kalkmayınca yanaştılar, kimi kalkması için tek-

meledi, kimi yazık dedi, kimi de yesin diye önüne portakal, elma attı. Kimsesiz ve çaresizdi. Ve iki gün sonra başı bir daha kalkmamak üzere soğuk kaldırıp taşının üstüne düştü. Daha sonra Belediye Temizlik İşleri kamyonuna yüklenip götürüldü.

«MİNNOŞ» ALMAN GAZETELERİNE KONU OLDU

8 Aralık 1980 günlü Günaydın Gazetesinden:

MÜNİH (Özel) — Türk işçisi Mehmet Tunç'un kedisi «Minnoş» izinden dönen sahibi ile gittiği Almanya'dan 61 gün yol yürüyerek Türkiye'deki evine geri döndü.

Almanya'da çalışan Mehmet Tunç, tatilini bitirdikten sonra ailesi ile birlikte yanına «Minnoş»u da aldı ve İstanbul'dan yola çıktı. Üç günlük bir yolculuktan sonra Almanya'daki evine ulaşan Mehmet Tunç, kedisini kafesinden çıkararak evinin içinde serbest bıraktı. Ancak iki gün sonra «Minnoş»un kaybolduğunu gören Mehmet Tunç bulunması için Alman makamlarına başvurdu. Alman makamları kediyi her yerde ararken, «Minnoş»un kaybolmasından iki buçuk ay sonra Mehmet Tunç'a Türkiye'deki akrabalarından bir mektup geldi. Mektubu okuyan Mehmet Tunç az daha şaşkınlıktan küçük dilini yutacaktı. Çünkü akrabaları «Minnoş»un Türkiye'deki evinde bulunduğunu yazmışlardı. Mehmet Tunç Alman makamlarını arayarak kedinin Türkiye'de bulunduğunu bildirdi. Olayı haber alan Alman basını «Minnoş»un 2 bin 500 kilometrelik yolu 61 günde yürüyerek İstanbul'a ulaştığı haberini yayınladı. Konu ile ilgili olarak konuşan Hamburg Veteriner Fakültesi'nin bir öğretim üyesi «Kedi, köpek ve bazı kuşlar mesafe ne kadar uzak olursa olsun alıştıkları yere götürüldükleri yerden geri dönebilirler.» dedi.

CAVA'DAKİ DENİZ KAZASINDA 3 ÇOCUĞU YUNUSLAR KURTARMIŞ

3 Şubat 1981 günlü Hürriyet Gazetesinden:

CAKARTA (A.A.) — Endonezya bandıralı taşıt gemisi «Tampomas-2»nin Cava Denizinde yanarak batmasından bir hafta sonra denizde ve çevresindeki adalarda hâlâ kurtulanlara rastlanmakta.

Dün de en büyüğü 12 yaşında olan 3 çocuk bir tahlisiye sandalında sağ bulundu. Haberi veren yerel gazete, alevler içindeki gemiden babaları tarafından denize atılan 3 çocuğu yakındaki tahlisiye sandalına kadar yunus balıklarının götürdüğünü bildirdi.

Endonezya Hükümeti, cumartesi günü durdurduğu kurtarma çalışmalarını, Doang Deangan adasına 109 kazazedenin daha bulunması üzerine yeniden başlattı.

İNSANLARA EN YAKIN BALIK YUNUS

Yunus balıkları ötedenberi insanlarla yakınlıklarıyla tanınan memeli bir balıktır. Yunuslar için anlatılan bir çok öyküde bu ilginç yaratıkların gemilere yol gösterdikleri, onların gemilere yol gösterdikleri, onların peşlerinden gittikleri ve birçok olayda da insanlara yardımcılıkları, yakınlıkları vurgulanır. Bu yüzden de yunuslar da birçok hayvan gibi özellikle insan dostu bilinirler.

Yunus (Delphinus), boyu 3 metreyi aşmayan, sırtı kara, karnı beyaz ve domuz balıkları gibi sürüler halinde yaşayan bir memeli hayvandır. Ilık ve tropikal bölgelerde daha çok görülür. Ağzı gaga şeklinde uzamıştır. Küçük büyük bütün balinalar gibi bu hayvan da yağı için büyük ölçüde avlanır.

Yunus saatte 63 kilometre hızla yüzebilir ve 7 metre yukarı sıçrayabilir. Ayırt edilebilen sesötesi bir dil kullanır ve çok gelişmiş bir ruhi yapı gösterir: Yavru yunus doğduğu zaman 1 metre uzunluğunda, 12 kilo ağırlığındadır, onsekiz ay meme emer.

BİR BUÇUK AYDIR KAYIP OLAN KADININ CESEDİ KÖPEĞİNİN YARDIMIYLA BULUNDU

21 Mart 1982 günlü Günaydın Gazetesinden:

İZMİT (A.A.) — İzmit'e bağlı Gebze'nin Güzeltepe köyünde oturan ve bundan bir buçuk ay önce kaybolan bir kadının cesedi köpeği tarafından evinin yakınındaki içi su dolu bir çukurda bulundu.

Makbule Kılıç bir buçuk ay önce evinden alışveriş etmek için çıktı ve bir daha dönmedi. Makbule Kılıç tüm aramalara rağmen bulunamadı. Önceki gün kadının köpeği evin 30 metre uzağındaki bir çukur önünde durarak uzun, uzun ulumaya başladı. Bunun üzerine söz konusu yere koşan köylüler Makbule Kılıç'ın cesedi ile karşılaştılar.

GÜVERCİNLERİN MİNKS ŞEHRİNİ İSTİLASI SÜRÜYOR

16 Mart 1982 günlü Cumhuriyet Gazetesinden:

MOSKOVA (Akajans-UPI) — Kışı geçirmek için Sovyetler Birliği'nin Karadeniz kıyısındaki Minsk şehrine toplanan güvercinler, bölge için tehlikeli oluyor. Moskova Radyosu yoğun kar yağışı yüzünden bulundukları yerden hareket edemeyen güvencinlere karşı motorlu araçları uyardı.

Radyo haberine, Minsk şehri sakinlerinin, yiyecek bulamayan güvercinlerin beslenebilmeleri için 20 bin kadar yemlik hazırladıklarını ve bunları belirli noktalara yerleştirdiklerini de bildirdi. Üç hafta kadar önce güvercinlerin istilası yüzünden Minsk şehri havaalanı trafiğe kapatılmıştı.

BİR ELEŞTİRİ

Yaşanmış diye anlatılan hayvan öykülerinden kimisine inanmak zor, hatta olanaksız. Kimi hayvanların aygıt kullandıkları bile anlatılır. Oysa aygıt yapma ve kullanma, insanla hayvanın ayrımlarından en önemlisidir. Bir zekâ ürünü olan aygıt yapma ve kullanma insanlara özgüdür.

Kimi hayvanlarda çok gelişmiş olan içgüdüsel davranışlar, hayvanlara aşırı sevgisi olanlara bilinçmiş, bilinçli davranışmış gibi görünebiliyor.

Bütün bunlardan başka, biz insanlar, hayvanlarda, hele beslediğimiz, sahibi olduğumuz hayvanlarda olağanüstülükler ve insana yakınlıklar görmeye eğilimliyiz. Buyüzden hayvanların içgüdüsel bir davranışını kendi-

mize göre yorumladığımız oluyor. Bu kitapta derlediğim hayvan öykülerinde böyle yorumlananlar da var. Bu hayvan öykülerine, uydurulmuş diyemeyiz, ama bir yorum yanılsamasıdır diyebiliriz.

Hayvanlara sevgisi ve ilgisi olan Ömer Sezer adlı okurum, gönderdiği aşağıdaki eleştirisinde bu tür hayvan öykülerine dikkat çekiyor:

«...Özellikle kitabın başında ve sonundaki yorumlarınızı ilgi ve beğeniyle okudum. (...) Kitabınızın sonunda bir eleştiri mektubunu yayınlamış ve buna yanıt vermişsiniz. İşte bundan cesaret alarak ve eleştiriye açık bir insan olduğunuzu düşünerek bu eleştiri mektubunu yazıyorum. (...) Kitabınızın başında ve birçok yerinde «Hayvanlara değgin gerçek olaylar» deniliyor. Bu gerçek kelimesi olmasaydı belki de bu mektubu yazmazdım. Ama «Gerçek» denilmesine karşın kitabınızdaki kimi olayları söylenti ya da uydurma olarak nitelendirebiliriz.

(...) Genellikle ayılarla ilgili gerçekdışı bilgiler veriliyor. Ayının insan gibi alet kullandığı yazılmış. Ayının bir konuşmadığı kalmış.

Ayının tükürdüğü inanışının yanlış olduğu, ayılarla ilgili araştırma kitaplarında ve hayvanlar ansiklopedilerinde belirtilmiştir.

Ayının taş atabildiği ve insana kollarıyla sarıldığı inanışına Anadolu'nun birçok yerinde rastlanır. Ama zoologlar bunun olanaksızlığını söylerler.

(...) Karadağ keçileri hakkında bilgi veriliyor. Şimdiye kadar hiç Karadağ keçisi görmedim ama, onlar da öteki dağ keçileri gibi geyik türünden yada keçi antilopu ailesinden olması gerekir. Önemli nokta, Karadağ keçilerinin tek boynuzlu olduğu söyleniyor. Oysa hiçbir dağ geçisi, keçi antilopu yada geyik tek boynuzlu olmaz. Bu tür hayvanlar, profilden bakıldığında tek boynuzluymuş gibi görünebilir. Tek boynuzlu at söylencesi de böyle bir yanılgıdan doğmuştur.»

Bu eleştirilerde bulunan Bay Ömer Sezer, benim başımdan geçmiş ve «Uçan Kazlar» başlığıyla anlattığım olayda, evcil kazların uçamayacağını söyleyerek yanılmış olabileceğimi yazıor. Önceki eleştirileri için bişey söyleyemem, ama anlattığım uçan kazlar, tanığı olduğum, yaşadığım gerçek olaydır.

ANITI DİKİLEN SİNEK

Sinekler arasındaki bu olay, o büyük kentin, yüksek yapıların çok sıkışık bulunduğu bir bölgesinde geçti. Orada çok katlı bir konut vardı. Bu konutun en alt katı, çok az güneş alan bir evdi. Bu evin yarısı, yerden aşağıdaydı, toprağa gömülüydü. Dar sokağın iki geçesinde çok yüksek yapılar, bu bodrumdaki eve güneş ışınlarının girmesini engellerdi. Buyüzden o eve sabah aydınlığı geç gelir, ama akşam karanlığı erkenden basardı.

O bodrum katındaki evde üç kişilik bir aile otururdu: Anne, baba ve oğul. Anneyle baba, ikisi de işde çalışıyordu. Oğul, ortaokula yeni başlamıştı.

Anlatacağımız olayın geçtiği gün, o akşam saatinde, anne de, baba da daha işlerinden dönmemişlerdi. Oğul da okuldan gelip ders çalışmış, yorulmuştu. Çalıştığı ders kitabını masa üstünde açık bırakıp, annesiyle babası eve dönünceyedek oyun oynamak için dışarı çıkmıştı. Evde insan yoktu, ama karasinekler vardı.

Günün o akşam saatinde dışarısı aydınlık, evin içiyse yarı karanlıktı. Bilindiği gibi karasinekler karanlıkta uçamazlar. Hava aydınlanıncaya yada bir ışık yanıncaya dek oldukları yerde kalırlar. Evin içi yarı karanlık olduğu için, içerdeki sinekler de uçuşmuyorlardı. Yalnız bir genç karasinek vardı, o durmadan dışardaki aydınlığa çıkmak için uçuyor, ama pencere camına çarpıp kalıyordu. Ama yine de camın öte yanına geçmek için çaba harcıyordu. Cama çarptıkça hiç yılmıyordu. İstenci güçlü bir sinekti. Uçup uçup pencere camına çarpıyor, camın üzerinde dolaşıyor, oralarını inceliyor, nasıl dışarı çıkıp aydınlığa kavuşabileceğini araştırıyordu.

Öteki sinekler, yaşlı, bilgili, deneyimleri de zengin sineklerdi. Uçup uçup boyuna cama çarpan genç sineğe,

— Boşuna uğraşma, çıkamazsın... dediler.

Genç sinek,

— Ama ben, bu karanlık yerde hapsolup kalamam. Baksanıza, öteleri aydınlık. Ben de aydınlığa gitmek istiyorum... dedi.

Bir yaşlı sinek dedi ki:

— İkidebir çarptığın şeyin ne olduğunu anlayamadın mı hâlâ? Ona cam denir. Cam, saydamdır. Bir yanından öte yanı görünür. Bir yanından öte yanı göründüğü için de, senin gibi genç sinekler onu yok sanır, boyuna çarparlar.

Genç sinek, yaşlı sineklere şu yanıtı verdi:

— Eskiden camın ne olduğunu bilmiyordum. Ama başımı vura vura, kanatlarımı çarpar çarpa, camın ne olduğunu ben de öğrendim.

Bunu söyledikten sonra, yarı karanlık odanın içinde, havada bikaç daire çizip hız aldı ve birden ok gibi uçup yine pencere camına çarptı.

Yaşlı sineklerden biri ona şöyle dedi:

— Camın ne olduğunu biliyorsun, ne diye boyuna cama çarpıp duruyorsun? Nasıl olsa camı delip çıkamazsın. Boş yere kendini bitireceksin.

Başka sinekler de, o genç sineğe, camı delemeyeceğini anlatmaya çalıştılar:

— Kendine yazık ediyorsun... Çarpıp durma, bir yerin sakatlanacak. Gel, sen de bizim gibi, şuralarda beğendiğin bir yere kon, orda dinlen sabah olana dek.

Genç sinek, yine,

— Ben, dışarısı aydınlıkken bu karanlıkta kalamam... dedi.

Bir yaşlı sinek de,

— Nasıl olsa geceleyin her yer kararınca karanlıkta kalacaksın... dedi.

Genç sinek de,

— Evet ama, her yer kararınca başka umarımız kalmaz, dedi, oysa şimdi dışarısı aydınlık.

Bunu söyledikten sonra belki yüzüncü kez hızla cama çarptı.

Yaşlı sineklerden o zamana dek hiç konuşmaya katılmamış olan biri, genç sineğe,

— Sana acıyorum, dedi, camın öte yanına geçemeyeceğini bile bile, ne diye kendini cama çarpıp duruyorsun?

O atak, genç sinek,

— Ama umudum var, dedi, benimkisi bir umut... Dışarısı aydınlık kaldıkça ben de bu umut sönmez.

— Ama camın ötesine geçemezsin. Bu olanaksız.

— Biliyorum, geçilmez... Ama ya bir yolunu bulup geçersem...

Çok sinirlenen bir yaşlı sinek,

— Geçilmez, aptal! diye bağırdı.

Genç sinek,

— Öyleyse ışık nasıl geçiyor camdan? diye sordu.

O yaşlı sinek,

— Sersem, sen bir sineksin, ışık değilsin ki... Yoksa kendini ışık mı sanıyorsun, budala! diye bağırdı.

Başka bir çok bilmiş sinek de,

— Işık camdan geçer ama, ses geçmez... dedi.

Genç sinek yine direndi:

— Varsın olsun... Ben yine de aydınlığa gitmeyi deneyeceğim.

Bunu havada söyledikten sonra, cama öyle hızla çarptı ki, çarpmanın etkisiyle pencerenin alt pervazına düştü. Orada incecik ayaklarıyla, gövdesine masaj yaparak, kanatlarını düzelterek, kendisini tedavi etti.

Sonra uçtu, uçtu, yine hızla cama çarptı.

Bir yaşlı sinek,

— Son kez sana söylüyorum, dedi, dışarı çıkamazsın. Boşuboşuna kendini zedeleme, incitme...

Genç sinek,

— Sanki siz, aydınlığa çıkmak için uğraşmıyorsunuz da ne yapıyorsunuz? Hiç... Konduğunuz yerlerde pinekleyip duruyorsunuz. Ben sizin gibi pinekleyeceğime, hiç olmazsa bir çıkış aramak için umutla çırpınıyorum. Pineklemekten çok daha iyidir benim yaptığım. Karışmayın bana...

Yaşlı sinekler, bu dikbaşlı, söz anlamaz genç sineğe öğüt vermekten vazgeçtiler. Çünkü, ne söyleseler anlamayacaktı bu kalın kafalı sinek... Onlardan kimisi, bu genç sineğin aptal, kimisi de deli olduğunu düşünüyordu. Varsın başını çarpıp dursundu sert cama... Nasıl olsa biraz sonra dışarısı da kararacak, konduğu yerde sabah aydınlığını bekleyecekti uçmak için...

Genç, atak ve umutlu sinek, durmadan camın ötesindeki aydınlığa varmanın bir yolunu aramaktaydı. Hiç yılmıyor, umutsuzluğa kapılmıyordu. Bir ara, bu evin çocuğunun az önce ders çalıştığı masaya kondu. Çocuğun

ders çalıştığı kitabı açık duruyordu. Genç sinek, herşeyi öğrenmeye çok meraklı olduğu için, okumasını öğrenmişti. Açık duran sayfayı okumaya başladı. Kitabın o sayfasında ışık anlatılıyor, ışık üstüne bilgi veriliyordu. Ama bu bilgi, oldukça eğlenceli anlatılıyordu. Örneğin şöyle bir bölüm vardı o sayfada:

«Bir kedinin kuyruğuna teneke bağlansa, kedi kuyruğuna bağlı tenekenin gürültüsünden korkarak, o gürültüden kurtulmak için hızla koşup kaçmaya başlar. Böyle bir kedinin, çarptığı pencere camını kırmadan camın öte yanına geçmesi için ne yapması gerekir?»

O sayfada bu sorunun yanıtı da vardı. Şöyleydi:

«Kedi, hızla koşa koşa, hızı, ışık hızına ulaşırsa, o zaman camı kırmadan, camın öte yanına geçebilir. Çünkü, ışık saniyede 300 bin kilometre hızla gittiğinden camın bir yanından öte yanına geçebilir. Ama bir kedinin, camı kırmadan, çarptığı camın öte yanına geçmesi olanaksızdır. Çünkü kedi, ışık kadar hızlı koşamaz. Bu, bir varsayımdır.»

Genç sinek, bu ilginç bilgiyi öğrenince çok sevindi. Demek, ışık hızı kaadr hızlı uçabilirse, camın öte yanına geçebilecekti. Bu kez bu denemeye girişti.

Uçuş hızını arttırabilmek için, gerilere, ta karşı duvara gidiyor, ordan hız alarak uçuyor, kendini cama vuruyordu. Camın öte yanına geçemeyince, hızının yetmediğini anlıyordu. Bu kez daha da hızlı çarpıyordu. Bu hızlı çarpışı çok denedi. Bir uçuşunda, o denli çok hız almıştı ve o denli sert çarpmıştı ki, camın üstünde yamyassı kalmıştı. Bütün gövdesi ezilmiş, derisi parçalanıp delinmişti. Kanları saçılmıştı camın üstüne. Genç sinek, sonunda ölmüştü işte...

Odadaki sinekler, genç sineğin ölüsünün çevresinde toplandılar. Ağlamaya başladılar. O güne dek, pek çok sineğin öldüğünü görmüşler, ama hiçbirine bu genç sineğe olduğu kadar üzülmemişler, hiçbiri için gözyaşı dökmemişlerdi. Bu genç sinek başkaydı.

Sinekler, genç sineğin ölüsü başında nutuklar çekmeye başladılar. Özet olarak şöyle diyorlardı:

— O, sineklerin öncüsüdür, hepimiz için çıkış yolu arıyordu.

— O, bir umut simgesiydi. Hepimize umut aşılıyordu.

— Ne büyük özveri! Bizler için canını verdi...

— En olanaksızı bile, olanaklı kılmak için öldü.

— Seni hiçbir zaman unutmayacağız...

— Sen, biz sineklerin tarihine altın sayfaya geçeceksin ve senin savaşımın tarihe altın harflerle yazılacak.

Sinekler ağlıyorlar, genç sineğin ölüsü başında saygı duruşunda duruyorlardı.

Ordaki sineklerin en yaşlısı ve en bilgilisi,

— Bu kahraman sineğin cam üstündeki ölüsü, onun bir anıtı olarak burda kalsın. Çünkü o, aydınlığa çıkmak için canını verdi... dedi.

Başka bir sinek de, camdaki sinek ölüsünün anıt olarak kalmasını çok beğendi, çünkü az sonra sinek yapıştığı camda kuruyup kalacak ve güzel bir anıt olacaktı.

En yaşlı sinek,

— O burda sonsuza dek yaşayacak, onu sinekler hiçbir zaman unutmayacaklar... dedi.

Dışarısı da artık kararmıştı, gece olmuştu. Buyüzden sinekler oldukları yerde kaldılar. Biraz sonra, işinden dönen anne, odaya girdi. Odanın lambasını yaktı. Sonra pencerenin perdesini kapamaya gidince, camdaki sinek ölüsünü gördü. Bir temizlik beziyle orasını sildi. Camda sineği ölüsü de kalmamıştı.

Yaşlı sinek haklıydı. Genç sineğin anıtı sonsuza dek kalmıştı. Çünkü, sonsuz denilen şey de, yaratıklara göre sınırlıdır. Kelebek için sonsuz üç saatse, insan için otuzbin yıldır, bir sinek içinse olsun olsun da bikaç saat olsun...

Anıtı dikilen genç sinek, sineklerin tarihine bir kahraman olarak geçti. Ama kimi sinekler de onun, olanaksızı deneme yüzünden öldüğü için, bir aptal, yada deli olduğunu hâlâ söylemektedirler.

Hangisi doğruydu? Buna sinekler kendileri, anlayışlarına göre karar verdiler. Bugün hâlâ, camlara çarpıp öte yandaki aydınlığa ulaşmak için çaba harcayan, bu uğurda canveren sinekler de vardır, bunun aptallık olduğunu düşünüp kondukları o karanlık yerde pinekleyen sinekler de vardır. Hangisinin yolunu seçmek gerektiğini, her sinek kendisi bilir. Ama şu da bir gerçek ki, sineklerin tarihi, karanlıkta pinekliediği için hiçbir sineğin anıtının dikilmiş olduğunu yazmamaktadır.

BİRBİRLERİNİ KISKANAN TAŞITLAR

Bu olay büyük bir kentte geçti. O kentin çok büyük bir garı vardı. O garda biçok demiryolu birleşiyordu. Durmadan gara tirenler gelir, gardan tirenler kalkardı.

Gar, deniz kıyısına yakındı. Deniz kıyısında vapur iskelesi vardı.

Garla iskele aarsındaki geniş alanda, otobüslerin, troleybüslerin, tramvayların, otomobillerin, kamyonların ayrı ayrı durakları vardı. Orda hemen hemen her tür taşıt ve binit bulunuyordu. Birbirlerine yakın olduğu için tanışıyorlardı. Aralarında konuşurlardı. Otobüs durağına gelen otobüslerle, taksi durağındaki otomobiller çok iyi arkadaştılar. Bigün otobüslerden biri, bir otomobile şöyle dedi:

— Şu tirenlerin işi ne denli kolay... Hem kolay, hem de rahat. Tekerlekleri, rayların üzerinde kayarak dönüyor. Hep aynı yoldan gidip geliyorlar. Hiçbir zaman yollarını değiştirmezler. Yaşamları izlence içinde geçiyor. Daha yola çıkmadan, hangi yoldan gidip döneceklerini bilirler. Ne güzel değil mi?

Bu sözlerinden, otobüsün tireni kıskandığı belli oluyordu. Otomobil, tireni otobüsten de çok kıskanıyordu.

— Çok doğru, dedi, tirenler şanslı taşıtlar... Bizim gibi değil. Hele benim ne zaman, nereye gideceğim hiç belli olmaz. Bu düzensiz yaşamdan bıktım.

İncecik bir ses araya girdi. O ince ses, otobüse şöyle diyordu:

— Sayın otobüs, niçin yakındığınızı anlamıyorum. Hiç olmazsa belli bir tarifeye göre kalkıyorsunuz, o tarifeye göre belli yollardan gidip geliyorsunuz, belirli duraklarda duruyorsunuz. Ama benim hangi yollardan gideceğim, ne zaman gidip ne zaman, nerede duracağım hiç belli olmaz; üstüme binenin isteğine bağlı...

Bu incecik ses, durağa bırakılmış bir bisikletten geliyordu. Belli ki bisiklet de, tarifesi var diye otobüsü kıskanmaktaydı.

Bu kez kalın bir ses girdi araya. O kalın ses, otobüse şöyle dedi:

— Çok doğru söylüyor bisiklet. Benim de hiçbir zaman tarifem olmadı. Bu düzensiz yaşam çekilmiyor. Şoför, beni istediği zaman sürer, istediği yoldan götürür, istediği yerde durdurur.

Bu kalın ses, duraktaki bir kamyondan geliyordu. Kamyonun da, otobüsü kıskandığı belliydi. Kamyon şöyle ekledi:

— Ne güzel şeydir tarifesi olmak... Tarifesi olanlar bizim acımızı anlayamazlar. Bütün yaşamımda hiç tarifem olmadı. Bundan sonra olacağı da yok...

Bisiklet, o incecik sesiyle,

— Bir tarifem olmasını hep özlemişimdir. Belli zamanda kalkmak, belli zamanlarda belirli yerlere gitmek belirli yollardan... Ne güzel şey düzenli bir yaşam...

Otomobil de, ince sesli bisikletle, kalın sesli kamyonu doğruladı:

— Otobüsler biziere göre çok iyi bir yaşam sürüyorlar. Ne mutlu otobüslere... Tarife, düzen demektir. Benim hiçbir zaman düzenli bir yaşamım olmadı. Gece yarıları, hatta sabaha karşı bile şoför beni çalıştırır, sürer. Oysa otobüslerin yaşamı bir izlence içinde geçer.

Otomobilin de, bisiklet ve kamyon gibi, tarifesi var diye otobüsü kıskandığı belliydi.

Otobüs, bu üçüne şu yanıtı verdi:

— Evet, belediyenin yaptığı tarifeye göre yaşadığım doğrudur. Ama hep aynı yoldan gidip gelsem bile, şoför beni, yolun bir o yanına, bir bu yanına sürebilir. Sonra yol tıkanınca, beni tarife dışı bir yerde durdurabilir. Oysa tirenler öyle mi? Tirenin tekerlekleri, rayların üzerindedir. Raydan bir santim bile ayrılmadan yaşamını sürdürür. Sonra durağa gidinceye dek hiçbir yerde durmaz.

Otobüsün de tireni kıskandığı anlaşılıyordu. Bu sözlerine karşı otomobil, otobüse şöyle dedi:

— Olsun, hiç olmazsa senin bir tarifen var yine... Bizim o da yok ya...

Otobüs de şöyle dedi:

— Yaşamımda hiçbir zaman tiren gibi düzenli olamadım, hiç olmazsa troleybüsler gibi olsaydım... Tirenler nasıl raylarından ayrılamazlarsa, troleybüsler de, elektrik akımı aldıkları elektrik telinden ayrılmazlar. Belli yoldan gidip geldikleri, elektrik telinden ayrılmadıkları, düzenli yaşadıkları için, troleybüsler kimbilir ne mutludurlar...

Sert bir ses,

— Yanılıyorsun... dedi.

Bu ses, duraktaki bir troleybüsten geliyordu. Şöyle diyordu onlara:

— Tarife dediğiniz şey, çok cansıkıcıdır. Elektrik telinden kıl payı ayrılamazsın. Otobüsün de tarifesi var ama, hiç olmazsa yolun bir sağ, bir sol yanına gidebilir. Yol tıkanınca gelişigüzel yerde durabilir. Oysa benim hiçbir özgürlüğüm yok. Tarifeyle yaşamayı siz güzel bişey sanıyorsunuz. İzlenceymiş! Yerin dibine batsın izlence... Hangi saatte, nerde olacağını, nerelerde duracağını bilirmişsin... Bir gün, iki gün değil ki bu, bütün yaşam boyu çekilmiyor. Hiç olmazsa, aylık, yıllık izin verselerdi de, bağlı olduğum telden kurtulup ben de istediğim zaman, istediğim yerlerde gönlümce gezebilseydim tıpkı otomobil gibi, bisiklet, kamyon gibi... Hiç özgürlüğüm yok benim...

Bu sözlerinden troleybüsün de otomobili, bisikleti, kamyonu, hatta otobüsü bile kıskandığı anlaşılıyordu.

Heceleri uzata uzata konuşan biri söze karıştı. Bu, gardaki bir tirendi. Konuşurken heceleri, vagonlarının sayısına göre uzatıyordu. Oradakilere şöyle dedi:

— Troleybüs doğru söylüyor. elli zamanlarda hep belirli işleri yapmanın ne denli cansıkıcı olduğunu kimse biz tirenler kadar bilemez. Yaşamaktan bıktım. Tekerleklerimle bağlı olduğum şu raylardan biraz olsun ayrılıp, çayırlara, dağlara, uzak ovalara gitmek, oralarda neler olduğunu gezip görmek isterim... Oralarını merak ediyorum. Ama hiçbir özgürlüğüm yok, rayların belirlediği yollardan başka yere gidemem ve tarifenin belirlediği zamandan başka zamanlarda hiçbir istediğimi yapamam... Özgürlüğümü kazanabilmek için canımı vermeye bile razıyım. Troleybüsün de tarifesi var, o da elektrik teline bağlı ama, yine de benden iyi onun durumu. Hiç olmazsa, elektrik telinin sağına soluna birazcık da olsa açılabilir. Ama ben tekerleklerimi, bir santim bile raylardan ayıramam.

Tirenin, salt otomobili, kamyonu, bisikleti, otobüsü değil, troleybüsü bile kıskandığı bu sözlerinden ak açıkça belli oluyordu.

Gıcırtılı bir ses konuşmaya katıldı. Bu, duraktaki bir tramvaydı. Tekerleklerinin raylarda çıkardığı o gıcırtılı sesiyle tirene şöyle dedi:

— Baştan sona doğru söylüyorsunuz. Ama sayın tiren, bana göre siz, yine de çok şanslı sayılırsınız. Benden çok daha özgürsünüz. Ben de sizin gibi, tekerleklerimi raydan bir santim bile ayıramam. Belli bir tarifeye göre yaşamak zorundayım. İşte bu cansıkıcı yaşama, kimileri düzen diyorlar. Özgürlük olmayınca ben ne yapayım düzeni... Ben de sizin gibi, rayların döşeli olduğu yolların dışında neler olduğunu çok merak ediyorum. Başımı alıp kentin içine dalmak, pazar yerlerini, sokakları gezmek istiyorum. Ama olanaksız.

Tiren,

— Sizi çok iyi anlıyorum. Ama neden ben sizden çok daha şanslı oluyor muşum, açıklar mısınız? dedi.

Tramvay o gıcırtılı sesiyle yanıt verdi:

— Siz kendi yaşamınızdan boş yere yakınıyorsunuz. Çünkü siz hiç olmazsa, kentlerden kentlere uzun yollar boyunca gidebiliyorsunuz. ya ben? Kentin belli durakları arasında yaşamak zorundayım. Hergün kısa aralıklı aynı duraklar arasında git-gel... Ne cansıkıcı bir yaşam... İnanın, zaman zaman, ne olursa olsun deyip, raylarımdan çıkıp kentin içine yürümek istiyorum.

Bu sözlerinden anlaşıldığına göre tramvay, hem otomobili, bisikleti kamyonu, otobüsü, hem de tireni kıskanıyordu.

İskeleye yanaşmış olan vapurun düdüğü öttü. Otobüs,

— En şanslı taşıt, vapurlar... dedi.

Tiren,

— Niçin? diye sordu.

Otobüs,

— Çünkü, dedi, vapurların yaşamı hem düzenli, hem de özgürlükleri var. Belli bir tarifeye göre gidip geldiklerine göre, yaşamları bir izlence içinde geçiyor. Denizde oldukları için de özgürlükleri var.

Kamyon,

— Doğru, dedi, deniz yumuşacık bişey... Oysa bizim tabanımızda sert yer var. Vapurlar, yumuşacık ve kaygan suyun içinde istedikleri gibi devinebilirler...

Bu konuşmalarından, kara taşıtlarının vapurları kıskandıkları ortaya çıkmıştı.

İskeledeki vapur, onlara şu yanıtı verdi:

— Hepiniz yanılıyorsunuz. Sizin bastığınız yer sert, sizler sağlam bir yere basıyorsunuz. Ne güvenli bişeydi sağlam yere basmak. Hiç-

bir zaman, tekerleklerinizin altındaki yerin oynamayacağını, kımıldamayacağını biliyorsunuz. Oysa ben öyle miyim..... Ben suyun üstünde duruyorum. Su, güvenceli değil. Durmadan oynar, kımıldar, devinir, dalgalanır ve hep beni sallar... Kimileyin de çalkalaya çalkalaya canımı çıkarır. Ne denli şanslı olduğunuzu hiç bilmiyorsunuz siz...

Vapurun, bütün kara taşıtlarını kıskandığı anlaşılıyordu.

O sırada, gökten gelen bir gürültü duyuldu. Bu bir uçaktı. Uçak tam üstlerinden geçmekteydi.

Tiren,

— En iyisi uçak olmakmış, dedi, ne şanslı bir taşıt, ne şanslı bir binit... Alabildiğine özgür...

Kamyon,

— Evet, dedi, alabildiğine özgür, üstelik tarifesi de var. Yani hem özgür, hem düzenli yaşıyor...

Kara ve deniz taşıtlarının, uçağı kıskandıkları anlaşılıyordu. Onların konuşmalarını duyan uçak, yukardan şöyle seslendi:

— Çok yanılıyorsunuz. Evet, deniz oynaktır, kaypaktır, ama ne de olsa yine de havadan çok daha güvencelidir. Bir vapur, denizde çalışmadan da durabilir, batmaz. Oysa ben motorlarım çalışmadan, havada duramam. Bu güvencesiz yaşamdan bıktım. Zaman zaman, yerde, tekerleklerim üstünde koşmak, havaalanından kente varmak, oralarını görmek isterim. Bütün yaşamım boyunca herşeyi yukardan, kuşbakışı görüyorum. Hiçbişeyi yakından göremedim. Ah, bir otobüs, yada bir kamyon olsaydım... Bir bisiklet bile olmaya razıydım... Günün birinde, havaalanından alıp başımı gideceğim: yapacağım bu deliliği... Havada uçmak, özgürlük mü sanıyorsunuz? Ben de tariflere uygun uçmak zorundayım; hem de fırtınalara göğüs gererek...

Anlaşılan uçak, hem kara, hem de deniz taşıt ve binitlerini kıskanıyordu. Taşıtlar ve binitler içinde birbirlerini kıskanmayan yoktu. Kimi düzenli bir yaşam, izlence istiyordu. Kimisi tarifelerin baskısından bıkmış, özgürlük istiyordu. Kimisi güvence arıyordu. Kimisi de, merak ettiği yerlere gidebilmek isteğindeydi. Uçak, herşeye kuşbakışı bakmaktan bıkmıştı.

Kısacası, tramvay otobüsü, otobüs tireni, tiren kamyonu, kamyon troleybüsü, troleybüs vapuru, vapur uçağı, yani hepsi birbirini kıskanmaktaydı.

Bütün bu taşıtlar ve binitler istekleri gerçekleşemediği için öyle bunaldılar ki, günün birinde özledikleri yaşama kavuşmak için karar verdiler. Tiren, rayından çıkıp merak ettiği başka yerlere gidecekti. Bisikletle otomobil tramvay raylarına tekerleklerini oturtup düzenli yaşayacaklardı. Kamyon, tirenin raylarından gitmek istiyordu. Tramvay, sert yere basmaktan bıkmış, denizde özgür olacaktı. Vapur, güvenceli bir yaşam için artık karada gitmek istiyordu. Uçak, havaalanına ince, bir otobüs gibi alıp başını gidecek, kentin içine dalacaktı...

Bütün bu taşıtlar ve binitler, yaşamları boyu özledikleri bu isteklerini gerçekleştirmek gerçekleştirmeye giriştiler. Sonuç ne oldu? Raylarından çıkıp uzakları görmek isteyen tiren hemen devrildi. Uçak, alıp başını gidince, kanatları duvarlara çarptığı için bozuldu. Bisiklet, tramvay rayına tekerleklerini oturtmak isteyen kamyonun altında kaldı. Karada güvence arayan vapur, kuma oturdu, burnu bir kayaya çarptı. Tramvay, raylarından çıkmaya kalmadan devrildi. Elektrik telinden yrılan troleybüs, yürümeye gücü olmadığı için olduğu yerde kala kaldı. Otomobil, uçak gibi uçmak için bikaç kez zıpladıysa da, bir ağaca toslamaktan başka bişey yapamadı. Vapur gibi hem tarifeli, hem özgür olmak isteyen otobüs, kendini rıhtımdan aşağı denize attıysa da, hemen sulara gömüldüğü için yüzemedi.

Taşıtların ve binitlerin hiçbiri, kendilerinden başka bişey olamadılar. Bu olaydan sonra taşıt ve binit tarihçileri, tarih kitaplarına şunu yazdılar:

«Hangi taşıt ve binit, kendisinden başka bir taşıt ve binit olmaya özenirse, kendisi olarak bile kalamayacağı için, hiçbişey olamaz.»

BÜYÜK KOYUN İMPERATORLUĞU

Tarihin bir döneminde, kurtlara av alanı kalmamıştı. Çünkü, hayvanların kralı sayılan aslan, kaplan, pars vb. gibi güçlü ve yırtıcı hayvanlar, dünyanın av alanlarını kendi aralarında bölüşmüşlerdi. Kurtlara, avlanacakları alan bırakmamışlardı. Her ne denli kurtlar da yırtıcı hayvanlarsa da, aslan, kaplan, pars denli güçlü değildiler. Bu yüzden kurtlar, aslanların, kaplanların egemen oldukları alanlara giremiyor, oralarda avlanamıyorlardı. Böyle olunca da geçim sıkıntısı çekiyor, aç bile kalıyorlardı. Kurtların, bu sıkıntılı durumlarına bir umar bulmaları gerekiyordu. Bunun için de kurtlar büyük bir kurultay düzenlediler. Bu kurultayda, nasıl bir umar bulacakları konusunda, aralarında konuşup görüştüler, tartıştılar. Sonunda, kendi bilginlerine danışmaya karar verdiler. Yaşlı bir kurt bilgin, kurtların kurultayına gelerek şöyle konuştu:

— Çok sevgili kurt kardeşlerim, eştürlerim! Aslan, kaplan ve benzeri hayvanlar sömürgecidirler. Bu büyük sömürgeciler, dünyanın en verimli yaşam alanlarını kendilerine ayırmışlardır. Dünyaya egemen olmuşlardır. Biz kurtlara yer bırakmamışlardır. Bizler de yaşam alanı istiyoruz. Ama boş yaşam alanı kalmamıştır. Oysa biz kurtlar da yırtıcı, güçlü, üstelik de akıllıyız.

Yaşlı kurt bilgin, sözünün burasında birazcık durdu. Öksürerek sesini ayarladıktan sonra şu öneride bulundu:

— Değerli kurt kardeşlerim, sevgili türdeşlerim! Hep birden «Kurtlar, hepsinden üstündür!» diye bağırmamızı öneriyorum.

Bu öneriyi, kurultaydaki kurtlar benimsediler. Yalnız o gün değil, o günden sonra da her zaman, her yerde üç kez üst üste ve hep bir ağızdan şöyle bağırmaya başladılar:

«Kurtlar, kurtlar, hepsinden üstün!
Kurtlar, kurtlar, hepsinden üstün!
Kurtlar, kurtlar, hepsinden üstün!»

Bu söz, kurt toplumunda bir savsöz oldu.

Yaşlı kurt bilgin, sonra konuşmasını şöyle sürdürdü:

— Bizim de sömürgelerimiz olmalıdır. Bunun için önerim şudur: Koyunları «Büyük Koyun İmparatorluğu» kurmaya kandıralım. Koyunlar, büyük koyun imparatorluğu kurmak için bir alanda toplanınca, o alanı çevirir, koyunları kuşatırız. Karnımız acıktıkça, doyuncaya dek koyunları yeriz.

Bu öneri, kurtlar kurultayında benimsendi. Bunun üzerine, bu öneriyi gerçekleştirmek için, kurt bilginlerden bir kurul toplandı. Bu kurulda, önerinin nasıl uygulanacağı görüşüldü.

Bir kurt bilgin şöyle dedi:

— Herşeyden önce, onları rahatça yiyebilmemiz için, koyunları bir araya toplamamız gerekir.

Başka bir kurt bilgin de,

— Çok doğru, dedi, bütün canlılar gibi, koyunlar da ancak bir tehlike karşısında kalınca bir araya gelir, toplanırlar. Bunun için, bir tehlike uydurmalıyız. Koyunları, tehlikede olduklarına inandırmalıyız. Örneğin bu tehlike Galapintop olabilir... dedi.

Dinleyen kurtlar, Galapintop tehlikesinin ne olduğunu sordular.

Kurt bilgin, böyle bişeyin olmadığını, uydurduğunu söyledi. Gerçekte var olmayan bir tehlike, var olan tehlikeden çok daha korkunç olarak anlatılabilirdi. Çünkü, var olan bişey az yada çok bilinir, ama var olmayan bişey bilinmez.

Kurtlar, koyunlara Galapintop tehlikesi karşısında olduklarını anlatacaklardı. Bu amansız tehlikeye karşı, kurtların her zaman, her yerde koyunları destekleyeceklerini açıklayacaklardı.

Bu öneri oybirliğiyle benimsendi. Sonra başka bir kurt bilgin şöyle konuştu:

— Koyunları birleştirmek, bir araya toplamak için, büyük bir tehlike karşısında olduklarını onlara anlatarak koyunları kandırmak çok yerindedir. Ancak yeterli değildir. Ayrıca onlara çok büyük amaçlı bir ülkeye inandırmak gerekir. Bu ülkü, hiçbir zaman gerçekleşemeyecek uzak bir hayal, tatlı bir düş olmalıdır.

Bunları söyleyen kurda, öbür kurtlar sordular:

— Nasıl bir ülkü aşılamalıyız koyunlara ki, gerçekleştireceklerini sanarak o hayalin arkasından sürü sürü gitsinler?

Bilgin kurt bu soruyu şöyle yanıtladı:

— Onlara «Büyük Koyun İmparatorluğu» gerektiğini anlatırız. Bu ülkünün adı «Koyun-

culuk» ülküsü olur.

Bu kurulda alınan karardan sonra, bu kararların uygulanmasına geçildi. Kurtlar, koyunlar arasından en çıkarcıları, en bencilleri ve en aptalları bulmuşlardı. Onları, kendilerine yandaş yapmışlardı. Kurt yanlısı olan koyunlara, rüşvet olarak, en güzel otlakları, geniş çayırları gösteriyorlardı. İşte böylece koyunlar arasında «Koyunculuk» akımı yayılmaya başladı. Koyunculuk akımının kitapları yazılıyordu. O kitapta şöyle şeyler yazılıydı: «Biz koyunlar, bütün öbür hayvanlardan üstünüz. Aslanın, kaplanın tüylerinden bile iplik yapılmazken, bizim tüylerimizden iplik yapılır. Hatta bizim dışkımız bile yararlıdır, gübre olarak kullanılır. Ama aslanın, kaplanın dışkısı, bu güzel dünyayı pisletmekten başka neye yarar? Biz koyunlar üstünüz. Öyleyse bir büyük koyun imparatorluğu kurmalıyız. Bu büyük koyun impaartorluğunu kurmak için de koyunculuk ülküsü odağında birleşmeliyiz. Düşmanımıza karşı birlik olmalıyız. Kahrolsun Galapintop... Büyük Koyun İmparatorluğu kuracağız. Bütün ormanlar, geniş çayırlar, sonsuz çimenler biz koyunların olacak. Galapintop'un başını ezeceğiz.»

Kurtlar, bu düşüncelerinde koyunları destekliyor, onlara yardım ediyorlardı. Bu yardım ve destekleme karşısında kimi koyunlar şöyle düşünmeye başlamışlardı: «Biz, kurtları ne denli yanlış tanıyormuşuz... Oysa kurtlar, ne denli iyiliksever, ne denli yardımsever hayvanlarmış. Kurtlar, bizim dostlarımızdır.»

Kurtlar daha deneyimli, daha bilgili, hem de daha örgütçü oldukları için, koyunlara uzmanlar gönderiyorlardı. Bu kurt uzmanlar, koyunlara öğütler veriyor, salıklarda bulunuyor, yol-yöntem gösteriyordu.

Kurtlar, bu uzmanlarının dışında, koyunların arasına kendi casuslarını da göndermeye başlamışlardı. Bu casuslar, kurt postuna bürünmüş kurtlardı. Çok iyi eğitildikleri için, tıpkı koyun gibi meliyorlardı. Koyunlar, bu casusları kendileri gibi koyun sanmışlardı. Bu casuslar her söze «Her zamandan daha çok birlik ve beraberliğe muhtaç olduğumuz bu dönemde» diye başlayarak, koyunları birliğe, bir araya toplanmaya çağırıyorlardı.

Koyunlar arasında yayılan Büyük Koyun İmparatorluğu ülküsü, bir koyun sürüsünden öbür koyun sürülerine durmadan yayılıyordu. Bütün koyun sürülerindeki koyunlar, düşmanları Galapintop'a karşı birleşmek istiyor ve sınırsız çimenlerin, sonsuz çayırların, gür otlakların bulunduğu o Büyük Koyun İmparatorluğu'nu özlüyorlardı. Bütün koyun sürüleri oraya akın edeceklerdi ve kendilerine engel olmak isteyen düşmanları Galapintop'ları yokedeceklerdi.

Bütün koyunları bu kurt masalına inanacak denli aptal sanmak yanlış olur. Akıllı koyunlar da vardı. Bunlar, Galapintop diye bir düşman olmadığını, bu düşman tehlikesini kurtların uydurduğunu, amaçlarının uydurma bir tehlike yaratarak asıl tehlikenin kendileri olduğunu gözden gizlemek olduğunu söyleyerek türdeşlerini uyarmaya çalıştılar. Bu kadarla da yetinmediler. Büyük Koyun İmparatorluğu'nun boş bir hayal olduğunu da anlattılar. O hayal imparatorlukta, bol çayır, güzel çimen, gür otlak düşlerken, postun da elden gideceğini, aç kurtlara yiyecek olacaklarını açıkladılar. Bu uzakgörüşlü koyunların bu çaabları hiçbir işe yaramadı. Çünkü, düşman Galapintop'a karşı birleşmek, bir arada olmak, toplanmak, Büyük Koyun İmparatorluğu'nu kurmak düşüncesi çok yayılmıştı. Bunun tersini düşünenlere hain ve koyun düşmanı gözüyle bakılıyordu. Büyük Koyun İmparatorluğu'ndaki çayırlar, çimenler, kış soğuğunda, kar altında bile kurumuyordu. Orası bir cennetti, koyun cenneti...

Büyük Koyun İmparatorluğunu kurmak için çalışmalar gittikçe hızlandı. Ve düşman Galapintop'u yenmek için koyunlardan asker birlikleri oluşturuldu. Koyunlar, artık eskisi gibi koyun koyun yürümüyor, kurt kurt yürüyorlardı. Eskisi gibi koyunca melemiyor, kurtça ulumaya özeniyorlardı.

Bu çalışmaların sonunda o tarihsel gün gelip çattı. Sürüden sürüye haberler ulaştı ve dünyanın her yerindeki koyun sürüleri birlik içinde olmak, düşmanları Galapintop'u yoketmek ve Büyük Koyun İmparatorluğu'nu kurmak ve orada toplanmak için yürüyüşe geçtiler. Yürüyüş çok zor geçti. Bütün koyunlar, kendilerine kurt uzmanların gösterdiği uzun ve çok geniş bir koyakta toplandılar. Burada hep bir ağızdan duramadan bağırıyorlardı:

— Kahrolsun Galapintop...

— Her zamandan çok birlik ve beraberliğe muhtaç olduğumuz böyle bir günde...

— Büyük Koyun İmparatorluğu'nu kuracağız!

Bütün aç kurtlar, o koyakta toplanmış olan koyunların çevresini kuşatmışlardı. Kurtlar, koyunları kolaylıkla parçalayıp boğup yiyorlardı. Çünkü artık koyunların ne çobanları, ne de onları koruyan köpekleri vardı. Koyunlar, gerçekten tehlikenin nerden geldiğini, gerçek düşmanın kim olduğunu, nasıl aldatıldıklarını anladılar ama artık iş işten geçmişti. Koyunların aptallığı yüzünden artık kurtların da bir yaşam alanı, bir sömürgesi olmuştu. Kurtların da egemen oldukları bir yaşam alanları vardı.

Bu yalana kanmayan, bu tuzağa düşmeyen kimi akıllı koyunlar, orada burada gizlenip saklanmışlardı. Onlar, koyun türünü yeniden ürettiler. Onlar da olmasaydı, koyun denilen hayvan türü, tümüyle yok olacaktı.

Koyunların tarihinde, burda anlatılan bu olay yazılı olduğu halde, kurtların bu kandırmaca oyunu dünyada yine de sürmektedir. Çünkü dünyada bugün de gerek koyunlar, gerek başka yaratıklar arasında, ne yazık ki, çıkarcılar, aptallar ve alçaklar, hâlâ vardır.

EŞEK EŞEKLİĞİNİ, İNSAN DA İNSANLIĞINI YAPMALI

Eskiden, bugünkü gibi motorlu araçlar yoktu. Otobüsler, kamyonlar da yoktu. O zamanlar taşıt olarak, öküzlerin çektiği kağnılarla, atların çektiği arabalar vardı.

Daha da eskiden at arabaları da yoktu. O zamanlar insanlar, taşıt ve binek olarak eşek kullanırlardı. Eşekler, hem yük, hem insan taşırdı.

İşte, eşeklerden başka taşıt ve binek olmayan o eski zamanda, bir ülkede ünlü bir eşek eğitmeni vardı. Çiftliğinde eşek üretirdi. Ürettiği eşekleri, kullanılacakları işe göre yetiştirirdi. Eşek, binek olarak kullanılacaksa, o eşeğe bineklik eğitimi verirdi. Kimi eşekleri de yük taşımak için eğitirdi. Sonra da bu eşekler satardı. Eşek üretmekte, yetiştirmekte ve eğitmekte çok ustaydı. Buyüzden, uzman olarak her yana ünü yayılmıştı.

Günün birinde o ülkeye, büyük bir sirk gelmişti. Sirkin sahibi, o ülkede ünlü bir eşek eğitmeni olduğunu duydu. Eşek eğitmenine gidip şöyle dedi:

«Benim sirkimde türlü hayvan var; aslan, kaplan, fil, ayı, maymun, köpek, daha da pekçok... Bu hayvanlar türlü gösteriler yaparlar. Yalnız aralarında eşek yok. Sirkimde eşeklerin de olmasını istiyorum. Bana sirk için bir eşek eğitir misin?»

Eşek eğitmeni sordu:

«Eşeğin sirkte nasıl bir gösteri yapmasını istiyorsun?»

Sirk sahibi şöyle dedi:

«İnsan gibi konuşan bir eşek için sana istediğin parayı veririm.»

Eşek eğitmeni böyle bir denemeye girişeceğini söyledi. O günden sonra da çiftliğindeki eşekler içinden et yeteneklisini seçip, ona insan gibi konuşmasını öğretmeye çalıştı. Gecesini gündüzünü bu işe verdi. Sonunda, o eşeği, insan gibi konuşturdu. Eşek, herşey konuşamıyordu ama, üç-dört sözcüklü tümceleri söyleyebiliyordu.

Gezginci sirk, ertesi yıl, yine o kente geldi. Sirk sahibi, eşek eğitmenine gitti. Orada, konuşan eşeği görünce çok sevindi. Eşek eğitmenine istediği parayı ödeyip eşeği satın aldı.

Konuşan eşeğin sirkteki gösterisi çok büyük ilgi gördü. Sirk, seyircilerle dolup taşıyordu. Tıpkı insan gibi konuşan eşeği, seyirciler coşkunca alkışlıyorlardı.

Konuşan eşek o denli büyük ilgi gördü ki, sirk sahibi, eşek eğitmenine gidip daha başka konuşan eşekler almak istediğini söyledi. Bunun üzerine eşek eğitmeni, daha başka konuşan eşekler yetiştirdi. Hem bu kez yetiştirdikleri, daha uzun tümceler de söyleyebiliyorlardı. Hatta konferans veren eşekler bile yetiştirmivti. Sirk sahibi, bu eşekleri de çok para ödeyerek satın aldı.

Konuşan eşekler o denli büyük ilgi görmüştü ki, başka sirk sahipleri de, konuşan

eşekler satın almaya başladılar. İnsanlar, konuşan eşeği görmeye, onu dinlemeye bayılıyorlardı.

Konuşan eşekler o denli çok satılıyordu ki, ünlü eşek eğitmeni, istekleri karşılayamaz oldu. Bu kez, başka eşek eğitmenleri türedi. Onlar da konuşan eşek yetiştirmeye başladılar. Birçok eşek çiftlikleri türedi.

Sirklerde konuşan eşekleri görenler, bu hayvanları öyle sevdiler ki, evlerine de bunlardan almaya başladılar. Anababalar, başarılı çocuklarına armağan olarak konuşan eşek veriyorlardı. Zenginler, yaşgünü yada düğün armağanı olarak birbirlerine konuşan eşek vermekteydiler.

İlkin ancak zenginler, konuşan eşek satın alabiliyorlardı. Ama sonraları, konuşan eşek salgını öyle yaygınlaşmıştı ki, ortadurumlular, dahası dargelirliler bile konuşan eşek satın almaya özendiler. Hemen hemen kerkesin evinde bir yada iki, kimi zengin evlerinde de üç-dört konuşan eşek bulunuyordu. Nutuk çeken, konferans veren, gülmece fıkraları anlatan eşekler çok pahalıydı. Ama salt birkaç tümce konuşabilen eşekler oldukça ucuzdu.

O ülkede konuşan eşek öylesine yaygınlaşmıştı ki, artık sirklerde konuşan eşek gösterileri olağanüstü sayılmıyordu. Bu kez, o büyük sirkin sahibi, sirkinde olağanüstü yeni bir gösteri düşünmeye başladı. Yine o büyük eşek çiftliğinin sahibine gitti. O ünlü eşek eğiticisine şöyle dedi:

«Seyirciler eşeklerin konuşmasına artık alıştılar. Bu gösteri tutmuyor. Sen, eşeklerin dilinden anlıyorsun. Yeni bir olağanüstü gösteri bulmalıyız. Acaba, bu kez eski yaptığımızın tersini yapamaz mısın? Yani, eşeği insan gibi konuşturmak yerine, insanı tıpkı eşek gibi anırtamaz mısın?»

Uzman eşek eğitmeni, buna da çalışacağını söyledi. Hemen çalışmaya başladı. Uzun çabalardan sonra bunu da başardı. Eğittiği bir insan, tıpkı tıpkısına eşek gibi anırıyordu; öyle ki, gözlerini kapayıp onun anırtısını dinleyenler, anıranın insan olduğunu kesinlikle anlayamıyorlardı.

Sirk sahibi bu kez bu yeni gösteriyle büyük paralar kazanmaya başladı. Bu gösteri de çok tutmuştu. Anıran insan gösterisi de kısa sürede yayıldı. Başka sirkler de anıran insan gösterisine başlamışlardı.

Sirklerde aslanların çemberlerden geçmesi, kaplanların fıçı üstünde yürümesi, fillerin iki ayakları üstüne kalkışı, ayıların birbirlerinin üstüne çıkışları, eşeklerin insan gibi konuşmaları, artık alışılmış gösterilerdi. Bu gösterilerden sonra, sirk ortasına çıkan bir insanın anırması yepyeni bir gösteriydi ve çok alkışlanıyordu.

O ülkede bir zamanlar nasıl konuşan eşek moda olduysa, bu kez de anıran insan moda oldu. Bu moda gittikçe yaygınlaştı. Hiçkimse bu moda salgınından kendini kurtaramadı. Ve bunun sonunda o ülkede eşekler insan gibi konuşmaya, insanlar da eşek gibi anırmaya başladı.

Gel zaman, git zaman, o ülkede işler bozulmaya başladı. Çünkü, bütün eşekler konuşmaya başladığından, yük taşıyaack ve binilecek eşek kalmamıştı. Konuşmasını öğrenen eşekler, yük ve insan taşımasını unutmuşlardı. Konferans veren, nutuk çeten eşek, artık sırtına yük almasını bilmiyordu. Anıran insanlar da, artık eski işlevlerini yapamıyorlardı. Buyüzden ülkenin ürünleri bir yerden başka bir yere taşınamıyordu. Ürünler tarlalarda çürüyor, mallar fabrikalarda kalıyordu. Bir yerde buğdaylar ambarlarda çürürken, başka bir yerde insanlar aç kalıyordu. Çünkü, insan gibi konuşan eşekler, artık eşek gibi yük taşımıyorlardı.

O ülkede yokluk, yoksulluk, kıtlık, açlık, hastalık başlamıştı. Ne yapacaklarını şaşırdılar. Araya taraya, danışıp öğüt alacakları bir bilgin bulduılr. O bilgine neden bu duruma düştüklerini sordular. Bilgin de onlara şöyle dedi:

«Yeryüzündeki her varlığın kendi işlevi vardır. Örneğin, insan konuşur, eşek de yük taşır. Yeryüzündeki her varlığın kendi işlevini yapması olağan sayılır. Örneğin, insanın konuşması, eşeğin de yük taşıması olağandır. Siz, insanın işlevini eşeğe, eşeğin işlevini de insana yaptırtmaya kalktınız. Buysa olağanüstülüktür. Olağanüstülük salt sirklerde güzeldir. Oysa dünya bir sirk değildir.»

Bilgin sustu. Başları önlerinde kendisini dinleyenlere bisüre baktıktan sonra ekledi:

«İnsansoyu, konuşan insanı daha iyi ve doğru konuşturabilirse, yük taşıyan eşeğe daha çok ve daha uzun yük taşıtabilirse başarılı olur. Sizse olağanüstülük merakına kapılıp, insanı anırttınız, eşeği de konuşturdu-

nuz.»

Başları önlerinde bilgini dinleyenler ona sordular:

«Bundan sonra ne yapmamız gerekir?»

Bilgin, bu soruyu şöyle yanıtladı:

«Bırakın, insan insanlığını, eşek de eşekliğini yapsın. Elinizden geliyorsa, daha da iyisini yaptırın onlara.»

O günden sonra o ülkede, insanları insanca konuşturmak, eşekleri de yük taşıtmak için çaba gösterdiler. Anırmaya alışan insanların yeniden konuşmaya, konuşmaya alışan eşeklerin de yeniden anırmaya başlamaları pek de kolay olmadı. O ülkede hâlâ, her varlık kendi işlevini daha iyi yapsın diye uğraşılmaktadır.

BİR KIRIK HEYKEL BAŞININ UMUDU

Bir horozbina taşılı, bir midye kabuğu, bir de mermerden yapılmış bir insan heykelinin kırık başı... Bu üçü, kitaplığımın rafında yanyana duruyor. Şimdi size bu üçünün başından geçenleri anlatacağım.

Onların serüvenleri toprağın içinde, çok derinlerde başlamıştı. Üçü de yerin altında, ama yan yana değillerdi. Horozbina taşılı en alttaydı. Yeryüzünden onüç metre derindeydi. Midye kabuğu, onun iki metre üstünde ve biraz kuzeyindeydi. Mermerden yapılmış insan heykelinin kırık başıysa, yeryüzüne öbürlerinden daha yakındı.

Horozbina taşılı, kireçli bir kaya tabakasının içinde gömülü kalmıştı. Sanki çok hünerli bir kadın eli onu bir tığla kayanın içine işlemiş gibi duruyordu. Horozbina orda öldükten sonra binlerce yıl üstüne kireçli sular sızmıştı. İşte böylece horozbinanın ölüsü, kireçli kayanın içine kalıbı çıkmış gibi işlenip kalmıştı.

Midye kabuğu, horozbina taşılının üstündeki kum ve çakıl karışımı bir tabakanın içindeydi.

Midye kabuğunun az yukarısında heykel başı vardı. Bu kırık heykel başı killi bir tabakaya gömülmüştü.

Yerin altındaki o bölgenin en eskisi horozbina taşılıydı. İnsanların zaman ölçülerine göre iki yüzbin yıldanberi burdaydı. Midye kabuğu, ondan ellibin yıl sonra oraya gelmişti. Oraya en son gelen kırık heykel başıydı.

Yeryüzünün onüç metre derinindeki kireçli kayaya gömülü horozbina taşılının yalnızlıktan canı sıkılıyordu. Zaman bitürlü geçmek bilmiyordu. Çünkü insansoyunun zaman ölçüsüyle ikiyüzbin yıldanberi kireçli kayanın içinde taşlaşıp kalmıştı. Kımıldamıyordu. Hiçbir beklediği, umduğu yoktu. İki yüzbin yıl önceleri, içinde yüzdüğü, beslenip yaşadığı o deniz kıyısını anımsıyordu. O güzelim güneşli günleri anımsayıp içleniyordu. İki yüzbin yıl öncesinin bir yaz sıcağı öğlesiydi. Mutluca yüzüp yaşadığı o deniz kıyısı birden allakbullak olmuştu. Yerin altı üstüne, üstü altına gelmişti. Karalar denizlere yürümüş, denizler yerin dibine akmıştı. Zavallı horozbina bu olağanüstü kargaşa içinde kendini yitirmişti. Sonra kendini sıcak bir hamurun içinde bulmuştu. Bu sıcak hamur gittikçe soğuyarak sertleşmiş, kayalaşmıştı. Onbinlerce yıl bu kaya çatlaklarından sızan kireçli sular, horozbinanın kabuğunu, iskeletini taşıllaştırmıştı. Sonunda horozbina, bir kabartma ve çökertme gibi, kayanın içine işlenip kalmıştı. Horozbina taşılı için gelecek yoktu, yalnız geçmiş vardı. Ama o geçmişe dönmesi de olanaksızdı. Buyüzden umut nedir bilmiyordu. Karamsardı.

Midye kabuğuna gelince... Bilindiği gibi midye, sert kabuklu yumuşakçalardan bir deniz hayvanıdır. Yassı solungaçlı. O da, yine insansoyunun zaman ölçüsüyle, bundan yüzelli bin yıl önce ılık bir deniz kıyısındaki büyücek bir kayanın yosunlu dibine yapışmış, orda yaşıyordu. Yalnız değildi orda. İrili ufaklı, yaşlı genç, birçok midyeyle birlikteydi. Dibine yapıştığı o yosunlu kayanın olduğu deniz kıyısına bir dere akmaktaydı. İlkyaz günlerinde o derenin suyu bollaşır, akışı hızlanırdı. Aralarından geçtiği dağların, ovaların taşlarını sürüklüyor, onları denize taşıyordu. Ak-

tığı deniz kıyısına kumları, çakılları yığıyordu. İşte böyle böyle, sözünü ettiğimiz midyenin, dibine yapıştığı yosunlu kaya, kum ve çakıl yığınlarıyla kaplanmıştı. Ordan deniz çekilmişti. Midye de, öbür irili ufaklı midyelerle birlikte kumların, çakılların arasına sıkışıp kalmıştı. Artık solunamıyor, beslenemiyordu. Çünkü deniz yoktu. Binlerce yıl orda kumlar arasında kaldı. Sonra bir gece yer yerinden oynadı. Karalar denize aktı, deniz karalara koştu. Sanki doğa kudurmuştu. Dağlar yıkıldı, denizler taşıp bulutlara yükseldi. Bu kargaşalık içinde midye kendini yerin dibinde buldu. Ama iki kabuklu midyenin bir kabuğu yitmiş, tek kabuğu kalmıştı. Binlerce yıl yiten öteki kabuğunun özlemini duydu. Başka hiçbir midye görmedi. Onlarca bin yıl o çakıl ve kum arasında sıkışmış olarak kaldı. Taşlar çakıllar ve kumlar arasından demirli sular sızıyordu. Binlerce yıl sızan bu demirli sular, kumları ve çakılları birleştirdi. Böyle kumtaşı oldu. Tek kabuklu midye, o kumtaşının içine gömülü kaldı. Umut denilen şeyi hiç bilmiyordu. Çünkü geleceği yoktu. Ama çok eski bir geçmişi vardı. Geçmişini anıp anıp içleniyordu. Geleceği olmadığı, umutun ne olduğunu bilmediği için de karamsardı.

Ya o insan heykelinden kırılmış baş... Horozbina taşılına ve tek kabuk kalmış midyeye göre, kırık heykel başı çok küçüktü, daha çocuk sayılırdı. Çünkü, horozbina taşılı ikiyüzbin, tek kabuklu midye yüzellibin yaşındaydı. Onlara göre beşyüz yıllık bir heykel başı elbet daha çocuk sayılırdı.

Zamanının çok ünlü bir heykelcisi, büyük bir düşünürün heykelini yapmıştı. Bu heykel, kentin geniş bir alanındaki bir yükselti üstüne dikilmişti. Günlerden bir gün öyle korkunç bir deprem oldu ki bütün yeryüzü sallandı. Herşeyin yeri değişti. Üsttekiler alta geçti, alttakiler üste çıktı. Bu karmakarışıklık içinde heykel yıkıldı. Parça parça oldu. Kırılan heykel başı, kendini yeryüzünün altında, toprağın içinde buldu. Killi bir tabakanın arasına sıkışıp kaldı. Düşünür heykelinin kırık başı, bu derin yerde, başkalarının da gömülü olabileceğini düşündü. Kendi diliyle bağırmaya başladı:

— Heeey! Hiçbirşey yok mu oralarda beni duyan? Bana yanıt verin!

Bu heykel başı günlerce, haftalarca, aylarca, yıllarca hep böyle bağırdı. Hiçbir yanıt alamıyordu. Ama o umudunu yitirmedi. Yeryüzünün altında, kum, toprak, çakıl, taş ve kayaların arasından ses iletimi kolay olmuyordu. Yerin altında sesin bir metrelik yol alabilmesi için aylar geçiyordu. Çünkü, taşın toprağın titreşimi azdı. Heykel başının sözünü, altındaki midye kabuğu on yılda, daha derindeki horozbina taşılı da yirmi yılda duyabiliyordu. Sonunda sesi duyan horozbina taşılıyla tek midye kabuğu yanıt verdiler:

— Sesini duyuyoruz... Ama sen nesin?

Bu soru heykel başına kırk yılda ulaşabildi. Heykel başı kendisini ve başından geçenleri, nasıl yerin dibine gömüldüğünü anlattı. Sonra onlara sordu:

— Siz nesiniz?

Horozbinayla midye kabuğu da kendilerini, geçmişlerini, yaşam öykülerini anlattılar.

İşte böyle böyle konuşmaya başladılar. Kırık heykel başı onlara, kendisini insanın yaptığını anlatıyordu. Horozbina taşılıyla midye kabuğu ise insanın ne olduğunu bilmiyorlardı, çünkü içinde yaşadıkları yüzelli ikiyüzbin yıl öncesinde dünyada insan yoktu. İşte buyüzden meraka kapılarak kırık heykel başına boyuna soruyorlardı. İnsan denilen bu yaratık nasıl bişeydi?

Kırık heykel başı anlatıyordu:

— İnsan yaratıcıdır, insan yapıcıdır, insan kurucudur...

Horozbina taşılı, midye kabuğu, heykel başı yerin altında birbirlerinden oldukça uzaktılar ama, yine de tanış oldular. Üçü de, yeryüzünü, denizi, suları, güneşi, havayı, yeli, renkleri özlüyordu. Doğanın sürekli değişimini, eylemi, edimi, devinmeyi özlüyorlardı: güneşin doğuşunu batışını, denizin gelgitlerini, çarpa çarpa dalgaların kayaları parçalayışını... Horozbina taşılı ikiyüzbin, midye kabuğu yüzellibin yıldanberi bu özlemle yanıyorlardı. Kırık insan heykeli başı onlara şöyle diyordu:

— Arkadaşlar, hiç umudunuzu kesmeyin. Gün gelecek yine gün ışığına kavuşacağız. Alı yeşili, kırmızıyı pembeyi, maviyi sarıyı yine göreceğiz. Yine havaya kavuşacağız, suya ulaşacağız.

Horozbina taşılıyla midye kabuğu, heykel başının sözlerini anlayamıyorlardı. Umut ne demekti? Nasıl şeydi?

Kırık heykel başı onlara umudun ne olduğunu anlatıyordu:

— Umut, gelecekten iyi ve güzel şeyler

ummaktır, beklemektir.

Gelecek mi? Horozbina taşılıyla midye kabuğu, gelecekten de bişey anlamıyorlardı. Horozbina taşılı şöyle yakınıyordu:

— İkiyüzbin yıl önceki o büyük kargaşalıkta ormanlar, binlerce kocaman hayvan yerin dibine gömüldü. Hepsi de çürüyüp doğada eridi. Ama ben bu kireçli kayanın içinde taşlaşıp kaldım. Ah, ben de onlar gibi çürüyüp doğaya karışsaydım, o güzel geçmiş günleri şimdi anımsamayacaktım.

Midye kabuğu da şöyle yakınıyordu:

— O korkunç alaborada sayısız yaratık, bütün balıklar, böcekler yerin dibine gömüldü. Hepsi de çürüyüp yokoldu. Ben de onlar gibi doğaya karışsaydım, şimdi o eski güzel günleri anıp üzülmeyecektim.

Kırık heykel başı şöyle diyordu:

— Umudunuzu hiç yitirmeyin.. Hepimiz kurtulacağız. Havaya, suya, güneşe kavuşacağız yine... Nasıl olsa günün birinde kurtulacağız...

Horozbina taşılı soruyordu:

— Kim kurtaracak bizi?

Midye kabuğu şöyle diyordu:

— Kaç yüzyıldanberi burdayız. Kimsenin kurtardığı yok!.

Kırık heykel başı da onlara şöyle diyordu:

— Bizi bu yerin dibinden insansoyu kurtaracaktır nasıl olsa...

Horozbina taşıla soruyordu:

— Niçin bizi kurtaracak?

Heykel başı da anlatıyordu:

— Çünkü, bu insan denilen yaratık, hiç durmaz durmadan herşeyi değiştirir... Bekleyin, hiç umudunuzu kesmeyin... Nasıl olsa günün birinde bir insan, içine gömülü olduğumuz bu toprakları kazacaktır. Niçin mi? İnsan bu... Olağanüstü bir yaratıktır... Hiç durmaz, doğayı değiştirmeye çalışır, araştırır, inceler, herşeyi didik didik eder... Yerin dibine inip maden çıkarır... Altın arar toprağın altında.. Yol yapar, tüneller kazar.. Yapılar kurar, derin temeller açıp.. Yerin derinlerine dek kazıp köprüler kurar.. Daha neler neler yapar.. Bekleyin.. Nasıl olsa insanlar bizi burdan çıkarıp kurtaracaktır. Hiç umudunuzu kesmeyin..

Mermerden yapılma insan heykelinin kırık başı, on yıl, yirmi yıl, elli yıl, yüz yıl, hiç durmadan bu sözleri söyledi. İnsana olan umudunu hiç kesmedi. Yüz yıl, beşyüz yıl değil, yerin dibine gömüldüğünden beri, tastamam ikibin-üçyüz yıl hep bunu söyledi:

— Bu insanlar nasıl olsa yerin altını üstüne getirirler.. Bigün sıra buraya da gelir.. Kazarlar toprağı.. O zaman, güneşe, havaya, suya kavuşuruz...

Heykel başı umutluydu. Horozbina taşılıyla midye kabuğuna da, ikibinbeşyüz yıl umut verdi.

İkiyüzikibinbeşyüz yıldanberi yerin dibinde gömülü olan horozbina taşılıyla, yüzellikibinbeşyüz yıldanberi gömülü olan midye kabuğu,

— Ne zaman? diye soruyorlardı.

Heykel başı onlara,

— Umudunuzu kesmeyin, üçbin, beşbin yıl geçse de, daha da çok geçse, yine umutsuz olmayın... Bu insanoğlu nasıl olsa buralarını delik deşik eder, açar derinleri.. Kurtuluruz burdan, kavuşuruz güneşe!..

Çatalca'da 17 dönümlük bir arazi satın aldım. Bu arazinin içine bir kuyu kazdırdım. Kuyucular, dokuz metre derine indiler. Ama su çıkmadı. Dokuzuncu metrede killi bir tabakaya gelindi. Bu killi tabaka içinde bir insan heykeli başı bulduk. Mermerden yontulmuştu. Suyu bulmak için daha derin kazdık toprağı.. Onbirinci metrede kumtaşı çıktı. Kumtaşının içinde tek kabuklu bir midye bulduk.. Daha derine indik suyu bulmak için.. Onüç metre inince önümüze kireçli kaya çıktı. Parçalayarak yukarı aldığımız kireçli kayanın içinde horozbina taşılı vardı. Bu üçünü, yıkadım, arıttım, kitaplığımın rafına yan yana koydum.

Onüç metre indikten sonra kuyudan çok gür bir su çıktı.

Yerin dibindeki Horozbina taşılı, midye kabuğu, heykel başı, binlerce yıl yerin dibinde gömülü bekledikten sonra, güneşe, havaya, suya kavuştular. Şimdi üçü yan yana kitaplık rafımda duruyorlar.

KENDİNİ BEĞENMİŞ BADEM AĞACI

(Bu öykü, 6 - 10 yaş arası çocuklar için yazılmıştır.)

Yemiş ağaçları, yılda altı kez giysi değiştirir.

Yazın, yapraktan giysileri vardır. Yapraktanyapılma bu giysiler yeşildir. Ama hep bir örnek yeşil değil. Kimininki açık yeşil, kimininki koyu yeşildir.

Güzün, yemiş ağaçlarının giysilerinin rengi açılır. Yapraktan giysiler sararır, solar, yada kızarır.

Kış gelince yemiş ağaçları, giysilerinden soyunurlar. Çıplak kalırlar.

Kışın kar yağarsa, yemiş ağaçları da kardan yapılma ak giysilerini giyinirler.

İlkyaz gelince, yemiş ağaçları yeniden giyinirler. Bu kez giysileri, yeşil üzerine çiçeklidir. Bu çiçekler, yeşil yaprakları süslerler. O çiçekler de renk renktir: Ak, pembe, sarı, kırmızı, açık mor...

Yazın, giysilerdeki çiçeklerin yerini yemişler alır. Bu kez de yemiş ağaçları yemişlerle süslü yeşil giysilerini giyinirler.

O bahçede pekçok yemiş ağacı vardı: Elma, armut, ayva, nar, erik, badem, kayısı şeftali, vişne, kiraz, daha ne yemişler...

O kış havalar çok soğumuştu. Bütün yemiş ağaçları yapraklarını dökmüşler, çıplak kalmışlardı. Rüzgâr estikçe, üşüyen ağaçların dalları tirtir titriyordu.

Soğuk daha da arttı. Kar yağmaya başladı. Yemiş ağaçları, kardan yapılma ak giysilerini giyindiler.

Bikaç gün sonra kar eridi. Üstelik güneş de çıktı. Mevsim kıştı ama, hava ılınmıştı. Kış ortasında yaz olmuştu sanki. Havalar ılınınca, ağaçların köklerinden gövdelerine, gövdelerinden de dallarına doğru özsu yürümeye başlamıştı.

Bütün yemiş ağaçlarında ilkyaz özlemi başlamıştı. «Ah, bir ilkyaz gelse de, çiçeklensek...» diyorlardı. İlkyazın, yeşil üstüne çiçekli giysilerini giyinip kuşanacaklardı. Süslenip püsleneceklerdi. Ama ilkyaza daha çok zaman vardı.

Kış ortasında o ılık havalar sürüyordu.

Bahçedeki yemiş ağaçları arasında yirmi tane badem ağacı vardı. Bu badem ağaçlarından birinin kökü derindeydi. Toprağı bol ve gübreliydi. Böyle olduğu için de soğuktan iyice korunmuştu. Buyüzden kökündeki özsuyu dallarına çabuk yürüdü. Dallarında tomurcuklar oluştu. Sonra bu tomurcuklar patladı, çiçekler açtı. Bahçedeki yemiş ağaçları içinde, salt o badem ağacı çiçeklenmişti. Çiçekli giysisini giyinmişti. Koca bahçenin içinde bitek kendisinin çiçek açmış olmasından çok böbürleniyordu. Öbür, yemiş ağaçlarının çıplak dallarına bakıp bakıp,

— Oh ya, hiçbirinizin çiçeği yok işte... Ben çiçeklenip donandım... diyordu.

Bütün öbür yemiş ağaçları, o çiçekli badem ağacını kıskanıyorlardı. Ama en çok kıskanan, çiçek açmamış badem ağaçlarıydı. Hep bir türdendiler. Hepsi de badem ağacıydılar. Neden yalnız o çiçek açmıştı da, kendileri çiçek açamamıştı!

Hepsinden önce çiçek açtı diye kendini beğenen genç badem ağacı, böbürlendikçe böbürleniyordu. Öbürleri de kıskançlıklarından çatlayacaklardı. Bu kıskanç yemiş ağaçlarından biri, çiçekli badem ağacı için şöyle şeyler söyledi:

— O, görmemişin biri... Kış ortasında hiç çiçekli giysi giyilir miymiş... Bizim de çiçekli giysilerimz var, ama giymek için zamanını bekliyoruz.

Çiçekli badem ağacı, öbürlerinin, kıskançlıklarından böye söylediklerini biliyordu.

— Beni çekemiyorsunuz da, ondan böyle dedikodu yapıyorsunuz... dedi.

Çiçek açmış badem ağacının övündüğü kadar da vardı. Ordan geçenler, o koca bahçenin içinde allanıp pullanıp çiçeklenmiş olan o badem ağacından gözlerini alamıyorlardı.

Bahçenin dibinde çok yaşlı bir yemiş ağacı vardı. O denli yaşlıydı ki, artık eskisi gibi bol yemiş veremiyordu. Bu yaşlı ağaç, çok az konuşurdu. Bu tartışmaya da katılmamıştı. Ama her ağaçtan bir ses çıktığını gördü. Söze karışmak zorunda kaldı.

— Çocuklar, dedi, hepimizden önce çiçek açmış olan o genç badem ağacını boşuna kıskanmayın. O zavallıya acıyın... Çünkü, o zavallı, tek başına çiçek açarsa, ilkyazı kan-

dırıp erken getirebileceğini sanıyor. Oysa, her mevsim, belli zamanda gelir... Daha kış bitmedi. Ne olacağı belli değil. Biz o kendini beğenmişi, bir de yemiş zamanı görelim.

Çiçekli genç badem ağacı, yaşlı ağacın bu sözlerinden çok utandı. Öyle utandı ki, ak çiçekleri kızarıp pembeleşdi.

Havalar ılıktı ama, kış daha geçmemişti. Birden havalar bozdu yine. Soğuklar arttı. Önce kar yağdı. Sonra don oldu. Her yer buz tuttu. İşte o zaman, genç badem ağacının erken açan bütün çiçekleri döküldü.

İlkyaz geldi. Bahçedeki bütün yemiş ağaçları, çiçekli giysilerini giyindiler. Yalnızca o erken çiçeklenen badem ağacı çiçek vermedi. Çünkü, bir ağaç, yılda iki kez çiçek açmaz.

Yaz geldi. Yemiş ağaçlarının çiçekleri yemiş oldu. Ağaçlar, yeşil üstüne yemiş süslü giysilerini giyindiler.

Erken çiçek açmış olan badem ağacı, o yaz yemiş veremedi. Dalları yemişsizdi. Çünkü ağaçlar, çiçek açmayınca yemiş de veremezler.

Bütün öbür yemişli ağaçlar, o yemişsiz badem ağacını alaya almaya başladılar:

— Hadi, şimdi de böbürlensene bakalım... Nerde senin yemişlerin!

Yaşlı yemiş ağacı onları şöyle uyardı:

— Alay etmeyin çocuklar... Sizin de başınıza gelebilir... Hava, sizi de kandırabilir. Sakın, kanmayın!

Yemişsiz badem ağacı, kalın dallarından gövdesine doğru, reçine akıtarak ağlıyordu. Ağlaya ağlaya şöyle dedi:

— Bağışlayın kardeşlerim! Ben kendiliğimden çiçek açmak istememiştim. Ama birden gönlümde ılık bir ilkyaz esti. Bir ılık esinti duydum içimde... İşte o beni kandırdı. Gelecek yıl, ben de sizinle birlikte çiçek açacağım hep birlikte yemiş vereceğiz.

BİR ZAMANLAR BİR ÖKÜZ NASIL BAŞKAN SEÇİLMİŞTİ

Sevgili çocuklar size,

— Ormanların kralı kimdir? diye sorsam, biliyorum, hepiniz de,

— Ormanların kralı aslandır! dersiniz.

Öyledir. Aslan, ormanların kralıdır. Ormanlar da hayvanların ülkesidir. Öyleyse aslan, bütün hayvanların kralıdır. Okuduğunuz masallarla öykülerde de aslanın, hayvanların kralı olduğu anlatılır.

Zamanımızda ülkelerin çoğunda artık kral yok. Krallık tarihe karıştı. Şimdilerde kralların yerini başkanlar aldı. Eskiden hayvanların kralı olan aslan da günümüzde hayvanların başkanı oldu.

Krallık babadan oğul geçer, başkanlarsa, seçilir. Günümüzde hayvanlar da kendi başkanlarını seçiyorlar. Hayvanlık tarihinde, hayvanların kralı da, başkanı da her zaman aslan olmuş, yalnız bir kez öküz hayvanların başkanı seçilebilmiştir. Hayvanlar, öküzü başkan yapmalarını, kendileri için bir yüzkarası saymışlardır. Öküzün başkanlığı hayvanlık tarihinin bir kara sayfasıdır.

Nasıl olmuştur da hayvanlar, öküzü kendilerine başkan seçmişlerdir? İşte şimdi sizlere, hayvanlık tarihinin bu en önemli olayını anlatacağım.

Krallık zamanında, kral olan aslan ölünce, onun yerine, en büyük oğlu olan aslan, hayvanların kralı olurdu. Krallık kalkıp da başkanlık kurulunca, hayvanlar kendi başkanlarını kendileri seçmeye başladılar. Bir seçim yapabilmek için de seçilecek en az iki adayın olması gerekirdi.

Hayvanlar, başkanlık seçimine girişmişlerdi. Çok büyük ve çok çekişmeli bir seçim olacağı anlaşılıyordu. Tarih boyunca hayvanlara krallık ya da başkanlık etmiş olan aslan, çok doğal olarak, başkanlığa adaylığını koymuştu. Kaplan da adaylığını koymuştu. Aslanın başkanlık seçiminde en büyük rakibi kaplandı. Bu iki başkanlık adayı, çok sert seçim propagandasına başladılar. Birbirleriyle çekişmeye, birbirlerini kötülemeye giriştiler.

Hayvanlar, tarihleri boyunca kendilerine krallık etmiş olan aslandan artık bıkmışlardı. Hayvanların çoğu bir değişiklikten, bir yenilikten yanaydı. Bu yüzden seçimi kaplanın kazanması olasılığı büyüktü. Buna karşılık başkanlık için kaplanı deneysiz ve acemi bulan hayvanlar da çoktu. Bakalım, kaplan başkanlığı becerebilecek mi, diye kuşkuya kapılanlar vardı. Bu yüzden, kaplanın başkan seçileceği de pek kesin değildi.

Aslan, seçimi ya kaplan kazanırsa diye işkilleniyor, kaplan da aslan başkan seçilecek diye çekiniyordu. Aslana göre, seçimi kendisi kazanamayacaksa, kaplan kazanmasın da kim kazanırsa kazansındı. Kaplan için de aynı şeydi. Kendisi kazanmayacak olduktan sonra, tek aslan başkan olmasın da, hangi hayvan olursa olsun... İkisi de böyle bir kuşkuya kapıldıkları için, mandayı övmeye başladılar. Hem aslan, hem de kaplan, seçim konuşmalarında, mandayı öve öve göklere çıkarıyorlardı. Çünkü, nasıl olsa manda, kendileriyle denk tutulamazdı. Ağır kanlı bir hayvandı, pek de akıllı sayılmazdı. Çok güçlüydü ama, bir çocuk bile onu güdebilirdi. Aslan, kaplan başkan seçilecek korkusuyla, kaplan da aslan başkan seçilecek korkusuyla mandayı durmadan övdü. Sonunda hayvanlar mandanın da başkanlığa adaylığını koydular.

Nasıl aslanın en büyük rakibi kaplansa, mandanın da en büyük rakibi, suaygırıydı. Suaygırı, mandanın başkanlığa adaylığını koyduğunu öğrenince, o da adaylığını koydu. Çünkü, mandadan daha iri, daha güçlü olduğunu, başkanlığa daha yaraşacağını iddia ediyordu. Çünkü, mandadan daha iri, daha güçlü olduğunu, başkanlığa daha yaraşacağını iddia ediyordu. Dedikleri de doğruydu. Seçim propagandası alıp yürümüştü. Hayvanların kimileri mandadan, kimileri de suaygırından yana olmuşlardı.

Nasıl aslan kaplandan, kaplan da aslandan, başkan olacak diye çekiniyorduysa, manda da suaygırından, suaygırı da mandadan çekinmeye başladı. Düşmanı olan manda başkan seçilmesin de hangi hayvan seçilirse seçilsin, mandanın umurunda değildi. Manda da, tek suaygırı başkan seçilmesin de, başka kim seçilirse seçilsin, aldırış etmeyecekti. Aralarındaki bu sert tartışma ve birbirlerini kötüleme sonunda manda, kendisine hiçbir zaman denk görmediği ayıyı övmeye başladı. Suaygırı için ayı, değerli bir hayvan değildi. Yani manda da, suaygırı da değerli bulmadıkları için ayıyı kıskanmıyorlardı. Bu yüzden ikisi birden ayıyı övmeye başladılar. Ayıyı o denli çok övdüler ki sonunda ayı, hayvanların genel isteği üzerine, o seçimde başkanlık için adaylığını koymak zorunda kaldı. Ayı, başkanlığa adaylığını koyunca, ayının en büyük rakibi olan yabandomuzu da, kendi yandaşlarının üstelemesiyle başkanlığa adaylığını koydu.

İki can düşmanı yabandomuzuyla ayı, seçim propagandası sırasında birbirlerini durmadan kötülediler. Ayı, ya yabandomuzu seçilirse diye kuşkuluydu. Yabandomuzu da, ayı seçilecek diye korkuyordu. Tek ayı seçilmesin de, isterse eşek başkan olsun. Evet, eşek! Ayı da, yaban domuzu seçileceğine, bir eşeğin bile başkan olmasına razıydı. Sonunda hem ayı, hem yabandomuzu, birbirlerini kıskanmaları yüzünden eşeği övmeye başladılar. Eşek, yanık sesiyle, içli anırtısıyla, müzik bilgisiyle, uzun kulaklarıyla, hayvanların başkanı olabilecek tek hayvandı. Bu övgüler sonunda, hayvanlar, eşeği de başkan adayları arasına koydular.

Eşek başkan adayı olunca, onun en büyük rakibi olan at hiç durur mu? At, eşekten soyluydu, çok koşardı, daha boyluydu. At da başkanlığa adaylığını koydu. Bu kez, atla eşek, başkanlık seçimi için aralarında çekişmeye başladılar. Ya eşek seçilirse, bu at için ölümden beterdi. Eşek de, at başkan olacağına ölsün daha iyiydi. Kendi ölümünü, atın başkanlığına yeğ tutardı.

Eşek, daha boylu olduğu için kendisinin başkan seçilmesini isteyen ata karşı, devenin daha da boylu olduğunu ileri sürmüştü. At, buna hiç karşı koymadı. O da eşekle birlikte deveyi övmeye başladı. Bunun üzerine deveden yaan olanlar, devenin de adaylığını koydular.

Deve başkan adayı olunca, bu kez zürafa ortaya çıktı. Boy bakımından deveye üstündü. Hayvanlar, devecilerle zürafacılar diye ikiye ayrılmıştı. Zürafa, ya deve başkan olursa diye korkuya kapıldı. Deve de, ya zürafa başkan olursa diye korkuya kapıldı. İkisi de birbirlerini kötüleyip, kendilerinden aşağı gördükleri bir hayvanı, tilkiyi övmeye başladılar.

Tilki, şöyle kurnaz, böyle kurnaz diye anlata anlata bitiremiyorlardı. Bu övgüler boşa gitmedi. O seçimlerde tilki de başkanlığa adaylığını koydu.

Tilki başkan seçilecek diye kıskançlıktan deliye dönen sansar, kendisinin daha da kurnaz olduğunu ileri sürerek, başkan adayı oldu. Tilki, sansar ortaya çıkmasa, kendisinin başkan olacağına inanıyordu. Sansar da, tilki başkan seçilecek diye işkilliydi. Oldum olasıya birbirlerini çekemezlerdi. Sansar, tilkinin hakkından kurt gelir diye düşündü. Bu yüzden kurdu övmeye başladı. Tilki de, kurdu övmekte bir sakınca görmedi. Tek, can düşmanı sansar seçilmesin de, isterse kurt kendisini paralasındı... Sansar biyandan, tilki banyandan kurdu övdükçe, öbür hayvanlar kurdu da başkanlığa adayı gösterdiler.

Etobur hayvanlar içinde paralamakta, parçalamakta kurdun başlıca rakibi olan sırtlan, kurdun başkan adayı olduğunu duyunca, kendisi de başkanlığa adaylığını koydu. Kurt, leş yediğini söyleyerek sırtlanı kötülemeye başladı. Sırtlan da, canlıları parçaladığı için kurdu yeriyordu. Kurt, ya sırtlana inanırlarsa diye, sırtlan da, ya kurda inanırlarsa diye, birbirlerinin başkan olmasından korkmaya başladılar. Kurt, sırtlan başkan olmasın da hangi hayvan olursa olsun diye düşünüyordu, isterse köpek başkan olsun... Evet, evet, köpek!.. Hiç olmazsa köpek, kendi soyundan geliyordu. Sırtlan da, kurdun başkan olmasındansa, köpeğin başkan olmasına çoktan razıydı. Biyandan birbirlerini kötülerlerken, biyandan da köpeği övmeye başladılar. Bu aşırı övgüler sonunda köpek de başkan adayları arasına girdi.

Köpek başkan adayı olunca, onun can düşmanı kedi hiç durur mu? O da başkanlığa adaylığını koydu. Seçim propagandasına girişen kediyle köpek birbirlerini boyuna kötülediler. Can düşmanı başkan seçilecek diye ikisinin de birbirinden ödü kopuyordu. Sonunda köpek, öküzü övmeye başladı. Çünkü öküzü, kendinden çok aşağı görüyordu. Evet, öküz iriyarı bir hayvandı ama, ne boğaydı, ne de inek... Cinselliği olmayan, insanların iğdiş ettikleri bir hayvandı. Bu yüzden onu kıskanmıyor, övmekte de bir sakınca görmüyordu. Kediye gelince, tek köpek başkan olmasın da, öküzün bile başkan olmasına razıydı. Evet, öküzün bile... Öküz ki ne erkekti, ne de dişiydi. Çoluğu çocuğu olmazdı, soyusopu kurumuştu. Kedi de, öküzü övmeye, öve öve göklere çıkarmaya başladı.

Can düşmanı olan kediyle köpek, öküzü o denli çok övdüler ki, sonunda öküz, hayvanların genel isteğine dayanamayarak, o seçimlerde başkanlığa adaylığını koymak zorunda kaldı.

Öküzün düşmanı yoktu. Çünkü öküzdü... Çünkü, ne erkekti, ne dişiydi. Çünkü, insanlar onu iğdiş etmişlerdi. Çünkü cinsellikten yoksundu. Bu yüzden, hiçbir hayvan kendisini öküze denk ve rakip görmedi. Hiçbiri öküzü kıskanmıyordu. Böyle olduğu için de, o seçimde bütün başkan adayı hayvanlar birbirlerini yerip, yalnız öküzü övdüler. Bunun sonunda da öküz, o seçimlerde, genel oyu olarak, hayvanların başkanı seçildi.

Hayvanlar, öküzü başkan yapmalarının kendileri için yüzkarası olduğunu sonradan anladılar ama, gelecek seçimlere dek artık iş işten geçmişti. Öküzün başkanlık dönemi, hayvanlık tarihinin kara bir sayfası olarak kaldı.

UÇURTMA SAVAŞÇILARI

Dedesi, Murat'a sıksık uçurtmanın nasıl yapıldığını, nasıl uçurulduğunu ballandıra ballandıra anlatır dururdu.

— Uçurtma uçurmanın keyfi başka hiçbir oyunda yoktur... derdi.

Murat'ın dedesinin yaşı sekseni aşkındı. Ama çok dinçti. Yolda birlikte giderken, O'na yetişmek zordu. O denli hızlı giderdi.

Dedesi, uçurtmanın nasıl yapıldığını, nasıl uçurulduğunu anlattıkça Murat da meraklanır,

— Hadi öyleyse, uçurtma yapıp uçuralım

dedeciğim... derdi.

O zaman dedesi türlü bahaneler ileri sürerdi. Kimileyin, uçurtma uçurmak için çok yaşlı olduğunu bu yaştan sonra uçurtmanın arkasından koşacak gücü olmadığını söylerdi. Kimi zaman da, artık kentte uçurtma uçuracak geniş alan kalmadığını anlatırdı.

Eskiden, derdi, benim çocukluğumda, kentin içinde pek çok düz tepeler, geniş boş alanlar vardı.

Murat,

— Dedeciğim, eskiden dediğin o zamanlardaki geniş alanlar şimdi ne oldu? diye sorardı.

Dedesi şöyle derdi:

— Oralarda yeni yeni yapılar kuruldu. Kent hem sıklaştı, yoğunlaştı, hem de yaygınlaştı. Uçurtma uçuracak boş alan kalmadı.

Günlerce haftalarca, aylarca Murat'a uçurtmanın nasıl yapıldığını, nasıl uçurulduğunu, anlattı durdu. Hele uçurtma savaşlarını anlatırken, Murat daha büyük ilgiyle dedesini dinliyordu.

— Nasıl olur uçurtma savaşı?

— Her mahallenin en usta uçurtmacısı savaş için özel bir uçurtma yapar. Uçurtmanın ipine birkaç yerinden tıraşbıçağı geçirilir. Sonra mahallenin büyük küçük bütün çocukları, o usta uçurtmacının arkasına takılır. O dediğim boş alanlardan birine giderler. Orda uçurtmayı havaya salar, Uçururlar. Başka mahallelerin çocukları da kendi uçurtmalarını havalandırmışlardır. Uçurtma en çok ilkyazla güz aylarında uçurulur.

— Neden dedeciğim?

— Çünkü o zamanlar hava uçurtma uçurmaya çok uygun olur.

— Uçurtma uçurmaya uygun hava nasıl olur dedeciğim?

— Hava ne çok rüzgârlı, ne de büsbütün rüzgârsız olacak. Çocuklardan biri baştutar.

— Baş tutar ne demek?

— Yüksek bir yerde uçurtmayı arkasından, çıtalarından tutmaya baş tutmak denir. Uçurtmayı uçuracak olan da, uçurtmanın ipi elinde kırk-elli adım ötede durur. İpi birden çekince, baş tutan çocuk uçurtmayı bırakır. Uçurtma, rüzgâra karşı çekildiğinden birden havalanır. Havalanınca, uçurtmayı uçuran çocuk ipi yavaş yavaş salar. Uçurtmayı havada yükseltmek için ipi kendine çeker. O zaman uçurtma baş atar.

— Baş atar ne demek dedeciğim? Nası baş atar?

— Uçurtmayı yükseltmek için, ipini hızla kendine çekip, sonradan salıvermek gerekir. İpi hızla kendine çekince, uçurtma sanki tos atar gibi havada bir devinir. İşte buna uçurtma baş atıyor denir. İpini saldıkça, yerdek sicim yumağı da yavaş yavaş sağılır. İp kulaç kulaç çekilir. Bunu yapmak ustalık ister.

— Ya uçurtma savaşı nasıl olur dedeciğim?

— Başka mahallelerin çocukları da uçurtmalarını havalandırmışlardır. Gökte sekiz-on kimi zaman daha çok uçurtma süzüle süzüle uçar. Uçurtma ne kadar dengeliyse kuyruğu da ne kadar uzunsa, o kadar güzel süzülür. Uçurtmaları uçuranlardan biri, havadak uçurtmalardan birini gözüne kestirir. Kend uçurtmasını ona doğru yaklaştırır. Bu yaklaştırma savaş ilanı demektir. Uçurtmaları savaştırmak için iplerini birbirine dolandırıp çekmek gerekir. İpi salarak ya da çekerek havada zikzaklar çizdirerek uçurtmaya manevralar yaptırılır. Havada iplerinden birbirine dolanan iki uçurtmadan hangisi ötekin sürüklediği uçurtmayı tutsak almış olur. Hani uçurtmanın ipine bıçak tıraşbıçağı takılı demiştim ya... Uçurtma savaş sırasında onlardan biriyle savaşılan uçurtmanın ipi ke silmeye çalışılır. İpi kesilen uçurtma, öbü uçurtmanın ipine dolanmışsa, savaşı kaza nan uçurtmacı çeker alır onu aşağıya; iyi dolanmamışsa uçar gider taa uzaklara. Sonunda bilinmez bir yere düşer, parçalanır.

— Ya ipi kesilmezse dedeciğim?

— Çoğu zaman ip kesilmez. Havada tıraş bıçağıyla savaşılan uçurtmanın ipini kesmek çok zordur. İpi kesilemezse, biribirine dola nan iki uçurtmayı uçuranlar ellerindeki ip çekmeye başlarlar. İpi çekerken koparma mak gerekir. Çünkü ipi kopan uçurtma, öbü rüne tutsak olur. Güçlü ve usta olan çocuk ipi çekerek, dolanan öbür uçurtmayı da yere indirmeye çalışır. Savaşı kazanan mahallenin çocukları sevinçle bağırışıp çığrışıp uçurtmayı uçuran çocukla birlikte koşarlar. Tutsak edilen uçurtmalarını dolanan ipten çözmek, kurtarmak için o yana doğru koşarlar.

— Sonra dedeciğim?

— Sonunda, iki yandan biri, iki uçurtmay

da yere indirir. Tutsak edilen uçurtma kendilerinin olur.

Dedesi bu uçurtma savaşlarını Murat'a sık sık, ama hep değişik biçimlerde anlatırdı. Murat, anlatılanları dinlemekten ne denli keyifleniyorsa, dedesi anlatmaktan daha da çok keyiflenirdi. Çocukluk günlerini yeniden yaşarmış gibi coşardı.

Murat'ın üçüncü sınıftan dördüncü sınıfa geçtiği yılın yaz tatilinde dedesi Murat'ın üstelemelerine dayanmadı; birgün,

— Peki bugün, seninle uçurtma uçuralım.. dedi.

Murat sevincinden uçtu. Dedeyle torun, sabah erkenden işe koyuldular. İlkin sokağa çıkıp uçurtma için gereken gereçleri satın aldılar. Bunları eve getirdiler. Dede kollarını sıvadı, işe girişti. Murat coşkulu bir sevinç içinde, dedesinin uçurtma çıtalarını çatmasını, incecik, renkli uçurtma kağıtlarını kesip çirişli çıtalara tutturulmasını seyretti. Renk renk kağıtları keserek o uzun süslü kuyruğun yapılmasında dedesine yardım etti. Dedesi uçurtmanın çıtalarına sicimi bağlarken, uçurtmanın havada iyi terazilenmesi için nasıl dengeli yapılacağını da anlattı.

Dede, uçurtmanın uzun kuyruğunu, çıtaların çevresine düzenli sardı. Bir ucu uçurtmaya bağlı bir koca yumak sicimi de yanlarına alıp sokağa çıktılar. Uzun zaman gezip dolaşıp uçurtma uçurmaya uygun bir boş alan aradılar. Böyle bir yer bulamayınca, otobüse, troleybüse, dolmuşa, binip, boş alan bulabilmek için uzak yerlere gittiler. Hiçbir uygun yer bulamadılar. Çok yorulmuşlardı. Sonunda dedeyle torun bir taksiye binip kentin dışına çıktılar. Orası kırlıktı, boştu. Dede, sevinçle ellerini çırptı. Çünkü havada beş-altı uçurtma daha vardı. Torununu bir tümseğe çıkarıp uçurtmayı eline verdi. Uçurtmanın nasıl tutulacağını öna gösterdi. Kendisi kırk elli adım geri gidip,

— Hazır mısın? diye sordu.

Murat:

— Hazırım dedeciğim... dedi.

— Ben ipi çekince uçurtmayı bırak. Daha ilk denemede başardılar. Uçurtma diklendi, baş kaldırdı. Dede sicime kulaç kulaç asılıp sonra sicimi salıveriyordu. Uçurtma yükseldikçe yükseliyor, baş atıyor, kuyruğu nazlı nazlı süzülüyordu.

Murat, dedesinin yanında sevinçten zıpzıp, zıplıyor, uçurtmanın ipini kendisine vermesini istiyor, ama dedesi hiç oralı olmuyordu. Çünkü havadaki uçurtmalardan birini savaşmak için gözüne kestirmişti. Murat,

— Dedeciğim, birazcık da bana ver, ne olur... dedikçe, dedesi,

— Dur şimdi Murat, sonra elinden kaçırırsın deyip uçurtmanın ipini vermiyordu.

Çünkü seksen yaşını aşmış olan dedesi, öyle coşmuştu ki, Murat'tan daha çocuk olmuştu.

Dede,

— Bak şimdi, karambol olacak Murat! dedi.

— Karambol nedir dedeciğim? diye sordu.

— Havadaki iki uçurtma birbirine dolanınca, ona **karambol denir...**

Dediği gibi de havadaki iki uçurtma birbirine dolandı. Dede, yirmi yaşında bir delikanlı gücüyle ipi çekmeye başladı. Hem ipi çekiyor, hem koşuyordu. Dedesine yetişmek için koşan Murat, bir yandan da,

— Tutsak aldık, tutsak aldık! diye bağırıyordu.

Dede ipi çektikçe, tutsak uçurtma da onlara yaklaşıyordu. Dede birden tutsak edilen uçurtmanın sahibini düşündü. Herhalde, Murat yaşta, belki ondan biriki yaş büyük bir çocuktu. Yaşlı bir adamın bir çocuğun uçurtmasını tutsak alması ayıp olacaktı.

— Murat gel de tut uçurtmanın ipini! dedi.

Ama Murat yanına gelinceye dek, öbür uçurtmanın ipini tutan da tepenin arkasından çıkıp göründü. Dede çok şaştı. Çünkü o da kendisi gibi, belki kendisinden de yaşlı bir dedeydi. Arkasından da torunu koşuyordu.

İki dede karşı karşıya geldiler. Arkalarında da torunları vardı. Bir süre, ayıp birşey yapmışlar gibi sustular. Sonunda Murat'ın dedesi.

— Torunum eğlensin diye ona uçurtma uçurdum... dedi.

Öbür dede,

— Ben de öyle... dedi.

— Rüzgâr tersten esmeseydi, sen benim uçurtmamı zor alırdın... dedi.

Murat'ın dedesi,

— Gelecek pazar, uçurtmalarımızı yine savaştırırız... dedi.

İki dede birbirine bakışıp gülmeye başladılar; öyle güldüler ki, ikisinin de gözlerinden yaş geldi.

Murat, öbür dedenin torununa,

— Galiba dede olmadan bizler uçurtma uçuramayacağız. O zamana kadar da buralar yapılarla dolar, bize boş alan kalmaz... dedi.

KUMDAN KALELER

O yazlık kıyı köyünde güzel dinlenme evleri vardı. Kimi aileler, yaz tatillerini burda geçirirlerdi. Evlerin önü taa denize dek geniş kumsaldı. Kumsalın incecik, yumuşacık kumlar güneşte pırıl pırıl parlardı. Kıyı, kapalı bir koy içinde olduğundan, çoğunlukla denizi dalgasız olurdu. Üstelik, deniz çok sığ olduğundan, anababaları, küçük çocukları da güvenceyle denizde oynamaya bırakırlardı.

Çocuklar, kendiliklerinden, yaşlarına göre oyun öbeklerine ayrılmışlardı. Beş-on yaşlarındaki çocukların, en eğlenerek oynadıkları, en çok sevdikleri oyun, denize kumsalın bitişiği yerde kumdan kaleler yapmaktı. Kumları yığarak büyük kaleler kurarlar, kalelerin önüne de hendekler, havuzlar yaparlardı. Hendeklerin, havuzların, içindeki deniz suyu, karşıdan saldıracak düşmanın, kaleye girmesine engel olacaktı. Kale duvarlarına mazgallar açarlar, burç bile yaparlardı. Ama çok zaman, kaleyi tamamlayamazlardı. Çünkü, kıyıyı yalayan hafif bir deniz dalgası, kumdan kaleyi siler süpürür, dümdüz ederdi. Onca emekle yapılmış olan kale birdenbire yokoluverirdi. Bu oyunun keyfi de, bir dalganın denizden uzanmış köpüklü bir dil gibi kumdan kaleyi yalayıp yoketmesiydi. Çocuklar çok keyiflenirlerdi. Dalga kalelerini yıkınca öyle gülerler öyle gülerlerdi ki, kahkahadan kumsala, yada denize yuvarlanırlardı. Hemen işe koyulurlar, yeniden kumdan kalelerini kurmaya başlarlardı. Ama az sonra birdalga daha gelir, kaleyi yine dümdüz ederdi. Hemen hemen bütün günleri bu oyunla geçerdi. Başka oyunlar da oynarlardı ama, en sevdikleri, hiç bıkmadan oynadıkları, kumdan kale yapma oyunuydu.

Günlerden birgün bu yazlık dinlenme evlerinden birine yaşlıca bir karı koca taşınmıştı. Çocuklar, her yeni gelen komşuyu merak ederlerdi. Bu yaşlıca karıkocayla da ilgilendiler. Adam, çok asıkyüzlüydü. Belki de yüzü hiç gülmediğinden, olduğundan daha yaşlı görünüyordu. Uzun boylu, zayıftı. Mayolu olunca, daha da zayıf görünüyordu. Kumsala uzanıp güneşleniyor, ama denize girmiyordu.

Çocuklar ençok bu adamın kendileriyle hiç konuşmamasına şaşıyorlardı. Dinlenme evlerindeki büyükler içinde, çocuklarla söyleşmeyen, şakalaşmayan tek kişi bu adamdı. Denize girmediğine, gülmediğine, çocuklarla da konuşmadığına göre, bu adamın niçin deniz kıyısındaki dinlenme evine geldiğini çocuklar çok merak ediyorlardı. Birgün yine kıyıda kumdan kale yaparlarken, güneşten teni tunç rengine çalmış bir oğlan çocuğu koşarak yanlarına geldi,

— Çocuklar, öğrendim! diye bağırdı.

Oyundan başını kaldıran bir kız arkadaşı,

— Neyi öğrendin? diye sordu.

— O asıkyüzlü adamın niçin buraya geldiğini öğrendim.

Öbür çocuklar da, ellerinden kum kovalarını, kürekleri bırakıp,

— Neye gelmiş?

— Neye gelmiş? diye sordular.

Derisi tunçlaşmış oğlan çocuğu da anlattı:

— Karısı anneme anlatıyordu. Ben de duydum. O adamın sinirleri bozukmuş. Herşeye kızarmış birden. Doktorlar deniz kıyısında dinlenmesini salık vermişler. Gülmesini, eğlenmesini, söylemişler.

Üzüm gözlü bir kız,

— Ama hiç gülmüyor ki... dedi.

Sarışınlığı, güneşten esmerleşmiş bir oğlan,

— Belki de gülmesini bilmiyordur, dedi.

Başka bir çocuk,

— Gülmesini bilmeyen insan olmaz, ama

belki unutmuş olabilir... dedi.

Çocuklar birden sustular; çünkü asıkyüzlü adam onlara doğru geliyordu. Çocuklar da kendi oyunlarına daldılar. Asıkyüzlü adam, onların yanına gelip başlarına dikildi. Sesini çıkarmadan bir süre onları seyretti. Adamın konuşmadan kendilerini seyretmesinden çocuklar tedirgin oldular. Neden sonra adam,

— Bir dalga gelirse, onca uğraşarak yaptığınız kaleyi yıkar... dedi.

Topaç gibi bir oğlan,

— Biliyoruz... dedi.

Asıkyüzlü adamınyüzü daha da asılarak,

— Biliyorsanız ne diye tam kıyıda yapıyorsunuz da, kalenizi daha geriye kurmuyorsunuz? dedi.

İki örgülü saçlı bir kız,

— O zaman dalga yıkamaz ki... Dalga yıksın diye burda yapıyoruz... dedi.

— Asıkyüzlü adam, iyice canı sıkkın yanlarından uzaklaştı. Ama ertesi gün yine başlarındaydı. Bir süre dikilip seyrettikten sonra,

— Görürsünüz bir dalga gelir, yıkar... dedi.

Güneşte büsbütün yağızlaşmış bir oğlan omuzlarını kaldırarak,

— Yıksıın! dedi.

Yıkılacağını bile bile ne diye yapıyorsunuz öyleyse?

Asıkyüzlü adamın suratından düşen bin parça, ağzından çıkan beşbin parça oluyordu,

Bir kız,

— Yapıyoruz işte... dedi.

Tam o sırada, gerçekten de bir dalga gelip kumdan kaleyi süpürüverdi.

Asıkyüzlü adam, haklı çıkmanın kendini beğenmişliğiyle,

— Nasıl, ben size söylememiş miydim! dedi.

Ama bu sözleri çocuklar duymadılar. Çünkü dalganın çarpmasıyla kumdan kaleleri süprülünce kahkahadan kimisi kumsala kimisi denize yuvarlanmıştı. Asıkyüzlü adam, kızgınlıktan avurtlarını çiğneyerek ordan uzaklaştı.

Asıkyüzlü adam, günde birkaç kez, kumdan kale yapan çocukların başına dikilip, onlara, boşu boşuna uğraştıklarını, bir dalganın gelip yaptıkları kaleyi yıkacağını söylüyordu.

Çocuklar da ona hep aynı karşılığı veriyorlardı:

— Biliyoruz.

Asıkyüzlü adam,

— Yıkar diyoruz size... diyordu.

Bukleli saçlı bir kız,

— Yıksın, yine yaparız... diyordu.

Asıkyüzlü adam,

— Yıkılacağını bile bile, ne diye uğraşıyorsunuz? Yararlı birşey yapsanıza... diye öğüt veriyordu. Çok kez, bir dalga gelip kaleyi yıkar bu tatsız konuşmada kesilirdi.

Birgün yine çocuklar kıyıda kumdan kalelerini yapıyorlardı. Bir gölgenin kalenin üstüne geldiğini gördüler. Uzun, upuzun bir gölgeydi. Gölge onlara yaklaşıyor, yaklaştıkça da kumsaldan denize doğru uzanıyordu. Çocuklar, bunun asıkyüzlü adamın gölgesi olduğunu başlarını çevirip adama bakmadan anladılar. Asıkyüzlü adamın gölgesi bile asıkyüzlüydü. O gün asıkyüzlü adam, çocuklara her zamanki öğütleri vermedi. Yalnızca dikilip, konuşmadan onları seyretti. Öğle yemeği zamanıydı. Anneler çocuklarını yemeğe çağırdılar. Çocuklar, yaptıkları kumdan kaleyi bırakıp yemek yemek için evlerine gittiler. Asıkyüzlü adam, kumdan kalenin başında yapayalnız duruyordu. Uzun bir süre öylece durdu, hep kumdan kaleye bakarak. Sonra, başını dolaylara çevirip kimsenin olup olmadığına baktı. Kendisini görecek kimse olmadığını anlayınca, kumsala oturdu. Kumdan kaleyi iki uzun bacağının arasına almıştı. Dalgaları seyrediyordu. Dalgalarla uyumlu olarak başı ileri geri gidip geliyordu. Derken, büyükçe bir dalga kumdan kaleye dek uzandı, kaleyi siliverdi. Asıkyüzlü adamın yüz çizgileri yuvarlaklaştı. Gülümsüyordu. Gülümsediğini bir gören oldu mu diye yine yanına yöresine bakındı. Kimseler yoktu. Avuçlarıyla kumları çekip toplayıp bir kale kurmaya başladı. Kalenin duvarlarına mazgallar da açtı. Bir de burç yaptı kaleye. Sonra, kumsalda bulduğu bir çöpe, bir küçücük kâğıt parçası geçirip, bunu bayrak diye burca dikti. Tam o sırada, denizden geçen bir motorun dalgası kıyıya çarpıp kaleyi yıktı. Adam, gülüyor gülüyor, gülüyordu.

Yeniden kale yapmaya girişti. O sırada çocuklar da birer ikişer geldiler. Asıkyüzlü adamın, kendileri gibi kumdan kale yaptığını görünce pek şaştılar. Hiç seslerini çıkarmadan, arkasına dizilip onu seyrettiler. Adam, özene bezene, çok güzel bir kale yapmıştı.

Derisi tunçlaşmış çocuk, adam duymasın diye fısıldayarak arkadaşına:

— Bu kadar güzelini ben bile yapamazdım... dedi.

Ne yazık ki, bir hızlı dalga bu güzel kaleyi yerle bir etmişti. Kalesini deniz alınca adam kahkahalarla gülmeye başladı. Arkasında sıralanmış çocuklar da kendilerini tutamayıp kahkahalarl güldüler. Adm, neden sonra çocukların kahkahalarını duydu. Hep birden gülüyorlardı. Adamın, bacakları denizde, gövdesi kumsaldaydı. Hâlâ gülüyordu.

O günden sonra adamın yüz çizgileri hep yuvarlak kaldı.

KENDİNİ ÖLDÜREN PADİŞAH

Bu masalın başlangıcı başka başka anlatılır. Kimisi «Ülkelerin birinde bir padişah varmış» diye masala başlar. Kimisi de «Bir zamanlar bir ülkenin kralı varmış» diye masala girer. «Eskiden bir ülkenin bir başkanı varmış» diye masala başlayanlarda vardır. Kimileriyse, ne kraldan ne padişahtan, ne başkandan sözeder. Onlar «Bir zamanlar bir ülkeyi bir Kurum yönetirmiş» diye masalı anlatmaya başlarlar. Adı ister padişah, ister kral, ister başkan, isterse Kurum olsun; elbet her ülkeyi yöneten, ister istemez her ülkenin başında bir yada birileri bulunacak. Biz bu başta bulunan padişah diyelim, sözü uzatmayıp masala girelim.

Bir zamanlar bir ülkenin kurnaz mı kurnaz bir padişahı varmış. Çok kurnaz olduğu için sarayına kapanıp kalmaz, keyfine dalmazmış. Ülkesinin halkıyla ilişkisini hiç kesmezmiş. Kılık değiştirir, halkın arasına girer, halkla konuşur söyleşir, halkın kendisi için neler düşünüp söyiediğini öğrenirmiş.

Son zamanlarda o ülkede yönetim kötüye gidiyormuş. Kılık değiştirip halkın arasına katılan padişah halkla konuşurken, kendisi için çok kötü sözler söylenildiğini, duyuyormuş. Halk padişahı yeriyor, kargışlıyormuş. Padişah ne zaman kılık değiştirip çarşıya pazara gitse, bir çayevine girse, halkın kendisine ilendiğini işitirmiş. Halk şöyle ilenmekteymiş:

— Padişah gibi yerin dibine batsın.

— Olmaz olsun böyle padişah.

Çok kurnaz olan padişah, halkın kargışına katılır, o da halkla birlikte kendisine ilenirmiş:

— Sürümsürüm sürünsün. Tez günde geberir de bizde kurtuluruz!

Padişah yine birgün kılık değiştirip kentte bir çayevine girmiş. Orda padişahı kargışlayanlara,

— Niçin bu denli çok kızıyorsunuz padişaha? diye sormuş.

Ordakilerden biri şöyle bağırmış:

— Daha da kızmayalım mı? İnsanlarımız işsizlikten kırılıyor. Kendi yurdunda iş bulamayan yurttaşlarımız geçinebilmek için başka ülkelere çalışmaya gittiler. El kapılarında uşak olduk. Sınırlar açılsa da yabancı ülkeler daha başka işçi alsalar, herkes kaçıp gidecek. Burda kimseler kalmayacak yaşlılardan, hastalardan, bir de çocuklardan başka.

Ordakilerden başka biri de şöyle demiş:

— Herşey ateş pahası... Geçim güngünden zorlaşıyor. Fiyatlar hergün yükseliyor.

Arka arkaya yakınmaya başlamışlar:

— Rüşvet aldı yürüdü. Rüşvet vermeden hiçbir iş görülmez oldu. Rüşvetin adını armağan koydular.

İltiması olmayan hiçbir işe giremez oldu.

— Paramızın değeri günden güne düşüyor.

— Satıldık üç kuruşa, borçlandık uçan kuşa.

Ya sular!.. Bir hafta, on gün musluklardan su akmadığı çok oluyor. Yandık kavrulduk. Koktuk kokuştuk.

— İkidebir elektrikler kesilir. Saatlerce elektrik akımı gelmez. Tezgahlar, makineler işlemez. Sonra bir de padişah bizden hiç utanıp sıkılmadan zorla vergi alır.

— Hangi birini söylemeli; havagazı gelmez, tüp gazlar bulunmaz; bulunanı yanmaz, yananı patlar...

— Kiraların yanına yaklaşılmaz...

Yönetimin kötülüklerini saya döke bitirmiyorlardı. Kılık değiştirmiş olan padişah, pa-

dişah olduğu anlaşılmasın diye, onlarla birlikte kendisine ilenmeye başladı:

— İki gözü kör olsun öyle padişahın!..

Padişah böyle ilenip kargışlandıkça halk O'nu da kendilerinden biri sanıyordu.

Başka birgün de yine değişik kılıkta halkın arasına girdiğinde, şöyle konuşmalar duymuştu:

— Bu böyle yürümez.

— Bu gidişin sonu kötüye varacak.

— Bir umar bulmalı.

— Bir çıkar yol arayalım.

Padişah bir gece yine kılık değiştirip sarayından gizlice çıkmış. Halkın arasına karışmıştı. Bir hana geldi. O handa gençlerin toplanıp bir kurtuluş yolu aramak için aralarında söyleşip tartıştıklarını duymuştu. Padişah bol bağışlarda bulunup hancıyı yandaşı yapmıştı. Hancı, bağışlarda bulunan adamın padişah olduğunu bilmiyordu. O'nu handa toplanan gençlerle tanıştırdı. Kılık değiştirip halk kılığına girmiş olan padişah, gençlerin toplantısına katıldı. Gençler, padişahı kötülemekteydiler. Padişahı kötülemekte padişahın kendisi gençlerden daha baskındı. Onlar bir kötülüyorlarsa, padişah beş kötülüyordu. Böylece gençlerin güvenini kazandı. Sonunda padişah onlara,

— Arkadaşlar, yerden göğe haklısınız. Ama laf bitmez. Lafın sonu yoktur. İş yapmalıyız... dedi.

Gençler,

— Ne yapalım? diye sordular.

Padişah,

— Bu kötü padişahı devirmek için bir gizli örgüt kuralım, dedi.

Orda toplanmış olan genç işçiler, öğrenciler, öğretmenler, bu öneriyi uygun buldular. padişahı devirmek için bir gizli örgüt kurdular. İçlerinde padişaha karşı en ağır yergilerde bulunan kılık değiştirmiş padişahı da, oybirliğiyle bu gizli örgütün başkanı seçtiler. Yani padişah, kendi kendini devirecekti. Gençlere,

— Örgüt için para gerekli. İlkin bankaları soyacaksınız. Zenginlerden zorlayarak para alacaksınız! dedi.

Gençler, örgüt başkanının buyruğunu yerine getirmeye başladılar. Bankalar basılıyor, zenginler kaçırılıp soyuluyordu. Padişah, gizli örgütün başkanı olduğundan, bu örgütün içine kendi adamlarını, ajanlarını, muhbirlerini ve insan kılığına girmiş olan köpeklerini, sokmuştu. Hangi örgüt üyelerinin hangi bankayı ne zaman soyacağını, hangi zenginin rehin alınacağını padişah önce biliyordu. Buyüzden gençler suçüstü yakalanıyordu. İçlerinde vurulup öldürülenler de oluyordu.

Halk, toplumun düzenini bozan bu soyguncular, bu zenginlik düşmanlarına kızmaya başlamıştı. Padişaha duyuimakta olan kızgınlık, şimdi işçilerden ve öğrencilerden oluşan bu gençlere yönelmişti. Ama padişah, halkın nefretinden büsbütün sıyrılmak için, düşmanlığı başkalarına çevirmenin daha başka yollarını da aradı. Bir gece örgüt üyelerine,

— Biz bu hain padişahı böyle düşüremeyeceğiz... dedi.

Yurtları ve halklarının yararına bir iş yapmaya can atan gençler,

Ne yapmalıyız diye sordular.

Padişah,

— Sabotajlar yapmalısınız, yangınlar çıkarmalı, yakıp yıkmalı, kitapçıları basmalı, bize karşı olanları öldürmelisiniz! dedi.

İçlerinde akıllı olanlar, bu buyruğa karşı gelmek istedilerse de örgüte sızmış olan padişahın ajanlarının kışkırtmalarıyla bu sözlere kandılar. Yakıp yıkmalar, sabotajlar, yangınlar, öldürmeler başladı.

Artık halk padişaha kızgınlığını unutmuş ülkeyi bu kargaşaya sürükleyenlere kızıyordu. Ama yine de padişaha olan kızgınlık büsbütün sönmüyordu.

Padişah sarayındayken, padişah olarak,

— Ülkeyi kargaşaya sürükleyenlerin başları ezilecek; diyor, ama halktan biri kılığına girip gizli örgütün başkanı olunca gençleri, daha çok kargaşa çıkarmaları için kışkırtıyordu. Bir toplantıda gençlere,

— Arkadaşlar, padişahı, öldürmekten başka kurtuluşumuz yoktur! dedi.

Gençlerden biri,

— Padişah alçağının koruyucu askerleri var, sarayına nasıl gireriz? diye sordu.

Padişah,

— Siz o işi bana bırakın, ben padişahı öldürecekleri saraya gizlice sokmayı sağlarım.. dedi.

Padişahı öldürme hazırlıkları süredursun padişah da ülkenin en usta heykelcisine kendisinin mumdan bir heykelini yaptırdı. Mum-

dan heykeli tıpkıtıpkısına padişaha benziyordu. Mumdan heykelin sırtına incili padişah kaftanı, başına da üç tuğla padişah kavuğu geçirdi. Yani mumdan heykel, tıpkı padişah gibi giydirildi. Padişahın tahtına mumdan heykeli oturttu. Bu heykelin içine de tavuk kanı doldurulmuştu.

Padişah, kendisini öldürmek için saraya girecek olan gizli örgüt üyelerinin geçeceği yollarda nöbetçi asker bırakmadı. Saray bahçesinin ve sarayın yolları boştu. Kendisi de padişahı öldürecek olan gizli örgüt üyelerinin başına geçti.

— Haydi arkadaşlar! Şu hain, şu alçak padişahı öldürelim!.. dedi.

Saray bahçesine daldılar. Hiçkimse karşılarına çıkmadı. Saraya girdiler. Padişahın olduğu odanın kapısını açtılar, padişah tahtında oturuyordu.

Halk kılığına girip padişahı öldüreceklerin başına geçmiş olan padişah, tahtta oturan mumdan padişaha.

— Hain alçak diye abğırıp kılıcını çekti. Üstüne yürüdü.

Boynuna bir kılıç vuruşta, başını gövdesinden ayırdı. Mumdan padişahın içindeki tavuk kanları yerlere yayıldı.

Gençler,

— Kurtulduk, kurtulduk! diye sevinçle bağırışmaya başladılar.

Gençler, gizli örgütlerinin başkanını, boşalan tahta oturtup padişah yaptılar. Böylece padişah kendi kendini öldürmüş, kendinden boşalan tahtına kendi oturmuş oldu.

Kente dağılan gençler de,

— Bir alçak hainden kurtuldu halkımız. Ülkemize yeni bir düzen gelecek! diye sevinç çığlıkları atmaya başladılar.

Halkın düşmanı olduğu padişah da yeniden halkın sevgilisi oldu.

Bu masal hemen her ülkenin tarihinde birkez geçmiştir. Tarihler, bu masaldan çıkarılacak dersi şöyle yazmaktadırlar:

«Çocuklar! Siz siz olun, yerine koyacağınız yeninin ne olduğunu iyice bilmeden eskiyi değiştirmeye kalkmayın! Yoksa yeni sandığınız şey yine kılık değiştirmiş eski olur. O zaman her şey eskisinden de kötüye gider.»

KÖYLERİN EN İYİSİ BİZİM KÖY

Fatma'nın Kınalı Kız adında bir ineği vardı.

Bir sabah Fatma ahırda ineğini sağıyordu.

Fatma'nın ayağı bakraca takıldı. Süt dolu bakraç devrildi. Sütler yere döküldü.

Fatma çok üzüldü. Büyük bir korkuya kapıldı. Çünkü ablası Ayşe, sütün döküldüğünü duyarsa çok kızardı.

Fatma, boynundaki bir sıra altını çıkardı. Altınları ineğin boynuna taktı. Sonra ineğe dedi ki:

— Benim güzel Kınalı Kız'ım, altınlarım senin olsun. Ama ablama, sakın bakracı devirdiğimi, sütü döktüğümü söyleme emi?

Kınalı Kız, Fatma'nın dediklerini anlamış gibi başını salladı. Sanki «Söylemem peki...» demek istiyordu.

Ahırın kapısı açıldı. Fatma'nın ablası Ayşe ahıra girdi. İneğin boynunda altınları görünce şaşırdı. Kardeşine sordu:

— Fatma, bu ne?

Fatma da ablasına olanları anlattı:

— Ablacığım, süt sağarken ayağım bakraca takıldı. Bakraç devrildi. Bakraçtaki süt döküldü. Sütün döküldüğünü, Kınalı Kız sana söylemesin diye, ben de altınlarımı onun boynuna taktım.

Ayşe durumu öğrenince korktu. Çünkü annesi, sütün döküldüğünü duyarsa çok kızardı.

Ayşe, başındaki ipek başörtüsünü çıkardı. İneğin başına örttü. İneğe dedi ki:

— Benim güzel Kınalı Kızım. İpek başörtüm senin olsun. Ama anneme, kardeşim Fatma'nın sütü döktüğünü sakın söyleme, emi?

Kınalı Kız, bu sözleri anlamış gibi başını salladı. «Peki, söylemem...» demek istiyordu.

Ahırın kapısı açıldı. Fatma'nın annesi girdi. İneğin boynunda altınları, başında ipek örtüyü görünce şaşırdı. Büyük kızı Ayşe'ye

sordu:

— Bu nedir böyle?

Ayşe de annesine anlattı:

— İneği sağarken Fatma'nın ayağı takılmış. Bakraç devrilmiş. Bakraçtan süt dökülmüş. Kınalı Kız, sütün döküldüğünü sana söylemesin diye, Fatma altınlarını Kınalı Kız'ın boynuna takmış. Ben de ipek başörtümü onun başına örttüm.

Anneleri korktu. Çünkü kocası, sütün döküldüğünü duyarsa çok kızardı.

Anne, kendi omuzundaki sırmalı şalı aldı, ineğin sırtına sardı. Sonra ineğe dedi ki:

— Benim güzel Kınalı Kız'ım. Bu sırmalı şalım senin olsun. Ama kocama küçük kızım Fatma'nın sütü döktüğünü sakın söyleme, olur mu?

Kınalı Kız başını salladı. Sanki, «Peki, söylemem» demek istiyordu.

Ahırın kapısı yine açıldı. Bu kez gelen Fatma'nın babasıydı. Baba, ineğin boynunda altınları, başında ipek örtüyü, sırtında sırmalı şalı görünce şaşırdı. Karısına sordu:

— Nedir bunlar?

Karısı da olup biteni anlattı:

— Küçük kızımız Fatma'nın ayağı takılmış. Bakraç devrilmiş. Bakraçtaki süt dökülmüş. Kınalı Kız, sütün döküldüğünü sana söylemesin diye, Fatma altınlarını onun boynuna takmış. Ayşe de ipek örtüsünü Kınalı Kız'ın başına örtmüş. Ben de sırmalı şalımı onun sırtına koydum.

Baba, durumu öğrenince, bunları oğlunun duymasını istemedi. Çünkü, evi geçindiren oğlu Ahmet'ti. Ahmet, sütün döküldüğünü duyarsa çok kızardı.

Baba da, cebinden gümüş köstekli saatini çıkardı. Bunu, ineğin beline doladı. Sonra ineğe dedi ki:

— Benim güzel Kınalı Kız'ım. Gümüş köstekli saatim senin olsun. Aman, oğlum Ahmet'e, Fatma'nın bakracı devirdiğini, sütü döktüğünü sakın söyleme, emi?

İnek başını salladı. Sanki kendi dilince, «Peki, söylemem...» demek istiyordu.

Yine ahırın kapısı açıldı. Bu kez gelen Ahmet'ti. Ahmet, ineğin boynunda altınları başında ipek başörtüyü sırtında sırmalı şalı, belinde gümüş köstekli saati görünce şaşırdı. Babasına sordu:

— Baba, nedir bunlar?

Babası da oğluna açıkladı:

— Süt sağarken küçük kardeşin Fatma'nın ayağı takılmış bakraca. Bakraç devrilmiş. İçindeki süt dökülmüş. Kınalı Kız, sütün döküldüğünü kimseye söylemesin diye, Fatma altınlarını Kınalı Kız'ın boynuna takmış. Ayşe de başörtüsünü başına örtmüş. Annen de sırmalı şalını sırtına koymuş. Ben de, sütün döküldüğünü sana söylemesin diye, gümüş köstekli saatimi Kınalı Kız'ın beline doladım.

Ahmet, kendisine anlatılanları dikkatle dinledi. Sonra, bütün bunların ne anlama geldiğini düşündü. Ama hiç bir anlam veremedi. «Bunların hepsi de şaşırmış!» diye içinden geçirdi. Kendi kendine, «Artık ben bu delilerin arasında yapamam. Kendime başka bir köy bulmalıyım.» dedi.

Ahmet, heybesine azık koydu. Eline sopasını aldı. Heybesini sırtına vurup yollara düştü. Akıllı insanların yaşadığı bir köy bulacak, orada yaşayacaktı.

Ahmet, gide gide bir köye vardı. İçinden «Burası, güzel bir köy, burda kalırım.» dedi.

Köyün giriş yoluna adamlar toplanmıştı. Ortalarında bir eşek vardı. Eşeğe tahıl dolu bir çuval yüklüyorlardı. Ama eşeğin bir yanı boş olduğundan, öbür yanına tahıl çuvalını yükleyince, dolu çuval eşeğin sırtından kayıp düşüyordu. Boyuna deniyorlar, ama bir türlü çuvalı eşeğe yükleyemiyorlardı.

Ahmet onlara dedi ki:

— Eşeğin iki yanına da yük vurun, yükler dengede dursun. O zaman düşmez.

Ahmet'in dediğini yaptılar. Tahıl ağırlığınca taş tartıp, başka bir çuvala bu taşları doldurdular. Eşeğin bir yanına tahıl dolu çuvalı, öbür yanına da taş dolu çuvalı yüklediler. Yükler ağır olduğundan eşek taşıyamadı, devrildi.

Ahmet onlara şöyle dedi:

— Ne diye boşu boşuna taş yüklediniz eşeğe? Tahılı ikiye ayırıp iki çuvala üleştirin.

Ahmet'in dediği gibi yaptılar. Tahılın yarısını bir çuvala, öbür yarısını da başka bir çuvala koydular. Sonra o iki çuvalı, eşeğin iki yanına yüklediler. Eşek de tıkır tıkır yürümeye başladı.

Bunun üzerine köylüler, Ahmet'e şöyle dediler:

— Sen çok akıllı bir çocuksun. Bizim köye yerleş. Her zaman bize akıl ver!

Ahmet de onlara dedi ki:

— Ben sizin gibi şaşkınlar arasında yaşayamam.

Sonra yürüdü, gitti.

Ahmet gide gide bir başka köye vardı. Burası da güzel bir köydü. Ahmet içinden, «Ar-

Köy alanında köylüler toplanmıştı. Bir delikanlı, bir evin çatısına çıkmıştı. Yerde iki kişi vardı. Yerdeki bu iki kişi, ellerinde bir tık bu güzel köyde kalırım» dedi.

şalvar tutuyordu.

Ahmet onlara,

— Burda ne yapıyorsunuz? diye sordu.

Onlar da Ahmet'e şöyle dediler:

— Evin çatısındaki delikanlı şalvar giyecek.

Çatıdaki delikanlı şalvara doğru yere atladı. Ama şalvarın içine düşemedi, yere düştü. Yere düşünce başı yarıldı.

Ahmet onlara,

— Şalvar öyle giyilmez! dedi.

Köylüler,

— Ya nasıl giyilir? diye sordular.

Ahmet de onlara şalvarın nasıl giyileceğini göstererek öğretti.

— Sen çok akıllı bir çocuksun. Bizim köye yerleş de bize akıl ver!

Ahmet:

— Ben sizin gibi şaşkınlar arasında yapamam! dedi.

Ahmet yürüdü gitti.

Gide gide, Ahmet başka bir köye vardı. Burası çok güzel bir köydü. Ahmet içinden, «Bu köyde kalırım.» diye geçirdi.

Köy alanında adamlar toplanmıştı. Bir ağacın gövdesine ot bağlamışlardı. Birkaç kişi bir ineği sırtlarına alıp havaya kaldırıyorlardı.

Ahmet onlara:

— Ne yapıyorsunuz böyle? diye sordu.

Onlar da:

— İneğe taze ot yediriyoruz... dediler.

Ahmet:

— İneği yukarı kaldıracağınıza, otu aşağı indirsenize! dedi.

Ahmet'in dediğini yaptılar. İnek, önüne konulan otu yemeye başladı.

Ordaki adamlar Ahmet'e dediler ki:

— Sen akıllı bir çocuksun. Bizim köye yerleş. Bize akıl ver!

Ahmet onlara şöyle dedi:

— Ben, sizin gibi şaşkınlar arasında yaşayamam!

Ahmet yürüdü gitti.

Gide gide Ahmet bir başka köye vardı. Burası çok güzel bir köydü. Ahmet içinden, «Ne olursa olsun, bu köyde kalırım.» dedi.

O köyde o gün düğün vardı. Düğün alayının önünde, at üstünde gelin gidiyordu. Gelin, düğün evinin kapısına geldi. Gelini attan indirmeden kapıdan sokmak istediler. Çok uğraştılar, ama kapıdan sokamadılar. Bunun üzerine içlerinden birisi:

— Atın ayaklarını keselim de gelini kapıdan sokalım... dedi.

Başka birisi de şöyle dedi:

— Yazıktır, atın ayaklarını kesmeyelim. Eşiği sökelim de gelini öyle sokalım içeri

Daha başka biri de şöyle dedi:

— Eşiğe yazık olur. En iyisi, gelinin başını keselim de kapıdan geçirelim.

Az kalsın gelinin başını keseceklerdi. Hemen Ahmet atıldı:

— Durun, ben gelini içeri sokarım.

Ahmet, gelinin canı yandığından, başını eğdi. Başını eğince, gelin atla birlikte kapıdan içeri girdi.

Bunun üzerine köylüler Ahmet'e dediler ki:

— Sen çok akıllı bir çocuksun. Bizim köye yerleş. Bize akıl ver!

Ahmet onlara,

— Sizin gibi şaşkınlar arasında yaşayamam! dedi.

Yürüdü gitti.

Ahmet çok gezdi, dolaştı. Ama kendi köyünden daha iyi bir köy bulamadı. Kendi köyüne döndü. Evine girdi. Bir de ne baksın, odayı suyla doldurup havuz yapmışlar, hamur teknesini de kayık yapmışlar, o kayığa dolmuşlar, Kınalı Kız'ı da kayığa koymuşlar. Hep birlikte odanın içinde dolaşıp duruyorlar.

Ahmet onları böyle görünce çok şaşırdı?

— Burda ne yapıyorsunuz? diye sordu.

Babası da ona dedi ki:

— Benim yiğit oğlum Ahmet'im, sen köyümüzden gittin gideli, biz de işte bu tekne içinde dolaşıyoruz.

Ahmet,

— Ne yapıyorsunuz o teknede? diye sordu.

Babası,

— Seni arıyoruz... dedi.

Ahmet gülümsedi. Kendi kendine, «Yine en iyisi bizim köydekiler. Hiç olmazsa kendi köyüm, burada kalmalıyım.» dedi.

Annesi, babası, kardeşleri Ahmet'in boynuna sarıldılar.

KAR BABA

Yılın son günüydü. Soğuklar çok arttığı için okullar bir hafta kapatılmıştı. Mehmet de bu yüzden o gün okula gitmemişti.

Mehmet'in babası hastaydı, hastanede yatıyordu. Annesiyle ablası da bir fabrikada işçiydiler. İki odalı bir gecekonduda oturuyorlardı. Pazardan başka günler hiçbiri evde kalmazdı. O gün okula gitmeyen Mehmet evde tek başına kalmıştı. Pencereden dışarıya bakıyor, lapa lapa yağan karı seyrediyordu.

Kış çok çetin geçmekteydi. Yaprakları dökülmüş ağaçlar iskelete dönmüştü. Sular buz tutmuştu. Dereler sanki aka aka yorulmuşlardı da, şimdi donmuş, dinleniyorlardı.

Evde soba yanmadığı için Mehmet üşümüştü. Karnı da acıkmıştı. Ama soğukta mutfağa gidip karnını doyurmaya üşeniyordu.

Mehmet çok hayal kuran bir çocuktu. Küçük bir ak çiçeğin rüzgârda kopup uçuşan yaprakcıkları gibi havada titreşe titreşe yere serpilen karlara bakıp dalmıştı. Yine hayaller kuruyordu. Ne olurdu sanki, kar yerine gökten un yağmış olsaydı! Kar, tıpkı toz şeker gibi yağıyordu. Ne olurdu sanki, kar yerine gökten şeker yağmış olsaydı. Kar yerine un yağmış olsaydı, yoksullar yağan unları toplar ekmek pişirirlerdi. Gökten şeker yağmış olsaydı, yoksullar şekerleri toplar, tatlı yaparlardı, pasta yaparlardı. Ama o zaman da uncular, değirmenciler, fırıncılar, tatlıcılar, şekerciler, pastacılar ne yaparlardı? Onlar istemezlerdi gökten kar yerine un şeker yağmasını. Gökten kar yerine unla şeker yağmış olsaydı, aylaklar hiç çalışmadan karınlarını doyurabilirlerdi. O zaman da aylaklarla çalışkanların hiçbir ayrımı kalmazdı.

Karlar yerde birikmişti. Mehmet dışarı çıkıp karlarda oynamayı geçirdi içinden. Yumuşacık, apak, arı-duru karlar...

Mehmet böyle düşünüp dururken, arkadaşlarının dışardan adını seslendiklerini duydu:

— Mehmeet! Mehmeeet!..

Mehmet, arkadaşı Yalçın'ın sesini tanımıştı.

Gecekonduların bittiği yerde sıra sıra apartmanlar başlardı. Yalçın'lar, o apartmanlardan birinde oturuyorlardı.

Yalçın'la Mehmet bir okula gidiyor, bir sınıfta okuyorlardı.

Mehmet,

— Geliyorum! diye Yalçın'a seslendi. Sokağa fırladı.

Kızlı, oğlanlı beş-on çocuk alanda toplanmıştı.

Yalçın'ın elinde bir kürek vardı.

Mehmet,

— O kürek ne olacak? diye sordu.

Yalçın,

— Kardan adam yapacağız, dedi.

Sonra Yalçın bütün çocuklara seslendi:

— Haydi arkadaşlar, iş başına! Önce kar toplayıp yığalım şuraya!

Çocuklar büyük cabayla çalışmaya giriştiler. Onları gören başka çocuklar da evlerinden çıkmışlardı.

Çocukların çoğu sıkı giyinmiş, soğuğa karşı korunmuştu. Kalın tabanlı ayakkabıları, ellerinde içi yünlü eldivenleri vardı. Sıcacık tutan kalın paltolar giyinmişlerdi. Yün atkılar sarınmışlardı. Kimisi de Mehmet gibi paltosuzdu. Üstelik Mehmet'in ayakkabılarının tabanı da delik olduğu için, ayakkabısına bir kar suyu giriyor, ayakları ıslanıyordu. Mehmet önceleri üşüyordu. Ama kardan adam yapmak için çalıştıkça kızıştı, ısındı, terledi bile...

Karları toplayıp yığdılar. O karlardan bir insan heykeli yapmaya başladılar. Kocaman bir başın altında iri bir gövde, iki yanda iki kocaman kol... Şimdi sıra kardan adamı, Kar Baba biçimine sokmaya gelmişti. Bunun için de her çocuk evinden bir şey getiriyordu. Co-

cuklardan biri, evinden getirdiği havucu, Kar Baba'nın suratının ortasına soktu. Bu havuç, Kar Baba'nın burnu olmuştu.

Bir çocuk da evinden kocaman bir saksı getirip Kar Baba'nın başına geçirdi. Bu saksı, Kar Baba'nın şapkası olmuştu. Çocuklardan biri de getirdiği iki topak taşkömürünü, havucun iki yanına soktu. Böylece Kar Baba'ya iki göz yapmış oldu. Bir çocuk da portakal kabuklarından Kar Baba'ya iki güzel kulak yaptı. Bir kız, koşa koşa evinden getirdiği eski perde saçağını, Kar Baba'ya sakal yaptı. Kar Baba'nın bıyıkları pırasa püskülündendi. Bir oğlan da evinden getirdiği tavan süpürgesinin sapını, Kar Baba'nın kolunun altına sıkıştırdı.

Kar Baba, sanki canlıymış gibi dimdik, dipdiri duruyordu. Çocuklar, koca başlı, koca karınlı Kar Baba'ya bakıp bakıp sevinçle el çırpıyorlar, kahkahalar atıyorlardı. Kar Baba'nın çevresinde döne döne koşup oynuyorlardı. Başarılarından kıvanç duymuşlardı.

Yavaş yavaş akşam karanlığı çöküyordu. Anneleri, babaları, ağabeyleri, ablaları, alanda krlr içinde oynyn çocuklrı evlerine çağırıyorlardı. Bu gece evlerde yılbaşı eğlenceleri düzenlenecekti. Daha şimdiden evlerde yılbaşı sofraları kurulmaya başlamıştı bile.

Çocuklar birer, ikişer evlerine gittiler. Alanda Mehmet'ten başka kimse kalmadı. Mehmet'in annesiyle ablası daha işten dönmemişlerdi.

Mehmet yine hayaller kuruyordu. Kar Baba'nın burda bütün geceyi yalnız başına geçireceğini düşündükçe içleniyordu. Kar Baba'yı karşısında canlıymış gibi görmeye başladı. Ona sordu:

— Yalnız kalınca geceleyin canın sıkılmaz mı Kar Baba?

Bir ses Mehmet'e cevap verdi:

— Sıkılır elbette.

Kimdi bu sözleri söyleyen? Kar Baba'nın dudakları mı kımıldıyordu ne? Akşamın koyu maviliğinde üstüne karlar yağdıkça, Mehmet'e, sanki Kar Baba'nın dudakları kıpırdıyor gibi gelmiş olacaktı.

Mehmet o sesi yine duydu:

— Bomboş durursam çok canım sıkılır. Hiç aylak duramam.

Konuşan Mehmet'ti. Hayal kurmasını seven Mehmet, hem kendi olarak, hem de kendini Kar Baba'nın yerine koyarak konuşuyordu. Kendi sorularına, Kar Baba'nın yerine kendisi cevaplar veriyordu:

— Aylak duramazsın da ne yaparsın Kar Baba?

Mehmet, Kar Baba'nın ayakları arasına girip, kendi sorusuna, Kar Baba'nın yerine yine kendisi cevap verdi:

— Sevdiğim bir şey yapmak istiyorum. Öyle bir iş ki, o işi yaparken, zamanın nasıl geçtiğini anlamadan coşkuyla çalışayım.

— Ne olabilir böyle iş Kar Baba?

— Elime baltayı alıp dağlara gideyim, diye düşünüyorum. Ormanlardaki kurumuş ağaçları keseyim. Kestiğim kuru ağaçları, yoksullar gecekondularının ocaklarında yaksınlar, bu yılbaşı gecesini evlerinde sıcacık geçirsinler.

— Çok güzel, çok güzel Kar Baba...

— Yılbaşı gecesi çocuklar hediyeler alır. Ama yoksul çocukların, hediye verecek kimseleri yoktur. Onun için, yoksul çocuklara öyle hediyeler yapıp vereyim ki, o hediyelerden başka hiçbir çocukta olmasın, diyorum..

— Çok güzel, çok güzel Kar Baba...

— Benim elimden terzilik, ayakkabıcılık da gelir. Yoksul çocuklar için, giysiler, paltolar dikeyim, onlara sağlam ayakkabılar yapayım, diyorum.

— Çok, çok güzel Kar Baba...

— Sonra düşünüyorum ki, bir fırın kurup yoksullar için ekmekler pişireyim...

— Sıcacık, yumuşacık taze ekmekler... derken, Mehmet'in ağzı sulandı.

Bu sırada Mehmet'in annesiyle ablası işten dönmüşler, onu eve çağırmışlardı. Mehmet evine koştu. Annesi saç sobayı tutuşturdu. Ablası da sofrayı kurdu. Sofraya oturdular. Karnı aç olduğu halde Mehmet yemek yiyemedi. Başı ağrıyor, gözleri kararıyor, midesi bulanıyordu. Annesi, elini Mehmet'in başına koydu. Mehmet'in ateşi vardı. Karların içinde oynarken, paltosu olmadığından, ayakkabıları da su aldığından üşütmüş, hastalanmıştı.

Anesi ilâç verip Mehmet'i yatağına yatırdı. Ateşler içinde yanan Mehmet, uykusunda sayıklamaya başladı. Gördüğü düşte, yine Kar Baba'yla birlikteydi. Kar Baba, alana karları yığıyor, yığdığı bu karlardan bir yapı kuruyordu.

Mehmet,

— Orda ne yapıyorsun Kar Baba? diye

sordu.

Kar Baba,

— Fırın yapıyorum Mehmet, dedi.

— Ne olacak o fırında?

— Yoksullar, hastalar, kimsesizler, sakatlar için ekmek pişireceğim. Hadi sen de yardım et Mehmet.

Mehmet yardım için yekindi, ama ne yapacağını bilmiyordu.

— Söyle, ne yapayım Kar Baba? diye sordu.

Kar Baba,

— Temiz karları topla, getir yığ buraya, dedi.

Mehmet bir yandan karları toplayıp yığarken, Kar Baba da kardan yaptığı ocağa, çalı, çırpı dolduruyordu. Kar Baba, ocaktaki çalı çırpıyı yakıp tutuşturdu. Fırının ocağı gürül gürül yanmaya başladı.

Mehmet'in yığdığı karlar, Kar Baba'nın elinde un oluyordu. Kar Baba, bu unları kar suyuyla karıp hamur yapıyor, hamurları yoğurup parça parça fırın küreğinin üzerine diziyordu. Sonra bu ekmek hamurlarını kürekle fırına sürüyordu. Kızmış olan fırında ekmekler pişiyordu. Pişkin ekmek kokuları ortalığa yayılmıştı.

Kar Baba, Mehmet'e,

— Hadi git de, yoksulları, hastaları, işsizleri, açları sakatları çağır. Hepsi gelsin. İstedikleri kadar ekmek alsınlar. Buraya gelemeyecekler için de alıp götürsünler! dedi.

Mehmet sevinç içinde atlaya zıplaya koştu. Sanki kanatlanmıştı da gecekonduların damları üstünden uçuyordu. Var sesiyle bağırmaya başladı:

— Heey duyduk duymadık demeyin... Duyanlar, duymayanlara söylesin. Hastalar, sakatlar, işsizler, açlar, yoksullar, koşun koşun!.. Kar Baba hepinize ekmek dağıtacak... Koşun gelin!

Mehmet'in sesi, havada büyüye büyüye yankılanıyor, bütün kenti sarıyordu.

Gecekondu mahallesinin dört bir yanından yoksullar, açlar, işsizler, sakatlar, hastalar akın akın gelmeye başladılar. Fırının çevresine doluştular.

Kardan yapılmış fırın ocağı yalaz yalaz yanıyordu. İyice kızmış olan fırındaki ekmekler kabarıp, kızarıp pişiyordu. Kar Baba pişen ekmekleri alıp alıp ordakilere dağıtıyordu. İki-üç ekmek alan gidiyordu. Kimisi de pişkin ekmekleri getirdikleri çuvallara, sepetlere, torbalara dolduruyordu. Umarsızlar, körler, çolaklar, topallar ekmekleri kapışıyorlardı. İstedikleri kadar alıyorlardı. Kar Baba'ya dua ediyorlardı.

— Çok yaşa Kar Baba!

— Varol aKr Baba!

— Sağol Kar Baba!

— Eksik olma Kar Baba!..

Kar Baba hiç durmadan çalışıyordu. Bir yandan ellerinin arasında un oluveren karlardan yaptığı ekmek hamurlarını kürekle fırına sürüyor, bir yandan da pişen ekmekleri kalabalığa dağıtırken kıvançla onlara sesleniyordu:

— Alın, alın istediğiniz kadar alın! Hiç kimse aç kalmasın!

Kar Baba, yalınayak çocuklara, soğuktan titreşen yaşlılara, kucaklarında çocuklarıyla bekleşen kadınlara ekmek sunuyordu. Ekmekleri alanlar gidiyor, gelenlerin sayısı gittikçe artıyordu.

Kar Baba, fırın ocağının yalaz yalaz ateşi karşısında çalıştıkça terliyor, terledikçe de kardan teni gittikçe eriyordu. Ekmek çıkarmak için fırına her sokuşunda kardan elleri eriyip küçülüyordu. Parmakları ocağın ateşinden, fırının sıcağından erimişti. Göğsünü ateşe verip hamurları kürekle fırına sürerken de göğsü durmadan terliye terliye eriyordu. Kolları da erimeye başlamıştı. O sıcaktan eriye eriye, küçüle küçüle hiç durmadan çalışırken, yoksullar da daah çok gelip fırının önüne yığılıyorlardı. Kar Baba, gelenlerin hiçbiri aç kalmasın, ekmeksiz kalmasın diye gittikçe daha hızlı çalışıyor, daha hızlı çalıştıkça da daha çabuk terleyip eriyordu.

Mehmet, gözünün önünde Kar Baba'nın eriyip yok oluşunu gördükçe korkudan titreyerek ona seslendi:

— Kar Baba! Kar Babaaa!..

Kar Baba eriye eriye öyle küçülmüştü ki, nerdeyse artık görünmeyecekti. Sesini duyurmak için Mehmet daha çok bağırdı:

— Kar Baba! Kar Babaaa!..

Mehmet yatağında öyle bağırmıştı ki, annesiyle ablası koşup yanına geldiler.

Annesi:

— Neyin var oğlum, neden öyle bağırdın? dedi.

Mehmet uyanmıştı. Gülümseyerek, annesine, ablasına baktı. Yeni yılın ilk günüydü.

İkindi olmuştu. Mehmet hasta olduğu için, o saate kadar kendini bilmeden, düşler görerek uyumuştu. Ama şimdi iyiceydi. Annesinin verdiği ilâç iyi gelmişti.

Mehmet yatağında doğruldu. Pencereden dışarıya baktı.

— Hani karlar? Ne oldu? diye annesine sordu.

Annesi,

— Bütün gece yağmur yağdı, karları eritti... dedi.

Ablası da,

— Bütün gün de hava açıktı, güneş vardı.

Mehmet, pencereden alana, alandaki Kar Baba'ya baktı. Kar Baba, tıpkı düşünde gördüğü gibi erimişti; ama fırın sıcağından değil, gece yağan yağmur, gündüz açan güneş yüzünden eriye eriye yok olmuştu. Kar Baba'dan geriye, perde saçağından sakalı, pırasa püskülünden bıyığı, havuçtan burnu kalmıştı. Saksıdan şapkasıyla, süpürgesi, portakal kabuğundan kulakları yerdeydi. İki kömür topağından yapılma gözleri de yere düşmüştü.

Hayal kurmasını seven Mehmet, annesine,

— Çok güzel bir rüya gördüm, dedi.

Annesi,

— Anlatsana oğlum... dedi.

Mehmet buğulanan gözleriyle alanda Kar Baba'dan arta kalanlara baktı,

— Çok, çok güzel bir rüyaydı, ama hatırlayamıyorum... dedi.

«Gördüğüm düş gerçek olsaydı!» diye içinden geçirdi.

BİR GIDIM BAL

Bir zamanlar, bir ülkenin bir kentinde yaşlı bir tefeci yaşardı. Çok cimri, insafsız bir adamdı. Borç verdiği kimselerden yüksek faiz isterdi. Borçlarını zamanında ödeyemeyenlerin mallarını, evlerini ellerinden alırdı. Hiç acıması yoktu. Bu yüzden de çok zengindi.

Günlerden birgün bu tefecinin canı bal istemişti. Uşağını çağırdı. Ona şöyle dedi:

— Balkapanına git. Balcılardan yarım okka bal al da gel! Gözünü aç, balcılar seni kandırmasınlar. Hem balın en iyisinden, hem de en ucuzundan olsun. Kabın darasını iyi tarttır. Çok sıkı pazarlık et.

Uşak,

— Başüstüne! dedi.

Mutfaktan bir çanak alıp bal satılan Balkapanına gitti. Orda balcılar, ballarını överek şöyle satıyorlardı:

— Balların en iyisi burda... Buyrun, gelin, balın benden alın!

— Hani, halis bal, katkısız isteyenler...

— Yediçiçek dağlarının mis kokulu ballarını satıyorum.

— Çam çiçeği balı burda, mis kokulu, dağ kokulu...

Tefecinin uşağı, efendisinden öğrendiği gibi, balcılarla çekişe çekişe pazarlık etti. Sonunda okkası altmış akçeye satılan balı, yirmi akçeye indirtti. Elindeki çanağa yarım okka bal koydurdu. Evin yolunu tuttu.

Uşak, bal dolu çanak elinde giderken bir yaşlı, yoksul kadın, ona,

— Oğlum, birazcık beni dinler misin? dedi.

Tefecinin uşağı diliyle «Pırrt, pırrrt!» diye sesler çıkararak yaşlı kadınlar alay etti.

Yaşlı kadın,

— Bir torunum var, dedi, beş yaşında, melekler kadar güzel bir kız...

Uşak,

— Pırrt... Bana ne senin torunundan? Çekil yolumdan!... Pırrrt!... dedi.

Yoksul kadın, uşağa şöyle yalvardı.

— Ne olur dinle beni a oğlum. Torunum çok hasta, çok zayıf. Hekimlere gösterdim. Hekimler, her sabah bir gıdımcık bal yerse iyi olacağını söylediler.

Uşak,

— Pırrt, pırrt... İşte orda Balkapanı, git de ordan al. Pırrt, pırt! diye alay etti.

Yaşlı, yoksul kadın da şyle ilendi:

— Torunum ölecek diyorum da taş yüreğin yumuşamıyor. Bir de üstelik pırt pırt diye benimle alay ediyorsun. Seni gidi tefecinin uşağı seni! Dilerim, o elinde tuttuğun çanaktaki baldan her kim yerse, senin gibi pırt pırt pırtlasın!

Yaşlı, yoksul kadın, tefecinin uşağına işte böyle ilençler yağdırarak ağlaya ağlaya gitti. Uşak, kadının arkasından hâlâ pırt, pırt, diye sesler çıkrarak alay ediyordu.

Uşak, eve giderken, elindeki çanaktan bir parmak bal alıp yedi. Balı yer yemez, elinde olmadan, «Pırt, pırt!» diye pırtlamaya başladı.

Uşak eve gelince, efendisi tefeci sordu:

— Balı aldın mı?

Uşak,

— Pırt aldım, pırt! dedi.

Tefeci, uşağının kendisiyle alay ettiğini sanıp çok kızdı.

— Ne diye pırtlıyorsun öyle? diye bağırdı.

Uşak da şöyle dedi:

— Pırt... Elimde olmadan pırtlıyorum, pırt...

Çanaktaki balın tadına bakan tefecinin karısı,

— Pırt... Çok güzel balmış, pırt pırt... dedi.

Tefeci, karısına,

— Sen de mi benimle alay ediyorsun? diye bağırdı.

Karısı da,

— Pırt, alay etmiyorum, pırt... dedi.

Tefeci balı yiyince, pırt pırt demeye başladı:

— Pırt... Kendimi tutamıyorum, pırtlıyorum, pırt... Bu ne biçim balmış, pırt...

Tefeci, karısı, uşağı, üçü birden, karşılıklı pırtlamaya başladılar:

— Pırt...

— Pırt pırt...

— Pırt, pırrrrt, pırt!..

Hep birlikte, o kentin Belediye Başkanına çanak dolusu balı götürdüler. Pırtlaya pırtlaya durumu anlattılar.

Söylenenlere inanmayan Belediye Başkanı da, baldan bir parça yiyince,

— Pırt... Bu ne biçim balmış böyle, pırrrt.. dedi.

Hep birlikte, balı o kentin Kadı'sına götürdüler. Belediye Başkanı, Kadı'ya şöyle dedi:

— Pırt, Kadı Efendi hazretleri, bu baldan her kim yerse, işte bizim gibi pırt pırt pırtlıyor, pırrrrt!..

Kadı, karşısında durmadan pırtlayanlara kızarak bağırdı:

— Susun! Huzurumda pırt pırt pırtlamayın!

Tefeci, Kadı'ya şöyle dedi:

— Pırt! Biz isteyerek pırtlamıyoruz ki.. Pırt. Bu baldan kim yerse pırtlıyor, pırrrt...

Kadı hazretleri de çanaktaki balın tadına baktı. O da öbürleri gibi pırtlayarak,

— Pırt... Bana ne oldu böyle? Pırrt... Neden pırtlıyorum ben? Pırrrt, dedi.

Bunun üzerine Kadı, balı satın alan uşağı sorguya çekti. Uşağın, yolda bir yaşlı, yoksul kadınla alay ettiğini, o kadının da «Her kim bu baldan yerse pırt pırt pırtlasın!» diye ilendiğini öğrendi. Bunun üzerine Kadı,

— Pırt... Çabuk telââl çıkarılacak! Pırt... O kadın her kim ise hemen bulunacak!.. Pırrt! diye buyruk verdi.

Çıkarılan tellâl, o kentin sokaklarında, alanlarında şöyle bağırdı:

— Ey ahaliiii... Duyduk, duymadık demeyin! Duyanlar duymayanlara iletsin! Kadı hazretlerinin buyruğudur. Bugün bir yaşlı, yoksul kadın, hasta torunu için bir gıdım bal vermeyen tefecinin uşağına ilenmiş. O kadın her kim ise, hemen Kadı Hazretleri'ne gidecek; o kadını bilenler, görenler, kim olduğunu Kadı Hazretleri'ne bildireceeeek!...

Bu duyuru kentte yayılınca yaşlı, yoksul kadın hemen Kadı'ya gitti. Olanı biteni Kadı'ya anlattı. Kadı da ona şöyle dedi:

— Pırt... Ey hatun! Pırt İlencini geri al da, hepimizi pırt pırt pırtlamaktan kurtar. Pırrrt!..

Yaşlı kadın,

— Olur ama, şartım var, dedi.

Sonra da şartını söyledi:

— Bu tefeci, kentimizdeki bütün hasta, yoksul çocuklara her sabah birer tas bal verecek.

Kadı, tefeciye,

— Vereceksin, pırt!.. dedi.

Tefeci de,

— Başüstüne, pırt!.. dedi.

Kadı, hemen bir sözleşme yazdı. Tefeciye imzalattı. Artık, pırtlayanlar pırtlamaz oldular.

Kadı, yaşlı, yoksul kadına sordu:

— Ey iki yürekli kadın, sen kendi torunun için bu tefeciden bir şey istemiyor musun?

Yoksul kadın, gözyaşlarını silerek şöyle dedi:

— Torunum için artık hiç kimse bir şey yapamaz, çok geç... Benim dünya güzeli torunum hastalıktan kurtulamadı, öldü... Kentin başka hasta çocukları balla beslenip sağlıkla yaşasınlar!

DOĞ GÜNEŞİM DOĞ

Kayadibi adında bir köy vardı. Köyün evleri, bir ulu kara kayanın dibinde kurulmuştu. Onun için bu köye Kayadibi adı verilmişti.

O ulu kara kaya, köyün doğusundaydı. Bunun için de güneşin doğuşu, köyden görünmezdi. Başka yerlerde sabah olur, öğle olur, ikindi olur, ancak ondan sonra güneş kara kayanın doruğunu aşardı. Kayadibi köyüne güneşin ışıkları çok geç serpilirdi.

Kayadibi'nin çocukları sabahları acıkınca, annelerine şöyle bağırırlardı:

— Anne, ekmeeek! Anne, ekmeeek!..

Anneleri de onlara şöyle derdi:

— Daha güneş bile doğmadı. Güneş doğsun da ekmek vereyim.

Oysa başka yerlerde güneş çoktan doğmuştu. Ama Kayadibi köyü daha iyice aydınanmamıştı bile.

Acıkan köy çocukları da, kara kayanın dibine gider, güneşe yalvarırlardı:

— Doğ güneşim, doğ! Doğ da annem bana ekmek versin!

Kayadibi köyünde Ali adında akıllı bir çocuk vardı.. Çok çalışkan bir öğrenciydi.

Köyün çocukları, bir gün yine kara kayanın dibinde güneşe yalvarıyorlardı:

— Doğ güneşim, doğ! Doğ da annem bana ekmek versin!

Ali, arkadaşlarına dedi ki:

— Arkadaşlar, öğretmenimizin dediğine göre, başka yerlerde güneş erken doğarmış. Bu kara kaya, köyümüzün güneşini kesiyormuş. Bu yüzden köyümüze güneş geç geliyor. Akşam da erken oluyor.

Çocuklardan biri:

— Ne yapalım, dedi, bizim köyümüz kara kayanın dibine kurulmuş. Elimizden ne gelir..

Ali o çocuğa şu cevabı verdi:

— Kara kayanın öte yanı günlük güneşlikmiş, ışıklıymış, aydınlıkmış. Çok merak ediyorum oralarını. İsterseniz hep birlikte gidip görelim.

Çocuklar sevinçle bağırıştılar:

— Hadi...

— Hadi gidip görelim...

— Gidelim çabuk, hadi...

Çocuklar, taşlardan taşlara atladılar. Kayalardan kayalar çıktılr. Tepelere tırmandılar.

Ali, kara kayanın arasından dar bir geçit buldu. Geçitten ileriye yol vardı. Arkadaşlarına seslendi:

— Çocuklar, yol buldum. Burda bir geçit var... Buraya gelin!..

Çocuklar, Ali'nin bulduğu geçite koşup geldiler.

Hep birlikte kara kayanın öte yanına geçtiler. Burası apaydınlık, güneşten pırıl pırıl geniş bir alandı. Yemyeşil çayırlıktı. Gür otlar vardı. O aydınlık alanın çevresini ağaçlar kaplamıştı. Ağaçların arasından arı, duru bir su akıyordu.

Çocuklar o çayırlıkta sevinç içinde koştular, atlayıp zıpladılar, oynadılar.

Ali, arkadaşlarına şöyle dedi:

— Arkadaşlar! Köyümüzü kara kayanın dibinden bu güneş gören yana taşıyalım. Evlerimizi bu güzel alanda kuralım. Hem de burası, evlerimize uzak bir yer de değil!..

Çocuklar el çırpıp sevinçle bağrıştılar:

— Taşıyalım evlerimizi.

— Buraya taşınalım.

— Bu güzel yere gelelim.

— Kurtulalım kaya dibinden.

Ali, arkadaşlarına dedi ki:

— Daha önce gidip büyüklerimize danışmalıyız. Buranın daha güzel, daha ışıklı, daha aydınlık olduğunu onlara anlatmalıyız.

Çocuklar,

— Hadi öyleyse, gidip babalarımıza söyleyelim... dediler.

Ali'yle arkadaşları Kayadibi köyüne döndüler. Köy kahvesine girdiler. Ali, kahvedeki büyüklere, yaşlılara şöyle dedi:

— Amcalarım! Dayılarım! Ağabeylerim! Köyümüz, kara kaya yüzünden güneş almıyor. Güneş almadığı için de köyümüzde hastalık çok oluyor. Küçük çocuklar gelişemiyor. Tarlalarımız verimli değil. Ürünlerimiz bol yetişmiyor.

Köyün ak sakallı bir yaşlısı şöyle dedi:

— Dediklerinin hepsi doğru Ali oğlum. Ama köyümüz baştan buraya kurulmuş. Kara kayayı başka yere taşıyamayız ya... Ne yapalım?

Ali de şöyle dedi:

— Kara kayayı taşıyamayız ama, evlerimizi kara kayanın öte yakasına taşıyabiliriz. Oralarını biz gidip gördük. Aydınlık, ışık, gü-

zel, geniş yerler. İşte evlerimizi oralara yeniden kurarız.

Kahvedekiler, Ali'nin sözlerine güldüler. Onunla alay ettiler.

Günlerden bir gün, Kayadibi köyüne yoksul bir derviş geldi. Derviş çok zayıftı, hastaydı. Yüzü solmuş, sararmıştı. Açlıktan bitikti.

Derviş geldiğinde, köyün çocukları kara kayanın dibinde güneşe yakarıyorlardı:

— Doğ güneşim, doğ! Doğ da annemiz bize ekmek versin!

Derviş çocuklara:

— Niçin böyle yakarıyorsunuz? diye sordu.

Ali cevap verdi:

— Çünkü bu kara kaya güneşimizi kapıyor. Köyümüzde sabah geç oluyor. Başka yerler gibi köyümüze de erken doğsun diye güneşe yakarıyoruz.

Derviş:

— İsterseniz, ben bu kara kayayı burdan başka bir yere taşırım, o zaman köyünüz güneş alır... dedi.

Ali, dervişin eski püskü giysilerine baktı. Yırtık pırtık çarıklarına baktı. Soluk yüzüne, donuk gözüne baktı. Sonra ona dedi ki:

— Sen kendini bile zor taşıyorsun. Koskoca kara kayayı nasıl taşıyacaksın? Git yoluna, sen bizi kandıramazsın.

Derviş:

— Görünüşüme aldanmayın, dedi. Siz beni iyice besleyin. Beslenince ben dev gibi olurum, güçlenirim. O zaman bu kara kayayı sırtıma alır, taşırım.

Ali de ona şöyle dedi:

— Anladım. Sen kurnaz bir adamsın. Belli ki, günlerdir açsın. Kendini besletecek bir yer arıyorsun. Ama kara kayayı taşırım, diye bizi kandıramazsın. Çok açsa karnın, söyleyelim annelerimize, sana olandan biraz ekmekle azık versinler.

Derviş, Kayadibi köyünün kahvesine gitti. Önce kahvedekilere selâm verdi. Sonra köylülere şöyle dedi:

— İsterseniz, köyünüzü şu kara kayadan kurtarırız:

Köylüler merakla sordular:

— Nasıl yaparsın bunu?

Derviş açıkladı:

— Siz beni kırk gün besiye çekersiniz. Beni, fındık fıstıkla, yağla balla, baklava börekle, üzümle bademle bir güzel beslersiniz. Kırk günün sonunda ben bir dev gibi güçlenirim. Kara kayayı sırtıma alırım. Onu burdan çok uçaklara bir yere tavırım.

Köylüler sevinç içinde dervişe dediler ki:

— Hızır dedikleri sen olacaksın. Yıllardan beri senin yolunu gözlüyorduk. Peki, dediğin gibi, biz seni kırk gün besleyelim. Sen de şu kara kayayı al götür köyümüzden. Biz de gün ışığına kavuşalım. Her sabah erkenden güneşin doğuşunu görelim.

Ali, olup bitenleri duyunca, köyün büyüklerine gitti. Onlara dedi ki:

— Bu derviş kurnazın biri. Bizi kandırmak istiyor.

Ordakiler Ali'ye sordular:

— Bizi kandırdığını nereden bildin?

Ali:

— Çünkü, dedi, bir adam, o koskoca kayayı tek başına kaldıramaz.

Bir yaşlı köylü:

— Taşır... diye direndi.

Ali de onlara şöyle dedi:

— Evler taşınmaz, diyorsunuz. Sonra da koskoca kayanın sökülüp taşınacağına nasıl inanıyorsunuz? Bu kurnaz dervişin amacı, kendini bize kırk gün besletmek. Kırk gün beslendikten sonra burdan savuşup gidecek.

Büyükler Ali'ye:

— Senin aklın ermez! dediler.

O zaman Ali onlara şöyle dedi:

— Öyleyse bizim de büyüklerimizden bir dileğimiz var.

— Neymiş dileğiniz? diye sordular.

Ali anlattı:

— Bu derviş, kırk gün beslendikten sonra kara kayayı burdan taşımazsa, izin vereceksiniz, biz evlerimizi kara kayanın öte yanına taşıyacağız. Ordaki aydınlık, ışıklı alanda evlerimizi yeniden kuracağız. Olur mu?

Köylüler, dervişin kara kayayı taşıyacağına inanıyorlardı! Onun için, Ali'yi başlarından savmak istediler.

— Peki, dediler, söz veriyoruz. Kırk gün sonra derviş kara kayayı taşıyamazsa, biz evlerimizi taşıyacağız.

Sıska dervişi, köyün en güzel evinin en güzel odasına yerleştirdiler. O odanın kapısını, penceresini kapadılar.

Derviş, yumuşak döşekler üstünde yan geldi yattı.

Her sabah dervişe, sütler, kaymaklar, yağlar, ballar çörekler börekler verdiler. Her öğ-

leyin kızarmış tavuklar, etler pilavlar hoşaflar, tatlılı verdiler. Her ikindi fındık fıstık, ceviziçi, bademle üzüm verdiler. Akşamları, türlü yemekler, dolmalar, soğuk ayranlar, bal şerbetleri verdiler. Daha da bunlardan başka dervişin canı her ne isterse verdiler.

Dervişin kaldığı evin yöresinde büyük küçük bütün köylü, merakla bekleşiyordu.

Dervişin besiye çekilişi kırk gün olmuştu. Oturduğu evin önü kalabalıktı. Derviş, kırk birinci gün dışarı çıkacaktı. Ama o sıska derviş yiye yiye öyle semirmiş, beslene beslene öyle şişmanlamıştı ki, bir türlü evin kapısından sığamıyor, dışarı çıkamıyordu. Köylüler, dervişin elinden, kolundan tuttular. Onu çeke çeke zorla kapıdan çıkardılar. Derviş önde, köylüler arkada, kara kayanın dibine gittiler. Kara kayanın doruğu bulutlara ulaşıyordu.

Derviş, kara kayanın dibine çöktü. Sırtını kara kayaya dayadı. Köylülere şöyle dedi:

— Hadi bakalım, sırtıma yükleyin de alıp götüreyim kara kayayı.

Köylüler, kurnaz dervişin bu sözüne şaşıp kaldılar.

— Koskoca kayayı biz senin sırtına nasıl yükleyelim? dediler.

Derviş de onlara şöyle dedi:

— Siz sırtıma yüklemezseniz, ben nasıl taşırım kayayı? Ben sözümde duruyorum. Kayayı burdan başka yere taşıyacağım. Ama siz de sırtıma yükleyin.

Bütün köylü birlik oldu. Karakayayı dervişin sırtına yüklemeye çalıştılar. Kayayı ittiler, olmadı. Kayayı çektiler, olmadı. Kayaya ip bağlayıp asıldılar, yine olmadı. Her ne yaptılarsa kayayı yerinden kıpırdataamdılar. Köylüler yorgunluktan ter içinde kalmışlardı.

Derviş onlara şöyle dedi:

— Gördünüz işte, benim hiç suçum yok. Artık gidiyorum. Hadi sağlıcakla kalın.

Derviş savuşup gidiyordu. Ona çok kızan köy çocukları, arkasından bağırıp dervişi kovaladılar. Derviş de koşa koşa kaçtı.

Ali yüksekçe bir taşın üstüne çıktı. Ordan köylülere şöyle dedi:

— Amcalarım! Dayılarım! Ağabeylerim! İşte gördünüz, derviş kara kayayı taşıyamadı. Siz bize söz vermiştiniz. Derviş kayayı taşıyamazsa, biz evlerimizi kayanın öte yanına taşıyacaktık. Şimdi sözünüzde durmanız gerek. Haydi burdan taşınalım, kara kayanın öte yüzünde evlerimizi yeniden kuralım.

Bir yaşlı köylü,

— Biz buraya alışmışız, burdan başka bir yere gidemeyiz... dedi.

Ali de şöyle dedi:

— Siz burda birbirinize alışmışsınız. Kara kayanın öte yanına yine hep birlikte gideceğiz. Orası aydınlık. Orası ışıklı. Orası geniş, güzel. Orda aydınlığa, ışığı güneşe kavuşacağız. Bizim köyümüze de güneş erkenden doğacak. Sabahları karnımız acıkınca «Doğ güneşim, doğ!» diye boşu boşuna yalvarmayacağız. Hem söz vermiştiniz. Derviş kara kayayı taşıyamazsa, evlerimizi taşırız, demiştiniz. Sözünüzü tutmalısınız.

Bütün çocuklar Ali'yi alkışladılar.

Kayadibi köylüleri, ister istemez sözlerinde durdular. Hep birlikte, hep birden, eski evlerini yıkmaya, sökmeye giriştiler. Köyün çocukları da sevinç içinde büyüklerine yardım ediyordu. Hele Ali sevinçten uçar gibi çalışıyordu.

Köylüler her şeylerini kara kayanın öte yüzüne taşıdılar. Türküler söyleyerek, gülüşüp söyleşerek apaydınlık geniş alana evlerini yeniden kurdular. Yeni kurulan köyde bayram havası esiyordu. Davullar vuruluyor, tefler dövülüyor, zurnalar çalınıyordu. Köyün delikanlıları, kızları oynuyordu. Şurda horon tepiliyor, orda halay çekiliyordu.

Kara kayanın güneş alan bu yandaki yüzü ışıl ışıl parlıyordu. Artık o başı bulutlara varan ulu kayaya, kara kaya demediler, ak kaya dediler.

Yeni evlerinde uyandıkları ilk sabah köyün çocukları erkenden dışarı çıktılar. Yüzlerini güneşe çevirip, gözlerini kırpıştıra kırpıştıra sevinçle bağırıştılar:

— Doğ güneşim, doğ!

Çevreden yükselen güneş, ışıklarını köye serpti. Güneş de çocuklara gülümsüyordu.

Kayadibi köyü arkada kalmıştı. Yeni kurdukları köylerinin adını **Kayaönü köyü** koydular.

BU YURDU BİZE VERENLER

Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızın kahramanlarından KOCA SEYİT.

Balıkesir ilimizin Havran ilçesi, eskiden Edremit ilçesine bağlı bir bucaktı. Havran Bucağı sonradan ilçe oldu.

Havran 7500 nüfuslu, zeytin, zeytinyağı, sabun üreten güzel bir ilçemizdir. Havran'ın leblebisi pek ünlüdür.

Havran ilçesinde biraz gezelim. İlçenin en geniş caddelerinden biri, Koca Seyit Caddesidir. Acaba bu caddeye niçin Koca Seyit Caddesi adı verilmiştir? Koca Seyit kimdir?

Havran ilçesinde biraz daha gezip dolaşalım. Bahçesinde öğrencilerin koşup oynadığı bir okul göreceğiz.

Okula yaklaşırsak, kapısının üstündeki levhada şu yazıyı okuyacağız:

«Koca Seyit İlkokulu»

Bu okulun müdürü, okulda 500 öğrenci olduğunu söylüyor.

Müdürden, Koca Seyit İlkokulunun 1967 yılında öğretime açıldığını öğreniyoruz.

Havran'da adı bir caddeye verilen, adına bir ilkokul yapılan bu Koca Seyit kimdir? İşte size şimdi onu anlatacağım.

Havran ilçesinin köylerinden biri de Çamlık köyüdür. Çamlık köyünde 1889 yılında bir çocuk doğmuştu. Bu çocuğun adını Seyit koymuşlardı. Seyit'in babası, Mehmet adında yoksul, topraksız bir köylüydü.

Yıl 1909. Seyit yirmi yaşındaydı. O yaşa varan her Türk delikanlısı gibi Seyit de askere alınmıştı.

1912'de Balkan Savaşı başlamıştı. Seyit o zaman üç yıllık askerdi. Balkan Savaşı'na katıldı. 1913'de Balkan Savaşı son ermşiti, ama Seyit terhis edilmemişti.

1914'de Birinci Dünya Savaşı patlamıştı. Birinci Dünya Saavşı'nda Seyit, Çanakkale'de topçu eriydi.

Seyit iriyarıydı. Çok güçlüydü. İyi de güreşirdi. Bu yüzden ona arkadaşları, Koca Seyit derlerdi.

Koca Seyit, Çanakkale Boğazının Rumeli yakasında, Kilitbahir denilen yerde 28'lik Mecidiye bataryasının topçu eriydi. Bu bataryada subay, assubay ve er olarak kırk kişi görevliydi. Batarya komutanı Hilmi Bey'di. Bataryanın takım komutanı da Fahri Bey'di.

1915 yılının 17 Mart günü, Çanakkale'deki bütün birliklere, komutanlıktan şöyle bir emir gelmişti:

«Yarın, denizden bir düşman saldırısı beklenilmektedir. Bütün birlikler tetikte bulunsun!»

Ertesi gün, 1915 yılının 13 Mart sabahı... Güneş ancak daha bir adam boyu yükselmişti. Gözetleme yerindeki er, bataryaya telefon edip, düşman gemilerinin gelmekte olduğunu haber verdi. Gerçekten de Çanakkale Boğazında birkaç savaş gemisi göründü. Bunlar, Fransız zırhlılarıydı. Çanakkale Boğazı'nın hem Anadolu, hem Rumeli yakasındaki topçularımız, Fransız zırhlılarını ateşe tuttu. Fransız zırhlıları dayanamayıp çekip gitti.

Öğleden sonra İngiliz savaş gemileri sökün etti. En öndeki «Queen Elizabeth» adlı büyük bir zırhlıydı. «Ocean» adlı İngiliz zırhlısı da, Koca Seyit'in iKlitbahir'de görevli olduğu bataryasının karşısında durmuştu.

Batarya erlerine,

— Top başına! komutu verilmişti.

İngiliz zırhlıları, toplarının namlularını Çanakkale'nin iki yakasına çevirmişler, durmadan ateş ediyorlardı. Sanki gökten ateş yağıyordu. Önce dış bataryaları döğmeye başlayan düşman gemilerinin ateşi genişleye genişleye Koca Seyit'in bataryasına dek geldi.

Koca Seyit, o korkunç ateş yağmurunu sonradan şöyle anlatmıştı:

«Düşman zırhlılarının ilk mermileri önümüze düştü. Sonrakiler, arkamızdan denize düştü. Denizden minare boyu sular fışkırttı. Siperlerimize çarpan mermiler kum torbalarımızı parçalayıp dağıtarak ortalığı toza, dumana boğuyordu.»

İngiliz savaş gemilerinden atılan mermilerle toprak, pamuk atılmış gibi kaynıyordu.

Düşman gemilerinin ateşi çok yoğunlaşmıştı. Teğmen Fahri, erlerine yüksek sesle şu komutu verdi:

— Sığınağa girin! Çabuk sığınaklara!

Koca Seyit, sığınağa gitmek için ancak bir iki adım atabilmişti. Sanki birden yer yerinden oynamıştı. Seyit ne olup bittiğini anlayamamıştı. Ondan sonrasını hiç anımsayamıyor.

Bütün bu olanları Koca Seyit arkadaşlarına, sonradan şöyle anlatmıştı:

«Bugün olmuş gibi herşey gözümün önünde... Birden çok keskin bir ıslık sesi duydum. Sonra, kulakları sağır edici bir gürültü koptu. Bundan sonrasını hiç bilmiyorum. Düşman savaş gemisinden atılan 38'lik bir mermi, bizim bataryanın cephaneliğini bulmuş. Cephanelikteki mermilerimiz, barutlar, fünyeler patlayınca, bizim batarya da allak bullak olmuş, herşey altüst olmuş. Ben, bir toprak yığınının altına başaşağı belime kadar gömülmüşüm. Yetişen sıhhiyeciler, beni bacaklarımdan çekerek topraktan çıkarmışlar. Kendimde değilmişim. Bizim bataryadan bir ben, bir de arkadaşım Ali sağ kalmışız.»

Koca Seyit neden sonra gözlerini açabildi. Bataryadaki arkadaşlarından Niğdeli Ali başucunda duruyordu.

— Bana ne oldu Ali? diye sordu.

Niğdeli Ali,

— Bişeyciğin yok Seyit kardeşim, yaralı değilsin çok şükür.. dedi.

Ocean adlı İngiliz zırhlısından atılan mermiyle cephaneliğin patladığını Niğde'li Ali'den öğrendi.

Koca Seyit yattığı yerden,

— Arkadaşlarımız ne oldu? diye sordu.

Ali başını eğdi, sustu.

Seyit yerden kalktı. Tozdan topraktan silkelendi. Çevresine bakınca, arkadaşlarının parçalanmış cesetlerini gördü.

Niğdeli Ali,

— Ondört şehit verdik, dedi.

Koca Seyit,

— Ya gerisi, diye bağırdı.

Niğde'li Ali, ağlayarak anlattı:

— Yirmidört de yaralımız var. Sıhhiyeciler geldi. Yaralıları az önce burdan sedyelerle taşıdılar.

Seyit,

— Ya Fahri Bey? diye sordu.

Ali anlattı:

— Fahri Bey ağır yaralı... Sağ, sağlıklı olarak biz ikimiz kaldık burda. Biz de toprağın altına gömülmüştük. Benim başım dışarda kalmış da solunabilmişim. Sen tüm toprağa gömülmüştün. Havasızlıktan bunalmış, bayılmışsın.

— Diri diri mezara girdik desene...

— Sıhhiyeciler seni topraktan çıkardılar. Baktılar, damarların atıyor. Bana «Başında bekle, az sonra kendine gelir...» dediler.

Koca Seyit denize baktı. Düşman gemilerinin topları hâlâ ateş kusuyordu. Kimi Türk topları susturulmuş, kimisi de bozulmuştu. Bundann yararlanan düşman gemileri karaya, daha yakınlara sokulmuştu. Türk siperlerine mermi yağdırıyordu.

Savaştan sonra Koca Seyit bu olayı şöyle anlatmıştı:

«Çevreme bakındım. Bizim bataryanın toplarından ikisi toprağa gömülmüş, biri de devrik duruyordu. Benim topa baktım, sağlamdı ama, mataforası (vinci) kırılmıştı. Bizim yedek mermilerin durduğu deponun kapısı kırılmış, içerdeki mermiler görülüyor. Mermileri topun vincine kadar dekoville taşırdık. Baktım, kırılmış vincin altında bir mermi duruyor. Birden her yanıma ateş bastı. Davranıp doğruldum.»

Koca Seyit'in bataryasında 28'lik topların mermileri 215 okka (276 kilo) ağırlığındaydı. Mermiler bu denli ağır olduğu için cephanelikten vince dek dekoville taşınır, ordan da vinçle kaldırılarak yüksekte duran topun kundağına yerleştirilirdi.

Yerdeki merminin yanına varan Koca Seyit, arkadaşına,

— Koş Ali, bana yardım et! diye bağırdı.

Böyle der demez Seyit davrandı, 276 kiloluk mermiyi yerden kaldırmaya çalışıyordu. Niğde'li Ali koştu, mermiyi tuttu.

Koca Seyit, olayı şöyle anlatmıştı:

«Mermiyi tutup sırtıma alayım dedim. Ama üzeri yağlı olduğundan mermi elimden kaydı. Bu kez ellerimi toprağa sürdüm. Ya Allah, deyip dayandım. Ali'nin kucaklayıp diktiği mermiyi eğilip arkama yüklendim. Sırtladığım mermiyle yavaş yavaş doğruldum. Şöyle bir dengelenip ayağımı merdivenin ilk basamağına attım. Niğde'li Ali «Ha Seyit ha!...» diye bağırarak bana çaba veriyordu.

Koca Seyit, topun altı basamak merdivenini çıktı. Mermiyi, Ali'nin yardımıyla sırtından indirdi. Ali, merminin yağlı burnunu bir çaputla sildi. İkisi brlkte mermyi topun kundak yatağına yerleştirdiler.

Niğde'li Ali coşup coşup «Yaşa Koca Seyit!» diye bağırıyordu.

İki arkadaş tonlarca ağırlıktaki topu çevirip namlusunu en öndeki düşman gemisine yönelttiler. Seyit bu işi de başardıktan sonra, en öndeki düşman gemisine nişan aldı. «Ya Allah bismillah!» deyip topu ateşledi.

Topun ateşlenmesiyle karşıdaki düşman gemisinden yoğun, koyu, kara bir duman yükseldi. Gemidekilerin bağırış, çağırışları duyuluyordu. Mermiyi yiyen gemi döndü, Anadolu yakasına doğru yolaldı. Çevresine küçük gemiler toplandı. Gemi iyice yanlamıştı.

Koca Seyit'in tek başına sırtında taşıyıp topuna yerleştirdiği mermiyle vurduğu savaş gemisi, İngiliz Deniz Kuvvetlerinin Ocean adlı zırhlısıydı. İki bacalı, iki direkli koca bir savaş gemisiydi.

Koca Seyit'in Mecidiye bataryasının, düşman ateşiyle yokolduğu sanılıyordu. Komutana böyle bildirilmişti. Yokolduğu sanılan bataryadan bir topun ateş etmesi, hem de düşman gemisini batırması herkesi şaşırtmıştı. Yağan top mermileri altında telefon hatları da kopmuş olduğundan durumu telefonla sorup öğrenemiyorlardı.

Olup biteni öğrenmek için batarya komutanı Hilmi Bey'le bir Alman subayı, Koca Seyit'in topunun yanına geldiler. Hilmi Bey,

— Koca Seyit, topu sen mi ateşledin? diye sordu.

Koca Seyit utangaç bir çocuk gibi başını önüne eğdi.

Niğde'li Ali, Seyit'in mermiyi nasıl sırtlayıp taşıdığını, altı basamak merdivenden mermiyi nasıl çıkardığını anlattı.

Hilmi Bey,

— Sağol, varol Seyit, şehit arkadaşlarımızın acılarını çıkardın, dedi.

Batarya Komutanı Hilmi Bey de, Alman subay da, ancak vinçle kaldırılabilen 276 kiloluk mermiyi Seyit'in sırtında nasıl taşıdığına şaşmıştı.

Hilmi Bey,

— Bir mermi daha kaldır da göreyim Seyit... dedi.

Seyit,

— Başüstüne komutanım, dedi.

Niğde'li Ali'nin yardımıyla bir mermiyi daha sırtlayıp, basamakları çıktı, topun yanına dek taşıdı.

Batarya Komutanı Hilmi Bey, Koca Seyit'in gözlerinden öptü.

Öğleden sonra Türk topçuları «İrresistible» adlı bir İngiliz savaş gemisini daha batırdılar. Öbür düşman gemileri de ağır yaralar almışlardı.

Akşam olmuştu. Çanakkale'deki birliğin komutanı Cevat Paşa, Seyit'in bataryasına geldi Koca Seyit'i kutlayıp alnından öptü. Cevat Paşa kendi eliyle, Koca Seyit'in koluna onbaşı işaretini taktı. Seyit, onbaşılığa yükselmişti.

Cevat Paşa,

— Söyle oğlum, ne istersin, ne dilersin? diye sordu.

Seyit Onbaşı,

— Sağolun paşam, dedi, onbaşı yaptınız ya, daha başka ne isteyeyim... Sağlığınızı dilerim.

Seyit Onbaşı,

— Sağolun paşam, dedi, onbaşı yaptınız ya, daha başka ne isteyeyim... Sağlığınızı dilerim.

Cevat Paşa üsteledi:

— Olmaz Seyit. Sen çok büyük başarı ka-

zandın. Ne istesen hakkın. Dile, ne dilersen.

Cevat Paşa üsteleyince Koca Seyit, verilen tayınla karnının doymadığını düşündü. Ekmek yerine günde bir peksimet veriliyordu.

— Olabilirse çift tayın versinler paşam, dedi.

Cevat Paşa,

— Elbet, dedi, bundan sonra sana çift tayın verilecek!

O günden sonra Koca Seyit'e iki kişilik ekmek, iki kişilik yemek verilmeye başlandı. Arkadaşları bir kişilik tayınla yetinirken, kendisinin iki kişilik ekmek, yemek yemesi, Koca Seyit'in çok ağırına gitmişti. Birkaç gün sonra iki kişilik tayın almaktan kendiliğinden vazgeçti. Yine arkadaşları gibi tek kişilik tayın almaya başladı.

Cevat Paşa, Koca Seyt'in 276 kiloluk top mermisini sırtında taşırken resminin çekilmesini istedi. Fotoğrafçı geldi. Seyit'in mermiyi o günkü gibi sırtında taşıması gerekiyordu. Ama Seyit nice zorlandıysa da boşuna, bir türlü o koca mermiyi bir daha sırtında taşıyamadı. Demek, mermiyi sırtında taşıdığı o gün, şehit olan, yaralanan arkadaşlarının acılarıyla nasıl coşkulanmışsa, üzerine insanüstü bir güç gelmişti.

O büyük başarının bir belge olarak saptanması için, tıpkı o mermi büyüklüğünde, o merminin biçiminde, odundan bir mermi yaptırıldı. Koca Seyit, bu tahtadan mermiyi sırtına aldı. Arkadaşı Niğde'li Ali'yle birlikte, fotoğraf makinasının karşısına geçip durdular. İşte böylece o tarihî resim çekildi.

Çanakkale'de 19'uncu Tümen Komutanı Yarbay Mustafa Kemal Bey (Atatürk)di. 19'uncu Tümen Maydos'taydı. Mustafa Kemal Bey, Koca Seyit'in yiğitliğini duymuştu. Onu görmek istiyordu. Seyit'i çağırması için posta erini gönderdi. Posta eriyle Seyit onbaşı, Maydos'a Mustafa Kemal Bey'in yanına gittiler. Mustafa Kemal çadırındaydı. Masasında yazı yazıyordu.

Posta eri,

— Koca Seyit'i getirdim komutanım, dedi.

Mustafa Kemal,

— Edremit'li Seyit sen misin? diye sordu.

(O zaman Havran, Edremit'e bağlı bir bucaktı.)

Seyit,

— Evet komutanım, benim! dedi.

Mustafa Kemal kalktı, Seyit'in yanına geldi,

— Gözlerini bana çevir! dedi.

— Seyit'i alnından öptü. Sonra konuştular:

— Memleketinde ne iş yaparsın?

— Rençberlik.

— Evli misin?

— Değilim.

— Kaç yıllık askersin?

— Altı yıllık.

— Güreşir misin Seyit?

— Eh, biraz güreş tutarım.

— Düşmanla niçin savaşıyoruz Seyit?

— Yurdumuza saldırdığı için.

— Saldırmasalardı?

— Savaş çıkmazdı komutanım.

— Beklerim, yine gel Seyit. Hadi bakayım, yiğitim, birliğine git. Gülegüle!

Mustafa Kemal'le aralarında böyle bir söyleşi geçtiğini, Koca Seyit sağlığında kendisi anlatmıştır. Seyit, Çanakkale'deyken Mustafa Kemal'le bikez daha konuştuğunu söylemiştir.

1918'de Birinci Dünya Savaşı yenilgisinden sonra Seyit de terhis edilmişti. Köyüne döndü. Havranın Çamlık köyünde geçimini sağlamaya çalıştı.

Aradan çok geçmemişti, 15 Mayıs 1915'de Yunan ordusu İzmir'e çıktı. Bundan onüç gün sonra da, 28 Mayıs 1919'da, Yunan ordusu Ayvalık'ı aldı. Bu durumda bütün yurtsevşerler yurtlarını savunmaya koşuyorlardı.

Balkan Savaşı'nda, sonra da Çanakkale Savaşında savaşmış, altı yıl askerlik yapmış olan Seyit Onbaşı, bu kez de gönüllü olarak, Kurtuluş Savaşı'mız için askerliğe koştu. Düşmanla savaştı.

Türk ordusu, 1922 yılının 26 Ağustos günü, Yunan ordusuna karşı büyük taarruza geçmişti. Koca Seyit Onbaşı taarruz eden birliklerden birindeydi. Büyük taarruzun ikinci günü, 28 Ağustos'ta, Koca Seyit iki yerinden yaralandı. Çok kan yitiriyordu. Seyit Onbaşı'yı bir topçu kadanasına bindirdiler. İki sıhhiye eri, yaralı Seyit Onbaşı'yı kadananın sırtında gezginci hastaneye götürüyorlardı. Kadana, Mustafa Kemal Paşa'nın bulunduğu yerin önünden geçiyordu. Mustafa Kemal Paşa, kadana sırtındaki yaralı onbaşıyı tanımıştı. Yanına gidip,

— Sen misin hey Koca Seyit? Hey gibi Çanakkale yiğidi hey! dedi.

Yanındakilere de şöyle söyledi:

— Değil mi ki böyle yiğitlerimiz var, bu milet yenilmez. Beni Kurtuluş Savaşı'mıza yüreklendiren işte bu yiğitler, Seyit'ler, Mehmet'ler, Ahmet'lerdir. Bu savaşı elbet kazanacağız. Kazanacağımız bu zaferi de işte bu yiğitlere borçlu olacağız.

Kadanayı yeden iki sıhhiyeciye,

— Çabuk götürün hastaneye, söyleyin hekimlere, ona iyi baksınlar... dedi.

Seyit daha hastaneye varmadan, Mustafa Kemal Paşa, ona özenle bakmaları için, hastaneye telefon etmişti.

Koca Seyit onbaşının hastaneye yattığının ertesi günü, 1922 yılının 30 Ağustos günü, düşman ordusu yenilmiş, bozguna uğramıştı. Türk ordusu büyük bir utku kazanmıştı.

Seyit onbaşı iyileşip hastaneden çıktı. Ordudan ayrıldı. Yine köyüne döndü. Ama tarlası, toprağı, evi, işi yoktu. Çamlık köyünde herkes yoksuldu. Seyit, onun bunun yanında çalışmaya başladı.

1923 yılının 8 Şubat günüydü. O gün öğleden sonra, bir atlı, atını dörtnal sürerek Çamlık köyüne girdi. Öyle hızlı koşturmuştu ki, at köpük köpük köpürmüştü. Bu, bir atlı haberciydi. Havran'dan geliyordu. Çamlık köyünden Koca Seyit'i arıyordu. Seyit'i bulunca ona,

— Çabuk ol! Gazi Paşa seni istiyor! dedi.

Koca Seyit, atlı habercinin kendisiyle şakalaştığını sandı. Çok şaşırmıştı. O yoksulun biriydi. Nerden, kimden yol parası bulur da, Gazi Paşa'yı görmek için taa Ankara'ya giderdi...

— Gazi Paşa Ankara'da. Ben Ankara'ya nasıl gideyim? dedi.

Haberci de ona şöyle dedi:

— Gazi Paşa Havrana geldi. Bu gece Havran'da konuk kalacak. Köyde olduğunu öğrenince de seni görmek istedi. «Çağırtın gelsin!» dedi.

Haberi verince atlı haberci, dönüp atını sürdü, Havran'a gitti.

Koca Seyit, Gazi Paşa'nın kendisini sorduğunu duyunca öyle sevindi ki, sevincinden sanki kuş olup uçtu, köyünden bayıraşağı Havran'a koştu. Havran'a vardığında gece bastırmıştı. Yatsı sıralarıydı. Gazi Paşa'nın kaldığı eve gitti. Gazi Paşa arkadaşlarıyla sofradaydı. Eşi Latife Hanım da yanındaydı.

Gazi Paşayla Koca Seyit o evde son kez konuştular.

Koca Seyit, Mustafa Kemal'le bikez daha konuştular.

Koca Seyit, Mustafa Kemal'le bikez daha konuşabilmenin mutluluğu içinde köyüne döndü.

Seyit evlendi. Beş çocuğu oldu. Tarlası, hayvanı, tek dikili ağacı yoktu. Çok yoksuldu. Çocuklarının sayısı arttıkça yoksulluğu da arttı. Yedi kişilik ailesini geçindirebilmek için çok zorluk çekiyordu. Sürekli bir işi de yoktu. Koca Seyit, bir dağ köyü olan Çamlık'taki ormandan meşe odunu kesip, bunları kömür ocağında yakıp mangal kömürü yapmaya başladı. Ormandan ağaç kesmek, odun kömürü yapmak yasaktı. Yasak olduğu için Koca Seyit, odunları gizli kesip, gizli kömür yapıyordu. Kömürleri çuvala doldurur, eşeğe yükler, kolcular görmesin, candarmalar yakalamasın diye geceleri gizlice Havran'a getirir, orada satardı. Kömür kaçakçılığı yaparak kalabalık ailesini geçindirmeye çalışıyordu.

Koca Seyit artık yaşlanmıştı. Kaçak meşe kömürü yapmak, geceleri kömürleri eşek sırtında gizlice Havran'a taşıyıp satmak artık ona zor geliyordu. Bundan başka, ormancılarla, kolcularla, candarmalarla çatışmak, uğraşmak da ona çok zor geliyordu.

Koca Seyit Havran'da bir iş buldu. Bir zeytinyağı fabrikasında hamallık yapmaya başladı. Yaşına uygun bir iş değildi. Ama başka bir umarı olmadığından, beş çocuğunu geçindirebilmek için hamallığa da katlanıyordu.

1939 yılının Aralık ayının başlarında bir gündü. Koca Seyit o gün çok çalışıp çok yorulmuş, terlemişti. Hava da o gün çok soğuk-

tu. Seyit üşüdü, hastalandı. Zatürree olmuştu. Bu hastalıktan kurtulamadı. Hastalığı kısa sürdü. Elli yaşındayken öldü. Çamlık köyü mezarlığına gömüldü.

Havran'lılar, bu yiğit hemşerilerini unutmadılar. Yalnız Havran'lılar değil, Kurtuluş Savaşı'mızda düşmana karşı silâhla ilk karşı koyan Körfez halkı (Ayvalıklılar, Burhaniye'liler, Edremit'liler) onu unutmadılar.

Ölümünden yirmisekiz yıl sonra, 1967de, Koca Seyit adına Havran'da bir ilkokul yapıldı. Koca Seyit İlkokulunun açılışında büyük bir tören yapıldı. O törende Koca Seyit'in yurdu için yaptıkları, yararlıkları, yiğitlikleri anlatıldı. Çanakkale ve Kurtuluş Savaşı kahramanı Koca Seyit saygıyla anıldı.

Koca Seyit İlkokulunun salonundaki duvarda, Atatürk'ün resmiyle Türkiye haritası arasında, Koca Seyit'in Çanakkale'de 276 kiloluk mermiyi taşırken çekilmiş resmi durmaktadır.

BORAZAN ÇAVUŞ

Ulusal Kurtuluş Savaşımızın kahramanlarından

Balıkesir ilimizin onyedi ilçesinden biri de Burhaniye'dir.

Burhaniye ilçesinin ortasında bir alan vardır. Bu alana Atatürk heykel dikilmiştir. Atatürk heykelinden alana doğru bakılırsa, küçük bir çayırlık, ortasında kayalar, kayaların üstünde de bir tabancayla bir de asker borusu görülür. Bu tabancayla boru da, Atatürk heykeli gibi tunçtan dökülmüştür.

Bu kez, tabancayla borunun daha yakınına gelelim. Tabancanın olduğu yerden Atatürk heykeline bakalım. İşte, heykelin önündeki kayaların üstünde bir tabancayla bir boru duruyor!

Burhaniye'deki Atatürk heykeliyle önündeki tabanca, boru, ayrı ayrı parçalar değildir. Bunların üçü, birbirini bütünler. Üçü birden bir anıttır.

Yurdumuzun her ilinde, ilçesinde Atatürk'ün heykelleri vardır. Ama hiçbirinde, Burhaniye'de olduğu gibi, heykelin yakınına tabanca, boru konulmamıştır. Burhaniye'deki Atatürk heykelinin önüne bu tabancayla boru neden konulmuştur? Burhaniye'ye gelip de, ordaki tabancayla boruyu gören herkes bunu merak eder. Burhaniye'lilere, tabancayla borunun ne anlama geldiğini sorarlar.

Herhalde bunu siz de merak etmişsinizdir. Bu merakınızı gidermek için, şimdi size, Burhaniye ilçesinde Atatürk heykeli önünde duran bu tabancayla borunun ne anlama geldiğini anlatacağım.

Burhaniye ilçesinin Pelit köyünde Mevlude adında bir kadın yaşıyordu. Mevlude'nin kocasının adı Mehmet'ti.

Mehmet ile Mevlude'nin 1893 yılında bir erkek çocukları dünyaya geldi. Bu çocuğa İsmail adı verildi.

Burhaniyeli Mehmet oğlu İsmail 1913 yılında yirmi yaşındaydı.

Her Türk delikanlısı yirmi yaşında nasıl askere giderse, Mehmet oğlu İsmail de 1913'de askere gitti. Askerliğini Dikili'de yapıyordu.

İsmail daha bir yıllık askerken, 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı patladı. Bildiğiniz gibi, Türkiye de bu savaşa katıldı. Türk ordusu sekiz cephede savaşıyordu.

İsmail'in Dikili'deki birliği Süveyş cephesine gönderildi. Şu yolu izleyerek çöle gittiler: Dikil - Bergama - Ulukışla - İskenderun - Halep - Şam - Trablus - Kudüs - Errahman.

İsmail, 16'ncı tümenin, 28'inci alayının 1'inci alayının 1'inci taburunda erdi. Birliği içinde, çöllerde düşmanla savaştı. Süveyş kanalında köprü kurup Mısır'a geçeceklerdi. Köprü kuruldu. Ama İsmailiye denilen yerden köprüyü geçemediler. İsmail'in birliğindeki arkadaşlarının çoğu orada şehit oldu.

İsmail'in birliği bu kez Çanakkale savaşına gönderildi.

İsmail Çanakkale'de 10'uncu tümenin 28'inci alayının 1'inci taburunun 4'üncü bölüğünde erdi. 28'inci tümenden, boru çalmasını öğrenebilecek erler aranıyordu. Dişleri sık, düzenli, sağlığı yerinde olduğu için İsmail'i borazanlığa ayırdılar. Çandarlı'lı Musa onbaşı adında bir zenci, boru öğretmenliği yapıyordu. İsmail, boru çalmasını işte o Musa onbaşıdan öğrenmişti. Öyle güzel, o denli uzaklardan duyulabilen boru çalıyordu ki, kısa zamanda borazan olarak tanındı, ünlü bir borazan oldu. Onbaşılığa yükseldi. İsmail onbaşının hele hücum boruları çok ünlüydü.

Borazan İsmail onbaşı, Çanakkale'de Conk bayırı savaşında ayağından yaralandı. Yarası iyi olunca, bu kez de Çimentepe'de savaşırken başından yaralandı.

Yarası ağır olduğundan İstanbul'a hastaneye gönderildi. İyileşince hastaneden taburcu edildi. Doktorlar üç aylık havadeğişimi vermişlerdi. Burhaniye'ye geldi. Havadeğişimi süresi dolunca İsmail'i bu kez İzmir'deki bir birliğe verdiler. O birliğin makineli tüfek bölüğündeydi.

1918'de Türkiye'nin savaş ortakları yenildi. Türkiye de yenilmişti. Yurdumuzun birçok bölgelerine düşman girmişti. İsmail Burhaniye.'ye döndü.

Aradan çok geçmemişti. Yunan ordusunun birlikleri, 1919 yılının 27 Mayıs salı günü akşamı, Ayvalık kıyılarına çıktı. 28 Mayıs çarşamba günü Ayvalık'a girdi.

Ayvalı, Burhaniye'ye çok yakındır; Burhaniye - Ayvalık arası 33 kilometre, yani yayan

yürüyüşle altı - yedi saatlik yoldur.

Yunan ordusunun birlikleri Ayvalık'a girdiklerinde, Ayvalık'ta Türk ordusunun 172'nci alayı vardı. 172'nci alay komutanı, sonradan Çetinkaya soyadını alacak olan, olan, Ali Bey'di.

Ali Bey, saldırgan düşman ordusuna karşı, kurtuluş savaşımızın ilk örgütünü kurdu. Edremit Kaymakamı Hamdi Bey de, düşmana karşı sivillerden bir örgüt kurdu. Bu sivil savaş örgütlerine, milis birlikleri denilirdi.

Kurtuluş Savaşı'mızın düşmanla ilk çatışmasını Ali Bey'in birliği yaptı.

Beş yıl askerlik yapan, Birinci Dünya Savaşı'nda önce çölerde, sonra da Çanakkale'de savaşan, iki kez de yaralanan İsmail, Yunan askerleri Ayvalık'a çıkınca, düşmanla savaşmak için gönüllü yazıldı. Kurtuluş Savaşı'mızın bu gönüllülerine Kuvvayimilliye denilirdi. Kuvvayimilliyeci İsmail'e, artık İsmail Efe deniliyordu. İsmail Efe, Ali Bey'in, Hamdi Bey'in çavuşu olmuştu. Onun boru çalışı o denli ünlüydü ki, yavaş yavaş adı unutuldu, ona herkes Borazan Çavuş demeye başladı. Borazan Çavuş deyince, Kurtuluş Savaşı sırasında, Ayvalık, Burhaniye, Havran, Edremit'te onu, büyük küçük herkes tanırdı.

Kuvvayimilliyeciler düşman kuvvetlerini onüç ay oyalayarak, saldırıya geçmesine engel oldular. Düşman hem sayıca, hem silahça, bizim kuvvetlerimizden kat kat üstündü. Durum böyleyken, onüç ay içinde düşman, 33 kilometre uzaklıktaki Burhaniye'ye, 47 kilometre uzaklıktaki Edremit'e sokulamadı. Ancak, Ayvalık'ta karaya ayak basışından onüç ay sonra, 1922 yılının 22 Haziran günü, düşman Ayvalık cephesinden saldırıya geçebildi. 30 Haziran Çarşamba günü düşman birliği Burhaniyeye, bir gün sonra, 1 temmuz Perşembe günü de Edremit'e girdi.

Düşman, Burhaniye'li aydınları tutukladı. Türkler, evlerine beyaz teslim bayrağı çekmek zorunda bırakıldı. Türklerin bütün silâhları toplandı. Dükkânlara, yunanca yazılı tabela asmak zorunluluğu konuldu. Burhaniye'liler düşmanın baskısı, kıyıcılığı altında inlediler.

O kara günlerde Borazan Çavuş, bütün kuvvayimilliyeciler gibi, düşmana karşı direniyordu. Küçük müfrezesiyle düşmana sık sık baskınlar veriyordu.

Bütün bu zaman içinde, Mustafa Kemal de Türk ordusunu kesin yengiyi kazanacak duruma getirmişti. Bilindiği gibi, 26 Ağustos sabahı, ulusal kurtuluş savaşımızın büyük taarruzu başladı. Türk ordusunun karşısında Yunan ordusu büyük bir yenilgiye uğradı. Türk ordusunun saldırısı karşısında bozguna uğrayan Yunanlılar çekiliyordu. Düzensiz, dağınık olarak kaçıyorlardı. Geçtikleri her Türk köyünü, bucağını, ilçesini, ilini yakıp yıkıyorlardı.

Türk ordusu karşısında Balıkesir'den çekilmekte olan düşman kolordusu, Ayvalık'a, Edremit'e ulaşmak çabasındaydı. Yunan askerleri, Ayvalık ve Edremit kıyılarında bekleyen gemilerine binip kendi ülkelerine kaçacaklardı.

1922 yılının 7 Eylül günü, Burhaniye'deki düşman komutanı, Burhaniye'li Türklerin, saat onaltıdan sonra evlerinden çıkmalarını yasaklamıştı. Hangi Türk evinden çıkarsa vurulacaktı. Çünkü o gün, Balıkesir'den çekilmekte olan düşman kolordusu Burhaniye'ye gelecek, Burhaniye'den de, gemilere binmek için Edremite gidecekti. Burhaniye'ye geldiklerinde Yunan askerlerine, Türklerin saldırmalarından, ateş etmelerinden korktukları için, sokağa çıkma yasağı koymuşlardı.

Düşman birlikleri Burhaniye'ye girerse, başka yerlerde de yaptıkları gibi, Burhaniye'yi yakıp yıkacaklar, taş taş üstünde bırakmayacaklardı.

Borazan Çavuş, Burhaniye'yi yakılıp yıkılmaktan kurtarmak için bir yol düşünüyordu. Müfrezesinde çok az sayıda gönüllü arkadaşı kalmıştı. İşte o küçük müfrezesini, Karabayır denilen yerden, Burhaniye'nin kıyı mahallelerine gizlice soktu. Müfrezesindeki arkadaşlarını siperlere yerleştirdi. Onlara şöyle dedi:

— Düşmanın Burhaniye'ye yaklaştığını görünce boru çalmaya başlayacağım. Benim borumun sesini duyar duymaz, siz de hep birden havaya ateş edeceksiniz.

Borazan Çavuş, gizlice evleri de dolaştı. Evlerde kalmış yaşlılara, kadınlara, çocuklara, boru sesini duyunca bağırmalarını, silâhı olanların da ateş etmelerini söyledi.

Akşam oluyordu. Hava kararmıştı. Evlerine kapanmış olan Burhaniye'liler merak içinde, düşmanın gelmesini korkuyla bekliyorlardı.

Hava iyice kararınca Borazan Çavuş bir

elinde tüfeği, bir elinde borusu, Burhaniye'nin Hanay camisinin minaresine çıktı.

Borazan Çavuş, minarenin şerefesinden, düşmanın geleceği yolu gözetlemeye başlamıştı. Sabaha karşıydı. Gün doğmak üzereydi. Borazan Çavuş, Burhaniye'ye doğru gelmekte olan düşman birliklerinin gürültülerini duydu. Düşman askerlerinin Burhaniye'ye iki kilometreye dek yaklaşmalarını bekledi. Düşmanın öncüleri, Burhaniye'ye iki kilometre yaklaşınca, Borazan Çavuş minareden, üstüste öyle hücum boruları çaldı ki, evlerinde uyuyanlar bile, boru sesinden uyandılar.

Borazan Çavuş'un müfrezesindekiler, boru sesini duyar duymaz ateş etmeye başladılar.

Hücum borularını, arkasından da ateş seslerini, bağırmaları duyan düşman, Burhaniye'de çok büyük Türk kuvveti olduğunu, baskına uğradığını sandı. Burhaniye'ye uğramaktan vazgeçti. Düşman birlikleri, alabildiğine kaçarak, Edremit'in yolunu tuttu. İşte böylece, Borazan Çavuş, Burhaniye'yi düşmanın yakıp yıkmasından kurtardı.

Borazan Çavuş'un sabah erkenden minareden hücum borusu çaldığı, 1922 yılının 8 Eylül Cuma günü, Burhaniye'nin düşman kuvvetlerinden kurtuluş günüdür. O gün Burhaniye'de tek düşman askeri kalmamıştı. 796 gün düşman işgali altında kalan Burhaniye, yakılıp yıkılmadan düşmandan kurtulmuştu.

Büyük utku kazanılmıştı. Kurtuluş Savaşı bitmişti.

Kaçan düşmandan, düşmanla işbirliği yapanlardan kalan mallar, tarlalar, zeytinlikler, Kurtuluş Savaşı'mıza gönüllü olarak katılanlara dağıtılıyordu. Borazan Çavuş'a da, ev, tarla, bağ, zeytinlik verilecekti. Ama Borazan Çavuş hiçbir şey istemedi. Şöyle dedi:

— Biz, mal mülk almayı umarak düşmanla savaşmadık. Hiçbir şeye gereksinmiyorum. Geçinip gidiyorum. Çalışmaya gücüm yeter.

Mal istemeyen, hiçbir şey istemeyen Borazan Çavuş'un hiçbir şeyi yoktu. Parası da yoktu. Bir küçük evde oturuyordu. O ev de kendisinin değil, eşinindi.

Her yıl 8 Eylül günü, Burhaniye'nin kurtuluş yıldönümü törenlerle kutlanır. Borazan Çavuş da bu törenlere, savaşta giydiği efe kılığıyla katılır.

Borazan Çavuş, savaştan sonra, geçimini sağlayabilmek için, Burhaniye'de bir süre kır bekçiliği yaptı. Daha sonra, Burhaniye temizlik işlerinde görevlendirildi. Görevi, temizlik işçileri çavuşluğuydu.

Burhaniyeli'ler, bölgelerinde ilk Kurtuluş Savaşı örgütünü kuran, düşmanla ilk savaşa başlayan Ali Çetinkaya'ya büyük saygı duyuyorlardı. Ali Çetinkaya'nın yaptığı yurt görevlerine bir küçük karşılıkta bulunmak istediler. En iyi yerinde geniş bahçeli, üç katlı bir köşk yaptırdılar. Bu köşkü, Ali Çetinkaya'ya hediye ettiler.

O tarihte Ulaştırma Bakanı olan Ali Çetinkaya, kendisine hediye edilen köşkü görmesi için, Burhaniye'ye çağrıldı. Ali Çetinkaya Burhaniye'ye geldi. Kendisine hediye edilen köşkün bahçesinde, eski silâh arkadaşlarıyla tinkaya'yla Borazan Çavuş konuştular.

Ali Çetinkaya, onun temizlik işçisi olduğugörüştü. Borazan Çavuş da oradaydı. Ali Çenu, hiç malı, toprağı olmadığını önceden öğrenmişti. Borazan Çavuş'a,

— Borazan, istediğin birşey var mı? Birşey istiyor musun? diye sordu.

Borazan Çavuş da,

— Sağlığını isterim Ali Bey, hiçbir şeye ihtiyacım yok... dedi.

Ulaştırma Bakanı olan Ali Çetinkaya bu kez Borazan Çavuş'a, şöyle dedi:

— Zamanında sana çok şey verildi ama sen almadın, istemedin. Duyduğuma göre malın, mülkün de yokmuş. Borazan, seni demiryollarına yol çavuşu yapayım.

Borazan Çavuş,

— Sağol Ali Bey, dedi, biz arkadaşlarımızla birlikte her ne yaptıksa, öz yurdumuz için yaptık. Bir karşılık umarak, mal, mülk için düşmana çakmak çakmadık. Bunu sen herkesten iyi bilirsin. Hiç bir şeye ihtiyacım yok. Eksik olma.

Orda bulunup da bu konuşmayı duyanların gözleri yaşarmıştı. Çünkü, Ayvalık'ta, Burhaniye'de, Havran'da, Edremit'te adına emval-i metruke denilen düşmandan kalmış mallardan alarak büyük zengin olmuş pek çok kişi vardı.

Aradan yıllar geçti. Borazan Çavuş yaşlanmıştı. Burhaniyenin kurtuluş yıldönümü törenlerine, yine eski efe kılığıyla katılıyordu.

Ali Çetinkaya'ya hediye edilen köşkü, Ali Bey'in isteği üzerine, Burhaniye belediyesi ondan satın aldı. Belediye, köşkü kamulaştırıp yıktırdı. Açılan alana, Atatürk'ün heykeli dikildi. Heykelin önündeki kayanın üstüne

de, Borazan Çavuş'un tabancasıyla borusunun tunçtan yapılmış bir örneği konuldu.

Borazan Çavuş çok yaşlanmıştı. Temizlik işçileri çavuşluğundan da çıkarmışlardı. Yaşlılığında güçsüz kaldığından başka bir iş de yapamıyordu. Yetmişdört yaşındaydı. Aylığı, geliri de yoktu. Doğduğu yer olan Pelit köyünde, nalbantlık eden bir oğlu vardı ama, o da yoksul biriydi. Babasına yardım edemiyordu. Borazan Çavuş, kimseden yardım dilemeyecek denli onurlu insandı.

Türkiye Büyük Millet Meclisi, 6 Nisan 1967 tarihinde, Borazan Çavuş'a, yaptığı olağanüstü yurt görevlerine karşılık olmak üzere aylık bağlanması için bir kanun çıkardı. İşte bu kanuna göre, Borazan Çavuş, yetmişdört yaşından sonra her ay beşyüz lira aylık almaya başladı.

Bu fedakâr insan, Kurtuluş Savaşımızdan sonra, hakkı olan istiklâl madalyasını almak için bile başvurmamıştı. Ancak savaştan kırkbeş yıl sonra, Borazan Çavuş'a aylık bağlanmasının arkasından istiklâl madalyası beratı da verildi.

Yetmişdört yaşındaki Borazan Çavuş, kendisine İstiklâl Madalyası beratı verilmesine çok sevinmişti. O sevinçli gününde öyle coşkuya kapılmıştı ki, mutluluğundan o gün boru çalmıştı.

Her yıl, 8 Eylül günü, Burhaniye'deki anıt önünde, Burhaniye'nin kurtuluş bayramı kutlanır. Eskiden Borazan Çavuş da bu törenlere katılıyordu. O tarihî borusunu çaldıktan sonra, tören de başlardı.

Borazan Çavuş, 1971 yılının 8 Eylül günü, Burhaniye'nin kurtuluş bayramı törenine son kez katılmıştı. Orda son kez borusunu çalmıştı. O tarihten sonra bir daha bu törenlere katılamadı. Çünkü, 1972 yılının 1 Nisan Cumartesi günü, saat 21,40'da öldü. 2 Nisan Pazar günü de toprağa verildi.

Borazan Çavuş gibi, adları sanları bilinen ya da bilinmeyen, daha onbinlerce fedakâr yiğitlerle Kurtuluş Savaşı'mız kazanılmıştır. Onlar, hiçbir karşılık ummadan düşmanla savaştılar. Canlarını hiçe saydılar. Ölümü göze aldılar.

Biz bugün bu güzel yurdumuzdaki özgürlüğümüzü, bağımsızlığımızı, o kahramanların fedakârlıklarına borçluyuz. Onlara olan ödenmez borçlarımızı, yurdumuzu yüceltmede görev alarak ödemeye çalışmalıyız.

KÖPRÜLÜ'LÜ HAMDİ BEY

Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızın kahramanlarından

İşgalci düşmana karşı yurdumuzu savunmak için «Kuvvayimilliye» adında bir örgüt kurulmuştu. Kuvvayimilliye'nin en çok gereksindiği şey, silâh ve cephaneydi. Türk ordusunun düşmanla savaşmak için silâhı ve cephanesi az ve yetersizdi.

İngilizler, Gelibolu yakınındaki Akbaş cephaneliğine, sekiz bin mavzer, kırk makineli tüfek, yirmi bin sandık da mermi yığmışlardı. Bu cephaneliği Fransız askerleri koruyordu.

Kuvvayimilliyeciler, İngilizler'in elindeki Akbaş cephaneliğini basıp oradan silâh ve cephane kaçırmayı tasarladılar. Bu baskını da, eskiden Edremit kaymakamı olan Hamdi Bey üstlendi. Hamdi Bey, gözünü budaktan sakınmayan, tuttuğunu koparan bir yiğit aydındı. Güvendiği arkadaşlarından Dramalı Rıza Bey'le üsteğmen Besim Bey'i de yanına aldı. Seksen yiğit erle birlikte yola çıktılar. Balya-Gönen-Sarıköy yolundan giderek dört günde Karabiga'ya vardılar.

Karabiga'da baskının nasıl yapılacağını, cephane ve silâhların nasıl kaçırılacağını plânladılar. Bu plâna göre, iki er önceden gizlice gidip Akbaş yakınlarına sokulacaktı. Ertesi gün sekiz er daha yola çıkıp Akbaş yakınına varacaktı. Bunlar, cephanelikleri kaç nöbetçinin beklediğini, nöbet yerlerini, cephaneliği koruyan kuvvetleri ve silâhların yerlerini öğrenip saptayacaklardı. Baskına elverişliyse, üç el işaret fişeği atacaklardı.

Akbaş cephaneliğinden kaçırılacak cephane ve silâhlar, vapur ve kayıklarla Anadolu yakasına geçirilecekti. Mustafa Kemal Paşa,

silâh ve cephaneleri taşıyacak, taşıtları Mehmet Kaptan'ın yönetmesini istemişti. Mehmet Kaptan, Bolayır adlı vapur ve on iki kayıkla denizde bekliyordu, kaçırılacak silâhları, cephaneyi taşımaya hazırdı.

İşler yolunda gitti. Öncüler, plânlandığı gibi Akbaş'a gizlice vardılar. İstenilen bütün bilgileri topladılar.

O gün, gündüzün hava çok bulutluydu, gece de çok karanlıktı. Hamdi Bey, Mehmet Kaptan ve arkadaşları, sabırsızlıkla, coşkuyla, gökte işaret ışığının parlamasını bekliyorlardı. Sonunda kararlaştırdıkları gibi uzakta ardarda üç ışığın parladığını görünce sevindiler. Hemen yola çıktılar. Geceleyin epey yol aldıktan sonra Gelibolu'ya yaklaştılar. Sessizce kumsala yanaştılar. Karanlıkta bir fısıltı duyuldu:

— Merhaba arkadaşlar!

Bu daha önce gelmiş olan öncülerden biriydi. O'nun arkasına takıldılar. Derin uykudaki Gelibolu'nun dar, sessiz sokaklarından geçtiler. Basık bir evin önünde durdular. Yol gösteren öncü er, evin kapısına üç kez vurdu. Kapı aralandı. Saçı, sakalı birbirine karışmış bir adam,

— Geldiler mi? diye fısıldadı.

Öncü er,

— Geldiler çavuşum! dedi.

Çavuş,

— Buyrun içeri arkadaşlar! dedi.

Yeni gelenler çok yorgundular. Ama dinlenecek zamanları yoktu. Biraz yorgunluk çıkarıp yine kılavuzun öncülüğünde yola düştüler. Yağmur başladı; bardaktan boşanırcasına yağmur yağıyordu. İliklerine dek ıslandılar. Ayakkabıları, üstbaşları çamur içinde kalmıştı; öyle ki yürümekte zorluk çekiyorlardı. Ancak sabaha karşı köye gelebildiler. Nerdeyse sabah olacaktı. Ne olursa olsun, gün ışımadan baskını yapmalıydılar. Deniz durgun, hava soğuktu. Önceden hazırlanmış olan bir motora bindiler. Karanlıkta denize açıldılar. Akbaş yakınında motordan indiler. Büyük bir sessizlikle cephaneliği bekleyen Fransız nöbetçilerine yaklaştılar. Hazırlıkları o denli iyiydi ki, Fransız nöbetçileri, elleriyle koymuş gibi yerlerinde buluyorlardı.. Nöbetçileri diri yakalayıp etkisiz duruma getirdiler. Ama bu sırada gürültü, bütün köy halkını uyandırmıştı. Köylüler de olup biteni öğrenince yardıma koştular. Uykudaki düşman askerlerini de yakaladılar. Cephaneliğin kapısını kırarak açtılar. Telefon tellerini önceden kesmişlerdi. Bu nedenle, Akbaş köyündeki düşman komutanları epey bir süre baskını öğrenemeyeceklerdi. Askerler, köylülerin de yardımıyla, silâhları ve mermi sandıklarını yüklenip, sırtlanıp, kıyıda bekleyen Bolayır vapuruna ve kayıklara taşıyorlardı. Koca cephaneliği kısa sürede boşalttılar. Hemen denize açıldılar. Gün ağarırken Anadolu yakasına varmışlardı. Lapseki'de önceden hazırlanmış hayvanlar bekliyordu. Silâhları ve cephaneyi bu hayvanlara yükleyip yola çıktılar. Akbaş cephaneliğinden kaçırılan bütün silâh ve cephane Yenice'de toplanacaktı. Sonra burdan Balıkesir'e ve Ankara'ya gönderilecekti. Cephane ve silâhları Balıkesir'e, Ankara'ya gönderebilmek için taşıt, araba, hayvan ve insan gerekiyordu. Hamdi Bey, bu taşıtları ve yardımcı insanları sağlamak için geride kalmış, Yenice'ye gelmemişti.

Düşman, baskını duymuş, arkalarından bir torpido göndermişti ama, onlar çoktan kurtulmuş, karaya çıkmışlar, Lapseki'den de Yenice'ye varmışlardı. Ama düşman, yalnızca dış düşman değildi. Bir de iç düşman vardı. Bunlar padişah yanlısı çetelerdi. Anzavur'un, Gâvur İmam'ın, Şah İsmail'in çeteleri bunlardandı. Bu iç düşmanlar da, Akbaş baskınını duymuşlar, bütün yolları kesmişlerdi. Akbaş cephaneliğinden kaçırılan silâhları ve cephaneyi, bu iç düşmanlardan gizli olarak Ankaraya, Balıkesir'e ulaştırmak gerekiyordu.

Padişah yanlısı bu iç düşmanların en güçlüsü Anzavur'un çetesiydi. Anzavur, cephane ve silâhların Yenice'de camiye konulduğunu öğrenip çetesiyle Yenice'yi sardı. Kuvvayimilliyecileri kuşattı. Çemberini gittikçe daraltıyordu. Gece de bastırmıştı. Yenice'deki silâhları ve cephaneyi koruyan Dramalı Rıza Bey ve arkadaşları, Anzavur düşmanıyla karanlıkta çarpışıyorlar, korudukları silâh ve cephaneden hiç ayrılmıyorlardı. Bu çarpışma sırasında Dramalı Rıza Bey vuruldu. Anzavur'un adamları silâh ve cephanenin bulunduğu camiye yaklaşıyorlardı. Nerdeyse camiyi ele geçirip, onca uğraşmayla elde edilen silâhları alacaklar, sonra da bunları Kuvvayimilliye'ye karşı kullanacaklardı.

Ağır yaralanmış olan Dramalı Rıza Bey çok kan yitiriyordu. Can çekişirken bile görevini bırakmamıştı. Camideki silâh ve cephanenin artık kurtulamayacağını anlayınca, bunlar hiç olmazsa Anzavur çetesinin eline geçmesin diye, elbombasını atışa hazırladı, son gücünü kullanarak bombayı caminin içine fırlattı. Yeri göğü sarsan bir gürültüyle camideki cephaneler patladı. Bu patlamayla, zaten yaralı olan Dramalı Rıza Bey de şehit oldu. İnsan, taşıt ve hayvan toplamak için geride kalmış olan Hamdi Bey'in bütün bu olup bitenlerden haberi yoktu. Birkaç adamıyla birlikte Yenice'ye gitmek üzere Kaldırımbaş köyüne yaklaştı. Oysa Anzavur, Bey'i izlemekteydi. Bundan bilgisi olmayan Hamdi Bey tuzağa düşürülmekte olduğunu anlayamadı.

Anzavur'un adamlarından olan bir korucu, arkasından gelerek Hamdi Bey'e yetişti. Hamdi Bey, korucuya,

— Bu yoldan İnova'ya gidilir, değil mi? diye sordu.

Korucu,

— Evet, dedi, istersen ben sana yol gösteririm. Ben de oraya gidiyorum.

Hamdi Bey hiç kuşkulanmadı. Birlikte, geceleyin köye vardılar. Hamdi Bey camiye yöneldi. Korucu da, sözde yiyecek bişeyler getirmek için ayrıldı, köy içine doğru yürüdü.

Caminin dolayını hem Anzavur, hem Güvur çetecileri sarmıştı. Hamdi Bey, bunların içine düştü. Çetecilerden biri Hamdi Bey'e:

— Teslim ol! Kurtuluşun yok! Kıpırdama! diye bağırdı.

Hamdi Bey, göğsüne çevrilen mavzer namluların karşısında korkusuz duruyordu.

Anzavur'un adamları, Hamdi Bey'i yakaladı. Ellerini arkasından bağladılar, ite kaka çamurlu bir tarlaya götürdüler.

Gün ağarıyordu. Sabah ışıkları İnova'ya yayılıyordu. Anzavur çeteleri Hamdi Bey'i vurmak için komut bekliyorlardı. Bu bekleyiş sırasında da O'nunla alay ediyorlardı.

Hamdi Bey birden ellerine bağlanmış ipleri kopardı. Gömleğini yırtarak bağrını açtı. Sesi çıktığınca haykırdı:

— Birini vurmakla Kuvvayimilliye yıkılmaz! Yaşasın Türk ulusu!

Hamdi Bey'in göğsüne kurşunlar yağdı.

O gün, 1920 yılının 23 Mart, Pazartesi günüydü.

NAMUS UĞRUNDA İLK KURŞUN

Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızın kıvılcımı

Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızın kıvılcımı ilkin nerde, ne zaman çakmıştır? Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızı başlatan ilk kurşunu kimin attığını elbet merak etmişsinizdir. İşte şimdi sizlere bunu anlatacağım. Olayı başından izlemek için hep birlikte İzmir'e gidelim.

Konak denilen yer, İzmir'in Kordonboyu denilen kıyısında güzel bir semttir. Valilik konağı burada olduğu için buraya Konak adı verilmiştir. Konak alanında biraz dolaşırsak orada bir anıt göreceğiz.

Anıta yaklaşalım. Anıt mermeri üzerinde yazılar var. Bu yazıyı okuyalım:

«İzmir'in işgale uğradığı 15 Mayıs 1919 günü sabahı Türklük haysiyet ve bağımsızlığı uğruna kanlarını döken kahraman şehitlerin aziz hatırasına.»

Bu anıtın yazıtında, düşmanın İzmir'i işgal ettiği 15 Mayıs 1919 günü şehit edilen on kahramanımızın adları vardır. Bu adların en başında şu yazıyı okuyoruz:

«Gazeteci Hasan Tahsin Bey»

Düşmanın İzmir'i işgal ettiği gün şehit edilen gazeteci Hasan Tahsin kimdi?

Bunu öğrenmek için, ondokuzuncu yüzyılın sonlarındaki Selânik'e dönelim. O zamanlar Selânik'te Alaybeyoğlu Osman Bey adında biri yaşıyordu. Alaybeyoğlu Osman Bey, akıncı bir Türk kuşağından geliyordu. Osmanlıların Rumeli'ye geçişleri sırasında, Rumeli topraklarını Türkleştirmek amacıyla sınır öncülüğü yapan bir soydandı. Alaybeyoğ-

lu Osman Bey'in Recep Ağa adında bir oğlu vardı. Bilenlerin anlattıklarına göre, Recep Ağa, kollarını iki yana aça aça yürüyen, efe görünüşlü, babacan bir adamdı. Dışarda hep bastonlu gezerdi. Uzun boylu, çakır gözlüydü. Çevresindekilerde saygı uyandıran bir kişiliği vardı.

Recep Ağa'nın eşi ölmüştü. Ölen eşinden Mehmet Recep adında bir oğlu vardı. Recep Ağa ikinci kez evlendi. İkinci eşi Rabia adında bir hanımdı.

Recep Ağa'nın 1888 yılında bir oğlu dünyaye geldi. Oğluna Osman Nevres adını koydu. Osman Nevres'ten sonra da iki kızı doğdu. Birinin adı Binnaz, öbürünün adı Melek'ti.

Osman Nevres, cin gibi zeki, uyanık, yerinde duramayan bir çocuktu. Babası Recep Ağa, onu Selânik'teki Şemsi Efendi İlkokuluna yazdırdı. Mustafa Kemal de bu okulda okumuştu.

Osman Nevres, Şemsi Efendi İlkokulunu bitirince, yine Selânik'teki Feyziye okuluna yazıldı. Feyziye Lisesi'nin müdürü, sonradan Maliye Bakanı olan Cavit Bey'di. Cavit Bey, zeki ve çalışkan olduğu için Osman Nevres'i çok sevmişti.

Osman Nevres, Feyziye Lisesi'nin öğrencisi olduğu sıralarda, babası Recep Ağa, Selânik'teki mallarını satarak ailesiyle birlikte İstanbul'a taşındı. Ticaretle uğraşıyordu. Osman Nevres İstanbul'a gelmemişti. Onu, Feyziye Okulu'nun müdürü Cavit Bey koruyor, özel olarak eğitiyordu. Osman Nevres, kitap okuyacak denli Fransızca da öğrenmişti.

Recep Ağa, eşi Rabia Hanım, kızları Binnaz ve Melek'le, İstanbul'da, Kocamustafapaşa'da bir eve yerleşmişti. 1904 yılında, Osman Nevres onaltı yaşındayken, Rabia Hanım öldü. İki yıl sonra da Recep Ağa oğlunu görmek için Selânik'e gitti. Selânik'te inme indi, öldü. Babası ölünce, liseyi bitirmiş olan Osman Nevres de İstanbul'daki evine, kızkardeşlerinin yanına gitmek zorunda kaldı. İstanbul Üniversitesine girdi.

Yakından tanıyanların anlattıklarına göre, o zamanlar Osman Nevres, 1,80 boyunda, güçlü, dayanıklı, sporcu, yakışıklı bir delikanlıydı. Babası Recep Ağa'ya benzerdi. Yalnız babasının gözleri çakır onunkiler elâydı.

Bilindiği üzere, 1908 yılında Meşrutiyet ilân edilmişti. Meşrutiyetin ilânından sonra hükümet Avrupa'ya öğrenci göndermeye başlamıştı. İlk gönderilen öğrenciler arasında Osman Nevres de vardı. Osman Nevres 1909 yılında Paris'e gitti. Sorbonne Üniversitesinin öğrencisi oldu. Orda hukuk ve felsefe öğrenimi gördü.

1912 yılında İtalya, o zaman bir Osmanlı ülkesi olan Trablusgarb'a asker çıkarmıştı. Trablusgarb savaşı başlayınca Osman Nevres Türkiye'ye döndü.

Emperyalist ülkeler, Türkiye'yi parçalayıp bölmek için gizli örgütler kurmuşlardı. Buxton soyadını taşıyan iki İngiliz kardeş, bu gizli örgütlerden biri adına Bükreş'te Türkiye aleyhine çalışmaktaydı. Osman Nevres, bu iki İngiliz'in Türkiye'ye karşı çalışmalarını önleyip durdurmak için gizli bir görev almıştı. Bükreş'e gidecekti. Görevi gizli olduğundan, tanınmaması gerekirdi. Bu yüzden de gerçek kimliğiyle yola çıkamazdı. Başka birinin kimliğine bürünecekti.

O günlerde Silah adında bir gazete çıkıyordu. Silah adlı gazetenin sahibi, Hasan Tahsin adında bir eski deniz yüzbaşısıydı. Ona, gazetesinin adından ötürü, Silahçı Hasan Tahsin derlerdi. Hasan Tahsin adına düzenlenen bir pasaportla kimlik, Osman Nevres'e verildi. İşte o zamandan sonra Osman Nevres, takmaadı olan Hasan Tahsin diye tanındı, o adla anıldı.

Hasan Tahsin İstanbul'dan bir takaya binerek Karadeniz'den geçti, Romanya'da karaya çıktı. Bükreşe gitti. Türkiye'yi parçalamak için çalışanların izine düştü. Sonunda onları buldu. 2 Ekim 1914 günü, Buxton kardeşlerden birini tabancayla vurarak yaraladı. Yaralı Buxton hastaneye kaldırıldı. Hasan Tahsin de tutuklandı. Bükreş Cezaevine sokuldu. Yargılanması sonunda, beş yıl hapis cezasına çarptırıldı.

Bu olaydan otuzaltı yıl sonra, ünlü gazeteci Ahmet Emin Yalman, bir kitabında, Bay Buxton'la görüşmesini şöyle anlatmaktadır:

«Uzun boylu, beyaz saçlı, sakallı bir adamdı. Ev sahibi «Lord Boxton» diye tanıtınca irkildim, kaldım.

...Yemeği yerken Lord Buxton hikâyesini anlatıyor:

— Suikastta ben vurulmadım, kardeşim vuruldu.

Hasan Tahsin'le tanışmayı çok merak ettim.

Cezaevine gidip kendisini gördüm ve sordum:

— Nasıl, yaptığına pişman mısın?

— Türklük bakımından sen, gebertilmeye lâyık bir düşmansın. Daha az zararlı olan kardeşini vurup da seni gebertemediğime üzgünüm. Bu işe atıldığıma kesinlikle pişman değilim. Elimden gelse tekrarlarım.

Kendisine dedim ki:

— Sen cesur bir çocuksun. Ben de fena adam değilim. Tesadüf bizi karşı karşıya getirdi. Aramızdaki fikir ayrılığı ve siyasî kini bir yana bırakarak insan olarak ahbap olamaz mıyız?

Ziyaretlerimi sık sık tekrarladım. Hasan Tahsin'e yiyecek, içecek, kitap taşıdım durdum.

Her gidişimde saatlerce görüştük. Tahsin bana bütün hayatını anlattı. Davasının öbür yönlerini de öğrenip anladım. Böylece Türk ruhuyla değinmiş oldum.

Tahsin'in sonunu, bundan sonra da izledim. Türk kuvvetleri Almanlarla birlikte Romanya'yı aldıkları zaman Tahsin'i cezaevinden çıkarmışlar. Bir süre İzmirde yaşamış. Sonra gözden yitirdim.»

Hasan Tahsin, 1914 güzünden 1916 yılının kışına dek, iki yıl Bükreş Cezaevinde kaldı. O, cezaevindeyken Dünya Savaşı da başlamıştı. Cezaevinden kızkardeşlerine gönderdiği mektuplardan birinde şöyle yazıyordu:

Bükreş Cezaevi
1 Temmuz 1915

«...Hapiste vaktimi kendim için değilse bile başkaları için yararlı kılmanın yolunu buldum. Silistre'nin dolaylarından olup burada bulunan bir köylüye okuyup yazmasını öğrettim. Bilgisiz Deliorman'lıyı, amcasının evine, ailesine, kendi eliyle oldukça iyi yazıyla, açık bir dille mektup yazar gördükçe ne kadar seviniyorum, bilseniz...»

Yine Bükreş Cezaevinden, 13 Ekim 1915 tarihinde kızkardeşlerine gönderdiği bir mektupta da şöyle yazıyordu:

«...Biz gençler Türkiye'yi kurtarmak, şan ve şerefle görmek için fedakârlığı, her türlü tehlike ile meşru görev saymalıyız. Ağabeyinizin bu duygu ve anlayışta olduğunu bugün bulunduğu yer isbata yeter.»

1916 yılının 6 Aralık sabahı, Alman öncü kuvvetleri Bükreş'e girmişti. Ertesi gün de Türk ve Alman birlikleri Bükreş'i almıştı. Türk askeri Bükreş'e girince, Hasan Tahsin de iki yıl tutuklu kaldığı cezaevinde kurtuldu. Cezaevinden çıktığında genç yaşında saçları kırlaşmıştı. İstanbula dönüşünden kısa bir süre sonra İsviçre'ye gitti.

Artık Dünya Savaşı sona ermişti. Savaş ortaklarımızla birlikte yenilmiştik. Ordularımız bütün cephelerde geriliyordu. İngilizlerden silah bırakışması istedik. Bırakışma için Türk kurulu Mondros'a çağrılmıştı. Yenilmiş Osmanlı İmparatorluğu'nun Bahriye Nâzırı (Deniz Savunma Bakanı) Rauf Bey, 30 Ekim 1918'de Mondros'ta silâh bırakışmasını imzalamıştı.

Yirmibeş maddelik Mondros Bırakışması'nın 7'nci maddesi şöyleydi:

«İtilâf devletleri, güvenliklerini tehdit edecek bir durum ortaya çıkarsa, herhangi bir stratejik noktayı işgal etmek hakkına sahip olacaklardı.»

Bırakışmanın en ağır maddesi buydu.

Rauf Bey, bırakışma görüşmesinde, İngiliz amirali Caltrop'tan, Yunanlıların Türk topraklarına çıkarılmayacaklarına değgin kesin söz almıştı. İngiliz amirali bu sözünü üç kez tekrarlamıştı. Böyleyken, Yunanlıların Averof adlı zırhlısı İstanbul limanında, Dolmabahçe önünde demirlemişti. İzmir'in de Yunanlılara verileceği söylentileri çıkmıştı.

İsviçre'den dönen Hasan Tahsin, İstanbul'da kısa bir süre kaldıktan sonra, 1918 yılı ortalarında İzmir'e geldi.

Yakından tanıyanlar, o zamanki Hasan Tahsini şöyle anlatıyorlar:

«Hafifçe kırlaşmış saçlı, uzun boylu, yakışıklı... Hep koyu renk giyinirdi, giysisi genellikle siyahtı. Bastonlu gezerdi. Bikez olsun onu başında fesle İzmir sokaklarında dolaşırken gören olmamıştır. Başı açık gezerdi. Aşırı atak bir gencti.»

Hasan Tahsin İzmir'de gazeteciliğe başladı. «Hukuk-u Beşer» adlı bir gazetenin kurucusu ve başyazarı idi. Hukuk-u Beşer, insan hakları demektir. Hukuk-u Beşer'in ilk sayısı 10 Kasım 1918 günü çıkmıştı.

Hasan Tahsin Hukuk-u Beşer'de, bugün için bile değerini yitirmemiş çok önemli başyazılar yazıyordu. Bir örnek olarak onun başyazılarından birinden bir bölüm sunuyoruz. 12 Mart 1919 günlü Hukuk-u Beşer gazetesinde «Alt Tabaka» başlıklı başyazısında şöy-

le yazmıştı:

«Bizde en çok düşünülecek bir sınıf varsa, o da kuşkusuz alt tabakadır. Çiftçi, makineci, dükkâncı, kısacası emekçilerin oluşturduğu bu sınıf ahali, alnının teriyle ekmeğini kazanır, devletin hazinesini emeğinden ayırdığı hisseyle doldurur. Asker olur, kan vergisini de öder. Böyleyken çoğunlukla düşünülmesi ihmal edilir. Hatta bir siyasî oya, bir seçim hakkına bile sahip olmaz.

«Seçim hakkı az çok vergi veren, yazni zengin olanların hakkıdır. Bedel ödeyerek, binbir dolap çevirerek askere gitmemek (...) ların hakkıdır. Hatırı sayılmak zenginlerin hakkıdır. Yoksul olmak, sefalete mahkum olmakla birdir. Herkese açık olması gereken okullar bile patronların çocukları içindir. Yoksul, sabahtan akşama dek kızgın güneşin altında çalışır, didinir. Ama bunca emek ve çabasıyla ailesini yine hakkıyla refaha erdiremez. Ve çocuğunun çalışmasına da muhtaç olur. Bu yüzden çocuklarını tarlada ya da dükkânda çalışmaya, çabalamaya yöneltir ve sonund çocuklar öğrenim çağını geçirirler. Böyle okuryazar olmayanların sayıları çoğunluğu bulur.

«Bu yurt çocukları, bilgisizlikleri yüzünden haklarını savunamazlar. Karaborsacıların, ağaların, zorbaların, mütegallibenin isteklerine oyuncak olurlar. Çünkü haklarını bilmezler. Çünkü hükümete, eşrafa ve nüfuzlulara karşı haklarını savunmaktan âcizdirler.

.....

«Bütün isteklerimiz iki noktada toplanıyor. Biri, hâkim sınıfları hakkı kayırmaya zorlamak, öbürü de ezilen sınıfları uygun bir yolla haklarını elde etmeye güçlendirmek. Bunların her ikisi de birdir. Alt tabakayı düşünmek toplumsal mutluluğu getirir. Hükümet, yasaları uygularken hep bugünkü ezilen sınıfları gözönünde tutmalı, onları zalim patronlarına karşı korumalı, onların bilgisizliklerini gidermeye çalışmalı, haklarını kendileri savunamayan bu zavallıları korumalıdır. Alt tabaka, devlet denilen yapının temelidir. Onları düşünen bir hükümet, kendisini de düşünmüş olur.»

O dönemde İzmir'de sıkıyönetim vardı. Hasan Tahsin'in yazılarını hükümet çok sert buluyordu. Onun eleştirileri hükümete çok ağır geliyordu. Bu yüzden sıkıyönetim komutanı Sait Paşa, Hukuk-u Beşer (İnsan Hakları) gazetesini sık sık kapatırdı.

Sıkıyönetim, Hukuk-u Beşer gazetesini kapatınca, Hasan Tahsin de «Hür Hukuk-u Beşer» adıyla başka bir gazete çıkarıyordu. Gazetesinin kapatma süresi dolunca, gazetenin adına eklediği «Hür» kelimesini kaldırıyor, gazetesini yine Hukuk-u Beşer adıyla çıkarıyordu.

Sıkıyönetimin baskısı altında, ne Hukuk-u Beşer, ne de Hür Hukuk-u Beşer adıyla gazete çıkaramaz olunca, bu kez «Sulh ve Selâmet» adında başka bir gazete çıkarmaya başlamıştır. Sulh ve Selâmet, barış ve kurtuluş demektir. Sulh ve Selâmet gazetesinin ilk sayısı 4 Ocak 1919'da çıkmıştır.

Yakın arkadaşları, dönemdeki Hasan Tahsin'in kişiliğini şu sözlerle anlatıyorlar:

«Büyük insandı. Merhametliydi. Bir kişi aç desinler, ona koşardı. Bir kişi açık deseler, ceketini ona verirdi. İnsanın, insanlığın dostuydu.»

«Savaşı istemiyordu. Dünya savaşına girmeyelim diye çok çalışmıştı.»

«İnce, uzun, dal gibi bir boy. Koyu, elâ, parlak gözler. Hep arkaya taralı, düz, yer yer kırlaşmış saçlar. İçki kullanmazdı. Ara sıra elinde pipoyla görünürdü.»

Silâh bırakışmasından sonra, Yunan ordu birliklerinin İzmir'e çıkacağı yolunda söylentiler dolaşmaya başlamıştı. Bu söylentiler üzerine büyük bir coşkuya ve duygusallığa kapılan Hasan Tahsin, 19 Şubat 1919 günlü Hukuk-u Beşer (İnsan Hakları) gazetesindeki «Namus Uğrunda» başlıklı başyazısında şöyle diyordu:

«Korkmuyoruz, gelsinler. Hatta masum Türk'e kasdı olan bütün dünya gelsin. Süngüleriyle, zaten kanayan kalbimizi deşsinler. Toplarıyla evlerimizi, kuvvetlerimizi yıksınlar, altüst etsinler, parçalasınlar. Ama asla unutmasınlar ki, Türk ölmedi, yaşıyor. Ve burayı Yunan'a vermeyecektir. Hatta silâhlarımız olmasa bile, direnen ruhumuzla, coşkun kanlarımızla, sökülmeyen dişlerimizle bile bu ülkeyi savunacağız.

«Namusumuzu, gururumuzu, ailelerimizin, yavrularımızın, kadınlarımızın namuslarını kurtaracak, koruyacağız.

«Hayır, hayır, üzülmeyelim.. Biz ölmedik, yaşıyoruz.. Bu memlekete göz diken kuvvetleri yakacak, eritecek ateşimiz, hem de pek bol..»

İzmir'in Yunanlılara verileceği söylentileri üzerine «İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti» kuruldu. Cemiyet, 17-19 Mart 1919 günlerinde, Elhamra Sineması'nda bir kurultay topladı. Bu kurultay, bu konuda Anadolu'da toplanan kurultayların ilki olmuştur. Egenin birçok il ve ilçelerinden gelen belediye başkanları, müftüler, halk temsilcileri bu kurultaya katıldı. Kurultayda, düşman İzmir'i işgal ederse, direnilmesi için karar alındı.

O zaman İzmir valisi, Kambur İzzet diye tanınan İzzet Bey'di. Vali Kambur İzzet, İstanbul hükümetine bağlıydı. İzmir Müdafaa-i Hukuk-u Osmaniye Cemiyeti'nin bu kurultayda aldığı düşmana karşı direnme ve yurt çıkarlarını koruma kararı üzerine, Vali İzzet Bey, kurultayı düzenleyenleri ve kurultaya katılanları hükümete, «ittihatçılık» ve «bolşeviklik»le suçlayarak bildiriyordu.

Hasan Tahsin'in 14 Şubat 1919 günlü Hukuk-u Beşer gazetesinde «Namus Uğrunda» başlıklı başyazısının yayınlandığı günün üstünden üç ay kadar zaman geçmişti. 13 Mayıs 1919 günü... İşte o gün, İngiliz, Fransız, Amerikan ve Yunan savaş gemileri İzmir limanına demirledi. Ertesi gün de, Mondros Bırakışması görüşmelerinde Rauf Bey'e Yunanlıların topraklarımıza girmeyeceği üzerine söz vermiş olan İngiliz deniz kuvvetleri Akdeniz donanması başkomutanı Amiral Galtrop, İzmir'deki 17. Kolordu Komutanı Nadir Paşa'ya, (14 Mayıs 1919 günü) bir nota verdi. Bu notada, Mondros Bırakışmasının 7. maddesine dayanılarak, İzmir'deki istihkâmlarla dolaylarını, İtilâf devletleri adına, Yunan birliklerinin işgal edeceği bildiriliyordu. Bu kara haber birden İzmir'e yayıldı. Ertesi sabah Yunan askerleri İzmir'e çıkacaklardı. Büyük bir telâşa düşen İzmir'in resmî makamları, bu durum karşısında, nasıl davranacaklarını hükümetten sordu. Harbiye Nâzırı (Savunma Bakanı), verdiği cevapta, İzmir'i Yunanlıların işgal etmesini Mondros Bırakışmasının yedinci maddesine uygun bularak, başeğilmesini istiyordu Nâdir Paşa askerlere, Vali Kambur İzzet de memurlara, işgalci Yunanlılara karşı gelinmemesini bildirmişti

İzmir halkı alanlarda öbek öbek birikiyor, kahvelerde toplanıp bu konuyu konuşuyorlardı. Bu topluluklar arasında genç subaylar da görülüyordu. Başsız, silâhsız, umutsuz binlerce yurt çocuğu ne yapacağını bilemiyordu. Bu arada, halkı düşmana karşı gelmesi için kışkırtanlar da oluyordu. Halkı direnmeye çağıranlar görülüyordu. Topluluklar arasında şöyle sözler duyuluyordu:

— Yurttaşlar, akşama Maşatlığa gelin!

— Maşatlık'ta toplantı olacak...

— Herkes Maşatlığa gelsin akşama!

Redd-i İlhak Cemiyeti 14-15 Mayıs gecesi Maşatlık'ta bir miting düzenlemişti. (Maşatlık, Yahudi mezarlığı demektir. Maşatlık denilen yer bugün Bahribaba parkıdır.)

Akşamüstü, gençler, sokak aralarında şöyle bağırıyorlardı:

— Allahını seven bu gece Maşatlığa gelsin!

— Yurdunu seven bu gece Maşatlığa gelsin!

Evlerde kadınlar ağlıyordu.

14-15 Mayıs gecesi binlerce İzmir'li yurtsever Maşatlık'ta toplanmıştı. O toplantıda çok coşkulu konuşanlar oldu. Hasan Tahsin de orda konuşanlar arasındaydı. Konuşmalardan sonra, bir Redd-i İlhak bildirisi yayınlandı. Bu eylemi düzenleyenler, bildiriyi yazanlar arasında elbet Hasan Tahsin de vardı.

15 Mayıs sabahı, İzmir'liler tarihlerinin en kara gününe gözlerini açmışlardı. Türkler kan ağlıyordu.

O sabah hava yağmurlu, pusluydu. Saat dokuzda, Patris adlı bir Yunan taşıt gemisi, Kordon'daki Klonarid gazinosu karşısındaki rıhtıma bağlanmış olan şata yanaştı. Gerek şat, gerek yollar baştan sona halılarla döşenmişti. Yollar Yunan bayraklarıyla donatılmıştı.

Yunan askerleri şattan rıhtıma çıkmaya başladılar. Yerli Rumlar, özellikle Rum kızları, Yunan askerlerini coşkun sevinç çığlıklarıyla, alkışlarla karşılıyordu. Rum kadınlarının elleri, kolları çiçeklerle doluydu.

Bu sevinçli karşılayıcı kalabalığın arasında görülen İzmir Rum Metrepolidi Hristomos, şimdiki Pasaport iskelesinde durmuş, karaya çıkan Yunan askerlerini kutsuyordu.

Karaya ilk çıkan Yunan Birliği, Albay Saphiropolis komutasındaki bir tümendi. Önce bir alay, rıhtıma çıkıp düzene girdi. İki Efzun taburu, öncü olarak, Kokaryalı yönüne yürüyüşe geçti. En önde kır atına binmiş olan alay komutanı Yarbay, İstavriyanopulos ilerliyordu. Kır at üstündeki yarbayın önünde iri yarı bir Efzun askeri, büyük bir Yunan bayra-

ğı taşıyordu. Bayrak mangasının arkasında iki bando birden zafer marşları çalarak ilerliyor, arkadan da Efzun taburu geliyordu.

Yerli Rumlar sevinç taşkınlığı içinde sağa sola tabancalarıyla ateş ediyorlardı. Rum kızları, bayraktarın elindeki bayrağa çiçekler yağdırıyorlardı. Kadınlı erkekli, yaşlı genç Rumlar durmadan bağırıyorlardı:

— Zito Venizelos!..

Venizelos, Yunanistan'ın başbakanıydı; «Yaşasın Venizelos!» diye bağırmaktaydılar.

Öncü olan Efzun taburu, üstü otel, altı kahvehane olarak kullanılan, adına askerî otel yada askerî kıraathane denilen yere gelmişti ki...

Yunan askerleri hiç bir dirençle karşılaşmadan ilerliyorlardı. Oysa Hasan Tahsin, daha dün gece Maşatlık'taki toplantıda, düşmana karşı direnilmesi için ne büyük coşkunlukla konuşmuştu. Üç ay kadar önce de, Hukuk-u Beşer adlı gazetesindeki «Namus Uğrunda» başlıklı yazısında, «Korkmuyoruz, gelsinler... Ama sakın unutmasınlar ki, Türk ölmedi, yaşıyor... Ve burayı Yunan'a vermeyecektir!» diye yazmıştı. Oysa işte şimdi Yunan birliği rıhtım boyunda ilerliyordu.

Hasan Tahsin, askerî otelin karşısındaki çınarın dibinde bekliyor, kalabalığın arkasından, ilerlemekte olan Yunan Efzun askerlerine bakıyordu.

Bugünkü Orduevi yapısıyla Konak iskelesi arasında bulunan yerde, o zamanlar, İzmir'in ünlü Sarıkışla'sı vardı. Efzun taburları Konak alanını geçmiş, Sarıkışla'yı yağ yanlarına almışlar, bu kışlanın hükümet konağına yakın köşesindeki askerî oteli dönüp, şimdi Millî Kütüphane caddesi denilen caddeye sapmışlardı ki...

İzmir'in ortodoks kilisesinin çanları çalınıyordu. Utku marşları çalmakta olan bando gittikçe yaklaşıyordu. İzmir limanındaki düşman gemileri de durmadan düdüklerini öttürüyorlardı. Yerli Rum karşılayıcılar sevinç çığlıkları atmaktaydılar.

Çınarın dibinde duran Hasan Tahsin sol yanını ağaca dayadı. Her zaman «Küçük kardeş» diye andığı tabancasının kabzasını sinirli parmaklarıyla sıktı. Sonra da cebindeki bombayı yokladı.

Hiç bir direnç göstermeden, şigalcı düşman askerleri böyle suskunca karşılanamazdı. Hasan Tahsin sinirli sinirli söylenmeye başladı:

— Ellerini, kollarını sallayarak mı girecekler? Olmaz! Olmaz ki... Sonunda ölüm var.. Kan var.. Bunu anlamalılar!

Yunan alayının başı Kokaryalı tramvay durağı yakınlarına gelmişti ki...

Hasan Tahsin birden fırladı, önündeki kalabalığı yarıp öne geçti. İşte şimdi, yürüyüş kolunun önündeki Yunan bayraktarıyla karşı karşıyaydı. Tabancasını birden ona doğrultup ateşledi. Yunan bayraktarı alnı çatından kurşunlanmıştı. Konak'taki saat kulesinin saati 11,00'i gösteriyordu.

Önde yürüyen bayraktar boğuk bir çığlık atarak yere kapaklandı. Elindeki bayrak, altında kalmıştı.

Kendilerine karşı konulacağını, böyle bir dirençle karşılaşacaklarını hiç ummayan Yunan askerleri, tabancanın patlayıp bayrakların yere düşmesiyle şaşkına döndüler. Birden tersyüzü ettiler, bir başıbozuklukla kaçıştılar. Başlarındaki yarbay İstavriyanopulos da kaçıyordu. Karşılayıcı Rumlar, hiç beklemedikleri bu olay karşısında büyük bir paniğe kapılmışlardı. Gerileyenlerin kimisi gümrük binasına kaçtı. Kaçışan Yunan askerlerinin arkasında kalıp ezilmemek için kendilerini denize atanlar bile vardı. Rumlar, sokak içlerine dalmışlar, evlere kaçmışlardı.

Bu panikten yaralanan Hasan Tahsin yan sokaklardan birine sapmıştı. Gerekirse, tabancasında kalan kurşunlarla, daha sonra da bombasını atarak kendini savuna koruya çekile çekile bağlara bahçelere dalacak, ondan sonra da yurt içerisine sığınacak, oralarda kuracağı örgütlerle düşmana karşı direnecekti.

Yunanlılarda ilk kurşunun yarattığı şaşkınlık çok sürmedi. Ateş edenin bir kişi olduğunu anlayınca Yunanlılar toparlanıp karşı saldırıya geçtiler. İlk toparlanıp kendine gelen bayrak mangası olmuştu. Hasan Tahsin ancak ikiyüz metre kadar gerilemişti ki, bayrak mangası da onu izlemeye başladı. Hasan Tahsin hem ateş ediyor, hem çekiliyordu. Tabancasında mermi kalmayınca, belinden çıkardığı bombasını ateşleyip fırlattı. Bomba Yunan mangasının ortasında patladı. Artık savuşabilirdi. Ama tam o sırada başka bir Efzun mangası sokağa başka bir yandan girmişti.

Hasan Tahsin sonuna dek düşmanla vu-

ruşmuştu. Bir evin penceresinden ağlayarak kendisine bakan yaşlı bir Türk anasına:

— Nine, işte sen de gördün ya... Yarın Tanrı katında tanığım ol; kurşunum tükendi de ondan geriliyorum...

Bunlar, Hasan Tahsin'in son sözleri oldu.

Arkasından izleyen Efzun mangası, Hasan Tahsin'i yaylım ateşine tuttu. Amansız kurşun yağmuru altında Hasan Tahsin bir an ayakta durabildi, sonra birden yere yığılıp kıpırtısız kaldı. Tabancası hâlâ elindeydi.

Yaklaşan düşman askerleri korkularını yenememiş olduklarından, Hasan Tahsin'in ölüsüne birkaç kez daha ateş ettiler. Yine de hınçlarını alamamış olacaklar ki, ölüyü üst üste süngülediler.

Otuzbir yaşındaki siyah giysili yiğit Hasan Tahsin, namus uğrunda düşmana ilk kurşunu attıktan sonra işte böyle şehit edildi.

Hava, sabahki gibi kapanık değildi, açılmış, ısınmıştı. İyice sıcak basmıştı.

Hasan Tahsin'i şehit edildiği yerden kimse kaldırmıyordu. Ordan geçenler arasında onun kim olduğunu bilen bile yoktu.

İzmir Mayısının sıcağında Hasan Tahsin'in ölüsü orda üç gün kalmıştı.

Amerikan askerleri İzmir sokaklarında devriye gezerlerken, yerdeki siyah giysili ölüyü gördüler. Kim olduğunu anlamak için üstünü aradılar. Cebinden Hasan Tahsin adına yazılı kimliği çıktı. Onun, Hukuk-u Beşer gazetesinde «Namus Uğrunda» başlıklı yazıyı yazan Hasan Tahsin, gerçek adıyla Osman Nevres olduğunu elbet bilemediler. Ordan götürdükleri bir yere gömdüler. Bu yüzden Hasan Tahsin'in mezarının yeri bilinemedi.

Hasan Tahsin'in namus uğrundaki bu ilk kurşunu, bütün yurt yüzeyinde başlayacak olan düşmana karşı direncin kıvılcımı oldu; o kıvılcım, gönüllerde kurtuluş savaşı istemini tutuşturdu.

Mezarı bilinmeyen Hasan Tahsin'in şehit edilişinden kırkiki yıl sonra, 1961 yılında, İzmir Belediyesi bir değerbilirlik göstererek düşmanın İzmir'i işgal ettiği gün şehit edilenlerin anılarına bir saygı simgesi olarak Konak alanına bir anıt dikti. Bu anıtta şehit adlarının başında, namus uğrunda düşmana ilk kurşunu atan Hasan Tahsin'in adı yazılıdır.

BORÇLU OLDUKLARIMIZ

2413

Canım çocuklarım!

Bu kitapta sizlere, yakın geçmişimizden sekiz olayı anlatıyorum. Burda anlattıklarım bitakım kurgusal olaylar değildir. Hepsi de yaşanmıştır, gerçektir. Bu sekiz olayı, yerleriyle, zamanlarıyla, yaşayan kişileriyle, adlı adınca yazdım. Üstelik, bu olaylardaki kişilerin salt olumlu yanlarını göstermekle yetinmedim, olumsuz yanlarını da belirtmeye çalıştım. Çünkü, çocuksunuz diye, aldatılmanızı, herşeyin yalnız iyi yanlarını görmenizi istemiyorum. Daha küçük yaştan, gerçekleri görmelisiniz. Bu güzelim dünya, ne salt tozpenbedir, ne salt kapkaradır. Dünyamızda, alçaklıklarla yiğitlikleri birlikte yaşayacaksınız; herşeyin hem iyi, hem kötü yanlarını göreceksiniz. Olaylar da, kişiler de, ancak olumlu ve olumsuz yanlarıyla, yani her yanı ve bütün yüzleriyle gösterilirse gerçeklik kazanır. Burada anlattığım sekiz olayla işte bunu yapmak istedim. Salt kahramanlıklar anlatarak boş böbürlenmenizi, salt kötülükler anlatarak da yerinmenizi istemiyorum. Bu olayları yazarken sizleri çocuk yerine koymadım, anababalarınız için nasıl yazıyorsam; sizler için de öyle yazdım. Sevgili çocuklarım, yaşamınız boyunca gerçekçi olmanızı, gerçekleri araştırıp öğrenmenizi dilerim; çünkü ancak gerçekçi insanlar, kendilerine, yurtlarına, halklarına, insanlara ve dünyaya gerçekten yararlı olabilirler.

AZİZ NESİN

İLK DİRENİŞ

«Varlığımızı önceki kuşaklara borçluyuz; borcumuzu bizden sonrakilere ödeyeceğiz.»

AZİZ NESİN

İstanbul'da, Sirkeci'den Gülhane Parkı kapısına doğru giderken yol sağa kıvrılır. Yolun bu dönemecinde, sağda, eskiden bir tekke vardı. Salkımsöğüt Kaadirî tekkesi denilirdi. Bu tekkeyle bitişiğindeki yapılar sonradan yıktırılmış, yol biraz genişletilmiştir.

Ondokuzuncu yüzyılın sonlarında Salkımsöğüt tekkesinin şeyhi İzzî Efendi'ydi. Şeyh İzzî Efendi'nin Üsküdar'daki evinde 1877 yılında bir oğlu dünyaya geldi. Çocuğun adını Süleyman Fethi koydular.

Büyük Türk ansiklopedilerinin pekçoğunda Süleyman Fethi adını görebilirsiniz.

Şeyh İzzî Efendi'nin oğlu ne yapmıştı da, adını ansiklopedilere geçirmişti? İşte bu sorunun cevabını anlatacağız.

Küçük Fethi askerliği çok seviyordu. Buyüzden askerî okula girdi. Her ders yılı sınıflarını başarıyla geçiyordu. 1896 yılında, sınıfının onuncusu olarak Harp Okulu'nu bitirdi. 1899'da kurmay subay oldu. Askerlik göreviyle Hicaz'da bulundu. Sonra savaşlara katıldı. Savaşta yaralandı. Üstün başarılar gösterdi. Rütbesi yükseldi. 1912'de, o zamanın savunma bakanlığı olan Harbiye Nezareti'nde danışman yardımcılığına atandı. 1914'de albaylığa yükseltildi. Birinci Dünya Savaşı başlamıştı. Kurmay albaylığa yükselmiş olan Süleyman Fethi Bey, savaşta gösterdiği üstün başarılar ve fedakârlıklarından ötürü nişanlar, madalyalar kazandı. Ne yazık ki, aldığı yaralar yüzünden hstlandı. 1916 yılında teravi için Wiesbaden kaplıcalarına gönderildi.

Albay Fethi Bey tedavisinden sonra Wiesbaden'den yurda döndüğünde, Türkiye, tarihinin en üzüntçlü günlerinden birini yaşamaktaydı. Büyük Savaş'ta, işbirliği yaptığımız savaş ortaklarımız olan uluslarla birlikte yenilmiştik. Yengin devletler, Türkiye'yi parçalayıp bölüşmeye çalışıyorlardı. İşte bu acı günlerde Wierbaden'den yurda dönen Fethi Bey, Dördüncü Kolordu'nun İzmir Askerlik şubesi başkanlığına atanmıştı.

Fethi Bey evliydi, ama çocuğu olmamıştı. Çocukları çok severdi; o denli çok severdi ki, sıksık yanına gelip kendisiyle konuşan çocukları sevindirmek için masasının gözünde çukulata bulundurur, bu çukulataları çocuklara dağıtırdı.

O günlerde Yunanlıların İzmir'e asker çıkaracakları söylentisi çok yaygındı. Sonunda bu söylentiler gerçekleşti. Yunan savaş ge-

mileri İzmir limanında göründü.

1919 yılının 15 Mayısı; işte o kara gün Yunan ordusu İzmir'i işgal etmişti.

Albay Fethi Bey, hergünkü gibi o sabah da, İzmir'in Karantina denilen semtindeki evinden çıkıp işine gitmek için hazırlanmaktaydı. Eşi Edibe Hanım, düşmanın İzmir'i işgal ettiği böyle bir günde askerlik şubesine gitmemesi, zir süre evinde kalıp durumu gözlemlemesi için rica etmekteydi. Fethi Bey'in, eşi Edibe Hanım'a cevabı kısa olmuştu:

— Ben askerim! İşime böyle bir günde gitmezsem, başka ne zaman gideceğim!

Fethi Bey evinden çıktı. Görevi başına gitti. Masasına daha yeni oturmuştu ki, başlarında iki Yunan subayı bulunan erler içeri girdi. Yunanlı subaylardan biri Fethi Bey'e, esir olduğunu söyledi. Fethi Bey, İzmir işgal edildiğine, savaş da olmadığına göre, esir olamayacağını söyledi. Ama Yunanlı subaylara söz anlatmanın olanağı yoktu. Fethi Bey'i zorla odasından çıkardılar. Silahlı Yunan erleri arasından yürüterek Kordon denilen rıhtım yolundan geçirdiler; Pasaport denilen yere getirdiler. Pasaport'un rıhtım boyunda, esir diye getirdikleri başka Türk subaylarını da tek sıra olarak yanyana dizmişlerdi. Fethi Bey'i bu sıranın başına koydular. Efzun denilen özel kılıkta giyimli Yunanlı erler de rıhtım boyuna dizilmişlerdi. Yunan savaş gemileri limandaydı. Kıyıya asker çıkaran Yunan gemileri rıhtıma yanaşmıştı.

İşgalden sevinç duyan yerli Rum'lar alanı doldurmuş, bayram havası yaşıyorlardı. Kimi Rum'lar da yapıların damlarına, çatılarına çıkmışlardı. Balkonları, terasları doldurmuşlardı. Sevinç çığlıkları atıyorlardı.

Bir Yunan subayı, yanında bir Efzun eriyle, tek sıra dizilmiş olan Türk subaylarından biri önünde duruyor, onlara kollarını yana kaldırtıp indirterek «Zito Venizelos!» yani «Yaşasın Venizelos!» diye bağırmalarını söylüyordu.

Venizelos, o zamanki Yunanistan'ın başbakanıydı. «Ziyo Venizelos!» diye bağırttıktan sonra Türk subaylarına bir de kollarını yana kaldırtıp indirtmesinin hiçbir anlamı yoktu elbet. Ama aşağılamak, küçültmek için Türk subaylarına böyle yaptırıyorlardı. «Zito Venizelos!» diye bağırtan Yunan subayının yanındaki Efzun erinin elinde süngü takılmış tüfek vardı. Söylenileni yapmayan, karşı gelen Türk subayı olursa Efzun eri onu süngüleyecekti.

Yunan subayının karşısına geldiği her Türk subayı, kollarını yana kaldırıp indirerek «Zito Venizelos!» dedikçe, yapıların damlarındaki, çatılarındaki, evlerin balkonlarındaki Rum'lar, alanı dolduranlar alay ederek kahkahalar savuruyorlardı.

«Zito Venizelos!» diye bğırtılan bu Türk subayları, sonradan bir yolunu bulup Anadolu içlerine geçecek, işgalci Yunan ordusuyla çarpışacak ve bu üzünçlü anının acısını onlardan çıkaracaktı. Ama şimdi «Zito Venizelos!» diye bağırmak zorundaydılar. Çünkü karşılarında, süngüsünün ucunu göğüslerine dayamış Efzun eri duruyordu. Her «Zito Venizelos!» diye bağıran Türk subayının düşmana olan hıncı daha da bileniyordu.

Yunan subayı sırayla gele gele Albay Fethi Bey'in karşısına gelmişti. Fethi Bey, Yunan subayının dediğini yapmıyordu. Ne kollarını yana kaldırıp indiriyor, ne de «Zito Venizelos!» diye bağırıyordu. Bakışlarını karşısındaki Yunan subayına dikmiş, ateş saçan gözlerini kırpmadan dimdik bakıyordu. Yunan subayı buyruğunu birkaç yez yineledi. Fethi Bey'e «Zito Venizelos!» dedirtmek için birkaç kez boşuna bağırdı. Fethi Bey sanki onu duymuyordu, kayadan bir yontu gibi dimdikti.

Yunan subayı ummadığı bu direniş karşısında öyle kızmıştı ki, o kızgınlıkla birden elini uzatıp, Fethi Bey'in omuzlarındaki albaylık apoletlerini sökmek istedi. Fethi Bey, Yunan subayının elini şiddetle iterek,

— Onları sen takmadın ki sen sökesin! diye bağırdı.

Yunan subayı, Ziyo Venizelos, demesi için son bikez daha Fethi Bey'e bağırdı. Fethi Bey oralı değildi. Yunan subayı, yanındaki Yunan erine komut verdi. Efzun eri, Fethi Bey'in göğsüne dayalı süngüsünü hızla itti. Süngü albayın göğsüne saplanmıştı. Süngünün açtığı yaradan kan fışkırıyordu. Ama Albay Fethi Bey'in yüz kaslarında en küçük bir kıpırtı, bir acı belirtisi yoktu. Yine öylece dimdik duruyordu. Efzun eri, Türk albayını süngülerken, alanı doldurmuş ve damlarda, çatılarda, balkonlarda, pencerelerde toplanmış Rum'ların çığlıkları göklere yükseliyordu.

Efzun eri, kanlı süngüsünü Albay'ın göğsünden çekti. Yunan subayıyla birlikte, sırada bir sonraki Türk subayının karşısına geç-

ti. Sıradaki her Türk subayına, Yunan subayı isteğini yaptırttı. Sıradaki Türk subayları bitince, Yunan subayıyla Efzun eri yeniden sıranın üst başına geçtiler. Sırayla gele gele yine Albay Fethi Bey'in karşısına geldiler. Yunan subayının sözlerini İzmir'li bir Rum, Türkçeye çevirdi:

— Kollarını yana açıp indirirken Zito Venizelos, diye bağıracaksın!

Fethi Bey'de yine ne ses, ne bir kıpırtı vardı. Yunan subayı bikez daha yanındaki Efzun erine komut verdi. Efzun eri, ikinci kez Fethi Bey'i süngüledi. Fışkıran kanlardan Fethi Bey'in giysisi kan içinde kalmıştı. Yerli Rum'ların bağrışmalarından, haykırışmalarından yer-gök inliyordu.

Yunan subayı ve elinde kanlı süngüsüyle Efzun eri, Fethi Bey'den sonraki Türk subayının karşısına gittiler. Bikez daha bütün sırayı dolaşıp Türk subaylarına istediklerini yaptırdılar. Gele gele üçüncü kez Albay Fethi Bey'in karşısına gelmişlerdi. Ama bu kez, alanı dolduranların bağrışmaları, sövgü haykırışmaları, kahkahaları, homurtuları, uğultuları birdenbire kesilmişti. Onca kalabalık sanki birden donup kalmıştı. Kimseden ses-soluk çıkmıyordu. Ordaki binlerce Rum merak içindeydi: Türk albayı üçüncü kez de direnecek mi, yoksa ölüm korkusuyla «Zito Venizelos!» diye bağıracak mıydı? Sonunda süngü zoruyla Türk albayı amana gelecek miydi? Kimseden çıt çıkmıyordu. Görünmez bir taş kesilmiş o sessizlik içinde Yunan subayının sözleri ve bir yerli Rum'un çevirisi alanın her yanından duyuluyordu:

— Kollarını kaldırıp indirirken Zito Venizelos diye bağıracaksın!

İki kama ucu gibi parlayan gözlerini Yunan subayın dikmiş olan Fethi Bey'in dudakları bile kıpırdamıyordu. Üçüncü kez süngülenmeyi göze almış, yine direnmişti. Yunan subayının buyruğuyla Efzun eri, Fethi Bey'i üçüncü kez süngüledi; bu kez süngüsünü daha hınçlı, daha hızlı dürtmüştü. Fethi Bey'den yine ses çıkmadı, ama alanı dolduran insanlardan birden bir uğultu yükseldi; şaşkınlık mırıltılarının oluşturduğu bir uğultuydu.

Tam yirmiiki kez.. Evet, yirmiiki kez Yunan subayı, albay Fethi Bey'in karşısına dikilip, O'nu «Zito Venizelos!» diye bağırtmaya zorladı. Hayır! Fethi Bey sesini bile çıkarmadı. Yirmiiki kez süngülendi. Süngülenirken gözünü bile kırpmıyordu. Yalnız her süngülenişinde daha çok kan yitirdiği için yüzü daha çok soluyor, ak-donuk bir renk alıyordu. Yaralarından akan kanlar, ayaklarının dibinde göleniyordu. Süngüleye süngüleye bile Üsküdar'lı Albay Süleyman Fethi Bey'e «Zito Venizelos!» dedirtemediler. Ama yaralarından çok kan yitiren Türk Albayının gücü gittikçe azalmaktaydı. Ayakta zor durabildiği belliydi. Yirmiiki yarasından kan akarken, yine de düşmanının karşısında dimdik durabilmek için insanüstü bir çabayla son gücünü harcıyordu. Kanı çekilen yüzü, dudakları aka kesmişti. Yunan subayı yirmiikinci kez haykırdı. Yerli Rum, O'nun sözlerini yine çevirdi:

— Zito Venizelos, diye bağıracaksın!

Hayır Fethi Bey yine bağırmadı. Efzun eri, subayının buyruğuyla Fethi Bey'i yirmiikinci kez süngüledi. Artık ayakta durmaya direnci kalmamıştı, Fethi Bey ayaklarının dibinde göllenmiş kanının üstüne düştü, oraya yığıldı.

Eşi Edibe Hanım, yakınları, İzmir'i işgal eden Yunan birliği komutanından, Albay Fethi Bey'i kendilerine vermelerini istediler. Ama Yunan komutanı, yaralı Türk albayını vermedi. Fethi Bey'in yakın dostu Ali Şefik Bey, İzmir'deki Fransız Başkonsolosluğuna başvurdu. Ancak Fransız Başkonsolosunun yardım ve aracılığıyla Fethi Bey Yunanlıların elinden alınabildi.

Ölmek üzere olan Fethi Bey hastaneye yatırıldı. Bütün gece başucunda bir Türk hemşiresi bekledi.

1919 yılının 15 Mayısını 16 Mayısa bağlayan gece, sabaha karşı, Fethi Bey,

— Makamımı görüyorum! diye inledi.

Bu, O'nun son sözü oldu.

Şehit Üsküdar'lı Albay Süleyman Fethi Bey'in na'şı, dostu Ali Şefik Bey'in Küçük Fettah sokağındaki evine getirildi. Evde büyük bir masanın üstüne konuldu. Kadınlı erkekli ev insanları, sabaha dek, şehit albayın başında saygı nöbeti tuttular. Ertesi gün şehit Albay Fethi Bey için çok büyük bir cenaze töreni düzenlendi; öyle ki bütün Türk İzmir halkı ayağa kalkmıştı, yer yerinden oynadı. İşgalciler bile bu coşkulu saygı gösterisini önleyememiştı.

Fethi Bey, İzmir'deki Mevlevî tekkesinin mezarlığına gömüldü. Süngü yaralarıyla de-

likdeşik olmuş kanlı albaylık giysisi de sonradan askerî müzeye verildi.

Fethi Bey'e çok yalın bir mezar yapıldı. Mezar taşına kabartma bir kılıç ve bir kalpak resmi yontuldu; kılıç altın yaldızla yaldızlandı.

Üsküdar'lı Kurmay Albay Süleyman Fethi Bey'in ancak destan kahramanlarına yaraşır bir yiğitlikle direnmesi yüzünden şehit edilişi, dost-düşman herkeste büyük bir saygı uyandırmıştır. O'nun ölümü göze alarak yiğitçe direnişi karşısında düşmanları bile saygı duymuşlardır. İzmir'e, resmî yada özel bir nedenle gelen yabancı askerler, eski komutanlar bugün bile Albay Fethi Bey'in mezarını ziyaret eder, O'nun büyük yurtseverliği karşısında saygıyla eğilirler.

GÖNÜLLÜ ONYEDİLER

Yunan ordusu İzmir'i işgal edince, düşmana karşı ilk toplu ve örgütlü direniş, Ayvalık-Burhaniye - Havran - Edremit yöresinde başlamıştı.

Yarbay Ali Bey komutasındaki 172'nci alay Ayvalık'ta bulunuyordu. Yunan işgalcilerine karşı direnme kararı alınınca, 172'nci alay da Ayvalık'tan çekildi, Karaağaç köyüne geldi. Karaağaç köyü, 172'nci alayın karargâhı oldu.

O günlerde kurulmuş olan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti (Hakları Savunma Derneği), 172'nci alaydan başka bir de sivil gönüllülerden oluşacak milis alayının kurulmasına karar vermişti. Milis alayı kuruldu. Eskiden savaşlarda bulunmuş, askerliğini yapıp bitirmiş, yani savaş deneyimleri olan siviller milis alayına gönüllü yazılmaya başladılar.

Pelit Köyü'nden Mehmet Bey, bu milis alayının komutanlığını üstlendi. Kurulan milis alayının üç taburu savunma bölgelerine yerleştirildi. Köylülerin, milis alayına gönüllü yazılmaları için köylere haber salındı. Eli silah tutabilenler, yurt savunması için gönüllü askerliğe çağrılıyordu. Çağrıyı duyanlar akın akın Burhaniye'ye gelmeye başlamışlardı. Bunların çoğu, Büyük Dünya Savaşı'ndan daha yeni dönmüş gazilerdi. İçlerinde yaraları daha yeni kapanmış olanlar, savaş sakatları, kolsuzlar, topallar bile vardı. O denli çok geliyorlardı ki, Burhaniye'de Kuvvay-ı Milliye'nin yazmanı olan Hüseyin Hüsnü, bu gönüllülerin künyelerini deftere yazmaya yetişemiyordu. Yazman Hüseyin Hüsnü de bir savaş gazisiydi. Büyük Dünya Savaşı'nda dört yıl yedeksubay olarak savaşmıştı. Terhis olup da memleketi Burhaniye'ye döneli daha dört ay olmuştu.

Gönüllü asker yazılmaya gelen köylülerin çoğunun üstübaşı bitik, giysileri yırtıkpırtıktı, pekçoğu yalınayaktı.

Bigün Yazman Hüseyin Hüsnü, gönüllülerin künyelerini deftere yazarken, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin başkanı olan Şükrü Hocaefendi de oradaydı. Hüseyin Hüsnü, karşısında duran yirmiye yakın köylüyü, gönüllü defterine yazmıştı. Ama onlar gitmiyorlar, öylece duruyorlardı. Başkan Şükrü Hocaefendi, onlara çok sert bağırdı:

— Daha ne beklersiniz? Dikilip durmayın! Hangi milis taburuna gideceğiniz söylendi ya size. Taburların yerlerini de biliyorsunuz. Durmayın daha, hadi taburlarınıza!

Yırtıkpırtık giysiler içindeki bu yalınayak köylüler, başları önlerinde, seslerini çıkarmadan hâlâ öylece duruyorlardı. Şükrü Hocaefendi onların neden beklediklerini biliyor, ama bilmezden geliyordu. Çünkü onların isteklerini karşılamak olanağı yoktu. Buyüzden de acı duygusunu dışa vurmamak, üzüncünü onlara belli etmemek için, sözde sert davranmaya çalışıyordu. Onlara bikez daha taburlarına gitmeleri için bağırınca, içlerinden biri, utana-sıkıla başını yerden kaldırmadan, çok alçak sesle, fısıldar gibi,

— Ayakkabı... dedi.

Hiçbirinin ayakkabısı yoktu. İşgalcilere karşı yurtlarını savunmak için savaşa gönüllü gidecek olan bu yiğitler, sanki kendilerine apartıman bağışlanmasını istiyorlarmışcasına sıkılarak ayakkabı istiyorlardı.

Gönüllü asker yazılanların ayakkabılarını

kavaf (hazır ayakkabı satıcısı) Kaleli Hacı Mehmet Efendi vermekteydi. Her istenişte, dükkânındaki ayakkabıları, para almadan gönüllü askerlere vermişti. Ama artık O'nun dükkânında da ayakkabı kalmamıştı.

Yazman Hüseyin Hüsnü belki bir umar bulunur diye yine kavaf Kaleli Hacı Mehmet Efendi'ye gidip,

— Hacı Mehmet dayı, yüz çift ayakkabı daha eksiğimiz var! dedi.

Hacı Mehmet Efendi, eliyle dükkânının içini gösterip,

— İçerde ne varsa, hadi hepsini alın! dedi.

Dükkânda yüz çift ayakkabı yoktu. Olanlarını verdikten sonra,

— Kaygılanmayın, gerisini de yaptırırız... dedi.

Gönüllü yazılan her ere, birer çift ayakkabıyla beşer lira veriliyordu. Sonra bu gönüllü erler, milis alayının taburlarından birine katılmak üzere cepheye yollanıyordu.

Milis alayı taburlarının fırınları vardı. Fırınlar ekmek çıkarıyordu. Ama taburlarda silah yoktu. Gönüllü yazılanlara silah bulup vermek çok zordu, hatta olanaksızdı.

Bigün Karalar Köyü'nden onyedi köylü, gönüllü yazılmak için Burhaniye'ye gelmişti. Bunların başında Halil Çavuş vardı. Halil Çavuş ,Çanakkale savaşında bulunmuş bir gaziydi. Çanakkale savaşında üç yara almıştı. Birlikte geldiği köylüsü olan onyedi kişi de büyük Savaş'tan yeni dönmüştü. Kimi Kalıç-ya'da, kimi Kafkasya'da, kimi Kanal'da, çölde savaşmıştı.

Onyedi gönüllü, Yazman Hüseyin Hüsnü'nün masasının önüne geldi. Bunların da üstbaşları bitik giysileri yırtıktı, yalınayaktılar. Önde duran Halil Çavuş,

— Gönüllü yazılmaya geldik, cepheye gideceğiz! dedi.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Şükrü Hocaefendi, bunların da öbür gönüllüler gibi ayakkabı isteyeceklerini bildiğinden, verecek ayakkabı da olmadığından büyük bir can sıkıntısıyla sertelerek,

— İyi ya işte, gideceksiniz künyenizi yazdırın, gidin! dedi.

Halil Çavuş,

— Ya silah? diye sordu.

Demek bunlar, ayakkabı değil, silah istiyordu. Silahları olsa, yalınayak da cepheye gidecek, savaşa gireceklerdi. Ama onlara verecek silah yoktu. Ne yapacağını bilemeyen Şükrü Hocaefendi, baskın çıkabilmek için bu kez daha da yapmacık bir sertlikle bağırdı:

— Hele şunlara bak! Nasıl askere gidecekmişsiniz siz böyle? Hani silahlarınız sizin?

Koca yiğit Halil Çavuş, sanki suçluymuş gibi,

— Silahımız yok... dedi.

Bu kez Şükrü Hocaefendi daha bir diklenerek,

— Ne demek silahımız yok? Silahsız asker olur mu be? diye söylendi.

Halil Çavuş fısıldar gibi,

— Burdan veriyorlarmış diye duyduk da... dedi.

Şükrü Hocaefendi onlara silah vermemekten çok dertliydi. Ama üzüncünü belli etmemek için yarı alaylı çıkıştı:

— Silahları yokmuş! Bakındı hele... Bir de gönüllü yazılacaklarmış... Vahvaah... Köyünüzde odun kesmez misiniz siz? Evlerinizde nacak da mı yok sizin? Hadi koşun evlerinize de, nacaklarınızı kapın gelin!

Karalar Köyü, Burhaniye'ye bir günlük yoldur. O yalınayak onyedi yiğit, geriye dönüp köylerinin yolunu tuttular.

Dört yıl boyunca Büyük Savaş'ta bulunmuş olan Yazman Hüseyin Hüsnü, Başkan Şükrü Hocaefendi'ye,

— Hoca enişte, ne diye bu adamları silahsız cepheye gönderiyorsun? diye sordu.

Şükrü Hocaefendi,

— Sen anlamazsın... dedi.

Az sonra da şöyle açıkladı:

— Başka ne yapabilirim? Hele bir cepheye gitsinler... Gitsinler de, hiç olmazsa düşmana kalabalık görünsünler. Nasıl olsa bir kolayını bulurlar, silahsız kalmaz onlar. Bir silahlı erimiz şehit düşünce, hemen şehit arkadaşlarının silahını kapar, silahlanırlar.

Ertesi gün, Karalar Köyü'nden o onyedi köylü yine yayanyapıldak Burhaniye'ye dönmüştü. Nice savaşlara girip çıkmış olan Yazman Hüseyin Hüsnü onları karşısında görünce, kendini tutamayıp gülümsedi. Çünkü onların görünüşleri hiç de gülünmeyecek gibi değildi. Pekçok savaşa katılmış olan bu adamlar, evlerinden aldıkları nacakları tüfek gibi omuzlarına asmışlardı. Başlarında duran Halil Çavuş'un omuzundaysa tırpan vardı.

Halil Çavuş,

— Evde aradım taradım, nacağı bitürlü bulamadım. Ne yapayım, ben de tırpanı aldım geldim. Tırpan da işimi görür... diyordu.

Bunun üzerine, Yazman Hüseyin Hüsnü dayanamayıp Halil Çavuş'a şöyle dedi:

— Bre Halil çavuş, sen ki bunca savaşa çıkmış adamsın; döğüşü, savaşı iyi bilirsin. Karşımızdaki Yunan askerlerinin İngiliz malı kasalı tüfekleri var; bilirsin, dokuzlu tüfekler... Sen böyle silahsız, bir tırpanla onlara karşı ne yapacaksın?

Halil Çavuş şu yanıtı verdi:

— Silahsız değilim ki... Cepheye gider gitmez, hemen bu gece, gönüllü nöbete girer, gece nöbeti tutarım. Nöbetteyken, gecenin karanlığında süzülür, düşman içine atlarım. Elimde tırpanım var ya... Önüme çıkan ilk düşman askerinin kellesine bir tırpan çalar, alırım elinden tüfeğini... İşte silahlandım gitti.

Halil Çavuş'un arkadaşları da söze atıldılar:

— Bizim de nacaklarımız var ya... Sen hiç kaygılanma Efendi, biz bir kolayını bulur silahlanırız.

Karalar Köyü'nden o onyedi yiğit, gönüllü yazıldıktan sonra, omuzlarında nacaklarla, tırpanla cepheye yöneldiler, savaşa girdiler, düşmanın karşısına dikildiler.

Yazman Hüseyin Hüsnü çok merak ettiği için, bu onyedi yiğitin ne olduğunu, sonlarını öğrenmek istedi, onları izledi. Gerçekten de Halil Çavuş'la iki köylüsü, daha cepheye gittikleri ilk gece gönüllü nöbet tutup, düşmandan tüfek almayı başarmıştı. Ama onlardan biri, daha o gece şehit düşmüştü.

Bilindiği gibi, savaş Türk ordusunun utkusuyla sonuçlandı. Ama bu onyedi yiğit savaşçının hiçbiri köyüne dönemedi.

Burhaniye Kurtuluş Savaşımıza 1364 asker vermiş, bunlardan 964'ü şehit düşmüştü. Sağ dönen 400 savaşının da çoğu, elden, ayaktan, gözden yoksun kalmış savaş sakatıydı.

EŞİ BULUNMAZ BİR CİMRİ

Yunan ordusu 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgal etmişti. Bu sırada Ayvalık'ta Türk ordusunun 172'nci alayı vardı. 172'nci alayın komutanı Yarbay Ali (Çetinkaya) Bey'di. Bu alayın erlerinin çoğu, Büyük Dünya Savaşına katılmış gazilerdi. Bu erler, askerlik görevlerini bitirdiklerinden, bikaç gün sonra terhis olup köylerine döneceklerdi. Evlerine gidecekleri için sevinçliydiler.

O günlerde Ayvalık koyuna iki Yunan torpidosu gelip demirlemişti. Bu torpidolarda Yunan deniz erlerinden başka, Yunan piyade erleri de vardı. Gemilerde piyade erlerinin bulunması, Yunanlıların Ayvalık'a asker çıkaracaklarını gösteriyordu.

172'nci alay komutanı Yarbay Ali Bey, işgalci Yunanlılara karşı koymaya, düşmana karşı direnmeye karar verdi. Ama İstanbul'daki Padişah hükümeti, Yunanlılara karşı direnilmesini istemiyordu.

Yarbay Ali Bey, 172'nci alayın erlerini, erbaşlarını, assubay ve subaylarını toplayıp onlara şöyle dedi:

— Arkadaşlar! Biliyorum, Büyük Savaş'ın yorgunluğunu bile daha üzerinizden atmadınız. Büyük Savaş'ta silah arkadaşlarınızdan çoğu şehit düştü. Sizler de kanlarınızı döktünüz. Sizlerden artık hiçkimsenin bir görev istemeye hakkı yoktur. Bikaç gün sonra terhis olup köylerinize gidecek, evlerinize dönecek, ailelerinize kavuşacaksınız. Ama biliyorsunuz, İzmir'imizi düşman işgal etti. İşte görüyorsunuz, karşımızda da düşmanın iki savaş gemisi duruyor. Belki bugün, belki yarın, bu iki düşman gemisi Ayvalık'ı top ateşine tutacak. Yunan askerleri Ayvalık'ı da işgal edecek. Biz, yurdumuzun bu bölümünü düşmana bırakıp evlerimize gidemeyiz. Bu görevi sizden ben istemiyorum, anayurt istiyor. Yurdumuzu savunmak için benimle burda kalıp savaşmak isteyenler şu yana geçsinler. «Hayır, biz savaşmaktan çok yorulduk. Bundan sonra artık askerlik yapmayız.» diyenler de haklıdırlar. Onlar da silahlarını bıraksınlar, gülegüle evlerine gitsinler!

Yarbay Ali Bey, yüzü gülmez, sert görünüşlü, duygularını dışa vurmaz bir askerdi. Ama erlerine bu sözleri söylerken o denli duygu-

lanmıştı ki, gözleri buğulanmış, sesi titremişti, Dudaklarından bir hece daha çıksa, yıllarca savaş alanlarında vuruşmuş o yiğit yarbayın gözlerinden yaşarlar boşanacaktı.

Komutanlarının bu sözü üzerine, 172'nci alayın tek eri bile silahını bırakmadı. Hepsi birden, yurtlarını savunmak için, alay komutanlarının gösterdiği yana geçti. Hükümet, işgalci Yunanlılara karşı direnilmesini istemediğine göre, direnişe geçen 172'nci alay, hükümete karşı geliyor demekti. Bu durumda hükümet 172'nci alayın gereksinmelerini karşılamayacak, giderlerini sağlamayacaktı. Alaydaki subayların, assubayların, erlerin yiyecekleri, giyecekleri, yakacakları, yunacakları sonra hayvanların yemleri, kısacası bütün bu gereksinmeler nasıl, nerden sağlanacaktı?.

1919 yılının 26 Mayıs günüydü. Yunan ordusu İzmir'i işgal edeli onbir gün olmuştu. İşte o gün Yarbay Ali Bey atına atlayıp Ayvalık'tan Burhaniye'ye geldi. Burhaniye'deki tanıdıklarından zeytinyağı fabrikası sahibi Ali Osman Ağa'yla bu konuyu konuştu. Ali Osman Ağa, Burhaniye'nin ilerigelenlerini çağırdı. Tüccar Hacı Tali Bey'in yazıhanesinde gizli bir toplantı yaptılar. Yarbay Ali Bey, o toplantıda bulunanlara şöyle dedi:

— Burhaniye'liler, alayımın hertürlü gereksinmesini sağlarsa, yiyeceğini, giyeceğini, hayvan yemini verirse, ben hükümete karşı gelip alayımla düşmana karşı direneceğim.

Burhaniye'nin ileri gelenleri, Ali Bey'in bu önerisini benimsediler. Bu iş için Burhaniye Hakları Savunma Derneği (Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti) kuruldu. Müderris Şükrü Hocaefendi, bu derneğin başkanlığına seçildi. Tüccar Hacı Tali Bey de derneğin levazım işleri yönetmenliğine getirildi. İlk toplantıda, düşmana karşı direnmek için 172'nci alaydan başka, bir de sivillerden oluşacak bir milis alayının kurulmasına karar verildi.

Bundan sonra, Burhaniye'ye çok yakın olan olan Havran ve Edremit ilçelerinde de Hakları Savunma Dernekleri kuruldu.

Yoksul Burhaniye halkı 172'nci alayla milis alayını besleyemez, bu iki alayın tüm gereksinmelerini karşılayamazdı. Havran'lılarla Edremit'liler de bu yurt görevine katıldılar. İki alayın giderlerinin yüzdekırkbeşini Edremit'liler, yüzdeotuzunu Havran'lılar, yüzdeyirmibeşini de Burhaniye'liler karşılıyordu. İlkağızda o günün parasıyla 74 bin lira (Bugün için 2 milyon lirayı aşkındır.), onbin şinik buğday (Bir şinik 15 kilo olduğuna göre 150 bin kilo buğday), 320 koyun toplanarak bu iki alayın bir süre için gereksinmesi sağlandı.

Alayların giderlerini sağlamada zorluk çekiliyordu. Başkan Şükrü Hocaefendi, derneğin bir toplantısında şöyle dedi:

— Arkadaşlar! Varlıklı olanlara, zenginliklerine göre salma koyacağız. Başka umarımız yoktur. Parası olan para, malı olan mal verecek! Herkes olanını bağışlayacak...

Bunun üzerine, o toplantıda bulunan üyeler, kendilerinden yardım istenilecek varlıklıların adlarını saymaya başladılar. Üyeler bağış alınacakların adlarını söylüyor, derneğin yazmanı olan Hüseyin Hüsnü (Develi) de bu adları bir deftere yazıyordu. İşte böylece, para ve mal istenilecek kişilerin adlarıyla, her adın yanına da, o kişiden nice mal yada para alınacağı yazılarak bir salma listesi yapıldı. Bu listedeki adlar arasında bir de Çoruk Köyü'nden Çapkınoğlu Hasan Ağa adı vardı. Bu adın yanına 500 şinik buğday salma yazılmıştı.

Çoruk Köyü'nden Çapkınoğlu Hasan Ağa'nın adı söylenip listeye yazılırken, ordakiler alaylı alaylı gülümsemişlerdi. Çünkü bu Hasan Ağa, onların tanıdığı en cimri kimseydi; dünyada ondan daha pintisi olamazdı. Çok zengin olduğunu herkes biliyordu, ama kimseye bişey verdiğini, bir yoksula yardım ettiğini gören olmamıştı. Ondan para yada mal istemek, canından can koparmak demekti. Biriktirdiği altınları, tenekeye doldurup toprağa gömdüğü söylenirdi.

Salma listesine yazılanlara gidip, biçilen salmayı vermeleri istecekti. Ama ordakilerden hiçkimse salma istemek için Çoruk Köyü'nden Hasan Ağa'ya gitmek istemiyordu. Çünkü O'nun bişey vermiyeceği belliydi.

Bu Hasan Ağa çok yaşlıydı. Bu denli yaşlı ve zengin bir adamın bu denli elisıkı olmasına herkes şaşar kalırdı. O'nun dillere söylence olmuş pintiliği üzerine pekçok olay anlatılırdı.

Pazara gitmek için köyünden Burhaniye'ye geleceği zaman, yolda yürürken aşınıp eskimesin diye, ayağından ayakkabısını çıkarıp koltuğuna sıkıştırırdı; Burhaniye'ye dek yalınayak gelirdi. Burhaniye'ye girerken ayakkabısını giyerdi. Akşam olup da köyüne dönerken, yine ayakkabısını ayağından çıkarıp

koltuğunun altına kor, köyüne dek yalınayak giderdi. Eskimesin diye giymeye kıyamadığı ayakkabısı da o zaman 22 kuruştu.

Onca zengin, onca vaiiklı olan Hasan Ağa para harcamaktan çok sıkınırdı, parası gidecek diye ödü kopardı. Öyle elisıkı bir adamdı ki, Burhaniye'ye gelişlerinde, O'nun bir çayevine oturduğunu, bir bardak çay yada bir fincan kahve içtiğini gören olmamıştı. O kocamışlığıyla Burhaniye'ye dek yayan ve yalınayak yürümekten çok yorulduğu için, Burhaniye'ye gelince alandaki koca çınara sırtını dayar, orda bir süre soluklanıp dinlenirdi. Bu çınarın önündeki çayevinde oturanlardan O'nu tanıyanlardan biri,

— Hasan Ağa, gel, buyur, bir yorgunluk kahvesi iç! diye çağırsa, gitmezdi.

Para kendisinden çıkmasa da, alışkanlık olur korkusuyla, ısmarlanan çayı, kahveyi bile içmezdi. O'na çay, kahve ismarlayanlara, günün birinde kendisinin de çay, kahve ismarlaması gerekeceğini düşünürdü. O zamanın parasıyla bir fincan kahve on paraydı. Hasan Ağa on paraya bile kıyamazdı.

İşte bu denli cimri olduğu bilinen Hasan Ağa'ya salma almak için, ordakilerden hiçbiri gitmek istemeyince Hacı Tali Bey, derneğin yazmanı Hüseyin Hüsnü'ye,

— Senin dilin tatlıdır, ağzın lâf yapar. Ver sen git, iste! dedi.

Hüseyin Hüsnü Çoruk Köyü'ne gitti. Salma alacağından umutsuzdu. Köy kahvesine girdi. Kahvede gördüğü köyün korucusuna, Hasan Ağa'yı çağırmasını söyledi. Az sonra korucu, Hasan Ağa'yı köy kahvesine getirmişti. Hüseyin Hüsnü, köy kahvesinde oturanların da duyacağı bir sesle,

— Hasan Ağa amca, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti sana beşyüz şinik buğday salma yazdı... dedi.

Hasan Ağa,

— Bana çok salma koymuşsunuz yiğen... dedi.

Hüseyin Hüsnü de O'na,

— Allah daha da çok versin, sende de çok var Hasan Ağa amca... dedi.

Bunun üzerine Hasan Ağa,

— Öyleyse kalk yürü! dedi.

Hüseyin Hüsnü'nün bileğinden tuttu. Bileğini bırakmadan O'nunla yürüdü. Tahtadan yapılmış bir büyük ambar önüne geldiler. Ambarın uzunluğu yirmi metre vardı, belki de daha uzundu. Hasan Ağa anahtarıyla ambarın kapı kilidini açtı. Ambara girdiler.

İçeri girinci Hüseyin Hüsnü şaşıp kalmıştı. Çünkü içerisi tahılla doluydu. Ambarda tahta perdelerle ayrılmış onbir bölüm vardı. Her bölüm, silme, tepeleme tahılla dopdoluydu. Hasan Ağa her bölümü Hüseyin Hüsnü'ye ayrı ayrı gösterip,

— İşte bu bölmede buğday var! Bu bölmede arpa dolu! Bu bölmeye de çavdar yığdık! İşte burası da yulaf bölmesi, dolu... diyordu.

Hüseyin Hüsnü şaşkınlıktan konuşamıyordu. Sanki düş görüyordu.

Hasan Ağa sözünü sürdürdü:

— Bana beşyüz şinik buğday mı saldınız? Neye bu kaadr az salma koydunuz bana yiğen? İki alaya beşyüz şinik buğday yeter mi hiç! Bak yiğen, bu ambardaki salt buğday altıbinikiyüz şinik... Buğdaylar da, arpalar, yulaflar, çavdarlar da, hepsi hepsi, burda her ne varsa, hepsi kuvvayimilliyyenin, hepsi askerlerimizin... Alın, götürün! Taşıma için araba isterseniz, arabalarım da var. Arabalarımı da alın götürün, onlar da askerlerimizin... Yedirin tahıllarımı askerlerimize. Burdakiler yetmezse hiç kaygılanmayın, daha da bulur buluştururuz. Her ne isterseniz, her neyim varsa, varımı yoğumu vereceğim. Bende yoksa, olanlardan ödünç alıp, borç alıp vereceğim. Başka hiçbir umarımız kalmadı yiğen; yeter ki gâvuru buralara sokmayın. Evimde, odamın duvarına asılı bir tüfeğim var, salt bir onu veremem. Çünkü onu kendime ayırdım. Yaşlıyım diye tüfek kullanamam belleme. Düşman buralara dek girerse o tüfekle namusumuzu koruyup savunacağım ölene nek... Hadi şimdi var git gülegüle! Bu dediklerimi böylece bir bir anlat! Gülegüle! Benden selam söyle Hacı Tali'ye!

Hüseyin Hüsnü, Burhaniye'ye döndü. Burhaniye Hakları Savunma Derneği'nin dokuz üyesi yine Hacı Tali Bey'in yazıhanesinde toplanmıştı. Hüseyin Hüsnü içeri girince, ne haber getirdi diye, üyelerin hepsi merakla O'na baktılar. Dünyanın en cimri adamı olarak bildikleri Çoruk Köyü'nden Hasan Ağa'dan ne haber getirmişti?

Yazman Hüseyin Hüsnü olanları anlattı. Hasan Ağa'nın sözlerini onlara iletti. Bu sözleri duyunca ordakilerin başları önlerine eğildi. Bir derin sessizlik oldu. Burhaniye'nin yaş-

lı ilerigelenlerinin gözlerinden yaşlar süzülüyordu. Epeyce üzülen de Hacı Tali Bey olmuştu. Ağladığı görülmesin diye yazıhaneden çıkmıştı. Koca adam kendini tutamamış, hüngür hüngür ağlıyor, biyandan da sesi titreyerek,

— Hiçkimse için kötü düşünmeyeceksin! diye söylenip duruyordu.

TÜRKİYE'Lİ BİR RUM'UN YİĞİTLİĞİ

Büyük emperyalist devletler, kendi çıkarları için zaman zaman küçük ülkeleri birbirlerine düşman ederler. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, emperyalist devletler Yunanistan'ı komşusu Türkiye'ye saldırması için kışkırttı. Yunanistan bu kışkırtmalarla, gerçekleşemeyecek düşler arkasından koştu, komşusu Türkiye'ye saldırdı. Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıkan Türkiye yoksul düşmüştü, yorgundu. Yunanistan bunu fırsat saydı.

Yunan ordusu Türkiye'ye saldırmadan önce, Türkiye'de yaşayan Rum'larla Türk'lerin arasında hiçbir çatışma, anlaşmazlık yoktu. Aralarında hiçbir ayrım olmadan yaşamaktaydılar. Türkiye'li Rum'ların ekonomik durumları Türk'lerden çok daha iyiydi.

Yunan ordusu 15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir'e çıkınca, o zamana değin Türk'lerle eşit yaşamakta olan Rum'lar, Türkiye'ye sahip çıkmaya kalktılar. Ama Türkiyeli bütün Rum'lar bu düşüncede değildiler. Yunan ordusunun Türkiye'ye saldırısının yanlış olduğunu bilen, Türk'lerle çatışmayı doğru bulmayan Rum'lar da vardı. Yunanistan'ın, emperyalist devletlerin kışkırtmasıyla kurduğu düşün hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğini biliyorlardı.

Yunan ordusu, İzmir'i işgalinden onüç gün sonra, 28 Mayıs 1919'da Ayvalık'ı işgal etti. 172'nci alay ve milis alayının yiğitçe savunması karşısında Yunanlıların ilerlemesi çok zor oldu. Türk askeri yurdunu karış karış savundu, Türk birliklerini bir yıl, dört ay oyaladıktan sonra Yunan birlikleri ancak Burhaniye'ye girebildi. Güzel bir yaz günüydü.

Burhaniye işgal edilince, Burhaniye'li Kuvvayimilliyeciler de dağıldılar, herbiri bir yana gitti. Burhanye Kuivvayimilliyecilernn yazmanı olan Hüseyin Hüsnü silahını alıp Burhaniye'den çıktı. Havran'a gitti, orda bir arkadaşının yanına sığındı. Önde dış düşman Yunan ordusu, arkada da iç düşman Anzavur çetesi vardı. Hüseyin Hüsnü, içteki, dıştaki iki düşman arasından kendini sıkıştırılmış sandı. Altı gün Havran'da kaldıktan sonra dayanamadı, gizlice Burhaniye'ye döndü. Düşman yönetimi altındaki Burhaniye'yi görünce içi yandı. İşgal birliğinin komutanı, Burhaniye'deki her eve ak bayrak asılmasını buyurmuştu. Ak bayrak, teslim olunduğu anlamına geliyordu. Yunan askerlerinin zoruyla her eve ak bayrak çekilmişti. Bayrak bulamayanlar da, bayrak yerine, evlerinin pencerelerinden ak yatak çarşafları, uzun ak örtüler sarkıtmışlardı. Pencerelerden sarkan bu ak bezler yerlere dek uzanıyor, rüzgârda dalgalanarak savruluyordu. Yine işgal komutanının buyruğuyla, geceleri her evin penceresinde yada kapısında fener yakmak zorunluydu. Evine ak bayrak asmayanları, gece fener yakmayanları Yunan askerleri döğüyordu.

Bunca yıl savaşmış, bunca acı çekmiş, bunca ölüm görmüş olan Hüseyin Hüsnü, Burhaniye'yi bu durumda görünce kendini tutamayıp ağladı. Büyük Savaş'ın dört yılı boyunca bunun için mi çöllerde kavrularak, Kafkas soğuklarında donarak düşmanla savaşmıştı! Bu acı günleri görmek için mi Kuvvayimilliyeci olarak çalışmış, ölümü göze almış, canını ortaya koymuştu!

Gizlice evine geldi. Çok iyi bir kadın olan analığı O'nu görünce,

— Nerelerdeydin? Günlerdir baban seni arıyor. Şimdi de yine seni aramaya gitti... dedi.

Babası eve dönünce Hüseyin Hüsnü'ye çıkıştı. Babasına göre Hüseyin Hüsnü, Padişah buyruğuna karşı gelmemeli, Kuvvayimilliyeci olmamalıydı.

Hüseyin Hüsnü kendini yapayalnız duydu, umutsuz, umarsız kalmıştı. Bu utanılası du-

rumdan kurtulmak için kendini öldürmeyi bile düşündü. Ama iyiyürekli analığı, bu niyetini sezdiği için, O'nu gece-gündüz hiç yalnız bırakmadı. Yunanlılar, Kuvvayimilliyecileri tutukluyorlardı. Buyüzden Hüseyin Hüsnü evinden dışarı çıkamıyordu.

Türkler arasında, ne yazık ki pekaz da olsa düşmanla işbirliği yapanlar vardı. Bunlar işgalci düşmana yaranmak, böylece kendilerine çıkar sağlamak için, düşman subaylarının buyruğuna girmişlerdi.

Güvenilir bir kişi olmadığından Kuvvayimilliye'ye alınmamış birisi vardı Burhaniye'de. İşte bu adam, Burhaniye işgal edilince, düşmanla işbirliği yapmış, Burhaniye'deki Yunan birliği komutanının buyruğuna girmişti. İşte bu hayin, Burhaniye'li Kuvvayimilliyecilerin kimler odluklarını gösteren bir liste yapıp Yunan komutanına verdi. Yunanlılar da, bu listedekilerden ele geçirebildiklerini yakaladılar. Burhaniye'ye dönüp babasının evine sığınışının ikinci günü, Hüseyin Hüsnü'yü de Yunan askerleri evinden aldılar. Yunanlılar yakalayabildikleri Kuvvayimilliyecileri Burhaniye'deki Rum okuluna kapadılar. Bu Rum okulunu, Yunanlılar cezaevi yapmışlardı. Kuvvayimilliyecileri büyük bir odaya doldurmuşlardı. Bu odayı, üzgü çeksin diye, Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Müderris Şükrü Hocaefendi'ye sildirtip süpürtüyorlardı. Başka biri bu işi yapmaya kalksa, Yunan askerleri bırakmazlar, ille de «Hontres Hoca süpürecek!» derlerdi. Hontres Hoca, Türkçede «Kalın Hoca» demekti. Yunan subayları Şükrü Hocaefendi'ye «Andart» yani eşkiya derlerdi.

Burhaniye'yi işgal eden Yunan birliğinin komutanı Mavri Mati adında bir yarbaydı. Mavri Mati 120 kilo ağırlığında iriyarı bir adamdı.

Yarbay Mavri Mati, tutukladığı Burhaniye'li Kuvvayimilliyecileri sorguya çekmeye başlamıştı. Sorgu sırası Hüseyin Hüsnü'ye gelmişti. Genç Kuvvayimilliyeciyi, kapalı olduğu odadan alıp Yarbay Mavri Mati'nin karargâhına getirdiler. Mavri Mati, Burhaniye'de Hacı Ali Efendi'nin evini kendine karargâh yapmıştı.

Hüseyin Hüsnü'nün sorgusunda Apostol adında Burhaniye'li bir Rum genci tercümanlık yapıyordu. Bu Apostol, eskidenberi Hüseyin Hüsnü'nün arkadaşıydı. Yarbay Mavri Mati, tercüman Apostol aracılığıyla, Hüseyin Hüsnü'ye şöyle dedi.

— Burhaniye'li Türkler senden şikâyetçi. Halk «Bu Kuvvayimilliyeciler bizi soydu. Zorla malımızı, paramızı aldılar.» diyor. Neden kendi halkınızı soydunuz? Aldığınız paralar, mallar ne oldu, nerede?

Yarbay Mavri Mati, Burhaniye halkının hakkını sözde savunur görünmeye çalışıyordu. Böylece, Burhaniye'lilerle ilişkilerini yoluna koyabileceğini sanıyordu.

Hüseyin Hüsnü, yine tercüman Apostol aracılığıyla, Yarbay Mavri Mati'ye şu cevabı verdi:

— Biz o paraları, o malları halkımızdan kendimiz için almadık. Benim varlığım bana yeter. Halktan topladığımız malın, paranın on parası boğazımızdan geçmedi. Biz o paraları, malları, sizi yurdumuzdan kovmak, düşmanımızı denize dökmek için harcadık. Halkımızın kendi isteğiyle verdiği bağışların bütün hesabı kuruşu kuruşuna defterde yazılıdır. O defter şimdi sizin elinizde bulunuyor. Kimlerden ne aldığımız, aldıklarımızı nerelere harcadığımız defterde yazılı. Açın, bakın!

Hüseyin Hüsnü'nün cevabı çok sertti. O'nun sözlerini Apostol Yunancaya çeviriyor, bir yazıcı Yunan çavuşu da yazıyordu.

Hüseyin Hüsnü'nün sözlerine Yarbay Mavri Mati o denli kızdı ki, O'na arkasını dönüp pencereden dışarı bakmaya başladı. İki eli arkasında bağlıydı. Avucunda tuttuğu kamçısını sinirden çizmesine vuruyor, bir ayağını da titretip duruyordu.

Burhaniye'li Apostol, Yarbay Mavri Mati'nin, çocukluk arkadaşı Hüseyin Hüsnü'ye bir kötülük etmesini istemiyordu. Onun için O'na yavaşça,

— Vre Hüsnü, konuşma böyle sert! Çok kızdı. Böyle konuşursan dövecek seni... dedi.

Apostol'un, bu sözleri anlaşılsa başı derde girerdi.

Yarbay Mavri Mati, başını pencereden çevirmeden şöyle dedi:

— Sen bir subaysın. Padişahının buyruğundasın. Padişahının buyruğuna karşı gelerek, kendiliğinden nasıl görev alabilirsin? Niçin it-kopukla işbirliği yaptın, subaylığa yakışır mı bu yaptığın?

Apostol, yine ters bişey söyleyip Mavri Mati'yi büsbütün kızdıracak diye çekindiğinden yalvarırcasına Hüseyin Hüsnü'nün yüzüne baktı.

Hüseyin Hüsnü yazıcı çavuşa doğru şöyle dedi:

— Yaz! O bir Yunan subayı, ben de bir Türk subayıyım. Biz O'nunla meslekdaşız. Buyüzden birbirimizi çok iyi anlarız. Ben ordumla birlikte O'nun yurduna girmiş olsaydım, o zaman O bana, benim burda O'na yaptığımı yapmayacak mıydı?

Bu sözleri söyledikten sonra Hüseyin Hüsnü, Burhaniye'li Rum arkadaşlarından öğrenmiş olduğu şu Rumca sözü ekledi:

— Istarnakala!

Bu sözün Türkçesi «Sonu iyi olsun!» demekti.

Bu söz Hüseyin Hüsnü'nün ağzından çıkar çıkmaz, çılgına dönen Yarbay Mavri Mati birden O'nun üzerine atıldı. Kamçısıyla vurmaya başladı. Her kamçı şaklayışında Hüseyin Hüsnü sayıyordu:

— Bir... İki... Üç... Dört...

Büsbütün sinirlenen Mavri Mati, yine Apostol aracılığıyla Hüseyin Hüsnü'ye neden saydığını sordu. Çoktan ölümü göze almış olan Hüseyin Hüsnü şöyle dedi:

— Hak geçmesin diye sayıyorum. Bu sopalar, borç olarak avucuma konulan para gibidir. Sağ kalırsak, günü gelince bu borcumu faiziyle kendisine ödeyeceğim. O zaman Mavri Mati, benim nasıl borcuma sadık, güvenilir, sözünü tutar bir kişi olduğumu anlayacak!

Zavallı Apostol, Mavri Mati, bu sözleri üzerine Hüseyin Hüsnü'ye bir kötülük yapacak diye öyle korktu ki, eski arkadaşına,

— Vre Hüsnü, yine berbat etin. Çok kızdı. Seni esir olarak Atina'ya yollayacağını söylüyor... diye fısıldadı.

Yarbay Mavri Mati onbir kez kamçıyla Hüseyin Hüsnü'ye vurdu. Bu sırada Hüseyin Hüsnü, hiç kıpırdamadan durmuştu.

Apostol, Yarbay Mavri Mati'nin Yunanlı yazıcı çavuşa söylediklerini Hüseyin Hüsnü'ye fısıldayarak çeviriyordu. Liman Başkanı Münir Bey ve Askerlik Şubesi Başkanıyla birlikte O'nu da esir olarak Atina'ya sürgün göndereceklerdi. Hüseyin Hüsnü'nün sorgusu bittikten sonra Apostol bu haberi O'nun ailesine ulaştırdı. Kötü haberi alınca Hüseyin Hüsnü'nün ailesi telâşa kapıldı. Amcası, Burhaniye'nin Belediye Başkanı olan Saip Hoca'ya gidip olacakları anlattı. Mavri Mati, Belediye Başkanı Saip Hoca'ya büyük saygı duyuyordu.

Saip Hoca, Yarbay Mavri Mati'ye gidip şöyle dedi:

— Kuvvayimilliyeciler içinden niçin yalnız Hüseyin Hüsnü'yü Atina'ya gönderiyorsunuz? Ya bütün kuvvayimilliyecileri de Atina'ya esir diye yollarsınız, yada Hüseyin Hüsnü'yü de burda alakorsunuz.

Avukat olan Saip Hoca, Hüseyin Hüsnü'nün Atina'ya gönderilmemesi için bir hukuk gerekçesi bulmuş oluyordu. Çünkü nasıl olsa bütün Kuvvayimilliyecileri Atina'ya gönderemezlerdi.

Saip Hoca sözlerine şunları ekledi:

— Hüseyin Hüsnü'yü Atina'ya göndermeye kalkarsanız, genel valiniz İstiryadis'e kadar gider şikâyet ederim.

Yunanlıların genel valisi İstiryadis İzmir'de bulunuyordu ve Yunan işgal birlikleri ondan çok çekiniyorlardı.

Bunun üzerine Yarbay Mavri Mati şöyle dedi:

— O'nu Atina'ya göndermeyeceğim ama, Burhaniye dışına çıkmasını da yasaklıyorum. Burhaniye'den ayrılmayacağına, sözüne güvenilir, saygın bir Rum kefil gösterebilirseniz Hüseyin Hüsnü'yü Atina'ya yollamam. Hadi, sözüne güvenilir bir Rum kefil bulun, getirin!

Yarbay Mavri Mati, bahane diye bir Rum kefil istiyordu. Çünkü, Burhaniye'li hiçbir Rum'un bir Türk'e, hele Kuvvayimilliyeci bir Türk'e kefil olmayacağını sanıyordu. Oysa Saip Hoca, biraz sonra yanında Anglara Konstantin adında bir Rumla karargâha gelmişti. Karargâhtaki Yunan subayları, Saip Hoca'nın bir Rum kefil getirmiş olmasına pek şaştılar.

Kendisine gözdağı vermek için Hüseyin Hüsnü'yü de Mavri Mati'nin odasına getirmişlerdi.

Hüseyin Hüsnü'ye kefil olmak için gelen Anglara Konstantin Burhaniye'li zengin bir Rum'du. Bir zeytinyağı, bir sabun, bir de İskele'de prisa fabrikası vardı. Ayrıca 8-10 bin ağaç da zeytini vardı. Hüseyin Hüsnü'nün kendi deyişiyle «Çok kabadayı, yiğit» bir Rum'du. Türk'leri de severdi.

Yarbay Mavri Mati'nin odasında bir Yunan yüzbaşısıyla bir de üsteğmeni vardı. Anglara Konstantin, onlara, Hüseyin Hüsnü'ye kefil olacağını söyleyince çok kızdılar. Üçü birden Anglara Konstantin'e söylenmeye, bağırma-

ya başladı. Nerdeyse döveceklerdi. Gözünü korkutup, O'nu Kuvvayimilliyeci bir Türk'e kefil olmaktan caydırmak istiyorlardı. Bir süre bağırıp çağırdıktan sonra sustular. O zaman Anglara Konstantin soğukkanlılıkla onlara şöyle dedi:

— Sözünüz bitti mi komutan? Bittiyse benim de biriki sözüm olacak. Biz Burhaniye'de ikibin ikiyüz Rum'uz, Türk'lerle birlikte yaşarız. Bu ikibin ikiyüz Rum'un arasından kefil diye beni seçmişler. Demek ki, bana güvenmişler. Çünkü ben de onlara güvenirim. Neden bana çıkışıyorsunuz, bağırıyorsunuz? Benim kim olduğumu biliyor musunuz? Söyliyeyim size! Benim bu memlekette üç fabrikam var, İsviçre'de öğrenim gördüm, ekonomi doktoruyum. Ne yaptığımı bilirim. Kefil olacağım dediysem, olurum. Kimsenin aklına da ihtiyacım yok. Kefil olarak on yere imza atmam gerekiyorsa atarım. Eğer sizce benim imzam muteber değilse, o zaman sizce muteber olan on kefil bulur, getiririm.

Büyük bir sessizlik oldu.

Türkiye'li Rum Anglara Konstantin bu sözleri Rumca değil, Türkçe söylemişti. Apostol da O'nun söylediklerini Rumcaya çevirmişti. Anglara Konstantin özellikle Türkçe konuşmuştu ki, orda bulunan Hüseyin Hüsnü de neler konuşulduğunu anlasın. Hem de böylece Yarbay Mavri Mati'ye, Rum, ama Türkiye Rum'u olduğunu anlatmış oluyordu.

Anglara Konstantin'in kefil olması üzerine Hüseyin Hüsnü'yü özgür bıraktılar. Hüseyin Hüsnü özgürdü ama, Burhaniye dışına çıkamayacaktı.

Karargâhtan hep birlikte çıktılar. Anglara Konstantin,

— Oğlum Hüsnü, kavgamızı duydun... Ona göre işte. Yoksa beni bitirirler... dedi.

Hüseyin Hüsnü, Burhaniye dışında olan çok yakın yerlere bile Burhaniye'deki Yunan komutanının izin kâğıdıyla gidebiliyordu. Yunan komutanlığı Hüseyin Hüsnü'ye verdiği izin belgesine, O'nun suçu olarak «Kemalisttir» diye yazmıştı.

Burhaniye, 8 Eylül 1922 tarihinde düşmandan kurtuluncaya dek Hüseyin Hüsnü gözaltında tutulmuştu. Hemşerisi Anglara Konstantin'in, bu yiğit, bu kabadayı Rum'un iyiliğini hiçbir zaman unutmadı.

KÖTÜ GÖZLE BAKILAN BİR YURTSEVER

Anlatacağımız olayın kahramanı Saip Hoca Tokat'lıydı. Zamanına göre çok iyi eğitim görmüştü. Mısır'a gitmiş, el-Ezher'de okumuştu. Çok iyi Arapça öğrenmişti. İstanbul'a dönünce ilerici ve aydın çevre içine girdi. Kendi çabasıyla Fransızca öğrendi. Zamanın padişahı Abdülhamit'ti. Abdülhamit'in baskılı yönetimine karşı kurulmuş olan Genç Türkler (Jön Türkler) örgütüne Saip Hoca da katıldı. Bu gizli ögrütün üyeleri yakalandıkça cezaevine atılıyordu. Bu durumda Genç Türkler bir yolunu bulup Avrupa'ya kaçmaya başlamışlardı.

Saip Hoca, Genç Türkler örgütünden onyedi arkadaşıyla birlikte yakalandı, hapse atıldı. Cezaevindeyken, Burhaniye'nin Zeytinli Köyü'nden birisiyle tanıştı, onunla arkadaş oldu. Bu arkadaşı, Saip Hoca'ya boyuna Burhaniye'yi övüyor, gelip Burhaniye'ye yerleşmesini salık veriyordu.

Saip Hoca cezaevinden çıktıktan sonra gizlice Avrupa'ya gitti. Genç Türklerin çoğu gibi Paris'e yerleşti. Abdülhamit baskısına, ezincine karşı Paris'te yayınlanan gazetelerde çalıştı. Bir süre sonra Abdülhamit Avrupa'ya kaçan Genç Türkler için af çıkarınca Saip de Türkiye'ye döndü.

Türkiye'ye dönüşünde Tokat'a gitmedi. Cezaevindeki arkadaşı Burhaniyeyi o denli çok övmüştü ki, Saip de Burhaniye'ye gitti. Zeytinli Köyü'nden olan arkadaşını buldu. Gerçekten de, arkadaşının dediği gibi, Burhaniye yaşanılacak yerdi. Burhaniye'de avukatlık yapmaya başladı. Arapça ve Fransızca bilen Saip, Burhaniye'deki Rum'lardan Yunanca da öğrendi.

Burhaniye'deki zeytinyağı ve sabun fabrikalarının sahipleri zengin Rum'lardı. Bunlar arasında Kostosivasto adlı çok zengin bir Rum fabrikatör de vardı. Saip Hoca, bu Kos-

tosivasto'nun da avukatıydı.

Kostosivasto'nun İstefenaki adlı bir oğlu vardı. İstefenaki, babasıyla sürekli çatışıyor, geçinemiyordu. Buyüzden Yunanistan'da yaşamakta olan amcasının yanına gitti, oraya yerleşti. Bir zaman sonra da İstefenaki Epir milletvekili olarak Yunan Millet Meclisine girdi.

İşte o günlerde Yunan ordusu da Anadolu'yu işgale hazırlanmaktaydı. Yunan ordusu birlikleri savaş gemilerine bindirilip Ege kıyılarına gönderiliyordu. Epir milletvekili İstefenaki'nin Yunan ordusu yarbaylarından Mavri Mati adlı çok içten, çok yakın bir arkadaşı vardı. Yarbay Mavri Mati de Ege kıyısına gönderilecek askerler arasındaydı. O'nun birliği Ayvalık'a çıkacak, Burhaniye - Havran - Edremit bölgesini işgal edecekti. Burhaniye'de doğup büyümüş olan Epir milletvekili İstefenaki, çocukluğunu ve gençliğini geçirdiği yerlere gidecek olan arkadaşı Yarbay Mavri Mati'ye şöyle dedi:

— Burhaniye'ye varacak olursan, orda bana çok iyilikler etmiş bir Saip Hoca vardır. Çok görmüş geçirmiş bir aydın Hocadır. O'na benim büyük saygım vardır. Kendisinden çok şeyler öğrenmişimdir. Bu Hoca sağsa, yanına var, benim için ellerinden öp. O'na yapacağın her yardımı, her iyiliği, bana yapmışsın bil. Sakın Saip Hoca'nın gönlünü kırmayasın...

Yarbay Mavri Mati, savaş gemileriyle Ayvalık koyuna gelip karaya çıkan Yunan askerleri arasındaydı. Ayvalık'a çıkan Yunan birlikleri karşılarında 172'nci Türk alayıyla Türk milis alayını buldular. Türkler, bir yıl dört ay topraklarını savunarak Yunanlıların ilerlemesini geciktirdiler. Ancak bir yıl dört aylık çarpışmadan, savaştan sonra Yunan alayı 30 Eylül 1920 tarihinde Burhaniye'yi işgal edebildi. Yarbay Mavri Mati, Burhaniye'yi işgal eden Yunan birliğinin komutanıydı.

Yarbay Mavri Mati, daha Burhaniye'ye geldiği gün «Puini Saip Hoca?» yani «Saip Hoca nerde?» diye her önüne gelene soruyordu.

Mavri Mati'yi, Saip Hoca'nın evine götürdüler. Saip Hoca kapıya çıkınca, Burhaniye'yi işgal eden Yunan birliği komutanı hemen davranıp O'nun elini öptü. İstefenaki'nin saygılarını, selamlarını iletti. Saip Hoca da Rumca bildiğinden anlaşıyorlardı.

Yunan komutanının Saip Hoca'nın elini öptüğünü görenler, buna pek şaştılar. Nasıl olur da, Burhaniye'yi işgal eden bir düşman komutanı, Saip Hoca'nın elini öper! Demek, bunca iyi kişi diye bildikleri Saip Hoca'yla Yunanlılar arasında gizli bir ilişki varmış.

Yunan yarbayının, Saip Hoca'nın elini öptüğünü gören Burhaniye'li uncu Faik ve daha başkaları, bu gördüklerini herkese anlattılar. Bundan sonra Saip Hoca için Burhaniye'lilerden kuşku başlamıştı. Artık O'na eskisi gibi iyi gözle bakamıyorlardı.

Saip Hoca'nın elini öpen Yarbay Mavri Mati, O'na Pire milletvekili İstefenaki'nin selamlarını, saygılarını ilettikten sonra, Burhaniye Belediye Başkanı olmasını önerdi.

Saip Hoca bu öneri üzerine Yunan Yarbayından düşünmek için süre istedi. Saip Hoca bu konuyu çok uzun düşündü. İşgal komutanının önerisiyle belediye başkanı olması hiç de doğru değildi. Buna karşılık, sayıları çok az da olsa Burhaniye'de de çıkarcı Türk'ler vardı. Böyleleri, kişisel çıkarlarını, yurt çıkarlarından üstün tutarlardı. Saip Hoca belediye başkanı olmaz da, Mavri Mati böylelerinden birini belediye başkanı yaparsa, yunanlıların gözüne girmek için bu hainin Burhaniye'lilere yapmayacağı alçaklık kalmazdı. Kendisi belediye başkanı olursa, hiç olmazsa bir oranda da olsa halkı işgalcilerin kötülüklerinden koruyabilirdi. Bundan başka, gizli yollarla kurtuluş için de çalışabilirdi.

İşte bu düşüncelerle, işgal birliği komutanı Yarbay Mavri Mati'nin önerisini kabul ederek Burhaniye belediye başkanı oldu. Ama Burhaniye'lilere hangi nedenle belediye başkanlığına razı olduğunu açıklayamamıştı.

Burhaniye'liler, Yunan birliği komutanının isteğiyle Saip Hoca'nın belediye başkanı olmasına bir anlam veremiyorlardı. O'ndan kuşkulananlar gittikçe artıyordu. Demek, bunca saygın kişi bildikleri Saip Hoca Yunanlılarla işbirliği yapıyormuş diye düşünüyorlardı. Elbet bütün Burhaniye'liler bu düşüncede değildi; O'nun hangi nedenlerle belediye başkanlığını üstlendiğini bilenler de vardı.

Burhaniye'nin işgalinden kısa bir süre sonra Yarbay Mavri Mati tellal çıkartıp, Burhaniye'lilerin kilisede toplanmalarını istedi. Bu çağrıya katılan Türk'ler azdı. Ne yazık ki, çıkarlarını yurt sevgisinden üstün tutan yada korkan kimileri kiliseye gitmişti. Bunların sayıları çok değildi. Yarbay Mavri Mati kilisede

toplananlara, buyruğuna karşı gelinmezse, sözleri uysallıkla dinlenirse Türklere iyi davranılacağını, Burhaniye'ye adalet ve uygarlık getirdiklerini söyledi. Bu konuşmadan sonra, «Biz Burhaniye halkı Yunan ordusundan memnunuz. Onlardan hiçbir yakınmamız yoktur. Burda kalmalarına razıyız!» diye yazılı bir kâğıdı kilisedekilere imzalattılar.

Belediye başkanı Saip Hoca kiliseye gitmediği için bir Yunanlı er imzalanacak kâğıdı O'na götürmüştü. Saip Hoca, imzalaması için kendisine verilen yazıyı okuyunca, Yunan erini «Oksi!» yani «Defol!» diye kovmuştu.

Düşmanla işbirlikçi diye kendisinden kuşkulanmalarına katlanıp belediye başkanlığını sürdürüyor, bu arada gerçekten de işgalci düşmanın Burhaniye'lilere yapmak istediği kimi kötülükleri de önlüyor, hiç değilse azaltıyordu. İşgal birliği komutanının üzerindeki etkisinden yararlanarak Burhaniye'lilere yardım ediyordu.

26 Ağustos'ta Türk ordusunun utkusundan sonra, Burhaniye'deki Yunan subayları da korkuya kapılmışlardı. Saip Hoca bunu fırsat bilip yararlandı. Sözde bir Türk süvari alayı komutanının ağzından kendi kendine bir mektup yazdı. Sözde bir süvari alayı Burhaniye üstüne yürümekteydi. Saip Hoca, bu mektubu Börezli Köyü'yle Büyükdere Köyü'ndeki tanıdığı, güvendiği zeybeklere verdi. Onlara şöyle dedi:

— Ben yarın karargâhta Mavri Mati'nin yanındayken, içinizden üçünüz at binmiş olarak dörtnala gelirsiniz. Biriniz bu mektubu, Mavri Mati'nin yanında bana verirsiniz.

Szaip Hoca biyandan da, ertesi günü Türk süvari alayının Burhaniye'ye varacağı haberini yayıyor, elaltından halkı süvari alayını karşılamaya kışkırtıyordu. Bu uydurma haber yayılmıştı, herkes de inanmıştı. Sevinç içindeki halk, süvari alayı geliyor, diye o yana bu yana koşuşup birbirlerine müjde veriyordu.

Bu durumu gören Yarbay Mavri Mati, Saip Hoca'yı karargâhına çağırtıp,

— Neden bu halk böyle taşkınlıklar yapıyor? Ne var, ne oldu? Dağıt şu kalabalığı! Yoksa kasabayı yakarım... dedi.

Saip Hoca, Yunan yarbayına,

— Hiç boşuna zorlanma! 26 Ağustos'tan sonra artık sizin yakıp yıkmalarınız sökmez! Ben bu halkı zor tutuyorum, tutmasam daha neler yapacaklar... dedi.

İşte tam bu sırada üç atlı zeybek tozu dumana katarak dörtnala geliyordu. Zeybeklerden biri at inip Saip Hoca'ya bir mektup verdi. Yarbay Mavri Mati, mektubun ne olduğunu sorunca, Saip Hoca,

— Süvari alayı komutanı göndermiş... dedi.

Yunan Yarbayı,

— Ne yazıyor? diye bir daha sordu.

Saip Hoca,

— Kasabaya doğru ilerliyorlarmış. Al işte mektubu, bir Türkçe bilene çevirt! diye mektubu verdi.

Mavri Mati, gerçekten de bir süvari alayının Burhaniye'ye gelmekte olduğunu sanmıştı.

Saip Hoca,

— Süvari alayı ulaşmadan burdan gitseniz sizin için iyi olacak! dedi.

Saip Hoca'nın düzeni tutmuştu. Gerçekten de Yunan birlikleri Burhaniye'yi boşaltmaya başlamıştı.

O gün günlerden 1922 yılının8 Eylül Cuma'sıydı. Yunan birliğinden Burhaniye'de 45 kişilik bir birlik kalmıştı. Bu küçük birlik son bir kötülük daha yapmayı tasarlamıştı. Türk halkı cuma namazındayken Kocacami'yi bombayla uçurup orda namaz kılanların hepsini öldüreceklerdi. Saip Hoca Yunanlıların bu tasarısını öğrenmişti. Halka açıkça caminin bombalanacağını, camiye gitmemelerini söyleyemiyordu; çünkü Yunanlıların kulağına gidebilirdi.

O cuma günü erkenden Saip Hoca Kocacami'ye gitti. Ama camiye girmedi. Cuma namazı için gelen başkalarını da camiye sokmadı. Yanına aldığı bıkaç kişiyle Kocacami çevresinde sürekli dolanarak nöbet tuttu. Böylece camiye bomba konulmasını önlemiş oldu. Bu arada, caminin kapısından seslenerek, içerdeki imamla bıkaç kişiyi dışarı çıkardı. Saip Hoca, hem Kocacami'yi bombalanarak yıkılmaktan, hem cami dolusu halkı ölümden kurtarmış oldu.

Düşman Burhaniye'yi büsbütün boşaltıp gitti. Burhaniye kurtulmuştu. Ertesi gün de, 9 Eylül 1922 günü, Yunanlılar Edremit'ten kaçtılar.

Düşman buralardan kaçıp gittikten sonra Sabri Paşa bölgenin komutanı olmuştu, Ayvalık'ta bulunuyordu. Saip Hoca'yı çekemeyen iki-üç kişi Ayvalık'a gidip Sabri Paşa'ya

Onun Yunanlılarla işbirliği yaptığını, Yunan komutanının buyruğuyla belediye başkanı olduğunu söyleyip «Saip Hoca gâvurcudur!» diye şikâyette bulundular. O zaman, düşmanla işbirliği yapanlara hemen ölüm cezası veriliyordu. Sabri Paşa, Saip Hoca.yı Ayvalık'a getirtti. Saip Hoca Ayvalık'a götürülürken yakınlarına,

— Sabri Paşa'nın yanına sağ-sağlıklı varabilirsem kendimi kurtarırım... dedi.

Saip Hoca'yı tutukladılar, bir kapalı yere koydular. Kapalı olduğu yerde Saip Hoca, Sabri Paşa'ya altı sayfalık bir mektup yazıp Yolladı. Mektubunda, yaşamını ta başından anlatıyordu; Abdülhamit'e karşı gelişini, hapse atılışını, Genç Türkler örgütünden oluşunu, Paris'e kaçışını, neden Burhaniye'ye yerleştiğini, Burhaniye'deki avukatlığını, neden belediye başkanlığını kabul ettiğini, belediye başkanıyken halka nasıl yararlı olduğunu, kendisini şikâyet edenlerin ise nasıl insanlar olduklarını uzun uzun açıklıyordu.

Sabri Paşa mektubu okuyunca, Saip Hoca'yı yanına çağırttı. O'na şöyle dedi:

— Hoca'm, bu memleket senin gibilerini çok arayacak! İyi ki, ağzımdan seni gücendirecek bir kötü söz çıkmadı. Varol Hoca'm, hadi gülegüle git, sağlıcakla kal!.

Sabri Paşa, elini öptüğü Saip Hoca'yı uğurladı.

NE HÜSEYİN NE HRİSTO OLABİLDİ

Her ulusun insanları arasında iyiler, yiğitler, yürekliler bulunduğu gibi, kötüler, alçaklar, özçıkarcılar, sömürücüler de bulunur. Ulusumuzda iyilerin kötülerden baskın oluşu övüncümüzdür. Şimdi size olayın geçtiği yerin adını vermeden bir çıkarcının başından geçen gülünçlü olayı anlayacağım.

Yunan işgali altındaki kasabalarımızdan birinde çok zengin bir adam vardı, adı Hüseyin Ağa'ydı. O'na göre, paradan daha kutsal hiçbişey yoktu. Çıkarı yolunda, işleri tıkırındaysa, yurdunu düşmanın işgal etmesi ona göre önemli değildi; yeter ki o, bunu bile fırsat bilip para kazansın. İşgalci düşmanın gözüne girmek, böylece çıkarlarını yürütmek için yapmayacağı, yapmadığı alçaklık yoktu. Gelgelelim işgalci Yunan birliğinin komutanı Hüseyin Ağa'nın ne mal olduğunu öğrenmişti. O'nu kendi amacı için kullanıyordu ama hiç sevmiyordu. Çünkü, düşmanın bile sevmiyeceği denli kötü kişiydi. O'nun amansız bir sömürücü olduğunu öğrenen Yunan birliğinin komutanı Hüseyin Ağa'yı boyuna yoluyordu. İkidebir O'na haber gönderirdi:

— Çabuk, bize bir teneke bal göndersin!

— Başüstüne!

Hüseyin Ağa, bütün çıkarcılar, sömürücüler gibi korkaktı. Daha büyük çıkarlar umduğu için, yaranmak istediği düşman komutanına bir teneke balı gönderirdi.

— Hemen bize bir bakraç süt getirsin!

— Başüstüne!

Yunan komutanının bir dediğini iki etmiyordu.

— Üç küfe üzüm üzüm göndersin çabuk!

En seçme üzümlerden gönderiyordu.

— İki çuval un...

Kendi hemşerileri yarı aç-yarı tok yaşarken, O çuval çuval unları, bakraç bakraç yağları Yunan komutanına gönderiyordu. Ama düşman komutanının istekleri de hiç bitmiyordu. Yunan komutanı o denli çok şey istemiş, o da o denli çok şey vermişti ki, artık canına tak demişti. Soyulmaktan bitmişti. Korkudan, vermem, diyemiyordu; yok, diyemiyordu. Baktı ki, bu böyle giderse, Yunan subaylarının sonu gelmeyen istekleriyle başedemeyecek. Ne yapsın? Kendince bir kurnazlık düşündü. Kendikendine şöyle dedi: «Bu Yunanlılar neden beni soyuyorlar da buranın zengin yerli Rum'larını soymuyorlar? Çünkü beni kendilerinden saymıyorlar. Ben de onlardan biri olsaydım, beni de soymazlardı. Öyleyse ben de din değiştirir, onlardan olurum. O zaman beni de kendilerinden sayarlar. Böylece benden şunu bunu istemezler artık...'

İşte bu düşünceyle Yunan işgal birliği komutanının karşısına çıktı. O'na şöyle dedi:

— Efendim, düşündüm, danıştım, sonun-

da anladım ki, bu müslümanlıktan hiç yarar yok. Sâyenizde hristiyan olmaya karar verdim. İzniniz olursa bundan sonra benim dinim hristiyanlıktır. Adım da bundan sonra Hüseyin değil, Hristo'dur.

Kurnaz Yunan komutanı O'nun gizli niyetini hemen anlamıştı. Sözde hristiyan olup Yunanlıların güvenini kazanacak, ondan sonra da kendi halkını daha rahatlıkla sömürecekti.

Yunan komutanı,

— Peki, dedi, öyle istiyorsan öyle olsun. Hadi gir içerki odaya da senin hristiyanlığını bir sınayalım bakalım.

O'nu bir odaya koydular. Yunan komutanı çavuşunu çağırıp ona şöyle dedi:

— Bu herife, adın ne, diye sorun. Adının Hristo olduğunu söyledikçe basın sopayı!.. Dinin ne, diye sorun. Hristiyan olduğunu söyledikçe basın sopayı! Taaa ki «Aman, Hristo değilim, Hüseyin'im!» diyene dek döveceksiniz.

Çavuş, elinde kalın bir sopayla O'nun olduğu odaya girdi.

— Adın ne senin? diye sordu.

Çavuşun beğeneceğini sanıp sırıtarak,

— İzninizle bundan sonra adım Hristo'dur! dedi.

Demesiyle Yunan çavuşu sopayı sırtına indirdi. Neye uğradığını şaşıran adam,

— Aman! diye yalvarırken bu kez çavuş,

— Senin dinin nedir? diye sordu.

— Sayenizde hristiyanım! deyince sırtına bir sopa daha indi.

— Adın ne?

— Hristo.

Çavuş veretti sopayı.

— Dinin ne?

— Hristiyan.

Çavuş bastı sopayı.

Gözlerine girmesi gerekirken, Yunanlıların neden kendisini döğdüklerini bitürlü anlayamıyordu. Çavuş döğe döğe öyle yorulmuştu ki, sopayı başka birine vermiş, öbürü sopa atıyordu.

«Adım Hristo» dedikçe döğdüler. «Hristiyanım» dedikçe döğdüler. Hiç acımasız dayak attılar. Sopadan her yanı çürük içinde, yüzügözü yara-bere içinde kalmış, ağzı-burnu kanamış, sonunda yere yıkılmıştı. Ama neden dayak attıklarını da anlayamamıştı. Artık O'na,

— Adın ne? diye sorulunca,

— Hristo... diye inliyor, dini sorulunca da, sızlanarak,

— Hristiyanım... diyordu.

En sonunda, adının Hüseyin, dininin de müslüman olduğunu söyleyip dayaktan kurtuldu. Ama yürüyecek, ayakta duracak gücü yoktu. Boşalmış un çuvalına dönmüştü. Yunanlı erler ite-kaka, tekmeleyerek dışarı attılar. Akrabaları gelip ordan aldılar, evine götürdüler. Aylarca hasta yattı.

O'nun başından geçenler kulaktan kulağa yayılmış, kasabada duyulmuştu. Kasabalılar sözde O'na, geçmişolsun, demeye gelip, başına gelenleri soruyorlardı. O da yüzsüz olduğundan şöyle diyordu:

— Bana ne müslümanlık yaradı, ne hrisyanlık... Adım Hüseyin desem, yoğurttur, süttür, yağdır, baldır, undur, üzümdür bitürlü isteklerinin sonu gelmiyor. Hristo oldum diyorum bu kez de döğüyorlar. Anlamadım bu işi..

Yunan komutanı yine ikidebir O'na haber gönderiyordu:

— İki kuzu göndersin çabuk!

Kuzuları gönderiyordu.

— Bir sepet yemiş göndersin!

— Başüstüne!

Hemen gönderiyordu.

YEDİ ŞEHİTLER ANITI

Burhaniye ilçesiyle Ayvalık ilçesi arasındaki yol üzerinde Karaağaç adlı bir köy vardır. Kurtuluş Savaşı'mızdan önce Karaağaç Köyü'nde Türklerle Rumlar bir arada, hiç kavgasız gürültüsüz çalışıp yaşamaktaydılar.

Karaağaç Köyü, denize doğru eğik bir sırt üzerinde kurulmuştur. Köy evlerinin bulunduğu arazi kuzeye doğru yükselir. Köyün üst başındaki ağaçlıklı tepede bir anıt vardır. Bu anıta yaklaşırsak, anıt taşında şu yazıtı okuruz:

«Yurttaş!

«Kurtuluş Savaşı başlangıcında Ali Çetinkaya'nın kumanda ettiği 172'nci alay erlerin-

den 16-7-1919'da şehit düşen yedi er burada gömülüdür.»

«23-9-1936»

Adlarına anıt dikilen bu yedi erin nasıl şehit edildiklerini anlatalım.

Ayvalık koyundaki Yunan savaş gemilerinden Yunan askerleri karaya çıkmış ve Yunanlılar Ayvalık'ı işgal etmişlerdi. Bunun üzerine Ayvalık'taki 172'nci alay komutanı Yarbay Ali Bey, alayını Araplar Köyü'ne çekti. Yakındaki Karaağaç Köyüne de şu haberi ulaştırdı:

«Yunan askeri Ayvalık'ı işgal etti. Askerimiz düşmana karşı koymaktadır. Allahını, peygamberini, yurdunu seven yardıma koşsun!»

Bu haber üzerine, Karaağaç Köyü camisindeki sancak, köyün altındaki yola çıkarıldı. Köyün yaşlısı genci, eli silah tutan her erkeği, bıçağını, nacağını, çiftesini mavzerini, tabancasını tüfeğini, hiçbişeyi olmayan da sopasını kapınca evlerinden dışarı uğrayıp sancağın altında toplandı. Oğlan çocukları da düşmana karşı savaşmak için oraya gelmişlerdi. Ama onyedi yaşından küçük olanları, «Hadi köye dönün! Askere giden, savaşa giren babalarınızın yerini alın! Onların işlerini görün! Ananızı, bacınızı gözetin! Tarla işine, mala, hayvana bakın!» diye zorla geri çevirdiler.

Orda toplanan Karaağaç köylüleri, önce yakındaki Gömeç köyüne, sonra da Murateli köyüne gidip Türk birliğine katıldılar. 172'nci alayın ve gönüllülerden kurulu Milis alayının ereği, işgalci Yunan askerlerinin ilerlemesini önlemek için onları oyalamak, zaman kazanmaktı. Bu görevi yerine getiren 172'nci alay bir zaman sonra Karaağaç Köyü'ne geri çekildi. Karaağaç Köyü'nün güneyinde, köyün Ayvalık'a bakan sırtlarında siperler kazıldı. 172'nci Alay Komutanı Yarbay Ali Bey, Karaağaç köyündeki evlerden birini Alay Karargâhı yapmıştı.

Karaağaç köyünün karşısında, körfezde bir Yunan gemisi demirlemişti. Bu savaş gemisi köyden görünmekteydi. Türk askerlerinin bulunduğu siperlere, körfezdeki savaş gemisinden sıksık top ateşi açılmaktaydı.

172'nci alayın yalnız bir 7,5'luk topu vardı. Bu küçük top mermilerinin, körfezin uzağında demirli Yunan savaş gemisine etkisi olamıyordu.

Düşman, casuslar aracılığıya Karaağaç Köyü'ndeki 172'nci alay karargâhının yerini kesin olarak saptamıştı.

1919 yılının 16 Temmuz günüydü. Saat 13'tü. Alay karargâhındaki altı er öğle yemeklerini daha yeri yemişlerdi. Evin sofasında oturmuşlar, cigara içip söyleşiyorlardı.

Alay karargâhının yerini kesinlikle saptamış olan Yunan gemisinin süvarisi, Türk alay karargâhını topçu ateşiyle yıkmak ve içindekileri de öldürmek için tam bu zamanı beklemekteydi. Yarbay Ali Bey'in de, öğle yemeği zamanında karargâhta bulunacağını hesaplamışlardı. Oysa o sırada Ali Bey karargâhta değildi, cephede siperlerdeydi.

Yunan savaş gemisinden atılan bir top mermisi, 172'nci alay karargâhına tam isabet etti. Yapının önü açık tahtaboştu, burdan giren top mermisi, sofada oturmuş söyleşen altı Türk erini öldürdükten sonra duvarı delip sokağa düştü.

O sırada siperlerde savaşanlardan bir Türk eri de vurularak şehit düşmüştü. Karargâhta şehit düşen altı erle, siperde vurulup şehit olan eri, üstlerinden giysilerini çıkarmadan, Karaağaç Köyü sırtlarında bir yere toprağa gömdüler. Burası yedi şehitler mezarı oldu.

Alay karargâhı düşman gemisinden atılan top mermisiyle yıkılınca Ali Bey karargâhını yine köyde başka bir eve taşıtmıştı. Ali Bey, gereksiz gelip gidenlerin zamanını almamaları için, bir kâğıda kendi eliyle «İşi olmayan giremez!» diye yazıp eliyle «İşi olmayan giremez!» diye yazıp bu kâğıdı yeni karargâhındaki odasının kapı yanına, duvaar asmıştı.

Düşmanı oyalama görevini yerine getiren 172'nci alay Karaağaç köyünü boşaltarak Dereköy'e çekildi. Bunun üzerine Yunan kuvvetleri Karaağaç Köyü'ne girdi, birbuçuk yıl bu köyde kaldılar.

Yarbay Ali Bey, Dereköy'de yeni alay karargâhını kurmuştu. Karaağaç Köyün'deki Türkler de Yunan işgalinden sonra köylerini boşaltıp Dereköy'e göçettilerse de, bir süre sonra yine kendi köylerine döndüler. Yunan işgali altında da eskiden olduğu gibi Rum'larla birlikte yaşamlarını sürdürdüler.

Karaağaç Köyü'nü işgal eden Yunan birliğinin komutanı Serez'li Albay Malaki köyde kendisine bir ev bile yaptırmıştı.

Çok sonraları Karaağaç Köyü'nde muhtarlık da yapmış olan Mehmet Metin, işgal günlerinde on yaşında bir çocuktu. Mehmet Me-

tin, köyünün Yunan işgalindeki o acı günlerini şöyle anlattı:

«Yunan askerleri köyümüze girmeden önce, biz köyümüzde Rum'larla birlikte iyi geçinip yaşamaktaydık. Köyümüzde biri Türk, biri Rum olan iki korucumuz, iki de gece bekçimiz vardı. Yine köyümüzün iki muhtarından biri Türk, biri Rum'du. Köyümüzde Rum'larla oldumolası iyi geçinirdik. Hatta hiç unutamadığım şöyle bir olay da olmuştu. Köyde Türklerden erkek olarak biz çocuklarla, bir de çok yaşlılar kalmıştı. Eli silah tutan her erkek gönüllü savaşa katılmıştı. Biz çocuklar geceleri geç saatlere dek köy kahvesinde oturuyorduk. Bir gece yine kahvedeydik. Rum muhtar kahveye girip bizi orda görünce şöyle dedi: «Çocuklar, bana acıyın! Şimdi Yunan askerleri buraya uğrar da, geç saatlere dek burda kalıp yasağa uymadınız diye sizleri alıp götürürse, sonra ben ne yaparım! Yarın ana-babanıza ne derim? Hadi dağılın çocuklar, evlerinize gidin yatın!»

Rum muhtar bize böyle yalvarırken sesi titriyordu.

Elliüç yıl önceki bu olayı duygulanarak anlatan Mehmet Metin bir de şöyle bir olay anlattı:

«Ordumuzun büyük taarruzundan sonra Yunan ordusu bozulmuştu, Yunan askerleri kaçıyordu. Kaçarlarken de geçtikleri yolları üstündeki bütün köylerimizi, kasabalarımızı yakıp yıkıyorlar, taş taş üstünde bırakmıyorlardı. Yunan askerleri bizim burdan geçip Ayvalık'a giderlerken, bizim köyün Rum muhtarıyla yine bizim köyün yaşlılarından Nikola, köye yaklaşmakta olan Yunan birliğine karşıcı çıktılar. Biz çocuklar da oradaydık. Rum muhtarla yaşlı Nikola, Yunan birliği komutanına şöyle yalvardılar:

— Biz köyümüzde Türklerle çok iyi geçiniyoruz. Aman ne olur, bu köye bir zarar vermeyin!

Bunun üzerine Yunan birliğinin komutanı,

— Peki öyleyse... Askerlerimiz susuzdur, onlara su verin! dedi.

Köylüler Yunan askerlerine su verdi. Onlar da Karaağaç Köyü'nü yakıp yıkmadan geçip gittiler. Bizden sonraki Gömeç Köyü de yakılıp yıkılmaktan kurtuldu.»

Çocukluk anılarını böylece anlatan Mehmet Metin şu sözleri de ekledi:

«Devletsiz millet ne demekmiş, nasıl olurmuş, biz o acı günleri gördük, yaşadık. Tanrı milletimize o günleri bir daha göstermesin!»

Ulusal Kurtuluş savaşı kazanılmıştı. Arkasından padişahlık yıkılmış, cumhuriyet kurulmuştu. Aradan yıllar geçmişti. Bir zamanlar 172'nci alay komutanı olan Yarbay Ali Bey ordudan ayrılmıştı. Çetinkaya soyadını almıştı. Cumhuriyet hükümetinin bayındırlık bakanıydı.

Cumhuriyet hükümetinin bayındırlık bakanı olan Ali Çetinkaya, 1936 yılında yurt gezisine çıkmıştı. Bir zamanlar Yunan ordusuyla savaştığı Burhaniye - Ayvalık bölgesine de gidecekti.

Yarbay Ali Bey'in savaşta karargâhını kurmuş olduğu Karaağaç köylüleri, bayındırlık bakanının oralara geleceğini duyunca çok sevinmişlerdi. Ali Çetinkaya'yı çok görkemli bir törenle karşılamak istiyorlardı. Bu arada, Ali Bey'in karargâhında şehit olup da köy sırtlarında bir yere gömülen Yedi Şehitler için bir anıt dikecekler, Ali Bey'in oraya geldiği gün de anıtın açılışını yapacaklardı. Anıtın planını Vehbi kalfa çizmişti. Ali Bey'in gelişine dek, anıtın yapımı bitirilmeliydi. Karaağaç köylüleri elbirliğiyle anıtın yapımına giriştiler. ca edip, Burhaniye - Ayvalık yolunun, bir zamanlar alay karargâhının bulunduğu kendi köylerinden geçmesini isteyeceklerdi. Ali Çevardı. Bayındırlık Bakanı Ali Çetinkaya'ya ri-

Karaağaç köylülerinin bir niyetleri daha tinkaya, Karaağaç köylülerinin bu dileğini elbet yerine getirirdi.

Bayındırlık Bakanı Ali Çetinkaya 1936 yılının bir eylül günü, Ayvalık'a giderken Karaağaç Köyü'ne uğradı. Kadını, erkeği, çocuğu, ergini, yaşlısı genci yol boyuna karşılayıcı çıkmışlardı. Ali Çetinkaya'yı görünce hepsi sevinçten coşkudan ağlamaya başladı. Ali Çetinkaya'yı Yedi Şehitler anıtına götürdüler.

Kurtuluş Savaşında asker ve gönüllü olarak O'nun buyruğunda çalışmış olan Karaağaç köylüleri Yarbay Ali Bey'in kişiliğini şöyle anlatıyorlar:

«Rahmetli, sözü kıt bir adamdı, çok az konuşurdu. Yüzü de hep gölgeliydi, hiç gülmezdi, pek sertti.»

Yedi Şehitler Anıtı'nın açılışında kordelayı kesip konuşurken, işte böyle bir kişiliği olan Ali Çetinkaya'nın gözlerinden yaşlar süzülüyordu.

Yedi Şehitler Anıtı'nın açılış töreninden

onra hep birlikte, düşmanın top mermisinin sabet ettiği alay karargâhına geidiler. Top ermisinin deldiği duvardaki delik olduğu ibi duruyordu; öylece korumuşlardı. (Bugün e o duvardaki mermi deliği eski durumunadır, sokaktan geçerken görünmektedir.)

Duvarda merminin açtığı delik duran eski arargâhtan, Ali Bey'in Karaağaç Köyü'nde kinci kez alay karargâhı olarak kullandığı ve gittiler. Bu evde, odalardan birinin kaısı yanındaki duvara bir karton yapıştırılmış. Evin sahibi bu kartonu kaldırınca, altından azılı bir kâğıt çıktı. Kâğıtta «İşi olmayan içe giremez!» yazılıydı. Ali Bey'in onyedi yıl nce bu sözleri yazdığı kâğıdı, üstüne karton apayarak, ev sahibi o zamandanberi koruuştu.

Bayındırlık Bakanı Ali Çetinkaya, onyedi yıl önceki yazısını, o günlerin anısını görünce, kendini tutamayıp ağladı.

Köylülerin sevgi, saygı gösterileri arasında, Ali Çetinkaya onlardan ayrıldı.

Karaağaç köylüleri, Ali Çetinkaya'yı bikez daha aralarında görmekten, O'nu karşılayıp ağırlamaktan, O'nunla konuşmaktan öyle sevinçli, öyle mutlu ve coşkuluydular ki, O'na yolun köylerinden geçmesi için rica etmeyi bile unutmuşlardı.

Karaağaç'ın yaşlıları o gün için şöyle diyorlar:

— O gün öyle bir gündü ki, yolu beli hangimiz düşünüyorduk... Yol, köyden geçmiş n'olacak, geçmemiş n'olacak...

Bunları söyleyen yaşlı Karaağaç'lının gözleri yine buğulanmıştı.

BİR ANADOLU RUM'UNUN ANLATTIĞI MASAL

Başından geçen bir olayı anlatacağımız ehmet Ali Çetin, 1895 yılında Alaşehir'in avuşlar Köyü'nde doğmuştur. Babası da Haı Hasan'dır.

Yunanlıların İzmir'e çıktığı tarihte Mehmet li yirmidört yaşında, askerliğini yapmış bir elikanlıydı. Çocukluğu köyde ve Alaşehir'de um çocuklarıyla birlikte geçtiği için biraz umca da öğrenmişti. Rum komşuları vardı. 15 Mayıs 1919'da İzmir'e çıkan Yunan ordusu, karşısında direnecek güç bulmayınca anisa'ya doğru ilerlemişti. Manisa'daki tümen komutanı, tümen cephaneliğinden beşüz mavzerle üçyüz sandık mermiyi alarak skerleriyle birlikte Alaşehir'e çekildi. Tümen omutanı 1700 kişilik bir birlikte Manisa'dan kmış, ama Alaşehir'e geldiğinde 1300 askekalmıştı. Tümen komutanı, Alaşehir'in ilerielenlerinden bikaçını toplayarak onlara şöyle dedi:

— Elimizdeki bu üçyüz mavzerin herbiri in düşmana bedeldir. Günü gelince bu mavzerleri düşmana karşı kullanacağız. Ben bu lahlarla cephaneyi Ağılı Boğazı'na dek bile ötüremem. Bunca silaha, cephaneye yazık lacak. Herbiri bin düşmanı yokedecek silahımız çoluk çocuğun elinde kalacak, bir işe yaramayacak. Bu silahları benden teslim alın, zamanı gelinceye dek koruyun!

Tümen komutanın konuştuğu bu ilerigelenler, ne yazık ki, türekli kişiler değillerdi. Tümen komutanına,

— Yunanlılar Salihli'ye dek geldi, dayandı. Başımıza bela mı alalım! diyerek silahları ve cephaneyi teslim almadılar.

Bunun üzerine Tümen komutanı, bir gece yanına bikaç da subayını alarak, adını, ününü duyduğu Çavuşlar Köyü'ndeki Hacı Hasan'a gidip, O'na silahları ve cephaneyi alıp saklamasını önerdi. Mehmet Ali'nin babası Hacı Hasan da, silahlarla cephaneyi gece yarısından sonra getirirlerse, kimse görmeden alıp saklayacağını söyledi.

Bir gece yarısı silahlar ve cephane Çavuşlar Köyü'ne getirildi. Hacı Hasan'ın, köyün ortasında büyük bir tahıl ambarı vardı. Beşyüz mavzerle üçyüz sandık mermiyi, onları getiren yirmidört erle birlikte Mehmet Ali, bu ambara, görünmeyecek, kolay bulunmayacak biçimde gömdü.

On günlerde Alaşehir'de de Kuvvayimilliye örgütü kuruldu. Düşmana karşı savaşmak için gönüllü savaşçı olarak gelenler Kuvvayimilliye'de toplanıp örgütlendi. Alaşehir Kuvvayi-

milliyesinin komutanı olan Süleyman Bey,

— Silahımız yok, cephanemiz yok. Biz böylece düşman karşısına gidip de ne yapacağız, nasıl savaşacağız? Düşmana karşı insan etinden kale mi olacağım? diye dertleniyor, silah bulmanın yollarını arıyordu.

Mehmet Ali'nin babası Hacı Hasan, Süleyman Bey'in bu sözlerini duyunca, hem kendi köyünden, hem de komşu köyler Burgaz ve Yeşilyurt köylerinden kağnılar sağlayarak ambarında sakladığı silah ve cephaneyi Alaşehir'e taşıttı, bunları Kuvvayimilliye'ye teslim etti. Kuvvayimilliye'nin direnmesiyle de birbuçuk yıl Salihli'de tutulan Yunanlıların ilerlemesi önlendi. Ama daha sonraları Yunanlılar Alaşehir'i de işgal ettiler.

Tektük de olsa işgalci Yunanlılara hizmet edenler vardı. İşte bunlar, Hacı Hasan'la oğlu Mehmet Ali'yi, sakladıkları silahları Kuvvayimilliye'cilere verdiler diye Yunan komutanına ihbar ettiler. O sırada Alaşehir'deki Yunan birliğinin başında General Nider bulunuyordu. General Nider sertlikten yana değildi. Türkleri alıştırma, ısındırma politikası güdüyordu. Buyüzden eskiden olup geçmiş bir olay için Hacı Hasan'la oğlu Mehmet Ali'yi tutuklamadı. Ama Yunanlılar ve yerli Rum'lar arasında Türklere sert davranılmasını, baskı yapılmasını isteyenler de vardı. Bunlar, her ne olursa olsun Hacı Hasan'la oğlunun tutuklanmasını istiyorlardı. Muhbirler de, Yunanlılara ihbar üstüne ihbar yağdırıyorlardı. Muhbirler Yunanlılarla işbirliği yaparak şöyle bir düzen kurdular: Hacı Hasan'ın haberi olmadan, O'nun koyun ağılına gizlice tüfek ve bomba sakladılar. Bir gece bir Yunan assubayı yanında sekiz erle geldi, Hacı Hasan'ın evini ve ağılını bastı. Yerini önceden bildikleri için ağılda saklı silah ve bombayı buldular. Suçlu diye Hacı Hasan'la oğlunu tutup Alaşehir'e getirdiler. General Nider'in karşısına çıkardılar. Hacı Hasan kendisini şöyle savundu:

— Bu silahla bombaları, düşmanlarımız, bizden habersiz ağılımıza koymuşlardır. Biz saklasaydık, bunları kilitli bir yere saklardık, kapısı kilitsiz ağıla koymazdık. Sonra, gübre altına gizlenmiş tüfeklerin orda dura dura paslanması gerekirdi. Bakın, silahlar paslı değil. Tüfekleri bağladıkları ipler de yepyeni.. Bu da, silahlarla bombaların bizim ağıla daha yeni konulduklarını gösteriyor.

General Nider bu sözleri doğru buldu. Hacı Hasan'a,

— Alaşehir'de mi kalacaksın, yoksa köyüne mi döneceksin? diye sordu.

Hacı Hasan, muhbirlerin köyünde yine kendisine kötülük yapabileceklerini düşünerek Alaşehir'de kalacağını söyledi. O zaman General Nider,

— Hacı Hasan Ağa, dedi, ben burdayken hiç korkma. Ama ben burdan ayrıldıktan sonra, seni burda bigün bile durdurmazlar. Sen yine evine git, hadi köyüne dön!

Bu güvence üzerine Hacı Hasan'la oğlu Mehmet Ali köylerine döndüler.

General Nider, güttüğü politika yüzünden üstleriyle aralarındaki anlaşmazlık nedeniyle istifa edip Yunanistan'a döndü. Gerçekten de General Nider'in dediği çıktı: O Yunanistan'a döner dönmez Yunan candarmaları Hacı Hasan'la oğlu Mehmet Ali'yi Çavuşlar köyü'nde tutukladılar. Yollarda söve, döve Alaşehir'e getirdiler. Hiç sorguya çekmeden Alaşehir'de iki ay tutuklu bıraktılar. Sonra götürdükleri Manisa Cezaevinde bir ay alakoydular. Daha sonra babayla oğlu tirenle İzmir'e götürdüler. İzmir'de bir Yunan gemisine bindirdiler. Artık Hacı Hasan'la oğlu Mehmet Ali Yunanlıların tutsağıydı. Bu gemide altı Türk tutsağı daha vardı. Gemide Yunanlı tayfalar onlara işkence etmek istediyse de, tutsakların başındaki Yunanlı erler onları korudu.

Atina'ya vardılar. Tutsakları Losia denilen telörgüyle çevrili bir toplama kampına koydular. Bu kampın subay olan hekimi Anadolu'dan gelmiş bir Rum'du. İyi Türkçe biliyordu. Hemşerisi Mehmet Ali'ye yakınlık gösterdi. O'nu kolladı. Kampa özgürce girip çıkabilmesi için Mehmet Ali'ye bir belge verdi. Mehmet Ali bu hekim subayın evinde çalışmaya başladı. Hekimin eşi de Anadolu'dan gelmi Rum'du, iyi bir kadındı. Bir de küçük çocukları vardı.

Mehmet Ali'yle babası, Alaşehir'de kendilerine iyi davranmış olan General Nider'le görüşmeyi düşündüler. Atina'da General Nider'in evini bulmaları zor olmadı. General Nider, görür görmez onları tanıdı. Onlarla ilgilendi. Evinde konuk etti. General Nider azçok Türkçe biliyordu. Mehmet Ali de biraz Yunanca biliyordu. Yani anlaşıyorlardı. General Nider onlara şöyle dedi:

— Biz ordumuzla Anadolu'ya ;ıkmadan önce, Türkler Anadolu Rum'larını baskı altında tutuyor, eziyor, Rum'lara kötü davranıyor, ellerinden mallarını alıyor, Anadolu Rumları yoksulluk çekiyor diye biliyorduk. Bize böyle söylemişlerdi. Anadolu'ya gelince gerçeği gördük. Söylentiler hep yalanmış. Anadolu'da Rum'lar, en iyi, en güzel yerlerde yaşıyorlar. Bütün alışveriş ellerinde... Çoğu zengin, hepsinin de durumu iyi...

Mehmet Ali'yle babası Hacı Hasan, evden ayrılırken General Nider onlara,

— Her zaman beklerim, sıksık gelin... Ben olmasam da girin içeri, oturup bekleyin beni... İşte anahtarın yeri burası! diye anahtarın yerini de gösterdi.

Mehmet Ali, Rumca bildiği için, bir süre sonra kentin bir genel kitaplığında görevlendirildi. Bu kitaplıkta, getir-götür işleri yapıyor, ayak işlerine bakıyordu. Kitaplığa sıksık yaşlıca bir adam gelip kitap okuyordu. Mehmet Ali bu adamla tanıştı. Bir lise öğretmeni emeklisiydi. Bu lise öğretmeni de Anadolu Rumuydu, Atina'ya sonradan gelmişti. Mehmet Ali'yle konuşup söyleşmekten hoşlanırdı.

Günlerden bigün bu emekli öğretmen Mehmet Ali'ye,

— Sizin oralarda ne var, ne yok? diye sordu.

Mehmet Ali de çekine çekine,

— Bizim oralarda herşey çok kötü... Sizinkiler, bizim oralarda köylere, kasabalara, kentlere girdi... dedi.

Öğretmen yine sordu:

— Girdiler de, bizimkiler oralarda neler yaparlar?

Mehmet Ali duyacak kimse olmasın diye yanına yöresine bakındıktan sonra şöyle dedi:

— Çok kötü şeyler yapıyorlar. Çok kıyıcılık ediyorlar. Kan döküyorlar. Adamlarımızı öldürüyorlar. Evlerimizi yakıp yıkıyorlar. Yoksul köylümüzün elindekini, avucundakini alıyorlar.

Büyük bir üzünçe kapılan yaşlı Yunan öğretmeni dedi ki:

— Bak, Mehmet Ali oğlum, ben de bir Anadolu'lu Rum'um. Daha küçük yaşımdayken ana-babamla Yunanistan'a göçettik. Buraya geldiğimde ancak onbeş yaşımda vardım. Biz Anadolu'dayken, bizim orda masal anası denilen yaşlıca Türk kadınları vardı. Ben o masal analarından çok masallardan birini hiç unutamam, sana da anlatayım.

Sonra emekli öğretmen, Mehmet Ali'ye şu masalı anlattı:

Bir eski Türk kasabasında bir yaşlı derviş varmış. Bu yaşlı derviş kasaba sokaklarında durmadan dolaşır, boyuna da «Yapan, kendine yapaar» der dururmuş. Bu sözü dilinden hiç eksik etmezmiz: «Yapan, kendine yapar!»

O kasabadaki kötü yürekli bir kadın, sımsık evinin önünden «Yapan, kendine yapar!» diye bağırarak geçen bu dervişten tedirgin olmuş, bıkmış. «Neden yapan kendine yapsın? Hele şu aptal dervişin aklını başına getireyim de görsün!..» diyerek bir düzen kurmuş. Ev fırınında pişirdiği taze yufka ekmeğinin arasına ağulu peynir doldurmuş. Derviş, hergünkü gibi o gün de «Yapan, kendine yapar!» diye söylenerek kasaba sokaklarında dolaşırken, o kadının evinin önüne gelince, kadın dervişi çevirip,

— Derviş baba, senin için taze yufka ekmeği yaptım, içine yağlı peynir dürdüm. Al da bir güzel ye, karnını doyur! demiş.

Derviş,

— Sağolasın bacım, acıkınca yerim... diyerek dürümü almış, torbasına koymuş.

Yine «Yapan, kendine yapar!» diye durmadan söylene söylene yoluna gitmiş. Bir zaman yürüyüp yorulunca, öğle sıcağında bir çay kıyısına çöküp, söğüt gölgesinin serinliğine uzanmış. O sırada, tozlu yoldan yorgun-argın gelen bir delikanlı yanına sokulup,

— Merhaba derviş baba... demiş.

Derviş de,

— Merhaba oğul, nerden gelip nereye gidersin? diye sormuş.

Dinlenmek için dervişin yanına gölgeye oturan delikanlı,

— Askerdim, terhis oldum, evime dönüyorum. Kasabaya daha epiy var, karnım da öyle acıktı ki... demiş.

İyiyürekli derviş, torbasındaki peynir dürümlü yufkayı ansıyarak, hemen dürümü çıkarıp delikanlıya uzatmış,

— Kime niyet, kime kısmet... Al ye oğul! demiş.

Dürümü yiyen delikanlı karnı doyup dinlendikten sonra yola düzülmüş, kasabanın yolunu tutmuş. Gelgelelim, ağulu dürümü yediğinden yolda karnı ağrımaya başlamış, çok kötü sancılanmış. Gittikçe sancısı, ağrısı art-

mış. Kasabaya dek zor gelebilmiş. Kasabaya girip de sürünerek evinin kapısına gelince, kapı eşiğine düşüp canvermiş. Evden çıkan kadın, bir de ne görsün; askerden dönen oğlu ölmüş, kapı önüne yığılmamış mı! Zehirlenip ölen delikanlının annesi, yaşlı dervişe oğulu peyniri yufkaya dürüp veren kadınmış.

Bu olanlardan bilgisiz derviş, akşama doğru kasabaya dönmüş, yine «Yapan, kendine yapar!» diye söylenerek kasabanın sokaklarından, kendisine oğulu dürüm veren kadının evi önünden geçip gitmiş.

Bu masalı Mehmet Ali'ye anlatan emekli Yunan öğretmen,

— Bizimkiler, sizin oralarda kötülük yapıyorlarsa, bu işin sonu da kötü olur. Görürsün Mehmet Ali oğlum, bu işin sonu kötüye varacak. Çünkü yapan, kendine yapar! dedi.

Yurdunda, düşman işgali altında acı çeken hemşerilerini düşünen Mehmet Ali'nin, masalı dinlerken gözleri dolmuştu.

Savaş, Türk ordusunun büyük utkusuyla sona erdi. Tutsaklar değiş-tokuş edilmeye başlandı. Atina'daki Türk tutsaklarını vapura doldurup önce Girit adasına gönderdiler. Girit'de iki ay kalan Türk tutsakları, ordan yine gemiyle İzmir'e yollandı. Mehmet Ali, babası Hacı Hasan'la İzmir'den Alaşehir'e geldi. Aradan yıllar geçti, ama Anadolu Rum'u yaşlı öğretmenin anlattığı masalı hiç unutmadı: «Yapan, kendine yapar!» İyilik yapan da, kötülük yapan da, yaptığını kendine yapmış olur.

PIRTLATAN BAL

(OKULLAR İÇİN OYUN)

2437

Pırtlatan Bal, 1974-75 ve 1975-76 yıllarında iki sezon İstanbul Şehir Tiyatrolarında oynadı.

Bu oyun, şarkısız ve danssız olarak da oynanabilir; o zaman yazılı şarkılar düz söz olarak söylenir.

KİŞİLER

PARACI
PARACININ KARISI
ŞAKŞAK
KÖYLÜ
İŞÇİ
KADIN
BALCI
NİNE
MUHTAR
HEKİM
BELEDİYE BAŞKANI
SEKRETER
VALİ
ÖZEL KALEM MÜDÜRÜ
TELLÂL
BALCILAR
ARILAR

ÖNOYUN

PARACI **(Elinde destelerle para, girer. Seyircilere kendini tanıtır.)** — Ben, paracıyım. Para alırım, para satarım. Nasıl mı yaparım? **(Seyircilerden birini göstererek)** Diyelim, sana on lira gerekli. Bugün sana on lirayı veririm, ama yarın senden geriye oniki lira alırım. **(Başka bir seyirciye)** Sana oniki lira veririm, iki gün sonra geriye onbeş lira alırım. İşim bu benim... Sevmeyenler, bana tefeci derler. Varsın desinler. Ben paracıyım, para alır, para satarım. **(Dans ederek şarkı söyler.)**

Yüzde beş
Az çok az
Yüzde on
O da az
Yüzde kırk
Olmaaaz az
Yüzde yüz
Az olmaz
Yüzde bin
Az az az

(Paracı, şarkısını bitirirken, Paracı'nın Karısı girer. Paracı donuk kalır.)

PARACI'NIN KARISI — Ben, işte bu Paracı'nın karısıyım. Kendisi söyledi, duydunuz: Ne verseniz bulur az, bitürlü gözü doymaz. Uykularında bile sabaha kadar, yüzde beş, yüzde on, yüzde kırk diye sayıklar. Cimri mi cimri, pinti mi pinti... Öyle hasis ki, aşınıp eskir diye saatini kurmaz. Kendinden hiçbişey vermez; elinden gelse, ziyan olacak diye hatta işemez. Kırk yılda bir canım bal istemişti. Şimdi seyredeceksiniz ya, o bal yüzünden başımıza gelmeyen kalmadı. **(Bikaç kez el çırparak seslenir.)** Şakşaaaaak! Şakşaaak! Hiç görülmemiş böyle tenbel uşak. Şakşak, Şakşaaak! **(Şakşak girerken Paracı'nın Karısı donuk kalır.)**

ŞAKŞAK **(Girer)** — Adım Şakşak... Kim miyim? Bu evde uşak. **(Yaka silkerek)** Bu ikisinden çektiğimi ben bilirim. Demin size kocasını çekiştirdi, değil mi? Hep yakınır kocasından. Ama gelin, bir de bana sorun: Kocası karısından beter, karısı kocasından bin beter... Üzüm, üzüme baka baka kararır, demişler. Sonunda beni de kendilerine benzettiler. Bigün beni bal almaya gönderdiler. İyice pazarlık et, diye sıkı sıkı tenbih ettiler. İşte buyüzden neler geldi başıma, neler... En iyisi, olup biteni köylüyle işçi anlatsın size... **Donuk kalır)**

KÖYLÜ **(Girer)** — Verdiği borç paranın her yıl artar faizi. Öyle bir paracıdır bu... Borcumun yalnız faizini ödemeye yetişemem. Tarlamı aldı elimden, bağımı, bahçemi aldı elimden... **(Donuk kalır)**

İŞÇİ **(Girer)** — Ya benim? Evimi aldı, ocağımı söndürdü. Hiçbişeyim kalmadı artık verecek. Bir canım var, yaramaz işine. Öyle

cimri, öyle pinti ki, Azrail'e bile faizle can verecek. **(Donuk kalır)**

NİNE **(Girer)** — Bir torunum var benim, hasta zavallı. Ona vermek için biraz bal istedim. **(Uşağı gösterir)** Vermedi bu uşak. Ben de ilendim. **(Donuk kalır)**

(Balcılar gelir, dans ederek şarkı söylerler.)

Tatlı dille tat katarız,
Baldan tatlı bal satarız.
Şu bala bak, ne bal, ne bal...
Al sen de al, al sen de al!

(Arılar gelir, dans ederek şarkı söylerler.)

Kanadımız sarı yaldız,
Gözlerimiz yıldız yıldız.
Çiçek sağdık, bal getirdik,
Biz bal yapan arılarız.

TELLÂL **(Davul çalarak girer)**

Ey ahali, ahali!
Buyurdu bizim vali:
Pırtlayan bal yiyenin,
Gülünç olurmuş hali.

Duyduk, duymadık deme!
Pırtlatan baldan yeme!
(Nine'yi göstererek) İlenen kadını bul,
Al ödülü, bekleme!

(Bütün oyuncular sahneye girer. Hepsi bir
likte dans ederek şarkı söylerler.)

Ne bencillik, ne benlik,
Olsun dirlik düzenlik
Ne senindir, ne benim,
Hepimizin esenlik.

Yağlar, ballar yoğalsın,
Tüm sayrılar sağalsın!
Kamuca kalkınalım,
Çalışanlar çoğalsın!

BİRİNCİ BÖLÜM

(Paracı'nın odası. Çok büyük bir para kasası.)

PARACI **(Kendikendine yüksek sesle hesaplar yaparak aşağı yukarı yürür.)** — Yüzde iki... A-ah! Kaç peki? Yüzde beş. I-ıh... Yüzde on? Olmaz!

P. KARISI **(Paracı'nın pantalonunu yamamaktadır.)** — Canım bal istiyor.

PARACI **(Duymazdan gelir. Bundan sonra karısının bal üzerine bütün sözlerini duymazdan gelecektir.)** — Kasap Osman, bize olan borcunun bu ayki faizini getirdi mi?

P. KARISI — Dün getirip verdi ya sana, nasıl unuttun?

PARACI — Kim unuttu? Unutur muyum hiç! Belki o unutmuştur da, getirip bir daha verir parayı diye düşündüm.

P. KARISI — Canım öyle bal istiyor ki...

PARACI **(Kendikendine)** — Yüzde onbeş? Kurtarmaz. Yüzde yirmi? Ha? Hayır, hayır, yüzde kırk olsun...

P. KARISI — Ah, biraz bal olsaydı şimdi.

PARACI — Bakkal Selim getirdi mi borcunun faizini? **(Birden kızıp parlayarak bağır**
maya başlar) Gel de iyilik et böylelerine. Gel de böylelerine acı bakalım... Böyle alçaklara güvenip de hiç borç para verilir mi Vicdansızlar!

P. KARISI — Ne diye kızıyorsun boşuboşuna? Dün gece getirip parayı vermişti ya sana

PARACI — Ben vermedi diye kızmıyorum ki... Belki ilerde bigün geciktirir borcunu ödemeyi, ben onu düşünerek şimdiden kızıyorum.

Ü. KARISI — Ah, bal... Biraz bal... Canım çok çekti. Bal olsaydı biraz.

PARACI — Kaç? Yüzde elli mi? Kaç? Kaç Yüzde altmış? Az.

P. KARISI — Demindenberi sana söylüyorum. Kulaklarına kurşun mu akıtıldı? Bal istiyorum, bal aldırsana!

PARACI — Demirci Ahmet usta ödemedi borcunu, değil mi? Ödemedi ya... Görür gününü... Yandı, yandı.

P. KARISI — Bal diyorum, bal... Bal ald

bana...

PARACI — Göstereceğim ben ona. Mahkemeye vereceğim, icraya vereceğim, sürüm sürüm süründüreceğim.

P. KARISI — Ayol, bal diyorum sana bir saattenberi...

PARACI — Elimde senedi var. Hiç anlamam. Lâf dinlemem! Gözünün yaşına bakmam.

P. KARISI — Şakşak'ı Balkapanı'na gönder de bana bal alsın.

PARACI — Borcunu ödemediği daha iyi. Ödemezse ödemesin... Ben de alırım elinden mallarını...

P. KARISI — Ay, sen lâf anlamaz mısın?

PARACI — Dükkânını alırım elinden, aklı başına gelsin.

P. KARISI — Sabahtanberi bal diyorum sana.

PARACI — Yine sırtım kaşınıyor. Kaçtır denemişimdir, ne zaman sırtım kaşınırsa ayağıma kısmet gelir.

P. KARISI — Duymazdan geliyorsun beni. Sağır mısın sen?

PARACI **(Atların ağaca sürtünüp kaşınmaları gibi, sırtını kasaya sürte sürte kaşınır.)** Ay, öyle de tatlı kaşınıyor ki sırtım... **(Sevinçli)** Para gelecek, para...

ŞAKŞAK **(Girer)** — Köylü Mehmet gelmiş. Sizi görmek istiyor.

PARACI — Para getirmişse gelsin.

ŞAKŞAK — **(Kapıyı açar)** — Gel!

KÖYLÜ **(Girer. Pantalonunun iki cebinin astarını dışarı çevirip parasızlığını anlatarak söze başlamak ister)** — Efendim...

PARACI **(Sağ elinin işaret ve başparmağını birbirine sürterek, paradan ne haber, anlamına işaret yaparak sorar** — Efendim?

KÖYLÜ — Acıyın!

PARACI — Bana kim acıyacak?

KÖYLÜ — Allah acısın!

PARACI — Sana da Allah vesin!

KÖYLÜ — Altı ay daha bekleyin.

PARACI — Ama faizi artar.

P. KARISI **(Kocasına yaranmak için)** — Ama faizi artar.

ŞAKŞAK **(Efendisine dalkavukluk için)** — Ama faizi artar.

KÖYLÜ — Ne kadar?

PARACI — Artar.

(Bundan sonra müzik eşliğinde hareketlerle konuşacaklardır. Paracı'nın Karısı'yla Şakşak'ın tekrarları, Paracı'ya yaranmak içindir.)

KÖYLÜ — Yüzde beş...

PARACI — Çok az.

P. KARISI — Çok az.

ŞAKŞAK — Çok az.

KÖYLÜ — Yüzde on...

PARACI — Olmaz, az.

P. KARISI — Olmaz, az.

ŞAKŞAK — Olmaz, az.

KÖYLÜ — Yüzde kırk...

PARACI — Az, az, az!

P. KARISI — Az, az, az!

ŞAKŞAK — Az, az, az!

KÖYLÜ — Tek gözün doysun,
Yüzde on olsun!

PARACI — Yine az.

P. KARISI — Yine az.

ŞAKŞAK — Yine az.

KÖYLÜ — Aç gözün doymaz.
Ne versem hep az.
Yüzde bin olsun,
Aç gözün doysun!

PARACI — Olmaaaz, az.

P. KARISI — Çok az, az...

ŞAKŞAK — Az, pek az...

KÖYLÜ — Peki söyle, ne istersin?

PARACI — Hepsini...
Hepsi az.

Paracı, Paracının Karısı, Şakşak, üçü birden)

Yine olmaz!
Hepsi de az!
Hepsi çok az!
Gözüm doymaz,
Gözüm doymaz!

(Kapı vurulur. Paracı, sırtını kasada kaşımaktadır.)

PARACI — Kim o?

İŞÇİ **(Dışardan)** — İşçi Bekir.

P. KARISI — Yine kaşınıyorsun, para gelecek.

PARACI — Para getirdinse gir!

İŞÇİ **(Girer, söze başlamak ister)** — Efendim...

PARACI — Lâfı bırak. Hani para?

İŞÇİ — Ben de onun için geldim. Faizi ödedim, ama ana borcu ödeyemedim. Ne olur, bu yıl az faiz al benden.

PARACI — Olmaz.

P. KARISI — Olmaz.

ŞAKŞAK — Olmaz.

PARACI — Ben kimseye zorla para vermiyorum. Benden borç almak için...

P. KARISI **(Sözü tamamlar)** — Yalvarıp yakarıyorsunuz.

PARACI — Ayaklarıma kapanıp ağlıyorsunuz. Ben de acıyıp parra veriyorum size.

ŞAKŞAK — Sonra da işte böyle yapıyorsunuz.

İŞÇİ — Bu gidişle ne kadar çalışıp çabalasam, yalnız borcumun faizini bile ömrümce ödeyemeyeceğim.

PARACI — Almasaydın, zorla mı verdim?

P. KARISI — Almasaydın...

ŞAKŞAK — Canın isterse al...

PARACI — Paracıklarım cebimde kalsın sıcak sıcak...

İŞÇİ — Hiç olmazsa biraz daha düşük faiz al.

PARACI — Düşük mü? Hayat günden güne pahalılanıyor.

P. KARISI — Fiyatlar hergün artıyor.

ŞAKŞAK — Herşey ateş pahası.

PARACI — Elbet faiz de yükselecek. **(İşçi bişey söylemek için Paracı'ya doğru iki adım atınca)** Yavaş, yere yavaş bas, yavaş!..

P. KARISI — Hızlı basma yere!

ŞAKŞAK — Sonra döşeme eskir.

(Bundan sonra müziğe uygun sözler ve hareketlerle oynarlar.)

PARACI — Adın neydi?

İŞÇİ — Bekir...

PARACI — Bekir, Bekir! Yere hızlı basma döşeme eskir!

P. KARISI — Döşeme eskir!

İŞÇİ — Döşeme taş.

PARACI — Döşeme eskimezse kunduran eskir.

İŞÇİ — Ayakkabım yok ki, yalınayağım.

P. KARISI — Eyvaaah... Ayakların çamuuuur... Kımıldama, dur!

ŞAKŞAK — Kımıldama, dur!

PARACI — Pislettin evi, üstün başın kir!
Bekir, Bekir, Bekir!
Bağırtma beni, boğazım eskir!

(Paracı kasaya sürtünerek sırtını kaşır.)

ŞAKŞAK — Efendime yine kısmet var, sırtı kaşınıyor.

(Kapı vurulur.)

PARACI — Gir!

KADIN **(Girer)** — Efendim, sizden dileğim...

(Kapı kanadı açık kalır.)

PARACI — Hmm... Tanıdım. Kocan ödemedi bu yılki faizi.

KADIN — Kocam askerde... Acıyın... Üç çocuğum var, ikisi hasta...

(Köylü, açık kalmış kapıyı kapar.)

PARACI — Yavaş! Sert çarpma kapıyı, kapı aşınır!

(İşçi, kapının kulpunu çevirip kapar.)

P. KARISI — Yavaş tut kulpunu, kulpu aşınır!

(Kadın, kapı kanadına dokunur.)

ŞAKŞAK — Dokunma! Elleme! Sapı aşınır!

(Hep birlikte müzikle dans ederek şarkı söylerler.)

Sert vurma kapıya, kapı aşınır,
Yavaş çek kulpunu, kulpu aşınır,
Dokunma! Elleme; sapı aşınır!
Baktığın yerleri gözün eskitir,
Duvarlara bakma, yapı aşınır!

Kurumuş sinekten yağ çıkarmalı,
Bir üzüm çöpünden bağ çıkarmalı,
Yüzdebin faizle dağ çıkarmalı!
Faizi vermeden ölürse borçlu,
Ölüyü mezardan sağ çıkarmalı!

PARACI **(Kızgın, bağırıp koğar)** — Gidin! Gözüm görmesin! Soyguncular, dilenciler! Çabuk gidin evimden!

P. KARISI **(Yaranmak için)** — Defolun!

ŞAKŞAK **(Yaranmak için)** — Çekin arabanızı!

(Köylü, İşçi, Kadın süklüm püklüm giderler.)

PARACI — Eyvaah!

P. KARISI — Ne oldu?

ŞAKŞAK — Ne oldu efendim?

PARACI — Gördünüz mü şu tersliği... Şimdi de karnım kaşınıyor. **(Karnını kasaya sürtüp kaşıyarak)** Çok denemişimdir, ne zaman karnım kaşınsa cebimden para çıkar. Öyle de kaşınıyor ki... Gitti yine benim paracıklarım...

P. KARISI — Sen lâf anlamaz mısın?

PARACI — Ne oldu yine?

P. KARISI — Canım bal istiyor diyorum sana.

PARASI **(Anlamamış gibi)** — Ne?

P. KARIS I— Bal, bal... İşine gelmezse duymazsın... **(Bağırır)** Bal!

PARACI — Bal mı?

P. KARISI — Bal ya... Bal istiyorum.

PARACI — **(Sevgiliye söyler gibi)** — Bal'ım benim. Sen kendin balsın, balı ne yapacaksın?

P. KARISI — Bırak boş sözleri... Hadi Şakşak, git Balkapanı'na da bal al!

ŞAKŞAK — Olur efendim.

PARACI **(Telâşlı)** — Dur! Nereye? Hergün bal yenir mi? Allerji yapar. Miden bozulur Allah korusun!

P. KARISI — Hergün mü?

PARACI — Daha yeni almıştık. Öyle değil mi oğlum Şakşak?

ŞAKŞAK — Evet efendim, daha yeni almıştık.

P. KARISI — Ne zaman?

ŞAKŞAK — Çok iyi hatırlıyorum efendim, altı yıl önceydi, hatta mevsimlerden kıştı, günlerden cuma'ydı, bugünkü gibi hatırımdadır; saat sekizi ondört geçiyordu. Size borcu olan köylülerden biri, hediye olarak bal getirmişti.

PARACI — Bak gördün mü? Şakşak bile unutmamış daha...

P. KARISI — Günü gününe, saati saatine nasıl da hatırlıyorsun Şakşak?

ŞAKŞAK — Nasıl hatırlamam efendim, yirmi yıldır evinizde çalışıyorum, bu eve bikez bal girdi. Hiç hatırlamaz olur muyum?

PARACI — Evet, evet... Tenekeler dolusu bal gelmişti. On teneke mi, yirmi teneke mi, yoksa elli teneke mi...

ŞAKŞAK — Yüz teneke mi, beşyüz fıçı mı, bin varil mi, ikibin küp mü!

PARACI — Tadı hâlâ damağımdadır.

P. KARISI — Hangi teneke, ne fıçısı, ne varili, ne küpü? Bir küçük kutu baldı. Altı yıl önce yediğim balın anısıyla yaşayamam. Bal isterim, bal!

PARACI — Benden söylemesi: Herşeyin fazlası zarar. İnsan balı bile çok yerse zehirlenir.

P. KARISI **(Kesin bağırır)** — Bal aldıracaksın, o kadar...

PARACI **(Aşağıdan alır)** — Ben aldırmam mı dedim, karıcığım...

P. KARISI — Hadi, aldır öyleyse...

PARACI — Kimi malların indirimli satış mevsimi vardır. Balı da ucuzluk mevsiminde alırız. Bal hangi mevsimde indirimli satılıyor?

ŞAKŞAK — Bal, indirimli satılmaz.

P. KARISI — Hadi Şakşak, bir tas al da Balkapanı'na git...

PARACI **(Şakşak giderken)** — Dur biraz... Hayırlı bir iş olsa yerinden kımıldamazsın. Akşamüstü pazarda ucuzluk başlar. Satılmayan balı ucuz verirler.

P. KARISI — Ben şimdi istiyorum, şimdi... **(Şakşak'a)** Hadi git çabuk!

PARACI — Oğlum Şakşak, biraz bayat olsa da olur, biraz bozuk olsa da olur, hatta hiç olmasa daha da iyi olur. **(Şakşak'a yaklaşıp fısıldar)** Hanıma «Ballar satılıp bitmiş, Balkapanı'nda hiç bal kalmamış dersin.

P. KARISI — Hâlâ sallanıyorsun Şakşak... Aman Allahım, ne tenbel uşak!

ŞAKŞAK — Boğaztokluğuna uşak, bu kadar olur ancak...

P. KARISI — Hadi koş Balkapanı'na!

ŞAKŞAK — Ne kadar olacak?

P. KARISI — İki kilo.

PARACI — Neee?

P. KARISI — İki kilo dedim.

PARACI — Bu kadın beni batıracak... Daha neler! İki kilo bal, bir orduya yeter!

P. KARISI — Peki, peki... Bir kilo olsun...

PARACI **(Telâşlı)** — Dur Şakşak, dur aman... Bal, bal, bal... Bal değil mi?.. İkiyüzelli gram olsun.

ŞAKŞAK — Peki efendim.

PARACI — Haa, en iyisinden...

ŞAKŞAK, — Elbette...

PARACI — En ucuzundan...

ŞAKŞAK — Başüstüne.

PARACI — Dur! Sıkı pazarlık et haaa!

ŞAKŞAK — Onu hiç merak etmeyin. Bunca yıl yanınızda öğrendiğim en iyi şey pazarlık. Sermayesinden bile ucuza alırım.

P. KARISI — Yok daha neler...

ŞAKŞAK — Efendim öğretti bana, nasıl pazarlık edilir...

PARACI — Hadi git de, az para ver, çok bal getir!

İKİNCİ BÖLÜM

(Balkapanı. Balcılar.)

1. BALCI — Balların hası burda! Balların şahı burda! Buyrun, buyrun! Bilene, bilmeyene duyurun!

2. BALCI — Şu bala bak, ne bal, ne bal! Sen de al, sen de al!

3. BALCI — Benim balımdan almayanın ya aklı yok, ya parası...

1. BALCI — Katkısız bal, has bal, halis bal!

2. BALCI — Yediçiçek dağlarının balını satıyorum, mis kokulu balım var... Alan, bir daha alıyor...

3. BALCI — Güç veriyor, gençlik veriyor bu bal. Cana can katıyor, yaşam uzatıyor.

1. BALCI — Her derde devâ...

2. BALCI — Bu fiyata bedava...

(Balcılar, şarkı söyleyerek dans ederler.)

Bedava, bedava,
Güneş, toprak, hava,
Deniz, yol, dağ, ova...
Hepsi de bedava!
Bal satıyoruz, bal...
Bastır parayı al!
Bal, her derde devâ...
Parayı vermeyen,
Hava alır, hava...
Ah, ne bal, ne bal,
Sen de al, sen de al!

ŞAKŞAK **(Girer. 1. Balcının küpünden, kepçe gibi yaptığı avucunu daldırıp aldığı balı, ağzını şaplata şaplata yerken)** — Hele ilkin tadına bir bakalım da... **(Yine avucunu bal küpüne daldırır.)**

1. BALCI — Dur aman hemşerim, ne yaptın yahu?

ŞAKŞAK — Ne yaptık, tadına baktık...

1. BALCI — Daha ne yapacaksın? Tadına öyle mi bakılır, bir kilo balı göçürdün yahu...

ŞAKŞAK **(Yine avucuyla bal küpüne dalıp balı yerken)** — Tadına bakmadan bal alınır mı hiç!

1. BALCI — İyi işte, baktın yeter.

ŞAKŞAK **(Yine aynı şeyi yaparak)** — Kaça veriyorsun bakalım.

1. BALCI — Kilosu on lira.

ŞAKŞAK — Dur hele, tadını iyi alamadım, bir parmak daha bakayım. **(Bal küpüne dalar.)**

1. BALCI **(Arkasından çekerek)** — Hemşerim, sen avuçluyorsun be!

ŞAKŞAK — Bak işte fâfa tuttun, yine tadını alamadım. **(Yine avuçlar, yer.)**

1. BALCI — Yahu, bal küpünü yarıladın be...

ŞAKŞAK **(Yine avuçlayıp yiyerek)** — İyi anlayamadım, kaça dedin, kaça dedin sen bu balı?

1. BALCI — Duymadın mı yahu, kilosu on liraya dedim ya...

ŞAKŞAK **(Bir daha avuçlayıp yer)** — Demek on liraya? Ama halis bal değil bu.

1. BALCI — Vallahi de, billahi de halis... Kendi kovanlarımdan.

ŞAKŞAK — Dur öyleyse, bir daha bakalım tadına da, anlayalım halis mi, değil mi?

1. BALCI **(Bal küpüne dalmak isteyen Şakşak'ı zorla itip, 2. Balcının önüne atarak)** — Yeter be... Küpte bal bırakmadı alçak!

ŞAKŞAK **(2. Balcı'nın küpüne kepçe gidi avucuyla dalıp balı yerken)** — Kaça balın?

2. BALCI — On lira ağam.

ŞAKŞAK — On kilosu mu?

2. BALCI — Aman... Şaka etme arkadaş.

ŞAKŞAK **(Bir daha küpe daldıktan sonra)** — Olacağını söyle de alalım.

2. BALCI — Olacağı bu... Haydi dokuz liradan vereyim.

ŞAKŞAK **(Yine bala daldıktan sonra)** — Pahalı.

2. BALCI — Hadi senin için sekizbuçuk liradan vereyim. Kaç kilo istedin?

ŞAKŞAK **(Küpe dalıp çıktıktan sonra)** — Tövbeee... Sekizbuçuk liraya bal olur muymuş! Şeker fabrikası satın almıyoruz, bal alıyoruz.

2. BALCI — Peki, enson sekiz liradan al.

ŞAKŞAK **(Küpe dalıp çıktıktan sonra)** — Balın o kadar kötü değil. Biraz fiyatını kır da alalım.

2. BALCI — Allah inandırsın, sermayesine veriyorum. **(Şakşak yine küpe dalarken Balcı iter)** Yeter be! Bunca yıllık balcıyım, hiç senin gibi müşteri görmedim. Balı bitirdin, küpü dilsin süpürdün... Defol! Senin gibi müşte-

ri olmaz olsun! **(Hâlâ küpe dalmaya çalışan Şakşak'ı çekerek, zorla 3. Balcı'nın önüne atar.)**

ŞAKŞAK **(3. Balcı'nın küpüne dalıp ağzını şaplatarak bal yerken)** — Kaça verdin balını?

3. BALCI — Gerçek alıcı mısın, yoksa gönül eğlendirici mi?

ŞAKŞAK — Ne demek? Alıcıyım elbet...

3. BALCI — Dokuz liradan vereyim.

ŞAKŞAK **(Bala yine daldıktan sonra)** — En son kaça olur?

3. BALCI — En son, sekizbuçuğa.

ŞAKŞAK **(Dalıp çıkar)** — Pahalı...

3. BALCI — Aşağı kurtarmaz...

ŞAKŞAK **(Dalıp çıkar)** — Hele hele... Uyuşalım da alalım.

3. BALCI — Buraya gelene dek, demindenberi bütün balcıların küplerine daldın çıktın... Yeter artık, çekil!

ŞAKŞAK **(Yine avuçladığı balı yiyerek)** — Para vereceğiz, para... Tadına bakmadan mı alalım yani? Uygun bişey söyle!

3. BALCI — Uygunu işte bu!

ŞAKŞAK **(Küpe dalıp çıkarak)** — Kalmamış esnafta insaf!

3. BALCI — İşine gelirse al, gelmiyorsa çek git! **(Şakşak küpe dalar)** Yahu, sen belâ mısın be! Var git şurdan!

ŞAKŞAK **(Çok yumuşak)** — Neye kızdın kardeşim? Alışverişte kızmak yok. Senin balın sende, benim param bende...

3. BALCI — Hangi benim balım bende. Hepsini yedin be... Avuç avuç göçürüyorsun balı. Avucun da kazan kepçesi gibi...

ŞAKŞAK **(Dalıp çıkarak)** — Hadi olacağını söyle de alalım.

3. BALCI — Peki, sen kaça alacaksın?

ŞAKŞAK **(Dalıp çıkarak)** — Yoo, mal senin, sen söyle!

3. BALCI **(Sinirden ağlayacak gibi)** — Mal benim de, demindenberi ne diye balımı avuçlayıp yutuyorsun... Sana «Buyur ye!» diyen mi oldu?

ŞAKŞAK — Yedim de, ne yedim sanki.. Şöyle bir tadına baktım. **(Dalar küpe.)**

3. BALCI **(Nerdeyse ağlayacakmış gibi)** — Gene yiyor yahu... Çıldırtacak bu adam beni... Vazgeçtim be, satmıyorum. Benim balım satılık değil.

ŞAKŞAK — Kızma kardeşim, kızma... Pazara çıkmış bir mal, hiç satılık olmaz mı?

3. BALCI — Peki be, zararına veriyorum, yedi liradan al... Al git de kurtulayım.

ŞAKŞAK **(Dalıp çıkarak)** — Yedi lira mı? Daha neler... Adamı güldürme! **(Yine bala dalar.)**

3. BALCI — Yeter be! Yirmi kilo balımı yedin...

ŞAKŞAK — Yalana bak, yalana... Amma da iftira... Daha ondokuz kilo bal bile yiyemedim.

(Şakşak, başını bal küpüne sokmuştur. Ayaklarının ucuna basarak yükselip küpe dalmıştır. Bu sırada üç balcı birbirlerine sokulup konuşurlar.)

1. BALCI — Arkadaşlar, sakın bu adam, Paracı'nın uşağı olmasın...

2. BALCI — Evet, o olacak... Paracı'nın uşağından başkası böyle utanmazlık yapamaz.

1. BALCI — Soralım kendisine...

3. BALCI — Ne sorması... Ta kendisi.

(Üç balcı birden, Şakşak'ı pantalonunun arkasından tutup, iki büklüm havaya kaldırırlar. Şakşak hâlâ çırpınarak küpe dalmaya çalışmaktadır. Biyandan da bal yer.)

1. BALCI — Bana bak, sen...

2. BALCI **(Tamamlar)** — Paracı'nın uşağı mısın?

3. BALCI — Doğru söyle!

ŞAKŞAK — Övünmek gibi olmasın ama, evet, Paracı efendimdir benim. Ben de Paracı'nın uşağı Şakşak!

1. BALCI **(Boyuna vurarak)** — Vay Şakşak vay...

2. BALCI **(Boyuna vurarak)** — Vay utanmaz Şakşak vay...

3. BALCI **(Boyuna vurarak)** — Vay rezil Şakşak vay...

ŞAKŞAK **(Dayak altında bal yemeye çalışırken)** — Neden vuruyorsunuz canım. Ben ne yaptım size?

1. BALCI — Daha ne yapacaksın?

2. BALCI — Balımızı bitirdin.

3. BALCI — Bizi iflâs ettirdin.

ŞAKŞAK — Haa anlaşıldı, siz bana bu balı, döve döve zorla yedireceksiniz. **(Bal yemekten boğulacak gibi konuşur)** Vurmayın siz, benim kendim yerim canım...

1. BALCI — Yavaş ol, boğulacaksın.

ŞAKŞAK — Allah bal yerken canımı alsın.

1. BALCI — Git artık, güüt!

2. BALCI — Defooo!

3. BALCI — Ne yapışkan adammış bu... Hadi git! Yıkıl!

ŞAKŞAK — Hadi uygun bir fiyat söyleyin de alayım.

1. BALCI — Yahu, sen ne lâftan anlıyorsun, ne dayaktan...

2. BALCI — Kaça istiyorsun, al git de kurtulalım be...

3. BALCI — İstediğin kadar al! Para da verme! Yeter ki, defol git burdan!

ŞAKŞAK — Yoo, ben kimsenin hakkını yemem, paramla alacağım.

(Üç Balcı birden Şakşak'ı döverler.)

ŞAKŞAK **(Dayağı yerken göbeğini sıvazlaya sıvazlaya)** — Oooh, karnım doydu çok şükür...

(Arılar girer. Şarkı söyleyerek dans ederler.)

Biz arıyız,
Sapsarıyız,
Çiçek sağar,
Bal yaparız.
Hep uçarız,
Hep uçarız:
Vız vız, vız vız...

(Balcılar da şarkı söyleyip dans ederler. Arılarla Şakşak da onların dansına katılır.)

Tatlı dille tat katarız
Baldan tatlı bal satarız
Şu bala bak, ne bal, ne bal!
Al, sen de al, al sen de al!

(Yalnız arılar şarkı söyleyerek dans ederler.)

Kanadımız sarı yaldız,
Gözlerimiz yıldız yıldız
Biz bal yapan arılarız,
Çiçek sağdık, bal getirdik!

Sert derimiz,
Sarı temiz.
Habercimiz:
Antenimiz!

Çiçeklerden bal sağarız:
Vız vız, vız vız...

(Balcılar, arılar, Şakşak, hep birlikte yukardaki dörtlüğü şarkı olarak söyleyip dans ederler.)

(Yalnız arılar şarkı söylerek dans ederler.)

Altın çiçek çağlarından,
Tatlı üzüm bağlarından,
Mis kokuşlu dağlarından,
Tadı sağdık bal getirdik!

Biz arıyız,
Uçarıyız,
Güneş rengi,
Sapsarıyız.
Hiç durmayız,
Hep uçarız:
Vız vız, vız vız...

(Balcılar yine aynı dörtlüğü şarkı olarak söyleyip dans ederler. Sonra arılar ve öbürleri, hep birlikte şu şarkıyı söyleyip dans derler.)

Hasta yesin, yoksul yesin!
İşte size tatlı besin!
Çocuk yesin de büyüsün!
Çiçek sütü bal getirdik!

Biz arıyız,
Güneş rengi,
Sapsarıyız.

Haşarıyız, uçarıyız,
Bal yaparız,
Hep uçarız:
Vız vız, vız vız...

(Arılar uçarak, vız sesleriyle giderler.)

(Şakşak, yine dalmak için küplere gitmeye çalışırken, üç balcı da onu önlemeye uğraşırlar.)

ŞAKŞAK — Bırakın, paramla bal alacağım.

1. BALCI — Al, kaça istersen al...

2. BALCI — Yeter ki git başımızdan...

ŞAKŞAK — Kaça bırakıyorsunuz?

3. BALCI — Kaça istersen?

ŞAKŞAK — Beş liradan.

3. BALCI — Peki.

1. BALCI — Ne kadar?

ŞAKŞAK — İkiyüzelli gram.

ÜÇ BALCI BİRDEN — Neee! Tuuuu...

2. BALCI — Sabahtanberi ikiyüzelli gram bal için mi bu kadar gürültü patırtı yaptın?

3. BALCI — Bunun için mi bu kadar pazarlık ettin?

ŞAKŞAK — Beğenemediniz mi?

1. BALCI — İkiyüzelli gram bal almak için, tadına bakacağım diye kilolarca bal yedin.

ŞAKŞAK **(Şişinerek)** — Ben müşteriyim. Alışverişin kuralı bu: Her zaman müşteri haklıdır.

1. BALCI — Evet, haklısın!

ŞAKŞAK — Alın şu tası. Balın iyisinden, iyi yerinden koyun. **(Tası alan 2. Balcı'ya)** Tasın darasını iyi al!

2. BALCI — Merak etme...

3. BALCI — Bizde hiyle yok.

(1. Balcı teraziyi çıkarır. 2. Balcı tasın darasını tartar. 3. Balcı tasa bal koyar, tartar.)

ŞAKŞAK — Eve götürünce, efendim Paracı, tartar. Eksik gelirse yandınız.

3. BALCI **(Bir kepçe bal daha koyarak tasa)** — Bu da bizden cabası!

1. BALCI — Çıktı darası...

2. BALCI **(Tası alıp gitmekten olan Şakşak'a)** — Hani parası?

ŞAKŞAK — Parası mı? Kolay parası... Sağlam yerde paarsı, hiç korkmayın. Benim efendim Paracı, para babası... Onda para, denizde kum... Ondan alacaksınız parasını. Haftaya çarşambaya, olmazsa öbür çarşambaya, gelin, alın paranızı...

(Şakşak bal tası elinde, yürür. Balcılar gider. Elinde boş bir tasla, yaşlı ve yoksul kadın olan Nine gelir.)

ŞAKŞAK **(Kendikendine)** — Oooh, ne iyi... Kilosu beş liradan bal, hem de ne bal... Tadına bakmak bahanesiyle enaz iki kilo bal da ben yedim beleşten... Efendim Paracı'ya, balı kilosu on liradan aldığımı söylerim. O da, ne ucuz diye sevinir. Amma da bal yemişim, iyice şişmişim. Karnım davul gibi.

NİNE — Oğlum, biraz bakar mısın?

ŞAKŞAK **(Kendikendine)** — Amma da doymuşum!

NİNE — Biraz beni dinler misin oğlum?

ŞAKŞAK — Patlıyacağım nerdeyse...

NİNE — Bir dakikacık...

ŞAKŞAK — Hem efendim Paracı'yı kazıkladım, hem de balcıları...

NİNE — Bana bak birazcık oğlum. Ben yaşlı, yoksul bir kadınım.

ŞAKŞAK — Çekil önümden be!

NİNE — Dur, itme oğlum. Yaşlıyım, yoksulum.

ŞAKŞAK — Allah versin!

NİNE — Ben dilenci değilim.

ŞAKŞAK — Hadi aaşğı kapıya! Çekil yolumdan!

NİNE — Bişey diyeceğim sana, n'olur dinle beni.

ŞAKŞAK — Ne söyleyeceksen çabuk söyle!

NİNE — Dinle oğlum.

ŞAKŞAK — Hadi söyle, çabuk... Efendim bekliyor.

NİNE — Benim bir torunum var da...

ŞAKŞAK — Bana ne senin torunundan?

NİNE — Ama daha çok küçük... Beş yaşında...

ŞAKŞAK — Öff!..

NİNE — Ama torunum melekler kadar güzel.

ŞAKŞAK — Çekil yolumun üstünden kocakarı!

NİNE — Üstelik, öyle akıllı, öyle akıllı ki...

ŞAKŞAK — Eve geç kalıyorum, hanımım kızacak, efendim kızacak. Çekil önümden!

NİNE — Bilsen ne kadar hasta, zayıf... Bu dünyadan uçup gidecek diye korkuyorum.

ŞAKŞAK — Kanatlarını kes de meleğin uçmasın.

NİNE — Onun yerine ben öleyim diye dua ediyorum.

ŞAKŞAK — Amma kafa şişirdin haaa...

NİNE — Benim melekler kadar güzel, akıllı, küçük torunuma...

ŞAKŞAK — Ben doktor muyum be...

NİNE — Hekimlere götürüp gösterdim.

ŞAKŞAK — İyi ya, daha ne?..

NİNE — Hekimler «Her sabah, bir gıdımcık bal yesin, hastalığı geçer» dediler. «Bişeyciği kalmaz, iyi olur» dediler.

ŞAKŞAK — Eee? Bana ne? Balkapanı işte orda. Git ordan bal al torununa!

NİNE — Ah param olsa... Hiç param yok.

ŞAKŞAK — Çalış da para kazan.

NİNE — Çok doğru söylüyorsun, ama ben çok yaşlıyım.

ŞAKŞAK — Ben ne yapayım?

NİNE — Balcılara o kadar yalvardım, hasta torunum için hiçbiri bir gıdımcık bal vermedi.

ŞAKŞAK — Sen de benim gibi yapsaydın. Tadına bakıyorum diye, bal küplerine dalıp dalıp çıksaydın. O zaman, bir gıdım değil, bir tas bal alırdın. Hadi çekil yolumdan! Hanım bal bekliyor.

NİNE — Demin seni bal alırken gördüm. N'olur, benim hasta torunum için bir gıdımcık bal ver.

ŞAKŞAK **(Alay eder)** — Yaaa! Balmış... Pıırt sana bal, pırrtt!

NİNE — Bir gıdımcık bal verirsen benim hasta torunum iyileşecek.

ŞAKŞAK — Pırrrt, pırrrt!..

NİNE — Yine eskisi gibi koşup oynayacak.

ŞAKŞAK — Pırrt, pırrrrt!..

NİNE — Hadi benim canım oğlum...

ŞAKŞAK — Pırt, pıırt!.. Hadi ordan kocakarı! Pıırt!

NİNE — Ne olursun benim yiğit oğlum, benim eliaçık oğlum...

ŞAKŞAK — Pırt, pıırt!.. Pırt, pıırt!

NİNE — Alay etme, a benim iyiyürekli oğlum. Bir gıdımcık bal ver.

ŞAKŞAK — Pırt, pıırrrt!

NİNE — Herhalde sen o elisıkı Paracı'nın uşağısın.

ŞAKŞAK — Pırt, pıırt! Pırt, pıırt!

(Şakşak, müziğe uygun hareketlerle şu şarkıyı söyler.)

Hastaysa torunun hastaneye yatırt!
Tırt pırt, tırt pırt, tırt pırt!

Şeytan diyor ki, git, şunun ağzını yırt!
Cırt cırt, cırt cırt, cırt cırt!

Han hamam, köşk yalı, apartman yaptırt!
Zırt pırt, zırt pırt, zırt pırt!

Yüzde bin faiz al, acımayı kaldırt!
Zart zurt, zart zurt, zart zurt!

Efendim gibi yap, para ver, bal aldırt!
Pırt pırt, pırt pırt, pırt pırt!

NİNE — Yaa, demek taş yüreğin yumuşamıyor da, bir de üstelik pırt pırt diye benimle alay ediyorsun. Seni gidi tefeci uşağı seni! Seni gidi çanakyalayıcı seni! Dilerim, o elindeki tastan her kim bal yerse, o da senin gibi pıırt pırt pırtlasın! Sen de, efendin de, hanımın da, hepiniz, topunuz, pırt pırt pırtlayın!

(Bundan sonra Nine ilenecektir. Olabilirse, bir koro ile ilenç daha etkili olur. Nine'nin kılığında bikaç kadın koro olarak ilenirler.)

Alay eden o dilin tutulsun, emi!
Bana taş atan elin yok olsun, emi!
Bişeycik demem, kolun kırılsın, emi!
Benden beter ol, belin bükülsün, emi!
Saçın dökülsün, kelin görülsün, emi!
Her nere gitsen, yolun kapansın, emi!
Pırt pırt diye sen alay ettin, öyle mi!
Alay eden o dilin tutulsun, emi!
Tüm yaşamınca boş çanak yalayasın!
Dilerim sen de, pırt pırt pırt pırtlayasın!
Dilerim sen de, pırt pırt pırt pırtlayasın!

ŞAKŞAK **(Taşlayarak Nine ve koroyu kovalarken)** — Pırt pırrrt! pırt pıırt! Pırt pıırt!

%

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

(Bu bölüm, yedi ayrı yerde geçecektir. Dekorun buna göre düzenlenmesi geerkir: Paracı'nın evinde bir yer, Muhtarlık, Belediye Hekimliği, Belediye Başkanlığı, Vali'nin odası, Pazar yeri, yine Vali'nin odası.)

(Paracı'nın evinde bir yer.)

P. KARISI — Bir gitti mi, bir daha gelmez körolası...

PARACI — Bu bizim Şakşak kadar aylak, dalgacı uşak görülmemiş.

P. KARISI — Pis, tenbel!

PARACI — Sana ne zamandır atalım bu herifi de, eline ayağına çabuk bir başka uşak tutalım, diyorum. Dinlemiyorsun beni. Boşuboşuna besliyoruz.

P. KARISI — Sanki para mı veriyorsun? Boğaztokluğuna yıllardanberi uşaklığımızı yapıyor işte... Daha ne istiyorsun?

PARACI — Yok, bir de para mı verecektim?

P. KARISI — Parasız uşak nerde görülmüş?

PARACI — Amma yaptın... Karnını doyuruyoruz ya...

P. KARISI — Bizden kalan artıkları yiyor.

PARACI — Ya nasıl olacaktı? Yoksa biz mi ondan kalan artıkları yiyecektik?

P. KARISI — Parasız uşak, bu kadar olur ancak...

PARACI — Sen kendine gel hanım, kendine gel! Bana uşaklık etmek için üste para verecek çoook adam var. Paracı'nın uşağı olmak kolay değil. Adam olana şerefi yeter.

P. KARISI — İyi öyleyse, uşağından bir de üste şerefiye vergisi al. Hah, sokak kapısı açıldı. Geldi galiba... **(Bikaç kez el çıraparak seslenir)** Şakşaaak! Şakşaaak! Sen misin Şakşaaak...

ŞAKŞAK **(Dışardan)** — Benim pırt, benim pırt... Pırt pırt!

PARACI — Ne diyor bu?

P. KARISI — Anlamadım ki... **(Seslenir)** Ne diyorsun Şakşak? Hadi gelsene!

ŞAKŞAK **(Dışardan)** — Geliyorum pırt... Şimdi pırt, geliyorum pırt... **Dışarda büyük bir şangırtı olur.)**

P. KARISI — Merdivenden yuvarlandı galiba...

PARACI — Eyvah! Ya tas düştüyse elinden... Ya ballar... **(Seslenir)** Bal döküldüyse kendini öldün bil Şakşak, öldün bil...

ŞAKŞAK **(Girer)** — Hiç tası düşürür müyüm pırt, hiç balı döker miyim pırt... Yalnız pırt, başımı vurdum, yarıldı pırt...

PARACI — Haa, ben de önemli bişey oldu sandım.

P. KARISI — Onun zararı yok, geçer nasıl olsa...

ŞAKŞAK — Elbette pırt, geçer pırt, efendim pırt...

P. KARISI — Aaa, deli mi ne? Ne diye pırtlayıp duruyorsun öyle?

ŞAKŞAK — Valla pırt, bilmem ki pırt, boyuna pırtlayıp duruyorum pırt... Bu bal pırt, pırtlatıyor pırt.

PARACI — Pırtlama be! Hiç bal pırtlatır mıymış! Daha neler!

ŞAKŞAK — Elimde değil ki pırt... İstemeden pırt pırtlatıyorum pırt...

PARACI — Balı pahalı almadın ya...

ŞAKŞAK — Hayır pırt, çok ucuza pırt, aldım pırt...

P. KARISI — Ay pırtlama, fena oluyorum.

ŞAKŞAK — Kendimi pırt, tutamıyorum pırt..

P. KARISI — Sus ayol, şimdi bayılacağım.

ŞAKŞAK — İsteyerek pırt, hiç pırtlar mıyım pırt...

P. KARISI **(Bağırır)** — Sinirime dokunuyorsun, yeter!

PARACI — Bal iyi mi bal?

ŞAKŞAK **(Bal tasını Paracı'nın Karısının önüne koyarak)** — Evet pırt, en iyisinden pırt...

P. KARISI — Ben sana pırtı sormuyorum, balı soruyorum.

ŞAKŞAK — Bal pırt, en iyisi pırt...

P. KARISI — Hadi kaşık getir de tadına bakayım bir.

ŞAKŞAK — Başüstüne pırt... **(Gider)**

P. KARISI — Ben böyle karşımda pırt pırt pırtlayıp duran uşağı çekemem. Kov bu herifi!

PARACI — Elbette... Hemen bunu kovup pırtlamayan bir uşak alacağım.

ŞAKŞAK **(İki kaşıkla gelir. Kaşığın birini Paracı'nın karısına verir.)** — Buyurun pırt...

P. KARISI **(Kaşığı alır)** — Beni kızdırmak için inadına inadına pırtlıyorsun... **(Balı kaşıklar. Ağzını şapırdata şapırdata yer)** Hmm-

mm pırt, aman, pırt, ne güzel pırt, balmış pırt...

PARACI — Sana da ne oluyor öyle?

P. KARISI **(Bir kaşık bal daha alıp)** — Ooo pırt, ne güzel, ne güzel pırt...

PARACI — Yahu, sen neden pırtlıyorsun?

P. KARISI — Bilmem ki pırt, anlamadım pırt... Bu baldan pırt, bir kaşık yiyince pırt, pırtlamaya başladım pırt...

ŞAKŞAK — Nasılmış efendim pırt, ben size demiştim pırt...

PARACI — Hadi canım, olmaz öyle şey. .

P. KARISI — Bikez de pırt, sen dene pırt...

ŞAKŞAK **(Bal tasıyla temiz kaşığı götürüp uzatır)** — Buyrun pırt, bir kaşık pırt...

PARACI **(Baldan bir kaşık alıp ağzını şaplataark)** — Nesi varmış, pırt, bu balın pırt? Pek güzel bal pırt, mis kokulu pırt...

P. KARISI — Bak işte pırt, sen de pırt, pırtlıyorsun pırt.

PARACI — Allah Allah pırt... Bu nasıl iş pırt?

P. KARISI — Bu baldan pırt, kim yerse pırtlıyor pırt...

PARACI **(Kızarak Şakşak'a bağırır)** — Vaaay pırt, demek baldan yedin ki pırt, sen de pırtlıyorsun pırt...

ŞAKŞAK — Valla pırt, yemedim pırt... Bir parmak pırt, tadına baktım pırt...

P. KARISI — Şimdi pırt, ne yapacağız pırt?

PARACI — Gidip Muhtar'a pırt, soralım pırt.

P. KARISI — Hadi pırt, gidelim pırt...

PARACI — Hadi Şakşak pırt, al tası da pırt, yürü pırt.

ŞAKŞAK **(Tası alır)** — Başüstüne pırt.

(Muhtarlık odasında.)

PARACI — Merhaba pırt, Bay Muhtar pırt..

MUHTAR — O ne demek oluyor?

P. KARISI — Elimizde pırt, değil pırt...

ŞAKŞAK — Sayın Muhtar pırt, hepimiz pırt, pırtlıyoruz pırt.

MUHTAR — Adam gibi, doğru dürüst konuşsanıza!

PARACI — Adam gibi pırt, konuşamıyoruz pırt.

P. KARISI — Doğru pırt, dürüst pırt, olmuyor pırt...

ŞAKŞAK — Biz de pırt, onun için pırt, buraya geldik pırt...

MUHTAR — Peki, neden pırtlıyorsunuz öyle?

PARACI — İşte pırt, bu baldan yedik pırt...

P. KARISI — Bu bal pırt, pırtlatıyor pırt.

PARACI — Siz de pırt, yiyin pırt, anlayın pırt...

ŞAKŞAK **(Kaşıkla bal çanağını uzatarak)** — Bay Muhtar pırt, buyrun pırt, kaşıklayın pırt.

MUHTAR — Hani canım, saçmalamayın! **(Bir kaşık bal yer)** Nesi varmış pırt. Aaa pırt, ben de pırtlıyorum pırt...

PARACI — Gördünüz mü pırt?

P. KARISI — Nasılmış pırt?

MUHTAR — Şimdi pırt, biz pırt, ne yapacağız pırt?

P. KARISI — Siz pırt, muhtarsınız pırt, bir çare bulun pırt.

MUHTAR — Bundan pırt, anlasa anlasa pırt, ancak hekim anlar pırt.

PARACI — Doğru pırt.

MUHTAR — Hadi pırt, belediye hekimine pırt, gidelim pırt...

ŞAKŞAK — Gidelim pırt...

HEKİM — Hoş geldiniz Muhtar!

(Belediye hekiminin odası)

MUHTAR — Hoş pırt, bulduk pırt...

HEKİM **(Şaşmış ve anlamamış)** — Efendim?

PARACI — Merhaba pırt...

P. KARISI — Nasılsınız pırt, doktor bey pırt?

HEKİM — Bu ne demek oluyor?

MUHTAR — Biz de pırt, bilmiyoruz pırt, bize ne oldu pırt.

PARACI — İşte pırt, onun için pırt, size geldik pırt...

MUHTAR **(Şakşak'a)** — Getir pırt, bal tasını pırt... **(Hekim'e)** Bu baldan pırt, kim yerse pırt, pırtlıyor pırt...

HEKİM — Hiç olur mu öyle şey?

— MUHTAR — Bir deneyin pırt.

HEKİM — Ver bakayım.

ŞAKŞAK — Buyrun pırt.

HEKİM **(Bir kaşık bal yer)** — Bal pırt, işte pırt... Aaa pırt, pırtlıyorum artık...

PARACI — Nasılmış pırt.

MUHTAR — Pırtlıyorsunuz pırt...

HEKİM — Ne yapacağım pırt?..

ŞAKŞAK — Kim yerse pırt, pırtlıyor pırt.

P. KARISI — Sen pırt, lafa pırt, karışma pırt.

HEKİM — Bu balın pırt, neden pırt, pırtlattığını pırt, anlasa anlasa pırt, Belediye Başkanı pırt, anlar pırt...

MUHTAR — Evet, pırt...

HEKİM — Belediye pırt, başkanına pırt, gidelim pırt...

(Belediye Başkanı'nın odası, Belediye Başkanı ile Sekreteri.)

B. BAŞKANI — Daktilo makinesine kâğıt geçir.

SEKRETER **(Kâğıdı geçirir)** — Evet efendim.

B. BAŞKANI — Sayın Vali'ye bir yazı yazdıracağım.

SEKRETER — Hazırım efendim.

(Belediye Hekimi, Muhtar, Paracı, Paracı'nın karısı, Şakşak girerler.)

B. BAŞKANI — Günaydın.

HEKİM — Günaydın pırt.

MUHTAR — Efendim Pırt...

B. BAŞKANI — Ne?

PARACI — Affedersiniz pırt...

B. BAŞKANI — Siz benimle alay mı ediyorsunuz?

P. KARISI — Estağfurullah pırt.

B. BAŞKANI — Toptan çıldırdınız mı siz?

ŞAKŞAK — Hayır pırt.

B. BAŞKANI — Tam Vali'ye yazı yazdıracakken...

HEKİM — Efendim pırt, bir dakika pırt, bizi pırt, dinleyin pırt.

B. BAŞKANI — Pırtlamadan konuşamaz mısınız?

MUHTAR — Konuşamayız pırt...

HEKİM — Biz de pırt, onun için pırt, size geldik pırt.

B. BAŞKANI — Peki, neden pırtlıyorsunuz?

HEKİM — İşte pırt, bu baldan pırt, yedik pırt.

P. KARISI — Kim yerse pırt, pırtlıyor pırt.

B. BAŞKANI — Olmaz öyle şey.

ŞAKŞAK — Oluyor pırt.

HEKİM — Deneyin pırt.

B. BAŞKANI — Tam işimin arasında... Vali Bey'e yazı yazdıracakken...

SEKRETER — Herşey hazır efendim.

B. BAŞKANI — Çok da acele yazılacaktı. Ver bakayım bir kaşık da ben alayım şu baldan.

SEKRETER — Sonra mı yazıdaracaksınız?

B. BAŞKANI **(Baldan bir kaşık aldıktan sonra)** — Hayır pırt, şimdi pırt, yazarız pırt... Başlığını yaz pırt... **(Belediye Başkanı söyler, Sekreter daktilo yazar.)** Sayın pırt, valilik pırt, yüce pırt, makamına pırt...Yazdın mı pırt?

SEKRETER — Yazdım efendim.

B. BAŞKANI — Oku bakayım pırt.

SEKRETER **(Yazdıklarını okur)** — «Sayın pırt, valilik pırt, yüce pırt, makamına pırt...»

B. BAŞKANI — Neden pırt, pırt pırt diye yazdın pırt?

SEKRETER — Efendim, siz pırt pırt diye söylediniz, ben de pırt pırt diye yazdım. Her zaman ağzımdan çıktığı gibi yaz, dersiniz de...

B. BAŞKANI — Allah Allah pırt... Ben de mi pırt, pırtlıyorum pırt?

HEKİM — Evet pırt.

P. KARISI — Siz de pırt, pırtlıyorsunuz pırt.

B. BAŞKANI — Aman doktor pırt, tedavi et bizi pırt.

HEKİM — Edemiyorum pırt. Ben de pırtlıyorum pırt.

B. BAŞKANI — O zaman pırt, sayın pırt, valiye pırt, gidelim pırt.

HEKİM — O bizi pırt, kurtarır pırt, bu belâdan pırt.

MUHTAR — Hadi pırt, gidelim pırt...

B. BAŞKANI — Balı da pırt, götürelim pırt...

(Vali'nin odası. Vali ile özel kalem müdürü.)

Öz. KALEM MÜDÜRÜ — Vali beyfendi, halk alanda toplandı. Balkonunuzun önü tıklım tıklım dolu. Nutuk vermenizi bekliyorlar. **(Halkın uğultusu duyulur.)**

VALİ — Yaa!..

Öz. K. MÜDÜRÜ — Yaaa!

VALİ — Nutku hazırladınız mı?

Öz. K. MÜDÜRÜ **(Eelindeki kâğıdı uzatarak)** — Hazır efendim. Buyrun, burda.

VALİ — Önce okuyup ezberliyeyim de... **(Kâğıdı alır.)**

Öz. K. MÜDÜRÜ — Başüstüne efendim. Yalnız halk sabırsızlanıyor.

VALİ — Patlamadılar ya... **(Odanın içinde dolaşarak, yüksek sesle, kâğıttan okuyup ezberlemeye çalışır.)** «Sakın ve sevgili yurttaşlarım! Bu bayram büyük bir bayramdır. Hepinize kutlu olsun, mutlu olsun. Günden güne ilerledikçe, yükseldikçe, kalkındıkça... Sayın ve sevgili yurttaşlarım...» **(Kapı vurulur)** Gir!

(Belediye Başkanı, Hekim, Muhtar, Paracı, Paracı'nın Karısı, Şakşak girerler.)

B. BAŞKANI — Saygılarımı pırt, sunarım pırt...

HEKİM — Sayın valimiz pırt...

MUHTAR — Bir derdimiz pırt, var pırt...

VALİ — Nee? Pırt mı? Bana mı bu pırtlar?

PARACI — Efendim pırt.....

VALİ — Ne demek pırt?

P. KARISI — Affedersiniz pırt...

VALİ — Bir resmî dairede pırt ha? Valinin huzurunda pırt ha? Şimdi ben size gösteririm...

ŞAKŞAK — Aman pırt, efendim pırt... Siz pırt...

VALİ — Neee? Ben mi pırt? Ben pırt ha?

PARACI — Hayır pırt, siz pırt değil pırt, biz pırt...

B. BAŞKANI — İsteyerek pırt, yapmıyoruz pırt...

MUHTAR — Bağışlayın pırt...

VALİ — Pırtlamayın! Burasını timarhaneye çevirdiniz... Halk, balkonumun altında toplanmış, sabırsızlıkla nutuk vermemi bekliyor, siz gelmişsiniz, burda pırt pırt pırtlayıp duruyorsunuz.

(Halkın uğultusu duyulur.)

Öz. K. MÜDÜRÜ — Efendim, halk nutkunuzu bekliyor.

B. BAŞKANI — Müsaade ederseniz pırt, anlatalım pırt...

MUHTAR — Başımıza gelenleri pırt...

VALİ — Valilik makamında pırtlanmaz!

B. BAŞKANI — Biliyoruz pırt, efendim pırt, resmî pırt, makamda pırt, pırtlanmaz pırt...

VALİ — Nedir derdiniz pırtlamadan anlatın!

B. BAŞKANI — Şu baldan pırt, biraz yiyen pırt, bizim gibi pırt, pırtlıyor pırt...

VALİ — Hangi balmış o?

ŞAKŞAK — Buyrun pırt, buyrun pırt...

VALİ — İnanmam... Beni pırtlatsın da göreyim ben o balı... Beni pırtlatacak bal, daha kovana girmemiş... Pırtlamak ha? Hah hah haaa... **(Şakşak'ın önüne getirdiği çanaktan bir kaşık bal alır, ama yemez daha.)**

Öz. K. MÜDÜRÜ — Beyfendi, önce nutkunuzu verseydiniz... Halk çok sabırsızlanıyor efendim.

VALİ — Şu baldan önce bir tadayım da, sonra nutkumu veririm.

ŞAKŞAK — Buyrun pırt, buyrun pırt efendim.

(Halkın uğultusu çok yükselmiştir. Alkış sesleri, ıslık sesleri duyulur.)

VALİ — Bir kaşık bal alayım da ağzım tatlansın. Daha iyi, tatlı tatlı konuşurum. **(Elinde tuttuğu bal kaşığını ağzına götürür, balı yer.)** Pırtlatırmış! Lâf pırt! Beni pırtlatacak bal pırt, daha pırt, kovana girmemiş pırt. **(Elindeki kâğıdı açar. Balkona gider. Nutuk vermeye başlar.)** «Sayın pırt, ve sevgili pırt, yurttaşlarım pırt! Bu bayram pırt, büyük bir bayramdır pırt...» **(Halkın kahkahaları yükselir.)** «Hepinize pırt, kutlu olsun pırt, mutlu olsun pırt... Gündengüne pırt, ilerledikçe pırt, yükseldikçe pırt, kalkındıkça pırt...» **(Halkın kahkahaları çok yükselmiştir. Vali yanındakilere sorar.)** Neden pırt, gülüyorlar pırt?

Öz. K. MÜDÜRÜ — Efendim, siz de pırtlıyorsunuz.

VALİ — Ben de mi pırt, eyvah pırt... Kim pırt, aldı pırt, bu balı pırt?

P. KARISI — Bizim pırt, uşak pırt, Şakşak aldı pırt.

PARACI — Biz pırt, tadına bakınca pırt, pırtladık pırt.

MUHTAR — Sonra pırt, ben de pırt...

B. BAŞKANI — Ben de pırt...

HEKİM — Hepimiz pırt.

VALİ — Uşak pırt! Buraya gel pırt! **(Şakşak önüne gelir)** Nasıl oldu pırt, anlat pırt!

ŞAKŞAK — Efendim pırt, ben pırt, Balkapanı'ndan bal aldım pırt. Bir yoksul, yaşlı kadın pırt, yoluma çıkıp pırt, hasta torunu için pırt, benden bal istedi pırt. Efendim Paracı bana kızar diye pırt, korkumdan pırt, kadına bal vermedim pırt. O kadın da pırt, «Her kim bu baldan yerse pırtlasın!» dedi pırt. Hepimize pırt, ilendi pırt...

VALİ — Şimdi pırt, çabuk pırt, şehre pırt, tellâllar çıkarılsın pırt. O yoksul kadın pırt, çabuk bulunsun pırt, buraya getirilsin pırt.

B. BAŞKANI — Başüstüne pırt.

(Pazaryeri. Kalabalık. Arılar, balcılar, hepsi. Davul çalarak tellâl gelir. Müzikö eşliğinde söyler.)

Ey ahali, ahali!
Buyurdu bizim vali:
Pırtlatan bal yiyenin,
Gülünç olurmuş hali...

Bir kadın bal dilenmiş.
Bir uşak da eğlenmiş.
«Kim bal yerse pırtlasın!»
Diye kadın ilenmiş.

Şimdi uşak pırtlıyor,
Efendisi zırtlıyor,
Sayın eşini sorma,
Hiç durmadan cırtlıyor!

Bir yaşlı kadın, yoksul,
Belki evli, belki dul...
O kadını ara, bul!
Kim bulursa var ödül!

Duyduk, duymadık deme!
Pırtlatan baldan yeme!
İlenen kadını bul,
Ödülü al, bekleme!

(Son dörtlüğü, pazaryerindeki bütün kalabalık bikez daha söyler.)

(Vali'nin odası. Vali, Nine, Paracı, Paracı'nın Karısı, Şakşak.)

VALİ — Gel bakalım pırt, Nine pırt... Sen pırt, bu baldan yiyenler pırtlasın diye pırt, ilenmişsin pırt... Neden ilendiğini anlat pırt.

NİNE — Evet sayın vali. Benim beş yaşındaki melek yüzlü, çok akıllı torunum hastaydı. Anası ölmüştü. Babası işçiydi, uzaktaydı. Hekimler «Bal yerse iyi olur» demişlerdi. İşte bu uşak, işte şu Paracı'nın uşağı Şakşak, Balkapanı'ndan bir tas bal almıştı. Efendisine götürüyordu. «Ne olur, bir gıdım bal ver de, torunum yiyip iyileşsin!» diye yalvardım, yakardım. Nice gözyaşı döktümse de, taş yüreği hiç yumuşamadı. Üstelik de benimle «Pırırt, pırt!» diye alay etti. Ben de «Her kim bu baldan yerse, işte senin gibi pırırt pırt pırtlasın!» diye ilençte bulundum.

VALİ — Uşak Şakşak pırt.

ŞAKŞAK — Buyrun pırt, efendim pırt.

VALİ — Bu Nine'nin pırt, dedikleri pırt, doğru mu pırt?

ŞAKŞAK — Evet pırt, doğru pırt.

VALİ — Neden pırt, bir gıdım bal pırt, vermedin pırt?

ŞAKŞAK — Efendim Paracı pırt, çok cimridir pırt. Verseydim pırt, beni kovardı pırt.

VALİ — Nine pırt, bu ağır ilencini pırt, geri al da pırt, bizi pırtlamaktan kurtar pırt.

HEP BİRDEN — Kurtar pırt... Kurtar pırt!

PARACI — Her ne istersen vereyim pırt.

P. KARISI — Ben de pırt.

ŞAKŞAK — Nine pırt, yalvarırım pırt. Bir daha yapmam pırt.

MUHTAR — Bağışla bizi pırt.

NİNE — Peki sayın vali. Ama benim dileklerim var. Bu paracı, sizin yanınızda, dileklerimi yerine getireceğine sözverirse, ben de ilencimi geri alırım.

VALİ — Söyle nedir Nine, pırt?

PARACI — Her ne buyurursan pırt, başüstüne pırt.

P. KARISI — Yeter ki pırt, bizi kurtar pırt.

NİNE — Bu Paracı, bu kentteki bütün hasta çocuklara hergün birer tas bal gönderecek... Bu bir.

PARACI — Aman pırt, ben yandım pırt...

VALİ — Vereceksin pırt.

PARACI — Bana pırt, acıyın pırt.

VALİ — Lâf anlamam pırt, vereceksin pırt.

P. KARISI — Ver ver pırt, ver ver pırt!

PARACI — Peki pırt, vereceğim pırt.

VALİ — Başka pırt?

NİNE — Paracı, bu kentteki bütün yoksul hastalara doktor gönderecek, onların ilâçlarını alacak.

PARACI **(Ağlayıp inleyerek)** — Eyvaaah pırt. Ben pırt, mahvoldum pırt.

P. KARISI — Her dediğini yap pırt.

MUHTAR — Yap yap pırt.

B. BAŞKANI — Yoksa biz, hep böyle pırt, pırtlayacağız pırt.

VALİ — Yapacaksın pırt.

PARACI — Peki pırt, yaparım pırt.

VALİ — Başka dileğin pırt, nedir pırt?

NİNE — Paracı, kentimizin bütün yoksul çocuklarını her bayram giydirecek, onları sevindirecek!

PARACI **(Ağlayarak yalvarır)** — Ah ah pırt.. Kıymayın bana pırt, yapamam pırt... Ben pırt, vazgeçtim pırt... Hep pırt, böyle pırtlamaya razıyım pırt.

P. KARISI — Ama pırt, ben pırt, razı değilim pırt.

ŞAKŞAK — Ben de pırt... İstemiyorum pırt, pırtlamak pırt...

PARACI — Böyle pırt, işte pırt, ne güzel pırt... Pırtlaya pırtlaya konuşuruz pırt...

B. BAŞKANI — Olmaz pırt...

HEKİM — Ver ver pırt, ver pırt...

VALİ — Emrediyorum pırt, yapacaksın pırt.

PARACI — Peki pırt, peki... Yaparım pırt.

NİNE — Benim dileklerim bu kadar. Paracı sözverdi, bu dileklerimi yerine getirecek. Ben de dilerim, bundan sonra hiçkimse pırtlamasın.

VALİ — Oooh, kurtulduk artık...

B. BAŞKANI **(Sevinçli)** — Ne güzel, ne güzel...

HEKİM — Pırtlamıyoruz, pırtlamıyoruz...

PARACI — Ah ben de, ben de pırtlamıyorum.

P. KARISI — Pırtlamadan konuşuyorum...

ŞAKŞAK — Ben de, ben de, ben de... Artık pırtlamak yok!

VALİ — Nine, ya senin torunun? Onun için bişey istemiyor musun bu Paracı'dan?

PARACI — Verememe, verememe artık... Hiçbişeyim kalmadı ki...

NİNE — İstemiyorum. Torunum için artık hiçbişey yapılamaz. Çok geç, çok... Melek yüzlü, akıllı torunum iyileşemedi, öldü. Bundan sonra başka yoksul çocuklar balla beslenip büyüsün, sağlıklı olsun. Herkes mutlu olsun, herkese mutluluk...

(Oyunun bütün kişileri, arılar, balcılar, hepsi sahneye gelir.)

HEP BİRDEN — Herkes mutlu olsun! Herkese mutluluk!

(«Herkese mutluluk» şarkısını söyleyerek dans ederler.)

Ne bencillik, ne benlik...
Olsun dirlik, düzenlik!
Ne senindir, ne benim,
Hepimize esenlik!

1. KORO — Hepimize bal ver, bal!
2. KORO — Çok mu, az mı, ne kadar?
1. KORO — Geçen emeği kadar,
Geçen emeği kadar!

Ne efendi, ne kulluk!
Bolluk olsun, hep bolluk!
Ne yalnız sana, bana,
Hepimize mutluluk!

1. KORO — Hepimize mutluluk!
2. KORO — Çok mu, az mı, ne kadar?
1. KORO — Herkese aklı kadar,
Herkese hakkı kadar!

Yağlar, ballar yoğalsın,
Tüm sayrılar saalsın!
Kalkınalım kamuca,
Çalışanlar çoğalsın!

1. KORO — Hepimize bal ver, bal!
Ver herkese mutluluk!
2. KORO — Çok mu, az mı, ne kadar?
1. KORO — Ver yeteneği kadar,
Ver yeteneği kadar!

Hep birlikte :

Herkese hakkı kadar!
Herkese aklı kadar!
Geçen emeği kadar!
Yeteneği kadar!

Ne efendi, ne kulluk...
Hepimize mutluluk,
Hepimize mutluluk!

AZ GiTTiK UZ GiTTiK

FIKRALAR

2455

CONİ, BAYRAĞA DOKUNMA

Bizim gazete yazarlarımız daha çok ele aldıkları konular bakımından birbirlerinden ayrılırlar. Hemen hemen her konu, ayrı bir yazarın tekelindedir. Kimi fıkracı bilgin yazar. Kimisi bilgiç bilgiç yazar. Birinin yazılarında felsefe kırpıntıları, öbürünkinde Nasrettin Hoca hikâyeleri vardır. Kimisi durmadan evinin önündeki kaldırımların onarılmadığını yazar; eleştirileri belediye sınırlarından öteye geçmez. Kimi başyazar vardır, bizimkileri bitirir, İngiliz Başbakanına yol gösterir; Amerikan Cumhurbaşkanına akıl verir. Kimileri eski günlerin özlemini duyarlar, din konularını kalemlerine uğraşı yapanlar, üç yazıda bir tarihî Türk musikisi konserinde bilmem hangi hanımın tîzden pestenkerâniye nasıl geçtiğini dillerine dolayanlar vardır.

Kısacası, hangi yazarın hangi konu üzerine kalem oynatacağını önceden biliriz. Ama bütün yazarlarımız milliyetçilik konularında büyük duyarlılık gösteririler, aşırı bir duyarlılık...

Geçenlerde bir Türk kızıyla bir Amerikan binbaşısı evlendi diye hep birden ayaklandık, kalemlerimiz kılıç kesildi.

İyi, güzel ama, yurdumuzda sıksık görülen, millî duygularımızı inciten çirkin bir olay var. Dikkat ediyorum, yazılarında daha çok millî duyarlılık gösteren yazarlarımız bile hiç bu yana yönelmiyorlar. Amerikalılar ikidebir bayrağımızı yırtıyorlar. Bir değil, iki değil, üç değil, ay geçmez, birkaç Amerikan delikanlısı bayrağımızı yırtar... Yırtar da, Kuzguncuk'a giden bir Boğaz vapurunun bayrağının kirli olmasını coşkulu bir yazı konusu yapan yazarlarımız Amerikalıların yırttıkları bayraklarımız karşısında kıllarını bile kıpırdatmazlar.

Gazetelerin yazdığı bu çirkin olaylar görmüyorlar mı dersiniz? Neden bu Amerikan delikanlıları, karşılarında kırmızı bez sallanmış azgın boğa gibi, ikidebir bayrağımıza saldırırlar? Neden bizim yazarlarımız, «Coni bayrağa dokunma!» diye bağırmazlar?

Bir Amerikan binbaşısının Türk kızıyla evlenmesi, dört beş Amerikan delikanlısının bayrağımızı yırtmasından daha mı çok bizi sinirlendiriyor?

Burada düşünülecek iki önemli nokta var:

1 — Neden Amerikan delikanlıları ikidebir bizim bayrağımıza saldırırlar?

2 — Ulusal sorunlar karşısında büyük duyarlık gösteren yazarlarımız, Amerikalılar bayrağımızı yırtınca neden susarlar?

Bunların cevabını kendileri versinler. Bana gelince ben susamıyorum. Bu kadarını olsun söylemeden edemiyorum:

— Coni, bayrağa dokunma!

Dilimin ucuna gelen iki kelime daha var ama, boğaz dokuz boğummuş, susuyorum.

— Sam Amca'nın mirasyedi oğlu, bayrağa dokunma!

4 Aralık 1957

KİBRİTLERDE EŞİTLİK

İnsanlar arasında eşitlik yok, anladık. Hayvanlar arasında eşitlik yok, bunu da anladık. Ama kibritlerde neden eşitlik yok, bunu anlayamıyorum. Hiç olmazsa kibritler arasında eşitlik olsun.

Geçen akşam Kadıköy'e giden vapur güvertesinde bir cıgara içmek istedim. Kibritin birini çaktım, pıs... İkincisini çaktım, tıs... Tıs pıs, tıs pıs yaka çaka on kuruşluk kibrit kutusu yarıya indi. Yani beş kuruşu, beş kuruşluk millî serveti sokağa attım. Karşımda oturan tatlı sözlü biri,

— Eskiden, dedi, genç kızlar «beni seviyor, sevmiyor» diye papatya falına bakarlardı. Şimdi kibrit falına bakıyorlar. Kutudaki bütün kibritleri çakıyorlar. Hiçbiri yanmazsa, sevmiyor demek. Bir tane yanarsa seviyor, iki tane yanarsa çok seviyor.

Biyandan kibritleri yakarken sordum:

— Ya üç tane yanarsa?

— Güldürmeyin insanı... Bir kutu kibrit içinden üç tanesinin yandığı, ne zaman görülmüş...

Demeye kalmadı, çaktığım kibritlerden biri, çocukların bayramda patlattıkları çata-pat gibi birden patladı. Sonra bir küçük alev hortumu sağ avucumu yaladı.

— Aman! diye bağırmamla kibriti elinden atmam bir oldu. Şaşırmışım, canımı kurtarayım derken, yanan kibriti, sağımdaki bayanın üstüne fırlatmışım. Kadın, saçından tırnağına, biryantinler, pomatlar, yağlı kremler rimeller, ojelerle bulanmış olduğundan, atik davranmasa, az kaldı parlıyacaktı. Bereket, hâlâ yanmakta olan kibriti, karşısındaki adamın şapkasına savurdu da, bu tehlikeyi atlattı.

Yanan kibrit şapkasına düşen adam, yanındakiyle sıkı bir tartışmaya girmişti. Fener alayında çomaklar üstündeki gazlı meşaleler gibi tepesinde yanıp duran kibriti duymadı. Görenler,

— Yanıyorsun! diye seğirttiler. Adam tepesinden yandığını ne bilsin? Paçalarını muayeneye başladı. Yardımsever adamın biri şapkasını yakalayınca fırlattı. Alevli kibrit, havaî fişek gibi havada keyifli zikzaklar çizerek yol alırken, vapur güvertesindeki vatandaşlar,

— Üzerimize geliyor! çığlıklarıyle birbirlerine girdiler.

Az kaldı vapur devriliyordu. Derken bir kahraman vatandaş, döşemeye düşen alevli kibritin tepesine bindi. Çizmesinin altında düşman başı ezer gibi, kibriti ayağının altına aldı. Ökçesinin üzerinde bütün ağırlığıyle birkaç kez döndükten sonra,

— Su getirin! dedi.

— Artık sönmüştür, ayağınızı kaldırın!

Dedikse de, o,

— Ben onaltı yıllık itfaiyeciyim. Bana mı öğreteceksiniz? diye bağırdı. Bu kibritler ya hiç yanmaz, yada yanarsa etrafı kül etmeden sönmez.

Büfeden satın aldığımız şişe şişe iyi suları döktük de, güçbelâ kibriti söndürebildik. Sönmesi bile kolay olmadı. Suyu üstüne boca ettikçe, kızgın kızgın tıslıyordu.

Kibritin söndüğüne iyiden iyiye güven getirdikten sonra, yolcular biraz yatıştı. Vapur, Kadıköy'e gelene kadar hep, kibrit üzerine konuşuldu. Bu konuşmalardan şunları öğrendim:

Kutudaki her kibritin başına birer parçacık sürülmesi gerekli fosforlu ilâç her kutunun içinde salt bir tek, yada birkaç kibrit çöpüne sürülüyormuş.

Bu işi iyi bildiğini söyleyene,

— Neden böyle yapıyorlar, her kibrit çöpüne o ilâçtan biraz biraz sürseler de her kibrit yansa olmaz mı? dedim.

— O zaman az kibrit harcanır, dedi. Her çaktığın kibrit yanarsa, bir kibritle bir cıgara yakarsın. Oysa bir cıgarayı bir kutu kibritle yakarsan, kibritin sürümü artar.

Adam bunları söyledikten sonra, cebinden yirmi, otuz kibrit çıkardı.

— Günde bir paket cıgara içmek için, bu kadar kibrit kullanırım, dedi.

Cıgara içmeyenlerden birisi adama,

— Çakmak kullansanız, dedi.

Adam da,

— Kibrit olmadan çakmağı nasıl yakacaksınız? diye sordu.

Bir kutu içindeki bütün kibrit çöplerine sürülmesi gerekli fosforlu macunu neden bitek kibrit çöpüne sürdüklerini yine anlamamıştım.

— Madem sürüm için böyle yapıyorlar, dedim, bütün çöplere sürülecek macunu toplayıp da neden bitek kibrite sürüyorlar? Ona da yanacak kadar macun sürseler olmaz mı?

Kibrit üzerinde yetki ile konuşan adam,

— Olmaz, dedi, o zaman haksızlık olur. Kibrit fabrikaları, fosforlu macunu esirgemediklerini göstermek için, bir kutu kibrite sürülecek macunu bitek kibrite sürüyorlar. İşte bunun için, şansımız tutup da her nasılsa yakabildiğimiz kibrit, eski deniz savaşlarında kalyondan kalyona atılan alevli, yağlı paçavralar gibi düştüğü yeri yakıp kül ediyor.

Cıgaranın sürümü, cıgara içimi günden güne artıyormuş. Hiç artmaz olur mu? Vatandaşlar kibrit belâsından kurtulmak için, zincirleme birbirinden yakarak, arta arkaya, daha cıgaranın birini söndürmeden öbürünü içiyorlar.

1956

İki arkadaş, Kadıköy'den dolmuşa bindik. Arabayı sürerken şoför epiy ter döküyor. Arkadaşım, önüne çıkan yayaları gösterip,

— Yahu şunlara bak, yürümesini bile bilmiyorlar, dedi.

Ben de onu destekledim:

— Medeniyet demek, efendime söyliyeyim, yolda yürümesini bilmek demektir.

Az daha gitti arabamız. Tramvaydan inen biri az kalsın tekerleklerin altında kalacaktı. Şoför brden firene basınca arabayı büyüklerden biri gelmiş de biz de ayağa kalkıp onu etekliyecekmişiz gibi ileri doğru fırladık. Arkadaşım, az kalsın tekerleklerin altına girecek olana,

— Önüne baksana! diye bağırdı.

Şoför de,

— Çüüüş!.. dedi.

Arabamız yol aldı.

— Bir insan daha yolda yürümesini bile öğrenmemişse...

Sözün sonunu ben bağladım:

— Ondan memleket hayır gelmez birader..

Elinde çocuğunu tutmuş giden bir güzel bayanın tombasının sol kanadına arabamızın sağ çamurluğu tosladı, kadın boylu boyunca yere uzanıp, hâtıra resmi çektirecekmiş gibi romantik bir pozla bize baktı. Şoför, arabayı sürdü, Arkadaşım,

— Ne kadınında hayır var, ne erkeğinde... dedi, yahu yaya yoluyla taşıt yolu ayrılmış. A kadın ne diye arabanın önüne çıkarsın, yaya yolundan gitsene!..

Ben de düşüncemi söyledim:

— Her şeyden önce yolda yürümesini öğrenmeliyiz. Daha demokrasi bize çook uzak..

Bir başka yolcu da beni onayladı:

— Hay ağzını öpeyim beyefendi, biz kiiim, demokrasi kim... Daha yolda yürümesini bile öğrenmeden...

Adam sözünü tamamlayamadı, arabanın içinde birbirimize girdik. Karşıdan karşıya bir yayayı ezmemek için şoför firen yapmıştı.

Eliyle kalçasını tuta tuta iki büklüm giden adama, hepimiz arabanın penceresinden başlarımızı çıkarıp, «hayvan herif», «öküz!», «önüne baksana eşek!..» diye iyice bağırdık. İnsan, daha yolda gitmesini bilmeyen bu salaklara, bu kadarcık da bağırmasa hırsından patlayacak.

Arkadaşım,

— Yolda yürümesini öğretmenin bitek çaresi var, dedi, adam ezen şoföre ceza vermiyeceksin. Beş, on tanesi ezilsin de bak, nasıl adamgibi yürüyorlar.

Başka bir yolcu,

— Eee! dedi. Zâten şehir durmadan kalabalıklaşıyor, böylelerini ezeceksin ki ferahlık olsun...

Ben de karıştım,

— Bayım, bir insan ki daha yolda yürümesini öğrenmemiş, böyle bir insana, efendicağzıma söyliyeyim, hürriyet verilir mi?..

Yolculardan biri,

— Ulan hayvan!.. diye bağırdı, sözümü ağzıma tıktı, önce bana söylüyor sandım.

— Höst! dedim.

Meğerse adam, yine arabanın önüne çıkan bir yayaya söylüyormuş. Ben de o yayaya söylüyormuş gibi yaptım. Arabanın içinde hepimiz, yerde uzanmış yatan adama bağırdık:

— Hırt!..

— Eşşek!..

Kızıltoprak'ı geçtik. Şoför, bir çocuğu az kalsın arabanın altına alacaktı.

— Küçüğü böyle, büyüğü böyle...

Ben,

— Yürümek var ya, yürümek, dedim, efendime söyliyeyim, bir insanın şeyini gösterir.

Biz arkadaşımla Göztepe'de dolmuştan indik. Evimiz birkaç yüz adım ilerdeydi. Daha beş-on adım atmıştık, yanıbaşımda giden arkadaşım, apış arasından biri tutup havaya atmış gibi üç metre uzağa fırladı, yere düştü...

O şaşkınlıkla, ne oldu demeye kalmadı, enseme bir şaplak indi, yanımdan bir otomobil rüzgâr gibi geçti. Enseme tokadı indiren el, otomobilin penceresinden bize sallanıyordu.

Yerden kaldırdığım arkadaşım,

— İnsanlık kalmamış... dedi.

— Şunlar şoför değil kardeşim, dedim, araba kullanmak şöyle dursun, öküz bile haydayamazlar...

Arkamdan bir ses duydum:

— Heey!

Döndüm, bir araba,

— Asıl sana heey... Biraz sağdan gitsen

olmaz mı? Gel ağzıma gir.

Araba çekip gitmese, şoförün kafasına bir taş indirecektim.

Arkadaşım,

— Yahu şu koskoca yol dururken, herif gelip üstümüze çıkacak... dedi.

— Efendim kabahat bunlara ehli...

Sözün arkasını getirip «yet» diyemedim, çünkü, yüzükoyun yere kapaklanmıştım. Yattığım yerden yumruğumu sıkıp, bana toslayan arabanın arkasından üç, dört dakika söğdüm. Arkadaşım,

— Bizim adam olmamız için daha on fırın ekmek yememiz lâzım... dedi.

Karşıdan ölüm hızıyla bir araba geldi. Ben, ezilmemek için sola kaçtım, arkadaşım da sağa kaçtı. Araba üstüme geldi. Ben sağa koştum, araba da sağa. Ben sola, o sola. Hani kalabalık caddede iki yolcu karşılaşır da, şaşırırlar, birbirlerine yol verip, kendileri de geçmek için boşuna toslaşırlar ya, biz de öyle olduk...

Bir o yana gidiyoruz, bir bu yana. Arabanın şoförü de, yolcuları da yumruklarını sıkmış, bize söğüp sayıyorlar. Arkadaşımla, fır fır bir sağa, bir sola kaçışırken, biz de yumruklarımızı sıkmış, onlara bağırıyoruz...

— Önüne baksana...

— Arkana baksana!...

— Yolundan gitsene!...

— Şey oğlu şey!...

— Sensin.

*

Otomobilde gidenler, yayaların yürümesini bile bilmediklerini söylüyorlar. Yayalar, bu otomobiller yüzünden, yolda yürünmez olduğunu söylüyorlar.

Kimin sözü doğrudur? Otomobildeyseniz, sizin sözünüz doğru, yayalar haksız. Yayaysanız, yine sizin sözünüz doğru, otomobildekiler haksız.

İktidar, otomobilde olandır. Muhalefet yaya kalandır. İkisi de haklıdır. Öylesine haklıdırlar ki, muhalefetteyken otomobildekiere, iktidardayken yayalara kızıyorlar.

Muhalefet ileri gelenlerinden birinin iktidara çatması, sonra bir yolunu bulup, iktidar ileri gelenlerinden biri olunsa, muhalefete çatması bundandır.

Halk, iktidar için,

— Verdiği sözü tutmuyor! diyor.

Nasıl tutsun, arabaya binmiş.

Halk, muhalefettekilere de,

— Dün söylediğinin tersini söylüyor... diyor.

Nasıl öyle söylemesin, yaya kalmış.

1957

ZAMAZİNGO

Dilimizin zengin olmadığını söylerler. Ben o kanıda değilim. Bizim dilimiz çok zengindir. Belki dilimizdek kelme sayısı azdır. Ama bundan ne çıkar... Sz kelimelerin azlığına çokluğuna bakmayın. Bir kelime kaç anlama geliyor, ona bakın. Bizim kelimelerimiz, sözlerimiz, «istediğin yana çek uzat» denildiği gibi, lâstikli olduktan başka, ayrıca da pek çok anlamlara gelir. Bitek kelimemizin, kırk, elli, yüz anlamı vardır. İstersek koca bir gün içinde, on, onbeş, bilemedin elli kelimeyle konuşabilir, karşımızdakilere de her istediğimizi anlatabiliriz. Şu «zamazingo» kelimesini ele alalım. Kelimenin kökü, Yunanca mı, Lâtince mi, Frenkçe mi, Türkçe mi, bilmem... Ama çok zengin anlamlı bir kelimedir. Bir kişi «zamazingo»yu öğrendikten sonra, başka hiçbişey de öğrenmemiş olsa, her konuda yetkiyle, bilgiyle konuşabilir.

Teknik bir âletin adını bilmiyorsunuz. Ne çıkar... Zamazingo der demez, sizin ne demek istediğinizi herkes anlar. Falan kanunun filân maddesi, bir hukuk deyimi, bir politikacı büyüğün adı, ne olursa olsun, bunları bilmediğiniz zaman, hemen «zamazingo» diyeceksiniz.

Dolmuş, zınk diye yol ortasında durdu. Şoför, söverek arabadan indi. Motoru kurcaladı, çalıştıramadı, yoldan geçen bir arabayı çevirdi. Şoförüne,

— Şu zamazingonu versene! dedi.

Öbür şoför, bizim şoföre zamazingoyu ver-

di. Bizimki, bir iki uğraştı, motor çalıştı. Sonra zamazingoyu geri verdi.

Bir tanıdığın evindeydim. Buzdolabı bozulmuş. Gelen tamirciye,

— Zamazingosu bozuldu... der demez, adam bozukluğun yerini hemen anladı.

Geçenlerde bir arkadaşımı yabancı bir kadınla görmüştüm. Yavaşça,

— Kim bu kadın? dedim.

— Bizim zamazingo... dedi.

— Nereye gidiyorsun?

— Doktora götürüyorum, zamazingosu için...

Kadında bozulan zamazingonun, mide mi, bağırsak mı, dalak mı olduğunu artık sen bileceksin.

Misafirliğe gitmiştik. Ev sahibi oğluna,

— Sustur şu zamazingoyu... dedi.

Zamazingonun bu evde ne demeye geldiğini anlamak için dikkatle baktım. Radyoda, radyo gazetesi vardı. Çocuk gitti, radyonun düğmesini çevirdi.

Masada oturuyorduk. Elinde bir şişe Kulüp rakısı tutan, öbür arkadaşa,

— Versene şu zamazingoyu! dedi.

Arkadaş, tirbuşonu uzattı.

İngiliz anahtarının, hovardalık edilen kadının, yeri bilinmeyen hastalığın, tirbuşonun, radyo gazetesinin adı zamazingodur. Hepsi bu kadar mı?.

Biyerde topluca oturuyorduk. Hepsi de aydın kişilerdi. Herkes, memleketin nasıl kalkınacağını kendine göre açıklıyordu. Biri,

— Önce şu zamazingo işi düzeltilmeli... dedi.

Zamazingonun ne anlama geldiğini benden başka herkes anlamıştı. Yavaşça,

— Zamazingo işi nedir? diye birinin kulağına eğilip sordum.

— İsbat hakkı... dedi.

Öbürüne sordum,

— Üniversite muhtariyeti... dedi.

Üçüncüsü,

— Döviz işi... dedi.

Bir tanesi de,

— Hâkim teminatı... dedi.

Söylenişi babafingo'ya benzeyen bu zamazingo gerçekten çok önemli bişeydir. Ne yapıp, ne edip, yetkililer şu zamazingoyu ele almalı, bir yola koymalıdırlar. Ama zamazingo nedir? Deyin ki hürriyet, deyin, demokrasi, deyin ki anayasa deyin ki İngiliz anahtarı, deyin ki tirbuşon... Her ne ise, şu zamazingo düzeltilmeli. İlle de zamazingo, ille de zamazingo...

3 Eylül 1957

AH YARAMAZ KIZ, AH!..

Seni gidi aşifte seniii... Seni gidi hoppa kız seniii... Kız, sen burasını neresi sandın? Müslüman mahallesinde hiç salyangoz satılır mı? Seni fındıkçı seniii... Az kalmış, Ankara'yı birbirine katacakmışsın. Kız bu ne iştir? Sen bizi yoldan çıkarmaya mı geldin? Hele şuna bak.

Gazetede adını okumasam, resmini görmesem, dünya yüzünde İngeberg adında bir yosmanın yaşadığını nereden bilecektim?

Gazetede okudum. Adın İngeberg'miş. Avusturyalı bir artistmişsin. Güzelliğine güzelmişsin. Yirmiiki yaşındaymışsın. Ankara'daki gece kulüplerinden birinde çalışıyormuşsun. Bikez Ankara gibi biyere gelmişsin, hanım hanımcık otursana kız! Strip-tiz yapacaksan, göster strip-tizini, Sallan-yuvarlan yapacaksan, işte meydan. Hem sallan hem yuvarlan. Kız, her ne yapacaksan, «terbiye dairesinde» yapsan olmaz mıydı? Ne diye onu bunu baştan çıkarırsın?

Bak, gazeteler senin için neler yazıyor? Ankara sosyetesini birbirine katmışsın. Kocaları baştan çıkartmışsın. Yağma mı var? Demek tâ Avusturya'dan senin gibi yirmiiki yaşında bir kız gelecek, o kendi hâlinde Ankara sosyetesini birbirine katacak, öyle mi? Hıı... Seni gidi bizi bilmez seniii... Sonunda işe İçişleri Bakanlığı karışmış. Ankara polisi seni tutuklamış. Sonra Bakanlık kanalıyla İstanbul'a yollamışlar. Bir uçağa bindirip, sınır dışı etmişler seni. Oooh! Oh olmuş sana. Sen Ankara sosyetesini birbirine katarsın ha... İşte böyle olur, biz adamı eteğinden

tuttuğumuz gibi yallah sınır dışı ederiz. Bak, sen gittin, artık Ankara sosyetesi birbirine giriyor mu?

Artist olmak kolay mı kız? Politikacı olmaktan bile zordur. Politikacının muhalifi olur, ama artistin muhalifi olmayacak. Artist dedin mi, herkesin gönlünü hoş edecek. Karda yürüyecek de izini belli etmiyecek.

Sen hiç utanmadın mı Ankaralı erkekleri baştan çıkarmaya? Sen onların yaşına başına ne bakıyorsun? Kaç yaşında olurlarsa olsunlar, onların içinde bir küçük çocuk yüreciği çarpar, tıpkı kanarya yüreği gibi... Bizim Ankaralı sosyete erkeklerimiz, akşam olup işlerinden çıktılar mı, çıkınlarını ellerine alır, doooğru evciklerfine koşarlar. Sen yirmiiki yaşında, koskoca kazık kadar kız, elin kendi hâlinde, başı önünde, gözü yerde erkeklerini baştan çıkarmaya, hiç sıkılmadın mı? Sen onların ensesine, göbeğine ne bakıyorsun, onların ağzı süt kokar ayol... Öyle erkekleri kandırmaya nasıl kıydın?

Seni sürtük seniii... Az kalmış, Ankara sosyetesinin evlerini ocaklarını yıkacakmışsın. Sen Ankara sosyetesinin kadınlarını uyuyor mu sandın yoksa?

Nasıl? Senden önce strip-tizci kızların göbeklerine para mı yapıştırmışlar? Sus!.. O nasıl söz? Şimdi ağzına biber doldururum.

Senin gibisine ooh olmuş. Sanki kapı dışarı ettik de kurtulduk. Bak, Ankara sosyetesine, birbirine giriyor mu? Seni gidi bizi bilmez seniii...

4 Temmuz 1957

İNSAN HAKLARI ÜZERİNE SÖZLÜK

HAK: Arayanları değirmene gönderirlerse de şimdiyedek değirmende bile bulan görülmemiştir. Onun için ne olduğu bilinmeyen, adı var tadı yok bişeydir.

ANA BABA HAKKI: Yurdumuzda çok tanınan bir haktır. Bu hakkın tanınması demek: çocukların, gençlerin, analarına «kocakarı», babalarına «moruk» demeleri ve kocakarılarla moruklardan, onlar ölünceye kadar para sızdırmaları demektir. En çok tanınan, bilinen hak, işte bu haktır.

ÖĞRETMEN HAKKI: Öğretmen hakkı dedikse, bunu, öğretmen Bay Hakkı anlamayın. Eskiden buna «hoca hakkı» denirdi. Hoca hakkını da sakın, Hakkı Hoca sanmayın.

Öğretmen hakkı, bizde, çok gözetilen bir hak olduğu için, öğrenciler, öğretmenleri döver, vururlar. Bu kaza belâdan kurtulabilen öğretmenler «Bakanlık emrine» alınır. «Vekâlet emri»nden de kurtulanlar olursa geçim sıkıntısı yüzünden öğretmenlikten ayrılıp garsonlukla geçinmek zorunda kalırlar. İşçi olarak Almanya'ya gidip kurtulanları da vardır. Kısacası, öğretmen hakkı bizde çok iyidir, ellerinizden öper, selâmları var.

DALTABAN HAKKI: Bu Daltaban Hakkı, bizim sınıf arkadaşımızdır. Kıytırık Hakkı ile çok sıkı fıkıydılar. İkisini al, birbirine çarp «kofff!.» diye bir ses çıkar. Kaz çobanlığı edecek kabiliyetleri olmadığından ikisi de okulu yarıda bıraktı. Hani iktidar «Her sokak başında beş, on milyoner yetiştirdik!» diye övünüyor ya... Bu Daltaban Hakkı ile Kıytırık Hakkı, sonradan çıkma, sokak başı milyonerlerimizdendirler.

BABA HAKKI: Avukattır. Avukat deyince belki tanımazsınız. Beşiktaş takımının eski topçularındandır.

HUZUR HAKKI: Hakların en beleşi, en yağlısı, en ballısı, en kıyağı bu «huzur hakkı»dır. Hiçbir hak yenmez, bu «huzur hakkı» kıtır kıtır yenir. Ben yemediğim için bilmem. Tadını yiyenlerden duydum. Başka haklar da yenir ama, bu «huzur hakkı» kaymaklı lokum gibi yumuşak bişey olmalıdır ki, insanlar bir işe yaramak hale gelip dişleri döküldükten sonra, bu «huzur hakkı»nı yerler. Afiyet, şeker, bal olsun efendim.

HAY HAAAK!... Hacivat perdeye inerken «hay haaak!...» diye bağırır. Bağırmasıyla, Karagöz ensesine bir şaplak indirir. Çoluk - çocuk, büyük - küçük buna güler geçerler. Oysa bunda gülünecek bişey yoktur. Buna ağlamalıdır. Çünkü her zaman «hay haaak!» diyenler enselerine şaplağı yerler. Karagöz bize bunu anlatmak istemiştir. Ama kim an-

layacak, bizde o kafa nerde?. Hay haaak...

KOMŞU HAKKI: Eskiden evde güzel bir yemek pişirilir, bir tatlı yapılırsa, bunun bir parçası «komşu hakkı» diye komşuya ayrılırmış. Bir evin bahçesinde meyve ağaçlarındaki meyveler olunca, bunlardan «komşu hakkı», «göz hakkı» diye komşulara verilirmiş. Zamanımızda «komşu hakkı», «röntgencilik» oldu. Açık pencereden, anahtar deliğinden, perde arasından, bacadan komşuların kadınlarını, kızlarını yatak odalarını dikizlemeye şimdi «röntgencilik», eski adıyla «komşu hakkı» deniyor.

TÜYÜ BİTMEMİŞ YETİM HAKKI: Şişşşt... Şimdi bu sözlerin sırası mı? Kimbilir kimler üstüne alınacak? Başımı derde sokmayın benim.

TANRI HAKKI: Yalnız sözde geçen bir hak olup «Allah hakkı için» diye yalnız yemin ederken kullanılır.

HAK YOK VAZİFE VARDIR: Ziya Gökalp'ın bir manzumesinin bir dizesidir. Bunun üstündeki dize şöyledir.

«Sakın hakkım var demeee!»dir. Bunun altına şair «Sonra vâlideni ağlatırlar» diye yazacakmış. Ama ölçüyü tutturamadığından: «Hak yok vazife vardır» deyip çıkmış işin içinden.

İSPAT HAKKI: Bu, biraz karışık, anlaşılmaz bir haktır. Hattâ, sayın Başbakan bile «İspat hakkı mı, İsmail Hakkı mı... bişeyler diyorlar» demişti ki, bu güzel nükte mizah edebiyatımızın sayfalarını bezemiştir. Biz bugün nasıl «bayram haftası, mangal tahtası» diyorsak, bizden sonrakiler de bunun yerine bir ata sözü olarak: «İsbat hakkı, İsmail Hakkı...» diyeceklerdir.

HAK HUKUK: Bu söz, insanların diline guguklu saatlerden geçmiştir. Eskiden guguklu saatler vardı. Saat başlarında içinden bir kuş çıkar, saat iki ise iki kere, beşse beş kere, dokuzsa dokuz kere «guguk, guguk!.. Guguk, guuuguk!» diye seslenirdi. İnsanlar, guguklu saatin kuşundan bu sesi duya duya «hak hukuk» demeye başlamışlar. Yalnız kuş dili, insan diline uymadığından, insanların dili dönmemiş «guguk, guguk!» diyecekleri yerde «Hu-kuk, hukuk, hak hukuk!» demeye başlamışlardır ki, bu yüzden başları pek çok belâya girmiştir.

İNSAN HAKLARI: Haa?.. Ne dediniz? Anlıyamadım. Bişey mi söylediniz? Efendim? Haaaa... evet, evet, insan hakları evrensel bildirisi diye bişey olacak. Duymuştum öyle bişey. Kulağıma hiç yabancı gelmiyor. Evet, evet... Hatırlar gibiyim.

NİMET HAKKI: Buna atalarımız «tuz hakkı, ekmek hakkı» da derlermiş. Anlatması uzundur. Yerim kalmadı. Yine bizim sekreter uzun yazdın, ipin ucunu kaçırdın diye kızar.

12 Aralık 1958

PASTANEDE BULUŞALIM

Bir arkadaşımla saat 14'de Beyoğlu'nda bir pastanede buluşacaktık. Yolların durumunu, taşıtların sıkışıklığını bildiğim için, iki saat önceden yola çıktım. Sirkeci'ye geldim. Ne taksi, ne otobüs, hiç birine binilmiyor. Alanda, dolmuşların, arabaların arkasından ordan oraya koşup, kendimi sağa sola atıyorum. Bir o yana saldırıyorum, bir bu yana atılıyorum. İtiş-kakış bir arabadaki boş bir yere elli kişi saldırıyor. Beyoğlu'na çıkılacak gibi değil. Geçtim Beyoğlu'ndan. Şimdi insan gideceği üç kilometrelik yola, bir arabaya binişte gidemiyor. Her üçbeş yüz metrede bir aktarma yapıp, araba değiştire değiştire, «20 lira asli maaş» tutarında para verip, ancak biyerden biyere gidilebiliyor. Ama öyle aktarmalı araba da yok. Hepsi ters yöne, Beyazıt'a, Aksaray'a filân gidiyor. Varsın olsun. Canımı tek şurdan kurtarayım da, ne olursa olsun. Bir kişilik boş yer bulduğum aarbaya kendimi attım. Şoför,

— Nereye? dedi.

— Sen nereye? dedim. Nereye olursa olsun kardeşim, al beni biyere götür de...

Güneş altında o yana bu yana seğirtmekten Fizan'a gitmek yeğdir. Araba Beyazıt'a geldi. Saat 14. Şimdi arkadaşım pastanede beni bekleyip duruyordur. Sözünde durmadı

diye kimbilir neler der benim için.

Pastanenin sahibi tanıdıktır. Telefon ettim.

— Ben yollardayım, aman beni beklesin arkadaş, dedim.

Adam güldü. Biraz önce de bizim arkadaş telefon etmiş. O da Şişli'de değil miymiş... Ancak Şişli'ye giden bir araba bulabilmiş. Telefonda, benim için, geldiyse beklesin, demiş.

Beyazıt'ta dört dönüyorum, fır o yana, fır bu yana... «Harekette bereket vardır. Bakalım Tanrı ne gösterir» diyerek Aksaray'a giden bir arabaya bindim. Olur a, belki Aksaray'dan Beyoğlu'na giden bir araba bulurum. Aksaray'a geldim. Saat 15. Bir daha telefon ettim.

— Bizim arkadaş geldi mi?

Pastane sahibi kıkır kıkır gülüyor:

— Şimdi telefon etti. Ancak Mecidiyeköyü'ne giden boş bir araba bulmuş. Gelince beklesin, dedi.

— O da beni beklesin. Ben de Aksaray'a kadar gelebildim.

O Aksaray'da arabaların ardından nasıl koşuyorum, anlatamam. Dolmuş değil kardeş, taksi, her kaç paraysa vereceğim. Param olsa arabayı satın alacağım. Hayır, hiçbir şoför gitmiyor.

— Şehremini biiir...

Olsun, Şehremini olsun. Oradan belki boş bir taksi buluruz. Şehremini'nden bir daha telefon ediyorum. Pastanenin sahibi,

— Arkadaşınız demin telefon etti, Levent'e kadar gitmiş, dedi.

— Ben de Şehremin'e sağlıkla geldim. Aman gelince beklesin.

Dolmuş arabaları hep ters yöne gidiyor. Topkapı'ya var, Samatya'ya var.

İnsan tersine de gitse, yine gitmiş oluyor. Gidiyorum diye avunuyor. Durmak daha kötü. Topkapı'ya geliyorum. Saat 17. Arkadaşım, Emirgân'a gitmiş.

— Emirgân'da ne işi var yahu?

Pastanenin sahibi,

— Ne yapsın, başka yere giden araba bulamamış, diyor.

Birbirimizle buluşalım derken, ben Trakya sınırına dayanacağım, o da Karadeniz'e varacak.

Yedikule senin, Edirnekapı benim, dolaş dur. Derken ine bine bir araba, beni Beyoğlu'na uğramadan Kasımpaşa'nın üstünden Zincirlikuyu'ya attı. Aman arkadaşa yaklaşıyorum diye, pastaneye bir daha telefon ettim. Arkadaşım,

— Ben şimdi sağlıkla Aksaray'a gelebildim. Aman beni beklesin, diye telefon etmiş.

Ben Beyoğlu'na geldim, o Rami'ye gitti. O Beyoğlu'na geldi, ben Tarabya'ya gitti. Ne yaptık, ne ettikse, gece yarısı oldu, birbirimize kavuşamadık.

Son yıllarda evlenmeler azalıyormuş. Nasıl azalmasın... Hiç kimse randevusuna gidemiyor ki... Bir gördüğünü bir daha göremiyorsun. Karı - koca evden çıksa, bir daha dönmeleri Tanrıya kalmış. Hani gazetler, evini çocuğunu bırakıp kaçan kadınları yazıyor ya... Kimsenin kaçtığı yok. Evinden bir çıkan bir daha geri dönemiyor.

20 Mayıs 1953

GAFİLLER GAFLETTELER

Bilâkis ekseriyetin milletçe tasdik edilmiş politikasını yürütüp, fakat muhalefetin memleket için son derece tehlikeli olan, binaenaleyh bizim «muhalefet» nâmına da konuşmaya ve meşruiyet çizgisinin içinde kalarak son yazılarımızdaki ikaz ve ihtarları bunun kâfi derecede vâzıh delili sayılabilirse Osmanlı İmparatorluğu inhilâl ettiği günden beri biz kendilerini tahrifte dahi zilletin hangi derecede gidebildiklerini Orta-Doğu'nun her mevsimde rejim ve ekip değiştiren kendilerini milletin ve memleketin huzurunu kaçırmakla ihlâl ettiğimiz için hem rejimin kaidelerini, hem hükümetin bunları sevk eden sarih karar haklarını biyandan mugalata mantığı içinde boğup bir akalliyet partisi çıkmış, kâh ihtilâllerin ne zaman meşru olduğunu hareketleri yahut beyanları ile, dünyanın neresinde olursa olsun, bizzat kendi meşru vasıflarına gayri ciddî olması yahut öteki zevatın işi lâfta

bırakması kâfi bir teminat olmıyacağından, ne de evhama kapılmış bulunmak, en felâketli durum karşısında bu kerre aynı yolun yolcusu kalacaklarını meselenin sadece bizim görüşümüze müsteniden değil, haksızlığı ifade eden teşekküllerinden tâbiyelerini tetkik ederek gerginliği kışkırtıp arttırmayı ve bir şerarenin çıkmasını istediğini hesaplarının üstünde mücadelemizi buna göre ayarlıyarak bizzat kendilerinin tahrip ettiği kendilerine mahsus samimiyetsizlikle safsatasını tertipleyip millet tarafından tekeffül edilmiş idaresi en az altı asır geride yaşamaktadır ki millet tam dört büyük seçimde itimadına lâyık ilân eyleyip bunu da bilirler amma çünkü yapısının sarsılmasını dış hâdiseleri izah ederken hep gayri meşru ve gayri nizamî istikamette kullanılmakta ve iktisadî ve mal meselelerden ibaret olduğunu ne de ekseriyet partisine siyasî dürüstlük ihtirazî kayıtlara bağlanması rejimi yüklendiğimiz mesuliyet dolayısı ile düpedüz karmanyolaya getirilmiş ancak şiddete baş vurmayı lâfzen müdafaa edenleri ve bunun ne edebiyatı ne de hariçteki emsali ile —velev ki telmih yolu ile olsun— iş başındadır ki, eğer böyle olsaydı mevcut idareyi, ortalıkta bu tavır ve bu ağızla dolaşmaya tehdit ederken biz riyasetine mezun olmadığımız için, fevkalâde toplantıya gene ancak kendilerinin iade edebileceklerinden ibaret göstermesini de ilâve etmek lâzım geldiğine göre, şimdi bu mantıkî tenakuz içinde nizama hürmet ve mugalatalı cevap üstelik rejimin selâmeti yolu ile bertaraf edilmesi bu durum efkârı umumiyeye arz ve (arkası arkada.)

NOT: İşbu yazı, yarın çıkacak herhangi bir iktidar gazetesinin başyazısı olabilir.

13 Ağustos 1958

BİR İSTİFA

Filân yılın, falan ayının, fişmekân günü, radyodan yurt haberleri arasında, şu küçük haber de duyuldu:

«Süpürge ve Sırık Genel Müdürü, dün bu görevinden istifa etmiştir.»

Bu haberin yayınlandığı gün, bir gazeteci, Genel Müdürün telefonunu açtı. Gazeteciyle Genel Müdür şöyle konuştular:

— Allo... Efendim Genel Müdür Bey'i rica ediyorum.

— Buyurun benim.

— Ben, geceleri çıkan GÜNDÜZ gazetesinden Mehmet. Sizden bişey öğrenmek istiyorum. Acaba istifa sebebiniz nedir?

— Nee?

— İstifa...

— N'oolmuş?

— Neden istifa ettiğinizi öğrenmek istiyorum efendim.

— Kim etmiş?

— Siz etmişsiniz.

— Ben mi?

— Evet siz...

— Allah Allah, ne zaman etmişim?

— Dün.

— Kimden duydunuz?

— Fazer gazetesi yazdı...

— Hımmm... Fazer yazdıysa etmişimdir. Doğrudur öyleyse... Demek istifa etmişim. Peki, ne istiyorsunuz, etmişsem etmişim.

— Neden istifa ettiğinizi öğrenmek istiyorum.

— Çok mu lâzım? Ne bileyim ben neden istifa ettiğimi?

— Kim bilir efendim?

— Böyle meseleleri Bakan'a sorun!

— Teşekkür ederim.

*

Ertesi günü bir iktidar gazetesinde şu küçük haber çıktı:

«Süpürge ve Sırık Genel Müdürü'nün istifası gerçekleşmiştir. Genel Müdür'ün sağlık nedenleriyle istifa ettiği anlaşılmıştır.»

Yine o gün Genel Müdür'ün bir muhalefet gazetesinde şu bildirisi çıkmıştır:

«İstifa ettiğim doğrudur. İstifama bir prensip meselesi sebep olmuştur. Prensip ihtilâfı

içinde, bir kurulun başında çalışamıyacağımı siz de takdir edersiniz.»

*

Daha ertesi gün, iktidar gazetesi, birgün önceki haberi şöyle düzeltmiştir:

«Dünkü sayımızda, Süpürge ve Sırık Genel Müdürü'nün sıhhî sebepler yüzünden istifa ettiğini yazmıştık. İlgililerden öğrendiğimize göre, Genel Müdür'ün istifası sıhhî sebepler yüzünden olmayıp, şahsî sebepler yüzünden olmuştur.»

*

Süpürge ve Sırık Genel Müdürü'nün bir muhalif gazeteye gönderdiği yalanlama:

«Muhterem gazetenizin, falan tarih, filân sayılı nüshasının, falan fişman sayfası, falan fıstık sütununda, Genel Müdürlük vazifesinden istifa ettiğime dair çıkan haberin hiçbir aslı esası yoktur. Hakikatlere tamamen aykırı olan işbu haberin, aynı sayfa, aynı sütunda, aynı puntulu harflerle tekzibini, Basın Kanununun... gereğince tekzibini rica ederim.

*

Ertesi gün bu tekzip muhalif gazetede şöyle çıktı:

SÜPÜR GEVE
SI RIKUM UM
mü dürüistif
a etmedi muht
erem gazeteniz...

*

Daha ertesi gün çıkan gazetelerde şu haber okundu:

«Süpürge ve Sırık Genel Müdürü, eski görevine ek olarak, Eğrelti Otlarını Doğrultma Kurumu» yönetim kurulu üyeliğine ve «Vapur dumanlarını Düzenleme Derneği» yönetim kurulu üyeliğine ve «Torik Balıklarını İslâh ve Barındırma Cemiyeti» meclisi idare âzâlığına ve... a da tayin edilmiş bulunmaktadır.

4 Temmuz 1953

AİLEM DEĞİL Mİ?

Aile deyince hemen Havan Hasan'ın bir sözünü hatırlarım. Havan Hasan bizim hocamızdı. Onun dersinde gülmekten gözlerimizden yaş gelirdi. O kadar gülerdik de, sınıfta yine de en küçük bir sululuk olmazdı. Aman Havan Hasan'ın dersi gelsin diye dört gözle beklerdik. Onun sözleri içinde kulağıma küpe olanlar vardır. Bugün, ziyafetlere gidilince kimlerin ağırlanıp, kimlere yüz verilmediğini anlatmak için şöyle demişti:

— Ne iştir anlamıyorum, «Anfami» gidenler buyur ediliyor. Biz «sanfami»yiz diye kimse yüzümüze bakmıyor. Evlenip anfami olmaktan başka çare yok.

İtibar gören yalnız Hoca'nın kürkü değildir. Hele şimdiki zamanda familya, kürk kadar, hattâ daha çok itibar görüyor. Hoca, kılıksız gitti diye kendisine saygı gösterilmeyen yere, kürkünü getirip bırakmış. Şimdi ister kürk bırak, ister familya bırak. Amma en iyisi kürk içinde bir familya bırakmaktır.

Şu «familya» sözü bizde «eş» yerine geçer. Eskiden «zevcem» derlerdi. Mektuplarda erkekler karılarına «refika-i hayatım» diye yazarlardı. Kocalar eşlerini büyüklere,

— Refika bendeniz... diye tanıtırlardı.

Sonraları «refika»yı Türkçeye çevirip «arkadaşım» diyenler oldu. «Eş» sözünü beğenmiyorlar. Bilgisine saygı duyduğum yaşlı biri alay etmişti:

— Şimdi gençler «eşim» diyorlar. Eşim ne demek? İnsanın eşi olur mu? Eş sığırlarda olur.

«Karı» sözü büsbütün kaba. Bir erkek karısını,

— Karım... diye tanıtıyor da,

— Karı!... diye çağıramıyor.

Biz, kadınlara hak verdik, erkeğe eşit hak verdik de, evli kadına ad vermedik. Halk içinde evli kadının iki adı vardır: aile, familya... Aile demek, familya demek, familya demek, evli kadın demektir.

Zavallı ailenin, zavallı familyanın çektiğini, yeryüzünde hiçbir yaratık çekmez. Bir komşumuz gece gündüz karısını döverdi. Artık kadının bağırmalarına, ağlamalarına bir gece dayanamadık da, bekçiye söyledik. Bekçi bize ne dedi biliyor musunuz:

— Bögüne bögün nikâhlı familyası gardaşım. Biz garışamak!.. Döger de söger de...

Arasına girilemiyen çok şey vardır. Amma koca ile familyanın arasına hiç girilmez.

Karakola gittik. Nöbetçi polis,

— Familyası değil mi, döğer döğer. Size ne?. dedi.

Kadın kurtaralım diye konu komşuya gittik. Onlar da,

— Yahu, ailesi değil mi? Ne isterse yapar... dediler.

Bizde çoğunlukça «aile», «familya» işte budur. Kocası döğer, isterse öldürür bile, ailesi değil mi?

İzmir'de bir erkek, yol ortasında haart hart karısını bıçaklamaya başlamış. Etraftan yetişip kadını kurtarmaya çalışmışlar. Erkek buna kızmış.

— Yahu familyam değil mi, ne istersem yaparım. İster öldürürüm, ister gebertirim, demiş.

Herhalde etraftakiler de,

— Doğru birader, familyası değil mi, ne isterse yapar, demişlerdir.

Bir de şunu düşünelim. Bir erkek, otomobilde akşam üstü giderken kolunu karısının boynuna doluyor. Önce bu iş şoförün namusuna dokunur. Sonra orada kim varsa, arkasına düşer, karı-kocayı solukları kesildiği yere kadar kovalarlar.

Garda, iskelede, birbirlerinden ayrılırken karı-koca öpüşse, ahlâk zabıtasından trafik zabıtasına, belediye zabıtasına kadar hepsi üşüşür, üstüne görev olan olmayan, yoldan geçen, durup bakan, orda kim varsa, karı-kocanın arkasına düşerler. Hiçkimse de,

— Yahu familyası değil mi, bize ne? demez.

Ne şaşılacak iştir, döverken familya, severken değil; öldürürken familya, öperken değil... Zavallı familyalara ne istersek yapıyoruz, hattâ bıçaklayıp gebertiyoruz da... Ama zavallıları bitürlü sevip öpemiyoruz bile...

10 Temmuz 1959

HERKES PUSUDA

Sirkeci'de iğne atsan yere düşmez. İnsanlar, binecek bir taşıt bulabilmek için ordan oraya koşuşuyorlar. Yalvaran seslerle dolmuş, taksi şoförlerine soruyorlar:

— Boş musunuz?

— Nereye gidiyorsunuz?

— Taksim?

— Karaköy?..

Şoför, başını çevirip bakmıyor bile. Başı yukarda, burnu havada. «Hayır» demeye bile üşeniyor. Suratında belli belirsiz keyifli bir gülümseme var. Şoförün içinden bir, «Hıhh!.» dediğini duyuyorum.

«Hıhh... Nasııl? Beni masa başlarında saatlerce bekletir misin. Kafanı kaldırıp suratıma bile bakmaz mısın? Dolmuş fiyatlarına zam yapmaz mısın? Bir lâstiği karaborsadan bana binbeşyüz liraya satar mısın? Nasıl? Nasııl?.. Şimdi işte böyle ordan oraya koş dur. Hıhh!..»

Şoförün eline fırsat geçmiş. Bütün hayatında çektiklerinin acısını, işte şimdi, hiç tanımadığı şu insanlardan çıkarıyor. Onun gizlice bir, «Hıhh, işte bugünü bekliyordum» dediğini duyuyorum.

*

Memurun masasının karşısında elpençe duranlar var. Suratı asık memur, önündeki kâğıtları karıştırıyor. Bekleşenler yalvaran sesle sormak istiyorlar:

— Efendim...

— Bir evrak vardı da...

— Bir imza...

— Tarih, numarası...

Memurda ses yok. Hiçbişey duymuyor. O asık suratının dudak kenarına gizlenmiş bir gülümseme var. İçinden bir, «Hıhh...» dediğini duyuyorum.

«Hıhh! İşte ben bugünü bekliyordum. Nasıl? Ben bu dargelirli aylığımla bunca sıkıntı çekerken, sen dilediğin gibi gezer, tozar mısın? Yer içer misin? Benim gidemediğim yerlere gider misiiin... Hıh, fırsat bu fırsat, bekle işte karşımda.»

*

Dükkânın içi dolmuş. Yalvaran seslerle so-

ruyorlar:

— Şey var mı?

— Şey geldi mi?

Esnaf, keyfi isterse bişeyler mırıldanıyor ama, ne dediğini anlamıyorsunuz. Bacak bacak üstüne atmış, hiç istifini bozmuyor. Dudağının kenarına gizli bir gülümseyiz yapıştırmış. İçinden bir, «Hıhh!..» dediğini duyuyorum.

«Hıhh nasııl, elime düştün mü?»

Bütün hayatında çektiklerinin hıncını, şimdi bu tanımadığı insanlardan çıkarıyor.

*

Polis suluyu yakalıyor. Bu, salt bir ödev mi? Polisin içinde gizli bir «Hıhh!» yok mu? Yoksa bu kadar horlar mı suçluyu?

İktidardakiler? Hangi iktidarın içinden gizli bir «Hıhh!» sesi duyulmuyor?

Ya muhalefet?..O da, «Elbet bigün gösteririm size!..» diye bekliyor. Söyleyemediği «Hıhh!», içinde kalmış.

Hele bir fırsat geçsin eline, bakın nasıl, «Hıhh!» diyecek.

Herkes pusuda bekliyor, büyüğünden küçüğüne dek herkes... Çöpçüsü, bekçisi, tüccarı, biletçisi, kadını, erkeği «Hıhh!» diyeceği saati bekliyor. Herkes birbirine diş biliyor. Hayat boyu çektiklerinin acısını çıkaracakları günü bekliyorlar. O gün geldi mi, «Hıhh!..» diyecekler.

Herkes böyle, herkes... Yoksa birbirimize bu kadar kaba, sert, düşmanca davranır mıydık?

Herkes böyle de ya ben nasılım? Benim mi? Kalemimin ucunu iğne gibi sivriltmiş, kendimi görmeden, kim, nerde, nasıl bir yanlış yapacak diye gözümü dört açmış bekliyorum. Yazıp yazıp da sonra bir,

— Hihhh!.. demek için.

29 Mayıs 1958

TATLI MUHALEFET

Ankara'da insan çok şeyler öğreniyor. Benim, bu gidişimde öğrendiklerimden biri «Tatlı muhalefet»dir. Bu «Tatlı muhalefet»in ne olduğunu öğrenebildiğim kadar sizlere anlatamaya çalışacağım.

Efendim, «Tatlı muhalefet» denilen şey, oldukça hünerli bir iş. Bana anlattıklarına göre, iktidar, gazetelerde kendisinin düpedüz övülmesini göklere çıkarılmasını istemiyormuş. Öyle çaktırmadan, alttan güreşip muhalefet yapmıyacaksın. «Tatlı muhalefet» dedikleri şey, kısacası işte bu.

Okurlar, yıllardan beri iktidarı öven yazılardan artık bıkmışlar. Onun için yazıya, sıkı bir muhalefet yapar gibi başlanacak. Sonra yavaştan yavaştan rotayı kırıp, övgüye başlıycaksın. Ya böyle, yada tersine. Önce övgüyle yazıya girip, sonra elbise yakasındaki tozu silker gibi, hafif fiskelerle, aksak işlerin orasına burasına dokunuvereceksin.

Bu «Tatlı muhalefet» denilen iş, reklâmlara benziyor. Hangi malın reklâmı olursa olsun, illede bir çıplak kadın resmi konulacak yanına. Siz dalıp da, gözleriniz süzüle süzüle, aygın baygın çıplak kadını seyrederken, orada reklâm yazısını da okumuş olacaksınız. Civâta ilânında çıplak kadın resmi, motör ilnında çıplak kadın resmi, kereste ilânında çıplak kadın resmi... Motorla, civatayla, keresteyle kadının ilgisi nedir, diye boşuna düşünmeyin. Tatlı muhalefet de, çıplak kadın resmi olan reklâmlara benziyor.

Kaç kişi,

— Aman tatlı muhalefet yap, diye salık verdi.

Beni sevdikleri için böyle söylediklerini biliyorum. Herşeyin tatlısı gibi, muhalefetin de tatlısı tatlı oluyor. Ne sana zararı var ne başkalarına... Bikez muhalifler, muhalifsin diye seni beğenecekler. Arada bir övüp, arada bir yerdiğin için, yansızlar da,

— Allah için hak yemiyor, herşeyin doğrusunu yazıyor... diyecekler.

İktidar Partisi dersen, sen onlardan yana, onlar senden yana... Oooh, işler tıkırında.

Bilesiniz, bundan sonra artık muhalefetin tatlısına başladım. Anladığıma göre o «Tatlı muhalefet» şöyle bişey olmalı.

«Temel atma töreni yapılan tıraş makinesi fabrikasiyle, memleketimizin büyük bir ihti-

yacının daha karşılanacağı hiç şüphesizdir. Kurulacak fabrika, Balkanların ve Yakın Şarkın en büyük tıraş makinesi fabrikası olup, memleketimizin tıraş makinesi ihtiyacını karşıladıktan başka, dışarıya da satarak, boş döviz sağlanacaktır. **(Dikkat: Burada tatlı muhalefet başlıyor)** Tıraş makineleri parçalarının Amerika'dan getirtilerek buradaki fabrikada monte edilmesi bize kalırsa hiç doğru değildir. **(Şimdi, tatlı muhalefetin bilimsel eleştirisi başlıyor)** Çünkü, gelen makine parçalarının burada monte edilmesi rasyonel ve rantabl bir iş olmadığı gibi, bazı yanlışlıklara da sebebiyet verebilir. Ne gibi? Açıklayalım. **(Tatlı muhalefette herşey apaçıktır)** Bir tıraş makinesi kutusuna yanlışlıkla iki makine sapı, öbür kutuya iki makine tarağı konursa ne olacak? Müşterilerin kimisinin elinde iki makine tarağı, kimisinin elinde de iki sap kalacak. Biz zaten ya ifrata, ya tefrite gideriz. **(Burası otokritiktir)** iki makine sapı bir işe yaramaz. **(Şimdi büyük bir lâf)** Hayatta iki sap çok, bir sap tam, hiç sapsız da olmaz. **(Dikkat: Şimdi muhalefet şiddetleniyor)** Bir noktaya daha dikkati çekmek isterim. Daha biz de basın hürriyeti bile yokken, Anayasa mahkemeleri kurulmamışken, tıraş makinesi yapmanın sırası mı? (Önce hürriyet, sonra tıraş makinesi... **(Burada muhalefet son kertesine gelmiştir)** Bununla beraber **(Tatlı muhalefete dönüş)** işe tıraş makinesinden başlayıp, pek kısa zamanda gemi makinesi, saat makinesi gibi bütün makineleri yapacağımız muhakkaktır...»

Tatlı muhalefette eleştiri de vardır. Ama bu, yıkıcı eleştiri değil, yapıcı eleştiridir. İşte bir yapıcı eleştirili tatlı muhalefet:

«İnsan ayağı girmemiş İstanbul sokaklarına imarın kazmasiyle, medeniyetin ayağı girmiş bulunuyor. «Ha yavrum ha» yokuşundan Hacı Settaperî mahallesine açılan yolu gördünüz mü? Görmedinizse hemen görmenizi tavsiye ederim. Aman efendim, o ne güzel manzara... Çirkin diye yıktıkça, arkasından daha çirkin bişey çıkıyor. Bazı arkadaşlar, plan yok, diyorlar. Plan yok diye bişey yapılmıyacak mı? Meşhur mütefekkir Herbert Jon Tegu der ki, **(isim atmasyondur ama, yazıya ciddiyet verdiğinden yerinden kullanılmıştır)** yapılmış olan fena, yapılacak olan iyiden her zaman daha iyidir.

Yokuşun başından bakınca, Fesleğettin Efendi türbesiyle, mimarî sanatımızın bir bediası olan Akmaz Çeşme, hapa hap karşınıza çıkıyor. **(Şimdi biraz da yapıcı eleştiri)** Yalnız aşağıdaki dönemeç, bir karış daha tıraş edilmiş olsaydı **(Yapıcı eleştirinin biraz fazlasını söylemez)** yokuşun başından türbenin kavağı, çeşmenin yalağı gözükecekti ki, **(Bir şey söylemek lâzım)** o zaman gayetle turistik bir manzara ortaya çıkacaktı.

İstanbul, ancak şimdi İstanbul olmaya başladı. Bir de Tünel'e kayış gelirse o zaman İstanbul, bir kere daha İstanbul olacaktır.»

Her şeyin tatlısı tatlıdır, ama ille de ille muhalefetin tatlısı gibi yok.

SEVGİLİM

Onun beni sevmediği besbelli... Ama ben onsuz yapamam. Seviyorum. Yalnız sevgi de değil, vazgeçilmez bir alışkanlık. Yanımdan hiç ayıramıyorum. Beş dakika bile onsuz duramıyorum. Bu nasıl sevgi, nasıl alışkanlık bilmem ki... Hep aklımda. Günde en az yüz kere dudaklarım onunla buluşur. Yalnız geceleri benden ayrılır. O zaman da rüyalarıma girer.

Kendimi bildim bileli onu gördüm. Ama doğrusu, ilk zamanlar hiç ilgi duymuyordum.

Onunla tanıştığım günü hatırlıyorum. Yirmi yaşımda ya var ya yoktum. Bir gazinoda onu bana arkadaşım tanıştırmıştı. O gün bu gün ondan ayrılamadım. Dile kolay aradan yirmi iki yıl geçti. Hergün bir parça daha ona alıştım. İyice tutkunum artık. İncecik beyaz bir teni vardır. Boyu ince uzundur. Ondan yarım saat ayrı kalsam kokusu burnumda tüter. Ne güzel kokudur o... Tel tel sarı saçlarını koklayıp öpünce kendime gelirim. Asıl Amerikalıdır. Amerika'dan buraya gelmiş. Ben kendi hesabıma onu ne sarışın, ne esmer bombaya değişirim. Fettandır, hakikatsızdır, ama yine

de onu seviyorum; hem de kötülüklerini bile bile.

Elden ele dolaşır. Herkes onu birbirine sunar. Ne yaptımsa onu orta malı olmaktan kurtaramadım.

Dudaklarım beyaz tenine ilk değdiği gün, ona büyülenmiştim. Başımı döndürmüştü. Beni dumanlı bir hayal içinde bırakıp gitmişti. Şimdi tam tersine, o olmadığı zamanlar başım dönüyor, gözlerim kararıyor. Onsuz çalışamıyorum. Hiçbir iş yapamıyorum. Hayatımda hiçbişeye ona bağlandığım kadar bağlanmadım. Şimdiye dek pek çok sevgili değiştirdim, terkettim, fakat onu asla... Bütün irademi kullandığım halde kendimi ondan uzaklaştıramıyorum. Bu öyle bir tutkunluk ki, son nefesime kaadr sürecek. Ben üzerine düştükçe o bana zulmediyor. İtiraf ederim ki çok kötülüğünü gördüm. Ayrıca çok da para canlısı. Dünya kadar paramı yedi, daha da yiyecek, yalnız benim mi?.. Bana gelene kadar kimlerin servetini kül etmiş, duman etmiştir. Milyonları yemiştir. Haline bakınca hiç umulmaz. Ama ne canlar yakmıştır... Ona verdiğim paralar bir servettir. Sonra da çok gönülsüzdür, herkese yılışır. Hiç adam seçmez. Güzele çirkine bakmaz. Yeter ki paradan haber ver. Kozmopolittir. Her milletten, her ırktan, her tabakadan dostu vardır. Onu bazan bir milyonerin, bazan bir dilencinin dudaklarında, bazan seksenlik ihtiyarın, bazan da bir toy delikanlının elinde görürseniz, hiç şaşmayın. Herkese zevk vermek için yaratılmıştır. Müslümanla, Hıristiyanı ayırmaz. Fiyatını kim öderse, kendini onun ellerine teslim eder.

Yaşlandıkça, üzerimdeki etkisinin gitgide arttığını anlıyorum. Gençken, günün birinde bir köle gibi ona bu kadar bağlanacağım aklıma gelmezdi.

Yalnız paramı alsa çoktan razıyım, ruhuma olduğu kadar sağlığıma da zarar veriyor. Onun yüzünden iştahtan kesildim. Yüzüm sarardı, kalbim zayıfladı, ciğerlerim de galiba sağlam değil. Uzun yol yürüyemiyorum. Biraz koşacak olsam, iki kat merdiven çıksam soluk soluğa kalıyorum. Hep onun yüzünden bunlar, biliyorum. Ama ne yaparsınız ki onun aşkı varlığı kanıma iliğime sinirlerime işlemiş. O yokken hayatın tadını alamıyorum.

Ne olacak benim bu cigarayla halim? Şu cigarayı bitürlü bırakamıyorum işte...

OOOOH, NE ALA!..

— Komiser Bey, şikâyetim var.

— Nedir, anlat kızım.

— Bir erkek dün gece beni... şey... utanıyorum, nasıl anlatayım!..

— Anlat kızım, anlat...

— Dün gece bir erkek...

— Nasıl oldu bakayım...

— Ben dün akşam Beyoğlu'nda gezerken, o yanıma geldi...

— Sonra?..

— Sonra efendim, gezelim, dedi.

— Evet?

— Gezdik.

— İyi yaptınız. Sonra?

— Sonra beni sinemaya götürdü.

— Eee,

— Sinemadan çıkınca önce bir lokantaya götürdü.

— İyi. Sonra?

— Orada bana şarap içirdi.

— Daha sonra?

— Benim içimde kötülük yok komiser bey. Beni aldı, sazlı bahçeye götürlü. Orada da bana içirdi.

— Sonra?

— Sonra gece yarısı oldu. Bahçeden çıktık. Beni bir otomobile bindirdi. Boğaz'da bir gazinoya götürdü. O gazinoda da içirdi bana... Ben masum bir kızım komiser bey... Sonra beni bir otele götürdü. Benim içimde kötülük yok ki komiser bey. Sonra beni otelin odasına soktu.

— Eeee?

— Ondan sonra beni sevdi, okşadı, öptü.

— Sonra?

— Sonra bana soyun dedi. Ne bileyim, ben de soyundum. Hiç aklıma gelir mi öyle şey... şey... Sonra beni yatağa yatırdı.

— Eeee?

— O da geldi yanıma yattı.

— Peki kızım, şimdi ne istiyorsun?

— Efendim, beni kirletti. Ondan davacıyım.

— Adı nedir?

— Adını sormadım ki... Beni kirletti, dâvacıyıp ben.

— Senin adın ne kızım?

— Muallâ:

— Oooh ne âlâ...

*

Kaç delikanlının başı derde giriyor, kaç erkek büyüzden hapishaneler düşüyor. Neden? Hanım kızı kirletmişler. Peki, ne yapacaktı yani, iş o kerteye geldikten sonra kirletmeyip de temizleyecek miydi? Yoksa önce kirletip, sonradan mı temizliyecekti? İş oraya gelene kadar bu kızların akılları nerde? Bu kızlar çok bilmişlikte şeytânı önlerine oturtur, ders verirler. Yoksa bu da koca bulmanın son biçimi mi?

Şu yukarıda anlattığım türlüsünden kaç erkeğin başının derde girdiğini gazetelerde sık sık okuruz.

Dün bizim gazetenin birinci sayfasındaki çıplak kızın resmini gördünüz, değil mi? Üç sütun üzerine koca bir resim. Hanım kız sırtüstü, küfeyi devirmiş yatmış. Kollarını kavuşturmasa üstü, bacaklarını bitiştirmese altı görünecek. Geri kalanı da hepten ortada... İşte bu masum kızcağızı, tanınmış bir politikacımız «zorla iğfal» etmiş. Hani «göz var, iz'an var» diye bir söz vardır. Görenler, kimin kimi iğfal edebileceğini Allah için söylesin. Bir şu kıza, bir de politikacıya bakın. Ortada ille de bir «iğfal» varsa, ancak o kız, politikacıyı kandırmış olabilir.

Kıza adını sormalı:

— Yavrum adın ne?

— Muallâ.

— Oooh, ne âlâ...

Elbet, tanınmış politikacıya bişey olacağı yok. Ama o politikacının yerinde ben olabilirdim, siz olabilirdiniz. Yanmıştık, inanın yanmıştık. Kız, hem bizi evire çevire «iğfal» eder, hem de «Beni iğfal etti» diye adımızı çıkarırdı.

GÜZELİM KOKU

Hepimizin başından geçmiştir. Hele bir iş yapmaya halkın, tanıdık, tanımadık, kimi görseniz akıl verir. Bu akıl vermeler de bize özgü bir huy. Ah, karşımıza biri çıksa da akıl versek diye gözlerimizi açar adam bekleriz. Enaz yirmi kişiden akıl almadığınız otuz kişiye akıl vermediğiniz gününüz var mı? Borç istemeye gideriz akıl verirler. Bizden borç istemeye gelirler, akıl veririz.

Hani biri akıl ister, o başka. Ama kimsenin kimseden akıl istediği de yok. Herkesin aklı kendine yetiyor da artıyor bile. Şükür Tanrıya, herşeyden yana sıkıntımız var, bitek akıldan yana yok.

Vapurda, tramvayda, trende, yolda konuşulanlara kulak verin her ağzını açan, karşısındakine akıl veriyordur. Hoş karşısındaki de onu dinlemiyor ya o da öbürlerine akıl veriyor. Bir akıl vermedir gidiyor. Çünkü, size göre bende kele sürülecek akıl yok. Bana göre de sizde öyle... Ha babam birbirimize akıl verip duruyoruz.

Çalışmanın gereği, yararı üzerinde akıl vermeye kalkıp da,

— İnsan hayatta bir dakikasını boş geçirmeli. Geçen zaman bir daha geri dönmez. Onun için durmadan çalışmalı... diyerek sabahtan akşama kadar akıl verenleri, işinden gücünden kalıp da akşam üzeri elini kafasında şaplatarak,

— Tuuu... Yahu lâfa daldık, ben filân yere gidecektim... diye yakınanları çok görmüşüzdür.

Bigün sabahtan akşama kadar akıl verecek kimse bulamazsak çat diye çatlarız da, gece yarısı elimizde tabanca yol keseriz. Adamın yakasına yapışıp, nerdeyse,

— Dur birader, sana ayaküstü, beş dakikacık akıl vereyim. Yoksa uyuyamıyacağım, diyeceğiz.

Bizim fıkracılar ne yaparlar? Hergün gazetelerin köşesinde,

«O iş böyle olmamalı. Bu iş öyle olmalı... O böyle olmalı, bu öyle olmamalı... Yapılmalı, yapılmamalı... malı... mamalı.» diye akıl verip durmazlar mı? İşimiz budur bizim.

Bana da her nedense herkes konu verir. Nedendir bilmem. Yoksa ben ona buna konu sıkıntısı çeken, duruk, ıkıntılı bir yazar olarak mı görünüyorum.

Kimi görsem,

— Aman dur, sana bir konu vereyim diyor.

Biriyle tanıştırıyorlar. El sıkışıncaya kadar adam kendini zor tutuyor:

— Aman size bir konu vereyim. Ama mutlaka yazın. Çok güzel bir konu. Ben yazacağım amma vaktim yok...

Bayım yazacakmış amma vakti yokmuş. Öyle ya biz aylak kişileriz.

— Sana bir konu vereyim de yaz...

Şimdi siz içinizden, «daha ne istiyorsun, herkes sana konu veriyor» diyor diyeceksiniz. Ama kazın ayağı öyle değil. Bir kere birisi konu verdi mi bir daha yakanızı bırakmıyor.

— Yahu, yazmadın sana verdiğim konuyu...

Artık, siz ona borçlusunuz. Gördüğü yerde, parasını isteyen alacaklı gibi yakanıza yapışıyor.

— Hâlâ yazmadın, sana verdiğim konuyu...

Hele birkaç tanıdığım var, onlar beni gördüler mi, ille konu vereceklerdir. Kaçmayayım diye yakama da yapışırlar.

Böylelerini daha uzaktan görünce,

— Eyvah, canlı konu geliyor! diye kaçıyorum.

— Dur, sana bir konu! diye bağıraraö, arkamdan kovalıyanlar bile var.

Artık kurtulmak için verilen konuyu yazıyorsunuz. Ondan sonra dinleyin:

— O konuyu ona ben vermiştim.

Her gören,

— Yahu o konuyu sana filânca vermiş... diyor.

Desin, buna da peki... Dahası var. Daha neler söylüyorlar:

— Yazık etmiş konuyu birader. Rezil etmiş. O güzel konu öyle mi yazılırdı! Tuh... Adam bildik de konu verdik.

— Yazık etmişsin adamın verdiği konuyu...

Verdikleri güzel konuları maskaraya çevirdim diye kaç arkadaşım bana darıldı. Buyüzden dostlardan oluyoruz.

Arkadaşlarımdan olmak istemiyorum, aman bana kimse konu monu vermesin.

BENİM GÖLVE'LİLERİM

Gölve'm benim, babamın doğup büyüdüğü köy. Şimdi sana seslenirken utanç duyuyorum. Bikez bile gelip seni görmemişim, görememişim. Yazık bana.

Gölve'm benim; yolcuz, okulsuz Gölve'm. Erkeklerinin, ekmek parası için, yarı yaşamlarını gurbet illerde geçirdiği Gölve'm. Gelinlerinin, kocaları sağken yarı dul yaşadıkları Gölve'm.

Övüncüm sensin Gölve. Göğsümü gere gere, kökümün köyden geldiğini söyleyebiliyorum. Seninle, kökleri yetmiş göbekten belli soylu kişilerden daah çok övünüyorum. Bana buncası yeter. Paşalık benim neyime. Beylik ağalık istemezdimd soyumda. Düşüncelerimde Gölve'nin toprağı kokuyorsa, yazılarımda Gölve'limin alınteri varsa, bu yeter bana.

Gölve'lim, köylüm, seni İstanbul apartımanlarında kapıcı hanlarında odacı iskelelerinde yükçü gördüm. Ama seni hiç karaborsacı görmedim. Toprağı bırakıp şehire koştun; her bir ekmek derdinden...

Gölve'lim, duydum ki geçende köyümüze kaymakam gelmiş. Köyümüzün okulu yokmuş, İlçemiz Şebinkarahisar köylerinin çoğunda da okul yokmuş.

Gölve'lim, sen okuyamadıkça, kendi okumuşluğumdun utanıyorum. Bunda bütün suç benimmiş gibi, odamdaki kitaplar bu gece bana kötü kötü, hayın hayın bakıyor. Yazımın her çiziğinde gözlerim dolu dolu oluyor. Senin okulun yokken ben bu İstanbul'da okumuşum da ne olmuş? Sana karşı suçluyum

Gölve'lim.

Duydum ki, Gölve'ye okul yapmak için kaymakamla elbirliği etmişsiniz. Köyümüzün iki evini okula çevirmişsiniz. Böylesi kaymakamlar sağolsunlar, varolsunlar. Şimdi, okulumuza gönderilecek öğretmeni beklermişsiniz. Gölve'mize öğretmen gelince, sabah yeliyle mi olur, güvercin kanadıyla mı olur, bana tiz haber uçurun. Beni, hayırsız diye de tanısanız sılasından uzak bir Gölve'li bilin de müjdenizle sevindirin.

Desem ki şimdi size, Gölve'min okuluna öğretmen olmak isterdim, bana inanmazsınız. İnanmayın. Buna ben de inanmıyorum. Hangimiz bu yeryüzünde içimizden geçenleri yapabildik ki? Göze görünmez bağlarla ellerimiz, kollarımız bağlı.

Eskiden köylerde imeceyle okul yapılırdı. Buna o sıra hep birden karşı durmuştuk. Olmaz böyle iş, demiştik. Ne demegmiş? Şehirli vergi öderse, köylü de öder. Şehirli askere giderse köylü de gider. Neden şehirlinin okulunu hükümet yaptırsın da, köylü işini gücünü bırakıp sırtında taş taşıyarak kendi okulunu yapsın?

Böyle dedik. Yanlış demişiz, yanlış bilmişiz. Nerde yaşadığımızı bilmeden boşuna konuşmuşuz. Başka yerler için doğru olan bizim için eğriymiş Gölve'm. Bel bağladığımız dağlara kar yağdı. Ne imeceyle, ne gömeceyle, hiç okul yapılmadı, gitti.

Bigün sana koşarak geleceğim. Gölve'm benim. Okuluna sırtımda taş taşımak bana kıvanç verecek. Ben senin kadar güçlü, senin kadar zorlu değilim, hamım. Senin kadar taş taşıyamazsam, çabuk yorulursam beni kınama, gülme bana Gölve'lim. Ama o harçta bir kürek toprağım o temelde bir taşım olsun da ben de övüneyim.

Bütün okulsuz Gölve'ler! Bizi kurtaracak olan ne parti, ne pırtıdır. Hepsi gelir geçer. Bugün büyük diye bildiklerimiz, hele üstünden beş-on yıl geçsin, beş saat, on saat öte gitmiş gibi küçülür gözden yiter gider. Bütün okulsuz Gölve'ler, bizi kurtaracak tek, ama tek güç var: Kendimiz.

Kimseden umut yok, kendimizden başka... İş başa düştü Gölve'liler, haydi sıvanın.

Öğretmeniniz mi yok? Başka hiçbişey için kimsenin başını ağrıtmayın, ama öğretmen için yüzsuyu dökseniz bile yeridir. Gölve'liyseniz. «Öğretmen isteriz!» diye durmadan bağırın. Hergün, ama hergün mektuplar yazın Ankara'dakilere. «Biz vergi veriyoruz bey, öğretmen isteriz!» deyin.

İş başa düştü Gölve'lilerim. Başka hiç kurtuluşumuz yok, aman okul...

Şimdiyedek gelmedim, gelemedim, diye sakın bana küsme Gölve'lim. Neden gelemediğimi yazsam, kitaplara sığmaz, uzun sürer. Bil ki baba ocağından ayrı orayı görmemiş, sıladan uzağım ben de, bağışla...

Gölve'min yaşlıları, ellerinizden öperim. Mustafa emicemin oğulları, kızları, Şaban emicemin oğulları, kızları bütün yiğenler, hepinize kucaklar dolusu selâmlar Gölve'min küçükleri, hepinizi öperim.

27 Kasım 1958

ŞEHİRLERARASI

İzmit Kâğıt Fabrikasından kâğıt alıp da kitap çıkartacağız. Uğraştık, didindik, Ankara'dan kâğıt verilmesi için emir çıkarttık. İşlerin ters gitmesine öylesine alışmışım ki, içimden, bakalım, bunun da neresinde bir terslik çıkacak diye bekliyorum. Şaşılacak şey, işler tıkır tıkır yürüyor. Sümerbank'a kğıdın parasını yatırıyoruz. Eh artık, bir yıldır almaya uğraştığımız kâğıdı en sonunda alacağız işte. Biz parayı yatırdıktan dört gün sonra, bir de duyuyoruz ki, kâğıt fiyatına yüzde elli arttırma yapılmış.

Her neyse. Kâğıda zam haberini alınca doğru mudur, diye İzmit Kâğıt Fabrikası Satış Şubesi Müdürüyle telefonla konuşmak istedim. Santraldaki bayancık,

— Buyurun İzmit. Kâğıt Fabrikasıyle konuşun... dedi.

Telefonu kulağıma götürdüm. Karşımda Satış Müdürü var. İnsan birdenbire de,

— Yahu, bizim kâğıtlar ne oldu? demez ya...

— Merhaba Beyefendi, ben Falancayım, dedim.

Karşımdaki ses,

— Merhaba dedi.

— Nasılsınız?

— Teşekkür ederim, siz nasılsınız? Teyzem nasıl?

Teyzesi mi? Allah Allah... Teyzesi de kim ola?.. Nezaketen annemin hatırını soruyor sandım. Siz olsanız, başka ne sanırsınız?

— Efendim, teyzeniz, sizlere ömür...

— Neee!..

— Yaa... Bundan otuz yıl önce...

Derken telefona bir ses girdi. Benim adımı sesleniyor.

— Buyurun.

— Beni aramışsınız.

— Evet... Şu bizim...

— Eniştemi versene...

— Enişteniz nerde?..

— Did yu resiv my lettır?

Allah Allah... Satış Müdürü ingilizceye başladı.

— Beyfendiii...

— Küçükler de iyiler ya...

— Hepsi iyiler, ellerinizden öperler.

Araya bir kadın sesi karıştı. Derken biri daha bağırıyor:

— Allo Ankara, allo Ankara, allo Ankara... Burası Eskişehir, burası Eskişehir... Sesime ses verin! Sesime ses verin!

İşe bakın araya bir de askerî telsiz istasyonu girdi. İster misiniz, bir de devlet sırrı öğrenelim de, durup dururken başımız derde girsin...

— Allo...

— Amcam kongrede. Sizin işinizi söyledim. Olur, yaparız dedi.

— Kaç dolar?

— Beyefendi, bizim kâğıt...

— Ne zaman?

— Eniştemi versene biraz... Enişteee, Sen misin?

— Denize giriyor musunuz?

— Evleniyormuş ya... Kızım, onlar koca bulmasını biliyorlar. Herkes senin, benim gibi değil.

— Allo... Beyefendi kâğıt...

— Araya girme yahu, ne kâğıdı?

— Hav du yu du?..

— Maak, Maak, hello Maaak.

— Hello beybi...

— Allo Ankara allo Ankara, allo Ankara... Burası Eskişehir...

— İzmit İzmiiit, kardeşim, İzmiiit...

— Buyur amca...

— Enişteee enişteee... Ablamı göndersene bize.

— Kaç dolar yeter size?..

Santraldaki bayancığın sesi duyuldu:

— Allo, konuştunuz mu Beyefendi?

— Teşekkür ederim, konuştuk.

Hem de ne konuştuk, ne konuştuk...

20 Ağustos 1958

İLKİ ZOR GELİR

Tek parti zamanında olmuş diye anlatırlar. Olmuş mu olmamış mı bilmem, ama, olmamışsa da iyi yakıştırmışlar. Zamanın İçişleri Bakanı, falan kasabadaki filâncayı getirin, diye emretmiş. Bizde «Getirin!» ne demek? Buyruk tepeden ine ine, karakol komutanı candarma onbaşısına kadar gelmiş. Candarma da, adamı, elini kolunu bağlayıp posta etmiş. Yürüte yürüte, karakoldan karakola teslim, adamı Ankara'ya getirmişler.

Bre aman, bu ne iş?.. Oysa bu adam, bir zamanlar ilçeye gelen ilerigelenlere öyle konukseverlik göstermiş ki, onu milletvekili yapmak için çağırırlarmış.

Her neyse adam bir zaman milletvekilliği etmiş. Bigün hemşerileri,

— Senin Meclis'te konuştuğunu hiç duymadık, diye takılmışlar.

O da,

— Ben her zaman konuşmam. Bir kere konuştum ama, önerimi oybirliğiyle kabul ettiler, demiş.

— Neydi önerin?

— Hava çok sıcaktı. Pencereleri açalım

arkadaşlar, dedim.

Besbelli olay gerçek değil, ama iyi yakıştırılmış.

Konuşmak hem zor, hem kolay iş. Çoğuna bir yerde ilk konuşmak zor gelir. Ama bir de konuşmaya alışırlarsa, bir daha susması zor gelir.

Meclis, bir konuşma yeridir. Kadın milletvekillerimizden birisi bir önerge vermiş. Önergesini açıklamak için konuşacak. Ama bayan milletvekili kürsüye çıkınca tutulmuş, konuşamıyor. «İlk defa konuşunca böyle oluyor herhalde» diyerek aşağı inmiş, ama bu «İlk defa konuşunca» sözüne parmak basmalı. Bizim bildiğimiz bu sayın bayan, sekiz yılda bir kerecik mi konuşmaya kalktı? Oysa sayın bayanın konuşkan olduğunu da biliriz. Demek asıl konuşması gereken yerde konuşmaya alışmamış.

Biyerde ilk konuşmak şordur. Bayramın ilk günü, okulumuzun müdürü balkona çıktı da,

— Efendiler bugün bayram... dedi, durdu.

Sonra bir öksürdü,

— Bugün bayram efendiler... dedi. —yine durdu, yutkundu— bayram bugün efendiler. —Bir daha yutkundu—. Bugün efendiler bayram... Bayram efendiler bugün...

Adamın adı Bayram Ağa kaldı.

Yine tek parti zamanında biri kürsüye çıkmış,

— Yurttaşlar, altı ok... demiş, durmuş. Arkası yok...

Biriki zorlanmış:

— Altı ok yurttaşlar...

Bakmış olacak gibi değil.

— Yurttaşlar, Allahın izniyle altı oku altmış ok yapacağız, demiş, sürekli alkışlar arasında kürsüden aşağı inmiş.

Kadın milletvekili,

— İlk defa konuşunca böyle oluyor herhalde... demiş.

Evet, böyle olur. İlk kez konuşunca konuşulmaz, son kez konuşulunca susulmaz.

10 Mayıs 1958

DELİFİŞEK BİR SİNEK

Geceleyin çok geç yatmıştım. Nerdeyse gün ağaracaktı. Dokuza, ona değin uyurum diye yattım. Ya bir, ya iki saat uyumuşum. Sinekler bırakmıyor ki uyuyayım. Yarı uyur, yarı uyanık, yüzüme konan sinekler kaçsınlar diye dudaklarımı, kaşımı oynatıyorum. Oraya konan sinek uçuyor, sonra yine gelip konuyor. Uykum kaçacak diye de elimle kovalıyamıyorum. Battaniyeyi kafama çekiyorum. Az sonra bunalıp başımı dışarı çıkarıyorum. Sinek gelip konuyor. Kovalıyorum. Uçuyor. Kulağımda bir vızıltı. Yine gelip yüzüme konuyor. Sinekten korunmak için, elimi kullanmak zorunda kalıyorum. Ama bir elimi şöyle bir sallıyorum. Sineğin kalkışıyla yeniden konuşu arasında kestirmek istiyorum. Uyutmayacaklar. Gözümün bir tekini aralayıp aralayıp sineğe bakıyorum. İki gözümü birden açarsam uykum kaçacak. Uyku sersemliği, dedikleri işte bu. Aklımca kapalı tek gözümle yarı yarıya uyuyacağım.

Gözümün aralığından sineklere bakıyorum. Odada bir sürü sinek var ama, ille de içlerinden biri... Öbür sinekler kanatlarını oynatmak bile istemiyorlar. Mıymıntı mıymıntı geziniyorlar. Arada bir, uçsam mı, uçmasam mı diyerek havalanıyor, yine biyere konuyorlar. Onlardan hiç yakındığım yok. Ama içlerinde bir sinek var, yerinde duramıyor. Burnuma, kulağıma, ağzıma konup beni uyandıran, uyutmıyan da o. İki gözümü de açıp o sineğe bakıyorum. Ne delifişek bir sinek. Hop konuyor, hop havalanıyor. Yerinde duramıyor. Onca sineğin sesi çıkmıyor, onun vızıltısı, cankurtaran düdüğü gibi kulağımda ötüyor .O delifişek sineği, birden neşeli bir köpeğe benzettim. Köpek küçülmüş, küçülmüş, iki de kanat takıp sinek olmuş. Canı oyun istiyor delifişek sineğin. Havaya sıçrayıp zikzaklar çiziyor. Sinek değil bir küçücük tepkili uçak. Yerde mıymıntı mıymıntı dolaşan arkadaşlarının üzerine pike yapıyor. Bana rahat vermediği yetmiyormuş gibi, kendi hallerinde dolaşan öteki uyuşuk sineklere de rahat

vermiyor. Onları da tedirgin ediyor. Yerde duran üç, dört sineğin ortasına bir düşüyor. Onlarla bir altalta, bir üstüste geliyor, sonra onları da zorla havalandırıyor. Havada, kendi yolunda uçanlara çarpıyor. Sonra gelip burnuma konuyor. Ben kovalıyorum. Uçuyor, yine kalktığı yere konuyor. Ben kovalıyorum. Uçuyor, yine kalktığı yere konuyor. Gidip öbür sinekleri de canlandırıyor, kışkırtıyor. «Haydi ne duruyorsunuz, sünepeler?» der gibi bir hali var. Kısacası bir delifişek sinek ortalığı birbirine katıyor. O delifişek sinek olmasa, öbür sinekler beni tedirgin etmeyecekler, ben de pek güzel uyuyacağım.

— Ben sana gösteririm delifişek sinek!

Yerimden fırladım, delifişek sineğin arkasındayım. Çat, pat... Yakalanacak gibi değil. Ama bırakır mıyım! İlle onu ezeceğim. Koş oraya, atla buraya... Cambaz gibi bir sinek. Beni kandırıyor. Biyerde duruyor, duruyor, tam elimi çat diye vururken, vız diye kaçıyor, elimi boşa vuruyorum. Sonunda delifişek sineği ezdim. Yatağa yattım. Uyuyacağım. Ama beni bir düşüncedir aldı. Odanın içinde bunca sinek varken, neden ben bitekine düşman olmuştum? Çünkü o delifişek bir sinekti. Ne bana, ne öteki sineklere rahat veriyordu. Onu ezip rahata kavuştum. Tam dalarken kapı çalındı. Postacı gelmiş.

— Şunu imzala! dediler.

Baktım, bir celp. Yazdığım bir hikâyeden mahkemeye vermişler.

Hay delifişek sinek hay... Ortalığı karıştırır, kimseye rahat vermezsin ha...

11 Eylül 1958

FERFERİK

Ferferik nedir, bilir misiniz? Çok kişi bilmez de.. Bilmeyenler için anlatıyorum. Cıgara paketlerinin içinde, iki cıgara sırasının arasına bir küçük kâğıt vardır. Bu dörtgen biçimi kâğıdı alın. Dar kenarından kâğıdı yuvarlaya yuvarlaya bükün, ama hepsini değil, yarıya kadar. Öbür yarısını da iyice yuvarlaya yuvarlaya bükün ama, ilk yaptığınız ters yönünden. Şimdi elinizde, iki başından iki karşıt yana yuvarlanmış, birbirine bitişik iki küçük boru vardır. İşte buna hapisane dilinde ferferik derler. Hapishaneye girip, daha koğuştaki yatağını bile ısıtmadan çıkanların çoğu bilmez ferferiğin ne olduğunu. Daha büyükçe, daha uzunca kâğıttan da yapılır. Ferferik'in ustaları, meraklıları vardır. Kimi eski hükümlüler yıllarca ferferik yapa yapa artık alışmışlardır, ellerine bir kâğıt geçti mi, farkında bile olmadan, parmakları kendiliğinden kâğıdı büke kıvıra hemen ferferik yaparlar. Bu, el alışkanlığıyla olur, farkına varmadan.

Ferferik neye mi yarar? Çok önemli, çok yararlı bişeydir. Bu ferferiği elinizde fırfır döndürürsünüz. İki yuvarlak boru değil mi, bir bu yana sararsınız, bir öbür yana. Bu yandaki sargı boşaldı mı, öbür yandakini döndürürsünüz. Beş, on santim uzunluğundaki kâğıt hiç bitmez. Yuvarlakları, birbirini üstüne sarar, boşaltır, sarar durursunuz. Böylece hapishanede zamanın nasıl geçtiğini anlamazsınız. Öyle ferferik ustaları vardır, ellerinden ferferik hiç düşmez. Konuşurken, dinlerken, anlatırken parmakları ferferiği fırfır çevirir.

Gazetede okuduğum bir haber, bana ferferiği hatırlattı. Gülhane Parkına teleferik yapacaklarmış. Teleferik, ses uyumu bakımından ferferik'e benziyor. Belki ondan hatırladım.

İnsana öyle geliyor ki, bizde adını bilmediğimiz, gizli bir büro var. Bu büronun iş gücü, ne yapalım, ne edelim de şu halkı güldürelim diye düşünmek. Düşünüp düşünüp bir iş atıyorlar ortaya. Gülhane'ye teleferik yapmak kimin aklına gelir? İnsanı güldürmek için değil de ne için yapılır?

Gerekçesi de var. Brüksel sergisinde teleferik varmış. Eh Brüksel sergisinde olsun da Gülhane'de neden olmasın? Biz de Gülhane'de bir sanayi sergisi açacakmışız. Bu sergide teleferik yapılacak. Aman sanayi sergisine teleferik yaparlarken yerli ürünlerimizden

şimşir tarakla, leğen örtüsünü, bir de memişhane ibriğini sakın unutmasınlar.

Gülhane Parkında teleferik bizim neyimize? Orası Brüksel... Eloğlu arabadan, otomobilden, uçaktan, herfürlü taşıttan gık demiş de, bir de şu havada telle asılı arabaya binelim, değişiklik olsun diye düşünmüş. Peki, bize ne oluyor? Başımızda bir fesleğenimiz eksik. Teleferik'i yapacaksak, Gülhane Parkında değil, Haliç'in üstüne, Boğaz'ın üstüne yapalım da bir işe yarasın. Hem kuzum, biz teleferiki nasıl yapacağız? Tünelin kayışı eskiyor da,

— Yetiş ya Amerikalı! Tez bize kayış gönder! diye barbar bağırıyoruz.

Gazetedeki haberin sonu, başından daha eğlenceli, daha gülünçlü. Haberin sonu şöyle: «Halen teleferiğin en önemli maddesi olan çelik tel halatın nereden sağlanacağı bilinmemektedir.»

Gelin de gülmeyin. Teleferik yapacağız ama teli yok.

Adam hiç olmazsa bir nal bulmuş da,

— Eh, demiş, şimdi iş üç nalla bir ata kaldı.

Bizim tek nalı bulduğumuz da yok. Helva yapacağız ama, ne unumuz, ne yağımız, ne şekerimiz var!

Gülhane Parkındaki sanayi sergisinde teleferik yapacaklarına ferferik yapsınlar. Hiç olmazsa yapması kolay, tel-mel istemez. Biz de ferferikleri fırfır çevirir de sanımız sıkılmaz. Yakışanı da budur; teleferik değil, ferferik istiyoruz.

1958

YA BU BATAKLIK...

İstanbul'da bir Vatan Caddesi... Vatan Caddesinde bir çukur. Bu çukurda yağmur suları birikintisi. Vatan Caddesinde bataklık..

İstanbul'da yaz sıcağı... Bataklıkta yüzen çocuklar. Bunlardan üçü yüzerken, bataklığa saplanıp çırpına çırpına boğuldular. Üçü de küçük öğrenci. Biri oniki yaşında Yüksel, biri kardeşi sekizinde Hüseyin, öbürü dokuzunda Ayhan...

Bataklıkta çocuklar boğulur. Bataklığa gece yolcular düşebilir. Bataklıkta sivrisinek ürer, sıtma olur. Bataklıkta pislik olur, kurbağa olur. Bataklık kokar.

*

İstanbul Belediyesi çok çalışıyor. Yeşil elbiseli belediyeciler kol geziyor İstanbul sokaklarında. Köşe başlarında sipere girip, yere tükürenleri avlıyorlar.

Yerlere tükürenler, yurttaşlarının sağlığını düşünmeyenlerdir. Yere tüküren medenî insan değildir. Yeşil elbiseliler, yere tükürenlerden para cezası alıyorlar. Paraları yoksa, karakola götürüyorlar. Karakoldan, oturduğu yerin karakoluna. Suçlu «ikametgâh»a bağlanıyor. Parası varsa öder kurtulur. Yoksa eşyası haczedilir, kurtulur. Eşyası da yoksa, hapse atılır, kurtulur.

İstanbul'u tertemiz tutmak isteyen Belediyeyi ne denli övsek azdır. Ama... Ya Vatan Caddesindeki bataklık! Ya o bataklıkta boğulan üç çocuk...

*

Belediye'nin yeşil elbiselilerinin eli her yere yetişir. Bir bakarsınız o el, bileti yere atan tramvay yolcusunun yakasındadır. Yolcu,

— Bir daha yapmam, diyor.

Belediye Başkanı, yeşil elbiselilere, kursu bitirdikleri gün emir vermişti:

— Bir daha yapmam, diyenleri dinlemiyeceksiniz.

Dinlemiyorlar. Para cezası... Para yoksa karakola, karakoldan karakola. Parası varsa kurtulur. Yoksa eşyası haczedilir, kurtulur. Eşyası yoksa hapse girer, kurtulur.

Sokaklarımızı, evlerimiz gibi tertemiz tutmak zorundayız. Şehrimizin sokakları pırıl pırıl olacak. Belediye'mizin çalışmasını ne denli övsek azdır. Ama... Ya Vatan Caddesindeki bataklık! Ya o bataklıkta...

*

Yeşil elbiseliler canla başla çalışıyorlar.

— Kibrit çöpünü neden yere attın?

— Ya ne yapacaktım? Çöp kutusu yok ki..

— Ne yaparsan yap.

Para cezası, karakol, haciz hapis... İyi yapıyor Belediye. Yere kibrit çöpü atmanın ne olduğunu öğrensinler. Çalışkan Belediye'mizi kutlamak da bize düşer. Ama... Ya Vatan Caddesindeki bataklık, ya o bataklıkta...

*

Peki, bu izmariti yere atmayayım da ne yapayım? Havaya mı atayım, yutayım mı?

— Yut, yutma, orası bizi ilgilendirmez.

Ceza, para, karakol, haciz, hapis... Belediyemizin imrenilecek bir çalışması var. Sağ olsun, varolsun Belediye'miz. Ama... Ya Vatan Caddesindeki bataklık. Ya o bataklıkta boğulan üç çocuk... Biri oniki, biri dokuz, biri sekiz yaşında...

Sokaklarımız tertemiz olacak, pırıl pırıl.

Belediyemiz iyi çalışıyor. Ama... Ya Vatan Caddesindeki bataklık, ya o bataklıkta boğulan üç çocuk!..

14 Mayıs 1958

TARİHİ FİLM

Bir varmış, bir yokmuş, ha varmış ha yokmuş, ne varmış, ne yokmuş... Çook eskiden, az yeniden, Çin'den ötede, maçin'den ırakta, Hint'ten uzakta bir zamanlar ülkenin birinde bir pâdişah varmış. Saray Nâzırı bigün pâdişaha gidip, şöyle demiş:

— Efendimiz, verdiğiniz fırıldakların hepsini dağıttık. Yine de mırıldananlar var.

Pâdişah buyurmuş:

— Stadyomların sayısını arttırın. Daha büyük stadyomlar yaptırın. Maçlara hız verin!

Gel zaman git zaman Saray Nâzırı pâdişaha yine gitmiş:

— Efendimiz, yeni fırıldakları dağıttık. Yine de mırın kırın edenler oluyor.

Pâdişah buyurmuş:

— Yarın bir nutuk söyliyeceğimi bildirin!

Gel zaman git zaman, Saray Nâzırı bigün yine huzuruna varmış:

— Efendimiz, yeni fırıldaklarınızın da hepsini dağıttık. Yine de mızıldananlar var.

Pâdişah buyurmuş:

— Güreş müsabakaları düzenleyin!

Gel zaman git zaman, Saray Nâzırı yine pâdişaha gitmiş:

— Efendimiz, fırıldakların hepsini dağıttık. Ama yine söylenip duruyorlar.

Pâdişah buyurmuş:

— Davullar, zurnalar çalınsın. Eski günler canlandırılsın. Atalarımızın ne işler başardıkları anlatılsın...

Gel zaman git zaman, Saray Nâzırı yine Pâdişah'a gitmiş:

— Efendimiz, bütün fırıldaklar verildi. Yine de dırıltılar var...

Pâdişah buyurmuş:

— Kurbanlar kesilsin. Koyunlar, koçlar, danalar, boğalar, düveler kurban edilsin!.

Gel zaman git zaman, Saray Nâzırı yine huzura varmış:

— Efendim, fırıldaklar dağıtıldı. Yine de dırlananlar var.

Pâdişah buyurmuş:

— !.....

Az gitmişler, uz gitmişler, dere tepe düz gitmişler, mevlitten, iftardan geçmişler, duâdan, kurbandan yürümüşler, türbeden, yatırdan dolanmışlar, bir de dönüp arkalarına bakmışlar ki... Ne baksınlar!.. üüüü... Dev adımlarıyle koşa koşa, yuvarlak dünyayı fırdönüp, yine kendi gerilerine düşmemişler mi!.. Gökten inmiş üç elma. Ne sana, ne bana...

11 Mart 1959

BALO GAZETESİ İÇİN YAZI

— Basın balosu...

Denilince, ilkin bir şaşırdım. Balo gazetesine ben ne yazabilirim? Hiç... Bu konuda hiçbir bilgim yok.

Sonra kendikendime şöyle konuştum:

— Efendi, sen balo nedir, bilir misin?

— Bilmem.

— Balo gördün mü?

— Eeeeh, kıyısından.

— Baloya hiç gittin mi?

— Eeeeh, ucundan...

Ondan sonra yine kendikendime şöyle dedim:

— Daha ne duruyorsun? Hemen kaleme sarıl, bir balo yazısı döktür.

Gerçekten de böyledir. İnsanlar, bildikleri konular üzerinde kolay kolay konuşamaz, kolay kolay yazamazlar. Ama insan bilmediği bir konu oldu mu, onun üstüne aylarca laklak edebilir, kitaplar dolusu yazabilir. Şimdi biri gelip de bana kanser üstüne yazar mısın? dese,

— Kaç cilt olsun? diye sorarım.

Ama kanser uzmanı bir hekim, bir karışlık yazı için,

— İki, üç gün sonra yaazrım, der.

Şu politikacılara baksanıza kuzum. Bir kere,

— Sayın vatandaşlaaar!.. diye ağızlarını açtılar mı, artık ne istersiniz, iktisat mı, maliye mi, eğitim mi, spor mu, dış politika mı, ısırgan otumu, nane, maydanoz mu, yoksa hula-hup mu?.. Solukları kesilene dek konuşurlar. Oysa şu saatlerce konuştuklarından bir kıpılık bilgileri olsaydı, ağızlarını açabilirler miydi? Yeryüzünde bilgisizlik gibi rahatlık var mı!

Ben bikez bile basın balosuna gitmedim. Nasıl yerdir, orda ne edilir, ne işlenilir, bilmem. Onun için size aylarca Basın Balosu üstüne bilgi verebilirim. Bütün zorluk nerdedir, bilir misiniz; bikez ortaya çıkıp,

— Sayın yurttaşlaaaar!.. diye söze başlıyabilmekte. İnsan «sayın yurttaşlar!» diye ağzını bir açtı mı, ondan sonra kim susturabilir!

— Sayın yurttaşlaaar!.. Basın balosu demeek... Eveeet... çünkü biiz... bu balodaaa... şunu arzetmek isterim kiii...

Bundan gerisi, sesi biraz titretip, biraz toklaştırmaya kalır.

Cins bir nutukçu dilerse,

— Basın balosuuu!..

Derken sesini öyle bir titretir, alçaltır yükseltir ki, bütün dinliyenleri hüngür hüngür ağlatabilir. Yine dilerse,

— Ba-sın ba-lo-su... der, herkesi güldürebilir.

Bütün hüner söylenilen sözde, sözün anlamında değil, sesin titreşim ayarındadır.

Ben de size hiç bilmediğim basın balosu için kitaplar yaazbilirim. Birinci cilt: Basın balosunun etimolojisi, «Balo», «bal» ve «o» kelimelerinden meydana gelip, eski yunancada «Balos» ve «Osos» köklerinden mürekkep olup Lâtincede «Balum» ve «Olum» diye yer almıştır. Meşhur Perşevelli'nin dediği gibi «Humi huna balumi Oium homi»... Yâni «balo bal gibi bir şeydir».

Geç ikinci cilde: Basın balosunun tarihi... İlk balo, Milâddan önce yedinci yüzyılda Ispartalılarla Niğdeliler arasında cereyan etmiş olup, bu baloda Aslan Yürekli Yaşar, seksen şişe viski içmiştir. Bir kısım tarihçilere göre bu viskiler kaçak Amerikan viskileridir. Yine br kısım tarihçilere, bilhassa Homeros'a göre bunlar viski olmayıp, içine soda karıştırılarak, viski diye yutturulmuş konyaktır. Bizde ilk basın balosu Sultan Deli İbrahim Hazretleri zamanında Aksaray'da icra edilmiştir. Hattâ zamanın âlimi Kenan Kenar hazretleri «Allo-allo fî el-lezzet-i balo» isimli eserinde, bu basın balosunda 200 şehzâdenin sünnet edilip, 400 gazetecinin saçlarının kesildiğini nakletmektedir.

Üçüncü cilt...

Görüyorsunuz ki, Basın balosu üzerinde ciltlerle kitap yazabilirim, aylarca konuşabilirim. Çünkü bu konuda hiçbişey bilmiyorum. Birçok politikacının, profesörün, pek çok yazarın yaptığı da bundan başka bişey degildir.

Hadi hadi, en iyisi ben susayım da, siz de güzel güzel ağzınızın tadıyle eğlenin. Beni zorla bilgin, basın balosu uzmanı mı yapacaksınız?

DEVENİN BAŞI

«Devenin Başı» üzerine bir konuşma :

«İşbu konuşma yüksek sesle okunacaktır.»

— Pek muhterem büyüklerimiz ve çok saygı değer misafirlerimiz ve pek sayın davetlilerimiz! Yüksek huzurlarınızda saygı ile eğilirken, âciz varlığıma lütfen değer vererek yapacağım bu kıymetsiz ve nâçiz konferansımı dinlemek zahmetine katlanarak, buraya kadar teşrifiniz dolayısiyla sizlere karşı duyduğum minnet ve şükran hislerimi arzederken bilhassa şu noktayı ehemmiyetle tebarüz ettirmek isterim ki, bendenize bahşetmiş olduğunuz şeref sonsuz olup, kalbimin en derinliklerinde duyduğum bu şerefi, hayatımın en kıymetli bir hâtırası olarak ebediyete kadar saklayacak ve... Eeee... saklıyacak ve bu hâtırayı ebediyyen minnetle yâd ederken, siz sayın büyüklerimin ve pek kıymetli arkadaşlarımın... eeee... bundan sonra da yüksek itimadlarına mazhar ve teveccühlerinize lâyık ve âlicenap iltifatlarına nâil olabilmek için hiçbir fedakârlıktan asla çekinmeyeceğimi arzeder eeee... ve hepinizi saygı ile selâmlarken... ee... cümlenize hoş geldiniz derim.

Söze başlamadan evvel, bilhassa şu noktayı arzetmek isterim ki bendenize yüksek huzurlarınızda böyle bir konferans vermek şerefini bahş eden pek muhterem reisimiz Abşürtıp Beyefendinin ve pek muhterem refikaları Hanımefendinin ve yine pek muhterem kerimeleri hanımefendinin ve hemşirelerinin ve vâlide-i muhteremlerinin ve salihat-ı nisvândan Âmine binti Aysel Hanımefendinin ve sahib-i hayr-u hasenatdan muhterem kayınpederleri Zürpüşettin Beyefendinin ve yine bendenize yüksek huzurlarınızda konuşmak fırsatını veren sayın büyüklerimizin eee... yüksek huzurlarında eğilirken, kendilerine nasıl teşekkür edeceğimi bilemediğim gibi kendilerine arz-ı şükrandan ve minnetlerimi beyan ve ifadeden âciz bulunmaktayım.

Bu kısa maruzatımı hulâsatan arz ve beyan ettikten sonra şimdi esas maksadımıza ve konferansımızın mevzuuna gelebiliriz zannındayım.

Efendim... Bu konferansımda sizlere haddim olmayarak, uzun yıllardan beri üzerinde çalışmakta olduğum «Devenin başı» mevzuunda bâzı nâçiz fikirlerimi yüksek müsaadelerinizle beyan ve arz edeceğim.

Efendim, devenin başı, hepimizin bildiği gibi devenin başı olup, hiçbir zaman balık başına, sovan başına, iş başına, hamal başına ve bilumum diğer başlara benzemez.

Devenin başı, öyle bir bastır ki, devesine göre değişir. Eveleme develeme, devekuşu geveleme, tâûzîî, tûûûûzî devecinin kızı. Ne zaman geldin? Akşam geldim. Yazılalım çizilelim, bir tahtaya dizilelim. Ancık boncuk, ıncık cıncık, bir tas dolu cacık, lebbeye a çocuk, sen çık!

2 Şubat 1959

MAKİNALAR KANDIRILMAZ

İnsandır dayanır. İnsandır, çeker. İnsandır, katlanır.

Makina dayanmaz, makina çekmez, makina katlanmaz.

İnsandır, inanır. İnsandır aldanır. İnsandır, kanar.

Makina inanmaz, makina aldanmaz, makina kanmaz.

İnsanları toplarsın,

— Sayın yurttaşlarım! dersin, yakında refaha kavuşacaksınız. Biraz daha dişinizi sıkın. Sıkın dişinizi! Sıkın... Sıkın ha sıkın! Az daha sıkın!

İnsandır bu, dişini sıkar. Sıkmayıp da neylesin? Dişini sıkar da sıkar.

İnsanları toplarsın,

— Sayın yurttaşlarım, dersin, yakında bolluk olacak. Yediğiniz önünüzde, yemediğiniz ardınızda... Biraz daha kemerleri sıkın, sıkın kemerleri! Sıkın... Sıkın ha sıkın! Az daha sıkın!

İnsandır bu, kemeri sıkar. Sıkmayıp da neylesin? Ağlasın gözden mi olsun, dövünüp dizden mi olsun? İnsan bu, kemeri sıkar. Bir de-

lik, iki delik, üç delik, beş delik... K emerde delik kalmaz. Kemere yeni delik açar, sıkar ha sıkar.

İnsanları toplarsın,

— Sayın yurttaşlarım, dersin, yakında neler olacak, neler. Bir umudumuz şu karlı dağın ardında. Biraz daha bekleyin! Çok beklediniz, az daha bekleyin! Bekleyin ha bekleyin...

İnsandır bu, bekler. Beklemeyin n'etsin, neylesin? Bekler ha bekler...

İnsanları toplarsın,

— Sayın yurttaşlarım, dersin, çok yakında bir kalkınacağız ki, kuşlar, balıklar bile şaşıp şaşıp kalacak. Hele bir bahar gelsin de yoncalar bitsin, siz o zaman görün. Biraz dayanın. Bunca dayandınız, az daha dayanın. Dayan ha dayan!..

İnsandır bu, dayanır. Dayanmayıp da n'etsin, n'işlesin? Dayan dişlerim dayan, dayan gözlerim dayan! Dayan ellerim, kollarım, dayan bacaklarım, dayan!

İnsandır bu dayanır, inanır, katlanır, çeker, aldanır.

*

Biz makinaları da kendimiz gibi insan sanıp, onları da dayanır, çeker, katlanır, kanar sanıyoruz. Makinalar insan değildir. Makinalar dayanmaz, çekmez, kanmaz.

Biz makinaları da karşımıza alıp,

— Sayın makinalar, diyoruz, biliyoruz eskidiniz, çok eskidiniz. Hurda oldunuz, kullanılmaz oldunuz, köhnediniz. Ama yakında onaracağız, yeniliyeceğiz. Olmazsa yerinize yenisini koyup, artık sizi dinlendireceğiz. Biraz bekle, biraz dayan. Dişlilerini sık! Sık dişlilerini!...

Makina dişlisi, insan dişi değildir; gereğinden çok sıkılmaz, dayanmaz.

Biz makinalara,

— Sayın makinalar, diyoruz, şu volan kayışını biraz daha sık da dayan! Sık volanı!

Makinanın volan kayışı, insan kemeri değildir, gereğinden çok sıkılmaz. Sıkılırsa kopar.

Makinaları, kendimiz gibi insan sanıyoruz. İnsanlar gibi dayanır, inanır, aldanır, bekler, çeker, katlanır sanıyoruz.

Şu otobüslere bakın, şu vapurlara, gemilere, şu uçaklara, şu trenlere, tünele, şu tramvaylara bakın! Hepsinin her makina parçası,

— Öl-düm, bit-tim, kur-tu-la-maadım!.. Öl-düm, bit-tim kur-tu-la-ma-dım!.. diye inim inim inliyor.

Ama biz yine,

— Sayın makinalar, az daha bekleyin. Biraz daha dayanın. Dişinizi sıkın, volan kayışınızı sıkın. Bakın, neler olacak, neler... diye makinaları kandırmaya, aldatmaya çalışıyoruz. Makinalar aldanmaz, makinalar kanmaz, makinalar insan değil.

Sonra bir vapur batıyor, bir tünel arabası kayışından çıkıyor, bir otobüs devriliyor, bir tren yuvarlanıyor. Ve biz şaşıp şaşıp, ağzımız açık kalıyoruz. Sonra birbirimize soruyoruz:

— Affedersiniz, sorumluyu gördünüz mü?

— Sorumlu nerde oturuyor, biliyor musunuz?

— Buralarda bildiğiniz, tanıdığınız, etine dolgun, hamarat, ucuz bir sorumlu var mı?

Geçen gün bindiğimiz zavallı vapur Köprüye yanaşırken Azrail yoklamış gibi zangır zangır öyle bir zangırdamaya başladı, az kalsın her çivisi, her vidası denize dökülüp, vapur ortadan yok olacaktı. İskeleden halatları atıp bağladılar da zavallı vapurun zangırtısını zor durdurdular.

Otobüsler çiftetelli oynar gibi göbek atar. Vapurlar zangırdar, trenler dingirder, uçaklar fingirder.

Haydi biz, insan olmuşuz bir kere diye çekiyoruz. Ya bu zavallı makinaların elimizden çektikleri nedir?

Baylar, sayın baylar, pek sayın baylar! Makinalar insan değildir. Makinalar kanmaz, aldanmaz, çekmez, beklemez, katlanmaz. Biz başka... Biz insanız.

24 Şubat 1959

ALLASMARLADIK

Sevgili okurlarım,

Tam on ay oldu, her sabah bu çerçeve içinde karşınıza çıkıyorum. Şimdi sizlere, Allasmarladık, demeye geldim.

Bu on ay içinde çizmeden yukarı çıkmamaya, bilgiçlik taslamamaya uğraştım. Elimden geldiğince size yararlı olmak isterken günlük yaşayışınıza mizahın rengini, tadını katmaya çalıştım. Yapmak istediklerimi ne denli yapabildiğimi bilemiyorum.

Karşınıza savruk kılıkta çıktığım oldu. Böyle günlerde üzüntü duydum. Ben de yazılarıma her kelimeyi seçerken bir kuyumcu titizliğiyle çalışmak, karşınıza daha bir derli toplu çıkmak isterim. Ama olmuyor. Çok, çok çalışmak zorunluğu isteğimce titizliğe ve özene elvermiyor. Eksiklerimi, yanlışlarımı bağışlıyacağınıza güveniyorum.

Sert yazdığım, çok alaylı yazdığım günler olduysa, bunu duyduğum acının etkisiyle yaptım.

Size, bir mizahçının iç dünyasını gösteren bir fıkra anlatacağım.

Bir sinir hekimine bir hasta gelir,

— Doktor, der, hayattan hiç tad alamıyorum. Açlarla açım, acılılarla acılıyım. Çıplaklarla birlikte ben de üşüyorum. Her suçda kendimi de suçlu buluyorum. Gittikçe omuzlarıma ağırlık basıyor, bu yükün altında eziliyorum. Artık gülmesini unuttum.

Doktor, hastanın omuzundan tutar, onu pencerenin önüne getirir, perdeyi aralar. Parmağıyla karşı duvardaki afişi gösterir. Bu afişte bir palyaçonun ilânı vardır. Doktor,

— Şu palyaçoyu görüyor musun? der. Her gece bu palyaçoyu görmeye git. Onu seyrettikten sonra, bütün dertlerini unutursun. Yaşamanın tadını almaya başlarsın. Bol bol gülersin...

Hasta başını eğer,

— Doktor, der, işte o palyaço benim!

Mizahçılar, çevrelerinde duydukları acıları, kendilerinde süzüp, özümseyip yine çevrelerine kahkaha olarak dağıtan kişilerdir.

Sevgili okurlarım, bu on ayda az gittik, uz gittik, dere tepe düz gittik. Bir de arkamıza baktık ki...

Yine bigün buluşmak umuduyla hepinize, Allasmarladık, derim.

ESAT ADİL

Her ölenimizle bir parça da biz ölüyoruz. Ama bu ölüm, onu sevenleri bir parça değil, çok, pek çok öldürdü. Hiçbir zaman ölümü, böylesine yanı başımda, hayır, yanı başımda değil, içimde, ta içimde duymadım. Soğuk kıskaç gibi bir el yüreğimi sıkıyor.

Bir kuş düşünün, havası yok... Rüzgârı yok... Bir balık düşünün, susuz, denizsiz... İşte Esat Adil, aramızda böyle yaşadı, böyle göçüp gitti. Biyandan kendi denizi, kendi havasını yapmaya çalışmıştı.

Kısacık ellidört yılın içine, çok iş sıkıştırdı. Kısa, ama dolu dolu, yoğun yaşadı; buna da yaşamak denirse... Biz bugün toprağa yorgun bir düşünen kişi bıraktık. Yorulmuş, havasız yerde kanat çırpmaktan, susuz yerde yüzmekten yorulmuş, bitmiş bir ellidört yılı toprağa verdik.

Dert diye ne bilirsek, bir kişi nicesini çekebilirse hepsini çekti, hepsine dayandı. Evcek, arkadaşçak, yoksullukça, hepsini çekti, hem de efendicesine, hiç dışa vurup yakınmadan, hiç sesini çıkarmadan... Onun çektiklerinin bitekini çekene, dayanana, yiğit denir. Bütün bunlara, yurdunu, halkını çok sevdiği için katlandı. Bir çoklarının düşlerini dolduran, erişilmez sandıkları yere, Esat Adil çok kolaylıkla erişebilirdi. Ama o ellidört yıl, boyun eğmeden, bildiği yolda yürüyerek yaşadı. Almadı, hep verdi; nesi varsa verdi.

Esat Adil, yanlış anlaşıldı demiyeceğim, zorla yanlış anlatılmak istendi. İğrenç, pis,

değersiz anlamdaki politikanın bitirdiği, öğüttüğü, yazık ettiği bir kişidir. En korkunç, en iğrenç iftiralara uğradığı zaman, hergün sırtı sıra onbeş-onsekiz saat çalışarak, domates ekmekle, şarapla geçen günleri ben bilirim. Bütün bunları, Türk halkının yarına güveni, daha mutlu yaşayabilmesi için yaptı.

D.P. muhalefetinin, C.H.P. iktidarından istediği her ne varsa, onları ilk söyleyen, ilk yazan Esat Adil'dir. Gazeteler ortada, bugünkü muhalefet, demokrasi adına her ne istiyorsa, onların ilk savaşçısı da Esat Adil olmuştur.

Dostları bilir, Esat Adil çok dalgındı. Gideceği yeri bulamaz, başka yere giderdi. Verdiği randevuları unuturdu. Artık son dalgınlığını yaptı, aradığı yeri yine bulamadı, yanlışlıkla toprağa gitti, dostlarına verdiği sözü de unuttu.

Yurtsever, ülkücü Esat Adil, gelecek mutlu yarınlar için çalıştı. Biz de hergün daha mutlu, daha güvenli yarının umudu içindeyiz.

23 Eylül 1958

YUVARLANIP GİDİYORUZ İŞTE...

Yıl 1867... Abdülâziz pâdişahtır. Şemi Bey adında çok yaşlı bir adamla, onaltı yaşındaki oğlu Mümtaz, Babıâli yokuşundan aşağı iniyorlar.

Yokuştan yukarıya doğru Bâki Bey adında tığ gibi bir genç çıkıyor. Bâki Bey jön Türklerdendir, istibdada karşı savaşmak için iki-üç gün sonra Avrupa'ya kaçacaktır.

Bâki Bey, baba dostu olan Şemi Bey ve oğlu Mümtaz'la karşılaşır. Şemi Bey'in elini öper,

— Nasılsınız efendim? der.

İhtiyar Şemi Bey şu cevabı verir:

— Eh... hamdolsun... Şöyle böyle... Duâcıyız... İyilik sağlık... İyi diyelim de iyi olalım. Şükür, iyiyiz. Yuvarlanıp gidiyoruz işte...

*

Yıl 1908... Abdülhamid pâdişahtır. Bir zamanın jön Türk'ü Bâki Bey çok yaşlanmıştır. Yanında oğlu Rasim'le Bâbıâli yokuşundan aşağı iniyor.

Şemi Bey ölmüştür. Oğlu Mümtaz Bey, Abdülhamid istibdadına karşı savaşan tığ gibi bir delikanlıdır, Bâki Bey'le karşılaşır.

— Nasılsınız efendim? der.

İhtiyar Bâki Bey şu cevabı verir:

— Eh hamdolsun... Şöyle böyle... Duâcıyız... İyi olur inşallah... İyilik sağlık... İyi diyelim de iyi olsun. Şükür, iyiyiz. Yuvarlanıp gidiyoruz işte...

*

Yıl 1917... İttihad ve Terakki Fırkası iktidardadır. Mümtaz Bey, erken çökmüştür. Yanında oğlu Tahsin'le Babıâli yokuşundan aşağı iniyor.

Bâki Bey ölmüştür. Tığ gibi bir delikanlı olan oğlu Rasim Bey, Babıâli yokuşundan çıkarken, Mümtaz Bey'i görür, elini öper,

— Nasılsınız efendim? diye sorar.

Mümtaz Bey şu cevabı verir:

— Eh... Hamdolsun... Şöyle böyle... Duâcıyız... İyi diyelim de iyi olalım. Şükürler olsun... İyi olur inşallah... Yuvarlanıp gidiyoruz işte...

*

Yıl 1930... Halk Fırkası iktidardadır. Rasim Bey yaşlanmıştır. Yanında oğlu Cemil'le, Babıâli yokuşundan aşağı doğru iniyor.

Mümtaz Bey ölmüştür. Oğlu Tahsin Bey Serbest Fırka'dan ateşli bir muhalif tığ gibi bir delikanlıdır. Tahsin Bey, Babıâli yokuşundan çıkarken karşılaştığı Rasim Bey'in elini öper,

— Nasılsınız efendim? der.

Rasim Bey, şu cevabı verir:

— Eh... Şöyle böyle... Hamdolsun, iyilik sağlık... Duâcıyız... Buna da şükürler olsun... İyi olur inşallah... Yuvarlanıp gidiyoruz işte...

*

Yıl 1946... Halk Partisi iktidardadır. Tahsin Bey yaşlanmıştır. Yanında oğlu Metin'le, Babıâli yokuşundan aşağı doğru iniyorlar. Rasim Bey ölmüştür. Oğlu Cemil tığ gibi delikanlıdır. Ateşli bir muhalif ve Demokrat Partilidir.

Babıâli yokuşundan çıkarken Tahsin Bey'i görür, elini öper,

— Nasılsınız efendim? diye sorar.

Tahsin Bey şu cevabı verir:

— Eh... Şöyle böyle... Hamdolsun... Duâcıyız... İyilik sağlık... Buna da şükürler olsun... İyi diyelim de iyi olalım... İyi olur inşallah... Yuvarlanıp gidiyoruz işte...

*

Yıl 1958... Demokrat Parti iktidardadır. Cemil Bey erken çökmüştür. Yanında oğlu, Babıâli yokuşundan aşağı doğru iniyor.

Tahsin Bey ölmüştür. Oğlu Metin tığ gibi delikanlıdır, ateşli muhaliftir. Babıâli yokuşundan çıkarken Cemil Bey'i görür, elini öper,

— Nasılsınız efendim? diye sorar.

Cemil Bey şu cevabı verir:

— Eh... Şöyle böyle... Hamdolsun... İyi olur inşallah... İyilik sağlık... Buna da şükürler olsun... Muâcıyız... İyi diyelim de iyi olalım... Yuvarlanıp gidiyoruz işte...

28 Haziran 1958

HA YAVRUM HA...

— Sınıfının birincisidir bey amcası... dediler.

— Oh oh, maşallah. Pek sevindim... dedim.

Terbiyeli, uslu, tertemiz bir çocuktu. Ortanın üçünde olduğuna göre 15-16 yaşlarında olmalıydı. Her ders yılı iftihar listesine geçermiş. Hep sınıfının birincisiymiş.

— Bişeyler sorun bey amcası, dediler.

Çocuğu mu sınayacaklar, beni mi, bilmem. Şu yeryüzünde çok uygunsuz kişiler vardır. Çocuğa herkesin içinde sorular soracağım. O da şakır şakır soruları yanıtlayacak. Analar, babalar, amcalar, dayılar, teyzeler de sevinecek.

— Ne sorsam bilir besbelli. Gözlerinden zekâ çakıyor maşallah... diye geçiştirmek istedim.

— Yok yok, sorun rica ederiz... diye üsteldiler.

Hay Allah... Ne sorsam? Ya çocuk bilemezse, ben ondan çok utanacağım. Hiç olmazsa tarihten kolay bişey sorayım, dedim.

— Malazgirt Savaşı kimler arasında oldu?

— Efendim?

— Malazgirt mi?

— Hadi başka sorayım. İstanbul'un...

Çocuk,

— Efendim, dedi, bu sene bize tarih öğretmeni gelmedi. Sene başında birkaç ders geldi. Sonra istifa etti.

— Yerine başkası gelmedi mi?

— Hayır...

— Peki, tarih dersleri?

— Boş geçti.

Annesi,

— Başka dersten sorun amcası, dedi.

Çocuk kızardı. Ben terledim.

— Fisagor dâvasını tabiî biliyorsunuz?

— Ne dâvası?

— Fisagor.

— Ne zaman oldu efendim? Çok mu eskiden? Ben kaçakçı Ruben Asa'nın dâvasını biliyorum.

— Fisagor dâvası geometride geçer.

— Aaa... Biz bu sene geometri okumadık.

— Neden?

— Öğretmenimizi başka yere tayin ettiler.

— Yerine?

— Birisi geldi ama, öğretmen değilmiş. Asıl işi eczacı mı ne... O da derse gelmezdi.

Babası,

— Bey amcası başka dersten sorun, dedi.

— Ben de çocuğa bişey sorayım da bilsin istiyorum. İkimiz de kurtulacağız.

— Avrupa'nın en büyük devleti?

— Coğrafyadan mı?

— Evet...

— Aaaa... Biz Coğrafyayı az okuduk. Önce öğretmen yoktu. Senenin sonunda geldi.

Bir yaşlı kadın,

— Bey amcası başka bişey sorun, dedi.

— Tevfik Fikret'i biliyor musun yavrum?

— Büyük Fikret mi, Küçük Fikret mi? Hani Fenerbahçeli...

— Şair Fikret...

— Aaa... Biz Türkçe okumadık ki... Öğretmenimiz gebeydi, ikiz doğurdu.

— Dersler?

— Boş geçti efendim.

*

Öğrenci yavrularımızın durumu nedir, biliyor musunuz? İşte ders yılı sonu geldi. Okullarda başarı yüzde 3-5 diye, yine her yılki gibi gürültüler kopar. Herkes birine suçu yükler. Başarı orantısı düştükçe, her Eğitim Bakanı, çocuklara sınıf geçmeleri için yeni kolaylıklar çıkarır.

Bütünleme, borçlu geçme, taksitli geçme, iki sınav, olmadı üç sınav, veresiye geçme, dışardan sınava girme...

Bütün bu kolaylıklar yetmezmiş gibi geçen yıl postadan imtihan soruları çalınmıştı. Bu yıl soru hırsızlığına karşı Bakanlığın aldığı tedbiri biliyor musunuz:

«İmtihan sorularını okullar hazırlıyacak.»

Yine de sınıf geçme orantısının yüksek olacağını sanmıyorum. Memlekete çok da okuryazar gerekli: Onun için en iyisi «soruları öğrenciler kendileri hazırlıyacak, öğretmenler de cevap verecek» deyip işin içinden çıkmalı. Bunca fabrika yapmışken, arada bir de okur yazar fabrikası yapmış oluruz.

17 Mayıs 1953

NE VERİRSENİZ VERİN

Pazarlık etmek bizim eski huyumuz. Ama şimdiki paazrlık eski pazarlıklara hiç benzemiyor. Günümüzün değişen şartlarına göre yaşayışımız, huylarımız da değişiyor. Bir eski pazarlıkla, yeni pazarlık arasındaki ayrımı anlatmak istiyorum. Diyelim evinizi badana ettireceksiniz. Badanacıya soruyorsunuz:

— Kaça yapacaksın?

— Metrekaresi yirmi kuruş...

Badanacı ister yirmi kuruş desin, ister ikiyüz kuruş desin, siz badana fiyatını bilin, bilmeyin, eski pazarlığa göre hemen ağzınızı bir karış açıp,

— Çok değil efendim, az bile.

Bozacının tanıdığı ayrancı. Hemen bir yalancı tanık göstereceksiniz:

— Fasih Beyler, beş kuruştan yaptırmışlar. Nah şurda, inanmazsan, git sor!

— İmkânsız...

— Aaa... yalan mı söylüyorum sana?

— Estağfurullah, yalan değil yanlış. Badanadan badanaya fark var.

Pazarlığın klâsik numaraları vardır.

— Haydi bir kere müşteri olalım da, gelecek sefere daha çok kazanırsın...

Hoca takımının numarası da şuydu:

— Kiminin parası, kiminin duâsı...

Bugünkü pazarlık büsbütün başka. Bir arkadaşım, iki katlı ev yaptırmış. Evin içini badana ettirecek. Badanacıyla pazarlık ederken ben de yanındayım.

— Kaça yapacaksınız?

— Valla Beyefendi, ne diyeyim, biliyorsunuz, şimdi fırça bulunmuyor. Eskiden yüzelli kuruşa aldığımız fırçalar, şimdi yüzelli lira versen yok. Onbeş liraya fırça alıyoruz, duvara iki sürttün mü, kılları dökülüyor.

— Bırak şimdi hikâyeyi de kaça yapacaksın, onu söyle!.. İki liraya mı?

— Valla Beyim, fırça yok. Nerde eski fırça kılları... Şimdikiler dökülüyor.

— Yahu, bırak fırça kılını, kaça yapacaksın? Üç liraya mı?

— Yerli badanalar berbet... Kireç dersen ateş pahası. Bir teneke kireç alıyorsun, yarısı kül... Amerikan badanası var ama karaborsa. Bu zamanda badanacılık...

Badanacı ezber okur gibi, ama hiç durmadan anlatıyor. Arkadaşım sinirden titriyor.

— Yahu lâfı bırak da söyle, kaça olacak? Üç buçuk mu?

— Valla Beyim, teneke var ya boş teneke, içine badana koymak için, eskiden 25 kuruşa alırdık, şimdi iki buçuk lira. O da yok. Badanaya boya koyacaksın. Boya nerde? Karaborsada kutusu...

— Uzun lâfı bırak. Kaça yapacaksın, onu söyle! Dört lira mı?

— Aksaray'dan buraya eskiden 50 kuruşa gelirdik...

— Yahu kaça olacak? Dörtbuçuk mu?..

— Bir haftadır zeytinyağı arıyoruz, yok...

Bakkal yarım kilo size bulayım demiş ama, yedi liradan. Beyim, siz ne diyorsunuz? Evden çıkarıyorlar da üçyüz liraya iki odalı biyer bulamıyoruz. Hem de senelik peşin...

— Sen adamı çatlatırsın... Kısa kes arkadaş, beş liradan mı, altı liradan mı?

— Valla siz bilirsiniz beyfendi, ben pazarlık sevmem. Ne verirseniz verin...

Şimdiki pazarlıklar işte böyle. Şoför böyle yapıyor, terzi böyle yapıyor, hamal böyle yapıyor. Sonunda, boyunları büküp,

— Ne verirseniz verin! diyorlar.

Şimdi herşeyin fiyatı: «Ne verirseniz verin» dir. Verdiğiniz paranın suratınıza atılmasını istemiyorsanız, badanacıya para verirken, kömürden kâğıda kadar yapılan zamları düşünmek zorundasınız.

22 Haziran 1958

KADIN MI BALKON MU?

Çok değer verdiğim bir avukat arkadaşım var. Eskiden çok güzel bir yerdeki bir apartmanın beşinci katında otururdu. Oturduğu katın balkonundan, bütün Marmara, Adalar, Boğaz görünürdü. Hele geceleri gemilerin, karşı kıyıların ışıkları denizde yansırken bu görüntüye doyum olmazdı. Karşınızda ay ışığının titreştiği denizi, Sarayburnu'nu, İstanbul limanını, dokunaklı bir masal gibi seyrederdiniz. O balkonda insan yarım saat dinlense yaaşdığını anlar, günün bütün yorgunluğunu unuturdu.

Arkadaşıma ikide bir,

— Neye evlenmiyorsun? diye sorardım.

O bişey demezdi.

Yine bir akşam, balkonda oturuyor, limandan yükselen gürültüyü, uzaktan yankılanan balıkçı seslerini dinliyorduk. Ben yine ona,

— Neden evlenmiyorsun, hiç anlamıyorum... demiştim.

Bu soruyu çok sormuş olacağım. Arkadaşım,

— Evleneceğim ama, dedi, bu evin balkonu o kadar güzel ki, alacağım kadın bu balkon için mi, yoksa benim için mi evlenecek, onu bitürlü kestiremiyorum.

Arkadaşımın kuşkusu hiç yersiz değil sanırım.

Gel zaman git zaman, ikimizin de yaşamında değişmeler oldu. Arkadaşım yine o apartmanda oturuyor ama, şimdi o balkonlu kattan, en alt kata inmek zorunda kaldı. O zaman evlenmiş olsaydı, karısı balkondan ayrılmağa katlanabilecek miydi, dersiniz.

İzmir'de geçen bir olay, arkadaşımın bu eski sözünü hatırlattı bana.

İzmir'de bir kadın, kocasından boşanmak için mahkemeye gitmiş. Yargıca,

— Kocam para kazanamıyor, bana bakamıyor, en iyisi ayrılmaktır, demiş.

Kocası olan delikanlı da,

— Karımı çok seviyorum. Beni ondan ayırmayın. Bir iş bulup para kazanacağım, diye yargıca yalvarmış.

O sırada dinleyiciler arasında bulunan bir Amerikalı delikanlıya acımış, kendisine beşyüz lira aylıklı bir iş, biraz da avans vermiş. Kadın hemen ayrılmaktan vazgeçmiş. Haberi veren gazete «karıkoca mutluluk içinde kolkola adliyeyi terketmişlerdir» diyor.

Şimdi bu kadının kocasiyle mi, yoksa beşyüz lirayla mı evli olduğunu anlamak zordur. Çevremizdeki evlilere bu açıdan bakalım. Çoğumuz bu kuşkuyu duyarız. Beşyüz lirayla, beşbin lirayla, beşyüzbin lirayla, yakında konacağı büyük bir miras umuduyla, resmî koltuk'la, makam arabasıyla evlenmiş ne kadar çok kadın vardır.

Arkadaşımın, «Alacağım kadının benimle mi, yoksa bu balkonla mı evleneceğini nasıl anlıyayım?» demekte hakkı yok mu?

Yalnız kadınlar mı böyle? Erkekler başka türlü mü sanki! Ne kadar çok koca vardır ki, karılarıyle değil, karılarının balkonuyla, küpeştesiyle, bodoslamasıyle evlenmişlerdir.

Karıkocalar birbirlerine,

— Sen benim neyimle evlendin? diye sorsalar, alınacak cevabın kaçta kaçı doğrudur, dersiniz...

28 Kasım 1958

OBJEKTİF KORKUSU

Objektiften korkmak, genellikle politikacılarda görülen bir ruh hastalığıdır. Bir politikacının kendine göre başarılı olup olmadığını, onun ruh dünyasını anlamak için, bir fotoğraf makinesinin objektifini o politikacının suratına çevirmelidir.

Nasıl barometre basıncı, termometre ısıyı ölçerse, fotoğraf makineleri de, resim çekmek işinden başka, bir de politikacıların ayarını ölçerler. Politikacıların ayarını ölçmede, seçimlerin, oy sandıklarının bile yanıldığı olur, ama fotoğraf objektifi hiç yanılmaz.

Politikacılardaki objektiften korkma hastalığı, hafiften başlayarak gittikçe artar ve hastalık şu altı dönemde ilerler.

Birinci dönem: Hastalığın başlangıcında politikacı, karşısında hep fotoğraf makinesinin bulunmasını ister. Çevresinde ne denli çok fotoğraf makinesi olursa, o denli mutlu olur. Bu dönemde onun en iyi geçindiği insanlar, fotoğrafçılardır, gazetelerin foto muhabirleridir. Hastaların karşısında fotoğraf makinesi olmasa bile, hasta, her an fotoğrafının çekilmesine hazır durumda bekler. Hep resmi birden çekilecekmiş, objektif yüzüne birdenbire çevrilecekmiş gibi pozlar alır. Poz vermeden resminin birden çekilmemesi için hep tetikte durur. Dört bir yanına bakınıp, resmini çeksinler diye durmadan fotoğrafçı arar. Objektifin kendisini biçimsiz bir durumda yakalamaması için boyuna gülümsemektedir. Güldükçe yüzünden güller saçılır, ağzı kulaklarına dek açılır. Evinde, banyoda, yatakta bile bu resimlik güleçliğini yitirmemeye çalışır. Hastalığın bu ilk döneminde politikacı kendini başarılı sanmakta, kendine güvenmektedir.

İkinci dönem: Hastalığın ikinci döneminde politikacıda objektife ilgi büsbütün artar. Fotoğrafçıların, fotoğraf makinelerinin, sinema ve televizyon kameralarının çok olduğu yerlere gitmek için, dayanılmaz istekler duyar. Her gittiği yere, bikaç gazete fotoğrafçısını da birlikte götürmek ister. Bir yurttaşın elini sıkarken, cigarasını yakarken, kahvesini içerken otururken, konuşurken, bir gözü hep fotoğraf makinesindedir. Her ne yaparsa, göz ucuyla fotoğrafçıya bakar. Objektifin yüzüne çevrilmesi, flaşların suratında patlayarak ışıktan gözlerinin kamaşması, hastada mutluluk belirtileri yaratır. Bu dönemde politikacı iyimserdir, yarından çok umutludur.

Üçüncü dönem: Hastalık artık ilerlemiştir. Bu dönemde politikacının objektifle ilişkisi, seks dergileri kapak kızlarınkine benzer. Yani o kızlar gibi, her durumda ve en olmayacak durumlarda ve en uygunsuz durumlarda bile resimlerinin çekilmesi için canatarlar. Düz durur resim çektirirler; yan durur resim çektirirler, önden, arkadan, üstten alttan resim çektirirler, çömelir yatar, oturur kalkar resim çektirirler. Her çekilen resimleri onları daha çok sevindirir. Ama ne denli çok resimleri çekilse yine de yetinmezler. «Bir de şöyle çekseniz...», «Bir de yandan alsaydınız...», «Bir poz arkaadn olsun...», «Önden desmim iyi çıkar...» diye durmadan resim çektirirler. İkidebir fotoğrafçıya sorarlar: «Kürsüde çektiniz mi?», «Mikrofonun önünde çektiniz mi?» Hastalığın bu dönemindeki politikacı, ününün doruğuna yüceldiğine inanmıştır.

Dördüncü dönem: Hastalığın durmadan yükselen grafiği artık düşmeye başlamıştır. Bu dönemde hastalığın belirtisi, objektif görünce poltikacının yüzünün ekşimesidir. Fotoğraf, resim, objektif sözlerini duymaktan bile sinirlenir. Objektifle politikacının arası açılmıştır. Hiç beklemediği bir sıra, birden suratına flaş patlarsa, kendini zorlayarak objektife sırıtmaya çalışır ama, çok zaman sırıtmakta geç kaldığı için resmi asıksuratlı çıkar. Bu dönemde hasta, artık gözleriyle değil de, dişleriyle gülüyordur. Resimlerinin çekilmesini istemez. Objektifi görünce suratı asılır, çenesi kasılır, dişleri sıkılır, gözleri kısılır, kaşları çatılır. Hasta, artık kötümserdir. Gitgide düşmanlarla çevrilmekte olduğuna inanır. Her fotoğraf makinesini makinelitüfek, her objektifi de üstüne çevrilmiş namlu gibi görmeye başlamıştır. Her resmi çekilişte, kurşuna dizildiğini sanır.

Beşinci dönem: Objektifi görünce hastanın ateşi yükselir, hastaad hezeyanlar başlar. Fotoğrafçılara, film ve televizyonculara «Sizden hiç rahat yok mu? Burada da mı karşıma çıktınız? Yine mi siz? Bıktım artık...» diye bağırır. Hastada görme kuruntuları da olur, du-

rup dururken objektifler görmeye başlar. Gerçek yada hayal, ne zaman objektif görse, hemen başını çevirir. Fotoğraf makinesine düşman kesilmiştir; daha doğrusu kendisine düşman olmuştur, kendi resmini görmek istemez, ona bakmaya dayanamaz. Hastalığın bu döneminde politikacıyı artık kurtarma olanağı kalmamış demektir. Çünkü, başkalarının sözlerini dinlemek istemez, yalnız kendi sesini işitir.

Altıncı dönem: Hastalığın en korkunç dönemidir. Vaktinde teşhis ve tedavi edilmeyip son dönemine girmiş kuduz yada tatanozda olduğu gibi, bundan sonra politikacının kurtuluşu yoktur. Hastada fotoğraf korkusu büsbütün artmıştır. Objektifi görünce, eli ayağı titremey başlar, ateşi yükselir, biraz da salyası sızar. Bişeyler söyler yada mırıldanır ama, ne dediğini kendisi de bilmez. Hastalık ilerledikçe, kırmızı bez görmüş boğalar gibi, parçalamak için fotoğraf makinesinin üzerine atılır, fotoğrafçıya saldırır. Fotoğraf makinesini kapabilirse, dişleriyle çiğner, ayaklarının altında çiğneyip eezr, üstünde tepinir. Hastalığın bu döneminde, artık iş işten geçmiş demektir.

Fotoğraf makineleri yalnız resim çekmekle kalmaz, politikacıların ayarını da ölçer. Bir objektifi politikacının yüzüne tutarak, onun davranışından ve tepkisinden, objektif korkusunun hangi döneminde olduğunu anlayabilirsiniz.

22 Mayıs 1974 - (Akbaba)

MUTLU OLMAK İSTER MİSİNİZ?

— Mutlu olmak ister misin?

— Adamı güldürme yahu...

— Vallahi ciddi soruyorum. Mutlu olmak ister misin?

— Kim istemez mutlu olmak... Ama nerdee...

— Ben de senin gibi düşünüyordum ama, artık öğrendim nasıl mutlu olunacağını.

— Kelin merhemi olsa başına sürer, demişler. Nasıl mutlu olunacağını bilsen, önce kendin mutlu olurdun.

— İyi ya işte, ben dün gecedenberi mutluyum. Senin de mutlu olmanı istiyorum.

— Binlerce yıldanberi bunca filozof, bunca bilgin, insanları mutlu etmeye çalışmışlar, başaramamışlar da, mutluluğun reçetesini bulmak sana mı kaldı?

— Ne sandın? Çok şükür, ölmeden önce, mutluluğun sırrını buldum.

— Neymiş, peki?..

— Hah şöyle, sor da söyliyeyim. Evet, binlerce yıldanberi filozoflar insanları mutlu etmek için çalışmışlar. En büyüklerinin eserlerini okudum, verdikleri öğütlerden yararlandım.

— Mutlu olabildin mi?

— Nerde... Hiçbiri işime yaramadı. Ama en sonunda kendi buluşumla dün gece mutlu olmanın yolunu öğrendim.

— Söylesene ne olduğunu...

— Bak, merak etmeye başladın bile... Söyliyeceğim elbet. Çünkü ben insanoğlunun mutlu olmasını istiyorum. Üstelik herkes mutlu olmak istiyor da yine olamıyor.

— Senin bulduğun mutluluk sırrı ne?

— Ben bu sırrı öğrenmek için yıllarımı verdim. Sonunda buldum işte. Bu sırrı kendimle birlikte toprağa götürecek değilim.

— Anladık be kardeşim, şöyle de, biz de öğrenip mutlu olalım.

— Öyleyse aç kulağını, iyi dinle. Mutlu olmak elinde. Kendi üzerimde denediğim için biliyorum. Dediklerimi yap, kesinlikle mutlu olacaksın. Sonuç kesin...

— Peki, neymiş bu?..

— Çok kolay... Ben ne yapıp mutlu olduysam, sen de onu kendine uygulayacaksın. Mutlu olmazsan, gel yanıma, bana ne dersen de... Yeter ki, dediklerimi tıpatıp yap...

— Olur, yaparım.

— Bütün bir yaşam boyu çalışıp didinip öğrendiklerimi, işte şimdi sana bir dakika içinde anlatacağım.

— Anlat!

— Ben kıskanç insan değilim, bencil değilim. Madem ben mutlu olmuşum, mutlulu-

ğun sırrını öğrenmişim; niçin başkalarına öğretmiyeyim, niçin başkaları da mutlu olmasın? Öyle değil mi?

— Tabiî... Ama anlat artık şunu!

— Anlatıyorum. Dertlerinin büyüklüğüne, çokluğuna göre, eline beş-altı tabaka kâğıt alırsın. Altı tabaka yetmezse, on tabaka al... Ne kadar gerekiyorsa...

— Ne kâğıdı?

— Bildiğimiz yazı kâğıdı... Bu kâğıtların tam ortasından, yukardan aşağı bir çizgi çiz.

— O neye?

— Kâğıdı diklemesine ikiye ayırmak için. Sonra, kâğıdın sağdaki yarısın da, yine diklemesine ikiye ayır. Yine kâğıt üç bölüm olsun... Tamam mı?

— Tamam. Sonra?

— Sonra, kâğıdın sol başına, yani ilk bölümün başına, ama çok okunaklı yazıyla «Dertlerimin adları» diye yaz. Yazın okunaklı değilse, kitap harfiyle yazarsın. Olur mu?

— Olur.

— Oradaki bölümün başına da «Dertlerimin cinsi» diye yazarsın. Kâğıdın sağındaki bölümün başına da «Dertlerimin miktarı» diye yazacaksın. Yazdın mı yazdın, şimdi... yazmaya başla...

— Ne yazayım?

— Yahu derdin yok mu? Dertlerini yaz!

— Hangisinden başlayayım?..

— Sırası önemli değil... Aklına gelenden başla... Ben, oğlana alınacak ayakkabıdan başlamıştım... Derdimin adı: Ev geçimi... Derdimin cinsi: Oğlanabir çift ayakkabı... Derdimin miktarı: 1900 lira. Sonra bunun altına ev kirasını yazdım, bakkal borcunu yazdım... Musluk tâmiri filân...

— Yani senin dertlerin hep para üzerine...

— Yok canım, başka dertlerim de vardı. Meslek derdi. Müdürün Allah belâsını versin... Yıllık izinden sonra bir doktor raporu uydurup onbeş gün daha çalışmamak filân... Sonra şehir dertleri var; su elektrik... Bizim sokağın onarılması filân... Sonra memleket dertleri var, dünya dertleri var... Dert çook.

— Peki bunların miktarını nasıl yazıyorsun?

— Parayla ölçülemeyecek bu türlü dertlere de sıfırdan on'a kadar numara veriyorum. Küçük dertlere 1, büyük dertlere 10... İşte böyle, bütün dertlerimin adlarını, cinslerini, miktarlarını yazdım. Benimki oniki tabaka kâğıt doldurdu. Artık senin dertlerin ne kadar tutar, bilmem...

— Sonra?

— Sonra efendim, dertlerinin hepsini yazdın mı, yazdın... Yalnız, dikkat et, iyi düşün taşın, listeye yazmadığın hiçbir derdin kalmasın. Bir küçücük derdini bile unutsan, sonradan mutluluğunu bozar, bu kadar emeğin de boşa gider, yazık olur. Hepsini yazdıktan sonra, en alta «toplam» diye yazıp bir çizgi çizeceksin, başlayacaksın yukardan aşağıya toplamaya... Kaç tane, kaç cins, ne miktar derdin olduğu ortaya çıkacak. Toplamayı yaparken de en küçük yanlışlığa gelmez, sonradan mutluluğun bozulur.

Bütün bu işlemleri yaptıktan sonra, kâğıt tabakalarını sırasıyla altalta koyup bir deste yap! Dikkat et, kâğıtların köşeleri birbirine düzgün gelsin. Bunu da yaptıktan sonra kâğıtları ortalarından ikiye katla. Sonra da, bir elinle üstünden, bir elinle de altından sıkıca tutarak bütün gücünle çek. Caaaarrt... diye bir ses duyacaksın. Bu cart sesi ne kadar çok olursa, o kadar mutlu olursun. Dene bak göreceksin, daha o kâğıtlar yırtılıp da cart sesini duyar duymaz gülmeye başlayacaksın. Ondan sonra gül de gül, gül de gül... Hem gül, hem yırt kâğıtları, hem gül, hem yırt.. Cart, cart cart... Ooooh, işte kurtulsun dertlerinden, artık mutlusun... Derdin çok da, beş-on tabaka kâğıda sığmadıysa, yani kâğıtları bir çekişte cart diye yırtamayacaksan, onun da kolayı var, ince kâğıtlara yazarsın; o zaman caaarrt diye değil cırrt diye yırtılır.

Ben önündeyim işte. Kendi üstümde denedim bunu... Bu dediğimi yapmasaydım, çıldıracaktım, gazetelerde timarhaneye kapatıldığımı okuyacaktın.

15 Mayıs 1974 - (Akbaba)

D.P. MECLİSİ GRUBU BU YAZIYI OKUMALISIN

Sayın D.P. Meclis Grup'u üyeleri!..

Öğrendik ki, basın kanununu ağırlaştırmak, hükümete gazeteleri yargılanmadan kapatmak yetkisini verecek tedbirleri tesbit için, aranızdan 15 kişilik bir komisyon seçmişsiniz.

Aşağıda okuyacağınız yazı, benim yazım değil, Namık Kemal'in yazısıdır. Siz bu yazıyı başka yerde bulup okuyamazdınız. Sizin için bu yazıyı, kitaplıktaki eski gazete kolleksiyonlarında bulup çıkardım. Okuyun da, bundan 86 yıl önce yurdumuzda neler olup bittiğini düşünerek, kararınızı alın. İşte Diyojen gazetesinin 19 Ağustos 1288 (1872) gün ve 130'uncu sayısındaki Namık Kemal'in yazısı:

Kanun nedir? Nizam nedir? Bunu felsefî olarak tarif etmek «İbret» gazetesine yakışır ama, bir daha çıkabilirse... Ama tarifi doğru olmazmış. Orasını da «Hakâik» gazetesi düşünsün; eğer «İbret» bir daha çıkıncaya kadar yaşayabilirse...

Ben de önceleri tasavvurlarla uğraşan filozoflardandım. Bunun hiçbir yararını görmedim. Bişey bilmediğimi bilmekten başka bişey bilemedim. Şimdi yalnız gözümün gördüğü, aklımın erdiği şu olup bitenleri düşünüyorum.

Buyüzden benim anlayışıma göre «Kanun ve nizamın hükmü, her zaman için, Pâdişah'ın yüce buyruklarıdır». Çünkü kanun böyle diyor. Ama kendime göre kafa yormuyorum da şunu anlayamıyorum: «Matbuat nizamnamesi» adı ile yürürlüğe konulmak üzere çıkarılan Pâdişahın yüce buyruğundaki hükümleri, sürekli olarak «kararnameler» nasıl değiştirebiliyorlar?

Vekilin sözü, asilin iradesini yürürlükten düşürür diye Yunan sofistlerinden bile bir kural işitmemiştim.

Ama bu nizamnameden memnun muyuz? Doğrusu aranırsa, pek de memnun değiliz, denilemez. Nizamname, yurdumuzda hiçbir gazeteyi ne büsbütün, ne de bir süre için kapatmadı.

«Matbuat Nizamnamesi»ne göre, «Devlet-i Aliyye»nin dost ve müttefiki bulunan hükümdarlara dokunacak sözler, deyimler kullanmayacağız. Ama «Fransa Cumhurbaşkanı M. Thiers Cenapları son olaylara karışmış olmak suçuyla mahkûm olanlardan sekiz yaşlı kadınla, onar, onikişer yaşlarında beş çocuğu lütfen ve tenezzülen kurşuna dizdirmişlerdir» diyebileceğiz ya...

Her ne kadar yüce saltanat büyüklerine dokunur söz yazamayacağız ama (yazmak da istemeyiz) «filân zat, filân memurluktayken filân işi yaparak, filân nizamı bozdu» diyebileceğiz ya...

Düşmanca ve saldırgan dil kullanmayacağız (kullanmayı da kim düşünür) ancak terbiye sınırı içinde her şeyden bahsetmeğe iznimiz var ya...

Nizamnamelere baakrak, kararnamelere «Zerka-yı Arap» (*) denilse yeridir. Bu kararname daha doğduğu gün İstanbul'da üç gazete birden mahvoldu.

Ondan sonra muhakeme edilmeden, sebepsiz yere kapatılan gazetelerin sayısı ise, bundan az önce gördüğümüz değişikliklerden pek de geri kalmaz değil mi?

Hele biz (Diyojen) birkaç kere kapandık. Buna, çoğu kapanışlarımızın, yada yeniden çıkışlarımızın, hep dört sayılı sayılarımıza düşmesinin uğursuzluğundan başka bir sebep tasarlıyamamıştık. Çünkü kulaktan, kuyruktan söz ettik, kapandık. Burundan, kulaktan söz ettik, bişey demediler. Gazetemizin sonuna iki resim koyduk, kapandık; üst yanında 61 ve 74'üncü sayılarında da uzun kulaklı bir resim yayınladık, bişey demediler. İşte «Matbuat Nizamnamesi»nin hâli. İşte «Kararname»nin etkisi. Şimdi kararnamelerin bundan sonra da kalabileceğini umar mısınız?

Ne yazık ki, biz bitakım biçâreleriz. Küpte oturmağa, ağaç yaprağından elbise giymeğe, suçumuz olunca her türlü cezaya peki. Ama Allah için olsun hiçbir sebep gösterilmeden dilimizi kesmeğe, beynimi ezmeğe, hele açlık-

(*) Zerka-yı Arap: Zerka, uğursuzluğu ile ün salmış bir kadındır Uğursuz Arap karısı anlamında, zamanında, değim olarak kullanılmıştır.

tan midemizi hareketsiz bırakmağa çalışmanın bir faydası var mıdır?

Bizim Sokrat'çılar şöyle derlerdi: «Hiç kimse söz söylemekle yada yazı yazmakla umumî efkârı yaratamaz. Olsa olsa umumî efkâra tercüman olabilir.» Zamanımızın anlayışlı kişileri de «Her hükümet umumî efkârı bilmeğe muhtaçtır» diyorlar.

Gerçek durum böyleyse, umumî efkârı hükûmete bildirmek için gazeteler gibi doğru bir dil varken, onu koparıp da yerine halkın ne düşündüğünü öğrenmek için casus denilen uzun kulakları kullanmak hiç bişey midir?

İhsan filân istemez. Şu üstümüzdeki gölgeyi kaldırsınlar da biz de biraz ısınalım. Biz de biraz nefes alalım.

Cânileri, kaatilleri, Girit âsîlerini, Yunan haydutlarını mahkeme önüne çektiler. Hâlâ da çekiyorlar. Muhakemesiz sürgüne göndermek, muhakemesiz dil hapsine uğramak, muhakemesiz geçiminden olmak, muhakemesiz aç bırakılmak yalnız biçâre memurlarla gazetecilere mahsus bir belâ mıdır?

Ama hükûmetin adâletine güvenimiz yok mu? Olmasaydı, hiçbir zaman düşüncelerimizi böyle açık söylemeye cesaret edemezdik.»

*

D.P. Grup'undan seçilmiş, hükûmete gazeteleri muhakemesiz kapama yetkisini tanımak, gazetelere yapılan baskıyı daha da ağırlaştırmak için kurulmuş olan komisyonun sayın onbeş üyesi! İşte Namık Kemal'in 86 yıl önceki yazısını okudunuz. Bu yazıyı, anlamını hiç değiştirmeden, birazcık günümüzün diline çevirdim. Sayın üyeler, günümüzle, 86 yıl öncesini lütfen karşılaştırınız. Bakalım, ne sonuç çıkaracaksınız?

İkidebir, «Neden ilerlemiyoruz?» diye kendikendimize sorar, hırçınlaşırız. Yüzyıldan beri gözü bağlı dolap beygiri gibi, hep aynı sorunların yöresinde döner durursak, nasıl, söyleyiniz, nasıl ilerleyebiliriz?

Namık Kemal'in 86 yıl önceki yazısı bugün yazılmış gibidir. Namık Kemal, bugün de sağ olsaydı, bu yazıyı yazardı.

Sayın onbeş üye! Ne siz annenizden milletvekili doğdunuz, ne biz annemizden gazeteci doğduk. Siz, milletvekilliğinden ayrılırsanız, başka iş yaparsınız. Biz de gazeteler kapatılır kalem elimizden alınırsa başka iş yaparız. İş, bir geçim işi değildir. Tarih önünde sizin de, bizim de sorumluluğumuz büyüktür. Yurdu ileriye götürmek elinizde. İlerleyemiyorsak, yerimizde sayalım. Yerimizde de sayamıyorsak, ille geriye geriye gitmek zorundaysık, taa 1872'ye dönmeyelim, hiç olmazsa, partinizin iktidara geldiği 1950'ye dönelim.

Dedelerimizin, babalarımızın, bugün bizim dediğimiz gibi, yarın da çocuklarımız «Az gittik uz gittik, deretepe düz gittik, seksen kış, seksen yaz gittik. Bir de ardımıza baktık ki, arpa boyu yol gitmişiz» demesinler.

Çocuklarımız, çocuklarımız, evet, sayın üyeler, çocuklarımız bizim için ne diyeceklerini düşününüz. Saygılarımla.

14 Aralık 1958 - (Akşam)

ÜÇBİN ÇIPLAK

Bugün Türkiye'nin çözümlemek zorunda olduğu ilk ve son önemli sorun, üçbin çıplak konusudur. Bizim için ana iş, yalnız ve yalnız budur; üçbin çıplak...

Bu üçbin çıplağı düşünmeden, ister fabrika, ister baraj, ister liman, her ne yapılırsa yapılsın, bunların hepsi işi ucundan kıyısından tutmak, oluruna bağlamaktır.

Bizde okul mu fabrika mı, yol mu, her ne yapılacaksa, bu üçbin çıplak gözönünde tutularak yapılacaktır. Giyim, ekim, tarım, hepsi hepsi üçbin çıplak düşünülürse ancak bir başarıya ulaşılabilir. Üçbin çıplak düşünülmedikçe Türkiye'nin değil ilerlemesi, yerinde kalması bile olanaksızdır, gittikçe gerilemek zorunda kalacağımız kesindir...

Üçbin çıplak, bizim en önemli gerçeğimizdir. Bunun ne olduğunu açıklayalım.

Türkiye nüfusu her yıl, hiç durmadan yüzde üç artar. Doğanlardan, ölenler çıkarıldıktan sonra insan artışı yüzde üçtür. Bugün 26 milyon olduğumuza göre, yüzde üç artışla, her yıl aramıza 8000 bin insan daha katılıyor. Bu yılın 26 milyonu, gelecek yıl 26 milyon 800 bin kişi oluyor. Daha ertesi yıl, yine yüzde üç artarak, 27 milyon 600 bin kişi oluyoruz. Bu durum, Türkiye'nin sevimli ve korkunç bir gerçeğidir.

Yılda 800-900 bin kişi artmak, günde üçbin kişi artmak demektir. Hergün aramıza yeniden üçbin insan katılıyor. Daha açıkça şöyle söyleyebiliriz: Her sabah gözümüzü uykudan açtığımız zaman karşımızda yeni doğmuş üçbin çocuk vardır. Ertesi gün üçbin çocuk daha, daha ertesi gün üçbin çocuk daha... Hem de bu üçbinler, 3200, 3500, 3800 artarak...

Hükûmet olarak, devlet olarak, ulus olarak, her sabah uyanınca karşınıza dikilmiş üçbin çıplak düşününüz. İşte Türkiye'nin çözümlemek zorunda olduğu en önemli sorun, bu üçbin çıplaktır. Bunlar yemek ister, giyinmek ister, yol ister, okul ister.

Bu üçbin çıplağın her yedi yaşına basan üçbin tanesi, hergün sizden okul isteyecek; daha sonraları da giyim, yol, ev, hastane, daha neler isteyecekler.

Durumu daha iyi aydınlatmak için, insanların binbir gereksinmelerinden bir tekini, örneğin yalnız okul işini alalım. Diyelim ki, bugün bizdeki okullar, şimdiki nüfusumuzun ihtiyacını karşılıyor. Her çocuğun gidebileceği bir ilkokul var. Kuram olarak böyle düşünelim. Ertesi gün, karşımıza ilkokul çağına girmiş üçbin çocuk daha dikilecektir. Bu üçbin çocuk, yeniden ilkokul isteyecek. Daha ertesi gün üçbin çocuk daha...

Her üçyüz çocuk için bir ilkokul düşünsek, demek ki artan nüfusumuzun yalnız ilkokul gereksinmesini karşılamak için hergün, ama hergün on ilkokul yapmak zorundayız.

Biz Türkiye düşününüz ki, hergün 10 ilkokul yapılıyor, yılda 3600 ilkokul... Nerde bu Türkiye?

Daha ertesi yıllar, yüzde üç nüfusa 10 okul da yetmeyecek, günde 11, 12, 13, 14 okul yapmak gerekecek.

Daha bu yalnız ilkokul. Öğretmeni de buna göre ortaokulu da, lisesi de...

Şimdi bir de bizim yaptıklarımızı düşünelim... Bütün yapılanlar, yapılmakta olanlar, değil her gün karşımıza çıkan üçbin çıplağa, eskiden olanlara bile yetmemektedir. Okuldan, giyimden, evden, yakacağa, içeceğe kadar herşey, yaşamakta olanlara yetecek de, ondan sonra da her sabah karşımıza çıkacak üçbin çıplağın gereksinmeleri karşılanacak. Bu yerine getirilmedikçe de, Türkiye ilerliyor denilemez. Hattâ yerinde sayıyor bile denilemez. Türkiye hiç durmadan gerilemektedir.

Biz, eskiye bakarak, bugün ilerledik sanıyoruz. Geçen yıl 100 okul var da bu yıl 103 okul olmuşsa, buna ilerlemek diyoruz. Bu ilerlemek değil, kendi kendimizi kandırmaktır. İlerleme geçen yıllara göre ölçülmez, artan nüfus oranına göre ölçülür. Okul sayısı yüzde bir artıp, nüfus yüzde üç artmışsa, artan okul sayısı, artan nüfus sayısını karşılamıyorsa ilerleme yok, gerileme vardır.

Bu, her alanda böyle; eğitimde, endüstride, tarımda.

Plan işte bunun için önemlidir. Her işde, yaşayanların bütün ihtiyaçları düşünüldükten sonra her sabah aramıza katılmakta olan üçbin çıplağın da ihtiyaçları düşünülerek program yapılmadıkça, bu program uygulanmadıkça Türkiye ilerleyemez.

İlerleyemiyoruz da... Evet, birçok şeylerin sayısı, eskiye göre artıyor ama bu artış, artan nüfusa göre, gün günden geride kalmaktadır.

28 Ekim 1959 - (Akşam)

SAĞOL YİĞİT ALBAYIM

Onüç, ondört yaşlarındaydık. Ayaklarımıza ilk kabaralı postalları giydiğimiz gündü. Çelik yapılı yağız bir binbaşı o sabah şöyle demişti:

— Arkadaşlar! Orduya katılan her subay adayı, mareşal olmayı düşünecektir!

Ondan sonra bu sözü yıllarca, üst subaylardan, generallerden dinledik:

— Mareşal olacağım, diye çalışacaksınız.

— Gözünüz en üst rütbede olacak!

Her subayın tutkusu yalnız budur. Olabilir, olamaz o başka. Ama her subayın yüreği bu tutkuyla çarpar, çarpmalıdır.

Bize bunları, sınıf arkadaşım Kurmay Albay Kâmil Savaş'ın son davranışının büyüklüğünü belirtebilmek için anlatıyorum.

Kâmil Savaş adında çetin bir küçük çocuk Askerî Liseye girer. Ona da kabaralı postalları giydiği ilk gün,

— Gözün generallikte olacak, ordular yöneteceksin! demişlerdir.

Kâmil'i şimdi, Kuleli'nin orta bahçesinde dolaşırken görür gibiyim. Liseyi bitirdik. Harb Okulu'nu bitirdik. Aradan yirmiüç yıl geçti. Çeyrek yüzyıl sonra, sınıf arkadaşımın istifa dilekçesini, hem büyük üzüntü, hem büyük övünçle gazetelerde okudum. Kâmil Savaş, herkesin, ama en çok bin kişilik sınıf arkadaşlarımızın yüzünü ağarttı.

Kâmil Savaş, Harb Akademisi'ni bitirmiş, kurmay olmuş, Albaylığa yükselmiş. Bununla da yetinmemiş. Ankara Hukuk Faküitesi'ni de bitirmiş.

Şimdi Kurmay Albay Kâmil Savaş istifa ediyor. Bu istifa, herhangi bir memurun istifası değildir. Nelerin feda edildiğini iyice anlamalıyız. Br yürek otuz yıl, general olmak, orduları yönetmek tutkusuyla çarpmıştır. Ben o istifa dilekçesinde, o yiğit yüreğin çarpıntılarını duyuyorum. Bir istifa ile tepilen, kırkbeş yıllık yaşam, güç ve gelecek parlak günlerdir.

Önünde generalliğin kapısı açılırken, bu parlak geleceği bir yana itiveren Kurmay Albay Kâmil Savaş, istifa dilekçesinde bakınız ne diyor:

«Ordunun politika dışı bırakılması an'anesinin Uşak hâdiselerinde ağır bir darbeye mâruz bırakıldığını ve nihayet Kayseri hâdiselerinde şerefli ordumuzdan Anayasa sınırlarının dışında kalan vazifeler istenildiğini...»

«Bugün subay evlerinde oturan 500 subay ailesinin Vatan Cephesi ocaklarına geçtiğinin Devlet Radyolarıyla yayınlanması merhalesinden geçilerek Kayseri ve İncesu olaylarına kadar ilerlenmiş ve Millî varlığımızın temeli olan ordumuzu terkip eden subay, astsubay ve er camiası gece, gündüz ifa ettiği ağır hizmetlerinin yegâne mukâfatı olan bir an'aneden maalesef geniş ölçüde mahrum hale düşürülmüştür. Bu sebeple bağlı olarak, mensubu bulunmakla iftihar ettiğim ordudan ve mesleğimden istifa ediyorum.»

Tarihimize bakınız: ne zaman ordu politikaya karıştırılmışsa, sonuç korkunç olmuştur. Albay Kâmil Savaş'a, Binbaşı Osman Özkoçak'a daha okul sıralarında öğretilen, onların da kendilerinden sonra gelenlere öğrettiği buydu. Bunca yıl inandığı ilkelere, ne uğruna olursa olsun yüz çevirmemek, tam yiğitçe bir davranıştır.

27 yıllık asker Binbaşı Osman Özkıçak da istifa dilekçesinde şöyle diyor:

«2 Nisan 1960 sabahından 4 Nisan 1960 öğleye kadar CHP Genel Başkanı Sayın İnönü'nün Kayseri'ye gelişi münasebetiyle aslında bir zabıta tedbirinden ibaret olması gereken hâdisede, komuta ettiğim birliğime verilen ve tatbiki mutlak olarak istenen görev anayasamızın sarih hükümlerine olduğu kadar, nizam ve talimatlarla şerefli mesleğimizin icap larına da aykırı idi.

Bugünkü şartlar içinde bu kabil vazifelerin daima verileceğini tahmin etmek güç değildir. Bu şartlar altında, ömrümü harcadığım şerefli ordu hizmetinden istifa etmek zorunda kaldım.»

Ey profesörlerin kaltabanları, aydınların kaytaranları, yazarların kaypakları, Albay Kâmil Saavş'ın, Binbaşı Özkoçak'ın istifaları size hiç mi bişey söylemiyor?

Günümüzde en çok gereksinmesini duyduğumuz direnen aydınlardır. Çoktan beri böyle yiğit direnişlerin özlemini çekiyorduk. Son yıllarda, Odalar Birliği Sekreterliğinden istifa eden Cihat İren'le, Albay Kâmil Savaş, Binbaşı Özkoçak, toplumumuza, kendimize güvenimizi artırdı. Kötü örneklerden bıkmıştık. Aramızdan, gençlere,

— İşte böyle olunuz! diyebileceğimiz yiğit aydınlar çıktı. Az da olsa yarına bir umut kıvılcımı.

Sınıf arkadaşım, senin bu yiğitçe davranışını övmekte kalemim güçsüz kalıyor. Gözlerimizin, karamsarlık perdelerini kaldırdın, kötümserlik paslarını sildin, içimizi ışıttın, aydınlattın. Öz çıkarlarını hiçe sayıp direnen sizin gibi yiğit aydınların yüzü suyu saygısına ayakta durabiliyor, tutunabiliyoruz. Sizler de olmazsanız, ne olacak: Ört ki ölem.

9 Nisan 1960 - (Akşam)

AÇIKLAMA :

Bu fıkranın bulunduğu 9 Nisan 1960 tarihli gazete basılmaktayken, basımevine polisler gelip, basın makinesi rotatifi durdurdular. Makinedeki basım kalıbından, bu fıkranın önemli bölümlerini kazıdılar. Ama daha önce basılmış olan gazeteler Taşra'ya kamyonlarla gönderilmişti. Geri kalan gazeteler de, kalıptan kazınmış yerler yüzünden bu fıkra ak boşluklarla eksik olarak çıktı. Bu fıkra nedeniyle savcılık kovuşturmaya geçti.

27 Mayıs olayından birbuçuk ay önce bu yazıyı yazarken, mahkemeye verilip mahkûm edileceğini biliyordum. Ama mahkûm edilecek olsam da, bu yazıyı yazmamın yazarlık görevim olduğuna inanmıştım. Herşeyi göze olarak bu yazıyı yaazrken, elbet birbuçuk ay sonra 27 Mayıs olayıyla iktidarın devrileceğini düşünemezdim bile. Nitekim bu fıkranın beyaz boşluklarla yayınlanmasından ve savcılıkça kovuşturulma açılmasından sonra, yazılarım Akşam gazetesine konulmamaya, geri çevrilmeye başlandı. Bu durumda bikaç gün sonra Akşam gazetesinden ayrılmak zorunda kaldım.

LUMUMBA'NIN SON MEKTUBU

Bu yeryüzünde çok, pekçok dolaplar dönüyor, olmadık dalavereler çevriliyor. İnsanların sırtlarından geçinen başka insanlar, geri kalmış, gelişmemiş toplumların sırtlarından geçinen sömürgeciler ve sömürgenler, sömürdükleri insanların gözleri açılıp da gerçekleri görmesinler diye, bütün değer yargılarını başaşağı getirip ters çeviriyorlar. Böylece namuslu, namussuz, namussuz namuslu olarak tanınıyor; doğrular eğriymiş gibi gösterilirken, eğriler de doğruymuş gibi yutturuluyor. Gerçek yurtseverleri dış sömürgeciler ve iç sömürgenler, halka yurt haini olarak tanıtırken, beslemelerini ve uşaklarını da yurtsever diye gösteriyorlar.

Kısacası, sanki bu dünyada, ayaklarımızın üstünde değil de, başımızın üstünde duruyoruz ve herşeyi tepetaklak görüyoruz; biz görmüyoruz, bize öyle gösteriyorlar. Dış sömürgeciler ve iç sömürgenler, dalaverelerini ancak böyle yürütebiliyorlar. Halkı uyutabilmek için, her türlü, ama her türlü gericilik aracını afyon gibi, uyuşturucu madde gibi kullanıyorlar.

Bizim halk olarak, dünya olaylarını kavrayabilmemiz, doğruyu eğriden ayırt edebilmemiz ve kandırılmamamız için, aklımızı iyice kullanmamız, olaylar üzerinde çok düşünmemiz gerekiyor. Bu kolay değil, zor iş... Aldanmak, aldanmamaktan çok daha kolaydır.

Kongo'nun ulusal kurtuluşu için savaşan Patrice Lumumba öldürüldü; Lumumba, yurdunun özgürlüğü uğruna canını verdi.

Biz, ulusal kurtuluşun ne olduğunu çok iyi biliriz. Mustafa Kemâl komutasında babalarımız, emperyalistlere, sömürgecilere karşı, yurdumuzun bağımsızlığı özgürlüğü uğruna canlarını, başlarını koyup, düşman silâhlara karşı kutsal inançlariyle çarpışırken, bizim kuşak çocukları besinsiz analarının memelerinden süt değil, gözyaşı emiyorlardı. Onun için biz, Lumumba'nın ve onun yurttaşlarının acısını çok iyi biliriz ve sömürgecilerin dolaplarını da çok iyi anlarız.

Durum böyleyken, bizim bitakım yazarlarımızın, hele Ulusal Kurtuluş Savaşı'nı yaşamış olan bitakım yazarlarımızın davranışlarını anlıyabilmek gerçekten çok zordur. Biyandan pâdişahın idam fermanı çıkarttığı Mustafa Kemal'e batılı sömürgenlerin nasıl iftira ettiklerini unutmuş görünen bu yazarlar, Türkiye'de Lumumba'yı sevmiş olmayı bile suçlamaya kalktılar. Nedir bu?

Tunus'da çıkan «Afrique Action» adlı haftalık dergide Patrice Lumumba'nın son mektubu yayınlandı. Lumumba bu mektubu karısına yazmış. Hani Lumumba'yı sömürgeci uşakları zindanda öldürdükleri zaman, gazetelerde, kucağında çocuğuyla, karaderili, çırılçıplak, saçları kıvır kıvır ağlayan, yaslı bir kadının resmi çıkmıştı. Lumumba'nın karısı... İşte o kadına yazılmış mektup... Yüreğinde birazcık insanlık sevgisi, doğruluk duygusu taşıyan, bu mektubu ağlamadan okuyamaz.

Dergiden çevirdiğim Lumumba'nın son mektubunu sizlere sunuyorum:

«Sevgili karıcığım,

Okuduğun zaman, hayatta olup olmayacağımı bilmeden bu satırları yazıyorum. Belki de mektubum eline hiç ulaşmayacak. Yurdumuzun özgürlüğüne kavuşması için savaşırken, kutsal dâvamızın zaferinden bir an bile şüphe etmedim; bu dâvaya ben ve arkadaşlarım, hayatlarımızı koyduk. Yurdumuz için yalnız bitek şey istiyoruz: İnsanca var olmak, şerefli yaşamaya değer bir hayat; iki yüzlü, dalkavuk olmadan şerefle yaşamak, kısıtlanmamış bağımsızlık... İşte bunları Belçika'lı sömürgeciler ve onların dostları hiç istemiyorlar. Ve onların dolaylı - dolaysız, açık - örtülü olarak, Birleşmiş Uluslar'ın yüksek dereceli filân filân memurlarından yardım için dilekte bulunduğumuz zamanlar, birçok örgütlerden güç alarak isteklerimizi yerine getirmediler. Yurttaşlarımızdan kimisini baştan çıkarıp çürüttüler, bozdular, kimisini satın aldılar. Gerçekleri tersyüz edip bozmak, bağımsızlık isteğimizi aşağılamak için, ellerinden her ne gelirse yaptılar. Şunu söylemek isterim ki, ölsem de, kalsam da, hapiste kalsam da, çıksam da, ben, bütün bunları umursamıyorum. Başlıca kaygum Kongo'dur; bizim mutsuz halkımızın özgürlüğü ayaklar altında çiğnenmektedir; işte benim tek düşüncem bu... İşte buyüzden hapse atıldık ve uzun zamandır halkımızdan ayrı tutulmaktayız. Ama şunu bilsinler ki inancıma bağlılığım sürüyor, ne yaparlarsa yapsınlar, bu inancım sarsılmıyacaktır.

Yüreğim tâ derinlerinden duyuyor ve biliyorum ki, er geç, halkımız iç ve dış düşmanlarını yenecektir. Sömürgeciliğe «paydos!» diyen insanlarımız çıkacaktır; burnu kaf dağında ama, can çekişmekte olan sömürgeciliğe karşı... Ve halkımız bağımsız yurdunda şerefine sahip olarak yaşama hakkını kazanacaktır.

Yalnız değiliz. Afrika, Asya, özgür uluslar ve dünyanın birçok yerlerinde bağımsızlıklarına kavuşmak için çalışanlarla yanyanayız, birliğiz. Sömürgeciler ve sömürgecilerin parayla tutulmuş uşak askerleri, çıkarcıları topraklarımızda kaldıkça, bizimle birlik olanlar savaşmalarından dönmeyecek ve bizi yalnız bırakmayacaklar.

Geride bıraktığım, belki de bir daha hiç göremeyeceğim oğullarıma şunu söylemek isterim: İleride, Kongo'nun parlak günleri gelecektir. Ve her Kongo'lunun bağımsızlığımızı yeniden kazanmak ve egemenliğimizi kurmak için, bu kutsal görevi tamamlayacağını umuyorum. Çünkü, şerefsiz bağımsızlık olamaz, adaletsiz şeref olamaz ve yurt, bağımsızlığına kavuşmadan hiç kimse özgür olamaz.

Zulüm, kötülük, aşağılama ve işkence beni, hiçbir zaman merhamet dilenmeğe zorlayamıyacaktır. Alçakçasına yaşamak ve kutsal ilkemden vazgeçmektense, yurdumun mutlu geleceği uğruna mahkûm olsam da, inançlarımdan ötürü zincire vurulsam da, başım dik olarak ölmeği yeğ tutarım.

Tarihin sömürgecileri lânetlediği günler de gelecek. O zaman tarih, Brüksel'dekilere ve onların yardımcılarına, sömürgecilerden ve onların kuklalarından nasıl kurtulup bağımsızlığımıza kavuştuğumuzu öğretecek. Bugün Afrika kendi tarihini yazacak ve güneyde, kuzeyde övüneceğimiz bir tarihimiz olacak.

Benim için gözyaşı dökmeyin! Çok kahırlar çekmiş yurdumun, özgürlüğü ve bağımsızlığı için ayağa kalkacağına inanıyorum.

Çok yaşa Kongo
Çok yaşa Afrika!

Patrice Lumumba

İşte bu yurtsever Lumumba'yı öldürten sömürgeciler, dünya halklarını aldatmak için, ölüsünün arkasından bile iftiralar atmaktan geri durmadılar. İyi ama, biz ulusal kurtuluş savaşımızdan zaferle çıkalı daha yarım yüzyıl bile olmadan, bizim bitakım yazarlarımıza ne oluyor?

İftira, iftira, iftira... Kim ne derse desin, Türk ulusal kurtuluşunun çocuğu olarak, Lumumba'dan, ezilenlerden ve bağımsızlıkları, özgürlükleri için savaşanlardan, canlarını verenlerden yanayım, yüreğim onlar için çarpıyor. Uynanan hakların yepyeni bir tarihi yazılacağına inanıyorum ve sömürgecilerle, sömürgenlerin ve onların uşaklarının çocukları, bu tarihi okurken, babalarından utanacaklar.

12 Mayıs 1961 - (Tanin)

Öncü'ye sürekli olarak yazmaya başlarken, ilerde çıkabilecek anlaşmazlıkları şimdiden önlemiş olmak için, bütün açık yürekliliğimle, hangi görüş ve inançta bir yazar olduğumu bikez daha okurlarıma bildirmek istiyorum. Toplumcu bir yazarım. Burada eleştirisini yapacağım olayları toplumcu bir görüşler ele almaya, bu açıdan yorumlamaya çalışacağım.

Toplumumuzun tanınmasında en açık gerçek şudur: Ulusal gelirimizin yüzde otuzsekizi, yurttaşlarımızın yalnızca yüzde ikisi arasında dağılmaktadır. Bundan daha göze batan sömürülme olamaz. Bu toplumun yüzde ikisi, doksansekizini sömürmektedir. Bu sömürme, kanunlar çerçevesinde olduğu için, kimse buna «kanunsuz» diyemez.

Gerçekleri görüp anlamamaları için, halkımızın çevresinde duvarlar yükseltilmekte, bitakım dokunulmazlıklar yaratılmakta, ortaya yasaklanmış kavramlar çıkarılmaktadır. Örneğin, «sınıf», «sosyalizm» bu yasak kavramlardandır. Türkiye sınıflı bir toplumdur. Üstelik, ulusal gelirin yüzde otuzsekizini, insanlarımızın yüzde ikisi aldığına göre, sınıf karşıtlığı keskinleşmektedir. Bunun tersini söylemek, gerçekleri görmemek olur. Gelirin, yurttaşların yüzde ikisine dağılması, geri kalan yüzde doksansekizin sömürülmesi, toplumsal düzensizlik yaratmaktadır. Biz, işte bu bozuk düzene karşıyız; karşı olmayanlar da, ya bu bozuk gidişten çıkarı olanlar, yada bu gerçekten habersiz aldatılmış olanlardır.

Toplumcu bir yazarım demekle, ulusal gelirden haklarını alamayanlardan, sömürülenlerden, ezilenlerden yana, onlarla birlik olduğumu anlatmak istiyorum. Türkiye'de gelirimizin kaynağını alan yüzde ikilerden kurulan sınıfın karşısındayım.

Demokrasiyi benimsemiş bir yazar olarak, iktisadî hak ve hürriyetlerin olmadığı yerde siyasî demokrasinin kurulabileceğine inanmıyorum. Demokrasi, toplumdaki çıkarların, düşüncelerin, hakların, yani bütün varlıkların dengesidir. İktisadî denge bozulmuş, sınıflar arası karşıtlık keskinleşmişse, siyasî denge de kurulamaz. Bu durumda hangi iktidar olursa olsun, yapma yolla dengeyi sağlamak için baskıya başvurmak zorunda kalır ve ister istemez sağa kayar. Bizde, verilen demokratik sözlerin kâğıt üstünde kalışı, en iyi niyetlerin bile başarısızlıkla sonuçlanması bundandır.

Yaazrlıktaki tutumuma gelince, kısaca söyliyeyim. En kolay kaytarılabilen iş, gazete yazarlığıdır. Bir yazar, kendisi için tehlikeli gördüğü günün konularını yazmayıverir, başka konuları ele alır. Çünkü hiç kimse bir yazarı, ille şu konuda yazacaksın, diye borlamamaktadır. Yazar böylece yan çizince, okurların çoğu yazarın kaytardığını anlamaz. Günün en önemli konularından yan çizip, okurları eğlendirici yazılar yazmak da yazarın elindedir. Oysa bu tutum, düpedüz sahteciliktir. Bir satıcının mostralık mal gösterip, başka bozuk malları sürmesi nasıl dolandırıcılıksa, bir yazarın da, korkusu yüzünden, en önemli konuları bırakıp sudan konular üstüne yazması, yazı dolandırıcılığıdır. Sizi hiç bigün dolandıracak değilim.

Bu sözlerimle korkusuz bir kişi olduğumu da taslamak istemiyorum. Her uygar kişi, baskıdan korkar. Ama korku, doğru söylemeye engel değildir. Doğruluk duygusu, korku duygusundan üstündür. Şimdiye dek olduğu gibi, çıkarları uğruna halkı aldatmaya çalışanların, hayatları yalan temeli üzerine kurulu olanların, eğriyi doğru diye göstererek demokrasicilik oynayanların saldırılarına, iftiralarına uğrayabiliriz. Okurlarımın sağduyularına sesleniyor ve sezişlerine güveniyorum. Hiçbir art düşünceye yer vermeksizin, bütün açık yürekliliğim ve özdenliğimle, işte karşınızdayım.

1 Kasım 1961 - (Öncü)

SOSYALİZM AHLAKTIR

Sosyalizmin dörtyüz türlüsü var, diye zihin karıştırmak isteyenlere karşıyım. Yalnız bundan bir türlü sosyalizm vardır ve başka türlüsü de yoktur anlamı çıkarılmamalıdır. Böyle bir sav, önce gerçeklere, olgulara aykırıdır. Biçok ülkelerde iktidara gelmiş, iktidardan düşmüş adı sosyalist olan yada başka adlı ama sosyalist öğretili partiler varken, tek sosyalizm vardır demek yanlış olur. Ancak şu da var ki, ülkelerinin özel koşullarından ötürü sosyalizmi uygulamadaki bütün bu ayrımlarına karşın, bütün bu partilerin birleştikleri bir çekirdek düşünce vardır. Sosyalizmi içinden çıkılmaz bir bilmece durumuna getirmektense, hepsinde ortaklaşa bulunan bu özü ortaya çıkarmak gerekir. Sosyalizmin biçimde gösterdiği değişiklik, uygulanacak, uygulanması istenen ülkenin kendine özgü koşullarından ileri gelmektedir. Elbette, Fransa için gereken sosyalizmle, Türkiye için, Amerika için gerekli sosyalizm, bu ülkelerin özelliklerinden ötürü, uygulamalarda değişir. Sovyetler Birliği'yle Çin Halk Cumhuriyeti, yine örneğin Bulgar Halk Cumhuriyeti, üçü de komünist yönetimli sosyalist cumhuriyetler oldukları halde, buralarda uygulamalar birbirinin tıpkısı değildir. Bu görünülere bakıp, beş türlü, yüz türlü komünizm vardır, denilmez.

Türkiye, çok partili düzene girerken, hiçkimse de çıkıp, üçyüz türlü demokrasi vardır dememişken, iş sosyalizme gelince üç-dört yüz türlü sosyalizm vardır denilmeye başlanmıştır. Niçin? Emekçileri şaşırtmak, tıpkı dinde yobazların yaptığı gibi, sosyalizmi yalnız bitakım seçkin aydınların anlayıp konuşabilecekleği bir süs, fantezi haline getirmek.

- Sosyalizm, insanın başka insanlarca sömürülmemesi için emeğin değerlendirilmesi, emek değerince kazanılmasıdır.
- Sosyalizm, insanların yarın korkusundan kurtarılarak bugünlerinde ve gelecekleriinde güvene kavuşmalarıdır.
- Sosyalizm, ancak toplumsal adalet ve güvenliğin gerçekleştiği toplumlarda kişiliklerin gelişip gerçekleşebileceği demektir. Bunun için kıran kırana bir savaşma olan kurt kanununa karşıdır.
- Sosyalizm, insanların eşit koşullar altında yetişip yarışmaları, hak ettikleri, lâyık oldukları ve çalıştıkları oranda kazanmaları, bu oranda dünya nimetlerinden yararlanmalarıdır.

İşte bunun içindir ki, en iyi ekonomik ve sosyal düzen olan sosyalizm, hem de en iyi ahlâktır. Ancak sosyalist bir düzen içinde genel ahlâk yükselebilir, birey ahlâkı düzelebilir, aile ahlâkı sağlamlaşabilir.

İşçi hareketlerinin sıklaştığı, önüne geçilmez bir yoğunluk kazandığı bugünlerde, bu olumlu akımı terse çevirmek, hızını kesmek isteyenler bulunabileceği, bulunduğu için, bu kanunun üzerinde önemle duruyor, dikkati çekiyoruz.

Aralık 1961 - (Öncü)

SUS, KİMSE DUYMADAN

Bu gerçek olayı sizlere anlatmam doğru mudur, bilemiyorum. Çünkü, komşumuz Yunanistan'ın bu devlet sırrını açıklamam, belki de casusluk sayılabilir. Ama ne olursa olsun, anlatacağım; çünkü anlatmazsam, patlayacakmışım gibi oluyorum. Anlatayım da rahatlıyayım. Beri yandan, bana bu olayı anlatan Yunanlı albayın başının derde girmesini de istemiyorum. Arkadaşım albayın başının belâya girmemesi için, adını açıklamayacağım.

Sözünü ettiğim Yunan albay, benim çocukluk arkadaşımdır. Türkiye'de doğmuştur. Türkiye'nin Ulusal Kurtuluş Savaşı'ndan sonra, daha dokuz yaşındayken ailesiyle birlikte, Yunanistan'a göçetmiştir. Ama biz onunla yıllardanberi ilişkimizi kesmedik, arkadaşlığımızı sürdürüyoruz, mektuplaşıyoruz. İlk kez Yunanistan'a gidişimde, kendisini ziyaret etmiş-

tim. O da geçenlerde — bir tedbir olarak tarihini yazmayacağım— Türkiye'ye gelmişti. Elbet bana da uğradı. Çocukluk arkadaşımı evimde konuk ettim.

Onun evimize geldiği gün, bizim gazetelerin bir-ikisinde Yunanistan'a değgin bir haber çıkmıştı. O haberi buraya aktarıyorum:

«— Atina Cumhurbaşkanı Papadopulos'u devirerek işbaşına geçen Cunta'nın sessiz ve sessiz olduğu kadar da sert bir politikayla rejime karşı olanları ortadan kaldırmaya başladığı haber verilmektedir. Cuntanın dikta rejiminin baş düşmanları olan işçiler ve öğrencilerle aydınlara karşı çok sessizce ama amansızca bir baskıya giriştiği söylenmektedir. Gizikis'in işbaşına geçmesinden sonra yürütülen bu sessizlik içindeki çok kıyıcı baskı politikası...»

Haber, işte böyle birçok «sessiz» kelimeleriyle doluydu.

Arkadaşım Yunanlı albaya, Yunanistan'da işçilere, öğrencilere, aydınlara yapılan bu amansız baskının gerçekten çok büyük sessizlik içinde mi olduğunu, böyleyse, bunun nedenini sordum.

Albay dostum, gerçekten de Yunanistan'daki ağır baskının çok büyük sessizlik içinde yapıldığını söyledi. Bu sessizliğe bir örnek olarak, başından geçmiş bir olayı anlattı. Ben de, anlattığı bu olayı, onun ağzından sizlere aktarıyorum:

«Bigün, askerî otomobille, Atina'dan yirmi kilometre kadar uzaklıktaki bir karargâha gidiyorduk. Arabanın şoförü bir erdi. Erin yanında bir binbaşı vardı. Biz, arabanın arkasında üç kişiydik. Sağda, diktatörümüz General Gizikis vardı. Ben soldaydım. Benimle General Gizikis arasında kurmaybaşkanı vardı.

Arabamız giderken, şoför, yanındaki binbaşıya alçak sesle,

— Beş-altı yüz metre sonra demiryolu geçidinden geçeceğiz! diye fısıldadı.

Binbaşı da, büyük bir dikkatle, bana dönüp, şoförün kendisine fısıldadıklarını bana fısıldadı:

— Beş-altı yüz metre sonra bir demiryolu geçidinden geçeceğiz.

Binbaşıdan bir gizli bilgi almıştım. Bu durumda, ne yapmam gerektiğini düşünmem bile gerekmezdi. Hemen sağımdaki Kurmaybaşkanının kulağına aynı sözleri fısıldadım. Kurmaybaşkanı da sağındaki General Gizikis'in kulağına eğilip fısıldadı:

— Efendim, beş-altı yüz metre sonra bir demiryolu geçidinden geçeceğiz.

Gerçekten de beş-altı yüz metre gittikten sonra demiryolu geçidinden geçmiştik ki, bu kez şoför, yine çok alçak sesle, sağındaki binbaşıya,

— Binbaşım bir kilometre ilerde köprüden geçeceğiz... diye fısıldadı.

Binbaşı hiç vakit kaybetmeden bu bilgiyi fısıldıyarak bana aktardı:

— Albayım, bir kilometre ilerde bir köprüden geçeceğiz...

Tabii ben de durmadım. Büyük bir gizlilik içinde sağımdakine fısıldadım:

— Başkanım bir kilometre ilerde bir köprüden geçeceğiz.

Kurmaybaşkanı da bu bilgiyi fısıldayarak General Gizikis'in kulağına söyledi.

Şaşılacak olan, şoförün dediği çıkıyordu. Köprüden geçtikten bir süre sonra, şoför bukez, daha alçak sesle fısıldayarak, az ilerde, sağda bir fabrikanın önünden geçeceğimizi söyledi. Haberi alan binbaşı yine fısıldayarak, ama daha da sesini alçaltarak, bana aktardı. Ben de alabildiğine sesimi alçaltarak sağımdaki Kurmaybaşkanına bilgiyi aktardım Elbet, Kurmaybaşkanı da bu haberi, General Gizikis'in kuağına fısıldamıştı.

İşte biz yol boyunca, şoförün fısıldayarak verdiği bilgileri birbirimize fısıldayarak aktarıyorduk. Epiyce yol almıştık. Bukez General Gizikis, solundaki Kurmaybaşkanının kulağına,

— Neden böyle fısıldaşarak konuşuyoruz? diye sordu.

Kurmaybaşkanı da daha alçak sesle bana aynı soruyu sordu. Bu durumda, ben de fısıldayarak Binbaşıya sormak zorunda kaldım:

— Binbaşım, neden böyle fısıldaşarak konuşuyoruz?

Binbaşı, bu sorunun cevabını kendisinin vermesi gerektiğini sanarak ilkin bocaladı. Sonra kendini toparlayıp, solundaki şoförün kulağına eğilip, çok önemli sırlar söylüyormuşuz gibi... Belki de artık fısıldadı.

Bir eli direksiyondaki şoför, öbür eliyle boğazını tutarak,

— Sizin neden fısıldaştığınızı bilmem, ama ben hamama gitmişim. Hamamdan çıkınca da buzlu bira içtim, sesim kısıldı. Ondan fısıldıyorum... dedi.

Albay dostum, başından geçmiş bu olayı anlattıktan sonra,

— İşin daha şaşılacak yanı, dedi, şoförün bu sözlerinden sonra da fısıldayarak konuşmamızı sürdürdük.

— Neden? diye sordum.

— Gerçek nedenini bilemem, dedi, ama belki de, birbirimizden enayiliğimizi saklamak için böyle yapıyorduk; hani yani biz şoföre uyup fısıldaşmıyoruz da, gerçekten çok önemli sırlar söylüyormuşuz gibi... Belki de artık fısıldaşmaya alışmıştık da ondan hep fısıldaşıyorduk... Evet, Yunanistan'da herşey sessiz sessiz yapılıyor. Ama yalnız Yunanistan'da mı böyle?

— Doğru, diye cevap verdim, tavuk yumurtlayınca, yumurtasını herkes görsün diye gıdaklayaark yedi mahalleyi ayağa kaldırır. Oysa kedi pisleyince, sessiz sessiz pisliğini örter.

Yunanlı albay, kulağıma eğilip,

— Sus, kimse duymadan konuşalım! diye fısıldadı.

18 Mart 1974 - (Olay)

BU ZAMLARIN SONU NEREYE VARACAK?

İkisi de komşumdu. Birbirlerini çekemezlerdi. Pek az arayla ikisi de emekli oldu. Yüklüce ikramiye aldılar. Aldıkları ikramiye parasıyla ticaret yapıp zengin olmak istiyorlardı. Ticaret konusunda bilgileri olmadığı için, bu konuda bilgili uzmanlara danıştılar.

Birinin danıştığı uzman, ünlü bir maliyeciydi. Ona, elindeki bütün parayla altın almasını salık verdi. Çünkü kısa sürede altın fiyatı iki katına yükselecekti. Komşum, maliyecinin dediğini yaptı. Bütün parasını altına yatırdı.

Öbür komşum da ünlü bir ekonomi uzmanına başvurdu. Ekonomici ona, bütün parasıyla yapı demiri almasını öğütledi. Çünkü kısa sürede demir fiyatı iki katına yükselecekti. Komşum, ekonomicinin sözünü dinledi. Bütün parasıyla demir aldı.

Altın alan komşum, bir süre sonra maliyeciye, şimdi ne yapacağını sordu. Maliyeci ona, elindeki altını satmasını söyledi. O da sattı. Bu satıştan yüzdeyüz kazanmıştı. Çok sevinçliydi. Yine maliyeciye, ne yapması gerektiğini sordu. Maliyeci, yine bütün parasını altına yatırmasını söyledi. O da öyle yaptı. Ama altın fiyatları çok yükseldiğinden, ilk aldığı altının, ancak yarısı kadar altın alabilmişti.

Demir alışverişine başlayan komşum, bir süre sonra ekonomi uzmanına, ne yapması gerektiğini sordu. Ekonomici ona, elindeki demiri satmasını söyledi. O da sattı. Bu alışverişten yüzdeyüz kazandığı için çok sevinçliydi. Yine uzmana ne yapacağını sordu. Uzman, yine demir satın almasını söyledi. O da elindeki paranın hepsiyle demir aldı. Ama demir fiyatları çok yükseldiğinden, bu kez ilk aldığı demirin ancak yarısını alabilmişti.

Altın borsacısı maliyeciye başvurdu. Ne yapması gerekiyordu. Elindeki altınları satması gerekiyordu. Sattı. O kaadr çok para kazanmıştı ki, sevinçten uçuyordu. Bu işe gençliğinde başlamış olsaydı, şimdiye dek milyarder olurdu. Peki, şimdi ne yapacaktı? Maliyeci ona, yine altın almasını söyledi. O da aldı.

Demir tüccarı, ekonomiciye başvurdu. Ne yapması gerektiğini sordu. Elindeki demirleri satması gerekiyordu. Sattı. O kadar çok para kazanmıştı ki, sevinçten uçuyordu. Bu işe gençliğinde başlamış olsaydı, şimdiye dek milyarder olurdu. Peki, şimdi ne yapacaktı? Ekonomici ona, yine demir satın almasını söyledi. O da aldı.

Altın borsacısı, maliyecinin verdiği akla göre davranıyordu. Yani durmadan altın satın alıp, bu altını aldığı fiyattan çok daha yüksek fiyata satıyor, pek çok para kazanıyor, bu parayla yine altın satın alıyordu, ama aldığı altın, bir önce satın aldığı altının yarısı, üçtebiri, hatta dörttebiri kadar ancak oluyordu. Her satışta kazandığı para birkaç katı çoğalıyor, ama her satın alışta, aldığı altın birkaç kat azalıyordu. Bir zaman sonra öyle oldu ki, altın satışından kazandığı o kadar çok parayla, yeniden satın aldığı altın, bir bozuk pa-

ra çantasına konulacak kadar küçüldü.

Demir tüccarı ekonomi uzmanının verdiği akla uyuyordu. Yani durmadan demir satın alıp, bu demiri aldığı fiyattan çok daha yüksek fiyata satıyor, pekçok para kazanıyor, bu parayla yine demir alıyordu, ama satın aldığı demir, bir önce aldığı demirin yarısı, üçtebiri hatta dörttebiri kadar ancak oluyordu. Her satışta kazandığı ,para birkaç kat çoğalıyor, ama her satın alışta aldığı demir birkaç kat azalıyordu. Bir zaman sonra öyle oldu ki, demir satışından kazandığı o kadar çok parayla, yeniden satın aldığı demir, evinin bahçesinde bir köşeye yığılabilecek kadar küçüldü.

Demir tüccarının bankada parası vardı, kasasında parası vardı, masasında parası vardı, kesesinde parası vardı. Ama demir öyle pahalılanmış, öyle pahalılanmıştı ki, demir satın alabilmek için, bütün parasını yatırmak zorunda kalmıştı.

Bugün demir tüccarını, evinin duvarına çakılmış çok kalın, büyük bir temel çivisine iple asılı olarak buldular. Yerde de şu kısacık son mektubu vardı: «Bütün param, kendimi astığım bu temel çivisini satın almama ancak yetti. Ölümümden kimse sorumlu değildir. Miras olarak bıraktığım temel çivisinin mezar toprağımın altına, dikine konulmasını istiyorum.»

Komşum demir tüccarının cenaze törenine, öbür komşum altın borsacısı da gelmişti. Çok üzgündü. Yaşlı gözlerle yanıma sokuldu, şöyle dedi:

— Hiç olmazsa o, elindeki bir yığın parayla, kendini asabileceği bir sağlam temel çivisi olsun satın alabildi. Ya ben ne yapayım. Elimdeki yığınla parayı vererek satın aldığım altın gitgide o kadar küçüldü ki, son satın aldığım altını nereye koyduğumu bile hatırlamıyorum. Karım odayı süpürürken tozlara mı karıştı, pencere açıkken bir rüzgârla uçup bir yere mi girdi, ne oldu, bilemiyorum; bildiğim bişey varsa yok oldu. Ne mutlu demir tüccarı komşumuza ki, elindeki son parasıyla hiç olmazsa kendini asabilecek bir temel çivisi olsun satın alabildi, üstelik bunu miras da bıraktı. Ya benim, benim neyim var: Hepsi toz olup uçtu, toz...

8 Nisan 1974 - (Olay)

KURT KANUNU

Eşkiyalığın, kumarın, kadın satışının bile kendine özgü kanunu var. Örneğin adam ünlü bir dolandırıcıdır diyelim, ama kumar oynar da borçlanırsa, alacaklısını dolandırmaz. «Kumar borcu namus borcu» der, bigün borcunu öder. Kumarın kanunu böyle yazar.

Cezaevine girip hırsızlarla bir koğuşta düşüp kalkmış olanlar bilirler: Hırsızlar için çalmak utanç değil, bir işti. Ama bir hırsız başka bir hırsızdan bişey çalarsa bu, ayıptır; hırsızlığın kanununu bozmuş olur. Öbür hırsızlar böylesine «Ulan alçak, hırsızlığın da şerefini pisledin!» derler.

Soylunun pusu kurup düşmanını öldürmesi kancıklıktır; eldivenini yüzüne fırlattığı düşmanını iki tanık önünde vuruşarak öldürecektir; şövalyelik kanunu böyle yazar.

Kanun dışı eylemlerin bile kendine özgü bir kanunu olması bir çelişki gibi görünürse de, her işin, her topluluğun, her toplumun, her sınıfın kendi kanunu olması insanlara yaşama kolaylığı sağlar; çünkü insan karşısındakinin neyi, niçin, nasıl, neden yapacağını yada yapmayacağını bilerek ona göre davranır.

Bir toplum düşünelim ki, orda onaylanmış bitakım yazılı kanunlar olduğu halde bunların hiçbiri geçerli değildir, yada kimisi, kimi zaman, kimi yerde, kimi insan için geçerli, başkaları için geçersizdir. Diyelim orda, sosyal devlet var, deniliyor, sonra da insanlar konut kirası ödemek için rüşvetçilik, sahtecilik, dalavera yapmak zorunda bırakılıyor. Devletçiyim deniliyor, ama devlet eliyle özel teşebbüsün işkembesi şişiriliyor. Demokrasi var deniliyor, ama halk oy'una tuvalet kâğıdı kadar bile değer verilmiyor.

Sağı solu belli olmayan, hiçbir belli kanu-

nun geçerli olmadığı, gücü gücü yetene boğuşmanın yürürlükte olduğu yerler için orda «Kurt Kanunu» var deniliyor. Oysa yüzyıllardan beri durmamasıya hayvanlara hakaret etmekte olan insanoğlu «Kurt Kanunu» terimiyle zavallı kurtlara da hakaret etmiş oluyor; çünkü kurtların bile kanunları var. Kurtlar bile aç kalınca durup dururken birbirlerini parçalayıp yemiyorlar. İşte kurt kanunlarından biri:

Zorlu kış günlerinde avlanacak bişey bulamayıp açlıktan ölümle yüzyüze gelen kurtlar, buzlu yere art ayakları üstüne çepeçevre otururlar, birbirlerinin gözlerinin içine bakarlarmış, hem de gözlerini hiç kırpmadan! Aç kurt gözlerinin korkunç bakışları birbirlerinin gözbebeğine çivilenirmiş. Birbirlerini sivri, keskin bakışlarıyla manyetize edip uyutmak için bakışır dururlarmış, gözleri diş olmuş... İçlerinde en zayıfı, en yorgunu, en aç olanı hangisiyse, ilkin onu seçer bakarlarmış ki, dayanamayıp çabucak uyuyuversin. En sonunda içlerinden biri, kurt kardeşlerinin ışıl ışıl yanan, sivri, keskin bakışlarına dayanamaz, göz kapakları çekitaşı olur, uyurlarken, öbür kurtlar üstüne çullanır, parçalar yerlermiş onu. Sonra kanlı ağızlarını yalayarak yeniden çepeçevre oturur, birbirlerini uyutmak için bakışlarını karşılarındakinin gözbebeğine çivilerlermiş. İlk gözü kapananın üstüne...

Kurtların bile birbirlerini parçalayıp yemek için bir kanunları var, gözünü açacaksın, uyumayacaksın...

Kurt kanunu yürürlükte denilen öyle toplumlar var ki, orda bir yurttaş insan kardeşlerinin tırnakları ve dişleriyle parçalanmamak için nice gözünü açsa, uyumamaya çalışsa, yine boşuna... Bu kez de ona, «ilâçtır, iyi gelir...» diye üstü parlak renklerle kaplı afyon hapları yutturup öyle uyutuyorlar, sonra da saldırıp parçalıyorlar, Afyonla insanları sersemletip uyutmak kurt kanununa bile sığmaz...

17 Kasım 1963 . (Akşam)

YOL DÜZENİ

Yol birdenbire karıştı. Ama bu karışma, her zamanki karışma, alıştığımız kargaşalık değil. Başka türlü karışma. Bir çığlık koptu. Yukarı baştan bir akın oldu. Patır patır ayak sesleri, koşuşma... Derken birbirine çarpan, bindiren, toslayan... Gürültü gittikçe büyüdü. Anlatılır gibi değil.

«Ne var, ne oluyor?» demeye kalmadı, hepimiz bir karambol olduk. Korkunç bişey olduğu belliydi, ama neydi? Önüne geleni yutan bir sel baskını, yılan gibi yerin altından kıvrıla kıvrıla bize doğru uzanan yer depremi, alevleri dil dil uzanan yangın, bir kasırga, bir baskın, bir felâket... En doğrusu bütün bunların hepsi birden...

Kimi yıkılıp altta kalıyor, kimi «annecim!» diye, kimi «polis!.. diye bağırıyor. Küfeler, işportalar, sepetler, sandıklar ve hele insanlar hep birbirine girdi. Bir kadın, arkadan gelen baskı ile balıkçının içi su dolu, yarıdan kesik fıçısı içine düştü. Bir yaşlı adam da balıklama patlıcan küfesinin içine daldı.

Yerlerde karpuzlar, şeftaliler, bardaklar yuvarlandığından, üstüne basan tepetaklak oluyordu. Elinde zenbili olan bir kadın, yerde bir şeftalinin üstüne basmasıyla, iki metre kadar vıjj diye kayıp zenbilin havada uçması, kadının da bacaklarının zafer işareti gibi havada ayrılıp yere kapaklanması bir oldu. Havada uçan bir sepet, bir adamın kafasına geçti.

Kaçışanlardan birine,

— Ne oluyor böyle yurttaş? dedim.

— Ben bilir miyim? dedi.

— Bilmezsin de ne diye kaçıyorsun? dedim. O da bana,

— Sen ne diye kaçıyorsun? dedi.

Bu, yurttaşın ayakta söyleyebildiği son sözü oldu. Bir domatesin üstüne basmasıyla yere yapışması bir oldu.

Deminki soruma başka biri,

— Herkes kaçıyor, biz de kaçıyoruz. Anca beraber kanca beraber... dedi.

Ben de ona,

— Kaçalım, dedim, elle gelen düğün bayram... Kaçalım.

Nereye kaçacaktık? Bizi nereye kadar kovalıyacaklardı?

Yoksa düşman baskınına mı uğramıştık.

— Ben, daha çok kaçamadım. Boylu boyunca yerde yatan bir yurttaşın üzerinden atlamıştım, yerdeki bir makaranın üstüne düştüm. Ayağımın altındaki makarayı bir kaç metre patinaj tekerleği yerine kullandımsa da sonunda tepetaklak gelip «hıh!» diye içimden bir ses çıkararak, yıllardır görmediğim bir eski arkadaşı kucaklar gibi iki elimle bir dükkân kepengine sarıldım Oracığa çöktüm. Önümden coşmuş insan deresi geçti, geçti... Sonunda insanlar bitmiş olacak, insanlığın sonu gelmiş olacak ki, ortalığa korkunç bir sessizlik çöktü. Kalkamıyacak biçimde yere yuvarlananlardan başka görünürde kimseler yoktu.

Neden sonra karşıdan iki kişi göründü. Geniş yolda akşam gezintisine çıkmış gibi sallana sallana, salına salına, ağır aksak geliyorlardı. Birinin iki eli arkasında, birinin de bir eli palaskasında, bir eli cebindeydi. Bunlar iki komutan, iki fatih olmalıydılar. Ağır ağır başlarını çevirerek, gözbebeklerinde oturmuş belli belirsiz «resmî» bir gülümseyiş, sağa sola bakıyorlardı. Elinde, içi iplik, makara, lâstik, kordelâ dolu bir işporta tutan yaşlı bir kadının yanına gittiler. Elleri arkasında bağlı olanı,

— Yolu kapamayın diye kaçtır söylüyoruz... dedi, burada satış yapılmıyacak. Nedir bu işporta?

Yaşlı kadın,

— Benim değil, dedi, benim bişey sattığım yok.

— Peki bu işporta ne?

— Söyledim ya, benim değil. Ben pazara öteberi almıya gelmiştim. Deminki kargaşalıkta birisi elime bu işportayı tutuşturdu, kaçtı.

— Karakola gel de bakalım.

Sağında biri, solunda biri, ortada kadın, uzaklaştılar. Biz, yerlerde yatanlar da belimizi, bacağımızı tutarak doğrulduk.

— Vay vay vay... diye inliyerek kalkan birine,

— Bu iki kişi kimdir, ne yapıyorlar? dedim.

— Yolları açıyorlar, ulaşımı sağlıyorlar, gidiş - gelişi düzenliyorlar! dedi.

22 Eylül 1958 - (Yeni Gazete)

HELİKOPTER HIRSIZININ SORGUSU...

Uzun yıllar Birleşik Amerika'da kalmış bir arkadaşımın iddiasına göre, Birleşik Amerika'nın en büyük gelir kaynağı, müstehcen yayın endüstrisiymiş. İddiasını ispat için evine çağırdı, belgeler göstereceğini söyledi. Gittim. Evinde, kadınlı, erkekli başka konuklar da vardı. İlkin müstehcen albümleri önümüze döktü. Biyandan da açıklıyordu. Her endüstri gibi, müstehcen yayın endüstrisi de gelişerek dış pazarlara açılıyormuş. Bu endüstri ilkin müstehcen kitaplarla başlamış... Sonra müstehcen albümler yayınlanmış. Daha sonra bir yenilik olarak müstehcen plâklar yapılmış.

Arkadaşım, ilerleyen tekniğe paralel olarak gelişen müstehcen yayın endüstrisinin, müstehcen kitap, albüm ve plâklardan sonra, müstehcen filmler de ürettiğini söyledi.

Onunla her karşılaşmamızda, teknik ilerlemelerin, yeni teknik buluşların, müstehcen yayın endüstrisinde ne gibi gelişmeler sağladığını soruyordum.

Yine bigün bu soruma karşılık, CİA'nın kullandığı teknik araçların ve yöntemlerin, müstehcen yayın endüstrisinde de kullanıldığını söyledi.

Bir gece kalabalık konuklar arkadaşımın evinde toplanmıştık. Bize açıkladığına göre, CİA, istediği kişilerin telefon konuşmalarını dinlemekle kalmıyor, gizli dinleme aygıtlarıyla evlerinin içinde, hattâ yatak odalarındaki konuşmaları, fısıldaşmaları bile dinliyormuş. Uzak-objektiflerle, özel ışınlık objektiflerle de, çok uzaklardan, kapalı kapı ve duvarların arkasındakilein resimlerini çekebiliyormuş. Müstehcen yayın endüstrisi, CİA'nın kullandığı işte

bu teknik araçlardan, aygıtlardan ve yöntemlerden yararlanmaya başlamış. CİA'dan ders alarak, yüksek düzeyde kişilerin, ilerigelenlerinin, büyük yönetmenlerin yatak odalarındaki konuşmaları, aşk iniltilerini, gizli fısıltıları, kösnül solumaları ses bandına alıyorlarmış. O gece bu bantlardan bir ikisini de dinledik. Bu türlü filmlerden bikaçını da seyrettik. Filmlerden biri, filmin kahramanı yaşlı bir erkek, ona eşlik eden de çok genç bir kadın olduğundan bir komedi filmi olmuştu.

Geçenlerde arkadaşımla yine karşılaştık. Sevinçliydi. Çünkü, müstehcen yayınlar endüstrisi, müstehcenin artık sonuna varınca, yani müşterilerin sonsuz müstehcenlik isteklerini karşılayamaz olunca, konusunu ve biçimini değiştirerek, müşterilerinin yeniden ilgisini çekmeye başlamış. Bu değişikliğin ne olduğunu sordum. Anlattı. Artık klâsik müstehcenden vazgeçilmiş. Onun yerine, yine CİA yönetimlerinden yararlanılarak, yapılara gizlice yerleştirilen dinleme aygıtlarıyla, Birleşik Amerika'da yapılan bütün gizli sorgulamaları ses bantlarına alıp bunları iç ve dış pazarlara satıyorlarmış. Söyledikleri inanılacak gibi değildi. Ama bunlardan birini, evinde bize de dinletince, ben de inandım.

Olayı herkes gibi sizler de biliyorsunuz. Birleşik Amerika'da enerji bunalımından ötürü, Beyaz Saray'da bile geceleri ışık yanmıyor. 20 yaşında Robert Preston adında bir Amerikalı er, Maryland üssü'nden bir helikopter çalıyor. Geceleyin, karanlıktaki Beyaz Saray'ın üstünde uçarken, bindiği helikoptere ateş ediliyor. Er Robert Preston, yara alan helikopteri, Beyaz Saray'ın yemyeşil çimenleri üzerine indiriyor.

Arkadaşım, işte bu erin çok gizli yapılan sorgulamasını bana, ses bandından dinletmişti. Ama Robert Preston da, onu sorguya çekenler de Türkçe konuşuyorlardı. Bunun nasıl olduğunu sorduğumda arkadaşım, bu ses bantlarının, sürümünü arttırmak için, hangi ülkeye ihraç edilecekse, o ülkenin dilinde dublaj edildiğini söyledi. Şimdi sizlere, Robert Preston adlı erin çok gizli sorgusunun çok ilginç bulduğum bir bölümünü aktarıyorum.

*

— Bay Robert Preston, muayene sonunda deli olmadığınız anlaşıldı. Niçin helikopterle Beyaz Saray üstünde uçtunuz?

— Siz neyle uçmamı salık verirdiniz?

— Sizin soru sormaya yetkiniz yok; yalnız sorduklarımıza cevap vereceksiniz.

— Ben aslında Beyaz Saray'ın üstünde jet'le dolaşmayı tercih ederdim. Ama ne yazık ki, o sırada üssün havaalanındaki bütün uçaklar görevliydi. Ben de boş bulduğum bir helikopteri kaçırmak alçakgönüllüğünü göstermek zorunda kaldım.

— Peki, uçmak için, neden geceyi seçtiniz?

— Bir iddia üzerine oldu bu... Beyaz Saray'ı koruyan gizli ajanların geceleyin uyuduklarını söylemişlerdi. Oysa ben, ajanlarımızın görev başındayken, ne gece, ne de gündüz uyuduklarını söyledim.

— Bravo Bay Robert Preston...

— Teşekkür ederim. Ben, ajanlarımızın, yalnız izinli oldukları geceler, yataktayken, karılarının yanında uyuduklarını söyledim.

— Hangi amaçla Beyaz Saray'ın üstünde uçtunuz?

— Dedim ya, bir iddia üzerine... Beyaz Saray'ı koruyanların kör nişancı olduklarını, atışlarda hep karavana attıklarını, hiçbir hedefi vuramayacaklarını iddia ediyorlardı.

— Siz ne dediniz?

— Elbette ajanlarımızı savundum. Bizim Beyaz Saray ajanlarının, havada uçan sineği gözünün bebeğinden vurabileceklerini, çok keskin nişancı ve usta atıcı olduklarını söyledim. İddiamı ispat için de, çaldığım helikopterle geceleyin Beyaz Saray'ın üzerinde uçtum. Dediğim çıktı. Ajanlarımız, gece karanlığında bile helikopteri vurdular. İddiamı kazandığım için çok mutluyum. Beyaz Saray'ın gizli ajanlarıyla övünüyorum.

— Bravo Bay Preston.

— Teşekkür ederim.

— Sizinle iddiaya girenler kimlerdi?

— Amerika aleyhinde çalışan düşman casusları.

— Sizin onlarla ilişkiniz ne?

— Bunu siz çok iyi biliyorsunuz; sizin verdiğiniz görevle, iki yıldanberi onlarla birlikte çalışıyorum.

— Bay Robert Preston, sözlerinize dikkat edin!..

— Sorguma başlarken, doğru söyleyeceği-

me bana yemin ettirdiniz.

— Helikopterle uçmak için, neden Başkan Nikson'un Beyaz Saray'da bulunmadığı bir geceyi sectiniz?

— Çünkü, Nikson'u kaçırmak için helikopterle geldiğim sanılabilir. Oysa Birleşik Amerika aleyhine çalışan düşman casuslarına göre, Birleşik Amerika için Niksan'dan daha iyi, ondan daha uygun bir başkan bulunamazdı. Başkan Nikson'un hangi gece Beyaz Saray'da bulunmayacağını da, bana onlar haber vermişlerdi.

8 Mayıs 1974 - (Akbaba)

NUTUK MAKİNESİ

NUTUK MAKİNESİ

Artık makine her alanda insanın yerini almaya başladı. Robot denilen bu makine - adamlar her ne yaparlarsa insandan çok daha iyi yapıyorlar. Hani biz insanlar yanlış bir iş yapınca «Eh, n'aapalım, beni beşer, bazan şaşar» deriz ya, bu robotlarda böyle şaşırtmalar yok. Yaptıkları işlerde kıl kadar şaşmıyorlar. Şimdi Amerika'da bir yeni makine-adam yapmışlar, insanın aklı durur, şarkı besteliyormuş. Evet, basbayağı şarkı besteliyormuş. Hem de saatte bin şarkı... Bu besteci makinenin adı Düğmeli Berta. Üzerinde bir sürü düğme var. Eski şarkıları dinleye dinleye bıktın mı, hemen bu makineden Matmazel Berta'ya gideceksin, artık cancağızın nasıl bir şarkı dinlemek istiyorsa, o düğmeye basacaksın. Düğmeli Berta, hep aynı şeyleri çalmıyor. Her sefer yeni bir şarkı besteliyor. Ne biçim şarkı istiyorsun? Aşık mısın? Meteliksiz mi kaldın?

— Aman Matmazel Berta, bana üzünçlü bir şarkı bestele! diyeceksin.

İstersen ayrılık şarkısı, intihar edeceksen cenaze marşı, evleneceksen düğün havası, ne istersen...

Memleketimizin en çok gereksindiği makine, bence ne traktör, ne buzdolabı, ne otomobil, ne de çamaşır makinesi... Bize asıl gerekli olan işte böyle bir makine - adam. Yalnız şarkı söylemeyecek de, şarkı yerine nutuk söyleyecek. Ama yalnız iktidara değil, her partiye böyle bir nutuk makinesi gerekli. Çünkü partilerimizin nutukları eskidi, dinleye dinleye hepsinden bıktık. On yıldanberi hep o plaklar...

Eskiden Hâfız Burhan'ın gazel, yada ninni plakları vardı. O plaklar başlamadan önce «Odeon Rekor» der, sonra veryansın ederlerdi. Şimdi de partilerimiz öyle. Diyelim, iktidar partisiyse,

— Eski idare zamanında... diye başladı mı, artık gerisini biliyorsunuz.

İktidar değil, muhalefet partisiyse, onların plağı da şöyle başlar:

— Biz iktidara geçince...

Radyodaki, mitinglerdeki, kongrelerdeki nutuklar, on yıldır hep bu. Gık dedik artık.

Dostumuz Amerika gerçekten yardım etmek istiyorsa, en büyük yardımı, bize bir nutuk makinesi yapıp göndermesidir. Elektrik süpürgesi, çamaşır makinesi, traş makinesinden önce bir nutuk makinesi... Hiç olmazsa makinedir, nutuk verirken çam devirmez, gaf yapmaz, pot kırmaz. «Beni beşer, bazan şaşar» dedikleri insanlara göre, böyle bir nutuk makinesi geldi mi, muvafık mısın, muhalif misin, bas makinenin istediğin düğmesine, dilediğin gibi ver veriştir.

— Haydi bay robot, bize şöyle iç açıcı bir nutuk çek de, şu muhaliflerin canına ot tıka! dersin, düğmesine bastın mı, nutuk makinesi başlar:

— Muhterem vatandaşlar!... Rakamların şaşmaz diliyle konuşuyorum. Geçen seneye nazaran yüzde seksen artan falan filan...

Beğenmediniz mi? Başka düğmeye basın:

— Sayın vatandaşlar!... Bu kuyruk meselesi memleketi batırdı...

Ne istiyorsan, nasıl istiyorsan o nutku çal, o nutku dinle...

Yalnız bir zorumuz var. Bizim havamızdan mı, suyumuzdan mı, her ne hikmetse, bize gelen bütün makineler bozulur. İşte elektrikli tren, işte İtalya'dan artistleriyle gelen televizyon, hiçbiri işlemedi. Bu nutuk makinesinin de bizde işleyeceği kuşkulu. Ya yedek parçası bulunmaz, ya yedek parçası bulunur, o zaman da kendisi bulunmaz. Ne yapar eder, onu da işlemez hale getiririz. Herkesler teknik icat eder, biz de teknik arıza icat ederiz. Yoksa işletebilsek, bizim en çok gereksindiğimiz şey, bin düğmeli bir nutuk makinesidir. Sonunda olsa olsa, savcılar,

— Nutuk makinesinin falan filan numaralı düğmelerine basılmayacak!... derler, olur, biter.

Artık kendisine güvenen, o düğmelere de basar, borazancıbaşı olur.

18 Temmuz 1956 - (Dolmuş)

EKSELANS KURU FASULYE

HAŞMETMEAP KURU FASULYE HAZRETLERİ

Bakkal Ali'nin «Kanaat bakkaliye mağazası»nda

İstanbul

Efendimiz Velinimetimiz,

Zât-ı fahîmanelerine en derin hürmetlerimi arz ile mübahiyim efendim. Nice zamandır soframızda, taba[illegible]ı Zât-ı asîlâneleri ile şerefyâb [illegible], üzüntümüz büyüktür. Bu derin üzüntü ile midelerimizde ileri geri homurtular başlamıştır.

Zât-ı asâletmeâb efendimizin yüzünü görmek, kralların yüzünü görmekten çok daha zor bir hale gelmiştir.

Efendimiz, velinimetimiz,

Biz fakir fukaraya insaf ediniz. Eskiden evimizde bir tencere kuru fasulye kaynattık mı. çoluk çocuk güle oynaya yerdik, dünyalar bizim olurdu. Şimdi saray sofralarına layık bir yemek olalı, biz garipleri unuttunuz. Ama efendimiz, biz sizi unutamadık.

O mutlu geçmiş günlerimizde ekmeğimizi, salçalı suyunuza bana bana, tıka basa yer, kuzu gibi doyardık. Demokrasiymiş, hürriyetmiş, yok efendim anayasaymış, yargıç güvenliğiymiş, hiçbiri umurumuzda değildi.

Karnımız doyduktan sonra içimiz yanar, kana kana su içerdik. Hassalarınızdan hangi birini saymalı. Sizde bulunduğunuz kabı şişiren bir hassa vardır. Karnımızı davul gibi şişirirdiniz. Şişer şişer, yan gelir devrilirdik. Ah, o ne keyifti efendimiz. Gaz yapardınız. Gazdan sonra saz yapardınız, caz yapardınız.

Doktorlar sizin erkeklik kudreti verdiğinizi ispat ve ilan etmişlerdi. Bizim sıksık övündüğümüz erkekliğimiz, belki de sizin yüzünüzdendi. Çünkü efendim erkekler, muhallebi yiyenlerden değil, daha çok bizim gibi kuru fasulye yiyenler arasından çıkardı. Bir tabak kuru fasulyeyle karnını şişirenin, hemen erkekliği tutar, narayı patlatır, yan baktın, diye bıçağa sarılırdı. Fasulyenin gazı biter bitmez de erkeklik karakolda sönerdi.

Ey gelirsizlerin, dargelirlilerin, az gelirlilerin efendisi kuru fasulye! Şimdi bir kilonuz altı liraya çıkmış. Yüzünüzü göremez, evimize alamaz, tadınıza bakamaz olduk.

Ekselans kuru fasulye hazretleri! Biz size güvenip çoluk çocuk sahibi olduk. Şimdi zât-ı haşmetpenâhilerinin yaptığı da iş mi yani?.. Altı liraya kuru fasulye olur mu? Ulan ekselâns, çok kalleşmişsin. Döneğin biriymişsin... Yazıklar olsun ekselâns... Yuf sana!

Bu vesileyle, en derin hürmetlerimin lûtfen kabul buyurulmasını dilerim efendimiz.

ÇOK KONUŞMA

1915'te doğdu. Evde ağlayamazdı. Hemen annesi,

— Sus! diye paylardı.

Gülemezdi, bağıramazdı. Babası,

— Sus!.. diye azarladı.

Misafir gelince,

— Ayıptır, sus! derlerdi.

Yabancı kimse yokken de evdekiler,

— Başımı dinleyeceğim, sus! derlerdi.

Yedi yaşına kadar bu, böylece sürdü.

*

İlkokula gitti. Derste bişey soracak olsa, öğretmeni,

— Sus!.. diye çıkışırdı.

Derse kalksa,

— Ne sorulursa onu söyle, çok konuşma!.. derdi öğretmenleri.

Oniki yaşına kadar da böylece sürdü.

*

Ortaokula gitti. Ağzını açacak olsa, büyükleri,

— Her lâfa karışma! dediler.

Müdür,

— Söz gümüşse, sükût altındır! vecizesini öğretti.

Türkçe öğretmeni,

— İki dinle, bir söyle... Bak, iki kulak, bir ağız var!.. dedi.

— Sus!...

— Sesini kes!...

— Çok konuşma!...

Onbeş yaşına kadar böylece sürdü.

*

Liseye gidiyordu. Burada öğrendiği en güzel şey «Essükûtü hayrün mineddırdır» sözü oldu. Yani susmak, dırdırdan hayırlıdır.

— Çok konuşma!..

— Sus!..

— Kes sesini!..

Ondokuz yaşına kadar böylece sürdü..

*

Üniversiteye girdi. Evde,

— Büyüklerin yanında konuşulmaz! diye öğretiyorlardı.

Annesi,

— Söz büyüğün, su küçüğün! diyordu.

Profesör bigün ona,

— Dilini tut!.. demişti.

Yirmiüç yaşına kadar böylece sürdü.

*

Askere gitti. Onbaşısı,

— Sus len!.. diye bağırdı.

Çavuş,

— Dırlanma! diye azarladı.

Yüzbaşı,

— Pısss!.. Sısss!.. dedi.

*

Karakola çağırdılar. Polis,

— Çok konuşma! dedi.

Komiser,

— Sus be!.. dedi.

İşe girdi. Arkadaşları, işaret parmaklarını dudaklarına koyar,

— Şışşşt!.. derlerdi.

— Aman şışşşt... Aman sus, aman başın derde girer. Aman haaa!..

Büyükleri,

— Sen herşeye burnunu sokma!.. derlerdi.

— Sen anlamazsın...

— Sana mı kaldı...

— Sen sus...

*

Evlendi. Karısı,

— Aman sus... Sen karışma!.. derdi.

Sonra çocukları oldu. Büyüdü çocukları,

— Sen sus baba!.. Çakmazsın bu işlerden demeye başladılar.

*

Bu adam, biraz benim, biraz sizsiniz, biraz hepimiziz.

Eskiden kadınlar, kocalarına, kendilerine dırdır etmesinler, çok konuşmasınlar diye eşek dili yedirirlerdi. O inanışa göre, eşek dili yiyenlerin sesi çıkmazdı. Bize de sanki eşek dili yedirmişler. Arayın bakalım, ağzınızda diliniz var mı? Dilimizi yutmuşuz. Dilimizi içimize sokmuşuz. Ağzımız var, dilimiz yok.

*

Şimdi bu biraz bana, biraz size benzeyen adam söz hürriyeti istiyor. Konuşacak. Ama ona,

— Sus!.. diyorlar.

İçimden,

— Konuş... Konuş!... Konuş be!... diye bağırmak geliyor. Ama ne konuşacağız, nasıl konuşacağız? Dilimiz nerde?

KAHVE VE DEMOKRASİ

İki şey yurdumuzda yetişmez; biri kahve, biri de demokrasi. İkisi de bize dışardan gelir.

Topraklarımızda kahveyi bitürlü yetiştiremedik. Memleketimizin havası, suyu, toprağı kahve yetiştirmeye uygun değil.

Demokrasiye gelinceeee... Doğrusu onun yetişmesi, gelişmesi için, elden geleni geri komadık. Tarihimize bakarsanız, aşağı yukarı yüzyıl önce memleketimize demokrasinin tohumları atılmış. Biz yıllardır,

— Aman demokrasimiz filiz verdi...

— Genç demokrasimiz...

— Aman demokrasi fidanı... der dururuz: Şükür yetiştirene, şunca yıldır demokrasiyi ancak işte bu boya getirdik, bir fidan oldu.

Yüzyıldır şu demokrasiye verdiğimiz gücü, kahve yetiştirmeye harcasaydık, bugün mem-

leket balta girmemiş kahve ormanına dönerdi.

Zamanında gerekmiş, bilememişiz; kahve çekirdeği ekeceğimize, kalkmış, demokrasi tohumu ekmişiz. Şimdi olanlar ortada. Hamdolsun, demokrasiden yana hiçbir sıkıntımız yoksa da kahvesizlikten çektiğimizi biz biliriz. Kahve bu... Hiçbişeye benzemiyor. Demokrasi öyle mi? Olsa da bir, olmasa da... Kahve olmazsa insanın başı döner, demokrasi olmazsa insanın başı dönmez. Kahvenin mis gibi kokusu vardır, demokrasinin kokusu bile yoktur. Kahveyi fincana kor, içersin. Demokrasi ne yenir, ne içilir. Ne işe yarar şu demokrasi, söyler misiniz?

Dışardan memleketimize bol bol demokrasi geliyor, ama kahve gelmiyor. Kahveyi satıyorlar, demokrasiyi veriyorlar. Kahve parayla, demokrasi bedava... Kahve için döviz ister, demokrasi için hiçbişey istemez.

Çektiğimiz şu kahve sıkıntısına bir baksanıza... Üstelik kahveye bir de alışmamış mıyız? Kahvenin iyisini kötüsünü, bayatını tazesini, katkılısını, halisini hemen anlarız.

Sağolsunlar, kimi yurttaşlarımız uydurma kahve yaptılar. Önce arpa kahvesi çıktı, tutmadık. Sonra nohut kahvesi çıktı, beğenmedik. Şimdi de fasulye kahvesi yapıldı, yutmadık. Biz milletçe kahve tiryakisiyiz; herşeyin uydurmasını yutarız da kahvenin uydurmasını yutmayız.

Hey Ulu Tanrım! Ne olurdu, hiç olmazsa şu kahveden anladığımız kadarcık olsun, demokrasiden de anlasaydık...

HÜRRİYET

Delikanlılar, genç kızlar evlenmek isterler. Ama analar, babalar, onları kendi istedikleriyle evlenmeye bırakmazlar. Gelinlerini, damatlarını ille kendileri seçecekler. Sonunda insanlar, kendi istedikleriyle değil, başkalarının istedikleriyle evlenirler.

Kadıköy, Adalar, Boğaz vapurlarına binmişsinizdir. Garsondan hiç su istediniz mi? Garson,

— Su yok, gazoz var! der.

Su yerine gazoz içersiniz. Kendi istediğiniz değil, garsonun istediği olur.

Canınız bir döner yemek ister. Lokantaya gidersiniz. Garson,

— Döner yok, köfte var! der.

Canınızın istediğini değil, lokantacının size yedirmek istediğini yersiniz.

Hiç dolmuşa binip de kendi istediğiniz yere gittiğiniz oldu mu? Siz,

— Beyazıt! dersiniz.

Şoför,

— Eminönü... der.

Taksi şoförü de, oraya gitmem, şuraya giderim, der. Hiçbiyere gidememektense, şoförün istediği yere gidersiniz. Sizin istediğiniz değil şoförün istediği olur.

Filân kumaşı almak istersniz. Kumaşçı,

— Filân kumaşı almayın, falan kumaşı alın, daha iyidir, der.

Terzi,

— Size o model gitmez, bu model gider! der.

Kendi istediğinizi değil kumaşçının, terzinin istediğini giyersiniz.

Bir düşünelim; şimdiye dek kendi istediklerimizden hangisi olmuştur? Biz kimiz? İnsan... Hür doğup, hür ölen yaratıklar. Öyleyse, hürriyet istiyoruz.

— Buyurun, işte hürriyet! diyorlar.

Kendi istediğinizle değil, başkasının istediği ile evlenirsiniz. Kendi istediğinizi değil, garsonun istediğini içersiniz. Kendi istediğinizi değil, lokantacının istediğini yersiniz. İstediğiniz yere değil, şoförün istediği yere gidersiniz.

Hürriyet mi?

— Buyurun, işte hürriyet!

Elli yıldır durmadan verilen şu hürriyete bir iyice baksanıza. Bu, sizin istediğiniz hürriyet mi?

BİR YAZI NASIL YAZILIR?

Frenklerin, falan iş nasıl yapılır, filân iş nasıl yapılır, diye bir kitap dizileri var. Bu dizideki kitaplarda camın, kâğıdın nasıl yapıldığından tutun, hürriyet savaşına, demokrasinin tarihine dek, hertürlü bilgi, en yetkili yazarların kalemiyle, halkın anlayacağı biçimde açık açık anlatılmıştır.

Bana bu yazıyı, işte o kitaplar esinletti. Bir gazete yazısı nasıl yazılır? Biliyorum, bu konu benim küçük pazar konuşmalarıma sığmaz. Büyük bikaç cilt tutacak bir konudur. Ama ben düşüncelerimi, elden geldiğince özetlemeye çalışacağım.

Bir yazı nasıl mı yazılır? Sizin bana içinizden şimdi, «Çok kolay, kafana bir düşünce gelir, eline kâğıdı, kalemi alır, başlarsın yazmaya...» dediğinizi biliyorum. Yağma yoook.. Bir gazete yazısı yazmak, sandığınız kadar kolay iş değildir.

Bakın, ben nasıl yazıyorum, içine hiç yalan katmadan anlatayım da dinleyin.

Her sabah gazeteleri okurum. Gazeteleri okuyunca da her gazete okuyan gibi sinirlerim bozulur. En çok sinirimi bozan konuları biyana yazarım. Bu, hergün on onbeş konu eder. Eski günlerden de birikmiş kırk elli konu vardır. İçimden bunların hepsi üstüne yazı yazmak gelir, ama bu konulardan yalnız birini seçmek zorundayım.

Sonunda, araya taraya, gazeteye, gazetenin sahiplerine ve bana en zararsız olan, «zülf-ü yar»e dokunmayan, havadan sudan bir konu seçerim. Güneşe karşı su dökmeden, suya sabuna dokunmadan bu yazıyı yazarım.

Bu kadarla iş bitmez. Odanın kapısında karım bekler.

— Yazdığın yazıyı okuyabilir miyim? der.

Oku, desem bitürlü. Okuma, desem bitürlü. Çoğu kez yazılarımı, karımdan kaçırmaya çalışırım. Ama o bir yolunu bulur, okur. Okuduktan sonra da, boynunu büker,

— Kendini düşünmüyorsan çocuklarını düşün... der.

— Ne var?

— Daha ne olsun, bu zamanda böyle yazı yazılır mı?

— Peki, ne yapayım?

Karım, orasını çıkar, burasını çıkar, diye önce yazıyı budar. Ondan sonra da şurasını değiştir, burasını böyle yap, der.

Maksadım, yazı yazıp kahraman geçinmek olmadığından karımın dediklerini yaparım.

Ama biraz sonra oğlum boynunu büker:

— Baba...

— Ne var?

— Şey yazmışsın...

— Ne yazmışım?

— Biraz sert...

Nerdeyse oğlan ağlayacak.

— Son cümleyi çıkar baba...

— Oğlum, son cümle yazının ruhu...

— Olsun, yazının ruhunu çıkar.

Çıkarırım. Bu kez kızım,

— Baba... der.

— Ne var?

— O baştaki cümleyi biraz ş'aapsan...

— N'aapsam?

— Çıkarsan...

Bu kadarla iş biter sanmayın. Eski ve değerli adliyecilerden bir komşumuz vardır. Ya karım, yada çocuklardan biri hemen ona koşmuşlardır:

— Aman yine öyle bir yazı yazdı ki...

Adam bize gelir. Hiç çaktırmamaya çalışarak,

— Eeee... Bugün yine neler yazdın bakalım? der.

Yazıyı veririm. Okur. Okurken gözlüklerini bikaç kez düzeltir, öksürür. Sağ cebinde ceza kanunu, sol cebinde basın kanunu vardır.

— Bak, der, şu cümle var ya...

— Var...

— İşte ceza kanununda yeri... Cezası bir yıldan başlar.

Atarız o cümleyi.

— Bak, der, şurası var ya...

— Var...

— İşte basın kanununda yeri, iki yıldan başlar.

Orasını da atarız. Kimileyin de yaşlı komşumuz, iç cebinden, medenî kanunu, orman kanununu çıkarır,

— Bak der, burası da...

Orasını da çıkarırız.

Bütün bunlar bişey değil. Asıl zorlusu babamdır. Onun hele hiç sağı solu yoktur.

— Hemen bize gelsin! diye telefon ettirir.

Giderim.

— Bugün ne yazdın? Ver bakayım! der.

Yazımı veririm. İlk sözü,

— Kırkını geçtin, sen adam olmıyacak mısın? diye başlamak olur. Bu kadarla söyledikleri bitse iyi.

Ondan sonra kalemi eline alır, yazının orasını burasını çizer,

— Bunları at!.. der.

Tanrı bilir ya, babamdan, ceza kanunundan da, basın kanunundan da çok korkarım. Yazıdan, çizdiği yerleri atarım. Artık geriye her ne kaldıysa, getirir gazeteye veririm.

İş bitti mi sanıyorsunuz. Nerde... Gazetenin sahibi, yazıyı okur,

— Daha yumuşak bişey yazamaz mıydınız? der.

— Aman, derim, lokum gibi bir yazı canım... Bundan yumuşağı cıvık bişey olur.

— Şurasını çıkarsak mı? der.

— Çıkaralım.

— Burasını değiştirsek mi?

— Değiştirelim.

Herşey tamam mı? Nerdeee? Yazı yazmak bu kerte kolay olsa, herkes yazar. Sıra gelir, yazı işleri müdürüne.

— Şu kelimeyi biraz yumuşatsak...

— Yumuşatalım ama, Türkçede ne kadar yumuşak kelime varsa kullandık.

Hep birlikte en yumuşak kelimeyi arar, bulur ,oraya oturturuz.

— Şu cümle bana biraz şey gibi geliyor. Şöyle yapsak mı?

— Yapalım.

— Pardon. Bir de şu nokta var.

— Atalım onu da...

Ah efendim ah... İş bitti sanıyorsunuz, değil mi?

Bir saat sonra telefon ederler:

— Hasan Bey...

— Efendim.

— Yazınızda Ali Bey diye biri geçiyor ya...

— Evet!

— O Ali Bey, bizim şeyin şeyiymiş. Ne yapalım?

— Ali Beyi çıkarın... Yerine de Mustâbey koyun...

— Aman Mustâbey, bizim şeyin...

— Çıkarın, orası boş kalsın...

— Hasan Bey!

— Buyurun.

— Yazınızda «.....»den sözediyorsunuz ama, biz oradan şey alıyoruz, yani ilân filan...

— Şey alıyorsanız, orasını da silin...

Yazı kırpıla kırpıla kuşa döner. Ve sayın okurlar, ertesi gün bu yazı gazetede çıkar. Siz de bu yazıyı, yazı diye okursunuz. Okumakla kalsanız iyi, bir de gülersiniz. Böyle yazılara gülünmez mi? Ben bile gülüyorum. Nasıl gülmeyelim? Ertesi gün de bir bakarsınız, bu yazıya bir yalanlama gelmiş. Gel de şimdi gülme.

NİRDE O'SSA O'SSUN

Geçenlerde duyduk, bir milletvekili, Ankara'daki Gençlik Parkından içeri giriyormuş. Tam kapıdan girerken, kontrol memuru, bilet sormuş. Ben, olayı yazan gazetenin yalancısıyım. Milletvekili de memura,

— Beni tanımadın mı? demiş.

Memur,

— Tanımadım, demiş.

Bir insan kendisini tanıtmak ister de karşısındaki tanımazsa ne yapar? Hemen kimliğini çıkarır gösterir, değil mi? Milletvekili böyle yapmamış. Herhalde kendisini bir daha hiç unutmasın, iyice aklında kalsın diye memurun suratı budur demiş,

— Şaaak!... bir tokat şaklatmış.

Artık kim olduğunu tanıttı ya, elini kolunu sallaya sallaya, yürüyüp gitmiş.

Ben, memura kızıyorum. Hadi baştan tanımıyordun, oldu bir yanlışlık... Kendisini sana bir iyi tanıttı. Otursana oturduğun yerde. Hayır, ardından gitmiş. Milletvekiline üzüntülerini bildirirken bir kapışma daha olmuş. Araya girmişler de memuru zor kurtarmışlar.

Önce şunu anlayalım, öyle büyük birini bilmemek, tanımamak ne demek? Başının üstünde duvarda resmi hep asılı duracak da.

— Sen beni bu herifin şerrinden koru! diye Allah'a yalvaracaksın.

Biz askerken, bir onbaşımız vardı. Bize selâmı şöyle anlatırdı:

— Garşıdan bi üstünü gorincek, gaç adım senden ırak o'ssa o'ssun, nirde o'ssa o'ssun, tirende o'ssun, papurda o'ssun, dağda o'ssun, gırde o'ssun, atta o'ssun, eşşekte o'sun, hemencik selâmı yapıştıracağan!

Aradan yirmibeş yıl geçti, onbaşının selâmı anlatmasını unutmadım. Bakın şimdi yeri geldi. Böyle bir büyük kişiyi tanımamak olur mu hiç! Önce tanıyacaksın. Sonra da, «garşıdan gordün mü, nirde o'ssa o'ssun, gaç adım o'ssa o'ssun, hemencik selâmı yapıştıracağan!»

Yoksa, o sana tokatı yapıştırır.

BEN BİR COPUM

Ben bir copum! Benim aslım Amerikalı. Amerika'dan buraya önce demokrasi geldi, sonra cip, arkadan da cop, yani ben geldim. Ciple cop, biz ikimiz demokrasinin açtığı yoldan geldik.

Ben bir copum! Buraya Amerikan yardımıyla, Amerikan yardımından geldim. Kuyruğa girmedim ama, uyruğa girdim, buyruk oldum. Herşeyin sıkıntısı çekildi, çekiliyor. Otomobil lâstiği, yedek parça bulunmasa da ben bulunurum. Benim sıkıntım hiç çekilmedi, bol bol ihtiyacı karşılarım.

Ben bir copum! Eskiden burada dişfırçası da yokmuş, onun yerine misvak kullanırlarmış. Ben gelmeden benim yerime de filsiniri kullanıyorlarmış. Ama filsinirini polisler değil, halk kullanırmış. Üstelik halkın filsinirini kullanması yasakmış. Şimdi resmî kişilerin elinde ben filsinirinin işlevini yapıyorum.

Ben bir copum! Yüzüm karadır. Yumuşak görünürüm ama, yumuşaklığıma aldanmayın. Benden önce, benim yerime kullanılan meşe odunu, kızılcık sopası bile merhamete gelir, kırılır, ama ben kırılmam. Usta bir politikacı gibi yüzüm hem kara, hem yumuşaktır. Eğilir, bükülürüm, ama hiçbir zaman kırılmam.

Ben bir copum! Kendini bilmezlere kendilerini de bildiririm, kendimi de... Benim yerim, polislerin beli ve elidir! İş görmediğim zamanlar, tıkız bir kara yılan gibi, kapı arkasındaki çivide kuyruğumdan asılı dururum.

Ben bir copum! Yirminci yüzyılın en büyük buluşu benim. Atommuş, hidrojen bombasıymış, benim yanımda hiç kalır. Şimdi Demokles'in kılıcının yerine ben geçtim. Hürriyet, benim gölgemde uyuklar. Ben onun başında salianır dururum.

Ben bir copum! Vurduğum yerden ses getiririm. Benim getirdiğim ses, hem usulsüz, hem notasızdır. Ama insanlara her makamdan yanık türküler çağırtırım. Karşımda dilsiz olsa, dillenir, kargalar papağan olur, dil bilmeyen bülbül kesilir. Yargıçtan önce insanları sorguya ben çekerim. Karşımda talimli maymuna dönersiniz.

— Konuş! derim, konuşursunuz.

— Sus! derim, susarsınız.

— Allah, Allah!.. diye bağırsanız da, ben yanık, acıklı seslerinizi duymam. Vücudum vardır ama, kulağım, gözüm, yüreğim yoktur.

Ben bir copum Toparlananları dağıtan benim. Gazetecilerin beynine inen benim. İthal malı hürriyeti dimdik ayakta tutan biçimsel demokrasiyi koruyan benim.

Ey insanlar ben bir copum! Size son sözüm şudur: Kulağınıza küpe olsun! Başka birinin kafasına, beline indiğim zaman, onun acısını siz kendinizde duymazsanız, yarın sizin, kafanıza, belinize inerim. Başkası coplanırken «Oooh olmuş» derseniz yarın size de «Ooooh olsun!» diyeceklerini unutmayın. Benim yaradılışım bu. Şimdi sevinenler, yarın coplanmayı hak etmişlerdir. Hiç dinlemem, inerim beyinlerine, bellerine...

Ey insanlar, ben bir copum! Cop sesine kulak verin!

Hangi ünlü dolandırıcıyla konuşsanız, yangın kulesini, Atatürk Köprüsü'nü, tramvay ve belediye otobüslerini enayilere sattığını söyleyerek övünür. Siz, bir dolandırıcıyla ilk konuşuyorsanız, bu palavraları yutan enayi olursunuz.

*

Cumhuriyet öncesi yıllarının hangi politikacısıyla konuşsanız, Lozan zaferini kendisinin kazandırdığını söyleyerek övünür.

*

Demokrat Parti'nin yıkılışından sonra, bir yıl boyunca, günde en az yirmiotuz kişi bana «yahu, ben de listenin başındaymışım, beni de yokedeceklermiş!» diye namus lekesi için temizlik tozu reklamcılığı yapmıştır.

*

İsmet Paşa, bana göre, doksandört yaşında, çok vakitsiz ve genç öldü. Yaşadığım çağda O'nun kadar kendini değiştirip yenileyen başka bir politikacı görmedim. Ama çok yavaş değişiyordu. Bin yaşınadek yaşayabilseydi, kesinlikle sosyalist olacağına inanıyordum. İşte bunun için vakitsiz ve genç öldü.

*

Her yurttaş, anayasa dairesinde düşünmek ve devlet dairesinde kaşınmak hak ve hürriyetine sahip olmalıdır.

*

Bizde gelenektir; satıcılar, karpuzu kurabiye, hıyarı badem, kavunu reçel, balığı derya kuzusu, armudu tereyağı diye satarlar. Kimi iktidarlar da bu geleneğe uyup zorbalığı demokrasi diye yutturmaya kalkarlar.

*

Kurtuluş Savaşı'nda bulunduğunu söyleyen, emekliye ayrılmış hangi eski yüzbaşıyla, binbaşıyla tanışsanız, Yunan generali Trikopis'i esir edip kılıcını aldığını söyleyecektir. Ben böyle iki yüzbaşı, üç binbaşı emeklisiyle tanışmıştım. Oysa Anadolu'ya saldıran Yunan ordusu komutanı Trikopis bir taneydi ve herhalde belinde yirmi-otuz kılıç birden taşımıyordu.

*

Solculuk moda olduğundan beri hangi partiliyle konuşsanız, yüzde bilmem kaç solda olduğunu söylüyor: «Yüzdeon solcuyum!», «Yüzdekırk soldayım!» diyenler çoğaldı.

Sokak kapısını açan hizmetçi beyefendinin nerde olduğunu soran konuğa, «Yüzdeotuz solda!» demiş.

*

Doğada hiçbişey kaybolmaz. Kaybolmasına kaybolmaz da, gerekip de arayınca bulunmaz.

*

Bireyler gibi toplumlar da yenilmedikçe olgunlaşamazlar, hamhalat kalırlar. Örneğin, işte Amerika: Hiç yenilmediği, düşman tokadı yemediği için beşyüz yıldanberi hâlâ çocuk. Şımarıklığı da ondan...

*

İnsan organlarından kimisini ayıp saymak ne saçma: Bütün insanlarda en ayıp sayılan organla burun, ta başındanberi yer değiştirmiş olsaydı, şimdi biz mendile o ayıp sayılan organımızı silecek, apışaramızdaki burnumuzu da ayıp bişey diye başkalarından saklayacaktık.

*

Sosyal Adalet terimi yaygınlaştığından beri, ünlü ve çok büyük zenginlerin bir zamanlar başkalarının yanında hamallık ettiğini söyleyenler de çoğaldı. Böylece sosyal adaletsizliği belirtiyorlar: Kendileri zengin olacak yerde bir hamal zengin olmuş!

*

Konuştuğum parti ilerigelenlerinden pekçoğu «Şu politika pisliğinden bir kurtulsam!» diye politikadan yakınarak ne denli temiz olduğunu anlatmaya çalıştı.

*

Kediler pek güzel yaratık oldukları halde, pekçok oldukları için değerleri bilinmez, sokaklarda sürünürler. Çokaz bulunabilen hayvan olsalardı, zenginler evlerine bir kedi alabilmek için çok para vermeye razı olur ve o zaman kedilerin güzelliğinin farkına varılırdı.

Türkiye'de yazarlar da böyledir; o kadar kolay ve ucuza alınır ki yazıları, değerlerinin farkına bile varılmaz.

*

Yalnızlık benim için, kendisinden vazgeçemediğim en güzel eş oldu. Bitek eksiği var: Kısır... Bir de çocuğumuz olsaydı!

*

Kimi insanlar elmaşekerine benzer: İlkin

tatlı gelen konuşmaları biraz sonra yavanlaşır ve biten elmaşekerinin çubuğu gibi kalırlar.

*

Hangi milletvekili yada belediye başkanı adayıyla konuşsanız, seçimi kazanmışsa halkın anlayışından, sağduyusundan sözeder; seçimi kazanamamışsa halkın anlayışsızlığını, bilinçsizliğini anlatır.

*

Tanrıların tanrısı Zeus'un yaşadığı Sarıkızdağı'na çıktım. Orası öyle bir dağ ki, kim oraya çıkıp da orda yaşasa elbet tanrı olurdu. O dorukta insan kalmanın olanağı yok! Ben o Zeus'un tanrılığını göreyim ki, gelip bizim evde bigün yaşasın; bakalım tanrı mı oluyor, yoksa rezil mi?

*

İktidarların baskısı, o ülkenin edebiyatını zenginleştirirmiş! Pek şaştım! Demek, bizdeki hükümetlerin amacı, edebiyatımızı zenginleştirmekmiş.

*

Çok uzak değil, öyle bir zaman gelecek ki, hangi politikacıyla konuşsanız, size eskidenberi solcu olduğunu söyleyecektir.

GELELİM SEÇİME

...Merhabalar... Merhaba ağalar! Merhaba, merhaba! Ne var, ne yok? Oh oh! Çok güzel... Demek, iyilik sağlık... Çok memnun oldum. Mademki herbişey yolunda, öyleyse gelelim seçim işine... Ne dedin? İşsizlik mi? İşsizlik, öyle mi? O kolay o... Hiç meraklanmayın! Yakında hepinizi Almanya'ya ihraç edeceğiz işçi olaraktan, Avustralya'ya da ihraç edeceğiz, İsveç misveç, Norveç morveç, Belçika melçika, Hollanda mollanda, her yana ihraç edeceğiz. Libya'ya mibyaya da ihraç edeceğiz. Burda, bize yetecek kadar seçimlik insan kalsın yeter, seçmenler kalsın, elverir. Gerisini hep ihraç edeceğiz. İşsizliği de böylece önledikten sonra, şimdi gelelim seçim işine... Seçim! Ne? Ne dedin? Yol mu? Durun hele... Yol işi de olacak. Bütün yollarınız yapılacak. Ondan sonra... Yol sıkıntınız kalmayacak. Hem de asfalt döşeyeceğiz ki, yurttaşın tabanı incinmesin. Heryer, heryan yol olacak... Ne? Otobüs mü dedin? Vızırvızır otobüs işleteceğiz. Tiren mi? Onu da getireceğiz. Yol işi, işte böyle ağalar. Yol işini de böylece bitirdikten sonra...

Gelelim seçim işineeeee... Ne buyurdun? Banka borçları mı? Borç da ne demek? İlle de borcunuzu ödeyin diye, sizi bir zorlayan, sıkboğaz eden mi oldu? Aldırmaaaa... Herşey düzelir, yeter ki gönüller şen olsun... Banka borçları hele şimdilik dursun. Yeni banka kredisi isterseniz, onu da verdiririz. Olur, olur... Peki. Söylerim, versinler. Beşerbin daha... Peki. Azsa, onarbin verdiririm. Ne demek? Banka işi, borç işi, kredi işi de böyle... Bunu da böylece anlattıktan sonra...

Hemşeriler, gelelim seçim işine! Ne? Ne buyurdunuz? Okul işi, öyle mi? O da olacak, olacak... Hiç kaygılanmayın, olacak. İnşallah... Çok yakında. Helbeeeet... Öyle bir okul yaptıracağız kiii... Hem ortaokul, hem de lise... Üniversite mi? O da olur inşallah, yaptırırız onu da... Eğitim işini de böylece tatlıya bağladıktan sonra...

Şimdi de gelelim seçim işine! Duyamadım. Ne dedin ağa? Su mu? O da olacak... Yapacağız onu da... Suyu da getireceğiz. Hem de öyle bir su ki, nah böyle kol gibi akacak gürülgürül... Hem de iyi su, böbrek sancısına, taşa, kuma, mide ağrısına birebir gayet iyi su... Çeşme mi? Elbet, olacak çeşme de... Hepsi olacak... Su işini de böylece yoluna koyduktan sonra çok şükür...

Artık gelelim seçim işine hemşeriler. Ne? Ne dedin? Canım, olacak dedik ya işte... Hepsi olacak. Allah Allah! Olacak dedik mi, olacak. Ne buyurdun? Fabrika mı? Elbeeeet.. Nasıl işsizlik, yol, okul işini yoluna koyduksa, banka kredisini, su işini yaptıksa, tatlıya bağladıksa... Fabrika da olacak elbet. Hiç fabrikasız olur mu? Hamdolsun, fabrika işini de ş'aptıktan sonra...

Şimdi de gelelim seçim işine yurttaşlarım... Sayın ve sevgili yurttaşlar! Yahu, ikidebir lâfı ağzıma tıkmayın be! Peki canım, peki...

Suni gübre... Olur, göndeririz.

Seçim işine gelince... Ama ayıptır ağalar.. Biz kalktık, taaaa nerelerden bu dağ başlarına geldik sizin için... Sizin için bu cehennemin dibine geldik... Değil mi ya? Ama siz bırakmıyorsunuz k, iki laf da ben edeyim. Peki, peki... O da olacak... Ama ben sizi dinledim boyuna, siz de beni dinleyin, bakalım ne diyeceğim... Buyur! Herbişey olacak, herbişey yapılacak... Her işinizi böylece yoluna koyduktan sonra...

Gelelim seçim işine... Ne? Nasıl? Siz adamı patlatırsınız be! Ama ayıp artık. Sizi adam yerine koyup, taa nerelerden geldik... Zati kabahat bizde ki, sizin gibilerini... Tövbeee...

Seçim işine gelince...

BİZE BİŞEY LAZIM

Şu bir gerçektir ki ve ne kadar üzülsek azdır ki, son zamanlarda ciddi düşünce yazılarına okurların rağbeti azalmıştır. Biz yine de baş yazılarımızda önemli memleket meselelerine parmak basmaktan geri kalmıyoruz.

Herşeyden önce şunu belirtmeliyiz ki, çağdaş medeniyet seviyesine yükselmemiz ve kalkınmamız için ne lazımdır? Elbet bişey lazımdır. İşte bu şey elde edilmedikçe başka hiçbişey yapılamaz ve bu kargaşalık sürüp gider.

Partili olsun olmasın, bütün memleket evlatları, bize bişey lazım olduğu konusunda anlaşmış bulunuyorlar. Ancak aydınlar arasındaki anlaşmazlık, bize bişeyin lazım olduğundan değil, bize lazım olan şeyin nasıl bişey olduğu noktasından doğmaktadır ki, önce hepimiz bize bişeyin lazım olduğu düşüncesinde birleştikten sonra, bu bişeyin nasıl bişey olduğunu arayıp bulmak bizler için kolaylaşacaktır. Asıl memnunluk verici olan da budur? Nedir? Anladınız mı? İyi öyleyse... Sağcısı, solcusu, ilericisi, gericisiyle bütün aydınların ve halkın bize bişey lazım olduğunda birleşmiş olmaları ne büyük bir millî birlik ve beraberliktir. (Bir-bir, i-i.)

Şurası gerçek ki, bize lazım olan bişey, her nasıl bişeyde, işte o bişeyin nasıl bişey olduğu anlaşıldıktan sonra, artık memlekette bozuk hiçbişey kalmayacaktır.

Bilindiği üzere herkese ayrı ayrı bişey lazım olduğu gibi, her topluma da ayrı bişey lazımdır. Bu gerçek yalnız bizim toplumumuz için ve yalnız bugün için değil, tarih boyunca bütün toplumlar için geçerlidir. Bu gerçekten çıkan sonuca göre, tarihimizde olduğu gibi, gerek bugünümüzde, gerekse geleceğimizde bize bişey lazımdır.

Şimdi akla şöyle bir soru gelebilir: Bize lazım olan şey acaba nasıl bişeydir? Onu da söyleyelim: İşte bu sorunu çözümleyebilirsek ve işbu sorunun cevabını bulabilirsek, geriye hiçbişey kalmıyor demektir. Öyleyse aramızdaki bütün anlaşmazlıkları şimdilik biyana bırakıp derin derin düşünmemiz gereken şey, bize lazım olan şeyin nasıl bişey olduğunu araştırmaktan başka bişey değildir. Siz hiç böyle bişey gördünüz mü sayın okurlarım?

27 Mayıs 1962 - (Zübük Dergisi)

YARGIÇ YÜRÜRSE

Andre Martavalli (*) adında çok ünlü bir hukukçu vardır. (Tanıyanların bana da bildirmelerini rica ederim.) Andre Martavalli'nin, hukuk tarihinde derin bir iz bırakan «Kıyma Bana Hakkı!» adlı büyük bir hukuk kitabı vardır ki, bu büyük eser, hukuk literatürüne Kıyma Hakkı olarak girmiştir. İşte Andre Martavalli, «Kıyma Hakkı» adlı eserinin biyerinde (İyi biyerdir, cadde üstünde, manzaralı ve havadar) der ki:

«Adalet mülkün temeli ve herkesin emeli olmalı kendi ameli!»

Anlayana ne büyük laf!..

Ünlü hukukçu Martavalli «Kıyma Bana Hakkı» adlı eserinin bir yerinde (Cilt 3, sayfa 452'ye bak! Tanıyamadın mı, ne bakıyorsun avanak?) yukardaki düşüncesini şöyle açıklamaktadır:

«Mademki adalet mülkün temelidir, öyleyse, sağlam olması için temelin oturaklı olması lazımdır. (Nerde o eski oturaklı temeller!) Ve temel yerinden oynamamalıdır.»

Şimdi, büyük hukukçu Martavalli'nin bu açıklaması üstünde biraz duralım. «Oturaklı» ne demektir? Şu demektir ki, herhangibişey sıksık o yana, bu yana yürümemelidir. Yürürse, bu bir hafiflik alametidir. Nitekim, dikkat buyrulursa görülecektir ki, resmî dairelerde odacılar, kahveciler, küçük memureler, şunlar bunlar zırt-pırt, içeri-dışarı girip çıktıkları, gidip geldikleri, durmadan yürüdükleri halde «Ekâbi»r denilen zerzevat-ı zat-ı kiram, pek öyle sıksık yürümezler. Çünkü bu zevat-ı zerzevat, oturaklı ve tumturaklı kişilerdir. Hatta, Martavalli'nin bu sözünü, bizim atalarımız «Kendini kolla desinler, ağır ol molla desinler» atasözüyle de doğrulamışlardır. Demek oluyor ki... —ne oluyor?— hem doğu ve hem batı kaynaklarına göre, sıksık yürümek makamın ciddiyetiyle bağdaşamaz. İşte bundan dolayıdır ki, yüksek mevkilerde bulunan zevat-ı zerzevata, yürüyüp de yüce makamın ciddiyetini bozmasınlar diye makam otomobili ve rilmiştir. Hatta, mesela Amerika'da yargıçlar hiç yürümezler ki, mehabetleri ve heybetleri ve heyetleri bozulmasın.

Şimdi, gelelim bize. (Buyrun rica ederim.) Ankara olaylarının mahiyeti nedir? Yargıtay, Danıştay, Sayıştay üyeleri bir yürüyüş yapmışlardır. Dilimizde «Yargıç yürürse, dalgıç yüzer» diye bir söz vardır. Öyle değil mi? Bir yere gitmeleri gerekiyordu ise, o zaman yürümeleri değil, otomobile binmeleri gerekirdi. Martavalli, son derece kaba kağıda basılmış olan «Kıyma Bana Hakkı» adlı eserinde bakınız (Cilt 5, sayfa 765'e bakınız) ne diyor: «Büyük şehirlerde trafik tıkanıklığı olduğundan dairelerin jaydos saatlerinde ve memurların işlerinden çıktıkları saatlerde otomobille giden, yaya yürüyenden daha geç gider.»

Son derece kaba kağıda basılmış olan «Kıyma Bana Hakkı» eserinin müellifi Martavalli, sizden iyi olmasın, çok iyi bir insan, oldukça İtalyan ve biraz Hıristiyandır. Almanya'da bulunduğu sırada, Almanya'daki Türk işçilerinden bazılarıyla aynı odada kaldığından —ucuz olsun diye— Türklere karşı çok derin bir sevgisi vardır. Hatta ünlü eserinde «Türk kahvesini çok severim, çünkü Brezilya'dan gelir» diyerek bu sevgisini belli etmiştir. Yazık ki büyük bilgin Martavalli daha pek yakınlarda, Milano'daki bir meyhanede bıçaklanarak, kendisinden tam istifade edileceği genç yaşında öldürülmüştür.

(*) Martavalli Kimdir?

HOŞGELDİN ÇÖPÇÜ HAZRETLERİ

Hoşgeldin Çöpçü Hazretleri!., Geçen bayramdan beri çoluk çocuk yolunu bekliyoruz. Gözlerimiz görmez oldu, yolunu gözleyi gözleyi!...

«— Gel ey vürûdunu bir ömr içinde beklediğim!..»

Gel çöpçüm, gel sarılalım, gel öpüşelim, gel koklaşalım gel bayramlaşalım, gel...

Bak, mahallemizin kızları ellerinde çiçekler, yollara dökülmüş, sana türküler yakmışlar:

«Hoş geldin evimize,
Şiir oldun dilimize,
Bayram sabahı, bayram sabahıı...»

Kusurumuza bakma. Seni değerince karşılayamadık. Sana ne yapsak azdır. Konuk yabancı krallar bile, senden sık geliyorlar. Yollara halılar döşeyemedik, üzerinde «Hoş geldin ey çöpçü hazretleri» yazılı bezler asamadık, sokağımızın iki başına taklar yapamadık. Koç kurban etsek azdır, sana develer kurban

etmeli, sana öküzler kesmeliydik. Çocuklar,

— Yaşa çöpçüüü!.. Yaşasın çöpçü!.. diye bağırıp alkış tutmalı, kafandan aşağı çiçekler serpmeliydiler.

— Kızlar! Ne duruyorsunuz? Çabuk likör getirin, şeker tutun, yemek çıkarın... Çabuk kahve yapın! Haydi, ne duruyorsunuz? Bu bayram, şükürler olsun yüzünü görebildiğimiz çöpçüyü, gelecek bayrama dek bir daha göremeyiz. Sonra kızarsa, köyüne gider, gelecek bayramda da gelmez.

Çöpçü Hazretleri, aman sen bizim kusurumuza bakma! Sen büyüklerin «tatlı gel, tatlı git» sözüne uyup, evimize bayramdan bayrama şeref veriyorsun ama, biz senin bu iyiliğinin altında kalıyoruz.

Aman çöpçü, canım çöpçü, buyur, gir içeri... Bu ev, senin evin sayılır. Nasıl? Çöp mü? Bırak şimdi çöpü, möpü kardeşim. Seni bir bayramda nasılsa ele geçirmişiz şimdi biz sana çöp mü veririz? Bırak çöpler kalsın. Sana zahmet olur. Nasıl olsa, bu çöpleri sen taşıyamazsın. Hiç boşu boşuna sinekleri rahatsız etme. Tam hayvancıklar biraz gelişip serpilmişlerken tedirgin olmasınlar. Onlar da Tanrının bir yaratığı.

Eee... Ne var ne yok? İyilik sağlık mı? Bizde de öyle, iyilik sağlık. Bu seçimleri kimler kazanacak dersin? Ne? Yasak mı? Aman deme, siyasetle uğraşmak çöpçülere de mi yasak? Anlamadım gitti, sendikalara yasak, memurlara yasak, öğrencilere yasak, profesörlere yasak, çöpçülere yasak... Peki kardeşim, bu siyasetle kim uğraşacak?.. Haaa demek, siyasetle çöplere kimse el sürmemeli. Doğru, çok doğru Çöpçü Hazretleri. Benim de onlara dokunduğum yok ya, söz açılsın da konuşalım diye söyledim.

Gidiyor musunuz? Ne çabuk? Başka evlere mi uğrayacaksınız? Doğru. Size layık değil ama, kusura bakmayın; sizin için bikaç bayram hediyesi almıştık. Buyrun!

Haydi gülegüle Çöpçü Hazretleri! Allaşkına kusurumuza bakma. Bizi merakta bırakma. Arada hiç olmazsa mektup yaz. Hakkını helal et! Gelecek bayrama yine bekleriz. Gülegüle Çöpçü Hazretleri...

YEDİĞİN NANE İSE...

Çok önemsiz, değersiz haberlerin neden gazetelerde çıktığını hiç anlamıyorum. Olağan işleri neden gazetelere yazarlar? Hangi haberin önemli olduğunu Amerikan gazetecileri bize öğretmişler: Köpek adamı ısırdı mı, o haber yazılmaz; adam köpeği ısırırsa, haber önemlidir, yazılır. Lavvazye kanunu, Nivton kanunu, Basın kanunu gibi bir kanun bu... Böyleyken yine de gazetelerimiz, hiçbir önemi olmayan haberler veriyorlar.

Geçen gün Adalar'da Hirakli adında bir hırsız yakalamışlar. Hırsız Hirakli, yaptığı hırsızlıkların hiçbirini hatırlamıyor. Hafızasını kaybetmiş.

Peki, şimdi bu haberin gazeteye yazılacak neresi var? Aman, insaf edin, belleğini yitiren yalnızca bitek Hirakli mi?

Hırsız yakalanır,

— Hatırlamıyorum, der.

Katil tutulur,

— Bıçağı çıkardığımı biliyorum, ondan sonrasını hatırlamıyorum, der.

Sarkıntılık eden sarhoş enselenir,

— Ne yaptığımı bilmiyorum, der.

Bunlar ufaktefekler. Bir de bunların büyükleri var. Bugün olsun, dün olsun, daha önceki günler olsun, siz hiç şimdiyedek iktidara çıkanlardan, iktidara gelmeden önce söylediklerini hatırlayanlar gördünüz mü? Hayır... Hiçbiri hatırlamaz.

Yazdıkları yazıları önlerine korsunuz, gazetelerde basılmış sözlerini çıkarırsınız. Onlar sizden daha şaşkın bakarlar:

— Allah Allah!.. Bunları ben mi söylemişim? Bunları ben mi yazmışım? Olur şey değil... Ne zaman söylemişim, nerede söyledim? Hiçbirini hatırlamıyorum.

Siz istediğiniz kadar,

— Filan yerde, falan zamanda, fişmekanın yanında söylemiştiniz. Hatta kürsüdeydiniz. O sıcak havada «Hürriyet» diye bağırıp durmuştunuz. Üzerinizde kahverengi bir elbise

vardı... diye hatırlatmaya çalışın. Hatırlamazlar.

Bu bizde bir gelenektir:

— Ondan sonrasını hatırlamıyorum! derler.

Peki, onlar hatırlamazlar da, biz pek mi hatırlarız? Unutur gideriz. Hiç hatırlamış olsaydık, dün içinde bulundukları partinin en yanlış gidişini savunurlarken, bugün başka partiye girip, eski partilerine saldıranları dinler miydik? Hiç hatırlamış olsaydık, dün kara dediklerine, bugün ak diyen yazarların yazılarını okur muyduk? Hiç hatırlasaydık, dünkü sözlerini unutanların, bugünkü sözlerine yeniden inanır mıydık?..

Hiç hatırlasaydık... Hadi hadi, biz hatırlamayız. Hemen unuturuz. Bizde maşallah hafızlar çoktur ama, hafızası kuvvetli olan çok azdır. Onların da başından hiç bela eksik olmaz.

Gazeteler bir de kalkmış, Hirakli hafızasını yitirdi, diye yazmış. Amanın arkadaşlar, hafızasını kaybeden bitek Hirakli mi?.. Bitek Hirakli olsa balla börekle beslerdik. Hangimiz hafızamızı kaybetmedik, söyler misiniz? İçinizde dün ne yediğini bilen varsa beri gelsin... Hele yenilen naneyse o zaman hiçbişey hatırlanmaz.

ZORLARI NEDİR?

Bu memlekette maalesef solcular da bulunmaktadır. Ve yine daha çok maalesef ki —o kadar olur yani— bugünkü anayasa muvacehesinde solculara karşı elimiz kolumuz bağlı bulunmaktayızdır. Ne gibi? Mesela, şu gibi ki, biz, yere atılmış bir izmarit eğer gibi, solcuların başını ezecek kudrette olduğumuz halde gene de sesimizi çıkaramıyoruz. Neden sesimiz çıkmıyor? Korkumuzdan mı? Hayır, aslaa!... Sesimiz çıkmıyor, çünkü, son günlerde havalar birden bozup da kar ve şiddetli soğuklar başlayınca soğuk alıp —üzerinize afiyet— nevazil ve kimimiz grip olup, kimimiz üşüttüğümüzden ve paçavra hastalığına yakalandığımızdan sesimiz kısıldı. Ama nisan - mayıs ayları gelip de, koyun - kuzu melemeye, buzağı - düve böğürmeye, tay - kısrak kişnemeye başlayınca, bizim de sesimizin yükselmeyeceğini, Ergenekon aslanları gibi küremeyeceğimizi sananlar feci şekilde aldanıyorlar. Gafiller!...

Herşeyden önce, bilakis, şu noktayı önemiyyetle belirtmek isteriz ki, mademki demokrasi var denilmektedir, binaenaleyh biz de, batı demokrasilerinde olduğu gibi, çeşit olsun diye, bir miktar solcunun aramızda barınmasına göz yumabiliriz. Ve herkes anayasa dairesinde ve hertürlü devlet dairesinde ve oturduğu apartıman dairesinde serbestçe düşünmek hakkına sahiptir. Ancak, solcular düşünmekle kalmayıp ne düşündüklerini yazıp söyleyince vatanın masum evlatlarını baştan çıkarıyorlar. Kendikendine düşünene kimsenin bişey dediği yoktur, ama sesli düşünmek öbür yolcuları rahatsız eder.

Solcular ne istiyorlar, zorları nedir? Elçiye yuh çekmek bunlarda, dostumuz Amerikalıya «Go hom!...» çekmek bunlarda... Bizim daha ne kadar zaman ya sabur çekeceğimizi sanıyorlar?

Hepsi bu kadar mı? (Arnası öbür sayfada) kendilerine ilim nuru aşılayan cahil profesörleri ilan bunlarda. Kendilerine ekmek veren patronlardan, utanmadan hak istemek bunlarda Turiste en çok muhtaç olduğumuz bu zamanda casusları kovmak bunlarda...

Zorları nedir? Eğer memlekette karışıklık çıkarmak istiyorlarsa, aldanıyorlar. İnsafiyle baksınlar, bu memlekete biraz da karışıklık lazımsa, biz az mı karışıklık çıkarıyoruz ki, daha fazlasını istiyorlar? Bakınız, iki gün kar serpeledi diye, herşey karmakarışık olmadı mı? Kar yağdı diye elektrik kesilip karanlıkta herkes birbirine çarpmadı mı? Gece karanlığında karısını, kocasını arayanlar, ellerine yanlışlıkla kaynanalarını, kaynatalarını geçirmediler mi? Bundan daha mükemmel karışıklığı kim çıkarabilir? Kar yağdı diye, zaten çorbaya benzeyen trafik daha da karmançorman olup arabalar, dolmuşlar, kaptıkaçtılar birbirine girmedi mi? İki günlük karda bile telefonlar ya hiç işlemedi yada işleyince te-

lefonda Madam Agavni'nin randevuevini arayanlar, karşılarında Bülbül Hafız'ı bulmadılar mı? Vapur, tiren tarifeleri birbirine karışmadı mı? Kocalar, vapur kalkmadı bahanesiyle evlerinin yolunu şaşırıp ertesi gün yalanları anlaşılınca karılarından dayak yemediler mi? Ve bütün bu karışıklık içinde şaşkınlıktan memleketin nüfusu daha çok artmadı mı?

Daha nasıl bir karışıklık istiyorlar? Hakikatleri görmeyen körler! Nankörler! Ah, monkör, nerde bulunur bizim gibi bonkör!

Solcuların zoru nedir? Bunu, işte bunu anlamak zordur.

HOŞGELDİN ALTINCI FİLO!

Sağın ve solun, yani sağcıların ve solcuların son günlerde, umumî efkâr üzerinde tereddüt ve endişe yaratmak için gösterdikleri heyecan ve telaş karşısında (Geçen yazımda «telaş», «talaş» olarak çıkmıştır, düzeltir, özür dileriz.) Evet... Heyecan ve telaş karşısında insanın güleceği geliyor. Neymiş? Amerika'nın Altıncı Filosu İstanbul'a gelmişmiş. Yani, başka ne olacaktı? Kaçıncı filonun İstanbul'a geleceğini, büyük müttefikimiz Amerika, bizim soldan çarklı çarıklılara mı soracaktı? İnsanın bu çarpık mantık karşısında güleceği geliyor. İster Altıncı Filo gelir, ister onaltıncı filo... Gerek bir insanın, gerek bir milletin başına ne zaman ne geleceği hiçbir zaman belli olmaz. Mesela Fransa'nın başına bir Onaltıncı Lui gelmiştir. Zavallı Fransız halkı, bu Lui'nin plaka numarasını bitürlü değiştirememişti. Biz de nitekim, ikinci Abdülhamit'in numarasını hâlâ bugün bile değiştirememiş bulunuyoruz.

Bu arada Amerika ile yapılan ikili anlaşmalarda, menfaatimizi bozan, haysiyet ve itibarımızı rencide eden maddeler ve noktalar var ise —ki yoktur, olamaz— bunların yeniden gözden geçirilmesi gerekiyormuş. Bu boş iddia karşısında insanın güleceği geliyor.

İşin en garip tarafı şudur ki, maalesef bizde olduğu gibi, Amerika gibi bir memlekette bile solcular bulunmaktadır ve bu Amerikan solcuları da, Altıncı Filo'nun Amerika'ya gelmesini istememektedirler. Bu durum karşısında Altıncı Filo ne olacaktır? Amerika'ya gidemez. Türkiye'ye gelemez... Koskoca Altıncı Filo denizin ortasında kalacak değil ya... İnsanı deli eder bu solcular: Hah, hah, hah... Vallahi, sinirden gülüyorum yani... Hoşgeldin Altıncı Filo! Hah, hah hah!...

KAFAKOL ÇEKMEMİZİN NEDENİ

Biz birbirimizi dürteriz, iter kakarız, dirsekleriz.

İki arkadaş birbirlerini uzaktan gördüler mi, daha yüz adım yoldan bir «Oooo...» narasıyla kollarını iki yana açar, birbirlerinin üstüne yürürler. Sanırsınız ki, Kırkpınar çayırına çıkmış «Varıyorum haaa!..» diye bağıran iki pehlivandırlar.

Birbirlerine hal hatır soranlarımıza hiç dikkat ettiniz mi? El sıkışmadan önce, hemen eller enseye gider, şakayla karışık birbirlerini tartaklarlar. Sanki hatır sormuyorlar da güreş minderine çıkmışlar, elense çekiyorlar.

Nasıl şakalaşırız bilirsiniz. Bir sarmaş dolaş oluruz, paça-kasnak birbirimize gireriz. Bundan bikaç ay önce, bir okulu otuzdört yıl önce bitirenlerin toplantısında bulundum. Hepsi de, gördükleri iş gereğince, çok ağırbaşlı, hatta sert insanlardı. Yaşları da altmışı geçmişti. Birbirini gören, bir dalıyordu önce... Öyle bir dalıyor, kimi sarmaya, kimi bel kündesine. O pinponların içinde kafakol çeken mi, tırpana getiren mi ararsınız? Eski günlerini hatırlamışlar. Koca salon, birden

otuzkırk çift pehlivanın güreş tutuştuğu bir çayıra dönmüştü. Arasıra yaşlarını, kim olduklarını anımsayıp ciddileşiyorlar, ama sonra yine bir şakaya getirip, birbirlerine elense çekiyorlardı.

Biz nasıl el sıkışırız? Allah Allah!.. Elini, karşındakinin elinden kurtardın, kurtardın, kurtaramazsan yandın demektir. Karşındaki, elini öyle bir sıkar, sallar, silkeler ki, sanki kolunu omuz başından koparacak.

Gişe önünde bilet almak için bekleşenlere baksanıza, hepsi birbirlerine karakucak dalmışlar. Kimi iter, kakar, teper, dirsekler; kimi tırpanlar önünüze geçer kimi kılçık atar, sırtınızı yere yapıştırır. Orta yerde bir davulla zurna çaldı mı, gayri Allahını seven tutmasın; kıran kırana bir güreş...

Konuşmalarımıza bakın. İki kişi konuşurken «şişt», «pişt!» diye birbirlerini dirseklemezler mi! Tıpkı, karşılıklı geçmiş, birbirlerinin kuvvetini yoklayan iki pehlivan gibi... Bir cazgırları eksik. İki kişi konuşmuyorlar da, şimdi cazgır ortaya çıkıp,

— İki er çıktı meydâna, birbirinden merdâne!.. diye bağıracak, onlar da birbirlerine dalacaklar.

Konuşmamız böyle, şakalaşmamız böyle, hal hatır sormamız böyle, gidişimiz duruşumuz böyle... Biz birbirimizi iteriz, dürteriz, kakarız, dirsekleriz, devririz... Peki neden böyle olduğumuzu hiç düşündünüz mü? Ben çok düşündüm, sonunda şunu buldum.

Efendim, bizde çok yasak var. Özgürce konuşamazsın, özgürce yazamazsın. Daha sayayım mı? Özgürce sevişemezsin, özgürce gezip dolaşamazsın. Bizde özgür olan bir güreştir. Serbest konuşma, serbest yazma, serbest çizme, kısacası serbest hiçbişey yok; serbest olarak kala kala bir serbest güreş var. Evvel Allah onda da birinciyiz işte. Neden? Çünkü biz, doğduğumuzdan beri serbest güreş tutarız da ondan.

Tanrıya bin şükürler olsun, hiç olmazsa serbest güreş var. Güreş de serbest olmasaydı, patlardık be kardeşim.

BİZE AZI YETER

Arkadaş,

— Ne içersiniz? diye sordu.

— Aman bir soğuk gazoz, dedim.

— Sakın haa... dedi, bizim orda birisi gazoz içti, olduğu gibi midesi, bağırsakları delindi gitti zavallının.

— Neden? diye sordum.

— İçine asidi çok koyuyorlar. Kimbilir tuzruhu mu, zaçyağı mı nedir?... dedi.

Gazoz içersin, içindeki asitten miden delinir. Taşları temizlemek için asit alırsın, gazoz gibi köpürür. Biz, gazozlara asit koymasınlar, demiyoruz. Desek de nasıl olsa koyacaklar. Ama hiç olmazsa az koysunlar da midemiz delinmesin.

Belki on sütçü değiştirdik. Hiçbirine, «Aman sütçü, süte su karıştırma!» demiyorum. Desem de nasıl olsa karıştıracak. «Ama hiç olmazsa az su karıştır,» diye yalvarıyorum.

Bir tanıdığımız az daha sütten zehirleniyormuş, zor kurtarmışlar. Çocuk için süt almak zorundayız. Biz sütçülere,

— Çok para verelim, aman daha az su karıştırın... diye yalvardıkça, onlar suya daha az süt karıştırıyorlar.

Yoğurtları al, sulandır, badana diye duvarlara sür. İçine kireç mi, kola mı, ne karıştırırlar bilmem. Biz karıştırmasınlar demiyoruz. Desek de nasıl olsa karıştıracaklar. Ama hiç olmazsa az karıştırsınlar.

Patlak gazete bobin kağıdı alıp kesiciye kestiriyorum. Kendi istediği kadar kesme parası veriyorum. Elime geçmesi gerekli kağıda yüzde yirmi çalma payı koyuyorum. Yüzdeotuz eksik çıkıyor. Yüzdeotuz çalma payı koyuyorum. Yüzdekırk eksik çıkıyor. Çalmasınlar demiyorum. Desem de nasıl olsa yine çalacaklar. Ama hiç olmazsa daha az çalsınlar.

— Taze çay var mı? diye soruyoruz.

Garson,

— Şimdi demlendi, diyor.

Gelen çayın içinde karbonat mı ararsın,

yanmış şeker mi? Üstelik bayat mı bayat... Taptaze çay istemiyoruz. İstesek de nasıl olsa bayat getirecekler. Ama hiç olmazsa daha az bayatını getirsinler.

Yağ karışık, zeytinyağı hileli, tereyağ katkılı... Biz, hilesiz olsun, saf olsun, katkısız olsun, demiyoruz. Desek de olmayacak. Ama hiç olmazsa az karışık az hileli, az katkılı olsun.

— Baskı olmasın! diyoruz.

Muhalefet,

— Biz iktidara geçersek baskı yapmayacağız, diyor.

İnşallah yapmazlar. Ama ben baskı yapmayacaklarına inanmıyorum. Ağzım sütten de, yoğurttan da yanmış... Şimdiki iktidara da, gelecek iktidara da, baskı yapmayın demiyoruz. Desek de nasıl olsa yapacaklar. Ama hiç olmazsa insaf edin de daha az baskı yapın, diyoruz. Bu kadarını da demeyelim mi?

BALKANLARIN VE ORTADOĞUNUN EN BÜYÜĞÜ

Hovardalığımıza da bir diyeceğiniz yok ya... Bir işi ya yaparız, ya hiç yapmayız. Ama bir yaparsak pir yaparız. İşin küçüğü büyüğü olmaz. Diyelim, çöp çukuru yapılacak. Hemen bir haber yayılır:

— Beşyüzmilyon çöp çukuru yapılacak!..

Beşyüzmilyon çöp çukuru yapılacak yer var mı, yok mu? Bu kadar çukura dökülecek bizde çöp çıkar mı, çıkmaz mı? Buralarını düşünmemeli. Düşünenlerin de adı her çağda «muhalif»tir.

Neden beşyüzmilyon? Bikez ağızdan öyle çıkmıştır da ondan. Beşyüzmilyar da denebilirdi.

Sayı bakımından çok hovardayızdır. Sayılar ağzımızdan rakı ısmarlar gibi çıkar. Hani ne demiş adam:

— Beni eşkiyalar soymadı hovardalık batırdı...

Öylelerini bilirim, evde karısı, patatesi biraz derin soydu diye etmediğini, yapmadığını bırakmaz da, akşam meyhaneye gidince orada tanıdık tanımadık kaç kişi varsa, hepsine rakı ısmarlar:

— Arkadaşlara benden birer rakı...

Güneydoğu illerimize gidenler bilir. Bir meyhaneye, bara, gazinoya gidip oturdunuz mu, önünüze rakılar, meyvalar mezeler yığılır. Acemi iseniz, garsona,

— Ben böyle şey söylemedim, dersiniz.

O zaman garson,

— Şu masadaki ağa ısmarladı... der.

— İçmem, yemem! dediniz mi yandınız. Ismarlayan alınır:

— Vaaayy... demek beni adam yerine koymadın, öyle mi?

İçeceksin... Sonra da sen ona bişey ısmarlayacaksın. O altında kalmamak için daha büyüğünü ısmarlayacak. Sen altında kalmamak için daha pahalısını ısmarlayacaksın. Arada sıvışıp meyhaneden kaçabilirsen canını kurtarırsın.

Öylesine hovardayız ki, ısmarlamak dedin mi, kendimizden geçeriz. Cebinde parası olmadığını unutup da ona buna bol keseden ısmarlayıp, sonradan hovardalık yüzünden dayak yiyenleri bilirim.

Bize, bir, iki, üç, beş az gelir; en alçak gönüllümüz ağzını açtı mı binlerden, yüzbinlerden başlar. Yalnız sayı işinde değil, büyüklükte de böyleyiz. Bir sinema yapılır bir otel yapılır, bir park, bir havuz yapılır. Bildim bileli hep duyarım:

— Balkanların ve Ortadoğunun en büyük sineması...

— Balkanların ve Ortadoğunun en büyük parkı...

İçimizde en ufaktefeğimize, en küçüğümüze bakın, kollarını kabartmasından, göğsünü şişirmesinden, kendini Balkanların ve Ortadoğunun en büyüğü sandığı nasıl da bellidir. Diyelim, nane şekeri fabrikası yapılacak. İlle de Balkanların ve Ortadoğunun en büyük nane şekeri fabrikası olacak. Bir havuz yapılacak... Elimizden gelse «Vatan sathını» baştan sona havuz yapıp çıkaracağız. Bu, kötü bir huy değil. Cebimizde yoksa da, dilimizde var. Paşa gönlümüz gani...

Şimdi bizde bir üniversite, bir de stadyum merakı başladı. Yüzbin kişilik stadyum yapılacakmış. Onbeş tane üniversite yapılacakmış. Yapılsın... Ama, köylerde değil, kasabalarda değil, kentlerde bile yeterince ilkokul yokmuş. Üniversitelerimizin öğretim kadrosu, ders araçları eksikmiş. Olsun... Dua edelim ki, yüzbin kişilik stadyum, onbeş üniversite yapılıyor. Ya «İstanbul bütünüyle stadyum olacak, yüzbin tane de üniversite yapılacak!» denilse, ne gerekirdi?

SAĞLAM KARAKTERLİ OLSUN

Bitakım dergiler, gazeteler var, evlenme ilanları basıyor. Siz okur musunuz, bilmem. Ben bunları üstünde dura dura okurum. Bu ilanların her satırında gözyaşıyla kahkaha iç içedir.

Evlenmek isteyen kızların, kadınların hemen hepsi «müstakbel» eşlerinde sağlam karakter arıyorlar. Konuşurken de kimi «karektelli», kimi «kalekterli»; kimi de «kalekteli» diyor. Ne derlerse desinler, otomobil alırken motoru, koca alırken karakteri sağlam olacak...

Ama bu karakter nedir? «İnsanoğlu kavun değil, dibini koklayasın?» demişler. Bu karakterin de kokusu olsa, erkekleri koklar, koklar,

— Bu karaktersiz, şu yana...

— Bu karakterli, bu yana...

diye, kan grupları gibi, erkekleri de karakterli, karaktersiz, az karakterli, çok karakterli diye etiketlersin.

Evlenme ilânlarında kadınlar, kızlar karakterden ne anladıklarını da açıklar, bizi aydınlatırlar: «Son derecede sağlam karakterli, boyu 1.60'den aşağı, yaşı 30'dan yukarı olmaması, geniş omuzlu, yeşil gözlü olması...»

Bayan, karakter deyince, beyaz perdenin karakter rollerine çıkan bir artistini model almış .Başka bir bayan da: «Oldukça fotocenik ve artistinkini. Eşimde aradığım vasıflar, iyi dans bilmesi, alafranga ve alaturkadan anlayacak kadar kültürlü ve krakterli olması...» diye ilan vermiş. Bu bayanın karakter anlayışı da başka...

Yine bir evlenme ilanı «Bir genç kızın bilmesi lazım olan her şeyi bilirim. Müstakbel eşimin, yuvasına düşkün, çok sağlam karakterli olmasını...»

Bir bayan ilanda «ayda ikibin lira kazanacak kadar karakteri sağlam» bir koca arıyor. Bir bşkası müvendiz (mühendis), doktor, abukat (avukat) gibi sağlam karakterli olan bir koca arıyor.

«Mehtapsız gece», «Bitmeyen rüya», «Saadet çiçeği» gibi rumuzlarla, kendilerine «sağlam karakterli» koca arayan bu «mazisi temiz» kızlar bana içten içe üzüntü de veriyor.

Karakterin ne olduğunu evlenmek isteyen kızlar, kadınlar bilmiyorlar da, biz biliyor muyuz? Geçen gün bir gazete, bir politikacının sağlam karakterli olduğunu anlatmak için, uzun yıllar C.H.P.'de bulunduğunu, sonra D. P.'de çalıştığını, daha sonra C.M.P. saflarında da yılmadan savaştığını, şimdi de H.P.'de hürriyet savaşına başlıyacağını, yazıyordu.

Bu karakter konusuna, son güzellik kraliçemizin bir gazeteciyle konuşmasından ötürü değindim. Bizim güzellik kraliçemiz, Pakistanlı bir milyonerden evlenme teklifi almış. Adamın biçok milyonlarından başka, içinde bin kişi çalışan bir fabrikası varmış. Kraliçemiz bu milyonerle evlenmeye pek yanaşmıyormuş. Gazeteci sormuş:

— Evleneceğiniz adamı nasıl tasavvur ediyorsunuz?

Güzelimiz şöyle diyor:

— Her şeyden önce İstanbul'da ve karakter sahibi olmalı.

Gazeteci arkadaş da benim gibi merak ediyor, karakter sahibi ama, ne kadar karakterin sahibi olsun. Soruyor:

— Ayda ikiyüzelli lira alan bir memur olsa onunla evlenir misiniz?

Kraliçenin karşılığı şu:

— Yok artık o kadar da değil...

Anlaşılan kraliçe «yok devenin başı...» diyecekmiş, inceliği buna engel olmuş. Yani karakterli dedikse, ikiyüzelli liralık karakter de değil... Karakter dedin mi, bu hayat pahalılığında en aşağıdan, üçbinden, dörtbinden sonra başlar. Kızlarımız sağlam karakter istiyor, anlamıyor musunuz?

ÖZEL TEŞEBBÜS VE ÜMANİZMA

Dördüncü Sultan Abdulpalamut Han döneminden bu yana memleketimizin geri kalışının sebebi nedir? Bilen var mı? Yok!... Siz bu kafayla zor sınıf geçersiniz. Madem bilmiyorsunuz, öyleyse ben söyliyeyim. Geri kalışımızın başlıca sebebi, devletin heryere burnunu sokarak devletçilik yapması ve özel teşebbüse meydan vermemesidir.

Ümanizma nedir arkadaşlar? Yağmur yağmadan önceki saatlerde, bel ve sırtta, kol ve bacaklarda duyulan ağrı mı? Siz, romatizmayla ümanizmayı birbirine karıştırıyorsunuz. Ümanizma demek, herşeyin aslı ve eşası olarak, insanı almak demektir. İnsan olmazsa, biz de olmazdık. Bazıları her ne kadar dargelirli de olsalar, yine de insandırlar. Demek ki, insan nedir? Esastır.

Şimdi, özel teşebbüs mü, yoksa genel teşebbüs mü memlekete daha yararlıdır konusunu düşünürken de, insanı esas olarak almamız ve ona göre bir karar vermemiz gerekir. İnsan nasıl meydana gelir? Hayır, hiç de ayıp değil. Bilimde ayıp yoktur. Evet... İnsan, özel teşebbüsle mi, genel teşebbüsle mi meydana gelir? Siz, hiç genel teşebbüsle meydana gelmiş insan gördünüz mü? Tabii görmediniz. Göremezsiniz de... Ne? Meryem anamız mı? Bak, anamı karıştırma, fena yaparım.

Demek ki, insan, yalnız ve yalnız özel teşebbüs mahsulüdür. Özel teşebbüs mahsulü olan insanın, genel teşebbüse yönelmesi, insanın tabiatına ve tabiatın tabiatına aykırıdır. Tabiat, ah tabiat! Tabiat ne güzel şeydir, tabiatımı seveyim. Yaşasın tabiat!

AÇIK KONUŞALIM

Son zamanlarda, gerek politika alanında, gerek Meclis kürsüsünde ve gerekse basın ve üniversite çevrelerindeki sert tartışmaların seviyesi halkımızın seviyesini aşmaktadır. Oysa her konunun, halkımızın da anlayacağı şekilde konuşulup tartışılması gerekmez mi? Ünlü düşünür Nikson (Bu Nikson, başka Nikson) demiştir ki: «Halkın anlayamayacağı hiçbişey yoktur, yeter ki senin ona anlatacak bişeyin olsun...» Yine ünlü müteşaşirlerden İbni Hafazan el Kalpazan Ebu Lafazan vel-abazan da şöyle demiştir: «Halk, hükümetlerin her dediğini anlar, ama hiçbir dediğini hükümetlere anlatamaz!» İşte halkın en güzel tarifi budur: Her denileni anlayan, ama hiçbir dediğini anlatamayan insanlara halk denir.

Halka herşeyi açıkça anlatmamız gerekir.

Açık konuşalım; son zamanlarda bazı profesörlerle hükümet arasında geçen tartışmaları halkımız anlayamamıştır. Biz bu yazımızda, anlaşılmayan bu sorunları, bütün açıklığıyla anlatmaya çalışacağız.

Problem şudur: Plüralist bir toplumun ürünleri olan, toplum yapısının zaruri baskılarından doğmuş kararlarla farazi bir toplum iradesi merkezinin çatışması halinde mücerret mefhumların kişisel kararlar olarak alınmasında siyasî tercih, merkezî bir organ mıdır, yoksa serbest fikir mihraklarının etkilemeleriyle bir polemik unsuru haline gelen politik organizasyonlar, hukuk müesseseleriyle sosyolojik üniteleri farklı olarak yararlı fonksiyonlara yöneltmek suretiyle formel demokrasiden kurtulup, batı formunda demokratik rejimin kurulmasına doğru bir adım atılabilir mi?

İşte, tartışılan problem bu kadar basittir. Bu problemi bu kadar anlaşılır ve basit olarak açıklayınca, elbet bunu anlamayacak insan kalmaz. Her ne kadar bilim, ve özellikle hukuk denilen bilim, en kolay anlaşılan bir lafı, en anlaşılmaz laf salatası haline getirmek ve örneğin sol kulağını göstermek için, sol elini apış arasından geçirip, sırtının üstünden ve çene altından geçirerek önden dolaştırıp sonra arkaya çevirerek ense üstünden sol kulağı tutup, «Efendiler, işte buna kulak der-

ler!» demek ise de, bu düşünsel cambazlıkların yeri yalnızca üniversite kürsüleridir. Yoksa gazete sayfaları değildir.

Şimdi de yukarda basitçe ortaya koyduğumuz problem üzerine bizim kişisel görüşümüzün ne olduğunu açıklayalım.

Önce, plütokratik ve plüralist ve neoklasik bir toplum olarak adem-i merkeziyet ve adem-i iktidar mensubu olan sınıfsız ve dersanesiz ve hatta okulsuz ve kitapsız olduğumuzu unutmadan yapılacak ilk iş, herşeyden önce kuvvetler ayrılığı ve kuvvetler dengesine uygun olarak —tabii maksadımız mavi kuvvetlerle kırmızı kuvvetlerdir; öbür kuvvetler de lazım ama benim neme lazım; yoğurdu üflerim, sütten yanmış ağzım, öyle değil mi kardeşim Kâzım?— başka bir alternatif paraleli üzerinde ve ekonomik planlamanın ilk aşamasında bilimsel klasifikasyonu ve finans depiasmanı suretiyle sistematiği elde ederek kesin sonuca varmaktır. Problemi işte böyle koyunca, anlaşılmayacak hiçbir yanı kalmaz.

Hiç şüphesiz bu çok önemli konu, değil böyle bir yazının, bikaç yazının, hatta bir kitabın dar çerçevesine sığmayacak kadar geniştir. Ama yine de, en karışık problemleri bile, halkın anlayacağı bir dille anlatmak görevimiz olmalıdır. Kısaca biz şunu diyoruz: Açık-saçık olmayalım, açık-seçik olalım ve açık açık konuşalım.

BİRLİKTEN KUVVET DOĞAR

Son olaylar da gösteriyor ki, son zamanlarda bölücü, ayırıcı hareketler gittikçe çoğalmaktadır. Bunun son acı örneği de, «Birlikten kuvvet doğar!» prensibiyle hareket eden hükümetimizin, Türkiye'deki bütün işçileri ve bağlı oldukları sendikaları bitek örgütün kanatları altında birleştirmek isteğine karşı gösterilmiştir. Ne istiyor hükümet? Birlik ve beraberlik istiyor. Çünkü, birlikten kuvvet doğar. Bunun için de bütün işçileri bir örgütte toplayıp toparlamak istiyor. İşçiler bunu kendiliklerinden yapmayınca iktidar da kanun zoruyla yaptırıyor. Kanun çıkınca, toplu sözleşmeye katılmak için işçiler kanun yoluyla —ki asla metazori değil— bu birliğe katılmak zorunda kalacaklardır.

Herşeyden önce birlikten kuvvet doğar, prensibini iyi kavramak gerekir. Bakınız, mesela, bir iş yerinde bin işçi çalışsa ve her işçinin cebinde birer lira olsa, bu zamanda, bu pahalılıkta bu birer liralar hiçbir bo... —Affedersiniz— hiçbir işe yaramaz. Oysa ayrı ayrı bin kişinin cebinde duran bu birer liraları bir kişinin cebinde birleştirsek bin lira yapar ki, bu da azçok bir işe yarar ve cebinde bin lirası olan da kuvvetli olur. Şimdi bin işçiden her birerinin cebine birer lira yerine ellişer lira koyun, sonra bu ellişer lirayı bir kişinin cebinde birleştirin: o bir kişi, cebinde elli bin lira olacağı için daha da kuvvetli olur. Görülüyor ki, birlikten kuvvet doğmaktadır.

Başka bir örnek verelim. Ortada bir tepsi börek olsa, bu tepsi böreği o iş yerindeki bin işçiye ayırıp dağıtsanız, bini de aç kalır. Oysa bütün börekleri birleştirip bir kişiye yedirseniz, o bir kişi, karnı doyar ve kuvvetli olur. Yine diyelim, elde bitek don varsa, bin işçiye dağıtmaya kalksanız bunu, bininin de kıçı açıkta kalır. Oysa bir kişi giyerse hiçbişeyi açıkta kalmaz. İşte biz bunun için birlikten yanayız: çünkü birlikten kuvvet doğar.

Niçin dünyanın en kuvvetli ülkesi Amerika'dır? Çünkü birleşmiştir. Adı bile Amerika Birleşik Devletleri'dir Amerika parçalanmış devletleri değildir. Kapitalizm de azar azarları bir elde toplamak, azları birleştirip çok yapmak, yani kuvvetli olmak demektir. Şimdi anlaşılıyor mu biz neden kapitalizmden ve Amerika'dan yanayız? Demek ki anlaşıldı... Öyleyse afferim size!...

DEMEK İSTERİM Kİ...

Gazeteler önümde... Bakalım, dişe dokunur neler var?

«Konya'ya gelen bir Amerikan Ticaret Heyetine D.P. Milletvekili Himmet Ölçmen şöyle demiş:

«Biz nasihat değil, dolar istiyoruz.»

Bu konuda demek istiyorum ki... Ama hayır, demesem daha iyi olur. İşte başka bir gazete başlığı:

«Başbakan, iktisadî savaş kazanıldı, dedi.»

Ben de demek istiyorum ki... Yok, yok... Hayır, hiçbişey demek istemiyorum.

«Sebze ve meyve fiyatları düşürülemiyor.»

Düşünüyorum ve demek istiyorum ki... Neme gerek demesem daha iyi...

«Dün üç basın davasına bakıldı.»

Bu basın davaları için demek isterim ki... Ne demek isteyeceğim? Hiçbişey demek istemem. Basın davalarını çoğaltmak neye yarar?

«Kızılay yardımını Demokrat Parti dağıtıyor.»

Kızılay yardımının dağıtılması için demek isterim ki... Desem ne olacak, demesem ne olacak?.. Bunu da geç...

«Su sıkıntısı hergün biraz daha artıyor.»

Su sıkıntısı için demek isterim ki... Caydım. Demek istemem.

«Dolmuşlara yüzdekırk zam yapılacak.»

Dolmuşlara zam yapılması üzerinde demek istediğim... Hayır, demek istediğim hiçbişey yok.

«Bir kilo tereyağının 18 liraya satılması lazım. Müstahsil, 7 lira olan narha uyabilmek için tereyağ yerine katkılı yağ satıyor.»

Temiz, katkısız tereyağ yiyebilmek için ne yapmalıyız? Bu konuda demek isterim ki... A-ah, bu da olmadı. En iyisi yine bişey dememek, dilini tutmak.

Kısacası demek isterim ki...

Bir adam her sözünün başında, arasında, ortasında, sonunda «demek isterim ki...» demeyi huy edinmiş. Ne kadar konuşursa konuşsun, ne kadar anlatırsa anlatsın, o yine «demek isterimki...» diye başlar, «demek istiyorum ki» diye sözünü bitirirmiş. Bigün yine,

«— Demek isterim ki..» diye söze başlayınca, karşısındaki artık dayanamamış.

— Diyemedikten sonra kaç para eder birader, demiş.

Yani demek isterim ki... İsterim isterim de bitürlü diyemem.

NANE MAYDANOZ

Basın Kanununda söylenilen son değişiklikler de yapılırsa, o günden sonra yazılabilecek bir fıkra denemesidir.

Nane de, maydanoz da canlı olmakla birlikte, ne insan, ne de hayvandırlar. Her ikisi de yararlı bitkilerdir. Bitakım yemeklere tad verdikleri gibi, vitaminleri bol, besin değerleri de çoktur. Nane deyince hemen akla maydanoz, maydanoz deyince de hemen akla nane gelir.

Naneden naneruhu, nane şekeri yapılırsa da, maydanozdan maydanoz ruhu, maydanoz şekeri yapılamaz. Bunun başlıca nedeni, maydanozun ruhsuz ve şekersiz oluşudur. Günün birinde insanoğlu, ruhu ve tadı olmayan maydanozdan, maydanoz ruhu çıkarmayı, maydanoz şekeri yapmayı başarırsa, insanlık yirminci yüzyıl uygarlığının doruğuna ulaşacak demektir.

Her ne denli ruhu yoksa da, maydanoz, hayvanların sözcüsü olan papağanın midesine dokunur, zavallı kuşu zehirler.

Nanenin hem kurusu, hem tazesi yenir. Ama maydanozun kurusu evde kalmış kız kurusu gibidir, hiçbir işe yaramaz.

Dağlarda, kırlarda yetişen nane, nane gibi kokar; bahçelerde, bostanlarda yetiştirilen maydanozsa, maydanoz gibi kokar. Buyüzden bu iki otu birbirine karıştırmamak için, insan

gözünü iyice açmalıdır. Herhangi bir otu koklayınca nane gibi kokarsa, anlayın ki o ot nanedir, yook maydanoz gibi kokarsa, hiç kuşkunuz kalmasın, bilin ki maydanozdur. Ancak, naneler arasında uzun süre bulunmasından ötürü, nane kokusu veren maydanozlar olduğu gibi, maydanozlara sürtünüp maydanoz gibi kokan naneler de vardır. Koku, hiçbir zaman sizi aldatmamalıdır. Çok dikkatli davranmalısınız, dalga geçip de, nane, yada maydanoz diye ısırgan otunu koklarsanız, burnunuzu dalar. Çünkü son günlerde muhalifler, ısırgan otlarının üstüne nane ruhu, maydanoz tozu dökerek, aramızda ikilik yaratmaya çalışıyorlar.

Yurdumuzun en büyük ihtiyacıyken, şimdiye kadar ne yazık ki, eski idare zamanında, nane ve maydanoza gereken önem verilmemiştir. Ancak gelişen demokrasimizle birlikte nanelerle maydanozlar da, bol bol hürriyet havasına kavuşmuşlar, gelişmişlerdir. Bu hür hava içinde nanelerimiz, maydanozlarımız günden güne gelişip serpilmekte, boy atmaktadır.

Eski idarenin baskısından bitürlü boy atamayan nane ve maydanoz cinsi günden güne ıslah edilerek, nane, maydanoz ağaçları yetiştirilmektedir. Kısa zamanda «vatan sathı» balta girmemiş, insan ayağı basmamış, bakir nane, maydanoz ormanları haline gelecektir. İşte o zaman başka ülkelere nane, maydanoz satarak, bütün ulusları da kendimiz gibi, hertürlü maydanoz ve nane yemeye alıştıracağız. Bunun karşılığında elde edilen dövizle de ne yapacağımızı düşüneceğiz.

Nane, maydanoz, her ikisi de mis gibi kokarlar. Ben bu kokuya bayılırım. Sizin hoşunuza gitmiyorsa, yapacağınız iş, nane, maydanoz koklamamaktır. Hiçbir kuvvet, hatta polis kuvveti bile, sizi nane, maydanoz koklamaya zorlayamaz. Çünkü bu, «İnsan Hakları Bildirisi»nin ruhuna aykırı olduğu gibi «Kimsesiz Naneleri, Bakımsız Maydanozları Koruma Derneği»nin de tüzüğüne aykırıdır.

Her nane, maydanoz, kendi kökü üstünde rüzgara göre başını istediği yana oynatabilir. Bostan korkulukları, onları kargalara karşı koruyan bekçilerdir. Ama bu demek değildir ki, hiçbir zaman, her isteyen dilediği nane, maydanoz tarlasına elini kolunu sallayarak girebilir.

Hiçkimse başka bir kimseyi, hiçbir zaman nane, maydanoz koklamaya zorlayamaz. Yurttaşın nane, maydanoz koklama hürriyetine tecavüz edenlerin, üç günden üç aya kadar dükkanları kapatılır. Dükkanları olmayanlaar ise, önce dükkan açtırılır, sonra da açtıkları dükkan kapatılır.

Ancaaak, belediyenin yüksek menfaatleri, mutlaka nane ve maydanoz koklamayı gerektiren olağanüstü hallerde, birlik ve beraberliği bozmamak için bütün hemşerilerin hep birden, nane ve maydanoz koklamaları kendi menfaatleri ve demokrasi icabıdır. Bunu yapmayan, karşı gelen olursa «Haysiyet Divanı»na verilerek, nane, maydanoz tarlasından hemen ihraç edilir. Nane teminatı ve maydanoz muhtariyeti ancak bu yoldan elde edilebilecektir. Çünkü her nane ve maydanoz, ancak kendi layık olduğu tarlada kök salabilir.

Şimdi hep birlikte, hep bir ağızdan Nane Maydanoz marşını söyliyelim:

Nane de maydanoz...
Aman, aman
Nane de maydanoz...
Siz bizim haneye, haneyeee
Gelmez oldunuz...
Nane de maydanoz,
Aman amman.
Nane de maydanoz...

CIGARA PAKETLERİ

Her kişinin merakı olur ya... Benim de türlü meraklarım vardır. Ama hiçbiri bir işe yaramaz. Bunlardan birini size söyliyeyim. Yolda bulduğum, üzerine notlar yazılmış cigara paketlerini saklarım. Şimdi elimde bir yığın, üstüne yazılar yazılmış cigara paketi var. Bu paketlerin üstündeki yazıları okur, sahiplerinin neci olduklarını, karakterlerini anlamaya

çalışırım. Çoğumuz en önemli işlerimizi, aman unutmayalım diye, cıgara paketinin arkasına yazar, sonra da cıgara bitince, üzerine yazdıklarımızı unutur, paketi kaldırır atarız.

Arkaları, önleri yazılı, kolleksiyonumdaki cıgara paketlerinden bikaçındaki yazıları aşağıya alıyorum. Bakalım, bu cıgara paketlerindeki notlardan, sahiplerinin ne iş yaptıklarını, karakterlerini çıkarabilecek misiniz?

*

Geçen aydan kalan 80, bu ayın kirası 140, bakkala 75, tuh... kıza iskarpin 25 çoktur, 20... 150 avans alabilirsek. Ayakkabımın pençesi, bu ay da dursun... Bugün alınacaklar: Yarım kilo kuru fasulye, sabun... 60 lira da Kamil Beye var... Vay anasını... (Müstehcen bir laf.)

*

Terziye 580, tuvalet 700, Hamza Beye kolye için ısrar edeceğim, ya alır, ya kendisi bilir. Kızı mutlaka boşatacağım. Arabayı Nuri değiştirecek. Ya Nis, veya Vişi... Döviz için o mıymıntı herif görülecek. Partiye Lilis'leri çağırmayacağım. Patlasın... Rana'nın hizmetçisi ayartılacak. Selim o yüzüğü alacak. Kocamla bu ay bir kere daha kavga etmeliyim. Soförün... «Okunmuyor.)

*

...İşini yapmazlarsa, partiden istifa edeceğimi kulaklarına çıtlatmak. Gazetelere verilecek istifa mektubu hazırlanacak. Öbür partilerle şimdiden müzakere. İthal müsaadesi ve lisans için Beyefendi görülecek. Canı isterse... Mahmut Bey'e... Olmazsa karısına hediye alınacak. Öteki iş sonraya kaldı.

Öğretmen Hüsnü'ye seçim nutku yazdırılacak. Pangadan gredo işi... Angaraya mektüp... Olmazsa tilefon. Buradan bi hiyet yapıp Angaraya gidilecek. 80 bine gapatılacak... Hotele bi kat daha çıkılacak. Ulan Dümbük Ali, ulan anti demirgırat... Alacağın olsun...

*

TUTTAŞ'daki muhasebeciye iş için rica edilecek. Yarın erkenden Muslih Bey'e ricaya gideceğim. Olmazsa yaş... Gazeteye iş için ilan. Adres bıraktığım yerlere birer kez daha uğrayacağım. Hiçbiri olmazsa, partiye girilecek. Ulan ben bu dünyanın... (Okunamadı.)

*

Melih Bey'e şu bikaç gün içinde sert yazmaması tembih edilecek. Kağıt tahsisi için Beyefendi görülecek. Şimdilik demokrasi meselesi dursun. Bugünkü başyazımızda dört yanlış var, musahhihden ceza kesilecek. Fıkracı K.nın ayartılması. Otuz lira fazla teklif edilecek. İdare Müdürü teşebbüse geçecek. Ya Hazret-i Adem'in hayatına ait, ya da Sofya Loren'in maceralarını anlatan bir sıkı telrika bulunacak.

*

Uzmanın yaptığı plan böyle değiştirilecek (Karışık çizgiler)... Cevat'ın her akşam öbür partiden iki kişi ile tavla oynadığı... Üçyüz bin kişi... Azdır, konuşulacak. İkiyüzellibin meselesi... Arzedilecek. O meseleyi öğrenip öğrenmediği ağzından alınacak. Öğrendiyse istifa etmeli.. Hayrettin'in döviz işi... Konserden sonra Ş... götürülecek. Olmazsa yandık.

ÇÜÜÜŞ HANIMEFENDİ

Pek sayın Hanımefendi,

Sizi, o akşam Küçük Sahne salonunda görmeden önce tanımıyordum. Yine de kim olduğunuzu bilmiyorum.

Bu oyun, Avrupa sanatçılarını birbirine düşürmüş, ikiye ayırmış. Almanya'da otuz tiyatroda birden oynuyormuş bu oyun... Fransa, İngiltere, İtalya, bu oyunun tartışmalarıyla çalkanıyor. Bu kadarı bile, zavallı memleketimde bu piyesin seyircisiz kalacağını anlatmaya yeter. Ama beri yandan, şu İrlandalı yazar Samuel Beckett'in «Godot'yu Beklerken» adlı oyununu görmek için can atan bir avuç insan da var. Ne yapalım. Sizlere olduğu gibi, Paris bize kapı komşusu değil ki...

Ertuğrul Muhsin, bari demiş, salı, cuma gibi, haftanın en uygunsuz iki gününde saat beş gibi, günün en uygunsuz saatinde, şu oyunu, güzelliğe susamış iyiden anlar, düşünen insanlar için sahneye koyayım. Hem de

biletleri ucuz yapmış. Böyle piyesleri görmeye geleceklerin parasız olduklarını bildiği için...

Ne yapsın başka? Her gece saat 21'de oynatsa, tiyatro seyircisiz kalacak, hem üç günde oyun kalkacak, hem de seyirciler bir de öbür oyunlara gelmeyecek.

Haftada yalnız iki gün... Gördünüz ya, ilk günü bile, salonun yarısı boştu. Gelenlerin kimisi de davetiye ile gelen bedavacılardı.

Sayın Hanımefendi, sizin ne için geldiğinizi doğrusu bilmiyorum. Ama, tam o beş çayı saatinde tiyatroya gelişiniz, doğrusu fedakarlıktır. Bezik partisine, çaya, bir arkadaşınızın gününe, berberinize, terzinize gidebilirdiniz; gitmemiş, tiyatroya gelmişsiniz. Doğrusu, fedakarlığınızın derecesini anlıyorum. Hanımefendi...

Daha birinci perdenin ortasında, yerinizde duramayıp, koltuğunuzu gıcırdatmanızdan, «of, puf!» diye istim salmanızdan sıkıldığınızı anladım. Sıkılıp sıkılmamakta kafatasınızda beyin olup olmadığını hatırlamakta hürsünüz Hanımefendi. Yalnız neden beni düşkırıklığına uğrattınız? Saçınızın boyasından, tırnağınızın ojesine dek ince bir zevk sahibi olduğunuz anlaşılıyordu. Elbiseniz, şapkanız, iskarpininiz, kürkünüz, küpeniz, eldiveninize bakarak, kendikendime, bu oyundan ne kadar sıkılırsa sıkılsın, oturduğu koltukta cins arap kısrakları gibi ne kadar tepişirse tepişsin, ferma yapacak tazı gibi ne kadar sıkıntılı, ince sesler çıkarırsa çıkarsın, hadi oyunun sonuna değilse bile, birinci perdenin kapanışına dek dayanmak nezaketini, terbiyesini gösterir diyordum. Bunu sizden beklemesem bile, zengin giyinişinizden, zevkli tuvaletinizden, kolyenizden, bileziğinizden bekliyordum. Oysa siz beni düşkırıklığına uğrattınız. Birinci perdenin ortasında, o güzel suratınızı ekşitip, öpülmekten başka hiçbir işe yaramayan dudaklarınızı büzerek,

— Aman, sıkıldım artık!... diye, ayağa kalktınız. İnce, yüksek topuklarınızın, döşemede çıkardığı sinirli seslerle salondan çıkıp gittiniz.

Sayın Hanımefendi! Oyunun yazarına hakaret ettiniz, ona ben karışmam. Rejisöre yaptığınız hakareti de üstüme alacak değilim. Oyuncular, hakarete uğradılarsa, verecekleri cevabı kendileri bilirler. Salonu dolduran seyircilere yaptığınız hakarete de karışmam.

Ama, bana yaptığınız hakareti bitürlü sindiremiyorum. Ben o oyunu soluksuz seyrediyordum. Ofladınız, pufladınız, ilk perdenin yarısında pahalı iskarpininizin incecik topuklarını, döşemeye değil de sanki kafama vura vura, salondan çıkıp gittiniz. Üç gündür hakaretinizin altında eziliyorum. Bu ağır hakaretinize nasıl, hangi davranışla karşılık vereyim, diye düşünüyor, ibtürlü size uygun olanını bulamıyorum.

Hah, buldum Hanımefendi, en sonunda buldum:

Çüüüüüş Hanımefendi! Çüüş!..

BABA SANA TEŞEKKÜR EDERİM

Baba! Bana öyle geliyor ki, ben seni bütün oğulların babalarını sevdiklerinden daha çok seviyorum. Eski deyimle «sebeb-i hayatım ve feyz-i necatım» olduğun için değil...

Benimkisi başka türlü bir sevgi... Ya sen iktidar partisi kodamanı, yada karşı parti ilerigeleni olsaydın diye düşünürüm de arasıra, işte o zaman senin ne bulunmaz bir baba olduğunu daha iyi anlarım. Öyle ya, Tanrı korusun, sen böyle bir adam olabilirdin. O zaman, herkesin böylelerine yaptığı gibi, ben de sebepsiz bir düşmanlığa hedef olacaktım. Olur a, kırk yılın başı, bir bardak bira içerken görseler,

— N'oolacak, derlerdi, böyle adamların çocuklarından hayır gelmez ki...

Ağzıma damla içki koymasam bu kez de kulaktan kulağa şöyle fısıldanırdı:

— Hiç şimdiyedek büyük bir adamın normal bir çocuğu olduğu görülmüş mü!

Eski giyinsem, «Serseri!», yeni giyinsem, «Züppe!» derlerdi. Radyoda bir iş alsam,

— Babasının sayesinde!.. denirdi. Memur olsam, senin kayırdığını, serbest çalışıp üç kuruş kazansam, nüfuzunu kullandığımı söylerdi.

Yolda giderken görenler birbirlerine dirsek vururlar, çeneleriyle, burunlarıyle beni gösterirler,

— Şey'in oğlu geçiyor... diye, beni küçümser bakışla süzerlerdi.

Sen, böyle bir kodaman, ilerigelen, büyük adam olmamakla, görüyorsun ya baba, beni ne büyük felâketlerden kurtardın... Onun için, sana teşekkür ederim.

Ya bir de zengin olsaydın! Ben o zaman ne yapardım? Otomobilde görseler, «Babasının parasını yiyor!», yaya gitsem, «Babasına çekmiş... Cimri!» derlerdi.

Babıâli denen bu pazarda etrafımı alırlar, bana para koydurturlar, yayın ortaklığı kurar, dergiler, kitaplar çıkartırdık. Sonra param suyunu çekince, bel kemiğimin son kırkırdağındaki vücudumun ağırlık noktasına bir tekme savurup bir dalavereyle beni ortaklıktan sepetlerlerdi. Üstelik,

— Enayinin parasını yedik!.. diye de alay ederlerdi.

Bir kadınla yolda görseler,

— Babasının parasını yiyor! derlerdi.

Bir iş yapmaya kalksam da, becersem,

— O para bizde olsa... Neler yapardık!.. diye söylenirlerdi.

Beceremesem,

— Haydan gelen huya gider!... derlerdi.

İyi ki yoksul adamsın baba... Beni bu dertlerden kurtardın. Sana, yoksuluğun için de teşekkür ederim baba!...

Ya tanınmış, ünlü bir adam olaydın! Benim için ne büyük felaket olurdu.

Senin adın olmadan, benim adım olamazdı. Sana tanınmamış bir adam olduğun için de teşekkür ederim.

Baba!. Sen, ideal bir babasın! Bütün bunlar için benim sana teşekkür ettiğim gibi, oğlumun da bana teşekkür etmesini isterdim. Senin yaşamına özendim, seni kendime örnek aldım. Ben de senin gibi yoksulum, tanınmamışım, kodaman değilim. Bakalım, bütün bunlar için benim oğlum da benim sana teşek-,kür etitğim gibi bana teşekkür edecek mi? Yoksa...

BU HÜKÜMET DÜŞMEZ

Vapurda karşımda oturanlar politika tartışıyorlar Belli; biri. hükümetten yana, öbürü mızmız muhalif...

Vapur iskeleye yanaştı. Çıkıyoruz. Çıkıyoruz da ne demek? Çıkmaya çalışıyoruz, çabalıyoruz ama, neredeee... Tıklım, tıklım, herkes birbirine kenet olmuş, çözülünecek gibi değil. «İğne atsan yere düşmez» dedikleri tam işte bu durum. Hepimiz, çöplükte tavuklar gibi yerimizde eşeleniyoruz ama bir adım ilerleyenimiz yok.

Birisi bağırıyor:

— Durmayalım düşeriz!

Cumhuriyet'in ilk günlerinin bu sloganına başka biri cevap veriyor:

— O eskidendi hemşerim, şimdi istesen de düşemezsin yahu, bak şu duruma!

Ayaklarımız kalkıyor, bir süre havada durup yine kalktığı yere konuyor.

— İlerleyelim beyler!... Yabancılar bizimle geri kalmış diye alay ediyor, ilerleyelim!...

— Yahu, ne itiyorsun, erkeksen, sen ilerle de görelim...

İskeleden canımızı kurtardık diye sevinmeye kalmadı, daha sıkışık bir kalabalığın göbeğine düşüp birbirimize düğümlendik ki çözülecek gibi değiliz. Elimi kolumu bile kıpırdatamıyorum, kazık olmuş çakılmışım. Bir iri ve şişman kadının terli göğsü, başımdan aşağı omuzlarıma doğru yayılmış, yapış yapış terle karışık esans kokusundan bayılacağım.

Kimin eli kimin cebinde, kimin burnu kimin omuzunda belli değil. Birisi bağırıyor:

— Ayağım nerde?

— Bağırma kardeşim, koskoca ayak kaybolacak değil ya, elbet bulursun.

— Rica ederim, elini şeyimden çek!...

— Affedersiniz, o sizin şeyiniz miydi? Ben kendiminki sanıp kaşıyacaktım da...

— Heeey, o kaşıdığın benim sırtım yahu, seninki bak taaa nerde...

İnsanlar ellerini ayaklarını kaybetmişler, kimin kimin bacağıyla yürüdüğü bile belli değil...

Kimisi de bu durumda bile işin gırgırında:

— A, ne millî birlik ve beraberlik!...

— Göz yaşartıcı bir birlik manzarası!

— Kendimizi alana bir atıp da canımızı kurtarsak Allah'ın yardımıyla...

— Ne alanı, hangi alan arkadaş, alan burdan beter...

— Eskiden ne rahattı... Gittikçe insanlar artıyor...

— Ne var sanki boyuna artacak, biraz dursalar ya...

— Evden de merak ederler...

— Bizim hanım da sağolsun, ne desem inanmaz...

— Eve telgraf ceksek...

— Postaneye kadar sanki gidebildik de telgraf çekmemiz kaldı...

Vapurda karşımdaki kanepede oturmuş, politika tartışanlar şimdi önümde dikiliyorlar, hâlâ tartışıyorlar. Mızmız muhalif olanı,

— Görürsün, diyor, bu hükümet düşer kardeşim...

— Düşmez!

— Düşer!...

— Yahu, düşmez diyorum... Nereye düşecek be! Baksana şu halimize, düşecek yer var mı ki düşsün... Düşmek istese bile düşemez. Hele biriki yıl daha geçsin, düşmek değil, kımıldayamaz bile, çakılır kalır yerine, çok sağlam bir hükümet!

SE — SA

Sevgili dostum Bahri Filfil,

Mektubuna çok teşekkür ederim. Bu cevabımın, postada kaybolmazsa, bir yanda unutulup kalmazsa denetimden geçebilirse, posta dağıtıcısı zarfın üstündeki adresi okuyabilirse, o zamana kadar da oturduğunuz ev istimlak edilmezse, sana ulaşacağını umarım.

Kardeşim Bahri Filfil, nişanlımla ne zaman evleneceğimi soruyorsun. Nişanlım bir iş bulabilirse, patronu işde kendisine rahat verirse, yüzvermedi diye kızı işinden kovmazsa, ikimizin aylığıyla bir ev kiralayabilirsek, birkaç parça eşya alabilirsek, başbakanın vadettiği kalkınma gerçekleşirse, benim aylığım artarsa, ben beni bildim bileli yükseleceği söylenilen hayat seviyemiz gerçekten yükselirse, o zamana kadar beni on yıldır bekleyen nişanlımın sabrı tükenmezse, beni bakanlık emrine almazlarsa, uzak biyere sürmezlerse yada işden çıkarmazlarsa, çok yakında evleneceğim.

Sevgili Bahri Filfil, Safiy'anım teyzeni soruyorsun. Safiy'anım teyze kendisine bakan yedinci doktorun verdiği ilacı eczanelerde bulabilirse, hastanede boş yatak bulup ameliyat olabilirse, ameliyattan sağlıkla kurtulabilirse, yine de iyi olamayacağı için Avrupa'da tedavi için döviz bulabilirse, Avrupa'ya gitmek için bineceği vapur batmazsa, yanmazsa, başka bir limanda kalmazsa, vapuru borç karşılığı haczetmezlerse, vapurdaki kaçak eşyalar yakalanmazsa, kendisi de gümrük muayenesinden sağ-salim kurtulabilirse, kocasına hediye kıravat aldı diye kaçakçılıktan tutuklanmazsa, o zamana kadar da ömrü vefa edersе, Allah'ın yardımıyla çok yakında iyileşecektir.

Kardeşim Bahri Filfil, bizim takımın bu yılki durumunu soruyorsun. Bizim takım maçlarda kendi kalesini biraz küçültürse, güneş bizim çocukların gözüne gelmezse, rüzgar karşıdan esmezse, hakem bizim takımı tutar da haksızlık etmezse, bizim takımın seyircileri çok yüksek perdeden maç yaptığımız takım oyuncularına «Kovaaa! İneeek!..» diye bağırırlarsa ve münasip el ve bilek hareketleriyle onların morallerini bozarlarsa, koçan, kozalak ve şişe atarak kafalarını yararlarsa, her maçtan önce Eyüp Sultan Hazretleri ziyaret edilip çocuklara moral verilirse, bizim takımın şampiyonluğu kesindir.

Bize gelince, biraz yağmur çiseledi diye telefonlar bozulmazsa, telefonlar bozuldu diye havagazı kesilmezse, havagazı kesildi diye elektrikler sönmezse, elektrik söndü diye radyolar bozulmazsa, radyo bozuldu diye su boruları patlamazsa, su boruları patladı diye taşıt sıkıntısı başlamazsa, taşıt sıkıntısı var diye fırınlar ekmeğe zamma kalkmazsa, biz

çok mutluyuz.

Amcamı soruyorsun, anlatayım Bahri Filfil... Amcam Ankara'ya gidip bir yolunu bulabilirse, rüşvet, iltimas, torpil her neyle olursa işini yürütebilirse, sınıf arkadaşı olduğunu söylediği adam kendisini tanımazlıktan gelmezse, tavsiye kartı verirse, lisans alabilirse, bankadan kredi bulabilirse, ticaret işleri açılırsa, o zamana kadar oynatmadan dayanabilirse, işleri çok yakında düzeltecektir.

Kardeşim Bahri Filfil, küçük Cengiz, geçen yılki gibi doksan kişilik sınıfta okumazsa, üçlü öğretim yapılmazsa, öğretmensizlikten dersleri boş geçmezse, bütünlemeye kalmazsa, bütünlemeye kalıp da ikinci sınav hakkını kullanabilirse, sınavı veremeyip borçlu geçerse, hiçbiri olmaz da sınıf geçme için bakanlık yeni bir kolaylık icat ederse, Cengiz de bu yıl sınıfını geçecektir.

Kardeşim Bahri Filfil, mektubunda öğrenmek istediğin şeyi de gidip sordum. Sonucu bildiriyorum: Balık kavağa çıkarsa, kösenin sakalı biterse, manda söğüt dalında yuva yaparsa, karaderili aktenli olursa, güneş balçıkla sıvanırsa, kedi çamaşır yıkarsa, gök kubbeye merdiven dayanırsa, o senin sorduğun iş de kesinlikle olacakmış.

Sevgili kardeşim Bahri Filfil, yine mektubunu bekler, gözlerinden öperim

İNEKLİK

BU, BİRİNCİ İNEK :

Otobüsteydim. Sabahleyin otobüsler her zamankinden kalabalık oluyor. İlkokul, ortaokul, lise, üniversite öğrencileri var. Saçları alnına dökülmüş bir çocuk, arkadaşına,

— Ödevi yaptın mı? diye sordu.

Arkadaşı,

— Yaptım, dedi.

— Ulan, sen ne ineksin!...

Kendisine inek denilen çocuğa,

— Yavrum, sana arkadaşın neden inek dedi? diye sordum.

Çocuk,

— Çalışıyorum da ondan, dedi, bizim okulda derslerine çalışanlara, «inek» derler.

BU, İKİNCİ İNEK :

İkinci ineğe bir resim sergisinde rastladım. Genç ressamlar, sergilenen bir tablo önündeydiler. İçlerinden biri,

— Kırmızıyı ne güzel kullanmış inek! dedi.

Tablonun sahibine,

— Affedersiniz, size neden inek diyor? diye sordum.

— Resimlerimi çok beğendiği için, dedi.

BU ÜÇÜNCÜ İNEK :

Bir bürodaydım. Geniş salonda dört genç kız, iki delikanlı çalışıyor. Makinede yazan bayanlardan biri ayağa kalktı. Hepimizin, herkesin gözü onda. Bahar dalı vücudu, meltem rüzgarı esmiş gibi dalgalandı. Başka bir kız,

— Şu ineğe bakın! dedi.

Salondan çıkan güzel kıza,

— Arkadaşınız niye size inek diyor? diye sordum.

— Kıskanıyor, çekemiyor da ondan... dedi.

BU, DÖRDÜNCÜ İNEK :

Maçtaydım. Oturduğum tribündeki seyirciler, oyunculardan birine,

— İneeek!... İneeek!... diye bağırıyorlardı.

Bağıranlardan birine,

— Neden o oyuncuya inek diyorsunuz? diye sordum.

— Görmüyor musun? Oynayamıyor... Oynayamıyor inek oğlu inek! dedi...

BU, BEŞİNCİ İNEK :

Kahvedeyim. Temiz giyinmiş iki yaşlı adam tavla oynuyorlar. Biri öbürüne,

— Ne inek şansın var Rıza bey, dedi.

Öbürü de,

— Mustâ bey, yani sen de inek gibi zar tutuyorsun, dedi.

Berikine sordum:

— Affedersiniz beyefendi, neden zatâlinize inek diyorlar?...

Öbürü cevap verdi:
— İnek de ondan...

ÖBÜR İNEKLER :

Sinemada bilet alıyorum. Arkamdaki güzel, genç bir hanım yanındaki yakışıklı erkeğe,
— Darılma ama şekerim, sen de çok ineksin! dedi.
Gece Beyoğlu Caddesi'nde bir kadın başka bir kadına,
— Vay inek karı vay! diye bağırıyordu
Bir çocuk, yaşlı bir adama,
— Ne inek herif!... dedi.
Bir delikanlı, arkadaşı genç kıza,
— İneklik etme! dedi.
Delikanlıya yaklaşıp,
— Beni ilgilendirmez ama, çok merak ettim de... Neden bu güzel hanıma inek diyorsunuz? diye sordum.
Delikanlının yerine, güzel genç kız cevap verdi:
— Sana ne ulan inek?
— Kusura bakmayın, hanımefendi, bir ineklik ettim...

YAZ TATİLİNE GİRERKEN

Yazıma, bir büyük Şark mütefekkirinin şu sözleriyle başlıyorum: «Muhalefet, insan tabiatının icabıdır.» Bu sözü, büyük mütefekkir Haydar Sadabâd'ın söylediği bir söylenti olarak söylenmektedir. Bu çok veciz söz, ciltlerle kitabın içine sığdırılamayacak büyük bir hakikati ifade etmektedir. Evet, muhalefet insan tabiatının bir icabıdır. İnsanoğlu, her kimin oğlu olursa olsun, yerli yersiz herşeye itiraz ve muhalefet etmeye hazırdır. Ve hatta meşhur bir İngiliz filozofu —Dilimin ucunda ama adı bitürlü aklıma gelmedi— der ki: «İnsan, muhalefet eden hayvandır.» Bugünkü muhaliflere bakınca, bu İngiliz filozofuna hak vermemek elden gelmiyor. Gerçekten de eşek ve keçinin inatçılığını, onların eşekliğine ve keçiliğine verirsek, bütün canlılar içinde muhalefet eden, insandan başka hayvan yoktur. Mesela, Parlamentonun tatile girmesi meselesini ele alalım. Hepimiz biliyoruz ki, hangi partiden olursa olsunlar, bütün milletvekilleri ve senatörler, yaz hatta bahar gelir gelmez hemen Parlamentonun tatile girmesi için içlerinden can atıyorlar. Ama muhalif partilerden olanlar, sırf muhalefet olsun diye muhalefet ederek iktidarın sinirini bozmaya çalışıyorlar. Bereket versin, iş başındaki hükümetin başında sinirsiz, kemiksiz —tam bifteklik— bir zat var da muhaliflerin kendileri daha çok sinirleniyorlar. Dikkat etmişseniz, milletvekili ve senatörlerin aylıklarının artırılması konusunda da hep böyle olmuştur. Hepsi de içlerinden aylıklarının, yıllıklarının ve yolluklarının artırılması için can attıkları halde, nasıl olsa artacağını bildikleri için, salt muhalefet olsun diye, aylıklarının artırılmasına muhalefet ederler.

Çok rica ederim, Parlamentonun tatile girmesi kadar tabii ne olabilir ki... Bütün dönem, gazetelerde Parlamento haberlerini hepimiz okuduk. Parlamentoda ne kavgalar, ne gürültüler oldu. Yumruk yumruğa, tokat tokada, tekme tekmeye geldiler, itişip kakıştılar, bol bol söyleşip sövüştüler. E pek tabii olarak, o yaştaki insanlar, bu kadar çalışma sonunda yoruldular ve tatilde dinlenmeyi çoktan hak ettiler. Ve önümüzdeki seçimlerden sonra daha büyük siyasî maçlar başlayacaktır. Bunlara hazırlanmaları gerekir. Boksörler, futbolcular bile, büyük maçlardan önce kampa alınarak dinlendirilir. Elbet politikacıların da tatil yapıp dinlenmek ve böylece yeni siyasî döneme hazırlıklı çıkmak haklarıdır.

Biz, her zaman tatilden yanayız. Onun için de bağırıyoruz: «Atam, izindeyiz!» Şimdi bu sözü şöyle değiştirmek daha doğru olur: «Atam tatildeyiz!»

ÖNEMSİZ AMA...

Belki önemsizdir ama, bitakım ufaktefek şeyler ötedenberi kafamı yorar. Bunların bikaçını sayayım. Nişan, nikah, düğünlerin neden gazetelerde ilan edildiğini bitürlü anlayamam. Evlenen evlenmiş, ele güne ne?

Pantalon paçaları neden kıvrıktır? Erkek ceketlerinin yakası ne işe yarar? Yıllardanberi milyonlarca milyon insanın pantalon paçalarında, ceket yakalarında boşuna harcadıkları kumaşı düşünür dururum, kaç yüzbin çıplağı giydirir kuşandırırdı.

Ölüye, cenazeye giden çiçeklerin anlamı nedir, neye yarar? Ya şu kıravat? Nice para dökmüşüzdür şu kıravata. Ne işe yarar? Salt güzellik için mi? Kıravatın erkek gırtlağına verdiği güzelliği de hiç mi hiç anlayamıyorum. Üstelik gerdan yağı ile cilalanmış, lekelenmiş, sürtüne sürtüne erimiş kıravatın insanlara verdiği zibidilik, çirkinlik de caba...

Bir de şu bayrak gösterisini anlamıyorum. Nisan ayı içinde yurdumuza gelecek misafir bir Cumhurbaşkanını karşılama töreni için elli bin liralık bayrak ısmarlanmış. Bir yabancı devlet başkanının yurdumuza gelişi elbette sevinilecek bir olaydır. Ama, ceket yakası, pantalon kıvrığı, düğün ilanı, çelenk, kıravat gibi elli bin liralık bayrağı da anlamıyorum.

Elli bin lira bişey değil. Bir memlekete yılda on yabancı devlet başkanı gelse, bayrak parası yarım milyon lira eder, yine bişey değil. Ne yandan alsanız bişey değil.

Belki önemsiz, belki küçük ama, kafam ikidebir bu küçük önemsiz şeylere takılır durur. Misafire daha bir yararlı olacak biçimde davransak nasıl olur, diye hep düşünürüm.

KEÇİBOYNUZU

Bir gazete ne yapılır? Önce okunur. Ondan sonra paket yapılır, rafa serilir, eskiciye satılır, atılır. Ama önce okunur. Okurlar, gazeteyi okumak için alırlar.

Şimdiyedek bir gazetenin kaçta kaçını, ne kadarını, nerelerini okuduğumuzu hesapladınız mı? Elimde Amerikan Üniversitelerinin gazetecilik fakülteleri için hazırlanmış bir kitap var. Bu kitapta, bir gazetenin kaçta kaçının okunduğu hesaplanmış.

Pişirip yemek için aldığımız bir tavuk düşünelim. Diyelim üç kilo gelen bu tavuğun tüylerini, bacaklarını, içini, başını, kemiklerini attıktan sonra tavuk diye yediğiniz bir kilo bile yoktur.

Acaba okumak için aldığımız bir gazetenin ne kadar yerini okuruz? Pazar günü üşenmeden, bunu hesapladım.

Önümde bizim altı sayfalık gazetelerimizden biri, hem de en iyilerinden biri var. Bütün gazetenin yüzeyi 14616 santimetre kare geliyor. Bunun 3120 santimetre karesi, üzerine yazı ve resim basılmıyan boşluklar, beyaz kağıttır. 2420 santimetre karesi resimdir. 3590 santimetre karesi ilandır. 1775 santimetre karesi romandır. 1100 santimetre karesi de, vitrin dediğimiz gazete haberlerinin, yazılarının başlıklarıdır. Geriye gazete gazete diye okunan yer olarak 2611 santimetre kare kalır.

Bu hesaba göre bir gazetenin yüzdeyirmibeşi ilan, yüzdeyirmibiri kağıt boşluğu, yüzdeonyedisi resim, yüzdeonüçü roman, yüzdesekizi başlık, geriye kalan yüzdeonaltısı da gazetenin özü, asıl okuduğumuz bölümdür. Bunun da yarısı spor ve sinema!

Nasıl? İşte bir gazetenin teşrihi bu. Şimdi sizin de benim gibi biraz şaşırdığınızı anlıyorum. «Yüzdeonaltı hiçbişey..» diyorsunuz. Evet, hiçbişey olmasına hiçbişey ama, biz de gazete diye işte bu hiçbişeyi okuyoruz. Hiçbişey deyip geçmeyin, dördüncü kuvvet dedikleri basın, işte bu, «hiçbişey»dir. Hiçbişeyken böyle kıyametler kopuyor, ya bir de çok bişey olsaydı, aman Allahım, kimbilir neler olurdu?

DOĞUŞTAN OLMALARI!..

Yaşlıca bir yazarın genç bir sanatçıya bir dergide «Memleketimin doğuştan sanatçı güzel evladı» diye başlayan bir mektubu yayınlandı. Düşündüm; acaba genç sanatçı da yaşlıca yazara cevap verse, mektubuna «Memleketimin doğuştan sanatçı güzel babası» diye mi başlayacaktı? Eski kuşağın «şair-i mâderzâd»ları, yeni kuşağın «doğuştan olma»ları olup çıktı. Diyelim, bir yapı için mimarlar arasında bir yarışma açılır. Mimarlar yarışmaya katılır. Birinci seçilen proje bir doğuştan olma yetkiliye sunulur. Doğuştan olma, projeye bakar, bakar, beğenmez. Pantalonunun arka cebinden çıkardığı cıgara paketinin üzerine bişeyler çizer, çiziktirir.

— Yapı, işte böyle olacak! der.

Yapı da böyle, yol da böyle... Parası olup ev yaptıracaklar, kendilerini doğuştan mimar sayar, evlerinin planlarını kendileri yaparlar. Parası olup film yapanlar, doğuştan senarist, doğuştan rejisör olduklarından herbişeyi kendileri yaparlar.

Bize bu doğuştan olmalık tarihimizden miras kalmış. Alaylı, okulluya her zaman düşman. Otuzbir Mart ayaklanmasında yobaz, Sultanahmet alanında doktor yüzbaşının yakasına yapışmış:

— Mektepli misin, alaylı mı?

Mektepli dese, can elden gidecek.

Doktor,

— Aman Molla, görmez misin doktorum. Hiç mektepli doktor olur mu? Elbet alaylıyım, demiş de canını kurtarmış.

Saraya yakın olanların çocuklarına, doğar doğmaz nişanlar, madalyalar takılırmış. Hepsi de doğuştan kahraman. Sanki rahm-i maderde meydan savaşı kazanmışlar. Öte yandan okulunda okumuş, çalışmış, çabalamış olanlar terfi edeceğiz, diye bekliyedursun, beri yanda bakmışsın zırt diye bir kolağası, bir binbaşı, bir miralay, bir paşa doğuvermiş.

Doğuştan paşalar şimdi kalmadı ama, doğuştan olma hazırcılığı hâlâ içimizde yaşıyor. Her iş «armut piş, ağzıma düş» olsun istiyoruz.

Okullarda bile çalışkan öğrencilerle «inek» diye alay ediyorlar. Çalışmak «ineklik», çalışmadan geçmek zeka. Çünkü bütün yavrularımız, babaları gibi, «ağızdan dolma, kulaktan kapma, doğuştan olma»lığa özeniyorlar. Dünyanın en büyük aptallığı olan kurnazlığı, açıkgözlüğü «doğuştan olma» zeka sanıyoruz. «Aman ne müthişmiş, ne eşsiz zeka!» diye hayran olduklarımıza bakın, hepsi de birer hazırlöpçü, doğuştan bilgiç değil mi?

Gerçekten yetenekli olan şairler, karikatürcüler, yazarlar var; ama doğuştan olmalıklarına güvenip, işin gücüne, zoruna göğüs vermiyor, nazik bedenlerini sıkmıyorlar. Değer kalıcılık doğuştan olmaların değil, sanatın çilesini çekenlerin, bilimin zoruna, çalışmanın zorluğuna katlananların hakkıdır.

Affedersiniz, bir eşek insan gibi konuşuyor. «A... Eşek konuştu!» diye şaşırıyoruz. «Aman bizde konuşan eşekler de var!» diye seviniyoruz. Biz, konuşan eşek değil, yük taşıyan eşek, buna karşılık yük taşıyan insan değil, konuşan insan istiyoruz.

Nasıl etsek de bize doğuştan olmaların değil, sonradan olmaların gerekli olduğunu anlasak...

BİLMECE - BİLDİRMECE

Ne bir kelime eksik, ne bir kelime artık... Olay gazetede nasıl yazılmışsa, işte aşağıya, olduğu gibi alıyorum:

«Film yıldızlarından F. ile arkadaşı dansöz Ç. Beyoğlu'ndaki H. lokantasına gitmişler. Burada yine film yıldızlarından M. ile A.'ya rastlamışlardır. F. ile M. birbirlerine kızgın olduklarından M. arkadaşı A.'ya söyler gibi yaparak Ç.'ye sataşmaya başlamıştır. F.'de A.'ya hakaret etmiştir. Tam bu sırada F.'nin eski sevgilisi T. sinema artisti E. ile birlikte H. lokantasına girip M. ve A.'nın masasına

oturunca, F. kıskançlıktan M.'nin kafasına tabakları, çatalları atmaya, Ç.'de E.'ye eline ne geçerse, bardak, çatal, bıçak atmaya başlamıştır. M. ile A., F. ile Ç.'ye hücum ederken, F. ile Ç. de T. ile E.'ye saldırmış, bu sırada H. lokantasının sahibi K. T.'ye giderek...»

Bir parçasını yukarıya aldığım, geometri problemi, yada bir matematik denklemi gibi yazılmış haber bir gazetenin birinci sayfasında çıkmış, birinci sayfaya da sığmadığı için beşinci sayfaya dönmüştür.

Gazetenin yine o sayısında bir haber daha:

«S. adında bir kadının kocası C. aleyhine açtığı boşanma dâvasında S. kocası C.'nin kocalık vazifesini yapmaktan aciz olduğunu söyleyince C. «Ben K. adında bir kadınla metres hayatı yaşıyorum, Z. B. V. adında metresimden üç çocuğum var.» demiştir. Bunun üzerine S. kocası C. ve metresi H.'nin...»

İşte gazetelerimizin durumu bu. Bir de muhalefet kalkıp, basın hürriyeti yok, diye etmediğini koymuyor. Üstelik bikaç başyazarımız, basına baskıyı protesto için, Gandhi'nin yolunu tutmuş, başyazı yazmıyorlar. Oysa, şu yukarıya aldığımız haberlerden de kolayca anlaşılabileceği gibi herşey yazılabiliyor, sen yazmasını bil yoksa...

Kime çatmak istiyorsun? Diyelim, iktidardan Bay Affan Metiner'e... Yada Bay Cemal Çetiner'e... Adlarının baş harflerini yazdın mı, oldu. Okurlar, anlayacağını anlar. Örneğin yazı ustası bir başyazarımız, şöyle bir başyazı döktürse, kötü mü olur:

«A. M.'nin üniversite bağımsızlığında G. B. gibi nabza göre şerbet verilmesini savunması, Y.'nin bu düşüncede K. ile P.'ye aykırı kanıda olduğunu, oysa C. P. ile Z.'nin P. Z. V.'e uyarak bu yolda yürümesi, imzaladığımız İnsan Hakları Anayasasına aykırıdır. Ş. B. K. demokrasisinin gereklerini R. Z. ve N. H.'dan.. L. ile M.'nin C. S. ve Ş. O.'ya göre...»

Bu yazının sonu nasıl mı bağlanır? Kolay... Hani bitakım yazıların arasına, anlamsız harflerden bir satır karışır da düzeltenin de gözünden kaçar ya... Yazı arasında şu türlü satırlarla: «Zrrtprsss trrrr!... Carrttt... Mu...» çok karşılaşmışsınızdır. İşte öyle, bu harf rumuzlarıyla yazılan başyazının sonu da öyle biter:

«Tırr... Zaaarrrttt... Cucucurrk gıccvvooor varrrt...»

Şimdiki zamanda leb demeden leblebiyi anlamalı; okuyan yazandan anlayışlı gerek...

Abdülhamid zamanında olsa kolay, altı üstü, «yıldız», «burun» gibi üç dört kelimeyi kullanmadın mı, istediğini yaz. Şimdi öyle mi ya? Kahve, çay, gaz, çivi, demokrasi, boya, para, borç, muhtariyet, şerbet, nabız, hürriyet, üniversite... Yazamazsın bunların hiçbirini. Hani bir hapishane türküsü vardır:

«Mapusluk bir şey değil,
Sevdalık var bir yandan!»

diye...

Yazmasına yazarsın ama, «Mapusluk bişey değil, para cezası var biyanda». Yazının para cezası, yere tükürmenin, tramvaya asılmanın belediye cezalarına da benzemez. En küçüğü 77777 lira 77 kuruş, 7 onda 2 para gibi... Yahut 99999 lira 999 kuruş, 4 otuz para... Amortisi çıksa, insanı sürüm sürüm süründürmeye yeter de artar bile... Kesesine güvenen borazancı başı, dilediği gibi yazar. Bize gelince, biz işte bu kadarını yazabiliyoruz.

«Pppıtıırrrttt... pırpır, cır cır cırrt... Zınnkk. Laa...»

Anlayanlar, anlamayanlara anlatsın.

İLERLEYELİM BEYLER!

Dünya ileriye gidiyor. Hergün biraz daha, hayır, hergün daha daha çok ileriyoruz. Teknik ilerliyor, uygarlık ilerliyor, insanlar ilerliyor, herşey ilerliyor.

İlerleyelim Beyler! Baş döndürücü hızla dünya ilerliyor. Biz de ilerleyelim.

Avrupa'ya bakın! Onlar bize göre çok ileride ama, yine de ilerliyorlar. Hele Amerika... Ne hızla ilerlediklerine bakarken, insanın gözü kararıyor, başı dönüyor. Ya Asya... Bildi-

ğimiz Asya değil, ilerledi, ilerliyor, ilerliyecek de... Şu Afrika'ya baksanıza... Soluk soluğa ileriye koşuyor.

İlerleyelim Beyler!..

Hayat bir koşudur, bir yarıştır. Her oğul babasını, her kız anasını geçiyor. Bugün dünden yarın bugünden ileri... yürüyelim, ilerleyelim. İlerisi bizimdir, ilerleyelim.

İlerleyelim Beyler!

Sanat ilerliyor, bilim ilerliyor, demokrasi, basın, hürriyet, evet evet herşey ilerliyor.

*

Şimdi bu ilerleyelim lafı da nereden çıktı, diye düşünen olur içinizde. Bunu ben söylemiyorum. Otobüs biletçisi, kara kuru, sıska, eli yüzü kir içinde bir oğlan söylüyordu. Kadıköy alanında halk otobüsüne bindik. İçerisi tıklımtıklım. Giren pişman, girmeyen pişman... Otobüs biletçisi bağırıyor:

— İlerleyelim Beyler, ilerleyelim!...

Herkes birbirini itip ilerliyor. Arkadan ha bire yeni yolcular doluyor. Otobüs biletçisi avaz avaz bağırıyor:

— Önde yer var! İlerleyelim Beyler!..

İlerliyoruz. Bizim ilerlediğimiz yok, arkadan itiyorlar. Arkadan ittikçe, biz öne sıkışıyoruz. Ayak ayak, parmak parmak öne itiliyoruz. Biletçi, yeni yolcuları içeri tıktıkça, gırtlağı yırtılarak bağırıyor:

— İlerleyelim Beyler!..

Biletçinin bağırması, yolculara da geçti. Herkes birbirine,

— İlerleyelim Beyler!... diye bağırmaya başladı.

En öndeki şoför bile bağırıyor:

— İlerleyelim Beyler!..

Herkes biraz ilerliyor. İlerliyor ama, otobüsün içinde ilerliyor, otobüsün ilerlediği yok.

— İlerleyelim Beyler! İlerleyelim Beyler!.. derken, ben ilerleye ilerleye otobüsün ön kapısının ağzına kadar geldim. Arkadan yeni yolcular binip, biletçi her «ilerleyelim» diye bağırdıkça, beni itiyorlar. Ben ön kapının iki tutamağına can havliyle yapıştım. Arkamdaki,

— İlerleyelim Beyler!.. diye bağırdı.

— Bir adım ilerlemem! dedim.

Otobüs kapısını, kale kapısı gibi, kanımın son damlasına kadar savunmaya karar verdim. Arkadan bir zorlu akın daha oldu, eski otobüsün kapısı açıldı, kendimi yerde buldum. Otobüs de kalktı. Ben arkasından bakakaldım. İçerde biletçi hâlâ,

— İlerleyelim Beyler!.. diye bağırıyordu.

*

Olduğum yerde, kendikendime,

— İlerleyelim Beyler! İlerleyelim Beyler!... diye söyleniyordum.

Bir tanıdık yanıma geldi,

— Ne o yahu, dedi, kazık gibi olduğun yere kakılmışsın, boyuna ilerleyelim diye söylenip duruyorsun?...

Ona da,

— İlerlemeliyiz, dedim. Dünya ilerliyor, teknik ilerliyor, medeniyet ilerliyor. Biz de ilerlemeliyiz. Otobüs biletçisi bile «İlerleyelim Beyler» diye bağırıyor.

Tanıdığım,

— Doğru, dedi, ama biz de az ilerlemedik hani...

Arkaya baktım. Durağın bir başından öbür başına gelmiştik.

ADINI ÖĞREN DE GEL!

— Amca, annem selam söyledi. Dedi ki... Dedi ki... Dedi ki...

— Ne dedi oğlum?

— Şey, dedi, sizde bişey varmış. Neydi, dur bakayım. Amaaan aklıma gelmedi işte. Dilimin ucunda...

— Hadi git, adını öğren de gel!

*

Seçim üstü gazeteler halkın nabzını yokluyor. Bu iş için muhabirler ilçe ilçe, köy köy dolaşıyorlar.

Benim Kadıköy'den Karaköy'e gidecek zamanım yok. Onun için ben de halkın nabzını Kadıköy vapurunda yokluyorum. Vapurun içinde dolaşıyor, konuşmalara kulak veriyorum.

*

Vapurun ikinci güvertesinde, bir cember

sakallıyla, yün çoraplı ayağının birini altına alıp bağdaş kurup oturmuş arkadaşı konuşuyor.

— Siz kime vireceğiniz?

— Ben oldum bittim Demirgırattanım.

— Temiz nasiyenizden belli.

— Siz?

Çember sakallı «Tecvid» üzere heceleri uzatarak,

— Demokk'raat!..

Dedi, sonra amin der gibi, elini yüzüne götürüp sakalını sıvazladı.

*

Yine ikincide, alt salondayım. İri göğüslü şişman bir kadınla, iki-üç yaşındaki yaramaz çocuğunu zaptetmeye uğraşan çiçekbozuğu, saçları altı aylık yapılmış bir kadın konuşuyor.

— Zor evlatçığım zor... Bizim damat Dimokırat Partiye girdi de, yine bitürlü düzelemedik. Damat boşuboşuna Dimokırat Partiye girdiğinen kaldı.

— Bizimki de Temokrat Partiden teyze. Ama hiçbir hayrını göremedik, gözüm kör olsun... Ayol şöyle otursana çocuk! Babasına çekmiş yumurcak... Otur!

*

Birinci salondayım. Parmağında eşek nalı iriliğinde yüzük, yeleğinin altından gömleği pırtlamış biriyle, çipil gözlü, göz kapaklarını kırpış kırpış kırpan, kıravatının düğümü terden, yağdan parıl parıl olmuş bir adam konuşuyor:

— Düzelecek... Herbişey evelallah düzelecek. Timogret Parti evvel Allahın sayesinde, bidört sene daha kalırsa herbişiy düzelir, dümdüz olur.

— Olur Beyfendiciğim, olur... Bakın şimdi Beyazıt'ı indiriyorlar, Aksaray'ı kaldırıyorlar. Düzlenecek Beyfendi. Demoğrat Parti düzeltecek inşallah...

*

Lüks güvertedeyim. İki kişi konuşuyor. Biri naylon gömlekli. İçinde atlet fanilası da olmadığından göğsünün kılları arasına gizlenmiş, iki kara dut büyüklüğündeki meme başları görünüyor. Öbürü, ilkel insan tipli. Alın dışarda, çene içerde, burun basık, gözler nohut, ağız faraş kadar.

— Yaanış düşünüyorsunuz azizim yaanış... Demigrat Partiyi bırakmadılar ki... Yaanız bi nokta var...

— Hamdossun hep Temikrattanız. Niye böyle konuşuyorsun bilader?

*

Demigrat mı, Temigrat mı, Dimekırat mı, Temokrat mı, Demoğrat mı, Timogret mi, Demokk'raat mı, Demirgırat mı?..

— Amca, annem selam söyledi... Dedi ki...

— Ne dedi, oğlum?

— Şey... Neydi bakayım?

— Hadi git, adını öğren de gel!...

KURŞUN BORU

— Bayım öne geçmeyin!... Lütfen sıraya girin!

— Ben sizden önce geldim.

— Hayır, siz onbeşincisiniz, ben ondördüncü...

— Bir saattir nöbetteyim...

— Efendim, genel helaları çoğaltmak gerekir. Bu sıkışıklığın başka türlü önüne geçilmez.

— Yahu, öndekileeer!... Şu kapıya vurun be! Herif içerde öldü mü, ne oldu?

— Tak, tak, tak!... Hadi arkadaş Tapusunu mu aldın be.. Sırada bu kadar adam var.

— Vapuru da kaçıracağım.

— Vapurda gitsenize, daha rahat...

— Gidecek hal mi kaldı? Burada zor duruyorum zaten...

— Efendim, bu lokanta yemekleri insanın programını bozuyor...

— Affedersiniz, bir ricam var sizden. Sıranızı bana verir misiniz?

— Hadi arkadaş, hadi!..

— Sakın adam içerde sekte-i kalpten gitmesin!...

— Kapıya vurun be!...

— Delikten bakın...

— Görünmüyor.

— Hadi arkadaş, hadiii!...
— Tüh!.. Gördün mü şu olanı...
— Rezillik be...
— Şuraya iki tane daha hela yapsalar olmaz sanki... Nedir bu kabine buhranı...
— Beyefendi, bilir misiniz, en çok buraya isim vermişiz.
— Evet...
— Bir siz söyleyin, bir ben... Bakalım hangimiz fazla biliyoruz. Başlayın beyefendi...
— Ayakyolu...
— Apteshane...
— Tuvalet...
— Efendi, sen benden sonra geldin, arkaya geç!...
— Kabine...
— Yüznumara...
— Kapıyı kıralım, nedir bu iş yahu!...
— Arkası tıkandı...
— San numero...
— Memişhane...
— Dablı yu si.
— Ke...
— Aman durun, içerden tıkırtı geliyor.
— Galiba çıkıyor...
— Bayım, sıra bende...
— Kapıyı açıyor galiba...
— Herifi merak ettim.
— Açıldı...
— Çüşşş!... Yavaş be...
— Amma kaçıyor!...
— Vay anasını, hela musluklarının bütün kurşun borularını sökmüş...
— Boşuna değil... demindenberi içerde...
— Kaçıyor...
— Polis!...
— Tutun şunu...
— Tutacak hal mi kaldı birader? Kıpırdayamıyorum...
— Kaçırdık...
— Kaçtı...
— Lütfen sıraya girin!..

BAŞKAN ARANIYOR

Her ülkenin kendine göre sıkıntısını çektiği bişey var. Alalım Almanya'yı. Orada kadınlar koca bulamıyorlarmış. Fransa da başbakan bulamıyor. Her nedense şu Fransızlar yıllardanberi başbakan sıkıntısı çeker. İnsanın aklı durur. Nasıl olur da bir ülke başbakan sıkıntısı çeker, anlaşılır şey değildir. Kimbilir, belki Fransızlar da bizim kahve sıkıntısı çekmemizi anlayamazlar.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Fransızlar bir başbakan bulabilmek için neler çekmişlerdir. Buyüzden, zaman zaman bizdeki et, çay, şeker, nalmıhı sıkıntısı gibi, Fransa'da da hükümet bunalımı başgöstermiştir. Şimdi yine Fransız Cumhurbaşkanı Rene Coty, hükümeti kurmak için başbakan bulamıyor. Kime gidip,

— Ne olursunuz, lütfen başbakan oluverin! diye rica etse, bu öneriyi alanlar,

— Aman, beni başbakan yapmayın da kimi yaparsanız yapın diye yalvarıyorlarmış.

Düşünün, biri, «başbakan ol» diye, öbürleri, «aman yapma» diye rica ediyor. Fransa'da şu kadar parti var, hiçbir parti lideri başbakan olmak istemiyor.

Bir de bize gelelim. Bizde biri çıkıp da,

— Başbakan aranıyor! diye şakadan bağırsa, yediden yetmişe, herkes iki eli kanda olsa,

— Aman durun. Ben de varım hakkımı yemeyin. Şimdi geliyorum... diye soluk soluğa koşar da kuyruğa girer. Değil öyle Fransa'daki gibi parti liderlerine, Köprü üstünde durup, ordan geçenlerden birini çevirseniz de,

— Başbakan olur musun? diye sorsanız,

— Ne demekmiş... Böyle şey sorulur mu? Ben zaten günün birinde değerimin anlaşılacağını biliyordum. Elbet, olurum da oynarım bile... der.

Neden böyledir? Neden Fransa'da bir başbakan bulunmaz da, bizde herkes yalnız kendini başbakanlığa elverişli bulur. Çünkü, her yiğidin yüreğinde bir aslan yatar, demişler. Biz de yiğit değil miyiz ya... Bizim yiğitlerin, babayiğitlerin yüreği maşallah... hayvanat bahçesi gibidir. O yürekte bir değil, bin aslan yatar.

Şurada kaç insansak, hepimizin ayrı ayrı,

göz açıp kapayana dek ülkeyi hop diye kalkındıracak planlarımız vardır.

Kimisi,

— Tavuklar ıslah edilmedikçe, bu memleket kalkınamaz, der.

Kimisi,

— Kalkınma için mantar yetiştirmeli... der.

Sözlerim, belki abartma gibi gelir. Ama gerçek. Memleketimizde Cumhuriyetçi Parti diye bir parti var. O partinin genel başkanı, memleketin kalkınması için noter harçlarının alınmaması gerektiğini ileri sürmüş.

Bir memleketin kalkınmasını, noter, harçlarına, ebegümeci yetiştirilmesine bağlayan insanlar bulundukça, orada hiçbir zaman başbakan adayı sıkıntısı çekilmez.

ÜZERİNDE DURMAK

Korktuğumuz, çok korktuğumuz deyimler vardır. Bunlardan biri «üzerinde durmak...» Gazete haberleri arasında, bir resmî makamın herhangibir iş için «üzerinde duruyoruz» dediğini okuyunca ödüm patlar.

— Eyvaaah, yandık. Yine üzerinde duruyorlar!..

Çünkü, a efendim, bu üzerinde durmak denilen işlemin süresi hiç belli olmaz. Üzerinde ne kadar duracaklar, belli olur mu? Bikez «üzerinde duracağız» diye söz verdiler mi, bigün mü dururlar, bir ay mı, bir yıl mı, on yıl mı, bilinmez. Artık canları ne kadar çekerse, keyifleri ne kadar isterse o kadar dururlar.

Bizde öyle işler vardır, bütün bir kuşak, bir parti, bir hükümet, bir iktidar üzerinde durmuştur da, kendisinden sonra gelenlere de,

— Aman, sakın unutma. Çok rica ederiz. filan işin üzerinde dur! diye salık vermiştir.

Korktuğum ikinci deyim «parmak basmak»tır. Yine gazetelerde bir resmî makamın filan işe «parmak bastık» dediğini okursam,

— Eyvaaaah... Yandık yine. Parmak basmışlar! diye bağırırım.

Siz bu basılan parmağı, kapının ziline basılan parmak sanmayın. Bir işe bikez parmak basıldı mı, o iş ortadan kalkar, ama basılan parmak bitürlü kalkmaz.

Korktuğum üçüncü deyim «hassasiyetle»dir. Hani, beterin beteri var, derler. Bunun gibi, bir «üzerinde durmak» var, bir de «üzerinde hassasiyetle durmak» var. Kimi makamlara «üzerinde durmak» az gelir de, her neyin üzerinde duruyorlarsa, o işin üzerinde duruyorlarsa, o işin üzerinde hassasiyetle dururlar. İşte o zaman,

— Eyvaaah... Bu kez hiç kurtuluş yok. Üzerinde hassasiyetle duruyorlar. Yandık! diye bağırırım.

Siz de benim gibi korkup bağırmayasınız diye haberi alıştıra alıştıra vereyim. Yaz geliyor ya... Sağlık kontrollarına hız verilmiş... Bu «hız vermek» de az korkunç deyimlerden değildir hani... Gazete şöyle diyor: «Bu arada kapalı şişe memba suları üzerinde hassasiyetle durulmaktadır.»

Şişe üzerinde, hele su şişesi üzerinde durmak, ne kadar hassasiyetle olursa olsun, zordur. Cambazlık ister. Kaynak suyu şişeleri üzerinde hassaiyetle kimler duracaksa, dengelerinin bozulup yuvarlanmamalarını dileriz. Acaba memba suyu şişeleri üzerinde hassasiyetle duranlar ne yapacaklarmış? Gazete, «sulara hile karıştıranlar hakkında kanunî takibat yapılacaktır» diyor.

Şimdi iş biraz anlaşılır gibi oluyor. Bilirsiniz, bişeye başka bişey karıştırmak için emektir, bir iştir, masraftır. Geçen yıl memba suyu şişesini yirmibeş kuruşa kadar içmiştik. Bu yıl sanırım elli kuruş olur Sucuya,

— Elli kuruşa bir şişe su olur mu? diye sorunca sucu şu karşılığı verecek:

— Eee... bayım, ne yapalım, bu salt su değil ki... Bunun içinde hile de var. Hile karıştırdığımızdan imal masrafı bindi, elli kuruş oldu.

Bu şişelerin üzerinde hassasiyetle duranlar, bize su parasından başka bir de hile parası ödetmesinler, yeter. Çünkü yaz aylarında su bulunmuyor, bir de hile bulunmazsa yanar kavruluruz.

ÇOK ÖNEMLİ İŞİ VAR!

İstiklal Caddesi'nden hızlı hızlı gidiyordu. Karşıdan gelen birine çarptı.

— Pardon... dedi.

Önünden gideni dirsekleyip solladı.

Birisi arkasından,

— Hasan Bey! diye seslendi.

Seslenen adama dönüp baktı, selamlaştılar.

— Birader kusura bakma, çok önemli bir işim var. Bana müsaade... dedi.

Kalabalığın içinden kendine yol açarak yürüdü. Karşısından bir adam,

— Vay Hasancığım!... diye kollarını açtı. Kucaklaştılar.

— Yahu... Nerelerdesin? Kaç yıldır görüşemedik...

İşi acele olan adam,

— Affedersin, başka bir zaman görüşürüz. Çok acele, hayatî bir işim var da... dedi.

Kalabalığa çarpa çarpa ilerliyordu. Güzel, şık bir genç kadın,

— Ooo Hasan Bey... Nasılsınız? dedi.

Adam kelimeleri ağzında yutarak,

— Ah hanımefendi, affedersiniz... Özür dilerim. Çok, ama çok acele bir işim var da... Allasmarladık... dedi.

Önü açık olsa koşacaktı. Bir arkadaşıyla daha karşılaştı. Ona da «hayatî» bir işi olduğunu söyledi.

Tünele gelmişti.

— Vay Hasancığım...

Kolundan tutan adama sert,

— Bırak Allasen... dedi, beş dakika geç kalırsam mahvolurum.

— Yahu, dur! İki laf söyleyeceğim.

— Maalesef... diyordu. Kusura bakma... Ölüm dirim işi... İstikbalim var ortada...

Arkadaşı,

— Ama biliyor musun ne anlatacağım... diye arkasından seslendi.

— Ne anlatırsan anlat... Dinleyemeyeceğim.

— Yahu Galatasaraya Ankara'da ne oldu biliyor musun?

Çok önemli, hayatî işi olan adam birden durdu. Geriye döndü. Arkadaşının yanına geldi, koluna girdi,

— Anlat Allaşkına... dedi, yoksa yenildi mi? Kaç kaç?

Birlikte yürüdüler. Bir kahveye girdiler.

MAKSADIMIZ LATİFE

Yirmibeş yıldan çok var, bizim yerli hokkabazlarımızı göremez olduk. Nasıl? Eski adamlar gibi konuşmak bana yakışıyor mu dersiniz?

Bizim yerli hokkabazlarımız derken, şimdi «illüzyonist» denilen gözbağcıları söylemek istemiyorum. Eskiden çok ünlü hokkabazlar vardı. Çoğu yahudiydi. Sanırım, bunların en ünlüsü Portakaloğlu'ymuş. Sünnet düğününe «hitân cemiyeti» denirdi. Her sünnet düğününe renk veren yahudi hokkabazlar bugün de var mı bilmiyorum.

Yahudi hokkabazlar iki kişi çalışırdı, biri usta, biri de çırak. Konuşmaları, ortaoyunlarındak ikavuklu-pişekar konuşmasına benzer. Dilleri, İstanbul yahudi konuşmasıdır.

Ustanın elinde pastav da denilen şakşak vardır. İkidebir çırağının kellesine, ensesine bu şakşağı indirir. Ustanın öbür elinde boynuzdan boru vardır. Boynuz boruyu öttürünce kalın düdük sesi çıkarır. Başında külah, omuzunda da çanta vardır.

Size yakın tarihten bir yaprak çevirmiyorum. Hokkabazların kendilerine özgü konuşmalarıyla, bugün de yaşasalardı, nasıl hokkabazlık edeceklerini düşünürdüm; işte onu yazıyorum.

*

Usta — (Şakşağı çırağının ensesine vurur) Amman benim pelivânım!

Çırak — Buyur ustâcım!

Usta — Bu yûn, yûnlerden nedir oğlancââzım?

Çırak — Bu yûn, yûnlerden perşembe us-

tâcım...

Usta — (Şaplağı ensesine indirir) Aferin oğlancâzım. Nerden bildiin?

Çırak — Bizim partinin gazetasında yordum ustâcım.

Usta — Bravo oğlancâzım. Bizim partinin gazetasında perşembe yorunces, bu yûn nedir oğlancâzım?

Çırak — Bu yûn, yûnlerden çarşanbadir ustâcım...

Usta — (Şaplağı ensesine indirir) Nereden bildiin oğlancâzım?

Çırak — Ankara'dan oyle emir yeldi ustâcım...

Usta — Oylayisam, ayda başlayalûm oyuna... Ayda be!... Çal oylayisa...

Çırak — (Makamla söyler)

Çarşambadir Çarşamba...
Zirto da zirto zirto...
Çarşambadir Çarşamba...
Zirto da zirto zirtooo...

Usta — Aman benim pelivânım...

Çırak — Buyur ustâcım.

Usta — Ava bu yûn sicak mi?

Çırak — Sicak ustâcım.

Usta — (Şaplağı indirir) Ava bu yûn sovuk be oğlancâzım.

Çırak — Evet ustâcım...

Usta — (Şaplağı indirir) Ava sicak bu yûn..

Çırak — Evet ustâcım.

Usta — Sovuk...

Çırak — Monasiptir ustâcım.

Usta — (Şaplağı indirir) Sıcak...

Çırak — Evet ustâcım.

Usta — Sovuk...

Çırak — Sepet ustâcım.

Usta — (Şaplağı indirir) Maşalâ maşalâ.. Sen gazeteda yazi yazar misin oğlancâzım?

Çırak — Em da aylâsini ustâcım.

Usta — Oyleyisam yaz yoreliiiim...

Çırak — Bozgunculer... Müfteriler... Şaşkinlar... Yalancilar... Utanmazlar... Kişkirticilar... Dalaveracilar...

Usta — (Şaplağı ensesine indirir) Bunla nedir pelivânım?

Çırak — Gazetada başyazi ustâcım.

Usta — Aferin oğlancâzım.

Çırak — Allâ omûrler versin versin ustâcım

Usta — Oğlancâzım, maksadımız lâtife.. Yelelûm şimdi asıl hunerlerimize...

Çırak — Yelelûm ustâcım.

Usta — (Çadır kapısında biriken seyircilere) — Efendiler! Seyir burada diyil, içerdedir İçerde em mavalımız, em envâyî marefetlerimiz var, numerolarimiz var. Partimize yirin içerde episini da yorun... Yeni hunerlerimiz var... Okkabaz, cambaz, perendebaz, kuklo pandomim, şan, solo, ayriyeten vodvil... Maksadımız lâtife... yir partiye, yel içerde yor..

Çırak — Evet ustâcım, sepet ustâcım, monasiptir ustâcım.

Usta — Ayda!... Oyleyisam çalalum...

Çırak — Çalalım ustâcım.

GEÇ KALMA YARIŞI

Kentimizde yeni sezonun ilk geç kalma yarışı yapılmış ve çok başarılı sonuçlar elde edilmiştir. Dün (.....) Genel Müdürlüğü memur ve görevlileri arasında yapılan yarışmaya, aynı gün çok büyük bir futbol maçı da olduğundan, memur ve görevlilerin ancak üçtebiri katılabilmiş, geri kalanlar da —hasta olduklarından— futbol maçını seyretmek için stadyuma gitmişlerdir. Genel müdürse, vites kolu bozulduğundan —tabii arabasının vites kolu— o gün daireye gelemeyeceğini sekreterine bigün önceden telefonla bildirmiş, genel müdür daireye gelemeyince sekreteri genel müdürün yeni aldığı dairesine gitmiştir (Çok güzel, dört köşe bir dairedir.)

Çok çekişmeli geçen geç kalma yarışmasında alınan sonuçlar ve dereceler şöyledir:

1 — Her zaman olduğu gibi dairenin kapıcısı Maamıtfendi, saat sekizi iki geçe daireye gelerek yine birinciliği almıştır.

2 — Odacılardan Şaban Efendi, saat sekizi kırk dakika on saniye geçe görevine gelmiştir.

3 — Hademe Ayş'anım, sekizi elli dakika

on saniye geçe gelmiştir.

4 — Hademe kadrosundan memur olan Rüstem Efendi saat dokuzda gelmiştir.

5 — Memduh Bey —karısıyla o sabah dalaştığından ve karısı kendisini caddeye kadar kovaladığından— yaşamında ilk olarak daireye erkenden, saat dokuzu on geçe gelmiştir.

6 — Basri Bey, saat onu beş geçe gelmişse de, yeni evli olduğundan, hakem heyeti bağışlamıştır.

7 — Bayan Belma Aldanmaz (Yenir yutulur gibi olmadığından dairede gerçekten daktilodur) saat onu yirmi geçe gelmiştir.

8 — Bayan Ayten Batmaz, güzel bir memur olduğundan her zamanki gibi gecikerek, saat onu kırkbeş dakika, on saniye geçe gelmiştir.

9 — Bayan Nurten Top, daha da güzel olduğu için daha da geç, saat onu elli geçe gelmiştir.

10 — Zeki Sekmez, üç kez kaynanası, iki kez de kaynatası ölmüş olan zavallı bir dargelirli memurdur. Bugün de maça gitmek için, yirmi yıl önce gerçekten ölmüş bulunan babasını bikez daha öldü diye haber verip izin almak niyetiyle saat onbiri beş geçe gelmiştir.

11 — Nazmi Bey, şef olduğundan, her büyük futbol maçı olduğu günlerdeki gibi, saat onbiri on geçe daireye şöyle bir uğramıştır.

12 — Dairede görevi belli olmayıp da bordrodaki aylığı belli olanlardan İzzet Yaylı, memur olduğundan politikayla uğraşamaması nedeniyle o gün partide politika dışı işlerle uğraşması yüzünden biraz gecikmiş, daireye saat onbiri yirmibeş dakika geçe gelmiştir.

13 — Melih Bey, her ne kadar imza defterine saat dokuzda gelmiş gibi, bir arkadaşı tarafından imzası atılmışsa da, kendisi daireye saat onbiri kırk geçe gelebilmiştir.

14 — Cicim Melahat (Kadınlararası geç kalma şampiyonudur. İki yıldır rekoru kırılamamıştır. Üç kez millî olmuştur.) saat onbiri 50 dk., 3 sn. geçe gelmiştir.

15 — İsmail Can Bey, dün gece, daha önceki gecelerde de yaptığı gibi, içkiyi çok kaçırdığından, el yordamıyla evinin yolunu bulmuşsa da, sabah erken uyanamamış ve bugün daireye gelememiştir. Karısının hastalığı yüzünden gelemediğini yarın bildirecektir.

16 — Metin, her zaman izinlidir. Aybaşından aybaşına gelir, aylığını alır. Sayın Bay P.Z. V.N.'in damadıdır.

17 — Mıstaabey (Ha gelmiş ha gelmemiş) ne zaman geldiği belli değildir.

18 — Orhan Alan, karşılama törenine gittiğinden daireye gelememiştir. Demokrasi gereği karşılama törenleri yasak edildiğinden, yarın hasta raporu getirecektir.

Geç kalma yarışmasına çok iyi çalışılmakta ve hergün çok disiplinli antrenman yapılmakta olduğundan, uluslararası geç kalma yarışmasında bir dünya rekoru kıracağımız kuvvetle umulmaktadır.

İNSANIN ENAYİLİĞİ

Banliyö treni çok kalabalıktı. Haydarpaşa'da trenden ilk inen o şişman adam oldu. Yuvarlana yuvarlana koştu. Merdivenden seke seke indi. Haydarpaşa iskelesine vapur gelmemişti. İskelede vapura açılan dört kapının dördünü de fırdolayı döndü. İkinci yolcu salonunun kapısı geç açılırdı. Birinci yolcu salonu erken açılırdı. Ama yolcuların çıktığı soldaki kapı en erken açılanıydı. Vapura herkesten önce girip, iyi biyer kapmak için kapılar arasında fırfır dönerken, en erken açılan kapının önü başka yolcularla dolmuştu. Şişman adam, onların kimisini iteleyerek, kimisini dirsekleyerek, kimine «pardon» kimine «müsaade eder misiniz?» dyerek yol aça aça en öne geçti.

Vapurdan çıkanların sonu gelince iskele memurları, kapıdan yol verdiler. Şişman adam bir koşu tutturdu. Vapura ilk giren yolcu, o olmuştu. Önce birinci güverteye daldı. Sağa

mı güneş gelir, sola mı güneş gelir, diye bir o yana, bir bu yana seğirtti.

Arkasından öbür yolcular vapura doldular. Şişman adam bitürlü oturacak yer beğenemiyordu. Boş ve iyi biyer bulabilmek için bu kez arkadaki ikinci güverteye yallah etti. Tente olmadığından oraya güneş geliyordu. Kanepeler de doluyordu. Boş bir kanepeye oturdu. Ama vapurun gidişine ters oturmuştu. Beğenmedi. Daha iyi biyer bulmak için alt kat salona koştu. Orası da dolmuştu. Boş biyeri gözüne kestirdi. Tam oraya saldırırken, başka biri oturuverdi. Vapurun yanlarındaki kanepelere koştu. Oraları da dolmuştu. Lüks mevki merdivenlerini tırmandı. Boş yer kalmamıştı. İkinci mevki salona indi, dolu... En alta indi, dolu... Bir daha güverteye çıktı, dolu... Hiç olmazsa, rahatça ayakta duracak yer olsun, yeter... Aşağı yukarı, o yana bu yana indi çıktı, koştu durdu.

Vapur Köprüye gelmişti. Kısa boylu bir adam, şişman adama,

— Nasılsınız Mahmut Bey? dedi.

Şişman adam,

— Hamdolsun, iyiyim, dedi, şu vapurlardan nedir çektiğimiz kardeşim. Oturacak biyer bile bulamıyoruz. Hep ayakta gidip geliyoruz.

4 MART HEPİMİZE KUTLU OLSUN

Yarın 4 Mart'tır. Bu büyük, bu kutsal gün, hepimize kutlu ve mutlu olsun. Bütün okurlarımızın 4 Mart gününü candan kutlarız.

But kutsal ve büyük günün anlamı ve önemini ve değerini çok iyi kavramamız gerekir ve bu kutsal güne layık olabilmek için elimizden gelen çabayı göstermeliyiz.

4 Mart gününün neden kutsal ve değerli bir gün olduğunu hiç düşündünüz mü? Ne yazık ki böyle bir günün değeri pekçoklarınca bilinemediğinden, bu kutsal günün anlam ve önemini sıksık anlatmak zorunda kalıyoruz. 4 Mart günü niçin büyük, niçin kutsaldır? Çünkü Türk halkı ancak ve ancak yılın yalnız bu günü çalışma olanağına sahiptir. Bilindiği gibi, insanlar çalışarak ilerleyebilir ve bir ülke, halkının çalışmasıyla gelişebilir. Yurdumuzu, gerikalmış bir ülke durumundan kurtarmak için bütün yurttaşlarımızın çok çalışmaları gerekir. Ama lütfen söyler misiniz, ne zaman çalışacağız? Bayramlardan, tatillerden boş bir zaman kalıyor mu ki, aman fırsat bu fırsattır diyerek çalışabilelim? Yurdumuzda her Tanrının günü bir bayramdır; ya dinsel bayramdır, ya ulusal bayramdır, ya bir il yada ilçemizin kurtuluş günü bayramdır, ya seçim vardır, ya nüfus sayımı vardır, ya büyük bir futbol maçı vardır, ya nüfus sayımı vardır, ya büyük bir futbol maçı vardır, ya cumartesi - pazar tatilidir, ya bir karşılama - uğurlama töreni yada bir açılış töreni vardır, ya çalıştığımız yerin kuruluş günüdür, ya büyüklerden birinin ölüm yıldönümüdür. Bütün bunların hiç birinin olmadığı günlerde de ya ailemizden birinin yaşgünü, ya düğün, ya nikah, yada sünnet düğünü vardır.

İşteee, öyle sanıyoruz ki, yarınki 4 Mart gününün anlam ve önemi iyice anlaşılmıştır. Yarın bayram mayram olmayan, tatil matil olmayan bir gündür. Bayramlardan, tatillerden bize çalışabilmemiz için ancak kala kala işte yarınki 4 Mart günü kalmıştır. Bayramdan, seyrandan, tatilden matilden yakamızı, paçamızı kurtarabildiğimiz böyle tarihsel ve kutsal bir günün değerini bilip ona göre çalışmalıyız. Düşünelim ki, çalışabilmemiz için yalnız yılda bir güncük... Bir gün çalışıp bir yıl geçineceğiz. Bu fırsatı da kaçırırsak, bundan sonra bayramsız bir günü ele geçiremeyeceğiz. Unutmayalım, yılın bayramsız gececek tek çalışma günü olan yarınki 4 Mart günü öyle çok çalışalım ki, bizi üçyüz yıl geride bırakmşı olan Avrupa'ya, Amerika'ya yetişelim; bu yılın 4 Mart'ında çalışıp yetişirsek, gelecek yılın 4 Mart'ında da inşallah onları geçeriz.

Şansınız yok da, 4 Mart gününde sizin yada ailenizden birinin yaşgünü, doğumgünü filansa, yada evliliğinizin yıldönümünü kutlayacaksanız, ne yapıp edip yılın bayramsız başka bir gününü bularak, o gün bütün gücünüzle çalışmalısınız.

Yılda tek çalışma fırsatı bulacağımız yarınki 4 Mart günü için ne denli övünsek, bayram etsek azdır. Evet, yarın bayramdır. Sayın okurlarım, hepinizin 4 Mart bayramı kutlu ve mutlu olsun!

4 Haziran 1962 (Zübük)

MUTLU BİR ÇİNGENE PALAMUTU

Adam çingene palamutunu çok severmiş. Kayığın içinde oynar oynar görünce,

— Ver bir tane! demiş.

Sudan yeni çıkmış diri diri balığı alıp evine getirmiş. Karısına,

— Hanım, canım çekti, pişir şunu da yiyelim... demiş.

Kadın çingene palamutunu görünce, kıyametleri koparmış:

— Sen evde bir damla su olmadığını bilmiyor musun? Musluklar bir aydır akmıyor. Biz susuzluktan suratımızı yıkayamazken, balığı ben nerde yıkayayım?

Adam,

— Canım iyi suyla yıkayıver, diyecek olmuş.

— İyi su mu? İyi su nerde? Susuzluktan dilim damağım kurudu. İyi su bulsam ben içerim. Sucu bir haftadır uğramıyor. Sucularda, bakkallarda su yok...

Adam, çingene palamutunu yemek için her şeye razı. Karısına,

— Canım, kızma, demiş... Mübarek denizden çıkma, tertemiz. Varsın, yıkanmasın. Yıkamadan, şöyle zeytinyağında kızartıver.

Kadın küplere binmiş:

— Sen benimle alay mı ediyorsun? Zeytinyağı nerede? Bilmezmiş gibi bir de konuşursun. Ne zamandır bakkallarda zeytinyağı bulunmuyor.

Adamın niyeti, her ne pahasına olursa olsun, balığı yemek olduğundan,

— Peki, demiş, vazgeçtim, kızartma... Şöyle buğulama yap. Ne su ister, ne zeyt yağı...

Kadın almış fitili, iyice köpürmüş:

— Sen bu eve daha bugün mü geldi Ben balığı nerde pişireyim? Sanki havag varmış gibi bir de konuşuyorsun. Sen beni le alay mı ediyorsun? Havagazı musluklar dan eskiden hiç olmazsa hava gelirdi. Şir hava bile gelmiyor.

Adam da artık kızmış. Balığı eline ald gibi, deniz kıyısına inmiş. Çingene palamu nu kuyruğundan sallamış, sallamış, den fırlatmış. Çingene palamutu denize bir d mış, sonra sevinçle havaya fırlayıp:

— Yaşasın Hükümet! diye bağırmış, ye den denize dalmış.

NEREYE GİDİYORUZ?

İster aydın olsun, ister halktan bir yurttaş olsun, bugün herkesin memleketin durumunu bilmesi ve birbirine, «Nereye gidiyoruz?» diye sorması gerekir ki, durumumuzu açıkça bilip yurttaşlık görevimizi yapalım, gerektiğinde hükümeti de uyaralım; yurttaşlık görevi bunu gerektirir.

Ne yazık, öyle yurttaşlar biliyoruz ki, sabahleyin evlerinden çıktıklarında daha nereye gideceklerini bile bilmiyorlar. İtiraf edeyim ki, bunlardan biri de benim. Eğer bizler, birer yurttaş olarak nereye gideceğimizi bilmezsek, hükümet nerden bilsin? Biz herşeyi hükümetten bekliyoruz. Şurası bir gerçek ki hiçbir hükümet, ne kadar geniş polis kadrosu olsa, yine de ayrı ayrı her yurttaşın nereye gittiğini bilemez. Değil mi efendim? Buna polis yetemez. Demek ki, biz emniyet makamlarına yardımcı olmak için birbirimizi izleyerek, hatta kendikendimizi ihbar ederek, her yurttaşın nereye gittiğini bildirmeliyiz ki, hükümet de ona göre nereye gidildiğini bilerek gereken önlemleri alsın.

Olgun kişi, nerden gelip nereye gittiğini bilendir. İşte bu nedenle, yurttaşlarımızın nereye gittiklerini öğrenmek için yaptığımız anket niteliğindeki bilimsel incelemenin sonucu çok üzücüdür. Örneğin, memleketin durumunu öğrenmek için bir yurttaşımıza «Nereye diye sorduğumuzda, bize «Hamama!» d cevap vermiştir. Oysa biz, memleketin ne ye gittiğini öğrenmek istiyoruz. Bir yada kaç yurttaş hamama gidiyor diye, bunc bütün memleketin hamama gittiği sonucu karılamaz.

Başka bir yurttaşımız da aynı soruml —çok affedersiniz— «Sana ne ulan?» d karşılık vermiştir. Başka biri de soruml «Elinin körüne!» cevabını vermiştir. Ne c Gel de böyleleriyle demokrasiyi kur baka

Bir akşam Karaköy'den Kadıköy'e gi vapura binmiştim. Kalabalık yolculara şö bir baktım da acaba içlerinden kaç kişi reye gittiklerini biliyor, diye düşündüm ve nu öğrenmek için vapurun salonundaki culara yüksek sesle «Nereye gidiyoruz yu taşlar?» diye sordum. Hepsi birden «Ka köy'e!» diye bağırdılar. Yazık, çok yazık! nun üzerine «Ben size vapuru sormuyorı memleketi soruyorum, memleket nereye gi yor?» diye bir daha sorduğumda ordan «Memleket hiçbiyere gidemez, olduğu ye duruyor!» dedi.

Bu vurdumduymazlığın sonu nereye va cak? Nereye gidiyoruz yurttaşlar?

3 Eylül 1962 (Züb

SERMAYEYİ ÜRKÜTME

- **Dünyada en korkak şey sermayedir.**
- **Hainler korkak olur.**

— Şşşt!
— Ne var?
— Yavaş!
— Neden?
— Hâlâ soruyorsun... Sana kaç kez söyledim, sermaye ürker diye...
— Ben sermayeyi ürkütecek bişey yapmadım...
— Olsun... Sen bişey yapmasan da o yine korkar. Zaten ürkmek için bahane arıyor.
— Peki, peki...
— Şşşt! Şişt dedik ya...
— Canım, ben ne yapıyorum ki...
— Sermaye bu, başka şeye benzemez, hemen ürküverir. Bak yine...
— Ne yapıyorum yahu?
— Daha ne yapacaksın, öksürüyorsun... Aman yavaş, sakın kapıyı hızla açayım deme. Kapı gıcırdar filan da...
— Peki.
— Yavaş yürü yahu... Yere yumuşak bas!
— Yavaş yürüyorum ya işte...
— O sana göre yavaş... Hey, sana söylüyorum, daha da yavaş.
— Allah Allah... Bundan yavaş yürünür mü?
— Yürüyeceksin elbet... Yoksa niyetin sermayeyi mi ürkütmek?
— Ne diye ürkütecekmişim... Sermayeden bana ne? Ürkmesin...
— Elinde mi ürkmemek... Sermayedir ürker, Allah onu ürkek yaratmış.
— Ürkerse ürker... Ben ne yapayım?
— Ne yapacaksın, daha yavaş yürü... Parmaklarının ucuna basarak...
— Peki.
— Şşşşt!
— Ne yaptım yine?
— Sen laf anlamaz mısın be, sermayeyi ürküteceksin yahu...
— Kardeşim, parmaklarımın ucunda yürüyorum ya işte, daha ne yapayım?
— Evet ama, döşeme tahtalarını gıcırdatıyorsun. Yani bu sermaye bir ürkerse yandık, gitti gider... Yavaş!
— Olur.
— Yavaş dedik ya...
— Canım bu kadarcık sesi insan duymaz ki...
— İnsan duymaz ama, sermaye duyar... Sermaye insan mı?
— Ne peki?
— İnsan dışı bişey... İnsanlıkla hiçbir ilişkisi yok. Gayet ürkek ve çok korkak. Bir ürktü mü kaçar...
— Öyleyse hiç yürümeyeyim... En iyisi durmak.
— Evet, kımıldama! Şşşşt!
— Ne yaptım?
— Ürküteceksin be...
— Bişey yapmadım ki...
— Elini, kolunu kıpırdatıyorsun.
— İyi, bundan sonra kıpırdamam.
— Şşşt!
— Kıpırdamıyorum ki...
— Kıpırdamıyorsun ama, yüksek sesle konuşuyorsun. Sesinden ürkerse kaçar...
— Konuşmayalım mı yani?
— Anlatamıyorum ki... Fısıldayarak konuşalım.
— Peki, peki... Aman ürkmesin de...
— Evet, o tek ürkmesin de... Bak yine...
— Ne yaptım yahu?
— En sonunda sen bu sermayeyi ürküteceksin. Kaşlarını oynatıyorsun kardeşim.
— Ondan da mı ürker?
— Ürker ya... Sermaye herbişeyden ürker.
— Ne cenabet şeymiş bu sermaye...
— Şşşşt!
— !.....
— Pssst!
— Ne konuştum, ne kaşımı oynattım, yine ne oldu?
— Hapşırdın be... Ürker bu namussuz.
— Peki, peki, hapşırmam da...
— Şşşşt
— Hapşırmadım, konuşmadım, kımıldamadım. Yine ne oldu?
— İçini çektin.
— Ne olmuş içimi çekmişsem?..
— Anlamlı anlamlı içini çektin... Sermaye alınır bundan.
— Peki canım, içimi de çekmem...
— Şşşşt!
— Aman bee... Öff! Artık yeter!

— Hah, işte en sonunda ürküttün sermayeyi. «Bu sermaye huysuz bir cenabettir, ürkerse kaçar gider» demedim mi ben sana... İşte, ürküttün, kaçtı. Şimdi n'olacak? Ürküt me ulan şu sermayeyi be, ürkütme!

6 Ağustos 1962 (Zübük

RAKAMLAR KONUŞMALI

Öyle bir kargaşalık içindeyiz ki, artık söz ayağa düşmüştür. Önüne gelen her konuda konuşuyor, eline kalemi alan aklına geleni yazıyor. Bu durum karşısında ulusal sorunlarımızı açıklıkla görmek olanağı kalmamıştır.

Kimisi planlama üzerinde dururken, kimisi yatırım, kimisi hızlı kalkınma için dış yardıma önem veriyor. Bu yöntemsizlik komuoyunun oluşmasına engel olduğu gibi bir kargaşalık da doğuruyor. Oysa sorunlarımız bilimsel yöntemle ortaya konsa ve rakamlar konuşturulsa bütün sorunlarımız açıklığa kavuşmuş ve çözümlenmiş olur. Gerçekten de bilimsel olarak rakamlarla açıklanınca sorunlarımızın aydınlığa kavuştuğu görülecektir. İşte biz bunu yapmaya çalışacağız.

*

Önce nüfusumuzun yüzdeüç arttığını gözden uzak tutmayalım. Buna karşılık ulusal gelirimiz yüzdeiki azalmaktadır. Bu durumda yüzdeyedi oranında yatırım gerekir. Ulusal gelirimizin yüzdealtmışını sağlayan memur ve ücretliler ise ulusal gelirden ancak yüzdeondokuz oranında pay almaktadırlar. Öyleyse ne yapmalıyız? Şimdi de yine rakamlarla onu açıklayalım. Yüzdeyedi yatırımı, yüzdeüç nüfus artışıyla çarpıp dörde bölmeli, kalanı yüz deondokuzdan çıkarıp yüzdebeşe bölerseni ne kalır? İşte bütün sorun burda. Her ne ka lıyorsa işte o elde kalana yüzdealtmış ekleyip ondaüçle çarptıktan sonra yüzdeüçbuçuğ bölelim, ne çıkar? Ne çıkarsa çıkar, işte ç çıkanı on yılda yüzde 980 oranında artan ge çim pahalılığıyla toplarsanız, buna bir de 58 95 61 (bizim evin telefon numarasıdır) ekle dikten sonra ne olur? Hah işte bizim bugün kü durumumuzu açıkça ortaya koyar.

*

İşi ağız kalabalığına getirmeden, yukarda yaptığımız gibi rakamları konuşturmak gere kir. Rakamlar konuşturulunca görülecekti ki, sıfıra sıfır, elde var sıfır sonucuna varılı ki, durum hiç de umutsuz görünmemektedir Sayın başbakanımızın söyledikleri de, bizim anlattıklarımızdan başka bişey değildir.

Not — Rakamları konuşturup bilimsel ger çeği ortaya koyarken, isterseniz, kafanızın yarı çapını boyunuzla çarpıp kilonuza bölebi lirsiniz; o zaman sonuç daha bilimsel ve sağ lam olur.

13 Ağustos 1962 (Zübük

İYİ BİYER

Bütün komşuları iyi biyere gitmişlerdi. İyi biyere gitmiş oldukları için de övünüyorlardı.

Onlar da komşularının gittiği bu iyi yere gitmek istiyorlardı. Ama bu iyi yer neresiydi, nerdeydi? O iyi yere nasıl gidilirdi?

İyi yeri arayıp bulmak için yola koyuldular. Gittiler, gittiler, az gittiler, uz gittiler, dere - tepe düz gittiler, iki yaz bir güz gittiler, so nunda önlerine çıkan çok yaşlı bir adama, iyi yerin nerde olduğunu sordular. Yaşlı adam onlara,

— Sağdan gidin! Sağdan, sağdan gidin hep sağdan gidin! dedi.

Gittiler, gittiler, az gittiler, uz gittiler, gece

gündüz gittiler, sonunda gördükleri bir sakat adama, o iyi yerin nerede olduğunu sordular. Sakat adam koltuk değneğine tutunarak onlara,

— Sağa sapın, doğru sağdan gidin! Sağınızı hiç bırakmayın! dedi.

Gittiler, gittiler, iniş gittiler, yokuş gittiler, güneş gittiler, yağış gittiler, iki yaz bir kış gttiler, sonunda karşılarına çıkan bir dilenciye, o iyi yerin nerde olduğunu sordular. Dilenci onlara,

— Sağa döneceksiniz! Sağınızda bir yokuş. O yokuşu *da* çıkıp sağa kıvrılın! dedi.

Dilencinin anlattığı yoldan gittiler. Günlerce, haftalarca, aylarca gittiler. Önlerinde bir polis gördüler. Polise o iyi yerin nerde olduğunu sordular. Polis onlara,

— Sağdan gidin, sonra sağınıza bir alan gelir. Alanı geçin, sağdan iniş aşağı inin! dedi.

Denileni yaptılar. Nice inişler indiler, nice yokuşlar çıktılar, nice dağ - bayır tırmanıp, nice çöller aştılar. Sonunda, gördükleri bir çocuğa, o iyi yerin nerde olduğunu sordular. Çocuk onlara,

— Sağ köşeyi dönün, sağda bir ağaç göreceksiniz, ağacı sağınıza alıp yürüyün! dedi.

Çocuğun gösterdiği yoldan gittiler. Bir eskici görüp ona o iyi yerin nerde olduğunu sordular. Eskici onlara,

— Sağa sapın, sağa dönün, sağdan gidin, önünüzde yol çatallaşır, siz gene sağdan gidin! dedi.

Öyle yaptılar. Sağdan gittiler, sağa saptılar, sağdan indiler, sağa çıktılar, sağa döndüler, sağdan yürüdüler. Sonunda duran bir özel arabada bir şişman adam gördüler. Ona o iyi yerin nerde olduğunu sordular. Arabadaki şişman adam onlara,

— Gelmişsiniz ya, işte şurası! dedi.

Sevindiler.

Çok yorulmuşlardı.

Snunda «İşte şurası!» denilen yere varmışlardı, bir çıkmaza dalmışlardı. O çıkmazda kalakalmışlardı.

Bir de baktılar, o iyi yeri aramak için yine ilk kalktıkları yere varmışlar.

Yeniden o iyi yeri aramaya başladılar, yola koyuldular.

Onlar, nasıl olsa o iyi yeri bulacaklar; çünkü onlar iyi insanlar ve durmadan arıyorlar.

1962 Şubat (Zübük)

VERMEK - ALMAK

«Hak verilmez, alınır!» demişler. Niçin böyle demişler? Oysa kimi zaman hak veriliyor da... Örneğin, yurdumuzda biçok haklar alınmamış, verilmiştir. İşçi haklarını, işçiler mi aldılar, yoksa bu hakkı onlara hükümet mi verdi? İkinci Anayasa'mızdaki sosyal hakları halkımız mı aldı, yoksa o sosyal hakları halkımıza İkinci Anayasa'yı yapan Kurucu Meclis mi verdi?

Şimdi sorunuz bana: «Ne demek istiyorsun? Verilenle alınan arasında ne ayrım var?. Ha verilmiş, ha alınmış...»

Tamam... Ben de işte bu ayrımı anlatmaya çalışıyorum. Verilen şeyle, alınan şey arasında çok, ama çok büyük ayrım vardır. İnsanoğlu ancak aldığı şeylerin gerçek sahibi olabilir; kendisine verilen şeylerin ise sahibi olduğunu sanır. Verilen şeyde «bağış» niteliği, alınan şeydeyse «hak etme, sahip olma» niteliği vardır.

Türkiye'ye demokrasi (yani yalnızca tek partiden parçalanarak üremiş çok partili biçimsel demokrasi) gireli yirmi yıl oluyor. Her aydın biliyor ki, hâlâ Türkiye'de demokrasi yok. Niçin yok? Çünkü demokrasiyi biz almadık, bize verdiler. Bize verilmiş olduğu için de, ona bir türlü sahip çıkamıyoruz. Çünkü o demokraside alınterimiz, gözyaşımız, kanımız, canımız yok.

Kendi mesleğimden size somut örnekler vereyim. Biz gazetecilerin sendika kurmak için hiçbir savaşımımız olmamıştır. Biz, sendika kurma hakkını ne istedik, ne de aldık. O hakkı gazetecilere hükümet kendiliğinden verdi. 1946'nın tek parti iktidarı, işçilerimize sendika kurma hakkını bağışlamıştı. (Babasının hayrına bağışlamadı, işçilerin kara gözlerine vurgun olduğu için de değil.. Nedenini

anlatacağım.)

Oysa gazeteciler bağışlanan bu hakka o denli yabancıydılar ki, ilk toplantıda sendika kurma önerisine karşı şöyle konuşuldu:

— Bu sendika lafı biraz şey... Gelin biz bunun adını «Gazeteciler Yardımlaşma Sandığı» yapalım... «Muavenet Sandığı», «Gazetecileri Koruma ve Yardımlaşma...»

Uzun tartışmalardan sonra Gazetecilere sendika kuruldu. Yani, gazeteciler bu hakkı almış olmadılar, onlara bu hak verilmiş oldu.

Toplumdaki her kurum, bir birikimin sonucudur. Bu birikim, nice zenginse, geleneği büyükse, o denli sağlam olur. Bizde demokrasinin geçmişi ne, geleneği ne, birikimi ne? Avrupalı istemiş, yani işine öyle gelmiş. Tanzimat'ı yapmışız; Amerikalı istemiş, yani işine öyle gelmiş, demokrasiyi getirmişiz... Ve hiçbirine sahip olamamışız.

Siyasi ve ekonomik tutarsızlıklar yüzünden bizde birkaç yıl içinde milyarderler türüyor: Şekere zam, zırt diye beş milyarder... Arsa spekülasyonu, pırt diye kırk milyarder. Pamuk ihracı, fırt diye elli milyarder...

Bu milyarderler evlerini dayarlar döşerler, pikap da alırlar en süslüsünden. Sonra konuklarına o pikapta çalmak için, Ravel'in, Bethoven'in, Musorski'nin, Stravinski'nin plaklarını satın alırlar. Ama düşünelim, onlar bu plakların, bu plaktaki müziğin sahibi olabilmişler midir? Oturdukları pahalı koltukların gerçekten sahibi olabilmişler midir? Onlara sahip olabilmek, bir gelenek, bir birikim sonucudur.

Biz içinde yaşadığımız eşyanın bile gerçek sahibi olamadığımız içindir ki, otomobile «maşallah» levhası asıyoruz evimizin kapısına gözboncuğu takıyoruz, kamyona «Allah selamet versin» adı koyuyoruz. Tekniğe sahip olmadığımız gibi yönetildiğimiz yasalara da, içinde yaşadığımız kurumlara da sahip değiliz. Sonradan görme zenginin evinde çaldığı Stravinski plağı neyse, eğreti eğreti oturduğu o rahat koltuk neyse, Meclisten çıkan Medenî yasa da odur ve kırk yıldır kağıt üstündeki medenî kanun yurdumuzun beşte dördünde uygulanamaz. Yasaya göre her çocuk ilkokulda okuyacak. Yalan· Sen daha ona okul bile yapamamışsın...

Bitakım aydınlarımız «Türkiye'de burjuva da, emekçi sınıfı da yoktur» diyorlar. Bilimsel olarak tümüyle yanlış olan bu yargının bir de doğru yanı var. Türkiye'de burjuva yok, çünkü, Türkiye'de burjuva sanılanlar burjuva haklarını almamışlar, onlara bu hak verilmiş; hem de çok zaman zorla verilmiş. Bizde devlet, zengin üretme çiftliği haline getirilmiştir. Niçin? Zengin yetişsin, burjuva üresin diye.. Burjuva olma hakkı da onlara bağışlanmıştır. Meşrutiyet budur, ondan sonraki devletçilik anlayışı da budur. Varlık Vergisi faciası, zorla yerli burjuva yetiştirmek kaygısıdır. Böylesine zorla yetiştirilen burjuva da, burjuvalık haklarını alamadığı, bu haklar ona verildiği için, haklarını korumakta çaba göstermez Türkiye'de 1960 yılına kadar, hatta bugün de hâlâ «hukuk düzeni» kurulması için çalışılıyorsa bu burjuvanın gereğince burjuva olmadığını gösterir. Yoksa su olmayan yerde nasıl balık yaşıyamazsa, hukuk düzeni olmayan yerde de burjuvanın yaşayamaması, buyüzden de hukuk düzeninin çoktan kurulmuş olması gerekirdi.

1960 Anayasası da, alınmamış, bize verilmiştir. Buyüzaen bu anayasayı nereye dek savunmayı koruyabileceğimizi kestiremeyiz.

Verilenle alınan arasındaki ayrım budur işte. İktidarlar halk haklarını almaya doğru yöneldi, kıpırdamalar başladı mı, o almaya kalkmadan kendisi vermeye başlar. Kendisi verir demek, gıdım gıdım verir, açılan ağızları susturur, istekleri uyuşturur demektir.

17 Mayıs 1964 (Akşam)

ZİNCİRİN HALKALARI KOPMUŞ

Demokratik kurumların bizde geleneği yok. Çünkü onları hak etmemişiz onlar bize verilmiş. Verilmesinin de başlıca iki nedeni var; biri dış dünyanın etkisi biri de bu dış etkiye paralel olarak tepeden inme istekler.

Bir hakkın alınabilmesi için, bu hakkın

alınması yolunda bir geleneğin olması, birikimin sağlanması gerekiyor. Birikime gidememişiz. Çünkü gelenek zincirinin halkaları kopuk kopuk kalmış. Türk emekçileri, demokratik haklarını elde etmek için hiç çaba göstermemişler değil. Ama her çaba, yukardan gelen baskıyla söndürülürse, kendisinden sonra gelene bağlanamamış. Böylece bir takım kopuk kopuk mücadeleler biçiminde kalmış.

Bu yazımda, Türk emekçilerinin haklarını almak yolundaki mücadelelerinden birinin bir küçük belgesini sunacağım.

1923'ün Eylülündeyiz. Türkiye'de yayınlanan gazetelerin mürettiplerinin «Türk Müretttibin Cemiyeti» adıyla bir dernekleri var. Bu dernek, gazete sahiplerinden, bugün bize çok gülünç gelebilecek olan bazı haklarını istiyorlar. Hasta oldukları zaman çalışmamak, yılda bir hafta dinlenme, belirli bir iş saati belirli iş ücreti.

Bu konuda, gazete sahipleriyle mürettipler arasında bir yıldan beri anlaşmazlık vardır. Gazete sahipleri, mürettiplerle konuşmaya bile yanaşmamaktadırlar. Sonunda aralarında bir görüşme başlamıştır. Ama bu görüşme, kısa sürmüş, gazete sahipleri delegeleri mürettiplerin dileklerinden hiç birini yerine getirmek istememişler, böylece görüşme de yarıda kesilmiştir.

Mürettipler, haklarını elde edebilmek için son çare olarak greve giriyorlar. Haklı isteklerini kamuya duyurabilmek için de kendileri bir gazete çıkarıyorlar. Mürettipler grev yapınca, gazete sahipleri gazetelerini çıkarmak için çok zor duruma düşmüşlerdir. Mürettipler onlara emekçiler olmadan hiçbir iş yapamıyacaklarını da çıkardıkları gazeteyle isbat etmektedirler.

8 Eylül 1923 günü greve giren «Türk Müretttibin Cemiyeti»nin gazetesinin başlığı şöyle:

«Türk Mürettibin Cemiyetinin naşir-i efkârıdır. Sabah ve akşamları neşrolunur, hakkın müdafiidir.»

«Sayın okurlarımıza!

Dört günden beri gazete sahipleri delegeleriyle Türk Mürettipleri delegeleri arasında süren görüşmelerin patronların inadı üzerine kesilmiş ve her türlü anlaşma umutları kırılmış bulunması yeni bir durum yaratmıştır. Bu yeni durum gereğinden biri de şimdiye kadar çok acele ve yalnız bir grev gazetesi niteliğinde yayımlanmakta olan gazetemizin bu niteliğinden kurtularak normal renk ve biçimde yayınlanmasıdır. Kurumumuz bu yeni durum ve bu yeni gereği idrak ederek okurlarımızın her türlü okuma ihtiyacını tatmin edecek surette bir gazete sunmak için her türlü fedakârlığı gözönüne almıştır. Teşkilâtımızı inşallah bir iki güne kadar tamamlayarak herhalde pek sayın okurlarımızın teşviklerini hak edecek biçimde yayıma başlıyacağız.»

Emekçilerin bu türlü bütün haklı davranışlarında, haksız olan patronların yaptıkları bir davranış vardır: Emekçilere iftira ederek, onları hükûmete ihbar etmek; böylece kendileri için hükûmetin desteğini sağlamak. Her zaman olduğu gibi, patronlar greve giren mürettipleri hükûmete ihbar etmişlerdir. Ama o zaman, komünist iftirası şimdiki gibi yaygın olmadığından, Cumhuriyetin o ilk günlerine uygun bir iftiraya kalkmışlardır. Patronlar çıkardıkları gazetede, mürettiplerin inkılâba karşı olan hain Ali Kel Kemal'le işbirliği yaptığını söylemişlerdir.

Türk Mürettipleri, yayın organları olan Haber adlı gazetede bu iftiraya şu cevabı veriyorlar:

«Günahkâr kim?

«Bütün günâhları, alınterlerinin, göz nurlarının mütevazi karşılığını istemek olan müretttiplerin azimli davranışlarından şaşıran gazete sahibi beyler dün sabahki gazetelerinde Türk mürettiplerinden birkaç arkadaşın Ali Kemal'in yazılarını dizdiklerini ileri sürüyor ve bununla dizgi işçilerini kamuoyu önünde lekelemek istiyorlar. (Dikkat: Ataş grevinde de buna benzer bir taktik kullanmışlardı.) Çok şükür ki kamu, gazete sahipleri kadar unutkan değildir. Herkesin pekiyi hatırındadır ki Ali Kemal «Peyam-ı Sabah»ta muhalefeti, millî mukaddetaya kadar saldıracak biçime soktuğu zamanlarda, o gazetenin yazılarını dizmemek için Cemiyet Başkanı Hayri Bey tarafından verilip, sureti aşağıya alınan bildiriyi, yönetim kurulunda müzakere eden ve verilen kararı uygulamaya çalışan ve bu millî mücadeleleri yüzünden İngiliz polisine teslim ettirilenler hep bugünkü mürettiplerdir. İşte kamu günlerce süren ve o zaman bugün bizi mahkûm etmek isteyen efendilerin gaze-

telerinde takdirle yazılan bu olayı unutmamıştır. Ancak, kamunun hiç bilmediği birşey vardır ki, onu da bugün işter istemez ilân edeceğiz.

Geçen yılların birinde mürettiplerle mal sahipleri arasında bugünkü gibi bir iş saati ücret miktarı meselesi çıktığı ve meselenin bir grevle sonuçlanması ihtimali başgösterdiği zaman, dünkü nüshalarında bizi Ali Kemal'in yazılarını dizmiş olmakla suçlayan gazete sahipleri, bizlere karşı cephe kurmak maksadıyla Tasvir-i Efkâr idârehanesindeki toplantılarına Ali Kemal'in idâre müdürünü de kabul ve Peyam-ı Sabah'la ortaklaşa bir gazete yayımlamak için karşılıklı imza vermişlerdi.

Ali Kemal gözlerinde kötü idiyse niçin onun gazetesini aralarına aldılar? Değilse neden bizi orada çalışmış olmakla suçlamaya kalkışıyorlar? Kaldı ki bu suçlama, yukarda bildirdiğimiz gibi kesinlikle olmamıştır.

Efendiler! Siz daha çok şaşıracak, çok hırçınlaşacaksınız. Çünkü şimdiye kadar hiçbir zaman hak ile bu kadar yakın değinmemiştiniz. Bu değinişin ciddî yüzü gözlerinizi daha çok karartacak, sizi daha çok yanılgılara sürükleyecektir. Bununla birlikte mateminizi tutacaklar elbette biz olmayacağız.»

Bu bildiriden, kırkbir yıl önceki mürettiplerin ne kadar olgun ve bilinçli oldukları, kendilerini nasıl bilerek savundukları açıkça belli oluyor. Ne yazık ki, bu türlü olumlu davranışlar zincirin kopuk halkaları halinde kalmış ve bir birikim sağlıyacak gelenek kurulamamıştır.

Bu gelenek zincirinin halkaları kopmamış, kopartılmamış olsaydı, hem Ataş grevcileri haklı dâvâlarında kamuyu nasıl kendilerinden yana çekeceklerini bilirler hem de başka iş dallarındaki emekçiler onları bu davalarında yapayalnız bırakmazlardı. Bundan başka, bugün elde edilen emekçi hakları çok daha olumlu elde edilmiş olur ve biz bugün ne den demokrasi hâlâ yerleşmedi, neden devrimler kökleşmedi diye, oldukça asılsızcasına soruları birbirimize yöneltmezdir.

Daha Cumhuriyet kurulmadan, Türk Mürettiplerinin Devrim ve Mustafa Kemal ve Kuvayimilliye düşmanı Ali Kemal'in yazıları dizmemek için aralarında aldıkları karar, Türk emekçilerinin bugün de övüncü olan bir belgedir:

«...Türklüğün bağımsızlığı uğrunda Tanrıya yaraşır bir cehd ve gayretle düşman karşısında kanlarını akıtanların bu vatan görevlileri, bazı hainlerce gereken saygıyı görmedikten başka namusumuzu korumak için çarpışan millî mücahitlere değil, düşmana karşı bile söylenmesi uygun düşmeyecek bayağı iftira ve kaba sözleri türlü yazılarla ve bunlara benzeri görülmemiş bu hainlikle eşsiz bir ihanet işlenmekte olduğu ne yazık ki hergün görülmektedir. Cemiyetimiz, gerek millî mücadele ve gerek mücahitler hakkında Türklük için yüzkarası olan bu gibi garazlı yazıları dizmeye alet olmamayı kendisine millî, vatanî ve kutsal bir ödev bilir.

Türk Mürettipler Cemiyeti
Başkanı H. Hayri

Bu grevde Türk mürettipleri, öylesine bilinçli davranmışlardır ki haklı davalarının yalnız kalmamak için, gazetelerin fikir işçilerini de yardımlarına çağırmışlardır. «Patronların gözünde yazı işçileri» başlıklı başyazı böyle bir çağrıdır.

Bu belge, niçin demokrasinin hâlâ Türkiye'de yerleşememiş olduğunu bize anlatan olaylardan birinin kanıtıdır.

18 Mayıs 1964 (Akşam)

İPSİZ OLMALI

Yazılarımın başlığı olan «Eller aya biz yaya» sözünün hiç bu denli cuk oturduğu olmamıştı. Evet, Rus, uzay gemisinden boşluğa yürüyüp uzayda dolanınca «Eller aya biz yaya» lafı da cuk oturdu.

İki ayağımızın üstüne şöyle doğruca basmazken, desteksiz, payandasız dikilip durmazken, adamlar uzay boşluğunda yürüy

geziyorlarmış. Hayır, ben bu palavralara inanmazdım, inanmazdım ya, Amerikalısı, Alamanyalısı inanınca, tanık zorlu yerden çıktı, biz de metazori inanacağız. Yine suç Sam Amcanın. «Uzay boşluğunda yürüdükleri tövbe yalandır» diyecekti ki, keyfimizi kaçırmasın. Amerikalı «Yalandır» dese, doğrulamak kimin haddine?

Televizyonda göstermişlermiş... Geç efendim. Sinema filmlerinde de adamları uzayda uçuruyorlar, kim inanır?

Ne yapalım ki, Amerikanı, İngilizi, Alamanı dehşetli gaflete gelip «Evet, Rus'un uzay boşluğunda dolandığı gerçektir» demiş bulundular. Doğru olmaya doğru da, ayağını karaya, denize ve havaya basmadan, boşlukta nasıl yürüdüğü karışık. Bana kalırsa, bu adamlar iyicene açlıktan içleri boşalıp, karınları böğürlerine yapışıp zar olmuşlar. Boşlukta yürümeleri işte bundan... Bizim gazetelerimiz yıllar yılı «Rusya'da açlık var, kıtlık var, sıkıntı var, bir somun ekmek için iki gün kuyrukta bekleniyor» diye boşuna mı yazıp durdular; boşuna mı bizleri uyarmak istediler.

Yerçekimi kanunu var diyeceksiniz; evet var ama ağırlık olmayınca, zavallı yerçekimi kanunu ne yapsın, ağırlığı olmayan şeyi nasıl çekip yere indirsin? Bakın, yerçekimi melekleri çekip gökten yere indirebiliyor mu? Bu boşlukta dolanan Rus'un da, bence, açlıktan kanı iliği kurumuş, zavallı adam içi boşalıp boşalıp zar olmuş. Elbet uzay boşluğunda yürür. Onun karnını bigüzel tıkabasa doyurmalı da, görelim bakalım, o zaman yürüsün tepemizde.

Demek, tüm Sovyet halkının, açlıktan zar olup uzaya havalanmaları yakındır. İnsandır bu aç kalınca ölür; iyi ama özgürlük yok, ölmek yasak, ne yapsın, uçar onlar da...

Asıl önemlisi, uçmaları yada uzay boşluğunda yürümeleri değil de, şu ip dalgası... Dikkatinizi çekmiştir elbet; Uzay gemisinden boşluğa çıkan Rus, belinden bir iple gemiye bağlıymış. Yani, adam güdümlü... Peki, özgürlük nerde kaldı? İşte, Amerika'yla Sovyetlerin en büyük farkı budur. Göreceksiniz, yakında, çok yakında Amerikalılar da uzaya adam çıkarıp boşluğa salıverecekler ama, öyle bağlı değil, başıboş bırakacaklar. Çünkü Amerikalı özgürdür, Amerikalı bağımsızdır, Amerikalı ipsizdir. Amerikalıyı bağlasan da, ipini koparır.

Onun için, Rus'un belinden iple bağlı olarak boşluğa sarkıtılması bence hiç de marifet değil.. Önce hürriyet sonra Milliyet, sonra da Akşam... (Cumhuriyet dördüncüdür.) Adamı, serbest bırakacaklardı ki, ben göreyim o zaman.. Rus, doğruca «Hürriyeti seçtim» deyip, Amerika'nın üstüne inerdi. Niçin bağlıyorlar adamı? Örneğin, içimizden kimi iple bağlayıp boşluğa sallandırsalar, evet biraz çırpınır, silkineriz ama, elden ne gelir... İp kimin elinde bakalım. İp, uzay gemisindeki pilotun elinde. Ben ayrıca, uzay gemisinin de bir iple Moskova'ya bağlı olduğuna inanıyorum. İpi ellerinde tutanlar, uçurtma uçurur gibi, uzay gemisini çıkartıp indiriyorlar.

Hiç sevmediğim bir söz vardır: «Şaka bir yana...»

Bir sürü gevezelikten sonra, sanki çok ciddî bir söz söyleyeceklermiş gibi, «Şaka bir yana» diye başlarlar. Şimdi ben o hiç sevmediğim sözü kullanıyorum: şaka bir yana... Bence, uzay adamının boşlukta yürümesi gerçekten önemli değil. Ama gerçekten çoook önemli olan, üzerinde durup düşünmemiz gereken bir olay var; o da boşlukta yürüyen uzay adamının kimliği... Bu adam, bir tesviye işçisi. İşçilikte başarı kazanıp yükselmiş. Subay olmuş. Havacı olmuş. Harp Akademisine girip kurmay olmuş, yarbay olmuş. İşte bu gerçek, onun uzay boşluğunda yürümesinden çok daha önemli bence. Bundan önce uzaya çıkanlardan ikisi de, eskiden işçiymiş. Bir de Rus kadın çıkmıştı uzaya, o da bir işçiydi... Bunlar, bildiğimiz —ya da hiç bilmediğimiz— fabrika işçileri... Yetenekleri var, güçleri var, toplumları onlara en büyük olanağı verip onları dünyanın en ünlü kişileri yapıyor. Bence hepsinden önemlisi işte bu... Yetenekli kişilere bu fırsatlar, bu olanaklar verildiği içindir ki, Sovyetler Birliği bugün bu büyük başarılara ulaşıyor. Bu büyük utku, insanlara eşit fırsatlar vermenin, yetenekli olanın hakettiği yere gelmesinin bir sonucudur.

Bizim de işçilerimizin içinde, kendi ölçümüzde, ne büyük değer adayları vardır ki, yokolup yitip giderler. Salt işçilerimiz içinde mi, ya okuyamayan köylüler, yoksul çocuklar...

Sahi, şu Yenicami önünde çok tıkanıklık var, arabalar on dakikada on metre gidemiyorlar; buna bir çare bulamaz mıyız?

Bunu şunun için söylüyorum, bizim devri-

mimizle Sovyetler devrimi yaşıttır; biri 1917'de, biri 1923'te doğdu... Hadi diyelim, Rusya'da endüstri gelişmişti, ya Çin'de... Biliyorsunuz, onlar da uzaya gemi fırlattılar. 1949'da, bize söylenilen, altıyüzmilyon afyonkeş Çinliydi... 1949'dan bu yana onbeş yıl old çok değil...

«Uyan ey yâreli şîr-i jiyan, bu hâb-ı gafle ten!..»

24 Mart 1965 (Akşar

VOTKA VE VİSKİ

Bana sorarsanız, ben sudan yanayım. Canım su... Su gibi içki yok. Hele İstanbul'un suları.

Kızılelma'cı Türkçülerimiz kımızcıdır onların düş içkisi, belki de hiç tatmadıkları kımızdır.

İslamlık sarhoş edecek içkileri yasaklamış ama, o yasak dünya işidir, siz onu hele biyana bırakın. Müslüman Türk'ün içkisi rakıdır. Rakıyı pirinçten ilk yapanlar Çinliler midir, yoksa hurmadan ilk rakı çıkaran Araplar mıdır, yoksa üzümden ilk rakı yapan Türkler midir? Orasını bilemem. Ama «aslan sütü» adını alınca kimin olursa olsun rakı Türkleşmiştir. Gözünü sevdiğimin aslan sütü, üç kadehini çekince insanın kükreyesi gelir. Meyhaneler gece kapanırken, içindekileri ordan al, hayvanat bahçesindeki demir kafeslere sok. Aslan sütüyle nesesini bulup kükreyenlerden, sahici aslanlar bile korkar. Birkaç yıl önce bir gece, avuç kadar kıçlı iki Amerikan denizcisi aslan sütünü çokça kaçırmışlar. İstiklal Caddesi'nin ortasında tavus çıkarıyorlardı. Yanlarından geçen bir bıçkın, «Yiğit içkisidir tosunum, dayanamazsın...» diye iki denizcinin sırtlarını okşamıştı.

Sanırım Türkiye'ye bira, İkinci Dünya Savaşında Alman dostluğuyla girmiştir.

Fransız dostuysan, şarap, şampanya içeceksin.

Amerikan dostluğu da, Türk hacıağasının gönlüne «fişki» sevgisiyle girdi. Amerikan dostluğuyla birlikte viskisiz yapamayanlarımız da çoğaldı. Gazinolarda, pavyonlarda, evlerde viski...

Ya şimdi? Şimdi de votka... Sıra geldi votkaya...

İstanbul'da Sovyetler Başkonsolosluğunda Ekim Devriminin 47'nci yıldönümü kutlanırken, Beyoğlu'nda bir salondaki defilede de, çağrılılara votkayla viski birlikte sunuluyo du. İşte ortayol budur, işte yansızlık budu bizde: Sağ elimizde viski bardağı, sol elimi de votka kadehi... Bu kez iyice karıştıraca ğız.

Daha iki üç yıl önce «Votkayı çok seviyo rum» demek, komünizm propagandası say labilir, sadık muhbir iki yurttaşımızın ihbarı la insan cezaevini boylayabilirdi. Yiğitse herkesin gözü önünde votka iç baaklım. E hoşgörülü olanlar bile adama bir «Oooo!. çekerlerdi anlamlı anlamlı gülümseyerek.

Bize herşey, her buyruk, yukardan, hükı metten, efendilerimizden gelirse uyarız. Or lar perşembeye çarşamba desin, bizler c bile bile «Çarşambaaaa!» diye bağırırız. Ne den? Çünkü korkarız. Bir büyük kişi «Sürek ezilme, halkı korkaklaştırır» diyor.

Üniversiteli miting yapar, ama gizli yaa açık, hükümetin isteğiyle. Bikez, 28 nisan m tingi var izinsiz yapılmış, ama onda da o za man çürümüş hükümetten daha güçlü olaı CHP muhalefetinin sıvazlayan eli vardı gene liğin sırtında.

Bize her buyruk, her işaret, her istek yu kardan, efendilerimizden gelecek.

Başkomutanımız sivri bıyıklı Enver Paş bıyıkları kendisininkinden daha sivri Fon bi mem ne paşayla bira bardaklarını tokuştı runca, babalarımız bir ellerini çıplak başla üstüne koyup «Ya bismillah...» diyerek ayra içecek değillerdi ya, onlar da biraya yumu dular.

«Muasır Avrupa medeniyeti»ne girmek, bu yüklerimiz efendilerimizin Avrupalı siyasîler şampanya bardakları tokuşturmasıyla olacak sa, biz de şampanya şişelerini patlatacağız.

Başbakanımız, Amerikan Büyükelçisiy viski bardaklarını tokuştururken, şarapt şampanyada kalmak gericiliktir. «Viski sini

lerimi yatıştırıyor» diye birbirimize övüneceğiz.

Dışbakanımız Moskova'da Brejnev'le Başbakanımız Ankara'da Sovyet Büyükelçisi Rijov'la votka kadehlerini tokuşturuyor; peki biz şimdi votka çekmeyip de ne yapacağız? Çek votkayı!.. Ama unutma, öbür eline de viski bardağını alırsan, daha güvenli olur.

Ankara'daki Sovyet Büyükelçiliğine çağrılı Türkler votkaları çekip çekip «Tovariş» diye bağırmışlar. Vay...lar«.. Yahu, daha bikaç hafta önce «Tovaris» demenin, Türk Ceza Kanununda maddesi bile vardı da, buyüzden Dormen Tiyatrosu Jacques Deval'in «Tovaris» adlı oyununu «Şahane Züğürtler» diye oynamak zorunda kalmıştı.

Şimdilik Türkçesini söyleyemiyoruz. «Tovariş» diyoruz, yakında «Yoldaş» da deriz. Biliyorsunuz ya, şunca bin yıllık «Yoldaş» sözcüğü bile, dilimizde unutulmaya başlamıştı.

Sosyalist Devriminin 47'nci yıldönümü kutlama töreninde, İstanbul'daki Sovyet Başkonsolosluğunda olacaktınız da, görecektiniz; vay vay vay... Kimler yoktu orda, kimler... Düşmanlığı da anlıyorum, dostluğu da... Ama pazartesi günü düşmanlığı, salı günü dostluğu, çarşambaya dostluğu, perşembeye düşmanlığı... Hayır; bunu anlayamıyorum işte...

Bizim daha önceki yıllarda da, bu kutlama törenleri için Sovyet Başkonsolosluğuna gittiğimiz olurdu. Hiç bu denli kalabalık olanını görmemiştim. Yıldan yıla kalabalıklaşıyordu, bukez tıklım tıklım... Besbelli, büyüklerimizin verdiği işarete uymuşuz.

Hele bir yıl, yine gitmiştim bu yıldönümü törenine, biz orda onbeş Türk ya var ya yoktuk. Koskoca salonda, daha da az görünüyorduk olduğumuzdan. Ordaki Türkler de tüccarlardı. Bilirsiniz ya, «Ticaretin dini imanı, paranın yeri yurdu olmaz» demişler; pek güzel demişler.

Ekim Devrimi Yıldönümlerinde, Sovyet Başkonsolosluğuna sepet sepet çiçekler gelir. Bu çiçeklerin üstünde, gönderenlerin kartları iğnelidir. Bir seferinde merak edip bakmıştım bu kartlara... Aman Allahım, açıklasam o adları, sizler de şaşar kalırsınız. Türkiye'nin en ünlü özel girişimcileri, en büyük tüccarları, en büyük para babaları. Çiçek göndermek ne demek? «Sizin devriminizi kutlarım» demek... Elbette böyle olur, elbette böyle olacak... Türkiye - Sovyetler yakınlaşması umudu belirince, resmî heyetten sonra ilk Moskova'ya koşan Türk kim? Sağ elde viski, sol elde votka; sağ elde dolar, sol elde ruble... Ye Memet ye!..

Salondayız. Biraz kımıldasak, birinin ayağına basıyoruz: Affedersiniz. Sağa dönüyorsunuz, birine çarpıyorsunuz: Pardon madam... Sola dönüyorsunuz, birine tosluyorsunuz: Pardın mi...

Havyarlar, havyarlar, havyarlar...

Orhan Kemal dedi ki:

«Yahu, bu dostluk böyle devam ederse, adamlar havyar yetiştiremeyecekler. Rusların havyar üretimini artırmaları gerekecek...»

Cezaevinde yattığımız sırada, rahmetli Mustafa Börklüce anlatmıştı Bakû'daki kongreye Türkiye'den delegeler de gitmiş. Ordaki Sovyet emekçilerine, sözde Türk işçilerinin yoksulluğunu anlatacaklar. İçlerinden biri,

— Yoldaşlar! Türk işçisi zeytin ekmek yiyor! Patronlar da havyar yiyor!.. deyince Ruslar şaşıp kalmışlar.

Çünkü Rusya'da o zaman havyar bol ve ucuz, ama zeytin yok ve pahalı.

Türk işçisinin nasıl olup da zeytin yiyebildiğine şaşanlar, zavallı patronların da havyarla nefis körletmelerine çok şaşmışlar.

Bu gülünçlü olay, her ülkenin kendi özelliği olduğunu ilkeler her yerde geçerliyse de, kuralların ve uygulamaların heryerde bir olmadığını gösterir.

Sovyetler Birliği Başkonsolosluğu'nda votkalar su gibi içiliyor. Şerefe kadehler kalkıyor. Bu eller başka kadehleri başka şerefler için de çok kaldırmışlardır, daha da çok kaldırırlar.

Salondaki fotoğrafçılar, durmadan flaş patlatıyorlar. Bütün Halk Cumhuriyetleri devletlerinin elçiliklerinde, başkonsoloslıklarındaki çağrılarda bu fotoğrafçılar bulunur, kendiliklerinden damlarlar. Herkes bilir ki, bunlar özel görevli kişilerdir, çektikleri fotoğraflar dosyalara konacaktır. Eskiden, konsolosluğa kimsenin gelememesinin bir nedeni de buydu. Ama şimdi, kolkola girip, ellerde votka kadehleri, objektiflere pozlar veriyorlar.

— Çek aslanım, bir poz da şöyle... Bi de şu yandan... Mersi...

Ya kendileri de özel görevli, yada artık Sovyet konsolosluğunda resim çektirmekten

korkmuyorlar. İnönü, Rijov'la kadeh tokuştururken resim çektirince, artık bunlara da Sovyet dostlarıyla kolkola yağlı boya tablolarını yaptırmak düşer.

Bu yazımı okuyanlardan kimisi bana şöyle bir soru yöneltebilir: «Sen yıllarca yazılarında Türk - Sovyet dostluğu istemiyor muydun? Şimdi de memnun görünmüyorsun...»

Hemen söyleyeyim: Böylesinden memnun değilim. Bu yakınlaşmadan, belki iki yanın politikacıları memnun olabilirler. Ama ben politikacı değilim, yazarım, sanatçıyım. Çünkü, şu gördüğüm kalabalığın çoğunun gözlerinde kurnazlık okuyorum. Dostluklarda kurnazlık istemiyorum.

Amerikalılarla anlaşmalarımızda da kurnazlık vardı. Daha önce İkinci Dünya Savaşında, Almanlarla anlaşmalarımızda da kurnazlık vardı.

«Düşman olmaktan iyi değil mi?» Elbette iyi...

7 Kasım günü, Sovyetler Büyük Devriminin 47'nci yıldönümü kutlama töreninde, Başkonsolosluk salonunu tıklım tıklım dolduran, hayır yutup votka yuvarlayan insanlara baktım, baktım, baktım... Aradan günler geçti, hâlâ onlara bakıyorum...

25 Kasım 1964 (Akşam

ÇÜRÜK

Ne diyorlar: Türkiye'de basına, iş çevrelerine, resmî kuruluşlara, devlet örgütlerine, hükümet örgütü içlerine dek, heryana heryere komünistler sızmıştır.

İnanmıyorum bu söylentilere. Denilenler doğruysa, Türkiye'nin bütün güvenlik güçleri hiç uyanmamasıya uyuyorlar demektir.

Ne diyorlar: Komünistler her kılığa bürünürler; gerici, yobaz, bağnaz, dinci biçimine girerler.

İnanmıyorum bu söylentilere; çünkü bugüne dek, bu söylenilen kılıklardan birine bürünmüş bitek komünist yakalanmamıştır.

Ne diyorlar: Güzel Sanatlar Akademisini komünistler yakmıştır. 6-7 Eylül'de İstanbul'u komünistle yıkmıştır. Zonguldak'ta işçileri komünistler kışkırtmıştır.

İnanmıyorum bu söylentilere; çünkü Türkiye'de komünistler böyle söylenildiği gibi güçlü olsalardı, daha başka yerde bulunurlardı.

Ne diyorlar: Komünistler Rusya'dan gizli gizli ruble almaktadırlar. Her yıl ceplerine milyonlarca ruble giriyor.

İnanmıyorum bu söylentilere. Dedikleri doğru olsa, bugüne dek Rusya'dan, milyonlarca ruble değil, bir kapik alan tek komünist yakalanmış olurdu. Bundan başka, Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki politik ilişkiler düzelmeye başlar başlamaz, Rusya'ya ilk koşup gidenler komünistler değil, daha önce Amerika'yla, Almanya ile alışveriş yapan Türk tüccarları, işadamları olmuştur. Demek rubleler de, dolarların aktığı ceplere girecektir. Size bişey daha haber vereyim:

Sovyetler Birliği'nin devrim yıldönümü bahçelerinde, konsolosluklara kutlama için gönderilen sepet sepet çiçeklerin üstlerinde Türkiye'nin en büyük kapitalistlerinin, tüccarlarının kartvizitleri iğnelidir. Demek ki, Amerika'ya yanaşsak onlar kazanacak, Rusya'ya yanaşsak yine onlar kazanacak; iki yana birden yanaşsak yine onlar, ortada düdük gibi kalsak yine onlar kazanacaklar. Hep dört ayaklarının üstündeler...

İnanmıyorum bu söylentilerin hiçbirine. Yıllardır çalına çalına aşınmış bu «sahibinin sesi» plaktaki bayatî alaturka cızırtılı şarkıyı deli saçması deyip geçiyordum. Ama, hayır. Bu sözler ne deli saçması, ne de akıllı saçmalaması... Bu sözlerin boş bir söylenti olmayıp, gerçeğin ta kendisi olduğuna artık iyiden iyiye inanmaya başladım.

Beni inandıran olaylardan bikaçını sıralayayım.

Büyük Fransız Devriminin öncülerinden Baböf'ün «Devrim Yazıları» adlı kitabı Türkçeye çevrilip basıldı.

«Affedersiniz saatiniz kaç?» der gibi, birbirimize merakla «Acaba batıdan kaç yıl gerideyiz?» diye sorarız. Geriliğimiz her olayda ayrı ayrı belirir. Bu olayda, Fransa'dan yüzelli yıl geri kalmışız. Yine de iyi... Türk oku

ları, ölümünden yüzelli yıl sonra, kanı, canı uğruna Fransız devrimini yaratanlardan Baböf'ün adını öğrenmiş oldu.

Biz durmadan,

— «Okuyunuz!.. Okumak iyi, çok iyi şeydir... Okumak gibi yoktur, okumalı!. deriz.

Deriz ama, yine de kitaplar satılmaz, okunmaz, hiç değilse geergince, yeterince okunmaz. Nasıl edelim de halkımıza bu kitapları okutalım diye düşünüp, kafa yorup dururken, bir de bakarız ki, Baböf'ün kitabını toplamışlar. Onbinlerce lira harcansaydı, bu denli reklam yapılamazdı. Yalnız kitabın toplanmasıyla kalınmadı, basında sürekli yankılar, gürültüler...

Şimdi herkes birbirine soruyor:

— Baböf'ü okudunuz mu?

— Ah, bulamıyorum ki... Ne olur, sizde varsa, bir gün için okumaya verir misiniz bana...

Baböf'ü öğrenmeyen, kitabını okumayan kalmadı. Bir de dava beraatle sonuçlanırsa, kitabın ikinci, üçüncü, dördüncü basımları...

Kendikendime, demek ki, diyorum, bu kitabın yayılmasını, Baböf'ün iyice bilinmesini isteyen, bilmediğimiz yerlerde birileri var; kitabın reklamı için ellerinden geleni esirgemiyorlar.

Arkadan Plehanof'un «Marksizmin Temel Meseleleri» adlı kitabı çıktı. Bu kitap ikibin ya sattı, ya satmadı, Alanların da ondabirinin kitabı okumuş olduklarını sanmam.

«Okuyunuz, okumak gibi iyi bişey yoktur, okumalı ki...» falan filan... Ama hepsi boş. Arkadan kitabı toplamazlar mı? Tamam... Şimdi kitap kapanın elinde kalıyor, okuyan okuyana... Yüzbinlerce lira bu reklamı sağlayamazdı.

Demek ki, diyorum, kendikendime, bu kitabın çok yayılması, çok çok okunması için gizlice uğraşan birileri var.

Bir yargıcımız, eksik olmasın, «Türkiye'de Sosyalizm» adlı bir kitap yayınladı. Gelgelelim, kitap satılmaz, pek az satılır... Nasıl etsek de okutsak şu kitabı? «Okuyun yurttaşlar, okuyun!.. Okumak vallahi çok iyidir. Okumak gibi var mı? Okumalı, dünyayı anlamalı...» Falan filan...

Bu kitap bin tane sattı mıydı bilmem... Biz bu uğraşma içindeyken, haydi kitabı toplamazlar mı!..

Evet, evet, birileri var bu işlerle gizliden uğraşan...

Bütün bunlar çook önceleri görülüp söylenmiş: Bir egemen sınıf, kendi içinden çürüyüp kokuşmaya başladı mı, kendini şamarlayacak olanları kendi içinden arayıp bulur, yetiştirir, yaratır.

Türk toplum yapısının üst tabakası çürümektedir, kokuşmaktadır ve bu yüzden onlar kendi temizleyicilerini, hiç istemeden, ellerinde olmadan, içlerinden yetiştireceklerdir.

Baböf gürültüsü olmasa, bu adı ancak bir-iki bin Türk okuru bilirdi, bugün herkes bilip öğrensin diye uğraşılıyor. «Marksizmin Temel Meseleleri» toplanmasa bu kitabı kaç kişi bilmiş, okumuş olacaktı? «Türkiye'de Sosyalizm» kitabı toplanmasa, kitaba ilgi böylesine genişlemeyecekti. Büyük sermaye gruplarının ilan baskıları olmasa, Çetin Altan eski gazetesinde yazıp duracaktı. Çatışma konusu olan o yazı Akşam'da yayınlandı, ne vardı, nasıl bir suç vardı o yazıda?

Elbet böyle olacak, böyle olacak... Yirmi yıl önceki Türkiye'yi düşünelim, yirmi yıl sonraki Türkiye'nin nasıl olacağını anlarız.

21 Mart 1965 (Akşam)

EY AKL-I SELİM!

Yazan: Hadi Borazan

Bişeyi anlamak istemeyene o şeyi anlatmak olanaksızdır. Biz onlara yaptıkları münasebetsizlikler karşısında «Biraz iz'an!» diyoruz; ama onlar «Biraz iz'an!» sözümüzü «Biraz uzan!» diye anlayıp, neresini boş bulurlarsa hemen oraya uzanıp yatıyorlar. «Biraz iz'an!» sözünü, işlerine geldiği gibi «Biraz uzan!» diye anlayanlar mübarek «sakal-ı şerif»e de sakallı Şerif diyor ve onu sakallı bir herif sanıyorlar. Bunlar şimdi de «Bize bir

akıllı Selim lazım!» diye tutturmuşlardır. Çünkü akl-ı selim'i akıllı selim sanarak, memlekette, kendilerine lazım olan akıllı Selim avına çıkmışlardır. Boşuna aramaktadırlar; hiçbir zaman aradıklarını bulamayacaklardır. İster Selim ister gayri selim, ister selim ister habis, ilaç için bile bitek Selim bulunamaz. Çünkü, herhangi bir memlekette Ahmet'te Sülüman'da, Memet'te Turhan'da bulunmayan aklı, yalnız Selim'de var sanmak yanlıştır. Ve kimselerde akıl kalmayınca yalnız Selimde akıl var sanıp akıllı Selim aramak boşunadır.

Eskiden Mısırçarşısı'nda, sinameki, amber, kantaron, katırtırnağı, kırk dükkan artığı, kuru eşek dili adaçayı, kınakına, demirhindi, tarçın, zencefil gibi hertürlü ilaç ve baharat satan bir aktar Faik Efendi vardı. Eğer aktar Faik Efendi sağ ise olsa olsa belki onun dükkanında bir kutu içinde bir miktar akıllı Selim tozu da bulunabilir ki, uzun zamandanberi durmaktan onun da bozulmuş olması çok olasıdır.

Kimileri de bulacakları umuduyla Sultanselim ve Selimiye semtlerinde akıllı Selim'i aramaktadırlar. Boşunadır, bulamayacaklardır.

Kimileri de O'nu tek umut olarak gördüklerinden,

— Nerdesin, nerelerdesin ey akıllı Selim! Akıllı Seliiiim! diye avazları çıktığı kadar bağırarak, seslerini akıllı Selim'e duyurmaya çalışıyorlar. Hayır, akıllı Selim saklandığı yerden çıkmayacaktır. Akıllı Selim, ne kadar akılsız olmalıdır ki,

— Nerdesin akıllı Selim? diye bağıranlara,

— Hop dedik! diye cevap versin. Çünkü akıllı Selim, fellik fellik kendisini arayanların hep bir ağızdan şöyle bağırdıklarını da duymaktadır:

«Geçerse elimize akıllı Selim,
Hemen asıp keselim, asıp keselim!»

Elbette bu durumda o akıllı Selim'de kele sürülecek akıl varsa, saklandığı yerden çıkmaz ve bu yüzden ne akıllı Selim ve ne de akl-ı selim bu memlekette bulunmaz.

İster akıllı Selim, ister akl-ı selim, hangisi olursa olsun, siz ne derseniz deyin, bizce çok haklı Selim.

TÜKÜRÜKLE GELEN PISIRIKLA GİDER

Yazan: Hadi Borazan

Milliyetçi Cephe'nin dört ortağından biri olan Cumhuriyetçi Güven Partisi'nin Genel Başkanı pek sayın Turhan Feyzioğlu, yaklaşan seçimlerde kazanamama olasılığının yüreğine saldığı korkuyla «Milliyetçilerin bütünleşmesinde zaruret vardır» diyor. Pek sayın Turhan Feyzioğlu'nun ağzından siyasî edebiyatımıza ilk olarak giren «Bütünleşmek» deyimi üzerinde bir parça duralım. Mantık biliminde bütünleşmek, parçaların bir araya gelip birleşerek bütünü oluşturması anlamına gelir. Demek ki, pek sayın Turhan Feyzioğlu, hükümeti oluşturan milliyetçi dört parçanın birleşerek bütünleşmesini istemektedir. Klasik mantıkta bütün, parçaların toplamına eşittir. Oysa modern mantıkta bütün, parçaların toplamından fazla bişeydir. Pek sayın Turhan Feyzioğlu, sanırız modern mantığa pekçok güvenerek, milliyetçi dört parçanın birleşip bütünleşmesiyle, parçalardan fazla bişeyin ortaya çıkacağını ummaktadır.

Bütünleşmesi istenilen dört parça içinde en yağlı parça, hiç kuşkusuz, Süleyman Demirel parçasıdır. Ondan sonraki parça olan Necmeddin Erbakan ise oldukça okkalı bir parçadır. Parçalardan Türkeş ise, ancak böyle bir hükümetin kurulabilmesi için kullanılmak üzere aranıp bulunmuş bir yedek parçadır. Milliyetçi bu dört parça içinde pek sayın Turhan Feyzioğlu güzel bir parçadır ki, halk arasında böyle parçalara kıyak parça da denilmektedir. İşte bu son parça, parça parça parçalanmakta olan partisini paramparça olmaktan kurtaramayacağını anlayınca, hiç olmazsa kendi milletvekilliğini olsun kurtarabilmek için kurtuluşunu, parçalarından biri olduğu öteki üç parçayla bütünleşmekte bulmuştur. Partilerinin bu duruma düşmesine

partililerin içleri parça parça olsa bile, bir parça düşünülecek olursa, pek sayın Turhan Feyzioğlu'nun ne denli haklı olduğu kolaylıkla anlaşılır. Çünkü pek sayın Turhan Feyzioğlu bütünleşmeyi sağlayamazsa, partisinin dağılıp parçalanması sonucunda elinde kalacak parçanın bir küçük deliği bile kapayamayacak bir yama parçası olacağını, o uzakgörüşlülüğüyle çok iyi görmektedir.

Politikada hiçbir işlevi kalmadığı halde yine esip üfüren ve mangalda kül bırakmayanlar için «siyasî mevta» yani «politik ölü», «politika fosili» gibi deyimler kullanılır. Gerçek yaşamda bir ölü bir daha canlanamazsa da, siyasal yaşamda politik ölülerin günün birinde yeniden iş başına geçtikleri görülmüştür ki, böylelerine «siyasî hortlak» denilmesi yerinde olur. Çünkü bu siyasal mevtaların hortladıktan sonra yaptıkları işler gerçekten korkunç olmaktadır. (Fazla bilgi için lütfen şu kitaba bakınız: «Nihat Erim ve 12 Mart sonrası başarıları»).

Pek sayın Turhan Feyzioğlu'nun, milliyetçi dört parçanın bütünleşmesi sonucunda, bir yolunu bulup ve bir punduna getirip ve siyasi bir manevrayla ve ustalıklı bir dümenle, yeniden bir işin başına geçmesi hiç de olmayacak şey değildir.

Bizi en çok düşündüren, pek sayın Turhan Feyzioğlu'nun, nasıl olup da ancak Süleyman Demirel gibi bir yağlı parçayla bütünleşerek parçalanmaktan kurtulabilecek bir parça durumuna geldiğidir. Bunu anlayabilmek için, pek sayın Turhan Feyzioğlu'nun politikaya ilk olarak nasıl atıldığını, politikaya girişindeki başarısını bilmemiz gerekir.

Pek sayın Turhan Feyzioğlu, yirmi yıl önce, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin bir kitapsız profesörüyken, dekanı bulunduğu fakültenin öğrencilerine «Nabza göre şerbet vermeyin!» dediği için, bu denli yerinde bir öğüde bile dayancası olmayan o zamanki hükümetin baskısı sonunda üniversiteden ayrılıp politikaya atılmak zorunda kalmış ve bu dört kelimelik basit cümleyle birdenbire ünlenmiş, Türkiye politikasının karanlık göklerinde göz kamaştıran bir yıldız gibi parlayıvermişti.

Anlatacağımız bir halk hikayesiyle pek sayın Turhan Feyzioğlu'nun durumunu daha iyi açıklayabileceğimizi sanıyoruz.

Bir zamanlar çok şakacı bir genç imam, gezip dolaşırken, gönlünün çektiği güzel bir köyde imam olmaya karar vermiş. Köylülerin kendisini imam olarak tutmaları için de keramet sahibi olduğunu söylemiş. Köylüler, kerametini göstermesini isteyince, karıştırdığı çakşırının cebinden bir serçe çıkarıp, serçenin kafasını koparmış. Sonra kuşun kopuk başını tükürükleyip gövdesine yapıştırmış. Gözle kaş arasında cüppesinin cebindeki öteki canlı serçe kuşunu uçuruvermiş havaya. İki parça olmuş serçenin parçalarını tükürükle bütünleştirip pırr diye uçuran, tükürüğü kerametli hocayı, köylüler imam olarak tutmuşlar.

Gelgelelim, o güzel yerde genç imamın canı sıkılmaya başlamış. Şakasever imam, sucuk yapımında kullanılan kurutulmuş koyun barsaklarını iple boğum boğum bağlayıp beline dolamış. Camide köylülere namaz kıldırırken, beline sarılı her barsak boğumunu, parmaklarıyla sıkıp sıkıp patlatmaya başlamış. Her boğum patladıkça hocadan pırt pırt diye sesler çıkıyor. Biri kaza diyelim, ikisi kaza, ama bu kaçıncı kaza!.. İmam, üstelik namazı da bozmuyor. Olacak şey değil! Köylüler namazdan sonra hocaya artık köylerinde imamlık yapamayacağını söyleyince imam da onlara şöyle demiş:

— Eeee, bu işler böyledir hemşeriler; bir tükürükle gelen bir pısırıkla da gider.

Pek sayın Turhan Feyzioğlu, neden mi partisi parça parça parçalanıp da, Süleyman Demirel gibi bir yağlı parçanın parçası olarak onunla bütünleşmek istiyor? Çünkü pek sayın Turhan Feyzioğlu politikaya hiç de önemli olmayan bir sözle girmişti. Eeee, böyledir bu işler; bir öksürükle gelen bir tıksırıkla da gider.

TEHLİKE!

Yazan: Hadi Borazan

İnsanoğlunun aklının başına gelmesi için, yaşanılan olaylar sözden çok daha etkili oluyor. Buyüzden olacak «Bir musibet, bin nasihatten önceldir!» denilmiş.

İnönü'nün başbakanlığı sırasında Türk ordusunun Kıbrıs'a çıkarma yapmasını, büyük müttefikimiz, koruyucumuz, dostumuz Amerika Birleşik Devletleri'nin engellemesi, engellemeden de öte, yasaklaması Türk halkının gözünü iyice açmıştı. Oysa daha önce, bu sözde dostluğun nasıl Türk halkının aleyhine olduğunu anlatmak için yıllarca yazılıp çizilmişti, söylenmişti.

Bülent Ecevit'in başbakanlığı sırasında, Türk ordusunun Kıbrıs'a çıkarma yapmasından sonra, büyük müttefikimiz, dostumuz, koruyucumuz Birleşik Amerika Devletleri'nin Türkiye'ye karşı hiç de dostça olmayan davranışı Türk halkının gözünü büsbütün açmıştır. Hele bu büyük dostumuzun, parasını ödediğimiz silahları bile bize göndermemesi, Türkiye'ye ambargo koyması, bu konuda en aymazları bile uyarmıştır. Oysa daha önceleri, bu sözde dostluğun Türk halkını sömürmeye yönelik olduğunu anlatmak için yıllarca yazılıp söylenmişti.

Yankesici, soyacağı insanın dikkatini başka yana çekmeye çalışır. Bütün soyguncular, dalavereciler, hırsızlar, bunların hepsinden daha baskın olan sömürücüler de, dikkatimizi başka yana çekmek için hiç yoktan ve durup dururken tehlikeler uydururlar.

Halk, tehlike geliyor diye sola bakarken onlar sağ yandan, sağa bakarken de sol yandan soyarlar.

Saf bir köylü çok güzel olan karısıyla uzun bir yolculuktayken, çok kurnaz ve açıkgöz bir kentliyle yol arkadaşı olur. Kurnaz kentli, saf köylünün güzel karısına göz koyar. Güzel kadını elde etmek için kurnazlıklar düşünür.

Yoldan konuşa söyleşe giderlerken saf köylü söz arasında akar sudan çok korktuğunu, sığ derelerden bile geçemediğini söyler.

Kurnaz kentli de,

— Ben de keklikten çok korkarım! der.

Saf köylü,

— Hiç keklikten korkulur muymuş! deyince, kentli,

— Elimde değil, sen nasıl sudan korkuyorsan, ben de keklikten korkuyorum... diye yalanını pekiştirir.

Gide gide yolları bir dereye gelir dayanır. Sudan korkan saf köylü, sığ dereden karşıya geçemeyince, kurnaz kentli dost olduklarını, hem de dostunu, hem karısını karşıya geçireceğini söyler. Güzel kadını sırtlayınca karşıya geçer. Kadını karşı kıyıda bırakıp da gelecek, köylüyü de karşıya geçirecek.

Saf köylü bekler bekler, ne gelen var ne giden... Dostu gelmeyince bir de bakar ki, ne görsün: Dostu fundalıklara dalmış, karısını da yere yıkmış... Durum çok kötü... Ne yapsın saf köylü, dereyi geçemiyor, elinden bişey gelmiyor, ama namus elden gidiyor. Birden, yol arkadaşının keklikten çok korktuğu aklına gelip, korksun da karısını bıraksın diye, kollarını butlarına çarpa çarpa keklik taklidi yaparak dostuna bağırmaya başlar:

— Kaç arkadaş, aman kaç! Keklik geliy, pırr... Keklik geliy, pırr... Keklik geliy, pırrr!..

Kurnaz iç ve dşı sömürgenler yıllar yılı, kekliği tehlike olarak gösterdiler, keklikten korktukları yalanını söylediler. Çoğumuzu da bu yalana inandırdılar. Böylece gerçek tehlikeyi, asıl düşmanı, yani kendilerini saklayabildiler.

Şimdi kandırılmış o saf köylü gibi, kollarını şapşap kalçalarına çarpa çarpa,

— Düşman geliy, pırr... Tehlike geliy, pırrr!... diye namuslarını kurtarmak için çırpınıyorlarsa da, karıyı alan dereyi aştığından iş işten geçmiş oldu.

MERHABA

SELAM

Selâm Türkiyem! Gözyaşlarında gülenlerim, kahkahalarında ağlayanlarım, selâm! Keloğlan'larım, Nasrettin Hoca'larım, Bektaşi'lerim, Köroğlu'larım, selâm! Sizlerde gülüp ve sizlerde ağlayıp ve de sizlerde düşünüp ve de sizlerde kızan insanlarım, selâm! 1 Mayıslarım, 23 Nisanlarım, 30 Ağustoslarım, selâm!

Dört yıl «muvazzaf», üç yıl «ihtiyat», iki yıl «redif» askerliği yapıp, son «müstahfız» askerliğinden bir daha Annaç köyüne dönemeyen Büyük babamın yattığı bilinmez toprağa selâm! Türkülerdeki Türkiyeme selâm! «Yüzbaşılar, yüzbaşılar / Tabur taburu karşılar / Sabah olup gün değişin / Yatan şehitler ışılar.» Işıl ışıl şehitlerim, selâm!

«Mal sahibi, mülk sahibi / Hani bunun ilk sahibi?» diye soranlara selâm! Mülkü «Çanakkale içinde bir kırık desti» olanlara, «Analar babalar umudu kesti!» diyenlere selâm! «Çanakkale içinde vurdular beni»; beni de sizinle... «Ölmeden mezara koydular beni»; beni de sizinle... Selâm sizlere!

«Uryan geldim, gene uryan giderim / Ağır çiftim, döner harmanım mı var? / Can alıcı gelmiş, canım almaya / Benim can vermeye dermanım mı var?» Dermanı tükenenlere selâm!

«Burası Muştur / Yolu yokuştur / Acep ne iştir?» Gidip de gelmeyenlere, geride bekleyenlere selâm! Kışlanın önünde redif sesi var / Bakın çantasına acep nesi var» Selâm, selâm, gidip de gelmeyenlere!

Çarşamba'yı sel alır, bir yar seversin el alır... Eli böğründe kalmışlarım, selâm; Ağlayıp gözden olanlar, dövünüp dizden olanlar, selâm! «Tutunacak dal mı verdin?» diyenlere, «Ne'm olacak Felek benim?» diye soranlara selâm!

«Kimi vergi, kimi sorgu yazıyor / Can dayanmaz, kul canından beziyor». Canından bezmişlerim benim, selâm! «Dağlar padişahın, ferman bizimdir» diyenlerim, selâm! Birinin yiyip, binin baktığı, ama yine de kıyametin kopmadığı yurdum, karınları aç, gözleri tok insanlarım, selâm!

«Akıl almaz şu feleğin işine / Ağa olmak, paşa olmak boşuna / Gelir bir taş değer bigün başına / İnsanoğlu bakî değil devrilir!» Bütün devrilmişlere, bütün devrileceklere selâm!

«Ankara'nın taşına bak!» Ankara'nın taşına selâm! «Gözlerimin yaşına bak!» Gözyaşlarına selâm! «Şu feleğin işine bak!» Gözün kör olan Felek, sana da selâm «Söyleyin anama ağlasın / Anamdan gerisi yalan ağlasın...» Anaları ağlayanlara selâm! «Boşuna çiğnemişim yalan dünyayı» diye kaygılananlara selâm!

«Oltu'dan girdik Sarıkamış'a / Akıl almaz orada yatan üleşe / Askeri kırdırdı Enverî Paşa...» Kırılanlara selâm! «Kore nere, bura nere?» Selâm, selâm nişanlara, selâm madalyalara... «Hapisane çeşmesi yandan akıyor yandan / Mapusluk bişey değil ayrılık var biyandan»; ayrılmışlara, ayrılacaklara selâm!

Şairlerine düşman... Yavrularının en değerlilerinin başını ezen yurdum, selâm...

Bir zaman frank, bir zaman mark pazarı, bir zaman sterlin, bir zaman dolar pazarı olan yurdum, selâm! Kendi kendisinin olamamış Türkiyem, selâm! Dokuz köyden koğulanlarına, onuncu köyün kapılarını kapatan Türkiyem, selâm!

Bir umudu şu dağın ardındaki öbür dünyada kalmış insanlarım, selâm! Denize düşenlerinin yılana sarıldığı ülkem halkı, selâm!

Bu yeryüzü, yeryüzü olalı beri, yeryüzünde kendiliğinden her ne varsa, onları satan ülkem: tütün ve fındık ve palamut ve deri ve barsak ve pamuk ve salyangoz ve insan gücü ve delikanlılarının ve genç kızlarının alınterini ve göznurunu ve gözyaşını ve kanını ve iliğini... İsa'dan önceki yirminci yüzyılı satıp, İsa'dan sonraki yirminci yüzyılı satın almakta olan Türkiyem, selâm! Atom çağını, elden aldığı lüks arabaya «Maşallah» asarak yaşayan yurdum, selâm! Emeğinin terinden süzülmüş altınları verip Kâbe'den zemzem getirenlere selâm!

«Bizden selâm olsun Bolu Beyine!», dere-

beyine, beylerbeyine! Toprak ağalarına, çamur ağalarına, su, deniz ve hava yer yer ve gök ağalarına, apartman ağalarına para ağalarına, fabrika ağalarına, basın ağalarına selâm! Ve emicem Yusuf hanesine ve emmioğullarım Zeynel ve Kâzım ve Memet efendilere ve muhtar emiceme ve köyümüz öğretmenine ve de hanesine ve de berber İsmiyl'a ve de kahveci Mırat'a ve de Al'efendi'ye ve de bu mektubumu okuyan ve dinleyen efendilere selâm ederim.

(«Yeni Tanin», 20 Mayıs 1964)

MERHABA

Merhaba sayın okurlarım, merhaba sevgili okumazlarım, sevenlerim, sevmeyenlerim, can yoldaşlarım, can düşmanlarım, merhaba!

Sayın bayanlar, baylar merhaba! Sayın olmayan bayanlar, baylar sizlere de merhaba!.

Bindiği dalı kesenler, öksürüğe göre esenler, çabuk kırılıp küsenler, merhaba! Nerdesin, bir şu dağın ardında kalan umudum, merhaba!

Baş tacı edilen hazret-i kuyruk, merhaba! Yaban iti bay buyruk, merhaba!

Atı alıp Üsküdar'ı geçen, kan tükürüp kızılcık şurubu içtim diyen, kendi yağlarıyla kavrulanlar, el kapularında savrulanlar, merhaba! Merhaba bal börek, merhaba zehir zemberek!...

Üçler, yediler, kırklar, cini şeytanı, iti uğursuzu, şeytana pabucu ters giydireni, kıçında altın kaçıran hac yolcusu pörsük memelerine yavrusu için süt gelsin diye memelerini mıncıklatan ey yurdumun mübarek orospusu, merhaba!

Babıâli salhanesinde birbirlerini boğazlayıp yiyen kurt kalemli uğraşdaşlarım, merhaba! Gözünü budaktan, sözünü efendiden uşaktan esirgemeyenler, aldatan kaltabanlar, aldanan daltabanlar, merhaba! Batı kafalı-doğu gövdeli, doğu kafalı-batı gövdeli, 1961 modeli yerli Pan'lar, aralarındaki sandalye dalaşmalarını halka yurtseverlik, özgürlük savaşı diye gösteren politika cambazları, ey tükürdüğünü yalayan, ey her kapıyı açan yalan-dolan, merhaba!

Konuşurken mangalda kül bırakmayanlar, halka talkın verip kendileri salkım yutanlar, dönme dolaplar, çarkıfelekler, rüzgâr gülü, sayın dönek, bay fırıldak, yüksek sosyete, alçak sosyete, orta yerde iki arada bir derede kalanlar, ilericiler, gericiler, övüngenler, sürüngenler, ben demiştimciler, neme gerekirciler, hepinize merhaba! Ağızdan dolma, kulaktan kapma, yarımyapamalak, üstünkörü, kara aydın, çeyrek aydın, saray soytarısı, merhaba!

Düşükler kalkıklar, düşecekler, düşecekleri yere tırmananlar, merhaba!

Aslanın ağzındaki ekmek, kendinden başkalarına yarayan emek, Zemzem'den çok daha kutsal alınteri, göz nuru, gözümün nuru, canım efendim, merhaba!

Ağızlarına bir parmak bal çalınanlar, bal tutup parmak yalayanlar, halkı uyutan tatlı sesli yem borusu, eğrisi, doğrusu, yakın geleceğimiz çıkmaz ayın son çarşambası, ey geç olsun da güç olmasın, ey şahane tembellik, altı ayda çıkan temiz iş, bugün git yarın gel, ey tek nalımız, bulunacak üç nalla bir atımız, kahrolanlar, kahredenler, merhaba!

Tatlı dille söyleşeceklerim, diş dişe, göz göze döğüşeceklerim, canlarım, ciğerlerim, merhaba!

Yiğitlikte gemi aslanı, ödleklikte tarla sıçanı, kahpelikte eşi olmayan, düşmüşe tekme vuran, kalkmışa elpençe duran, gidene ağam diyen, gelene paşam diyen, bugün dünden âlâsın, evet efendim sepet efendim, ne buyurulur efendim, patlıcanın değil efendim, efendinin dalkavuğu, yiğitliğin harman olduğu yerden çıkanlar, kahpeliğin yasa olduğu yerde bitenler, merhaba!

Ey kutsal zamazingo, günlük işimiz fasafiso, ey alavere dalavere, ey klasik politikamız idare-i maslahat, son baskı fiskos gazetesi, kuyruğa kulköle olan, buyruğa yatıp yuvarlanan, düşüncesi sahibinin sesi, düşüp

takkesi keli görünen, halk deyip halk cebinde eli görünen, merhaba!...

Ali'nin başından Veli'nin başına, Veli'nin başından Ali'nin başına geçirilen külâh, tek sigortamız Maşallah, tek umudumuz «iyi olur inşallah», merhaba!

Alicengiz oyunu, politikamız köşe kapmaca oyunu, ilkemiz körebe oyunu, toplumsal adalet uzuneşek oyunu, hayatımız birbirdir oyunu, «alttan verir samanı üstten çıkan dumanı, çattı mattı kaç çattı» hesabımız işte bu, merhaba evdeki hesabı çarşıya uymayanlar, Dimyata pirince giderken evdeki bulgurdan olanlar gönderildikleri yabancı ülkelerde unutulan inceleme heyetleri, dokuz köyden koğulup onuncu köyü arayan yoldaşlarım, merhaba! Merhaba ulan körkadı, anamızı belleyen körkadı, merhaba!

Odun iskelesi müdürü, gusulhane mandalı, aptesane ibriği, merhaba!

Armud'un sapı var, üzümün çöpü var, estekti köstekti, yan yattı çamura battı, çeri ve çöpü var, korkaklığımıza, hayınlığımıza uydurduğumuz pis bahaneler, merhaba!

Balıklar, batıp yan giden balıklar, kavağa çıkan balıklar, bize gülen balıklar, baştan kokan balıklar, kokusu kuyruğa gelmiş balıklar, dar zamanında yoksula imdat gelen derya kuzusu palamut, iktidarları desteklemek için karaya vuran torik, merhaba!

Müzik aletimiz gümüş zurna, tek eksiğimiz leğen örtüsü, en iyi anlayışımız mangal tahtası, zavallı bayram haftası, başımızdaki fesleğen ey olmayan ayranımız içmeye, atla giden çeşmeye, merhaba!

Ayaklarını yorganlarına göre kısaltanlar, yorganlarını ayaklarına göre uzatanlar, sosyetenin sokak sürtüğü, yüreğimizi ağzımıza getiren lodos üfürüğü, ey büyüklerin kerametli tükürüğü, merhaba!

Atı alıp Üsküdar'ı geçen, parayı verip düdüğü çalan, arabasını dağdan aşıran, düz ovada yolunu şaşıran, merhaba! Dişini sıkan, kemeri kısan dargelirli merhaba! Ey enseler, ey gerdanlar, ey ölçüyü kaçıran göbekler, ey hesabı şaşıran bolgelirliler, merhaba!

Sırça köşkte oturup komşusuna taş atanlar, on parmağında on karalar, fildişi kulelerinde tüneyen papağanlar, ey kafeste çileyen dut yemiş bülbüller, teker kırıldıktan sonra yol gösterenler, vakitsiz öttü diye başı kesilen horozlar, suyunu kirletti diye kurdun yediği kuzu, uyan artık heeey Üsküdar'da sabah oldu, merhaba!

Eli işte gözü oynaşta olan, burnu kaf dağında olan, ey zümrütanka, ey şahmeran, merhaba! Yüzyıllardan beri bitürlü doldurama dığımız incir çekirdeği, tadına doyamadığımız keçiboynuzu, dam üstündeki saksağan, merhaba!

Gözünün üstünde kaşın var dedirtmeyenler, güneşe karşı işetmeyenler, üstü bıyık altı sakal diye tükürtmeyenler, iki ucuyla ortası pis değnekler, Mersin'e diye tersine gidenler, el dokunulmayan zülfiyâr, merhaba!..

Kokup bulaşmayan tavşan tersi, etliye sütlüye karışmayan biçimsel demokrasi teresi, suyu sabuna dokunmayan elin pisi, uyuntular, mıymıntılar, sünepeler, süprüntüler, iyiler, kötüler hem iyi hem kötüler, kısaca bizler, harman olduğumuz kişiler, merhaba!

Merhaba yoksulum, merhaba mahalle mantarı milyonerler, nerdesin ey sağduyu, sesimi duyar mısın ey özgürlük, merhaba!

Merhaba verilip de tutulmayan sözler, merhaba doymayan gözler, merhaba dolmayan göbekler, iskemleler, işkembeler, ey düşünen beyin, merhaba!

Yurdumun ağaçsız toprakları, topraksız ağaçları, insansız topraklarım, topraksız insanlarım, gözyaşlarım, bu ağrılı yürek, bu sızılı baş, kanımı yakan ataş, merhaba!

İçimdeki özlem, yüreğimi dağlayan bu acı gözlem... Merhaba! Merhaba bize gülen balıklar, akıl veren alıklar, merhaba!

Kardaşlarım, bacılarım, emmilerim, yiğenlerim, koç yiğitim, uyuz itim, sağı sayrısı, yok sözümün ayrısı, hepinize merhaba!..

Merhaba özgürlük savaşında yaralanıp yitenler, merhaba bu yolda dökülüp bitenler, merhaba!

Merhaba söylenememiş en güzel söz, merhaba güzel yarınlar, merhaba gelecek aydınlar, merhaba!..

İşte girdik alana, selâm verdik dört yana, sözümüz anlayana: Merhabalar, merhabaaa.!.

(«Tanin», 1 Mart 1961)

ATATÜRK'LE KONUŞTUM

Bu fıkradaki Atatürk'ün konuşmaları, kendi söylediği, yazdığı sözlerdir. Hiçbir değişiklik, ekleme, çıkarma yapılmadan, Atatürk'ün sözleri olduğu gibi alınmıştır.

Yirmi yıl oluyor. İkiyüz kişiye yaklaştık, ikiyüz delikanlı teğmen...

Her sabah olduğu gibi Maçka'daki okulumuzun yatakhanesinden çıktık. Eski kışlayı 200 delikanlının gürültüsü kapladı.

Küçük, eski kışlayı dolduran ikiyüz delikanlının genç gürültüsü birden kesildi. Saatler bile işlemiyor sanılır.

Görülmemiş, duyulmamış bir sessizlik.

— Ne olmuş?

— Ne var?

Ürkek soruları bir fısıltı yanıtlıyor:

— Atatürk ölmüş...

Ne gözyaşı, ne de hıçkırık... Ses, bakış, bütün duygular, zaman, yer, herşey donmuş.

Yüzbaşı Çiğdemoğlu,

— Büyük üniformanızı giyin! diyor.

İki arkadaşımız Dolmabahçe Sarayına gidiyor, Atatürk'ün son nöbetini tutacak.

Bana nöbet gece yarısından sonra geliyor. Önde yüzbaşı, arkada biz iki teğmen. Yarım saat kıpırdamadan Atatürk'ün son nöbetini bekliyoruz. Meşalenin ışıkları Atatürk'ün yüzüne, önümdeki yüzbaşının kılıcına yansıyor.

Biz burada Atatürk'ün «na'şını» bekliyoruz; devrimi bekliyoruz. Atatürk demek, devrim demektir. O devrimi bize «emanet» etmişti. Bu rahat yatışı bize güvencinden...

Meşalenin alevleri, kılıcın parlak demirinde bir yanıp, bir sönüyor.

*

Yirmi yıl olmuş. Yirmi yıl önce boğazımda düğümlenen hıçkırıklar, göz pınarlarında donan gözyaşları dün gece birden boşandı. Atatürk'ün karşısındaydım. Ortalık buğulandı. 1938'in 10 Kasımına döndüm. Ama nöbette miyim? Nöbette miyiz? Hani nerde beklediğimiz devrimler?

Çevremi kaplayan buğu kara bir duman oldu. Yansıyan meşale ışıklarında bile bişey göremiyordum.

— Atam seni göremiyorum artık, seni göremiyoruz... dedim.

Bir ses, O'nun sesi:

«— Beni görmek demek, mutlaka yüzümü görmek değildir. Benim fikirlerimi, benim duygularımı anlıyorsanız ve hissediyorsanız bu kâfidir.»

— Anlıyoruz atam, ama anladıklarımızı söyleyemiyoruz.

«— Bir şeyi vicdanen yaptığımıza, sözlerimizin iyi olduğuna kani isek onu olduğu gibi açık, vazıh, tereddüde ve müphemliğe yer vermeyecek şekilde söylemeliyiz.»

— Doğru düşündüğümüze, doğruluğumuza inanıyoruz. Ama korkuyoruz. Biz aydınlar korkak olduk, korkuyoruz.

«— Hakikatı konuşmaktan korkmayınız!..»

— Ama biz hakikatlerden korkuyoruz. Bunun için de uzun zamandan beri kendimizi kandırmaya, aldatmaya başladık.

«— Vaziyeti muhakeme ederken ve tedbir düşünürken acı da olsa hakikatı görmekten bir an geri kalmamak lâzımdır. Kendimizi ve birbirimizi aldatmak için lüzum ve mecburiyet yoktur.»

— Hakikat bir tek biçimde gösteriliyor. O kalıp biçiminden başka türlü düşünenlere kötü gözle bakılıyor. «Bizim gibi düşünmeyen, bizden olmayan karşımızdadır» denildiği bir zamanda yaşıyoruz.

«— Millet işlerinde her ferdin zihni başlıbaşına faaliyette bulunmak lâzımdır.»

— Memleket sorunlarını doğru çözmemiz için bize öğüt verir misiniz?

«— Meseleleri hâdiselere göre değil, aslında olduğu gibi ele almak lâzımdır.»

— Bu yoldaki düşüncelerimizi söylememize olanak verilmezse?

«— Fikirler, cebir ve şiddetle top ve tüfekle asla öldürülemez.»

— Bunun için önce basın özgürlüğü gerekmez mi?

«— Basın, milletin müşterek sesidir. Bir milleti aydınlatma ve irşatta bir millete muhtaç olduğu fikrî gıdayı vermekte, hülâsa bir milletin hedefi saadet olan müşterek bir istikamette yürümesini temin eden basın başlıbaşına bir kuvvet, bir mektep, bir rehberdir.»

— Biçok uğraşmalarımız, çabalarımız var. Ama yine de «az gelişmiş ulus» damgasından

kurtulamıyoruz.

«— Basiretli olduğu kadar milletimizin âcil ihtiyaçlarına çare bulacak bir programa dayanmayan ıslahat teşebbüsleri şahsî ve keyfî olmaktan kurtulamaz.»

— Sizin programınız neydi?

«— Halk ve köylüler bana her yerde iş programını şu iki kelime ile ihtar ettiler: Yol ve mektep.»

— Bugün otuz milyon Türk halkının yüzde yetmişi okuma yazma bilmiyor Atam.

«— Düşününüz ki, bu milletin, bu sisyal topluluğun yüzde onu, yüzde yirmisi okumayazma bilir, yüzde sekseni bilmezse bu ayıptır. Bundan insan olanlar utanmak lâzımdır.

Bu millet utanmak için yaratılmış bir millet değildir.

Hataları tashih edeceğiz. Bu hataların tashih olunmasında bütün vatandaşların faaliyetini isterim.»

— Okullarımız, öğretmenlerimiz az, yetmiyor. Öğretmensizlikten okullar kapanıyor.

«— Mekteplerde öğretme vazifesinin güvenilir ellere teslimi, memleket evlâtlarının o vazifeyi kendine hem bir meslek, hem bir ülkü sayacak bilgili ve saygıdeğer öğretmenler tarafından yetiştirilmesini temin için öğretmenlik diğer yüksek meslekler gibi tedricen ilerlemeye ve her halde refah teminine müsait bir meslek haline konulmalıdır.»

— Eğitim sistemimiz nasıl olmalıdır?

«— Maarif sistemimizin ana hatları şöyle olmalıdır: Memleketin asıl sahibi ve topluluğumuzun esas unsuru köylüdür. İşte bu köylüdür ki, bugüne kadar maarif nurundan mahrum bırakılmıştır. Onun için bizim takip edeceğimiz maarif siyasetinin temeli evvelâ mevcut cehli ortadan kaldırmaktır.

Bu hedefe varmak, maarif tarihimizde mukaddes bir merhale teşkil edecektir.»

— Eski günlere bakarak gericilerin günden güne ortalığa yayıldığı görülür. Sizin gününüzde yayımlanmasına olanak verilmeyen gerici yayınlar elden ele dolaşıyor.

«— Milletin hummalı inkılap hamleleri esnasında sinmeye mecbur kalan eski kanun hükümleri, eski hukuk erbabı, himmet erbabının nüfuzu yavaşlamaya başlar başlamaz derhal canlanarak inkilâp esaslarını, onun samimî taraflarını ve onların aziz ideallerini mahkûm etmek için fırsat beklerler.»

— Atam, asıl içimizi yakan, oy avcılığına çıkan politikacıların gericilere gittikçe daha çok ödün vermeye başlamalarıdır.

«— İrtica fikirleri güdenler muayyen bir sınıfa dayanacaklarını sanıyorlar. Bu, katiyen bir vahimedir, zandır. Terakki yolumuzun üstüne dikilmek isteyenleri ezip geçeceğiz. Yenilik vadisinde duracak değiliz. Dünya müthiş bir cereyanla ilerliyor. Biz bu âhengin dışında kalabilir miyiz?»

— Kalamayız. Bitakım politikacılar «demokrasi, çoğunluğun isteğidir» diyorlar. Böyle olunca yüzde yetmiş, sekseni okuma yazma bilmeyen yığınları gericiliğe doğru iterek devrimleri hergün biraz daha aşındırıyorlar.

«— Hiçbir iyi inkılâp, hakikati görenler dışında ekseriyetin reyine müracaatla yapılmaz.

Uysal ve Asyaî itikatlara bağlı, sinsi ve sindirici hurafeler, köstekleyici yanlış itiyatlarla inhisarcı kuvvetlerin tesirine sürüklenebilecek yığınlarda iyi inkılâp için plebisit yapılamaz.»

— Milletimizin «esas unsuru» buyurduğunuz köylümüzün kalkınması için ne yapmalıyız?

«— Bir defa memlekette topraksız çiftçi bırakılmamalıdır. Büyük çiftçi ve çiftlik sahiplerinin işletebilecekleri arazi genişliği, arazinin bulunduğu memleket bölgelerinin nüfus kesafetine ve toprak verim derecesine göre sınırlanmak lâzımdır.»

— Atam, Türkiyemizin çağdaş, ileri uluslar seviyesine yükselmesi için en çok neye gereksiniyoruz? Yabancı sermayeyi mi, Avrupa'da öğrenime mi, yaabncı uzmanlara mı?

«— Denilebilir ki, hiçbir şeye muhtaç değiliz. Yalnız tek bir şeye çok ihtiyacımız vardır: Çalışkan olmak!.. İçtimaî dertlerimizi tetkik edersek, aslolarak bundan başka, bundan mühim bir illet keşfedemeyiz. İllet budur. O halde ilk işimiz bu illeti esaslı surette tedavi etmektir. Milleti çalışkan yapmaktır. Servet ve onun tabiî neticesi olan ve saadet yalnız ve ancak çalışanların hakkıdır.»

— Atam, umudumuzu nereye, kimi bağlayalım?

«— Bir adam ki, büyük olmaktan bahseder, benim hoşuma gitmez. Bir adam ki, memleketi kurtarmak için evvelâ büyük olmak lâzımdır der ve bunun için bir numune intihap eder, onun gibi olmayınca memleketin kurtulamıyacağı kanaatinde bulunur; bu, adam değildir.

İki Mustafa Kemal vardır. Biri ben, fâni Mustafa Kemal; diğeri milletin daima içinde yaşattığı Mustafa Kemaller idealidir. Ben onu temsil ediyorum. Herhangi bir tehlike anında ben ortaya çıktımsa beni bir Türk anası doğurmadı mı, Türk anaları daha Mustafa Kemaller doğurmayacak mı? Feyiz milletindir benim değildir.»

*

Meşaleler söndü. Ortalık karardı. Yirmi yıl önce boğazımda düğümlenen hıçkırık, göz pınarlarımda donan yaşlar boşandı.

(«Akşam», 10 Kasım 1959)

(Bu yazı, Gazeteciler Cemiyeti 1959 yılı Fıkra Yarışmasında birincilik almıştır.)

DÜDÜKLÜ YAS

Dün sabah İstanbul Boğazı'nda sis vardı. Vapurlar sekizbuçuğa dek işlemedi. Kadıköy iskelesinde saatlerdir bekleşen yolcular, tıklım tıklım bir vapura doluştuk

Köprü iskelesine yanaşan vapurdan adım adım, ayak ayak çıkıyoruz. Tam bilet toplanan yere gelirken, indiğimiz vapur düdük öttürmeye başladı. Öbür vapurlar da düdüklerini öttürmeye başladılar. Nedir, ne değildir diye soranlar oldu. Birisi saatine bakarak,

— Kaptan düdüğe erken asıldı, dedi, saat tam dokuz, Atatürk dokuzu beş geçe ölmüştü.

— Sizin saatiniz bozuk beyim, dokuzu iki geçiyor.

— Olsun, üç dakika erken düdük çalmaya ne hakkı var!...

Saygı duruşundayız. Karaköy'de herkes ayakta. Şoförler de klakson çalarak sesli yasa katıldılar.

İndiğimiz vapurun kaptanı düdüğü kesti, bu kez rıhtıma yanaşık başka bir vapur düdük öttürmeye başladı. O başlayınca, susan vapurlar yeniden düdük öttürdüler. Türkiye'de hiçbir saat birbirine uymadığından, benim saatimle dokuzu on iki geçene dek bu düdük sesleri sürdü.

Bu olay beni çok düşündürdü. Bu düdük sesleri Atatürk'e saygı mıdır, Atatürk'ün ölümüne yas sesleri midir? Eveeet, Atatürk'ü yasalar zoruyla korumak durumuna düştüğümüz Türkiye'de, O'nun ölümüne sesli gösterilerle yas tutuyoruz.

Geri kalmışlığın acı gerçeği özentidir; özenti de ancak biçimde kalır, öze varamaz. Örneğin, geri kalmışın batılılaşması kafasının içinde değil, kafasının dışındaki şapkada kalır. Cumhuriyet'ten sonra bizde alafrangalığın öncülük gösterisi çarliston olmuştu.

Düdük sesleri arasında saygı duruşundaki kalabalığa dakıp düşündüm... Bunların kaçta kaçı gerçek Atatürkçüdür?

Atatürk «Durmayalım, düşeriz!» demiş, biz durarak Ona saygı gösteriyoruz. Beş dakika durarak değil, O'nun ölüm yıldönümü günlerinde iş saatlerimizden beşer dakika daha çok çalışsak, beş milyon çalışanın beşer dakikası yedi bin iş günü eder.

Başka ülkelerde bu iş nasıldır, büyüklerin ölüm yıldönümü saatlerinde düdükleri öttürülür mü, bilmiyorum. Oralarda da büyüklerin ölüm saatlerinde düdükler öttürülür mü? Öttürülüyorsa bile, bunu örnek almamız, bir zamanlar çarliston oynamayı batılılaşmak sanmamıza benzer.

Atatrk saat dokuzu beş geçe öldü. Ya saat ikide, üçte ölmüş olsaydı, gece yarısı yine bu düdükler öttürülecek miydi? Bu sesli yas gösterisi bana çok ilkel geliyor, yanılıyor muyum dersiniz.

(«Öncü», 12 Kasım 1961)

NE OLUR HATIRLAYIN!

Biz, dirilerin ölülerden medet umduğu günlerin çocuklarıyız. Analarımız, komşu hanım teyzelerimiz kısmetlerinin açılması için, türbe avlularındaki şadırvan musluklarını açmışlar, kendilerine bir de hoca, yani babalarımızı böyle bulmuşlardır. Daha kundaktayken çoğumuz «Baba Cafer» hazretlerinin türbedarının binlik tesbihinden geçmiştik. Kıskanç analarımız, elimizden tutup, bizi de «Niyet kutusu»na götürmüş, babalarımızın mutlu aile yuvalarına sadakatsizliğini, o kuyu başında öğrenmişlerdi. Komşu teyzenin camını sapan taşıyla kırınca, annemizle komşu teyze birlikte bizi «Pabucu büyük» hazretlerinin türbedarına, uslanmamız için nefes ettirmeye götürmüşlerdi.

Zihin açıklığı için, çalışmadan sınıf geçelim diye, annelerimiz bizi Zenbilli Ali Efendi, Telli Baba türbelerine götürmüş, küçücük avuçlarımızla türbenin aşınmış parmaklık demirlerine tutunarak peltek çocuk dilimizle «Eyham» »Kuyhuvayyahi» okumuştuk.

Günün birinde bütün bunların topuna «Yalan» dediler. Çoğu, adı sanı belirsiz evliya türbelerinin demir parmaklıklarına, bir uçkur parçası, başörtüden, entariden, oyalı yemeniden yırtılmış bir bez parçası bağlamakla içimizden geçen niyetin mutlaka olacağını söylediler. Nerede bir mezar görsek üstünü bir açıkgözün mumladığı bu mezar taşına, yerden bir küçük taş alıp yapıştırmayı huy edinmiştik. Yapışırsa niyetimiz olacak diye sevinir, yapışmazsa üzülürdük.

Günün birinde, bütün bunların topuna birden, «İnanmayın, yalan!» dediler. Bu değişiklik, Atatürk devriminin bir parçasıydı.

Sonra?... yıllar geçti. Biz «Hayat kırkından sonra başlar» diye avunulan yaşa geldik. Kimimizin romatizması havayı barometreden iyi bildirir oldu. Kimimiz şeker hastası, kimimiz romatizma olduk. Öksürük aksırık, idrar zorluğu, nefes darlığı başladı.

Hâtıralarımız mı canlandı ne oldu? Tarih değeri var, diye türbeleri ziyarete açtık. İyi mi yaptık, kötü mü, bunu bilmem. Bilsem de söyleyemem. Şimdi Merkez Efendi'nin çilehanesi önünde, hastane kapılarında bekleyenlerden on kez daha çok hasta kalabalığı birikmiş. Sümbül efendi türbesinde yalvaranlar, doktorlarına muayene olanlardan daha çok. Tezveren Dede türbesinde, dudakları rujlu, tırnakları ojeli bir genç kızı, niyetinin gerçekleşmesi için «Allahım senden rica ederim!» derken duydum. Allaha niyaz ile daire müdürüne ricanın farkı kalmadı.

Elekli Baba türbesi önünde lüks arabalar duruyor. İçinden çıkan yüksek sosyete hanımları, gebe kalıp kalmadıklarını, erkek mi, kız mı doğuracaklarını Elekli Babanın ruhuna soruyorlar.

Göbekalan Dede, Baba Câbir, Tokludede türbeleri dolup dolup taşıyor. Eskiden türbelerin parmaklık demirlerine bağlanan, bürümcük, tülbent, oyalı yemeni, mermerşâhî, sarakor, pazen parçasıydı. Şimdi naylon sutyen bağı, plâstik korse parçası şanjanlı bir krep...

Çocuklar! Siz, bizim yaptıklarımıza pek aldırmayın. Bikez biz, daha kundaktayken anasonla beynimiz uyuşturulup da zorla uyutulurduk. Çoğumuzu, destursuz işediğimiz için iyi saatte olsunlar çarptı. Beyinlerimiz, hâlâ tütsülerle dumanlıdır. Afsunla, üfürükle, tükürükle büyüdük. Eh, biz yaptıklarımızdan pek de sorumlu sayılamayız. Hattâ cezaî ehliyetimiz bile olmamak gerektir. Ama siz... Çocuklar! Bigün bu memlekete bir Atatürk geldiğini ne olur hatırlayın!

(«Akbaba», 1957)

ÇIKTIK AÇIK ALINLA

Altı yaşımdayken, Saraçhanebaşı'nda bir kamyon altında kalmıştım. Şoföre bişey yapmadılar. Çünkü Fransız ordusunun kamyonunu süren sömürgeli bir yabancı ermiş... İşgalci düşmanın ne olduğunu ilk o yaşta anladım.

Kasımpaşa'daki Tersane kapısında nöbet bekleyen süngülü upuzun boylu Senegalli

zencilerin İngiliz işgalcileri olduğunu daha sonra öğrendim.

Dudağının bir yanıyla gülümseyen kumral bıyıklı Refet Paşa İstanbul'a giren Gazi'nin ordusunun başında, ak at üstünde elini sallarken, onu alkışlayan onbinlerce el arasında benim yedi yaşımın küçücük iki eli de vardı.

On yaşımdayken okul bahçesinde oturmuş, önümüzden geçenlerin başlarına bakıyorduk; kimisi şapkayı giymiş, kimisinin başında daha fes var ve biz fesin mi, şapkanın mı insana daha çok yakıştığını tartışıyorduk.

Okumaya başladığım ilk günlerde gazetelerde en büyük ilgiyle okuduğum, bugünün en ilginç konuları sayılan, ne dansöz hayatı, ne prens, şah düğünü, ne de bir kraliçenin nasıl gebe kalıp nasıl doğurduğuydu: Düyûnu Umumiye borçlarımızdan ne kadarını ödediğimizi okurdum. Hergün gazetelerde bu haberler vardı.

Yoksul Türkiye'mizi sömüren yabancı şirketlerin devlet eliyle millileştirildiğini gazetelerde okudukça yüreğim sevinçle çarpardı.

Biz, Kurtuluş Savaşı'nın barut kokusu üstlerinden gitmemiş öğretmenlerden ders okuduk. Fizik hocamız Davut Şükrü Beyin şarapnel parçalarıyla dolu vücudundan durmadan yürüyen o demir parçaları çıban çıban patlar ve o, bize acı içinde fizik kanunlarını öğretirdi. Kurtuluş Savaşından bile parsa toplayan politikacılar bir yana, biz bu kıyıda kalmış gerçek yiğitlerden hiçbişey değilse bile, ülkücülüğü öğrendik.

1933'ün 29 Ekiminde İstanbul'un havasını titreten beşbin tane onsekiz yaşında gür sesin arasında benim de sesim vardı.

«Çıktık açık alınla on yılda her savaştan...»

1938'in 10 Kasım sabahı Dolmabahçe Sarayının bir salonunda, meşalelerin titrek alevleri altında, Atatürk'ün na'şının son nöbetçileri teğmenlerden biri de bendim. Bacaklarının üstünde yay gibi gerilerek, Kocatepe'den düşmanın üstüne uçacak gibi, ince parmağını uzatıp,

— Ordular, ilk hedefiniz Akdenizdir, ileri!... diyen kalpaklı adam, zalım sömürgenlere şahan olmuş Gazi uyanılmaz uykusundaydı.

Kısacası şunu demek istiyorum ki, Mustafa Kemal'in,

— Ey Türk Gençliği!... Birinci vazifen...» diyen sesini duyanlardan, Cumhuriyeti emanet ettiklerinden biriyim.

Ne mutsuzum ki, bugün bu göreve Emanetçilik diyebiliyorum.

Yabancı şirketleri kovan, Kurtuluş Savaşı'ndan çıkmış Türkiye bugün kurtuluşunu, kapılarını yabancı şirketlere açmakta buluyor:

— Buyrun Sultanım!...

Koğulan sultanın yerine bugün gelen Sultan Dolar, Sultan Marktır.

Sorarım size: Savaşa girmeden İkinci Dünya Savaşı'ndan sıyrılan Türkiye, Birinci Dünya Savaşı'nın, ve arkadan Kurtuluş Savaşı'nın kanları ve yangını içinden çıktığından daha yoksul, daha mı umarsızdır bugün?

Yabancılardan borç almayalım, dedim diye, çıkarıldığım mahkemede,

— Bize öğretenler, şimdi öğrettiklerinin tersini yapıyorlar! dediğim ve buyüzden hapsedildiğim için bugün de mutluyum.

Bu sözlerimin tepkisi azarlanmak oldu:

— Moskova ağzı!...

Ya Moskova ağzı, ya Vashington ağzı... Hani bizim ağzımız, nerde? Bu ağız yalnız yemek için değil, konuşmak içindir de...

Çok zaman var ki, nerde ve ne zaman,

— Atam, sen ölmedin! diye bir ses duysam, korkarak yavaşça mırıldanıyorum:

— Seni biz öldürdük...

(«Akşam», 3 Kasım 1963)

BAŞKANLIK MASALI

Zamanın birinde, yeryüzünün bir yerinde, hayvanlar kurultayı mı demeli, büyük kongresi mi demeli, işte öyle bişey kurulmuş. Karıncasından filine, bitinden itine dek tüm hayvanlar, bir büyük ormanın bir geniş alanında toplanmışlar. Aralarında bukalemun

gibi diplomatları, maymun türünden politikacıları, karga gibi particileri, asalak türden kompradorları, karınca ve arı gibi işçileri, hindi gibi düşünürleri, saksağan gibi aydınları, cırcır böceği gibi yazarları, koyun gibi memurları... Ne diye uzatalım, hepimizin bildiği hayvanlar işte... hepsi toplanmışlar.

Konuşmuşlar, konuşmuşlar... yani böğürmüşler, havlamışlar, ötmüşler, ulumuşlar, miyavlamışlar, gıdaklamışlar, bağırmışlar, kişnemişler, tepişmişler, itişmişler... Kısacası, her büyük kongrenin gereği neyse onu yapmışlar.

Birara, içlerinden biri aslana,

— Ulu efendimiz, yüce başbuğumuz, demiş, siz bizim ölümsüz kralımız, sonsuz başkanımızsınız. Bunu, hepimiz biliyoruz. Ama bilmediğimiz ve merak ettiğimiz bişey var: Sizden sonra biz hayvanların en güçlüsü hangisidir?

Bütün krallar gibi şahâne tembel olan aslan, yine bütün başkanlar gibi oturaklı pozlar alarak çevresindeki hayvanlara bakmış, yine bütün genel başkanlar gibi, sesine genelbaşkanlık tonu vererek,

— Benden sonra bütün hayvanların en güçlüsü tavşandır!... demiş.

Ne?... Tavşan mı? Hani şu, ne kokar ne bulaşır tersi olan tavşan! Bir tazı yellense, öteki dağın ardına kaçan tavşan!

Ama değil mi ki kral böyle buyurdu, elbet bir bildiği vardır, onun dediği doğrudur. «Kepenek altında yiğit bilinmez» dedikleri doğruymuş.

Kurultay dağılmış, hayvanların her biri bir yana çekip gidince, bir çalı dibindeki çukurda hâlâ titremekte olan bay tavşana karısı,

— Hadi, demiş, göster kendini, aslandan sonra sen geliyorsun, kral öyle söyledi.

— Ne yapmamı istiyorsun?

— Sünepe, pısırık durma! Saldır öteki hayvanlara, geçir pençeni!

— Hangi pençe? Benim pençem yok, papilerim var!...

Her evli erkeğin kolayca anlayacağı gibi, karısının dırdırına, vırvırına dayanamayan tavşan, uyuklamakta olan tilkiye korkuyla sokulup, yavaşça ayağını ellemiş.

— Kimdir o?

— Ben!...

— Sen kimsin?

— Ben? Ben mi? Ben, tavşan kardeş...

Tilki birden doğrulup,

— Saygılarımı sunarım, Kralımız aslandan sonra gelen sayın tavşan! demiş.

Ummadığı saygıyla karşılaşan bay tavşan, karısını koluna takıp kasıla kasıla ormana yürümüş.

— Bak, gördün ya işte... Aslandan sonra sen geliyorsun. Ben zorlamasam uyuşup kalacaksın. Şurada bir kurt uyuyor, hadi, fırsatı kaçırma!

— Aman, kurdun şakası yoktur...

Ne dese boş, karısına sözgeçiremeyince horlayan kurda yanaşıp, pençelerini gıdıklamaya başlamış.

— Kimdir o?

Tavşan kekelemiş:

— Ben... şey... Tavşan kardeş!...

— Vay... hoş geldin sayın tavşan hazretleri.

İşte böylece, bu türlü deneyimler sonunda bay tavşana bir yiğitlik gelmiş ki, kasılmaktan ardı çatlayacak nerdeyse...

— Hadi kocacığım, şu uyuyan kaplana da göster kendini...

Bay tavşan sokulup, kaplanın kuyruk altını gıdıklamaya başlamış. Bakmış kaplanda ses yok, derken derken papilerini kaplanın apış aralarına sokup oralarını karıştırmaya başlamış.

— Kimdir o?

— Ben! Aslandan sonra gelen tavşan!

Kaplan bir kükreyişten pençesini atınca zavallı tavşanı yere serip bir lokmada yutmuş, bayan tavşan da karşı dağın ardını boylamış.

Bu masal burada biter. Şimdi hepimize bir soru:

— Nasıl olmuş da kaplan, tavşanı öldürmüş?

— Çünkü, kaplan, o hayvanlar kurultayında bulunmadığı için, kralın, tavşanı, kendisinden sonra en güçlü hayvan olarak atadığını bilmiyormuş.

(«Günaydın», 27 Kasım 1968)

HERGELE MEYDANI

Kendi kendimizle alay mı ediyoruz? Yoksa kutsal kavramları aşağılamak mı istiyoruz? İşte makınız: Vatan, Millet, Demokrasi, Cumhuriyet, Hürriyet, İstiklâl, İnkilâp... Nedir bunlar? Sokak adları meydan, cadde, lokanta, kahvehane adları... Kısaca gözden geçirelim mi buralarını bir bir?

DEMOKRASİ: Türkiye'nin çok partili düzene yani demokrasiye fiilî olarak geçiş tarihi 14 Mayıstır. Bu tarihi ebedileştirmek isteyenler ne yaptılar? Tuttular, Ankara'nın «Hergele Meydanı»nı «14 Mayıs Meydanı» yaptılar. Yani, «değişiklik işte budur», demek istediler? Bir ad değiştirmekle, Türkiye'ye yeni ithal edilen demokrasiye mi, yoksa tarihî Hergele Meydanına mı hakaret etmek istiyorlardı, bilinemez. Siz Hergele meydanına «14 Mayıs Meydanı» denilmesinde bir anlam bulmuyor musunuz? Koskoca Ankara'da, 14 Mayıs adını vermek için Hergele Meydanından başka yer mi bulamamışlardı? Oysa o zaman bir yazar çıkıp da «Demokrasiyi hergele meydanına çevirdiniz» diye yazsa, yanmıştı.

HÜRRİYET: 1960, 27 Mayısının adının verildiği yer «Hürriyet meydanı»dır. Çok büyük değişiklik: Tarihî Beyazit Meydanının adı Hürriyet Meydanı oldu. Bu değişikliğin elbet bir anlamı olmak gerekir. Bişey düşündüler de bu ad değişikliğini yaptılar.

Bakalım Hürriyet Meydanına: Yabancılardan borç alınan paralardan onbeş milyon lira harcanarak ortaya çıkardığımız bir şehircilik faciası, bir belediye rezaleti... Bu yeryüzünde bizden başka hiçbir ulus, onbeş milyon lira gibi pek azıcık bir parayla böyle bir Hürriyet Meydanı ortaya çıkaramazdı. Bu meydan, bizde hürriyetin nasıl anlaşıldığını, dost, düşman görüp de öğrensin diye mi böyle yapıldı? Hürriyeti nasıl anladıklarını gösteren anıtsal bir sembol: Duvarlar, duvarlar, duvarlar, ve duvarlar ve de duvarlar ve yine duvarlar.

Amerika'da Hürriyet heykeli, hürriyeti anlatır; bizim hürriyet meydanı, bizdeki hürriyeti anlatır. Oysa bir yazar çıksa da «Bizde Hürriyet, duvarlardan ibaret» diye yazsa, sanki o meydanı o yazar o hale getirmiş gibi başı derde girer.

Namık Kemal bu duvarlı Hürriyet Meydanını görseydi «Hürriyet Kasidesi»nde o çok ünlü beyini şöyle yazardı:

Ne efsunkâr imişsin, ah ey didâr-ı Hürriyet!
Duvar duvar örüldük gerçi kurtulduk esaretten

CUMHURİYET: Hemen her ilimizde, her ilçemizde göstermelik olarak yapılmış bikaç yüz metrelik yola «Cumhuriyet caddesi» adı verilmiştir. Yine hemen her ilde bir Cumhuriyet Meydanı vardır ve o ilin en göstermelik yeridir. Bu göstermelik Cumhuriyet Meydanları, yeni zengin hacıağanın, görünsün, düşman çatlasın diye misafir salonuna koyduğu buzdolabına benzer; en lüks markadır, en kocamanından...

O birkaç yüz metrelik Cumhuriyet Caddesini geçtiniz mi, cump diye çamura, toza batarsınız. Bu göstermelik yerlere «Cumhuriyet»ten başka koyacak ad bulamazlar mı? Nedir istedikleri Cumhuriyetten? Bir anlamı olacak bunun, bize neyi anlatmak istiyorlar?

İSTİKLÂL: Bu, bir cadde adıdır. Türkiye'nin en çok gelip geçilen, üstünden en çok yürünen, en işlek caddesidir; İstiklâl Caddesi... İşlek olması bakımından adına İstiklâl denilmesi belki doğru, ama o cadde, Türkiye'de İstiklâlin en az oluğu yerdir. Hele kadınlar, hele hele geceleri o caddeden istiklâlleri ellenmeden, mıncıklanmadan geçemezler. Gidiş - gelişin demir çubuklarla, geçit yerleriyle, trafik düdükleriyle, belediye cezalarıyle en çok sınırlandığı yer o caddedir. Karşıdan karşıya zor geçilir, zor yürünür, orda söz atılır, orda el atılır. Yine de adı İstiklâl Caddesidir. En az Türkçe konuşulan yer orasıdır. Dükkân, mağaza, apartıman adları bile yabancıdır.

Böyle bir yere İstiklâl adı verilmesinin elbet bir anlamı olacak; nedir zavallı İstiklâlden istedikleri?

VATAN: Bu da bir cadde adıdır. Türkiye'nin en önemli kenti İstanbul'un en önemli caddesidir: Vatan Caddesi... Ve bu Vatan

Caddesi, Türkiye'de arsasının, yani toprağının en pahalı olduğu yerdir. Yoksullar, orda barınamaz, yerleşemez, duramaz. Bunu bilerek mi buraya Vatan Caddesi adını vermişler? Bir yazar çıksa da, «Vatan'da yoksullara barınacak yer yok!» diye yazsa, ona kötü gözle bakılır. Oysa Vatan Caddesi, salt zenginlerin caddesidir. Böyle bir yere Vatan adı verilmesinin elbet bir anlamı olacak...

MİLLET: Bütün kutsal kavramları caddelere, alanlara ad diye verenler, bakımsız, yamalı, taş kaldırımdan asfalta kadar yolun her çeşidi bulunan ve orda en çok belediye cezası kesilen caddeye Millet Caddesi adını vermişler. Elbet bişey düşünmüşler de oraya *Millet* Caddesi demişler.

Tevfik Fikret sağ olsa da görseydi «Millet Şarkısı»nı «Millet Caddesi» yapardı:

Millet yolu asfalt, gideriz, caddeyi tuttuk...
Millet yolu, ey sevgili cadde, yaşa, varol!

KANUN-U ESASİ: Biliyorsunuz, kanun-u esasî, anayasa demektir. Bu da Tepebaşı'nda bir kahvehanenin adıdır: Kanun-u esasî kıraathanesi... Kanun-u esasî Kıraahanesine gittinizse, bilirsiniz, büyüüük bir yerdir, kalabalıktır, karmakarışık, her çeşit insan bulunur. Kimin ne dediği anlaşılmaz, bir curcunadır gider...

Söz uzamasın diye «Cumhuriyet Saz Salonu»nu «İnkılâp Lokantası»nı, «Asrî işkembeci»yi artık yazmıyorum. Elbette herkes bilir, inkılâp yiyip içmek, cumhuriyet atıştırmak, asrîlik de sarmısaklı işkembe çorbası değildir.

Şunu demek istiyorum ki, —tabiî anladınız ne demek istediğimi— şu caddelere, meydanlara, dükkânlara verdiğimiz adları yenibaştan bir gözden geçirsek...

(«Yeni Tanin», 21 Mayıs 1964)

YAŞASIN «KIRMIZI PELİKANLAR»!

Dün burada, bu gazetede, fıkralarımın çıktığı bu yerde çok önemli ve çok değerli bir resimli yazı gördünüz; başlığı ve konusu: «Kırmızı Pelikanlar»...

Dünkü yazım sakıncalı bulunduğu için, boş kalmasın diye yerini «Kırmızı Pelikanlar»la doldurmuşlar.

Bu sırada hepimizin öğrenmeye en çok gereksindiğimiz şey Kırmızı Pelikanlar'dı. Siz de Kırmızı Pelikanlar'ın resmini görüp yazısını okuyunca çok yararlanmış, çok sevinmiş, çok mutlanmışsınızdır.

Evet, şimdi daha iyi anlıyorum ki, bizim için çıkar yol, başbakan yardımcısının iktisaden bağımsız olmadığını yirmi yıl sonra itiraf ettiği Türkiye için tek kurtuluş ve bağımsızlık yolu, ulusumuzun kalkınması, büyün bunların hepsi «Kırmızı Pelikanlar»la olacaktır.

Oysa kimileri «Türkiye turizmle kalkınacak», yok «Lakerda sanayiî ile kalkınacak», yok bilmem «Bizi ancak çingene palamutları kalkındırabilir», kimileri de, «Keçileri imha ve keçiboynuzlarını ihya etmezsek kalkınamayız!» gibilerden akıllar ileri sürmüşlerdir. Bu kalkınma planları da yabana atılacak, boşverilecek şeyler değildir ama, bizim için tek ve biricik kalkınma yolu «Kırmızı Pelikanlar»dır.

Yazımın yerine «Kırmızı Pelikanlar»ı koymayı akıl edenleri candan kutlarım.

*

Bir kuş vardır, adına pelikan derler.

Bu kuş için bir masal vardır.

Derler ki: Pelikan yiyecek bulamaz aç kalırsa kendi gagasıyla kendi göğsünü deler, kendi kanını içer...

Derler ki: Ana pelikan aç kalan yavrularını doyurmak için, gagasıyla göğsünü deler, yavrularına yüreğini verir...

Kırmızı pelikan, kırmızı pelikan!...

Ey okurlarım, ey beni anlayanlarım, ey benim anladıklarım!

Biz, kendi kendimizi yiyoruz. Kalemimle göğsümü delip yüreğimi veriyorum size... Kalemimle kafamı delip beynimi veriyorum size... Kalemimi canıma batırıp kanımla besliyorum yazılarımı...

Dün fıkramın yerinde çıkan kırmızı Pelikanlar, İngiltereli delikanlılarmış. İngiltere'de «İlk defa olarak jet yıldızı pilotlardan müteşekkil Kırmızı Pelikanlar ismi verilen bir takım seçilmiştir»miş... «Havada çeşitli ve başarılı akrobatik hareketler yapıyorlar»mış...

Doğrusu, bu bilgiler size cooook gerekliydi. Gördünüz ya, bu yeryüzünde neler varmış, neler öğrendiniz, görüşünüz genişledi, anlayışınız açıldı, gözlerinizden zekâ kıvılcımları çakmaya başladı.

Bişey söyleyeyim size: Türkiye'de gerçekçi yazarların gazete sayfalarındaki yazı akrobatlığı, İngiltere'de Kırmızı Pelikanların havada yaptıkları akrobatlıktan çok, çok daha tehlikelidir. Heyecan duymak istemez misiniz? Konuklarınızla birlikte yemek sofrasında oturup, bir yazarın «Hain!» damgası vurularak cezaevine tıkıldığını tatlı tatlı söyleşmek, i sanın içini ürpertir, tüylerini diken diken ede ne zevk, ne zevk sayın bayanlar, baylar!..

Uygarlık dünyasının Akıl Çağı: «Düşünüyo rum öyleyse varım!»dır.

Türkiye'nin bitürlü kurtulamadığı Akılsızl Çağı: «Düşünüyorum, öyleyse yokum!»du Akılçağında düşünen vardır, Akılsızlık Çağı da düşünen yokedilir...

Bununla birlikte, koymadıkları fıkramın y rine, gazete sayfasından tombul poposun sayın okurlara domaltmış çıplak bir karı re mi koymadıkları için de gazete ilgililerine t şekkür ederim. Hiç olmazsa, Kırmızı Pelika lar'la fıkramın boşluğunu doldurarak, yazın saygı göstermişler, sağolsunlar!...

(«Yeni Tanin», 13 Haziran 196

SAĞOLUNUZ!

Sayın Okurlarım,

Lütfen bu yazımı bir fıkra saymayınız. Bu bir söyleşi, bir dertleşme olsun.

Onsekiz yıl önce bir gündü... Çok karamsar bir günümdü... Yasalı ve yasa dışı baskılardan bıkmış, usanmış, bunalmıştım. Ölümün aramızdan erken aldığı bir arkadaşım o gün bana şöyle demişti.

— Bu yeryüzündeki milyonlarca insan içinde güvenip sevebileceği bitek kişi bile varsa insanın, bu dünya güzeldir, insanlar sevgiye değer.

Söylenmemiş bir söz değildi. Ama bu sözlerle çevremi daha güvenli, daha aydınlık ve ışıklı bulmuştum.

Bu güzelim dünyayı çirkinleştirmeye, bu canım dünyayı yaşanmaz yapmaya çalışanlar arasında, elbet güvenip seveceğiniz bir değil, çok kişi vardır. Birbirimizin yüzlerini görmemişizdir, el sıkmamışızdır, birbirimizi tanımıyoruzdur. Ama yine de düşüncemizin elleriyle dünyayı kucaklayarak bir kutuptan öteki kutba, Çin'den İspanya'ya dek dostlarımızla birbirimizi kucaklıyoruz.

Dünyayı yaşamaya değerli kılan, yeryüzünü güzelleştiren o tek insan, belki Türkiye'nin haritasında bir kıyıda unutulmuş bir köyün öğretmenidir, belki bir Doğu Karader ilçesinde bir aydındır, belki kovalanan Ha lem'li bir karaderili, belki Yunanistan'da şa kılarını söyleyemeyendir, belki Hindistan'd aç ve işsizdir, belki Brezilya'da cezaevin yalnızlığı içinde bilenmektedir, belki Alma ya'da yumruğunu çenesine dayamış düşü mektedir.

Bu yeryüzünde, yüzünü görüp tanımad da güvenip sevebileceğimiz tek kişi bile va sa, insanlar sevilmeye, dünya yaşanmaya d ğer... Bu sözü sonraları iki yanlı olarak şö le değiştirdim:

«Bu yeryüzünde güvenip sevebileceğim ve bu yeryüzünde güvenip bizi seven tek k şi bile varsa, bu canım insanlar sevilmey bu güzelim dünya yaşanmaya değer...»

O karamsar günümden bu yana, onsek yıl geçti. Onsekiz yılda güvenip sevdiklerin zin, güvenip sevenlerimizin sayıları durm dan çoğaldı, durmadan arttık. Dünya herg bir önceki günden daha yaşanılası, insanl hergün bir önceki günden daha sevilesi d dular. Bunun böyle olduğunu iki ay sür hastalığım süresinde daha iyi anladım.

«Edebiyat yapmak» diye bir söz vardır h ni. Bu söz gerçek edebiyatı değil de «ya

ma», «yapmacık» olanları anlatır. Edebiyat yapmıyorum: Hastalığımı iyi eden, ne doktorların bakımı, ne ilâçlar, haplar, iğneler... Sevgili okurlarım beni asıl iyileştiren, mektuplarınız, telgraflarınız oldu. Her sözcüğünden sevgi taşan, o duygulu, gönülalıcı, içten ve özden mektuplarınızla iyileştim. Dost ellerinizin sıcaklığıyla, görmeden bildiğim bakışlarınızla, ağrılarımı, sızılarımı dindirdiniz. Bizler, birbirimizi görüp tanımadan da, düşüncelerimizde birbirlerini sevenlerdeniz birbirlerine güvenenlerdeniz.

Her geçmiş olsun mektubunu okurken,

— Artık iyi olmalıyım, artık kalkmalıyım, artık yazmalıyım!... diyordum.

Her yazarın kendine göre güvendiği bir dayanağı vardır. Kimi yasalara, sosyal sigortaya güvenir, yasalarla bağlı olduğu gazeteden onu atamazlar. Kimi, kelime cambazlığına, kurnazlığına güvenir. Kimi üslup cambazlığındaki ustalığına güvenir. Kimi, günebakan çiçeği gibi kalemini esen rüzgâra göre uydurmasına güvenir. Kimi sırtını dayadığı iktidara, bir iktidar büyüğüne güvenir. Kimi, yarınını güvene almış olmasına güvenir.

Yazar olarak benim, bunlar ve bunlara benzer güvenilebilecek hiçbir dayanağım yok. Ama benim bunlarınkinin hepsinden çok daha güçlü bir dayanağım var: Sizler, okurlarım...

Yirmibeş yıldır hâlâ gazetelerde, dergilerde yazabilecek yer bulabiliyorsam, yazmam için çağrılıyorsam, bunu okurlarıma borçluyum. Sizler istediğiniz için bana gazetelerde, dergilerde yer veriyor, yazdırıyorlar.

Yirmibeş yıl öncesine göre çoğaldık artık.

Güvenip sevdiklerimiz varsa, sevip güvenenlerimiz varsa, doğru ve güzel işler için bu dünya, yaşamaya ve savaşmaya değer.

Sağolunuz sevgili okurlarım.

(«Yeni Tanin», 5 Ekim 1964)

HER DERDE DEVA EBEGÜMECİ

CHP. Ankara İl Kongresinde bir delege demiş ki:

— Herşeyden önce rüşvet ve suistimal hastalığına bir çare bulmalıyız.

Belli ki çoook iyi niyetli ama, yalınkat düşünen bir yurttaşımız.

Rüşvet ve suistimal hastalığından yakınanlara bir ilâç salık vereceğim, gerekirse kullanılır.

«Herhangi bir kimseye tarif olunan işbu ilâcı istimal eyler ise, Bi-İznil-Martavallî rüşvet hastalığından şifa ve suistimal illetinden deva bulup pir ü pâk ola: Şöyle ki: kedinin değmediği ve itin sığmediği çayır çimenlik yerden toplanan beş kıyye ebegümeci, ördek gerisi değmemiş saf bir pınardan alınan su içine konula. Badehu zencefil, karanfil, bahrifilfil ve sağlam bir kefil, kırk dükkân artığı öksüz katığı, meyan kökü, ziftin peki ile halt edile. Bilâhare cümlesi kaynatılarak lapa haline getirile. Rüşvet alıp vermesi ve suistimal yapması istenilmeyen kimesne, çıplak neticesi üzerine işbu buğulu kaynar lapa üzerine oturtularak, lapanın buğusu ağzından burnundan ve kulaklarından tüte. Ve ol kimesne canı yanıp acısından «ya dumbur, ya zumbur» deyu tesbih çeke. Her kim ki yedi gün sıcak ebegümeci lapasına otursa bir daha asla rüşvet alıp vermeye ve de suiistimal eylemeye. Ve eğer ki cümle memleket halkı rüşvet derdinden ve suiistimal illetinden halâs bulsun istinildikte kâffesi kuyruğa sokulup çıplak neticeleri üstüne ebegümeci lapasına oturtula. Cümlesi bu dertten halâs ola. Mücerreptir. İnanmayan kâfirdir.»

*

Ne denli büyük bir iyi niyetle konuşurlar.

— Evvelâ rüşvet kalkmalı herşeyden önce efendim...

— Haklısınız beyefendiciğim, buyurduğunuz gibi rüşveti kaldırmalı bir, bir de efendim suiistimale mani olmalı...

— Çok doğru... Her işin başı ahlâktır efendim.

Yıllar yılı dinlemekten usandığımız bu gülünçlü acıklı, yalınkat düşünceleri, yalnız

ayaktakımı politikacılardan değil, Bakanlık sandalyesini doldurmuş olanlardan bile duyarız.

Pireleri yok etmek için, teker teker tutup gözlerine pire tozu ekmek neyse, «rüşvet kalkmalı...» filan gibi laflar etmek de odur.

Bir ülkede rüşvet ve suiistimal gelenek olmuşsa, gittikçe artıyorsa, yurttaşlar «rüşvetle yaptırılan iş, en ucuz iştir» demeye başlamışlarsa, insanlar rüşvet alıp vermeyi gerçekte ayıplamaz olmuşlarsa, rüşvet alanı almak zorunda bırakıldığı için üstelik haklı buluyorsa... O ülkede toplumsal düzen değişmedikçe, rüşvet de, suiistimal de kalkmaz.

İşte 27 Mayıs oldu. 27 Mayıs'tan önce banka kimi kişilere karşılıksız milyonlarca lira kredi veriyormuş. Şimdi de veriyor. Toplumsal düzen değişmedikçe de 27 Mayıs değil, 27 bin kez 27 Mayıs olsa «âlem yine o âlem, devran yine ol devran»dır.

Ve elbette bu bozuk düzen içinde, rüşvetin iltimasın, suiistimalin ilâcı ebegümeci lapası buğusuna oturmaktır.

(«Yeni Tanin», 7 Temmuz 1964

YERİNDE SAAAY!..

Binbaşı Hadi Bey'in sesi yirmibeş yıldır kulağımda. Okul bahçesinde toplanırdık. Yiğit bir adamdı. Komut verirken boyu, bir boy daha uzardı. Tok, sert sesiyle gürlerdi:

— Merasim geçişiii... Alaaay!... Yerinde saaay!... Marş!...

Bu ses, karşı dağlarda yankılanırdı. Şimdi de bu komut böyle midir, bilmiyorum.

— Merasim geçişiii...

Dikkat kesilirdik.

— Alaaay!

Tetikteyiz.

— Yerinde saaay!...

Ayaklarımız hazır. Çok keskin bir sesle,

— Marşşş!...

Derdemez, kalçadan adımlar çıkarırdık ama, ayaklarımız kalktığı yere konar, bir adım ilerlemez, yürümez olduğumuz yerde yürürmüş gibi yapardık: Rap, rap rappp...

«Tarih tekerrürdür» der dururlar. Bu bilim dışı yargı, bizim tarihimize bakarsanız doğrudur. Bizde tarih durmadan tekerrür ediyor. Gerçekte bu yeryüzünde olan bir olay, yeni baştan bir daha olmaz, olamaz. Her oluş, akıp gider, ne durdurulur, ne de geriye çevrilir. Ama bu gerçekte böyledir. Bir toplum gerçeklere aykırı, gerçek dışı bir yaşayış içindeyse, bitevilik sürer, yerinde sayar durur. Yaşamak, ilerlemek, yürümek demektir. Bir toplumda «tarih tekerrür» ediyorsa, o toplum ilerlemiyor başka bir deyişle yaşamıyor, demektir.

Tarihimizi okuyup, eski olayları öğrendikçe şaşıyoruz:

— Aaa, tıpkı şimdiki gibi. Aaa, tıpkı tıpkısına bugünkü gibi...

Son yüzyıllık tarihimizde tıpkı bugünkü gibi olmayan, bizi şaşırtmayan kaç olay var?

1946 yılını düşünebilir, yeniden yaşayabilmisiniz? Bu, çok zordur ama 1946'yı yeniden yaşamaya çalışalım. O 1946 yılında muhalif gazeteciler ellerine kelepçe vurulup hapse atılıyordu. Muhalif gazeteler kapatılıyordu. Muhalifleri polis izliyordu. Muhalifler konuşturulmuyordu.

Biz o 1946 yılını yaşarken biri çıkıp da şöyle deseydi:

— Ey yurttaşlar, gün gelecek, bugünkü millî şef İsmet İnönü, kucağında torunu, damadını görmek için hapishane kapılarında bekleyecek...

Bu sözlere inanır mıydınız? 1946'yı iyice düşünüp, öyle söyleyiniz, inanır mıydınız bu sözlere? O zamanki yirmidört milyon Türk içinden, bu sözlere inanacak yirmidört kişinin çıkacağını sanmam. Böyle bir söz söyleyene hepimiz,

— Deli... Şu delinin zoruna bak! dedik.

Ama bakınız, bugün akıllıların dediği çıkmadı ama delinin söyledikleri gerçekleşti. İşte bu «tarihin tekerrürü»dür. Karılarımızın, analarımızın, babalarımızın, kucaklarında çocuklarımız, bizimle görüşmek için bekleştikleri hapishane kapılarında, bugün İsmet İnö

nü, yetmişbeş yaşında kucağında torunu, damadıyle görüşmek için bekliyor.

Bugün yine gazeteler kapatılıyor, mahkemeye verilen, cezaevlerine sokulan gazeteciler, tarihimizde rekor kıracak sayıya yükseliyor. İktidar partisi kongrelerindeki konuşmalar, hoparlörlerle yayılırken, muhalif parti kongrelerinde hoparlörler sökülüyor. Dün, muhalif ileri gelenlerini kollamak, izlemek için iktidardan buyruk alan polis, bugün, dün kendisine buyuranları izliyor, onların ardına düşmüş. Ve... en önemlisi, İnönü'nün dokunulmazlığının kaldırılması isteniyor.

Bu ortamda, bu koşullar altında başımıza neler *gelebileceğini* düşünelim.

Bütün bunlar, dün de olduğu gibi, demokrasi adına yapılıyor. Şimdi, elinizden geldiğince, 1946 yılını yeni baştan yaşamaya çalışınız. İçinizde en karamsarınız bile bugün şu olup bitenlere o zaman söylense, inanır mıydı? En başta ben inanmazdım. Ama oldu. İşte buna «tarih tekerrür ediyor» deniyor. Bir yerde tarih tekerrür ediyorsa, orada yaşayanlar bir adım bile ilerlemiyor, demektir.

Kulağımda Binbaşı Hadi Bey'in sert komutu:

— Merasim geçişiii... Merasim alayıı... Yerinde saaay... Marşşşş!...

Rap, rap, rapp!... Şu rap-rap seslerini duyan, ayaklarımızın çıkardığı tozu dumanı uzaktan gören de bizi yürüyor sanır. Oysa biz, bütün çabamızla tarihi tekrar ettirmeye çalışıyoruz. Nice zorlansa tarih tekerrür etmez. Baylar, boşuna zorlanmayın. Ne zorlu kişilerin başlarına gelenlere bakınız. Dünü bir daha yaşatmak isteyenler, yarın kendileri bugünü yaşamak zorunda kalırlar.

(«Akşam», 27 Nisan 1959)

ALACAKARANLIĞA İLENÇ

Olmaz ol alacakaranlık! Yerin dibine bat alacakaranlık! Evin ocağın sönsün alacakaranlık! Unulmaz dertlere düşesin de sürüm sürüm sürünesin alacakaranlık! Başın kelola! Gözün körola! Dilerim, ettiğini bulasın, kan kusasın... Sancıdan, sızıdan inliyesin Canalıcıya can vermiyesin!

*

Niçin böyleyiz? Niçin geri kalmışız? Niçin yabanlara, ellere gereksinmişiz? Yabancılara elavuç açmışız, çünküüüü, bütün bunların sorumlusu, suçlusu: Alacakaranlık...

Alacakaranlık, ne karanlıktır, ne aydınlık; ikisi ortası, aydınlıktan uzak, daha çok karanlığa yakın...

Alacakaarnlıkta görüyorum sanırsın, ama göremezsin... Duyuyorum sanırsın ama duyamazsın... Anlıyorum sanırsın, ama anlayamazsın... Biliyorum sanırsın, ama bilemezsin... Görür gibi olup göremediğim, bilir gibi olup bilemediğim, hep alacakaranlık yüzünden...

Alacakaranlık bir kandırmacadır, aldatmacadır, yutturmacadır, oyalama, gözboyamadır.

Bir toplum için en koyu karanlık bile, alacakaranlıktan çok daha yararlı, çok daha iyidir; çünkü insanlar, insan oldukları için, sonsuzcasına o karanlıkta kalamazlar da, günün birinde,

— Aydınlık isteriz! Işık isteriz! diye bağırırlar, aydınlığı yaratırlar, aydınlığa koşarlar.

Karanlık gecedir, her gecenin de bir sabahı olur. Ama alacakaranlıkların hiç yoktur sabahı, bir sürünmedir, sürüncemedir, sürer gider...

Alacakaranlığın pisliği, belâsı yüzünden, inin karanlığa övgüler, düzesi gelir, «Gel ey karanlık gel ki ardından aydınlık da gelsin, gel!» diye bağırası, yalvarıp yakarası gelir...

*

Ne aydınlık, ne karanlık... Varsa da yok... Yoksa da var... Var gibi de yok, yok gibi de yine var...

Kanunlar hem var, hem yok... Kimine var, kimine yok. Kimi zaman var, kimi zaman yok.

Kimi yerde var, kimi yerde yok...

İnsan hakları derler. Hani varımsı da yokumtrak...

Demokrasi: demokrasimsi...

Sosyal adalet; sosyal adaletimsi...

Varımtrak yokumsu... Tatlımtrak acımsı... Salımtrak ama çarşambamsı... Batılımsı da doğulumtrak... İlerimsi de biraz gerimtrak...

•

Türkiye, gerikalmış bir ülke, ama Asya'daki, Afrika'daki gerikalmışlardan en büyük ayırdı, alacakaranlık içinde oluşudur. Öbür geri kalmış ülkeler karanlık içinde olduklarından, çok daha geri kalmış oldukları halde, aydınlığa kavuşmaları çok daha kolaydır, kolay oluyor, kolay olmakta...

Başlarından, içlerinden, sömürgenleri atar atmaz ulusal kurtuluş savaşlarının hemen ardından aydınlığa geçebiliyorlar. Oysa Türkiye, kırk yıl önce emperyalizme karşı kurtuluş savaşını veren ilk ülkeyken, bugün hâlâ gerikalmışlıktan kurtulamamıştır. Bu durum, Türkiye'nin özelliğidir. Bu bakımdan Türkiye, tek ve özgün örnek, bir eşi benzeri daha yok... «Biz bize benzeriz» yargısı, tastamam bize uygun, yerinde bir sözdür. Bizim aydınlığa, ışığa kavuşmamız karanlıktakilerden çok daha zordur. Çünkü, alacakaranlık insanlara karanlığın «aydınlıktır» diye yutturulmasıdır: Karanlığımsı da aydınlığımtrak...

Karanlık, aydınlığın düşmanıdır, alacakaranlık hiç bişeyin ne dostu, ne de düşmanıdır. Alacakaranlık ne tezdir, ne antitezdir, ne sentezdir, o bir Allahın belâsı pis bişeydir.

Olmaz ol alacakaranlık. Yerin dibine bat da bir daha çıkma!

Gel ey aydınlık, gel!

(«Yeni Tanin», 30 Mayıs 1964)

KIRKSEKİZ SAAT BEKLETİLEN GEMİ

Dünya tarihinin en alçakça yargılamalarından biri, belki de başlıcası Mithat Paşa'nın yargılanışıdır. Bu davanın acı sonu ve o korkunç siyasî cinayet satılmışlarının bu siyasî davada oynadıkları alçakça rol biyana, bu eski olayda beni en çok üzen, Ahmet Mithat Efendi gibi Türk romanına yol açan büyük bir yazarın, yazılarıyla Abdülhamit'i desteklemiş, bu büyük canîyi haklı göstermeye çalışmış olmasıdır.

Bilindiği gibi, Anayasa «Teşkilât-ı Esasiye Kanunu» yapıcısı Mithat Paşa, Yıldız'daki uydurma mahkemede, kiralık yargıçlar önünde, yapma ve uydurma suçlardan mahkûm edilir. Sonradan boğdurulacağı zindanına sürgün edilecektir. Bir gemiye bindirilir, gemi kalkar... Ama Boğaz'dan dışarı çıkmaz. Kızkulesi önüne gelince demir atar, durur. Kırksekiz saat burada yatar gemi, ondan sonra yolalır. Meraklı birkaç kişi, geminin neden Kızkulesi önünde demirleyip kırksekiz saat kaldıktan sonra yola çıktığını bitürlü anlayamamıştı. Pek öyle üstünde durup düşünen de yok ya... Mithat Paşa, kimdir, ne yapmak istemiştir, Abdülhamit O'na neden kızmıştır? Bütün bunlar kimin umurunda... Ama yine, ne de olsa bikaç meraklı var. Mithat Paşa'nın bindirildiği geminin kazanı mı patladı, makinası mı bozuldu, daha yolun başında dibi mi delindi? Nedir, ne oldu da gemi bikaç yüz metre açıldıktan sonra kırksekiz saat Kızkulesi açığında demir atıp durdu?

Yakınlarından olanlar, bir yolunu bulup uygun biçimde bunu Abdülhamit'e sormuşlar. Padişahların en işkillisi ve en kurnazı olan Sultan Abdülhamit şu yanıtı vermiş:

— Mithat Paşa'nın, uğruna kendisini feda ettiği millet, bakalım onun için ne yapacak, Mithat Paşa'yı kurtarmaya çalışacak mı, diye merak ettim de, bunu anlamak için gemiyi kalktıktan sonra Kızkulesi önünde kırksekiz saat beklettim.

Mithat Paşa'yı, milletinin Anayasayla yönetilmesini istediği için, boğdurulacağı zindanına götürecek olan gemi, kırksekiz saat değil, kırksekiz gün Kızkulesi önünde demirli kalsa, kimsenin kılının kıpırdayacağı yok: Sağır bir ortam, sağırlaştırılmış bir ortam, vur-

dumduymaz olmuş bir ortam... Tanrının yeryüzündeki gölgesi «Zillullah-ı fil-âlem» olan Sultan Abdülhamit bunu çok iyi biliyor. Biliyor ama, işkilli ve kurnaz olduğu için, bikez daha denemek, anlamak istiyor.

Mithat Paşa'nın hapsedildiği gemi, Kızkulesi önünde demirliyken, gazeteler bu karara karşı yayın yapsalar, İstanbul'da küçük bir kıpırdama, başkaldırma, ayaklanma başlangıcı olsa, kurnaz padişah, Mithat Paşa'yı Taif zindanına göndermekten vazgeçecek. Ya bir aff-ı şahane, ya bir karar değişikliği... Ama Mithat Paşa'nın uğruna kendisini feda ettiği milletten hiçbir ses yok... Tersine, kiralık, satılık kalemler, hem de en büyük tanınanları, en ünlüleri, sözde kanun yoluna sokulmuş, bir meşru biçim verilmiş bu eşsiz siyasî cinayeti savunmakta, onun doğru olduğunu millete ispata çalışmaktadırlar.

Kısaca anlatmaya çalıştığım, ortamın sağırlığını gösteren bu olay, beni çok düşündürür. Mustafa Kemal'i düşünürüm; milletinin kurtuluşu uğruna yalnız rütbelerini, nişanlarını saltanatın suratına çarpan değil, canını ortaya koyan Mustafa Kemal'i... Makam-ı saltanatın elinde Mustafa Kemal'in idamı için ölüm fermanı vardır. Osmanlı Müslümanlığının en ulu, en yüce din adamı olan Şeyhülislâm, Mustafa Kemal'in idamına fetva vermiştir.

Biliyorum, pekçokları şimdi söyleyecekleri-me sinirlenecekler, kızacaklardır. Bir varsayım olarak şöyle tasarlıyorum: İdamına fetva verilmiş Mustafa Kemal'i padişahcı ve emperyalist uşağı Kuva'yi inzibatiye ele geçirip yakalamış olsaydı; Mithat Paşa'yı hapsettiği gemide İstanbul Limanında kırksekiz saat bekleten Sultan Abdülhamit gibi, Sultan Vahdettin de Mustafa Kemal'i darağacına göndermeden, bakalım ne olacak diye kırksekiz saat, kırksekiz gün, kırksekiz hafta bekletseydi, ne olurdu, dersiniz? Uğruna canını koyduğu insanlar, Mustafa Kemal için ne yaparlardı?

Bu varsayımın pekçok kişinin canını sıkacağını biliyorum. Başka bişey, bir başka varsayım daha söylemek isterim. Mustafa Kemal'in idam fetvasına meşihat mührünü basmış olan din adamı, bugün aramızda yaşayabilmiş olsaydı, herkesten çok Atatürkçü kesilecek ve herkesten çok, «Atam sen ölmediiin, kalbimizde yaşıyorsuuuuun!» diye bağırmaktan sesi kısılacaktı.

Toplumumuz, bugün Mithat Paşa dönemi sağırlığından ne oranda bir duyarlığa gelmiştir?

Sağır bir ortam... Ama gerçek ulusseverler ortamının sağırlığına kızmazlar, bilinçle duyarlı bir ortam yaratmak için yine de çalışırlar.

(«Yeni Tanin», 9 Temmuz 1964)

TATLI DÖNEMEÇ

İnsanın canı durup dururken turşu ister, tatlı ister. Bu iç istek, vücudun duyduğu gereksinimden ileri geliyormuş.

Kanda tuz azalmışsa insanın canı tuzlu yiyecek çekermiş. Toplum da böyle... Okurların kafasında bugün çözümlenmesini beklediği bisürü sorun yığılı dururken, gönül eğlendirici yazılar istenmiyor artık.

Toplumlar, tarihlerinin dönemeç yerlerine geldiler mi, halk düşünmeye durur. Gazeteler, bugüne dek konuşulması bile korku veren konularla dolup taşıyor: Gecekondu sorunu, denize akan topraklar, ormansızlık, açlık, plan, üretim, üleşim... Toplumsal yapımız nedir? Üretim ilişkileri toplumun ana ve yan çelişkileri... Fıkra yazarlarımızın incir çekirdeğini doldurmaktan vazgeçişleri de buyüzden; yoksa bilgiçlik taslamak isteyişlerinden değil bu çabaları...

Ne var ki piyasa çok düşük. Yüksek Ticaret Okulunda, İktisat Fakültesinde okutulan bir genel iktisat kitabını eline geçiren yaşamı boyunca gazete fıkralar yazabilir. Bu yazdıklarını, o okulların sınavlarında söyleseler sınıfta çakarlar ama, ortalık öylesine boş ki, böyle yazarlara «Amma biliyor, amma zekî...» deniliyor, bugün.

Evet toplumca tarihimizin tatlı dönemecine

geldik. İşler iyiden iyiye ciddileşti.

Şimdilerde kalöriferlerin ılıklaştırdığı parlak salonlarda yüksek sosyete hamfendileri bile dedikoduları bıraktılar da sosyalizm üstüne söyleşiyorlar. Bu yalnız bizim toplumumuza özgün bir durum değil, dönemece gelmiş bütün toplumlarda da böyle olmuş.

Bugünkü Türkiye'de sosyalizm nasıl daha yeni yeni konuşulabilir olduysa, on sekizinci yüzyılın ortalarında da Fransa'da, İngiltere'de iktisat bilimi daha yeni yeni duruluyordu. Fransız Fizyokratlarının kitaplarıyla ve konuşmalarıyla ekonomi öyle moda olmuş ki, herkes söze «Ekonomi politik...» diye başlar olmuş.

Ricardo, İngiltere'de servetin bölüşülmesi üstüne kuramlarını yayarken, İngiliz zenginleri, İngiltere'nin soylu kişileri, bu konuları pek çekici, pek tatlı bulmuşlar. Tıpkı şimdi bizde yüksek sosyete çevrelerinde bile sosyalizm üstüne söyleşildiği gibi...

Ricardo'nun çağdaşlarından Miss Edgeworth, bu durumu bir mektubunda şöyle anlatıyor:

«İktisat ilmi öyle moda oldu ki, kibar hanımefendiler kızlarına mürebbiye tutmadan önce, mürebbiyelere iktisat ilmini öğretip öğretemeyeceklerini soruyorlardı.»

Demek o çağda İngiltere yüksek sosyetesinin bilgiç kızları,

— Ekonomi Politik'te Ricardo'nun değer kuramına göre... diye söze başlayıp, bekâr centilmenlerin gönüllerini çekiyorlarmış.

Şimdi bizim gazetelerde «Sosyalizmi bilen bir mürebbiye aranıyor» diye ilânlar görürsem hiç şaşmam.

Bu işler böyle böyle başlıyor. Başka yerlerde de böyle olmuş...

Evet, evet, tarihimizin tatlı dönemecedir deyiz. İşler iyice ciddileşti...

(«Tanin», 18 Aralık 1961

HER BOYAYA BOYANDI FISTIKİ'YE DAYANDI

Son otuz yılda acaba bizim polislerin elbiseleri kaç biçime girdi, kaç renk değiştirdi? Mavi, havaî mavi, lâciverdî, barutî, dumanî, hakî, hristakî, neftî, çivitî, gri, filizi, beyazi mari, patlıcanî, limonî, kavunî, şeftalî...

«Her boyaya boyandı, fıstıkîye dayandı!» derken, şimdi de Emniyet Genel Müdürü Demir Ahmet diyor ki:

— Polis elbiseleri limon küfü renginde olacak!...

Niçinmiş peki? Niçinini de söylüyor Demir Ahmet:

— **Geçmiş hâdiseler dolayısı ile halkın polise karşı olan allerjisini silmek için renk ve şekilde değişiklik yapmak mecburiyetindeyiz.**

Bu Demir Ahmet var ya, Demir Ahmet... Ölüyü güldürür. Yalnız güldürmez, eskiden ölüye opera bile söyletirdi. Biçimsel de olsa demokrasiden sonra,

Eski çamlar bardak olduğundan,

Çanlara ot tıkandığından,

Boruları ötemez olduğundan, ötse de «dooo!» sesi vermeyip, ancak «sii!» diye inceldiğinden, o eski alaturka operaları yurttaşlara söyletemiyorlar.

«Geçmiş hadiseler dolayısıyla halkın polise duyduğu allerji silinecek!...»miş.

Hani «Alavere dalavere, Kürt Memet nöbete!» derler ya...

Hani bir büyük suçta en sonunda, ya kapıcı, ya odacı sorumlu gösterilir ya...

İşte tıpkı öyle: Halkın polise allerji duymasının nedeni zavallı dar gelirli polislermiş. Hattâ onlar bile değil de, giydikleri elbiselerin rengi. En sonunda sorumluyu buldular, canıyı yakaladılar: aşkolsun, Emniyet Genel Müdürüne...

Polis kimseden emir almadan kendiliğinden mi kötü işler yaptı da, halkta polis allerjisi oldu?... Demek bazı renk elbiseler insanın huyunu değiştiriyor... Doğrudur, azgın boğalar kırmızı gördüler mi kudurur, saldırırlar... Daha geçenlerde İçişleri Bakanı, «Yurttaşı dövmeyin!» diye polislere genelge gönderdi. Polis dayağı, Türkiye'nin geleneksel derdidir. Evet ama, üstlerinin buyruğu olmadan soluk alamayan polisler, yönetmenleri istemese, buyurmasa, niçin yurttaşa kendiliklerinden kötü

davransınlar?

Halkın polis allerjisini silmek için polise limoniküfî elbise giydiren Demir Ahmet(acaba kendisi ne renk elbise giyecek diye çok merak ediyorum.

Beyinleri küfî, bedenleri bukalemunî renkli olanlar yerli yerinde dururlarken, polislere limonîküfî elbise giydirmişsin, şeffaf naylonî elbise giydirmişsin neye yarar?

Polisin, yıllar yılı baskısı altında ezilmiş olan ve Türkiye'yi Türkiye yapan, gerçek sanatçı aydınlardan biri olan Halikarnas Balıkçısı'nın (Cevat Şakir) çok güzel bir uydurması vardır, şöyle anlatır:

— Bigün İzmir'de dağlarda geziniyordum, yolum bir ormana düştü. Bir de ne göreyim dallar arasından, birçok yırtıcı hayvan: kurdu, parsı, ayısı, hepsi, orda değil mi? İnsan olduğumu anlarlarsa beni parçalayacaklar... Hemen aklıma bir çare geldi. Cebimden mendilimi çıkarıp yüzüme örttüm. Yapraklı dallardan da başıma bir külah yapıp geçirdim. Bir koca dal koparıp bacaklarımın arasına aldım. Cigarayı da yanar yanından ağzıma sokup, çocuklar gibi tahta atımın üstünde sıçrıya sıçrıya, «puff pufff!» diye cigaranın dumanını savura savura, o yırtıcı hayvanlar arasından geçip gittim. İnsan olduğumu anlamadılar. Beni hiç görüp bilmedikleri bir hayvan sanıp şaşırıp kaldılar...

Polis limon küfü renkli elbise giyecek de ne olacak? Halk polisi tanımayacak mı? Yoksa yurttaşlar, «Aman ne büyük değişiklik!...» diye polislerin boynuna mı atılacak!

Halktaki polis allerjisini silmek için, onlara başka bir değişiklik salık vereyim:

Önce emir versinler, polisler ağızlarına cigara alıp ormanda kalsınlar, «puuuf, pufff!» diye dumanlar savurarak, amuda kalkmış olarak, elleri üstünde yürüsün ve görev yapsınlar... Belki o zaman halk polisleri tanımaz.

— Aman ne değişiklik!... Zihniyet değişikliği dediğin de işte böyle olur... diye şaşar kalır.

(«Yeni Tanin», 16 Temmuz 1964)

JAPONYA GEZİSİ

Bizim Dışişleri Bakanı, bazı istek ve dileklerde bulunmak için Tokyo'ya geldiğinde, daha uçağın merdiveninden inerken en geniş gülümseyişle yüzünü süslemişti ve gazete fotoğrafçılarının çakan flaşlarına gülücükler dağıtmaktaydı.

Bize göre, bütün Japonlar aynı torna tezgâhından bir model üzerine çıkmışlar gibi birbirlerine benzerler. Onların söylediğine göre, biz de onlara öyle gelirmişiz. Ama bizim, bir Japon'u öbüründen ayırt etmemiz zordur. Bizim Dışişleri Bakanı da, karşılayıcılardan hangisinin Japonya Dışişleri Bakanı Kişi Alişi olduğunu kestirmeye çalıştıysa da, bir terslik oldu, iki kolunu açarak önüne ilk gelen Japon'u kucaklayıp yanaklarından öpmeye başladı. Borç istemeye gelenlerin bütün içtenlik gösterilerini yapıyordu.

— Nasılsınız ekselans? deyince, şaşıran Japon, bu uçağın pilotu olduğunu açıklamak zorunda kaldı.

Dışişleri Bakanı, diplomat zekâsıyla lafı çevirip,

— Affedersiniz, ben sizi uçağın hostesi sandım da birden, onun için sarılıp öptüm... diye espriler yaptıktan sonra ekledi:

— Bizi buraya kadar sağ-salim getirdiğiniz için, müsaade ediniz de, sizi bir daha öpeyim, ne olur... dedi.

Japon pilot da, büyük olgunlukla,

— Peki, olur... dedi.

Bakan, Japon Dışişleri Bakanı Kişi Alişi diye gözüne kestirdiği iki kişinin daha özdenlikle üstüne atıldıktan ve yanıldığını anladıktan sonra, birden dönünce, sol gerisinde beni gördü. Ben de çekik gözlerim, çıkık elmacık kemiklerim, kısa boyum ve sâkin huyumla Japonlara benzediğimden, artık şaşkınlığından mı, deminden beri bozulduğundan mı, yoksa beni gerçekten Kişi Alişi sandığından mıdır, nedir, birden sıkı sıkı boynuma sarılıp öpmeye başladı. Fransızca,

— Nasılsınız ekselans? dedi.

Kendimi kollarından kurtarıp, üstüme atı-

lınca sendelediğimden, ben de ona Türkçe,

— İşte görüyorsunuz halimi, yuvarlanıp gidiyorum... deyince, gözlerini açarak,

— Ne zaman Türkçe öğrendin ekselans? dedi.

— Tam zamanını kestiremem ama, dedim, elli yıldan çok oluyor Türkçe konuşurum, anadilimdir...

— Yaaa... Demek anneniz Türk, babanız Japon, siz de bizden sayılırsınız... dedi.

Türk olduğumu söyleyince, bozuntuya vermemek için,

— Vatandan uzak bir yerde ki Türkün karşılaşması ne sürpriz! Gel! Bir daha kucaklaşalım, Vatanı özledim, Vatan kokuyorsun... dedi.

Ben de otele yerleşince hemen yıkanacağımı söyledim ve yapılacak Boğaz köprüşü için kendisiyle birlikte gelen kurulun üyesi olduğumu fısıldadım.

— Japon makiyajı mı yaptın, nedir... Ne kadar da Japon'a benziyorsun! dedi.

Buraya gelmekten asıl maksadımın, Madam Batter Flay'a kazık atan Amerikan deniz subayından intikam almak olduğunu söyledim.

— Sen önce, bizim kızların Amerikan çavuşlarından intikamını al da hele... dedi.

— Dışişleri Bakanı olarak, sizin böyle konuşmanız, bizim Nato'daki yerimizi sarsmaz mı? dedim.

— Bırak gevezeliği de, şu Kişi Alişi hangisi, onu bulalım... dedi.

Bu sırada, Japonya Dışişleri Bakanı Kişi Alişi, bikaç kişiyle birlikte Çağlayangil'e doğru geldi. Daha önceden tanışık olduklarından büyük bir içtenlikle el sıkıştılar. Çağlayangil, şirin görünmek için diplomatik bir şaka yaptı:

— Yahu ekselans, bu sizin Japonya da çok uzak yerdeymiş...

Esprinin inceliğini anlayamayan Kişi Alişi,

— Nereye göre uzak? Bize çok yakındır... dedi.

Çok gizli tutulan görüşmelere ben de katıldım. Toplantıda, Kişi Alişi, bizim Bakan'a göz kırparak, benim için, bu da kim, gibilerden bir işaret çakınca, bizimkisi,

— Yabancı değil, o da bizdendir... dedi ve arkadan hemen bir diplomatik soru daha patlattı:

— Eee, dostum buralarda havalar nasıl gidiyor?

— Görüyorsunuz, ılımlı ve yumuşak... Y sizde havalar?

— Çok karışık esiyor, bir sağdan, bir so dan... Kuzey rüzgârları bizi korkutuyor Hapşuu... Baksanıza üzerinize afiyet, nev zil de oldum...

— Hıımmm... Anlıyorum... Yoksa sert f tınalardan sallanıyor musunuz?

— Sallanıyoruz ama, sıkı tutunduk, dü meyiz... Bizde ölmek var, düşmek yok...

Görüşmeler bu yolda pek diplomatik gec yordu. Bakan, bu sorulardan esas maksad giremeyince, başka bir diplomatik yol den di:

— Dünyanın durum-vaziyetlerini nasıl g rüyorsun ekselans?

— Nâzik... Hergün bu nezaket artıyor.

— Ben de nezaketi severim ama, doğr su nezaketin bu kadarı da artık züppelik

Konuya girmek fırsatını yakaladığı içi Çağlayangil birden,

— Hazır konu açılmışken, dedi, şu bizi köprü işini konuşsak... Biz, iki kıtayı birle tirmek istiyoruz.

— Ne diyorsunuz? Yoksa Avrupa'yla Am rika'yı mı birleştireceksiniz?

— Hayır, Asya'yla Avrupa'yı...

— Önce iki yakanızı birleştirseniz...

— Tamam... Üstüne bastın ekselans... E de İstanbul'un iki yakasını bir araya getirme için, Boğaz'da köprü yapmak istiyoruz da Bu iş için herşeyimiz var, yalnız bir küçücü şeyimiz eksik: para... Bu parayı da siz ve seniz...

— Nasıl ödeyeceksiniz?

— Haaa, sahi yahu... Alacağımız para b de ödenecek değil mi? Bak, bunu hiç düşü memiştim. Köprüden gelip geçenden pa alır, size öderiz.

— Ya kızıp da geçmezlerse köprünüzden

— Daha iyi... O zaman da köprü eskime Biz, yeni planımıza göre, geçenlerden be geçmeyenlerden on lira alacağız.

— Neden?

— Geçselerdi, bize ne? Biz köprü yapm şız, ister geçsin, ister geçmesinler...

Kişi Alişi, diplomatik bir duraksamada sonra,

— Düşünelim... dedi.

Diplomat sözlüğünde «düşünelim» deme «bu iş yattı» anlamına geldiğinden bizimkisi

— Bize ne salık verirsin ekselans? diye sordu.

Kişi Alişi,

— Allah bir kapıyı kaparsa bir kapıyı açar, dedi, başka, kapılara bakın... Bir de Topkapı'ya, Mevlânakapı'ya, Azapkapı'ya gidin...

İzzet ü ikbal ile ayrıldık.

(«Günaydın», 16 ve 17 Ocak 1969)

MANDA VE İNEK

Beni yeni Amerikan Büyükelçisi Bay Komer'le tanıştıracak olan dostumla, elçilik binasının bahçesine girmiştik. Elçilik binası, kimi Amerikan ve eski Fransız macera filmlerindeki, arap çölünde üç hurma ağacının arasına oturtulmuş yapılara benziyordu. Arkadaşım,

— Bu bina yapılmadan önce, dedi, Amerikan dışişlerinin Türkiye üzerine pek bilgisi yokmuş. Ankara'yı çöl sanıyorlarmış. Amerika'daki mimar da, çöle uygun bir bina projesi çizmiş... derler. Yine derler ki, bu bina, çöle uygun bir bina olduğundan, burda görevli Amerikan memurları, yıllarca, aylıklarından başka ayrıca bir de çöl tazminatı almışlar, ta ki Amerikalılar Ankara'nın çöl olmadığını anlayana kadar... Artık, çöl tazminatı almak için mi binayı böyle yapmışlar, yoksa böyle yaptıkları için mi çöl tazminatı almışlar, orası belli değil...

— İnanmam, dedim, bunlar, solcuların uydurmalarıdır.

Yanına vardığımızda, sayın Komer, bilinen, klasik Amerikan oturumundaydı; yani, koltukta otururkenğ masaya dayadığı ayakları kafasından biriki karış yukarıda bulunuyordu.

Amerika'nın en büyük casusluk örgütü CİA'nın büyük bir görevlisiyle konuşurken, ağzımdan Türkiye'nin bazı sırlarını kaçırırım diye tetikte duruyordum. Bay Komer,

— Biz Amerikalılar prensip sahibiyizdir, dedi.

— Ne gibi? diye sordum.

— Diyelim, 1919 yılında herhangi bir ülkede manda yapmak istedik de, yapamadık. Kararımızdan vazgeçmeyiz, elli yıl bekledikten sonra, orda mandanın biçimini değiştiririz.

— Mandanın biçimi değişince ne olur?

— İnek... Maksat sağmak değil mi, manda olmayınca inek olur.

Manda yapmışlar, inek yada deve yapmışlar, bunlar beni ilgilendirmediğinden başka konuya geçtim:

— Ekselans...

— Efendim.

— Amerika, bizim hükümetin en büyük destekçisi olduğu halde, niçin Boğaz köprüsüne yatırım yapmadınız da, bizim zavallı dışişleri bakanımız Çağlayangil'imizi, köprü parası için taa Japonya'lara kadar yordunuz?

— Sanıldığının tersine Amerikan idaresi yatırımcı değil, kaldırımcıdır. Kaldırımcı ne demek bilir misiniz?

— Bilirim. Cezaevlerinde çok gördüm: Dızdızcı, tırnakçı, geceişçisi, söğüşçü, babacımcı, üçkâğıtçı, kaldırımcı...

— Oooo siz de kültürlüsünüz. Biz üç dolar yatırdık mı, otuz dolar kaldırabilmeliyiz. Köprüye yatırım, kaldırımcılığa uymuyor.

— CİA'den olduğunuz söyleniyor, doğru mu?

— Yoksa siz de solcu musunuz?

— Aman ekselans, adamı güldürmeyin... Bişey daha öğrenebilir miyim? Diyorlar ki Amerika'daki Hürriyet heykeli bile, Amerika'ya yüzünü değil de arkasını dönmüş; Amerikalılara değil, dargın dargın denize bakarmış. Neden acaba?

— Gayet tabiî değil mi? Heykel, Amerikalıların yüzüne baksın diye, heykeltraş Amerika'yı heykelin önüne getiremezdi.

Birden Sayın Komer,

— Siz rüya görüyorsunuz... dedi.

— Evet... dedim, hemen uyandım.

(«Günaydın», 21 Ocak 1969)

ADI BAYRAM OLUNCA

Söze «Bizim zamanımızda...» diye başlayanlara bayılırım.

Bizim zamanımızda bir Bayram vardı, âdembaba koğuşundandı. Bigün bu Bayram, âdembaba koğuşunun penceresinden, cezaevinin bahçesinde volta atan bir arkadaşına bağırıyor:

— Ulan gelsene artık... Vakit tamam... Hadisene be şeyoğluşey!

Kış güneşinin aldatıcı sıcağında birazcık sırtını ısıtmak istediği için, cezaevi avlusunda volta vuran adam, Bayram'ın çağırmalarına boşveriyordu.

Bayram'ın onu neden çağırdığını, neden kendisinin aşağı inemediğini sonradan öğrenmiştim. Yarı çıplak oldukları için adlarına âdembaba denilen ellidört tutuklu bu koğuşta balık istifi yaşıyordu. Bu ellidört âdembabanın yirmibeş pantalonu vardı. Koğuşta çulçaput sarınarak pantalonsuz oturabilirlerdi, ama bahçeye pantalonsuz çıkamazlardı. Onun için bu yirmibeş pantalonu, ellidört âdembaba nöbetleşe giyerek yarımşar saat bahçede dolaşıyorlardı.

Tifüs salgınının olduğu günlerde. Henüz DDT bilinmiyordu ve bit içinde yüzen tutuklular bit yarışıyla kumar oynuyorlardı. Hergün, tifüsten ölmüş üç-dört tutuklunun cesedi sedye içinde bahçeden geçirilip hamama götürülürdü. Bu Bayram adlı tutuklu, her zaman sırıtırdı, hep hayatından memnun görünürdü. Oysa topladığı izmaritleri gazete kâğıdına sararak yaptığı cıgaraları hem kendi içer, hem de satar, çay parasını sağlardı. Ama yine de suratı gülerdi.

Âdembabalar, yemek kazanının önünde, ellerinde paslı konserve tenekeleri, kuyruğa girmişlerdi. O gün Kızılay'ın verdiği yemek nohuttu. Ama, ancak dört beş tenekeden b rine, biriki nohut tanesi düşüyor, aşçı öbürl rine yalnız renkli sıcak nohut suyu koyuyo du. Bayram her zamanki gibi sırıtarak,

— Ağabey, biriki tane de nohut koy! d yince, kızan aşçı, elinden tenekeyi kapıp Ba ram'ın başından aşağı geçirdi.

Ziyan olmasın diye suratından akan sıcc renkli suyu yalanan Bayram, o durumda b le sırıtıyordu.

Neden bilmem, bigün cezaevinin ağa Bayram'ı dövdü iyice. Bayram ağlayaca yerde, yine gülüyordu.

Dayanamadım, sordum ona:

— Sen neden hep öyle gülüyorsun Ba ram? Döverler, gülersin. Söverler, gülersi Neden?

— Başka ne yapayım ağabey, dedi, adın ramazan koymamışlar ki, Bayram koymu lar... Bayram'sın, metazori güleceksin... Adı bikere bayrama çıkmış. Benim gibi bir ad mın adı Bayram olunca gülmez de ne ha eder!...

Bahçede dolaştığım bigün, yalınayak i âdembaba sedyeyle tifüsten ölmüş birinin ce sedini taşıyordu. Bunlardan biri, Bayram' pantalonu getirmesi için koğuşun pencere sinden çağırdığı âdembabaydı. Yaklaştı sedyeye, baktım: Kirli bir çulun altında Bayram'ın kansız yüzü görünüyor, bir sırıt suratında donup kalmış, hâlâ gülüyor...

Bugün bayram... Bugünün adını bayra koymuşlar bikez, hepimiz güleceğiz, başka n yapabiliriz?

Bayramınızı saygı ve sevgiyle kutlar, hep nize mutluluklar dilerim...

(«Günaydın», 21 Aralık 196

ÖKSÜZ MEMET'İN BAYRAM MEKTUBU

Memet daha yedi yaşındayken, babası Koca Bekir, ardından da anası öldü. Köyde Memetler çok olduğundan, onu, Koca Bekir'in Öksüz Memet'i, diye öbür Memet'lerden ayırdederlerdi.

Koca Bekir'in ölümünden üç yıl sonra kö yün muhtarı Hıdır Çavuş, babası Koca Be kir'den kalmış tarlayı Öksüz Memet'in elin

den aldı. Nasıl mı aldı? O tarla aslında muhtar Hıdır Çavuş'unmuş da, acıdığından Koca Bekir'e vermişmiş de...

Köyün ilerigelenlerinden Durmuş Ağa da, Öksüz Memet'in on koyununu aldı elinden... Koyunlar Durmuş Ağa'nınmış da otarsın, çobanlık etsin diye Koca Bekir'e vermişmiş de, tanıkları da varmışmış da...

İmam Al'efendi de iki öküze sahip çıktı. İmam olduğundan Allahtan korkarmış da yetim - öksüz hakkı yemezmiş de, gelgelelim Koca Bekir'in kendisine borcu varmışmış da... Gitti öküzler.

Bir ineği kalmıştı kalakala... Onu da, köyün bakkalı Bodur Hüsiin çekip aldı. Babasından alacağı daha çokmuş ama, Öksüz Memet'e acıdığından, ineği alıp geri kalan alacağını da helâl etti...

Köyün korucusu Seyit dayı, ötekilerden geri kalacak değil ya... O da samanlıkla ambarın, ambardaki tahılın neyin üstüne oturdu.

Ana yok, baba yok, tarla yok, torba yok, çift yok, çubuk yok... Öksüz Memet, kızkardeşi ve ninesiyle baba evinde dımdızlak kalakaldı. Bıraksalar kalacak, çobanlık, ırgatlık edip kardeşini, ninesini geçindirecek ya, kim bırakır? Köyün ipsiz takımından Tebelleş İpraam'la üç arkadaşı, kızkardeşini kaçırıp dağa kaldırdılar. Yine de iyi, evi var, ninesi var... Köyün nalbandı, berberi, dişçisi, marangozu, yani herbişeyi olan İsninesiyle imam nikâhı kıydırıp eve yerleşmedi mi... Böylece ev de gitti elden, Öksüz Memet'i attılar kapı dışarı...

Onsekiz yaşına gelmiş olan Memet de Pelvan İdris'in kızına abayı yakmasa, başını alıp gidecekti köyden. Ama kız da, Öksüz Memet'e gönül vermişti. Öksüz Memet o yüzden köyden gidemiyordu. Kızı babasından istetecek kimsesi olmadığından, «Öksüz oğlan, göbeğini kendi keser» hesabı, gidip Pelvan İdris'den kızını istedi. Vaaay, bir çıbıl oğlan nasıl olur da Pelvan İdris gibi köy ilerigeleninin kızını istermiş, hele şu rezile bak... Köyün zorlu takımı bir olup, Öksüz Memet'e öyle bir sopa çektiler ki, Memet'in ilertutar yanı kalmadı. Bir daha da Öksüz Memet'i köyde gören olmadı.

Gel zaman git zaman, günlerden bir bayram günü, köyün ilerigelenleri bayramlaşmak için köy kahvesinde toplanmışlarken, kasabadan dönen korucu Seyid Dayı,

— Ağalar, İstanbul'dan mektup var, kasaba postanesinden aldım, geldim... dedi.

— Kimdenmiş, kimdenmiş?... Hele oku imam...

İmam Al'efendi gözlüğünü taktı, adresi okudu:

— Vaay... Yahu bizim Öksüz Memet'ten...

— Aşgossun oğlana... Bak, gene bizi unutmamış canım...

Mektup okundu. Öksüz Memet, iş bulup İstanbul'a yerleştiğini, durumunun iyi olduğunu anlatıyor mektubunda, sonra töreye uyarak selâmlara geçiyordu. İmam Al'efendi mektupdaki selâmları okumaya başladı:

— «Bakkal Bodur Hüsiin efendinin ve hanesi halkının ve de ailesinin...»

Bodur Hüsiin bıyıklarını sıvazlayarak,

— Eksik olmasın, dedi, bizi gönülden çıkarmamış...

— «Durmuş Ağa'nın ve oğullarının ve de gelinlerinin ve de kızlarının...»

— Allah razı olsun, bizi de unutmamış... İyi oğlandı Öksüz...

— «İmam Al'efendinin ve akrabalarının ve de yakınlarının ve hanesi efradının... Mıhtar Hıdır Çavuş'un ve de hanesi tarafının ve çoluk çocuklarının...»

— İnsan evlâdı canım... Bizi de sayıp...

— «Nalbant İsmiyl Ağa'nın ve tüm akraba ve teallukatının...»

— Demek bizi de unutmamış... Pirovo!

— «Pelvan İdris Ağa'nın ve hanesi halkının ve ailesinin ve kızları ve oğullarının...»

— Allah razı olsun...

— «Tebelleş İpraaam'ın... Ve de anasının ve de kardaşlarının...»

Öksüz Memet, mektubunda köyde kimler varsa, hiçbirini unutmadan sayıp döküyor, mektubunun sonunu da şöyle bağlıyordu:

— «Ve gerek bu mektubu okuyan ve gerek dinleyen ağaların ve efendilerin tümünün, analarını, avratlarını, kızlarını, kısraklarını, yedi gelmiş geçmişlerini, eşiktekilerini beşiktekilerini, torunlarının torbalarının ben...»

İmam Al'efendi, gözlüğünü çıkarıp, mektubu masaya bıraktı.

*

Okurlarımın bayramlarını kutlarım.

(«Günaydın», 27 Şubat 1969)

«ZAT» HASTALIĞI VE TEDAVİSİ

«Zat» hastalığı, üç değişik biçimde görünmektedir: «Zatürriye, Zatülcenp ve «Zatıâlî»... Konumuz olan Zatıâlî hastalığı, zengin hastalığı, zengin hastalığı denilen hastalıklardandır. Dünyanın her yerinde genellikle yoksullar hastalığa yakalanırken, «Zatıâlî» hastalığı, daha çok zenginlerde görülür. «Zatıâlî» hastalığı ancak «Bendeniz» olan ortamda artar, yani, bir insanın «Zatıâlî» hastalığına yakalanması için, çevresindekilerin daha önce «Bendeniz» hastalığına tutulmaları gerekir. «Bendeniz» olmayan yerlerde «Zatıâlî» hastalığı da görülmez.

Her iki hastalık da yalnız «Şark memleketlerinde» üreyen bir mikroptan meydana gelir. Bu hastalık ülkemizde dünya rekoru düzeyindedir.

Gerçekte «Bendeniz» ve «Zatıâlî» denilen hastalıkların her ikisinin de mikrobu aynıdır. Bu mikrop zengin ve güçlü birinin kanına girerse «Zatıâlî», yoksul ve güçsüz birinin kanına girerse «Bendeniz» hastalığı başlar.

Bu mikrop daha çok bir insanın kafa bölgesinde yerleşip üreyerek beyin hücrelerini yer. Mikrop yuvarlak bir yarı daire biçiminde olup, zenginlerin kanına ve beynine yerleşince dışbükey, yani geri kasılmış, yoksulların beynindeyse içbükey, yani öne eğik bir biçim alır.

Çok zaman «Bendeniz» ve «Zatıâlî» hastalıkları aynı kişide bulunur. Örneğin bu hastalar kendilerinden yoksul ve güçsüzler karşısında «Zatıâlî» hastalığına tutulurken, kendilerinden zengin ve güçlüler karşısında birden «Bendeniz» hastalığına yakalanırlar.

HASTALIĞIN BELİRTİLERİ

Zatıâlî hastalığının ilk belirtileri burunda görülür. Burun yavaş yavaş büyür. Hastalığın had safhasında burun o kadar büyür ki, hastanın resmi çekilirken burnu fotoğraf kartına sığmaz olur ve sonunda hasta tüm burun olur çıkar. Bu döneminde hastaya artık «Zatıâlî» değil «Zatıdevletleri» denilir. Allah kimsenin başına vermesin, çok antipatik bir ekselans hastalığıdır.

Burun büyümesinden başka hastada bir kasılma, bir gerilme, göğsünü ve göbeğini ileri fırlatma ve kellesini geriye atma halleri görülür. Tatanoz olmuştan beter kasım kasım kalır. Konuşurken karşısındakine değil, duvarlara ve tavana bakar; açık havadaysa ağaçların tepelerine, bulutlara bakar, ama baktığı şeyi görmez. Çünkü zihni sürekli olarak «Hiçbişeyle» meşguldür. Görüş bozukluğu da olur, hasta deveyi pire görmeye başlar. Daha çok gezinerek konuşur ve her cümlesinin sonunda nokta yerine ve satır başlarında da «Do majör» üzerinden öksürerek gıcık temizleyip dikkati çeker. Konuşurken iki elinin başparmaklarını, yeleğinin kol ağızlarına geçirir. Yeleği yoksa, iki elini pantolon ceplerine sokup, sanki yalnız onda varmış gibi bir yerlerini karıştırırken, reklâm olsun diye de bozuk paralarını şangırdatır. O da olmazsa, çok ciddî memleket sorunları konuşulurken ya parmaklarını birbirine geçirip, durmadan başparmaklarını birbirinin çevresinde döndürür yada ıslık çalarak zincir sallar. Zincir sallamaktan yada pantolon cebi karıştırmaktan yorulunca ellerini kıçının üstüne bağlar.

«Bendeniz» hastalığı ise, hastada kulakların düşmesiyle belli olur. Hastanın belkemiği, Hacivatınki gibi eklemli olduğundan durmadan eğilir, bükülür, ezilir. Hastalık ilerledikçe belkemiği büsbütün eridiğinden «bendeniz»ler ayakta dik, yani adam gibi duramazlar. Konuşurken hastanın bakışları ayakkabısının burnundan hiç ayrılmaz.

TEDAVİSİ

Hastalığın tedavisi hemen hemen olanaksızdır, onun için yakalanmamaya çalışmalıdır. Zamanla durmadan artan hastalık öldürücü değilse de, insanı insanlıktan çıkarır. Tedavi için bitek yol vardır: «Zatıâlî»liler kasıldıkça, «Bendeniz»liler büzüldükçe, onlara gayet sert «...tir!» çekerek şok tedavisi yapmalıdır. Hasta yine de iyi olmazsa, kendi haline bırakıp ölüme terketmeli ve böyleleri, özellikle, «Zatıâlî» hastaları ölünce, gazetelere «Yeri doldurulmaz kayıp!» diye yazmalıdır.

(«Günaydın», 16 Mart 1969)

SEÇİM DUASI

«Ve hâza dua-i seçimiyye»

— Ey cemaat! Ne şehit olup ne gazi, pisi pisine giden Niyazi yüzü suyu hürmetine, canab-ı Marsuvan, bizi bu seçimlerde muzaffer eyliye! Ve dahi adaylarımız arşın arşın bez va'deyledikçe sıkışmış her vatandaşı Cafer eyliye! Ve dahi bize oy verenlerin karada tuttuğu taşı altın, denizde tuttuğu hamsiyi lüfer eyliye! Beni terfi-i rütbeyle müşîr ve öteki paşayı da tenzil-i rütbeyle nefer eyliye! Ve dahi Yetepe'den, Cehape'den, Cekamepe'den, Mehepe'den, Mesepe'den ve Mepe'den ve dağdan ve tepeden, cümle vatandaşları partimize transfer eyliye! Ve dahi yarânımız Kıbrıs adasına, zor gelirse, yazlık için Büyükada'ya sefer eyliye!

— Amiiin!...

— Cümle yaran-ü ihvanımızı marş marş ile koltuğa seferber eyliye! Ve cümle koltukları bizlere müyesser eyliye! Ve hasımlarımızı yerle bir, zîr-ü zeber eyliye! Ve anları fülûs-u ahmere muhtaç, tiğ-ü teber eyliye! Ve anları dargelirli seçmenden daha da beter eyliye!

— Amiiin!...

— Mevcut cümle palavraları adaylarımıza asân eyliye ve bize rey vermeleri için dağları taşları, kuşları, balıkları insan eyliye! Nurcularımızın bitpazarına nur, hasımlarımıza atmak için bizlere bol çamur, halkın kanburu üstüne kanbur, su taşımak için millete kalbur, ehl-i kubûr için yağmur ve milli milyonerlerimize huzur ihsan eyliye! Ağustosumuzu eylûl şubatımızı nisan eyliye!

— Amiiin!...

— İsmet Paşanın nutkunu bedsedâ, benimkiniyse hoşsedâ eyliye! Senatör adaylarımız nutuk atarlarken «Vatan, millet!» deyu derun-u ciğerden bol bol nidâ eyliye! Artık yeter, sıra bizde, iktidar koltuğa elvedâ eyliye! Yarânımız bankalardan boool bol krediler alup, canı isterse borcunu edâ eyliye, istemezse etmiye! Birlik ve beraberlik için cümle vatandaşlar partimize girip ihtidâ eyliye!

— Amiiin!...

— Azalarımız memleketin cümle koltuklarını istirdad ve millet her ne dersek inkiyad ve müstakbel iktidarımız imtidat ve muhterem halkımız her zortzurtumuza huuu demeyi itiyad eyliye! Bize çatanların kalbini fesad, zihinlerini ifsad eyliye! Dilleri incimad eyliye! Adaylarımız kürsülerde eski Depe günlerini hayr ile ihya ve yad eyliye! Ve dahi muhterem vatandaşlarımıza bol keseden atıp va'deyliye! Hak yoluna, hık yoluna gidenlerin ruhlarını şad eyliye! Kalplerini nurculuk nuru ile irşad eyliye! Hatiplerimiz kürsülerden «Yaşasın vatan!» deyu inşad eyliye! Cenab-ı hazret-i İktidar, bana dana diyenleri tez zamanda berbad eyliye! Ve dahi bizleri âbâd eyliye!

— Amiiin!...

— Yerlerini aldığımız ve ol yerleri bir dahi kendulerine vermiyeceğimiz seleflerimizi tez zamanda zindanlardan azât eyliye! Hasımlarımızın mallarını mezad eyliye ve bizim mallarımızı müzdad eyliye! Ve dahi Amerika mı olur, Almanya mı olur, İspanya mı olur, pandispanya mı olur, patangonya mı olur, begonya mı olur, her nerden olursa olur bize mangır verip imdâd eyliye! Ve ol imdadı aldık mı, hasımlarımız elimizden dad-ü feryad eyliye!

— Amiiin!...

— Millet, inşallah bizleri tasvip eyliye! Ve dahi Depe'ye bizi naip eyliye! Ve cümle ipsizlere ip, dipsizlere dip ve bizlere ankarip, Ya Habip, koltuk nasîp eyliye!

— Amiiin!...

(«Yeni Tanin», 28 Mayıs 1964)

YÜRÜYECEK

Gitgide ağırlaşan şu basın havasının basıncından bikaç günlüğüne kurtulayım diye Kırkpınar güreşlerini seyretmek için Edirne'ye geldim.

Edirne'de, yıllardır görüşemediğimiz eski bir hapishane arkadaşımı görmez miyim: Bizim Ragıp Usta'yı... Hey gidi koca Ragıp Usta, hey... Sarılıp öpüştük.

Siz, Ragıp Usta'yı bilmezsiniz, nerden bileceksiniz... Oysa bilmeniz gerekli, çok gerekli...

Anlatsam, tanıtsam, bileceksiniz kim olduğunu... Hani 27 Mayıs'tan sonra, o zamana kadar pek çoğunun hatırına bile gelmeyen bir «Sosyal Adalet» kavramı çıktı ya ortaya... Hani «toplumculuk» deyimi çıktı ya birden... Hani bir «toprak reformu» terimi, «grev hakkı»...

Kimi akılsızlar bütün bu kavramlar, deyimler 27 Mayıs'tan sonra pırt diye çıkıverdi sanıyorlar, pırt diye pırtlayıvermiş. Dahası, beş-on yazı yazdılar diye, Türkiye'ye toplumculuğu kendilerinin getirdiklerini sananlar bile var. Oysa hiçbir toplumsal kavram pırt diye pırtlamaz, part diye de yayılmaz. Daha öncenin yüklü birikimi gerekir.

İşte Ragıp Usta, o birikimi sağlayan binlerceden biri... Yaşamının elli yılını Türk toplumculuğuna yatırmış bir işçidir. Özel girişimci sermayesini kazanca yatırıyor, Ragıp Usta da yaşamını toplumculuğa yatırdı.

Birçok, birçok Ragıp Ustalar, hayatlarını koydular ortaya; hangisinden haberimiz var? Onlar Türk toplumculuğunun «Meçhul Asker»leridir. O «Meçhul asker»ler, hayatlarını, hayatlarının en güzel günlerini toplumculuğa yatırdılar da, bugünlere geldik.

Bugün işçiler sendika kurabiliyorlarsa, emekçiler örgütlenebiliyorsa, kooperatiflerle işçiler ev sahibi olabiliyorsa, sosyal sigortalar, sigorta hastaneleri varsa, bütün bunlar nasıl olabilmiştir? Hain damgaları vurulmuş birçok Ragıp Ustalar hapislerde yatarak, sürgünlerde sürünerek, kahrolarak, ölerek... «Meçhul Asker» Ragıp Ustalar, kendilerine «Hain» damgasını vuranlara, gerçek yurtsever olduklarını, tarih önünde ispat ettiler. Onlar, yurtseverliklerine öylesine inanmışlardı ki, bir zamanlar kendilerine hain damgası vurulmasından, sabıkalanmaktan yılmadılar.

Birçok işverenden, işveren mümessili avukatlardan, profesörlerden duydum; özel girişimcilerden yana yazarlar da bunu yazıyorlar: «Toplu sözleşmeye oturunca işçilerin kendilerini ne denli iyi yetişdirdiklerini, ne çok şey bildiklerini görerek şaşıyoruz; onlarla konuşmak çok zor...»

Niçin işçiler çok şey biliyorlar da patronlar bilmiyorlar? Oysa Avrupalı patron ne çok şey biliyor... Nedeni şudur: Avrupalı burjuva, sınıfının kavgasını yaparak, hapse girer ölerek haklarını elde etmiş, bilinçli burju olmuştur. Bizim burjuvaysa ya kapıkulud yani devlet kapısı beslemesi, devletin «el bek gülbebek» yetiştirmesi yada dışa ba işbirlikçi, yabancı sermayenin aracıdır. Oy işçilerimiz, her ne hak almışlarsa söke sö almışlardır. («Yeterlidir, tam bir mücade dir,» demek istemiyorum).

Ragıp Usta'yı azçok tanıdınız sanırım. B gün yetmişini epiy aşkın. Saçları daha yi yıl önce bembeyazdı. Türk toplumculuğun canlı tarihidir, ondan her zaman bişeyler renmişimdir.

1916'da Türkiye Sosyalist Partisi'nin Ed ne İl sekreteriymiş. Oturduğumuz kahve bahçesinden elini uzatıp gösteriyor:

— İşte şurası partimizin il merkezi bir sıydı...

Eski arkadaşlarını anıyor: Hepsi ölmüş Anlatıyor:

— O zamanlar bir Levazım binbaşısı G lip Bey vardı. Ondan biz çok şeyler öğre dik. Fransızca kitaplardan çevirir, bize d verirdi. Bize Fransızca gazeteler okur olayları yorumlar, açıklardı. Edirne'de bize yol gösteren odur...

— Şimdi nerde Galip Bey acaba? diye s ruyorum.

— Birinci Dünya Savaşı'nda şehit düştü

Gözleri buğulanıyor. Bana belli etmem için de gülümseyip çenemi okşuyor.

Ragıp Usta'nın «Romatizma»sı var, Ra Usta'nın «Kalbi» var, Ragıp Usta'nın «Şe ri» var, Ragıp Usta'nın neşesi var, umu var, Ragıp Usta'nın yalnız bişeyi yok: Pa sı... Ama parasızlıktan yüksündüğü, alınd yakındığı yok... 335 lira aylıkla işçilik emekli olmuş. Elli yıllık bir yaşam yatırımı maddî sonucu: 335 Türk lirası... Ama bu ben söylüyorum, onun bişey söylediği y Elli yıl önce öğretmenlik etiği Edirne Sa Okulu'na bakıp,

— Aslan gibiyim daha... diye alaylı gü yor.

Türkiye'nin bugün ulaştığı aşamadan ö lesine umutlu, sevinçli ki, delikanlı gözleri ışıklarıyla gülerek,

— Artık yürür!... diyor.

Elbet, elbet yürüyecek Ragıp Usta...

(«Yeni Tanin», 16 Haziran 196

BERBER DÜKKANINDAKİ YALDIZLI NAL

Türkiye'miz hangi çağda? Gözlemlerimize dayanarak anlayabiliriz bunu:

Son model gıcır gıcır lüks arabanın direksiyonu üstünde mavi gözboncuğu, bir küçücük kutu içinde kutsal kitap. Modern bir dev yapının üstünde «ya Hafız» yada «ya Malik» levhası. Nurtopu yavrunun omuzunda «Maşallah». On tonluk kamyonun sırtında «Selâmet» duası, direksiyonda eski çocuk patiği teki. Modern bir mağazanın kapısının kasa çerçevesinde «karınca duası» asılı. Çelik kasanın içinde uğur için bir baş sarmısak. Aydın çevre ailelerinde hemen her gece ruh çağırma seansları. Ticarethanelerin en görünür yerinde uğur için asılmış boynuz, hem de yaldızlı. «Mesut aile yuvası»nı korumak için, kocasına üfürüklenmiş eşşek dili yediren kadın. «Muhabbet tılsımı» olarak âşıkların kuyuya attıkları iğneli sabun. Bir sarhoş serseri mezarının mübarek «Helvacı Baba» türbesi oluşu. Futbolcuların maçı kazanmak için Eyüpsultan türbesi ziyareti. Kısır kadınların gebe kalmak için Bursa'daki bir minarede donlarını çıkarıp aşağı atmaları. Her tümseğe evliya mezarı diye çalılara bağlanan kadın iç çamaşırlarından çul çaput prçaları. Belediyeler eliyle açık arttırmayla yıllığı kiraya verilen uydurma yatırlar. Daha da neler neler, saymakla bitmez.

Burası, 1964 Türkiyesi...

*

Ragıp Usta'yla Edirne'de bir berber dükkânına girdik, traş olacağız. Süslü, güzel bir dükkân.

Duvardaki aynanın üstüne, yukarıya kocaman bir nal asmışlar. Nalın üstünü, çukulata yaldızıyla da süslemişler.

Ragıp Usta dükkna girince şöyle bir nala baktı,

— Yahu, biz yanlış gelmişiz... dedi.

Büyük kent görmemiş köylüler, örneğin eczaneye gidip de helva isterler ya... Külhani berber de bizi onlardan sanıp,

— Ne o hemşerim, leblebi mi alacaktın!... diye bizimle gülerek alay etti.

Ragıp Usta, gayet ciddî,

— Eviâdım, dedi, biz traş olacaktık da, yanlışlıkla berber dükkânı sanıp buraya girmişiz...

Berber koltuğu çekip,

— Buyurun, burası berber dükkını... dedi.

Ragıp Usta,

— Bu yaştan sonra sen de beni mi kandıracaksın, dedi, biz berber diye yanlışlıkla nalbant dükkânına girmişiz. Baksana, reklâmı olsun diye, nalı da yaldızlayıp en güzel yere asmışsınız...

Berber bozuk bir sırıtışla,

— Uğur diye astık, oturun da tıraş edelim... dedi.

Ragıp Usta,

— Biz nallanmayacağız... dedi.

Berber yine,

— Uğurdur, dedi.

Ragıp Usta,

— O nal uğur getirse, sahibi eşeğe hayırı dokunurdu, dedi, eşeğe hayrı olmayan nal sana ne uğur getirir...

Dükkndan çıktık.

(«Yeni Tanin», 17 Haziran 1964)

ORTADAN YÜRRÜÜÜ!

Biri adımı sesleniyor. Tanıdık biri ama, kim olduğunu çıkaramadım. El sıkıştık.

— Ortaköy'den geliyorum, dedi, doktora gitmiştim de...

— Hasta mısınız?

— Ortakulak iltihabı varmış...

— Geçmiş olsun...

Yol üstündeki bir çayevine girmemizi önerdi. Tanışıklığımızın derecesini belirleyemediğim için kabul ettim.

Garsona,

— Bize iki kahve... dedi.

— Kahveniz nasıl olsun?

— Benimki orta şekerli...

Çok canı sıkılıyormuş.

— Neden sıkılıyorsunuz? dedim.

— Benim ortanca oğlan tarihten çaktı da... Öğretmeni «Biz nerden geliyoruz?» diye sormuş, benim ortanca da şaşırmış, «Orta Asya'dan geliyoruz» diyememiş.

— Kaçıncı sınıftaydı?

— Ortaokula gidiyor, ortanın ikisinde... Öbür derslerden de hep orta almıştı ama, imtihan sonunda ortalamayı tutturamamış.

— Üzülmeyin... Bu yıl daha çok çalışır.

— Büyük oğlan da inadına tarihe' düşkün, şimdi evden çıkarken baktım, ortaçağ tarihi okuyor.

Yanıtlarından kim olduğunu çıkarayım diye ben sormaya başladım:

— Şimdi nerde oturuyorsunuz?

— Ortakçılar'da. Buyursanıza bigün. Eyüp'ten Ortakçılar'a çıkın, doğru ortadan yürüyün... Orta yerde bir ahşap ev göreceksiniz, üç katlı. Biz ortakatında oturuyoruz. Harap bir ev... Onun da orta direği iyice bel vermiş, tamir ister...

— İşler nasıl?

— Birisiyle ortağız. Ama bizde ortaklaşa iş yürümüyor. Ortağım iyi bir adam. Belki tanırsınız. Ortaçoğlu derler... Orta Anadolu'dan, orta halli bir adam... Orta yaşlı, orta boylu...

— İşleriniz nasıl?

— Eh, orta karar... Ne iyi, ne kötü, ikisi ortası... Ortalama ayda bin, binbeşyüz kazanıyoruz çok şükür. Fakat beyim, bu ortalığın hali ne olacak böyle?

— Ne gibi?

— Yani siyasi durum... Ortalık gittikçe rışıyor. Canım efendim, bunun bir orta y bulunamaz mı? Orta tabakanın hali iyice rişanlık. Böyle giderse orta sınıf mahvolac Efendim, zart zurtla memleket idare edilm burası yeniçeri ortası değil...

— Yani şimdi siz...

— Yoo, ben kimseye bişey demiyor ortaya bir laf ediyorum...

Müsaade istedim.

— Ben de, şimdi Çiçek Pazarı'na gide ğim de, bizim bahçe için beş-on fide ori ca çiçeği alacağım.

Ayrılırken,

— Bizim, dedi, en büyük eksiğimiz bi ortalistlerin bulunmaması.

— Nelerin?

— Ortalistlerin... Memleket ancak Or lizmle kalkınabilir. Üniversitelerde orta okutmalı, ortaloglar yetiştirmeli...

— Haklısınız... dedim.

— El sıkıştık.

— Allasmarladık...

Arkamdan seslendi:

— Aman ortadan gidin. Ne arkada kal sıl, ne önden git, asıl... Ortadan, hep or dan!...

(«Yeni Tanin», 11 Ekim 19

«BAŞARIMI KARIMA BORÇLUYUM»

İnsanoğlunun güzel enayilik dönemleri vardır. Hepimiz, hiç değilse çoğumuz, bu güzel enayilik dönemini geçirmişizdir. Örneğin, bir babalık enayiliği vardır, ne güzel şeydir. Baba enayiliği, çocuğunu çok akıllı, çok zeki görme biçimindedir. Bir baba, bikez bu enayiliğe düştü mü, artık çocuğunun her yaptığı şey ona olağanüstü görünür. Anlatır da anlatır:

— Ah görmeyin... Akşam eve gelmiyor muyum, hemen koşar terliklerimi getirir. Daha yedi yaşında, nasıl da akıl ediyor...

— Benim oğlan da öyle bir öksürüyor ki, anlatamam... Her çocuk öksürür ama, bizimkisi bir başka canım...

Güzel enayiliklerden biri de, kocalık enayiliğidir, Ah, ne tatlı bir enayiliktir... Bü enayiliklerde olduğu gibi, kocalık enayiliği insanın, içinden geçirdiklerini karşısında de var sanıp, özlemlerini dile getirmesi, ni kendi kendini kandırmasıdır. Erkekle kocalık enayiliği, daha çok, başarılarında rısının büyük payı olduğu biçiminde beli

Geçen gün gazetelerden birinde okudu Kendi dalında başarılar kazanmış bir erk kendisiyle konuşan gazeteciye «Bütün ba rılarımı karıma borçluyum» demiş. Belki dediği doğrudur, niçin olmasın? Kaçta k olasılıkladır bilmiyorum ama, bir insana yı rım çarpmasından daha az bir ihtimalle yangodan büyük ikramiye de çarpabilir. A ne zaman bir koca, «Başarılarımı karı

borçluyum» dese, ben bu sözden o kocanın içinden geçirdiklerini, olmasını dilediği gizli özlemimi anlarım.

Bir arkadaşım avukatlıkta büyük ün ve para kazanmıştı. Bir toplantıda onun başarılarını övüyorlardı. O, güzelim kocalık enayiliği içinde. «Başarılarımı karıma borçluyum» dedi. Oysa karısı, öyle bir kadındı ki, bir kocanın elinden kurtulabilmesi için gönüllü uzay yolculuğuna çıkması gerekirdi. O toplantıdan birlikte çıktığımız avukat arkadaşa,

— Başarılarını niçin karına borçlusun? diye sordum.

İlkin şaşalayıp şöyle bir duraksadı, sonra bir gerekçe bulması gerektiği için,

— Öyle söyleme yahu, dedi, karım öyle bir kuru fasulye pişirir ki...

Bu erkek milletinin kaç yaşında olursa olsun, hiç büyümeyen çocuksu bir yanı vardır. Sevilen kadının önünde bu çocuksuluk büsbütün ortaya çıkar. Hele o sert görünüşlü askerlerde, komutanlarda, hele hele başarılardan başarılara koşanlarında... Örneğin şu zavallı Napolyon'un yaşamına bir baksanıza; nedir zavallının kadınlardan çektiği!...

Erkeğin başarıları, ünü arttıkça, «Başarılarımı karıma borçluyum» yalanı da artar. Gerçek, bunun tam tersidir genellikle. Ama koca, daha da üsteleyerek kendini kandırır: «Başarılarımı karıma borçluyum!» Çünkü, o hiç büyümeyen çocuk, içinden böyle olmasını istemekte ve karısını uyarmaya çalışmaktadır.

Bu tatlı, bu güzel kocalık enayiliği, belki de erkek yaşamının altın çağı olan ana-oğul günlerinden kalma, anaya olan gizli özlemin başka bir biçime dönüşmüşüdür.

Evli erkeklerin hemen hepsi başarılarını karılarına borçludur, anladık. Ya bekâr erkekler? Onlar bile başarılarını karılarına, yani evlenmedikleri karılarına borçludurlar, çünkü evlenmiş olsalardı, başarılarını kazanamayacaklardı.

(«Günaydın», 27 Aralık 1968)

ZÜBÜK'TEN MEKTUP VAR

I

Birader-i canberaberim, sevgili bacanağım efendim.

Evvelden suret-i mahsusada selâm ve hürmetlerimi arz ile, hatırı şeriflerinizi süal ederek, sıhhat ve âfiyette dâim ve yüksek makamımızda kaaim olmanızı nizay eylerim.

Eğer ki bu canipten sorup süal edecek olursanız, hamdolsun cümlemiz sıhhatte olduğumuz gibi, memleketimizin kalkınması ve yükselmesi için canla başla çalışmaktayızdır. Bu meyanda, evvelallahın izni keremi ve sonra siz kıymetli bacanağımın sâyesinde, ikmal etmiş bulunduğumuz otel inşaatımıza bir yolunu bulup iki kat daha ilâve etmiş bulunduğumuz gibi, kapısına da sâyenizde «Modern Hotel Turistik Palas» levhasını asmış bulunuyoruz.

Mektubunuzda yazdığınız partimizin genel başkanlığı meselesine gelince, hakikat bu başkanlık meselesi gayetle zor ve içinden çıkılmaz ve müşkül bir meseledir ve de iki ucuyla bir de ortası pislik bir değnektir ki, neresinden tutulsa mundarlığa bulaşmamanın mümkünü yoktur.

Candan aziz bacanağım kardeşim efendim, bu hususta bura teşkilâtının fikrini soruyorsunuz. Biz, burdaki bir kısım hamiyetli ve gayetle vatanperver arkadaşlarımızla müzakere ve istişareden sonra, tamamen Merkez'in fikrine iştirak etmekteyizdir. Evet, aynı hakikat ve aynı isabet olarak buyurduğunuz gibi, bizim başımıza bir paşa bulup geçirmeniz lâzımdır. Ve hattâ partimizin bura teşkilâtı kurucularından ve tanınmış zürra'larımızdan ve nalburiye mağazası sahibi ve çiftlikât sahibi ve iş hanı sahibi ve Kapan'da kabzımal ticarethaneleri sahibi ve buranın eşrafından olup memleketimizin muteber tüccarlarından ve gazino sahibi ve içkili Şen Saz Salonu sahibi Hacı Osman Efendi dedi ki, «Ben tarihe meraklıyımdır» dedi, «Çok tarih kitabı okumuşumdur» dedi, «Biz daima başımızda bir pa-

şa görmek isteriz» dedi, «Biz paşasız yapamayız» dedi, «Biz paşaya alışmışızdır» dedi. «Tarihimizde ne zaman ki başımıza gayri paşa bir sivil getirmişsek, mutlak onun da başına bir iş getirmişizdir» dedi, «ondan ötürü ne yapıp edip bu sefer de başımıza bir paşa bulmalıyız» dedi, «Ve çünkü, minarelerdeki yıldırıma karşı siper-i saika neyse, bir partinin başında da paşa odur» dedi.

Hacı Osman Efendi'nin fevkalâde alkışlanan bu sözlerinden sonra buranın ileri gelen Nurcu ve Atatürkçülerinden Orhan Bey,

— Ölülerimiz için iki dakika saygı duruşu teklif ediyorum! dedi.

İki dakika sükûtumuzdan sonra, kongremizde bulunan vazifeli komiser,

— Saygıya durduğumuz büyüklerimiz kimmiş? diye sordu.

Orhan Bey,

— Kayınvaldem merhum bir, dedi, pisi pisine giden Niyazi iki... dedi ve daha da saydı.

Komiser bunları zapta geçirdi.

Bundan sonra Merkez'in gönderdiği paşa listesi tedkik edildi. Biz, bura teşkilâtı olaraktan, başımıza paşa getirilmesi fikrinde Merkez'le mutabık isek de, liste halinde gönderilen paşa isimlerinin hiç birini gözümüz tutmadı. Eski zaman olaydı, mesela Sultan Abdülhamit Efendimiz zamanı, bir sivili hemen padişah iradesiyle paşa yaptırır, başımıza geçirirdik. Velâkin bu zamanda mümkün değildir. Acaba Anayasaya sivillerin de paşa olması için bir sosyal adalet kanunu konulamaz mı? Valilik ve elçilik için, ilkokuldan başka tahsil mecburiyeti yokken ve yalnız kabiliyet aranırken, paşalık için de kabiliyet neden kâfi görülmüyor. Böyle bir kanun çıkarabilirseniz, partimizin yalnız bura teşkilâtından beş-on paşa çıkartabiliriz.

Gelelim, Merkez'in gönderdiği paşa listesine.

Evvelâ Haydar Paşa'yı ele alalım. Haydar Paşa, senelerden beri istikbal ve teşyi merasimlerine alışmış bir paşa olduğundan parti mitinglerinde çok adam toplıyabilirse de, partimize yeni kaydolmuş bir kimse olduğundan makbul tutulmamıştır.

Mahmut Paşa'ya gelince, Mahmut Paşa özel teşebbüsçü ve liberalizm taraftarı bulunmakla esnaf ve seyyar satıcıların muhabbetini kazanmış ve gayetle tesirli nutuklar çekeceği malûm ise de, pazarlıkçı olması büyük mahzurdur. Huyundan vazgeçmeyeceğini partimiz pazarlıkla satması mümkündür.

Piyale Paşa'yı burda hiç tutan olmadı. Küçük Mustafa Paşa'yı da, partimizin büyüklüğü hesabı ile başımıza geçirmeyi doğru bulmuyoruz. Koca Mustafa Paşa'ya gelince «Koca» sözü münasip görülmediği gibi, eski devir düşkünü ve yoksul olması mahzurlu bulundu. Aynı sebeple Koca Ragıp Paşa da red dedildi. Cerrah Paşa, Tiryaki Hasan Paşa üzerinde de arkadaşlar durmadılar. Bir zirai memleketi olan memleketimizde baklasıyla meşhur Bayram Paşa'nın partimizin başına geçirilmesi belki münasip olursa da, Bayram Paşa'nın, öbür partinin paşası ile başa çıkması ve demirbaş paşayla aşık atması bura teşkilâtınca mümkün görülmemiştir.

Kongremizde en çok üstünde durulan Marko Paşa ile Kasım Paşa olmuştur. Kıbrıs meselesi dolayısıyla Marko Paşa'dan vazgeçilmiştir. Kasım Paşa münasip görülmüşse de sonradan halk arasında pek yaygın olan «Tepebaşı'ndan aşağı Kasım Paşa» sözü hatırlanarak, Merkez'den aşağı teşkilâtların alınacağı düşünülüp ondan da vazgeçilmiştir.

İsmet Paşa karşımızda oldukça, biz başımıza hangi paşayı geçirsek sonu kötüye varır ve paşaya yazık olur.

Bizim de bu İsmet Paşa ile başa çıkmamız mümkün olmadığına göre, gene en iyisi onu derdimize ilâç, başımıza tâç eylememizdir.

Aziz kardeşim, has bacanağım efendim sakın buna olmaz demeyiniz. Bu dünyada olmaz olmaz. Malûmdur, her seçimde CHP, bir raz daha oy kaybede kaybede, sonunda hiç oysuz ve İsmet Paşa da partisiz kalacaktır. Biz o zamana kadar sabredebilirsek —ki uzun sürmeyecektir— o zaman İsmet Paşa'yı başımıza geçiririz. Ve esasen, her ne kadar zâhirde İsmet Paşa ile bir hesabımız varmış gibi görünüyorsak da, aslında aramızda hiçbir ayrı gayrılık yoktur. O da Atatürkçüdür, biz de hamdolsun Atatürkçüyüzdür. O da özeteşebbüsçüdür, biz de...

Maruzatım bundan ibaret olup acele cevabınızı bekler, baki selâm ile hürmetlerimi arz ve takdim ederim.

Enişten
Zübükzade İbrahim

(«Yeni Tanin», 12 Temmuz 1964

II

Canımdan aziz kardeşim efendim,

Evvelâ üstüme farz olan selâm resmini ifadan sonra, yüksek hatırınızı sual eder, sıhhat ve afiyette daim olmanızı, beş vakitte dua ve niyaz eylerim. Eğer ki, bu taraftan sorup sual edecek olursanız, hamdolsun vücudumuz sıhhatte olup, gayetle hararetli bir şekilde seçim sathı mailine girmiş bulunduğumuzu bildiririm.

Malûmunuz olduğu üzere, Allah'a bin şükür 1957 seçimlerinde gözden düşerekden verilmiş sadakam varmış ki, aday yoklamasını kaybetmek suretiyle bir zaman faal politika hayatından uzak kalmış ve böylece de Yassıada badiresinden kurtulmuş idim. Şimdi ise, 27 Mayıs sayesinde politika bizlere yeniden tecelli etmiş bulunuyor. Benim 27 Mayısçı olmamın esbabını bazı arkadaşlar maalesef anlamamaktadırlar. Asıl ve halis Atatürkçü, nasıl ki bizlersek, ve yine asıl esas 27 Mayısçılar da bizleriz. Çünkü, neden diye sual edecek olursanız, 27 Mayıs yıldızımızın yeniden parlamasına vesile ve sebep olmuştur. Kurban olduğum mevlâm, demokrasi uğruna sarfeylediğimiz bunca emeği elbette mükâfatsız bırakmayacaktır.

Aday gösterilmemiz için, her yerde olduğu gibi burda da bizlerden onar bin lira istendi. İsmet Paşa'nın partisi ise, adaylarından beşer bin lira toplamıştır. İki partinin fiyatlarındaki fark ve bizim onlardan iki misli pahalı olmamız da gösteriyor ki partimiz adaylarının seçilme şansı onlarınkinden iki misli fazladır ve biz onlardan iki misli daha oy alacağız demektir. İşte buna çok memnun oldum. Neden demişler, «Ucuz etin yahnisi yavan olur» diye, «Ucuzdur vardır illeti, pahalıdır vardır hikmeti» diye... Demek ki şimdi bizim seçilme şansımız onlardan daha bir garanti olduğundan, meclise duhuliyemizin fiyatı da elbet iki misli olur.

Bizim burda bir alçak ki, nasıl alçak, işte öyle bir alçak öğretmen var. Partimizin aday olacaklardan onar bin lira ve öteki partinin de beşer bin lira istemesini «Paralı Demokrasi» diyerekten tenkide yeltendi. Biz bununla kahvede herkesin içinde açıkça gayet sıkı bir tartışma münakaşasına girdik. Dedi ki:

— Demek, dedi, parası olan düdüğü çalacak gene, dedi, parası olmayan bu milleti temsil edemeyecek öyle mi, dedi, şimdi benim bu memleketi kalkındıracak çok büyük fikirlerim olsa meselâ, on bin liram olmadığından fikirlerimi Meclis'te söyleyemeyeceğim, dedi, ve de, dedi milyoner olmayan gazete de çıkaramayacağından fikirlerimi millete ne Meclis'ten, ne gazeteden duyurabileceğim, dedi, arkadaşlar, dedi, işte buna paralı demokrasi derler, dedi.

Oradakiler de hepöğretmenden yana olup,

— Evet öyledir paralı demokrasidir... demeğe başladılar. Baktım ki alt olacağım birader, ben hemen,

— Sana bir sualim var, yoksa sen Köy Enstitüsü yetiştirmelerinden misin? dedim.

Hıh, şimdi yakaladım seni. Ben o zaman,

— Vatandaşlar! dedim kahvedekilere, Allah bilir ya, ben bu İsmet Paşa'yı günahım kadar sevmem, velâkin adamın memlekete gaayetle büyük bir hizmeti vardır ki, inkâr eden kâfir; bir yanlışlık eseri olaraktan kurdurmuş olduğu Köy Enstitülerini «Ben yaptım, ben de beğenmedim» diyerekten iktidarı zamanında kapattırmış ve de muhalefeti zamanında «Köy Enstitüleri iyidir miyidir» diyerek onları avutup, yeniden iktidara geçince de gene açtırmamıştır. Demek ki, adamın bir bildiği var canım...

Bundan sonra döndüm öğretmene,

— Efendi, efendi, dedim, sen kendine gel bi yol, dedim, sen burda servet düşmanlığı yapıyorsun, dedim, senin daha aday olmak için cebinde partiye verecek on bin liran bile yoksa senin gibi adamın ne fikri olur da millete hayrı dokunur dedim. Biz her ne kadar Halk Partisi ile can düşmanı isek de, memleketin ana ve esas meselelerinde ve memleketin âli menfaatlerinde her zaman birlik ve de beraberliğiz, dedim. Yalnız aramızda görüş ayrılığı var; onlar adaylarından beş bin, biz on bin lira alıyoruz. Bu fiyat farkı malın kalite farkından ileri gelmektedir. Sen bugün tiyatroya gidecek olsan içeri bedava mı gireceksin? Peki, on bini vermeden Senato'ya nasıl girermişsin? Stadyuma bedava girebiliyor musun? Anan bile babana bedava-

dan varmıyor oğlum. Her bir yerin duhuliyesi var, dedim.

Ve bu sefer döndüm vatandaşlara,

— Bu servet düşmanları ve bu zararlı akım mensuplarını susturacağız. Vatandaşlar... dedim.

Bu «zararlı akım» lafını icat edenlerden Allah razı olsun. Ve esasen her ne ki icat edilirse hep bizim menfaatimizedir; yeter ki biz onu iyi şekilde suistimal etmesini bilelim.

Bunun üzerine öğretmen çekip gitti. Ben de Köy Enstitü öğretmenlerinin aşırı solcu ve zararlı akımcı ve servet düşmanı ve ırz düşmanı ve dinsiz olduklarını söyledim ordakilere.

Paralı demokrasi de ne demek yahu? On bin lira da para mı birader? Bir seçildik mi, peşinen bir kere aylığı var, yıllığı var, yolluğu var, ödeneği var, daha ne olsun birader; bu kadar paranın faizini hesaplasan kaç on bin lira eder... Bu on bin lira da daha ayakbastı parası, ondan sonra seçilince de isteyeceklermiş. Seçilelim de hele bir, istesinler canım. Çünkü, daha bunun ticarî nüfuzu var, malî forsu var; bizim asıl geliratımız buralardan olacak. Partimiz için onbin feda olsun...

Bizim burdaki hali vakti yerinde hemşerilere varıp,

— Hemşeriler, dedim, Senato'da hepiniz için yer olmadığından size vekâleten, Senato'da sizi ben temsil edeceğim, biliyorsunuz. Madem, sizin vekiliniz oluyorum, partimizin adaylık duhuliyesi için istediği on bin lirayı aranızda toplayıp toparlayıp denkleştirin de verin, dedim.

Hepsinin benimle görülecek işleri olduğundan parayı vermeye mecburlar.

İnşaatçı Nazım Efendi,

— Daha seçileceğin belli bile değil, hele seçil de on bin değil, onbir bin verelim... dedi.

Ben de ona,

— Şimdiki zaman ne zaman arkadaş, dedim, bu zamanda sen meselâ, apartıman katı satacağın müşteriye, elini bulutlara doğru uzatıp «İşte salon, işte yatak odası ve banyo işte misafir odası!!» diye havayı gösterip temeli bile atılmadan evin parasını peşin almıyor musun? Ben de sizin işlerinizi göreceksem, kırmızı meşin, para peşin... Cebime de değil, partimize girecek...

Bunun üzerine hemşerilerden on kişi aralarında biner lira toplayıp verdiler.

Aziz kardeşim, şimdi bu mektubu yazmamın sebebi ve senden ricam şudur ki, burda benim adaylık duhuliye parası on bin lirayı, altmış kişiden biner lira topladığım, bu paranın on binini partiye verip gerisini cebime indirdiğim şayiası çıkarılmıştır. Bunu çıkaran da, servet düşmanı ve de zararlı akımdan yana olan öğretmendir. Bu dedikoduların merkezin kulağına gidip gitmediğini acele bana bildirmeni rica ederim, işte dileğim budur. İcap ederse, ben o verdiğim on binin üstüne hem de kendi cebimden beş bin daha veririm. Yeter ki, sen hakkımda çıkarılan bu gibi dedikoduları önle ve benim nasıl bir vatanperver olduğumu onlara ispat et; ben paradan hiç çekinmem. Hatta icab ederse, sen kendi cebinden benim namıma harca.

Bu dedikoduları çıkaranlar da kendi partimizden. Birader, eski parti tesanüdü kalmamış şimdi. Söylenecek lâf var, söylenmeyecek lâf var, değil mi, her lâf söylenir mi kardeşim...

Mektubuma nihayet verir, hürmeti mahsusamı takdim ederim. Bâki hüdaya emânet olunuz.

Biraderin
Zübükzade İbrahim

(«Yeni Tanin», 9 Mart 1964)

ZÜBÜK'TEN MEKTUP VAR

III

Gözümün nuru has bacanağım kardeşim efendim,

Evvelâ mahsus selâm ile nazik hatıralarınızı istifsar ile muvaffakiyetinizin daim olmasına dua ederim. Bu taraftan sual edecek olursanız, biz iki sanator adayı ile birlikte bir turup kurarak seçim turnesine çıkmış bulunuyoruz. Velâkin eski turnelerin tadı kalma-

mış, Allah seni inandırsın, purupogandamızı dinletmek için onbeş herifi toplayıp bir araya getiresiye göbeğimiz çatlıyor. Memleket ve millet ve de vatan ve de demokrasi ve de daha bunlar gibi meselelere karşı ahalide hiçbir alâka ve ilgi kalmamış. Ahali canından bezmiş yahu... Hiçbikimsenin aday maday taktığı yok birader. Dünkü gittiğimiz yerde, meselâ, yirmi kişi toplayıncaya kadar anamdan emdiğim süt burnumdan geldi. Hey gidi hey, eski günler neydi bacanak... Şimdiyse memleket iyicene felâkete gidiyor.

Biz eskiden gene böyle bir purupoganda turnesine çıkmıştık. Kaymakam başta, maarif müdürü, istasyon müdürü, mektep müdürü, posta müdürü, ziraat müdürü, bayındırlık müdürü, orman müdürü, hal müdürü, mal müdürü, itfaiye müdürü ve daha bilcümle müdürler, Belediye başkanı, parti başkanı, kızılay başkanı, okul aile birliği başkanı ve daha ne kadar başkan varsa, hepsi davul zurnayla bize karşılayıcı çıkmıştı. Şimdiyse senator adayı mı geliyor, yoksa cer'ci hoca mı geliyor, çerçi hacı mı geliyor, hiç kimsenin aldırdığı yok bacanak. Memleket uçuruma gidiyor. Büyüğe saygı kalmamış...

Bugün buraya geldik; bir de baktık ki, bizden önce bir cambazhaneyle bir de tiyatro gelmiş, meydana iki çadır kurmuşlar. Ben onları görünce arkadaşlara,

— Biz bunlarla başedemeyiz, dönüp gidelim, çadırlar kalkınca geliriz... dedimse de, öteki senator adaylarından biri,

— Evelallah biz onları bastırırız, yürüyün camiye!... dedi.

Biz seçim için seferî olduğumuzdan, dağda bayırda, yolda çayırda, nerde birikmiş beş kişi görsek hemen «Allahüekber» deyip namaza duruyoruz. Orda da daldık camiye... Günlerden mübarek cuma. Başladık namaza. Velâkin ben cuma namazının kaç rikat olduğunu unutmuşum... Durdum namaza, beri yandan da bu cuma namazı kaç rikattı, diyerek içimden düşünmekteyim. Ben dalmışım, yirmi rikat mı, kırk rikat mı kılmışım... Eksik olmasın da varsın fazla olsun, dedim.

Camiden çıkarken ahaliden biri,

— Sormak ayıp olmasın, sizin cuma namazı yirmibeş rikat mıdır? dedi.

Ben daha cevap vermeden ordan biri,

— Onlar büyük şehirden geliyor, onlarınki bu küçük kasabanın namazına benzemez, elbet daha çok yatar kalkarlar, dedi.

Başka biri de,

— Efendi, cuma namazı kılmadı, seçim namazı kıldı, dedi, seçim namazının kaç rikatı yoktur, yorulana kadardır...

— Biz seferî olduğumuzdan yollarda çok namaz kaçırdık da, dedim, nafile namazlarını eda ettim...

Camiden çıkışın arkadaşlara,

— Benim midem bozuldu, biz burdan gidelim. Şimdiki zaman eski zaman değil. Biz bu canbazlarla tiyatoracılarla başedemeyiz... dedimse de dinletemedim.

Çünkü, tiyatora çadırının bilet alma yerine, reklâm olsun diye oyuncu karılarının iççamaşırlarını neyi asmışlar. Rüzgârda renkli karı donları balon gibi şişip dururken, biz nutuk kürsüsüne neyimizi asacağız da reklâm yapıp milleti başımıza toplayacağız? Olacak iş değil. Eski zaman olsa anlarım, candarma kuvvetine ahali toplar, bastırırdık bunları.

Öbür sanator adayı arkadaş,

— Partimizin polgıramını okuduk mu kürsüden hep buraya dökülür ahali... dedi.

— Partinin polgıramı neydi? dedim.

— Canım af çıkaracağız dersin bir, dedi, huzur dersin iki, öküz möküz dersin, haşavzurdan inek minek dersin, cebinizi para doldduracağız dersin, ahali doluşur.

Kırk-elli zarzor toparladık başımıza, velâkin içlerinde on tane seçmen yok. Hep çoluk çocuk, sabi sübyan... Arkadaşlar,

— Senin kuvveyi natıkan vardır, hele sen bir başla söze, duyan gelir, duyan gelir... dediler.

Çıktım kürsüye. Af dedim olmadı. Huzur dedim olmadı. Bağırıyorum ki, nasıl bir bağırma... Karşıda da canbazhane çadırının çığırtkanı bağırıyor. Ne de olsa biz politika hayatında pişmiş olduğumuzdan sesimiz daha bir gür, çığırtkanın sesini bastırıyorum evvelallah... Çığırtkanın sesiyle benimki birbirine karışıyor.

— Vatandaşlar... Sanatoya girinceee...

— İçerde, içerde... İki başlı dana içerde... Altı ayaklı düve içerde, içerdeeeee!..

— Hemşerileeer!... Biz menfeat için, para için, pul için adaylığımızı koymadık... Biiiz...

— Duhuliyesi bir lira... Dünyanın sekizinci garibesini görüüün...

Üstelik çığırtkanın elinde de bir can, durmadan çalıyor.

— Biz vatandaşın dertleriyle, evet, dertleriyle...

— Üçyüz kiloluk adam içerde... Bir oturuşta bir deve yiyor, gelin görün... Filler, develer, kurtlar, sırtlanlar, hepsi burda...

Karşımda duranlar da birer ikişer, canbazhaneye doğru aktı. Baktım bunlar lâf kâr etmiyor, ne desem, kasap bıçağına bakan koyun gibi bakıyorlar bana... Denemişimdir, lâfın tesiri olmaz da karşımdakiler ayakta uyur oldu mu, ne zaman, memleketi solculardan kurtaracağız, desem uyuyanlar uyanır. Ben de başladım bu sefer.

— Toprak reformu dedikleri solculuktur, vergi dedikleri solculuktur vatandaşlar... Plan dedikleri solculuktur... Biz memlekette bitek solcu bırakmıyacağız... Solcuları...

— İçerde görün; kesiyor... Bir adamı ortadan biçiyor, sonra gene yapıştırıyor... İnsan kasabını gelin görün!

— Vatandaşlarım, sevgili vatandaşlarım, muhterem hemşerilerim... Onlar kendilerine aydın diyorlar. Bunlar nerenin aydını!... Asıl aydın, bizim partimizde... Gazeteciler, profesörler...

— İllüzyonist profesörün numaralarını görün...

— Refaha kavuşturacağız... Ceplerinizi parayla dolduracağız...

— Ağzında yumurta pişiren, şapkasından yetmiş balon, otuz kuş, yedi tavşan çıkaran adam içerde...

Artık dayanamadım bacanak,

— Ellinin körü!... diyerek —tabii içimden— indim kürsüden...

Otele döndüm, işte sana bu mektubumu acele yazdım. Burdan gene turneye devam edeceğiz.

Benim senden ricam şu ki, Yüksek Parti Merkezimize, artık ahalide eski vatan ve millet ve de selâmet ve de mukaddesat bir hiçbişey aşkı kalmamış ve de her yanı solcular sarmış olduğunu bildirmendir. Benim âciz kanaatime göre, bizim de artık solcu olma zamanımız gelmiştir bacanak. Nasıl ki bir zamanlar Atatürkçü olduysak, şimdi de solcu olmamız farz oldu. Solcu dediysem, solculuğumuzu ilân edecek değiliz. Amma, sosyal adalet, mosyal adalet, bunların hepsini kendimize mal edeceğiz. Benim fikrim budur, yoksa iki yakamızın bir araya gelmesinin mümkünü yoktur. Bunu böylece merkeze bildir, biz de ona göre seçim turnemizde sanatorluk porupogandamızı yapalım. Bakî selâm ile sıhhat ve afiyyette olmanızı niyaz eylerim.

Biraderin
Zübükzade İbrahim

(«Yeni Tanin», 8 Haziran 1964)

HEKİMLERİN SINAVI

Yurdumuzun çok sayıda hekime ihtiyacı varken, hekimlerimizin Avrupa ve Amerika'da çalışmaları yerilmekte, yurda dönmeleri istenmektedir. Ancak, tıp öğrenimini yabancı ülkelerde yapmış olanların, bir de burda sınavdan geçmeleri gerektiğini ileri sürenler de vardır. Diyelim, Almanya'da tıp öğrenimini yapmış bir genç hekimimiz yurda döndü ve yaşlı, tecrübeli hekimler önünde sınavdan geçiriliyor.

— Buraya ne iş yapmak için geldiniz?

— Hekimlik...

— O belli... Başka ne gibi işler yapacaksınız?

— Ne gibi?

— Ne gibisi var mı? Meselâ, bestekârlık, şarkıcılık, sinema artistliği gibi, müteahhitlik, tüccarlık gibi... Şairiik, yazarlık gibi... Milletvekilliği, bakanlık makanlık gibi... Politikacı lık molitikacılık gibi... Elbet bi iş yapacaksınız.

— Hayır, yalnız hekimlik yapacağım...

— Tam asistan olacak hekim işte...

— Ailem zengin olmadığından asistan aylığıyla geçinemem efendim, muayenehane açacağım...

— Hah hah hah... Muayenehane açtın, doçent, profesör olmayınca, müşteri nasıl gelecek? Kim gönderecek muayenehaneye müşterileri?

— Yani hastaları mı?

— Evet, müşteriler...

— Herhalde hastalar gelir...

— Hasta kendi kendine nasıl gelsin?

— Ağır hastaysa birisi getirir...

— İyi işte, o birisinin adı nedir?

— Daha gelmemiş olan hastayı getirecek adamın adını bilemem ki...

— Adını sormuyorum, müşteriyi getirene ne derler?

— !...

— Simsar derler, simsar... Doktor simsarı... Sen, kendin hastaneden müşteriyi muayenehane göndermezsen, simsar getirmezse, müşteri nasıl gelecek? Yahu, size de Almanya'da hekimliğin he'sini bile öğretmemişler... Peki, söyle bakalım, hekimler arasında meslek dayanışması ne demektir?

— Yani yardımlaşma mı?

— Anlatayım da dinle. Diyelim, sana basur memesinden şikâyet eden bir müşteri geldi... Adamı muayene ettikten sonra, bir de kadın hastalıkları uzmanı bir arkadaşına gönderirsin...

— Kadın hastalıklarıyla ne ilgisi var?

— Adamın basur memesi var ya... Meme kimde olur, kadında... O arkadaşın da vizitesini aldıktan sonra, müşteriyi bir diş hekimi arkadaşına gönderir...

— Ama basur...

— Dişçi de cildiyeciye, cildiyeci röntgenciye, röntgenci gözcüye... En sonunda da, sinir hastalıkları hekimine göndermeli, çünkü o zamana kadar nasıl olsa müşterinin sinirleri bozulmuş olur... Yiyecek ekmeği, içecek suyu var da kendiliğinden iyi olursa olur, olmazsa ölür, kurtulur. Ölünce de Adlî Tıp hekimlerinin eline düşer. Peki, söyleyin bakayım, tanınmak, ünlenmek için ne yaparsınız?

— Hastalarımla çok uğraşırım, çalışırım...

— Hıh... Gazetelere «Hergün öğleden sonraları yoksul hastalar parasız muayene edilir» diye ilân verirsin. Müşterilerin ayakları alıştıktan sonra, yalnız pazartesi, perşembe günleri parasız muayene dersin... Derken, haftada, ayda bire düşürürsün... Müşterilerin ayağı iyice alıştı mı, parasız muayeneyi keser, hem de boyuna muayene ücretini artırırsın ki, bunda bir iş var ki, bu kadar çok para alıyor diye, bütün hastalar sana koşar... Sonra sıksık hastalarına, kendin için gazetelere teşekkür ilânları yayınlatırsın... Size bir müşteri geldi, muayene ettiniz, hiçbir hastalık bulamadınız, ne yaparsınız?

— Hasta olmadığını söylerim...

— Vahvah!... Hekime bak!... Hiç hasta olmayan insan olur mu? Hiçbir hastalığı yoksa bile, reçeteye müşterinin okuyamıyacağı kargacık burgacık yazıyla ıhlamurun Latincesini yazarsın, eczaneye yollarsın. Nasıl olsa psikiyatrist onda bir aşağılık kompleksi, libido filan bulur... Haaa, reçeteyi ne kadar okunaksız yazarsan, faturayı da o kadar okunaklı yazacaksın... Sonra gazetelere sık sık meselâ, «ev kiraları», «ormanları koruma», «şoförlerde ahlâk», «insanlar niçin deliriyor» filan gibi konular üstüne yazılar yazarsın ki, adın duyulsun da, senin için ne çok şey biliyor desinler... Ancak böyle yaparsan, ilerde vali yada belediye başkanı, milletvekili, bakan makan olabilirsin... Ee, anlaşılıyor, sen burda hekimlik yapamıyacaksın... En iyisi sen yine Almanya'ya, Amerika'ya filan git... Geldiğin yere dön!

— Eksik olmayın, sağolun...

— Sen de sağol evlâdım, aman sol olma!

(«Günaydın», 9 Mart 1964)

MENDİLSİZ «AYŞECİK»

Sabah evden mendilsiz çıkmışım. Bu sizin için belki önemli olmayabilir. Mendili kullanana göre değişir. Üstelik insan «Ayşecik» adlı yerli filmi görmeye gidecekse, mendilsizlik bir felâket olur.

Film başladı. Filmin başlamasıyla birlikte biz de ağlamaya başladık. Ağla, ağla... Ben böyle bişey hiç görmedim, başıma hiç gelmedi. Hay Allah. Gözlerimden bir yaş boşanıyor, hiç sormayın. «İki gözü iki çeşme» dedikleri bu...

İlkin bir utanma geldi. Ben bu kadar sulu

gözlü müyüm? Sağ yanımda Ulvi Uraz oturuyor. Aaa, bir baktım, mendil gözünde. Onun yanında Selçuk Uraz hıçkırıyor. Onun sağında Mehmed Ali Cimcoz hüngür hüngür... sol yanımda karım bir ağlama tutturmuş, ya hey.. Onun yanında Adalet Cimcoz gözyavlarına mendil yetiştiremiyor. Ön sıradakiler bir ağlama kasırgası içinde sarsılıyor. Arkadakiler hıçkırıktan boğuluyorlar.

Koca sinema salonundakiler, İranlıların Muharrem matemi içinde ağlayıp, hıçkırıp, dövünüp duruyorlar.

İçlerinde en acınacak durumda olan benim. Hiç değilse onların mendili var, gözyaşlarını siliyorlar. Bende o da yok... Bu ağlamak da yalnız gözle olmuyor, işe burun da karışıyor. Önce burnumu bir iki kez çekeyim dedim. Çekmekle olacak gibi değil. Ağzımdan, burnumdan, gözlerimden ağlıyorum. Kırk yılda bir evden mendilsiz çıktım, onda da yolum yerli filme düştü. Bendeki ne şans, anlayın.

— Allah rızası için bir mendil verin! diye feryat ettim.

Kim kime mendil verecek? Herkes kendi gözyaşının derdine düşmüş. Şair Teo gözlüklerini çıkarmış, yumruklarıyle gözlerini siliyor.

Yahu bu yerli film değil, gözyaşartıcı bomba. Düşmanla savaşa girdin mi, top tüfek istemez. Savaş alanına perdeyi ger, filmi oynat. Düşmanlar ağlasın dursun...

Siz bana.

— Ne var da böyle ağlıyorsunuz? diye sorarsanız, size şimdi hiçbişey söyleyemem. Ağlamaktan filmde ne olduğunu anlayamadım ki...

Ne diyorum size, bizim yerimize mezartaşını getirtip oturtun, her mezartaşı, Kırkçeşme musluğu gibi gözyaşı akıtsın.

Bu filmi görüp de ağlamayacak, taşyürekli babayiğit isterim.

Kendikendime,

— Yahu, ben aptal mıyım, ne diye ağlayıp duruyorum? Film bu, diyorum, kendimi tutmaya çalışıyorum. Elde mi? Haydi, yeniden hüngür hüngür ağlıyorum.

Kimi insanın bir yeri kesilince, çok kan akar da,

— Öküz boğazlasan bu kadar kan çıkmaz.. derler.

O kadar gözyaşı bizim neremizden çıktı?

Yanımdakilere soruyorum:

— Neden ağlıyorsun?

— Bilmem... ağlıyoruz işte...

Onlar bana soruyor:

— Peki'y, sen neden ağlıyorsun?

Ne diyeyim, bişey uydurmak ister.

— Kardeşim, ben bu memleketin haline ağlıyorum.

— Doğru... Ben de demokrasinin...

— Ben hürriyet için...

— Benim aklıma babam geldi de...

— Ben sanatın ne hale geldiğine ağlıyorum.

Filmi görmeyeyim de ağlamayayım diye gözlerimi kapadım. Ama başkaları susmuyor ki... Hızımı alamayıp yine ağlıyorum.

Kadınlar,

— Ay, film bitsin artık, ağlamaktan bayılacağım... demeye başladılar Filmde palabıyıklı bir komiser var. Biz böyle ağlayıp dururken, o komiser, filmdeki kadın artiste,

«— Merak etmeyin, hemşirânım, memlekette kanun var!...» demez mi? Kimde can kaldı, gül, gül, gül... Hem ağlıyoruz, hem gülüyoruz.

Çok şükür film bitti. Ağlamaktan benim ağzım, burnum, yüzüm birbirine karışmış. Başkalarına bakıyorum; gözler kızarmış, yumruk gibi şişmiş.

Film o kadar kötü ki, çok tutulacağına kalbimi basarım. «Ayşecik» filminin adı bir yıl, belki daha çok basında geçecek ve bütün memleket bu filmi seyredip hüngür hüngür ağlayacak.

Geçim sıkıntısından bunaldınız, hürriyetsizlik canınıza tak dedi, baskıdan yıldınız, ev geçimsizliğinden usandınız da, erkekliğinize yedirip bitürlü ağlayamıyorsanız, hemen «Ayşecik» filmine gidin; filmi bahane edip bol bol ağlar, içinizi boşaltırsınız. Ama yanınıza bikaç mendil almayı unutmayın!...

(«Akşam», 6 Ocak 1960)

37'LİLER

Demek otuzikl yıl geçmiş... Hey gidi hey... Ne deli gönlüm uslandı, ne uslu başım yaşlandı... Oktay Rıfat'ın babası Samih Rıfat'ın bir şiirinden iki dize kalmış aklımda:

Başımla gönlümü edemedim eş,
Biri kırk yaşında, biri yirmibeş.

Kırk yaşında baş, yirmibeş yaşında gönül... Eh benim yaşım ellidört olduğuna göre, demek gönlüm yirmisinde var yok...

Kılıçlarımızı kuşandığımız 1937'nin 30 ağustosunda, cebimizde para doluydu: Elliyedi lira altmışdokuz kuruş aylık, bir şu kadar da teçhizat bedeli, bir de evden gönderilen para... Ye memet ye! O zaman maden beş paralıklar vardı, töre öyle olduğundan, biz de maden beş paralıkları kılıçlarımızın kını içine atmıştık ki, yürürken kılıç yere çarptıkça, kının içinde para çıngırdasın. Her adımda yeni çizmeler gıcır-gıcır ses verir, kında beş para çıngırdar; çırgır-mıngır... çıngır-mıngır...

Üç asteğmendik, yanımızda üç kız ki, dünya güzeli... Benim yanımdaki Jökond'u bir de şimdi görmeli. Hayır en iyisi hiç görmemeli. Dünya bu işte: «Sen gönlümün ilâhesisin!» diye dizlerine kapandığım o kızın şimdi adını bile unutmuşum... O zamandan buyana, ne ilâheler ilâhîlerle geldi gitti...

Gece yarısına doğru Orman Çiftliği'ne girdik arabayla, doğru Marmara Köşkü'nün kapısı... Dayandık içeri. İyice bilenmiş, çarktan çıkma, sırmalı, menevişli üç asteğmen, üç de Ankara Venüs'ü... Hepimiz sarhoşlamışız, birazı rakıdansa, birazı fiyaka olsun diye yalpalıyoruz, sallanıyoruz. İçeri girdik. Orkestra çalmakta, herkes dans etmekte. Sarı yağız, gerili yay örneği bir kurmay binbaşı fırladı,

— Duuur! diye bir komut çekti ki, düşmanın süvari alayı üstüne dörtnala gelse, bu komutu duyunca taş kesilecek... Orkestranın sesi birden dondu, dans edenler de donakalıp heykele döndü. Daha sekiz-on saatlik çiçeği burnunda subay olduğumuzdan bize kurmay binbaşı Zeus'ün ta kendisi gibi geliyor. Dilimiz, çenemiz kenetlenip, kilitlenip, korkudan zangır zangır titremeye başladık. Binbaşı, yaydan oy fırlar gibi oradakilere birden dönüp, bizi gösterdi:

— Mareşaller geliyor!... Bu gece mareşallerin gecesi... Hepimiz oturalım, orkestra onlar için çalacak!...

Biz, üç çift, vals mi yaptık, tavanla döşeme yer değiştirip dünya mı döndü...

Her asteğmen bir mareşaldir, çünkü bir gönülde meydan savaşı kazanmıştır.

*

Dün gece 37'lilerin yemekli bir toplantısı vardı. Otuziki yıl öncesinin mareşallerine baktım şöyle bir... Kiminin saçları dökülmüş, cavlak kelleleri temiz vicdan gibi pırıl pırıl... Dökülmeyen saçlar akpak... Göbekler fırlamış, kalçalar pırtlamış... 37'liler, bin kişiden çoktuk. Yıllar bizi öyle değiştirmiş ki, dün gece arkadaşlarımızdan tanıyamadıklarımız bile oldu. Aynaya bakıyorum da arada bir, aynadakini bile tanımıyorum.

Cenap Şahabettin, mezun olduğu tıbbiye için şöyle der: «Tıbbiyeden tüccar çıkar, vali çıkar, şair çıkar... Arada bir de hekim çıkar.»

Ya Harp Okulu'ndan: Fazıl Hüsnü çıkar, A. Kadir çıkar, Şadi Alkılıç çıkar, vali Vefa Poyraz çıkar... Arada bir de çıkmış generallerimiz vardır. Dün gece sınıf arkadaşlarımız olan generaller yoklardı aramızda, emekli olunca onlar da gelirler.

37'liler derneğinin başkanı, kuyumcu Rasih arkadaşım,

— Aramızda başka başka içtihatta olanlar varsa da 37'lilerin hepsi de değerlidir... gibilerden sözler etti, yani bana laf dokundurarak, «içtihadı bozuklar da vardır aramızdan» demeye getirdi. Bu sözlere ben hiç aldırmadım da, nedense başka arkadaşlarım alındı benim adıma... Doğrusu, ben sınıf arkadaşlarımı düş kırıklığına uğratmışımdır. Çocukluğumuzda, onlar beni bir büyük adam olacak sanırlardı. Kendimi, arkadaşlarımı kandırmışım gibi duyup, utanıyorum... Sınıf arkadaşlarımın en sevdiklerimden Gambot Muzaffer'le bigün Türbe'den geçerken, bana,

— Küllî, dedi, —okul lâkabımdır— yahu, biz seni başbakan filan olacaksın diye umardık...

Diyeceğim, kuyumcu Rasih'in sözlerine hiç

alınmadım. Çünkü, onun iyi niyetini, ne demek isterken de ne dediğini biliyorum.

*

Sınıf arkadaşımız bir subay, kızını evlendiriyormuş. Düğünde, sınıf arkadaşı olan başka bir subaya yüzükleri takmasını rica etmiş. Eh, yüzükler takılırken de söylev çekilir. Yüzükleri takan, dönmüş arkadaşına,

— Kardeşim, demiş, senin kızın benim kızım demektir...

Lafın arkası gelmiyor. İkınmış sıkınmış:

— Kardeşim, senin damadın benim damadım demektir.

Yine durmuş. Lafın arkası yok. Bir daha zorlanmış:

— Senin düğünün benim düğünüm demektir...

Son gücünü kullanıp bir daha zorlanmış:

— Kardeşim, senin karın benim de karım demektir.

Eh, biz askeriz, pek öyle cafcaflı laflar edemeyiz. Siz bizim iyiniyetimize bakın... Onun için kuyumcu Rasih'in iyiniyetini bilirim ben...

Arkadaşlar, hepsi, birbirinden güzel okul anılarını anlattılar. Kahkahadan kırıldık. Hepsini size aktarmak isterdim ya, yersizlikten anlatamayacağım. Yalnız bir örnek vereyim, yeter Bizden, deniz kuvvetlerine geçmiş olan Yavuz Sanemoğlu anlattı bunu... Onun ağzından size aktarıyorum:

«Derse gelen öğretmenler, subaylar, ilerde cumhurbaşkanı, sizlerden biri olacaksınız, derdi. Biz de sınıfta bigün ilerde hangimiz cumhurbaşkanı olacağız diye aramızda bir yarışma açtık. Hepimiz, cumhurbaşkanlığına aday olduğumuzdan gösterilerimize başladık. Hiçbirisininki beğenilmedi. Ben cumhurbaşkanlığına iyice gözkoyduğumdan, esaslı bir numara yapayım, dedim. Anadan doğma soyunup, çırçıplak fırladım kürsüye, heykel pozu alıp, «Arkadaşlar, ben Güvenlik Anıtıyım» dedim. Çok beğendiler. «Seni Cumhurbaşkanımız yapacağız ama» dediler, «böylece karşı sınıfa kadar gidip gelirsen...» Cumhurbaşkanlığı uğruna ne yapılmaz!... Fırladım koridora... Oysa onlar, benden önce öbür sınıfa haber vermişler. Dayandım karşı sınıfın kapısına, kapıyı içerden kilitlemişler. Bir de baktım, karşıdan sınıf subayı geliyor. Beni çıplak görünce tanıyamadı, «O ne?» diye yürüdü. Ben koştum bizim sınıfa... Bizimkiler de kapıyı kapamışlar. Yalvarıyorum, aman çocuklar... Açmazlar! Çırılçıplak yakalanacağım. Başladım kaçmaya, ben koşarım, arkamdan yüzbaşı kovalar. Koridoru dönüyoruz. Ben, bizim sınıfın kapısına geldikçe, «Yapmayın, yaktınız beni» diye yalvarıyorum. Acıdılar, kapı aralığından postallarımı attılar. Yahu, bu postallarla ben neremi, hangi bir yerimi örteyim? Postalı kapıp kaçtım yine... Yüzbaşı arkamda... —Çünkü bilirsiniz, askerlikte fikr-i takip vardır—, Köşeyi dönüp postalı giydim, yallah... Koridoru dönüp geldim sınıfın kapısına... Yalvarıyorum, ama nasıl... Yahu, cumhurbaşkanı olalım, derken, çıplak yakalanıp alaya çıkaracaklar, çavuş yapacaklar... Bu sefer çorapları attılar... İşte böyle böyle, koridoru her tur atışta elbisemin bir parçasını attılar. Ben de biyandan kaçarak, biyandan giyinerek sonunda sınıfa geldim. İşte benim Cumhurbaşkanı olmayışımın nedeni budur. Sınıf arkadaşlarımın kıskançlığına uğradım...»

(«Günaydın», 2 ve 3 Şubat 1969)

SİYASİ KOĞUŞUN KEDİSİ

Gazetelerde, aftan sonra boşalan Sultanahmet cezaevinden resimler yayımlandı: kendibaşlarına biriki kedi yalnızlıklarıyla kalakalmışlar. Köpek, göçebelik döneminin hayvanıdır, insana bağlı, sahibi nereye giderse köpek de oraya gider. Kediyse, daha çok, yere bağlıdır, yerleşik yaşam, site hayvanıdır. Yaşadığı alıştığı yeri bırakmak boşlamak istemez.

Üsküdar'da Paşakapısı cezaevindeki siyasi tutuklular koğuşunda kara, ama kapkara bir kedimiz vardı. Kısacık tüyleri pırıl pırıl. Zeytinyağlı zeytinin derisi gibi ışıldardı tüyleri. Olağanüstü güzellikle ışıklı yeşil gözleri, kı-

sacık tüylerinin karalığını, o parlak tüylerinin karalığı da gözlerinin yeşilini daha bir arttırırdı. Kartpostal kedileri gibi yumuk yumuk değildi; Az görülen kedilerdendi. Karnı çekik, kasları gergin, yayılı... Kara pars soyundan geldiğini belli ederdi.

Ben o koğuşa geldiğimde daha yavruydu. Adı yoktu, adsızdı zavallı Ona proleter kedisi derdim. Çünkü bikez bile ciğer yememişti. Ete de alışık olmadığından sucuk, pastırma gibi şeyleri de yemezdi. Zorlana nazlana, sanki ikramı reddetmiş olmamak için pekaz sucuk yediği olurdu. Peki ne yerdi bu kedicik? Kuru ekmek... Onu da, cevaezi tayınının içini, parmaklarınızın arasında iyice ezip sertleştirecek, yuvarlayacak, topak yapıp vereceksiniz. Yoksa ekmeği de yemez...

Öyle de temizdi ki, kışın yağmurunda çamurunda bile papiplerinin kirli, çamurlu olduğunu hiç görmedim. Geceleri, ille birimizin koynuna girecek, başını yastığa dayayıp öyle uyuyacak...

Siyasî koğuşun dışındakilerden hiçkimseye dokundurtmaz, kendini sevdirip okşatmazdı. Onların elinden açken bile, bişey yemezdi. Hele biri elini sürecek olsun, kaçamazsa, papipleri hemen pençeleşirdi.

Dişiydi. İlk sevi dönemi gelince, yirmi-otuz erkek kedi arkasına takıldı Bizimki, kedilerin tarzanı olduğundan, ağaçların en tepesinde kuru dalların en ucunda, çatıların saçaklarında, saçakların oluklarında... Kaçar, içeri gelirdi. O zaman, dışardaki yirmi-otuz erkek kedinin aşk korosu başlardı.

Cezaevinde insan psikolojisi çok başkadır. Normal yaşamın çok önemsiz sayılan ayrıntıları, cezaevinde büyük önem kazanır. Sebati Selimoğlu akşamları. «Çok şükür, bizim kız, bugün de namusunu korudu.» derdi. Hiç olmazsa damadın, güzel, yakışıklı, kara kıza denk olmasını istiyorduk. Ama o bula bula, yirmi-otuz adayın içinden, en canavarını buldu. Çünkü onunla ancak böyle bir canavar başedebilirdi. Günlerce o yirmi-otuz kediden hiç birine boyun eğmedi, ama sonunda kader ağlarını ördü. Damadı görmüştük. Uzun, kabarık, boz tüylü, koca, koskoca kafalı, kirli, pasaklı, çamurlu bir sokak çapkını...

Cezaevinden çıktığımda Nâzım Hikmet de Bursa'dan oraya gelmişti. Nâzım'ı ve Aybar'ı ziyarete gittiğimde müjdeyi verdiler:

— Doğurdu...

Yavru, renginin güzelliğini anasından, çizgilerinin kabalığını, çirkinliğini de babasından almıştı.

Aybar, tahliye olurken bu yavruyu da alıp götürmüştü evine.

Sonra genel af oldu, Cezaevi bomboş kaldı. Bir gün, Karadenizli gardiyanla karşılaştım yolda... Kedimizi sordum.

— Hiç sorma... dedi, cezaevi boşalınca, siyasî koğuştan hiç çıkmadı. Bilirsin yabani olduğundan başkasının verdiği yiyeceği de yemezdi. Aç açına kaldı o koğuşta... Bigün ranzanın üstünde ölüsünü bulduk.

(«Günaydın», 9 Şubat 1969)

HAYVANLARI KORUYUNUZ!

Sevdiğim bir tiyatro oyuncusu... Otel odasında konuşuyoruz. Yıllardır gezginci tiyatrosuyle yurdu bir baştan bir başa, il il, ilçe ilçe dolaşıyor.

— Gezginci tiyatroyla dolaşırken neler gördüm, neler duydum, neler yaşadım... Bütün bunları yazmak istiyorum... dedi.

Başından geçen son ilginç olayı anlattı:

«İş bağlamak için K..... ilçesine gitmiştim. Bizim trup ilde oyun veriyordu. Ben ilçede ha şurası, ha burası derken, il'e giden son otobüsü de kaçırmışım. Han odasında gecelemek istemediğimden canım sıkıldı. Acele işim olduğundan hemen il'e gitmem gerekiyordu. Orada tanıştığım birisi, gece yarısından sonra bir kaptıkaçtının il'e gideceğini söyledi.

O kaptıkaçtıyı özel olarak tutanlar bir kahvehanedeymiş. Beni o kahvehaneye götürdü. Yoğun cıgara dumanını ve insan soluğunu yara yara içeri girdim. Tavandan iple bir lüks lambası sarkıyor. Bitevi homurtuyla ses çı-

karan lüks lambası, kahvehanenin toprak tabanını ışık dairesiyle aydınlatıyor. Göz kamaştıran bu çiğ ışık dairesinin dışındakiler karanlıkta kaldığından seçilmiyor. O çiğ lüks ışığına ve ışık çemberinin dışındaki karanlığa gözüm alışınca, nasıl bir yerde olduğumu anlamaya çalıştım. Tam ışık dairesinin geldiği yere, toprak tabandan iki karış kadar yüksek, yuvarlak masa gibi bir tahta koymuşlar. Çapı iki metre kadar olan bu tahtanın çevresinde, kısa bacaklı hasır iskemlelere oturmuş, bitakım karanlık yüzlü erkekler... Hepsi bıyıklı: posbıyık, pisbıyık, palabıyık, karabıyık, kaytan bıyık, badem bıyık, fare kuyruğu bıyık... Sakalları uzamış... Kimisinin gözü kanlanmış. Fosur fosur içtikleri cıgaraların dumanları çiğ lüks ışığında, tül tül dalgalanarak, eğrilip bükülerek halka halka tavana yükseliyor.

Bana da aralarında bir hasır iskemle verdiler' Oturdum. Ne olacak diye merakla gözlüyorum. Çiğ lüks ışığının aydınlattığı yuvarlak tahta üzerine tüyleri yoluk, boyunları, bacakları uzun iki horoz bıraktılar. Horozlar kapıştı. Kimsede ses yok... Yalnız lüks lambasının bitevi homurtusuyla, dövüşen horozların kanat çarpışlarının ve gaga vuruşlarının sesleri duyuluyor. Yarım saat kadar sürdü bu horoz dövüşü. Kızıl tüylü hint horozu öbürünü kaçırdı. Yenildiği için kızan bir adam, yenik ve bitik soluyan kan içindeki yaralı horozu bacağından tuttuğu gibi hızla yere çarptı. Hayvancık biriki çırpındı, kanat çırptı, son sesini çıkardı, sonra kaskatı kaldı. Bacağı ve kan sızan gagası titredi.

Hasır iskemlelerde oturan karanlık yüzlü adamların ellerinde kâğıt liralar döndü dolaştı; yüz liralar, elli liralar... Bahsi kazananlar, kazandıkları paraları cüzdanlarına yerleştirdiler. Sonra başka iki dövüşçü horoz çıkardılar yuvarlak tahtanın üzerine.

Beş-altı çift horoz dövüşmüştü. Paralar ellerde dönüp dolaşmıştı. Nerdeyse sabah olacaktı. Kalktılar, kaptıkaçtıya bindiler. Ben de aralarındaydım. Araba yola düzüldü. Hiç durmamasıya horoz dövüşü üzerine konuşuyorlardı. İçlerinden biri, «Nerdee... Öyle horoz bir daha görmedim...» diye bir eski dövüşçü horozunu anlatıyordu. Hiç yenilmemişti. Hele son dövüşünde tam iki saat dövüşmüş, hasmını öldürdükten sonra, onun ölüsü üzerine yığılıp o da ölmüştü. Ölmüş ama yenilmemişti...

Birinin bir horozu varmış, dövüştüğü horozun ille de kursağını parçalayacak... Dövüşürken bir punduna getirir, bir sıçrar, mahmuzunu (uzun tırnağı) bıçak gibi dövüştüğü horozun göğsüne saplarmış...

O bişey mi? Birinin bir horozu vardı, onun da merakı dövüştüğü horozun gözünü çıkarmaktı. Bir gagada hasmının gözünü akıtırdı...

Dövüşte beyni parçalanan horoz hikâyesi... Barsakları dışarı çıkanlar, ama yine de dövüşten kaçmayan horozlar, neler neler...

Bayginlıklar geçiriyorum. Ah, bir il'e varsak da kurtulsam...

Kahvede, yenik horozunu yere çarpıp öldüren adam bana sordu:

— Siz necisiniz?

— Tiyatrocuyum... Ya siz?

— Ben, bizim ildeki Hayvanları Koruma Derneği Başkanıyım. İşte bu arkadaşlar da derneğimizin üyeleri...»

(«Günaydın», 16 Nisan 1969)

NUTUK ÇEKEN HAYVAN

İnsanlar yüzyıllar boyu, kendilerinin hayvan olduklarını ispata uğraşmışlar, bu iş için filozoflar, bilginler seferber olmuşlardır. Felsefe tarihine adı altın harflerle yazılı filozoflardan kimi «İnsan gülen hayvandır», bilim dünyasını yaratan bilginlerden kimi de «İnsan içtimaî bir hayvandır» demiştir.

Sanki filozoflar ve bilginler, insanın hayvanlığını yüzüne vurmaktan başka yapacak iş bulamamışlar gibi, insanın «gülen», «düşünen» yada «içtimaî» bir hayvan, ama mutlaka bir hayvan olduğunu ispat için yıllarca çalışmışlar, eserler vermişlerdir.

Bilgiler, insanları hayvanlardan ayırt etme-

ye çok çalışmışlar, bütün çabalamaları sonunda insana «hayvan-ı kâmil» diye bir hayvan adı takmaktan ileriye gidememişlerdir. Bazısı da «hayvan-ı nâtık» yani «konuşan hayvan» diye insanları temize çıkarmaya çalışmıştır.

Ne olursa olsun, görüyorsunuz ki, insanların en seçkini olan filozoflar, bilginler bile bütün çabalamaları sonunda, ister «hayvan-ı nâtık», ister «hayvan-ı kâmil» desinler, ne kendilerini, ne de bizleri, hayvan olmaktan kurtaramamışlardır.

Gülen hayvan, içtimaî hayvan, konuşan hayvan olan insanla, öbür hayvanlar arasında mutlaka bir fark aranırsa, kendimiz için şöyle diyebiliriz: «İnsan, hayvanların yüksek sosyetesine mensuptur.» Daha bilimsel bir deyimle «Hayvanların yüksek sosyetesine mensup olanlarına insan denir.»

Bu kısa başlangıçtan sonra, hayvanların sınıflandırılmasına geçebiliriz. Hayvanlar ikibuçuk büyük gruba ayrılır. Birinci grupta, tek hücreliler yani kiracılar vardır. İkinci grupta çok hücreliler, yani ev sahipleri bulunur. İkibuçukuncu grupta da, hücresizler, yani ipiyle kuşağı, nerde akşam orda sabahı edenler vardır.

Şimdi biz en büyük ve geniş hayvan sınıfı olan çok hücrelileri ayıralım. Çok hücreliler üçe ayrılır: Memeliler, enseliler, göbekliler... Memeliler de üçe ayrılır: Sarkık memeliler, sütyenliler, takma memeliler...

Enselilerle, göbekliler de şu cinslere ayrılır: Kadillaklı göbekliler, dört ayağı üstüne düşenler, yerden bitenler, parazitler... Yüzenler ve sülükler de bu gruptadır.

Tek hücreli hayvanlar, sözünü bile etmeye değmezlerse de, onları da şöyle bir gözden geçirelim. Tek hücreliler, yani kiracılar, eskiden «zevahif» denilen «sürüngenler, sürüklenenler, sürünenler ve sürüm sürüm sürünenler» olmak üzere dört büyük sınıfa ayrılırlar.

Yukarıda hayvanların vücut yapılışları bakımından ayırımlarını gördük. Bilginler, hayvanları yaşayışlarına göre de şöyle ayırmışlardır: Et yiyenler, ot yiyenler, halt yiyenler, para yiyenler, ziftin pekini yiyenler, boşanıp semerini yiyenler, birbirlerini yiyenler, kendini yiyenler, başını yiyenler...

Hayatımızı dikkatle incelersek, yukarıda ayırımlarını yaptığımız hayvan sınıflarından birinin içine girdiğimizi kolaylıkla anlarız.

İnsanların hayvan olduğunu ispata çalışan bilginler içinde en doğrusunu insana «hayvan-ı nâtık» diyenler söylemiştir. Gerçekten de, bunca çekilen nutuklara bakılırsa insanların nutuk çeken «hayvan-ı nâtık» yani konuşan hayvan olduğu anlaşılır.

Tanrı, hepimizi, birbirimizin çiftesinden korusun!...

(«Akbaba», 1956)

İSTESE DE ÇEKİLEMEZ

— Çekilmek istiyorlar ama, bitürlü çekilemiyorlar, dedi.

— Hiç sanmam, dedim. Çekilmek isteseler, çekilirlerdi. Demek, çekilmek istemiyorlar. İsteyenler pekâlâ çekiliyorlar.

— Yok, yok, istiyorlar. Bunlardan öncekiler de çekilmek istiyorlardı. İstiyorlardı ama, tıpkı şimdikiler gibi bitürlü çekilemiyorlardı.

— Neden? diye sordum. Hiç çekilmek isteseler, çekilemezler mi?

— Bak, neden bitürlü çekilemediklerini anlatayım. Senin karnın aç olsa... Efendim? İki gündür açsın. Ağzına lokma koymamışsın... Derken yolda ikibuçuk lira buluyorsun. Daha durur, düşünür müsün? Hemen en yakın lokantaya giriverirsin. Bir kap yemek yersin ama, dişinin kovuğuna bile gitmez. Ne yaparsın? Garsona bir kap daha yemek söylersin. Ama daha önce bir listeye bakarsın. Bakalım, cebindeki parayla bir kap yemek daha yiyebilecek misin? Birde listeye bakınca, yediğin yemeğin dört lira olduğunu görünce ne yaparsın?

— Rezalet...

— Evet, rezalet... Lokantadan çıkamazsın bitürlü, oturamazsın da... Bikez önceden he-

sap etmemişsin. İçinden, eh, dersin belki lokantanın önünden bir tanıdık geçer de yardım eder. Gözünü lokantanın camına diker, gelip geçene bakarsın. Bakarsın ama, lokantada da öylecene durulmaz ya... Nasıl olsa bir tanıdık, dost gelir de beni kurtarır diye, bir tabak yemek daha söylersin. Ağır ağır yemeğe başlarsın. Yemek biter, borcun altı lira olur, bir yardım gelmez. Battı balık der, bir de pilâv söylersin. Pilâv da gelir, ama kimseden yardım gelmez... Pilâvdan sonra bir pilâv daha... Artık midende bir lokma yiyecek yer kalmaz; ağır ağır da olsa, durmadan yemeğe mecbursun. Ah, şurdan bir tanıdık geçse, bir yardımsever... der durursun içinden. Boyuna yersin, boyuna yedikçe boyuna borcun artar. Borcun arttıkça yersin... Dışarı çıkmaya çoktan fitsin ama, nasıl çıkarsın?. Şimdi anladın mı, insan bazen çekilmek istese de çekilemez.

— Peki, sonu ne olacak? dedim.

— Lokanta sahibinin insafına kalmış, dedi.

(«Yeni Gazete», 9 Ekim 1957)

RUHSUZ HERİFLER!..

Beni her görüşünde,

— Amerika'ya gitmezsem, adam olamam, derdi.

Sonunda bir yolunu buldu, Amerika'ya gitti. Geçen gün yolda karşılaştık.

— Çabuk döndün, dedim.

— Durulacak yer değil, dedi.

— Neden?

— Amerikalılar çok materyalist adamlar, ruhları yok.

— Ben senin zeki oğlan olduğunu bilirdim ama, iki ayda çarçabuk Amerikalıların ruhsuzluğunu nasıl öğrendiğini anlamadım.

— Hemen belli oluyor. Bak meselâ... Yolda giderken bir adam düştü bayıldı, değil mi? kimse aldırmaz. Başını çevirip bakan bile olmaz.

— Niye?

— Efendim, orada her bir işin ayrı organizasyonu varmış. İş bölümü varmış. Herkesin işi gücü olduğundan, hiç kimse kaldırımların üzerinde debelenen adamla uğraşmazmış. Onlar niçin vergi veriyorlarmış? Sağlık kurullarının otomobilli ekibi hemen gelir, hastayı alır, en yakın belediye hastanesine kaldırırmış.

— Gerçekten ruhsuz adamlar! diye onaylamaya kalmadan bir kalabalığın arasına karıştık. İnsanlar, İstanbul'un en büyük caddelerinden birinde, dörtyol ağzına toplanmışlar, heyecanla bişey seyrediyorlardı. Bütün gidiş-geliş durmuştu. Gelen yığılıyor, kalabalığı arttırıyordu.

Delikanlı, bana,

— Acaba ne var? diye sordu.

— Bir çingene ayı oynatıyordur, dedim. Son günlerde bu yerli sirk numaraları moda oldu.

Oradakilerden biri,

— Hiç sanmam, dedi, bir ayak satıcısı leke sabunu satmak için gözboyacılık yapıyordur.

Bayağı meraklandım, kalabalığa iyice sokuldum. Ortada, kaldırımlar üzerine bir genç kadın boylu boyunca uzanmış, dişleri kenetli, yumrukları sıkılmış, ağzından köpükler geliyor, gözleri kaymış... Vücudu yay gibi geriliyor, ok gibi fırlıyor. Sonra birdenbire düşünce başı yere çarpıyor.

Kadını çepçevre çeviren kalabalığa baktım, hepsinin dişleri görünüyor. Gülüşerek konuşuyorlar:

— Amma sağlam kafası var be...

— Kaç kere taşa çarptı da yarılmadı...

— Ağzı da amma köpürüyor yahu!...

Amerika'dan yeni gelen delikanlıya baktım. Etekleri açılan kızcağızın bacaklarını seyrediyordu.

Birisi,

— Hiç olmazsa karakola telefon etseler... dedi.

— Buralarda hiç polis filan yok mu canım!

— Yahu, şurdan bir bardak su getiren bile olmuyor...

— Bir iyiliksever insan da çıkmıyor mu!... Hiç olmazsa masaj yapsalar.

— Bir doktora filan telefon etse biri...

Ordan birisi,

— Maymun mu oynuyor, ne toplanmışsınız? Bırakın kadını kendi haline... diye bağırdı.

— Ne adamlarız yahu!... kadına bir damla kolonya koklatan bile yok!...

Delikanlıyı kolundan çektim, yürüdük. O anlatmaya devam etti:

— Haa... ne diyordum, Amerikalılar ruhsuz herifler vesselâm!...

(«Yeni Gazete», 2 Kasım 1957)

BU DA BİR AÇIKGÖZLÜK

Eve misafir geliyor. Laf arasında soruyor:

— Şekeriniz var mı?

— Olacak. Dün bir kilo almıştık.

Misafir gülüyor.

— Siz deli misiniz? Bikaç çuval şeker alıp atın biyana. Piyasada şeker kalmayacak...

Bikaç kilo da değil, bikaç çuval!...

Bir tanıdık geliyor,

— Aman, diyor, gaz aldınız mı?

— Evde biraz var.

— Gaz gelmeyecek artık, onbeş-yirmi teneke alıp, koyun biyana...

Onbeş-yirmi litre değil, onbeş-yirmi teneke...

Bir arkadaş geliyor,

— Çayınız var mı? diye soruyor.

— Var, demin bir paket aldık.

— Aman, hiç durmayın, kırk-elli paket çay alın, bir hafta geçmez, çay ortadan kalkacak.

Bir dostumuz,

— Fasulye, diyor koşun, beş-on çuval fasulye alın. Fasulye pahalılanacak.

Beş-on kilo değil, beş-on çuval...

Bir komşu geliyor:

— Sabununuz var mı?

— Bikaç kalıp olacak...

— Dünyadan haberiniz yok. Herkes bakkalardan sabun topluyor.

Komşulardan biri de,

— Kimseye söylemeyin; zeytinyağı pahalılanacak, bikaç teneke zeytinyağı alın, dedi.

Eşi dostu dinlesek, evimiz erzak deposuna dönecek. Biz de oturmak için otel odalarına düşeceğiz. Bereket versin paramız yok da, yine eski düzen, bir kilo zeytinyağı, üç kalıp sabun, bir paket çay, bir kilo şekerle yetiniyoruz. Ama biri gelip de,

— Şekeriniz var mı? diye sordu mu,

— Üüü... dolu, karyolanın altı şekerle dolu... diyoruz.

— Gaz var mı? diyenin sözünü ağzına tıkıyorum,

— Üç varil gazımız var.

Karşımdaki,

— Çay?... derken,

— Dolu, diyorum, beş yüz paket çay alıp attık biyana.

«Atıver biyana!...» Biyana atılacak olan; bir kilo değil, çuval çuval, sandık sandık, teneke teneke...

Biz yine neyse ne, aman ortadan kalkacak, aman pahalılanacak diye, üç-dört küfe birden, bikaç otomobil birden alanlar dört-beş apartman birden yaptıranlar var.

Kendi hesabıma hiçbişey istif edemiyorum. Ama geçende pahalılanacak diye bir önlem aldığımı açıklayayım. Erenköy'deki evimle Kadıköy arasında otobüsle boyuna gider gelirim. Geçen gün otobüse bindim, bir daha inmedim. Biletçi,

— Affedersiniz, sekizinci sefer gittik geldik, arabadan inmediniz. Nereye gideceksiniz? diye sordu.

— Son sefere kadar otobüsten inmeyeceğim, dedim.

Şaşıran biletçi,

— Neden? dedi.

— Sakın kimseye söyleme, belki otobüs biletleri pahalılanır... Ucuzken kırk-elli sefer bineyim.

Bu da bir açıkgözlük değil mi?...

(«Yeni Gazete», 30 Ekim 1957)

DÜZELTME YANLIŞLARI

Bir okurum gönderdiği mektupta şöyle diyor:

«Medeniyetin her gün büyük hamlelerle ilerlediği bir devirde bizler geri mi gidiyoruz? Milletin bir öncüsü ve habercisi olan gazetelerde yanlışlardan artık gık dedik. Bu yanlışları yapan gazeteler işinin ehilleri değil midir?»

Düzeltme yanlışlarından yakınan okurum, Yeni Gazete'den kestiği bir düzeltme yanlışı örneği de göndermiş. Bu gazeteden kesilmiş parçadaki haberin başlığı şöyle çıkmış:

«lâhın tabakası Prens Abdülli—»

«Abdüllillâh'ın tabakası», gazetede yukarıdaki gibi çıkmış.

Gazetelerdeki düzeltme yanlışları öyle bir derttir ki, bundan okurlar gibi, gazetede çalışan herkes şikâyetçidir. Ama yine de bitürlü önü alınamaz.

Bizim basınımızdaki düzeltme yanlışları toplansa, belgelere dayanan çok güzel bir mizah eseri ortaya çıkar. Bunlardan bildiğim bikaçını anlatayım:

1978'de kapatılan «Takvim-i vekayi» gazetesi 1891'de yeniden çıkarılıyor. Onbeş ay çıkan gazete bir düzeltme yanlışı yüzünden 1892'de yine kapatılmıştır. Kapatılma nedeni Felemenk Krliçesine nişan verildiği haberinde «itâ» kelimesinin «hata» olarak çıkmasıdır.

Ahmet Mithat Efendi, Matbaa-i Âmire Müdürü iken, matbaada basılan devlet sâlnamesinin (yıllık) bir cildinin başına Kanun-u Esasî (anayasa) yazısı yanlıklışla tersine konmuş. Bu yüzden Dahiliye Müsteşarı Reşit Mümtaz Bey azledilmiş, matbaa da 1892'de kapatılmış, Meşrutiyet'e kadar (1908) kapalı kalmıştır.

Abdülhamit zamanında düzeltme yanlışı yüzünden pek çok gazete kapatılır, buyüzden de yanlış yapmamaya çok dikkat edilirdi ama, yine de gazetelerde yanlışlar olurdu. Gazeteler kapanma korkusundan padişah ve mensuplarına ait haberlerle önemli yazıların klişelerini aldırır, öyle basarlardı.

«Sabah» gazetesinde «Şevketlû Abdülhamit» yerine yazı, «şu kötü Abdülhamit» diye çıkar.

«İkdam» gazetesinde de, padişahın tahta çıkışının yıldönümü yazısında «mesut gece» anlamına gelen «Leyle-i mes'ude», karanlık gece demek olan Leyle-i mesude» olarak çıkmış.

Yakın basın tarihimizde de gazetecileri korkuya düşüren pekçok düzeltme yanlışları olmuştur. Vatan gazetesinde bir büyüğümüzden söz edilirken «...Memleketin kalbidir» diye başlık verilmiş. Ama «kalbidir» kelimesindeki «a» yerine «e» dizilmiş «...Memleketin kelbidir», yani memleketimizin köpeğidir olmuş. Bu büyük yanlışın gazete basılıp dağıtıldıktan sonra farkına vardıklarından, gazetede kim varsa, hepsi sokaklara dökülüp, gazete satıcılarının ellerindeki bütün Vatan'ları parayla almaya, gazeteyi toplamaya çalışmışlar.

Bir de Vakit gazetesi için bir düzeltme yanlışı olayı anlatılır. Atatürk'e değgin bir haber verilirken çok büyük bir yanlışlık olmuş. Gazete dağıldıktan sonra yanlışı görmüşler. Telâşa kapılmışlar. Anlatılana göre rahmetli Hakkı Tarık Us, korku içinde Atatürk'e gidip bu yanlıştan ötürü af dilemiş. Atatürk de gülerek,

— Musahhihinin bile okumadığı gazetedeki yanlıştan ne çıkar... demiş.

Bir büyük düzeltme yanlışı belâsı da arkadaşlarımın başına geldi. Gençlik heyecanı ile haftalık bir dergi çıkarıyorlar. Sağa sola çatıyorlar. Derginin bir sayısındaki başyazıda, doğru bildikleri yolda kimseden korkmadan yürüyecekleri anlatılıyor. Bu başyazının son cümlesi şöyledir: «Biz gözümüzü budaktan sakınmayız.» Ne yazık ki, bu cümledeki «Gözümüzü» kelimesinin «z» harfi «t» olarak çıkmıştı.

Bu düzeltme yanlışları içinde çok güzellerini de sık sık görürüz. Ara sıra politikacıların palavra nutuklarının içine «zdiookkgt;; cffrree» gibi anlamsız bir satır karışır. Siz söyleyin, bunlar kötü yanlışlar mıdır? Diyelim şöyle bir nutuk:

«Yapacağız!... Edeceğiz!... Üzerinde duruyoruz!...»

Ve altında şöyle bir yanlış düşmüş, anlamsız bir satır.

«Dırrrttt... Çzzzıtt...»

(«Yeni Gazete», 2 Ağustos 1957)

Türkiye'de sansürün bugünkü durumu, yarın için bir utanç belgesi olacaktır. Kanlı Pazar olaylarında suçluların kimler olduklarını belgeleyecek filmlerin gösterilmesine yasak konulması, suçluları aramaları gerekenlere uyarmalar da yapıldığı halde bu filmlere hiç ilgi göstermeyişleri pek şaşırtıcıdır.

Yeni bir sansür haberi de yine dünyada dolanacak ve bundan da övünç duyamayacağız. Çağdaş dünya sinema sanatının önde gelen ustalarından İtalyan rejisör Pasolini'nin, İsa'nın yaşamını canlandıran «Aziz Matyas» adlı bir filmi de, Hıristiyanlık propagandası yapılıyor gerekçesiyle yasaklanmıştır. Oysa bu film, sinemalarda gösterilmeyecek, yalnızca dünya sinema sanatıyla ilgilenen sayıları bin kadar Sinematek Derneği üyelerine bir kez gösterilecekti. Sinematek Derpagandasına kapılacaklarını sanmanın gülünçlüğünü düşününüz. Bikaç yüz aydın, bu filmi seyrettikten sonra, doğru kiliselere koşacaklar, papazların önünde diz çökeceklerdi.

Kitap sansürü büsbütün yüzkızartıcıdır. Bikaç örnek vereyim. Benim Türkiye'de bikaç kez basılmış kitaplarımın başka dilde yayınlanmış olanları bile, Türkiye'ye sokulmamaktadır. Almanca'ya çevrilmiş bir kitabımdan, altı aydan beri bana ayrı paketlerde yirmi kitap gönderildiği halde hiçbiri elime geçmemiştir. Artık kitabı gönderen yabancı yayıncıdan utanıyorum. Oysa bu kitabın Türkçesi üç kez basılmıştır.

Daha gülünç bir örnek:

Bir kitabım da hükümet kararıyla yasaklanmış kitaplar arasındadır. İlk basımı yasaklanmış olan bu kitabımın ikinci, üçüncü basımları bile yapılmıştır; ama hâlâ 1953'teki ilk basımı yasaktır.

Yasak yayın kararnamelerinin saçmalığı bakınız nerelere kadar var: Bakanlar, başbakan, milletvekilleri ve eşleri sosyalist ülkeleri ziyarete giderler. Dönüşlerinde oralardan kitaplar, plaklar, kartlar getirirler. Bunların hepsinin de Türkiye'ye girmesi, hükümet kararıyla yasaklanmıştır.

İşte o karaname şudur:

«Arnavutluk'ta, Bulgaristan'da Çekoslovakya'da, Macaristan'da, Doğu Almanyada, Romanyada, Sovyet Rusyada yayınlanan bilumum matbualar, plak, ses bantları ve benzerleri her dilde; bu devletlerde veya bu devletlerin hariçteki resmî yarı resmî organ ve ajanları tarafından yayınlanan bilumum matbualar her dilde yasaktır.»

Bu hükümet kararına göre, örneğin Bulgaristandan yada Romanya'dan Türkiye'ye mektup bile gelmemesi gerekir. Çünkü mektup zarflarının üstündeki pul bile «Bilumum Matbua» kavramının içine girer.

Hâlâ resmen yürürlükte ve geçerli olan hükümet yasaklarından bikaç örnek vereyim de gülün:

«Aram Khacaturian'ın oyun ve düetlerinden ibaret, İngiltere'de Kolombiya Plak Şirketi tarafından yayınlanan Sovyet bestekârına ait plaklar» yasaktır. (1940)

«Mavi mineli dünya üzerinde disk atan atlet resmi ve üst tarafında (F.M.J.D.), altın (Sport Jeunes)» yazılı rozet yasaktır. (1955)

«Güvercin resmi taşıyan kartpostal» yasaktır.

Bir insan salt komiklik olsun diye bile, böylesine yasaklar uyduramaz. Hele şu güvercin resimli kartpostal... Güvercine hiç düşman olunur mu? Yasak kararında güvercin resmini kimin yaptığı yazılı değil ama, sanırım ki Picasso'nun barış sembolü olan ak güvercin resmi olacak.

Şimdi size, gizli tutulan «Yasak Yayınlar» kitabından, tarihe geçmesi gereken şaheser bir yasaklama kararını bildiriyorum:

«Süleyman Demirel'in Türkiye Masonlar Cemiyeti'ne mahsus kayıt fişi fotokopisi, 5 ekim 1965'de yasaklanmıştır.»

Bu fotokopi bikaç dergide yayınlandıktan sonra, işte bu yasaklama kararı alınıyor, bikaç gün sonra da bir Mason ilerigeleni, Demirel'in mason olmadığına değgin bir bildiri yayınlıyor.

Bu yasaklama kararından iki gün sonra da şöyle bir yasaklama kararı daha alınıyor:

«Başbakan yardımcısı Süleyman Demirel'in masonluğuna ait fiş ve İnönü'nün önünde durur vaziyetteki resmi, 7 ekim 1965 tarihinde, 13417 sayılı kararla yasaklanmıştır.»

Partililerin, hem bu yasakların, hem bu yasaklama yönetiminin kaldırılması için, Ana-

yasa Mahkemesi'ne başvurmaları boyunlarına borçtur. Çünkü dağdaş dünya uygarlığı önünde Türkiye'yi hiç kimsenin bu denli utanılası duruma düşürmeye yetkisi yoktur, olmamalıdır.

(«Günaydın», 8 Mart 1969)

«WELCOME» TÜRKİYESİ

«Sömürge miyiz, neyiz, hani bizim Türkiye'miz?» diye düşünüp duruyorum.

Üç gece, Ankara'nın büyük otellerinden birinde kaldım. Her sabah, odadaki iç telefonu açınca bir ses.

— Helloov!...

Bir yaylı «Hellooov.» dedi. Arkasından:

— Good Morning!..

Yahu, ne oluyoruz, nerdeyiz?

İlk sabah, bir yanlışlık oldu da, telefon odalardan birine bağlı kalmış, bir Amerikalıyla konuşuyorum sandım,İngilizce af diledim. Telefonu kapayıp az sonra bir daha açtım. Bu kez kadın sesi:

— Helloow!... Good Morning!...

Yoksa ben uykudayken Amerika'ya mı geldim?

Üç gün, her sabah böyle oldu.

New York'da, Waşhington'da bir otele gidip, sabahleyin oda telefonunuzu açınca size Türkçe «Günaydın!» derler mi?

Burası neresi? Çok pahalı, güzel otelin hiçbir yerinde Türk'ten bir renk, Türk'ten bir ses yok. Yalnız «Şark Salonu» diye ad taktıkları bir yerin tavanına, duvarlarına, bizim stilize edilmiş lâle motiflerini kondurmuşlar, bir de yozlaşmış minyatür azmanları...

İyi ki, atalarımız şu lâle motifini bulmuşlar. O lâleyi bir yere kondurdun mu, hemen Türk oluveriyor. Artık ondan da gık geldi.

Ankara'nın Kavaklıdere'sini, Keçiören'ini, Küçükesat'ını geziniz. Pencereleri perdesiz evlerin camlarında «Bu ev satılık», «Kiralık kat», «Kiralık mobilyalı ev» diye yazılı kâğıtlar göreceksiniz; ama yazıların hiçbiri Türkçe değil. İngilizce... İngilizcenin altına Türkçesini yazmak gereğini bile duymamışlar.

İnsan, bu İngilizce levhaları göreceğim diye utancından, sokaklardan başı önünde geçiyor.

Ortadoğu Teknik Üniversitesinde kurulan Tiyatro Kulübü'nün de adı: «Drama Club»...

Biz, hangi ülkede yaşıyoruz, çok merak ediyorum.

Ankara Hava Alanı'ndaki terminalde bir kitapçı dükkânı var. Oradaki kitaplara, dergilere, gazetelere baktım, yüzüm kızardı. İngilizce, Fransızca Almanca, İtalyanca, her dilden kitap, dergi, gazete var; yalnız Türkçe yok... Ama bitek, bitek Türkçe kitap, dergi, gazete yok...

— Burasını kim işletiyor? diye sordum.

— Türk Hava Yolları... dediler.

Hayır yanlış, Amerikan Hava Yolları demek daha doğru...

Beyoğlu'nu gezin, her yerden İngilizce sarkıyor. İnsan Türkiye'de, kendi yurdunda yaşadığından kuşkulanacak.

«Welcome Navy!...» Her yerde bu...

Anladık; Amerika zenginliğine zengin, biz de yoksulluğa yoksuluz, ama burası Türkiye... Arayın bakalım, Türkiye'de Türkiye'yi bulabilecek misiniz?. Yeni bir «Welcome Türkiyesi» çıktı, bizi utandırıyor.

Artık bu da, yasayla, anayasayla olmaz ya... Biraz kendimize gelsek, Türk olduğumuzu hatırlasak, Türkiye'de yaşadığımızı bilsek..

(«Tanin», 29 Mart 1961)

KOMÜNİZM TÜCCARLARI

Kutsal kavramları dillerine dolayıp yırtına yırtına bağıranları duydunuz mu, anlayınız ki o işin içinde bir dalavere vardır. Bu bağırıp çağırmalar, bu dövünüp yırtınmalar, bir özdenlik coşkusu değil, bir çıkar kaygısıdır.

— Allaaaah!

Hayır bağırma böyle. Sesini bize mi, yoksa Allaha mı duyurmak istiyorsun?

— Vataaaan!...

— Vatandaşlaaaaar!...

Hiç boşuna yırtınma. Boşuboşuna ses deliğini zorlama! Sen «vatan» diye bağırdıkça «mangır ne kadar?» diye sorduğunu anlıyoruz.

— Büyük Atatüüüürk!...

Sesini, on beygir kuvvetinde motorla işleyen hoparlörünki kadar da yükseltsen, biz senin ne katakullici olduğunu, yaygaranın tonundan biliriz.

— Kahrolsun komünistler!..

Yine kimbilir ne katakullin, ne dalaveren var da gürültüye getirip suçun duyulmasın diye feryadı bastın?

Sen dinci değil, din tüccarısın!

Sen yurtsever değil, yurt tüccarısın!

Sen Atatürkçü değil, Atatürkçülük tüccarısın!

Sen komünist düşmanı değil, komünist tüccarısın!

*

Üç yıl önce Atatürk'ün ölüm yıldönümü günü, Beyoğlu'nda bir salonda anma töreni toplantısı yapıldı. Birçok kişi çıkıp konuştu. İçlerinde, incir çekirdeğini doldurucak bir söz söyleyen olmadı. Yalnız tüyler ürpertici, iç gıdıklayıcı, kulak tırmalayıcı seslerle durmadan haykırdılar, bağırdılar, çağırdılar:

— Ataaam!...

— İzindeyiiiz!...

— Kalbimizdesiiiin!...

— Sen ölmediiiiin!...

— Bekçisiyiiiiiz!...

Bu toplantıyı düzenleyenler, Atatürk adına bir de dergi çıkarıyorlardı, bugün de çıkarıyorlar.

*

Dün, Halk Cumhuriyeti devletlerinden birinin basın ve kültür Ataşesi ile görüşüyordum. Bir ara konuşmamız çok önemli bir konuya geldi.

Şimdi burada yazacağım olaydaki kişilerin adlarını gerekirse yalnız ilgili görevlilere verebilirim. O da anlatacağım alçaklığı ciddî olarak önleyebileceklerine inanırsam, o adları veririm.

O basın ve kültür ataşesi, bana iki kişinin adını söyledi.

— Bunları tanıyor musunuz? dedi.

— Hayır... dedim.

— Ama bunlar gazeteciymiş... dedi.

— Hangi gazetelerdenmiş? diye sordum.

Masasının üzerinden bir dergi uzattı. Bu dergiyi, yukarda söylediğim toplantıyı düzenleyen dernek çıkarıyordu. Dergi, Atatürk ilkelerinin adını taşıyordu. O kutsal adın gerisinde dalaverelerini yürütebilsinler diye dergiye böyle bir ad vermişler.

Ataşenin söylediği o iki kişinin adları, derginin yazı kurulu arasında yayımlanmıştı.

O iki kişi, bu Halk Cumhuriyeti devletinin basın Ataşesine gitmişler.

— Biz, demişler, Atatürkçüyüz. İşte bu dergiyi çıkarıyoruz.

Ataşe,

— Çok güzel... demiş.

— Sizden de yardım rica ediyoruz. Atatürkçü olduğumuzdan yardımlarla dergimizi çıkarıyor, derneğimizi yürütüyoruz.

Derneği mi yürütüyorlar, yoksa dümenlerini mi? Bunu anlayamayan Ataşe,

— Ben size nasıl bir yardımda bulunabilirim? diye sormuş.

— Para vererek... Bize para veriniz.

Şaşıran Ataşe, para vermemiş, bir uygun biçimde iki dalavereciyi uğurlamış. Aradan bir zaman geçince Atatürkçülük ticareti yapan o iki kişi yine Ataşeye gelip asılmışlar, para istemişler.

Ataşe bana soruyordu:

— Nasıl insanlar?

İyi insanlarsa, Ataşe para verecekmiş.

Suratıma ateş bastı, yüzüm kızardı, başıma ağrılar girdi, yerin dibine geçtim. Allah bin türlü belâlarını versin!...

Bunlar,

— Kahrolsun komünistler!... diye barbar bağırırlar, terter tepinirler, sonra da giderler bir komünist devletin komünist Ataşesine, ceplerine indirmek için, hiç utanmadan, Atatürk adına para dilenirler!... Komünizmle mücadele diye tüccarlardan, azınlıkları korkutarak onlardan para sızdırdıkları yetmedi, şimdi de yabancı diplomatlara elavuç açmaya başladılar.

Nerdesiniz görevliler? Nerdesiniz ilgililer? Nerdesiniz komünist düşmanları?

Bu kadarla da kalmıyor. Adı duyulmamış, gazeteci olduğunu söyleyen ve bir zamanlar

da Ankara'da bir akşam gazetesi çıkarmış olan başka biri de gidiyor. Ataşeye,

— Bana para verin de sizin propagandanızı yapmak için gazete çıkarayım! diyor.

Reddediyorlar.

Bu adam Ankara'daki gazetesinde komünizme şiddetle saldırmıştır.

Bikaç kez yine gidiyor. Yine para istiyor.

— Para verin de, diyor, Bursa'da sizin hesabınıza konserve fabrikası kurayım.

Bunlar hep sözümona komünizm düşmanları!...

Tekrar ediyorum: Ciddiyetlerine inanabileğim resmî görevlilere, anlattığım olaydaki kişilerin adlarını açıklayabilirim.*

Hangi konuda olursa olsun, kutsal kavramları dillerine dolayıp yırtına yırtına bağıranların ahlâkından şüphe ederiz.

(«Yeni Tanin», 13 Ekim 1964)

---

* Çok şaşılası bişeydir; bu yazım gazetede yayımlandıktan sonra, ne savcılık, ne güvenlik görevlileri, ne de herhangi bir ilgili, bana, «Atatürk adına, bir komünist devlet ateşesinden para dilenen kimdir?» diye sormadı. Aradan yedi yıl geçti. Bugün hiçbirinin adısanı bile aklımda değil artık. (20 Mayıs 1971)

KARADERİLİ HEMCİNSİM

Gazetelerde çıkan o resmi, sanırım, siz de görmüşsünüzdür. Ateş yağmuru altında kalmış yaralı zenci er, elinde kullanamadığı tüfeği, canını kurtarmak için kaçacak, sığınacak, yer arıyor. Bu karaderli hemcinsimiz Kuzey Viyetnamlılara karşı savaşan Amerikan eridir. Havadan, karadan açılan ateş arasında sıkışmış, acıklı bir durumu var... Yapılı, iri, kalıplı bir zenci, sevimli de... Gövdesini delik deşik eden kurşunların acısıyle, yüz kasları gerilmiş. Resimde bakınca, acıdan haykırışını duyar gibi oluyorum.

Yurdunun bağımsızlığını savunmak için canını veren zavallı Viyetnamlı ve ulusal bağımsızlığını savunan Viyetnamlıyı öldürmek için, belki de adını, yerini daha önce hiç bilmediği Viyetnam'a gönderilen kandırılmış zavallı karaderili insanoğlu...

Gazetedeki resme bakıyorum, dalmışım öylecene... Resimdeki zenci er canlanıyor, boyutlanıyor.

— Ne işin vardı buralarda? Niçin geldin buralara karaderili insan kardeş?

— Hürriyeti savunmak, kurtarmak için...

Evet, öyle demişlerdi Amerikalı zenci delikanlıya. Diyelim ki sayalım ki, kendisine söylenilen doğrudur.

Ben, ulusal bağımsızlıkları için dövüşen Viyetnamlıların bikaçını, Helsinki'de Barış Kongresi'nde gördüm. Hem Kuzey, hem Güney Viyetnamlılar vardı orda... İncecik incecik insanlar, küçümen küçümen. Gülüşleri, saçak saçlarına düşen yağmur sesini andırıyordu. Parmakları, her ne tutarsa, okçarca tutuyordu. Bu ellerle nasıl bomba attıklarını, tetiği nasıl çektiklerini düşündüm. Evet, kadınıyle, çocuğuyle, yaşlısıyle yurtlarını savunuyorlar. Kime karşı? Amerika'nın karaderili insan kardeşlerine karşı...

Evet, diyelim ki, tutalım ki, sayalım ki, Amerikan zencisine söylenilenler doğrudur. Bu Viyetnamlılar, dünya hürriyetinin baş düşmanıdırlar.

— Evet, karaderili insan kardeş... Sen buralara hangi hürriyeti kurtarmak için geldin? Yavrularının, Amerikan akderili çocuklarla aynı parka girememe, aynı okula gidememe hürriyetini mi? Vergi ödediği, askere gitti,i bütün uyrukluk yükümlerini yerine getirdiği için, bir zencinin kendini eşit Amerikan yurttaşı sanıp, bütün Amerikan çocuklarının gittiği okula girmek istediği için çocuğunun akderililerce öldürülmesi hürriyetini mi? Amerika'da karaderililerin ikinci adam olarak yaşama hürriyetini mi? Akderiliyle aynı taşıtta yanyana bulunamama hürriyetini mi?

Resimdeki zenci Amerikan eri, kurşun yaralarının acısıyle kıvranıyor. Niçin? Kimin için? Neden ölmekte olduğunu, şu anda olsun düşünebiliyor mu?

Kara derisinin üstüne kanı yol yol yayılıyor. Bu kan, bir yabancı ordunun askeri ola-

rak çiğnediği Viyetnam topraklarını sulayacak. Niçin? Hürriyet uğruna...

Karaderili insan kardeş, Viyetnam'da korumak istediğin sözde dünya hürriyeti, yada hürriyet dünyası, senin kâğıt üstünde yurttaşı sayıldığın Amerika'da, akderililerle aynı okula, aynı kiliseye gitme, akderililerle aynı koşullarda yaşama hürriyetini sağlayacak mı?

O küçümen küçümen adamların incecik elleri, okşarcasına tuttukları tüfeklerle senin aslan yapılı, karaderili gövdene kurşun yağdıracak... Sen, yağmur sesi gülüşlü Viyetnamlılara düşmansın. Niçin? Hürriyeti, yurttaşı olduğunu sandığın ülkede, hiçbir zaman sahibi olamadığın hürriyeti savunmak için... Kime karşı? Yurtlarını, bağımsızlıklarını savunanlara karşı...

Yazık karaderili insan kardeş... Haykırarak şimdi toprağa düşeceksin. İnleyen bir Viyetnamlının yanına... Birbirinize bakın düştüğünüz yerde. Dilleriniz bir değilse de, gözlerinizle konuşun... İyi bak, o kısık, ışıklı gözlere... Belki, ölürken, anlayacaksın gerçeği; kim için, ne için, nerelerde boşuboşuna öldüğünü... Zavallı karaderili insan kardeş... Peki, senin ne işin var orada?

(«Yeni Tanin», 12 Şubat 1966)

DOSTLAR, DÜŞMANLAR

Günlerdir dayanılmaz ağrılar içinde kıvranıyorum. Sözgelişi dayanılmaz diyorum, yoksa dayanmayıp da ne yapacaksın; insanoğlu nelere dayanmamış ki...

Sol yanıma, sırtıma, omuzuma bir pençe dalmış, sinirlerimi, kaslarımı ezip, tırnaklayıp duruyor. Yazı yazabildiğime göre bugün iyi değilsem de iyiceyim.

Oysa geçen yıl bu günler bir gecenin ikisinde odamda çalışırken bastıran uykumu dağıtmak için soğuk suyla duş yaptıktan sonra, ayağımda şortla odanın bütün pencereleri, kapısı açık, sabahın beşine kadar çalışmış, sonra balkonun taşlarına sırtüstü uzanıp, örtünmeden uyumuştum. Rüzgârın serin eli derimi yalayıp okşuyordu.

Şimdi, bu yaz sıcağında odamın bütün pencereleri, kapısı kapalı. İlk geliyor başıma böyle şey... Demek eskimişim. Düşmanla boğuşup savaşmak kolay da, ille de ille dostlar, sevdiklerimiz, yakınlarımız.

Yanımda, önümde ilâçlar, ilâçlar, ilâçlar: Üç saatte bir yutulacak bu hap, yemeklerden hemen sonra, günde iki güllâç, iğneler her sabah, macunu sırta sürdün mü iyice, bunu yemeklerden önce içeceksin...

İşte başladı yine omuzbaşım, sırtım,

— Hastaneye yatsana canım...

— Senin bir tedaviye ihtiyacın var...

— Bursa kaplıcalarına gitmelisin...

— Git, Yalova'da bir hafta dinlen...

Yayınevim yandığı zaman da, eksik olmasınlar, dostlarım akıllar vermişlerdi:

— Yahu insan hiç sigorta ettirmez mi?

Yakınmak güzel değil, en doğrusu susmalıyım ve yazmalıyım.

Hani, sabun nedir bilmeyen biri, bigün geldiği kentteki bakkalda sabun kalıplarını görür de, tatlı bir yemiş sanıp satın alır, başlar çiğnemeye, çiğnedikçe sabun köpürür, köpürdükçe adam kızar, kızdıkça çiğner, çiğnedikçe köpürür, sabunun köpüğüne karışan adam

— Hiç boşuna zorlanma, der, ben sana para verdim, apursan da köpürsen de yiyeceğim...

Ben de şimdi arıyan yanlarıma diyorum ki:

— Hiç boşuna zorlanma, ağrısan da sızlasan da yazacağım, başka çarem yok...

Ahmet Hâşim, «Savaş olunca gel bakalım Türk oğlu Türk Hâşim, barış olup da iş isteyince, hadi ortadan Arap Hâşim, diyorlar» diye yakınırmış ya...

Irak'ın Alusî soyundan, yani Hâşim'in akrabalarından bir zengin, bigün Hâşim'e,

— Buralarda geçim sıkıntısı çekip duracağına gel seni Bağdat'a götüreyim de orada yaşa, rahat et! demiş.

Hâşim,

— Olmaz! demiş.

— Neden?

— Ben Türkçe yazıyorum, şiirlerim Türkçe,

orada anlamazlar ki... Sonra buralarını çok seviyorum, anılarım var; ayrılamam burdan... Sonra benim burda dostlarım var, onları bırakıp gidemem...

Daha daha üstelemişler, diller dökmüşler. Hâşim kandı kanacak... Ama birden,

— Olmaz! demiş hadi orda da Türkçe şiir yazdım diyelim, hadi arada buraya gelip özlemimi dindireyim, dostlarımı göreyim... Evet ama, benim burda düşmanlarım da var... Hepsini bıraktım diyelim, yahu insaf edin, düşmanlarımı nasıl bırakıp gideyim? Hayır, gidemem!

Hâşim'in bu duygusu dokunur bana, ne zaman hatırlasam bir tuhaf olurum. Zordur, çok zordur insanın düşmanlarını bırakması... Hem biliriz ki, zamanla düşmanlarımızın sayıları da, güçleri de azalacak, ama onları bizsiz bırakmak zor... Onun için elbet yazacağım direnerek, zorlanarak... Ama kalemi tutacak, zihnimi toparlayacak dermanım olmazsa ne yapabilirim!...

(«Yeni Tanin», 26 Temmuz 1964)

MENDERES'İ NASIL ÖLDÜRDÜLER?

1950'den buyana koşar adımla idam sehpasının altına gidiyordu, boynunu yağlı ilmiğe uzatıyordu. Özellikle iktidarının son yılında yazılanları, kendisine söylenenleri, yapılan uyarmaları hatırlarsak, Menderes'in on yıllık iktidarı süresince idam sehpasının sandalyesine, nasıl canını dişine takarak tırnaklarıyle yere tutuna tutuna, dirsekleriyle sürüne sürüne, tırmandığını daha kolay anlarız.

O gün, akşam gazeteleri Menderes'in asıldığını yazıyordu, idam sehpasında sallanan Menderes'in boy boy resimleri vardı gazetelerde. İçimi derin bir üzüntü kapladı. Menderes'in onbeş yıllık yaşam filmi gözümün önünden geçti: Tek parti iktidarının karşısına dikilen halkın sevgilisi Menderes, on binlerin alkışa boğduğu Menderes, seçimlerde eze eze çoğunluğun kalbini kazanan Menderes, burnu gittikçe büyüyen ve efendisi olduğunu sandığı dalkavuklarının kölesi Menderes, koltuk uğruna gericiliğe avans veren demagog Menderes, Bayar'ın «Sudan geçerken at değiştirilmez!» diye başbakanlıktan ayıramadığı Menderes, Yassıada'da Yüce Divan Başkanına sanık yeri parmaklıklarına sürünerek «Arz-ı malûmat edeyim, müsaade ederseniz reis beyefendi hazretleri» diye inleyen Menderes... Ve sonra İmralı adasında, sehpanın üç bacağı arasında boynu ipte Menderes...

O akşam büyük bir insancıl üzüntüyle vapura bindim. İçimden «Neden bunu kendikendine yaptın Menderes?» diye söyleniyordum.

Üst salonda oturuyordum. Kalabalık bir yolcu grubu geldi; dört erkek, üç kadın, üç çocuk... Lüks salonda iki masayı birleştirerek oturdular. Hepsi de şişmandı, salondaki koltuklara tombul bedenlerini zor sığıştırarak yerleştiler. Erkeklere baktım: gergin yanaklı, şişkin göbekli, katkat enseli, boğa gıgılı kimseler... Kadınlara baktım: muhallebi gerdanlı, iri göğüslü, kolları dirseklerine kadar bilezikli, kulak memelerini sarkıtan ağır küpeler takmış, eteklerinden bayağılık akan kadınlar...

O akşamki vapur yolculuğunda bana öyle geldi ki, bu insanlar, on yıllık Menderes iktidarının nimetleriyle şişmişlerdendi, o iktidarın enflâsyon politikasıyla zengin olanlardandı, bilezikli dişi bilekleri, yüzüklü kıllı parmakları böyle olduklarını bar bar bağırıyordu. Belki de öyle değillerdi, ama bana öyle geldi. Gülüyorlar, kahkaha savuruyorlar, kaba kaba şakalaşıyorlar, bağıra bağıra konuşuyorlar. Sanki Menderes'in asıldığı gün değildi. Yüzlerinde, bu olay karşısında duyulmuş en küçük insanca bir duygu yoktu. Sanki Menderes'in idam sehpasında çekilmiş boy boy resimleri çıkmamıştı gazetelerde. Paketleri, paketleri, paketleri açtılar, masaya yaydılar. Paketlerden çıkan börekleri, sandviçleri, çukulatayı, fondanı, baklavayı kapış kapış yemeye başladılar. Avurtları şişe şişe, gırtlak düğümleri ine çıka, hapur hupur yiyorlardı.

İşte o sırada bana öyle geldi ki, bu insanlar masanın üstüne boylu boyunca Menderes'in ölüsünü yatırmışlar, onu yiyorlar. Men-

deres'in parmaklarını, ellerini kopara kopara yiyorlar, butlarını çekiştire çekiştire yiyorlar, gözlerini oyup, kulaklarını ısırıp yiyorlar.

Dehşetle ürperdim. İçimden Menderes'i astıranlar işte bunlardır, dedim.

Kendilerini yaratan Menderes asılmış diye şimdi hiçbir üzüntüleri yok. Onun asıldığı gün, çoktan kendilerine yeni kurbanlar aramaya başladılar bile... Bir zaman sonra da onları yiyecekler. Onları da zorla bitirip öldürecekler, ama kendilerinin kılları bile kıpırdamayacak, renkleri bile solmayacak, hiç keyifleri kaçmayacak, durmadan keselerini şişirecekler, kasalarını dolduracaklar.

Menderes asıldıysa, daha başkaları var, çok var... Önce efendiyi yaratacaklar, sonra efendilerinin başını yiyecekler.

Gözlerini sandalye hırsı bürünmüş politikacılara baktıkça acıyorum. Bu çabaları kimler için? Bugün işte böyle kendilerini yiyecek olanlar için değil mi? Sonlarına kılları bile kıpırdamayacak olanlara yem olmak için nasıl da birbirleriyle didişip dalaşıyorlar... Şimdi onları alkışlayan eller, bugün alkışladıkları kimselerin gırtlaklarına sarılacaktır. O günleri düşünüp şimdiden ağızları sulanarak dillerini şapırdatıyorlar.

(«Tef», 1961)

EMEKLİ OLACAK MI? OLMIYACAK MI?

— Yaa, demek kendi ayağınla geldin? dedi.

— Hayır, dedim, arabayla geldim.

— Ne istiyorsun?

— Son günlerde bütün gazeteler sizden sözediyorlar da...

— Yalnız benden değil. Ne yazık ki, bana az yer vermek için solcu gazetelere, o şövalye bozuntusu kılıklı artist herifin de resimlerini koyuyorlar.

— Evet ama o artistin resimlerini, buzdolabı ilânı için koyuyorlar.

— Neye yani? Buzdolabı ilânı için de benim resimlerimi koysalar daha iyi olmaz mı?

— Haklısınız. Adamlarda ticaret kafası yok... Bişey sorabilir miyim?

— Sor.

— Başüstüne. Soruyorum: Neyle uğraşıyorsunuz?

— Şiir yazıyordum, sen üstüne geldin. Dinlemek ister misin?

— Zevkle.

— Peki, okuyorum. Dinle:

«Sıkı dur, sert dur, bütün solcular senden ürksün!

«Altmışdokuz modeli yeni bir Atatürksün!»

Sordu:

— Nasıl?

— Çok güzel. Arkası?

— Arkasına kafiye ararken sen geldin işte... Ürksün, Türksün... Var başka kafiye, çürüksün, üfürüksün gibi ama, uygun düşmüyor.

— Şiirlerinizi nasıl yazarsınız? Nerden ilham alarak?

— Aynaya bakar, öyle yazarım. Tabiî resmî daire olduğundan, buraya boy aynası koyamıyorum. Onun için, cebimde taşıdığım el aynasına bakarım. İşte, sen de bak!

— Ama bu ayna çok büyük gösteriyor, dev aynası mı?

— Beni daha da büyük gösterir?

— Neden? Tanıyor mu sizi?

— Ben daha büyüğüm de ondan.

— Aynaya sığıyor musunuz bari?

— Yakından, yalnız burnumu gösterebiliyor. Onun için uzaktan bakıyorum.

— Kıbrıs konusunda ne düşünüyorsunuz?

— Kıbrıs'ın hepsi, fırında tepsi bizimdir.

— Kıbrıs'ı anladım da, o tepsi neden?

— Hiç... Kafiye olsun diye, daha kolay akılda kalır. Onbinlerce gencimizin hep bir ağızdan «Kıbrıs'ın hepsi, fırında tepsi!» diye bağırdığını düşün. Ne hamsi manzara!

— Evet, ne hamasî manzara!

— Ay için ne düşünüyorsunuz? Eller gitti aya, biz yine kaldık yaya...

— Bizde aya gidecek çok insan var. İşçi olarak Almanya'ya, Avustralya'ya, daha başka yerlere gidemeyenler, pasaportlarını versek aya gidecekler. Ama biz o zaman burda yalnız başımıza kalacağız. Aya gidecek in-

san bizde çok. Yalnız bir küçücük eksiğimiz var.

— Nedir?

— Füzemiz yok... Ah, bir de o olsa...

— Emekli olmak istemediğiniz söyleniyor.

— Aya gidilmeden, Kıbrıs alınmadan emekli olmak istemem elbet.

— Ondan sonra?

— Ondan sonra... Yani Kıbrıs'tan sonra Girit var, Rodos var, Kınalı var, Burgaz var... Yassıada var. Saysana adaları. Aydan sonra venüs var, zühre var, neptün var... Saysana yıldızları! Daha çok ada, çok yıldız var... Hem sonra yaşım da küçük...

— Siz ona ne bakıyorsunuz, akıl yaşta değil baştadır...

Okurlarım, belki de bu konuşmayı ilerigelenlerden önemli biriyle yaptığımı sanmışlardır.

Kendisiyle konuştuğum Maliye Tahsil Şubesi kalemindeki evrak memuru Hıdır Bey, bütün küçük memurlar gibi, emekli olup bu daireden ayrılırsa, tüm işlerin duracağını, hiçbir işin yürümeyeceğini sanıyordu.

(«Günaydın», 26 Ocak 1969)

UÇ YA MÜBAREK!..

Kendi ülkemizde bile neler var, neler yok, bilmiyoruz. Belki de sizler biliyorsunuzdur, ama ben bilmiyordum. Bizde bir «Bilimsel Danışma Kurulu» varmış. Bunu bir gazete haberinden öğrendim ve çok sevindim. Bizde de bilimsel bişey olsun da ne olursa olsun, isterse kurul olsun; yeter ki olsun... Peki, bizde bir «Bilimsel Danışma Kurulu» varmış da, öyleyse neden eller aya giderken biz hâlâ yaya gidiyoruz? Herhalde Bilimsel Danışma Kurulu'na kimse bişey danışmıyor, danışmak gereğini duymuyorlar da ondan... Nitekim sözü geçen gazete haberinde de Genelkurmay Başkanının Bilimsel Kurul üyelerine söylediği sözler vardı da, Bilimsel Kurul üyelerinin sözleri yoktu.

Sayın Genelkurmay Başkanı, Bilimsel Danışma Kurulu üyelerine şöyle demiş:

«İlimde hâlâ geriyiz, fakat bugün biz de aya uçabilecek seviyeye geleceğiz. İmkânımız yok. Bugün yürüyoruz, yarın koşacağız ve uçacağız...»

Bana kalırsa, haberin verilişinde bir yanlışlık var. Bu sözler, olsa olsa, Bilimsel Danışma Kurulu üyelerinin sözleri olabilir yada Sayın Orgeneral de bu Bilimsel Kurul'un üyesidir. Belki de Bilimsel Danışma Kurulu üyeleri, Sayın Tural'a danışmışlardır:

— Paşam, acaba biz de uçabilecek miyiz?

— Elbet uçacağız. Yalnız imkânımız yok, bir de imkânımız olsa... Uçmak için ne gerekli? İnsan: Bol... Yürek dersen, mangal kadar. Bilim dersen, işte Danışma Kurulu... Kuvvet, iman kuvveti... Yalnız bir küçücük eksiğimiz var: İmkân... Ah, bir de imkânımız olsaydı... Bugün o da olur inşallah.

Evet, haberi veren gazeteci şaşırmış olmalı, Bilimsel Kurul üyeleriyle Genelkurmay Başkanının sözlerini birbirine karıştırmış. Bugün bizim de uçacağımızı bu Bilimsel Kurul üyeleri bilmiyorlar da Sayın Tural biliyorsa, o zaman bu kurul ne biliyor ve onlara ne danışılır?

Gerçekten, Sayın Tural,

— Bugün yürüyoruz, yarın uçacağız! demişse, acaba Bilimsel Danışma Kurulu üyeleri ne cevap vermişlerdir, çok merak ediyorum.

«Başüstüne Paşam!» mı dediler, yoksa «Yarın uçacağız!» diye emir mi tekrar ettiler, yoksa «Yarın salı, uğursuz gündür, mübarek cuma günü uçsak daha hayırlı olur» mu dediler?

Değil mi ki bikez niyet ettik, günün birinde nasıl olsa uçup aya gideceğimize inanıyorum. Ama nasıl gideceğiz? Önce bir uzay aracı gerekli. Yaparız evvelallah... Nasıl otomobil yapıyorsak, uzay aracı da yaparız. Parçalarını Amerika'dan getirtiriz, burada montajını yapar, üzerine de «Türk malı» damgasını vururuz. Yani ucuna bir «Maşallah» tevhası asarız. Sovyetlerin «Soyut», Amerikalıların «Apollo»su, gibi, bir de ad buluruz: «Allah kazadan saklasın!»

Uzay aracı yapıldıktan sonra, uzay adamları da gerekli. Bu bizim uzay aracı, akaryakıtla gitmeyecek, kokaryakıtla da gidemez, ancak iman gücüyle uçacağı için, uzay adamı olarak da Kur'an kursundan biriki hafız buluruz. Her bir hafızın yanına, birer ikişer, yetmezse şeriat üzere dörder de kız hafız veririz ki, dünyaya dönemezler de uzayda uydu olarak kalırlarsa, orda boyuna üresinler. Böylece, başka ulustan aya gidenler, ayın yada güneşin çevresinde mevleviler gibi dönen irili ufaklı biçok hafızlar görür.

Bu işler de bittikten sonra, sıra uzay aracının füzesini ateşlemeye gelir. Uzay aracının atılacağı en uygun yer, sanırım Ankara'daki Hergele meydanıdır. Önce kurbanlar kesilir, dualar edilir. Ateş komutu nasıl verilecek? Elbet Amerikalılar gibi sayıları ters sayacak değiliz.

— Uuuç ya mubarek! nidasıyle füze ateşlenir.

Bizde bozguncular çoktur. «Her zamandan daha fazla, millî birlik ve bütünlüğümüzün korumaya muhtaç olduğumuz bu fevkalâde nâzik» zamanda bir bozguncunun,

— Uuuç babatorik! diye bağırarak, «Nizamı Koruma» Kanununu bozması olasılığı bulunduğundan, önceden gerekli önlemlerin alınması da unutulmamalıdır.

— Uuuuç ya mübarek! nidasıyle füze ateşlenecekken, bize uzay gemisinin parçalarını verenler.

— Siz, Nato'dansınız. Size borç, yardım ve kredi olarak verdiğimiz bu parçalardan yaptığınız uzay gemisini ancak Nato emrinde kullanabilirsiniz! derler.

Ve işte o zaman İsmet Paşa —ki o zaman iki-üç bin yaşlarında olacaktır—, çok kızar ve «yeni bir dünya kurulur ve biz de orada yerimizi alırız» der.

Uzay gemisi de elimizde kalır. Ne yapalım? Koca gemi çürüyecek değil ya, biz de uzay gemisini Karaköy-Kadıköy arasında işletiriz. Çünkü biraz sisli havalarda, dalgalı denizlerde vapurlar işlemiyor, Kadıköy'den Karaköy'e bile gidip gelemiyoruz da...

(«Günaydın», 29 Aralık 1963)

ÖZELEŞTİRİ

Bir yılı daha geride bırakırken, kırküç yılın gerisinde kalmış onbir yaşımın bir anısını düşünüyorum. Melek denilince hangi nitelikler tasarlanırsa hepsini kendisinde toplamış olan Darüşşafaka'nın Rıfkı Bey'i bize şöyle derdi:

— Yatağa girince o gün neler yaptığınızı düşünün: Ne iyilik, ne kötülükler ettiniz? İşlerinizden neleri ertesi güne bıraktınız? O gün yiyip içtiğinizi hak ettiniz mi? İşte bunları düşünerek uyursanız, her gün, bir önceki günden daha başarılı olursunuz.

Eskiden buna «nefis muhasebesi» denirdi. Sonradan fransızcası «otokritik» dilimize girdi. Türkçesi, özeleştiri...

Gerçekte öteki günlerden hiç ayrımı olmayan bayram gibi, yılbaşı gibi günlere, biz insanlar bir olağanüstülük vermişiz. İyi de yapmışız. Her yeni yıla girerken, geçen yıl içindeki yaşantımızın özeleştirisini özdenlikle yapmamızın, gelecek yılda başarılı ve mutlu olmak için bize büyük yararı olacaktır. Yeter ki, bu özeleştirimizi yaparken kendikendimizi kandırmayalım.

Geçen yılda başarılarımız, başarısızlıklarımız ve bunların nedenleri nelerdir? Hangi kötülükleri, hangi iyilikleri, niçin yaptık? Kötülere karşı savaşımız yeterli miydi? Kendimize ailemize, arkadaşlarımıza, toplumumuza, halkımıza, yurdumuza, insanlığa olan görevlerimizin ne kadarını yerine getirebildik?

Birey olarak da, toplum olarak da bu özeleştiriyi yapmalıyız. Bizi bitakım yargılara koşullandırmışlardır. Biriki örnek vereyim.

— Yurdumuzu seviyor muyuz?

Çocukluğumuzdan beri bizi «yurt sevilir» yargısıyla şartlandırdıkları için, elbet hepimiz bu soruya «Tabii, seviyoruz» deriz. Şimdi iyice düşünelim: Seviyorsak, ne yapıyoruz yurdumuz için? Vergi ödüyoruz. Ödememek elde mi? Bağırta çağırta alırlar. Askerlik yapıyoruz. Yapma da görelim. İşimizi yapıyoruz. Ama o da bedava değil, karşılığında para alı-

yoruz. Bütün bunlar, yurt sevgisinin belirtileri değil, yapmak zorunda bırakıldığımız işlemlerdir.

Bizi alıştırdıkları, yani koşullandırdıkları için,

— Ben insanları severim.., deriz.

Severiz de ne yaparız?

Yirmibeş yıl önce, bigün, Beyazıt Kulesi'ne çıkmıştım. Ordaki itfaiye erlerinden biri, aylığının azlığından, geçim zorluğundan yakınırken, altı çocuğu olduğunu söyleyerek,

— Vatana evlât yetiştiriyoruz... demişti.

— Doğru söyle, bu çocukları yaparken, sen ve karın hiç vatanı düşündünüz mü?

Bu sorum üzerine, o da, öbür itfaiye erleri de kahkahalarla gülmüşlerdi.

Çocuk yapmak bile «vatana evlât yetiştirmek», yurt sevgisi diye bize öğretilmiş.

Analar vardır, «anne, çocuğunu sever» diye şartlandırıldıkları için, «saldım bayıra, mevlâm kayıra!» diye bıraktıkları çocuklarını bile «ah, ne seviyorum çocuklarımı!» diye kendilerini kandırırlar. Seviyorsun da, günün yirmidört saatinden kaçını çocuğuna veriyorsun?

Sevmek, insanın kendisinden vermesi, sevdiği şeye bir katkıda bulunması demektir. Kendimizden verebileceğimiz en değerli şey de zamanımızdır.

Yaşadığımız yılın son gününde, koşullandırıldığımız için sevdiğimizi sandıklarımıza kendimizden ne verdiğimizi, kendi alanımızda, kendi gücümüzce, onlara ne katkıda bulunduğumuzu düşünür, bir özeleştiri yaparsak, aynı yanlışları tekrarlamayacağımız için, yeni yılda daha başarılı olabiliriz.

(«Günaydın», 30 Aralık 1968)

ULUSAL MI? DEĞİL Mİ?

Türk ordusunun tam ulusal olup olmadığı üzerinde tartışılıyor. İktidar, elbet görevi olduğu için, ordunun tam ulusal olduğu düşüncesini savunuyor. Bitakım tabiî senatörlerle muhalif milletvekilleri ve ilerici basın yazarları da, bugünkü koşullarda orduya tam ulusal denilemeyeceğini ileri sürüyor ve ulusal ordu özlemini dile getiriyorlar.

Başta başbakan olmak üzere, ordunun tam ulusal olduğunu söyleyenler, iddialarını ispat için, yalnızca duygusal planda konuşuyorlar:

«Ordu vicdanıyla ulusuna bağlıdır. Ordunun gönlü ulusaldır. Bir ulusun ordusu elbet ulusal olur. Komutanlarıyle, erleriyle bir ulustan olan orduya ulusal ordu denir... vb.» gibi duygulara seslenen, coşku yaratan söylevler veriyorlar. Duygu tellerine dokunarak coşku yaratmak isteyenler, savunur görünerek orduyu kendileriyle birlik sayıp, ordunun tam ulusal olmadığını söyleyenlere de karşı olmasını tasarlıyorlar. Oysa ordu, her zamanki gibi, bu tartışmaların dışında ve üstünde kalıyor.

Ordunun tam ulusal sayılamayacağını söyleyen ve ulusal orduya özlemlerini dile getirenlerse, duygusal ve coşkusal söylevlere karşılık akla ve mantığa seslenen kanıtlar, belgeler gösteriyorlar: Bir ordu, giyimkuşamına değin, donanımını, silâhını, araç ve gereçlerini yabancılardan almayı gereksiniyorsa, yabancı komutanların —isterse araç-gereç için olsun— denetimi varsa, büyük çoğunluğu NATO'ya bağlıysa, Kıbrıs çıkarmasının önlenmesi olayındaki gibi kendikendine buyruk değilse, o ordu tam ulusal sayılamaz.

Bu konuyu soğukkanlılıkla tartışmamızın olanağı varsa, ordunun tam ulusal olup olmadığını anlamamız için bize fırsat veren bir olay çıkmış önümüze; bu olayı değerlendirerek kesin bir yargıya varabiliriz. Gazete haberlerine göre şimdi toplantı yapmakta olan Askerî Şûra'ya, ordunun en yetkilisi olan Genelkurmay Başkanı şu öneriyi getiriyor:

«Türk ordusuna Amerikan yardımı 1967'de bir milyar yüzyetmiş milyon lirayken 1968'de altıyüzotuz milyona, yani yarısına düşmüştür. Ordumuz, yarım milyon kişiden fazladır. Bir o kadar da eğitim görmüş yedek gücümüz vardır... Orduya yapılan Amerikan yardımı azaltıldığına göre, NATO ve Amerika'nın isteğine aykırı da olsa, ordu giderlerinden kısıntı yapılması gerekir. Bunun yollarından bi-

ri de, erleri, izinli olarak, altı ay önceden terhis etmektir.»

Şimdi hiç coşkuya, duygusallığa kapılmadan, soğukkanlılıkla düşünelim; bir ordu ki, askerlik süresini, erlerine vereceği izni, er ve komutanlarının sayısını bile, müttefik de olsa yine de bir yabancı devletten alacağı yardıma göre belirlemek, ayarlamak zorundadır, böyle bir orduya hâlâ tam ulusal denilebilir mi?

Herkes kendine göre, ama özdenlikle, bu sorunun cevabını verince, ordunun tam ulusal olmadığı kesinlikle ortaya çıkacaktır.

Bunun dışında, hiçkimsenin, Türk ordusuna, gönül ilişkileri, vicdan bağları, insan kaynakları, ulusal bilinç yönünden, ulusal değildir dediği yoktur olmamıştır da...

(«Günaydın 22 Şubat 1969)

BABA TATLISI NASIL YAPILIR?

Gemi tıklımtıklım yolcu dolu... Kaptan pusulayı şaşırmış. Dürbünle bile kara görünmüyor. Geminin makinası bozulmuş, telsizi işlemiyor. Dalgalar dağlar gibi yükselip, kuyular gibi alçalıyor. Korkunç fırtınada gemi dalgaların tepesinde havalanıyor. Yolcular,

— Yükseliyoruz, yükseliyoruz! diye sevinçle bağırıyorlar.

Sonra gemi inen dalgayla çukura gömülüyor. Yolcular,

— Eyvah! Batıyoruz! diye bağırıyorlar.

Sonra yine gemi dalgaların tepesinde yükseliyor. Gemiyi, dalganın biri öbürüne attıkça yolcular,

— İlerliyoruz! diye seviniyorlar. Sonra gemiyi öteki dalga, gerideki dalgaya veriyor. Yolcular,

— Eyvah! diye bağırıyorlar.

Kaptan da yolculara bağırıyor:

— Hep birlikte direği itelim de gemiyi yürütelim!

Yolcuların kusmaktan içi dışına çıkmış. Kimi yerlerde sürünüyor, kimi fırtınadan çarpan dalgalarla denize uçmamak için direklere sıkısıkıya yapışmış. Kimisi cankurtaran yeleği arıyor, kimisi mantar simidi beline geçirmiş. İşte bu sırada direğe tutunan yolculardan biri, öbürlerine,

— Arkadaşlar, diyor, baba tatlısı nasıl yapılır?

Ama sözünün gerisini getiremiyor. Bir öğürtüyle yere kapanıyor. Yine kalkıp,

— İnce elenmiş, yüzelli gram un alırsınız, diyor, aldınız mı aldınız...

Döşemelere kapaklanıyor Yerde sürüklenerek yine anlatıyor:

— Yüzyirmi gram da bira mayası alın... Ama iyisi olsun.

Bir dalga yere yapıştırıyor. Sırılsıklam kalkıp anlatıyor:

— Bira mayasını ılık suda ezersin. Efendicağızıma söyliyim.

*

Sabahtan beri dört yazı yazdım. Olmadı. Beşinci yazıyı yazdım, olmadı. Altıncı yazıyı da,

— Bu yazı olmaz! Gazeteye girmez! diye geri çevirdiler.

Hakları var. Bir yazı yüzünden gazeteyi mahkemeye verebilirler, kapatabilirler.

Biz, bugün evimizin bulunduğu sokağın neden süpürülmediğini, komşularımızın sokağa kilim silkelediklerini yaz gelince sineklerin çoğaldığını, sokak satıcılarının yüksek sesle bağırdığını, bu türlü konuları, deniz anası gibi kaygan, yumuşak bir dille, sütlâç gibi tatlı bir kalemle ağzımızdan ballar akarak anlatmalıyız. Kırk yıllık usta yazarlarımıza bakıyorum onlar da öyle yapıyorlar.

En iyisi, sevgili okurlarım; ben size bugün baba tatlısı nasıl yapılır, onu anlatayım. Yarın imambayıldının, ertesi gün de kadın göbeğinin nasıl yapıldığını anlatırım.

— Yüzelli gram gaayet ince elenmiş beyaz un alırsınız. Aldınız mı aldınız. Yüzyirmi gram da bira mayası alın. Suyu da gözelcene ılıtın. Ama öyle ne çok sıcak, ne çok soğuk olsun. Bira mayasını ılık suda iyice ezin.

Ezdiniz mi ezdiniz... Onu güzelce unla karıştıraaa karıştıra yumuşak bir maya yaparsınız. Bunu sıcak biyere koyarsınız. Maya orda duradursun... 200 gram tereyağı alın, 300 gram un, 50 gram da şekerle karıştırın. Üstüne üç de taze yumurta kırın. Sonra, bunları karıştırın, karıştırın, karıştırın... İyice karıştırdınız mı karıştrdnz. Ondan sonra yine karştırın. Ondan sonracağızıma, efendime söyliyeyim, yeniden karıştırın, karıştırın, karıştırın, karıştırın... Ondan sonra efendim bu karıştırdıklarınızı, şimdi oturup bireeer birer ayırın... Baktınız oimadı, beceremiyorsunuz, o zaman tatlıcıya gidip yarım kilo baba tatlısı alın, güzelce yiyin.

(«Akşam», 9 Mayıs 1959)

BİR FIKRA ANLATIR MISINIZ?

Bir arkadaş geldi, bir dergide yayınlanmak üzere,

— Bir fıkra anlatır mısınız? dedi.

— Anlatamam, dedim.

— Neden? diye sordu.

— Anlatamam işte...

— Siz çok fıkra bilirsiniz.

— Bilirim. Ama bunların hepsi de söylenmiş, yazılmış, bilinen fıkralardır. Anlatınca, yepyeni, güzel bir fıkra anlatmalı.

— Siz de böyle bir fıkra anlatın. Biliyor musunuz?

— Biliyorum ama, siz derginizde yayınlayamazsınız.

— Neden? Siz anlatın, biz yayınlarız.

— Olmaz, yayınlayamazsınız.

— Neden yayınlayamayalım?

— Müstehcen de ondan...

— Müstehcen olsun, siz anlatın...

— Yalnız müstehcen değil, ayıp da...

— Olsun...

— Sizin dergi evlere girmiyor mu? Çocuklar, gençler okumuyor mu? Sonra terbiyeleri bozulur.

— Varsın ayıp olsun. Biz ona başka bir biçim verir, üstü kapalı yazarız. Anlatın siz.

— Ama çok gülünçlü...

— Daha iyi ya...

— Öyle bildiğin gibi değil. Çok, çok gülünçlü...

— Anlatın ne olur...

Direnmesine dayanamadım, anlattım:

(Bir zamanlar, memleketin birinde bir parti varmış. Bu partinin sözcüleri, ilerigelenleri, önderleri, o memleketin halkına şöyle demişler: «Sayın yurttaşlarım, oyunuzu bizim partiye verir de, bizi seçerseniz. biz de sizin oylarınızla iktidara gelirsek, şunu yapacağız, bunu edeceğiz, şöyle olacak, böyle olacak, öyle olacak...

Seçmenler de bu sözlere inanmışlar. Seçimde o partiye oylarını vermişler. Efendime söyliyeyim, o parti de böylece iktidara geçmiiş...)

Sustum. Arkadaş,

— Neden sustun? diye sordu.

— O parti iktidara geçmiş işte... dedim.

— Sonra?

— Sonrası bu. Fıkra bitti.

— Bu kadar mı?

— Bu kadar ya. Daha ne olsun...

— Hani müstehcendi?

— Müstehcen ya... İktidara geçmiş ama, iktidara geçmeden önce verdiği sözlerin hiçbirini tutmamış, yerine getirmemiş. Yani yalnız iktidarın adı var. Müstehcen değil mi bu?

— Hani bu fıkra ayıptı, çocukların, gençlerin okuması doğru değildi.

— Daha nasıl ayıp olsun... Bu parti her ne dediyse tersini yapmış, yani yalan söylemiş.

— Pekiy ama, hani gülünçlü demiştiniz... Bunun neresi gülünçlü?

— Aman, bundan gülünçlü fıkra olur mu? İktidara geçtikten sonra sözünde durmayan o parti, bir daha seçilmek için yeni seçimde halkın oyunu istemiş...

Arkadaş,

— Doğru, gülünçlüymüş, dedi, ama siz hiç kimsenin bilmediği fıkra demiştiniz. Oysa bu fıkrayı herkes biliyor.

Bişey diyemedim. Gizli de bişey kalmıyor ki, hemen ağızdan ağıza, kulaktan kulağa yayılıyor.

Bakalım, anlattığım bu gülünçlü fıkra, o dergide çıkacak mı?

(«Akşam», 19 Şubat 1960)

BİZİM İŞİMİZ

Bu bizim işimizin daha adı bile konuşmamıştır, «fıkra yazarlığı» diye bir ad uydurulmuştur. Fıkra güldürücü, nükteli, küçük hikâye demektir. Türk gazeteciliğinin ilk fıkra yazarları genellikle edebiyatçılar olduğu için, onlar daha çok bu tür fıkra yazarlardı. İçilmesi zor, acı haplar nasıl şekerli bir maddeyle kaplanırsa, gazete fıkrasının öğretici ve uyarıcı özü de kolay okunur, kolay anlaşılır eğlendirici nüktelerle örtülürdü. Ahmet Rasim, Ahmet Haşim, Nâzım Hikmet gibi edebiyatçılar, fıkra yazarlığını hep böyle yapmışlardır. Ama zamanla, gazetecilik edebiyatçılıktan ayrılmış, edebiyatçılar gazetelerden itilmiştir.

Fıkra yazarlığı, kelebeğin yaşamına çok benzer. Kelebek gibi renkli, parlak, göze çarpan bişeydir, ama yine kelebek gibi yaşamı ancak bir günlüktür. Diyelim, yirmi yıl hiç aksatmadan hergün yazmış bir fıkra yazarı bile, kalemi elinden bırakınca çok çabuk unutuluverir. Şimdi ben size «Şeyhülmuharririn Mahmut Sadık» desem, kim olduğunu kaçınız bilirsiniz? Unutulmamışlar varsa, onlar, gazetecilikleriyle değil, edebiyatçılıklarıyla aklımızda kalmışlardır.

Biliyor musunuz ki, gazetelerdeki fıkra yazarlığı, Türkiye'den başka hiçbir ülkede yoktur, yalnız bize özgü bir iştir. Yabancı yazarlar, Türk fıkra yazarlarının hergün, hiç ara vermeden gazetede yazdıklarını duyunca çok şaşmaktadırlar. Onlar için bu, yapılamayacak, inanılmaz bir iştir.

Başka ülkelerde, bizdeki fıkra yazarı yerine yorumcu denilen yazarlar vardır. Onlar ancak, kendi uzmanlıkları, bilgileri içine giren konularda, haftada, iki ençok üç gün yazarlar. Oysa bizler, maşallah bilmediğimiz hiçbir konu olmadığından, hangi taşı kaldırsanız altından çıkan, her konuya parmağımızı dolayan birer «allame-i cihan» pozunda, bilgiçlik taslayarak her sabah okurlarımıza akıl dağıtmaktayızdır. Kelebeğin renkli ve parlak ama çok kısa yaşamına benzer bu akıl hocalığına, kendilerini öyle kaptırmış fıkra yazarları vardır ki, gazetenin yalnız kendi yazılarıyla satıldığını sanırlar. Oysa deneyimler göstermiştir ki, en ünlü, en tutunmuş fıkra yazarı bile, bir gazetenin satışını en çok yirmibin arttırdığı halde, o gazetede yazmaz olunca gazetenin satışı eksilmez. Çünkü, hem okur alışkanlığından ötürü gazeteden çabuk vazgeçmez, hem gazete o yazarın yerine başka atılımlar yaparak okurları tutmasını bilir. Yani fıkra yazarı, gazete satışını arttıran, ama eksiltemeyen bir maniveladır. Buna karşılık, kimi yazarın gazeteye bir ağırlık, bir hayriyet verdiği de gerçektir.

Bu gerçeği anlatan şöyle bir fıkra vardır. Yıllardır yazmaktan yorulmuş bir fıkra yazarı, durmadan yorgunluktan yakınınca, gazetenin sahibi ona dinlenmesi için iki ay, aylıklı izin verir. Ama yazar izine çıkmaz, yine yazar. Niçin tatile çıkmadığını soranlara,

— İki nedeni var, der, birincisi, ya yazmadığım günlerde gazetenin satışı düşerse...

— Ya ikinci neden?

— İkincisi daha önemli... Ya benim yazmadığım günlerde gazetenin satışı düşmezse...

(«Günaydın», 24 Aralık 1968)

YAZMAK

İlk yazım yayımlanalı otuzdört yıl olmuş. Profesyonel yazarlığımın da yirminci yılındayım.

Bugün aranızda Mahmut Sadık'ın adını, evet, yalnız adını bilen kaç kişi var? Kırkbeş yıl, durmamasıya hergün gazetelerde, dergilerde yazı yazmıştır. Ona «Şeyh-ül-muharririn» derlerdi; yazarların pîri, ustası demek. Yazarların pîrinin öldüğü yıl, benim de yazarlığım başlıyordu. Onu anlatan bir yazıdan şu cümle yıllardır beynime çakılı: «Mahmut Sadık'ın elinde kalem altıncı parmak olmuştu!»

Bu tek cümle, Türkiye'de bir yazar yaşamı-

nın bütün acısını veriyor. Korkunç bir gözlem bu: kalemin altıncı parmak oluşu. Ne zaman bu benzetişi ansısam, elimdeki kaleme bakarım, içim burkulur.

Yedigün dergisinde çıkan Mahmut Yesari'nin bir yazısındaki şu cümleyi de unutamıyorum: «Önümdeki kâğıt, dipsiz, beyaz bir kuyu oluyor artık bana...»

Yazarın kâğıttan korkusudur bu. Yazar, gittikçe derinleşen o bembeyaz kuyuya hergün, hergün beynini akıtarak yaşayacak...

Refik Halid'in ilk çıkan Aydede dergilerinden birinde bir yazısı vardır hiç unutamıyorum. O yazının çıktığında ben çocuktum, Refik Halid de ünlü bir genç yazar. Refik Halid o yazısında yıllar sonra başına neler gelebileceğini hayal etmiş... Yazıları beğenilen, aranan bir yazar, ünlü bir kişi... Yıllar sonra yaşlanmış. Bir gazetenin, yayımevinin merdivenini ofluya pofluya, dura dinlene çıkıyor. Genç yazarların bulunduğu yazı odasına giriyor. On gün önce verdiği bir yazı yayımlanmamıştır da... Ondan önce verdiği yazı da çıkmamıştır gazetede. Karşısındakini gücendirmemeye çalışarak konuşur. Utanarak cebinden bir yazı daha çıkarır, verir. Ordan ayrıldıktan sonra gençler, yazı işleri müdürüne sorarlar:

— Kim bu moruk?

— Haa, o mu... eskiden tanınmış bir yazardı... Adı neydi bakayım, bir tuhaf...

Öteli pek az oldu ama, Bekir Sıtkı Kunt adını bilen de çok değildir bugün. O da gençliğinde ünlü bir yazardı, hikâyeciydi, gazetecilik yapardı. Sonra gazeteciliği bırakıp yargıç oldu.

Varlık dergisinde yayımlanan bir röportajda yazar, Bekir Sıtkı Kunt'a soruyor: «Neden gazeteciliği bırakıp da yargıç oldunuz?»

Bekir Sıtkı Kunt'un anlattıklarından şunlar kaldı belleğimde:

Vakit gazetesinde çalışıyor. O zamanlar yazıları, hikâyeleri heryerde yayımlanır. Bigün çok yaşlı, eski püsküler içinde bir adam gelir gazeteye. Çekine çekine bir yazı verir yazı işleri yönetmenine. Yazı işleri yönetmeni azbuçuk güler adamın yüzüne, sonra savar başından. Adam gidince Bekir Sıtkı Kunt, kim olduğunu sorar. Yazı işleri yönetmeni, adamın adını söyledikten sonra

— Arasıra yazı getirir, üçbeş kuruş alsın diye acırım da koyarım yazılarını...

Günler geçer. Bekir Sıtkı Kunt, eskiden çıkmış dergi koleksiyonlarını karıştırırken, Şehbal dergisinin parlak kâğıtlı sayfalarından birinde, yuvarlak süslü bir çerçeve içinde bir resim görür; çok şık, genç birinin resmi. Altında, Vakit gazetesinin yayımevinde siftiner küçümsenip baştan savılan o yaşlı yazarı adı: «Meşahir-i muharririnden filanca Beyefendi.» Meşahir-i Muharririn, yani ünlü yazarlardan...

Bekir Sıtkı Kunt'un kafasına dankedeÇünkü o da o gün için ünlü bir yazardır, arananan, sevilen bir hikâyecidir. İçine bir korkdüşer. İşte bu olaydan sonra bırakır gazeteciliği, yargıç olur...

Altıncı parmak olmuş elimdeki kaleme, gittikçe derinleşerek bir beyaz kuyu olan önümdeki kâğıda bakıyorum. İşte bunları düşünüyorum. Günlerdir hiçbişey yazamıyorum. Amelimden kalem, önümden kâğıt eksik olmuyor: düşünüyorum gün boyunca, yine yazamıyorum. Bu bir «yazarlık hastalığı»dır.

Bu hastalık taa 1950'de, Üsküdar Paşakapısı Cezaevi'ndeyken başlamıştı. Başka hertürlü işi yapabildiğim sağ elim, yalnız yazı yazarken bana direniyor, irademin buyruğungirmiyor. Sağ elim, sanki bedenimden ayrıbenim organım değil de düşman bir yaratıgibi... Elime kalemi alıp kâğıdın önüne geçince parmaklarımdan bileğime doğru bir itki, bir direnç başlıyor. Sanki başka birisi, benim elimi bana karşı kullanıyor. Kimi zamazorlanarak biriki satır yazabiliyorum, ama kimi zaman imzamı bile zor atıyorum.

Kendi elimin bana bu düşmanlığı, bilinçaltının bir tepkisiymiş. Yalnız kimi yazarlarla çalgıcılarda olurmuş bu hastalık.

Hayır, benimkisi yazamamak korkusu değil... Beni yazmaya zorlayan yığınla konu birikmiş, yine de yazamıyorum. Yazmaya karşı bir tiksinti, bir iğrenme, bir usanç başlabende. İstediğimi istediğimce yazamamanındirenci bu.

Hergün yaz gazeteye diyorlar. Ne yazayım Yalanların, aldatmacaların, ikiyüzlülüğün için deyiz. «Türkiye'de bugün özgürlük var, herşey yazılabilir» dedikleri de yalan... Yiğitçeyazıyor görünenler de bu yalana kaptırmışlar kendilerini. Kendimi bu yalan kervanındaayırıyor değilim. Geçinebilmek için yazı yazacağım, günlük yazılarla her telden çalıphergün size akıllar vereceğim. Niçin? Üç ku

ruş alayım diye, geçineyim diye... Doğruları, inandıklarını alabildiğine yazamadıktan sonra, bu yazarlık salt geçim içinse, biz neden bar işletmeyiz? Kaçakçılık bile daha az tehlikeli yazarlıktan...

«Bugün hertürlü düşünce yazılabilir» diyenlere, hepimizin içinde yaşayıp da pek kavrayamadığımız bir gerçeği söylemek isterim: «Türkiye, yeryüzünde ve tarihte en uzun süreyle Sıkıyönetim altında yönetilmiş ve Sıkıyönetim rekoru kırmış bir ülkedir!»

Bu gerçek size hiçbirşey anlatmıyor mu? İkinci Meşrutiyet'in ilânından buyana geçen zamanın üçte biri Sıkıyönetimli.

Hükümete bakıyorum. Başbakan İnönü... O İnönü ki, son on yıllık muhalefeti süresince hukuk düzeninin kurulması için çalışmıştı. Yine bu on yıl içinde amansızcasına onun karşısında olanlar, bir de bakıyoruz, İnönü hükümetlerinde İnönü'nün en yakın iş arkadaşları. Ne oldu, İnönü mü değişti, yoksa onlar mı? Bunun adı politikadır. Peki, ne yazılabilir bu durumda? Yazmak gelir mi insanın içinden?

Mersin'deki Ataş işçileri grevi için, bütün basın genellikle yalan kustu, bile bile göz göre göre yalan...

Herkesin türlü bin çıkar hesabı var; yazarken düşüneceğiz, bu yazımı gazeteye koyarlar mı? Gazeteye konulabilecek gibi yazılacak...

Şimdilerde NATO için küçük küçük eleştiriler çıkmaya başladı. İlk eleştiri de Metin Toker'in kaleminden geldi. Her yazar Metin Toker'in görevinde, onun becerikliliğinde olamaz ki... Toker'in NATO için yazdıklarının bindebiri, Kore Savaşı'na asker yolladığımız zaman yazılamazdı. Oysa gerçekler takvime göre değişmez.

Lugat-i Naci'de Muallim Naci «Hicv»i şöyle tanımlıyor: «Ağzınıza acı bişey alırsınız, çiğner çiğner tükürürsünüz; işte bu hicivdir» Çocuklar yerde pis bişey görünce iğrenip tükürürler. İçimden yazmak değil başka bişey yapmak geliyor.

Yirmi yıllık yazarlığımın sonucunu düşünüyorum şimdi, elimde kalan nedir? Anayasanın ve İlk insan Hakları Bildirisi'nin bütün insanlara tanıdığı en tabiî insan hakkımın elimden alınması, yurt dışına çıkarılmamam, Beşbuçuk yıllık hapis, türlü bin iftira ve kırk kitabım... Niçindi bütün bunlar? Halkıma yararlı olmaktan, bildiğimce doğruyu yazmaktan başka ne istemiştim? Zaman, en büyük yargıç: Öylesine doğruları yazmışız ki, hem de İnönü iktidarında yazıp da hapse atıldığım yazılardaki düşünceleri, bugün yine İnönü'nün ağzından reform olarak dinliyoruz.

Bugün de söylenecek sözler var, söylenemiyor; onları da yirmi yıl sonra başka bir İnönü reform diye söyleyecektir belki de...

Yazmak isteği kalmadı içimde; önümde kuyulaşan beyaz kâğıda, elimde altıncı parmak olmuş kaleme bakıyorum... Yine de yazacağım, ne yapabilirim başka? Yıllardır ürünlerinden tarım vergisi alınmayan çiftlik sahibi değilim. Direnen parmaklarımı, yazdırmamak için tepkilenen elimi ite ite, zorlaya zorlaya bu kandırmaca sürüsüne katılacağım ister istemez.

Anlattığım ezginlik içinde karamsar olduğumu sanmayın; büyük Fikret altmış yıl önce müjdeyi vermiş:

«Evet, sabah olacaktır, sabah olur, geceler,
Tulû'i haşre kadar sürmez...»

(«Akşam», 19 Nisan1964)

O BİLE BİR ZENAATTİR

Şimdi ah vah ediyorlar. Elin adamı bizi kazıkladı, diyorlar. Bir ellerini dizlerine, bir ellerini başlarına vurup, böyle mi olmalıydı, diyorlar. Bunca fedakârlığımız boşuna mı gitti, diyorlar. Bizi yüzüstü ortada bıraktı, diyorlar. Yapamaz böyle şey, yapmamalı, ayıptır, diyorlar. Bu düpedüz kalleşliktir diyorlar. Gün ola harman ola, insan insana lâzım olur, diyorlar. Biz ona böyle mi yaptık, ne dese peki dedik evet dedik, hayhay dedik, baş üstüne dedik, nemiz varsa, ne istese verdik, diyorlar. Zararı yok, yine erkeklik bizde kal-

sın, diyorlar. Kendimizi ona göre ayarlamıştık, şimdi yüz çevirdi, diyorlar.

*

Bar kadınlığı bile bir zenaattir. Konsomatrisin enayisi, her neyi varsa, her ne istenirse kendisinden hepsini verdikten, elindekini, avucundakini elin heriflerine yedirdikten sonra, yanar yakılır, iki gözü iki çeşme ağlar bırakıp gidenlerin ardından... Konsomatrisin ustası, saçının telini koklatmadan müşterisini soyar sovana çevirir.

Kesici Alis adıyla ünlü bir bar kadını vardı. Bar sahipleri bu kadını kapışır, kapanın elinde kalırdı. Çünkü kadın zenaatinin ustasıydı. Çalıştığı barda en çok müşterisi olan oydu. Konsomasyondan aldığı yüzdelikten başka, çalıştığı bar sahibinden, o zamanın parasıyle yüz lira da gecelik alırdı. Oysa öbür konsomatrisler, müşteri yüzdeliklerinden başka bişey alamazlardı.

Neydi Kesici Alis'in hüneri? Öbür kadınlardan daha güzel, daha cilveli, daha genç, daha albenili değildi, ama zenaatini biliyordu. Adı üstünde Kesici Alis... Çantasında bidolu anahtar taşırdı. Masasına çağıran müşterisiyle bir dans ettikten sonra, ona umut verir, ama umuttan başka bişey vermez, en pahalı içkilerden ısmarlatır, sonra vakit kaybetmemek için çantasından çıkardığı anahtarı uzatır, uydurma bir adres söyleyerek,

— Nonoşum, al bu anahtarı, sen şimdi git, derdi sabah saat dörtte eve gel, emi canım? Ama beni bekletme, darılırım...

Anahtarı kapan açıkgöz, paraları ödeyip fırladı mı sokağa, sabaha kadar anahtarı elinde sallayarak sokaklarda volta atardı.

Kesici Alis, birini savdı mı başından, başka bir zanparayı düşürürdü ağına:

— Ah o burnun yok mu şekerim, beni yüzüstü bırakıp giden sevgilimin burnuna benziyor tıpkı...

Herifin burnu patlıcan... Hayatında duymamış böyle övgü. Gelsin bol, gitsin viski...

— Al cicim sen şu anahtarı, saat dörtte mutlaka gel... Sakın gelmemezlik etme bak..

Sabaha kadar onbeş-yirmi açıkgözün eline anahtar tutuşturur, herifleri Tarlabaşı sokaklarında bütün gece birbirlerine tokuştururdu. Sabaha kadar gelen geçene, bekçilere adres sorup aranmaktan dilleri dışarı fırlamış adamlar, birbirlerine ellerindeki adresi sormaya başlarlardı.

İçlerinden azılı kızgınlar ertesi gece balta olurlarsa, Kesici Alis bu, herifleri bir güzel atlatır eline bir anahtar daha tutuştururdu.

Bu türlü işler makbul işler değil, kimseye salık verilmez; ama bu yola düşüldü mü, bu zenaati bileceksin...

*

İki adam tanırım. İkisi de iktidar parasıyle beslendi, iktidardan sağladıkları çıkarlarla şişti. Ama sonradan bunlardan birine iktidar yüzvermez oldu, öbürü sürekli çıkarını sağladı, hem de yiğitliğine krem sürdürmedi.

Bu ikincisi, birincisinin neden bu duruma düştüğünü, bir fıkrayla anlatmıştı. O fıkra imlâya gelir fıkralardan değil ama biraz değiştirerek, bakalım nasıl anlatacağım size...

Bir İranlı, kadının birine abayı yakmış, bitiyor kadına, ama kadın peki demiyor.

İranlı cebinden altın saati çıkarınca, kadın gevşeyip, olur diyor.

Sonunda bakmış ki kadın, İranlı hiç oralı değil,

— Hani, demiş, altın saati verecektin?

İranlı elinin tersiyle itip,

— Vermirem, demiş sen orespiymişsen...

*

İşte böyleeee... Bu bile bir zenaat... Kötüyse yapmayacaksın, ama yapacaksan o zenaatin ehli olacaksın. İş işten geçtikten sonra, elinin tersiyle itiverirler.

(«Yeni Tanin», 5 Temmuz 1964)

GİZLİ MEKTUP

Sayın ve muhterem Bay..... Beyefendi.

Zatıâlinizi bu mektubu yazarak rahatsız etmekliğimden maksadı gayemin amacı şudur ki, burada gerek benim hakkımda ve gerekse sizin ve benim zevcem refikam hakkında bazı ailevî ve namusla ilgili alâkası bulunan

mevzuubahis konuların dedikodu olarak gittikçe daha çok yayılmasıdır. Ve bu durum vaziyetinde gayetle müşkil bir zorda kalmış olmaklığımdır .Ailemizin, müstakil, bağımsız olmadığı ve size merbuten bağımlı olduğu yolunda çıkarılan dedikodu söylentileri, hem haysiyetimi rencide ederekten beni gayetle ziyadesiyle incitmekte ve hem de son derecede müteessir olmaktayımdır. İşte bu bakımdan dolayıdır ki, sizin de bu hususta yüksek fikirlerinizi almak ihtiyacı hissini duymuş bulunuyorum gayetle iyi bildiğiniz üzere, bendeniz gerikalmış bir ülkenin az gelişmiş bir kocası olaraktan sizden karım için bazı talep isteklerinde bulunmuştum ve siz de son zamanlardaki sıkıntı müzayakalarımı nazarı dikkatle gözönünde tutaraktan refikama bazı yardımlar da bulunmuştunuz. Her kadın gibi benim refikam da, giyim kuşam, koşum moşum, süspüs, elbise melbise ve falan filan vesair gibi başka şeyler istemek hak ve hürriyetine her zaman için sahip bulunmaktadır. Siz, bir fukaraperver, bir hayırperver olaraktan karım refikamın türlü çeşitli ihtiyaçlarını teminen sağladığınızdan burada dedikodular alıp yürümüştür. Gayet tabiî olaraktan, zevceme hediye olarak verdiğiniz korse, sütyen, mütyen, çorap kilot gibi iç çamaşırları sizin fabrikalarınızın markasıyla damgalanmış bulunmaktaydı. İç çamaşırlarının damgalı olması, rica ederim, karımın da damgalı olması demek midir? İç çamaşırlarını yabancılar verse de karım, gene de benim karım sayılmaz mı? Çünkü, Allah da biliyor ki, karımın gönlü bendedir. Ayriyeten, sizin de kalbinizde hiçbir kötüniyet suiniyeti bulunmamaktadır. Hakkımızda türlü çeşitli dedikoduları çıkaranlar, aşırı akım ceryanlarına mensup şahıslar olup, onların sözleri on para etmez, değil midir?

Oturmakta olduğumuz evin yatak odasını size kiraladık diye, burda üslendiğiniz ve evimize sahip çıkmakta olduğunuz yolunda çıkarılan dedikodular ise, bir kulağımdan girip öbüründen çıkmaktadır. Çünkü karım refikamla aranızda hiçbir gizli şey olamaz. Karımın nikâhı benim boynumda olduktan sonra ne önemiyyeti var, öyle değil mi? Biz size yatak odalarımızı tahsis ve tesis ettikse, akan bütün delikleri tıkadığınız ve evimize tamirat koyduğunuz ve bize kredi açtığınız içindir. Siz, yalnız bana değil, karıma da insaniyetliğinizi gösterdiniz ve karım sizin insaniyetliğinizi görünce fevkalâde memnun kaldığını bana dahi alenen bildrmişitir.

Gönlü bende ve nikâhı da benim boynumda olduktan sonra, o benim demektir... Evimize ekmek vesair başka gıda besinleri, hindi ve un ve daha türlü çeşitli şeyler göndermenizden dolayı size olan borcumuz, herkesin bildiği gibi doğrudur. —Allah doğruluktan ayırmasın, âmin.— Ancak bu sebeple ve gene de bizim sayılmaz mı? Çünkü, evin tapusu ve karımın nikâhı benim üzerimedir. Evimizde sizin yatırımlar yaptığınızdan dolayı, karım refikam üstünde benim hakkım olmadığı ise tamamen yalan olup, çünkü yatırım sizin ise de kalkınma benimdir.

Karıma hediye olarak verdiğiniz iskarpinler, mantolar ve bilezik kolye vesaire gibi bilcümle şeyleri sizin izniniz olmadan karımın adaya giderken ziyarette giymiş ve takmış olmasına sinirlenmeniz ve karıma, onları ancak sizin mücaade edeceğiniz yerlerde giyebileceğini ve takabileceğini söylemenizden dolayı ailemizin bağımsızlık istiklâline zerre kadar halel gelmemektedir.

Hülasatan özet olarak şunu arzetmek isterim ki, aşırı ceryan akımlarına mensup bulunanların çıkardıkları dedikodular yüzünden ne kadar sıkıntıda olduğumu gerek tekniken gerek gayri teknik olarak izaha imkân ve olanak bulamamaktayım... Bu yüzden katlandığım zorlukları da dikkat nazarına alarak bize bir miktar daha yardım etmenizi, eğer biz de insan evlâdıysak bu iyiliğinizin altında kalmayarak mücadele edeceğimizi arz ederim. Evimiz her zaman için sizindir. Biz dışarda da kalabiliriz. Her zamanki gibi, elimizi ve evimz boş bırakmayacağınızı umar, szin için katlandığım bunca zahmetleri de düşünerek zarımıza bakmanızı canıgönülden bekleriz efendim.

(«Günaydın», 16 Şubat 1969)

«MİLLİ SANAYİCİ» DEDİKLERİ

Türk toplumcuları arasında son bikaç yıldır yeni bir tartışma konusu çıkmıştır. Kaba çizgileriyle özetlersek tartışma konusu şudur: Türk sanayicilerinin çıkarları, ithalât tüccarlarının çıkarlarına karşıdır. Yabancı ülkelerden sanayi ürünlerinin ithali daha kazançlı oldukça yerli sanayi Türkiye'nin yalnız toprak ve tarım ürünlerine, bir de üretimsel bir yanı olmayan dış ticarete bağlı kalması, yani Türkiye'nin gelişememesi, kalkınamaması, borçlardan kurtulamaması demektir. Türkiye'de gelişmesi gerekli bir millî sanayi vardır. Türk toplumcularının ilkelerinden biri de Türkiye'de millî sanayiin doğup gelişmesi olduğuna göre, millî sanayicilerin toplumcularla ve Türk emekçileriyle elele vererek, üretimsel gücü olmayan ticaret ve sermaye burjuvasının karşısında yerini almaları gerektiği anlatılmalı ve millî sanayicilerimize çıkarlarının ne olduğu gösterilmelidir Türk emekçileri, millî sanayiin gelişmesini ister. Sanayici de, millî sanayiin gelişmesini ister. Öyleyse, çıkarları aynı yönde olan emekçilerle sanayiciler elele verip, sanayiin gelişmesini istemeyen, sanayiin gelişmesi çıkarlarına aykırı düşen zümrelerin karşısında birlikte yerlerini almalıdırlar. Bizim sanayicilerimiz, bu yönde bilinçli davranışlarsa «millî sanayici» niteliğini kazanmış olurlar. Türkiye'nin gelişmesi, millî sanayicilerle emekçi ve toplumcuların birlik olmalarına bağlıdır.

Ankara Sanayi Odası Başkanı iki gün önce, özetle şöyle diyordu:

«İthalât - ihracat farkından doğan yıllık dış ödeme açığımız 380 milyon dolardır. Bunun nedeni, yalnızca tarımsal ürün ihraç etmemizdir. Dışarıya yalnız tarımsal ürün satarak bu açığı kapayamayacağımız gibi, gittikçe borcumuz da artacaktır. Bugün o kadar borçluyuz ki, her doğan çocuk 4 bin lira borçla dünyaya gözünü açıyor. Bundan kurtuluş sanayie yönelmemizle olabilir Planlamadaki sanayi bölümü de uygulanmamıştır.»

Sanayi Odası Başkanının sözlerinin bu bölümü de Türkiye'de bir millî sanayicinin varlığını ve millî sanayicilerin toplumcularla bir yönde birleşebileceklerini gösterir.

Böyle bir yargı düşüncemize göre, birçok yönlerden yanlıştır. Bu konu üzerinde, önce Türkiye olarak kendi bakımımızdan, sonra da dış dünya bakımından durmalıyız.

Sorun şudur: Bizde millî burjuvazi, millî sanayici var mıdır ,olabilir mi? Bizim yerli sanayicimizin niteliği nedir?

Bilindiği gibi, yerli burjuva, ancak dış burjuvayla çatışmalı duruma düştüğü zaman «Millî» niteliğini kazanır. Bu da en çok ulusal kurtuluş savaşlarında görülür. Ulusal kurtuluş savaşlarında, dış burjuvayla çatışma olduğundan «Millî» niteliğini kazanan burjuvazi, halkla, emekçi kitlesiyle birlik olur. Nitekim, bizim Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızda da böyle olmuştur. Kurtuluş Savaşımızda, yerli burjuvazi sanayi burjuvası durumuna gelmemiş olduktan başka malî sermaye olarak da son derece zayıftı. Kurtuluş Savaşı'mızdan sonra, bütün Türkiye'de bir milyon lira sahibi ancak on kişinin olduğu söylenir. Bu kadar zayıf burjuvanın Kurtuluş Savaşı sırasında «Millî» niteliğini kazanması kolaydır.

Bir de denemeler bize şunu gösteriyor ki, kurtuluş savaşlarından sonra, kendi sanayiini kuramamış, yani sanayi burjuvasını yetiştirememiş, yada toplumculuğa geçememiş ülkelerde, yerli burjuvazi, büyük dış sermayenin kanadı altına girmek zorundadır. Türkiye'de durum budur: Kırkdört yıl önce dünyada ilk olarak emperyalizme karşı kurtuluş savaşını yapmış olan Türkiye, ne yeterince kendi sanayiini kurabilmiş, ne de sosyalizme yönelebilmiş, bu yüzden de bizim hertürlü burjuva dış sermayenin boyunduruğu altına girmek zorunda kalmıştır, ayrıca bundan da yakındığı yoktur: yani Türk burjuvası kendi yetişme mücadelesini de yeterince yapmadığı için asalak bir burjuvadır. Durum böyle olunca, yerli burjuva gönüllü olarak boüunduruğu altına girdiği dış sermayenin istekleri dışına çıkamaz. Türkiye'de özel girişimci bir sanayi kurulacaksa bu, kesinlikle dış sermayenin ve dolaylı olarak da yabancı politikanın isterlerine uygun olarak kurulabilir. Çünkü, kısaca açıkladığımız gibi, bizim burjuvanın niteliği, yabancı sermayecilerle işbirliği, onların aracılığını yapmaktadır. Böyle burjuvaziye millî denilemez, komprador denilir.

«Millî sanayici», yerli sanayicilerin dış sanayicilerle bütün konularda yada herhangi

bir konuda çatışmalı bir duruma geçmesi, çıkarlarının uygun düşmemesi demektir. Türk sanayici hiçbir bakımdan bu durumda değildir ki «Millî Sanayici» niteliğini kazanmış olsun.

Yerli burjuva ile, millî burjuvayı birbirinden ayırmak gerekir. Her yerli burjuva, millî burjuva demek değildir. İşbirlikçi, aracı ise, dışa bağlı olduklarından gayr-ı millîdirler.

Millî sanayici olmayınca bunların çıkarlarının toplumcu yönde olmasını, emekçilerle işbirliği yapmalarını istemek bir ham hayal olur.

Türkiye'de «Millî Sanayici» olamayışının başka bir nedeni de, bizdeki sermayenin aynı zamanda birkaç dalda birden çalışmasıdır. Büyük toprak sahipleri, durumlarını daha çok güven altına almak için, bir yandan da örme, dokuma, besin sanayiine geçmişlerdir. Büyük ithalâtçı ve ihracatçıların çoğu da, ticareti elden bırakmadan sanayiye yönelmişlerdir. Malî sermayedarların da durumu budur. Yani sanayicilerimizin çıkarlarının, ithalâtçılarla ve malî sermayedarlarla çatışmalı durumda olduğu gerçek değildir. Eğer Türk saanyicilerinin durumlarını gösteren bir istatistik olsaydı, onlardan kaçının aynı zamanda ihracatçı, bankacı ve toprak sahibi olduklarını sayılara dayanarak bilseydik, sanırım bu durum daha iyi ortaya çıkardı.

Bu konuyu bir de dış dünya bakımından göçmeliyiz. Yabancı sermaye boyunduruğuna girmiş bizim sermayecilerimiz, Türkiye'de hangi sanayi kollarını kurabilirler? Türk halkının gerçek gereksinimlerini karşılayacak bir sanayi kurabilirler mi? Olanlar ortada... Ya kıvırzıvır sanayi ile uğraşmalarına müsaade edilecek, yada dışarda çok pahalı olan emek gücünden tasarruf ve dış emekçilerin hak istemelerinden kurtulmak için, burada çok ucuza gelen ve hiç baş kaldırmayan yerli emek gücüne dayanan büyük montaj sanayii kurulabilecektir.

Millî sanayici denilince, küçük sanayiciler anlaşılıyorsa, bunların da amacı dalaverenin geçerli olduğu kolay zengin olmaya uygun bir ortamda büyük sermayeci olmaya yönelmektir. Kaldı ki, yerli burjuva dış sermayenin etkisinde kaldıkça, küçük, sanayici de ister istemez Türkiye'yi aşan dış kuralların etkisinden kurtulamayacaktır.

Bir fıkra çerçevesi içinde açıklanması zor bu konuda düşüncemi özetlemek isterim:

Türkiye'de millî sanayici yoktur.*

Yerli sanayiciler, toplumculuğa yönelemez, emekçilerle işbirliği yapamazlar.

Kaldı ki, Türkiye'de gerçekten bir millî sanayici grubu olsaydı, toplumculuğa katılmakta çıkarları olduğunu bilirler, bizim dileğimiz olmadan çoktan bu yana gelirlerdi.

(«Yeni Tanin», 15 Temmuz 1946)

BÜYÜK ÇIKMAZ

Adlarının başında «Prof.» yazılı kimselerle, bitakım politikacılar gazetelere sosyalizmi yeren yazılar yazıyorlar. Kimisi orta yolcu, kimisi karmacı, kimisi liberal görüşü savunan yada sermayeden yana olan bu kişilerin düşüncelerine göre, sosyal adalet ilkeleriyle kapitalizmin sivrilikleri, zararları, pürüzleri törpülenirse ortaya son derece ılımlı bir demokratik yönetim çıkar. İşte Birleşik Amerika, işte İngiltere, işte Federal Almanya... Bu ülkeler, kapitalizme sosyal adalet ilkelerini uygulayarak demokratik bir düzen içinde kalkınmış, ilerlemiş, yükselmişlerdir. Öyleyse Türkiye'nin de yapması gerekli olan ilk iş, kapitalist düzen içinde sosyal adalet ilkelerini uygulamaktır.

Bütün doğrular da, yanlışlar da, belli bir yerde, belli zaman ve belli koşullar içinde incelenirse, başka birçok yer ve zamanda doğru sanılanların yanlışlığı ortaya çıkar. Şöyle bir bakalım, Birleşik Amerika, İngiltere, Federal Almanya için doğru görülen bu tutum, Türkiye için de doğru mudur? Bundan da daha önemlisi, soyut olarak doğru olsa bile, sosyal adalet ilkeleri bugünkü Türkiye'de uygulanabilir mi? Uygulanırsa, ne ölçüde uygulanabilir?

Biliniyor ki, günümüzün modern kapitalizmi, eski kapitalizm değildir. Ondokuzuncu yüzyılın kapitalizmi, ancak kendisine gerekli

sayıda emekçiyi, kendisine yararlı olabildiği süre ve sömüreceği oranda besler, doyururdu. Evet, emekçi bir eşya değildi, ama canlı bir aygıttı. Bu aygıtın, yararlı olduğu sürece, işleyebilmesi, canlı kalabilmesi için yaşaması gerekli ve yeterliydi. Bundan daha çoğunu emekçiye vermek kapitalistin kazancına zarar getirirdi.

Sosyalizm ortaya çıkıp yayılınca, emekçiler kendi yarattıkları Artık Değer'den haklarını istemeye başlayınca, bütün varlarının toptan ellerinden gideceğini gören kapitalistler, kazançlarından küçük küçük parçaları biraz biraz emekçilere vererek, kapitalist sistemin ömrünü uzatmaya çalıştılar. İşte en dış ve kalın çizgileriyle modern kapitalizm dedikleri budur. Yani, Ondokuzuncu yüzyılın, insafsız, hayın, insanlık dışı kapitalizmi, düşmanı olan sosyalizmin silâhlarından bir parçasını yavaş yaavş kendisine malederek, sosyalizmden aşılanaark modern kapitalizm biçimine bürünmüştür. Kapitalizmin, sosyalizmden aldığı sosyal adalet ilkeleridir. Sosyal adalet ilkeleriyle kapitalizm bir süre daha canını kurtarıp modern kapitalizm olarak yaşayabilmiştir.

Sosyal adalet ve sosyal güvenlik deyince, toplu sözleşme, işyerlerindeki sağlık koşulu, grev, kazançla orantılı basamaklı vergi, ulusal gelirin (emek, hak ve lâyık olmaya göre) eşit üleşimi, güvenlik ve daha bunlar gibi kurumları anlıyoruz.

Emekçiler bilinçlenip, örgütlenip savaşım vere vere bu haklarını parça parça ve her zaman da uğraşarak almışlardır.

Ne var ki, sosyal adalet ilkelerinin uygulanması da emekçinin yarattığı Artık Değer'in sermayecinin kazancına eklenmesini önlemiyor yani emekçinin sömürülmesini tüm ortadan kaldırmıyor. Tersine, yarattığı ılımlı hava içinde emekçiyi yumuşatıyor, sermayenin tekellerde birikimini arttırıyor.

Sosyalist olarak, elbet yurdumuzda sosyal adaletin uygulanmasını istiyoruz. Ama bu sosyal adalet denilen kurum, donmuş bişey değildir. Öyle olsaydı, örneğin otuz yıl önce bir toplu sözleşmeye oturup sosyal adalet haklarını elde eden bir Amerikan sendikası, o günden bu yana başka isteklerde bulunmazdı. Oysa, her ülkedeki her sendikanın istekleri, hiç bitmiyor, sürüp gidiyor. Emekçinin sosyal adalet istekleri hiç bitmeyecektir de... Ne zamana dek? Ta ki, yarattığı Artık Değer'in sahibi kendisi oluncaya dek.

Şimdi, bu anlamda sosyal adalet ilkeleri Türkiye'de uygulanabilir mi? Bu soru üstünde düşünelim.

Birleşik Amerika, İngiltere, Fransa, Federal Almanya gibi kapitalist ülkelerde yıllardan beri uygulanıyor. Yani, sermaye sahipleri emekçilerin istedikleri sosyal adalet haklarını parça parça veriyorlar. Veriyorlar, çünkü verebilecek durumdadırlar. Endüstride gelişmiş olan bu ülkelerin dış pazarları olduğu için sömürme oranları ve kazançları da yüksektir. Örneğin bir Amerikalı fabrikatör, bir İngiliz tüccar yüzde üç, yüzde beş kazançla iş yaparsa, pazarı geniş yani sürümü çok olduğundan milyonlar kazanır. Oysa Türkiye'de yüzde yirmiyle iş gören fabrikatör, yüzde otuzla alışveriş yapan tüccar sıkıntı içindedir. Peki, bu durumda Türkiye'deki kapitalist, sosyal adaleti nasıl uygulayacak? Uygularsa bunun ölçüsü ne olacak? Sınırı nerde son bulacak?

Sosyal adalet, endüstride gelişmiş ülkelerin bünyelerinden, onların koşullarından çıkmış bir kurumdur. Biz, bir üst yapı olarak bu kurumu alıyoruz, ama o kurumun var olabileceği koşullar bizde yok. Bizdeki sermaye sahiplerinin, işçiler haklarını istedikçe gıdım gıdım verebilecekleri ne çok büyük sermaye birikimleri var, ne sürümü çok dış pazarları var, ne de üstün üretimleri var. Bu durumda emekçinin hiç sonu gelmeyecek olan sosyal adalet isteklerini yerine getiremeyecektir.

Söz gelişi, iyi yürekli yada işini bilir çok kurnaz bir kapitalist bizde, özdenlikle sosyal adaleti uygulamak istese bile uygulayamayacaktır; uygulamak elinde değildir.

Türkiye'deki kapitalizmin en büyük çıkmazı işte budur. Yıllar geçtikçe de, bunun nasıl bir dert olduğunu daha iyi göreceklerdir. Sosyal adalet ilkelerini uygulamasa, olmaz; ille de uygulamak zorunda bırakılacak. Uygulamak zorunda bırakılacak. Uygulasa, olanağı yok ve bunun sonu yok... Dış yardımlarla, yabancı kredilerle, borçlanmalarla sosyal adalet uygulanamaz.

Türkiye'nin kapitalist bir yolla kalkınamıyacağı gibi, Türkiye'de modern kapitalizmin de uygulanamayacağı açıktır.

(«Yeni Tanin», 19 Aralık 1965)

BİR KIL KOPARAN CENNETLİK

Siyaset evliyalarının çoğaldığı bir dönemde yaşıyoruz. Devrimci aydınların kendilerine en çok sordukları soru şu:

— Bu siyaset evliyalarından nasıl kurtulacağız?..

Bu soruyu bir hikâye ile yanıtlamak istiyorum.

Bir medresede çok çalışkan, zeki bir molla varmış. Yıllarca bu medresede dirsek çürüttükten sonra, «icâzet»ini almış, hoca olmuş. Genç hoca «icâzet»i kolunun altında, medresenin kapısından çıkarken Baş Müderris çağırmış.

— Evlât, demiş, iyi çalıştın, iyi okudun, yıllarca göz nuru döktün. Sonunda «aliyyülâlâ bir icâzet»i de hak ettin. Bu medresede tedris edilen bütün ilimleri tamam eyledin. Ancak «İlm-i siyaset» denilen bir hususî ilim daha vardır ki, tedrisatın dışında ve üstündedir. Bu «ilm-i siyaset»i öğrenmezsen, öğrendiğin bütün öteki ilimler beş para etmez. Sen zekî bir genç olduğundan, gel şu ilm-i siyaseti de öğren...

Genç hoca, medreseden çıkmış, icâzeti de almış olduğu için,

— Sağolunuz efendim, öğrettikleriniz bana yeter... deyip gitmiş.

Memleketine giderken yolu bir köye düşmüş. Öyle namazı zamanı imiş. Ezan okunuyor. Genç hoca da abdest alıp camiye girmiş. Köyün imamı namaz kıldırıyor ama, okuduğu âyetler hep yanlış. Köy hocası yalan yanlış uydurup, atıp duruyor.

Medreseden yeni «mezun» genç hoca dayanamayıp,

— Ey cemaat-i müslimin, bu namaz fâsittir. Çünkü imamınız âyetleri bilmez. Hep uydurur... diye namazı bozmuş.

Köy imamı bakmış ki, bilgisizliği ortaya çıkacak, köylülere,

— Bu herif zındıktır, kâfirdir, namazı bozdu. Ne durursunuz, urun din hâinine!... diye bağırmış.

Köylüler, genç hocayı sille, tokat döverek ağzını, burnunu kırmışlar. Her yeri kan içinde kalan genç hoca, köylüden kaçıp ellerinden kurtulmuş.

Sürüne sürüklene köyden çıkınca bir söğüdün gölgesine oturmuş. Yara bere içinde inler, bir yandan da düşünür, kendikendine şöyle dermiş:

— Ben bu işi yanlış yaptım. Müderrisi dinleyip «ilm-i siyaset»i de öğrenecektim.

Böyle deyip geri dönmüş. Medreseye gidip, Müderris Efendinin elini öpmüş.

— Ben bir hata işledim, deyip af dilemiş. Bir süre de «ilm-i siyaset»i okuyup öğrenmiş.

Sakalı, bıyığı uzatıp, kılık değiştirip çıkmış yola. Bir öğre üzeri, eskiden dayak yediği köye gelmiş. Kılığı değişik olduğundan, köylüler hocayı tanımamışlar, yine camide öğle namazına durmşlar. Köy imamı, eskisi gibi, yalan, yanlış uydurmaya başlamış. Genç hoca, namazın sonuna kadar hiç sesini çıkarmamış. Namaz bitince, köylülere dönüp şöyle demiş:

— Ey cemaat! Ben bütün dünyayı gezdim. Islâm diyarlarını dolaştım. Hind'i, Çin'i maçini, İran'ı, Turan'ı bilirim. Bu sizin hocanız gibi mübârek, âlim, fâzıl bir hoca dünya yüzünde kalmamıştır. Hind'de bir tane vardı, o da rahmet-i rahmana kavuştu. Böyle mübarek hoca, kala kala bir sizin imam kaldı. Bu mübarek imamın sakalından veya saçından her kim bir kıl koparırsa, bütün günahları affolur. İki kıl koparan doğrudan doğruya cennete girer. Üç kıl koparan, süal meleklerinin süallerinden âzâd olur. Dört kıl koparan ise, ebediyyen kabir âzâbından halâs olur...

Bunu duyan köylüler, köy hocasının başına üşüşürler. Hocanın saçını, sakalını yolmaya başlarlar. Öyleki hocada saç, sakal değil, bıyık kaş, kirpik bile kalmaz. İmam «Amaan!..» dedikçe, «off!...» dedikçe, kıllarını, tüylerini çeker çeker koparırlar, genç hoca da imama,

— Nasıl, beni dövdürür müsün, ilm-i siyaset işte budur. Öğren! dermiş.

Biyandan da köylüleri,

— Bu mübârekten bir kıl koparmak kârdır. Koparın ey müslümanlar! diye coştururmuş.

Sonunda dımdızlak, cascavlak kalan imam, ar edip köyden kaçar.

İmdiii... gelelim...

Hayır, hayır, gelmeyelim. En iyisi bu yazıyı burada keselim...

(«Akşam», 11 Şubat 1960)

KEFEN PARASI

Biz, gazetedeki haberlerin doğrucusu yada yalancısıyız. Olay, Bartın'da geçiyor. Masal gibi bişey bu. Bartın'da 70 yaşında bir davulcu varmış. Bütün yaşamı davul çalmakla geçmiş. Düğünlere, derneklere gider, davul çalar, aldığı parayla geçinirmiş. Yaşlı davulcunun bir ayağı çukura doğru kayınca içine bir kuşku düşmüş. Davul çalarak kazandığı parayla kefen alması dine uygun mudur, aykırı mıdır? Kime sorup öğrensin? En yetkili kişi müftü. Yaşlı davulcu, Bartın Müftüsüne gidip içini yakan soruyu sormuş. Müftü şöyle demiş:

— Zinhar, davul parasıyle kefen almayasın. Davul çalınan yerlerde rakı içilir, küfür edilir. Rakı ise haramdır. Böyle eğlence yerlerinde çalınan davul karşılığı kazanılan parayla kefenlik alınmaz.

Yaşlı davulcu ne yapsın? Yaş yetmiş, iş bitmiş. Kömür İşletmelerine başvurmuş. Kefenlik helâl para kazanmak için işçi olmuş. Çaydamar kömür ocaklarında çalışmaya başlamış. Ama ancak altı gün dayanabilmiş, hastalanmış. Kefenliği almış, almış ama döşeğe de düşmüş. Şimdi yaşlı davulcu, «Kefenlik aldık, canı da vereyazdık.» diyormuş.

Bu olay bana, çoktandır kafamı kurcalayan bir sorunu yeniden düşündürdü. Gazino, otel, bar, bu gibi yer sahiplerinin, buralarda çalışanların kefen parasını nasıl kazanacaklarını sormuyorum. Müftünün fetvasına göre, bu kişiler kefen parasını başka bir iş yaparak kazanmalıdırlar. Benim öğrenmek istediğim daha başka. Sayın Diyanet İşleri Başkanı başta olmak üzere, müftüler, vâizler, imamlar, müezzinler, kayyumlar ve bütün hademe-i hayrat ve din görevlileri devlet memurudurlar. Bütün devlet memurları gibi, onlar da devlet bütçesinden aylık alırlar. Bu devlet bütçesine paralar da vergilerden gelir. Her yurttaş gibi bu vergileri verenler arasında davulcular, zurnacılar da vardır.

Bir meyhaneci vergi öder. Bu vergi bütçeye katışır. Bütçeye katışan vergiler arasında meyhaneciyle, sözgelişi bir yazarın vergileri ayrılmaz. Yukarda saydığım din adamlarının meyhanecinin de ödediği vergiden aylık alıp geçinmeleri din bakımından doğru mudur?

Dansözler vardır, kimi cıbıl soyunur, kimisi, göbek atar. Bunların vergilerinin de katıştığı bütçeden aldıkları aylıkla bu din adamlarının kefen almaları doğru mudur?

Dahası var. Genelevler Türkiye'de serbest ticaret evleridir. Bunların sahipleri de, içinde çalışanlar da vergi öderler. Genelevlerde çalışan kadınların ödedikleri verginin karıştığı bir bütçeden din adamlarının aldıkları aylıkla yemek yemeleri, cüppe ve sarık sarmaları doğru mudur?

Bu soruları yıllardan beri merak ederim. Bartın müftüsünün sözleri bana bu konuyu bir daha hatırlattı. Gerçekten çok merak ediyorum. Bartın müftüsü, yada başka yetkili ilgililer bu konuda beni ve okurlarımı aydınlatırlarsa çok sevineceğim.

(«Akşam», 29 Temmuz 1959)

İSLAM DİNİ DÜNYA İŞLERİNİ DÜZENLER

Muhammet, niçin son peygamberdir? İslâmlık, niçin son dindir?

Bunlar, gelişigüzel uydurulmuş yargılar değil, tastamam bir gerçeğin anlatımıdır.

«Müslümanlık, akıl dinidir» denildiği zaman, bir doğru anlatılmış olur. Çünkü, müslümanlık, kendisinden önceki dinlerin hepsinden daha çok içine aklın karıştığı, aklın önderlik ettiği bir dindir. En son gelen din olduğuna göre, böyle olması da çok tabiîdir. Göksel dinlerin hiç birinde, müslümanlıkta olduğu kadar akıl egemen değildir; öbür dinlerde akıldan çok duygu daha ağır basar.

Akılcı bir din demek, dünya işleriyle daha çok uğraşıyor, dünya işlerini düzene koyuyor demektir. Çünkü akıl, insanlara salt yaşamak için, bu dünya için gereklidir. İnsanlar, yaşamaya doğaya, bu dünyaya yöneldik-

çe ister istemez daha akılcı olmuşlardır

En ilkel dinlerden son dinlerece doğru geldikçe her sonraki dinle, bir önceki dinden biraz daha çok akılcılığın girdiğini görürüz. En son din olan İslâmlığa da, elbet önceliklerin hepsinden daha çok akılcılık, yani dünya işlerinin düzenlenmesi ve yönetimi işleri girmiştir.

İslâmın tek kitabı ve Müslümanların rehberi Kur'an'dır. Kur'an'ı okumuşsanız, görmüşsünüzdür ki, Kur'an'ın üçte ikisi, dünya işlerini düzenleyen, yöneten ayetlerdir. Bu ayetler, insanın insanla, insanın toplumla, insanın doğayla ve toplumun toplumla olan ilişkilerini düzenleyen yasalardır. Sığırın nasıl kesileceğine, insanın nasıl temizleneceğine, karıkocaların nasıl, ne zaman ve hangi koşulda cinsel ilişkide bulunacaklarına dek bütün sağlık kuralları Kur'an'da anlatılmıştır. Öte yandan, birçok hukuk ve iktisat kanunlarıyla da insan ilişkileri düzene sokulmuştur. Yani İslâmlık, bütün öteki dinlerden daha çok dünya dinidir, dünya ile, yaşamla sıkı sıkıya ilgilidir ve buyüzden de hepsinden çok akılcı ve ilerici bir dindir.

İslâmlıktan sonra elbette başka bir din gelemezdi; çünkü bundan sonra gelecek olan dinde, din niteliğinden, yani imandan daha çok, temelli akılcılık ağır basacak ve yani din yerine bir hukuk ve iktisat düzeni kurulmuş olacaktı; din kitabı yerini bir kanunlar kitabına bırakmış olacaktı. Buna da din denilemezdi.

Cumhuriyet'ten sonra Türkiye'ye batıdan alınan üstyapı kurumları arasında bir de «Layiklik» kurumu sokulmuştur. Ve sanılmıştır ki, ileri Avrupa devletlerinde nasıl bir layiklik varsa, bizde de böyle bir layiklik olabilir. Bu sanıda olanlar, Müslümanlıkla, Hristiyanlık arasındaki büyük ayrımı anlayamadıkları için, yaşamın acı gerçekleri karşısında durmadan yanıldıklarını görmüşlerdir. Oysa «layiklik» salt Hıristiyanlığa uygun bir kurumdur; Bir Müslümanın layik olabilmesi olanaksızdır. Çünkü layikliği, şöyle tanımlıyoruz: «Dünya işleriyle iman işlerinin birbirinden ayrılması.» Bir Hıristiyan için, dünya işlerini din işinden ayırmak kolaydır; çünkü onun dini, İslâmlığa göre dünya işleriyle daha az ilgilidir. Oysa Müslümanlık, tümüyle, dünya işlerinin düzenlenmesi üzerine kurulmuş bir dindir.

Şimdi düşünelim: İmam Hatip Okullarında, sonra da Yüksek İslâm Enstitülerinde ve daha birçok dinsel öğretim kurumlarında, örneğin yirmi yıl İslâmlık eğitimi görmüş bir genç düşünelim. Bu genç, bu dinsel eğitimle ne öğrenmiştir: İslâmlık yoluyle dünya işlerinin düzenlenmesini ve yönetilmesini... Böyle yetişmiş bir insana, siz şimdi diyorsunuz ki,

— Haydi bakalım, lâyik ol... Dünya işine karışma, din başka, dünya işi başka...

Hiç olabilir mi bu? Dünya işinin düzeni ve yönetimi için yetişmiş bir insan nasıl olur da, Dünya işiyle uğraşmaz? Hem de onu, devlet kendisi böyle yetiştirmişken...

Açıkça söyleyelim ki, İmam - Hatip okullarından yetişmiş gençlerin dünya işlerine çok yakından karışmaları çok doğaldır, bunda hiç bir aykırılık yoktur; başka türlü davranmaları olanaksızdır. Ve bu din eğitiminden geçmiş olanlar, göreceksiniz ki, dünya işlerine gittikçe daha da çok karışacaklardır. O kadar ki, tiyatroda oynayacak oyunlardan tutun, futbol maçlarına, seçimlere dek, her şeye... Siz Cumhuriyet Hükümetleri tarihinde, şimdiye dek idamların infazı için Diyanet İşleri Başkanlığından fetva alındığını gördünüz mü? Bu da olmuştur. Geçen yıl, ramazanda bir idamın infaz edilmemesi için Diyanet İşleri Başkanlığı bildiri vermiş ve bu bildiriye uyulmuştur. Şunu söylemek isterim ki, Diyanet İşleri Başkanlığının daha da başka işlere karışması, bugünkü gidişimize göre, çok doğaldır. Doğal olmayan, hem devletin Müslüman din adamları yetiştirip, hem de bunlara, «Siz dünya işleriyle uğraşmayın!» demiş olmasıdır. Oysa devletin yetiştirdiği din adamlarının uğraşlarının konusu dünya işidir.

Eğitim Bakanı,

— Devletin parasız yatılı okuttuğu ikibinbeşyüz lise öğrencisine karşılık, bin de parasız yatılı İmam Hatip öğrencisi okutuyoruz! diye övünüyor.

Övünsün: bine karşı ikibinbeşyüz... Ama bilsin ki, yetiştirdiği öğrenciler önce kendisine saldıracaklardır.

Son yıllarda, aydın din adamı yetiştirerek köylüyü kalkındırmak diye bir laf tutturdular. Bu düşüncedeki içtenliğe nasıl inanacaksınız ki, köylüyü uyandıracak öğretmenin kaynağı köy enstitülerini kapattılar da, şimdi imamla köylüyü kalkındıracaklar.

Son günlerde yazarlar, bitakım bilimciler, profesörler gazete ve dergilerde bu konuya

kıyıdan, uçtan değindiler, ama hiç biri şunu açıkça söyleyemiyor, söylemek istemiyor: Devlet eliyle İslâmlık eğitimi yapılarak layiklik olamaz! Çünkü İslâmlık, bütün dinlerden daha çok akılcı dindir, dünya dinidir ve dünya işiyle uğraşır. Dünya işiyle uğraşmayı öğrettiğin insanlara, «Dünya işiyle uğraşmayın!» demek boşunadır.

(«Yeni Tanin», 1 Ağustos 1964)

İSLAMLIKTA LAYİKLİK OLAMAZ!

Öyle sanıyorum ki 1969 ve sonraki yıllarda, Türkiye'nin iç politikasında en önemli sorun layiklik konusu olacak ve lâyikliğin yorumları, tartışmaları yüzünden büyük çatışmalar ortaya çıkacaktır. Geçtiğimiz yılın son haftası içinde bu konuya ilişkin gözüme çarpan gazete haberlerinden birikisinin özetini vereyim:

«İslâm Cumhuriyeti kurmak isteyen yüz kişi yakalandı.»

«Şeyh Sait Maruf adında bir gezici vaiz, —Türkiye'de sekiz milyon kişiyiz. Hilâfeti ihya etmek ve bir İslâm cumhuriyeti kurmak yolunda teşebbüse geçtik. Hiçbişeyden korkmuyoruz.— dedi.»

«Devlet Bakanı, Meclis'teki bir soruya verdiği cevapta, Türkiye'de kırkbin yediyüz çocuğun Kur'an kursuna gittiğini, ikibin sekizyüz otuzyedi kadrolu ve bin tane de kadrosuz Kur'an kursunun çalışmakta olduğunu, söyledi.»

«AP milletvekili Mevlit Yılmaz, Diyanet İşleri bütçesi görüşülürken, bizim dinimiz dünya işlerinden ayrılmaz, dedi.»

Önce yargımı söyleyeyim: İslâm Cumhuriyeti kurmak isteyenler de, hilâfeti ihya etmek isteyenler de, «Bizim dinimiz dünya işlerinden ayrılmaz» diyenler de haklıdırlar. Bilimsel olarak onların haklılıkları açıktır. Ne var ki, haklılıkları yürürlükteki kanunlarla çelişkiye düştüğünden, haklı ama meşruiyet içinde değildirler. Bu çelişkiyi, daha cumhuriyetin kuruluşunda batıdan aktarılan layiklik kurumunda aramalıdır. Batı kopyacılığının, biçimsel batılılaşma yanlışlığının Türkiye'ye en büyük zararı, layiklik kurumuyla gelmiştir. Hıristiyan batının layık olması çok doğaldır, çünkü Hıristiyanlıkla layiklik çatışmaz. İslâm dininden başka bütün dinler layikliğe uygun olduğu halde, İslâm dini kesinlikle layiklikle bağdaşmayan, çatışmaya düşen bir dindir. Bir Müslümanın layik olması olanaksızdır. Müslümansa layik değildir, layikse Müslüman değildir.

«Laicisme», terim olarak onaltıncı yüzyılda İngiltere'de papaz olmayanların da, kiliseleri yönetebilmesi anlamına ortaya çıkmıştır. Sonradan bu terim anlam değiştirerek devlette din ile dünya işlerinin birbirinden ayrılması, demeye gelmiştir. İslâmlık öyle bir dünya dinidir ki, hayvan kesiminden sağlık kurallarına, cinsel ilişkilere dek herşey, bütün dünya işleri Kur'an'da düzenlenmiştir. Örneğin, seks konusunda, İslâmın ana kitabı Kur'an'dan birkaç örnek verelim:

Bakara süresi âyet 222: «Ey Muhammet! Sana kadınların aybası hakkında sorarlar, de ki: «o bir ezâdır.» Aybaşı halindeyken kadınlardan el çekin, temizlenmelerine dek onlara yaklaşmayın, temizlendikleri zaman, Allahın size buyurduğu yoldan yaklaşın.»

Vâkıa suresi, âyet 58-59: «Söyleyin, akıttığınız meniden insanı yaratan siz misiniz, yoksa biz mi yaratmaktayız?»

Nisâ suresinden: «..... hoşunuza giden başka kadınlarla iki, üç ve dörde kadar evlenebilirsiniz, şayet aralarında adaletsizlik yapmaktan korkarsanız bir tane almalısınız veya sahip olduğunuz cariye ile yetinmelisiniz... Serkeşlik etmelerinden endişelendiğiniz kadınlara öğüt verin, yataklarında onları yalnız bırakın, sonunda dövün.»

Arapça, hele tecvit üzere okunursa anlamını bilmeden dinleyenlerin büyük coşkunluk içinde kalacakları, hattâ duygusallığa kapılıp ağlayacakları bu ayetler, görülüyor ki, cinsel ilişkileri düzenleyen sağlık ve ahlâk kurallarıdır.

(«Günaydın», 6 Ocak 1969)

İslâm dini öyle bir dünya dinidir ki, peygamberin hangi kadınlarla evleneceği bile nâzil olan bir ayetle bildirilmiştir. (Azhâb suresi, ayet 50)

«Ey Peygamber! Mehirlerini verdiğin eşlerini, Allahın sana ganimet olarak verdiği cariyeleri, seninle birlikte hicret eden amcanın kızlarını, halalarının kızlarını, dayının kızlarını, teyzelerinin kızlarını ve Peygamber nikâhlamayı dilediği takdirde, kendisinin mihrini Peygambere hibe eden mümin kadını almanı helâl kılmış.» (Âyet 51) **«Ey Muhammed. Bunlardan istediğini bırakır, istediğini alabilirsin. Boşanmış olduklarından da arzu ettiğini almakta sana bir sorum düşmez.»**

Tanrının elçisi olan Muhammed'in elbette işi çoktur ve evine gelen her konukla gereksiz konuşmalar ve gevezelikler için boş zamanı yoktur. Muhammed, bu gevezelerden tedirgin olmuş olmalıdır ki, bunu bile düzenleyen ayet nâzil olmuştur: (53)

«Ey inananlar! Peygamberin evlerine, çağrılmaksızın girip de yemeğin pişmesini beklemeye kalkışmayın, fakat davet edilirseniz gidin ve yemeği yiyince lâfa dalmadan evden dağılın!... Bu haliniz Peygamberi üzüyor, o da size birşey söylemeye çekiniyordu. Allah gerçeği söylemekten çekinmez. Peygamberin eşlerinden birşey isteyeceğinizde onu perde arkasından isteyin. Bu sâyede sizin gönülleriniz de, onların gönülleri de daha temiz kalır...» (Tahrim suresi, ayet 5) **«Ey Peygamber'in eşleri! Eğer, o sizi boşarsa, Rabbi ona, sizden daha iyi olan kendini Allah'a veren, inanan, boyun eğen, tevbe eden, kulluk eden, oruç tutan dul ve bâkire eşleri verebilir.»**

Munafıklar, Peygamberin en güzel ve en genç eşi Ayşe için aile ahlâkını bozduğu yolunda uygunsuzluk dedikoduları çıkarınca, zinâ suçunun nasıl sabit olabileceğini anlatan ayetler nâzil olmuştur.

(Nûr suresi, ayet 4) **«İffetli kadınlara zinâ isnat edip de, sonradan dört tanık getirmeyenlere seksen değnek vurun, ebediyyen onların tanıklığını kabul etmeyin. İşte onlar doğru yoldan çıkmış kimselerdir.»**

Yani, evli bir kadınla erkeği uygunsuz durumda gördüklerini üç kişi söyleseler, durumu dördüncüye gösteremedikleri için, onlara dayak atılacak ve zinâ suçu sabit olmayacaktır. Elbet bir hikmeti vardır.

(Aynı sure, ayet 10) **«Muhammed'in eşine o yalanı uyduranlar içinizden bir güruhtur. Bunu, kendiniz için kötü sanmayın, o sizin için hayırlı olmuştur. O kimselerin herbirine kazandığı günah karşılığı ceza vardır, içlerinden elebaşılık yapana ise büyük azap vardır.»** (Ayet 12) **«Dört tanık getirmeleri gerekmez miydi?»**

(Ayet 12) **«Onu işittiğiniz zaman, erkek ve kadın müminlerin, kendilerinden iyi niyetle «Bu, apaçık bir iftiradır.» demeleri gerekmez miydi?»** (Ayet 13) **«Dört tanık getirmeleri gerekmez miydi?»**

(Ayet 16) **«Onu işittiğinizde: «Bu konuda konuşmanız yakışık almaz, hâşâ, bu büyük bir iftiradır» demeniz gerekmez miydi?»**

Görülüyor ki İslâm dini, dünya işlerini bütün ve en ince ayrıntılarına dek düzenleyen, yasalaştıran bir dindir. İslâm dininin en mükemmel ve en son din oluşu bundan ileri gelmektedir. En mükemmel dindir; çünkü, kendisinden önce gelmiş bütün dinlerin birikiminden yararlanılarak ve onların hiçbirini inkâr etmeden, dinler zincirinin son halkası olarak kurulmuştur. İslâm dini elbette son dindir; çünkü nasıl gezegenler ve dünyamız başlangıçta nebülöz «bulutsu» nitelikte olup sonradan zamanla katılaşıp somutlaşarak bugünkü biçimlerini almışsa, dinler de öyledir; çok tanrılı, put tanrılı ve uzakdoğu dinlerinden göksel dinlere ve tek tanrılı dine doğru şiirsel hikâyelerden dünyayı düzenleyen kural ve yasalara doğru somutlaşarak, maddeleşerek gelmiştir. Dinlerin sonuncusu olan İslâm dini ve onun ana kitabı Kur'an, dünya işlerini düzenleyen yasalar kitabıdır. Artık ondan sonra din olamaz, ancak kanunlar kitabı olabilirdi.

(«Günaydın», 7 Ocak 1969)

TÜRKİYE'DE LAYIKLİK

Kimi «aklıevvel» aydınlar, «Layik olan birey değil, devlettir» derler. Bu yargı da, Hıristiyan batıdan aktarmadır. Sanki devlet, bireylerin dışında, insanlarla hiçbir ilişkisi olmayan soyut bir kurumdur.

Hıristiyan batıda, dindar bir kişi, devlet görevinde lâyik olabilir, yani devleti dinsel yönetime çevirmeye kalkışmaz. Çünkü Hıristiyanlık da, ondan önceki dinler de, dünya işleriyle çok az ilgilenen dinlerdir. İslâm diniyse, tümüyle bir dünya dinidir; dünya işlerini çağına göre düzene koyan, yasalaştıran bir dindir. Bunu, bizim söylememiz bile gereksizdir. Çünkü Kur'an'da böyle buyurulmuştur. (Sad suresi, ayet 88): «Bu Kur'an, ancak dünyalar için bir öğüttür.

Kur'an, dünya işlerini düzenleyen öylesine bir yasalar toplamıdır ki, günümüzde nasıl yeni yasalar yapılınca eskileri yürürlükten kaldırılırsa, işte tıpkı öyle, aynı konuda yeni âyetler nâzil olunca, eskileri yürürlükten kaldırılmaktadır. (Bakara suresi, âyet 106): «Herhangi bir ayetin hükmünü yürürlükten kaldırır yada unutursak, onun yerine daha hayırlısını yada benzerini getiririz.»

Bilimdeki dünyanın oluşumuyla İslâmlıktaki dünyanın yaratılışı, bilimdeki insanın oluşumuyla İslâmlıktaki Âdem ve Havva ile başlayan insanın yaratılışı, yani daha başlangıç noktasında bile bir uymazlık vardır.

Şimdi bir Müslüman düşünelim ki, devletin herhangi bir basamağında bir görevlidir ve layik olarak devleti yönetecektir. İşte bu olamaz! Bunu olabilir diye düşünmek, insanı, yarısı kız yarısı balık olarak tasarlanan kuramsal yaratık denizkızı sanmak olur.

Binlerce Kur'an kursu açınız, yüzlerce İmam - Hatip okulu kurunuz, Yüksek İslâm Enstitülerinden yüzlerce genç yetiştiriniz, bunlardan yüzlercesini Avrupa'ya din eğitimine gönderiniz, bunlar yetmezmiş gibi, dinsel yayınlarla, politikacıların va'azlarıyla onları besleyiniz ve böylece dünya dini olan İslâm oluşumundaki bu insanların layik olmasını, din ve dünya işlerini birbirinden ayırmasını isteyiniz; işte bu olmaz. Siz o insanları İslâmlık açısından dünya işlerini düzene koysunlar diye yetiştirip de sonra dünya işleriyle uğraşmamalarını nasıl istersiniz? Bu, hem insanın, hem İslâm dininin dağasına, niteliğine aykırıdır. Kaldı ki, İslâmlık bir aksiyon, bir mücadele dinidir. Böyle yetişenler elbet aksiyona geçecekler, mücadele edeceklerdir.

Aydın imam yetiştirerek halkı uyandırmak, kalkındırmak da, Batı kopyacılığı bir ham hayaldır.

Son yargım şudur: İslâmlık, en mükemmel dindir. İslâmlık son dindir. İslâmlık, tümüyle bir dünya dinidir. Gerçek İslâm, layik olamaz.

Son söz: Yetiştirilen onbinlerce Müslüman, kendi amaçları için aksiyona geçmekte çok haklıdırlar ve birgün iyice güçlenip örgütlenince, kendilerine bu ortamı hazırlayan politikacıların da, en amansızca karşılarına dikileceklerdir.

(«Günaydın,» 8 Ocak 1969)

KUR'AN ÇEVİRİSİ

Bilindiği gibi 1925 yılında Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesi görevi Mehmet Akif'e verilmişti. Akif, Mısır'da yedi yıl çalışarak Kur'an'ı çevirdi, ama bitürlü çevirisini beğenemediği için, Diyanet İşleri Başkanlığına çeviriyi yapamamış olduğuna inandığını bildirdi.

Mehmet Akif, yedi yıl uğraşarak yaptığı çeviriyi bastırtmış olsaydı, bu konuda hiç değilse otuz yıl önce yol almış olurduk. Türk Müslümanlar anlamadan ezberledikleri ayetlerin ne olduğunu öğrenmiş olurlardı.

Tanrı, kitabını, insanlar anlamasınlar diye değil, anlasınlar da uysunlar, buyruklarını uygulasınlar diye gönderdiğine göre niçin başka dile çevrilmez? Deniliyor ki, Arapça kelimeleri eşdeğerde karşılayacak Türkçe keli-

meler bulunamaz. Evet doğru... Ama bu gerekçeyle, hiçbir dilden başka dile çeviri, yapılamaz. Çünkü, hiçbir dilin kelimesi başka dilde aynen karşılanamaz. Shakespeare'i eş değerde başka bir dile aynen çevirebilir misiniz? Kur'an ki, bütün insanların anlamaları için gelmiş kitaptır, nasıl olur da çevrilemez?

Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesini istemeyenler, daha çok din adamları olmuştur. Çünkü Kur'an çevrilseydi, halk üzerindeki egemenlikleri, üstünlükleri kalmayacaktı. Örneğin «Bakara suresi»nden (Sığır suresi) bir ayet Arapça okunduğu zaman anlamadan dinleyen Türk halkı, bu ayette olduğundan çok daha derin anlamlar olduğunu sanıp hocanın derin bilgisine de hayranlık duyacaktır. Oysa bu ayetin Türkçesinin şöyle olduğunu bilse:

«Ey Mûsa! Bir çeşit yemeğe dayanamayacağız, bizim için Rabbine yalvar, bize yerin bitirdiği sebze, hıyar, sarımsak, mercimek ve soğan yetiştirsin» demiştiniz de, «Hıyarlı olanı daha düşük şeyle mi değiştirmek istiyorsunuz? Bir şehre inin, şüphesiz orada istediğiniz vardır» demiştir.»

O zaman dinleyenlerin karanlık ufku açılacaktı. Niçin insanlar «Bakara suresi»nden anlatılan şu sığır kesimini öğrenmesinler:

(Musa milletine, «Allah muhakkak bir sığır boğazlamanızı buyuruyor» demişti, «Bizi alaya mı alıyorsun?» dediklerinde de, «Cahillerden olmaktan Allaha sığınırım» dedi. «Rabbine bizim adımıza yalvar da mâhiyetini bize bildirsin» dediler, «O'nun ne pek kart, ne pek körpe, ikisi ortası bir sığır olduğunu söylüyor, size emrolunanı yapın» dedi. «Rabbine bizim adımıza yalvar da ne renk olduğunu bize bildirsin» dediler «O, onun, bakanların içini açan parlak sarı renkli bir sığır olduğunu söylüyor.» dedi. Rabbine bizim adımıza yalvar da, mahiyetini bize bildirsin, çünkü sığırlar, bizce birbirlerine benzemektedir. —Allah dilerse— biz şüphesiz yolunda olanlarız» dediler. «Yeri sürüp, ekini sulayarak boyunduruk altında ezilmemiş, kusursuz, alacasız bir sığır olduğunu söylüyor» dedi. «Şimdi gerçeği bildirdin» deyip sığırı boğazladılar; az kalsın bunu yapmayacaklardır.»

Açıkça görülüyor ve anlaşılıyor ki bu ayetler, hangi sığırın boğazlanabileceğini öğretiyor. Peki, bunu Türk halkı niçin anlayıp öğrenmesin de, bu ayetlerde olduğundan çok başka türlü anlamlar olduğunu hayal edip dursun?

Türkiye geri kalmıştır, demek, köylü hâlâ kara saban kullanıyor, traktör alamamış, fabrika kuramamış, yol yapamamış mı demektir? Bir ülkenin geri kalmışlığı her alanda bütünüyledir. İster yorumu, ister anlamı, ister çevirisi, her ne olursa olsun, Kur'an'ın Türkçeleştirilmesinde de üç-dört yüz yıl geri kalmışız. Kur'an üç-dört yüzyıl önce Türkçeleştirilseydi, bugün çok başka bir yerde olurduk. Biz bugün hâlâ «Kur'an çevrilebilir mi, çevrilemez mi?» diye tartışıp durmayı, bir ilericilik sanıyoruz. Oysa bu, üç yüzyıl öncesinin konusuydu. Bunca zamandır köprünün altından çok sular geçmiş.

(«Öncü», 15 Aralık 1961)

TÜRKÇE İBADET OLMAZ MI?

«Kur'an Türkçeye çevrilmeli mi, çevrilmemeli mi?», «Yorumlanmalı mı, yorumlanmamalı mı?», «Türkçe ibadet edilsin mi, edilmesin mi?», işte bu sorunları yüzyıllar boyu çözümleyememişiz. Doğrusu aranırsa, hiç de günümüzün konusu olmayan bu sorunları iki-üç yüzyıl önce çözümleyebilseymişiz, örneğin Diyanet İşleri Başkanlığının yayınladığı «Kur'ân-ı Kerim ve Türkçe Anlamı» iki yüzyıl önce çıkabilmiş olsaydı, Türk toplumu bugünden çok daha ilerde bir yerde bulunabilirdi. (Bu, elbette geri kalışımızın tek ve ana nedeni değil, ama çıkmaza takılmamızın nedenlerinden biridir.)

Birçok Kur'an çevirileri yapılmıştır ama, bunlar eski hat sanatı elyazısı olduklarından özel ve genel kitaplıklarda kalmış, halka ulaşamamıştır. Halk, ne olduğunu bilmeden ezberlediği ayetlerle ibadet edegelmiştir. Türkçe ayetlerle ibadet edilebilseydi, halkımız ağzından çıkan sözleri de anlamış olacaktır. Bizde Kur'an çevirilerinin basılması da çok

gecikmiştir. Halk hikâyeleri, masalları, yarı gerçek savaş hikâyeleri, taş baskısı kitaplarla halka ulaştırıldığı halde, Kur'an çevirileri o sıralarda basılmamıştır.

Oysa, her işde olduğu gibi, Kur'an çevirisinde bile Batı, bize göre ön almıştır.

«Avrupa'da ilk Kur'an tercemesine, 1141'-de başlanmış ve Lâtince'ye terceme edilmiştir. İtalyanca'ya 1513'de, Almanca'ya 1616'da, Fransızca'ya 1647'de, İngilizce'ye 1648'de terceme olunmuş, bugün dünya dillerinin çoğuna terceme edilmiştir.»

Yani, bizim çelişkili durumumuz şudur: Müslüman olmayan Batılılar Kuranı anlamışlar, ama Müslüman Türk ibadet ettiği ayetleri anlamadan ezbere söylemiş, dinlemiş...

Oysa İslâmlık, öteki dinlerden çok daha akılcı bir dindir. Akılcı bir din olması da, dünya işlerini düzene koymasından ileri geliyor. İncil'de şiire, duyguya daha çok yer verildiği halde, Kur'an, toplumu yönetecek hukuk, iktisat, siyaset, savaş ve sağlık kurallarıyla doludur. Sığırın nasıl boğazlanacağından, kadınların aybaşı olduklarında erkeklerle birleşmelerine dek, o günkü toplumun bütün dünya işleri Kur'an'da yer almıştır. Böyle olduğu için de duygudan çok akla seslenen bir dindir.

Şu açıktır ki Kur'an, bütün dünya işlerini İslâm dini açısından düzenleyen bir kanunlar kitabıdır. Tanrı da (bir ayet) şöyle buyurur:

«Allah, dünya ve ahiretle ilgili şeyleri düşünesiniz diye size ayetler açıklar.»

Hiç bir göksel din, İslâmcılık kadar dünya işleriyle ilgilenmemiştir. Bunun için de İslâmlıkta aklın, düşüncenin yeri vardır. Peki, nasıl olur da, akla, düşünceye ve anlamaya en çok yer veren dinin Arapça ayetlerini Türk Müslümanları, anlamadan, ezbere okuyup dinleyerek ibadet etmiş sayılabilirler.

Kur'an Türkçeye çevrilmeli, çevrilmemeli konusu yıllarca sürmüş, bu yüzden Müslüman Türk halkı, akılcılığa aykırı olarak ibâdetini bilip anlamadığı bir dille yapmıştır. Oysa Allah (Duhân suresi, ayet: 58) şöyle buyurmuştur:

«Ey Muhammed! Biz öğüt alırlar diye Kur'an'ı senin dilinde indirdik, kolayca anlaşılmasını sağladık.»

Demek ki Kur'an'ın kolayca anlaşılması gerekiyor. Oysa Arapça bilmeyen bir Türk, Arapça ayetleri kolayca değil, zorlukla bile anlayamaz.

Sanki halk anlamamış da, imamlar, hocalar anlayabilmişler mi?

Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesi büyük bir hızla Cumhuriyet'ten sonra başlamış, son yıllarda büsbütün artmıştır. Öylesine arttı ki, Arapça bilmeyenler, Kur'an'ı Fransızca ve İngilizce çevirilerinden Türkçeye aktararak, büyük bir had bilmezlik din ticaretine giriştiler.

Artık bugün din adamları, Kur'an'ın Türkçeye çevrilmesine hiç olmazsa Türkçe yorum ve anlamlaştırılmasına karşı gelmiyorlar, ama ayetlerin Türkçeleriyle ibadet edilmesini bugün de istemiyorlar.

İslâmlık akılcı bir din olduğuna göre, niçin namazda ayetlerin Türkçelerinin okunmasının doğru olmadığını anlayamıyoruz. Bizce bunun bir tek nedeni olabilir: Dünya işlerini düzenleyici ayetlerin namazda Türkçe okunmalarını doğru bulmayışları.

«Kur'an'ın âyetleri hâdiselere göre vahyolunmuştur.» Bu konudaki ayetlerden biri şudur:

«Herhangi bir âyetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya unuttursak, onun yerine daha hayırlısını veya benzerini getiririz.»

Her olaydan sonra bir ayet inmiştir. Örneğin, Hz. Muhammed'in eşi Ayşe için çok uygunsuz yakışıksız, dedikodular yayılınca şu âyet inmiştir:

«İffetli kadınlara zinâ isnad edip de, sonra dört şâhid getiremeyenlere seksen değnek vurun; ebediyen onların şâhidliğini kabul etmeyin. İşte onlar yoldan çıkmış kimselerdir.»

Aynı «Nûr suresi»nde beş ayet sonra şu ayet vardır:

«Muhammed'in eşine o yalanı uyduranlar içinizden bir güruhtur. Bunu kendiniz için kötü sanmayın, o sizin için hayırlı olmuştur. O kimselerden her birine kazandığı günah karşılığı ceza vardır. Onu işittiğiniz zaman, erkek, kadın müminlerin, kendiliklerinden hüsnü zanda buluznup da: «Bu apaçık bir iftiradır» şâhid getirmeleri gerekmez miydi? İşte bunlar, şâhid getirmedikçe Allah katında yalancı olanlardır.»

Bu ayet Türkçe olarak ibadetlerde, dualarda nasıl okunacak? Oysa bu ayetin «İnnellezîne câün bil-ifki usbetün...» diye başlayan Arapçası ibadette okunursa, anlamını bilmeyen, öbür ayetlerin hiç birinden ayırt edemez. Sanırız ki işte bu yüzden ibadette ayetlerin

Türkçelerinin okunmasını doğru bulmuyorlar.

Yine tekrar edeyim ki, bütün bu sorunlar iki-üç yüzyıl öncesinin konuları olmalıydı. Biz bu sorunlardan ancak, Kur'an'ın Türkçe anlamlaştırılmasını daha yeni çözümlemiş bulunuyoruz.

(«Öncü», 16 Aralık 1961)

BU KİTABA VE FIKRAYA DEĞGİN BİKAÇ SÖZ

Fıkra yazarlığına ilkin 1945'te Tan gazetesinde başlamıştım. Sonra, Yeni Gazete, Akşam, Tanin, Öncü, Yeni Tanin, Günaydın gazetelerinde fıkra yazdım.

Gazetelerdeki fıkralarımdan seçerek düzenlediğim ilk fıkra kitabım 1958'de yayınlanan Nutuk Makinası ikincisi de 1959'da yayınlanan Az Gittik, Uz Gittik'tir. Sunduğum Merhaba, üçüncü fıkra kitabımdır.

Gazete yazısıyla edebiyat yazısı arasında şu ayırımı görüyorum: Edebiyat yazısı, yazarın yazmadan duramadığı, yazar için yapılması zorunlu bir iştir. Gazete yazısıysa, yazarın «Bugün de ne yazmalıyım?» sorusuna bulduğu cevaptır ve zorunlu değil, zorlama bir iştir.

Bizde gazete fıkrası başlangıçta edebiyata daha yakındı. Sonraları, gittikçe gazeteciliğe yaklaşarak, sonunda tam gazetecilik işi oldu.

Edebiyata yakın fıkra, esin kaynağı ve konusu bir güncel olay olsa bile, yine azçok güncellikten uzaklaşabilen, uzun süreli olmasa bile yine de azçok kalıcılık değeri kazanabilen yazıdır. Böyle olduğu için, edebiyatçı olan ilk fıkra yazarlarımızın fıkralarının güncel değerleri, etkileri az, etki alanları dar, ama buna karşılık kalıcılık değerleri bulunduğundan kitap olma olanakları çoktur. Ahmet Rasim, Ahmet Haşim, Nâzım Hikmet, Yusuf Ziya Ortaç, edebiyata ağırlık veren, ama gazetecilik değerler az olan fıkra yazarlarıydı. Sürekli olarak hergün yazsalardı, Peyami Safa, Çetin Altan gibi, ister istemez, edebiyatçılıktan gazeteciliğe kaymak zorunda kalacaklardı.

Bir gazete fıkrası, ne denli edebiyat değilse, o denli iyi bir gazete yazısıdır. Başka bir deyişle, bir yazı ne denli çok güncelse, güncel olayların ayrıntılarına ne denli girmişse, o denli iyi bir gazete yazısıdır ve gazete yazısı olarak etkisi çoktur; buna karşılık kitaplık ve kalıcılık değeri de o denli azdır.

Gazete fıkrası, günü gününe etkisi olan, yayınlanmasının üstünden zaman geçtikçe de etkisini yitiren bir yazıdır.

Türkiye'de fıkracılık, edebiyat fıkracılığından gazete fıkracılığına, oradan da makale fıkracılığına dönüşen üç evre geçirdi. Bu üç evreyi, bir toplumsal gereksinmenin karşılığı olarak o zamanın koşulları hazırlamıştı.

1945'te Tan gazetesinde fıkra yazmaya başladığımda, gazete fıkracılığı evresindeydik. 1960'tan önce Akşam'da, 1960'tan sonra da, Tanin'de yazdığım fıkralar, ne edebiyat, ne de gazete yazılarıydı. Makale fıkracılığı dediğim tür bunlardır; günlük olaylardan esinlenerek bilimsel konuları, bir öğretiyi yada bir düşünceyi, gazete okurlarının anlayacağı yalın bir dille anlatan, öğreticiliği ağır basan yorum yazıları. Bunlar ne tam edebiyat, ne bilim, ne tam gazete yazılarıdır.

O zamanlar, uzun yazdığım için beni eleştirenler çoktu. Haklıydılar. Ama bilerek uzun yazıyordum. Yazdıklarım, gazete fıkrası değildi, okurları bilinçlendirmeyi amaç edinen, okurlara yararlı olmaya yönelmiş yazılardı. Çünkü, önceleri 27 Mayıs'ın oluşum günlerindeydik, sonraları da, ikinci anayasanın yapılışı ve sosyalizmin yayılması dönemindeydik. Okurlar, sosyal konuları öğrenmeyi gereksiniyorlardı.

Gazete fıkraları, edebiyat ve bilimden yararlanılarak yazılmış, ama edebiyat ve bilim olmayan yazılardır; güncel olmalarından ötürü de kalıcılıkları azdır yada yoktur. Bununla birlikte son on-onbeş yıldır okurların toplumsal ve düşünsel gelişiminde birkaç fıkra yazarının görev yükümlendikleri ve başarılı oldukları da ortada bir gerçektir.

Merhaba adlı bu kitabım için gazetelerdeki fıkralarımdan seçme yaparken, yayınlan-

dıkları günlerde çok sözü edilmiş, üzerinde konuşulmuş fıkralarımın güncel olayların ayrıntılarına dek inmelerinden ötürü, üzerinden zaman geçince kitaplık değerlerini yitirdiklerini gördüm. Bunları kitabıma alamadım.

Nutuk Makinası'yla Az Gittik, Uz Gittik adlı fıkra kitaplarımı birleştirip tek kitap olarak ikinci basımı için düzenlerken o iki kitaptaki doksanbeş fıkradan otuzunu, güncellikleri nedeniyle artık eskimiş oldukları için, kitaptan çıkarmak zorunda kaldım.

Bu kitabı hazırlarken gazete fıkrası konusunda vardığım sonuç şudur: İyi bir gazete fıkrası, kitaplık değeri olmayan yazıdır; kitaplık değeri varsa, azçok kalıcıysa, o yazı da bir gazete fıkrası değildir.

Merhaba'ya, işte böyle bir ölçü içinde kitaplık değeri olduğunu sandığım fıkralarımı seçerek topladım.

SUÇLANAN VE AKLANAN YAZILAR

TARİH TEKERRÜR MÜ EDER
YOKSA TAKUR TUKUR MU EDER

SUÇLANAN VE AKLANAN YAZILARA DEĞGİN SÖYLEŞİ

Bu kitabımı 1962 yılında düzenlemiştim. O zamandan beri yayımlayamadım. «Dayanışma Yolu Üretim Kooperatifi»nin sevdiğim yönetmenleri benden yeni bir kitabımı isteyince, 21 yıl önce yazılmış ve 20 yıl önce derlenip düzenlenmiş bu kitabımı anımsadım. Yeniden gözden geçirdiğim bu kitabıma «Suçlanan ve Aklanan Yazılar» adını verdim. Çünkü bu yazılar yüzünden, yazarı olarak ben ve yazıların yayınlandığı Tanin gazetesinin genel yayın yönetmeni olarak da dostum İhsan Ada sıkıyönetim askerî mahkemesince tutuklu olarak yargılanmış, sonunda, suçlanan bu yazılar yine o askerî mahkemece aklanarak cezaevinden çıkarılmıştık.

Yirmibir yıl önce yazılmış bu yazılarımın günümüz koşullarında değerini yitirmemiş olduğunu, hatta günümüz koşullarında yeniden değer kazandığını görünce, hem bu yazıların kitap olarak yayınlanmasında yarar buldum, hem de üzüldüm. Yirmibir yıl önce yazılmış bu yazılar, günümüzde vara değerini yitirmiş, eskimiş olsalardı; çok mutlu olacaktım. Yazıları yeniden incelerken, bir yazımın yanına şu notu yazıvermişim:

> **«Mehmet Akif'in dediği gibi, hiç ibret alınsaydı tarih tekerrür eder miydi? Tarih Tekerrür mü eder, yoksa toplum takırtukur mu eder?»**

Bu yazıların kitaplaşmasını niçin yararlı buluyorum? Çünkü bu yazılar, 1961 Anayasası'nın Kurucu Meclis'te hazırlanmakta olduğu sırada, toplumumuzun büyük bir kesiminin düşüncelerini, Anayasa'yı yapanlara yansıtarak onlara yararlı olmak amacıyla yazılmıştı. Bugün de Danışma Meclisi yeni bir Anayasa yapmak için çalışmaktadır. Ne yazık ki güncelliğini yirmibir yıldanberi yitirmemiş olan bu yazıların, yine toplumumuzun belli bir kesiminin (emekçi çoğunluğumuzun) dilek, düşünce ve özlemlerini yansıtması bakımından önemli ve ilgililere yararlı olduğu kanısını taşıyorum. İlgililer, ilgilenmeleri gerekenler dikkate almasalar bile, bir yazar olarak bu yazıları yayınlamayı bir tarihsel görev, bir yurt borcu sayıyorum.

Okunduğunda görülecektir ki, bu kitaptaki yazılar salt adlî olarak askerî mahkeme kararıyla aklanmış olmakla kalmamış, aradan geçen yirmibir yılda zamanın da aklamasını kazanmıştır ki; bence bütün mahkemelerin en yücesi ZAMAN'dır.

Köşeyazısı Deyince

Eskiden «fıkra», bugün de «köşeyazısı» dediğimiz yazı türü üzerinde de düşüncemi özetleyin açıklamak istiyorum. Herhangi bir süreli yayında —genellikle günlük gazetelerde— gazetenin belli bir yerinde o süreli yayının her sayısında —elden geldiğince hiç aksatmadan— aynı yazarın yazdığı güncel konulu yazılara köşeyazısı diyoruz. Burdaki güncellik, süreli yayının yayınlandığı süreye göre, günlük, haftalık, aylık, üç yada dört aylık, yıllık olabilir.

Köşeyazısı salt bize (Türkiye'ye) özgü bir gazete yazısı türüdür. Avrupa ülkelerindeki, ABD'deki, Sovyetler Birliği'ndeki gazetelerde bulunan sütun yazarı (columnist), yorumcu yazar (Commentator), başyazar (editorial Writer) ile bizdeki köşeyazarı arasındaki ayrım şudur: Bizim köşeyazarı gazetelerde her gün yazar ve her konuda yazar; onlarsa haftanın belli yada belirsiz bir yada birkaç gününde ve uzmanı oldukları konuda yazarlar.

Günlük gazeteler, salt bize özgü olan köşeyazısından vazgeçemediklerine göre, köşeyazısı Türkiye'de bir toplumsal gereksinim demektir. Bu gereksinmenin geleneksel olduğunu düşünüyorum. Bibakıma okurlar, bu köşeyyazarlarını camide imamların va'zları, hutbeleri yerine koymaktadırlar. O hocalar, imamlar da her cuma namazından sonra hutbe verir ve her namazdan sonra, her konuda ve her güncel konuda va'zederler. Bu hutbe ve va'zlar, dünya işlerini dinsel açıdan açıklar. Hiçbir dinleyici, nasıl olup da imamın her

konuda bilgisi olduğuna, her soruna çözüm getirdiğine şaşmaz.

Bizdeki köşeyazarlığı da, hutbe veren, va'zeden imamın yada köy hocasının görevi gibidir. Köşeyazarı her gün her konuda yazar, kendi dünya görüşüne göre sorunları yorumlar yada çözümler.

Köşeyazarı, eytişimsel olarak, hem okurlarının düşünce ve dileklerini yansıtır, hem de okurlarının bilinçlerini biçimlendirir; bu bakımdan toplumsal bilinci yaratmakta ve biçimlendirmekte bir bilinç mimarı gibi çalışır.

Türk gazeteciliğinde fıkra (köşeyazısı) önceleri şakalı, gülmeceli yazılardı. Bu gülmeceli yazılar, Nasrettin Hoca, Bektaşi yada daha başka fıkralarla da desteklenir, süslenirdi. Bu tür gazete yazılarına «fıkra» adı verilmesi de bu yüzdendi. Yine önceleri, uğraş olarak gazeteciyle yazıncı yazar birbirinden ayrı olmadıklarından, gazetelerin fıkra denilen köşeyazılarını, zamanın tanınmış yazıncıları yazardı.

Ben, gazetecilikle yazıncılığın kesin ayrılmadığı, ama ayrılmaya başladığı dönemde değişik gazetelerde yıllarca köşeyazarlığı yaptım. Yazıncılığın aleyhine işleyen köşeyazarlığı çok büyük politik sorum gerektiren bir iştir; kimi dönemlerdeyse işden de öte bir görevdir ve bu görevi üstlenen yazarın başını belalara sokan tehlikeleri vardır. Böyle zor ve ağır sorum isteyen dönemlerde bir köşeyazısının değeri, bence, ses getirmesinden anlaşılır. İyi bir köşeyazısı değişik yerlerden sesler getirmelidir. Ses getirmeyen köşeyazısı sinamekice yazılmış demektir. Böyle dönemlerin köşeyazıları şakalar ve gülmecelerle yumuşatılmış hafif eleştiri niteliğinden uzaklaşıp makaleleşir. Bibakıma üniversite kürsüsü, bibakıma hutbe hocasının minberi olur köşeyazısı. Köşeyazısındaki bu makaleler de, bilimsel ve düşünsel konuların aşağıyukarı her okurun anlayacağı biçimde anlatılması (vulgarize) gerekir.

Gazetecilik yaşantımda iki dönemde köşeyazısı çerçevesi içinde herkes için (vulgar) makaleler yazmayı isteyerek ve zorunlu olarak yeğledim: Biri DP iktidarının son yılları, biri de 1961 Anayasası'nın tartışıldığı günler.. İlkinde, toplumcu birikimin sağlanmasına gücümün yettiğince katkıda bulunmayı kendime görev bildiğim, ikincisinde yeni Anayasa'ya emekçi halkımızın dilek ve özlemlerini yansıtarak toplumsal dengenin yani gerçek demokrasinin kuruluşuna hizmet etmeyi kendime boyun borcu saydığım için. Bu dönemdeki kimi yazılarımın, sanki uygulamalı toplumbilim, ekonomi yada politika dersi verir gibi görünmesi bundandır; (Örneğin 12 Mayıs 1961 tarihli «Mülkiyet ve Gericilik» başlıklı yazımda olduğu gibi) yoksa bilgiçlik taslamak, bilgili görünmek için değil... Yinelemeliyim: Bunlar dar ve zor zamanların yazılarıydı. En çok da ulusçuluk konusu üzerinde durmuş olmamın dikkatinizi çekeceğini umar ve dilerim. Bugün de gerçek ulusçuluğun, ulusal değerlerimizin ve ulusal bağımsızlığın ne olduğu üzerinde yeniden düşünmemiz gerektiği kanısındayım. İşte bu kitapta derlediklerim, o dönemde köşeyazısı çerçevesi içinde yazdığım (vulgar) makalelerdir. Bu bakımdan burdaki yazılarım, başka köşeyazılarımdan oluşan daha önce yayınlanmış üç kitabımdaki (NUTUK MAKİNESİ — AZ GİTTİK, UZ GİTTİK — MERHABA) yazılarım gibi değildir. O üç kitaptakiler, güncellik duvarını azçok aşabilmiş köşeyazısı biçim ve biçeminde yazılardır; bunlarsa aşağıyukarı gazete okuru olan herkesçe anlaşılabilir biçime sokulmuş (vulgar) makaleler...

En büyük dileğim, yirmi iki yıl önce yazılmış bu yazıların en kısa zamanda yurdumuzda artık güncellik değerlerini yitirerek eskimeleridir.

Nesin Vakfı - Çatalca
3 Nisan 1982

OLAYIN KISACA AÇIKLANMASI

Bu yazıların kitaplık değerleri yoktu; olsa olsa olayların kuyruğuna takılmış değil, bitakım günlük olayların nedenlerini okurlarıma aydınlatan, açıklayan düşünceleri yansıtması bakımından gazete yazısı ölçüsünde bir değer taşıyorlardı. Ancak, bu yazılar yüzünden arkadaşım İhsan Ada'yla tutuklanıp Sıkıyönetimin Askerî Mahkemesi'ne verilişimiz, onlara kitaplık bir değer kazandırdı.

Okurlarımdan, bu yazıları, yazıldıkları (zaman ve yerde) koşullar içinde değerlendirmelerini dilerim. Herhangi bir sözün, bir yazının kendibaşına soyut olarak değeri olamaz; sözü etken kılan, söylendiği (yer ve zaman) koşullardır.

27 Mayıs evrimi, baskı altında dingin görünen bir toplumsal birikimin yüze çıkmasıdır. Ve 27 Mayıs'tan sonraki ilk seçimde de, toplumsal gizligücün patladığını görüyoruz. 27 Mayıs olgusunda basının payı çok büyüktür. Bu demokrasi savaşımında ben de bir kalem işçisi olarak yerimi almıştım. Ne var ki, 27 Mayıs'ın üstünden ancak bir yıl geçmişti ki, Millî Birlik Komitesi iktidarı, yazılarımdan dolayı beni ve yazılarımın çıktığı gazetenin sorumlu yönetmenini tutuklattı ve Sıkıyönetimin Askerî Mahkeme'sine verdirdi. Ne denli üzücüdür ki, Millî Birlik Komitesi'nin iktidarı süresince hapse attırdığı gazeteci salt biz ikimiz olmuştuk. Bu, üzerinde düşünülecek bir olaydır. O dönemde, çıkarları için yada korkularından, kendilerinden yanaymış gibi görünen kimi gazetecilerin, iktidardan çekildikten sonra Millî Birlik Komitesi üyelerine nasıl saldırdıklarını kendileri de gören komite üyeleri hüsrana uğradılar. Ama gerçekleri iş işten geçtikten sonra görmenin kimseye yararı olmuyor. 27 Mayıs'ın oluşumunda birer basın emekçisi olarak karınca kaderince bizim de yapımız vardı elbet. İşte bu yüzdendir ki, Balmumucu askerî cezaevine götürüldüğümüz gün, cezaevinin yönetmen yardımcısı olan binbaşı üzüntüden sinirlenerek,

— Siz buraya nasıl gelirsiniz, niçin gelirsiniz? diye sorup duruyordu bana.

Öyle çok sormuştu ki, yanıt vermek zorunda kalarak şöyle demiştim:

— Binbaşım, ben ne diye geleyim buraya? Ben gelmedim, getirdiler...

Sınıf arkadaşım olan cezaevi yönetmeni albaysa, İhsan Ada'yla hiç dışarı çıkarılmadan kapalı tutulduğumuz geniş odaya girer, gözgöze gelmememiz için gözleri tavanda ve elleri arkasında odada bikaç tur atarak, haylaz bir öğrencinin çalışkan bir öğrenciye bir zamanlar duyumsadığı o kötü duyguların acısını çıkarıp hiçbişey söylemeden çekip giderdi. (O günleri anılarımda geniş olarak yazacağım. Ancak şuncasını olsun söyliyeyim ki, sonradan aynı cezaevi koğuşunu paylaştığımız DP dönemi milletvekillerinden, genel müdürlerinden, valilerinden birini hiç yoktan bahanelerle hergün döven bu sınıf arkadaşım albay, emekli olduktan sonra doğum yeri Sinop'tan AP milletvekili adayı olmak için partiye 5 bin lira yatırmış, ondan dayak yiyenlerin araya girmesiyle adaylık istemi geri çevrilmişti. Yaşıtım ve sınıf arkadaşım bu albay emeklisi bikaç yıldanberi acılar çekmektedir; çünkü anarşist eylemlere katılmaktan çocukları cezaevindedir.)

İhsan Ada'yla birlikte tutuklanmamızın nedeni Tanin'deki yazılarım gibi görünüyorsa da, gerçek neden daha önce Akşam gazetesinde yayınlanmış olan yazılarımdır.

DP iktidarının son üç yılında Akşam gazetesinde köşeyazarıydım. Yazılarım iktidarca beğenilmediğinden, gazeteden çıkarılmam için gazete sahibine baskı yapılmaktaydı. Gazete sahibiyse, yazılarımın gazetenin sürümüne yaradığını düşünerek, bu baskılara karşı türlü yollarla uzun zaman direnmeyi becerdi. Bu beceri yollarından biri de, hemen bütün büyük kapitalistlerin yaptığı gibi, salt DP'ye değil, sol partiler dışındaki bütün partilere yaptığı parasal yardımlardı. Öyle ki, iktidardaki DP'den başka, ana muhalefet partisi CHP'ye ve öteki partilere de iktidara geçme olasılıkları oranında parasal yardımda bulunurdu ve bu yüzden, hiçbir politik deneyimi ve örgütsel geçmişi yokken CHP iktidarında (Koalisyon) birdenbire bakan bile olmuştu.

Akşam gazetesi sahibinin söylediğine göre Başbakan ve kimi bakanlar açıkça gazeteden çıkarılmamı istiyor, bunun için de kendisine baskı yapıyorlardı.

O günlerde gazetelerin çoğu iki yanlı oynamaktaydılar; hem türlü çıkarları yada korku-

ları yüzünden iktidarı okşuyorlar, hem de satış sağlamak için muhalefeti elden bırakmak istemiyorlardı. Hatta aynı gazete aynı gün, imzasız başyazıda inançlarına aykırı olarak iktidarı destekleyip, imzalı yazılarında da muhalefet yapan gazeteler vardı. Böylece iktidarı tutmuş görünerek baskıdan korunuyor, iktidarın nimetlerinden çöpleniyor, sözde muhalefet yaparak da hem satış sağlayıp geçimlerini, hem de ilerici aydın durumlarını sağlamış oluyorlardı.

Bitakım muhalefet gazeteleri de iktidarla gizli pazarlıklara girişmişlerdi. Bunlar, kendilerince eleştiri ölçüsünü kaçıran ve eleştiri sınırını aşan yazarların iktidarı baskı yapmaya zorladığını söyleyip yazmaya başlamışlardı. Yani basına yapılan baskının sorumlusu, iktidarı eleştiren yazarlardı; hatta sorumlu değil, düpedüz suçlu... Bu eleştirilerin yıkıcılığı yüzünden iktidar baskı yapmak zorunda bırakılıyor, buyüzden kendileri de yapıcı muhalefetten bile yoksun kalıyorlardı. Bu koşulda «Basının kendikendini denetlemesi» diye bir konu atıldı ortaya. Biyandan gittikçe ağırlaşan yasalarla, biyandan bu yasalar da yeterli görülmediği için yasadışı türlü yollarla baskı altında tutulan basın, bir de ayrıca kendikendini denetleyecekti. Aklıbaşında sanılan, deneyimli, yaşlı, muhalif geçinen gazeteciler bile böyle yazıyor, söylüyorlardı. Bunun gerçeği, yiğitliğe toz kondurmadan iktidara yaranmak, iktidarla hoşgeçinmek istediğinden başka bişey değildi. Çünkü iktidar gazete sahiplerini günden güne daha ağır baskı altına sokmaktaydı. İktidar, istediği gazetenin ilânını resmî ilan denilen arpalık) ya azaltıyor, ya kesiyordu. Oysa gazetelerin kimisi, iktidarın bağışlayacağı resmî ilan parasıyla yaşıyordu.

İlandan başka, İktidar, istediği gazetenin kâğıdını ya azaltıyor ya kesiyordu. Oysa, iktidarın suyuna giderek tatlı muhalefet yapan gazetelere verilen bol kâğıtlar, fabrikadan alış fiyatının üç katına karaborsada alıcı buluyordu. Gazetecilikten başka işlere de sermaye yatırmış olan kimi gazete sahiplerine banka kredileri verdirilmiyor, eski banka kredilerinin ödenmesi için baskı yapılıyor, iş düzenlerini banka kredilerine göre ayarlamış olan bu adamları iktidar türlü zorluklara sokarak yola getirmeye çalışıyor ve getiriyordu da... Daha önce açılmış bol banka kredileriyle borçlandırılmış olan gazeteler iktidarın beğenmediği biçimde muhalefete geçerse, banka alacakları istenip yeni kredi de açılmayarak sıkıştırılıyorlardı. Bu kredileri gereksinmeyen gazete sahiplerine de, binasının önden bir metresinin istimlâk edileceği, yani bütün yapının yıkılacağı bildirilerek baskı yapılıyordu. Bütün bunlardan başka birçok gazeteci ve gazete yazarı mahkemeye verilmiş, kimileri de hapse atılmıştı. Ama bütün DP iktidarı döneminde hapse sokulmuş gazete sahibini anımsamıyoruz. (Bedii Faik'in üç - dört gün hapis yattıktan sonra verdiği bağışlanma dilekçesiyle, Ahmet Emin Yalman'ın da çok kısa süre hapsinden sonra sağlık yazanağıyla hapisten çıkmış olmaları nedeniyle onları cezaevinde tutulmuş gazete sahipleri sayamıyorum.)

İktidar, körükörüne ve büsbütün kendini destekleyen gazete de istemiyordu, çünkü bu gazeteler okurların tepkisiyle karşılanıyor ve satılmıyordu. İktidar «yapıcı muhalefet» dedikleri yüzeysel eleştirilerle yetinilmesini ve arada yaptığı olumlu işlerinde de üstükapalı övülerek desteklenmesini istiyordu. Basın tarihinde az görülmüş konular tartışılıyordu. Örneğin kimi gazete sahipleri, gazetelerinde hangi oranda iktidara, hangi oranda muhalefete yer verilmesi, eleştirinin yüzde kaç, övgünün yüzde kaç olması gerektiğini ayarlamaya çalışıyordu.

Bütün bunların üstüne, 27 Mayıs'dan sonra pekazı ortaya çıkarılıp açıklanan ÖRTÜLÜ ÖDENEK'ten para sızdırmış gazetecilerin rezaletini de eklerseniz, DP iktidarının son yıllarında basınımızın durumu azçok anlaşılmış olur.

4 Aralık 1945 günü, CHP'nin tek parti iktidarının yıktırttığı Tan Gazetesi'nde Zekeriya Sertel'in başyazısının sonu Tevfik Fikret'in şu dizesiyle son buluyordu: «Kaç nasiye var çıkacak pâk ü drahşan.»

Fikret'in bu dizesini soru olarak sormayı gereksinmediğimiz zaman yaşadık mı hiç? Öyle az ki...

27 Mayıs evrimi gerçekleşince, eski yönetimin övücü ve destekçileri öyle bir paniğe kapıldılar ki, (çünkü Cumhuriyet döneminde askerler ilk kez yönetimi ele alıyorlardı) sorumluluklarını ve suçluluklarını örtmek için herkesten çok 27 Mayıs'çı kesilerek Millî Birlik Komitesi'ne ve üyelerine övgüler düzme-

ye başladılar. Öteyandan, kendilerini iktidarın kesin ve tek adayı gören CHP'li kimi gazete ve dergiler de, önlerinde iktidar yolunun açılması için ellerinden geldiğince MBK ne yaklaşmaya çalışıyorlardı.

Tanin Gazetesindeki, özellikle toplumsal güvenlik, toplumsal adalet ve toplumculuk konusundaki yazılarıma saldıranlar, o zamanki askerî iktidarın (27 Mayısçıların) gözünde, yazılarımda suç olduğu kanısını uyandırmaya çalışanlar, anlatmak istediğim işte bu iki grup gazete ve dergilerin yazarlarıdır.

Çoğu CHP'li olan muhalif gazeteciler Başbakan Menderes'le bir oturumda pazarlık etmişlerdi. Bu pazarlık ne basına, ne kamuya açıklanmıştı. Bu olayı 21 Mayıs 1959 tarihli Akşam gazetesindeki köşeyazımda şöyle anlatmıştım:

GİZLİ PAZARLIK

Altı - yedi aydanberi basının başı üstünde bir satır sallanıp duruyor: DP Tedbirler Komisyonu'nun hazırladığı yeni önlemler. Bu satır başının başına düştü düşecek... «Yüreksizi öldürmektense korkutmak yeğdir» deyip satırı bir aşağı indiriyorlar, bir yukarı kaldırıyorlar: Tedbirler Komisyonu raporunu hazırladı, hazırlayack, hazırlıyor... Rapora yeni ekler yapılacakmış... Raporun hazırlanması haftaya kalmış...

Bu acılı oyunun karşısında bir oyun daha var: Basın suçlarının affı... Af çıktı, çıkıyor, çıkacak...

Bu acılı - gülünçlü oyunun karşısında bir de basınımızın durumu var:

— Aman yumuşak...

— Aman kızdırmayalım.

— Yoksa tepemize yumruğu, boynumuza satırı indirirler.

Son iki - üç gün içinde gazetelerimizin çoğunlukla nasıl birden döngeriettiklerini anlamışsınızdır.

Hiçbir gazete ille de muhalefet yapmak zorunda değil. Ama bir gün öncesine değin muhalefet elebaşılığını birbirlerine kaptırmamak için yarışan ve haber başlıklarından, resimaltı yazılarına dek en keskin muhalefeti yapan yine kendileri değil miydi? 24 saat içinde değişen nedir? Onları değiştirenin ne olduğunu söyliyeyim: Önce korkuları, sonra çıkarları...

Biliyoruz ki bu, bir gizli pazarlıktır. Şimdiye dek hiçbir olumlu yolda birleşememiş olan bu gazetelerin çoğu bugün, yumuşamakta, tiritleşmekte, pelteleşmekte çok iyi anlaşıyorlar.

Şimdi siz bana sorun:

— Peki, sen ne istiyorsun? Sertlik daha mı iyi? Bu sertlik böyle sürsün de parti kavgalarıyla yurttaşlar birbirlerine mi düşsünler?

Aklı başına hiçkimse bunu istemez. Ama bizi şaşırtan, neye dayandığı belli olmayan bu bir gece içindeki değişmedir. Sert dedikleri muhalefetin basındaki yansıması olarak, o muhalefete biçim veren kendileri değil miydi?

Muhalefetin sertliklerini sayıp dökerken «Bahar taarruzu»nun ne demek olduğunu soruyorlar. (Ama muhalefet partisi CHP o günlerde bir Bahar Taarruzu hazırlıyordu.) Taarruz ancak düşmana karşı olurmuş. Karşılarında düşman mı varmış da, ana muhalefet partisi taarruza geçiyormuş...

Bu sözcük cambazlarına sormalı:

— Ya Vatan Cephesi nedir? Vatan Cephesi kimlere karşı kurulur? (DP iktidarı bir Vatan Cephesi kurmuştu.) Bir vatanın bütünlüğü içinde, iktidar ayrı bir Vatan Cephesi kurarsa, bu cepheye katılmayanlara ne denir? Sözcük oyunlarıyla zihinleri bulandırmaya çalışmayın. Ne Vatan Cephesi'ni kuranlar, ne de kurulmuş bu cepheye Bahar Taarruzu tasarlayanlar düşmandır.

Muhalefetin yaptığı başka neymiş? Muhalefet partilerinden olanlar yurt gezisine çıkmışlar. Nerdeyse Uşak'ta başına taş atılan İnönü'ye,

— Ne diye başını atılan taşa uzatıp da sertlik yaratıyorsun? diyecekler.

Muhalefet, alanlarda konuşturulmuyor. Muhalefet, kurultaylarında konuşturulmuyor. Muhalefet Meclis'te konuşmak istiyor ve o za-

man,

— Yoo, bu denli sertlik yapıp iktidarı da sert önlemler almak zorunda bırakma: deniliyor.

Hem de bu, sağduyunun sesiymiş, Muhalefet partileri kongrelerle ülkede hergün seçim havası estiriyormuş. Parti kongreleri iki - üç yılda bir yapılmamalıymış.

DP muhalefetteyken, iki - üç yılda bir kongre yapılmış olsaydı, CHP gibi baskıcı bir iktidardan iki - üç yüzyılda iktidarı alamazdı.

Gizli bir pazarlık başlamıştır iktidarla basın arasında. Bu pazarlıkta kaybedecek olan yine her zamanki gibi basındır.

Bu köşeyazımda anlatmaya çalıştığım pazarlıkçılar, 27 Mayıs'ın en büyük destekçisi kesilmişler ve benim Tanin'deki yazılarıma saldırıya geçmişlerdi. Bu saldırganlardan biri, DP iktidarının son yılında İnönü'nün başına Uşak'ta taş atıldığında, CHP'lilere doğru yolu şöyle gösteriyordu: Şu ihtiyar adamın oralarda işi neydi? Ortalığı karıştırıp duracağına otursaydı ya oturduğu yerde...

Menderes neşeli ve iyimserdi. Uzlaşma taraftarı olduğunu söyledi. «Siz birşeyler yapın, biz de birşeyler yapalım» diyerek fikrini açıkladı. Daha sonra da «Tenkide birşey demiyorum; sadece ayaklanmayı teşvik edici neşriyat yapmayın, tecavüz etmeyin. Hep İsmet Paşadan değil, biraz da D.P.'den bahsedin. Hattâ biz razıyız: Muhalif gazeteler yüzde 60 C.H.P.'den, yüzde 40 D.P.'den bahsetsin» sözleriyle devam etti. Bu yapılırsa Başbakan D.P. Grubunu «ikna» edecek ve muhayyel şiddet tedbirlerini geri bıraktırabilecek, basın suçlularının affı taasrısını kanunlaştırabilecekti. Konuşmasını «Sadece yumuşak davranın, her şey düzelecek» cümlesiyle bitirdi. Başbakan sözlerinin tesirini kuvvetlendirmek için misafirlerin önünde Şiddet Tedbirleri Komisyonu üyelerinden bazılarıyla telefonla konuşurken, Falih Rıfkıya sokulan Benderlioğlu, Dünya Başyazarının kulağına, Menderes'i kastederek «Londra uçak kazasından sonra çok, çok değişti» diyordu.

İşte Akşam gazetesinin ufak hesaplara aklı ermiyen fıkra yazarı Aziz Nesin'in «Gizli Pazarlık» ismini verdiği anlaşma böyle başladı. İlk bakışta, Hükümet başkanı ve gazete patronları arasındaki mülâkatın hiçbir anormal tarafı yoktu. Hattâ demokrasilerde böyle temaslar son derece faydalıydı. Ama, başbakanın kimlerle görüştüğünü en ufak teferruatına kadar yazan gazetelerin, muhatap kendileri olunca işi gizlemeye kalkışmaları meselenin rengini değiştirdi. Fısıltı gazetesi çalışmaya başladı. Hem de bu sefer, Fısıltı gazetesi, onun yazılamıyan haberlerden çok daha tesirli ve tehlikeli olduğunu her fırsatta ilân eden gazetelerin aleyhine işledi! Sadece Ahmet Emin Yalman, Milletlerarası Basın Enstitüsünün Berlin'deki toplantısında «Türk basını hürdür, ufak tefek pürüzler de yakında ortadan kalkacaktır» temli konuşmasını inandırıcı bir hale getirmek için pazarlığın şartlarını hür dünya gazetecilerine açıkladı. İfşaat kahkahalarla karşılandı, gizli pazarlıklarla elde edilen daha doğrusu edilecek olan bir hürriyetin ne cins bir hürriyet olduğunu çok iyi bilen hür dünya gazetecilerinin, bu sözleri ciddi ciddi dinlemeler elbette beklenemezdi.

(Akis - 16 Haziran 1959)

Beni gazetesinden çıkarması için kendisine yapılan baskılara artık dayanamayan Akşam Gazetesinin sahibi, yazmazsam gazetenin satışı düşeceği kaygısıyla benden eğlendirici gülmece yazıları yazmamı istiyordu. Yani, batmak üzere olan bir gemide, gemiyi batmaktan kurtarmaya çalışacağımız yerde, tehlikeyi sezdirmemek için yolcuları eğlendirerek oyalayacaktık.

Baskıların arttığı dönemlerde, çalıştığım başka gazete sahipleri de, ciddî konuları bırakıp gülmece yazmamı istemişlerdir. Akşam gazetesinde olduğu gibi, Tanin gazetesinde de böyle olmuştu. Bu istek, gülmecenin çok ciddi bir iş olduğunu bilmemek bir yana, yurt sorunlarını sululaştırarak cıvıklaştırmak, gülmece yoluyla okurlarda boşalım sağlamak isteyişlerinden kaynaklanıyordu. Gerek Akşam'dan yazdığım 27 Mayıs öncesinde, gerek Tanin'de yazdığım İkinci Anayasa'nın hazırlanmakta olduğu dönemde benden ille de gülmece yazmamı isteyenler, gerçekte, halkın en ciddi yurt sorunlarını alaya almasını (girgir geçmesini), böylece boşalmasını, ciddi sorunlar üstüne düşünmemesini istiyorlar demekti.

Baskı arttıkça Akşam gazetesine köşeyazılarımı koymamaya başlamışlardı. Beni gaze-

teden çıkarmıyorlar, aylığımı düzenli ödüyorlar, ama yazılarımı yayınlamıyorlardı. Sonu ne olacağı kestirilemeyen o dönemi böylece atlatmak istiyorlardı. Oysa her zamanda çok yazmak gereğini duyduğum, yazmanın namus borcu olduğu bir dönemdi.

YENİ SİSTEM

Fakat ikinci neşir yasağının İstanbul'da bazı gazetelere pek geç tebliğ edilmesi, meşhur «beyazlıklar»ın sütunlarda yeniden arzı endam eylemesine yol açtı. Hakikaten, Akşam gazetesinin okuyucuları birinci sayfanın kenarında ve Aziz Nesin'in fıkrasında «beyazlıklar»la karşılaştılar. Birinci sayfanın kenarında ve Aziz Nesin'in fıkrasında haklarında takibat açılmış bulunan —ve istifanameleri daha evvel yayınlanmış olan— Kurmay Albay Kâmil Savaş ile Topçu Binbaşı Osman Özkoçak bahis mevzuu ediliyorlar, onların hareket tarzı üzerine fikir yürütülüyordu. Neşir yasağı geldiğinde gazetenin baskısına geçilecekti. Yasak gelince baskı durduruldu, tehlikeli cümleler kazındı. Fakat yeni kalıp almak için zaman geçmişti. Böylece, Uşak hadiselerinden beri unutulmuşa benzeyen «beyazlıklar» kendi kendine yeniden ihya oldu.

(Akis - 13 Nisan 1960)

Gazetenin tutumuna karşı savaşımım benim için bir ruhsal işkence olmaya başlamıştı. Yazı yazmadan aylığımı almak ağır gelmeye başladı. Kendi isteğimle Akşam gazetesinden ayrıldım. Hiçbir maddi güvencem ve varlığım da yoktu.

TEHLİKELİ YAZAR!

Kısa boylu, tıknaz, kabarık saçlı gazeteci; kendisi gibi kısa boylu patronuna; bir işin ya tam yapılacağını, ya da yapılmaması gerektiğini anlatmaya çalışıyordu. Kanunlara karşı gelmek düşüncesinde değildi. Ama vazifesinin, tenkit edilebilecek meselelerde şimdilik ihtiyatlı davranıp susmak olmadığını da pek iyi biliyordu. O fıkra yazarıydı ve mevzuatda ne gibi değişiklikler olursa olsun, yine de yazmalıydı. Mesleğin namus telâkkisini böyle kabul ediyordu. Halbuki patron «ben lüzumsuz kahramanlıklar istemiyorum!» diyordu.

Bunun kahramanlıkla, kabadayılıkla, ne ilgisi vardı? Anlaşılan, gazete sahibi, fıkra yazarını «tehlikeli» bulmağa başlamıştı. Bunu nezaketen açıkça söylemiyor; ama ondan «bu devre» de kimseyi kuşkulandırmamasını istiyordu. Sonunda kabarık saçlı fıkra yazarı ile itinalı giyimli patron anlaşamadılar ve Aziz Nesin, Akşam'daki fıkra sütununu terk etmek mecburiyetinde kaldı. Bu namuslu hareketin fıkra yazarına kaybettirdiği miktar ayda 3 bin lira civarındaydı ve Aziz Nesin'in kalabalık bir ailesi vardı. Şapkasını alıp çıkarken kılı bile kıpırdamadı.

(Kim - 27 Nisan 1960)

İşsiz, parasız, sıkıntılı günler içindeyken 22 Mayıs 1960 günü İstanbul Emniyet Müdürlüğü'ne çağrıldım. Hiçbir suçum ve sanıklığım yokken, uydurulmuş bir suç bile ortaya konulmuyorken, herhangi bir mahkeme kararı da olmadan, İstanbul'dan sürgün edildiğimi bildirdiler. Kısa süre içinde, bana bildirilecek İstanbul dışında bir yere gönderileceğim için gereken yol hazırlığımı yapmamı söylediler ve bunu belgeleyen bir yazıyı imzalattılar.

Gereken hazırlığımı yapıp (bir yatak dengi ve bir bavul) evimde beklemeye başladım. Çok değil, aradan beş gün geçmişti ki, 27 Mayıs sabahı radyolarımızdan askerin yöne-

timi ele aldığı haberini duyduk.

Eski bozuk yönetimden kendilerini sorumlu ve suçlu görenler, bu sorumları oranında telaşa, hatta paniğe kapıldılar. Kurtuluşları birden 27 Mayısçı olmaktı. Öyle oldu. Bu arada Akşam Gazetesinin sahibi de üsteleyerek yeniden gazetesinde yazmam için aşırı ricalara başladı. Çünkü, benim o gazetede yazmam da bir güvence sanılıyordu O'na göre. Akşam gazetesine dönüşüm, gazete sahibinin dileğinden çok, o günlerde yazmayı gereksindiğimden, bunu görev bildiğimdendir. Bu yazılarımdan, 27 Mayıs'ı yapan Millî Birlik Komitesi üyelerinin hoşlanmadıklarını, sonraki olaylar ortaya koydu. Örneğin, 1 Haziran tarihli (27 Mayıs'tan dört gün sonra) Akşam gazetesindeki köşe yazım özetleyin şuydu:

BÜYÜK TEHLİKE

Şimdiye dek bu ülkenin alnıaçık bikaç aydını bir araya gelince, içlerinde duydukları anlatılmaz bir üzüntüyle birbirlerine şöyle sormuşlardır:

— Biz niçin böyleyiz?

İçimiz yanarak birbirimize, yalnızken kendimize yönelttiğimiz bu sorunun yanıtını göklerden beklememeliyiz.

Biz niçin mi böyleyiz? Çünkü, hiçbir dönemde, kurulan yeniyi, yıkılan eskinin pisliklerinden, bulaşıklarından arıtıp koruyamadık. Yıkılan eski düzenin artıkları olan o inançsız kişiler, yeni kuruluşu da içinden dışından sarmışlar, yine tıpkı eskisine çevirmişlerdir. İşte bu yüzden bizdeki her yeni, kısa süre sonra eskinin sürüp gitmesinden başka bir sonuç vermemiştir. Dilimizden bitürlü düşürmediğimiz «Gelen, gideni aratır.» özdeyişi işte bu gerçeği anlatır. Gelen, gideni aratır; çünkü gidenlerin en sürüngen artıkları, türlü yollarla yeni gelenin içine sızmasını, süzülmesini çok iyi becerirler.

(.....)

Basının, evet, şu bizim besleme basının dalkavukları, ya korkularından, ya çıkarlarından, kimi ilanı, kimi kâğıdı kesilecek diye, gazete sayfalarını iktidar uşaklığında soytarıların boyalı suratlarına çevirdiler.

Üniversitelerde bir evlik arsa uğruna bilime başeğdirenler dünyanın en onurlu yeri olan —olması gereken— kürsülerini, oraya layık olmadıkları için, Beyefendi'nin belediye başkanlığı, valiliğiyle değiştirdiler.

(.....)

İmdiii... Tarihimizin bu olumlu günlerinde bütün yurtseverlere bir görev düşüyor: Eskinin bulaşıcı hastalığının mikroplarının bu yeni yönetime sıçramasına elbirliğiyle engel olmak...

Boşuna korktuğumu sanmayınız. Tehlikenin ucu şimdiden görünmeye başladı bile. Daha dün yazdıklarını unutmuş görünüp yeni yönetime övgüler düzülmeye, şakşakçılığa başlanmıştır. Bunu anlamak için 26 Mayıs ve 27 Mayıs günlü gazeteleri açıp bir bakın da dün kara dediklerine bugün ak diyenlerin kepazeliğini görün.

İnanç... Bunu anlıyorum. İnandığını savun; korkuyorsan hiç değilse sus! Ama yeniye yaranmak için dün evliya deiğine bugün alçak, hırsız deme.

27 Mayıs'tan iki hafta sonra da, 9 Haziran 1960 tarihli Akşam Gazetesinde yeni askerî yönetime ilk eleştirimi yöneltmiştim ki bu, basınımızda yeni yönetimin ilk eleştirisidir. O eleştiriyi özetleyin sunuyorum:

İLK ELEŞTİRİ

Orgeneral Cemal Gürsel basın toplantısında gazetecilere şöyle diyor:

«Bütün hakikatları gördüğünüz gibi yazacak, yanlış davranışlarımızı açığa vuracak ve kötü işlerimizi eleştirerek bize ışık tutacaksınız, beni de eleştireceksiniz.»

Bundan iki gün önceki bir basın toplantısında da sayın Gürsel gazetecilere şöyle demişti:

«Bizim öyle eleştiriden, saldırıdan çekindiğimiz yok. Gazeteler özgürdür, istediklerini yazacaklar. Benim de yanlış davranışımı görür de yazmazsanız, utanın...»

Bu açık ve doğru sözleri için sayın Gürsel'e ve bütün Millî Birlik Komitesi üyelerine teşekkür ederiz. (...)

Sayın Gürsel ve MBK üyeleri bu düşüncede olmasalardı da, biz yine bozuk, aksak gördüğümüz işleri eleştiriden geri durmayacaktık.

(.....)

Birinci eleştirimiz şudur: Bundan önceki yönetimlerde, gerek CHP, gerek DP'nin iktidarları döneminde yurdumuzda olup bitenleri biz bilmezdik ama yabancılar bütün girdisi çıktısıyla bilirlerdi. Yurdumuzda neler olduğunu yabancı basın, radyo ve ajanslardan öğrenirdik. (...) Gitgide bu bir politik gelenek oldu. Hangi gemimizin nerde onarıldığını, hangi geminin nerden satın alındığını bile yabancı kaynaklardan öğreniyorduk. Daha bir ay önce Akşam gazetesinin spor sayfasında, bir stadyomumuzun genişletileceği haberi Waşhington'dan bildiriliyordu. Herkesin bildiği gibi pekçok örnek gösterilebilir. Bütün bunlar bizim ulusal kişiliğimiz incitiyordu.

Gelelim yeni yönetmenlere. (...) Albay Türkeş'in şimdiye dek bütün bildirilerini, konuşmalarını benimsedik. Ancak Sayın Türkeş'in bir Fransız gazetesinde çıkan konuşması bizi oldukça şaşırttı. Bugüne dek bize söylenmeyenleri Albay Türkeş Le Monde muhabirine söylemiş.

Albay Türkeş'in Le Monde'a verdiği bilgiye göre Millî Birlik Komitesi'ni beş yıl önce altı subay kurmuş.

Biz bunu bilmiyorduk ve Fransız gazetecisinden önce öğrenmeyi de çok isterdik. Çünkü o zaman yanıtlanmasını isteyeceğimiz sorularımız olacaktı.

Yine Le Monde'dan öğreniyoruz: Millî Birlik Komitesi üyeleri, CHP'ye de sempati beslemiyorlarmış. DP iktidarını yıkan, CHP'ye de sempati beslemeyen MBK'nin, kısa süre sonra yapılacağını söyledikleri seçimde iktidarı hangi ellere bırakmak istediği gibi yeni bir sorun çıkıyor ortaya.

Orgeneral Gürsel, biçok konuşmasında, seçimden sonra bir görev almayacağını söyledi. Buna karşın Albay Türkeş'in Le Monde'a söylediği şudur:

«Orgeneral Cemal Gürsel'in, ilerde, halkın ısrarıyla yeni kurulacak olan devlet yönetiminde bir görev alması mümkündür.»

Bu düşüncelere karşı olduğum sanılmasın. Ancak bu sözlerin ilkin Türk gazetecilerine açıklanmasını isterdik. Çünkü o zaman aydınlatılmasını isteyeceğimiz sorularımız olacaktı.

1960 yılı Eylülünde eski arkaadşım ve dağıtılan BMM'de CHP milletvekili olan İhsan Ada, Kasım Gülek'in çıkaracağı bir gazetede birlikte çalışmamızı önerdi. Bu isteğin doğrudan Kasım Gülek'ten geldiğini de söyledi. İhsan Ada değer verdiğim bir arkadaşım. O'nun yöneteceği ve sorumu altındaki bir gazetenin iyi bir gazete olacağından umutluydum. Bu gazetede çalışmam için çok üsteldiler. Kasım Gülek'le evinde üç kez uzun uzun konuştuk. Koşullarımı açıkça ileri sürdüm. İlerde aramızda anlaşmazlık çıkmaması için hangi görüş açısından olayları yorumlayıp yazacağımı, yazılarımda yürürlükteki yasalar dışında bir buyruk tanımayacağımı anlattım. Aramızda uygunluk oldu. (2 Mart günlü ve bu kitaba da aldığım yazımda bu görüşlerimi okurlarıma da açıkladım.)

Gülek gazetesinin adını, benim karşı oyuma karşın, Tanin koymuştu. Tanin 1 Ekim 1960 tarihinde çıkmaya başlayacaktı. Ben, 15 Eylül 1960'da Akşam'dan ayrıldım. Ancak, hazırlıklarını tamamlayamadığı için Mart ayına dek Tanin çıkamadı. Eski işimden ayrılmış olduğum için Tanin gazetesi bana düzenli olarak aylığımı ödedi. (Gazetenin çıkmadığı bu beş ay hiç yazı yazmadan aylıklarım verilmişken, sonradan aramızda bir dava çıkınca, Gülek benim gazetede aylıklı olmadığımı, yazı başına telif parası aldığımı iddia etmiştir. Tutuklanışımın ertesi günü de Gülek yaptığı bir basın toplantısında benim gazetenin kadrosunda bulunmadığımı söylemiştir. Ayrıca tutuklanışımın ertesi günü Tanin'in birinci sayfasında çerçeveli bir ilanla benim gazetesiyle hiçbir ilgimin olmadığını bildirmiştir. Bu ilan da kitaba alınmıştır. Bu olay basın tarihimiz bakımından çok ilginçtir. Tanin gazetesi o günlerde 30 - 40 bin satılırken, sözkonusu ilanın çıkışından sonra birden satışı üçbine düşmüştür.)

1 Mart 1960 günü Tanin'in ilk sayısı çıktı. O günkü koşullar içinde Türkiye'de olabileceği oranda iyi bir gazeteydi. Daha ilk sayısından başlayarak yazılarım dolayısıyla Tanin'e saldırılar yöneldi. Bu saldırılar şu dört yönden geliyordu:

— 1 — Tutucu, gerici, sağcı çevrelerden.

2 — Eski DP gidişinden ayrılmak istemeyen ve o gidişin sürdürülmesinde çıkarları olanlar, 27 Mayıs'ın asker yönetmenlerine doğrudan saldırıya geçemediklerinden türlü dalkavukluklarla onları pohpohluyorlar, ama DP zorbacılığıyla savaşmış olan yazarlara saldırıyorlardı. Gerçekte, 27 Mayıs yerine, saldırı hedefi biz oluyorduk. Nitekim seçimlerden sonra iktidarı ellerinden bırakınca bu övgü yazarlarının kalemlerinde ne durumlara düşürüldüklerini MBK üyeleri kendileri de gördüler.

3 — CHP içinde Kasım Gülek'e karşı olanlar, kendilerine uygun hedef olarak benim yazılarımı seçmişlerdi. CHP'de Gülek'in hasımları, gazetedeki yazılarımdan parçalar kesip Anadolu'da halka okuyarak, Gülek'in gazetesinde komünizm propagandası yapıldığını söylüyorlardı. CHP kongresinde bile bu yazılardan bölümler Gülek aleyhinde kullanılmıştı.

OLAYIN SİYASİ CEPHESİ

Tanin gazetesinde, Aziz Nesin'in yazılarında komünizm propagandası arayıp Tanin aleyhine halk oyunu ve gençleri kışkırtanlar yalnız buyruklar ve gericiler değildi. Tanin gibi bir gazete çıkaramamanın hıncını duyanlar ve okuyucularını Tanin'e kaptıranlar ne kadar Atatürkçü geçinirlerse geçinsinler menfaatleri birleşince gerici ve yobazlarla birlik olabiliyorlardı. Bu hâdisenin patlak vermesinde bu zümre 25 kuruşun esiri olarak inkılâplara saldıranları alkışladılar ve teşvik ettiler. Bir zamanlar komünist propagandası yapıyor diye Ulus'un başından ayırtılan birinin gazetesi ile mâhutların paçavrası aynı sahtaydılar. İnsanı üzen budur. Saf gençleri kışkırtan bu varak perelerden ayrı olarak bazı politik çevreler de bu sloganı yayarak Kasım Gülek'i arkadan vurmak istiyorlardı. Bilemeyiz bu tahrikler Tanin'i ve Kasım Gülek'i yaralar mı yaralamaz mı? Bu bizi pek de alâkadar etmez. Hiç de önem vermeyiz. Elbette ki Gülek'de Tanin'de bu palavra ve iftiraların üstesinden kolaylıkla gelebilirler. Bizi yaralayan inkılâpçı ve Atatürkçü geçinenlerin 25 kuruşun ve politika hırsının esiri olarak cephede ihanet etmeleri ve gericilerle birleşmeleridir. Bunlar hem ilerici Atatürkçüleri yaralamışlar hem de kendilerini öldürmüşlerdir. Artık bunların samimiyetine kimse inanmaz. İnanmamakta da haklıdır.

(SÖZCÜ - 2 Mayıs 1961)

Biçok yönden bu saldırıların sürüp gittiği günlerde Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel «Kardeşlik Haftası» ilan etti. Bana öyle gelir ki, böyle bir Kardeşlik Haftası ilanı, kaynaşan, kıpırdanan DP destekçileriyle CHP'lilerin yapay bir yolla arasını bulmak için, kimi politikacıların telkiniyle olmuştur ve böylece sonraki o yapay koalisyonun daha o zamandan çekirdeği atılmıştır.

Cemal Gürsel, 27 Mayıs'tan bikaç gün sonra gazetecilere kendisini kıyasıya eleştirmelerini söylüyordu. Bu söze güvenerek ben de «Kardeşlik Haftası» ilanını, kıyasıya değil, hem de kıymamasıya eleştirdim. (Bu yazım bu kitaba alınmıştır.) Hafta ilanıyla kardeşliğin kurulmayacağını, gerçek kardeşliğin ancak toplumsal adalet ve güvenlikle sağlanabileceğini bu yazımda anlatmaya çalıştım. Yazıya çok büyük tepkiler oldu. Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel beni Ankara'ya çağırttı. Uçakla gitim. Basın toplantısında, kalabalık yerli ve yabancı gazeteciler önünde, sayın Gürsel yazılarımda iyiniyet olmadığını söyledi. Bir Cumhurbaşkanıyla hem de bir basın toplantısında elbet tartışılamazdı. Kısa bikaç söz söylemekle yetindim.

26 Mart 1961 günlü Tanin gazetesinde bu olayı şöyle anlatmıştım:

VERİLEMEYEN HESAP

Sayın Gürsel, Tanin'in Ankara Bürosundan bir arkadaşımıza, «Söyleyin Aziz Nesin'e, gelsin. Onunla görülecek hesabımız var...» demiş. (Bu arkadaş, sonradan TRT Genel Yönetmeliği de yapmış olan, o zaman Tanin'in Ankara temsilcisi Doğan Kasaroğlu'ydu.) Bu haberi alınca çok sevindim. CHP iktidarında, DP iktidarında çok hesaplar verdiğimiz için, bir kere de şimdi hesap vermek vesilesiyle, Sayın Gürsel'i yakından görebilmek şerefine erecektim. Hayatımda ilk defa uçağa bindim ve hayatımda ilk defa bir Devlet Başkanı gördüm.

Evrimin ilk gününden beri gazeteciler Cemal Gürsel için «Babacan adam» diye yazdılar. Gerçekten de öyle. Onun davranışları «Babacan»lıkla en iyi anlatılabilir. 27 Mayıs'ın başı tarihimize «Babacan Gürsel» diye geçecek.

Bu basın toplantısında cevaplandırılması için gazeteciler önceden ondört yazılı soru vermişlerdi. İlk soru, kapatılmış olan Öncü Gazetesi'nindi. Tanin'in sorusu yoktu. İlk soru sahibi Öncü Gazetesi'nin muhabiri, basın toplantısına alınmamıştı ama, sorulara yazılı olarak verilen cevaplarda, en başta, Öncü'nün sorusuna karşılık vardı.

Yazılı soruların görüşülmesinden sonra, karşılıklı konuşulmaya geçildi.

(.....)

Önemli sorulardan birini bir kadın gazeteci sordu:

«— Zenginlerin bazı partilere para yardımı yaptıklarını söylediniz. Bunlar talana alışmışlardır. Zenginler iktidara geçecek hükümetten bir şey bekliyorlarsa müsaade etmiyeceğiz, dediniz. Bir parti iktidara geldikten sonra bu nasıl olacak, kim müsaade etmeyecek?»

Bu önemli soruyu General Gürsel şöyle cevaplandırdı:

— Anayasamız var, Anayasa Mahkememiz var, ikinci meclis var. Milletin uyanmış olan efkârı umumiyesi var. Millet bu kadar ıztırap çektikten sonra, zannederim ki, her taraftan feryat yükselecektir.

Yabancı basından bir muhabir:

— Yeni partilerin kurulmasında sınırlama nedir? Bir komünist partisi kurulsa, tepkisi ne olur? diye sordu.

General Gürsel'in cevabı şuydu:

— Hükümet çok liberal ama, komünist partisinin kurulmasına kadar işi ileri götüreceğini sanmıyorum. Şahsi fikrimi sorarsanız, kurulmasında asla zarar yok, fayda vardır. Çünkü o zaman, kimin ne olduğu belli olur. Şimdi gizli kapaklı oluyor.

General Gürsel;

— Galiba soracak bir şeyiniz kalmadı, dedi.

Tanımadığım bir gazeteci:

— Paşam, maşallah hepimize meydan okuyorsunuz, dedi.

Bu soğuk övgü sahibinin kim olduğunu yanımdakilere sordum. Ankara'da 65'lerle birlikte tevkif edilip, iki gün sonra salıverilenlerden olduğunu söylediler. Gürsel'in hastalığından sonraki ilk basın toplantısında, yere diz çökerek:

— Paşam, sen bizim babamızsın, canımızsın, malımızsın, Allah başımızdan eksik etmesin. Ben senin uğruna iki gün hapis yattım. İki gün değil, iki yüz gün yatarım... diye uzun ve acıklı bir nutuk çekip, yufka yürekli babacan Gürsel'in gözlerini yaşartmış.

Övgücü gazeteciye baktım, içim cızz etti.

Bence basın toplantısının en önemli sorusunu, Alahram Gazetesi'nin muhabiri sordu. Soru şuydu:

— Fransa bile Cezayir'le görüşmeyi kabul ettiğine göre, Cezayir'i zımnen kabul etmiş oluyor. Birçok devletler de Cezayir'i tanıdılar. Acaba Türkiye neden Cezayir'i resmen tanımıyor?

Toplantının bizce en önemli sorusuna, sayın Devlet Başkanı'mızın cevabı şöyle oldu:

— Bu hususta kimseye hesap vermeğe mecbur değiliz. Devletimizin menfaati hangi istikamette ise, o istikamette yürümeğe mecburuz. Hesap vermeğe mecbur değiliz.

Sorular bittiğine göre, sıra herhalde benim hesap vermeme geliyordu. Sayın Gürsel, gözleri üstümde:

— Tanin gazetesinden kimse var mı? diye sordu.

Hesap verme fırsatı çıktı diye sevinerek ayağa kalktım, kendimi tanıttım.

— Ben varım efendim...

— Makalenizi okudum. Kardeşlik haftasından bahsediyorsunuz. Siz, memleket meselelerinin kavgayla mı, kardeşlikle mi halledilmesini istiyorsunuz?

— İnsanca halledilmesini istiyorum Paşam. Kardeşlik Haftası ilânından sonra, İstanbul'da «mademki kardeşiz, kardeşlik haftası var, Yassıada'dakileri de bir haftalığına bıraksınlar» diyenler çoğaldı. Bu, söylentilerin en hafifidir.

General Gürsel şöyle dedi:

— Memleket menfaatleri ilk plâna alınmalıdır. Millî tesanüdü bozucu yazılar doğru değil.

— Yâni kardeşlerimiz...

— Ve geriden fikirleri ele alarak cemiyete hitap etmeğe hakkı yoktur. Her eli kalem tutanın gayesi memlekette kardeşlik ve birlik sağlamak olmalıdır. Makalenizde hüsn-ü niyet yok, teessür ve teessüfle okudum.

Elbet bir basın toplantısında Devlet Başkanı ile tartışılmaz. Ama hiç değilse, iyi niyetimi iki kelimeyle anlatıp, kendimi savunmak isterdim. General Gürsel kalktı. Basın toplantısı bitmişti.

Böylece hesap veremedim.

Sayın Devlet Başkanı'na, zamanla iyi niyetimi isbat edeceğime inanıyorum. En büyük dileğim, bu zamanın çok uzamamısıdır.

Son söz olarak acaba şunu da söyliyebilir miyim? Sayın Gürsel gazetecilere, «Biz tenkitten korkmuyoruz. Bizi kıyasıya tenkit ediniz» dediği zaman, onun bu sözünden cesaret alarak, bir iki tenkitte bulunmuş, bu arada bir ziyarete gitmesini de tenkit etmiştim.

Biz, 27 Mayıs'ı, daha 27 Mayıs olmadan çok öncelerden destekleyenlerdeniz. Bunu, bir çıkar için değil, halk sevgimizden, halktan biri oluşumuzdan yapmıştık. Bugün de 27 Mayıs heyecanı ve duygusu içindeyiz.

27 Mart 1961 günlü Sözcü'de de olay şöyle dile getirilmişti:

AZİZ NESİN'İN YAZISI...

Başkan basın Toplantısını bitirmeden Tanin gazetesinin muhabirini sormuştu. Sol uçta oturan muhabir yerinden kalkarak: «Benim efendim! Aziz Nesin de burada!» demişti.. Tanin muhabirinin, anî olarak Aziz Nesin'i öne sürmesinin bir sebebi vardı.. Başkan bundan birkaç gün önce başbakanlıktan çıkarken, tek başına yanına yaklaşan bir gazeteciye «hangi gazeteden» olduğunu sormuştu. Gazeteci bu soruya «Tanin» diye cevap vermişti. Başkan bunun üzerine genç muhabire «Aziz Nesin'e söyle onunla görüşeceğim» demişti. İşte Cemal Paşa ve Aziz Nesin basın toplantısında buluşmuşlardı.. Doğrusu Başkan'ın Aziz Nesin'le ne görüşeceği bir merak konusuydu.. Başkan'la yazar arasında şu konuşma oldu:

— Siz, bu memlekette kardeşlik olabilmesi için, önce toplumun bazı dertlerinin halli gerektiğini fikrini savunuyorsunuz. Bu dertlerin insanî davranışlarla ve kardeşlik duygularile halli mümkün değil midir? Yoksa muhakkak kavga ve mücadele ile mi bu sonuca ulaşılır?»

— İnsanca davranışla..

— O halde niçin aksi fikri savunuyorsunuz?

— Ben bu yazıyı, kardeşlik haftası açtığınız zaman, İstanbul'da dolaşan bazı fikirlere karşılık olarak yazmıştım..

— Ne gibi fikirler?

— Bazıları, mademki kardeşlik haftası başlamıştır, o halde Yassıadadakileri de bir hafta süre ile bırakmak gerektiğini söylüyorlarmış..

— Bunları söyliyenler kuyruklardır.

— Yâni kardeşlerimiz değil mi efendim?

— Bu memlekette kuyruklardan gelen fikirleri ele alıp, ulu orta topluma duyurmaya hiç kimsenin hakkı yoktur. Her kalemi eline alan, bu türlü fesat tohumlarını sulayamaz. Buna da hakkı yoktur. Yazınızı teessür ve teessüfle okudum. Bu yazıda hüsnüniyet yoktur.

Başkan bu son sözlerinden sonra sinirli bir şekilde yerinden kalktı ve salondan çıktı..

(SÖZCÜ - 27 Mart 1961)

Bu olay, iktidardan desteklenmeye alışık olanların saldırılarının sayısını ve şiddetini arttırdı. Sözde sayın Gürsel'i tutar görünerek bana saldırıyorlardı. Çoğunun gerçek saldırı hedefi Kasım Gülek'ti. Cumhurbaşkanının basın toplantısında söyledikleri, bana saldırı için onlara fırsat vermişti. Örneğin Metin Toker, 27 Mayıs 1961 günlü sahibi olduğu Akis dergisinde şöyle anlatmıştı olayı:

KAHRAMANIN KOYUNU

Bitirdiğimiz haftanın sonlarında bir gün, Temsilciler Meclisinin çalışmalarını takip eden gazete muhabirleri C.H.P.'nin eski Genel Sekreteri Kasım Gülek'in, İsmet İnönü'nün yanından pek alı al, moru mor ayrıldığını görünce bir şeyler döndüğünü anlamakta güçlük çekmediler. Gülek hemen Bülent Ecevit'in yanına koştu ve onunla uzun uzadıya bir şeyler konuştu. C.H.P.'nin eski ve talihsiz Genel Sekreteri o gün akşama kadar suratının asıklığını gideremedi C.H.P.'nin yüksek çevrelerinde, Kasım Gülek tarafından çıkarılmakta olan Tanin Gazetesi'nde bir süredir oynanan oyunlardan dolayı büyük bir memnuniyetsizliğin hüküm sürdüğünü bilenler, eski Genel Sekreterin şiddetli bir ihtara maruz bırakıldığını tahmin ettiler. Ama Temsilciler Meclisi'ndeki hâdiseden iki gün sonra Gülek'in gazetesinde bu oyunu oynayan baş aktör Aziz Nesin Devlet Başkanı'nın basın toplantısında fena bir zılgıt yeyince çevrilmekte olan manevranın sadece C.H.P. yüksek çevrelerinde değil, memleketin ve Türk cemiyetinin emniyetinden mesul makamlarda da dikkatle takip edildiği anlaşıldı.

Hâdise basın toplantısının sonunda cereyan etti. Devlet Başkanı gazetecilerin suallerine cevap verdikten sonra sordu:

«— Tanin'den kimse var mı?»

Cevap, Başkan Gürselin sol tarafında bulunan koltuk blokundan geldi. Kahverengi elbiseli genç bir muhabir yerinden hemen kalktı:

«— Ben varım efendim. Erdoğan Örtülü» dedi ve Başkanın sual sormasına meydan vermeden hemen ilâve etti:

«— Aziz Nesin Bey de burada.»

Bu cevap üzerine bütün gözler, salonun dip tarafında bir köşede duran kısa boylu, gri elbiseli, topaç gibi bir adama yöneldi. Adam, Tanin Gazetesi'nin pahalı transferi, fıkra muhabiri Aziz Nesin'di. Başkan Gürsel bu kısa boylu adamı dikkatle süzdü sonra:

«— Siz, kardeşçe yaşamak için cemiyet meselelerinin hallini istiyorsunuz. Bunu bir yazınızda okudum. Acaba bu meseleler kardeşçe mi, düşmanca mı halledilir» dedi.

Başkanın rengi bir parça sararmış, kaşları biraz daha çatılmıştı ki, salonun dip tarafında bulunan kısa boylu adamdan ince bir cevap geldi:

«— İnsanca davranışlarla halledilir.»

Hemen ardından da ilâve etti:

«— Kardeşlik Haftası sırasında İstanbul'da bazı deikodular dolaşıyordu. Bazı kimseler, 'Madem ki kardeşiz, o halde hiç olmazsa bir hafta Yassıadadakileri de serbest bıraksınlar' diyorlardı.»

Bu sözler Başkanı bir parça daha sinirlendirmiş olmalı ki, hemen müdahale etti:

«— Onlar kuyrukların dedikoduları.»

Fakat, salonun gerilerindeki adam, devamla:

«— Evet efendim, kuyruk kardeşlerimiz değil mi?» dedi.

Başkan, çok ağır söylenen bu sözleri işitmemiş olmalı ki konuşmağa başladı:

«— Sizin, böyle en sonra gelen fikirleri ele alıp ta halka hitap etmeğe hakkınız yok. Eli kalem tutanların, topluma hitap edenlerin güzel düşünmesi lâzım. Sizin o makalenizi teessür ve teessüfle okudum. Sizin hüsnüniyetinizden şüphe ediyorum!»

Bundan sonra Gürsel beklenmeyen bir çeviklikle koltuğundan kalktı ve sağ elini havaya kaldırarak salonda bulunan diğer gazetecilere:

«— Teşekkür ederim, sağolun» deci ve geldiğinden çok farklı bir şekilde ve sapsarı bir çehre ile salondan ayrıldı.

Basın toplantısının yapıldığı salonu terke başlayan gazeteciler, doğrusu istenirse, üzüntü içindeydiler. Bunun için salonun boşalması biraz uzun sürdü. Başkanın sinirlenmesine sebep olan Aziz Nesin ise, salonun diğer kapısından dışarıya çıkmıştı. İlk işi, sigara paketini çıkararak sigara yakmak oldu. Belli ki, o da sinirlenmişti. Aziz Nesin'in yanına ilk koşan, Vatan Gazetesinin Ankara Temsilcisi Mehmet Kemal Kurşunluoğlu oldu. İki eski dost kucaklaştılar ve öpüştüler. Sonra Nesin'e, başkaları da geçmiş olsun dediler. Halbuki bu sırada Aziz Nesin ertesi günü yazacağı fıkranın ana hatlarını tespitle meşguldü. Nitekim Başbakanlığı terkeder etmez hemen Bulvar üzerinde Hasan Cemil Çambel'e ait binanın ikinci katındaki Tanin bürosuna koştu ve daktilo makinasının başına geçerek, bir savunma kaleme aldı.

Tabiî, bir Devlet Başkanının bir basın toplantısında bir gazeteciye karşı bu şekilde davranması doğru bulunmadı. Eğer Gürsel asabına daha hakim olup bu çıkışı yapmasaydı, şüphesiz daha iyi ederdi. Zira, bir kere şikâyetçi bulunduğu kimseye fazla önem vermiş oluyordu. Daha mühimi, iki taraf arasındaki kudret farkı aslında haksız olanı bir nevi mağdur haline getiriyordu. Ama anlaşılan samimi Cemal Ağa, Tanin'le döndürülen dolaplar karşısında o derece hırslanmış, bunu öylesine tehlikeli ve iğrenç bulmuştu ki Aziz Nesin'i karşısında görünce parlamaktan kendisini alamamıştı.

«Bütün Türkiye Solcuları birleşiniz!»

Hakikaten, Kasım Gülek tarafından çıkarılan Tanin'i daha ilk sayısından itibaren takip edenler «sosyal adalet» etiketi altında koyu bir sol propagandasının yapılmakta olduğunu farketmekte gecikmediler. İşin şampiyonu Aziz Nesin'di. Bir başka sütunda Melih Cevdet Anday aynı istikamette fikirler, görüşler savunuyordu. Gazetenin umumî neşriyatını idare eden İhsan Ada'nın da bir zamanlar çalıştığı Ulus gazetesinde bulamadığı bir hareket serbestliği içinde birtakım mizansenler hazırladığı gözden kaçmıyordu. Ancak işin başında bu gayretler normal bir ölçü içinde oluyor komünizmin klasik usulleri kullanılmıyor, her şey bir düşünce platformunda kalıyordu. Cemiyetin hangi yoldan düzeltilebileceği tartışılırken, bolşevik edebiyatından faydalanılmaksızın sosyalist görüşlerin duyurulmasında elbette ki hiçbir mahzur yoktu.

Garip olan, böyle bir yolu lûgatlerin yazdığı mânâda bir kapitalist, toprak ağası ve milyoner olan Kasım Gülek'in tutmuş bulunmasıydı. Gerçi üstadın hayatının hiçbir anında fikirle alâkası olmadığı, rüzgâra göre yelken açtığı şahsından başka birşey düşünmediği bilinmeyen hakikatlerden değildi. Şahsî propagandasını bütün prensiplerin üzerinde tuttuğu da gerçekti. Opportünizm, bu Menderes tipi politikacının daima tek pusulası olmuştu. Ama gene de, Gültekin'in C.H.P. içindeki durumu göz önünde tutulmaksızın Tanin'e çizdiği politikayı anlamak kabil değildi.

Tanin'i çıkardığı sırada Kasım Gülek, C.H.P. içinde bütün şansını kaybetmiş bulunuyordu ve bu büyük partide bir daha suyun yüzüne çıkması bahis konusu değildi. Muhalefet devrinde saklayamadığı kifayetsizliğini C.H.P.'nin memleketi ve devleti idare etmek için kalifiye elemana muhtaç bulunduğu bir sırada elbette ki örtecek hali yoktu. Bunun yanında, halefi Aksal her gün vaziyetini bileğinin ve kafasının kuvvetiyle, karakterinin pekliğiyle sağlamlaştırıyordu. Bir kurultayda Gülek'in girişeceği bir manevranın kendisini pestile çevirmesi işten bile değildi. O halde, başka bir kapı hazırlamak lâzımdı. Kasım Gülek bu kapıyı, «Bütün Türkiye solcuları, birleşiniz» parolasında gördü. Memlekette yeni partiler kuruluyordu. Bunların içinde hususi bir İşçi Partisi müsveddesi vardı. Bir eski Sosyalist Parti hiç olmazsa ismen biliniyordu. Gene sol isim taşıyan bir teşekkül resmen kurulmuştu. Ama bunlar lidersizdi. Bunlara Kasım Gülek lider olamaz mıydı? Bir grup olarak sol cenah birleştirilebilir ve Gülek, Türkiye'nin sosyalist lideri klevesi altında politika hayatına yeniden bir dönüş yapabilirdi. Ancak bunun için zemin hazırlamak ve zamanı beklemek şarttı.

Nitekim, Kasım Gülek'i Tanin macerasından sonra görenler, eski numaralarından hiç birine karşı mültefit görmediler. O dindarlık, oruç, namaz laflarını dilinden düşürmeyen, ayağında takunyalar abdest alırken fotoğrafçılara poz veren, kalabalık güruhlarla ve gösterdiği şekilde cuma namazları kılan adam, Ramazan'da herkesin içinde oruç yemekten, şarap içmekten zerrece çekinmez hale geldi. Eski tutum nasıl eski davranışın ve hesap-

ların bir icabıysa, yani tutum da yeni davranışın ve yeni hesapların neticesiydi.

Kulak ve boynuz

Ama, bu neviden her oyun gibi Kasım Gülek'in sosyalistlik oyununda da evdeki hesap çarşıya uymadı ve boynuz bir kısa süre içinde kulağı geçiverdi. Tanin'de bolşevik edebiyatının en açık hatta, klasik numuneleri fütursuzca başgösterdi. Bu, maalesef Aziz Nesin'in sütununda oldu. İhtimal ki çalıştığı gazetelerin meşrebi ve devrin zaruretleri icabı kendisini frenleyen, bu suretle gerçek bir kabiliyet olduğu mizah sahasında ilerleyen, o çeşitin en başarılı örneklerini veren, politikaya dokunduğunda aynı başarıyı göstermeyip tahammül edilmez derecede kavgacı ve küfürbaz bir tip olarak ortaya çıkmasına rağmen mazur görülen Aziz Nesin, meydanı Tanin'de boş, bulunca her türlü ölçüyü kaçırdı. Bilhassa Mart ayının ikinci yarısında öyle yazılar yazmaya koyuldu ki, bunlardaki fikir esasını bolşevik edebiyatında okumak, günün hâdiselerini tefsir tarzını da başkentteki bazı sınıf Demir Perde gerisi memleketler elçilerinin ağzından duymak kabildi.

Aziz Nesin 12 Mart günü «Demokrasicilik Oyunu» başlıklı yazısında Tanzimat'tan beri Türkiye'deki ileri hareketlerin hep sunî olduğunu hep kapitalistlerin, zenginlerin oyunu olduğunu ileri sürdü. Hattâ D.P.'yi bile C.H.P.'nin böyle bir oyunu saydı ve şöyle dedi: «D. P.'nin gelişmesi için C.H.P. bütün yolları açtı. Öte yandan halkın kendi hareketi olan partiler, durmamasıya kösteklendi. D.P.'ye verilen olanaklar, halka verilmedi.» Bu, kuyruklu bir yalandı. Ama, mühim olan şuydu: Halkın kendi partileri hangisiydi? İhtimal Esat Âdil'in veya Şefik Hüsnü'nün partileri? Zira D.P.'ye verilen bütün «olanak»lar, kökü dışarda olmayan bütün partilere verilmişti. Aziz Nesin 21 Mart günü Gürsel'i dahi çileden çıkaran «Kardeşlik.. Evet ama, Nasıl?» başlıklı yazıyı yazdı. Bunda zenginler fakirleri ezdikçe Türkiye'de bir kardeşliğin olamayacağını savundu ve bu duruma da düşmanlıkla çare bulunabileceğini imâ etti. Bu parlak görünüşünü 22 Mart günü «Sosis koyup sığır çıkaran fabrika», 23 Mart günü de «Bu sene kulak veriniz» yazılarıyla perçinledi. İki yazının ikisi de Moskova'nın sesini duyuyordu. Birincisinde batı burjuvasının sefil kütleleri nasıl istismar ettiği ve ne kadar kan pahasına sermaye terakümünü sağladığı belirtiliyordu. Hedef olarak batı burjuvası alınmıştı Ama bütün tarih boyunca bütün batı burjuvazisinin kullandığı esir sayısından milyonlarla fazla esir kullanan ve bugünkü kudretini onların sırtından sağlayan «Komünist proleterya» hakkında tek satır yoktu. Aziz Nesin batıdan Türkiye'ye de atlıyor ve bizim cemiyetimizi de zenginin fakiri sömürdüğü ve bundan başka âlâmeti farikası bulunmayan bir cemiyet gibi gösteriyordu. «Bu sese kulak veriniz»deki ses ise, Aziz Nesin'in sözüm ona hâmisi olduğu işçinin sesiydi. Ama aslında bu yazıyla Türkiye'de bir sınıf kavgası körükleniyor, bir sınıf başka sınıflar aleyhinde tahrik ediliyordu. Yazı, bir de kaba tahditle bitiyordu.

Ölçü kaçınca..

Bu yayın, tabii Tanin'de hep «fikir hürriyeti» adı altında yapıldı. Hele bu grubun karşısında en azından onun kadar sevimsiz bir başka grup, Mc Carthy bozuntusu Peyami Sefa ve çömezleri grubu bulunduğundan saçılan tohumları hiç kimsenin —Peyami Sefa ve çömezleri grubundan yana olduğu zehabını uyandırmaksızın— deşemeyeceği düşünülüyordu. Peyami Sefa ve çömezleri bir iftira jurnal, pis demagoji makinesini senelerdir o kadar kötü şekilde işletiyorlardı ki gerçek komünistlerin ekmeğine yağ sürüyolardı.

Fakat bitirdiğimiz hafta ihtar çanı başkentte pek açık ve kati şekilde çalınınca akıllar kısmen başatoplandı. En ziyade telaş eden Kasım Gülek'ti Gülek'in vaziyeti üzerinde bilhassa Cemal Gürsel'in çıkışını takiben C.H.P. içinde de dikkatle durulmak lüzumu hissedildi. Gülek arzuluyorsa bu oyunlarını çevirmekte devam edebilirdi Ama bir C.H.P. hırkasını üzerinde taşırken bunu yapmasına cevaz verilmeyecekti.

Aziz Nesin'e gelince, ölçüyü kaçırmış bulunduğunu farketmişe benziyordu. Ama asıl, o ihtiyatlı davrandığı yılarda topladığı sempatiye ve kazandığı itibara yazık etmişti. Anlaşılıyordu ki kırk yıllık Yani, ne kadar müddet Kâni olarak yaşarsa yaşasın, en sonda Yaniliğini belli etmeden duramıyordu.

İhtimal ki kabiliyeti münakaşa kaldırmaz Aziz Nesin'in gerçek dramı da buydu.

Toplumda gerçek kardeşliğin nasıl kurulabileceğini anlatmış olmam, bozgunculuk

sayılmıştı. Bu saldırılar dayanılmaz ölçüde artınca, hiçbir düşün birliğim de olmayan Gülek'e zarar da verdiğini görünce birkaç kez gazeteden ayrılmak istedimse de Gülek üsteleyerek bırakmadı.

Sınıf arkadaşım olan Sıkıyönetim Komutanlığı Kurmaybaşkanı Alman Emin Aytekin, gazeteye telefon edip beni aramış; bulamayınca kendisiyle konuşan bir muhabire «Söyleyin O'na, kulağından tutar, hapse atarım.» demiş «Hapse atarım...» değil. Nasıl atarsa? Hem de kulağımdan tutup hapse atacak:

Son gününe dek D.P. zorbalığını desteklemiş, hatta örtülü ödenekten paralar almış olan yazarlar, şimdi asker yönetmenlere övgüler düzdükleri için göze girmişlerdi sınıf arkadaşım da kulağımdan tutup beni hapse atacağı müjdesini (!) veriyordu. Telefonda bu sözü söyledikten sonra Emin odasında kimbilir nasıl da kasımkasım kasılmıştır.

O günlerde üniversite gençleri, DP'yi örtük yolla desteklemekte olan Havadis gazetesine karşı bir gösteri düzenledi. Bikaç gün sonra da tutucular bir karşı gösteri düzenlediler ama, hedefleri ne 27 Mayıs, ne asker yönetenler, ne üniversite gençliğiydi. Hedef, benim yazılarım nedeniyle Tanin gazetesiydi. Bu gericiler «Kahrolsun Komünizm:» diye bağırarak, böyle bir şaşırtmacayla 27 Mayıs'tan intikam almanın yolunu bulmuşlardı; çünkü yıllardanberi bu oyun bizde tutuyordu, bu kez yine tutmuştu. (O yazıları bu kitapta okuyacaksınız. Askerî mahkemede aklanmış yazılardır. Okuduktan sonra bikez de siz karar veriniz.) Ne yazık ki, asker yönetmenler bu oyunu öylesine anlayamadılar ki, o zamanlar herkesi memnun etme politikası güderek, iş işten geçtikten sonra kendilerinin de beğenmedikleri durumu özkendileri (bizzat) yaratmış oldular.

Herkesi memnun etme politikası için, 18 ve 19 Ağustos 1960 günlerinde şu yazıları yazarak uyarı görevimi yapmaya çalışmıştım: (Akşam Gazetesinden özetleyin:)

MİLLİ BİRLİK KOMİTESİ'NE AÇIK MEKTUP

Sayın Üyeler,

Dünya politika tarihinin çok önemli kişilerinden İngiltere'nin 19. yy ikinci yarısında uzun süre başbakanı olan Benjemin Disraeli şöyle der:

«Olgun bir hükümet adamını sevindirmek istiyorsanız eleştiriniz, basit bir hükümet adamını sevindirmek isterseniz övünüz.»

Sizler de buna yaklaşık sözlerle «Bizi eleştiriniz.» dediniz.

(.....)

Şimdilik şunu söylemek isterim; bizce yanlış yola saptığınız oluyor. Bize yanlış gelenleri genel olarak şöyle toplayabiliriz:

1 — Herkesi memnun etme yoluna gidiyorsunuz.

2 — Ödünler veriyorsunuz.

3 — Çok ayrıntılara dalıyorsunuz.

Bu iddialarımın boşlukta kalmaması için, gelecek yazılarımda belgeler vererek bunları isbata çalışacağım.

YANLIŞ YOL

Millî Birlik Komitesi'nin kimi tutumunda herkesi memnun etme yoluna gittiğini yazmıştık. Bu sözümüzün boş bir iddia olmadığını isbat için belgeler verelim. Bu belgeler yine Millî Komitesi üyelerinin sözleridir. Başbakanlık müsteşarı Albay Türkeş bir konuşmasında gazetecilere şöyle dedi:

«Herkes kendi inanışına göre bizi kendisinden sanıyor.»

(.....) Herkesin kendi inanışına göre MBK'nı kendinden yana sanmasının sorumluluğu herkesin midir, yoksa herkese böyle bir kanı vermiş olanların mıdır? Albay Türkeş «Herkes bizi kendinden sanıyor.» diye herkesi eleştirmemeli, «Biz nasıl davrandık da herkesin bizi kendinden sanmasına neden olduk?» diye kendine sormalıdır.

«Kahrolsun Komünizm!» diye bağırarak 27 Nisan günü miting yapanların gerçek amacıysa, bir gün sonra yapılacak olan «28 Nisan Üniversite Olayları Yıldönümü»nü baltalamaktı.

Bu toplantı ve saldırıların olduğu gün Kurmaybaşkanı Kurmay Albay Emin Aytekin, Tanin gazetesinin genel yayın yönetmeni İhsan Ada'yla beni makamına çağırttı. Gittik.

Odasında iki-üç kurmay subay daha vardı. Konuşmamız uzun sürdü. Ayrıntılarını anılarımda uzunca anlatacağım bu konuşmada özetleyin şöyle dedim:

«Sıkıyönetim altındayız. Ayrıca bir askerî yönetim de var. Yazmam istenmiyorsa elbet yazmam. Ama yazmama izin veriliyorsa yine böyle yazacağım. Çünkü yazılarımda yasalar önünde hiçbir suç yoktur. Bir yeni Anayasa yapılmaktadır. Bir ülkede Anayasa yapılması tarihsel bir claydır. Her pazartesi - perşembe anayasa yapılmaz. Böyle bir dönemde bu yazıları yazmak benim aydın ve yazar olma borcumdur. Düşüncelerimi açıklamak zorundayım. *Bu yeni anayasaya* toplumsal adaletin güvence altına alınarak girmesini istiyoruz. Ben bunu kendi çıkarlarım, özel ilgilerim için istemiyorum.»

Özetleyin son sözüm bunlardı.

Odasından ayrılırken Emin Aytekin birden sınıf arkadaşı olduğumuzu anımsamış göründü.

Tanin gazetesinde, Akşam Gazetesinde 27 Mayıs öncesinin bunalımlı günlerinden çok daha sıkıntılı bir çalışma başlamıştı benim için.

18 Mayıs 1961 günü, Cağaloğlu'nda sahibi olduğum Düşün Yayınevi'nde çalışıyordum. (Bu tarihten sekiz ay sonra bu yayınevi bilinmeyen kişilerce yakılmıştır.) Saat 17'de İstanbul Emniyet Müdürlüğü Birinci Şube memuru olduklarını söyleyen iki kişi geldi. Yayınevinde arama yaptılar her ne arıyorlarsa... Yayınevinde bu arama yapılırken bir yandan da yine Birinci Şube'den beş memur da, yanlarına mahallenin muhtarını da alarak evimde arama yapıyorlarmış. Yazılarında suç olduğu sanılan bir yazarın evi ne diye aranır? Arasınlar... Aradıkları şey her neyse o şeyi bulamadıkları için olacak, elleri boş gitmeyi mesleklerine yediremeyen bu görevliler evimden ve yayınevinden akıllarının erdiğince yığınla yazıyı, kitabı, notu, dergiyi, mektupları çuvallara doldurup aldılar. (Her zaman olduğu gibi sonradan bunların hepsini geri aldım.) Bu çuvallara konulanlar arasında Bernard Shaw'un, Romain Rolland'ın, Çehov'un büyük boy resimleri de vardı. Evimi arayanlar da, babamın duvara asılı çerçeveli resmini almışlar. Başka bir odada, sakallı babamla benim yan yana resmimizi görünce, aldıkları ilk resmi bırkmışlar.

Yayınevimi arayan iki polis beni bir cipe bindirip İstanbul Emniyet Müdürlüğüne götürdüler. Orda bir kurmay binbaşı beni ağır biçimde suçlamaya başladı. Binbaşı, bir yurt hainine yurt sevgisi dersi verir gibi konuşuyordu. O'nun sert konuşmalarını dinlerken, büyük övüncüm olan Uluslararası bir yarışmada kazandığım ALTIN PALMİYE'yi 27 Mayıs'ın coşkulu sevinciyle Devlet Hazinesi'ne bağışlamak için nasıl koşmuş olduğumu anım sadım. Sonunda Binbaşıya şöyle dedim:

«Mahkûm olmuşum gibi konuşuyorsunuz. Siz beni hakımlerden önce mahkum ediyorsunuz.»

Hep düşünürüm, o binbaşı şimdilerde nerelerdedir, ne yapıyordur, neler düşünüyordur?

Saat 20,00'de bir polis arabasına bindirilip Harbiye'ye Sıkıyönetim Komutanlığı'na götürüldüm. İvedilikle işlemleri yapıp bir dar hücreye attılar. Ne şaşılası bir durumdur ki, devrik DP iktidarı da, kendilerinin kışkırttığı 6 - 7 Eylül 1955 faciasının sanığı olarak beni yine bu cezaevinde bir hücrede dörtbuçuk ay tutmuşlardı. O zamanki hücreyle bu kapatıldığım hücrenin ayrımı şuydu: Eski dar hücrede beton olan yere oturulabilirdi, bu hücrede oturma olanağı yoktu, çünkü alttan lağım borusu geçiyor ve boru da patlamıştı. Bu nedenle bütün geceyi ayakta dikilerek geçirmek zorunda kalmıştım.

Ertesi günün sabahı İhsan Ada'yla bir cipe bindirilerek Balmumcu askerî cezaevine götürüldük. Cezaevi avlusundan geçirilirken, çoğunun iftiralarla, yalan ihbarlarla hapsedilmiş olduklarını sonradan öğreneceğimiz ve hepsiyle arkadaş olacağımız bir koğuş dolusu tutuklu «Kızıllar!» diye bağırarak, söverek üstümüze yürüdüler. Yanımızdaki iki yedeksubay, tatlı tatlı gülümseyerek bu görünümü seyrediyorlardı.

İhsan Ada'yla birlikte «ihtilaftan men» kararıyla hiçkimseyle görüştürülmeden bir odada kapalı tutulduk. Kimi yedeksubaylar bize yurtseverlik söylevi çekmekten kıvanç duyuyordu. Bir yedeksubay da nöbetçi olduğunda, Hatay milletvekili İhsan Ada'ya çöp tenekesini taşıtarak avluyu boydan boya geçirtmeye pek meraklıydı. (Bizim çöp tenekemiz değil.)

Elli gün tutuklu kaldık. DP iktidarı döneminin milletvekilleriyle, valileriyle, genel müdürleriyle ve daha başka ileri gelenleriyle ko-

ğuş arkadaşlığı yaptık. Elli gün sonra, yargılanmamız tutuksuz sürmek üzere tahliye olunduk.

Tanin'de yazmaya başladığımın elli ikinci günü yazılarım için kovuşturma açılmış, elli iki yazıdan ilk otuzikisinde suç varsayılmıştı. Yazının yayınlanışından iki ay sonra zamanaşımı nedeniyle dava açılamayacağından, ilk otuziti yazıdan dava açılmıştı. Beş, on, yirmi değil, üstüste hergün yazılmış otuzaltı yazıda suç... Cezaya çarpılma olasılığını arttırmak için suç sayısı da çoğaltılmıştı.

Arkadaşım İhsan Ada ve ben cezaevindeyken birçok Kurucu Meclis Üyesinden, üniversite öğretim üyelerinden, gazeteci arkadaşlarımızdan ve yurtdışındaki dostlarımızdan geçmiş olsun ve iyi dilek telgrafları aldık. İstanbul Barosu'ndan seksen avukat «Bu sizin kişisel davanız değil toplumun davasıdır» diyerek savunmamızı üstlenmek istediler. Hepsi sağolsun...

Bu kitapta dava konusu olan yazıları, ayrı ayrı bilirkişi yazanaklarını, savcı iddianamesini, savunmalarımızı, olayın basındaki yansımasını, mahkeme kararını, aklanmadan sonraki bikaç yazımı ve bu olaya değgin gazete haberlerini derledim.

Görsek de görmesek de, halkımızın hakkederek, layık olarak ve onda payı da bulunarak çağdaş uygarlık düzeyini yaşayacağına olan inancım büyük umudumdur. Çocuklarımızın elbet birgün bütün bu acıları çekmeden, başları dik, alınları açık yaşayacaklarına inanıyorum ve bu inancım, çoğu yılları devrilip gitmiş yaşamımın mutluluğu oluyor. Halkımızın gelecek mutluluklarının sevincini şimdiden duyup yaşayarak çektiklerimizi unutup avunuyoruz.

Göztepe 15 Temmuz 1962

AÇIK - SEÇİK

Gizli kapaklı işlerde korkaklı, ödleklik, yada bir yutturmaca vardır. Özellikle ortaya çıkmış kişiler bütün düşünü ve davranışlarında dobra dobra, açık - seçik olmalıdırlar. Açık seçiklikten yana olduğum için, daha işin başındayken birbirimizi bütün içyüzümüzle tanımamızı doğru buluyorum. Bir yazar, okurları olarak kimlere seslendiğini iyice bilmelidir. Okurlar da, hergün karşılarına çıkan yazarı iyice tanımalıdırlar. Bu tanıma, karşılıklı seçme olanağını verir. Sizler, kendi anlayış, çıkar ve beğeninize göre kendi yazarınızı seçersiniz; bizler de okurlarımızı seçmiş, beğenmiş oluruz. Anlaşmazlığı baştan kaldırmak karşılıklı iyi tanışmakla olur.

Açık seçik olarak yolum Atatürkçülük ilkelerine dayanır. Atatürkçülük ilkelerinin bugünkü Türkiye'miz için değerini yitirmemiş olduğuna özden inanıyorum.

Atatürkçülük, salt bir kuru kavram oldukça, karanlıklaşır, kapalı ve bulanık, anlamsız birşey olur. Yalnız Atatürkçülük değil, her düşün, her ilke böyledir.

Bugün Atatürkçüyüm demek çok kolay, çok ucuz. Üstelik, Atatürkçü olmak, yada öyle görünmek, içi boşalmış bu kuru kavramın perdesi altında çok becerikli kurnazlıkların, çıkarların yürütülmesine de yarıyor. Atatürk'ün kalkan olarak kullanılması, herkesin Atatürkçü geçinmesi işte bundandır. Atatürkçülük, çıkarların, kurnazlıkların aracı yapılıyor. Atatürkçülük ilkelerini asıl yıkanlar, Atatürkçü olduklarını söyleyenler, o ilkeleri tekellerinde tutmak isteyenlerdir.

Çok zaman da böyle olmuştur, ilkeler, o ilkeyi tutanlarca yıkılmıştır. En yakın örneği DP'dir. DP'yi yıkan, başkaları değil, kendileridir. Kendilerine ihanet, kendilerinden geldi. 27 Mayıs Evrimi için aynı kuşku olabilir. Bu evrim yürütülemezse, bindikleri dalı kesenler yüzünden olacaktır.

Açıkça derim ki, Atatürkçülüğü yıkanlar, onun heykellerini yıkanlar, resimlerini yırtanlar değil, Atatürkçü geçinip de, bu yurtta bir Atatürk'ü Koruma Yasası konulmasını gerektirenler, Atatürk'e saygıyı yasa zoru altına sokturanlardır.

Öyleyse biz Atatürkçülükten ne anlıyoruz? Bu, özel bir yorum değil. Atatürk'ün kendi anlayışıdır.

Biz Atatürkçülükten, ilkin her alanda ulusal bağımsızlığı anlıyoruz; ama her alanda, en başta da ekonomik alanda Atatürkçülük ilkelerinden en çok yıpratılan da budur.

Bir yabancı ülkeden borç mu aldık, kredi mi aldık, bir delegemiz uluslararası bir toplantıda herhangi bir karara evet mi dedi, hayır mı dedi, bir yabancı konuk bayrağımızı mı yırttı, dış ticaretimiz şöyle değil de böyle mi oldu, yabancı bayraklı cip bir yurttaşı ezdi de yargılanması şöyle mi oldu?.. Bütün bu olayları biz Atatürk'ün ulusal bağımsızlık ilkesinin ışığında inceler, yorumlarız.

Atatürkçülüğün ilkeleri, Devrimcilik, Halkçılık, Devletçilik, Ulusalcılık, Cumhuriyetçilik, Laiklik'tir. Bazı bu ilkelere sonuna dek, candan bağlıyız. Her gün olayları bu ilkelerin ışığında yorumlayacağız, yazılarımızı, bu ilkelerden en küçük ödün vermeden, kaytarma payı bırakmadan yazacağız.

Bir kişi hem liberalizmi savunur, hem de Atatürkçü olamaz; Atatürkçülük Devletçiliktir.

Bir kişi, hem Osmanlıcayı, mecelleyi savunur, her alanda doğulu kalmakta direnir, hem de Atatürkçü olamaz; Atatürkçülük devrimciliktir.

Bir kişi, Mevlevî âyinleri yapılmasından ya-

na. Hacıbektaş'ı yasaklarsa, Kuran'ın Türkçeleşmesine karşıysa, din azınlıklarına hak tanımazsa, devlet işini din işine karıştırırsa, bu yolla oy avcılığına, böylece halkı aldatmaya kalkarsa, yatırlara bel bağlyanlara göz yumarsa, Atatürkçü olamaz; Atatürkçülük Lâikliktir.

Bir kişi, birey zenginliğini yurt gelişmesi ve ulusal zenginlik sanırsa, yurttaş başına düşen ortalama yıllık gelirin 600 lira olduğu bir ülkede, devlet eliyle milyonerlerin türemesine yardım ederse, grev hakkına karşıysa, hak ve adâlet üzere gelirin üleşilmesini doğru bulmazsa, sömürülmeden yanaysa, Atatürkçü olamaz. Atatürkçülük Halkçılıktır.

İşte durumumuzu, tutumumuzu açıkladık, aramızda gizli - kapaklı hiçbirşey kalmasın. Bütün olayları bu açıdan görüp göstereceğiz, birçoklarının foyaları da ortaya çıkacak. Bu yüzden de bize, şimdiye dek olduğu gibi «Solcu» diyecekler.

Hemen söyleyeyim, ben soldayım, böyle olmakla övünürüm, çünkü yurdumun gerçek gelişmesini, halkımın kalkınmasını solculukta buluyor, buna içten inanıyorum. Yani sosyalistim, Türkçesi toplumcuyum. Atatürkçülük, ancak bu yolla sağlanır. Atatürkçülük yalnız toplumculukla bağdaşır.

Bu gazeteyi seçişim de bundan. Gazete sahibine ilk koşulum bunlar oldu. Bu yolda anlaştık... Ben de inandım.

Ya ilerde, politik kaygılar, çıkarlar üstün gelirse?..

Şair şöyle demiş:

«Kelle sağ olsun cihanda bir külâh eksik değil.»

En iyi söylemesini bildiğimiz söz «Allasmarladık»tır.

Tanin'in Atatürk yolunda olduğuna inanıyorum.

İşte herşey ortada ve apaçık... Birbirimizi tanıyoruz. Beğenirseniz ne mutlu bana, beğenmezseniz de sağ olun!...

Tanin (2 Mart 1961)

KİMDEN YANASIN?

Nasrettin Hocamızın fıkralarını, toplantılarda salt gülüp, hoşça vakit geçirmek için anlatmaktan vazgeçip, o fıkraların özündeki gerçeği kavramaya çalışırsak, birtakım yanılgılarımızdan, yanlışlarımızdan kurtulabiliriz.

Hoca'nın davacıyı dinleyip «Haklısın», davalıyı dinleyip ona da «Haklısın», karısı (Nasıl olur, hem davalı, hem davacı haklı olur mu?» deyince, «Sen de haklısın!» demiş olması, Hoca'nın herkese hak verdiğini göstermez. Tam tersine Hoca, bu sözleriyle kendini öne sürerek, herkesi haklı bulanlarla alay etmiş, kişiliği olmayanları yermiştir.

Zamanımızda da böyle oluyor. Yazılanları okuyanlar, anlatılanları dinleyenler:

— Doğru! diyorlar.

Sonra bir başkasından tam tersini dinleyip ona da,

— Doğru! diyorlar.

Ama kendi tutumları, davranışları bu doğru dediklerine taban tabana karşıt. Böylelerinin kişiliği yoktur, aldatan ve aldanan insanlardır.

«Kimden yanasın?» fıkrasını bilirsiniz. Adam arkadaşına sormuş:

— Çölde giderken aslanla karşılaştın. Ne yaparsın?

— Tabancamı çeker, vururum.

— Tabancan yok.

— Bıçağımla saldırırım.

— Bıçağın da yok.

— Taş atarım.

— Kumdan başka birşey yok.

— Ağaca tırmanırım.

— Çölde ağaç da yok.

Adam şöyle durmuş da;

— Aslandan yana mısın, benden yana mısın? demiş.

Bu soruyu, önce herkes kendine sormalıdır:

— Kimden yanayım?

Kişinin kimden yana olduğunu bilmesi, hak kavramını belirler. Çok kişinin sandığı gibi hak, sana göre başka, bana göre başka bir görecelik, bir değişiklik, bir kaypaklık değildir. Zaman yer, koşullar değişmedikçe hak

yalnız bir türlü ve bir yandadır. Onun için ilkin hangi yandan olduğumuzu bilmemiz gerekir. Bu, insanın sorumu, sorumunun bilincine varması demektir.

Hangi yandan olduğunu bilmek, insana olayları anlamakta, açıklamakta ışık tutar.

Önümüzde bir Kongo sorunu mu var, bir Lumumba öldürülmesi mi var, Cezayir anlaşmazlığı, Tahran'da üniversitenin kapatılması mı var, işçi gündeliklerinde artım yok mu, üniversitede 147'ler çıkmazı mı; bütün bunları ancak hangi yanda olduğumuzu bilirsek kavrayabiliriz. Herhangi bir kanunun, size göre başka haklı, bana göre başka haklı oluşu, *yanlarımızın* ayrılığından ileri gelmektedir. Oysa bunların yalnız biri haklıdır.

Öyleyse hak ne yandadır? Hak, halktan, yani bir ulusun çoğunluğundan yanadır. Azınlıkla çoğunluk, herhangi bir konuda çatışıyorsa, bunlardan çoğunluğun çıkarları haktır.

Ancak bu, yorumu gerektirir. Çünkü halk, özellikle gelişmemiş ülkelerde, kendi günlük çıkarlarını, alışkanlıklarını hak sanır. Örneğin Atatürk, Arap harflerini atarken, halk oyuna baş vurmuş olsaydı, olumlu sonuç alınmaz, biz bugün yine Arap harfleriyle yazardık. Halkçı ve devrimci Atatürk halk oyuna baş vurmadan, yine de halkçı ve devrimci davranışla harf değişimini yapmıştır.

Daha açıkça şöyle diyelim. Hak, halkın gelecek büyük çıkarlarından yanadır. Önümüze çıkan her soruna, her olaya ancak bu açıdan bakarsak hak kavramına ulaşırız. Yoksa haksızlığı hak sanırız. İşte bunun için «Demokrasi, halkın halk tarafından yönetilmesidir» tanımı yanlıştır. Demokrasi, halkın halk için halk tarafından yönetilmesidir.

Açıkça koyalım ortaya: Bugün neden kuyruklardan, D.P.'den arta kalan 4 milyon oydan korkuluyor, hem de partiler bunları içlerine almak için birbirleriyle yarışıyorlar? Çünkü demokrasiyi, halkın halk tarafından yönetilmesi sanıyorlar, böyle sanmak da işlerine, çıkarlarına uygun geliyor. Çünkü halktan yana, yani haktan yana olmadıkları halde böyle görünüyorlar.

Daha da açıkçası şu: 27 Mayıs Evrimi halk için, halkın yararı, halkın çıkarları için yapılmıştır. Ama halk oyuna baş vurulsaydı, bu evrim yapılabilir miydi?

Hem halkı okutma, bilgisiz, eğitimsiz, az gelirli, geri bırak, üstelik kendi çıkarların için demokrasi oyunu altında, halkın öyle kalması için çalış, sonra da «halk böyle istiyor demokrasi budur!» de...

Her şeyden önce, kesinlikle kimden yana olduğumuzu bilmeliyiz.

Tanin (4 Mart 1961)

«ULUSAL BİRLİK» NEDİR?

Şu «ulusal birlik» kavramı üzerinde iyice durmamız, yeni baştan düşünmemiz gerekiyor. Kulaktan kulağa aktarıla aktarıla, hiç kuşkuya kapılmadan, herkesin bildiğini sandığı kalıplaşmış sözlerin üzerinde birazcık durup düşünmemiz yaarrlı olur sanırım.

«Batı demokrasisini kendimize örnek alacağız, alıyoruz, aldık!» derken, kendikendimizi de, halkı da kandırmıyorsak «ulusal birlik» kavramına da, batılıların verdiği anlamı vermek zorundayız.

Bunu daha iyi açıklayabilmek için, biri olmuş, biri de olabilir diye iki örnek gösterelim: Olmuş örnek, batı demokrasisinin en olgununu veren İngiltere'dedir. Olabilir mi diye tasarladığımız yer de, batıyı öykünen Türkiye olsun.

Biliyorsunuz, İngiltere'de atom endüstrisi var, çekirdeksel (nükleer) silâhlar var, füze rampaları var. Bir de İngiltere'de yeryüzünün sayılı bilginlerinden, filezoflarından Bertrand Russel var. Başta, seksenini aşkın bu ünlü filezof olmak üzere, İngiltere'nin seçkinleri, aydınları, gençleri, işçileri ayaklanıyorlar.

— Biz, füze rampaları istemiyoruz!.. diye bir gösteri yürüyüşü yapıyorlar.

Yaşlı bilgin arkasında onun yolunda olanlar, imparatorluk sarayının karşısına geçip oturuyorlar. Ellerinde dövizler:

«Atom silâhları istemiyoruz!», «Füze rampaları istemiyoruz!»

Bu olayları uzaktan izlemek, resimlerini,

yazılarını gazetelerde görüp geçmek bizim için çok kolay. Onun hiç de hiç umursadığımız yok. Oysa, bize göre korku verecek bir durum.

İngiliz aydınları, gençleri, bilimcileri, bilginleri, İngiliz hükümetine karşı duruyorlar da, ne hükümet, ne polis, ne ordu, hiç kimse onlara:

— Ulusal birliği bozuyorsunuz! demiyor.

Neden demiyor? İngiltere hükümeti, İngiliz polisi, İngiliz ordusu uyuyor mu? Hayır, çok uyanık... «ulusal birliği bozuyorsunuz!» denmiyor, demek akla gelmiyor, çünkü onlar ulusal birliği bozmuyorlar. Tam tersine ulusal birlik işte budur. Üstelik, bütün dünyaya ulusal birliğin nasıl olduğu örneğini gösteriyorlar.

Yurt, yalnız iktidarda olanların düşündükleri biçimde sevilmez. Onu sevmenin, sevmeyi bilmenin türlü türlü yolları vardır. Gerçek ulusal birlik, bu ayrı ayrı, birbirine karşıt düşüncelerin düzeninden doğar.

Şimdi de insanların «Batı demokrasilerini örnek alıyoruz!» diye kendilerini ve birbirlerini kandırmaya çalıştıkları yere, yurdumuza gelelim. Bizde oldum olasıya iktidarlar, halka düşünme payı bırakmazlar. Yalnız başa kim geçerse, ulus adına onlar düşünecek, onların düşüncesi doğru... Halk da tembelcesine, hazır düşüncenin gevişini getirecek. Yurdumuzda aydının gerçek hürriyetsizliği işte budur. Bizde bilimciler, aydınlar toplansalar da şöyle bir yürüseler... Bize de atom silâhı verilecekmiş. Bırakınız atomu, bırakınız füze üslerini, her şeyi bırakın, bunlar şöyle deseler:

— Dış borç istemiyoruz... Dış borçlar, bunca yıldır bizi batırdı.

Hani olur diye değil, örnek vermek için söylüyorum. Ne olur, dersiniz? Kıyametler kopar. En ilerici, en hürriyetçi sanılanlar bile ateş püskürürler. Oysa bu anlayış, ulusal birlik değil, ulusal kalıplaşmadır. Bütün ulusu, kendi akıllarınca bir kalıba sokmak isteyenler, yalnız kendi bildiklerinin, kendi düşündüklerinin doğru olduğuna nasıl kendilerini inandırıyorlar? Nerden belli? Onlar da bizim gibi sıradan yurttaş değiller miydi, birgün yine böyle olmayacaklar mı?

Bütün bir ulusun çoğunluğuyla, düşünce birliğine varmasının gerekli olduğu zamanlar da vardır. Nitekim, halka zararlı olduğu anlaşılan D.P. iktidarını devirmek için, çıkar düşünmeyen bütün aydınlar birleştiler. Millî Birlik Komitesi'nin gücü de buradan doğdu. Biz o sıra C.H.P. ile birleşmekten çekinmedik. O C.H.P. ki, iktidarı süresince (millî birlik) deyimini dilinden düşürmemiş, bu sözde birlik adına, her alanda ödün vermekten, geri kalmamıştı.

D.P.'nin on yıl süren kalıp sözlerinin başında yine bu «ulusal birlik» gelir.

Açıkçası şudur; politikacılar, bu kavramın arkasına saklanıp, bizi de kendi tutkularına, çıkarlarına araç yapmak istiyorlar. İnsanları, kurşundan dökme oyuncak asker sananlar, nasıl olsa sonunda yanıldıklarını anlarlar ama, olan da halka, bu yurda olur.

Bugün de particiler, parti önderleri arasında, daha şimdiden «ulusal birlik» diye ortaya çıkanlar var. Öylelerine karşı bizim de görevimiz, gerçek ulusal birliğin ne olduğunu halka anlatmaktır. Gerçek ulusal birlik bir parti konusu değildir.

27 Mayıs hareketinde olduğu gibi partiler üstü bir kavramdır.

Batı demokrasisi, değişik düşüncelerin, birbirine karşıt tutumların dengesinden ortaya çıkan bir uyumdur; ulusal birlik de bu uyumdan doğar.

Tanin (8 Mart 1961)

KİMİN MALINI KİME SATIYORSUN?

Kapıkulluğu, birçok bakımlardan üzerinde derin derin düşünmemiz gereken bir konudur. Kapıkulluluğunu bilirsek, neden çıkmazlara girip saplandığımızı da anlayabiliriz.

Bizde, batıda olduğu gibi, yüz yıllık, iki yüz yıllık ticarethaneler, fabrikalar, kurumlar yoktur. Batıda fabrikalar ürünlerinin reklâmlarını yaparlarken yüz, iki yüz yıllık geçmiş-

leriyle de övünürler. Hattâ birtakım Fransız gazetelerinde, evlendirme, arkadaş tanıştırma bürolarının ilânları çıkar da, bunlar bile kırk yıllık, elli yıllık kuruluş olduklarını yazarak, halka güven vermek isterler. Sağlam toplum, her alanda, her dalda birikimi olan toplumdur. Zenginlik, sermaye birikimidir; uygarlık kültür birikimidir.

Bizde böyle birikimler olmadığı için de, toplumumuz tutarsızdır.

Ulusal zenginliğin, uygarlığın birikim demek olduğu bizde, daha 19'uncu yüzyıl sonunda anlaşılmıştır. Ama bu ters bir anlamadır. Bizde bu birikim, devlet gücüyle zengin yetiştirmek diye anlaşılmıştır. Ters işleyen mantık şudur:

«Yurdun kalkınması için zenginlik gerekir. Bizde kendiliğinden zengin yetişemediğine göre, devlet yardımıyla zengin yetiştirmeli, sermaye birikimi sağlanmalıdır.»

Bu ters mantık, her şeyi devletten bekleyen, devlete kul - köle olan, güvenini yalnız devlet kapısında arayan kapıkulu ruhumuza da uygun gelmiştir. Ve böylece devlet, laboratuvarda deney kobayları, haralarda «yapay tohumlama» ile damızlık sığır yetiştirir gibi, yapma, zorlama yollarla zenginler yetiştirme yoluna sapmıştır.

Devlet, zengin yetiştirmeye kalkarsa kimleri seçer? Elbet, kendisini devlet yapanları, kendinden olanları...

Alalım şu ittihatçıları. Bize hep namuslu adamlar diye tanıtılmışlardır Neymiş, evlerinde kara ekmek yermiş, hırsızlık yapmazlarmış. Oysa en büyük hırsızlarımızı İttihat ve Terakki iktidarı yetiştirmiştir. Tabiî hırsız yetiştirmek için değil, kendi adamlarını, arkadaşlarını zengin etmek için... Bunlar, iktidara geçmenin kılıç hakkı, bilek hakkı olarak, zenginleşmişlerdir. Onlardan bir Karasu Efendi'nin serüvenini bilmek, vagon karaborsacılıklarını öğrenmek yeter.

Cumhuriyet yönetimi de aynı yoldadır. Kadroculuk akımı «devlet desteğiyle burjuva yetiştirmek» diye özetlenebilir. Devletçilik de böyle anlaşılmış, bu yüzden devletçilik, halk aleyhine zenginler üreten devlet kapitalizmi olmuştur.

Menderes'in,

— Her mahallede dört milyoner yetiştirdik! diye övünmesi hiç de boşuna değildir.

D.P. de, kendini iktidara getirenleri, kılıç ve bilek hakkı olarak zengin ederek, tam kapıkulluğuna uygun biçimde sözüm ona burjuva yetiştirdi de, böylece yurdun kalkınacağını sandı. Bir de baktık ki, hem de kanun güvenliği altında bir sürü de hırsız yetiştirmişiz. İşte toplumumuzun bunca yıllık acı gerçeği budur.

Gelelim bugüne, İkinci Cumhuriyetimize. Biz konuşmıyalım da, belgeler konuşsun. İşte size gazete altalta gelmiş iki haber:

Birinci haber:

«Çeşitli sebeplerle kapatılmış, yahut da ham madde bulamadıklarından veya ithal mallariyle rekabet edemediklerinden kapanmış olan fabrikaların hisse senetleri, devlet tarafından satın alınacaktır.»

Şimdi altındaki haberi okuyalım:

«Halen devlet eliyle işletilmekte olan fabrikaların hususî sektöre devredilmesi meselesi ilgili makamlar tarafından ciddî bir şekilde incelenmektedir.»

Nasıl, beğendiniz mi? Ben söyliyecek söz bulamıyorum. İnsanın aklı durur... Bu ne mantık, bu ne hesaptır...

Özel sermaye sahibi fabrika kurmuş, şu yüzden, bu yüzden zarar ediyormuş, fabrikasını işletemiyormuş. Bu fabrikaları devlet satın alacak.

Öte yandan devletin kazanan fabrikaları da özel sermaye sahiplerine satılacak...

Niçin? Devlet eliyle yine eskiden olduğu gibi zengin yetiştirilecek, Türkiye kalkınacak...

Bu, kimin aklıdır, öğrenmek isterdik. Sanayi Bakanı Kocatopçu'nun aklı mı?

Kimin fabrikasını kime satıyorsunuz? Bu fabrikalar halkın malıdır. Oysa siz, bir geçici hükûmetin bakanlarısınız. Sizin göreviniz, demokrasinin kurulması için bir zemin hazırlamak değil miydi? Neden bu temelli işlere girişirsiniz de, eski kaypak zeminî büsbütün cıvıklaştırırsınız?

Yanlış yoldasınız, biliniz. Halkın malı olan fabrikaları, özel sermayelere devretmek hakkınız değildir.

Bu yolla ne sermaye birikimi olur, ne Türkiye kalkınır. Bu kapıkulluğu zorlamasiyle gel - geç birkaç zengin daha türer ve ulus biraz daha yoksullaşır.

Tanin (14 Mart 1961)

NE YAZIK!..

Şu «Devletçilik» kavramı, devletçiliğin ne olduğu üzerinde iyice anlaşalım, derim. Bugün, her zamandan çok devletçiliğin ne olduğunu kesinlikle bilmemiz gerekiyor. Devletçilik de, daha başka kavramlar gibi, bulutların, buğuların arkasında ne olduğu belirsiz bir görünüm olarak gösteriliyor.

Adalet Partisi ve Yeni Türkiye Partisi için bu konuda hiç sözümüz yok. Onların, devletçiliğin karşısında oldukları tutumlarından, davranışlarından açıkça belli oluyor. Daha çok bu konuda CHP'lilerle konuşmak istiyoruz.

Ne denli acı ve ne denli şaşılacak bir durumdur ki, programlarında devletçi olduklarını ilân eden CHP'liler, devletçiliği ters anlamakta ve yanlış yorumlamaktadırlar. Devletçiliği böylesine ters anlamak ve tersinden almak, tümüyle özel sermayeyi açık rekabet içinde başı boş bırakan ve yalnız özel girişime yer veren en geniş liberal anlayıştan çok daha tehlikelidir. Çünkü günümüzün iç ve dış koşulları nasıl olsa böyle bir liberalizme olanak vermez ve biz açıkça onun karşısında durabiliriz. Oysa hem devletçiyiz deyip, hem devletçiliği kendilerine özgü yorumlayanlar karşısında kamuya doğruyu anlatmak daha zorlaşır. Onun için, daha işin başındayken açık konuşmayı yeğliyoruz.

CHP ileri gelenlerinin devletçiliği nasıl yanlış ve ters yorumladıkları Sayın Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Ulus'taki başyazısıyla, dün Tanin'de çıkan başyazıdan açıkça anlaşılmaktadır. Her iki yazı da yazarlarının yorumuna göre, devletçiliğimizin gerekçesini ortaya koyuyor, bizim niçin devletçi olduğumuzu anlatıyor. İlkin, Sayın Karaosmanoğlu'nun yazısından bu gerekçeyi okuyalım:

İktisadî hayatın kısmen devletleştirilmiş oluşu birtakım zaruretlerin neticesidir. Birinci Cumhuriyet, bu memleketi saltanat idaresinden bir yarı sömürge halinde devralmıştır. Burada en zengin Türk vatandaşının serveti ikiyüz bin lirayı geçmezdi. Bütün iş ve ticaret alanı yabancı unsurların elinde idi.

.....

Memlekette millî denilebilecek en küçük bir sermaye terakkümünden eser yoktu ve Türkler arasında herhangi bir malî ve sınaî müesseseyi işletebilecekler parmakla gösterilebilirdi. Şu halde, Türkiye'de sermaye yokluğunu ancak devlet bütçesinin telâfi etmesi ve teknik unsurların yetişmesini ancak devletin eğitim müesseselerinin sağlaması lâzım gelirdi.

İşte, bizim devletçiliğimiz, bu suretle başlamış ve iktisadî hayatımızın prensiplerinden birini teşkil etmiştir.

Şimdi de dünkü Tanin başyazısından, devletçiliğin gerekçesi bölümünü alalım:

Hususî sektörde birikmiş sermaye yokluğu, teknik bilgi azlığı, teşebbüs zihniyetinin noksanlığı, memleketimizi devletçilik yoluna zorlayan amiller olmuş idi.

Her iki başyazarın sözlerinden anlaşıldığına göre, devletçiliklerinin nedeni, gerekçesi şudur: Türkiye'de sermaye birikimi yoktu. Özel sermaye büyük endüstriye geçemezdi. Teknik bilgi, teşebbüs zihniyeti de yoktu. Bu durumda ister istemez, böyle bir zorunla, devletçi olduk.

İşte devletçiliğin gerekçesi buymuş. Hani nerdeyse «Biz bu devletçilik belâsına isteyerek düşmedik. Ama ne yapalım, yurdumuzda iş yapacak para babaları, zenginler yoktu. Onun için, elimizde olmadan devletçi olduk. Vallâhi bizim bunda bir günahımız yok!» diyerek, halktan suçlarının bağışlanmasını dileyecekler.

Devletçiliklerinin gerekçesi böyle çürük olunca, elbet o devletçilikten hayır gelmez. Netekim gelmemiştir de...

CHP devletçiliği böyle anlıyorsa, neden «Kazanan devlet fabrikalarını özel sermayeye devredeceğiz!» diyen Sanayi Bakanı Kocatopçu'ya çatıyorlar? Onların bu gerekçesine göre, Bay Kocatopçu çok haklıdır.

Adnan Menderes de, devlet fabrikalarını özel sermayeye devretmek istemiş, ama zengin alıcı bulamamıştı. D.P. on yıllık büyük çabası sonunda, Türkiye'de milyonerler türetti, zenginler yarattı. Şimdi bu zenginler, pek güzel devlet fabrikalarını satın alabilirler.

Devletçilik, yurtta zengin olmadığı için, devletin zenginlerin yerini alması, onların yapacağı işleri yapması demekse, işte bugün D.P. sayesinde bol bol zenginlerimiz var. Bir Ömür Ağa, bir Hasan Ağa, bir bilmem kim,

kazanç getiren devlet fabrikalarından bir ikisini satın alabilirler. Tek başlarına paraları yetişmezse —yetişir ya— üçü beşi birleşip öyle satın alırlar. Daha da olmazsa yabancı sermaye ne güne duruyor? Yabancı sermayenin girişini özendirmek için yasalar çıkartılmadı mı? Bu özendirmelere uyarak, yabancı sermaye, yerli sermayeyle el ele verir, bütün devlet fabrikalarını şıp diye satın alıverir. Devlet de bu ağır yükten kurtulur.

Yabancı sermaye Türkiye'ye giremez diyen var mı? İşte, çelik fabrikası kurulacakmış. Herhalde yabancı sermayenin zenginliğine bir diyecekler yokturi Devlet fabrikalarını değil, devletin bütçesini toptan satın alabilecek Amerikan, Alman şirketleri bile var.

Bakınız, devletçiliği ters anlamak, insanları nasıl yanlış sonuçlara sürükler. Devletçiliği, Sayın Karaosmanoğlu ve Tanin başyazarı gibi anlarsak, Adalet Partisi de yeni Türkiye Partisi de, Bay Kocatopçu da, hatta D.P. iktidarı da çok haklıdırlar. Hepsinin ayrı ayrıymış gibi görünen sözleri, sonunda hep bir kapıya çıkar.

Partilerimizin programları arasında büyük bir ayrım olmaması burdan çıkıyor; biri «devletçiyim!» diyor, ama devletçi değil, öbürü liberalim diyor, ama liberal olamaz, elinde değil... Arada bocalayıp duruyoruz.

Bu konu, bugün için yurdumuzun en önemli sorunudur. Onun için, yazılarımızda sık sık bu konuya değineceğiz.

En güçlü, iktidara en yakın parti olan CHP kendine bir çeki düzen verip toparlanmalı, halk karşısına açık - seçik yeni bir programla çıkmalıdır. İşte görüyorsunuz, devletçi olduğunu söyleyen CHP bile, devletçiliği yanlış yorumluyor ve sonunda öteki partilerden hiç de başka türlü anlamıyor. Ne yazık!..

Tanin (18 Mart 1961)

KARDEŞLİK... EVET AMA, NASIL?

Kardeşlik Haftası'ndaymışız... Radyolarımızdan kardeşlik söylevleri dinliyoruz. Yazarlarımız, kollarını sıvamışlar, gazetelerde kardeşlik üstüne döktürüp duruyorlar.

Böyledir, böyle olmuştur, böyle olur. Sayın Cemal Gürsel

— Kardeş olalım! dedi, kardeşlik haftasını açtı ya, artık yazarlarımıza, söylevcilerimize de, kardeşliğin gerekçelerini bulmak düşüyor. Dişlerini birbirine sürterek, diş gıcırtıları arasından,

— Kardeşiz! diye tıslıyorlar.

En küçük bir tartışmayı aydınca yürütemeyip, daha birgün önce, dişlerini, tırnaklarını sivrilterek, dillerini demagojinin zehirine, iftiranın çamuruna batırarak öfke kusanlar, şimdi sırıtarak,

— Kardeşiz! diyorlar.

Kalemlerinde kardeşlik övgüleri destanlaşacak, kardeşliğe gerekçeler düzecekler:

— Kardeşlik iyidir, çok iyidir... Kardeşlik gibi var mı!.. Kardeşlik canım... Çok iyi birşey... Ah kardeşlik, vah kardeşlik!...

Şimdi kardeşlik, eskiden adı «Uhuvvet»miş... Elmayı, armudu, keçiboynuzunu, muşmulayı bir arada toplayıp ondan Osmanlı toplum birliği yaratmak isteyen İttihat ve Terakki iktidarı, İkinci Meşrutiyetle dört ilke atmış ortaya:

— Hürriyet, adalet, müsavat, uhuvvet!...

O gün bugün, bağırır dururuz:

— Hürriyet, adalet, eşitlik kardeşlik...

1909 «uhuvveti» sarıklı imamı kara cüppeli papazı kıvırcık sakallı hahamı, alanlarda sarmaş dolaş etmiş. Papaz imama, «Ah kardeşim!», imam hahama «Ah canım!» diye sarılmış. Ne göz yaşartıcı bir görünüm. 1909 - 1913 arası gülmece dergilerini açınız. Bu acıklı, göz yaşartıcı «uhuvvet»in gülünçlü karikatürlerini bulacaksınız: Kucaklaşan üç sakal yığını ve arkalarında gizli tutulan hançer...

O zaman, yapay, zorlama bir Osmanlı topluluğu varmış, bugün kaynaşmış bir Türk toplumu var ne kardeşlik ilân ediyoruz. Bu ilân bile, şimdiye dek kardeşlik içinde yaşamadığımızı gösteriyor.

Kardeşlik haftasında, kardeşliğimizin gerekçesini bağıranları düşünüyorum.

Lisede bir kimya öğretmenimiz vardı; kim-

yayı bizimle birlikte öğrenen bir öğretmen .. Bir gün sınıfta «Hâmız»ı anlatıyor, daha doğrusu anlatmak istiyor.

— Efendiler, asit sülfrik bir hâmızdır.

Çocuklar soruyor:

— Neden hâmızdır?

— Hâmızdır oğlum.

— Neden hâmızdır efendim?..

— Hâmızdır da ondan...

— Peki niçin?..

— Allah Allah... Hâmız yahu...

— Niçin hâmız efendim?

Öğretmen kızdı,

— Vallâhi de hâmız, billâhi de hâmız... dedi.

Adamın adı «Hâmız» kaldı gitti.

Şimdi de öyle... Söylevciler, yazarlar,

— Kardeşiz, Kardeşlik iyidir, çok iyi bir şeydir!.. deyip duruyorlar.

— Pekiy, neden?

— Vallahi de iyidir, billâhi de...

«Kardeşlik Haftası» ilân edildi.

— Kardeşlik iyidir, hep kardeşiz... Kardeşlik gibi var mı!... diyorlar.

«Amcalık Haftası» ilân edilseydi, şöyle diyeceklerdi:

— Amcalık iyidir, hep amcayız... Amcalık gibi var mı!...

Mâbeyncilerinden biri, mâbeyncilerin aralarında iyi geçindiklerini anlatmak için,

— Kardeş gibi geçiniyoruz! deyince, Sultan Reşat,

— Aman, sakın! demiş, kardeş gibi geçinmeyin de, nasıl geçinirseniz geçininiz...

Padişah kardeşlerinin birbirinden çektiğini, kim kimden çekmiştir? Sultan Reşat'ın kardeşlikten canı yanmış...

Şimdi de bir kardeşlik tutturulmuş gidiliyor.

Bu yazımı okuyup,

— Bak, diyecekler, yurdumuzda birlik istemiyor işte .. Aramızda kardeşlik olsun istemiyor. Kardeşleri birbirine düşürecek, ayrılıkçı, bozguncu...

Böyle düşünenler çıkacak. Ama gerçek kardeşliği, gerçek ulusal birliği isteyen biziz. Onlar kuru lafla peynir gemisini yürütmek istiyorlar.

— Kardeşiz, kardeşiz! diye nutuk çekilmekle kardeş olunmaz. Olunsaydı 1908'in «uhuvvet»inden bu yana çoktan canciğer kuzu sarması olmuştuk. Hani?..

Kardeş birliği olabilmesi için, önce kardeşliğin ortamı yaratılmalıdır. Kardeşliğin koşulları vardır. Bu koşullar yerine getirildi mi, bu ortam yaratıldı mı,

— Kardeşiz! diye bağırmadan, insanlar kardeşlik içinde yaşarlar. Önce toplumsal denge kurulmalı, haksızlıklar kalkmalı, toplumsal adalet olmalı. İşte biz, böyle bir gerçek kardeşlik istiyoruz. Birtakım aydın geçinenler, yalnız kendi çıkarlarına uygun gelen düşünceleri, yurtseverlik sayar, karşıt düşünceleri hoşgörü ile karşılamaz, onları hainlikte damgalar, karşı düşüncelileri dedikoduyla, yalanla kötüiemeye, küçültmeye kalkarsa, bu neyin kardeşliği?..

Türkiye'de ulusal gelirin üleştirilmesi haklı mıdır, adalet üzere midir? Bu ülkede çalışanlar, hak ettikleri, lâyık oldukları ve çalıştıkları oranda, «emek, hak, lâyık olma» ölçüsünde kazanabiliyorlar mı? Sömürme sömürülme yok mu? Yalnız yurtseverlikten gücünü alan her düşünceye yer veriliyor mu?

Bu sorulara «Evet!» denilebiliyorsa, hiç ilân edilmeden de kardeşiz demektir; hem de bir haftalığına gel - geç değil, yaşam boyunca kardeşiz.

Bu sorulara «Evet!» diyemiyorsak, nice bağırsak, bağırmaktan sesimiz kısılsa, yine boşuna!.. Bütün bu kardeşlik söylevleri, yıllık geliri 300 liranın altında olan köylünün, ırgatın, yarıcının, ortakçının, marabanın kulağına ulaşamaz.

İşçiler, başkalarına yapılan oranda gündeliklerine zam istiyorlar. Haklı mıdırlar değil midirler? 147'ler gerekçesiz üniversitedeki görevlerinden uzaklaştırıldı. Doğru mu, değil mi?

Haksızlık giderilmeden,

— Biz kardeşiz! demek, kendilerine haksızlık yapılanları uyutmaya çalışmak olur.

Evet, kardeşlik, kardeşlik... Ama nasıl?

Tanin (21 Mart 1961)

SOSİS KOYUP SIĞIR ÇIKARAN FABRİKA

Yürürlükte olan, bugün de birçoklarının benimsediği devletçilik anlayışına göre, bizde sermaye birikimi olmadığı için devletçilik zorunlu olmuştur. Yani, zengin iş adamının yerini devlet almış, bir bakıma yük olarak, devlet zenginin işini yapmıştır. Devletçiliği bu türlü anlayışın amacı, memlekette sermaye birikimi sağlamaktır.

— Sermaye birikimi olunca, ne olacak?

— Yurdumuz kalkınacak...

— Nerden belli?

— Batıda böyle olmuş. Batı ülkeleri, sermaye birikimleriyle kalkınmışlar, zenginleşmişler...

Bu dedikleri doğrudur. Gerçekten de batı ülkelerinin kalkınmaları sermaye birikimleriyle olmuştur. Bizim için yanlış olan, batıdaki sermaye birikimlerinin nasıl olduğunu incelemeden, onları taklide kalkışımızdır. Batıda sermaye birikimi, 18'inci yüzyıl ortasından 19'uncu yüzyıl sonuna değin bir gelişmedir. Biz bugün 1961 yılında, onların yüz yıl önce geçirip atlattıkları dönemi taklide kalkarsak, elbet yanlış olur. Bu, kurbağanın öküze özenerek, şişip şişip patlamasına benzer. O zamandan beri, koşullar çok değişmiştir.

Batıda burjuvanın gelişmesini, bilinçlenmesini sağlayan sermaye birikiminin temeli, uluslararası cinayetlere dayanır. Batı burjuvasının uygarlığı, sömürge soyguncuğuna dayanır. Başka türlü, o sermaye birikimi olamaz, burjuva uygarlığı ortaya çıkamazdı.

İnsan Hakları Bildirisi'nin ilânından 43 yıl sonra, Fransa 276 bin köle kullanıyordu. Evet, evet... Bildiğimiz alınan, satılan tutsak... Esir tüccarları bunları Afrika'dan çalıp, ucuza satın alıp, Avrupa'lı iş adamlarına, fabrikatörlere pahalı pahalı satıyorlardı. O kadar da eski değil. 1830 yılında... Ve o Fransa, kanlı savaşlar sonunda İnsan Hakları'nı ilân etmişti. Hangi insan hakları?.. Onlar için insan demek, gelişmekte olan yaratıcı güç, yani salt kendileri, burjuvalardı.

Yine 1830 yılında Büyük Britanya, 730 bin esiri işçi olarak kullanmaktaydı. Amerikan burjuvalarının buyruğu ve boyunduruğu altında 2 milyon 330 bin tutsak işçi çalışmaktaydı. İspanya'nın 322 bin, küçük Hollanda'nın 73 bin tutsak işçisi vardı. Brezilya 2 milyon satın alınma tutsak kullanmaktaydı. 1830'da batı burjuvasının kullandığı tutsak tutarı 6 milyondu.

İngiliz esir tüccarları, tutsak alış - verişinden yılda ortalama 1,5 - 2 milyon sterlin kazanıyorlardı.

Daha beriye gelelim, 20. yüzyıl başlarında her yıl Afrika'dan ortalama olarak yarım milyon tutsak, batı burjuvasına satılmaktaydı.

Kendilerine kutsal İnsan Haklarını tanıyan batı burjuvaları, bu tutsakları, tıpkı bir tezgâh, makine, tekerlek gibi bir kol gücü, bir üretim aracı olarak kullanıyordu. Onları sömürerek sağladığı ürünleri de, sömürgeleri olan dış pazarlarda satıp, yine onların sırtından geçiniyordu.

Dış pazar, karşı koyamaz, almazlık edemezdi. Tarihin en alçakça savaşı, Afyon Harbi'ni bilirsiniz. Çinliler afyon içiciliğinden, uyuşukluktan kurtulmak çin, yurtlarına afyon sokmamak istemişlerdi. Çıkarları bozulan, kazançları baltalanan İngiliz afyon tüccarları, Büyük Britanya İmparatorluğu'na, Çin'e karşı savaş açtırarak, devletlerinin himayesinde, zorla kendilerine Çin pazarlarını açtırdılar.

İşte, batıda sermaye birikimi böyle olmuştur. Batı uygarlığının temeli olan sermaye birikimini kaldırınız, altından kan sızar, gözyaşı sızar. Tutsak kollarında yücelmiştir diye, biz batı uygarlığına elbet düşman değiliz. Ama onları taklit ederek, sermaye birikimi yoluna gitmemiz, devletçiliği bu türlü zengin yetiştirmek diye almamız yanlıştır.

1961 yılında ne yapacağız? Sömürgeler mi kurup sermaye birikimi sağlayacağız?

Türkiye'de devletçilik, zenginin yapamadığı işi, devletin yaparak zengin yetiştirmesi diye anlaşılması yanlıştır. Ama ne yazık ki böyle olmuş, böyle anlaşılmıştır. Sömürülecek dış pazar olmayınca, zorla şişirilmek istenen özel sermaye, iç pazarı sömürmüş, yani bu yoksul halkı durmadan soymuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın, metreslerine binlik banknotlar yaktırarak, kahve pişirten zenginleri, işte bu zorla yetiştirilmek istenen zenginleridir.

İkinci Dünya Savaşı'nın, zengin yetişecek, sermaye birikimi olacak diye devlet fabrikalarından ucuza verilen iplikleri karaborsada satan, iliğini sömürüp, halkı iki metre kefene

muhtaç bırakan karaborsacılar yine bunlardır.

Menderes'in her mahallede yetiştirdiği milyonerleri, yine bunlardır.

Biz devletçiliği, zengin yetiştirmek, özel sermayeyi zorla şişirmek, özel ellerde sermaye birikimi sağlamak sanıyoruz. Onun için de, devlet fabrikalarından başka ürün değil, yalnız zengin yetiştiriyor.

Hitler, Yahudileri öldürtürken, bir zengin Yahudi kendisine gitmiş, Yahudilerin Almanya'ya çok büyük hizmetleri olduğunu anlatmış. Hitler sormuş:

— Örneğin, senin ne yararın oldu?

— Benim bir fabrikam var, bir yandan domuzu koyunca, öbür yandan sosis çıkıyor. Böyle bir endüstri Almanya'ya yararlı değil mi?

Hitler,

— O birşey değil, demiş, bir yandan sosis koyup, öbür yandan domuz çıksaydı. Almanya'ya hizmet sayardım.

Yahudi,

— O türlü hizmet bizim haddimiz mi? demiş onu sizin babanız yapmış...

Bizdeki devletçilik, bir yandan sosis sokup, öbür yandan sığır çıkaran fabrikaya benzer. Durmadan zengin üretir, böylece yurdun kalkınacağını sanırlar.

Tanin (22 Mart 1961)

BU SESE KULAK VERİNİZ

Bu sese kulak vermelisiniz, ister istemez bu sesi duymak, anlamak zorundasınız. Günlük çıkarlarının tutsağı olan politikacılar! Beğenmediğiniz için bu sese kulaklarınızı tıkarsanız, o ses, kendini size çok acı duyurur. O zaman da iş işten geçmiş olur.

Bugünkü politikacıların duymak istemedikleri, Türk işçisinin sesidir. Bu sese sağır olmuşlardır. Önce söze,

— Türkiye'de sınıf yok! diye başlıyorlar.

Bi kez «Türkiye'de sınıf yok!» denilince, elbette işçi sınıfının sesi duyulmaz.

Nasıl oluyor da, Türkiye'de sınıf olmuyor. Bu politika bilgicleri lûtfen bize bunu anlatırlar mı? Kabile olarak yaşayan ilkel toplumlarla işçi sınıfı iktidarı kurulmuş toplumlardan başka, tarih boyunca yeryüzünde sınıflı olmayan hiçbir toplum görülmemiştir. Peki, bu bizim Türkiye'miz bu dünyadan ayrı bir yerde; bir başka gezegende mi yaşıyor?...

Türkiye'de sınıf yok demek, Türkiye'de hava yok, su yok, demekle birdir. Doğal yaşantıda su, hava neyse, toplum yaaşntısında da sınıf odur. Toplumu yapan baş öğe sınıftır. Sınıf yoksa toplum da yoktur.

Bilmediklerinden mi? Hayır, biliyorlar. Hem de nasıl biliyorlar... Ama bile bile, bilmezden geliyorlar. Çünkü Türk işçisinin bir sınıf olarak gelişmesi, bilinçlenmesi, kendi partilerinin aleyhinedir. Ve çünkü onların partileri, toprak ağaları ile ırgatları, karaborsacılarla, dargelirlileri patronla işçileri, her sınıftan insanı karmakarışık içine dolduran bir siyasî çorbadır. Bu çorba kâsesinin üstüne basarak, oy çoğunluğunu toplayacak ve iktidar koltuğuna oturacaklar.

İşte bunun için, bir işçi partisinin kurulmasını istemezler. «Türkiye'de işçi sınıfı yoktur!» derler. Niçin yokmuş? Çünkü Türkiye'de endüstri gelişmemişmiş, işçi kitlesi yokmuş.

Böyle diyenlere, Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğünün bülteni en güzel yanıtı veriyor. Bültenin Kasım 1960 sayısına göre. Türkiye'de, yalnız İşçi Sigortalar'ına girmiş işçi sayısı 594 bin 725'dir. Bunlar, sigortaya girmiş, yani İş Kanunu'na göre belli iş yerlerinde toplu çalışanlar... Ya sigortaya girmemiş olanlar, tek tek, bir - iki kişi olarak bir yerde çalışanlar... Böyleleri en azından sigortalı işçilerin üç katıdır, diyebiliriz. Hadi, iki katı olsa, demek Türkiye'de bir buçuk milyon işçi vardır. Her işçi ailesi, ortalama değil, en azından üç kişi olsa, Türkiye'de dört buçuk milyon tutarında bir işçi kitlesi var, demektir. Hesap açık... İstatistik bülteni 594 bin 725 sigortalı işçiyi kabul ediyor. 1934 yılında —yine o yılın bültenine göre— Türkiye'de 55 bin 322 işçi vardı. Yirmialtı yılda artış, demek, yüzde bin... Bu umutlu, sevin-

dirici bir gelişimdir. Buna karşı hâlâ, Türkiye'de işçi sınıfı yok demenin anlamı nedir?

Bir İşçi Partisi kuruldu. Bu partiye iki yandan karşı konuldu. Bir karşı koyma kuyruklardan, öbürü de CHP'den geldi. Kuyruklar İşçi Partisi'ne akıl veriyorlar: «İşçi Partisi; Adalet Partisi ve Yeni Türkiye Partisi'yle birleşmelidir.»

Eski işçi, şimdi de Temsilciler Meclisi'nde üye İsmail İnan'la, yine meclis üyesi yazar Bülent Ecevit de Ulus gazetesinde İşçi Partisi'nin gereksizliğini açıkça yazdılar. Çünkü CHP, işçi haklarını koruyabilirmiş, ayrı bir İşçi Partisi gereksizmiş, Türkiye'de sınıflar yokmuş...

Böyle demekle, var olan sınıfların, sınıf bilincine varmalarını önlemeye çalışıyorlar. Oysa gerçek aydının görevi, insanlara, sınıflarının bilincini vermeye çalışmaktır. Sınıf bilinci vermek, sınıfları boğuşmaya, ihtilâle itelemek değildir hiç değildir. Her sınıf, yasaların güvencesi altında haklarını elde edecek demektir.

Kaldı ki, «Türkiye'de sınıflar, batı anlamında sınıf değildir, çünkü kendilerinde sınıf bilinci yoktur» demek de yanlıştır. Sendikalar Birliği'nin İstanbul'daki toplantısında bir işçi şöyle diyor:

«Gün çarığı sıkar, çarık ayağı sıkar, ya ayak çatlar, ya çarık...»

Bu söz, bu atasözüdür. Ve büyük bir felsefe taşımaktadır. En büyük toplumsal yasa, yüzyılların deneyimleriyle bu atasözünde yoğunlanmıştır. Bunu söyleyenlere,

— Sınıf değiller, bunlarda sınıf bilinci yok!... demek olmaz.

Biz, bu sese kulak vereceğiz. Ve çarığın çatlamamasına çalışacağız. Yoksa nasıl olsa çarık çatlar, sıkışan ayak çarığı çatlatır.

İşçi daha ne desin, istiyordunuz? Buna karşı «Türkiye'de sınıf yok, sınıf bilinci yok!» diye insanlar uyutulamazlar.

Köylü, oğlunu okusun diye büyük kente göndermiş. Oğlan ortaokulu bitirip köye dönünce babasına bilgiç görünmek için evin duvarına dayalı yabayı gösterip,

— Baba, bunun adı ne? diye sormuş.

Köyle, bıyık altından gülerek,

— Oğlum, demiş, ucuna bas, o sana adını söyler!

Oğlan yabanın ucuna basınca, sapı dank diye kafasına vurmuş. Oğlan da can acısıyla

— Vay anasını sattığımın yabası!... diye bağırmış. Babası,

— Şimdi öğrendin mi adını? demiş.

İşte böyle, «Türkiye'de sınıf yok!» diye gerçekleri inkâr edenler, çarığı çok sıkıyorlar. Türkiye'de sınıfların olduğunu anlamaları için, ille kafalarına dank demelerini mi bekliyorlar? Gelin, bu sese kulak verin! Bu ses sizden, yasa yollarıyla haklarını istiyor.

Türkiye'nin gerçeklerini görmek istemeyen politikacılara, yeni Anayasa tasarısının ikinci maddesini hatırlatırız:

«Türkiye Cumhuriyeti sosyal bir devlettir.»

Bu maddenin gerekçesi de şudur:

«Her sınıf halk tabakaları için refah sağlamayı kendine vazife edinen zamanımızın devleti (refah devleti), iktisaden zayıf olan kişileri, bilhassa işleri bakımından başkalarına tabi olan işçi ve müstahdemleri, her türlü dar gelirlileri ve yoksul kimseleri himaye edecektir.»

Tanin (23 Mart 1961)

NEDEN HER ZAMAN MUHALİF?

Sanatçı iyiniyetli, iyimser kişi oluyor. Bu iyiniyetli, zaman zaman saflığa dek varıyor.

Yeryüzünde en kolay kandırılabilir kişi, sanatçıdır. Ama bu kandırılış, kandıranlar için hiç de övünçlü değildir. Çünkü kurnazlık, her zaman iyiniyeti kandırır. Ne var ki, bu kandırma sürgit olmaz. Sonunda, iyiniyeti kandırdığını sanan kurnazlık, nasıl kendini kandırmış olduğunu acı acı anlar.

Ama has sanatçı, kimseyi aldatmaz. Hele hiç aldatamadığı tek kişi vardır: Kendisi...

Son aylarda iyiniyetli sanatçılarımız bir telâşlı çırpınma içindeler. Devletin sanatçıyı korumasını istiyorlar. Bu istekleri, hiç kuşku-

suz, iyiniyetlerinden geliyor. Üstelik, «Devlet neden bizi korumuyor?» diye bir de şaşıyorlar.

Bu, çok eski bir konudur. Yıllardan beri sanatçılarımız devletin kendilerini korumalarını ister dururlar. Ama devlet, bir türlü sanatçıyı korumaz. Neden? Koruyamaz da ondan... Devlet, bir sanatçıyı korumaya kalktı mı, artık korunan kişinin sanatçılığı kalmamış demektir.

Neden devletin sanatçıyı korumadığını açıklayalım:

Sanatçı, toplumdan aldığı güç ve hızla toplumun önünde gider. Toplumun önünde gider şu demektir: Sanatçı, var olan kurulu düzeni beğenmez. Sürekli olarak, kurulu düzenle çatırma halindedir. Bütün büyük sanat yapıtları bu çatışmadan doğmuştur. Sanatçı, içinde, gelecek iyi, güzel günlerin çekirdeğini taşıyan kişidir. Onun için de hep tedirgindir. Sanatçı, kendsine nice güzeli, iyiyi verseniz, yine onu beğenmez. Hep daha iyisini, daha güzelini özler. Yapıtlarıyla, halka da bu özlemi duyurmaya çalışır.

Bir sanatçı, kurulu düzeni beğenir oldu mu, o günün güzelliğini, iyiliğini yeter buldu mu, artık onun sanatçılığı kalmamış demektir. Böyle sanatçılar, eskimiş ünlerinin gölgesine sığınmış canlı ölülerdir. İşte devlet, ancak böylelerini korur.

Diyelim, bir sanatçı 1907 yılında yaşıyor. O zamanki saltanat yasalarını beğenmez, o yasaları yıkmaya çalışır. 1908 Meşrutiyeti geldi mi, onu da beğenmez. Bağrında taşıdığı mutlu geleceklerin istekleriyle, Meşrutiyet yasalarını da yıkmaya çalışır. Nasıl mı? Toplumu, bu yasalarla yaşayamaz, bu yaaslara sığamaz düzeye yükseltmeye çalışarak...

1923'ün Cumhuriyet yasaları geldi mi, sanatçı bunları da beğenmez. Halkı, eserleriyle Birinci Cumhuriyet yasalarını ve anayasasını değiştirtecek gibi yüceltmeye çalışır.

İkinci Cumhuriyetin yasaları geldi mi, sanatçı, daha ileri güzel günlerin özlem türkülerini söyler.

Günümüzde bu yargı, birçoklarını yadırgatabilir. Ama doğrusu budur. Eski günlere bakarak, bu yargının doğruluğu anlaşılır. Sanatçının yüreğinde, gelecek güzel günlerin isteği çarpmaktadır. Toplumun bu bitmez, sonsuz iyiliklere, güzelliklere kavuşması için acelesi vardır.

İşte bunun için bir sanatçı, her zaman yıkıcıdır. Ama onun yıkıcılığı, yapıcılık uğrunadır. Her yapılanı yıkmak, yerine daha, daha iyisini yapmak. Üünkü, yıkılmadan hiç bir yeni yapılamaz. Sanatçının görevi işte bu yapıcılık uğruna hep yıkmaktır. Bu yüzdendir ki, bütün sanatçılar, yaşadıkları zamanla çatışmışlar, bütün sanat yapıtları doğrudan yada dolaylı olark, kurulu düzen için yıkıcı olmuştur. Siz, bütün tarih boyunca gününe yıkıcı, muhalif olmamış bir tek büyük sanat eseri gösterebilir misiniz?

Ne var ki, sanatçının bu muhalefeti, özden, içten olmalıdır. Yani, kendi içinde, gelecek iyi günlerin atışlarını duymalıdır. Yoksa muhalefet olsun diye uydurma muhalefet yapmaya kalkarsa onun sahteciliği, yapıtlarındaki özdensizlikten belli olur. Zamana dayanmayan yapıtlar işte bunlardır.

Gelelim devlete.. Devletin görevi, kurulu düzeni korumaktır. Böyle olunca, ister istemez devlet, sanatçıyı koruyamaz. Korursa, ya devlet olmaz, ya sanatçı olmaz.

Nitekim bizde devlet, hiçbir zaman sanatçıyı korumamıştır. Yalnız arada bir müzisyenleri, tiyatro oyuncularını, bir de ressamları pek az korur. Neden? Çünkü bu sanatların, kurulu düzene karşılığı bir anlatı, bir söz sanatı olan edebiyat gibi belli, açık değildir. Edebiyat, belâlı bir sanattır. Bir opera şarkıcısı, bir piyanocu, bir ressamın, notayla, sesle boya ile muhalefeti kolayca, açıkça belli olmaz. İşte gerçek ortada... Devlet tiyatro oyuncularını, piyanocuları, şarkıcıları bir küçük oranda da olsa, korumuyor mu?

Bizim sanatçılarımız nasıl oluyor da, hâlâ devletin kendilerini korumalarını istiyorlar?

Tarihten örnekler de veriyorlar. Şu prens, şu kral, filânca sanatçıyı korumuş...

İki şeyi unutuyorlar: Prenslerin, kralların kendi aralarındaki muhalefeti... Bir de, günümüzün devletini...

Tanin (24 Mart 1961)

BEKARA KARI BOŞAMASI KOLAY GELİR

İkinci Cumhuriyet Anayasamıza grev hakkı konuyor. Öte yandan bu grev hakkını sınırlayan, koşullara bağlayan özel yasa çıkarılıyor.

İşçi sendikaları da,

— Biz, şartsız grev hakkı istiyoruz! diyorlar.

Neden işçiler, koşulsuz grev özgürlüğü isterler ve neden kendilerine koşulsuz grev özgürlüğü verilmez? Bunu inceleyeceğiz.

Şimdiki Maliye Bakanı, memur aylıklarına zam yapılıp, işçi gündeliklerine neden zam yapılamadığını şöyle açıkladı:

«Memurlara zam için fon bulduk, ama işçilere zam için fon bulamadık.»

Sendikalar Birliği'nden bir işçi, Maliye Bakanı'na şöyle yanıt verdi:

«Bizim grev hürriyetimiz olsaydı, biz, Maliye Bakanı'na bu fonun nereden bulunacağını gösterirdik!»

Bu söz açıktır. İşçiler, bu türlü haklarını elde edebilmek ve toplumsal adalet düzeninin kurulması için grev hürriyetini istiyorlar.

Buna karşılık, neden kendilerine grev hakkı verilmiyor, ya da verilemiyor, verilse de, neden koşullu grev hürriyeti veriliyor? Bu konuyu incelemek için, biraz geriye gidelim.

CHP iktidardaydı. Muhalefetteki DP şöyle diyordu:

— Biz iktidara geçersek, işçiye grev hakkı tanıyacağız.

Fuat Köprülü 30 Eylül 1947 günlü Kudret Gazetesinde aynen şöyle diyordu:

«Bugün Türk işçisine hâlâ grev hakkı tanımamak suretiyle onların siyasî olgunluklarına inanmadığını meydana koyan iktidar partisinin bu eski vasîlik zihniyetine mukabil, Demokrat Parti'nin bu hususta takip ettiği demokratik hareket tarzı, umumiyetle Türk milletinin ve orada Türk işçilerinin siyasî olgunluklarına ve yüksek vatanperverliklerine karşı beslediği imana dayanmaktadır.»

Böyle bir üst perdeden «vatanperverlik edebiyatı» yapan DP'nin dört kurucusundan Köprülü, 20 Kasım 1947'de, işçilerin karşısında aynen şöyle söylüyordu:

«Grev hakkı olmadıkça, sendika olmaz.»

Bu sözlerinden beş gün sonra da işçilere şöyle demişti:

«İşçilere grev hakkı tanımayan, manasız bir sendikalar kanunu çıkardılar.»

Biraz daha beriye gelelim. Bir yıl sonra, Cumhurbaşkanı olacak olan Celâl Bayar'ın, 13 Haziran 1949'da Zafer Gazetesi'nde şu sözleri çıkıyordu:

«Biz istiyoruz ki, işçi meseleleri, sosyal meselelerimiz, anayasa ile emniyet altına alınsın. Bunlar arasında, grev hakkı vardır. Fakat bir partinin yapacağız dediği işi yapması için, o partinin iktidara sahip olması lâzımdır. İktidara gelince de, evvelemirde, bu davaya inanmış olması lâzımdır. Demokrat Parti buna inanmıştır. İşçilerin yakın ve samimi dostudur.»

Nerdeyse insanın bu tatlı yalanlara inanası gelir. Nitekim, pek çok işçimiz de bu yalanlarla kandırılmıştır.

DP iktidara gelmeden beş ay önce, 25 Ocak 1950'de Samet Ağaoğlu, Zafer gazetesinde şöyle yazmaktaydı:

«Demokrat Parti, sendika teşekkülünün icaplarını tamamen tatbik edecektir. Bu icaplar nelerdir? Bunların başında grev hakkı vardır.»

İşte DP bu yalanlarla iktidara gelmiş ve on yıllık iktidarı süresince, verdiği sözlerden hiç birini tutmadığı gibi, grev hürriyetini de tanımamıştır. Yalnız bu arada çok önemli bir değişiklik olmuştur. İktidardayken grev hürriyetini vermemiş olan CHP, muhalefete geçtiği günden beri,

— İktidara geçince grev hürriyetini tanıyacağız! demeğe başlamıştır.

Yani söz, hep aynı söz, yalnız söyleyen ağız değişiyor.

CHP muhalefetteyken «İşçiler için» adlı bir broşür yayınlandı. O broşürden aldığım şu satırlar, okuyanları güldürecektir:

«O zamanlar, işçi meselelerinden bahsetmek pek nazik ve tehlikeli bir mevzua temas etmek demekti. İlk defa Cumhuriyet Halk Partisi bu zihniyete karşı koymuş, işçilere topluluk içindeki önemleriyle mütenasip yer vermiştir.»

Bu satırlar, okuyanlarla alay etmek için yazılmış gibidir. «O zamanlar» dedikleri, CHP

iktidarı zamanıdır. Peki, hem bu iktidar «işçi meselelerinden bahsetmeyi tehlikeli hale» getirmiş, hem de bu zihniyete karşı koymuş!.. Sanki insanlarla alay edilir gibi bir yazı. Bu konulardan söz açmayı tehlikeli yapan kim? Sonra CHP hangi zihniyete karşı koymuş, kendi zihniyetine mi?

Sayın İnönü, 17 Şubat 1956 günü, İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'nde şöyle söylüyordu:

«Biz, bir hususu ya hiç vaat etmeyiz veya yapacağız dediğimiz şeyi yaparız.»

Muhalefet CHP'si, neden iktidardayken grev hürriyeti vermediğini şöyle açıklıyordu:

«CHP grevin aleyhinde değildi. Bunun için sendikaların gelişmesini bekliyordu.»

Muhalefet yıllarında, sendikalar gelişmiş olduğuna göre, artık CHP'de grevden yanaydı. Netekim CHP, 1953 yılında toplanan 10'uncu Büyük Kurultayında işçilere grev hakkının verilmesini kabul etmiş ve parti programının 38'inci maddesine grev hakkı konulmuştur.

Bu duruma göre, işçiye gerçekten grev hakkı tanınacak mı?

Bizim görüşümüze göre, bir süre için, bu hak tanınmayacak, ama tanınmış gibi yapılacaktır. Bunun neden böyle olduğunu anlamamız için, neden CHP iktidarı zamanında, ondan sonra da on yıllık DP iktidarı süresinde grev hürriyetinin verilmediğini bilmemiz gerekir. Her iki parti de muhalefetteyken «grev hakkını tanıyacağız!» demişlerdi. «Bekâra karı boşamak kolay gelir» derler. Muhalefetteki parti için de, «grev hakkını tanıyacağız!» demek kolaydır. Ama iktidara geçince iş değişir. Neden?

Grev, niçin, kime karşı, kim tarafından yapılır? Grevi işçiler, haklarını elde edebilmek için, işverene karşı yaparlar. Yani, günün birinde bir Maliye Bakanı, başkalarına zam için fon bulur da, işçilere zam için fon bulamazsa, işçiler, bakana nerden, nasıl fon bulunabileceğini gösterirler... mi acaba?

Bizde bugün İş Kanunu'na giren iş yerlerinde çalışan 595 bin işçi vardır. Bunların üçte ikisi devletin iş yerlerinde çalışırlar. Yani, işveren devlettir. Böyle olunca, işçi kime karşı grev yapacak?

Kanuna «Özel sektörde çalışan işçi grev yapabilir, ama devlet sektöründe çalışan işçiler grev yapamaz» diye yazılamayacağına göre, bizde işçiye grev hakkının tanınması bir çıkmaaz girer. Partiler bu çıkmazı ancak iktidara geçince anlarlar.

Bugün için işçiye büsbütün grev hakkının verilmemesi olamaz. Çünkü işçi bilinçlidir ve örgütlüdür. Sayın İnönü, 1956 yılı Şubatında İşçi Sendikaları Birliği'nde şöyle diyordu:

«Sizinle temasında memnun olduğum esaslı bir nokta şudur: Bizim meslek teşekküllerinden herhangi birinde, meseleleri sizin kadar dikkatli tetkik edenleri az görmüşümdür.»

İşte sorunları böylesine inceleyen Türk işçisine artık grev hakkı verilmemezlik edilemez. Ancak, verilmiş olan bu grev hakkı öylesine bağlarla ağır koşullara sokulacak ki, daha bir süre, verilmiş olmasıyla verilmemiş olması arasında bir ayrım kalmayacaktır. Bizim bu konuda yorumumuz budur.

Tanin (25 Mart 1961)

KARAKEDİ

Türk aydınları, yalnız siyasi anlamda hürriyet savaşı yapmaktan, siyasî hürriyetleri elde etmek için uğraşmaktan bir türlü gözünü açıp da, bu yurdun toplumsal ve ekonomik sorunlarına eğilmeye vakit bulamamış.

Birtakım aydınlar çıkmış ortaya,

— Hürriyet isteriz! diye bağırmaya başlamışlar.

Çoğu zaman istenilen hürriyetin de nasıl birşey olduğu belli değil. Öylesine belli değil ki, Hasan Amca'nın «Doğmayan Hürriyet» adlı kitabında yazdığı gibi, halkın içinde o zaman hürriyeti dışarıdan gemi ile gelecek bir mal sayanlar bile var. Halk bilmiyor da sanki, hürriyet savaşı yapan aydınların kendileri biliyorlar mı? İttihat ve Terakki Fırkası'nın ileri gelenleri, bozgundan sonra, şuraya buraya, yurt dışına kaçtıkları zaman, bunlardan Fırka'nın umumî kâtipliğini yapmış biriyle Aydemir konuşur. Sayın Aydemir «Suyu Arayan

Adam» adlı kitabında bu konuşmayı yazmıştır. Aydemir, İttihat ve Terakki Fırkasının en önde gelen adamına sorar:

— Sizin yapmak istediğiniz neydi?

— Biz, Abdülhamit istibdadına karşı, Mithat Paşa Kanun-u Esasi'sini getirmek istiyorduk. Doğrusunu istersen, Ben Mithat Paşa'nın Kanun-u Esasi'sini okumuş değilim. Arkadaşlarımızın içinde de, bir okumuş olanına rastlamadım.

Aslında onlar hiçbir şey getirmek istemiyorlardı. Onların istediği bir şey getirmek değil, yalnızca bir şeyi götürmekti. Götürmek istedikleri de Abdülhamit'ti. Abdülhamit gidince, yerine ne getireceklerini kendileri de bilmiyorlardı. Onların ağzında «hürryet» istitibdatın devrilmeseydi. «Hürriyet» sözü, diktatöre karşı birleşmenin parolasıydı.

Sonunda o istibdat devrildi, devrilenin yerine geçen deviriciler, kendi diktatörlüklerini kurdular.

CHP'nin tek parti iktidarı da böyle alındı. «Hürriyet isteriz» diye çoğunluğu arkasında toplayan DP, eşi az bulunur bir diktatör oldu. Bu sefer, yurt aydınları yeni diktatörü devirmek için birleşti. Yani, Türkiye'miz, yirminci yüzyılın başından bu yana hep ikiye ayrılmış durumda. Bir yanda hürriyeti elde etmek için uğraşanlar, onların karşısında da, hürriyeti vermemek için çabalayanlar. Hep böylece ikiye ayrılmışız. Bir türlü, diktatörü devirmek için uğraşmaktan, yani yalnızca siyasî anlamda hürriyeti elde etmeğe çalışmaktan vakit bulup da, nasıl bir hürriyet istediğimiz, istediğimiz hürriyetin ne mene bir şey olduğunu düşünmeye, yurdun ekonomik, toplumsal sorunlarına eğilmeye ne vakit, ne fırsat bulabilmişiz.

On yıllık DP yönetiminde de böyle oldu. Aramızdaki düşünce ayrılıklarını hiç hesaba katmadan hepimiz, DP'yi devirmek için birleştik. Eski iktidarlarda olduğu gibi, bizi birleştiren tek güç, siyasî hürriyet özlemiydi. Çünkü, önce siyasî hürriyet elde edilmeden, soluk alınamıyor, başka konularda düşünülüp tartışılamıyordu.

Bu savaşma sırasında, siyasî hürriyet özleminde birleşik olduğumuz CHP'yi destekliyorduk. Onlar da bizi beğeniyorlar, göklere çıkarıyorlardı. Gazetelerinde, dergilerinde, benim için çıkmış övgüler doludur. CHP büyüklerinin iltifatlarıyla dolu mektupları dosyamdadır. Kendi iktidarları sırasında bana birgün açtırmamış olan CHP, kendi gazetelerinin, dergilerinin sayfalarını bana açmıştı. «Ulus» gazetesinde romanlarım, yazılarım, taşlamalarım çıktığı gibi, bu gazetenin birinci sayfasında da aylarca küçük yergilerim çıkmıştır. O zaman beni çok beğenirlerdi. Çünkü ortaklaşa özlemimiz siyasî hürriyet uğruna CHP'yi en çok destekleyen, DP'ye en amansızca saldıran kalemlerden biri de bendim. Netekim, muhalefette bulunduğu sırada DP de bize karşı böyleydi.

Gelelim bu güne, bugün bize en çok saldıran CHP'li yazarlar oluyor Biz bu saldırıları çok doğal sayıyoruz, iktidara pek çok yaklaşmış olan CHP, iktidar alıştırmalarına şimdiden başladı, diyoruz. Ancak, bu saldırılarında hiçbir ciddilik yok. Aramızda bir düşün tartışması geçmiyor. Dedikodudan, yalandan öte hiçbir şey söyledikleri yok. Bir yandan «kuyruk gazetecileri» saldırırken, biryandan «Dünya» gazetesi, «Kim» dergisi saldırıyor. Şimdi sıra Akis'te. Bir zamanlar beni çok övmüş olan Akis de saldırırsa, hiç şaşmam. Ama ne olur, gelin de bir yurt sorunu üstüne aydınca tartışalım.

Siyasî hürriyet gelir gibi olunca, düşünceler de gün ışığına çıktı. Elbet gün ışığında kimin kim olduğu, ak koyun, kara koyun belli olacak. Şunu bir daha ansıtayım; burdaki yazılarımda, söylenmemiş, gizli tutulmuş hiçbir yan yok. Bütün açık yürekliliğimle karşınızdayım.

CHP'lilere şunu da ansıtayım. Ben, CHP'nin düşmanı değil, dostuyum. Bugün CHP'yi savunur sanılanların olduğu gibi, milletvekili olmak, basın ataşesi olmak, ondan bir çıkar ummak diye bir niyetim ve CHP büyüklerine yakınlık özentim yok. Ben, CHP'yi tutuyorum ve ne yazık ki tutuyorum. Ve yine ne yazık ki, bugün için iktidara lâyık, ondan daha iyi bir parti de göremiyorum. Bugün seçim olsa, bugünkü koşullar içinde oyumu CHP'ye veririm. İşte bunun içindir ki, CHP üstünde durmaktayım, yoksa onu yıkmak, çürütmek için değil... Asıl onu şimdiden çürütmeye başlayanlar, yine kendileri, kendi gayretçileridir. Bu gidişle partilerini, daha iktidara gelmeden çürütecekler.

CHP tarihî bir partidir. Bu çıkar çabaları, o tarihî partiyi, yalnız tarihî parti olarak bırakır; müzelik yapar. Ne olur CHP biraz da coğ-

rafya partisi olsun... CHP'nin ilerici aydınları nerde? Ancak onlar CHP'yi kurtarabilirler.

İşte DP diktatörlüğü devrildi. CHP onun yerine ne getireceğini biliyor mu? Biliyorsa ortaya koysun. Yoksa, eskiden olduğu gibi yine kısırdönügünün içinde çırpınır dururuz. Yine, hürriyeti isteyenlerle, onu vermek istemeyenler olarak ikiye ayrılırız. Bizim korkumuz dur. Bugün böyle bir tehlike hiç de uzak olasılık değil. CHP'lileri uyarmaya çalışmamız da işte bunun içindir.

Tanin (27 Mart 1961)

DELİK BÜYÜK YAMA KÜÇÜK

Bugün bütün aydınlarımızın üzerinde derin derin düşünüp bir çözüm yolu bulmaları gereken ana sorunumuz, Türkiye'nin ekonomik durumudur. Çünkü Türkiye, bugünkü durumuyla durmadan kendini yiyen, kendini tüketmekte olan bir toplumdur. Şöyle ki:

Türkiye'de nüfus yüzde üç artmaktadır. Yani, yurdumuzdaki her doksan yedi kişi, her sabah gözlerini açtıkları zaman, üç artarak yüz kişi olduklarını görmektedirler.

Buna karşılık Türkiye'de ulusal gelirin artırı yüzde 1,8'dir. Yüzde üç artan nüfusumuza karşılık, gelirimiz ancak yüzde 1,8 artmaktadır.

Nüfusumuzun yüzde üç artışına karşılık, gelirimiz de yüzde yüzde üç artabilseydi, biz bugünkü yoksul durumumuzu sürdürebilirdik. Oysa gelirimiz ancak yüzde 1,8 arttığına göre, yüzde 1,2 açığımız var. Buyüzden de bugünkü yoksul durumumuzu bile sürdüremeyeceğiz demektir. Bu yüzde sayılarından açıkça anlaşılıyor ki, nüfus artımıyla, gelir artımımız arasında denge bozulmuştur ve açık vermekteyiz. Bu dengesizlik sürdükçe bu toplum ayakta durabilmek için, dayanabildiği kadar kendi kendini yiyecektir. Delik gittikçe büyümekte, yama da gittikçe küçülmektedir.

Peki, bu durumda ne yapacağız? Nasıl edip de, nüfus artımıyla, gelir artımını dengeye getireceğiz? Kaldı ki, ulusal gelir artımını, nüfus artımı gibi yüzde üçe çıkarmak da pek bir işe yaramayacak. Her ikisi de bir oranda artsa, ancak bugünkü durumumuzu korumuş olabileceğiz. Oysa bugünkü yoksul durumumuzu hiç de beğenmiyoruz, kalkınmak, geçim düzeyimizi yükseltmek istiyoruz. Öyleyse, nüfusumuz yüzde üç artarken, ulusal gelirimizin artışını da yüzde dört, yüzde beş, yüzde yedi yapmamız gerekiyor. Bunu nasıl başaracağız?

İşte yurdumuzun en öz, en ana sorunu budur. Bu sorun çözümlenmedikçe, başka ne yapılsa boştur. İstediğiniz kadar anayasaların en iyisini getiriniz, partilerin en doğru olanını iktidara geçiriniz, bu ekonomik denge sağlanmadıkça, bütün çabalar boşa gider.

Sağcı, solcu, ortacı, gerici, ilerici, tutucu her neyse, neden bütün aydınlar bu konuda düşüncelerini söylemiyorlar, aydınca bir tartışmaya girmiyorlar da, durmadan kalemlerini boş didişmelere harcıyorlar?

Partiler de karşımıza, bu soruya yanıt vererek çıkmalıdırlar: Türkiye'nin nüfus artımıyla, ulusal gelir artımı arasındaki dengeyi nasıl kuracaklardır, bu yolda programları nedir? Bu denge kurulmadıkça, bir uçuruma doğru gidececeğimiz açıktır. Kuyruk arkasında koşmakla, düşüklere göz kırpmakla, yurt sorunları üstünde düşünen yazarlara çamur atmakla, kara sürmekle bu işin içinden çıkılmaz. Bunu, hep birlikte düşünmeliyiz.

Yurdumuzda her ne iş yapılıyor, yapılmak isteniyorsa, bütün bunlar esasında, işte bu dengeyi sağlamak içindir. Avrupa Ortak Pazarı'na girmek isteyenler de, istemeyenler de devlet fabrikalarının özel girişime satılmasını isteyenler de, istemeyenler de, dış borç almak isteyenler de, istemeyenler de, hep bu ana davanın çözümü için uğraşmaktadırlar. Elbette bu çözüm yolları birbirine uymaz, çatışmalar olur. Ama önemli olan, bu konu üstüne eğilmek, düşünmektir.

Nüfus artımıyla, gelir artımı arasında dengeyi sağlamak için ne yapmamız gerekiyor? Ulusal geliri arttırmak kolay olmadığına göre, nüfus artımını sınırlamak gerekir, diyen-

ler var. Çocuk aldırmak yasak olmayacak, isteyen gebe kadın, devlet hastanesine gidip, çocuğunu aldıracak. Böylece, nüfus yüzde üç değil de, yüzde iki, yüzde bir artacak ve ulusal gelirle denge kurulacak.

Dengenin iki ucu var, biri nüfus, biri gelir. Ulusal geliri arttırmak için ne yapabiliriz? Değişik düşünceler var. «Gelirin artması, yatırım yapmaya bağlıdır» diyorlar. Durup dururken gelir artmayacağına göre, yeni iş alanları yaratmak, iş gücünü kullanmak, üretime geçmek gerekiyor. Bunun için de, yatırım yapmak gerekli. Bu yatırım sermayesi nerden sağlanacak?

Bu yolda kimisi yabancı sermayeden medet umuyor. Yabancı sermaye gelsin, burda yatırım yapsın, yeni i' alanları yaratsın, bizim de ulusal gelirimiz artsın...

Kimisi, dış borca el açıyor. Dışardan borç alalım, bu paaryı yeni iş alanlarına yatıralım. Hem borcumuzu, hem faizini ödeyelim, hem de ulusal gelirimiz artsın.

Kimisi, dış yardım, hibe, diyor. Stratejik durumumuzdan yaralanıp, dış yardım koparalım, «az gelişmiş ülke»yiz, bağlı olduğumuz cephenin zenginleri bize yardım etsinler. Biz de bu yardımları, yatırımlara koyup, ulusal gelirimizi artıralım.

Kimisi, devlet fabrikalarını özel sermayeye satalım, o parayı yeni yatırımlara koyalım, diyor.

Kimisi enflâsyona gidelim, diyor. Enflâsyon sistemiyle artan parayı, yatırım için harcarsak, gelir sağlarız.

Kimisi, bu yatırımı yine hak yapsın, tasarruf bonolarıyla halktan topladığımız parayı yatırımlara koyup, gelirimizi artıralım, diyor.

Bütün bunlardan hepsini, ya da birkaçını isteyenler var. Ama bunların içinden seçilecek en doğru yol, hangisidir? İşte, üstünde düşünmemiz gereken en önemli konu, bizce budur.

Bu değişik düşünceler ve gösterilen çözüm yolları üstünde ayrı ayrı durmak isteriz. Şu kadarını söyleyelim ki, saydığımız düşüncelerin hiç biriyle uyuşmuz değiliz. Kanımıza göre, bu yollarla Türkiye'de nüfus artımıyla ulusal gelir arasındaki denge kurulamaz ve Türkiye halkı kalkınamaz.

Tanin, (28 Mart 1961)

AKILLI MEMED AĞALAR

Yurdumuzun en önemli sorununun, nüfus artışı ile ulusal gelir artışı arasındaki dengesizlik olduğunu biliyoruz.

Bu dengesizliğin bir ucunda nüfus, öbür ucunda ulusal gelir var. Dengeyi sağlamak isteyenler, bu işin ilk ucu ile de uğraşıyorlar. Bir yazımızda açıkladığımız gibi, buldukları umarlar şunlardır:

1 — Doğumun denetlenmesi ve sınırlanması,

2 — Yatırımlarla ulusal geilrin artırılması

Nüfus artışının bir tehlike olduğunu ilk sanan, bu yolda bir kuram ortaya atan 1766 - 1834 yıllarında yaşamış İskoçya'lı Papaz Thomas Robert Malthus'tur. Malthus'a göre, yeryüzünde nüfus, besin maddelerinden daha çok arttığından, bu dengesizlik, geçim bunalımı yaratacak ve büyük kıtlık olacaktır.

Amerikalı toplumbilimci Robert Cook, nüfus artışını, insanlık için atom bombasından daha korkunç bulmaktadır.

Bugünkü istatistik verilerine göre, 40 yıl sonra yeryüzüne 6 milyar insan doluşacak, üretim bu ölçüde artmadığından insanlar aç, çıplak, bakımsız kalacaklardır. Böyle bir tehlikeyi önlemeye çalışan 19 ülkenin 172 ünlü bilgin ve sanatçısı, yayınladıkları bir bildiriyi Birleşmiş Milletler'e sunarak dikkati çekmişlerdir.

Bunun yankıları yurdumuza dek uzanmıştı. Aralık 1960'da Ankara'daki Hırzıssıhha Enstitüsü'nde, doğum denetlenmesi üzerine bir seminer düzenlendi. Bu seminerde, 700 yıl sonra insanlara ayakta durabilecek kadar bile dünyada yer kalmayacağı belirtildi. Nüfusumuz % 3 artıyordu. Ulusal gelirimiz de % 6 artmalıydı ki bu kadar nüfus beslenebilsin.

Öyleyse ne yapmalıydık? Artmakta olan bu nüfusu, ya savaşlar ya salgın hastalıklar

azaltır, yada bir denetlemeye gidilir. Artan nüfusu insanlık için bir korkuluk sayıp savaşlara zorunlu ve yararlı diyen, insanların savaşla «selection»ya uğradığını söyleyen sözde bilginler bile olmuştur.

Bizim bilimcilerin bulduğu umar şuydu: Çocuk düşürmenin suç sayılmaması ve bu işin ceza yasasından çıkarılması.

Bizimkiler yine oldukça insaflı. Çünkü başka ülkelerde şu umarları bulan bilimciler de vardır: Erken evlenmeyi yasayla yasaklamak. Geç yaşta evlenilecek.

Aileden çocuk sayısına göre artan vergi almak.

Halka çok çocuk yapmanın zararlı olduğunu anlatan konferanslar vermek. Yani, çocuk yapmayın, az üreyin diye salık ve öğüt verilecek. Gerek bunlar, gerek bizim bilimcilerin, on yıl sonra aç kalacağımız korkusuyla verdiği öğütler, gerçeği görmemekten ve gerçeğin nedenlerini araştırmamaktan ileri gelen kolaycı yargılardır. İlk bakışta verdikleri sayılara göre bu sözleri doğruymuş gibi görünebilir. Ama bu konu üstünde derince düşünüp araştırdığımız zaman düşüncelerinin hangi amaçlara dayandığını anlarız.

Önce şunu bilmeliyiz: Gerek yurdumuzda, gerek başka yerlerde en çok artan kimlerdir? Yeryüzünde en çok üreyip artanlar gerikalmış, azgelişmiş yoksul ülke halklarıdır. Türkiye'de en çok çocuk yaapnlar da yoksul köylüler, işçiler, küçük esnaf ve dargelirlilerdir. Niçin zenginler çok çocuk yapmıyorlar da daha çok yoksullar yapıyor? Buna verilecek kolay yanıt şudur:

Çünkü varlıklılar, çocuk yapmamanın, çocuk aldırmanın yollarını, yasağa karşın biliyorlar.

İstenildiği kadar kanun yasağı konulsun, kesinlikle bilmediğimiz, sayısı korkunç olan nicelikte çocuk düşürülmekte, kürtaj yapılmaktadır. Acaba, yoksullar, halk, buyüzden mi çocuk yapmak zorunda kalıyorlar? Uzakdoğu ülkelerine bakalım. Hindistan gibi nüfus artış oranı yüksek olan ülkelerde, doğum sınırlaması için ailelere cinsel birleşme takvimleri vermişler. Bu takvimlere göre kırmızı renkli günlerde cinsel birleşmede kadının gebe kalma olasılığı çok, yeşil günlerdeyse az..

Bir de bakmışlar ki takvimlerin dağılışından sonra nüfus daha hızlı artıyor. Çünkü karı - kocalar çocuk olma olasılığı çok olan kırmızı günlere göre takvimi kullanmışlar. Neden? Hükümete inat olsun diye mi? Hayır. O yoksulların geçinebilmeleri, ancak nüfuslarının artmasına bağlıdır. Her artan nüfus, aileye katılan yeni bir güç, yeni bir kol emeğidir. Bu ailelerde insan, araba, kazma, traktör gibi bir üretim aracıdır. Yoksul çiftçi traktör alamıyorsa, traktör işletecek genişlikte toprağı yoksa, bunun yerine, 5 çocuk, 10 çocuk yapar.

Niçin yurdumuzun gerçeklerine eğilmiyoruz. Anadolu'da erkekler bugün bile neden 2, 3, 4 kadınla evlenmektedir? Çünkü her kadın, çifte koşulan yaratık gibi, kara saban gibi aileye katılan yeni üretim aracıdır. Şeriatın en çok uygulanan 4 kadınla evlenme müsaadesi, dinde böyle olduğundan değil, geçim zorundandır. Erkek çocuk olursa, üretim aracı, kız çocuk olursa, evleninceye dek üretim aracı, sonra da başlık parasıyla kocaya satılınca aileye gelir kaynağı kocasına yine üretim aracıdır. Doğu Karadeniz bölgesini düşünelim: Toprakları aka aka kısırlaşmış, daracık tarla üstünde tutunabilmek için ölümkalım savaşına girmiş olan köylü, çok çocuk yapmak, onların kol gücüne dayanmak zorunda kalmıştır. Şimdi siz bu insanlara «çocuk yapmayın!», «az çocuk yapın!» derseniz, bu sözünüz yerinde olur mu?

Endüstrinin gelişmiş olduğu batıda, doğumu sınırlamanın amacı daha da başka. Bir fabrikada çalışan bekâr işçi ile, evli çocuksuz işçinin, bir çocuklu işçinin, 5 çocuklu işçinin gereksinimleri elbet bir değildir. Oysa, hepsi de aynı işi yapıyorlarsa aynı gündelikleri almaktadırlar. Az çocuklu işçi, gündeliği ile geçinebilir. Bunlara çok çocuk yapmanın zararlı olduğu en «insanî» yoldan anlatılırsa, iş verenlerin başı dinç kalır. Kendilerine gelince, nasıl olsa, yasaklara karşın çocuk aldırmayı becerebiliyorlar. Hatta «bize bakın da örnek alın!» diyebilirler.

Bizde nüfus artışı ile ulusal gelir arasında denge kurmak için, doğum denetlemesini salık veren aydınlarımıza şu fıkrayı hatırlatıyorum:

Köyün birinde Akıllı Memed Ağa varmış. Köylü, her neye başı sıkışsa gidip ona danışırmış. Öküz, yem küpüne başını sokup çıkaramamış. Akıllı Memed ağaya,

— Ne yapalım? diye sormuşlar.

— Öküzün başını kesin! demiş.

Kesmişler ama, yine baş içerde kalmış. Yine sormuşlar. Akıllı Memed ağa bu kez,

— Şimdi de küpü kırın! buyurmuş.

Bizim Akıllı Memed ağalarımız da, başka bir umar yokmuş gibi, ulusal geliri artıramayınca, bu geliri hakça üleştiremeyince, nüfus artışını durdurmayı salık veriyorlar. Oysa, bu artan nüfus, yurdumuzun ana gücü, tek dayanağıdır.

Tanin, (31 Mart 1961)

ATOM FABRİKASI KURMALIYIZ

Oldum olasıya Türkiye'de aydınlar ikiye ayrılıyor. Elbet, ikiye de ayrılacak, üçe de, beşe de... Ama bizdeki ayrılışmalar, batıdakilerine hiç benzemiyor. Örneğin bugün uygar ulus halkları çekirdeksel silâhlara karşı koymak için yüzbinlerce kişilik topluluklarla gösteri yapıyorlar. Kime? Kendi hükümetlerine karşı. Ama bunların hiçbiri de yurt haini sayılmıyor.

Bizde çekirdeksel silâhların «çe»'si bile yokken, halk, değil çekirdeksel silâhlar için, kabak çekirdeği için bile, on kişilik gösteriye kalkamaz.

Fransa'nın yerinde biz olsak hükümetimizin Cezayir tutumuna hangi birimz gık diyebilirdik? En yakını Kıbrıs işinde, hükümetin görüşüne aykırı tek yazı çıkabildi mi basınımızda? Bir önceki düşüncesinden caymak bile, başımızdakilerin yetkisindeydi. Hükümetin üç saat sonra değiştireceği düşüncesini, üç saat önce söylemek, büyük suç sayılırdı.

Bizdeki görüş ayrılıkları, batıdakilere benzemez. Bizdeki ayrılmalar, örneğin şöyledir: «Vatan Cephesi'ne girenler, girmeyenler», «Ali Beyi sevenler, sevmeyenler», «Alaturka müzikten yana olanlar, batı müziğini beğenenler» «Fenerbahçeliler, Galatasaraylılar»...

Bunlardan daha öte sorunları düşünmeğe hakkımız yoktur. Sağ olsunlar, başımızdakiler bizim yerimize düşünürler. Bunca kişi yerine düşünmek için, kim bilir nasıl da yorulurlar...

— Zahmet buyurmayın, biz düşünürüz... desek de boşunadır.

Bugün Türkiye'de aydınlar ikiye ayrıldı: Türkiye'de otomobil yapılabilir diyenlerle, yapılamaz diyenler...

Daha somut konuşalım mı? Ankara'da yönetmenlerden biriyle görüşecektim. Ayrı ayrı iki kişi bana şöyle dedi:

— Söze hemen «Türkiye'de otomobil yapılır efendim» diye başla. Ondan sonra tamam...

Yeni değil bu, eskiden beri böyle. Büyüklerden biriyle konuşacağınız zaman, önce o büyüğün «meşrebini» öğreneceksiniz. O büyük lahana tturşusunu seviyorsa, yanına varıp «Merhaba» der demez, lahana turşusunu öveceksiniz:

— Lahana turşusu, memleketimizin en birinci gelir kaynağı olup, leziz ve hazmı kolay...

Bugün «Türkiye'de otomobil yapılabilir» diye yazanların dillerinin altından çıkaramadıkları niyetleri başkadır. Demek isterler ki:

— Türkiye'de endüstri, on yıllık Menderes yönetiminde öylesine ilerledi, gelişti ki, artık bugün otomobil yapmak bizim için Eyüp oyuncakçılığından daha kolay olmuştur.

Siz «Türkiye'de otomobil yapılamaz!» dediniz mi, karşınızdakiler:

— Millî kudretimizi hiçe sayıyor.. diye başlayıp işi hainliğinize kadar götürürler.

Diyelim otomobil fabrikasını kurduk. Bir otomobilin yüzde 3,5 parçasını yerli bulduk diyelim, gerisini de dışardan getirttik. Peki, bu otomobilleri ne yapacağız? Yoksa tabanı yarık köylümüze, yırtık papuçlu işçimize, otomobil mi hediye edeceğiz?

Hele otomobilleri yapalım, Rrtadoğu'ya sat gitsin... Ortadoğu ülkeleri kuyruğa girmişler.

— Aman Türkiye otomobil yapsın da bize satsın! diye bekleşiyorlar.

Otomobil yapmak düşüncesi, bizde yeni değil. 1932'de Amerikalılar, şimdi Tophane rıhtımının olduğu yere kocaman bir otomobil fabrikası kurmuşlardır. O zaman,

— Maşallah, bizde de otomobil yapılacak! diye sevinenler pek çoktu.

Ama işin aslı başkaydı. Amerika'da işçi gündelikleri yüksekti. İşçiler gündeliklerini

daha da artırmak için grevler yapıyorlardı. Kurnaz sermayedar, otomobilin bütün gerekli parçalarını Türkiye'ye getirecek, burada çok ucuza çalıştırılacak işçilerle otomobil çatılacak. Sonra bu otomobiller, yine Amerika'ya, Avrupa'ya götürülüp satılacak. Yani, örgütlü Amerikan işçisini istedikleri gibi sömüremiyorlar, Türk işçisi sömürülmeğe uygun... Sonra ne olduysa, o fabrika işletilemediydi.

İşte bugün de ikiye ayrıldık; otomobil yapılabilir diyenlerle, yapılamaz diyenler...

Yukarıdan gelen,

— Otomobil yapacağız! diye bir iyi niyet sesi duyan kapıkulu yazarlar, dillerinin altındaki on yıllık Menderes kalkınmasını isbat için,

— Evet, diyorlar, otomobil de yaparız atom da...

Zengin bir Bey, bir köylüyü uşak almış da,

— Bizim çocuğa bakabilir misin? diye sorunca köylü,

— Ne demek, anasını bile satarım... demiş.

Bugün de işte öyle.

— Otomobil yapabilir miyiz?

— Ne demek...

Tanin, (5 Nisan 1961)

NİÇİN YANIT VERMİYORUM?

Durmamasıya saldırılara uğruyoruz, ama nasıl amansız bir saldırı... Büyük şehir gazetelerinden başka, taşra gazeteleri, kırtipil dergiler de saldırıyorlar. Bu saldırılar yalnız eski DP. beslemelerinden gelmiyor. CHP'li yazarlar çok daha amansızca saldırıyorlar.

Sağ olsunlar okurlarım, bu gazeteleri, dergileri bana gönderip, mektupla da, neden bunlara yanıt vermediğimi soruyorlar. Anlatayım:

Bu saldırı yazılarını okursanız, neden yanıt vermediğimi kolayca anlarsınız. İşte bunlardan biri:

«Sen, hürriyete düşmansın, demokrasiye de... Sen sağcılara da düşmansın, solculara da...

Sen, toplum düzenini çivisinden çıkarıp, toplumun değer hükümlerini iflâsa sürükleyip, toplumun başına yeni yeni dertler açmak isteyen ve toplumu bu yoldan sömüren bir şarlatansın...»

Bunlar hep benmişim. Yazı, baştan sonra işte böyle, daha da kötü. Yukarıda aldığım bölüm en terbiyelisi. Ama benim, neden hürriyet düşmanı, neden şarlatan olduğum yazılmamış. Biraz daha okuyalım:

«Hürriyet düşmanısın. Çünkü, hürriyeti herkes için ve toplum için değil, yalnız kendin için istiyorsun... Yani sen, düpedüz bir despotsun...»

Yalnız kendim için hürriyeti ne yapacağım, ben hürriyet tüccarı mıyım? Bu yazar, bir toplum içinde bir kişinin tek başına hür olamayacağını da bilmiyor.

«1946 ile 1950 arasındaki hürriyet çabalarını dejenere eden sen... 1950 ile 1954 arasındaki hürriyet havasını alabildiğine sömüren sen... Ve işte 27 Mayıs sonrasının hürriyet penceresinden ablak suratını ilk gösteren ve bu son umudumuzu da insafsızca kendine yontan gene sen...»

Gördünüz mü neler yapmışım... Bari beni assalar da, şu memleket kurtulsa, güllük gülistan olsa... Peki, bütün bunları ben nasıl yaptım? CHP iktidarında, sonra da DP iktidarında beş buçuk yıl hapis yatarak mı? Bu insanoğlunda insafın zerresi kalmamış.

Bu yazı, az okunan bir gazetede çıktığı için, buraya alıyorum ki, çok kişi okusun da daha çok rezil olsunlar. Çünkü böyle yazılar, yazılan kişiyi değil, yazarını rezil eder. Kimler mi rezil olacak? Onu da yazının sonunda anlarsınız. Sabrınızı rica ederim, biraz daha okuyalım:

«Sen kimsin?»

Bakalım, kim mişim?

«Milliyetçi misin? Memleketçi misin? Sağcı mısın? Solcu musun? Komünist misin Hayır!.. Ne şusun, ne bu... Sen düpedüz bir anarşistsin... Düpedüz bir burjuvasın... Düpedüz bir kapitalist yardakçısısın...»

Beğendiniz mi Dahası var:

«Sen bir hokkabazsın! Sen bir şıllıksın! Fikir ve kalem hokkabızı, fikir ve kalem şıllığı...»

Böyle bir yazıya ben nasıl yanıt vereyim? En güzel yanıt, onu buraya aktarmaktır. Böylelerini mahkemeye de vermem, dava açmak huyum değil. Mahkemelerde öldürülecek zamanım yok. Ama hangi memlekette olursa olsun, böyle bir yazıyı yazan mahkûm olur. En ağır ceza bile, böyle bir yazıya imza atmaktan daha ağır olamaz.

Hadi biri çıktı, böyle bir yazı yazdı. Peki böyle bir yazı, nasıl bir gazeteye girer?

Size başka bir şey daha söyleyeyim de, büsbütün şaşın. Bu gazete, yüksek para teklif ederek benden roman, hikâye, yazı istemiştir. Tam dört kez telefonla, karşılıklı görüşmelerle benden yazı istediler. Benden yazı alıp da satışlarını yükseltecekler. Vaktim olmadığı için yazamadım. Yazsaydım, benim yazımla bu yazı aynı gazetede çıkamayacaktı.

Gazeteyi merak mı ettiniz? Ankara'da çıkan Yeni Gün gazetesi. Benden yazı alıp, satışını artıramayınca, bana söverek satış yapacak. Bu yolu deneyenler çok olmuştur.

Bu gazetenin kurucusu, şimdi Basın - Yayın Bakanı olan Cihat Baban'dır. Bakan oluncaya dek de orada başyazı yazardı. Gazetenin şimdiki sahibi de CHP'li Fethi Çelikbaş... Ortaklarından biri de evcek tanıştığımız, Akşam Gazetesi'nde birlikte çalıştığımız bir arkadaş...

Bu yazının çıktığı gazetede bir de şöyle taahhüt: «Bu gazete Basın Ahlâk Yasası'na uymayı taahhüt etmiştir.»

Nasıl, beğendiniz mi?

Aklınıza gelenleri biliyorum.

Savcı, bu yazara ne yapmıştır? Söyleyeyim: Hiç...

Basın Şeref Divanı bu yazara ne yapmıştır? Söyleyeyim: Hiç...

Gazete bu yazara ne yapmıştır? Söyleyeyim: Hiç...

Peki, bu yazarın emeği büsbütün boşa mı gitti? Hayır, boşa gitmedi Sağ olsun CHP, bu yazarı bana sövdükten sonra ve bana sövdüğü için, Karagöz Gazetesi'nin başına getirerek, ona bana sövmesinin mükâfatını vermiştir. Ben arada bir CHP'yi eleştiriyorum ya, onlar da bana söven yazarı, parti gazetelerinin başına geçirirler. Benim, 1944 ve 45'-de iki yılımı verdiğim, çıkardığım Karagöz Gazetesi...

İşte yarın iktidara geçince, CHP'nin bu anlayışla nasıl bir iktidar olacağı şimdiden belli. Görünen köy kılavuz istemez.

Siz bana şimdi pek haklı olarak sorabilirsiniz:

— Peki sen, böyle bir CHP'yi nasıl olur da tutarsın?..

Siz söyleyiniz, başka bir umarımız var mı? Kimi tutalım? Nasıl olsa bu partilerden biri iktidara gelecek. Birinden birini seçmek zorundayız. Burada söz konusu benim özel duygularım değil, yurt yararıdır. CHP'yi eleştirmem de bunun için, belki kendine gelir diye... Başka umarımız yok da ondan... Yoksa CHP'den hiç, ama hiçbir çıkarım yok. Onun muhalefet yıllarında, hapisleri göze alarak CHP'yi savunduğumuz zaman, yine bir çıkarımız yoktu, yine ondan en küçük bir şey beklemiyor, ummuyorduk. Ama, şimdi bana sövdükten hemen sonra, CHP gazetesinin başına geçirilen adam, o yıllarda DP'nin çanağını yalıyordu.

Şunu da açıklayayım; ben CHP'nin içindeki ayrılıklardan şu bu bölümden yana değilim, hiç biriyle yakınlığım yok.

İşte sayın okurlarım, saldırılara neden yanıt vermediğimi anlattım sanırım. Değmez de ondan...

Elbet saldıracaklar. Burdaki yazılarımızla can noktalarına dokunuyoruz, çıkarları bozuluyor, iç yüzleri ortaya, iplikleri pazara çıkıyor. Saldırmayıp, sövmeyip de ne yapsınlar?...

Bu saldırılara karşı üzülmüyor muyum; duygulu bir insan olarak, çok üzülüyorum, çok kırılıyorum, anlatamam size... Ama bu sövgüler, bu saldırılar beni bunaltamayacak, ben yazacağım, onlar saldıracaklar.

CHP bu kafayla giderse, bana sövdüğü için şimdi gazetesinin başına geçirdiği adamı, iktidara geçince, Basın - Yayın Genel Müdürü yapar ca, onun bir daha gümbür gümbür devrildiğini görürüz. Ne akıllanmaz partiymiş bu CHP? Doğru söyleyene can düşmanı oluyor. Yazık, yazık... CHP'ye değil, memlekete yazık...

Tanin, (7 Nisan 1961)

Anayasa tasarısında «Milliyetçilik» ilkesinin bulunmaması, aydınlar arasında tartışmalar yarattı. Anayasa'nın ikinci mddesine «Milliyetçilik» ilkesinin konulması isteniyor. Buna karşı olanlar da var.

Gazetemizin sahibi Kasım Gülek, Anayasa.ya «Milliyetçilik»in eklenmesinden yana. Birtakım yazarlar da, büyük bir coşkuyla milliyetçiliği savunuyorlar. Yalnız savunmakla da kalmıyorlar, bu ilkenin Anayasa'ya girmesini gereksiz bulanlara şiddetle saldırıyorlar.

Devlet Başkanı'nın ve M.B.K.'nin de «Milliyetçilik» ilkesinin Anayasa'ya girmesini istemelerini kendi uyarmaları sanarak, gazetelerinde şöyle yazıyorlar:

«Bu arada, son Havadis'in ve Tercüman Gazetesi'nin yaptığı neşriyatın da tesirleri olmuştur.»

Tercüman Gazetesi'nde bir yazar, kadroyu daha da genişleterek aynı gün şöyle yazıyor:

«Biz, Tercüman, Son Havadis ve Kudret Gazetelerinde, hayırlı bir kampanya açtık. Ve Türk milletinin: «Bir gaza ettik ki hoşnud eyledin peygamberi» demesine hak kazandık.»

Kasım Gülek de milliyetçilik ilkesinin Anayasa'nın 2'nci maddesine girmesini istediği halde, nedense onu atalarına almak istemeyen bu yazar «Milliyetçilik düşmanları» başlıklı yazısında şöyle diyor:

«Anayasa tasarısından silenlerin kimler olduğunu bilmiyoruz. Bu sayın kişiler, bize nice felâketler pahasına mal olan o kutsal ilkeyi, ne demeğe kaldırdıklarını açıklar ve isimlerini cesaretle ortaya atarlarsa, memnun kalacağız. Böylece hem dürüst bir fikir adamı olduklarını göstermiş, hem de öteki komisyon üyelerini terbiye etmiş olacaklar. Aykırı halde, gizli bir iş yapmış olmanın töhmeti altında kalacaklar.

Onların cevabı beklenedursun, biz asıl milliyetçilik düşmanları üzerinde birkaç söz edelim:

Bunlar, aslında fikir ipliğini pazara çıkarmış birtakım züppelerdir. Bizim milliyetçilik savunmaları sırasında, alt ve üst şuurları, aşağılık kompleksleri ilerilik cinnetleri, ukalâlık ve sapıklık güdüleri hep birden tezebzübe uğramış takkeleri düşüp başları meydana çıkmıştır.

Çünkü efendim, işin içinde iş vardır. Şu milliyetçilik umdesini anayasadan bir çıkarsalar, şundan bir kurtulsalar. Keyiflerine payan olmayacak. Din, dil, tarih, vatan, vesaire gibi, milleti millet yapan unsurların hepsine saldıracaklar. Bu esaslar üzerine kurulmuş her müesseeye her düşünceye hayasızca hücum edecekler.»

Anayasa'mıza milliyetçilik ilkesinin girmesini isteyenler, neden böyle coşup taşıyorlar? Onların bu coşkunlukları da milliyetçilikten ne anladıklarını ortaya koyuyor. Onlara göre, Anayasa'ya milliyetçilik ilkesinin girmesini istemeyenlerin gizli amaçları vardır, milliyetçiliğe düşmandılar. Bu türlü yazışmalar giderek, karşısındakilerini yurt haini, Türklük düşmanı göstermeye dek varır.

Oysa biz bu sorunları, bir coşkuya kapılmadan, serinkanlılıkla, akıl yoluyla çözemez miyiz, tartışamaz mıyız? Bu yeigiler, taşlamalar, sövgülerle ne elde edilecek? Anayasa'ya milliyetçiliğin girmesini isteyenler yurdunu seviyor da, neden öbürleri, yukarda yazarın anlattığı gibi kişiler olsunlar?

Geliniz şu «Milliyetçilik» konusunu, hiç bağırıp çağırmadan, coşup taşmadan, birbirimize sövüp saymadan konuşalım, tartışalım. Ama daha önce birbirimizi dinlemek sabrını gösterelim.

Önce şu «Milliyetçilik» sözcüğü yerine «ulusçuluk» desek, daha Türkçe olmaz mı? Ulusçuluk ilkesinin Anayasa'ya girmesini istemeyenler ne diyorlar, ne gerekse gösteriyorlar; hiç kimseye hain demeden önce, bunun üstünde durmak gerekir. Oysa, şimdiye dek yazılanlara bakıyorum, onları inceliyorum, hiç biri ulusçuluk kavramından ne anladığını açık, kesin, belirli olarak söylemiyor. Onun için bu tartışma da bütün öbürleri gibi, bir kördöğüşü çekişmesi olup çıkıyor.

Sanırım Voltair'in olacak, şöyle bir sözü var: «Çoğu zaman insanlar, kavramlara değişik anlamlar verdikleri için, hiçbir sonuç almadan boşu boşuna tartışıp dururlar.»

Ulusçuluk kavramından birimiz bayram haftası, birimiz mangal tahtası anlıyorsak, bu

tartışmadan da bir sonuç alınmaz, sonunda en çok yaygara koparanlar kazanmış olur.

Ulusçuluk ilkesinin Anayasa'ya girmesini istemediklerini açıkça yazanlar Nadir Nâdi, Yavuz Abadan, Sabri Esat Siyavuşgil ve Çetin Altan... Bu yazarlarla, Orhan Seyfi Orhon, ulusçuluk ilkesinin kaypak, her yana çekilebilen bir kavram olduğunu söylediler. Biz onların bu yargılarına da katılmıyoruz. Hiçbir toplumsal kavram, çoğun sanıldığı gibi her yana çekilebilir, yuvarlak, kaypak değildir. Her kavramın kesin, çok belirli, açık tanımı vardır. Bize kavramların yuvarlak, her anlama çekilir gibi gelmesi iki yüzdendir. Biri, kavramlar dönem dönem anlamlarını ve değerlerini değiştirir, eski anlamını yitirir, yeni anlam kazanırlar. İkincisi de, her kavram, hangi açıdan bakılırsa, ona göre anlam kazanır. Daha somut şöyle diyebiliriz. 18'inci yüzyıldaki ulusçuluk anlayışı, çağımızın ulusçuluk anlayışına hiç uymaz. Yalnız ulusçuluk değil, başka kavramlar da, sosyalizm de, liberalizm de böyledir. Daha başka, ulusal kurtuluş savaşı içindeki bir Afrika ülkesiyle, Fransa'nın, Türkiye'nin ulusçuluk anlayışları da birbirine uymaz. Dahası var, 1961 Türkiyesi içinde bir kapitalistle, bir faşistle, bir sosyalistle, bir halkçı ile, bir gericinin ulusçuluk anlayışları da birbirine uymaz.

Ulusçuluk, yuvarlak bir kavramdır, demek bunu diyen kişinin hangi yandan olduğunu bilmemesi görüş açısının belli olmaması demektir.

Günlerdir gazetelerimizde bu konu tartışılıp duruyor. Biz de bu konuda düşüncelerimizi kesin olarak açıklayacağız.

Karşımızdakiler, hiç patırtı yapmadan lütfen dinlesinler. Dinlesinler, sonra da gerekli bulurlarsa, aydıncasına tartışırız. Ama yaygara, iftira, çamur atmak yok... Saldırılara **hiç aldırmıyoruz.** «Biz milliyetçiyiz!» diyerek, hiç kimse yurtseverliği, tapulu malı gibi kendi tekelinde tutamaz.

Türkiye'deki genel eğitim, ulusçuluk ilkesinin Anayasa'ya gireceği yolundadır. Böyle de olsa, bu konudaki düşüncemizi açıklamamız yararlı olur sanıyoruz.

Tanin, (11 Nisan 1961)

ULUSÇULUK NEDİR?

Bir toplumu ulus yapan, yani o toplumdaki kişileri birbirine bağlayan türlü bağlar vardır. Bunları, bir öncelik sırası gözetmeden sayalım:

«Dil birliği, din birliği, ırk birliği, tarih birliği, kültür ortaklaşması, gelenek görenek birliği, birlikte yaşama isteği beğeni ortaklığı ülkü birliği vb...»

Ulusçuluk ilkesini ortaya ilk atan Herder'den bu yana dönem dönem bu birlik ve ortaklık bağlarından kimisi öne alınmış kimisi geriye itilmiştir. Ulusçuluk kavramının değişik anlamlara çekilmesi bundandır. Kimi zaman ve kimi uluslarda ırkçılık, kimisinde dinclik, kimisinde de dil birliği ve birlikte yaşama isteği öne geçmiştir. Bu öğelerden kimisnn öne alınıp, kmisinin geri itilmesi gelişi güzel olmamıştır. Bu ayarlama, ulusa egemen olan sınıfın çıkarına, o günkü koşullara göre olmuştur. Alman nasyonal sosyalistleri, ulusçuluk anlayışlarında ırkçılığı öne almışlardır. İtalyan faşistleri, ulusçulukta tarih birliğini öne alarak, sınırlarını genişletmek amacını güdüyorlardı. Bizde Gökalp görüşüne göre ulusçuluk, daha çok Ernest Renan'ın görüşlerine dayanarak, dil, tarih birliği, ortaklaşa zengin hâtıralara sahip olma ve ülkü birliği üstüne kurulmuş birlikte yaşama duygusuydu. Beri yandan ümmetçiliği de elden bırakmayan bir anlayış, ne olduğu hiçbir zaman kesinlikle belirtilmemiş bir Kızıl Elma ülküsü, yeryüzü Türklerini bir sınır içinde toplama, yani Turancılıktı. Atatürk'ün ulusçuluğu ise, 1924 Anayasası'nda kesinlikle gösterildiği gibi «Egemenlik ulusundur», ve «Türkiye'de din ve ırk ayırtedilmeksizin vatandaş olan herkese Türk denir» diye özetlenmiştir. Batılaşma demek olan Atatürkçülük için ulusçuluğun böyle anlaşılması zorunluydu. Birinci Cumhuriyet Anayasası'na elbet Ulusçuluk ilkesi girecekti. Çünkü daha yeni ulus olan Türkiye bir şeye karşıydı. Neye? Kozmopo-

litizme ve ümmetçiliğe karşıydı.

Bunun için ulusal kurtuluş savaşı yapmıştı. O sıra, saltanatı, ümmetçiliği, hilâfeti savunanlar olduğu gibi, manda olarak bir batılı yabancı boyunduruğu altına girilmesini isteyenler de vardı. Böyle olduğu içindir ki, 1924 Anayasası'na ulusçuluk ilkesi girmiş bulunuyordu. Ulusal Kurtuluş Savaşımızın amacı buydu.

Her toplum, bu dönemi yaşamak, bu aşamayı atlatmak zorundadır Prusya Birliği'ni kuran Bismarck, Çin'de Sun Yat Sen, Arap Sa'd Zağlul, Hindistan'da Gandhi hep ulusçu önderlerdi.

Görülüyor ki, çok değişik, dahası, birbiriyle çelişen ulusçuluk anlayışları vardır. Bugün biz ulusçuluktan ne anlıyoruz, sorusuna yanıt vermeden önce, bir toplumu ulus yapan öğeler üstüne duralım. Bir ulus için ırk birliği gerekli midir? Conte de Gobineau'nun görüşüne uyarak, insanları üstün ırk, aşağı ırk diye ayıranları, kendi uluslarını üstün ırktan sayanları tarih gerçekleri yalanlamıştır. En azılı ırkçılar Nazilerdi. Bugün onların insanlık düşmanı olduklarını öğrenmeyen kalmadı. Ulusçulukta ırk birliği aramak, bir kapitalist oyunundan başka birşey değildi. Sözümona kendilerini üstün ırk sayarak, başka ulusları sömürmek, sömürgeler kurarak genişlemek istiyorlardı. Irkçılık, bu amaçlarının gizleyen yaldızdı. Bizim yurdumuzda da ırkçılar türemiştir. Yerli ırkçılarımıza göre, yeryüzü uygarlığının doruğuna yücelmiş tek ulus Türklerdi. Aslında bu büyüklük duygusu, aaşğılık duygusu, aşağılık duygusunun terse dönmüşüydü. Biliyorlardı ki, biz uygarlık yarışını çoktan yitirmiş, geri kalmış bir ulustuk. Ama bu acı gerçeğe gözlerini yummak gerçekten kaçmak için, gözlerini geriye, geçmişe çevirip sığınmak için tarihe kaçıyorlardı.

Bugün yeryüzünde ırk birliğine göre kurulu tek ulus yoktur. Gelelim dil birliğine... Toplumun ulus olması için dil birliği zorunlu mudur? İsviçre'nin, üç ayrı ana dil konuşanların ayrı bölgelerinden kurulu olduğunu herkes bilir. Bugün bir Hint ulusu var ama, o ulus ayrı ayrı birçok diller konuşuyor. Örnekleri çoğaltmadan kendimize bakalım. Türkiye, Türk ulusu olarak yaşayanlar içinde Türkçe bilmeyen, ana dili Türkçe olmayanların sayısı kabarıktır. Bir toplumun ulus olması için ille de dil birliği gerekir denilirse, İsviçrelileri, Hintlileri biz Türkler ulus saymamak gerekir.

Gelelim tarih birliğine. Tarih birliği, bir tarihten gelmiş, ortaklaşa zengin anılara sahip olmak, bir toplumu ulus yapan başlıca öge ise, Amerikan ulusu yok demektir. Amerika Birleşik Devletlerini kuran Amerikan ulusunun kişileri, Avrupa'nın değişik ülkelerinden kopup gelmişlerle, yerli kızıl derelilerle, bir de Afrika'dan tutsak işçi olarak getirilen kara derililerden kuruludur.

Din birliğini de, ulusal bağ olarak gösteremeyeceğimiz açıktır. Yeryüzünde din birliği olan hangi ulus var? Gelenek görenek birliği için de durum öyledir. Yurdumuzun koşulları ve yaşayışları birbirine hiç uymayan ayrı bölge halklarının gelenek ve görenekleri hiç de birbirine uymaz.

Toplumu ulus yaptığı sanılan bu öğeler tek tek incelendikleri zaman, bunların yer yer, zaman zaman uluslarda hiç de birlik göstermedikleri anlaşılır. Bu demek değildir ki, bu öğeler gereksizdir.

Öyleyse, bir toplumu ulus yapan ve bütün toplumlarda bulunan ortak nitelik nedir? Bütün uluslarda birleşik olan bu niteliği bulabilirsek, o zaman günümüzün ulusçuluk anlayışına sahip oluruz.

İkinci Cumhuriyet Anayasası'na ille de «Milliyetçilik» ilkesinin girmesini isteyenler, milliyetçilikten ne anladıklarını niçin açıklamazlar? Onlara göre ulusçuluk, din birliği mi, ırk birliği mi, dil birliği mi, kültür birliği, tarih birliği, yoksa hepsi birden mi?

Tanin, (13 Nisan 1961)

KÖKÜ NEREDE?

Türlü duygular altında bugün bile «kökü içerde, kökü dışarda» diye bitakım yersiz ve gereksiz tartışmaların yapıldığı, ikidebir «kökü dışarda» diye kimi düşün akımlarının yabancı sayılarak yurda sokulmasının istenmediği Türkiye'mizde, «kökü içerde» hiçbir ana

düşün akımı yoktur. İslâm dininin kökü bile Türklerin dışındadır.

Bitakım yeni akımları kökü dışarda diye, Türkiye'ye sokmak istememeyi ulusçuluk «milliyetçilik» sananlar bilmezler ki, ulusçuluğun da kökü dışardadır. Türkiye'ye ulusçuluk ilkeleri ve ulusçuluk duygusu, bilinci dışardan gelmiştir. Biz bu duyguyu daha terim olarak bile bilmezken, batıda bu akımın çatışmaları, savaşları başlamıştır. Ne var ki, her işimizde geri kaldığımız gibi, ulusçuluk kavramının yurdumuzda doğuşunda da üç yüz yıl gecikmişizdir.

Çağcıl ulusçuluğun ilk bildirisi İngiltere'de 17'nci yüzyılda Puritan devriminde belirdi. Bizdeyse ulusçuluk 19'uncu yüzyıl sonu ve 20'nci yüzyıl başında görünür.

O zamanlar duygusal bir kavram olan ulusçuluk, 18'inci yüzyıl sonlarında Batı Avrupa'da ve Kuzey Amerika'da orta sınıfın doğmasını sağlamış, Fransız ve Amerikan devrimlerinin baş etkeni olmuştur. Ulusçuluk ilkesinin 19'uncu yüzyıl ortalarında, Orta ve Güneydoğu Avrupa'ya yayıldığını görüyoruz. Ancak 20'nci yüzyıl başlarında bu ilke, Asya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerine geçebilmiştir.

Osmanlıların ulusçuluk ilkesini benimsemeleriyse, buyrukları altındaki ulusların ulusçuluk bilincine varmalarından çok sonra olabilmiştir. Bu da doğaldır, çünkü Osmanlıların ulusçuluk gütmeleri, Osmanlı İmparatorluğu birliğinin bozulması, yani imparatorluğun parçalanması demekti. Bilinir ki, hiçbir düşün akımı ne kendiliğinden doğar, ne kendiliğinden yayılır. Bu akımlar, toplumun temeli olan ekonomik yapıdan gelen zorlamayla ortaya çıkar. Ulusçuluk ilkesinin ilkin İngiltere'de çıkması, ordan batı Avrupa'ya sıçraması da buyüzden olduğu gibi, Osmanlıların ulusçuluğu benimsemeleri şöyle dursun, ona karşı olmaları da yine bu yüzdendir. Osmanlı İmparatorluğu'nun toplumsal ve ekonomik yapısı bu ilkeyi benimsemesine engeldi; o kadar engeldi ki, Osmanlı karmakarışık topluluğu içinde Türkler, kendi kendilerini aşağı görüyorlar, üstün saydıkları «kavm-i Necib-i Arab»ın yanında kendilerine, «Etrâk-i bî idrâk» idrâksiz Türkler diyorlardı.

Osmanlılar, bu yapma birliği bozmamak için sonuna dek direndiler. Bu direniş, 1908 Meşrutiyeti'ndeki ayrı dinler arasındaki uydurma kardeşlikten sonra, Cumhuriyet döneminde bile sürdü. Saltanatı yıkmak istemeyen, halifeyi başta tutarak, cumhuriyetle saltanatı bir arada bağdaştırarak Osmanlı toplumunun yapay birliğini sürdürmek isteyenler vardı.

Ne zaman ki, İmparatorluğun ayrı halkları, ulusçuluk, ilkesine dayanarak, birer birer bağımsızlıklarına kavuştular işte o zaman Türk aydınları da, toplumun etkisi zoruyla ulusçuluk ilkesine bağlandılar. Batıda da olduğu gibi, bizde de ulusçuluk akımı ilkin dilde ve edebiyatta başladı. Ulusçuluk ilkesini bizde bir kuram olarak ilk ortaya koyan Ziya Gökalp'tir. Ziya Gökalp'in ulusçuluğu, geri bir ulusçuluk anlayışıdır. Bugüne bakarak, geri demiyoruz. Kendi zamanında, batıdaki ulusçuluk anlayışından çok geride kalmıştır. Neden? Çünkü Ziya Gökalp'in ideolojisi, şu üç ayak üzerine kurulmuştur:

«Türk milletindenim, İslm ümmetindenim, Avrupa medeniyetindenim.»

İşte Gkalp'in ideolojisi, böyle üç yamalı bir bohçadır. Çünkü Gökalp, biryandan ulusçuluk ilkesine bağlanırken, bir yandan ümmetçiliği de elde tutarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun büsbütün dağılmasına birtürlü gönlü razı olmuyordu. Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkanlardaki parçaları bağımsızlığına kavuşunca, hiç olmazsa ümmetçilik yolu ile İslâm uluslarını İmparatorluğun kanadı altında tutmak istiyordu.

Bu eklektik görüşü, toplum hiç yadırgamadı. Çünkü bu görüş, topluma çok ılımlı geliyordu. Ulusçuluk, ümmetçilik, batıcılık, bir arada yürütülebilir sanılıyor alışkanlıkları hiç bozmayan bu görüş toplumu tedirgin etmiyordu. O yüzdendir ki, Gökalp ideolojisi hiçbir direnmeyle karşılanmadı, kolayca benimsendi. Gökalp orta yolu bulmuştu, ama her zaman olduğu gibi bu orta yol, çıkmaz bir yoldur.

Gökalp'in ulusçuluğu, Atatürk'ün ulusçuluğu ile de bağdaşamaz, ondan geridir. Atatürk'ün ulusçuluğu, alışılmışı bozduğu için, toplumu tedirgin eden bir ilkedir. Atatürk, büyük direnmeyle karşılanmamışsa, dış düşmanları yenmiş, yurdu kurtarmış bir kahraman olmasındandır. Böyle bir otoriteye dayanmasaydı, herhangi bir aydın olarak, o ilkeleri de getiremezdi.

Günümüzde, Anayasa'ya ulusçuluk girsin mi, girmesin mi tartışması, bu kavramın tam

ve kesin bir tanımlaması yapılmasığı için, boşlukta kalıyor. Böylece ortalığı boş bulan yaygaracılar, Anayasa'ya ulusçuluk ilkesinin girmesini istemeyenleri, sanki onlar ulusçuluğun ve bu ulusun düşmanlarıymış gibi göstermeye çalışıyorlar. Önce şu ulusçuluğun ne olduğunu kesin olarak anlayalım. İşi gürültüye getirmeden, düşüncelerimizi açıkça koyalım ortaya. O zaman kimin kim olduğu daha iyi anlaşılır. Yargı, kamunundur.

Tanin, (12 Nisan 1961)

SAHTE ULUSÇULUK

Bütün uluslara baktığımız zaman, hepsinde ortaklaşa var olan nitelik, ne din, ne dil, ne de tarih birliğidir. İnsanları ulus olarak birleştiren ve bütün uluslarda var olan tek bağ, birlikte, bir arada yaşamak isteğidir. Bu istek ne zengin anılardan, ne sayılan birlik bağlarından geliyor. Bu istek, ulusun ekonomik ve toplumsal bir birlik oluşundan doğuyor. Ulus, ekonomik ve toplumsal çıkarları birleşik olan kişilerden kurulu bir birliktir. Geriye kalan, birlik bağları, bu özü çevreleyen duygulardır.

Yeryüzünde dil, din, ırk, tarih, gelenek, görenek birliği olmayan uluslar var ama, ekonomik ve toplumsal çıkarlarında genellikle birleşmemiş ulus yok. Öyleyse bir toplumu ulus yapan baş öğe o toplumdaki kişilerin her türlü çıkarlarında birleşmeleridir. Bu birleşme, ulus olarak birlikte yaşama isteğini ve bilincini yaratmaktadır.

Gerek ulusçuluk ve ulusseverlik, ulusu yapan kişiler arasında toplumsal adaletin kurulmasını istemek demektir. Daha somut olarak şöyle konuşalım. Diyelim Türkiye'de bir Hacı Ahmet Ağa var. Bu adamla aramızda din, dil, tarih hatta ırk birliği kurulmuş. Ama bu adam, halkı sömürerek halkın sırtından kazanıyor, emeğin hakkını tanımıyor, toplumsal adaleti bozuyorsa, ulusçu ve ulussever değildir. Onun, bizimle birlik sandığımız duyguları, birlikte yaşadığı insanları daha kolay sömürmek için kullandığı araçlardır. Öte yandan tarih, din, dil birliğimiz olmayan bir yurttaş, kendi çıkarlarını Türk Ulusu'nun bütünlüğü içinde görüyor, yurttaşlı görev ve yükümlerini severek, isteyerek yerine getiriyor, bireysel geleceğini bu ulusun toplu geleceğinden ayırmıyorsa, biz onu ulusçu sayıyoruz.

Doğuşlarımız birer tesadüftür. Yoksa, bizler doğmadan önce Türk olacağız, Fransız olacağız, müslüman, katolik olacağız diye dilekçe vermedik. Bir kişi bir ulustan olmanın bilincine varmamışsa, bir tesadüfle nüfus kâğıdında müslüman, Türk diye yazılı olması, onu kendimizden saymamız için yeter değildir.

Biz ulusçuluğu iktisadî yaşam birliği ve bunun zorunlu olarak gerektirdiği kültür birliği ve birlikte yaşama isteği olarak anlıyoruz. Bu birliğin sürekliliğini sağlamak için de, toplumsal adaletin kurulmasını, refahın genelleşmesini istiyoruz. Yalnız kendilerinin ve bağlı oldukları topluma egemen bir azınlık zümrenin iktisadî üstünlüğünü sürdürmek için büyük çoğunluğun yoksulluk içinde kıvranmasına göz yumanlar, kulak asmayanlar, gerçek ulusçu ve ulussever değillerdir. Ama böyleleri ulusçuluğu yalnızca din, dil, ırk, tarih birliği diye göstererek, kendi çıkarlarını sağlayan düzeni tutmak, korumak isterler. İşte bu yüzden tutucu, koruyucu ve gericidirler. Yani, onların ulusçuluk ve ulusseverlikleri, kendi öz çıkarlarının gösteriş perdesidir. Bu perde arkasında daha iyi oyun oynayabilmek için, gerçek ulusçuları, ulus birliğini bozuyor, düşmanların ağzından konuşuyor, hain, diye iftiralarla sömürdükleri halkın gözünden düşürmeye çalışırlar.

İşte buyüzden kapitalist ekonomi düzeninde ulusçuluk, kuru lâfta kalır. Amaçları, soyabildiklerince halkı sömürmektir. Bir sömürücünün yurdu, en çok kazandığı, en çok gelir sağladığı yerdir. Bir sömürücünün ulusu, kendisine en çok gelir sağlayan pazar halkıdır. Bu yüzden iç sömürgenlerle, dış sömürgenler her zaman elele vermişlerdir. Savaşlarda, kendi uluslarını yok etmek için kullanılacak silâhları düşmanlarına satmaktan hiç

çekinmezler. Gözümüzün önünde bunun örnekleri var. Amerika'da yüksek kazançlara, kazanç oranında basamaklı vergi konunca, vatansız sermaye, kazancını daha güvenli saydığı Avrupa ülkelerine kaymıştır. Hollywood filmciliğinin geride kalması uğruna İtalyan filmciliğinin yükselmesi böyle olmuştur. Almanya'nın kalkınmasını mucize olarak gösterenler var. Bu mucize, Amerikan sermayesinin parmağıdır. Bizde de 27 Mayıs'tan sonra malî sermaye «istikrar isterim» diye bağırmaya başlamıştır. Onun istikrar dediği şey, daha çok sömürmesine uygun tam bir istikrarsızlık ortamıdır. Elbette bu malî sermaye daha çok sömürme ve şişme olanağının bulunduğu DP iktidarını özler. Bütün bu dalavereleri ulusçuluk, ulusseverlik maskesi altında çevirir. Türkiye'de 27 Mayıs'tan sonra açık, gizli işsizliğin artmış olması, malî sermayenin piyasadan kendini çekmiş olmasındandır. Örneğin Bursa dokuma fabrikaları buyüzden işlemez olmuş, binlerce emekçi işsiz kalmıştır. Elbette onlar içyüzlerini gösterenleri hain diye damgalama yoluna gideceklerdir.

Biz yurttaş olarak gözümüzü açmak zorundayız. Kimselerin gerçek ulusçu, ulusseever, kimlerin sahte ulusçu olduklarını ve böylelerinin hangi çıkarların buyruğunda olduklarını anlamak zorundayız.

Siyasal özgürlük işte bunun için gereklidir. Hiç olmazsa bu konular korkusuzca söylenebilir, yazılabilir.

Tanin, (4 Nisan 1961)

ULUSÇULUK VE ANAYASA

Ulusçuluk ilkesinin Anayasa'ya girmesini isteyenler şöyle diyorlar:

— Sosyal, devletçilik, laîklik gibi kavramlar, Anayasaya girer de, ulusçuluk neden girmez? Atatürkçülük, ulusçuluk demektir. Eski Anayasa'da da ulusçuluk vardı.

Girmesini istemeyenler de şöyle diyorlar:

— Ulusçuluk yuvarlak bir sözdür. Anayasa'ya konursa, iktidara geçen partiler, kendi görüşlerine göre yorumlarlar. «Egemenlik Ulusundur» demek ulusçuluktur. Anayasa'nın bütün öbür maddeleri bu açıdan hazırlanırsa, ayrıca ulusçuluk eklemek gerekmez.

Bir ilkenin neden Anayasa'ya girmesinin gerekli yada gereksiz olduğunu düşünelim. Bir maddenin yasada yer alması, o maddenin varlığını, toplum gerçeği zorunlu kılmış demektir. Alalım laîkliği... Anayasa'ya laîklik ilkesi girecek demek, toplumda laîklik tezinin antitezleri de yaşıyor demektir. Laîk devletin karşıtı nedir? Dinci devlet, ümmetçilik... İşte bu antiteze karşı, laîklik tezi Anayasa'ya girer. Ama toplumda laîklik tartışma konusu olmaktan çıkınca, yani laîkliğin antitezi kalmayınca, herkes laîkliğe inanmış demektir, bu ilkenin Anayasa'ya girmesi gerekmez.

Devletçilik Anayasa'ya girecekse, o toplumda bu ilkenin antitezi olan kavramlar yaşıyor demektir.

Toplumlar ulusal kurtuluş savaşlarına girdikleri zaman, onlar için ulusçuluk da bir tezdir. Bu tezin karşısında sömürge kalmak, manda olmak gibi antitezler vardır. Biz 1923'te Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızı zaferle sonuçlandırmıştık. Onun için de 1924 Anayasa'sına ulusçuluk ilkesi konuldu. Çünkü o zaman ulusçuluğun karşısında ümmetçilik, saltanatçılık, mandacılık, sömürgecilik, turancılık antitezleri vardı.

Bugün Türkiye'de ulusçuluk ilkesinin karşıtları nedir? Ulusçuluğu, bundan önceki yazılarımızda açıkladığımız anlamdan ulusu sevmek, bir ulus olarak birlikte yaşama isteği diye anlıyorsak, Türkiye'de buna karşı olanlar var mıdır?

Birtakım kişilerin kalkıp «Biz ulusçuyuz!» diye övünmelerini kınıyoruz. Sen ulusçusun da başkaları değil mi? Yozlaşmamış, deli olmayan her yurttaşın ulussever olması çok doğaldır. «Ben ulusçuyum» demek hiçkimseye ayrıcalık, üstünlük vermez. Bir insanın «Ben ulusçuyum» diye övünmesi de odur.

İşte bunun için İkinci Cumhuriyet Anayasa'sına ulusçuluk ilkesinin girmesi gereksizdir. Bütün bunlara karşın, yine Anayasa'ya ulusçuluk girerse, ilerde yanlış yorumlara yer verilmemesi için, bu maddenin gerekçesinde ulusçuluktan ne anlaşıldığı açık seçik ve kesin olarak belirtilmelidir.

Tanin, (16 Nisan 1961)

BAŞARI NERDEN GELİYOR?

Binbaşı Gagarin, dünyamızın uzaya gönderdiği ilk elçidir. Amerika'daki roketler üstünde çalışan Alman bilgini Von Braun, Amerikalıların yarışı kaybettiğine canı çok sıkılarak gazetecilere «Şimdi aramızda cehennemî bir yarış başlayacak» demiş. Biz bunun «cehennemî» değil, uygarca bir yarışma olmasını dileriz. Bu bir cehennemî yarışsa, içinde insan bulunan füzeyi uzaya gönderip, sonra bu füzeyi diledikleri yere indirebilenlerin, isterlerse uzaya çıkıp herhangi bir ülkeyi atom ve hidrojen bombalarıyla yok edebilecekler demektir. Oysa uygarca bir yarışmadan umduğumuz, insanlara yeni olanakların açılmasıdır. Bu başarılarla, ulusların eşitçesine daha üstün yaşam düzeyine kavuşmalarını bekliyoruz. Önümüze akla gelmedik olanaklar açılıyor. Belki dünyamız hiç bilinmeyen yeni enerji kaynakları elde edecek. Belki şu gittikçe daralan dünyaya sığışamayan insanlar gezegenlerde kendilerine yer bile bulacak. Ama bütün bunların hepsinin üstünde bu başarı, insanları kesinlikle barışa kavuşturacaktır. İnsanın uzaya el atmasıyla dünya barışının güvenlik altına gireceğine inanıyoruz.

Yeni bir çağ açan bu başarı, bizim için üç bakımdan çok önemlidir. Birincisi, insan uzaya vardıktan sonra, yeryüzü ölçülerimiz ve şimdiye dek bağlandığımız değer yargılarımız toptan değişecektir. Yükseldikçe, boyut kavram, ölçü anlayışı da değişir. Bugüne dek kavgasını, savaşımını yaptığımız bir çok konuların kofluğunu, boşluğunu anlayacağız. Anlamaya başladık bile... Binbaşı Gagarin yerçekiminden kurtulup uzay özgürlüğüne girdiği sırada, bizim Temsilciler Meclisi'nde îâiklik konusu tartışılmaktaydı. Ertesi günkü gazetelerde «onlar nerde, biz nerdeyiz...» diye yazılmış olması da eski ölçülerimizi nasıl değiştirmek zorunda kalacağımızı gösterir. Bağlı olduğumuz birçok yargılar, bu olaydan sonra eski önemlerini, değerlerini yitirecektir.

Bu başarının bizce ikinci önemi de şudur: Artık bu türlü büyük başarılar, bulgular, bireysel çabaların çok üstüne çıkmıştır. Bu başarılar, toplumsal çabaların sonucudur. Binbaşı Gagarin'in yerçekimi dışına çıkıp, sonra yeryüzüne dönüşü, toplumcu düzen içinde çalışan binlerce kişinin emeğiyle olmuştur. İnsanlığın asl yeni bir çağa girmiş olması budur.

Bu başarının, üzerinde durmamız, düşünmemiz gereken üçüncü önemli noktası da toplumculuğun tek insana, bireye kazandırdığı değer, bireyin gelişmesine sağladığı olanaktır. Uzaya ilk varan Gagarin kimdir? Bir döküm işçisi... Bir dökümcü olan Gagarin gece kurslarına gidebilmiş, teknik okula, sonra hava okuluna girebilmiş, yükselerek Binbaşı Gagarin ve ilk uzay yolcusu olmuş. Başarının gerçek nedeni işte budur.

İnsanların kendi kaderlerine bırakıldığı, tesadüflerin oyuncağı yapıldığı düzensiz toplumlarda, insanlar gerçek değerlerini kazanamazlar.

Sayın Gürsel bu başarı için «Çalışan muvaffak olur» diyor. Çok yalın ama çok doğru bir söz. İnsanlara çalışma olanağını kazandıran, toplumun düzenidir. Bizim toplumumuzda da çalışıp, kendi ölçülerimizde başarılar elde edebilecek, kim bilir nice insanlar var. Boşa akan sularımız, yağmurdan, rüzgârdan akıp giden topraklarımız gibi, değerleri kendi içlerinde gizli kalmış bu insanlarımız da yitip yitip gidiyorlar.

Tanin, (15 Nisan 1961)

YETER ARTIK!

Bir yazarın üstündeki baskının kaç türüsü var? Çok... Önce, baskıcı yönetimlerin yasal baskıları var. En görünen, en belli baskı budur. Bu baskı, yazardan okurlara doğru yayılır. Onun için en açık duyulan, bu yasal baskıdır. On yıllık DP yönetiminde, bu yasal baskıyı duymayan kalmadı. Ama bu yasal baskı, baskıların en hafifidir. Çünkü açıktır,

herkes bilir. Bilirsiniz ki, bu eylem, şu edim, o davranış yasaklanmıştır.

Bu yasal baskıdan başka, bir de bellisiz, yasa dışı baskılar vardır. Yazara yöneltilen bu baskıyı, okurlar pek sezemezler.

Baskıcı yönetmenler, yasal baskıyı da az bulur, bunun dışında özel buyrultularla baskı yaparlar. Bu baskının da türlüsü vardır. Bu yasa dışı baskı, kimi zaman yumuşak bir dilek olur. Bir telefon:

— Filânca konuyu yazmasanız iyi olur.

Yasa dışı baskıların böyle ricalı biçimleri olduğu gibi, gözdağı biçiminde olanları da vardır:

— Kim yazdı o yazıyı bakayım?.. Hımm!.. Söyleyin ona, ayağını denk atsın!..

Bu baskının da türlüsünü gördük, çektik...

Bir de, bunlardan başka yığın baskısı vardır. Çıkarcı politikacılar yıllarca yığını geri bırakmışlardır. Kendi öz çıkarları uğruna halkın geri kalışına göz yummuşlardır. Bir yazar, geri kalmış yurttaşlarının yararına yeni, ilerici bir düşün koydu mu ortaya, alıştıklarından sıyrılmak istemeyen yığın tedirgin olur. Tedirgin olunca, yazara baskıya başlar. Yazar, bu baskıdan kurtulmak için kimi zaman kaytarır. Bu yığın baskısına birkaç örnek verelim. Yazar, Türkçe'den yanaysa, Türkçe'nin zenginleşmesini, arılaşmasını, özleşmesini istiyor, Türkçe yazıyorsa, Osmanlıca dil alışkanlığından kurtulmak istemeyen okurlarından mektuplar alır:

— Senin yazılarını bir daha okumayacağım. Dilimizde «seviye» varken, sen ne diye «düzey» yazıyorsun?..

Ezanın Türkçe okunmasını, Kuran'ın Türkçe'ye çevrilmesini istemek yasaklanmamıştır. Yönetmenler de bu isteğe ses çıkarmazlar. Ama bunlar yazılsa, anlamadan dinlediği Arapça'ya alışmış olanlardan baskı başlar:

— Dinsiz, ahlâksız, Allahsız!...

Bir de gazete sahiplerinin baskısı vardır. Yazar, gazete sahibinin düşünüşüne aykırı yazamaz. Gazetenin sahibi, Lumumba'nın boğulmasını, parçalanmasını doğru buluyorsa, yazar, bunun tersini savunamaz. Filânca polislik olayın kahramanı, gazete sahibinin tanışığı ise, o adamın adı gazete haberine bile konulamaz.

Bunlardan başka, bir de bizim yurdumuza özgü bir baskı vardır: Kara çalmak baskısı...

Bilinmeyen uçaklar Küba'yı bombalamışlar. Bombalar altında Havana yanmış. Castro da Birleşmiş Uluslar'da Amerika Birleşik Devleti'ni protesto ettirmiş. Bugünkü fıkramda bunu yazacaktım. Yazamadım. Yazsam,

— Komünist!.. diyecekler.

Türkiye'de Castro'yu savunmak komünistliktir.

Bir de kalkar, dış olaylara Türk gazetelerinde yer verilmiyor, derler. Nasıl yer verilecek? Hep sizin istediğiniz gibi mi?

Önceki gün işçiler toplanmışlar.

— Sınırlı grev istemiyoruz! demişler.

Bugün bu konuda yazacaktım, yazamadım. Yazsam,

— İşçileri kışkırtıyor! diyecekler.

Kongo'nun ulusal kurtuluş bayrağı Lumumba'yı savunamazsınız. On parmaklarında on kara olan yazarlarımız, Lumumba'nın boğazlanmasına üzülenleri «komünist!» diye ilân ettiler. Neden? Çünkü, Lumumba öldürüldükten sonra bir belge bulunmuş. Bu belgeye göre Lumumba, ulusal kurtuluş savaşı için sömürgecilerine karşı çarpışırken, Sovyetlerden yardım istemiş. Öyleyse Lumumba savunulamaz, iyi ki gebertmişler...

Diyelim ki, sonradan çıkarılan bu belge uydurma değil de doğrudur. Lumumba, sömürgecilere:

— Yurdumuzdan gitmezseniz, Sovyetlerden yardım isterim! demiş.

Ne çıkar bundan? Bu iftiracı yazarların akılları da donmuş. Mustafa Kemal, Ulusal Kurtuluş Savaşı'mızda Sovyetlerden yardım almadı mı? Para da aldı, silâh da aldı. Bu paraları, bu silâhları, emperyalistlere, sömürgenlere karşı kullandı. İyi ki almış, elleri nur olsun... Yoksa siz, tarihi de mi inkâr ediyorsunuz? Mustafa Kemal, bu yardımı aldı diye küçüldü mü, eksildi mi?

Gagarin'in uzaya gidip gelen ilk insan oluşunu büyük gösterdi diye, bizim gazeteyi, Fransız Komünist Gazetesine benzeten bile çıktı. Bir kere Hürriyet'le Milliyet, bu olayı Tanin'den daha büyük gösterdiler. Elbette böyle olacak. Yahu, tarihte yeni bir çağ doğuyor, gözünüzü açın! Siz, gözünüzü gerçeklere yumdunuz diye, gerçekler yok mu, demektir? Uzaya ilk giden insan Amerika'lı olsaydı bu haberi yine böyle büyük vermeyecek miydik?

Nedir bu baskı? Ona komünist, buna komünist... Bana öyle geliyor ki, bu adamların

Türkiye'de komünistlerin çoğalmasından özel bir çıkarları var. Onun için durmadan ona buna komünist diyorlar. Bu sözcüğü bile onlar yaydılar.

Ama ne olacak? Ezilenlerden yana oldun mu komünist, doğruyu savundun mu, yine komünist... Bunun sonu neye varır? Asıl komünizm propagandası yapan bunlar. Çünkü onların çabasıyla günün birinde, komünistlerden başka doğru söyleyen, ezileni savunan kalmayacak. İstedikleri, yoksa bu mudur?

Tanin, (17 Nisan 1961)

DEYİMİN YUVARLAĞI OLMAZ

Şimdi bir «yuvarlak deyim» sözü çıktı ortaya. «Ulusçuluk», «sosyal adalet» kavramları yuvarlak deyimlermiş. Oysa, yuvarlak deyim yoktur, yuvarlak kişiler vardır. Türkiye'de bu yuvarlak aydın kişilerden çok bulunur.

Daha önce bir yazımızda da belirttiğimiz gibi, bütün toplumsal kavramlar kesindir, belli ve belirlidir. Ancak o kavramlar, hangi yandan oldukları, yani toplumdaki yerleri ve yönleri kendilerince de belirmemiş olanlara göre yuvarlaktır. Toplumsal kavramların yuvarlak görünüşü, bu kişilerin kendi yuvarlaklıklarından ileri gelir; başı dönen insanın çevresindeki şeyleri dönüyormuş görmesi gibi...

Ne «ulusçuluk», ne de «sosyal» deyimi yuvarlaktır. Bunların belli görüşlere göre, belli tanımları vardır. Bir kişi, «Ben bu görüşlerden hiçbirine katılmıyorum, hepsinin üstündeyim» diye bir yansızlık gösterişine kapılırsa, kimi zaman şu görüşten, kimi zaman bu görüşten yana olacak, yani görüşler arasında yuvarlanacak demektir. Onun kendi yuvarlaklığı, ona toplumsal deyimleri yuvarlakmış gibi gösterir. Aydın olmanın ilk koşulu kişiliktir. Kişiliği olmak, hangi yandan ve belli bir görüşü olduğunu bilmek demektir.

«Sosyal adalet» kavramı neden yuvarlak olsun? Evet, bütün kavramlar gbi, değişik zamanlarda, değişik koşullu toplumlarda, o toplumun ayrı katlarındaki kişilerin görüşlerine göre bu deyim de değişik anlamlara gelebilir. Ama bizim yaşadığımız zaman, toplum, yer, koşul ve bunlar içinde bizim yanımız ve yerimiz belirliyse, «toplumsal adalet» hiç de yuvarlak deyim olmaz bizim için...

Yuvarlak bir deyim olduğu için «toplumsal adalet»in İkinci Cumhuriyet Anayasa'mıza girmesini istemeyenlere şunu sormak isteriz:

— Biz niçin «İnsan Hakları Evrensel Bildirisi»ne ve onun gerekli kıldığı anlaşma ve antlaşmalara imzamızı atmışızdır?

1948'de Birleşmiş Ulusların resmen kabul ettiği İnsan Hakları Evrensel Bildirisi, tümüyle toplumsal adalete dayanır. İmzamızı attığımız o bildiride «toplumsal adalet ve güvenlik» yuvarlak deyim değildi de, şimdi bizim anayasamıza gireceği sırada mı yuvarlak oldu? Demek, şimdi «toplumsal adalet» kavramına yuvarlak deyim diyen ve bunun için de Anayasa'mıza girmesini istemeyenler, İnsan Hakları Evrensel Bildirisi'ne de, on üç yıldan beri inanmamaktaydılar. Öyleyse biz, kendi kendimizi aldatıp duruyoruz.

Nadir Nadi, yazılarını severek, beğenerek okuduğum bir aydın yazarımızdır. Pazar günkü başyazısında, «sosyal adalet» yuvarlak bir deyim olduğu için Anayasa'ya girmesini istemediğini açıkladı. Bizi şaşırtan bu yazısına yanıt verirken, «toplumsal adalet»ten ne anladığımızı, bu deyimin niçin anayasaya girmesinin gerekli olduğunu da açıklayacağız.

Tanin, (18 Nisan 1961)

Sayın Nadir Nadi'nin «Boşuna zahmet olur!» başlıklı yazısı üzerinde düşüncelerimizi, karşılıklı bir söyleşi havası içinde açıklayalım.

Nadir Nadi —Eski masal kahramanları gibi, birtakım sözcüklerin tılsımına kendini kaptırmışlara aramızda sık sık rastlıyoruz. «Açıl kapım, açıl» dersin, kapı açılıverir. «Gak» dedikçe su, «guk» dedikçe ekmek verileceğine inanırsın, bunları tekrarlamakla sanki bütün güçlükler ortadan kalkacaktır.

— Doğru söylüyorsunuz Sözcüklere tılsımlı bir güç yükleyenlerimiz çoktur. Çoğun, kelimelerden medet umarız. Ak kâğıt üstüne birtakım kavramları yazıverdik mi, o kavramların gereği toplumda hemen yerine gelir sanırız. Bugün, çoğunlukla Anayasa'ya bel bağlamamız da ondandır. Çok iyi bir Anayasa yapıldı mı, her işimiz düzeliverecek sanıyoruz. Anayasa'yla bir ülke düzelse, kalkınabilse, gerikalmış toplumlar, dünyanın en ünlü bilginlerine, dünyanın en ileri, en güzel, en iyi anayasasını yaptırtır hop diye birden kalkıniverirlerdi. Sözcükler o sözcüklerin yazıldığı kâğıtlar ne muska, ne de büyüdür. Toplum, kendi içinden o kavramları gereksinmiyorsa, sözcükler boşlukta kalır. Onun için anayasaya «toplumsal adalet» sözcüğü konmaklu, insanlara «gak» dedikçe su, «guk» dedikçe ekmek verilmiyecektir.

Ancak, siz iki önemli noktayı unutuyorsunuz:

1 — Sözcükler büyülü bir masal gücü taşımıyorlar diye, onları değersiz, önemsiz sayamayız. Bütün bağlantılarımız, ilintilerimiz sözcüklre dayanır. Ne yapalım yani, sözcüklerin tılsımı yoktur diye, hiç mi sözcüklere güvenmeyelim? O zaman bize Anayasa da gerekmez. «Toplumsal adalet» tılsımlı bir sözcük olmadığı için Anayasa'ya giremezse, öyleyse «demokrasi», «cumhuriyet» gibi sözcükler de giremez. Kâğıda «cumhuriyet» yazmakla cumhuriyet olmaz diye, Anayasa'ya «Türkiye bir cumhuriyettir» diye yazmayalım mı?

2 — Önemli bir noktayı daha gözden uzak tutmuşsunuz. Bu kavramları deyimlendiren sözcükler, durup dururken ortaya çıkmıyor. İnsanlar kendiliklerinden sayıklar gibi birtakım sözcükler söylemiyorlar. Ortaya çıkan, konuşulan, tartışılan bütün bu sözcükler, toplumsal bir itişle, toplumun zorlamasıyla canlanıyor. Bugün bir «toplumsal adalet» kavramı söz konusuysa, toplum bu kavramı bugün gereksiniyor, demektir. Neden 1945'de «toplumsal adalet» kavramı bu ölçüde söz konusu değildi de bugün ön plana geçti? 1945'de «çok partili düzen» «demokrasi» sözcükleri, toplum bir gereksinim duymadan kendiliğinden mi ortaya çıktı? Birtakımları «İsmet İnönü demokrasi istedi de ondan...» diyorlar. Demokrasi istemeyi bir insanın «canım kaymaklı kadayıf istedi» demesi gibi bir istek sanıyorlar. Toplum istemeseydi, bu isteği duymasaydı, demokrasi sözcüğü ortaya çıkar, kâğıtlara yazılır, tüzüklere geçer miydi?

27 Mayıs'tan bir-iki gün sonra, General Gürsel, Türkiye'ye bir sosyalist partinin de gerekli olduğunu söyledi. Bizim tarihimizde devlet büyüklerinden biri böyle bir sözü ilk söylüyor. Peki, neden söylüyor? Durup dururken, kendiliğinden mi? Yani, General Gürsel'in canı «bir de sosyalist parti olsun!» mu istemiştir? Bu istek, dünyanın genel gidişi ve bu gidiş içinde yeri olan Türk toplumunun bir gereksinimidir. Yoksa bu sözü daha önceleri 1945'de «demokrasi ister!» diyen İnönü «Bir sosyalist parti ister» dedi. O zaman söylenmeyip de bugün söylenmiş olması, kişilerin öz isterlerinden değil, toplumun gereksinmesindendir. Bugün «toplumsal adalet» söz konusuysa, Anayasa'ya girmesi isteniyorsa, konuşulup tartışılıyorsa, toplumumuz 1945'de siyasî hürriyetleri gereksindiği gibi, bugün de toplumsal adaleti gereksiniyor, hiç değilse toplumumuzda bu gereksinimi duyanlar var ve artmış demektir.

Nadir Nadi — İnsan hak ve hürriyetlerine yer verdikten sonra Anayasa'da «çalışma» ve «sosyal adalet» gibi kavramları arka arkaya sıralamanın zihinleri karıştırmak ve ileride Anayasa'mızı sağa sola çekiştirmekten başka bir işe yaramayacağını yazdığım zaman, kimi arkadaşlar bu düşünceme karşı geldiler.

— Sik ki batı demokrasisinden yanasınız, nasıl olup da böyle düşündüğünüze, kendi-

nizle çelişmeye düştüğünüze şaşıyorum.

İnsan hak ve hürriyetleri de —sizin anlayışınıza göre— yuvarlak birer deyim ve birer tılsımlı sözcük değil midir? Yoksa bunlar yuvarlak deyim ve tılsımlı sözcük değil de, yalnız «toplumsal adalet» mi yuvarlak deyim ve tılsımlı sözcük? Bize kalırsa, ne insan hak ve hürriyetleri, ne de toplumsal adalet, birer yuvarlak deyimdir. Anayasa'ya yalnızca «insan hak ve hürriyetlerini» koymak yetmez. Çünkü bu «insan hak ve hürriyetleri» ilk «İnsan Hakları» bildirisinde de vardı, ama yetmediği için, 1948'de «İnsan Hakları Evrensel Bildirisi»ne toplumsal adalet kondu. Bizim eski anayasamızda da «İnsan hak ve hürriyetleri» vardı; yetmediği için yeni Anayasa'mıza «toplumsal adalet» ilkesi girmelidir.

Bizde, sizin de beğendiğiniz batı demokrasileri örnek alınmak istenmiyor mu? İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yapılan bütün batı demokratik ülkelerinin anayasalarına «sosyal» ve «çalışma» kavramları alınmıştır. İşte, Batı Almanya Anayasasının 20'nci maddesi:

«Almanya Federal Cumhuriyeti demokratik ve sosyal bir federal devlettir.»

İşte 1958 Fransız Anayasası'ndan:

«Fransa bölünmez, lâik, demokratik ve sosyal bir Cumhuriyettir.»

İşte İtalyan Anayasası'ndan:

«İtalya, iş üzerine kurulu bir demokratik cumhuriyettir.»

«Cumhuriyet, insanların siyasî, iktisadî ve sosyal birliğinden doğar.»

Bu anayasalar, «sosyal» ve «çalışma», «iş» kavramlarını sözcük olarak almakla da kalmamış, geniş ayrıntılarına dek toplumsal adalete yer vermiştir.

Örnek alınmak istenen batı demokrasilerinin anayasalarında bu kavramlar yer alıyor da, bizim anayasamızda neden yer almayacak?

Sizin böyle çelişik bir düşünceye kapılmanız, bizi gerçekten çok şaşırtıyor.

Tanin, (19 Nisan 1961)

KAÇINCI BASKI?

1950 seçimlerinden sonra DP iktidara geçmiş, Bayar Cumhurbaşkanı olmuş, Menderes'i de Başbakan yapmış. Menderes, kimleri bakan yapayım diye düşünüyor, hükümet daha kurulamamış. Gazeteciler, ağzından lâf almak için Menderes'in arkasındalar. Durmadan Menderes'e soruyorlar. Bizde iktidara her yeni gelenin gazetecilere sevimli görünmek geleneğine uyarak, Menderes de suratında gülücüklü maskesi, her soruları durmadan yanıtlıyor.

— Kimleri bakan yapacaksınız? Hükümeti ne zaman kuracaksınız?

Menderes, dudağının sol yanına yapıştırma, yapma gülüşüyle şöyle der:

— Hükümet kurulup da ne olacak? İşte siz varsınız ya... Benim bakanlarım, gazeteciler, sizlersiniz...

CHP iktidarının baskısından bunalmış gazetecilerde bir sevinç, bir sevinç...

Kimi iktidar on yılda, kimi iktidar bir yılda yıpranır. Bu yıpranma süresinin uzunluğu, kısalığı, iktidarda olanın hangi nedenlerle iktidara gelmiş olduğunu unutup unutmamasına bağlıdır. Niçin iktidara geldiğini erkenden unutursa, yıpranması da erken olur. DP. iktidarı daha dördüncü yılında eskimiş, onuncu yılında da yıpranmış değil, yıkılmıştı.

İktidarlar yıpranmaya başladılar mı, ilkin başına baskıya kalkarlar. Basına baskıda kullandıkları en elverişli araç yine basındır. Basını, basına karşı kullanırlar. DP de böyle yaptı. Basın, basını yiyor, basın başını eziyordu.

Hiçbir zaman kahramanlığı ellerinden bırakmayan birtakım basıncılar, Menderes basına baskısını artırdıkça, şu yolda yazıyorlardı:

— Menderes ne yapsın?.. Suç yine kendi arkadaşlarımızda. Gazeteciler öyle amansız, öyle insafsız bir muhalefet yapıyorlar ki .. Menderes de, ister istemez şiddet tedbirleri almak zorunda kalıyor. Ne yapsın zavallı adam...

Bu türlü yazanlar, bugün de basınımızın düzmece yiğitleridir. Bugün de basın üstüne baskı yapılmasını isteyenler, yine bu türlü basıncılardır. İsterlerse, bu düzmece yiğitlerin o zamanki yazılarını yüzlerine çarpabiliriz. Onlara göre DP iktidarını baskı yapmaya zorlayan basındı. Çıkar ayrılıkları, düşün karşıtlıkları, onları bu yanlış yola sürüklüyordu. Bitakım basın, başka bitakım basına düşman olmuştu. Düşmanlarının ezilmesini, kendi çıkarlarına sanıyorlardı. Burunlarının ucunu görmez bu kişiler, karşıt oldukları gazetecilere yapılmasını istedikleri baskının günün birinde yüzde yüz kesinlikle bir gün kendi başlarına da geleceğini hiç mi hiç düşünemiyorlardı. Netekim öyle de oldu. Hem öyle bir oldu ki, otomatik olarak işlemek zorunda olan bu baskıdan, DP'nin basın organı olan Zafer Gazetesi, o gazetenin sahibi, yazı işleri müdürü, Havadis Gazeteci bile kendilerini kurtaramadılar. Zafer'in sahibi görünen Zühtü Velibeşe, mahkemede hapis cezasını yedikten sonra, uydurma bir yolla yaşını büyültüp hapis yatmaktan zor kurtuldu.

Kendileri için istedikleri hürriyeti, karşıt olduklarına istemeyenler, nasıl olsa birgün kendi tuzaklarına tutulacaklar, başkaları için kazdıkları çukura düşeceklerdir. Bu, insanlığın genel kuralıdır; hiçkimse kendini bundan kurtaramadı. Menderes, kendi tuzağına düşmüş, başkaları için kazdığı kuyunun dibinden şimdi,

— Muhterem Beyfendi hazretleri... diye sünepe bir sesle vızıldamaktadır.

Tarihlerden ders mi alınacak, bırakın tarihi, coğrafyadan bile ders almıyoruz. Yassıada'dakiler daha tarih olmadı, Türkiye'nin coğrafyasıdır.

Bugün Temsilciler Meclisi'nde, gazetelerin kapatılmasının Anayasa'ya konulması isteniyor. İstiyenler kim? Yine gazeteciler, gazeteci temsilcileri. Beri yandan birtakım gazete yazarları da, gazetelerin kapatılmasını doğru bulduklarını yazıyorlar. Akıllarınca, düşüncelerine karşıt olduklarından kurtulacaklar. Onlar da, kendi alanlarında, Tevfik İleri'nin Meclis'te istediği dikensiz gül bahçesini istiyorlar. Ama başkaları için istedikleri bu baskının altında nasıl olsa bir gün kendileri de ezilecektir. Gazete kapatılmasının Anayasa'ya girmesini isteyen gazetecilerin CHP'li oluşu, ilerdeki seçimde CHP adayı bulunmaları da, nasıl şimdiden diş gıcırtılarıyla iktidara hazırlanmakta olduklarını gösteriyor. Onlara

göre Menderes'in kendi gazetelerini kapatmaları kötüydü de, şimdi kendi partileri iktidara geçince diledikleri gazeteleri kapatabilmeleri yurtseverliktir.

Ellerinde kamunun kolayca benimseyeceği bir de gerekçe var: Komünizm propagandası yapan gazete kapatılmasın mı? Kim kapatılmasın diyebilir? Öyleyse, kapatılsın... Sanki Türkiye'de böyle bir şey var da, birtürlü önlenemiyor. Ceza Kanunu yetişmiyor.. İlle gazete kapatmayı Anayasa'ya koyacaklar.

Ne olur, ne çıkar, biriki gazete kapatılır, birkaç yazar yazamaz olur... Bundan hiçbir şey çıkmaz. Ama bizim batı uygarlığımız nerde kalır? Batı demokrasilerinden hangisini Anayasa'sında gazete kapatmak vardır? Ana yasa'ya gazete kapatılmasının girmesini is teyenler, iki şeyi hiç unutmasınlar; uygarlı yolundaki Türkiye'nin neler yitireceğini bi bir de kendi yarattıkları baskının altında, gü nün birinde yine kendilerinin ezileceklerini..

İktidarlar, niçin iktidara geldiklerini unut tukça yıpranırlar; ama CHP bu anlayıştak temsilcileriyle, daha iktidara gelmeden ken dini yıpratıyor. Çünkü niçin iktidara gelmes gerektiğini, iktidara gelmeden unutuyor.

Tanin, (20 Nisan 1961

EŞİT KOŞULLAR ALTINDA

Toplumsal adalet nedir? Biz niçin toplumsal adaletten yanayız? Neden toplumsal adaletin Anayasa'ya girmesini istiyoruz?

Bu sorulara cevap vermek için, hukuk ve ekonomi kitaplarındaki artık klasik olmuş kuramlara, öğretilere baş vuracak değilim. Konumuzun herkesçe çok daha kolay anlaşılması için, elle tutulur, gözle görülür, daha somut örnekler vereceğim.

Kimi okur mektuplarını okurken gözyaşlarımı tutamam, kendimden utanırım. Bu okurlar, okul yüzü görmemişlerdir. Okumayı, yazmayı kendi özel çabalarıyla öğrenmişlerdir. Hayatın acı gerçekleri içinde yuğrula pişe, düşe kalka, ezile inleye, birçok aydınlarımızın göremediği doğruları görmüşler, anlamışlardır. Bu okur mektuplarını okurken, içime dayanılmaz bir acı çöker de şöyle düşünürüm:

— Bu adam, hiç de kendi yeteneğim yüzünden olmayan ve birer tesadüfle elde ettiğim olanakları elde etseydi, kim bilir ne büyük, ne ünlü, ne yararlı kişi olacaktı. Ben bir tesadüfle okuyabilmişim, o da bir tesadüfle okuyamamış. Bu türlü insanlar, toplumda yeteneklerine uygun ortam bulup gelişebilselerdi, benim gibiler onların karşısına yazar olarak bile çıkamazdık. Onların arasından kimbilir ne üstün yazarlar, ne bilginler, ne sanatçılar çıkardı. Onların yetenekleri geliştirilmek şöyle dursun, tersine körletilmiş. Yani toplumda önce adam kıtlığı yaratılmış, sonra bu adam kıtlığında bizler «adamız!» diye, ken dimizi adam sanarak, başkalarını da düzme adamlığımıza inandırarak ortaya çıkmışız. Bu adamlar, «tesadüfün lûtfu» ile sahip olduğu muz olanakları elde edebilselerdi, bizlerle eşi koşullar içinde, özgürce yarışacaklar ve bu gün profesör, başyazar, sanatçı, bilimci diye tanınmış pek çok seçkinin papucu dama atı lacaktı.

İşte bu düşüncelere kapılır, bu türlü oku mektuplarını okuyunca, diplomalarımdan, ki taplarımdan, eşyamdan, kısacası kendimden utanırım. Ben ne hakla bunları elde ettim? Şu mektubu yazan okurdan çok mu üstün düm? Toplumun düzensizliği yüzünden baş kalarının haklarını yiyerek bulunduğum yere geldiğim kanısına varırım.

Bu neden kundura boyacısıdır? Beriki ne den hariciyeci olmuştur da, öteki hırsızlıktan cezaevinde yatıyor? Bir köylü bir kez bile bi film görmeden bir yaşam tüketiyor da, yük sek sosyeteden bilmem kim neden yılda bi kaç kez Avrupa'ya, Amerika'ya geziye çıka biliyor? Berikiler çok yetenekli, çok değerli çok üstün de, öbürleri yeteneksiz, beceriksiz mankafa mı?

Bence, bunları düşünmemek ve toplumun bu düzensizliğini düzene sokmak için çalış mamak, insanlık değildir. Ama, bu saydığı mız türlü olanakları «tesadüfün lûtfu» ile eli

ne geçirmiş olanlar, üstün yaşayışlarını ellerinden kaçırmamak için bu düzensizliğe düzen diyorlar. Çıkarlarının bozulacağından korktukları için, bu haksızlıkları gösterenlere «Vatan haini!» diyorlar. Ne derlerse desinler, şunu bilmiyorlar ki, Türkiye artık eski Türkiye değildir. Şu son on on-beş yıllık acı olaylar, insanlara ,okullardan, üniversitelerden çok daha aşkın bilgiler öğretmiştir. Türk halkı köylüsüyle, işçisiyle, esnafı, dar gelirlisiyle uyanmak üzeredir.

Toplumumuzun değişik katlarından kişileriyle uzun zaman bir arada, birlikte yaşamış olmam, bu açık haksızlığı bana gösterdi. Cezaevindeki insanlara baktım. Bunlar niçin katildi, niçin hırsızdı? Katil olduğu için asılacak olan şu adam, zengin bir adamın oğlu olsaydı, Galatasaray'da, Kollej'de okur, Avrupa'da yüksek öğrenimini yapar, birkaç yabancı dil öğrenir, büyüklerden birinin kızıyla evlenir ve Türkiye'nin bir büyük elçisi olurdu. Ama şimdi katil olmuş. Neden? Şu adamın, bu adamın çocuğu olarak dünyaya gelmek bir insanın kendi elinde midir?

Genelevdeki kadın neden vücudunu hoyrat erkeklerin kösnül iştahlarına kiralayarak yaşamını kazanmak zorunda kalıyor da, neden şu hamfendi'nin salonlarda saygıyla eli öpülüyor?

Bütün bunlar, bitakım insanların, öbürlerine göre üstün zekâlı, çok daha yetenekli, daha çok çalışkan olmalarından mı ileri geliyor? Bütün insanlara eşitçe hep bir olanak sağlansın, bakalım hangisi daha öne geçecek, hangisi daha üstün gelecek?

Siz insanları yaşam yarışına sokuyorsunuz. Ama kimisinin ayağını kırıp topal etmişsiniz, kimisinin gözünü, kimisinin ayağını bağlamışsınız. Kimisi de besili, güçlü, antrenmanlı atlet... Siz bunlara,

— İstediğiniz kadar hürriyet var, koşmak, yarışmak sizin de hakkınız. Hadi bakalım koşun da kazanın diyorsunuz.

Sonra öteden biri çıkıp,

— Yahu ne yapıyorsunuz? Bu işde haksızlık var. Bu, hürriyet değildir! . deyince,

— Sus! Kardeşliği bozuyorsun! Hain!... diye onu da susturuyorsunuz. Daha da kötüsü, hakkı yenilen kişileri de kandırıp, uyutup, onları doğruyu gösterenlerin üstüne saldırtıyorsunuz. Bunda hak, adalet var mıdır?

Gözümüzün önünde örneği var: Köy Enstitüleri... Köyden alınıp okutulan çocuklardan Mahmut Makal'lar, Fakir Baykurt'lar, Tâlip Apaydın'lar, Başaran'lar, Uysal'lar, daha kimler yetişti. Siz bu adları tanıyorsunuz. Hepsi de yurda yararlı kişiler. Onlar köylerinden alınıp okutulmasalardı, şimdi adı bilinmedik köylerde ortakçı, yarıcı, maraba, ırgattılar. Kimbilir köylerimizde daha nice yetenekler, zekâlar körlenip gidiyor.

Köy Enstitülerine «komünist yuvası» Hasan Âli Yücel'e «komünist» demeleri boşuna değil... Yarışı yitirecekler, düzen dedikleri düzensizlik ve çıkarları bozulacak... Onlar tümüyle ortaya çıkabilse, çoğumuzun yazar diye adı bile geçmeyecek...

Bizim toplumculuğumuzun nedeni bu açık haksızlıktır. Bu haksızlığın giderilmesi, toplumsal adaletle olabilir. Ama toplumsal adalet gelirse, toplumda kişilerin yerleri değişecek. Her nasılsa iyi bir yer elde edenler, yerlerinin haksız olduğunu da biliyorlarsa, değişikliği, yani toplumsal adaleti istemiyorlar. Bunu da açıkça söyleyemedikleri için, türlü yollar, iftiralar, korkutmalarla, halkın gözünün açılmasını önlemeye çalışıyorlar. Ama ne yapsalar bu göz açılacak, görecek... Bu yalnız duygusal bir istek değil, önüne geçilmez bilimsel gerçektir. İnsanlar sürgit kandırılamaz.

Üç kişi birbirinin sırtına binmiş. En üstteki,

— Bu gidiş iyidir! dermiş.

Ortadaki,

— Eh, ne iyi, ne kötü, demiş.

Alttaki de,

— Bozulalım, baştan düzülelim! dermiş.

Dava ezilen alttaki çoğunluğun davasıdır; üstüste çıkarak değil, yanyana olup yarışma davası...

Tanin, (25 Nisan 1961)

NEYE Mİ YARAR?

Sayın Nadir Nadi «Neye yarar?» başlıklı başyazısında şöyle diyor:

«Önerimi beğenmeyenler arasında Aziz Nesin, Tanin gazetesine yazdığı iki yazıda yukarıdaki sözcüklerin (Sosyal Adalet, Çalışma, Milliyetçilik) yuvarlak anlam taşımadıklarını söyleyerek, belki benim yuvarlak düşünceli bir adam sayılabileceğimi imâ yollu belirttikten sonra, özellikle «sosyal adalet» ilkesini Anayasa'ya konmasını pek yerinde bulduğunu açıklıyor. Fakat «Sosyal adalet» dendiği zaman ne kastettiğini anlatmıyor.

Eğer benim yuvarlak ya da dörtgen kafalı bir adam olmam, yukarıda sözü edilen deyimlerin niteliğini değiştirebilse idi, belki burada kendi kişiliğime dair birtakım sözler etmemde bir fayda umulabilirdi. Farz ediniz ki ben yusyuvarlak bir adamım; gününe göre o fikirden bu fikre yuvarlanıp duruyorum...»

İlkten şunu söyleyeyim ki, o iki yazımda Sayın Nadir Nadi'nin o düşünden bu düşüne yuvarlanıp duran bir yazar olduğunu söylemek niyetim yoktu. Yazılarımdan, isteğim dışında bu türlü bir anlayış da çıkarılabiliyorsa, Sayın Nadir Nadi'den de, okurlarımdan da burada açıkça özür dilerim.

Özetlersem, dediğim şuydu:

Hiçbir toplumsal deyim, yuvarlak değildir. Yalnız bu deyimler, tarih süreci içinde zaman zaman, yer yer, o yer ve zamanın yarattığı koşullara göre anlam değiştirdikleri gibi, belli bir toplumun içinde de değişik görüşlü kişilere göre de anlamlarını değiştirebilirler. Bir aydın, toplum katındaki yerini, yanını yönünü kesinlikle bilirse, yani kişiliğinin bilincine varmışsa, deyimleri de açıklıkla tanımlar.

Bunu dedim. Sayın Nadir Nadi'yi de gerçekten yuvarlak bir kişi olarak tanımadığımdan, neden «toplumsal adalet» kavramını yuvarlak bulduğu için Anayasa'ya sokulmasını istemediğine şaştığımı yazdım. Bunca yıldır yazılarıyla tanıdığım ilerici aydın Nadir Nadi'nin, bana göre, toplumsal adalet kavramından ne anladığını açıklaması, bu açıklamasına göre de, Anayasa'ya konmasını isteyip istemediğini yazması gerekirdi. O zaman karşıt düşünceler arasındaki tartışmadan olumlu bir sonuç çıkarabilirdik. Oysa Sayın Nadir Nadi, toplumsal adalet kavramının yuvarlak bir deyim olduğu için Anayasa'ya girmesini istemekle, ister istemez deyimlerin yuvarlak olup olmadığı üstünde genel bir yazışmaya giriştik.

Nadir Nadi, bu yuvarlak deyimlerin Anayasa'ya konulmuş olması yüzünden tek parti döneminde acı çektiğimizi belirtiyor. Oy avcılığı yüzünden, herkesi memnun etmek için yasalara, her anlama çekilebilecek deyimlerin konulduğu doğrudur. Ama bize yıllarca acı çektiren bu durum, deyimlerin suçu değil, bizim suçumuzdur; deyimlerin yuvarlak olduğunu değil, bizim yuvarlak kişiler olduğumuzu gösterir. O eski acıları bir daha çekmemek için, sanki suçlu olan deyimlermiş gibi, onlardan kaçacağımıza, bu deyimlerden ne anladığımızı açıkça, kesinlikle bilmemiz gerekir. Yoksa, hak, hürriyet, vazife gibi bütün deyimler, değişik koşullar, zamanlar ve yerler içinde elbet başka başka anlamlar taşır. Örneğin Ziya Gökalp'e göre:

«Gözlerimi kaparım,
Vazifemi yaparım!»

doğrudur. Oysa bugün doğru olan tam tersidir:

«Gözlerimi açarım,
Görevimi yaparım!»

Başka zamanlarda, başka koşullarda değişik anlamlar taşıyor diye «görev» yuvarlak bir deyim mi oluyor? İş, bizim bu anlamlardan hangisini benimsediğimizdir.

Nitekim Sayın Nadir Nadi de, kendi görüşünü desteklemek için verdiği şu örneklerde, bizim düşüncemize katılmış oluyor:

«Bugün Doktor Adenauer'in «sosyal adalet» görüşü ile Doktor Carls Schmid'in «sosyal adalet» görüşü birbirine eş midir? General De Gaulle'un «milliyetçilik« anlayışı, Fransız Sosyalist Partisi Genel Sekreteri Guy Mollet'ninkine uyar mı? Paul - Henry Spaak'la, Eyskens, Belçika'daki «Çalışma» koşullarını aynı açıdan mı düzenlenmesini istiyorlar?»

Biz de tıpkı tıpkısına işte böyle söylüyoruz. Elbet bu kişilerin birtakım toplumsal deyimleri anlayışları birbirine uymaz. Örneğin

«toplumsal adalet»i başka başka anlarlar. Temsil ettikleri sınıfların çıkarlarına göre, bir anlayışları vardır. Ama yine de hepsi «toplumsal adalet»i benimsiyorlar. Aralarındaki anlayış değişikliği, toplumsal adaletin derecesinden ve biçiminden ileri geliyor. Onların bu deyime kendilerince kesin, belirli, ama birbirlerine göre değişik anlam vermeleri de, bu deyimin anayasalarına girmelerine engel olmuyor. Sayılan bu üç ülkenin üçünün de anayasasında «sosyal» deyimi vardır. Anayasaya «sosyal» deyiminin girmesi demek, sosyal amaçlara aykırı parti kurulamaz, demektir. Nasıl ki, anayasa «cumhuriyet» deyimi girince, artık saltanatçı, halifeci bir parti kurulamaz. Ama hiçbiri cumhuriyetçiliğe karşı ve aykırı olmayan partiler, cumhuriyetçiliğin biçiminde ve ölçüsünde birbirinden ayrılabilirler. Ayrılmaları da gereklidir, çünkü ayrı partilerdir. Anayasaya girmiş olan deyimlerde genellikle birleşmiş olan partiler, bu kavramların ölçü ve biçimlerindeki ayrılıklarını da kendi programlarında gösterirler.

Anayasaya «toplumsal» kavramı girince, devlet, toplumsal demektir. Partiler bunun dışına çıkamamakla birlikte, elbet bunun ölçüsü ve biçimi CHP'de, AP'de, YTP'de, İşçi Partisi'nde ayrı ayrı olmalıdır. İşin kötüsü, bizde ayrı ayrı da olmaz. Oy avcılığı için partiler herkesi memnun etme yoluna saparlar ve işte o zaman kendileri yuvarlak oldukları için, deyimleri de yuvarlarlar. Ama bu yuvarlaklıkları sürmez. Deyimler sözden çıkıp da uygulanmaya geçince, çıkarları bozulan bu yuvarlak particiler birdenbire keskinleşiverirler.

Sayın Nadir Nadi ile esasta ayrıldığımızı sanmıyorum.

Sayın başyazar, benim için, «sosyal adalet dendiği zaman ne kasdettiğini anlatmıyor» diyor.

Elbet anlatacağım. Bir fıkra içinde bütün bir düşün birden verilemiyor; hele bir de, şu bilinen saldırılar ortasında, yanlış anlaşılmak kuşkusu olursa...

Çok değişik katlardan okurlarımın bulunması, kimi yazılarımı aça aça, yaya yaya yazmama neden oluyor. Aslında bunlar, fıkra konuları da değil; bir zorluğumuz da işte bu..

Tanin, (23 Nisan 1961)

ÜÇ ADAM

Toplumsal adalet konusu üstünde nice dursak yerinde olur. Kuramlar, kurallar, kitaplık bilgiler üstünde durmayalım, toplumumuzun somut gerçekleri, yaşayan kişileri üstünde konuşalım.

Toplumumuzdan üç kişi alıyorum. Biri, tanımadığım bir okurum, biri ben, yazar Aziz Nesin; biri de tartıştığımız için seçtiğim Sayın Nadir Nadi...

Bu üç adamdan birini ele alıyorum. Bu bir okurdur. Mektubunda şöyle diyor:

«Gâvur yazısını okutmayacağım, gâvur olursun diyen babamın bâtıl inanışı yüzünden, ilkokulların üçüncü sınıfından sonra okutulmayan 1922 doğumlu, Ürgüp'ün Ortahisar köyünden, 6 çocuk babası, 1951'den beri yerleştiğim Ankara kıyısında inekçilik yaparak sözüm ona geçinen bir yurttaşım. Okumayı çok severim. Gazetelerimizde gerek bugünümüzü, gerek yarınımızı ilgilendiren yazıları pek seyrek bulduğum, o da üstü kapalı yazıldıkları için, sürekli olarak tek gazete okumam.

Halkın sömürülmesine karşı oldunuz mu, toplumcu ve devletçi oldunuz mu, önünüze her türlü engeli dikerler, yan yollardan susturmaya çalışırlar. Şimdiye kadar bu yolda başarı da sağlamışlardır. Köy Enstitülerinin katili kim? Bu efendiler gerçekten yurtseverler ve amaçları millete hizmetse, açık konuşup tartışsınlar, devletçiliği toplumculuğu kötülesinler.

Halkımızın bilgisizliğinden cüret alarak, gerçek yurtseverlerin, aydın geçinenlerin kin ve gayzına kurban edilmesinin doğru olmadığına inanıyoruz. Üç yüzyıl önce matbaayı yurda getirenlere karşı koymaya çalışanların gerici hareketiyle bugün fikre saldıranların aralarındaki benzerlik, bugünkü kara aydınların daha tehlikeli olduğunu gösteriyor. Çün-

kü onlar matbaanın sokulmasına engel olamadılar, ama bugünküler Köy Enstitülerini kapattırmayı başardılar. Sanki yurdumuzda özlenen bütün eşitlik ilkeleri tamam, sömüren yok, iş çok, millî gelirin dağıtılışı âdil emeğin hakkı veriliyor. Sanki halkımız sömürgenlerin elinden kurtuldu.

Fakat bu durumlar, doğruyu söyleyenlerin yararınadır.

Halk, onların sandığı gibi görmeyen, işitmeyen, sezmeyen varlık değil. Belki söyleyemiyor, ama doğruları bütün çıplaklığı ile görüyor.»

Uzun mektubu burada kesiyorum. Bu mektubu ne düzelttim, ne ona bir şey ekledim. Bu türlü mektuplar çok alırım Geçen pazar, hiç okul görmeyen bir okur mektubu da Tanin'in beşinci sayfasında çıktı. Yukardaki mektubu özellikle seçmedim, mektuplardan gelişigüzel biridir.

Bu örnek diye aldıklarımızdan bir adam. Gelelim ikinci adam Aziz Nesin'e. Kendimi aldığım için özür dilerim.

Babam Orta Anadolu'nun çok uzak, çok sapa bir köyünden çalışmak için on bir yaşında İstanbul'a gelmiş. Anam, Ordu'nun dimdik, kısır topraklı bir köyünden 6 yaşında bir memura evlâtlık verilmiş. Ben doğmuşum. Nasıl okumuş, okuyabilmişim. onu ben bilirim. Yırtına yırtına, didine didine, soluk soluğa bir adam olmuşum. Kendimi bir türlü istediğimce yetiştirememişim. Türkiye sınırlarından dışarı bir kere bile çıkamamışım. Bir tek yabancı dili, göbeğim çatlayarak yarım yamalak öğrenir gibi olmuşum. İki kez bale dört kez opera görebilmişim. Bütün bunla da ancak tesadüflerle olmuş ve ben tesadüfler elinde yazar olmuşum.

Gelelim üçüncü adam, Nadir Nadi'ye. Yunus Nadi'nin oğlu. Doğuşundan mutlu kiş Kitapların, plakların içinde oynamış. Galata saray'da okumuş. Avrupa'da yüksek öğreni mini yapmış. İki üç dil bilir. Onun için dil öğ renmek kendiliğinden. Ve bugün gerçekte yurdumuzun övünülecek, ilerici bir aydını...

İşte bu üç adam, bugünkü toplumda bi yaşama yarışı içindeler.

Şimdi düşünelim. Yukarıya mektubunu al dığım, ancak ilkokulun üçüncü sınıfına kada okuyabilmiş köylü çocuğu inekçiden, Azi Nesin çok daha çalışkan, çok daha yetenek li, çok daha akıllı mıdır da, bugün ondan üs tün olanaklara sahip olmuştur?

Yine düşünelim; Aziz Nesin, Nadir Nadi' den daha tenbel, daha akılsız, daha yetenek sizdir de mi, onun olanaklarına sahip olama mıştır?

Biz üçümüz, eşit koşullar içinde yetişmiş olsaydık, toplumdaki yerlerimiz, bakalım yine bugünkü gibi mi olacaktı?

Siz bu üç adamı, otuz adam yapın sonuc bakın!

İşte biz bunun için toplumsal adaleti isti yoruz ve bunun için de toplumcuyuz.

Toplumsal adaletten ne anladığımızı da başka yazımızda açıklarız.

Tanin, (26 Nisan 1961

KALDIĞIMIZ YERDEN

Yine gelelim toplumsal adalete... Toplumsal adalet nedir, denildiği zaman «yaşlılık, hastalık, işsizlik sigortası», «basamaklı vergi» gibi daha bitakım toplumsal kurumları sayıyorlar. Oysa bunlar toplumsal adalet değil, toplumsal adaletin gerektirdiği görüntü parçalarıdır. Tek tek bu kurumları kurmakla toplumsal adalet sağlanmış sayılmaz.

Biz toplumsal adaletten şunu anlıyoruz:

1) Toplumu yapan kişilerin aralarında hiçbir ayrıcalık, öncelik gözetilmeden, bütün haklara eşitçesine sahip olabilmeleri ve bu haklarını eşit olanaklar içinde kullanabilmeleri.

2) Bu söylenilenlerin gerçekleşmesiyle bu günleri güven altına giren insanların «yarın korkusu»ndan kurtulmaları.

Böyle anlaşılan toplumsal adaletin Anayasa'ya girmesini ve bu ilkeye aykırı bir partinin Türkiye'de kurulamamasını istiyoruz. Tıpkı Anayasa'ya cumhuriyetçilik ilkesi konulduğu zaman Türkiye'de cumhuriyetçiliğe aykırı bir partinin kurulamayacağı gibi...

Toplumsal adalet ilkesinin hangi yolla, han

gi ölçü ve genişlikte ve hangi kurumlarla gerçekleştirilebileceği ise, partiler arasındaki ayrılıkları, o partilerin programları demektir. Elbette Türkiye'de CHP ile CKMP ile AP ile YTP ile bir İşçi Partisi'nin toplumsal adalet ölçüleri ve bu ilkeyi sağlamak için istedikleri kurumlar bir değildir. Biz yurttaş olarak, kendi çıkarlarımıza göre hangi parti programının toplumsal adaleti sağlayacağına inanıyorsak, o partinin seçmeni olarak da o partiye oyumuzu veririz.

Kaldı ki, örnek almak istediğimiz batılı demokrasi ülkelerinin Anayasalarına yalnız toplumsal adalet ilkesi konulmakla yetinilmemiş, bu ilkenin gerçekleşebilmesi için gerekli görülen kurumlar ve ölçüler de ayrıntılarına dek o Anayasalara geçirilmiştir.

Gerçek demokrasinin ilk koşulu, güven altına alınmış toplumsal adalettir. Bir ülkede toplumsal adalet yoksa, orada demokrasiden söz etmek, sömürgenlerin halkı kandırmaca oyunudur. Bir ülke hangi ölçüde toplumsal adalet ölçüsüne yaklaşabilmişse, o ölçüde demokratiktir. Nitekim bu güne dek toplumsal adaletin en ilkel koşulları yerine getirilmediği için, Türkiye'de bir saat bile demokrasi olmamıştır.

Artık bugün 1789 İnsan Hakları Bildirisi'nin siyasi hürriyet ilkeleriyle demokrasinin sağlanamıyacağı anlaşılmıştır. Çünkü siyasî hürriyetler, toplumsal adaletin gerçekleşebilmesi için bir araç, bir yoldur. Bu siyasî hürriyetler toplumsal adaleti sağlamaya yaramasın diye kısılır.

Türk aydınları şimdiye dek hep bu siyasî hürriyeti kazanmak için savaştı. Bu siyasî hürriyetler yakaya takılacak karanfil, süs değildir.

İnsanlar kendi kaderlerine yüzüstü bırakıldıktan, çoğunluk mutsuz tesadüflerin elinde oyuncak yapıldıktan sonra, onlara «özgürce rekabet ederek gelişebilirsiniz!» demek, sömürenlerin, ezilen insanlara oynadığı bir oyundur.

Toplumsal adalet ve bu yolu açan siyasî hürriyetler gerçekleşmedikçe, toplum tek ayak üstünde durmaya çalışan bir topaldır. Bu topal toplum ayakta durabilmek için sağa sağa kayar. Onun için CHP kendi ilkelerine uymama zorunda kalarak sarsıldı. Onun için DP kendini, gericilerin kucağında buldu, DP iktidarının, bir zamanki CHP iktidarının en gerici yazarlarına dayanmak zorunda kalışı bundandır. DP'nin Said-i Nursî'nin titrek iskeletine dayanarak ayakta tutunmaya çalışması da bundandır.

Batı demokrasisi, birbirine aykırı görüş, anlayış ve çıkarlar arasında kurulu bir denge düzenidir. Bu denge de ancak toplumsal adalet ve toplumsal adaleti sağlayacak siyasî hürriyetlerle elde edilebilir.

Bugün de toplumsal adalet kurulmazsa, bu adaleti sağlayacak siyasî hürriyetler getirilmezse, toplum dengemizin yine bozulacağı, kesindir.

Tanin, (29 Nisan 1961)

DURUMUN NEZAKETİ

Bu bir iktidar türküsüdür. Türkiye'de her kim iktidara gelmişse, hep bu türküyü çağırmıştır:

— Vaziyeti hazıranın nezaketi dikkate alınarak...

— İçinde yaşadığımız fevkalâde ahvalin nezaketi dolayısı ile...

— Dünyanın halihazır nazik vaziyeti gözönüne alınırsa...

— Bugünkü nazik durumda...

Bütün bu «nezaket» ve «son derecede nazik durum», aykırı düşüncelerin söylenmesine engel olmak içindir. Çünkü, her iktidara gelen, yurda yararlı olarak, yalnız kendisinin düşünebildiği sanısına kapılır. Mâdem ki iktidara gelebilmiştir, öyleyse en doğru olanı, en iyi olanı yalnız kendisi düşünebilmektedir. Ama şunu hiç düşünmezler: İktidara gelen adamların, iktidara gelmeden önceki ve iktidardan çekildikten sonraki düşünceleri de, o günün iktidarına uygun gelmemiş ve «durumun nezaketinden ötürü» söyletilmemişti. Bundan, şöyle bir sonuç çıkıyor: İktidar koltuğunda oturabildikleri sürece insanlar doğru düşünüyorlar. Durum nazik olduğundan, aykırı düşüncelileri susturuyorlar.

Haksız mıdırlar? «Durum nazik» değilken, «durum nazik» diye yalan mı söylüyorlar?

Hayır, haklıdırlar. İçinde bulunulan her durum gerçekten çok naziktir. Onların haksız oldukları, durumun nazik olmasının aykırı düşüncelere engel olmaması gerektiğidir. Yoksa, yaşanılan durumların nazik olduğunda herkes birliktir. İsterseniz, çok uzağa gitmeden, yakın tarihimizden örnekler alalım:

Yıl 1908... Türkiye'de çok büyük değişiklik olmuş, saltanatın yerine meşrutiyet kurulmuş. Durum nazik değil mi? Çok nazik... O günleri yaşıyanlar, daha sonra neler olacağını bilmediklerinden, tarihin en nazik günlerini yaşadıklarını sanmaktadırlar. Oysa 1908'den 1914'e değin, her gün, bir önceki günden daha nazik olmuştur.

Yıl 1914... Birinci Dünya Savaşına girmişiz. Durum nazik değil mi? Hem de çok nazik... 1914 - 1918 arasını yaşıyanlar, daha sonra neler olabileceğini düşünemediklerinden, haklı olarak «tarihin en nazik devresinde» yaşadıklarını sanmışlardır.

Yıl 1919... Durum nazik değil mi? Hem de nasıl... Ülkemiz parçalanmış, düşman işgali altında, elbette durum çok nazik...

1920 - 1922... Türkiye ölüm-kalım savaşına girmiş, daha nazik bir durum olabilir mi?

1923... Cumhuriyet kurulmuş. İşte yine nazik bir durum. Daha sonra hangi günleri yaşayacaklarını bilmiyenler, tarihin en nazik günlerini yaşadıklarını sanıyorlar. Oysa ondan sonra devrim başlıyor. İstiklâl Mahkemeleri kuruluyor. Olağanüstü durum gerçekten çok nazik...

1938, Atatürk ölmüş. 1939, İkinci Dünya Savaşı başlamış. Durum, çok, çok, çok nazik... 1945'e değin hep böyle...

1945... Çok partili düzene, demokrasiye girmişiz.

— Aman susun, durum çok nazik!

Gerçekten de öyle... 1950, ilk defa seçimle iktidar değişmiş. Durum nazik ki nazik...

Dış tehlike, iç tehlike, dünya kaynıyor. Kore savaşı... Durum nazik...

Geldik 1960'a... 27 Mayıs Evrimi olmuş. Durum, her zamankinden çok daha nazik... 1961, kuyruklar, gericiler, düşük artıkları kıpırdanıyor. Durum nazik...

Görülüyor ki, her dönem bir öncekinden daha naziktir. İnsanlar, daha sonra gelecek günleri kestiremediklerinden, içinde yaşadıkları günleri, en olağanüstü durum sanırlar. Oysa, her gelen gün, bir öncekinden çok daha olağanüstüdür. Şunu söylemek istiyorum ki, durum nazik olduğu için, aykırı düşüncelere engel olmak yanlıştır. Çünkü her zaman durum nazik olacaktır. Durumun nezaketi bahane edilerek, aykırı gelen düşüncelere yer verilmezse, insanlar her zaman, hep bir türlü düşünmek zorunda kalacaklar demektir.

Biz, büsbütün tersini düşünüyoruz. Durum ne denli nazik olursa, değişik düşünceler de o denli ortaya konulmalıdır. Değişik düşüncelerin ortaya çıkmaması, yurdun yararına değildir. Eski günlerde de, iktidara aykırı gelen düşünceler «nazik durum» engeliyle önlenmeyip, söylenebilmiş olsaydı, iyi günlerin gelmesi hızlanır, yurdumuzun yararına olurdu.

Bugün durum gerçekten çok nâziktir. İkinci Cumhuriyet'imiz kuruluyor. Anayasa'mız yapılıyor. Böyle zamanda «durum nazik» diye her türlü değişik düşünce söylenmezse, Anayasa yapıldıktan, iş işten geçtikten sonra söylemek neye yarar. Asıl, durum nâzik olduğu için, susmak değil, konuşmak, yazmak gereklidir.

Önümüzdeki yıllarda da,

— Aman durum çok nazik... diyeceklerdir.

O zaman da gerçek aydınların cevabı şu olacaktır:

— Evet, biliyoruz, durum çok nazik. Biz de onun için konuşuyoruz.

Tanin, (1 Mayıs 1961)

MÜLKİYET VE GERİCİLİK

Gericilik, bizde çoğun sanıldığı gibi, şapka yerine fes istemek, batı müziğine karşı alaturka istemek, Kur'anın Türkçeye çevrilmesini istememek değildir. Bunlar gericiliğin dışta kalan birer küçük belirtileridir.

Bir insan, yaşadığı çağın gerisinde kalmış olan düzeni yaşatmak, onu korumak istiyorsa, asıl gerici işte budur.

Bugün topraksız köylülere toprak dağıtılması söz konusu olunca, birtakım partililer, politikacılar, temsilciler, yazarlar,

— Mukaddes mülkiyet hakkı!... diye direniyorlar.

Nedir onların istediği kutsal mülkiyet hakkı? Mülkiyet hakkı elbet ve elbet kutsaldır. Ancak, kutsal olması için, çağımızın mülkiyet hakkı olmalıdır. Yoksa bugün, ortaçağın mülkiyet hakkı kutsal değildir. O ancak ortaçağ için kutsaldır. Ortaçağda yaşanırken de, ilkçağın mülkiyet hakkı kutsal değildi.

Bugün, ortaçağ mülkiyet hakkına kutsal demek, sömürme hakkına kutsaldır demekle birdir.

Mülkiyet bilindiği gibi, insanların mallara (üretim araçlarına) sahip olma durumudur. Tanımlaması bu denli yalındır ama, mülkiyet, insanların bütün toplumsal yaşayışına, birbirleriyle ilişkilerine ve devlete biçim verir. Tarih boyunca bütün iç ve dış savaşlar, hep bu mülkiyet sorunundan ileri gelmiştir.

İlkel çağda, ilkçağda, ortaçağda ve bugünkü modern çağda mülkiyet hiç birine benzemez biçim ve durumlardır. Yâni, bu çağlarda insanların mallara sahip olma durumları, o tarih döneminin ekonomik koşulları ve toplumsal yapısı içinde gittikçe gelişerek günümüzde yeni bir anlam kazanmıştır.

İlkel çağda, malların üretim araçlarının ve eşyaya karşı durum ve davranışı olduğu gibi, insanın insana karşı olan durumunu da içerir. (Çünkü mülkiyetin içerdiği mallar arasında insanı da görüyoruz. İlkçağda insanlar alınıp satılır, kullanılır mallardı. Eski Yunan ve Roma'da olduğu gibi bu köleler, sınıflar altı yaratıklardı. Mülkiyet kutsaldı. O kutsal hak, efendilere yüzlerce, binlerce köle kullanmak olanağını veriyordu. Bugün bize çok aykırı gelen bu mülkiyet anlayışı, ilkçağın ekonomik koşulları ve toplumsal yapısı içinde çok doğaldı. O koşullar için de başka türlüsü düşünülemezdi. Yunan ve Roma uygarlığı ancak böyle kutsal mülkiyet hakkı tanınarak kurulabilmişti.

Ortaçağa gelince, mülkiyet biçiminin değiştiğini görüyoruz. Artık efendiliğe bağlı köleliğin yerini, efendinin sahip olduğu toprağa bağlı köletik (Servaj) almıştır. Bu, derebeylik düzenidir. Derebeyin köyleri vardır. Bu köy topraklarında toprağa bağlı serfler derebey çıkarına çalışırlar. Köle olarak satılmazlar, ama üstünde çalıştıkları topraklar satılınca onlar yeni derebeyin malı olurlar. Bu ortaçağ mülkiyeti de kutsal mülkiyet hakkıdır.

Ortaçağın çağcıl çağa dönüşümünde serflerin (bizde olduğu gibi) yarıcı, ortakçı, maraba olarak kullanıldığını görüyoruz. Bunlar, ne tam derebeyin malıdır, ama ne de çalıştıkları toprak kendi mallarıdır.

Endüstrinin gelişimi ile modern çağa girince, insanın insanla ilişkisindeki kölelik, daha sonraki serflik, işverenle işçiler arasındaki karşılıklı anlaşmaya dönmüştür. Kapitalist dönemin mülkiyeti de işte böyle başlamıştır. Modern çağda kutsal sayılan mülkiyet hakkı insanın emeğiyle, hak ederek ve lâyık olarak kazandığı mala sahip olması demektir.

Şimdi günümüzün Türkiye'sine bakalım. Anadolu'yu, özellikle Doğu ve Güney Anadolu'yu gezmişseniz, Türkiye'nin birçok bölgelerinde tıpkı ortaçağ derebeylik düzeninin yürütülmekte olduğunu bilirsiniz. Bilmiyorsanız gazeteci temsilci Ömer Sami Coşar'ın Meclisteki şu sözlerini dinleyelim:

— Doğu illerimizde adeta feodal sistem yerleşmiştir. Doğu illerimizde 40 köye sahip şahıslar pek çoktur. Bu eski sistemin sosyal düzene uygun hale getirilmesi zamanı çoktan gelmiştir. Köylere sahip ağaların yanında çalışan, ırgatlık yapan vatandaşların altındaki yatak bile kendilerine ait değildir.

Şevket Rasim Hatipoğlu da şöyle diyor:

— Memleketimizde büyük arazi sahipleri vardır. Bunların yanında 700 bin kişiye yakın topraksız çiftçi bulunmaktadır. Arazi sahipleri topraklarını işletemezler, ortakçılar kullanırlar. Bu ortakçıların oturdukları binalar bile kendilerine ait değildir.

Şimdi lütfen söyler misiniz, bu insanların yurdumuz dedikleri bu topraklar üstünde sahip oldukları neleri vardır? Altlarındaki yatak onların değil, girdikleri ev onların değil, ekip biçtikleri toprak onların değil... Bu toprakların bağımsızlığı için yaşamasını değil, ancak ölmesini bilen, vergini ödeyen, askerlik görevini yapan bu insanların mülkiyet hakları nerede? Öyleyse, mülkiyet hakkı kimler için kutsaldır?

Demek ki batı uygarlığına kavuşmak için çırpınan 1961 Türkiyesinin birçok yerlerinde ortaçağ derebeylik düzeni egemendir, yani ortaçağa göre kutsal mülkiyet hakkı tanınmaktadır.

Bakınız, CHP'li bir temsilci bu eski düzeni, o eski düzenin mülkiyet hakkını nasıl savunuyor:

— Kapitalizme giden memleket, fert mülkiyetine önem verir, kollektivite, fert mülkiyetine önem vermeyen bir rejimdir. İstediğiniz kadar kanun getirin, memleketi kollektivite sistemi istikametine yöneltemeyeceksiniz.

Hemen söyliyelim ki, bu sözlerle savunulan, ortaçağın mülkiyet düzenidir. O zaman için kutsal olan bu hak, bugün için kutsal değildir. Bugünün mülkiyet hakkı, eskisinden değişiktir. Kollektivite gibi terimlerle, insanları kelimelerden korkutmaya kalkmak, demagoji yapmak Türk halkının yararına değildir. Ferdi mülkiyet dedikleri, ağaların 40 köye sahip olmaları, 700 bin köylünün de hiç topraksız kalması mıdır?

Tanin, (12 Mayıs 1961)

TUTUKLANMA

26 Nisan 1961

İstanbul C. Savcılığına,

Aziz Nesin tarafından Tanin Gazetesinin 2.3.1961 tarihli nüshasında (Açık - Seçik) başlığı altında yazılan yazının tedkik ettirilerek suç görülüp görülmediği hususundaki kararın bildirilmesi İçişleri Bakanlığı'nca istenilmektedir.

Bahis konusu yazının incelenerek neticenin bildirilmesini rica ederim.

Fikret Aslan
İstanbul Valisi yerine

Aziz Nesin'in notu

İstanbul Valiliği'nin İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'na yolladığı bu yazıdan anlaşıldığına göre, Tanin Gazetesi'nin daha ilk sayısındaki ilk yazımda suç olup olmadığını İçişleri Bakanlığı öğrenmek istemiştir. Her ne denli İçişleri Bakanlığı yazımda suç olup olmadığını öğrenmek istiyor görünüyorsa da, gerçekte, kapalı olarak yazıda suç bulunduğu sezdirilerek savcılığın uyarılmak istendiği de belli oluyor.

24.7.1961

Basın işi - Acele
Kısa zaman aşımlı

İstanbul 1'nci Sulh Ceza Hakimliğine

İstanbul'da münteşir Tanin Gazetesi'nin «Az Gittik Uz Gittik» sütununda fıkra yazarlığı yapan Azız Nesin'e ait adı geçen gazetede muhtelif tarihlerde intişar eden Sosyalizm, Devletçilik, Milliyetçilik, iç politika ve işçi meseleleri konularında görüşlerini aksettiren fıkralarını muhtevi 32 adet gazete ilişikte gönderilmiştir.

Bahis konusu fıkralarda gerek tek tek gerekse tamamı nazarda tutularak uumumi havası itibarı ile komünizm propagandası yapılıp yapılmadığının bilirkişi tetkikine tabi tutularak tesbit ve sonucunda düzenlenecek raporun, işin kısa zaman aşımına tâbi oluşu gözönünde tutularak, acele gönderilmesi talep ve rica olunur.

22.4.1961
İstanbul C. Savcı Yardımcısı

İsfendiyar Barnönü
9879

BİLİRKİŞİ RAPORU

İstanbul Birinci Sulh Ceza Hakimliği'ne

Tanin Gazetesi'nde Aziz Nesin tarafından 6 Mart 1961 ile 27 Nisan 1961 tarihleri arasındaki gazetelerde yazılan sosyalizm, devletçilik, iç politika, işçi meseleleri konularında görüşlerini aksettiren fıkralarından ibaret olan yazılarda gerek tek tek ve gerek tamamı nazarda tutularak umumi havası itibarı ile komünizm propagandası yapılıp yapılmadığının tesbiti hususunda bilirkişi tayin edilmekle mevzubahis yazıları bir bir inceledim. Varmış olduğum netice ve edindiğim kanaat berveçhi âtidir:

İncelenen yazılar Tanin Gazetesi'nin 2 Mart ile 26 Nisan 1961 günü gazetelerinde intişar eylemiştir.

Raporda tesbiti istenen husus, adı geçen yazılarda komünizm propagandası suçunun mevcut olup olmadığıdır. Ceza Kanunu'muzun 142. maddesinin birinci fıkrasına göre

bu suçun unsurları şunlardır:

1 — Sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerinde tahakkümünü tesis etmek veya sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak gayesi.

2 — Bu hususta bir kast-ı mahsusun mevcudiyeti.

3 — Bu maksat ile propaganda yapılması.

Bu arada, şu hususu da belirtmek yerinde olur ki, sınıf mücadelesi doktrini bazı mahiyet ve derece farkları ile komünist ve sosyalist cereyanlarda mevcut olup, bunlardan sadece komünist propagandası suç teşkil edip, genel manada solculuk yani sosyalizm kanun vazıımız tarafından tecrim edilmemiştir. Bu bakımdan suç teşkil eden komünizmi, sosyalist propagandadan ayırmak için tahakküm yani cebir ve kuvvet istimali şartı da lâzımdır. Tabiî olarak burada mevzubahis cebir mutlaka ihtilâl şeklinde tezahürü iktiza eden bir kuvvet istimali veya bunun tavsiye edilmesi değildir. Sınıf mücadelesinde maddî ve manevî cebrin, zımnen dahi olsa telkin edilmesi komünizm propagandası mahiyetini iktisad için kafi sayılmak lâzımdır. Hatta propaganda ve telkinlerde hiçbir surette ifade edilmese dahi, tahakkuk ettirilmek istenen neticenin sağlanması cebir ve kuvvet istimali bulunmadan olabilecekse cebrin mevcudiyetini mefruz eylemek gerekir.

Sanık yazar Aziz Nesin, Tanin Gazetesi'nin 2 Mart 1961 günlü «Açık - Seçik» adlı fıkrasında: «Hemen söyleyeyim ki ben soldayım, böyle olmakla övünürüm, çünkü yurdumun gerçek gelişmesini, halkın kalkınmasını solculukta bulurum, buna içten inanıyorum. Yani sosyalistim, Türkçesi toplumcuyum. Atatürkçülük bu yolda sağlanır.» demek suretiyle solculuğunun sosyalist olduğunu ilân etmekte ise de, bunun derecesi hakkında bir açıklama yapmamaktadır. Yazarın solculuğunun derecesini anlayabilmek ve yazılarının suç teşkil eden komünist propagandası mahiyetinde olup olmadığını tesbit hususunda bir hükme varabilmek için fıkralarını teker teker değil toptan havası itibariyle nazara almak zarureti vardır. Zira bu yazılardan anlaşılmaktadır ki Aziz Nesin yazılarını muayyen gaye mihverinin etrafında neşretmektedir. Bu gaye de memleketimizde solculuğun yerleşmesidir. Solculuk mutedil sosyalizm ile ihtilâlci ve tehlikeli komünizm arasında mekik dokuyan kaypak bir mevhum olduğuna göre, yukarda arzolunan kriter gözönünde tutularak neticeye varmak doğru olur kanaatindeyim. Şimdi yazarın fikrini yazılarından pasajlar zikretmek suretiyle tasrih ve teşhise çalışacağız.

Sanık 7 Mart 1961 günlü gazetede müntesir «Paşa paşa kendine gel!» adlı fıkrasında Türkiye'de içtimai sınıfların mevcut olduğunu belirtmektedir: «Bütün tarih boyunca sınıfı olmayan millet görülmemiştir. Sınıflar yok demek millet yok demektir!»

Bir başka yazısından:

«Önce söze (Türkiye'de sınıf yok) diye başlıyorlar. Bir kez «Türkiye'de sınıf yok» denilince, alttaki işçi sınıfının sesi duyulmaz.

Nasıl oluyor da Türkiye'de sınıf olmuyor. Türkiye'de sınıf yok demek, Türkiye'de hava yok, su yok demekle birdir. Sınıf yoksa toplum da yoktur.» (Tanin 23 Mart 1961). Demek suretiyle Türkiye'de içtimai sınıfların mevcudiyetini belirtmekte ve fakat bunlardan işçi sınıfının sesinin duyulmadığı, bir sınıfın şuurlu bir hale gelmesi gerektiği belirtilmekte, bu sınıfın sesine kulak verilmesi tavsiye olunmaktadır: «Çünkü Türk işçisinin sınıf olarak gelişmesi, bilinçlenmesi kendi partilerinin aleyhinedir. Ve çünkü onların partileri toprak ağalarıyla ırgatları, karaborsacılarla dar gelirlileri, patronlarla işçileri, her sınıftan insanı karmakarışık içine dolduran bir siyasi çorbadır.

İşte bunun için İşçi Partisi'nin kurulmasını istemezler. Türkiye'de işçi sınıfı yoktur derler. (Bu sese Kulak Veriniz - Tanin 18 Mart 1961)

Yazara göre insanları birbirine bağlayan millet bağı sadece birlikte yaşama isteğidir. Müşterek lisan, kan, soy, tarihî hatıralarla manevî ve kudsi mevhumlardan hiç bahsetmeyerek birlikte yaşama arzusunu yalnız ve yalnız iktisadi hayat birliğinde bulmaktadır: «Biz ulusçuluğu, birlikte yaşama isteği olarak alıyoruz.

İşte bu yüzden kapitalist ekonomi düzeninde ulusçuluk, kuru lâfta kalır. Amaçları, soyabildiklerince halkı soyabilmektir.» (Tanin 14 Nisan 1961) Demek oluyor ki ona göre mevcut ve müesses nizam kapitalist ve gayriâdil bir nizamdır. Sadece iktisadi bakımından kuvvetli, zengin olanlar yani kapitalistler halkı sömürmekte, soymaktadır. Bu itibarla yazar, Ereğli'de kurulacak ve memle-

ketimiz ekonomisi bakımından çok hayırlı neticeler tevlit edecek olan büyük demir ve çelik fabrikası da kapitalizmin, Amerikan kapitalizminin Türk işçisini sömürmek, istismar gayesiyle kurulacaktır, şeklinde ifadei meram ettikten sonra bu fabrikanın memleketimizde kurulmaması gerektiğini imâ eylemektedir: «Şimdi Türkiye'de Amerikan sermayesinin yardımı ile büyük bir çelik endüstrisi kuruluyor. Gerekçeleri belli: Türkiye'nin kalkınmasını istiyorlar. Türkiye demokrasinin kalesi olduğundan, Amerikan sermayesi bu kaleyi pekiştirecek. Oysa biliyorsunuz, Amerika'da özellikle çelik endüstrisinde sık sık olan grevler, Amerikan kapitalistini yıldırmıştır. Orada emekçilerin gündelikleri yüksektir. Orada kazançlara konan vergi çoktur. Orada işçiyi kolay kolay sömüremez. Orada sermaye gittikçe güvendiğini yitirmektedir.» (Tanin 14 Nisan 1961)

25 Nisan 1961 günlü gazetede «Eşit koşullar altında» isimli fıkrasında anlatığı mecazi bir hikâye ile memleketteki sosyal nizamın bozulması ve yeni baştan kurulmasını açıkça ifade eylemektedir. «Üç kişi birbirinin sırtına binmiş. En üstteki,

— Bu gidiş iyidir! dermiş.

Ortadaki,

— Eh ne iyi, ne kötü.. dermiş.

Alttaki de,

— Bozulalım, baştan düzelelim! dermiş.

Dava, ezilen alttaki çoğunluğun davasıdır; üst üste değil, yanyana olup yarışma davası...»

Burada üç adamla, kanaatimizce üç sınıfı ifade eylemektedir. En üstteki kapitalist sınıf, ortadaki orta halli sınıf, alttaki de fakir işçi sınıfı.

Yazar 26 Nisan 1960 günlü gazete «Üç Adam» isimli fıkrasında sosyal adaleti istemekte, bu bakımdan mevcut adaletsizlikleri göstermeğe çalışmakta, fakat sosyal adaletten ne anlaşılması gerektiğini ifadeden kaçınmaktadır.

Yazıların umumi havasında işçi sınıfının mücadele etmesi gerektiğini, hatta icabında zor kullanması icap ettiğini ilham eder bir eda da mevcuttur. Ona göre sosyal adalet kurulmalıdır. Mevcut nizam adaletsizdir. Zenginlerin fakirleri sömürmesi esasına dayanır. Garp medeniyetinin temeli olan sermaye kan ve gözyaşı üzerine kurulmuştur. Bu bakımdan işçilerin sesine kulak vermek lâzımdır. Yoksa dinlemeyenlerin kafasına dank edecektir. Amma o zaman vakit geçmiş olacaktır. İşçi sınıfı çok sıkılan ayağa benzemektedir. Bir gün bu çok sıkılan ayak çarığı patlatacaktır. Bu fikirlerini belirten yazı, cümlelerinden örnek pasajlar veriyoruz: «Kardeşiz! diye bağırmadan, insanlar kardeşlik içinde yaşarlar. Önce toplumsal denge kurulmalı, haksızlıklar kalkmalı, toplumsal adalet olmalı. İşte biz, böyle bir gerçek kardeşlik istiyoruz.»

«Türkiye'de ulusal gelirin üleştirilmesi haklı mıdır, adalet üzere midir? Bu ülkede çalışanlar, hak ettikleri, lâyık oldukları ve çalıştıkları oranda «emek, hak, lâyık olmak» ölçüsünde kazanabiliyorlar mı? Sömürme sömürülme yok mu?» (21 Mart 1961)

«Batı uygarlığının temeli olan sermaye birikimini kaldırınız, altından kan ve gözyaşı sızar.»

«Türkiye'de devletçiliğin, zenginin yapamadığı işi, devletin yaparak zengin yetiştirmesi diye anlaşılması yanlıştır. Ama ne yazık ki böyle olmuş, böyle anlaşılmıştır. Sömürülecek dış pazar olmayınca, zorla şişirilmek istenen özel sermaye, iç pazarı sömürmüş, yani bu yoksul halkı durmadan soymuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın metreslerine binlik banknotlar yaktırarak kahve pişirten zenginleri, işte bu zorla yetiştirilmek istenen zenginlerdir.» (Tanin 22 Mart 1961)

«Bu sese kulak vermelisiniz. İster istemez bu sesi duymak, anlamak zorundasınız. Günlük çıkarlarının tutsağı olan politikacılar! Beğenmediğiniz için bu sese kulaklarınızı tıkarsanız, o ses, kendini size çok acı duyurur. O zaman da iş işten geçmiş olur.»

«Bugünkü politikacıların duymak istemedikleri, Türk işçisinin sesidir. Bu sese sağır olmuşlardır.»

«Biz bu sese kulak vereceğiz. Ve çarığın çatlamasına çalışacağız. Yoksa nasıl olsa çarık çatlar, sıkışan ayak çarığı çatlatır.»

Dikkat buyrulacak olursa burada ayak işçi sınıfıdır. Çarık da içtimai nizamdır, diğer sınıflardır. Yazı devam ediyor:

«İşte böyle, «Türkiye'de sınıf yok!» diye, gerçekleri inkâr ederler, çarığı çok sıkıyorlar. Türkiye'de sınıfların olduğunu anlamaları için, ille kafalarına dank demelerini mi bekliyorlar. Gelin, bu sese kulak verin! Bu ses

sizden, kanun yollarıyla haklarını istiyor.» (Tanin 23 Mart 1961)

Yani aksi halde ne olacaktır? Bunu söylemiyor. Aksi halde kanuni yoldan başka bir cebir yoluna başvurulacağı manâsı çıkıyor. Böylece 142 maddedeki cebir unsuru yazılarda meydana çıkmış oluyor.

«Ezilenlerden yana oldun mu komünist, doğruyu savundun mu yine komünist... Bunun sonu neye varır? Asıl komünizm propagandası yapan bunlar. Çünkü onların çabasıyla, günün birinde, komünistlerden başka doğruyu söyleyen, ezileni savunan kalmıyacak. İstekleri yoksa bu mudur?

Komünist, komünist, komünist... İnsanın burasına dayanıyor da, bağırası geliyor:

— Eeehh, yeter artık be!...»

Netice:

Yukarda zikredilen pasajlardan ve yazıların umumi havasından anlaşılacağına göre sanık Aziz Nesin'in fıkralarındaki yazılar umumi havası itibariyle zikredilen pasajlardaki cümlelerden mühim kısmı başlı başına Türk Ceza Kanunu 142. maddesinin birinci fıkrasını ihlâl eder mahiyette görülmüştür. Keyfiyeti saygılarımla arz eylerim.

Bilirkişi
Dr. A. Selçuk Özçelik
Esas Hukuk Teşkilâtı Hukuku Doçent

T.C. İSTANBUL ÖRFİ İDARE KUMANDANLIĞI BÖLGE ADLİ AMİRLİĞİ BALMUMCU

Adli esas: 1961/251 11 Ağustos 1961

İDDİANAME

SUÇ: Komünizm propagandası yapmak.

SANIK: 1 — Aziz NESİN. Abdülaziz oğlu, 1915 Şebinkarahisar doğumlu Tanin Gazetesi fıkra muharriri.

2 — İhsan ADA. Cemal oğlu 337 Rodos doğumlu, Tanin Gazetesi Yazı İşleri Müdürü.

SUÇ TARİHİ: 2 Mart 1961 - 26 Nisan 1961 İstanbul.

Tatbiki istenen kanun maddesi: T.C.K. 142/1 - 3 - 6 ve 173 T.C.K. 142/1 - 3 6 ve 173 65/2.

Yukarıda hüviyetleri ve kendilerine isnat edilen suçun mahiyeti gösterilmiş bulunan şahıslar hakkında yapılan tahkikat sonunda, İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'nca İstanbul'da münteşir «TANİN» gazetesinin üçüncü sahifesinde «AZ GİTTİK UZ GİTTİK» sütununda Aziz NESİN imzası ile çıkan ve SOSYALİZM, DEVLETÇİLİK, MİLLİYETÇİLİK IÇ POLITIKA İŞÇİ MESELELERİ konularında yazarın görüşlerini aksettiren yazılar umumi havası itibariyle komünizm propagandası mahiyetinde görülmüş, bundan dolayı İstanbul Birinci Sulh Ceza Hakimliği'nce bilirkişi tahkikatı yaptırılmıştır.

İstanbul Birinci Sulh Ceza Hakimliği'nce bilirkişi tayin edilen İstanbul Hukuk Fakültesi Anayasa Kürsüsü Doçenti Selçuk ÖZÇELİK tanzim etmiş olduğu raporunda (yazıların umumi havası itibariyle zikredilen pasajlardaki cümlelerden mühim kısmı başlı başına Türk Ceza Kanunu'nun 142'nci maddesinin birinci fıkrasını ihlâl eder mahiyette görülmüştür.) demiştir.

Bundan sonra dosya İstanbul Cumhuriyet Savcılığı'nın 11/5/1961 tarihli yazılarıyla 3832 sayılı kanunun 6'ncı maddesi gereğince Örfi İdare Kumandanlığı'na gönderilmiş, Örfi İdare Kumandanlığı sanıkların evlerinde ve iş yerlerinde arama yaptırmış, elde edilen evrak ile birlikte dosya, neşir yolu ile komünizm propagandası yapmak suçundan dolayı takibat talebi ile 1 numaralı Örfi İdare Mahkemesine sevkedilmiştir.

Yapılan sorguları esnasında sanıklardan Aziz NESİN bilirkişi Selçuk Özçelik hakkında bazı itirazlar serdetmiş, İstanbul Üniversitesi'nden seçilecek üç kişilik bir heyetçe yazılarının tetkik ettirilmesini istemiştir.

Yedibuçuk yıl ağır hapis cezasından başlayan bu suç için tek kişinin vardığı mütalea

kâfi görülmeyerek İSTANBUL HUKUK Fakültesi Ceza Hukuku Profesörü Naci ŞENSOY, İstanbul Hukuk Fakültesi İdare Hukuku Profesörü Vakur VERSAN, İstanbul Hukuk Fakültesi Umumi Amme Hukuku Doçenti İlhan AKIN ve Başbakanlık Umumi Arşivi Genel Müdürü Mithat SERTOĞLU bilirkişi seçilmişler, bu şahıslar müttefiken verdikleri raporda öz olarak (Yazarın, gerçekleşmesini istediği şey, bugün bütün batı dünyasında gerçekleşmesi için uğraştığı ve bir dereceye kadar gerçekleştirdiği sosyal devlet ve sosyal güvenliktir. Bu gayeler, gerçekleşmiş bulunduğu bütün batı devletlerinde tamamıyla demokratik usullerle ortaya çıkmıştır. Netekim yeni anayasamız da bu gayelere erişmiş ve bunu cebir ve kuvvet tesiriyle kabul etmemiştir. Demek oluyor ki, yazarın gerçekleşmesini istediği gayeler, gerçekleşmesi cebir ve kuvvet istimalini icap ettiren gayeler değildir.) demekte, bahis konusu yazılarda T.C.K.'nun 142/1-3-4 maddelerine uygun suç bulunmadığı gibi, bu yazılarda T.C.K.'nun 155 ve 316'ncı maddelerine uygun düşen bir hareket de görmediklerini bildirmişlerdir.

Yazıların teker teker incelenmesinde:

1 — «AÇIK SEÇİK» başlıklı yazıda yazarın hangi yandan olduğunun bilinmesi lâzım geldiğinin, kendisinin Atatürkçü olduğunu, Atatürkçülükten, ilkin her alanda bağımsızlığı anladığını, ama her alanda, en başta da ekonomik alanda bağımsızlık olduğunu Atatürkçülük ilkelerinden yıpratılanın, da bu olduğunu bir kişinin hem liberalizmi savunup hem de Atatürkçü olamayacağını, Atatürkçülüğün devletçilik olduğunu, Atatürkçülüğün devrimcilik olduğunu, Atatürkçülüğün laiklik olduğunu bildirdikten sonra «Bir kişi birey zenginliğini yurt gelişmesi ve ulusal zenginlik sanırsa, yurttaş başına düşen ortalama yıllık gelirin 600 lira olduğu bir ülkede, devlet eliyle milyonerlerin türemesine yardım, ederse, grev hakkına karşıysa, hak ve adalet üzere gelirin üleşilmesini doğru bulmazsa, sömürülmeden yana ise Atatürkçü olamaz. Atatürkçülük hakikatçılıktır demekte sonra kendisinin solda olduğunu, böyle olmakla da övündüğünü, çünkü yurdun gerçek gelişmesinin halkının kalkınmasını solculukta bulduğunu, buna içten inandığını, yani sosyalist olduğunu, Atatürkçülüğün ancak bu yolla sağlanacağını, Atatürkçülüğün yalnız toplumsalcılıkla (sosyalistlik) bağdaşacağını söylemektedir.

2 — 4 Mart tarihli «KİMDEN YANASIN» başlıklı yazıda;

Hak'tan yana olduğunu, Hak'kın ise halktan yana olduğunu, yani ulusun çoğunluğundan yana olduğunu, azınlıkla çoğunluk herhangi bir konuda çatışıyorsa bunlardan çoğunluğun çıkarlarının olduğunu, ancak hak'kın, halkın gelecek büyük çıkarlarından yana olduğunu, bunun için (bu sebeple) «Demokrasi halkın halk tarafından yöneltilmesidir» tanımının yanlış olduğunu, Demokrasinin halkın halk için yönetilmesi olduğunu yazmaktadır.

3 — 7 Mart tarihli «PAŞA PAŞA KENDİNE GEL» başlıklı yazıda:

Adalet Partisi Genel Başkanı Ragıp GÜMÜŞPALA'nın (Türkiye'de sınıf olmadığı gibi düşük insan da yoktur.) sözünü ele alıp «Bütün tarih boyunca sınıfı olmayan millet görülmemiştir. Sınıflar yok demek, millet yok demektir» dedikten sonra, «Türkiye'de sınıf yoksa siz neyin partisisiniz? Öyleyse partinizin ismi neden Adalet?» diye sormakta, sonunda kuyruk kelimesini ilk defa komünistlerin söylemiş olduğu sözüne takılarak «gerçekleri, doğruları söyleyenlere KOMÜNİST demek çok eski silah, bu bozuk silah geri tepmekten başka bir işe yaramıyor» diyerek yazısına son vermektedir.

4 — 8 Mart tarihli nüshada «ULUSAL BİRLİK NEDİR?» başlıklı yazıda:

«Bizde oldumolasıya iktidarlar halka düşünce payı bırakmazlar. Yalnız başa kim geçerse, ulus adına onlar düşünecek, onların düşüncesi doğru, halk da tembelcesine, hazır düşüncenin gevişini getirecek. Yurdumuzda aydının gerçek hürriyetsizliği işte budur» demekte ve sonra «Oysa bu anlayış, ulusal birlik değil, ulusal kalıplaşmadır.» «Bütün bir ulusun çoğunluğuyla düşünce birliğine varmasının gerekli olduğu zamanlar da vardır. Gerçek ulusal birlik bir parti konusu değildir. 27 Mayıs hareketinde olduğu gibi, partiler üstü bir kavramdır.» demekte ve sonra «batı demokrasisi değişik düşüncelerin, birbirine karşıt tutumların dengesinden ortaya çıkan bir uyumdur; ulusal birlik de bu uyumdan doğar.» demektedir.

5 — 9 Mart tarihli nüshada «ANLAŞILMAZ BİR TUTUM» başlıklı yazıda:

«Biz özel sermayeden değil, hiç değilse kooperatifleşerek genelleşmiş sermayeden, bireylerin değil, toplum zenginliğinden yanayız.» diyor, ancak bugün birer âmme hizmeti görmekte olan Eğitim Bakanlığı'nın yükünü hafifleten özel okulların devletçe himaye edilmesi gerektiğini, halbuki bunlardan ağır vergiler alındığını yazmakta, ekalliyet okulları ile Türk okulları arasında da fark olduğuna işaret etmekte, ekalliyet okullarına tanınan muaflıkların hiç değilse bu okullara da tanınmasını istemektedir.

6 — 12 Mart tarihli nüshada ve «DEMOKRASİCİLİK OYUNU» başlıklı yazıda:

Bizde siyasî partilerin halktan gelmediğini, bir kısım şahısların ortaya çıkıp kendi yararları için parti kurduklarını ve halkın reylerini aldıklarını, halktan gelme partilere gelişme imkânı verilmediğini, halkın bu sebeple partiler dışında kaldığını, bundan dolayı bunun bir oyundan ileriye gidemediğini söylemekte, sonunda: «Demokrasinin zemini halktır, bu hareket halktan gelmedikçe, halktan getirilmedikçe demokrasi yine kâğıt üstünde kalır. Partilerimize bakıyoruz, bunlardan hangisi halktan yanadır, hangi doktrinle hangi halk yararına karşımıza çıkmıştır. Böyle zorlamayla demokrasi olmaz. Demokrasinin zemini halktır. Batıdan almak istediğimiz demokrasi siyasî bir dengedir. Bu denge kurulmadıkça, iktidar koltuğu demokrasicilik oynayanların tahtaravalli tahtasına benzer, biri biner.» demektedir.

7 — 15 Mart tarihli nüshada ve «ÇOK DEĞİL BİRAZ ŞEREF» başlıklı yazıda:

«Dünya Gazetesi yazarı Bedii Faik'in kendisi için «Önce pîri ve Üstadı Nâzım Hikmet» dediğini, bununla hem kendisini susturmak ve hem de jurnal etmek istediğini söylemektedir.

8 — 16 Mart tarihli «SÖYLEYECEK SÖZÜNÜZ YOK MU?» başlıklı yazıda:

Kendisine iftira edildiğini, çamur atıldığını yazmakta «Gelin, efendi efendi, aydınca tartışalım.» demektedir.

9 — 17 Mart tarihli ve «POT ÜSTÜNE POT» başlıklı yazıda:

Yeni Türkiye Partisi Genel Başkanı Ekrem Alican'ın «Devr-i sabık yaratmayacağız» sözü üzerinde durmakta, bu sözün Demokrat Parti'nin olduğunu, şimdikilerin de aynı yolu takip ettiklerini, boş lâflarla oyalanıldığını, plân ve program olmadığını, Demokrat Partililerin de iyiniyetli olduklarını, ancak bilgisiz olduklarını yazmakta.

10 — 18 Mart tarihli ve «NE YAZIK» başlıklı yazıda;

Devletçiliğin ne olduğu üzerinde duruyor ve «Bizdekilere göre devletçilik, yurtta zengin olmadığı için, devletin zenginlerin yerini alması, onların yapacağı işleri yapması demek mânâsına alınıyor, bu yanlıştır. Bunun üzerinde durmak gerek.» diyor.

11 — 21 Mart tarihli ve «KARDEŞLİK... EVET AMA NASIL?» başlıklı yazıda:

«Kardeşiz demekle kardeş olunmaz. Kardeş olmak için önce toplumsal denge kurulmalı. Haksızlıklar kalkmalı, toplumsal adalet olmalı, aksi halde kardeşlik insanları avutmak olur.» diyor.

12 — 22 Mart tarihli ve «SOSİS KOYUP SIĞIR ÇIKARAN FABRİKA» başlıklı yazıda:

«Bizde sermaye birikimi olmadığı için devletçilik zorunlu olmuştur. Yani zengin işadamının yerini devlet almış, birbakıma yük olarak devlet zenginin işini yapmıştır. Devletçiliği bu türlü anlayışın amacı, memlekette sermaye birikimini sağlamaktır.» «Türkiye'de devletçilik zenginin yapamadığı işi devletin yaparak zengin yetiştirmesi diye anılması yanlıştır. Ama ne yazık ki böyle olmuş, böyle anlaşılmıştır. Sömürülecek dış pazar olmayınca, zorla şişirilmek istenen özel sermaye iç pazarı sömürmüş, yani bir yoksul halkı durmadan soymuştur.» «Biz devletçiliği, zengin yetiştirmek, özel sermayeyi zorla şişirmek, özel ellerde sermaye birikimi sağlamak sanıyoruz.» «Bizdeki devletçilik, bir yandan sosis koyup, bir yandan sığır çıkaran fabrikaya benzer, durmadan zengin üretir, böylece yurdun kalkınacağını sınırlar» demektedir.

13 — 23 Mart tarihli ve «BU SESE KULAK VERİNİZ» başlıklı yazıda:

«Bu günün politikacıları işçi sınıfının sesine kulak tıkıyor, Türkiye'de sınıf yok diyor. Her toplumda sınıflar vardır. Bunu bilmediklerinden mi; hayır. İşlerine gelmediğinden. Gerçek aydının görevi insanlara sınıf şuurunu vermektedir. Sınıf şuuru vermek, sınıfları boğuşmaya, ihtilâle teşvik etmek değil, her sınıfın kanun emniyeti içinde haklarını elde etmesidir.

Türkiye'de sınıf bilinci yoktur demek de

yanlıştır. İşte bir işçinin sesi:

(Gün çarığı sıkar, çarık ayağı sıkar. Ya ayak çatlar ya çarık...)

Türkiye'de sınıf yok diye gerçekleri inkâr edenler, çarığı çok sıkıyorlar. Türkiye'de sınıfların olduğunu anlamaları için ille kafalarına dank demelerini mi bekliyorlar. Gelin bu sese kulak verin. Bu ses sizden kanun yollarıyla haklarını istiyor» diyor.

14 — 24 Mart tarihli ve «NEDEN HER ZAMAN MUHALİF» başlıklı yazıda:

«Sanatçılar, devletin sanatçıyı korumasını istiyorlar. Sanatçı daima tenkitçidir. Durumu beğenmez. Yıkıp daha iyisini yapmak ister. Devlet ise durumu muhafaza etmek ister, onun için devlet hakiki sanatçıyı bilhassa edebiyatçıyı (sözle tenkit) korumaz» diyor.

15 — 25 Mart tarihli ve »BEKARA KARI BOŞAMASI KOLAY GELİR» başlıklı yazısında:

«İşçiler, biz şartsız grev hakkı istiyoruz» diyorlar.

«Her parti muhalefette iken grev vaat ediyor, iktidara geçince vermiyor. Neden? Çünkü grev çoğu devlete karşı yapılacak. İşçilerin 2/3'ü devlet sektöründe çalışıyor. Böyle olunca da devlet zor duruma düşecek, onun için grev hakkı verilmiş gibi gösterilecek, ama birçok kayıtlara bağlanacak. Vermemek de olmaz. Çünkü işçi şuurludur.» diyor.

16 — 26 Mart tarihli ve «KARAKEDİ» başlıklı yazıda:

«Bu güne dek Türk aydınları siyasi hürriyet için uğraşmışlar, diktatörü devirmek için birleşmişler. Diktatörü devirenler onun yerine diktatör olmuşlar. Halbuki diktatörlüğü devirmekten maksat nedir? Önce siyasi hürriyet, söz hürriyeti olacak. Ondan sonra diğer meseleler üzerinde durulacak. Siyasi hürriyet olmayınca diğerleri de konuşulmuyor.

Bugün de durum aynı. İktidara giden C.H.P. bize çatıyor, söz hürriyetini kısıyor, biz de kendisini uyarmaya çalışıyoruz.» diyor.

17 — 28 Mart tarihli ve «DELİK BÜYÜK, YAMA KÜÇÜK» başlıklı yazıda:

«Türkiye'de nüfus artımıyla milli gelir artımı arasında dengesizlik var. Nüfus yüzde üç, milli gelir yüzde 1,8 artıyor. Kaldı ki kalkınma için denge de kâfi değil, gelirin daha çok olması lâzım. Onun için biz kendimizi yiyoruz. Bunun üzerine eğilmek lâzım gelirken millet birbirini yiyor, birbirine saldırıyor. (Dedikodu - iftira) Milli geliri arttırmak kolay olmadığına göre, nüfus artışını önleyelm, diyorlar. Milli geliri artırmak için de, değişik düşünceler var, ben bunlardan hiç birisine taraftar değilim.» diyor.

18 — 31 Mart 1961 tarihli nüshada «AKILLI MEHMET AĞALAR» başlıklı yazıda:

«Yurdumuzun en önemli meselesi nüfus artışıyla milli gelir artışı arasındaki dengesizliktir. Bu dengeyi kurmak için ne yapmalı? Nüfus artışını frenlemeli diyenler var. Kürtaj vs. gibi. Bunu zenginler yapıyor. Çünkü yolunu biliyor. Fakirler bilmediklerinden yapamıyor. Ve nüfus, fakir halk tabakaları, fakir memleketlerde çok artıyor. Ama bazı ülkelerde fakirlere öğretilmiş, onlar aksini yapmışlar. Çünkü fakire kol kuvveti lâzım. Bunun için bu da sökmüyor. İşte bu mühim meseleyi görmek istemiyorlar. Bizim için de nüfusu kontrol değil, millî geliri artırmak lâzım. Nüfus bizim en büyük gücümüzdür.» diyor.

19 — 1 Nisan 1961 tarihli ve «BİR ÇIKMAZA DOĞRU MU?» başlıklı yazıda:

«27 Mayıs iki şey getirdi. 1 — İktidarların hesap verek zorunda olduğu, 2 — Politikacıların ve partilerin kofluğu. 27 Mayıs bir devrim değil, bir evrimdir. Devrimler nizamı toptan değiştirir. Evrim ise bozulan düzeni yerine getirir.

27 Mayıs'tan bu yana poltikacılar ne getirdi? Hiçbir şey. Bu ya onların işlerine gelmemesinden (Çıkarlarından, rey avcılığından) veya bilmemelerinden oluyor.

Hangi parti iktidara gelecek? En kuvvetli namzet C.H.P.'dir. C.H.P. ne getirecek? Bu partide yalnız İnönü var. Başka hiçbir şey yok. Ve bu parti adam yetiştireceğine bilâkis adam harcıyor.

Biz şimdiye dek isteyerek değil, zorunlu olarak partilerin arkasından gittik. Bu gün de aynı şey. C.H.P.'yi destekliyoruz. Amma prensiplerden ayrılmış, şahısların peşlerinden gitmiş olmuyor muyuz? Bir çıkmaza girmiyor muyuz?» diyor.

20 — 3 Nisan 1961 tarihli ve «ÖBÜR YÜZÜ» başlıklı yazıda:

147'leri savunduğunu söylüyor. «Bunların içinde haksızlığa uğramış olanlar da müstahak olanlar da var,» diyor. «Bu işi kurumların kendileri yapmalı, gericileri, eski idareyi desteklemiş olanları temizlemeliydiler» diyor. «Fakat yapmadılar ve Hükümetçe yalnız üni-

versitede tasfiye yapıldı. Halbuki eski idarenin adamlarını yeni idare içinde görüyoruz. Ve memleketin değişmesine mani olanlar da bunlardır.» diyor. «Sonra 147'lerde de iş yokmuş, hiçbir üniversiteden çağrılmadılar. Kendileri kapı kapı dolaştılar. Bu da ilim adına üzücü bir şey» diyor.

21 — 5 Nisan 1961 tarihli ve «ATOM FABRİKASI KURMALIYIZ» başlıklı yazıda:

«Batıda fikir ayrılıkları vardır. Fakat bizde yoktur. Biz hükümetten ayrı biçimde düşünemeyiz. Düşünürsek vatan haini derler. Biz ancak basit meseleleri düşünebiliriz. Daha ötesini başımızdakiler bizim yerimize düşünürler. Bir büyükle konuşurken onun hoşlandığını öveceksin. Türkiye'de otomobil yapılır mı yapılmaz mı? Yapılır diyeceksin. Halbuki yapılır demek, Menderes idaresini övmek demektir.» diyor.

22 — 7 Nisan 1961 tarihli ve «NİÇİN CEVAP VERMİYORUM» başlıklı yazıda:

Kendisine saldıranlar olduğunu, fakat cevap vermeğe dahi lüzum görmediğini, zira değmeyeceğini, yalnız aynen neşretiğini söylüyor ve «görün» diyor «Bana çatan bu gazete, benden yazı istedi, vermedim, ondan sövüyor. Sövdüğü için de memnun olanlar, benden yazı isteyen şahsı fiilen gazetenin başına getirdiler. Bu hal C.H.P.'yi tenkit ettiğim için de oldu. C.H.P. bu gidişle aynı yolun yolcusudur. Memlekete yazık,» diyor.

23 — 11 Nisan 1961 tarihli ve «YAYGARASIZ» başlıklı yazıda:

«Anayasa'ya Milliyetçilik ilkesi girsin mi? Girmesin mi? Girsin diyenler, girmesin diyenlere çatıyor (Son havadis - Tercüman) ve girmesin diyenleri vatan hainliğine kadar götürüyorlar. Bunlara göre «girmesin diyenler hele bir Anayasa'ya Milliyetçilik konmasın, ondan sonra kolay diyorlarmış.» Biz bu konuda coşkunluğa kapılmadan, münakaşa edilmesini istiyoruz. Milliyetçilik, Türkçesi ulusçuluk demektir. Ulusçuluğun ne olduğunu evvelâ tayin gerek. Girmesini istemeyenlerden Nadir Nadi v.s. uluçuluğun kaypak bir kelime olduğunu söylediler. Hal böyle değildir. Her kavramın sabit bir manâsı vardır, ancak zaman ve mekânla manâ değiştirir. 19'ncu asırla bu gün ayrı manâlar taşır. Faşiste göre başka, sosyaliste göre başka manâ taşır. Ulusçuluk, yuvarlak bir kavramlar demek, bunu diyen kişinin hangi yandan olduğunu bilmemesi demektir.» diyor.

24 — 12 Nisan 1961 tarihli nüshada ve «KÖKÜ NEREDE?» başlıklı yazıda:

«Bir şeyin kökü dışarda ise Türkiye'ye sokulmak istenmez. Amma, ulusçuluğun da kökü dışardadır. Batıdan 300 sene sonra ulusçuluk Türkiye'ye girmiştir.

Osmanlılar ulusçuluk gütmezdi. Çünkü işlerine gelmezdi. Devletin birliği bozulurdu. Nitekim her millet Osmanlı'dan ayrıldıktan sonra Türkiye'de ulusçuluk başladı. Ziya Gökalp kurdu, fakat geri bir ulusçuluktu, üç maddeye dayanıyordu. Alışılmışı bozmadığı için de benimsendi. Atatürk'ün ulusçuluk anlayışı ise alışılmışa karşıydı Fakat Atatürk'ün şahsiyeti dolayısıyla bir tepki olmadı.» diyor.

25 — 13 Nisan 1961 tarihli ve «ULUSÇULUK NEDİR?» başlıklı yazıda:

«Bir toplumu ulus yapan türlü bağlar vardır.

Dil birliği, din birliği, ırk birliği, tarih birliği, kültür ortaklaşması, gelenek görenek birliği, birlikte yaşama isteği, beğeni ortaklığı, ülkü birliği v.s.

Bunlardan hangisi öne alınırsa, ona göre ulusçuluğun mahiyeti değişir. Her toplumda bunlardan kimi öne alınmış, kimi geriye atılmıştır. 1924 Anayasası'nda (Türkiye'de din ve ırk ayırt edilmeksizin vatandaş olan herkese Türk denir) deniyordu. Batılılaşma demek olan Atatürkçülük için ulusçuluğun böyle anlaşılması zorunlu idi. Birinci Cumhuriyet Anayasası'na elbette ulusçuluk girecekti. Çünkü daha yeni ulus olan Türkiye kozmopolitizme ve ümmetçiliğe karşı idi. Her yeni doğan toplum, milliyetçiliğe bağlanmak zorundadır. Tarihe bağlanmamızın sebebi de onunla övünmek içindir. Çünkü diğer milletlerden çok geri kalmışızdır, başka övünülecek bir şeyimiz yoktur.

Teker teker ele alınacak olursa, ulusçuluğun bağları çürüktür. Aynı dili konuşmayanlar var, aynı ırktan gelmeyenler var, aynı dinden olmayanlar var, tarihi olmayanlar var. Ortak nitelik nedir? Bunu arayalım.» diyor.

26 — 14 Nisan 1961 tarihli nüshada ve «SAHTE ULUSÇULUK» başlıklı yazıda:

«İnsanları ulus olarak birleştiren ve bütün uluslarda var olan tek bağ, birlikte, bir arada yaşama isteğidir. Bu istek ulusun ekonomik ve toplumsal bir birlik oluşundan doğuyor. Ulus, ekonomik ve toplumsal çıkarları

birleşik olan kişilerden kurulu bir ünitedir. Geriye kalan birlik bağları bu özü çevreleyen duygulardır.

Gerçek ulusçuluk ve ulusseverlik, ulusu yapan kişiler arasında toplumsal adaletin kurulmasını istemek demektir. Kapitalist ekonomi düzeninde ulusçuluk kuru lâfta kalır. Soyabildiğine halkı sömürmektir. Ve bunlar düzenin değişmemesini ister.» diyor.

27 — 15 Nisan 1961 tarihli ve «BAŞARI NERDEN GELİYOR» başlıklı yazıda:

Rus feza pilotu GAGARİN'in fezaya gidişini ele alarak:

«Bu başarı insanları barışa kavuşturacaktır. Bu başarı üç bakımdan önemlidir.

1 — Bu güne dek, kavgasını, savaşmasını yaptığımız birçok konuların boşluğunu, kofluğunu anlayacağız. Bağlı olduğumuz birçok yargılar, eski önemlerini kaybedecektir.

2 — Bu başarılar bireysel çabaların çok üstüne çıkmıştır. Toplumsal çabaların sonucudur. Bu bir yeni çağdır.

3 — Toplumculuğun tek insana, bireye kazandırdığı değer de mühimdir. Bir döküm işçisi feza pilotu olmuştur.

Yapılacak ne işler ve toplum içinde eriyip giden ne kıymetler var.» diyor.

28 — 16 Nisan 1961 tarihli ve «ULUSÇULUK VE ANAYASA» başlıklı yazıda:

«Ulusçuluğun Anayasa'ya girmesine taraftar ve aleyhtar olanlar var. Bir ilkenin Anayasa'ya girmesi için, o ülkede o ilkeye karşıt düşüncelerin bulunması lâzım. Aksi halde lüzumsuzdur.

1924'te ulusçuluğa karşıt düşünceler vardı. Bu gün yoktur. Ulusçuluk birlikte yaşamak isteğidir. Buna aykırı düşünenler var mı? Olmadığına göre ulusçuluğun Anayasa'ya girmesine lüzum yoktur.» diyor.

29 — 17 Nisan 1961 tarihli ve «YETER ARTIK» başlıklı yazıda:

«Bir yazarın üstünde türlü baskılar vardır.

1 — Kanuni baskı, 2 — Buyruklu baskı, (bu da rica ve tehdit şeklinde olur) 3 — Yığın baskısı, 4 — Gazete sahiplerinin baskısı, 5 — Kara çalmak baskısı, yazara komünist derler. Asıl komünizm propagandası yapanlar da bunlardır. Çünkü onların çabasıyla komünistlerden başka doğruyu söyleyen kalmayacak. Yeter artık.» diyor.

30 — 18 Nisan 1961 tarihli ve «DEYİMİN YUVARLAĞI OLMAZ» başlıklı yazıda:

«Ulusçuluk ve sosyal adalet kavramları yuvarlak deyimlermiş, Anayasa'ya girmemeliymiş. Bunu söyliyenlerin kendileri yuvarlaktır. Bir yanları yoktur. Aydın'ın bir kişiliği olmalıdır. Hangi yandan olduğu belli olmalıdır» diyor ve aksi tezi savunan Nadir Nadi'ye çatıyor.

31 — 19 Nisan 1961 tarihli ve «TOPLUMSAL ADALET» başlıklı yazıda:

«Nadir Nadi, bir yazısında bazı terimlerin Anayasa'ya konmasıyla, her şeyin kendiliğinden halledileceğini sananlar bulunduğunu, bunların yanıldıklarını yazmış.

Sanık yazar, «Doğru» diyor. Ancak:

«1 — Toplumsal adalet tılsımlı bir sözcük olmadığı için, Anayasa'ya girmezse, Demokrasi ve Cumhuriyet kelimelerinin de girmemesi lâzım.

2 — Bu terimler, durup dururken, kendiliğinden ortaya çıkmıyor. Herhangi bir şahsın istemesiyle olmuyor. Toplumun istemesiyle, zorlamasıyla oluyor.»

Nadir Nadi Anayasa'ya insan hak ve hürriyetlerinin girmesi kâfi demiş, yazar bunu kâfi görmüyor, «toplumsal adalet de girmelidir, yeni Anayasa'larda da var» diyor

32 — 20 Nisan 1961 tarihli ve «KAÇINCI BASKI» adlı yazıda:

«Temsilciler Meclisi'nde. Anayasa'ya, gazetelerin kapatılmasının konulmasını isteyenler varmış. Bunlar gazeteciymiş. Bu suretle muarızlarından kurtulacaklarını sanıyorlarmış. Ama kazdıkları kuyuya kendileri düşecekmiş. Bunlar C.H.P.'li imiş. Kendilerini iktidara namzet gördüklerinden böyle istiyorlarmış. Vaktiyle muhalefette iken doğru bulmuyorlarmış. Şimdi istiyorlarmış. Ellerindeki gerekçede komünizm propagandası yapan gazete kapatılmasın mı? imiş.»

Sanık yazar, «Bundan ne çıkar?» diyor. «Batıda böyle şeyler yoktur» diyor ve ilâve ediyor; «Bundan şu çıkar: 1 — Türkiye uygarlık yolunda neler yitirir. 2 — Bunu isteyenler günün birinde bunun altında kalırlar. C.H.P. niçin iktidarda kaldığını unutuyor ve şimdiden kendini yıpratıyor.» diyor.

33 — 25 Nisan 1961 tarihli ve «EŞİT KOŞULLAR ALTINDA» başlıklı yazıda:

«İnsanların aynı şartlar altında yetişmediklerinden dem vuruyor. Eğer böyle olmasaydı, insanlar aynı şartlar altında yetişseydi, bugün ismini bilmediğimiz nice kişiler, ünlü sa-

natçılar, yazarlar olacaktı ve bize iş kalmayacaktı. İşte bunun için bazıları bu düzenin değişmesini istemiyorlar. İstediğiniz kadar hürriyet var, yarışmak var, diyorlar. Amma şartlar aynı değil. Aynı şartlar sağlansın, bakalım ne olur? İşte bu toplumsal adalettir. Bunu dedin mi komünist diyorlar.» diyor. Köy enstitülerinden yetişenleri misal gösteriyor. Ayrıca üst üste binmiş üç kişinin durumunu tasvir ederek, altta olanın, durumunun değişmesini istediğini söylüyor.

34 — 26 Nisan 1961 tarihli ve «ÜÇ ADAM» başlıklı yazıda:

İlkokulun üçüncü sınıfına kadar okumuş bir köylünün kendisine gönderdiği mektubu neşrediyor. Bu şahsı, kendini ve Nadir Nadi'yi ele alıyor. «O neden öyle kalmıştır, bu neden böyle olmuştur?» diyor. «Eşit şartlar altında yetişmemişlerdir. Yetişselerdi, bakalım bugün böyle mi olurdu? Ben Aziz Nesin, o Nadir Nadi olabilir miydi?» diyor, bunun için toplumsal adalet istediğini yazıyor.

Özetleri yukarıya çıkarılmış olan yazılarda komünizm propagandası olup olmadığı noktasında: İlk bilirkişi (vardır), dediği halde, dört kişiden müteşekkil ikinci bilirkişi heyeti olmadığını bildirmiştir.

Delillerin takdir yetkisi mahkemelere ait olduğundan, her iki sanığın muhakemelerinin icrası ile suçları sabit görüldüğü takdirde T.C.K.'nun 142/1-3-6, 173. maddeleri gereğince tecziyelerini sanık İhsan Ada hakkında T.C.K.'nun 65/2 maddesinin de tatbikini talep ve iddia ederim.

YUSUF ALPMANSU
Tuğgeneral
Örfi İdare Bölge K.
Adli Amir.

EK YAZILAR

Bu kitabımın «Dava Konusu Yazılar» bölümüne, İddianame'de suçlanan bütün yazılarımı şu nedenle almamıştım:

Günügününe yazılan yazılar olduğu için, bir yazarın gazetedeki köşeyazılarının hepsi de kitaplık değerde olamaz. Dava konusu ve tutuklanmamızın nedeni olmasaydı bu yazılarımı bir kitapta derlemezdim. İddianame'de suçlanan kimi yazılarımı yazılışları bakımından sevmedim; doğru olmadıkları için değil, güzel olmadıkları için... Doğruluğuna inandığım o yazılarımın altına bugün de imzamı atarım, ama bugün o yazılarımın biçim ve biçimlerini beğenmiyorum. İşte bu nedenle o yazılarımı «Dava Konusu Yazılar» bölümüne almamıştım. Ancak bu yazılar da birer belge niteliğinde olduğundan ve İddianame'de de sözkonusu edildiklerinden o yazılarımı da kitabıma almak zorundayım. Bu bikaç yazımı bu bölümde ek olarak sunuyorum.

Aziz NESİN

PAŞA, PAŞA, KENDİNE GEL!

Nasıl doktorluk, mühendislik, gazetecilik, bir meslekse, politikacılık da öyle, ayrı bir meslektir. Gel gör ki, bizde öyle değil. Yazarlıkla, politikacılık, bizde bir meslek sayılmaz. Eline kalemi alan, yazmasını biliyor ya, kendini yazar sanır. Ağzını açan konuşmasını biliyor ya, kendini politikacı sanır. General Gümüşpala da, kendini politikacı sanıp, boğazın dokuz boğum olduğunu unutmuş, açmış ağzını, yummuş gözünü aklına, daha doğrusu ağzına ne gelirse saymış dökmüş.

Bizde politikacılık ayrı bir uğraş, ayrı bir uzmanlık sayılmadıkça, kendini politikacı sanan bu acemi politikacılardan çoook çekeceğiz.

Politikacılığa çok yatkın olan ve yatkın olmayan işler vardır. Askerlik, politikacılığa en az yatkın işlerin başında gelir. Bizim tarihimizde askerlikten yetişme çok başarılı politikacılar vardır ama, bunlar geniş görürlükleri, geniş kavrayışları bir yana, ayrıca politik hayatın içinde pişmiş yetişmişlerdir.

Kışladan birdenbire bir partinin başına geçen General Gümüşpala gibilerin, büyük çamlar devirmesi olağandır. Ne var ki, olağan sayılması gereken bu çam devirmeler, yurdumuzun bu çok karışık döneminde, yeni kurulan, hem de adı «Adalet» olan bir parti başkanınca olursa, çok zararlıdır.

General Gümüşpala, politikaya atıldığını unutmuş, kendini galiba, hâlâ general sanıyor. Öyle ki, ordu yasalarına uygun olarak, her dediği tartışmasız kabul edilecek.

Paşa, yok öyle şey!.. «Hamama giren terler» demişler. Bu politikanın dalgaları arasına bir girdin mi, bu iş başka İş... Ya bu işi becerirsin, ya adama pusulayı şaşırtırlar. Sözünü tartar tarta söyleyeceksin.

Basın toplantısındaki sözleriniz, sizin bu piyasanın çok acemisi olduğunuzu göstermesi çok iyi oldu. Çünkü böylece bilginizin dar sınırlarını, bundan sonra tutacağımız yolun yanlışlığını bütün millet öğrenmiş oldu. Yani, sizin politika acemiliğiniz, askerlikten gelen dobralığınız bir işe yaramış oldu.

Basın toplantısında şöyle buyurmuşsunuz: «Türkiye'de sınıf olmadığı gibi, düşük insan da yoktur.»

Paşa Hazretleri, politikayı hiç bilmiyorsunuz ama, maşallah demagojiyi çok iyi biliyorsunuz. Size acemi politikacı mı dedim; estağfurullah... Şu sözlerinize bakılırsa, yıllarca ellerinden neler çektiğimiz bayat politikacıları hiç mi hiç aratmayacaksınız.

Önce siz, biraz tarih, biraz iktisat, biraz da toplumbilim okuyunuz, öğreniniz. Parti çalışmalarından kitap okumaya vaktiniz, bu yaştan sonra yeni şeyler öğrenmeye takatiniz yoksa, zahmet buyurun da, lûtfen bir bilene danışın.

Bütün tarih boyunca sınıfı olmayan millet görülmemiştir. Sınıflar yok demek, millet yok demektir.

Önce bu küçücük bilgi bizden size armağan ve kulağınıza küpe olsun. Bu iyiliğimizi de unutmayın, bir gün iktidara geçerseniz önce bizi hatırlarsınız. Türkiye'de sınıf yoksa, siz neyin partisisiniz? Öyleyse, partinizin adı neden «Adalet»? Yoksa bu Adalet, yılanlı dandöz Adalet mi, yoksa Adalet battaniyeleri mi?

Hele şu «Türkiye'de düşük insan yoktur» sözü, tarihî değerde örneklik bir demagojidir. Sizin Türkiye dediğiniz, 27 milyon. Bu 27 milyonun içinde, her millette olduğu gibi, yükseği de var, alçağı da, soyanı da var, soyulanı da, düşüğü de var üstünü de... Artık insanlar gözlerini açtı. Kendilerini tavlamak için söylenilen «Türkiye'de düşük insan yoktur» gibi yemleri kimse yutmuyor. Türkiye'de düşük insan yok da, bunca davalar, yargılanmalar neyin nesi?

Hele «Kuyruk» üstüne cevheriniz unutulur söz değil. Şöyle buyurmuşsunuz:

Kuyruk kelimesinin, birinci harpten sonra komünistler tarafından Azerbaycan'ın işgalinde, okuyup yazma bilmeyen hâkim ve savcı karşısında muhakeme edilen bir kadın öğretmene ilk defa kullanıldığını ifade edersem, bilâhare Nâzım Hikmet tarafından da bu kelimenin kullanıldığını söylersem, nezih ve vatanperver Türk matbuatı, vatandaşı tezlil edici bu kelimeyi kullanır mı kullanmaz mı? Bu onların takdirine kalmıştır.»

«Nezih ve vatanperver Türk matbuatı» sizin uyarmanıza karşın, yine de düşüklere «Düşük», kuyruklara «Kuyruk» diyecek. Bununla da kalmayıp, neden sizin, bu yanlış yolu tuttuğunuzu kamuya açıklayacak. Yurtsever Türk basınının görevi budur.

Adalet paşası, kendinize geliniz. Eskiden çok kullanılmış çamur artıklarını ona buna atmağa kalkarsanız, kimseye birşey olmaz, ama sizin eliniz kirlenir.

Gerçekleri, doğruları söyleyenlere «komünist!» demek, çok eski silâh. Bu bozuk silâh, geriye tepmekten başka işe yaramıyor.

«Komünist» engeli ile söylenecek doğruları önlemek istiyorsanız, böylece partinizi, kuyruk deposu, düşük amburı yapmak istiyorsanız, size diyeceğimiz şu:

Bu millet çok çekti, yeter!

7 Mart 1961

ANLAŞILMAZ BİR TUTUM

Türkiye'de yabancı sermayeden yerli küçük sermayeye dek, hertürlü özel girişim özendirilir. Hükümet adamları, eskileri de, yenileri de ellerini açmışlar, aman özel teşebbüs diye «Allah Allah!» der dururlar.

Biz, özel sermayeden değil, hiç değilse kooperatifleşerek genelleşmiş sermayeden, bireylerin değil, toplum zenginliğinden yanayız.

Ama siz, bizim resmî ekonomi politikamızın özel girişimden yana olduğuna da inanmayınız. Bu politikanın, vereceğimiz örnekten de anlaşılacağı gibi, neden ve kimden yana olduğu hiç belli değildir.

Yurdumuzda en olumlu kişisel sermaye yatırımı, en yararlı özel teşebbüs hangisidir diye sorulsa, özel okullar derim.

Bu özel okullar, devletin yapması gerekli olup da bir türlü becerip yapamadığı görevi yüklenmişlerdir. Bir bakıma, bu özel teşebbüsler kamu görevi yapıyorlar.

Devlet, halkın gereksindiğince okul açmakla yükümlüyken, şu bu nedenlerden ötürü, bu yükümün altından kalkamaz. Buna karşılık, özel teşebbüsler özel okul açarlar.

Bugün Türkiye'de özel Türk okullarında 44 bin öğrenci öğrenimdedir. Hiç de küçümsenecek bir sayı değil. Bu durumda ne aklınıza

gelir? Benim aklıma gelen, devletin özel okul açanları koruyacağı, destekleyeceğidir. Devlet, yabancı sermayeleri özendirmek için, onlara bile ayrıcalık tanırken, elbette özel okulları da kayıracaktır. Böyle sanılır. Çünkü, sermaye yatırımının en az kazançlı olanı özel okullardır. Bu iş kazançtan çok ülkücülük ister. Bir özel okul açmak için yatırılan sermaye, hangi başka işe yatırılsa, daha çok kazanç sağlanır. Böyleyken, eğitim tutkuları yine de okul açarlar.

Devletin, özel okulları koruması, en başta vergi işinde olur.

Netekim, Türkiye'deki yabancı okullardan, azınlık okullarından kazanç ve bina vergileri alınmaz. Böylece yabancı ve azınlık okulları, onlara ayrıcalık tanınarak özendirilir. Doğrusu da budur.

Ama öte yandan, Türk özel okullarından kazanç ve bina vergileri alınmaktadır. Neden? Niye Türkiye'deki yabancı ve azınlık okullarına tanınan bir hak, Türk özel okullarına tanınmaz? Siz, bu mantığı, daha doğrusu mantıksızlığı anlayabiliyor musunuz?

Devletin görevini gönüllü olarak üstüne alan özel Türk okulları, 44 bin öğrenciyi yetiştirmekle, ayrıca devlet bütçesine de yardım etmiş oluyorlar. Her öğrencinin, aylık gideri ortalama 300 bin lira hesaplansa bütçeye yılda 7 milyon lira tutum sağlamış oluyorlar.

Özel okulları herhangi bir kazanç yeriyle bir tutan ve yabancı okullarla, azınlık okullarına tanınan hakkı onlara tanımayan bu eşitsizliğe, bilmeyiz başta Eğitim Bakanı olmak üzere, sayın ilgili ve yetkililer ne derler?

Tanin (8 Mart 1961)

DEMOKRASİCİLİK OYUNU

Biz, çocuklara evcilik oynaması gibi «demokrasicilik» oyunu oynuyoruz. Bu oyun, açıkça belli...

Birtakım aydınlar, kendi aralarında toplanıp:

— Haydi, biraz demokrasicilik oynayalım! diyorlar.

Bu oyunu oynarken, iyi niyetleri yok değil; ama iyi niyet olumlu iş yapmak, yurda demokrasi düzenini getirmek için yetmiyor. Oyun yine oyundur.

Tanzimat da bizce, iyi niyetli kişilerin kendi aralarındaki oyundur. Bir oyun olmasaydı, Tanzimat Fermanı'yla insan hakları kâğıt üstünde tanındıktan sonra aradan yüz otuz yıl geçmişken Türkiye'de insanlar:

— İnsan hakları! diye bağırmazlardı.

Aydınlar, batılılaşmayı alttan, kökten, temelden değil, üstten gelme bir aşı sanıp batıyı öykünüyorlar. Onun için de batılılaşma, doğunun üstüne bir batı yaldızı vurmak oluyor. Bu yaldız dökülüp, alttan doğululuk sırıtınca, üstüne bir yaldız daha çalıyorlar; yaldız yaldız üstüne... Onun için de demokrasi atılımları, yalnız kâğıt üstünde kalıyor, halka geçemiyor.

Meşrutiyet, başka bir batı yaldızı, aydınlar arasındaki başka bir oyundur. Çok partili düzene biz daha 1908'de girmişiz. Neden tutmamış? Oyun olduğu için...

Oyuncular, dışardan aralarına adam almazlar. Meşrutiyetçilik oynayan aydınlar da, halkı kendilerinin dışında sayıp, oyuna sokmamışlar.

Türkiye'ye devrim getiren Atatürk, bu işi oyundan çıkarıp, bir halk davranışı yapmak istemiş. Bunun için de zeminin uygun olup olmadığını araştırmaya girişmiş. Bu deneme için de, yakın arkadaşlarından Fethi Bey'i seçmiş, ona Serbest Fırka'yı kurdurmuş. Çünkü, Atatürk devriminde Türkiye'nin batılılaşmasında bir büyük eksiği vardı: Çok partili düzen.

Atatürk istese, bir demokrasicilik oyunu oynatır, bir ya da iki yapma parti ortaya salabilirdi. Serbest Fırka denemesi, bizce, demokrasinin halktan gelebilmesi için, halkın bu olgunluğa gelip gelmediğinin araştırılmasıdır. Olumlu sonuç alınamayınca Atatürk, Fethi Bey'e:

— Kapa! dedi.

Serbest Fırka kapandı. Böylece, o dönem de ister istemez bir demokrasicilik oyunu olmaktan öte geçemedi.

Sonra bu oyunu İnönü başta olarak, C.H.P.'li aydınlar oynamağa başladılar.

C.H.P. günümüzde iktidarın en yakın adayı olduğu için, daha şimdiden eleştirilerden uzak tutuluyor. Oysa tersi yapılmalı, iktidar adayının geçmişteki yanlışları sık sık yüzlerine vurulmalı ki, iktidara geçtikleri zaman, yine aynı yanılgılara düşmesinler. Çünkü birtakım C.H.P.'lilerin bugünkü tutumlarına bakarak, böyle bir tehlikenin büsbütün uzak olduğunu da sanmıyoruz.

C.H.P. 1945'te bir demokrasicilik denemesine girişti. Atatürk şunu yapmış şunu yapmış şunu yapmış... Neyi yapmamış? Çok partili düzeni getirememiş. Hah, dediler, biz o düzeni getiririz. Dünyanın genel gidişi, bu gidişin Türkiye'ye etkisi, halkımızın uyanmış olması da, o sıra bu kararı doğrulamaktaydı. Yan C.H.P. tek parti iktidarını sürdürmek istemeyişiyle, halkın isteklerini sezmiş, anlamış oldu. Bu, iyi bir tutumdu Ancak, onlar da, aynı yanılgıya düştüler. Demokrasinin temelinin halk olduğunu göremediler. Halk yabancı, dışarda kaldı. D.P.'nin doğuşu, böyle olmuştur. Tek parti iktidarının baskısından bıkmış olan yığınların D.P.'yi doldurmuş olmasını, D.P.'nin bir halk hareketi olduğunu sanmak, yanlıştır. D.P., bizce, C.H.P.'nin demokrasicilik çabası içinde zorladığı şişirdiği, ortaya attığı yapma bir partidir. Halk, denize düşen yılana sarılır gibi D.P.'nin kucağına düştü. Bu iş için Bayar, Menderes, Köprülü, Koraltan bilerek seçildi. D.P.'nin gelişmesi için, C.H.P. bütün yolları açtı. Öte yandan, halkın kendi hareketi olan partiler durmamasıya kösteklendi. D.P.'ye verilen olanaklar, halka verilmedi.

C.H.P. gerçekten demokrasiyi isteseydi, demokrasinin halktan gelmesi için çalışırdı, demokrasi kâğıt üstünde kalmazdı. Bunun örnekleri çoötur. D.P.'nin gittiği gericiliğin her alanda kapısı aralanmıştır. Demokrasinin halktan gelmesi için, başta halkın eğitimle yetişmesi gerekir. Oysa, Köy Enstitülerinin niteliği değişmiştir. Türbeleri, yatırları ziyarete açan, böylece, oruçsuz Menderes'n Eyüp Sultan'da iftarlar kurmasını, bir yandan rantdevucusu Lüks Nermin'e, Eyüp Türbesine adaklar verme bir yandan Menderes'e, millet kesesinden çalma halıyı, Eyüp Camisine verme olanağını hazırlayan bu gibi hareketlerdir. Demokrasicilik oyunu içinde, iktidardan düşeceğini aklının ucundan geçirmediği için, nisbî seçimi kabul etmeyen, sonra da kazdığı çukura düşen, C.H.P.'dir Sonradan beğenmediği dış anlaşmalara yol açan C.H.P.'dir. Sözde sendikaları parti ocağı haline getirmeyi D.P.ye öğreten, işçiye grev hakkı tanınmasına karşı koyan C.H.P 'dir.

D.P.'nin on yıl süren demokrasicilik oyununun bizi nereye düşürdüğünü hep biliyoruz, anlatmak istemez.

Gelelim bugüne:

Alman gazetecileri, General Gürsel'e soruyorlar:

— Bugün Türkiye'nin en büyük problemi ve hükûmetin en önemli görevi nedir?

Sayın Devlet Başkanımız bu soruyu şöyle cevaplandırıyor:

— Yurtta demokrasiyi tesis etmek en önemli görevimizdir. Bunun için zemini hazırlıyoruz.

Bu, bizim için çok sevindirici bir sözdür. Özellikle «Demokrasiyi kurmak için zemini hazırlıyoruz» sözü, her bakımdan üzerinde derinlemesine düşünmemiz gereken bir sözdür. Çünkü biz, «demokrasiyi kurmak» sözünü 19'uncu yüzyılın yarısından bu yana çok duymuşuz.

Demokrasinin zemini ise halktır. Bu hareket halktan gelmedikçe, halkın getirilmedikçe, demokrasi yine kâğıt üstünde kalır.

Böyle olunca, ister istemez, partilerimize bakıyoruz. Bunların hangisi halktan yanadır, hangi doktrinle, hangi halk yararına karşımıza çıkmışlardır? Hepsi de düşük artıklarının oylarıyla beslenip, sandalyeye kurulmak istiyorlar. İlkeleri kuyruk, doktrinleri düşük...

Şöyle bir düşünce var ortada:

C.H.P. kuvvetli, örgütlü bir partidir. İktidara tek başına, ya da çoğunlukla geçerse, demokrasi olmaz. Öyleyse ne yapalım? Partileri çoğaltalım. İşte böyle bir zoruniukla değil, zorlamayla yapma partiler çıkarılıyor, şişiriliyor. Onların da C.H.P. karşısında çabucak boy atma güçleri olmadığı, başka da dayanakları olmadığı için, düşük kuyruklarının arkasından koşuyorlar.

Böyle zorlamayla demokrasi olamaz; demokrasinin zemini halktır.

Yeni bir demokrasicilik oyununa düşmekten korktuğumuzu belirtmek isteriz. Batıdan almak istediğimiz demokrasi siyasî bir dengedir. Bu denge kurulmadıkça, iktidar koltuğu, demokrasicilik oynayanların tahtaravalli tahtasına benzer. Biri iner, biri biner... Hepsi de, oyun sevinciyle,

— Halk.. Halk?..

diye, kendilerinin dışında ve uzakta kalan halka el sallarlar.

Tanin, (12 Mart 1961)

ÇOK DEĞİL, BİRAZ ŞEREF!

Demagojinin türlüsü olur. Bir sözü evirip çevirip ters anlamda göstermek demagojidir. Bir de bizim yerli demagojimiz var; karşısındakini susturmak için, ona, kanunun suç sayacağı bir iftirayı atmak.

Bedîî Faik, demagoinin her türlüsünde usta...

1 — Biz «Besleme'yi biz bulduk, kuyruk'u kim buldu?» sözüne takıldık. Her yazar, birtakım taşlama deyimleri bulabilir. Büyük bir marifetmiş gibi «ben buldum» demek yakışık almaz.

2 — Bedîî Faik «Kuyruk deyimini halk buldu» diye yazınca, kendi bulduklarını maden bulmuş sananlara, kuyruk deyimini ilk kullananın da belli olduğunu yazdık.

3 — «Hayır, Kuyruku ilk Menderes kullandı» diye demagoji yaptılar.

Günümüzde «Kuyruk» sözü «Menderes'in kuyrukları» demektir. Yoksa «Kuyruk» Türkçe olduğundan beri kullanılır. Kim bulmuş diye araştırılmaz. Menderes, kendi kuyruklarını bulmamıştı ya... Bugünkü kuyruklar için «kuyruk» deyimini kullanan bellidir. Kaldı ki, hiç önemli değil. Biz bunu «Besleme» deyimini bulmayı marifet sayanlara söyledik.

4 — Demagog Bedîî Faik, aklınca bizi sustutmak için son yerli demagoji silâhını kullanıyor:

«Önce pîri ve üstadı Nazım Hikmet, sonra da Adnan Menderes kuyruk'u kullanmışlar ve ona da ancak kala kala gene vakti ile sattığı «beylik kuyruklar»la yetinmek kalmıştır!...»

Aklı sıra Nazım Hikmet'in benim «pîrim ve üstadım» olduğunu yazıp da, hem beni susturacak, hem de jurnal edecek...

Bre Bedîî Faik! «Beylik kuyrukları» birlikte mi satmıştık da bilirsin; Nazım Hikmet'e birlikte mi çıraklık ettik de «Pîrim ve üstadım» olduğunu bilirsin?

Sayın okurlarım, siz onlardaki şeref ve haysiyet anlayışına bakınız ki, bir Bedîî Faik bile «Basın Şeref Divanı»nın üyesidir. Vah şeref, vah...

Ama niçin şaşıyorsunuz? Bakınız size bir belge vereyim:

«Ahmet Emin Yalman, kendisini tanımadığı günlerde Atatürk'ün bir müdürlük teklif etmiş olmasından öğünüyor da, kendisini tanıdıktan sonra, ölünceye kadar, Türklüğün düşmanı saymış olmasını niçin ders edinmekten kaçınıyor?»

3 Eylül 1945 tarihinde Ulus gazetesinde çıkan bu yazı Falih Rıfkı Atay imzasını taşıyor.

Kendisini çok daha iyi tanıdığı günlerde, o Falih Rıfkı Atay, «Türklük düşmanı» diye gazetede ilân ettiği Ahmet Emin Yalman'a, Bedîî Faik'le sahip oldukları Dünya gazetesi birkaç bin daha çok satar umuduyla, gazetelerinde baş yeri vermediler mi?

Bir kere daha vah şeref, vah Basın Şeref Divanı!..

Tanin, (15 Mart 1961)

SÖYLEYECEK SÖZÜNÜZ YOK MU?

İkinci Cumhuriyetimizin kuruluşundayız. Tarihimizin en önemli dönemini yaşamaktayız. Bu dönemde, biz yazarların söylecek çok önemli sözlerimiz, açıklayacak düşüncelerimiz, ortaya koyacak önerilerimiz olmalı, değil mi? Hani, nerede? Kim yeni bir ses getiriyor, kim yurt sorunlarına bir ışık tutuyor?

Hani hürriyet istiyorlardı? İstedikleri söz hürriyeti mi, gezi hürriyeti mi? Her sabah gazeteleri açtığım zaman bir iki saldırıyla karşılaşıyorum. O yandan saldırırlar, bu yandan bağırırlar. Nedir söyledikleri? Bir düşüncemize karşı mıdırlar, bir yazımızı eleştirmişler midir? Hayır, on parmaklarında on kara, ha babam saldırıyorlar.

Bir tanesi hiç yeri değilken, durup dururken, ortadaki sözle ilgisi yokken, Nâzım Hikmet'in benim pirim, üstadım olduğunu yazar. Başka biri, mizah yoluyla komünizm propagandası yaptığımı söyler. Yarısı Yassıada'da bulunan bir doçent «Artık işi azıttılar, bir bacaksız açıkça aşırı solcuyum, yani komünistim diye gazetede ilân etti.» diyerek yalan uydurur. Arkadaş olarak bildiğimiz Çetin Altan çıkar, kalemini yatak odama kadar uzatarak, türlü yalanlar söyler. Topluma kızdığım için, kızgınlığımdan evimde donla gezdiğimi yazar. Bununla yetinmez, jurnalcılıkta, öbürlerini de bastıracak iftiralar uydurur. Daha da neler, neler...

Peki, bunlar nedir? Bunlar bir düşünce mi, yoksa eleştiri mi?

Bu gazete çıktığından beri, her gün bir yurt sorunu üstünde, gücümüzce, düşüncemizi ortaya koyduk... Neden, bunlar üzerinde «doğrudur, yanlıştır, öyle değil, böyledir» diye tek söz etmezler de, dedikoduyla, yalan dolanla uğraşırlar? Bunların hiç birinin bir tek özgün düşüncesi, söyleyecek sözü, getireceği yenilik yok mu? Yeni sözden, özgün düşünceden geçtik, söylenmiş olanları tekrarlasınlar.

İftiralarının bir teki bile iftira değil de doğru olsaydı sesimi çıkarmazdım. Çamur atmaktan, yalan söylemekten, dedikodu yapmaktan, jurnalcılıktan ne çıkar? Ne kazanacaklar böylece?..

Ne yapmam gerekir, diye düşünüyorum. Onlar gibi iftira yoluna saparak değil, madde madde gerçekleri yazarak içyüzlerini ortaya dökmek işten bile değil. Ama ben bunlarla mı uğraşacağım? Başka işimiz mi yok?

Sussam... O zaman da beş yıl, on yıl sonra bile susmuş olmamı aleyhime kullanır «Sükût ikrardan gelir» diye, iftiralarını kabul ettiğimi yazarlar.

Öylelerine istemeden vermek zorunda kaldığım bazı cevapları okuyanlardan iyice tanımayanlar beni saldırgan, didişken bir yazar sanabilirler. Değilim böyle... Ama bu saldırılara karşı ne yapmam gerekir? Üzerine eğileceğimiz birçok sorunlar var, söylenecek sözlerimiz var. Ama sepetlerinde pamuk olmayan lâf ebeleri rahat bırakmıyorlar ki...

Karşı olmayı, karşıt yanlarda bulunmayı düşün savaşını, kalem kavgasının en amansızını, tartışmanın en sertini anlıyorum. Ama bu jurnalcılık, bu iftira, bu çamur atma neye?

Yazılarımızda hiçbir arka düşünce, hiçbir gizlilik, saklılık yoktur. En arka düşünceyi en öne alarak her düşüncemizi gün ışığına çıkarıyoruz. Elbet hepimiz bir yolda olmayacağız, ayrı ayrı düşüneceğiz. Bundan doğal ne olabilir?

Bu yurt hepimizin, ne yalnız sizin, ne yalnız bizim. Hepimizin yurdu. Halkımız için yararlı bildiklerimizi söyleyelim. Gelin, efendi efendi, insan gibi, aydınca tartışalım. Yazılarımızı en kıyasıya eleştiriniz. Ama çamur atmayın! Bizi de sizin gibi iftiralarla değil belgelere dayanarak, kirli çamaşırlarınızı ortaya çıkarmak zorunda bırakmayın. İşimiz var, işimiz... Sizinle didişecek zamanımız yok. Sizin söyleyecek sözünüz yoksa, söyleyecek sözü olanları olsun rahat bırakın!

Tanin, (16 Mart 1961

POT ÜSTÜNE POT

Yeni kurulan zorlama, yapma partilerin başkanları, sözlerinin ucu nereye dokunur diye hiç hesaplamadan, ağızlarına ne gelirse uluorta konuşurlar.

Adı «Yeni Türkiye» olan, gerçekteyse, eski Türkiye'nin sesiyle konuşan parti başkanı Bay Alican, bakınız ne diyor:

«Devri sabık yaratmayacağız! Bir nevi siyasî devri sabık yaratmak fikrini, memleketin âli menfaatlarıyla kabili telif görmüyoruz.»

Siz, bu «Devri sabık yaratmayacağız!» sözünü hatırlayacaksınız. Menderes söylemişti. Ne zaman? İktidara geçtiği, başbakan olduğu 1950 yılında. Her niçin söylemiş olursa olsun, böyle bir sözü söylemek Menderes'in hakkıydı. Çünkü, iktidarın başıydı. Ve bu söz, bir önceki iktidar, yani CHP için söylenmişti.

Peki, bu Alican kimdir ve kimler için «Devri sabık yaratmayacağız!» diyor. Bir kere böyle bir sözü söylemeye hakkı da yok yetkisi de... Kendisi iktidara geçmiş bir partinin başkanı değil ki,

Devri sabık yaratmayacağız! demeye hakkı ve yetkisi olsun.

Diyelim ki, bu söz şöyle anlaşılacak: Yeni Türkiye Partisi iktidara geçerse, devri sabık yaratmayacak...

Söylemek istedikleri buysa, bir politikacı için bundan daha büyük gaf, bundan büyük devrilmiş çam olamaz.

Bir iktidarın «Devri sabık yaratmayacağız!» demesi, ancak kendisinden bir önceki iktidar için söylenmiş olur. YTP, bu seçimlerde iktidara geçeceğini umuyorsa, ondan önceki iktidar Millî Birlik'tir. Yani Bay Alican, bir süre kendisinin de içinde bulunduğu Millî Birlik Hükûmeti için mi «devri sabık» yaratmayacak?

Yok, bu söz, MBK için değil de, daha eski, düşük iktidar, yani DP içinse, onlar için bal gibi «devri sabık» yaratılmış, Yassıada duruşmaları açılmıştır. Öyleyse Bay Alican'ın «Devri sabık yaratmayacağız!» sözünün anlamı nedir? Herhangi bir parti, iki önceki iktidar için (DP için) «devri sabık» yaratsa ne çıkar, yaratmasa ne çıkar?

Bu sözlerinden Bay Alican'ın, Yassıada duruşmalarını hiç de ciddiye almadığı anlaşılıyor.

Zorlama, yapma partilerin başkanları pot üstüne pot kırmakta birbirleriyle yarışıyorlar.

*

Niçin insanlar sözlerinde durmazlar? Duramazlar da ondan... Elinde olsa kim yalan söylemek ister?

Verilen sözü tutabilmenin bir tek yolu vardır: Tutulacak gibi söz vermek... Tutulacak söz vermek, bilgi işi, bilim işidir.

Adnan Menderes hiçbir zaman, işin başındayken,

— Şu ulusun başına geçeyim de şunları, torunlarının torunlarının, torunlarının ödeyemeyeceği ağır dış borçların altına sokayım! diye düşünmüyordu.

O da, bir yurtseverdi ve iyi niyetliydi. Bernard Shaw «Cehennemin kaldırımları, iyi niyet taşlarından yapılmıştır» der.

Yassıada'ya giden yollar da, iyi niyet taşlarından yapılmıştır. Ama iyi niyet, hele bilgisiz iyiniyet hiçbir işe yaramıyor.

DP'nin «Artık yeter!» diye haykırarak havaya kalkmış beş parmağının arkasına ulus çoğunluğunun sürüklendiği günlerde, Bayar'ı, Menderes'i, Koraltan'ı, Köprülü'sü, hepsi hepsi söz veriyorlardı:

Her aileye bir ev!...

İşçiye grev!

Basına hürriyet,

Yaşasın millet!...

Bunları, halkı kandırmak için söylemiyorlardı. Onları Yassıada'ya iyi niyetleri değil, bilgisizlikleri sürükledi.

Onların nice bilgisiz olduklarını anlamak için, o zaman çok kişinin alkışladığı Menderes'in şu sözü yeter:

— Bize iktidarı altı aylığına kiraya versinler, memleketi cennete çevirelim!

Hiç unutmuyorum; yurdu cennete çevireceklerini söyledikleri muhalefet günlerinde, Celâl Bayar'a İzmir'de bir gazeteci,

— İktisadî programınız nedir? diye sormuştu.

İşte Bayar'ın cevabı:

— Her aşçının kendine göre bir fasulye pişirmesi vardır.

Bir zamanların İktisat Bakanı, Başbakanı

Celâl Bayar'ın iktisadî programı, kendine göre fasulye pişirmekti.

Neydi DP'nin programı? Aklınızda kalanları söyler misiniz? Hiç... Hayır, hiç değil. «Şu kubbede bâkî kalan ber seda» olarak, aklımda kalanlar şunlardır:

Artık yeter!

Erkek bir iktidar getireceğiz!

Devlet fabrikalarını özel kişilere satacağız!

Devri sabık yaratmayacağız!

Ulusun karşısına programla değil, işte bu kuru laflarla çıktılar.

«Artık yeter!» demekle, artık yeteceğini sanmışlardı.

Erkek bir iktidar getireceğini ve getirdiğini söyleyen, şimdi Yassıada'da en yılışık, yıvışık dişi sesle inliyor.

Devlet fabrkalarını boş kafalarıyla isterlerse satabileceklerini sandılar.

Hele «Devri sabık yaratmayacağız!» diyenlerin devri sabıka taş çıkartmak için kendilerine yol hazırladıklarını. DP iktidarının daha ilk yıllarında anlamayan kalmadı.

Hiç olmazsa Menderes, bugün kendisine ve arkadaşlarına Yassıada'da yer hazırlayabilmek için,

— Devri sabık yaratmayacağız! demişti.

Peki Alican niçin «devri sabık» yaratmayacakmış. Hani programları, hani getirecekleri yenilik?...

Ağızlarından düşürmedikleri, tıpkı DP'nin yaptığı gibi, kuru laflar: Kuyruk yoktur, düşük yoktur... Devri sabık yaratmayacağız!...

Ne diyelim, sonları iyiye dönsün. Bu sözler bize, adalardan birine gidiş bileti almak gibi geliyor. Artık hangi adaya bilmeyiz? Çok şükür bizde ada çok...

Tanin, (17 Mart 1961)

BİR ÇIKMAZA DOĞRU MU?

27 Mayıs evriminin, bizce, yurdumuza iki büyük yararı, oldu. Biri, iktidarların da hesap vermek zorunda olduğu geleneğinin başlaması, biri de partilerin, politikacıların kofluğunun ortaya çıkması... Birincisine nice sevinmek gerekirse, ikincisine de onca yerinmemiz gerekir.

Siyasî hürriyetsizlik cenderesinden kurtulduktan sonra, eski partilerin söyleyecek sözleri kalmadı. Yeni kurulan partilerinse, getirdikleri hiçbir yeni düşünce yok.

Oysa, 27 Mayıs Evrimi'ni, Atatürkçülüğün toplumsal alanda yeni bir düzen getirmesi diye benimsiyoruz. 1923 bir devrimdi. Çünkü saltanat yönetimi yıkılmış, yerine Cumhuriyet kurulmuş, yani yurda yeni bir siyasî düzen getirilmişti. 27 Mayıs ise bir devrim değil, bir evrimdir; çünkü, bir anlamda yitirdiklerimizi yeniden elde etmek ve Atatürk devrimini sürdürmek için yapılmıştır. Amacı, toplumumuza yeni bir düzen getirmek değil, bozulan düzeni düzeltmektir. Büyük anlamı da, Atatürk devrimini «sosyal devlet» kurarak, toplumsal ve ekonomik yönde yürütmek isteyişindedir. Bu bakımdan ne yalnız bir «hükümet darbesi»dir, ne de devrimdir; bir evrimdir. Devrimlerse, toplum yapısını ve düzenini toptan değiştirir ve yeni bir felsefe getirir.

27 Mayıs Evrimi'yle partilerimizden toplumsal düzenimiz konusunda boşu boşuna yeni sesler bekledik. Ne politikacılar konuşmalarında, ne parti gazeteleri yazılarında dişe dokunur bir şey söyleyemediler. Demek ki, ya yetenekleri yoktur, ya da işlerine gelmiyor. Bize kalırsa, her ikisi de doğru. Belli, açık bir düşünceyle ortaya çıkamamaları, seçimde oy yitirmek korkularındandır. Yine eskiden olduğu gibi, herkesi memnun etmek yoluna sapıyorlar. Bu yol, daha doğrusu bu yolsuzluk, ödün vermelere gider, daha şimdiden de gitmektedirler. Bir yandan da yetenekleri yoktur; olsa, bir şeyler söyler, yazarlardı. Demek ki, bu 27 Mayıs Evrimi, partilerimizin nasıl boş ve kof olduklarını ortaya koymuştur. Bu durumda geleceğimiz ne olacak diye acı acı düşünmemek elde mi? Doğrusu, bu konuda

pek de iyimser değilim. Bir çıkmaza doğru gidiyoruz kanısındayım.

Ankara'da Millî Birlik Komitesi üyeleriyle de bu konuda uzun uzun konuştuk ve onlara endişelerimi açıkladım. Kendimce bir çıkar yol göremiyorum ve bir göstereni de bulamadım.

Daha somut olarak konuşmamız gerekirse, gelcek iktidar olasılıklarını sıralayalım. İktidara ya CHP, ya CKMP, ya da yeni kurulan partilerden biri geçebilir. Bir başka olasılık, MBK'nin iş başından çekilmemesi...

Bu sonuncusunun düşünülmediğini, MBK'nin bu yola gitmek istemediğini kesin olarak bildiğimiz için, bu olasılık üstünde tartışmayı boş buluyoruz. Geriye partilerden birinin iktidara geçmesi kalıyor. Hangisi geçerse ne olacak, ne olabilir? Yeni partilere, bugünkü tutumlarıyla doğrusu umut bağlayamıyoruz. Önderlerinin boş sözleri, bizi düş kırıklığına uğratıyor. Gerçek yurt sorunlarından hiç birinin üstüne eğildikleri, ekonomik bir plan ortaya koydukları yok. CKMP için de daha başka türlü düşünemiyoruz. DP iktidarının zorbalığına karşı yiğitçe direnen bu parti de, 27 Mayıs'tan bu yana dişe dokunur, olumlu bir söz söyleyemedi. Geriye CHP kalıyor. Bugünkü koşullara göre, CHP'nin iktidar geçme olasılığı büyüktür.

Türkiye'nin dramı şudur: Biz çoğunlukla, ister istemez, partilerden birini tutmakta seçmeli kalırız. CHP iktidarında çoğunluk isteyerek değil, ister istemez DP'yi tutmak zorunda kalmıştı. DP iktidarında da öyle oldu; çoğunluk isteyerek değil, ister istemez CHP'yi desteklemek zorunda kaldı. Bugün de öyle. Öbür partilere bakarak, çoğunluk CHP'yi tutar görünmektedir.

Peki, CHP iktidara geçince ne yapacak, CHP'de ne var? CHP'de yalnız ve yalnız İnönü var. Yalnız İnönü'nün gerçekten çok büyük tarihî kişiliğine dayanan ve yalnız ondan güç alan bu parti de, genelci oy toplama sözlerinin dışında, inanmış yığınları arkasından sürükleyecek hiçbir ilke ortaya koyamıyor. Sayın İnönü'yü CHP'de yok sayarsanız, bu partide geriye ne kalır? Bir Atatürk'ün zamanındaki CHP kadrosuna bakın, bir de şimdikine. CHP'nin en büyük eksiği, sivrilen kişilikleri durmadan törpülemesi, adam yetiştirmemesi, hatta yetişmekte olanları da harcatmasıdır. CHP kadar adam harcayan parti az bulunur.

İster istemez tutmakta olduğum bu parti iktidara geçerse ne olur? İşte bir çıkmaza gittiğimiz sanısı ve biraz da karamasarlığım burdan geliyor.

Buna karşı güvenimiz nedir? Anayasa mı, Anayasa Mahkemesi mi? Ekonomik zorluklar yenilmedikçe, ak kâğıt üstünde kara yazı olan Anayasa'ya bel bağlamamızın doğru olabileceğine de inanamıyorum.

Bir çıkar yol varsa, hep birlikte düşünelim de bulalım. Yine ister istemez CHP'ye umut bağlamak, yani ilkelerin değil, kişilerin arkasından gitmek zorunda kalacağız gibi geliyor bana.

CHP içindeki ayrılıklardan herhangi birini tuttuğumu sanmayınız. Hiç bir yana angaje değilim. Ne olacak, dönüp dolaşıp yine bir çıkmaza gireceğiz?

Tanin, (1 Nisan 1961)

ÖBÜR YÜZÜ

147'leri savunduğumuz zaman bize çok kişi şöyle dedi:

— Nesini savunuyorsun bu 147'lerin? Onların içinde küçük çıkarları için DP zorbalığını destekleyenler de, Menderes'e dalkavukluk edenler de var. Aralarında içten içe evrime karşı olanlar bile var.

Biliyoruz böylelerinin de olduğunu. Ama öte yanda 147'lerin içinde Atatürkçülük, ilericiler, devrimciler de var. Başka birşey daha var: ya geride kalanların arasında neler neler, kimler var?

İşin doğrusu, Türkiye'deki kimi kurumlar genellikle, 27 Mayıs Evrimi'ni pek ciddiye almadılar. Ciddiye almış olsalardı, bu kurumlar kendi varlıklarını, dokularını, özlerini, kuruluşlarını kısacası niteliklerini, 27 Mayıs Evrimi'nin amaçlarına göre yeniden bir düzene sokarlardı. Elbet, bu 27 Mayıs Evrimi Türkiye'ye yeni birşey getiriyor. İşte o getirilen, getirilmek istenen yeni şey her neyse, kurumlar kendilerini bu yeni şeye uydurmak zorundalardı. Kurumlarımızdan, barolar, üniversite, basın, partiler, yani hiç biri, kendilerini değiştirmek, yeni bir düzene girmek gereğini duymadılar. Bunun böyle olduğu açıkça görünmektedir. Partilerimize, basınımıza, barolarımıza, üniversitelerimize dikkatle bakınız; bunlarda 27 Mayıs öncesinden ayrılmış ne gibi bir değişiklik var? Bizce, hiç. . yine hep o eski kurumlar. Ufak, tefek değişiklikler olmuşsa da, yüzeyde kalan bu değişmeler, kurumların özüne geçememiştir.

Neden böyle oldu, niçin kurumlar yine eski düzenlerinde kaldılar diye düşünürsek, pek de iyimser bir sonuca varamayız. Çünkü bu kurumlara değişmelerinin gereği duyurulmamıştır.

27 Mayıs'tan sonra bütün korkumuz, eski yönetim kişilerinin yeni yönetime bulaşmalarıydı. Korkuyorduk; çünkü bundan önceleri de böyle olagelmişti. Saray istibdatçıları, kılık değiştirerek meşrutiyet yönetmenlerinin aralarına katılmışlardı. Ondan sonra, Meşrutiyet'in İttihat ve Terakki'cileri, ağızlarını değiştirerek, cumhuriyetçi kadro içine sızmış, Halk Fırkası'nda yer almışlardı. Ondan sonra yine böyle oldu. Çok partili düzene girince, eski CHP'liler yan ve yön değiştirerek, DP'nin içinde en yetkili yerleri aldılar. Böylece her yeni yönetim, eski yönetimin pis artıklarından kendini kurtaramadı. Yani, kılık ve ağız değiştiren eskiler, içine girdikleri yeniyi çürüttüler.

27 Mayıs evrmcileri için de korkumuz buydu. Ama ne yazık ki, yeni yönetimin de tümüyle kendini eskiden kurtarabildiğini söyleyemeyeceğiz. Ankara'ya gidişimizde gördük: Eski yönetimciler, yeni kadroya bulaşmışlardır. Eski güvenilir kişilerin birtakımları, yine güvenilir kişiler olmuşlardır. Bu sözlermiz hoşa gitmeyebilir. Bu yüzden yeni saldırılara uğrayabiliriz. Ama gerekirse, yeniye bulaşmış eski kişileri açıklayabiliriz.

İşte Türkiye'de kurumların, 27 Mayıs'tan sonra kendilerini yeni bir düzene sokmamalarının nedeni budur. Kurumlar bir süre, kulakları kirişte pusuda beklediler. Baktılar ki kendilerini yenilemeden, değiştirmeden de işlerini yürütebiliyorlar, yine öylece kaldılar.

Eski düzenini bozmayan kurumlardan biri de üniversiteydi. Üstelik bu kuruma bir ara kendini ayıklaması için bir fırsat da verilmişti. Ama bu kurum da öbürleri gibi, kendinde bir ayıklama yapmak gereğini duymadı. O zaman bu ayıklama yukardan yapıldı. Ama bu ayıklama yanlış, gerekçesiz, haksız ve ilkesiz oldu. Sonra neden salt üniversite de, öbür kurumlar değil? Bütün kurumların kendilerini değiştirmeleri, yenilemeleri gerekmez miydi?

Bizim, 147'leri savunmamız, aralarında şöyle, ya da böyle kişilerin oluşundan değildir. Kimler olursa olsunlar, haksızlığa uğramışlardır. Biz hakı savunduk.

Bir de işin öbür yüzü var. Kimse bu öbür yüz üzerinde durmuyor. 147'ler, aralarında heyetler kurup, haklarını aramak için, kapı kapı dolaşıyorlar. Bu dolaşmalar, bu kapı çalmalar, bana bilim adına çok acı geliyor.

Bir üniversiteden 147 öğretim üyesinin kapı dışarı edilmesi, buna karşı dünya üniversitelerinin hiç seslerini çıkarmamaları ne demektir? Bizce şu demektir: Demek ki bu 147'lerde hiç iş yokmuş. Bu yargı acı ama, neyleyelim ki böyle... Bu 147 bilimciye dünya üniversiteleri kucaklarını, kürsülerini, kapılarını açıp,

— Aman bize buyrun! demeleri gerekmez miydi? Hani?..

Büyük, uygar ülke üniversitelerini bırakınız; bizdekine benzer bir yolla Atina Üniversitesi'nden 147 öğretim üyesi çıkarılsa, hiç değilse bunların 47'si, dünyanın başka üniversitelerinde yer bulurdu.

Hitler'in kovduğu profesörleri dünya kapış kapış kapıştı. Bir kaçı da bizim payımıza düştü. Üniversitenin görüp göreceği rahmet de buydu. Onların da değerini bilemedik, her birini bir yere kaçırdık.

CHP iktidarında da üniversiteye haksızlık yapıldı. Hocaların kürsüleri toptan kaldırıldı. Ama bu hocalar, kapı kapı dolaşmadılar. Şimdi bu hocalar, Avrupa'da, Amerika'da her bi-

ri kendi dalının otoritesi. Biz de Türk olarak onların bilimsel çalışmalarıyla övünüyoruz.

Bu 147'ler ne yapıyor? İçlerinden yalnız bir kadın profesör, yabancı üniversiteye çağrıldı. Gerisi?...

Bilim, sınır tanımaz. Bu hocaların, sınır aşan bilimsel raporları, dünyaya açılmış eserleri nerde? Niçin yabancı üniversiteler, bilim kurumları bunları kapışmıyorlar?

Bilim, kapı kapı dolaşmaz; bilimin kapısı çalınır. 147'ler işinin bir de bu yönü var.

Biz onları savunuyoruz, savunacağız da... Çünkü haksızlığa uğradıklarına inanıyoruz. Ama onlar bilimi kapı eşiğinden yukarıya kaldıramadılar. Bilim adına üzüntümüz işte bu. Yazık!..

Tanin, (3 Nisan 1961)

TUTUKLANMANIN BASINDAKİ YANKILARI

18 Mayıs 1961 günü, saat 17'de, Tanin Gazetesi'nin Genel Yayın Yönetmeni İhsan Ada'yla birlikte tutuklandık. Ertesi gün çıkan (19 Mayıs 1961 sabahı) Tanin Gazetesi'nin birinci sayfasında, çift sütun çerçeveli, şu ilân - yazı vardı:

AÇIKLAMA

Dün nezaret altına alınan muharrir Aziz Nesin'in bir hafta önce gazetemizle alâkası kesilmiştir.

Esasen bizden evvel birçok gazete ve dergilerde yazıları çıkan ve halen de çıkmakta olan bu yazarın son zamanlarda gazetemiz için faydalı olmadığına kanaat getirmiş ve binnetice ilgimizi kesmiştik.

İhsan Ada'ya gelince; yıllarca «Vatan» gazetesinde yazı işleri müdürlüğü yapan ve uzun müddet «Ulus» gazetesinin umumî neşriyat müdürlüğünde bulunan, son devrede ise CHP. Hatay Milletvekili olan arkadaşımızın, yapılacak tahkikat neticesinde temize çıkacağını ümit ediyoruz.

Tanin daima Büyük Atatürk'ün izinde ve Türk Milleti'nin hizmetinde vazife görecektir.

TANİN

«Tanin» imzalı ve bütün sorumu Gazete'nin sahibi Kasım Gülek'in olan bu yazı kesinlikle gerçeğe aykırıdır. «Bir hafta önce alâkamın kesildiği»nin bildirildiği ve bu açıklamanın yapıldığı günkü Tanin Gazetesi'nde bile resimli romanda benim adım bulunuyordu. Korku, telâş ve şaşkınlık içinde, hemen o sayıdaki resimli romandan imzamı çıkarmayı unutmuşlardı. Bu açıklamanın çıkışından sonra, başka gazetelerdeki takılma ve alaylar üzerine, resimli romandan da adım kazındı.

*

İhsan Ada'yla birlikte 18 Mayıs 1961 günü, saat 17'de tutuklandığımız haberi duyulunca Kasım Gülek hemen aynı gün, tutuklanışımızdan az sonra bir basın toplantısı düzenlemiş ve olayı kendince açıklamıştı. Bu basın toplantısı ertesi günkü (19 Mayıs) Tanin Gazetesi'nde şöyle verildi:

KASIM GÜLEK'İN BASIN TOPLANTISI

Gazetemizle ilgisi kesilen 2 yazar hakkında görüşünü açıklayan Gülek, «Beni Millet tanır» dedi.

Bir süre öncesine kadar Gazetemizde yazı yazan ve evvelki gün nezaret altına alınan Aziz Nesin ve Neşriyat Müdürü İhsan Ada ile ilgili olarak, gazetemiz sahibi ve Temsilciler Meclisi üyesi Kasım Gülek, basın mensuplarına şunları söylemiştir:

Aziz Nesin ve Melih Cevdet Anday, gazetemizin hiçbir vakit kadrosunda bulunmamışlardır. Kendilerinden telif hakkını ödeyerek yazılar alıyorduk. Yazılarında kendileri ile ayni görüşte olmadığımız kanaatına varılarak, bir hafta evvel gazetemizle ilgileri kesilmişti.

İhsan Ada'yı yıllardır tanırım. Kendisi basın âleminde tanınmıştır. Yıllarca Vatan Gazetesi'nin Yazı İşleri Müdürlüğü'nü etmiş, uzun

müddet Ulus Gazetesinin Umumî Neşriyat Müdürlüğü vazifesinde bulunmuştur.

1957 seçimlerinde Hatay'dan CHP. Milletvekili seçilen İhsan Ada'yı, mecliste ve politikada da tanırım. Tanin'de kendisine gazetecilikte uzun tecrübesi ve politika görüşü olan bir uzman diye vazife verilmişti. Yapılmakta olan tahkikatın lehine sonuçlanmasını temenni ederim.

Henüz Kurucu Meclis yokken, Anayasa hazırlanmamışken, biz inkılâp Türkiyesinin yeni görüşünü benimseyerek sosyal kelimesini gazetemizin başlığına aldık. Anayasa Türkiye'yi sosyal bir hukuk devleti olarak tarif etti. Yine Kurucu Meclis ve Anayasa henüz yokken gazetemizin başlığına Büyük Atatürk'ün «Yurtta Sulh, Cihanda Sulh» vecizesini yerleştirdik. Anayasa, giriş kısmında «Yurtta Sulh, Cihanda Sulh»a, temel yerlerden birini verdi. Anayasa'da milliyetçiliğin yer alması için mecliste elimden gelen gayreti sarfettim. Bu fikri Tanin'de başyazımızda da savunduk.

Bunun için verdiğim takrir kabul edilmedi. Fakat Millî Birlik bunda ısrar etti. Bu sefer mecliste kabul edileceğine inanıyorum.

Atatürk'ün izinde, vatansever, milliyetçi insanlar olarak, memleket hizmetine hasrettiğimiz Tanin Gazetesi dolayısıyla bize yöneltilen insafsız hücumları ve bu hücumların nereden geldiğini biliyorum. Bunlara alışığım.

Beni millet tanır.

Tanin, (19 Mayıs 1961)

Aziz Nesin ile Tanin Gazetesi Neşriyat Müdürü İhsan Ada'nın evvelki gece Örfi İdare Komutanlığı tarafından nezaret altına alınmalarının sebebi dün anlaşılmıştır.

Örfi İdare Kurmay Başkanlığınca verilen bilgiye göre, Aziz Nesin'in Tanin Gazetesi'nde intişar eden yazıları, bundan bir müddet önce İstanbul Savcılığı tarafından, bir bilirkişi kuruluna tetkik etttirilmiştir. Aziz Nesin'in yazıları üzerinde bilirkişi tarafından yapılan tetkik, evvelki gün sona ermiş ve netice bir raporla savcılığa bildirilmiştir. Bilirkişi Kurulu'nun, savcılığa vermiş olduğu raporda, Aziz Nesin'in yazılarında komünizm propagandası yapıldığı belirtilmektedir. Bu raporu, savcılık evvelki gün, Örfî İdare Komutanlığı'na vermiştir.

Örfî İdare Komutanlığı, savcılık tarafından kendilerine intikal ettirilen bu rapor üzerine, Emniyet 1. Şube Müdürlüğü'ne, Aziz Nesin ile İhsan Ada'nın yakalanıp, kendilerine teslimini istemiştir. Örfî İdare Komutanlığı'nın emrini alan Birinci Şube memurları, evvelki akşam, saat 19.30'da İhsan Ada'yı Tanin Gazetesi'nden, saat 20'de de Aziz Nesin'i, Göztepe'deki evinden alarak, Örfî İdare Komutanlığı'na teslim etmişlerdir. Yine bu arada, Aziz Nesin ile İhsan Ada'nın çalıştıkları ve oturmakta oldukları yerlerde siyasî polis tarafından bazı aramalar da yapılmış, ancak, bunun neticesi öğrenilememiştir.

Şehrimiz Merkez Komutanlığında nezarette bulunan Nesin ve Ada, dün akşam üzeri Balmumcu Özel Garnizonu'na gönderilmişlerdir.

Diğer taraftan, Örfî İdare Komutanlığı'nca verilen bilgiye göre, Aziz Nesin ve İhsan Ada'dan başka, herhangi bir gazeteci veya yazar hakkında takibat yapılmamış ve nezaret altına alınan olmamıştır.

Cumhuriyet, (19 Mayıs 1961)

KOMÜNİSTLERE KARŞI AMANSIZ BİR MÜCADELEYE GİRİŞİLİYOR

Solcu yazar Aziz Nesin'in tevkifi bir başlangıç - Yakında büyük ölçüde «Operasyon»lar yapılması muhtemel.

Büyük bir hürriyet havası içinde olmamıza rağmen, bir intikal devresi geçirdiği gerçek olan milletimizi, uçuruma sürüklemek isteyen bazı yabancı, komünist unsurlar, yurdumuzda faaliyete başlamışlardır. Gayelerini gerçekleştirmek maksadıyla, yabancı bir komünist teşkilât tarafından, bu iş için gizlice yurdumuza, dışarıdan külliyetli miktarda altın sokulduğu sanılmaktadır.

Her türlü iktisadî ve sosyal olayları gerçekten başka türlü göstererek devamlı istismar yoluna sapan ve gizli bir komünist teşekküle

uşaklık eden bu gibi unsurlar, son zamanlarda, yer yer kendini göstermeye başlamıştır. Bu durumu gözünden kaçırmayan siyasî polis, son günlerde faaliyetini bu yönde artırmış bulunmaktadır.

Bu şahısların, yalnız propaganda yaparak, saf vatandaşların kafalarına zehirleyici fikirler sokmakla kalmayıp, fiiliyata da geçerek, Silâhtarağa Elektrik Fabrikası'nı tahribe yeltendikleri ve Taşlıtarla'da bir hafta evvel şoförleri greve teşvik ettikleri, polisin gözünden kaçmamıştır. Taşlıtarla'da tevkif edilen şoförlerden altısının, diğerlerini teşvik ve tahrik ettikleri meydana çıkarılmıştır.

Basın yolu ile

Diğer taraftan, maksatlarını basın yolu ile de desteklemek isteyen bu unsurlar, bu yolda da faaliyet göstermişlerdir. Günlük bir sabah gazetesinde devamlı neşriyatı ile komünizm propagandası yaptığı tesbit edilen Aziz Nesin, Cumhuriyet Savcılığı tarafından Örfî İdare makamlarına teslim edilmiştir. Bu şahsın yazdığı seri halindeki makaleleri, üniversite hocalarından kurulu bir bilirkişi raporuna istinaden değerlendirilmiş ve bunlarda komünizm propagandası görüldüğü belirtilmiştir. Ayrıca bu şahsın evinde yapılan aramada, yurt içine sokulması yasak olan, pek çok kitap ele geçirilmiştir.

Muhtelif hüviyetlere bürünerek zaman z
man dindar görünen işçi sınıfının arasına
zan, bazan gençliği tahrik eden bu unsurl
polis tarafından hiçbir zaman gözden uza
laştırılmamaktadır.

Siyasi polisin, bu yakınlarda daha bo
operasyonlar yaparak, bu unsurları meyda
çıkaracağı sanılmaktadır.

Kökü Dışarda

Nitekim dünkü 19 Mayıs Spor ve Genç
Bayramı'nda konuşan İstanbul Valisi Re
Tulga da, sosyal ve ekonomik yaralarımız
tedavi edilmesinin elzem olduğu, milletçe h
zur ve sükûna kavuşmamızın lâzım geldiği
sırada, son yıkıcı olaylara temasla şunl
söylemiştir:

— «Milletçe kıskanç bir titizlikle bağlan
ğımız bu isteğin dışında düşünenler, anc
ruhen bu vatanın dışında olanlar ve bu me
leketi aşağı ve geri görmek isteyenlerdir. O
lar son hâdiselerin de ispat ettiği gibi, kö
dışarıda bulunan bir faaliyetin insanıdırl
Türk gençliği, Türk aydını ve Türk Ordus
onları her zaman ezmeye muktedirdir.»
Mayıs 1961 günlü Yeni İstanbul Gazetesi'
den:

Hürriyet, (20 Mayıs 196

«KIZIL İDEOLOJİLERİ YAŞATMAYACAĞIZ»

İki gazetecinin tevkifi dolayısıyla Millî Türk Talebe Birliği dün bir tebliğ yayınladı. Suphi Baykam da Gülek'i tenkid etti.

Ankara, 20 (Yeni İstanbul)

«Tanin» Gazetesi Fıkra Yazarı Aziz Nesin'in komünizm propagandası yaptığı için tevkif edilmesi üzerine, Millî Türk Talebe Birliği bir tebliğ yayınlamıştır. Komünizm ve irtica'i tel'in eden tebliğde şöyle denilmektedir.

«Tarihimiz boyunca, komünizm ve irtica daima yan yana millî huzuru bozmak için çalışmışlardır. Bir gazetenin kadrosu içinde kendilerine barınak bulan bu bahtsızlardan bazıları, Millî Birlik idaresinin, vatanperver ve idealist cephesine çarpmış ve yakayı ele vermişlerdir. Türk gençliği dün olduğu gibi bugün de komünist ajanlarını, devrim düşma
larını amansızca takip altında bulunduraca
Atatürk'ün emanetlerini ve 27 Mayıs ruhu
koruyacaktır. Memleketçi, milliyetçi, ideali
ve hürriyetperver Türk gençliği adına idra
siz ve bedbaht kızıl uşaklara ihtar ediyoru
Kara düşüncelere olduğu gibi kızıl ideolo
lere de hiçbir zaman hayat hakkı tanımay
cağız.»

Suphi Baykam'ın Sözleri

Diğer taraftan Temsilciler Meclisi üye
Suphi Baykam, bugün Millî Türk Talebe Bi
liği'ne giderek, bir süre dernek mensupları
le konuşmuştur. Derneğin maddi sıkıntıları
halletmeye çalışacağını ve bu konuda Te
silciler Meclisi'ne bir önerge vereceğini açı
layan Baykam, Tanin Gazetesi Yazı İşleri M

dürü İhsan Ada ve fıkra yazarı Aziz Nesin'in tevkifleri üzerinde de durmuş ve Kasım Gülek'i tenkit etmiştir. Baykam, «Kasım Gülek bu gibi yazarları gazeteye almakla hata etti. Partinin de aleyhinde oldu. Bu gibi yazarlar memleketin bel bağladığı varlıklara çatarlar. Nitekim Aziz Nesin de bütün yazılarında CHP'ye çatıyordu. Kasım Gülek'in hatası büyüktür...» demiştir.

Yeni İstanbul, (21 Mayıs 1961)

AHLAK

Tanin Gazetesi'nin fıkra yazarı Aziz Nesin ve Genel Yayın Müdürü İhsan Ada «Komünizm propagandası yaptıkları» iddiasıyla nezaret altına alınmışlardır. Birisi birçok gazete ve dergilerde uzun müddettenberi yazı yazan, diğeri de Vatan, Ulus ve Tanin gazetelerinde genel yayın müdürlüğü, 1957 meclisinde de muhalefet milletvekilliği yapan bu iki gazeteci hakkında adli koğuşturma başlamıştır. Adalete hürmetimiz olduğu için, ne bazı, —yargı organından önce hüküm yapıştırma meraklısı— gazeteler gibi bahiskonusu şahısların «Komünist uşağı» olduklarından bahsedecek, ne de 32 dişini gösteren fotoğraflar altında açıklamalar yaparak «İhsan Ada iyidir ama Aziz Nesin kötüdür» diyen gazete «çıkartıcı»ları gibi mütalea serdedeceğiz.

Çünkü olaya adalet el koymuştur. Adalete ise, hürmet gerekir.

*

Bizim burada değinmek istediğimiz, tamamen ayrı bir konu. Tamamen ayrı bir mesele. Bir politikacının; zamana göre çeşitli kalıplara giren bir politikacının davranışı.. Daha doğrusu, bu kalıp değişikliklerinde bir kısım adamları, bir kısım adları öne sürerek onların sırtına çıkan, sonra da bu sırtına çıktıklarına tekme atan bir politikacının portresi.

Bu politikacının adı Kasım Gülek'tir.

*

Bundan iki buçuk ay kadar önce, radyolarda, duvar afişlerinde, Tanin Gazetesi'nın geniş bir reklâm kampanyasına girişilmiştir. Bu kampanyada «Aziz Nesin'in» Tanin'in yazı kadrosunda olduğu alay-ü vâlâ ile ilân edilmiştir. Anadolu'nun bütün illerine yayılan afişlerin en başta geleni şöyledir:

«Aziz Nesin
Tanin'de.
Tanin..
Çıkaran: Kasım Gülek»

Radyolar, Aziz Nesin'in «Tanin yazı kadrosunda» bulunduğunu bangır bangır bağırmışlar, sinemalar aynı şekilde reklam kampanyasını şiddetlendirmişlerdir. Bütün bu reklâm kampanyasını ifade eden, Kasım Gülek'tir..

Gülek, «Sosyal halk» gazetesi olduğunu söylediği Tanin Gazetesi'ni çıkartırken, Aziz Nesin'i, Bâbıâli'nin en yüksek ücretini ödeyerek yazı kadrosuna almış, kendisiyle de sıkı bir mükavele yapmıştır. Ve bunu, koltuklarını kabarta kabarta, her önüne gelene söylemekten büyük bir zevk duymuştur..

Aradan zaman geçmiş, Aziz Nesin'in CHP için yazdığı yazılar, CHP içinde hiç de hoş karşılanmayınca, Gülek'in yüzü iyiden iyiye gülmüş, partinin üst kademelerinden gelen tavsiyelere asla kulak asmamıştır. O kadar ki, günlerden bir gün bizzat Genel Başkan İsmet İnönü, Gülek'e telefon etmiş «Aziz Nesin'in yazılarının parti için zararlı olduğunu» söylemiş, fakat Gülek bu ikaza şu cevabı vermiştir.

«— Paşam, ben yazarlarıma nasıl müdahale edebilirim. Bunu siz daha iyi bilirsiniz. Bir zamanlar akrabalık derecesinde yakınımız olan yazarlara bile söz geçiremiyorduk.»

Gülek, bu telefon konuşmasını da sağa sola anlatmaktan büyük bir zevk duymuştur.

Gene günlerden bir gün, Aziz Nesin, son yazılarının milli bütünlüğümüz için zararlı olduğu gerekçesiyle nezaret altına alınmıştır. Aynı gün, aynı Aziz Nesin'in, aynı Tanin Gazetesi'nde imzası çıkmıştır.

Ya aynı Kasım Gülek ne yapmıştır? Şimdi onu görelim:

Tanin Gazetesi'nin dünkü sayısında tek sütun üzerinde bir fotoğraf, 32 dişini gösteren ve gözlerinin içi gülen Kasım Gülek'in fotoğrafı. Altında bir açıklama.. Kasım Gülek'in açıklaması ve basın toplantısı .

Diyor ki Kasım Gülek; «Aziz Nesin hiçbir zaman Tanin Gazetesi'nin kadrosunda bulunmamıştır. Kendisinden para karşılığı yazı alırdık.. Hem bir hafta önce de aynı görüşte olmadığımız için işine son vermiştik..»

Aynı gazetenin bir gün önceki sayısında aynı yolda bir haber neşredilirken, iç sayfalarda Aziz Nesin'in resimli romanı ve imzası yer alıyordu. Birkaç gün öncesine kadar «Yassıada Notları» gene bizzat Aziz Nesin'in imzasıyla yayınlanıyordu.

Bırakın bunu, bugün, «Aziz Nesin hiçbir zaman gazetemiz kadrosunda bulunmamıştır» diyen Kasım Gülek'in, radyolarla, sinemalarla, boy boy duvar afişleriyle «Aziz Nesin Tanin kadrosunda» diye bar bar bağırdığı günler daha o kadar uzak değildir..

Ya şimdi?

Şimdi, Aziz Nesin, tevkif edilmiştir.. Düşmüştür. Adamın gözünün içine baka baka «Aziz Nesin hiçbir zaman Tanin kadrosunda yer almamıştır» demek ve kim olursa olsun düşene tekme atmak.

İşte Kasım Gülek'ten de beklenen budur:

ÖRSAN ÖYMEN

Öncü, (21 Mayıs 1961)

İHSAN ADA VE AZİZ NESİN İÇİN MÜRACATLAR

Tanin Gazetesi Genel Yayın Müdürü İhsan Ada ile fıkra yazarı Aziz Nesin'in tevkifi ile ilgili olarak birkaç gazetede yapılan tezyif edici neşriyata, Ankara Gazeteciler Cemiyeti Yönetim Kurulu'nun dikkati çekilmişti. Yönetim Kuruluna bir yazı ile başvuran gazeteciler, iki gazeteci hakkındaki tahkikatın henüz neticelenmediğine işaret ediyorlar. Ve bir sanığın hakkındaki mahkeme hükmü belli olmadan bu şekilde hücum edilmesinin doğru olmadığını belirtiyorlar.

Öte yandan Ankara Gazeteciler Sendikası Yönetim Kurulu dün toplanarak, üyesi İhsan Ada'nın durumu hakkında İstanbul Örfi İdare Kumandanlığı'ndan bilgi istedi. Sendika, suç iddiasını vazıh olarak öğrendikten sonra, gerekirse avukat tutacak.

Öncü, (22 Mart 1961)

FIRSAT

Gülek Meselesi CHP içinde uzun süreden beri bir kangrendir.

CHP Kurultayı yaklaştıkça depreşir...

Son olaylara bakarsanız bu mesele şu günlerde halledileceğe benzer..

CHP'nin Gülek aleyhtarı hizbi, şiddetli bir kulis faaliyetine girişti. Gerek bu hizbin ileri gelenler, gerekse bu hizbi destekleyen gazete ve dergiler, «Artık dava kapanıyor.. Gülek kapı dışarı ealiyor» havası içindeler...

Kaçırılmasını istemedikleri, kocaman bir fırsat yakalamışlar...

Toplantılar, bildiriler, raporlar ve müracaatlar...

Tabii, arkasından da haysiyet divanının kararları gelecek.

Yakalanan fırsat malûm:

Gülek'in gazetesinde çalışan iki gazetecinin komünizm propagandası yaptıkları iddiasıyla nezaret altına alınmaları... Olay resmi bir açıklama olmadığı için henüz bir iddia safhasındadır. Yani yargı organına yeni intikal etmiştir. Ama adalete hürmet edip de yargıcın hükmünü bekleyelim demek yok.

Madem ki iki gazeteci, iddia ile de olsa nezaret altındadır, madem ki bu iki gazeteci Gülek'in adamlarıdır..

O halde fırsatı kaçırmayalım. Gülek'i partiden atalım.

Gülek'i atma meselesine bir diyeceğim yok. Bu, partinin iç meselesidir. Esasen son demeci ile karakterinin ne olduğunu ortaya koymuştur. İster atılsın, ister atılmasın...

Ama ortada bir başka mesle var. Bir partinin iç problemini halletmek için, bir kimsenin politik itibarsızlığını tescil etmek için; —haklarında sadece bir iddia ve bu iddia ile ilgili tutuk tezkeresi bulunan— insanlar da, yargı organının hükmü beklemeden lekeleniyor. Haklarında tezyifkâr demeçler veriliyor, tebliğler çıkarılıyor...

ÖRSAN ÖYMEN
Öncü (22 Mayıs 1961

KENDİ ARAMIZDA

Sevgili AKİS Okuyucuları;

Elinizde tuttuğunuz sayı, değişik bir tertiple karşınıza çıkıyor. Bunun sebebi, iç politikada durgun bir hava eserken başka iki sahada son derece âlâka çeken hadiselerin bitirdiğimiz haftanın sonlarında cereyan etmiş olmasıdır. Bunların birincisi basını ilgilendirmektedir. Örfi İdare makamları mevzuhur sosyalist Kasım Gülek'in gazetesi Tanin'i basarak gazetenin yayınını Gülek adına idare eden İhsan Ada'yı, fıkra yazarı Aziz Nesin'i nezaret altına almışlar, haklarında takibata geçmişlerdir. Yalnız Bâbıâli'de değil, gazetenin sahibinin şahsiyeti dolayısıyla yurtta bomba gibi patlayan hadisenin bütün tafsilâtını, bilinmeyen içyüzünü ve oyunun kahramanlarının durumunu okuyucularımız BASIN kısmımızda bulacaklardır. (...)

ÇEKİRGENİN SONU

Ortadan kısa boylu, topaç gibi adam, oturmakta olduğu koltukta hafifçe doğruldu ve karşısında duran iki adama yer gösterdi. Beklenmeyen misafirler, oturamayacaklarını, işlerinin mühim ve müstacel olduğunu söyleyerek, topaç gibi adama yazılı bir kâğıt uzattılar. Adam kâğıdı aldı, umursamaz bir eda ile şöyle bir göz attı ve sonra;

«— Buyrun, ne arayacaksanız arayın» dedi.

Tekrar işine eğildi. Böyle hadiselere alışık olduğu intibaını veriyordu. İki sivil siyasî polis, hummalı bir faaliyete giriştiler ve İstanbul'daki Gaziosmanpaşa Sokağı'nın 12. numaralı dairesinin altını üstüne getirerek birtakım kâğıtları topladılar, notlar aldılar. Polislerden biri, masasının başında oturan çocuk yüzlü, umursamaz adama döndü:

«— Müsaade ederseniz merkezle bir telefon görüşmesi yapacağım» dedi ve hiç beklemeden telefona uzandı, raporunu merkeze bildirdi.

Karşı taraftan verilen emirleri dikkatle dinledikten ve aramaya devam eden arkadaşıyla gizlice bir şeyler konuştuktan sonra, ikisi birden, masasının başında meşgul adama yöneldiler. İçlerinden biri, son derece nazik bir ifadeyle:

«— Aziz Nesin bey, arama bitti. Şimdi lütfen şu zaptı imza edin» dedi.

Topaç gibi adam ayni umursamaz ifadeyle karşısındakilere baktı ve:

«— Peki» dedi.

Kendi kalemiyle arama zaptını imzaladı.

Gaziosmanpaşa Sokağı'nın 12 numaralı dairesinde bulunan Karikatür Yayınları sahibi ve Tanin Gazetesi'nin pahalı transferi Aziz Nesin'in yeni bir macerası böylece başlamış oluyordu. Günlerden Perşembeydi ve saatler 18.30'u gösteriyordu. Sivil siyasî polisler, zaptı Nesin'in iki hademesine de imza ettirdikten sonra, yeni bir macerası böylece başlamıştı. İkinci emir, Aziz Nesin üzerinde soğuk bir duş tesiri yaptı. Eski umursamazlığı kayboldu ve birden hayretle emrin tekrarını istedi. Siyasî polisler, Tanin Gazetesi fıkra yazarı Aziz Nesin'in Örfi İdare Kumandanlığı tarafından nezaret altına alındığını tebliğ ediyorlardı. Pahalı transfer Nesin birden irkildi ve:

«— Peki, bunun sebebi nedir?» diye sordu.

Fakat sivil memurların bu konuda fazla bir bilgileri yoktu. Nitekim içlerinden biri:

«— Bilmiyoruz. Vazifemiz sizi Örfi İdare Kumandanlığı'na teslim etmektir» dedi.

Nesin vaziyeti birden anlamış olmalı ki, yüzüne o eski umursamaz maskeyi geçirdi ve:

«— O halde müsaade edin de, eve, karıma bir haber vereyim» diyerek telefona uzandı.

Evini bulduğu zaman endişe içindeki karısıyla karşılaştı. Karısı, evde arama yapıldığını, son derece müteessir olduğunu belirtiyor ve meselenin aslının ne olduğunu soruyordu. Aziz Nesin, korkulacak bir durumun mevcut olmadığını belirtti ve:

«— Beni de Örfi İdare Kumandanlığına götürüyorlar» dedi.

Telefonu kapattı, polislere döndü:

«— Artık gidebiliriz beyler.»

İki polis memuru, ortalarında Aziz Nesin olduğu halde, merdivenleri indiler ve Gaziosmanpaşa Sokağı'na çıktılar, oradan Nuruosmaniye Caddesi'ne geçerek, yaya, yola devam ettiler. Mahmutpaşa yoluyla Nesin'i Emniyet Müdürlüğü'ne götürdüler. Nesin burada, kendisini beklemekte olan Örfi İdare Kumandanlığı subaylarına teslim edildi.

ARAMA - TARAMA

Aziz Nesin âni olarak, nezaret altına alınmak üzere Örfi İdare Kumandanlığı'na götürülürken, Erenköy'de Etemefendi Caddesi'ndeki apartmanında da dört kişilik bir sivil polis ekibi kesif bir arama - tarama faaliyetine girişti. Yanlarında mahallin ihtiyar heyetinden de bir kişi bulunan arama ekibi, bilhassa Aziz Nesin'in çalışma odasına iltifat gösteriyordu. Büyük kısmını Aziz Nesin'in hikâye ve piyes müsveddeleri teşkil eden pek çok kâğıt alındı. Bu arada işgüzar memurlar, verilen emri tam mânâsıyla ifa için, yazarın çalışma odasının duvarlarında asılı bulunan Maksim Gorki ve Gogol'a ait portreleri de çerçeveleriyle birlikte söküp aldılar!

Evdeki arama faaliyeti, genç bir hikâyeci olan Nesin'in eşini ziyadesiyle üzmüştü. Arama sebebinin ne olduğunu bilmediği için, hayli endişelendi. Ne var ki, memurlar da mesele hakkında kâfi bilgiye sahip değillerdi. Polisler hummalı faaliyetlerini bir saata yakın sürdürdüler ve sonra ellerinde kâğıt tomarları ve imza ettirilmiş bir zabıt olduğu halde evi terkettiler.

MODERN SOSYALİSTLER

Bir taraftan Nesin iş yerinden alınıp, Örfi İdare Kumandalığı'na sevkedilir, bir taraftan evinde arama yapılırken, başka bir siyasî polis ekibi de başka bir semte doğru yola çıkmış bulunuyordu. Esasen, Örfi İdare Kumandanlığı tarafından verilen «nezarete alma ka-

rarı» Emniyet Müdürlüğü'ne geçince iş plânlanmıştı. O gün 18 mayıstı ve saatler 15'i gösteriyordu. Emniyet Müdürlüğü işe, nezaret altına alınacak olanların yerlerinin tespiti ile başladı. Becerikli polislerden müteşekkil dört ekip, harekete hazır vaziyete getirildi. Her şahsa iki ekip düşüyordu. Ekiplerden biri işyerlerinde gerekeni yapacak, diğeri ise evlerde arama faaliyetine geçecekti. Emre göre de her ekip, hedefe vasıl olunca, telefonla durumu merkeze bildirecekti. Gerçi bu kadar teferruat, işin mahiyeti bakımından pek lüzumsuzdu ama, gene de Emniyet Müdürlüğü tedbirde kusur etmiyordu.

Aziz Nesin, Gaziosmanpaşa'daki iş yerinden alınıp, nezarete konulduğu sırada, ikinci ekip Beşiktaş'a, Hayrettin İskelesi'ne doğru yola çıktı. Bu ekibin vazifesi, Gülek'in Tanin'in başına oturttuğu mutemet adamı İhsan Adayı işyerinde tutup, Örfi İdare'ye teslim etmekti.

Tanin'de, haber geç öğrenildi. Nöbetçi kalan sekreter, muhabir ve fotoğrafçı, habere geç vakit muttali oldular. O sırada saat tam 23'dü. Durum derhal Ankara'ya telefonla ulaştırıldı ve sosyalist patron Gülek'le temas temin edildi. Tanin'in kalıpları rotatife yerleştirilmiş bulunuyordu. Patron Kasım Gülek, evvelâ tevkif sebebini sordu. «Komünizm propagandası» cevabını alınca hemen, baskıya geçilip geçilmediğini öğrenmek istedi. Karşıdan:

«— Geçilmedi efendim» cevabı verilince, Gülekin yüzü güldü. Derhal beşinci sayfadaki İhsan Ada isminin kazınmasını emretti. Halbuki, Anadolu'ya yetişmesi için, gazetenin bir kısmı basılmış bulunuyordu. Emir yerine getirildi ve beşinci sayfadaki İhsan Ada ismi kazındı. Daha sonra telefon talimatıyla, gazetenin iki mensubunun nezaret altına alınma hâdisesinin haberi formüle edildi. Nitekim ertesi gün bir kısım Tanin'de akıllara durgunluk veren bir haber intişar etti. Tabii bu haber, kazınma hâdisesinden evvel Anadolu'ya sevkedilen gazetelerde görülemedi. Haber şöyleydi.

«Dört gün öncesine kadar gazetemizde fıkra yazan Aziz Nesin ile neşriyat müdürü durumunda olan İhsan Ada, dün Örfi İdare Kumandanlığı'nın emri ile nezaret altına alınmışlardır. Evlerinde ve iş yerlerinde arama yapıldığı öğrenilen bu şahıslar hakkında bir süreden beri komünizm propagandası yapmak suçu ile tâkibata geçildiği sanılmaktadır.»

Sonra da, hâdisenin kısa bir özeti veriliyordu.

Bu sırada haber bütün Babıâli'de yalan yanlış duyulmuştu. Hemen gazeteler baskılarını durdurdular ve hâdise hakkında süratle malûmat toplamağa gayret ettiler. Tabiî, bâzı yanlışlıklar da olmadı değil. Meselâ Milliyet Gazetesi, nezaret altına alınanlar listesine Melih Cevdet Anday'ın da ismini ithal etti. Ayni hata başka gazetelerde de vuku buldu. Fakat onlar kalıp değiştirerek hatayı tashih ettiler. Milliyet, ertesi gün bir açıklama yayınlamağa karar vererek rotatifini döndürdü.

BİR TUTUM Kİ...

Hâdise böylesine yıldırım süratiyle inkişaf edince, basın mensuplarına çok iş düştü. Hemen Ankara ve İstanbul'da bir «Gülek'i arama faaliyeti» başladı. Fakat tek talihli Milliyet'in becerikli muhabirleri oldu. Onlar Gülek'i yakaladılar ve hâdise hakkında malûmat istediler. Gülek, doğrusu pek fütursuzdu:

«— Aziz Nesin bir hafta önce gazetemizden ayrılmıştı. Melih Cevdet Anday ise, esasen kadroda değildir. Kendisi telif ücreti karşılığı yazı yazar. Bu konuda başka bir şey bilmiyorum» diye kestirip attı.

Meraklı gazeteciler, hemen ertesi günkü Tanin'i şöyle bir karıştırdılar. Üçüncü sayfanın sağ, alt köşesinde iri puntolu bir isim gözlerini tırmalıyordu. Bu iri imza Aziz Nesin'e aittir. Zilli ile Zülfiddin adlı resimli tefrikada, gazeteden dört gün evvel ayrılan Nesin ismi ne arıyordu? Sonra, iki gün evvelki Taninler karıştırılınca paçası tutuşan Gülek'in oyunu ortaya çıktı. Gülek düpedüz, herkesi aptal yerine koymağa yelteniyordu. Ama

bu vesileyle verdiği imtihan kendisine bilhassa Bâbıâli'de hiç parlak bir not sağlamadı.

Sosyalist Gülek ertesi gün evindeki uşağına, Kalecik'e gittiğini söyleyerek İstanbul'a hareket etti ve soluğu Hayrettin İskelesi'ndeki Tanin binasında aldı. Saat tam 10'du. Derhal, milyonluk sermayeli şirket ortaklarından Esat Mahmut Karakurt ve Nevzat Üstün çağırıldılar ve bir gizli celse aktedilerek, müzakerelere başlandı. Alınan ilk karar, Aziz Nesin ile İhsan Ada'nın yakınları Mahmut Makal, Oktay, Rifat, Nuri İyem ve Melih Cevdet Anday'ın gazete ile ilgilerinin kesilmesi oldu. Ayrıca, gazeteye giren birtakım «belirsiz kimseler»in de gazeteden ayakları kesilecek ve «artık paydos, oyun bitti, dağılın» denilecekti. Daha sonra, milliyetçiliği müsellem Nevzat Üstün'e, İhsan Ada'nın vazifesi verildi. Şimdi iş, basına malûmat vermeğe kalıyordu. Bu da gûya, Gülek bir basın toplantısı yapmış hissini verecek bir tebliğin hazırlanmasıyla halledildi. Kaleme alınan tebliğ, tez elden gazetelere iletilerek Gülek'in, neşrini rica ettiği bildirildi.

O gün tebliği okuyan bütün Bâbıâli, bir insanın nasıl olup da böyle davranabileceğini parmağı ağzında kalarak düşündü. Gülek, demecinde Aziz Nesin'in komünistliğini zımnen ilân ediyor, Melih Cevdet Anday'ı onunla aynı sepete koyuyor, sadece İhsan Ada'nın temize çıkması temennisinde bulunuyordu. Netekim, bu mealde bir yazı, cumartesi günkü Tanin'de de yayınlandı. Gülek daha demecinin başında: «Aziz Nesin ve Melih Cevdet Anday gazetemizin hiçbir vakit kadrosunda bulunmamışlardır» diyerek ilk potunu kırıyordu. Cümle âlem biliyordu ki Nesin, Tanin çıkmadan evvel, bizzat Gülek tarafından net 3500 lira aylık ücretle angaje edilmiş ve Tanin'in hazırlıklarıyla meşgul olunduğu sıralarda her ay muntazaman Nesin'e ücret ödenmişti. Gülek'in, ateşi görünce tersyüz etmesi, şahsiyeti hakkında halkoyuna yeter kadar fikir verdi. Ayrıca Gülek, bir evvelki beyanatında Aziz Nesin'in dört gün evvel gazeteden çıkarıldığını bildiriyordu. Halbuki Nesin'in son yazısı 16 Mayıs tarihinde, üçüncü sayfanın sağ, üst köşesinde arz-ı endam etmişti. Nitekim, Aziz Nesin'in eşi, Kasım Gülek'i derhal nakzetti. Nesin'in eşine göre Aziz Tanin'den tamamen ayrılmış değildi. Hadiseden çok evvel ayrılmak istemişse de, bizzat Gülek tarafından bu kararından vazgeçirilmiş ve «Eğer Aziz yorulduysa, seyahata gönderelim de biraz dinlensin, o bize lâzım» denilmişti. Bu temenni de Nesine bizzat İhsan Ada tarafından bildirilmişti.

Sonra, Aziz Nesin'in son günlerde Tanin'deki sütununda tehlikeli oyunlara giriştiği çok söylenmiş, hattâ yazılmıştı. Ama Nesin bu fıkralarını doğrudan doğruya mürettiphaneye vermiş değildi. Fıkraları, umumî neşriyat müdürü yayından önce, Gülek yayından sonra görüyorlar ve tasvip ediyorlardı. Hattâ Gülek bunları yeni giriştiği bir politik manevranın damataşları sayıyordu. (Bk. AKİS - S. 352) Aksi halde bunlar Tanin'de, şüphesiz çıkmazdı. Zaten Nesin de bu tasvipten cesaret alarak azıttıkça azıtmış ve her gün bir yeni adım atarak, tehlikeli istikamette koşarak ilerlemişti. Şimdi, ateş bacayı sarınca, ayı Gülek kendi fıkra yazarını ithamaan ve onu suçlamaktan çekinmiyordu. Nesin hakkında herkes bir şey söyleyebilirdi. Ama Gülek?

Bu, C.H.P.'nin eski genel sekreterinin nerelere kadar gidebileceğinin son, ama en mühim delilini teşkil etti veh er yerde, bilhassa basın ile C.H.P. içinde derin bir nefret uyandırdı. Bu kadarı, yapılabilecek şeylerin hakikaten hududu dışında kalıyordu.

HABER VE TEPKİLERİ

Aziz Nesin'in ve İhsan Ada'nın nezarete alınmaları haberi basın çevrelerinde süratle yayıldı ve çeşitli spekülâsyonlara yol açtı. Hemen bir muayyen çevre, Bâbıâli'deki bâzı müfrit solcuların da nezaret altına alınacakları haberini yaymaya başladı. Fakat ne olursa olsun, iki gazetecinin alelâcele nezaret altına alınması eski devirleri hatırlattığı için, pek memnuniyet uyandırmadı.

Aslında nezarete alınma sebebi bir müddet sonra ortaya çıktı. Mesele, Aziz Nesin'in yazdığı bazı fıkralarda komünizm propagandası kokusu sezilmesinden doğuyordu. İlgililer hemen meseleye el atmışlar ve bir bilirkişi seçerek fıkraları onlara tevdi etmişlerdi. Yoksa, eski devirde olduğu gibi jurnal, zan veya şüphe üzerine adamlar alınıp götürülmemişti. Haftanın sonundaki hareketin mihrakı, bu bilirkişi heyetinin verdiği rapor oldu. Tarafsız bilirkişiler bu yazıların klâsik bolşevik edebiyatından örnekler sayılabileceği neticesine varmıştı. Bunun üzerine de savcılık hemen meseleye el koymuş ve bilirkişi raporunu Örfi İdare de sanıkların nezarete alınmalarını uygun görmüştü.

Aziz Nesin ve İhsan Ada derhal Balmumcu'ya sevkedildiler. Haklarındaki tahkikat tamamlanınca, Örfi İdare Mahkemesi'nde açık olarak yargılanacaklar ve haklarında kararı adalet verecektir.

AKİS (22 Mayıs 1961)

TEVKİFLER

Tanin Gazetesi'nin büyük kozu Aziz Nesin'in komünistlik suçundan nezaret altına alındığı, 18 mayıs perşembe günü akşamı Babıâli'de çabucak yayıldı. Ertesi günü Tanin Gazetesi'nde de şu haber çıktı.

Dört gün öncesine kadar gazetemizde fıkra yazan Aziz Nesin ile neşriyat müdürü durumunda olan İhsan Ada dün Örfi İdare Kumandanlığı'nın emri ile nezaret altına alınmışlardır. Evlerinde ve iş yerlerinde arama yapıldığı öğrenilen bu şahıslar hakkında, bir süreden beri «Komünizm propagandası yapmak» suçu ile takibata geçildiği sanılmaktadır.

Emniyet I'ci Şube memurları tarafından tutularak, askerî makamlara verilen Aziz Nesin ve İhsan Ada ile ilgili olarak bu gün resmi bir açıklama yapılması beklenmektedir. Dün geç saatlerde bu konu ile ilgili olarak görüştüğümüz Örfi İdare ve emniyet ilgilileri, haberi teyit etmişler, ancak bir açıklama yapmamışlardır.

Gazetenin cumartesi günkü nüshasında da Kasım Gülek'in yaptığı basın toplantısının tafsilatı veriliyordu. Haberin üstüne Gülek'in bir resmi oturtulmuştu. Bu resimde C.H.P.'nin büyük politikacısı ve Tanin Gazetesi'nin büyük patronu, 32 dişini göstererek gülüyordu. Ve bu resim insana «Güleriz ağlanacak halimize» sözünü hatırlatıyordu.

Gülek, Aziz Nesin'den, bir süre öncesine kadar gazetemizde yazı yazan, diye bahsediyordu. Ayrıca yapılan bir açıklamada da «dün nezaret altına alınan muharrir Aziz Nesin'in bir hafta önce gazetemizle alâkası kesilmiştir» deniyordu. Daha aşağılarda da açıklamaya «bu yazarın son zamanlarda gazetemiz için faydalı olmadığına kanaat getirmiş ve binnetice ilgimizi kesmiştik» cümlesi ilâve edilmişti. Bu açıklamanın altında (Tanin) imzası vardı.

Yine Kasım Gülek, «Aziz Nesin ve Melih Cevdet Anday gazetemizin hiçbir vakit kadrosunda bulunmamışlardır. Kendilerinden telif hakkını ödeyerek yazılar alıyorduk» diyordu.

Bu olacak iş değil, diye düşündü Tanin okuyucuları. Çünkü daha birkaç gün önce Aziz Nesin'in «Bayar'ın portresi» başlıklı bir yazısını okumuşlardı. Melih Cevdet'te 17 Mayıs tarihine kadar «Bu arada» sütununda yazmıştı. Ayrıca Aziz Nesin'in, tevkif edildiği haberinin Tanin'de çıktığı perşembe günü bile «Zilli ile Zülfittin gezegenler arasında» resimli romanı imzasıyla neşredilmişti. Bu işe bir türlü akıl erdiremiyen Tanin okuyucuları, herhalde Kasım Gülek ile Tanin Gazetesi'ni çıkaranlar, kendi gazetelerini okumuyorlar, çünkü okusalar böyle konuşmazlardı, diye düşündüler. Ama cuma günkü nüshaya ba-

kınca gördüler ki, Aziz Nesin'in resimli romanı bugün ae çıktığı halde imzası konmamıştı. Nihayet gazetenin mesulleri, gazetelerini okumağa başlamışlardı.

Kasım Gülek'in «kendilerinden, telif hakkını ödeyerek yazılar alıyorduk» sözü de, okuyucuların dudak bükmelerine sebep oldu. Halbuki onlar, Aziz Nesin'in, Tanin ile mukavele yapıp, bir senelik maaşı olan 60 bin lirayı peşin aldıktan sonra, Akşam Gazetesi'nden ayrılarak bu gazeteye geçtiğini duymuşlardı. Ama bu gibi dedikodular her zaman çıkardı zaten. Hem renkli Tanin gazetesiyle koskoca C.H.P.'li patronu Kasım Gülek yalan mı söyleyeceklerdi yani! Kasım Gülek sözlerini, «beni millet tanır» diyerek bitiyordu. Bunda hiç şüphesi olmamalıydı Kasım Gülek'in. Hakikaten millet onu gayet iy nıyordu artık...

Aynı günü, diğer gazeteler de bu h veriyorlardı. Ama Tanin gazetesinden olarak «Komünistlere karşı amansız bir cadeleye girişiliyor. Solcu yazar Aziz Ne tevkifi bir başlangıç - yakında büyük öl operasyonlar yapılması muhtemel» diyor Bir gazete haberi şu şekilde yayınlıyord

«Her türlü iktisadî sosyal olayları ge ten başka türlü göstererek devamlı isti yoluna sapan ve gizli bir komünist teşel uşaklık eden bu gibi unsurlar, son zama da, yer yer kendini göste neye başlam Bu durumu gözünden kaçırm an siyasî lis, son günlerde fa...?...

BASIN YOLU İLE

Diğer taraftan, maksatlarını basın yolu ile de desteklemek isteyen bu unsurlar, bu yoldan da faaliyet göstermişlerdir. Günlük bir sabah gazetesinde devamlı neşriyatı ile komünizm propagandası yaptığı tesbit edilen Aziz Nesin, Cumhuriyet Savcılığı tarafından Örfi İdare makamlarına teslim edilmiştir. Bu şahsın yazdığı seri halindeki makaleleri, Üniversite hocalarından kurulu bir bilirkişi raporuna istinaden değerlendirilmiş ve bunlarda komünizm propagandası görüldüğü belirtilmiştir. Ayrıca bu şahsın evinde yapılan aramada, yurt içine sokulması yasak olan, pek çok kitap ele geçirilmiştir.

Muhtelif hüviyetlere bürünerek zaman zaman dindar görünen işçi sınıfının arasın zan, bazan gençliği tahrik eden bu uns polis tarafından hiçbir zaman gözden u laştırılmamaktadır.

Siyasî polisin, bu yakınlarda daha operasyonlar yaparak, bu unsurları me na çıkaracağı sanılmaktadır.»

Pek tabiî hâdiselerin doğruluk derece suçlular tahkikat sonunda daha iyi anla caktı. Ama hürriyet havasını fırsat bilip me sarılarak propaganda yapan diğer s yazarlar da bundan böyle çatlak ses kesmeliydiler. Çünkü bu millet, onların kuş seslerini duymak istemiyordu artık.

27 MAYIS'IN YIL DÖNÜMÜ

İki gün kaldı. İki gün sonra son inkılâbımız birinci yılını tamamlamış olacak. Demek, ikinci Cumhuriyeti hazırlama yolunda ikinci 27 Mayıs'a ulaştık. Tam bir yıl. Çok hareketli, şakakları terleten bir uzun rüya...

27 Mayıs, Türk Milleti'nin kaderinde sancılı bir yılın başlangıcıydı demek. Tehlikeli değil, yeni bir devrin doğum sancıları bunlar. Yaşanması tabiî idi. Bir zaruretti. Çilesiz demokrasi olurdu, ne hürriyet. 27 Mayıs masaydı, kimin neye muktedir, kimin muhalif olduğu bilinmeyen, muhalefetlerin şitli, otoritenin tedirgin olduğu, rejimin olmaktan çıktığı bir devir kanla karışac

Düşünen Adam (24 Mayıs 1

AZİZ NESİN
AZ GİTTİ, UZ GİTTİ...

Toplantının sonuca ulaşamayışının asıl sebebi ise gazetenin neşriyat müdürü olan İhsan Ada'nın, aldığı bir telefon haberi üzerine, arkadaşlarına bir şey söylemeden Tanin'in kurmayları arasından ayrılmak zorunda kalışıydı. Ada, aşağıda kendisini bekleyen birinci şube memurlarının çağrısına uyarak Emniyet Müdürlüğü'ne gittiği saatte, Tanin'cilerin başını derde sokan Aziz Nesin ile Gazisinanpaşa Sokağı'ndaki 12 numaralı daireden alınarak Emniyet Müdürlüğü'ndeki Örfî İdare subaylarına teslim ediliyordu.

Haber, gazetelerin 19 Mayıs sayısına verilmek için yazı işleri müdürlerinin önüne geldiği saatlerde, Tanin'de çalışanların hâlâ meçhulüydü. Netekim, diğer gazetelerin gece servislerinden Tanin'e açılan telefonlara çıkan meslektaşlar, bu konuda hiçbir şey bilmediklerini söylüyorlardı. Gecenin ilerlemiş saatlerinde, Tanin'in sekreter kadrosunda tam bir telâş hakimdi.

Haberi kendi gazetelerine de koyacaklar mıydı? Haber, haber olduğuna göre bundan vazgeçilemezdi. O halde nasıl konmalıydı?

Nihayet, geç saatlerde ve gazete baskıya verilirken birinci sayfanın sekizinci sütununda küçük başlıklarla «Aziz Nesin ile İhsan Ada'nın nezaret altına alındığı»nın yazılmasına karar verilmiştir. Taninciler bu nezarete alınış hakkında ilgililerin hiçbir açıklama yapmadıklarını yazmakla beraber, «bu şahıslar hakkında bir süreden beri komünizm propagandası yapmak suçu ile takibata geçildiği sanılmaktadır.» deniliyordu ve fakat bu «bir süreden beri» ile «sanılmak» terimlerinin açıklaması yapılmıyordu.

BU NE BİÇİM İŞ

Taninciler, aynı yazıda Nesin'in gazete ile ilgisinin dört gün önce kesildiğini de yazmışlardı ama, üçüncü sayfada yazarın «Zilli ile Zülfittin» adlı resimli romanı o günkü gazetede yayınlandığı gibi, meraklı Tanin okuyucuları, adı geçen yazarın son imzalı yazısının 16 mayıs tarihli gazetenin birinci sayfasında «Dananın kuyruğu kopuyor» başlığı ile yer aldığını hatırlıyorlardı.

Aynı haberde, Babıâli'cileri üzen bir cümle de vardı. Açıklama İhsan Ada'dan «Neşriyat Müdürü durumunda olan» diye bahsediyordu. Yokuşun bu eski ve efendi gazetecisi, bilhassa Kasım Gülek'i çok seven bir meslektaştı. Tanin'de de (Neşriyat müdürü durumunda) değil, tam anlamıyla neşriyat müdürü idi. Ada'nın komünistlikle ilgisi olmadığı da bilinirdi. Olsa olsa Aziz Nesin'in ne yapmak istediğini anlamayarak bu yazıları koymuştu. Fakat «vefa»yı kimseye bırakmayan Kasım Gülek, o gün en yakın iş arkadaşını bir kelime ile harcamaktan çekinmemişti.

Yalnız Gülek, bu açıklamasında da öteden beri yaptığı gibi açık konuşmamıştı. Aziz Nesin ile Melih Cevdet'in hiçbir zaman Tanin'in kadrosunda bulunmadığını söylemişti. Gülek'e göre bunlar telif üzerine çalışıyorlardı. Bu doğru değildi. Zira Gülek, «sosyal gazete»sini kurarken yaptığı reklamların büyük kısmını Aziz Nesin'in adı etrafında toplamıştı. Kaldı ki, Gülek'in sözlerinin doğru olması onu temize çıkartacağı yerde suçlandırırdı. Zira «telif» karşılığı çalışmak, beğenilen yazıyı basmak demekti. Bu takdirde Gülek veya temsilcilerinin bu yazıları beğenip yayınladıkları ortaya çıkardı.

Kaldı ki, Kasım Gülek'in Aziz Nesin ve diğer bazı yazarları kadroya alırken, bunların geçmişini bilmemesi imkânsızdı ve bu yolda kendisi dostlarından çok ikazlara muhatap tutulmuş, İnönü bile Gülek'e —tıpkı Menderes'e yaptığı gibi— vaktiyle dikkatli olmasını söylemişti.

KİM, (25 Mayıs 1961)

C.H.P. VE BAY GÜLEK

Mehmet SEYD

C.H.P. teşkilâtı bu durumdan biraz şaşkın ve Gülekofil'lerle Gülekofil olmıyanlar diye ikiye ayrılmışken Bay Gülek ilkin Adana'ya gitti, oradan İstanbul'a gelip, «Yaşasın C.H.P. — İnönü'nün çevresinde birleşiniz» diye demeçler verdi.

Politika uğraşlarını Amerikan stilinde yürütmekle de ün kazanan ve bu stili epeyce alaturkalaştıran Temsilciler Meclisi üyelerinden Bay Gülek, son aylarda, Tanin Gazetesiyle kamuoyunun —özellikle C.H.P. içerisinde kendisini tutmayanların— karşısına yeniden dikildi. Öte yandan, Temsilciler Meclisi'ndeki durumu «emekli bir âsi general»inkini andırıyordu. O zamana kadar nisbî temsili mi savunmuş? Hayır şimdi, nisbî çoğunluk esasına dayanan dar bölge isistemini savunuyordu. Yargıçların bir kanunla ayıklanması gereksiz mi sayılıyordu? O, ayıklansın diyordu. C.H.P.'li üyelerden bir çoğu, bu arada Anayasa Komisyonu, «Milliyetçilik sözünün 2. Maddede geçmesini yersiz mi sayıyor? O, yerli sayıyordu. Kısacası, Bay Gülek İnönü'nün görüşleri karşısında «itirazcı» yerini alıyordu.

Gözü açık, olaylarla yakından ilgili bir politika adamı olarak, bir iki yıl önce, İtalya'daki Dünya Mizah Yarışması'nda birincilik alan Aziz Nesin'e bu başarısını kutlayan bir telgraf çekmiş ve ondan, «Bu anlayışı iktidara geldiğinizde sizi yerdiğim zaman da beklerim» yollu bir karşılık almıştı. «Nerden buldun?» Kanunu üzerindeki uyuşum, iki yanı birbirine yaklaştırmıştı. Bu yazarı 3500 lira aylıkla gazetesine aldığı biliniyor, hattâ kendisine 60 bin lira ödendiği yolunda söylentiler dolaşıyordu.» Gülek daha demecinin başında: «—Aziz Nesin ve Melih Cevdet Anday gazetemizin hiçbir vakit kadrosunda bulunmamışlardır» diyerek ilk potunu kırıyordu. 22 Mayıs 1961 günlü Akis.—

Konu üzerinde kısaca duruşumuzun neo
ni, Bay Gülek'in «sosyal»liği, ya da sıkıyı g
rünce adamı yalnız bırakmaktaki tutumu üz
rinde bir tartışma kapısı açmak değil, on
asıl ereğinin, bu yazarlarla Tanin'i çok ok
nan bir gazete durumuna sokup güçlener
önümüzdeki C.H.P. Kurultayının karşısına
«gözdağı» ile çıkmak olabileceğini beli
mektir.

Şimdi C.H.P.'de, bize göre, karşılıklı o
rak çam üstüne çam devrilmekte, pot üs
ne pot kırılmaktadır. İstanbul'da seçimle d
ğil, tâyinle duran bir İl Yönetim Kurulu v
Bu kurul, rapor hazırlayıp, Gülek'in partid
çıkartılmasını istedi. Merkez de, bu iste
gösteren kurulu üç ay daha işbaşında bıra
mağı uygun buldu. Belki tuhaf görünec
ama, Bay Gülek'e saldıranlara da, onu sav
nanlara da, belirli ölçüde hak verebiliyor
Bir kez, eski hizmetlerini tez unutanlarla, o
ancak genel sekreterlikten sonra «harcam
ğa» kalkışanlarla birlikte değiliz. Kişiler d
ğil, ilkeler savunulacaksa ve Gülek C.H.P
de belirli bir tutumun adamı ise, onu sonu
kadar tutmak savunmak gerekirdi. Öte yo
dan, daha başlangıçtan itibaren bir kısım h
fifliklerini, ekip çalışmasına uyamayışını, b
lirli bir sorunda öncesinden belirli düşünc
leri olmayışını ileri sürüp, «C.H.P.'nin iki
adamı Gülek olamaz!» diyenlerin bu sözle
ne kulak asılmasını doğru buluyoruz. «Ayo
ların işi bitti, kafanın işi başlamalı» diyenl
haklı görmekteyiz.

Ama, her şeye karşın, «son söz» kurulto
dadır. Demokrasi, açık tartışma ve açık
düzeni ise, C.H.P.'de iç kuruluşunda bu d
zene bağlı bir parti ise, Kasım Gülek üstü
de, diğer konular üstüne de son ve kesin s
zü söylemek yetkisi ve hakkı elbette kur
taydadır.

KUDRET, (31 Mayıs 196

GERÇEK FİKİR HÜRRİYETİ

Diğer taraftan, geçenlerde komünist propagandası yaptıkları iddiası ile fıkra yazarı ve romancı Aziz Nesin ile Tanin gazetesinin Neşriyat Müdürü İhsan Ada yine İstanbul'da Örfi İdare tarafından yakalanarak hapsedilmişlerdir.

Son hâdiseye mahkemece vaziyet edildiğinden ve iddianın teferruatı hakkında bilgi sahibi olmadığımızdan, şimdilik bu hususta hüküm vermek doğru olmayacaktır. Ancak, yeni kurulan bir siyasî partinin ve bazı gazetelerin Aziz Nesin olayını istismara kalkışmalarını ve mahkemenin cereyanından önce itham edici tarzda neşriyatta bulunmalarını doğru bulmadığımızı kaydedelim.

Yukarıda da belirtmeğe çalıştığımız gibi, mühim olan ve mezkûr olaylar dolayısıyla aktüel hâle gelen mesele, fikir hürriyetinin sınırları ve sağcı ile solcu görüşler hususundaki tutumumuzdur.

FORUM, (1 Haziran 1961)

HAPİSHANEDE İKİ GAZETECİ

Aziz Nesin ile İhsan Ada, İstanbul'da, Balmumcu Garnizonu'nda tutuklu bulunuyorlar. Suçları, komünizm propagandası yapmak. Bugüne kadar açıklananlardan öğrenildiğine göre, Aziz Nesin'in Tanin Gazetesi'nde yayınlanan yazıları, ilim adamlarından müteşekkil bir heyete tetkik ettirilmiş ve heyet bunların bolşevik edebiyatından örnekler olduğu kanaatine varmıştır. Bunun üzerine yazar ve onların yayınlanmasından sorumlu Yazı İşleri Müdürü İhsan Ada nezaret altına alınmışlardır. Heyetin raporu yayınlanmamış, heyeti teşkil edenlerin isimleri bildirilmemiştir.

Aziz Nesin ve İhsan Ada, Tanin Gazetesi'nde yayınladıkları o yazıların haricinde bir faaliyette bulunmuşlar mıdır. bilmiyoruz. Ama suçları o yazıların yayınlanmasından ibaretse, bunun bir fikir suçu olduğunu kabul etmek zarureti vardır. Fikir suçu, şüphesiz sevimli bir tâbir değildir. Realitelerden uzak, plâtonik düşünüldüğü takdirde, insanlara her arzuladıklarını söyleme hakkının verilmesini istememek imkânsızdır. Ama bizim memleketimizin ve bizim cemiyetimizin bazı hususiyetleri bunu mümkün kılmamaktadır. Tıpkı, pek çok gerçek demokrasîde olduğu gibi... Aşırı sağ ve aşırı sol partilerin kurulması yasakken, bunların fikir plâtformlarını teşkil eden edebiyatlara fikir hürriyeti adı altında müsaade edilmesini istemek abes teşkil eder. Elbette ki böyle bir kayıt güçlükler doğurmaktadır. Mubahın nerede bitip, yasağın nerede başladığını kestirmek kolay olmadığından, kâh lüzumsuz can yakmalar, kâh maksatlı demogojiler ortaya çıkmakta, iki bölge arasındaki hudutta karışıklıklar doğmaktadır. Gene de bunu, şartların zaruri bir neticesi saymak kabildir.

Kabil olmayan, eğer Aziz Nesin ile İhsan Ada'nın suçları sadece Tanin gazetesinde yayınladıkları yazılarsa, iki fikir adamının sütunlarda, herkesin gözü önünde giriştikleri bir faaliyetten dolayı mevkuf tutulmalarını tasvip etmektir. Haklarında takibat yapılmasın mı? Yapılsın. Mahkemeye verilmesinler mi? Verilsinler. Suçlu bulunurlarsa ceza görmesinler mi? Görsünler. Ama, cezaları adaletin bütün kademelerinden geçtikten sonra.. Zira, mubah ile yasağı, fikir suçlarında, mahkemelerin bile kılıkılına ayırmaları bu kadar müşkülken, bunu biz, kendi gizli ölçülerimizle yapmaya kalkışırsak, pire için yorgan yakarız. Böyle bir endişe, en masum, ama cemiyet için söylenmesi elzem fikirlerin söylenmesini mutlaka zorlaştırır. Hattâ, imkânsız kılar. Hükümden önce tevkif, nezaret altına alınma, fikir suçlarında asla bahis konusu olmamalıdır. Zira bunlarda yanılmış olma ihtimali o kadar fazladır ki...

Aziz Nesin ve İhsan Ada, Tanin Gazete-

si'nde yayınladıkları yazılardan başka bir komünist faaliyetin sanıkları değillerse, derhal tahliye edilmeliler ve haklarındaki tahkikat öyle devam ettirilmelidir. Yok, bunun yanında başka mârifetlerin mesulleriyse, birer fikir adamı olarak değil, âdi birer ajan olarak nezaret altına alındıkları açıklanmalıdır ki demokratik cemiyetlerde sadece fikir adamla nın hakkı bulunan müsamahalardan, âmr vicdanından faydalanma imkânını kaybets ler. Tahkikatın gizliliği, hiçbir teferruata rişilmeksizin yapılarak böyle bir açıklama önleyemez.

AKİS, (5 Haziran 196

MASKELER AŞAĞI

M.B.K. idaresi, kızılların gayret ve niyetlerinden elbette ki tâ başlangıçtan itibaren habersiz değildi. Fakat ilk ayların hummalı faaliyeti, halledilmesi gereken daha önemli dâvaların mevcudiyeti yüzünden, milliyetçi ihtilâlin yumruğu kızılların beynine inmekte bir müddet gecikmişti. Moskof uşaklarının maskeleri behemahal yırtılacaktı. Sadece sırası bekleniyor, biraz daha açığa çıkmalarına, görünür hale gelmelerine intizar olunuyordu. Bununla beraber, zaman zaman, anlama kabiliyetine sahip olanlar için büyük mânâlar ifade eden ihtarlar da yapılmıyor değildi. İlk ihtarı da, o zaman M.B. Komitesi üyesi olan ve halen hükûmet müşaviri sıfatı ile Delhi'de vazife gören Emekli Kurmay Albay Alparslan Türkeş yapmıştı. Albay Türkeş, en büyük düşmanımızın komünistler olduğunu ifade ediyor ve Büyük Kurtarıcı Atatürk'ün bu hususlaki direktifini hatırlatıyordu. Daha sonra Devlet Başkanımız Sayın Cemal Gürs kardeşlik haftasını baltalamaya yeltenen v sikalı komünist Aziz Nesin'i, azarlıyor ve hü nüniyetinden şüphe ettiğini açıkça ifade e yordu. Nihayet M.B.K. üyelerinden Devlet B kanı Sıtkı Ulay'ın «Kuyruk»lar hakkındaki b konuşmasında söyledikleri ayrı bir izah tahlile ihtiyaç duyurmayacak kadar açık Ulay, kızıl diyarların türküsünü söylemeğ cüret edecek olanların, «katli vaciptir» diyo du. Ne var ki, bütün bu işaretler mahutlar aklını başına getirmemişti. Nihayet, Aziz N sin ve İhsan Ada ile başlayan ve seri halind devam eden tevkifler, kızılların bir şebek halinde çalıştıklarının tesbiti «eshab-ı key misali uyuyanların gözlerini açar gibi old Daha da açacağı ve bu milletin en tehlike düşmanlarına aman verilmeyeceği muha kaktı.

BASIN

ÇEKİRGENİN SONU

Adamlardan biri, elindeki gazeteyi çantasına koyarken, yanındaki arkadaşına, «Yazık» dedi, «Müsamahayı, şu günler içinde dahi, istismarıyla elinden geldiği kadar kemirdikten sonra, tekrar kırksekiz yılındaki karanlık hayatına dönüyor..»

Aralarında, bu şekilde bir konuşma geçen adamlar, önlerindeki merdivenlerden yavaş yavaş inerlerken, hemen yanlarındaki muazzam yapının bir salonunda, elindeki beyaz kâğıda imza attıracak insan arayan bir ba ka genç adam, toplantıya katılanlar arasın çabuk çabuk dolaşıyordu. Terlemişti. Sa renkli bir derinin örttüğü sivilceli alnında to lanmış olan ter damlaları ve dağılmış sa larıyla, insana âdeta korku veriyordu. Fak gayretli çalışmasını seyredenler, ufak beya kağıt kendilerine uzatıldığı zaman, üzerin bu kadar gayret gösterilen işin önemini a lamakta gecikmiyorlardı. Aslında mesele pe o kadar mühim olmamak lâzımgelirdi am

nedense kendisine her kağıt uzatılanın gözleri hayretle açılıyor, sonra, kendilerine kağıtı uzatanın yüzüne garip garip bakarak, hafif bir baş işaretiyle, «İmkânsız» diyorlardı.. Elbette imkânsızdır. İmkânsız işareti veren başların her dakika çoğaldığı topluluk, Temsilciler Meclisi üyeleri çoğunluğundan başka birşey değildi, üstelik, elindeki kağıda birkaç imza attırmak için dolaşan da, o çoğunlukta yer almaya hak kazanmış ve basın temsilcisiydi.. Adı Altan, soyadı Öymen'di. Gazetesinde yazılarını ve romanını neşrettiği Aziz Nesin'in, komünizm faaliyetlerine bulaştığı iddiasıyla nezaret altına alınmış olması, kendisini pek üzüyordu. Her ne kadar, Aziz Nesin'in komünizm faaliyetlerine iştirak etmiş olmak gibi, korkunç bir iddia ile nezarete alındığı, ilgililer tarafından açıklanmıştı ama, Aziz Nesin hakkında bir mahkeme kararı mevcut olmadığına göre, kendisine bir geçmiş olsun telgrafı çekilmesinde, ne beis olabilirdi...

Adı Altan, soyadı Öymen olan basın üyesinin, bundan evvelki tutumu hakkında malûmatları olan arkadaşları, nedense bu işte kendisine iltifat etmediler. Bu telgraf işi de, böylece başladığı yerde kaldığı sıralarda, Aziz Nesin'e ille bir geçmiş olsun telgrafı çekilmesinde çeşidi bilinemeyen menfaatleri olanlar, başka bir hazırlık peşinde müzakerelerde bulunmaktaydılar. Bu müzakerelerin neticesini öğrenmek ancak, Eskişehir'de toplanan Türkiye Gazeteciler Sendikaları Federasyonu Genel Kurulu'nun aldığı, kararlar meydana çıktığı zaman anlaşılabildi.. Birçok mesleki dertlerin, federasyonun gündeminde bile yer almadığı o genel kurul toplantısında, nedense, bazı kimseler, İhsan Ada'ya ve Aziz Nesin'e bir geçmiş olsun telgrafı çekmek faaliyetine hemen yer veriyorlar ve müthiş bir çabuklukla karar yerine getiriliyordu...

BEYHUDE GAYRETLER

Aziz Nesin ve İhsan Ada'ya, geçmiş olsun telgrafının çekildiği sıralarda, radyolarının dümelerini çevirenlerin, komünizmle ilgili neşriyatı işitmeleri, sonradan zihinlerde daha faydalı yorumlara fırsat veriyordu. Radyoda, «Su uyur, komünizm uyumaz» deniliyordu.. Radyo'da, komünizm hakkında uyarıcı malûmat veriliyordu. Bu neşriyatı takip edenlerin, ertesi gün gazetelerin bâzılarında komünist zannılarına basın teşekküllerinden biri tarafından geçmiş olsun telgrafı çekildiine dair haberleri okumalar, pek tabiî olarak, bu meslekte çalışanlara karşı umumi efkârda, gizli bir nefretin domasına sebep oluyordu. Aslına bakılırsa, yalan haber vermeyi, şunun, bunun menfaati için türlü dolapları çevirmeyi bir süredenberi kendilerine yol olarak seçmiş bir basının varlığı, zaten umumi efkârda şüpheler ve tereddütler doğurmaya başlamıştı bile.. Ama gene de, bu şüphecilerin dışındaki büyük topluluk, (Asıl Basın)ın bu menfaatçi zümreyi yakın bir zamanda silkeleyip geçeceğine, huzur bozucu neşriyatlarının da yavaş yavaş sönüp gideceğine olan inancı dolayısıyla sabırla bekliyor ve basının namuslu insanlarını, o güruh içinde görmemek ısrarında bulunuyordu. Fakat, Eskişehir'de, kararlaştırılan geçmiş olsun telgrafı, son bir damla oluyor ve bardak taşıyordu. Evet, artık yeterdi.. Basın'ın bu kısmında asalaklar gibi yaşamak isteyenlerin ikaz edilmesi zamanı gelmişti ve geçmekteydi.. Netekim, ilgililer, kısa zamanda halkın hislerine tercüman olan faaliyeti göstermekte gecikmediler, sağda solda türlü kisveler altında komünizm hareketlerini hazırlamak isteyenlere karşı amansız bir mücadeleye girişerek, onları parçalarından, enselerinden yakalayıp, bir bir, lâyık oldukları yerlere tıkmaya başladılar. Diğer taraftan, asil Türk gençliği de harekete geçmiş, Millî Türk Talebe Birliği bir deklerasyon neşrederek, komünistlerin memleketimizdeki uşaklarını tel'in etmişti. Ertesi gün, nedense bazı gazetelerde yer almayan bu deklerasyon hâdisesini dikkatle takip edenler, bu uşakların kimler olduğu hususunda daha etraflı bilgilere sahip oldukları için sevinçlerini gizleyemiyorlardı. Nitekim, deklerasyonun neşrini takip eden günlerde, Bursa ve Eskişehir'de yapılan tevkifler, komünizm kadar, milliyetçi Türk neslinin de uyumadığının çok güzel bir misali olarak gözler önüne seriliyordu.

DÜŞÜNEN ADAM, (14 Haziran 1961)

BİR AÇIKLAMA

Bir yazarın tutuklanması, elbet o yazar için üzücü bir olaydır. Benim için bu üzücü olayın bir de sevinçli yanı vardı. Bir gazetenin satışının düşmesi gibi kötü bir olay, gazetecilik yaşamımda beni iki kez çok sevindirmiştir. Birincisi Tanin, ikincisi Cumhuriyet... Tanin, 30 binin üstünde traj yaparken (O tarihte iyi bir traj sayılıyordu), Kasım Gülek'in sözkonusu açıklamasının çıktığının hemen ertesi günü gazete iadeleri gelmeye başladı ve bıçakla kesilmiş gibi gazetenin satışı üçbine düştü.

Nadir Nadi, ortaklarıyla anlaşmazlığı yüzünden Cumhuriyet Gazetesi'nden ayrılınca, gazetenin satışı yine bıçakla kesilmiş gibi birden düşmüş ve ortaklar Nadir Nadi'yi y ne Cumhuriyet'in başına getirmek zorund kalmışlardı.

Bu iki olay (kötü olay) beni çok sevindi miştir. Çünkü, okurların bilincini, vefasını gös teriyordu.

Tutuklanmamızdan sonra İlhan Selçuk a kadaşımız Tanin'de benim yerime köşe yo zarlığına başlamıştı.

İnanıyorum ki, Nadir Nadi Cumhuriyet' dönmese, Cumhuriyet satışsızlıktan batard Tanin'in satışı öyle düştü ki, resmî ilanla ge çinen bir gazete olarak bile yaşayamadı.

AZİZ NESİN

TAHLİYE

İKİNCİ BİLİRKİŞİ RAPORU

Komünizm propagandası yapmaktan sanık Aziz Nesin ve onun fiiline iştirakten sanık İhsan Ada hakkında yapılmakta bulunan tahkikat sebebiyle, İstanbul Örfi İdare Bölge Adlî Amirliği'nce bilirkişi olarak seçilmekle, Aziz Nesin'in yazılarının münteşir bulunduğu (2, 4, 17, 18, 19, 12, 15, 16, 17, 18, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 28 ve 31 Mart 1961 ve 1, 3, 5, 7, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 25, 26 Nisan tarihli Tanin Gazetesi'ndeki yazılarını tetkik eyledik.

Yukarıda tarihleri belirtilmiş bulunan Tanin Gazetesi'nin üçüncü sayfasında ve (Az Gittik Uz Gittik) ismini taşıyan sütununda, çeşitli memleket meseleleri üzerinde yazılar yazmış bulunan Aziz Nesin'in, özellikle sosyal adalet üzerinde durduğu görülmektedir.

Çeşitli yazılarında yazar, memleketin nasıl bir siyasî düzen içinde gelişebileceğini, bu siyasî düzen içinde partilere düşen rolü, çeşitli sosyal sınıfların bu düzen içindeki yerlerini anlatmaktadır.

Yazar kendisinin fikrî yolunun açık ve seçik olarak Atatürkçülük olduğunu ve bunun gereği olarak da, devletçi, lâik, ulusal, bağımsız, halkçı bir görüş sahibi bulunduğuna ve bu sebeple dinin istismarına, sahte milliyetperverlerin türemesine, liberal ekonomiye aleyhtar olduğunu belirtmektedir.

2 Mart 1961 tarihli nüshadaki yazıda, yazar kendisinin solcu olduğunu yani sosyalist olduğunu, toplumun iyiliğinin bu yönden sağlayacağını aynı yazıda ifade etmektedir.

Bu görüş zaviyesinden Türkiye'deki devletçi idarenin gerçek devletçilik olmadığını ifade etmektedir. (22 Mart tarihli nüsha) Yazar toplumsal adaletin yani müreffeh bir Türkiye'nin yaratılması için grev hakkı tanınması (25 Mart) toplumsal çabalarda bulunulması (15 Nisan tarihli nüsha), insanların kendi kaderine bırakılmaması, tesadüflerin oyuncağı yapılmaması, toplumun çok çalışması gibi şartların mevcudiyetini gerekli görüyor. Sosyal adalet yazara göre, bütün batı demokrasilerinin anayasalarında yer almış bulunmaktadır. Nitekim yeni anayasamız da başlangıcında bu kurala yer vermiş bulunmaktadır. Sosyal devletten maksat sosyalist veya komünist devlet değildir. Sosyal devlet bünyesinde mevcut bütün sosyal sınıflara yaşama hakkı tanıyan, onların medenî birer insan gibi yaşamalarını sağlayan devlettir. Değerce aynı olan kişilerin farklı ekonomik durumları onların hayat şartları üzerinde de farklı durumlarda bulunmalarına, memleketin kendilerinden gereği kadar yararlanmamasına sebep olmaktadır. Sosyal devlet işte her ferdin değerlendirilmesini sağlayan devlettir. (26 Nisan 1961 tarihli nüsha) Sosyal devlete varabilmek için işçi sınıfının sesine kulak verilmelidir. Ne kadar inkâr edilse, toplumda sosyal sınıf farkları mevcuttur. Ve bir sınıf da işçi sınıfıdır. Bu, sosyolojik bir realitedir. Buna göz yumulamaz. Halbuki politikacılar «Sınıf yok» diye tutturmuşlar ve işçinin sesine kulak vermiyorlar. Halbuki dünyanın her yerinde her sosyal toplulukta sosyal sınıflar mevcuttur. Siyasetçiler sırf kendi çıkarları için, sınıfları inkâr ediyorlar. İşçi sınıfını temsil edecek bir partinin kuruluşunu sırf kendi işçi reyleri kaybolacak diye engelliyorlar. Halbuki devletin resmî bültenleri sınaî kalkınmaya eş olarak, işçi sınıfının arttığını göstermektedir. Siyaset adamları, işçi sınıfını inkâr etmekle, onun haklarını da inkâr etmiş oluyorlar. Ve bunu bile bile yapıyorlar. Gerçekteyse, gerçek aydın sınıflara sınıf şuurunu vermelidir. Bu, sınıfların ihtilâle atılması demek değildir. Bundan maksat, her sınıfın kanun güvenliği altında haklarını elde etmesi de-

mektir. Yazar, ancak bu sınıfın tanınması ile ihtilâllere mani olunabileceği, hakkını alan bir sınıfın karanlık yollara sürüklenmeyeceğini belirtmektedir. Bunun için de Türkiye'de sosyal adaletin ve güvenliğin kurulması ve sınıfların varlığının bilinmesi şarttır. Kanun yolu ile hakkını isteyen bir sınıfın sesine kulak vermekle memlekette kötü gidiş önlenebilir. Nitekim, bu şekilde Türkiye'nin gerçeklerini görmek istemeyenlere yeni Anayasa'nın ikinci maddesi cevap vermektedir. Ve Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal bir devlet olduğunu ilan eylemektedir. Gerekçede, zamanımızın devletinin «her sınıf halk tabakası için refah sağlamayı kendisine vazife edinen devlet» olmasıdır. (23 Mart tarihli nüsha) Bu şekilde yurtseverce fikirlerini açıklayan vatandaşlara, sosyal güvenliği arzulayan herkese, ezilenden yana olana, doğruyu savunana komünist dendiği âdeta komünist ithamının günün modası şekline geldiği. bu şekilde memlekette sosyal adalet konusunda konuşabilmek imkânı kalmadığı ifade edilmektedir.

Tetkik eylemiş bulunduğumuz yazıların umumî olarak ifade ettiği fikir bundan ibarettir. Yazar Aziz Nesin tarafından ileri sürülmüş olan bu fikirlerin T.C.K.'nun 142/1, 3, 4 ve 155 ile 312. maddeleri muvacehesinde suç teşkil edip etmediğini tesbiti istenmektedir.

Bu muvacehede yukarıda muhtevalarını belirtmiş bulunduğumuz yazıları bu üç madde hükümlerine göre suç teşkil edip etmediği teker teker tesbit eylemek gerekmektedir.

I — 142/1, 3, 4. Maddeye Göre Yazıların Tetkiki:

T.C.K.'nun 142. maddesinin I. fıkrası sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerindeki tahakkümünü tesis etmek, sosyal bir sınıfı yok etmek, memlekette müesses iktisadî ve sosyal temel nizamları değiştirmek veya yok etmek için propaganda yapılması halini cezalandırmaktadır.

Aynı maddenin 3. fıkrası ise Anayasanın tanıdığı Kamu haklarını kaldırmayı veya millî duyguları yok etmek, zayıflatmak gayesini güden propagandaları cezalandırmaktadır.

142. maddenin 4. fıkrası ise, 1. ve 3. fıkralardaki fiilleri belirli cezalarla cezalandırmaktadır.

142. maddenin I. fıkrası komünizm propagandasını cezalandırır mahiyettedir. Bir fiilin komünizm propagandası olup olmadığı hususunda ötedenberi tatbik eylediğimiz bir kıstas vardır ki, bilirkişiliklerimizde bu kıstası tatbik eylemek suretiyle fiilin 142. maddesinin I. fıkrasındaki suç unsurlarını tahakkuk ettirip ettirmediğini tesbit eyleriz. Bu bakımdan, Aziz Nesin'in yazılarının komünizm propagandası yapar mahiyette olup olmadığını tesbit eylemeden evvel işbu kıstası belirtmemiz icabetmektedir.

Sınıf mücadelesi doktrini, bazı mahiyet ve derece farkları ile komünist ve sosyalist cereyanlarda mevcut olup sadece sınıf mücadelesini istihdaf eden gayretler komünist propagandasını tefrik bakımından kâfi değildir; bu itibarla, sınıf mücadelesinden başka komünizmi memleketimiz hukukuna göre meşru faaliyetlerden olan sosyalist propagandadan tefrik için cebir ve kuvvet istimali şartı da bir unsur olarak araştırılmak lâzım gelir. Tabiîdir ki burada mevzuubahis olan cebir mutlaka ihtilâl şeklinde tezahürü iktiza eden bir kuvvet istimali veya bunun tavsiye edilmesi değildir. Sınıf mücadelesini maddî veya manevî cebirle zımnen dahi ossa telkin edilmesi komünizm propagandasının teşekkülü için kâfidir. Hatta propaganda ve telkinlerde hiçbir suretle ifade edilmese dahi tahakkuk ettirilmek istenen neticeni sağlanması cebir ve kuvvet istimali bulunmadan mümkün olmayacaksa cebir mevcudiyetini mefruz telakki eylemek iktiza eder.

Bu kıstas muvacehesinde, Aziz Nesin tarafından yazılmış yazılarla komünizm propagandası yapılmadığı kanaatine varabiliriz. Bu kanaate varırken aşağıdaki nokatalar üzerinde durmuş bulunmaktayız:

a) 142. maddenin I. fıkrasındaki suçun teşekkülü için, failin belirli gayeler taşıması bu gayelerle hareket etmesi, kısaca, teknik tabiri ile (hususî kasıt) ile hareket etmesi, gerekldir. 142/I. maddesi belirli olan gayeler Sosyal bir sınıfın hakimiyetini tesis, sosyal bir sınıfı ortadan kaldırmak, memleket için de müesses nizamı yok etmektir.

Fail, propagandasını yaparken tesbit eylemiş bulunduğumuz işbu gayelerle hareket etmemiş ise, fiil suç teşkil etmez. Tetkiklerimiz neticesinde Aziz Nesin'in yazılarında mezkur gayelerden herhangi birinin görüldüğü kanaatini verecek bir ifadeye rastlanmamıştır. Gerçekten fail, herhangi bir sınıfın diğer s

nıflar üzerinde tahakküm kurmasını veya bir sınıfın yok edilmesini istememektedir. Failin istediği, memlekette sınıfların varlığının kabul edilerek, bütün sınıfların müreffeh ve medenî bir hayat yaşamalarının teminidir. Bilhassa yazarın 23 Mart 1961 tarihli Tanin Gazetesi'ndeki yazısında belirttiği gibi, gaye bütün sınıfların sınıf şuuruna varabilmeleri ve bu şekilde kanun yolu ile haklarını aramalarıdır. Bu ifadeler, yazarın sınıfları yok etmek veya birini diğer sınıflara hakim kılmak gayesi gütmediğini, aksine, bütün sınıfların kanun yolundan yürüyerek hak ve hürriyet sahibi, şuurlu topluluklar olarak varlıklarını muhafaza etmelerini istediğini göstermektedir. Yazara göre yeni Anayasa'nın temel prensiplerinden biri de Devletin sosyal olmasıdır. Bu ilkenin izahını yapan Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu da sınıfların mevcudiyetini kabul etmiş ve her sınıfın refah içinde yaşamasını temin etmenin devletin bir vazifesi olduğunu belirtmiştir. Bu mânâda, Anayasa Sosyal Devleti bir (Velfare State) olarak kabul etmiştir ki, yazarın da bütün yazılarında müdafaa ettiği aynı fikirdir. Bunların dışında bir toplumda, çeşitli sınıfların mevcudiyeti sosyolojik realitedir. Bu realiteyi kabul etmek, mevcut sınıflar arasında bir mücadelenin propagandasını yapmak değildir. Öyleyse netice olarak, yazarın sınıflar arasında bir mücadelenin propagandasını yapmadığını, herhangi bir sınıfı yok etmek veya hakim kılmak gayesi gütmediğini, sadece mevcut sınıfların hakkının tanınmasını ve hepsinin refah içinde yaşamasını istediğini söyleyebiliriz. Yazar, mevcut sınıfların refahını isterken, memleket içinde mevcut iktisadî nizamı devirmek veya yok etmek gayesini de gütmemektedir. Yazar her ne kadar, iktisadî refahın temini için birtakım tedbir alınmasını istemekte ise de, bu tedbirler mevcut nizamın yok edilmesi veya değiştirilmesi mânâsına gelmemektedir. Zira, teklif edilen, grev hakkının tanınması, sosyal güvenliği sağlayacak yardımların yapılması gibi şeylerdir ki, bunlar iktisadî nizamı serbest sermayeye dayanan bütün batı dünyasınca da tanınmış iktisadi tedbirlerdir. (Kısacası, sosyal devlet, komünist devlet mânâsına gelmemektedir. Ve sosyal devletin icap ettirdiği ve Anayasa'ca tanınmış birtakım hakların gerçekleştirilmesini istemek meri iktisadi nizamı devirmek istemek değildir.

b) İkinci olarak, 142/I maddenin belirttiğimiz kıstasta açıkça izah edilmiş bulunan maddî unsuruna ait (propaganda fiilinin) vasfı eksiktir. Bu vasıf, propagandanın, belirli gayelerin elde edilmesi için cebir ve kuvvet istimalini telkin etmesidir. Yahut telkin edilen gayelerin ancak cebir ve kuvvet istimaliyle gerçekleşebilecek mahiyette bulunmasıdır. Failin ifadesinde, sosyal devlete varmak için sınıfların mücadelesini telkin eder bir mahiyet olmadığını belirtmiştik. Bunun dışında failin sosyal devlete varmak için bir kuvvet istimalini telkin ettiği de görülmemektedir. Aksine olarak yazar, 23 Mart 1961 Tanin Gazetesi'nde yazdığı fıkrada, herhangi bir hakkı elde etmek için, sınıflardan birinin cebir ve kuvvet istimaline başvurmasını önleyici çareleri, kendi düşüncelerine göre ifade etmektedir. Yazara göre bir sınıfın cebir ve kuvvete başvurmamasını temin etmek için onu sınıf şuuruna eriştirmek, haklarını, kanun yolunda tanımak, sınıfı baskı altında tutmamaktır. Memleket realitelerini bilmeyenler, aksine hareket etmekte ve sınıf realitesini reddetmek suretiyle, sınıfları kanun dışı davranışlarda bulunmağa sürüklemektedirler. Gerçekte ise, sınıf, sınıf şuuruna erişmekle, haklarını kanun dairesinde aramayı öğrenmiş olacaktır. Bu fikirleri ile, yazar, kuvvet istimalini telkin etmemekte, aksine kuvvet istimalini engelleyecek çareleri belirtmiş olmaktadır. Yazarın, gerçekleşmesini istediği şey, bütün batı dünyasının da gerçekleşmesi için uğraştığı ve bir dereceye kadar gerçekleştirdiği sosyal devlet, sosyal güvenliktir. Bu gayeler, gerçekleşmiş bulunduğu bütün batı devletlerinde, tamamiyle demokratik usullerle ortaya çıkmıştır. Nitekim, yeni Anayasamızda bu gayelere erişmiş ve bunu cebir ve kuvvet tesiriyle kabul etmemiştir. Demek oluyor ki yazarın, gerçekleşmesini istediği gayeler, gerçekleşebilmesi cebir ve kuvvet istimalini icab ettiren gayeler değildir.

c) Yazar, her ne kadar, 22 Mart 1961 tarihli nüshada kendisinin solcu olduğunu belirtmekte, fikrinin propagandasını yapmakta ise de, solculuk, radikal sosyalistlerden komünistlere kadar uzanan çeşitli mektepleri, fikirleri ifade etmektedir. Bu bakımdan, solculuğunu belirten ve propagandasında, komünistliğini itiraf etmiş ve komünistliğin pro-

pagandasını yapmış demek değildir.

Netekim yazar, 2 Mart 1961 tarihli Tanin Gazetesi'nde yazdığı yazıda kendisinin, Atatürk'ün prensiplerine bağlı kalarak liberalizme aleyhtar ve devletçiliğe taraftar bir sosyalist olduğunu belirtmektedir. Bu ifade, ve komünizmi rededen Atatürk prensiplerine bağlılık, yazarın komünizmin propagandasını yapmadığını göstermektedir. Şimdiye kadar, belirtmiş bulunduğumuz sebeplerle ve yıllardan beri komünizm propagandasını tefrik için kullandığımız kıstasın ışığı altında, Aziz Nesin tarafından yazılmış olan yazılarda 142/1 maddede tanzim edilmiş bulunan suç unsurlarının mevcut bulunmadığı kanaatına varmış bulunmaktayız.

Tetkik eylediğimiz yazılarda, 142 maddenin 3, 4 fıkralarında yer almış bulunan suçları teşkil edecek herhangi bir ifade de mevcut değildir. Yazar, hiçbir yazısında ırkçılık gayesini güderek Anayasa'nın tanıdığı kamu haklarının kaldırılması yönünde bir propaganda yapmamıştır. Aynı şekilde millî duyguları yok etmeyi hedef tutan, zayıflatmak için sarfedilmiş bir söz de mevcut değildir. Bilâkis, halkçılık, millîlik mefhumları üzerinde durmuş, daha medenî ve müreffeh bir Türkiye'ye erişmek için gerekli gördüğü çareleri belirtmiştir. Yazar, her ne kadar Anayasa'ya milliyetçilik ilkesinin girmesine muhalif ise de, bu millî duyguları yok etmek gayesine müteveccih değildir. Yazarın muradı, birtakım ırkçı gayelere kuvvet verecek ifadelerin Anayasa'da yer almasına engel olmaktır.

Bu bakımdan (Millî) bir devleti kabul eden yazar, millî duyguları yok edecek herhangi bir harekette bulunmamaktadır.

Yazarın, yukarıda arzetmiş bulunduğumuz fiilleri işleyen bir kimseyi veya mücerret fiilleri methettiği de görülmemektedir.

II — 155. Maddeye göre yazıların tedkiki:

Türk Ceza Kanununun 155. maddesi, halkı kanunlara karşı gelmeye teşvik ve memleketin emniyetini tehlikeye düşürecek yazı yazmayı cezalandırmaktadır. Halkı askerlikten soğutmak için yapılan çeşitli hareketler de bu madde hükümelerine göre tecrim edilmektedir.

Tedkik eylemiş bulunduğumuz ve muhtevalarının neden ibaret bulunduğunu gösterdiğimiz Aziz Nesin'e ait yazılarda, halkın askerlikle ilgisine ait hiçbir ifade mevcut olmadığı gibi halkı kanunlara karşı gelmeye teşvik edici mahiyette herhangi bir ibare de yoktur. Yazar, bütün yazılarında Türkiye'nin daha iyiye gitmesi için gerekli şartların kanuni ve demokratik usuller içinde gerçekleşmesini istemektedir. Nitekim bazı yazılarında sosyal güvenlik ve adaleti sağlayarak sınıfların kanuna karşı gidişlerine imkân vermemeyi politikacılara tavsiye etmektedir.

Netice olarak yazılarda, halkı kanunlara karşı gelmeye teşvik edici veya memleketin emniyetine tehlike iras edecek mahiyette herhangi bir ifade mevcut değildir.

III — 312. maddeye göre yazıların tedkiki:

312. madde, genel olarak, halkı kanunlara itaatsizliğe sevk, sınıflar arasında kin ve adavet yaratmak bir cürmü açıkça övmek veya iyi gördüğünü söylemek gibi çeşitli hareketleri cezalandırmaktadır. Yazılarda, bir cürmü övmek, methetmek saire gibi hareketler mevcut olmadığı açıktır. Halkı kanunlara karşı teşvik hareketinin mevcut olmadığı, aynı hareketi cezalandıran 155. maddeyi mütalea ederken belirtmiştik. Kanunların tenkidi ne kadar olursa olsun, kanuna itaatsizliğe sevk değildir.

Muhtelif sınıflar arasında kin ve adavet tahrik etmek fiiline gelince, 312. madde bu hükmü ile umumî kaideyi koymuştur. Yani sosyal sınıflar arasındaki mücadeleyi husus olarak cezalandıran bir hüküm olmadığı takdirde 312. madde hükmü tatbik edilebilir. Bu bakımdan, 142/I. maddenin tahakkuku halinde artık 312. madde tatbik edilemez. Fakat esas itibarı ile isnat olunan fiil, işçi sınıfını diğer sınıflara karşı tahrik olduğuna göre, 312. madde umumî hüküm mahiyetini kazettiğinden tatbik imkânı yoktur. Hususî hüküm olan 142/I maddeye ait suç unsurlarının tahakkuk etmediğini evvelki izahatımızda açıklamıştık. Bu durum muvacehesinde yazarın yazılarında, 312. maddeyi ihlâl eder mahiyette hiçbir nokta, ifade mevcut değildir.

NETİCE

Yukarda beyan olunan mülahazalar göönünde bulundurulduğu takdirde maznun yazarın Tanin Gazetesinde münteşir tedkik mevzuu yazılarının T.C.K.'nun 142/I, 3, 4, 15 ve 312. maddeleri ahkâmını ihlâl eder mahiyet görülmemiştir.

Bu neticeleri havi raporumuzu saygılarımızla sunarız.

Bilirkişi:
Profesör Dr. Naci Şensoy
İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Profesörü.

Bilirkişi:
Prof. Dr. Vakur Versan
İstanbul Üniversitesi İdare Hukuku Profesörü.

Bilirkişi:
Doç. Dr. İlhan Akın
İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Umumî Amme Hukuku Doçenti.

Bilirkişi:
Mithat Sertoğlu
Başvekalet Arşivi Umum Müdürü.

19 Temmuz 1961

Aziz Nesin ile İhsan Ada hakkında

İstanbul Örfî İdare Kumandanlığı
I. Numaralı Askerî Mahkeme Başkanlığı'na

Komünizm propagandası yaptıklarından ötürü, haklarında AD. 1961 - 251 ME dosya sayısı ile takibat yapıldığı bilinen Aziz Nesin'le İhsan Ada'nın tahliye olundukları öğrenilmiştir.

Adı geçenlere dair varılan karar örneğinin İçişleri Bakanlığı'na takdir kılınmak üzere gönderilmesine müsaadelerini arzederim.

Nevzat EMREALP
İstanbul Emniyet Müdürü

İHSAN ADA DÜN TAHLİYE EDİLDİ

Aynı kararla yazar Aziz Nesin de tahliye edildi.

18 Mayıs Perşembe gününden bu yana, Balmumcu Özel Garnizonu'nda tutuklu bulunan gazetemiz Neşriyat Müdürü İhsan Ada dün Askerî Sorgu Yargıçlığı'nın kararı ile tahiye edilmiştir.

Yazar Aziz Nesin de aynı kararla tahliye olunmuştur.

Bir süre önce Aziz Nesin'in Tanin'de yayınlanan yazılarını inceleyen bir kişilik bilirkişinin aleyhte verdiğ rapora uyularak, fıkra yazarının yanı sıra, genel yayın ve mesul müdürümüz İhsan Ada da tevkf edilmişti. Sıkı Yönetim Mahkemesi'nin, gazetemizde çıkan yazılardan bir kısmının tekrar 4 kişilik bir bilirkişi tarafından incelenmesi isteği üzerine, Hukuk Faküitesi Dekanı Prof. Naci Şensoy, Prof. Vakur Versan, Doç. İlhan Akın ve Başbakanlık Arşiv Dairesi Müdürü Mithat Sertoğlu'ndan müteşekkil bir kurul meydana getirilmiştir. Bu bilirkişi kurulu tarafından yazıların incelenmesinden sonra, bir rapor hazırlanmış ve raporda suç unsuru olmadığı belirtilmiştir.

Yargılamalara önümüzdeki günlerde gayri mevkuf olarak I. Numaralı Sıkı Yönetim Mahkemesi'nde başlanacaktır.

Tanin, (9 Temmuz 1961)

SEVİNDİREN TAHLİYE

Orta boylu, ince yapılı adamla, topaç gibi ve sempatik adam, Balmumcu Garnizonu'nun kapısı önüne çıktıklarında saat tam 10'u gösteriyordu. İki kader arkadaşı birbirlerine gülümsediler ve sonra pırıl pırıl güneş altında yürümeğe başladılar. Günlerden cumartesiydi. İki orta yaşlı adam, tam 50 günlük bir ayrılıktan sonra hürriyetlerine kavuşuyorlardı.

Sevinçli bir şekilde vedalaştılar ve hemen buldukları birer vasıtaya atlıyarak hareket ettiler. Topaç gibi adamın adı Aziz Nesin, arkadaşınınki ise İhsan Ada idi. Her ikisi de komünizm propagandası yapmak ve yaptırtmak isnadı ile Örfi İdare tarafından tevkif edilip Balmumcu Özel Garnizonu'na gönderilmişlerdi.

Tanin Gazetesi'nin eski fıkra yazarıyla eski Umumî Neşriyat Müdürünün tahliye haberi Bâbıâli'de öğleye yakın duyuldu ve memnuniyet yarattı. Ortada bir suç olabilirdi ama, bir fikir suçlusunun, hele bir gazetecinin kesinleşmiş mahkeme kararı olmaksızın hapsedilmesi pek iç açıcı olmamıştı. Nitekim AKİS bu konuya o zamanlar temas ederek, iki gazetecinin gayrimevkuf olarak muhakeme edilmelerinin gerektiğini savunmuştu.

Haber Bâbıâli'de duyulur duyulmaz, muhabirler hemen seferber oldular ve meslektaşlarının başlarına gelenleri öğrenmeğe çalıştılar. Ne var ki, her iki gazeteciyi de bulmak mümkün olmuyordu. Bir zaman sonra, Nesin'in Balmumcu'dan ayrılır ayrılmaz Cağaloğlu'ndaki bürosuna gittiği, İhsan Ada'nın ise soluğu Esentepedeki evinde aldığı anlaşıldı. Gazeteciler paçaları sıvadılar, telefonları çalıştırdılar. İlk yakaladıkları Aziz Nesin oldu. Nesin meslektaşlarını neşeli bir şekilde karşıladı ve durumu izah etti. Profesör Naci Şensoy başkanlığında toplanan beş kişilik bilirkişi heyeti, bahis konusu yazıları bir kere daha incelemiş ve yazılarda bir komünizm propagandası olmadığını bildiren bir rapor tanzim etmişti.

İşte, geride bıraktığımız haftanın sonunda cumartesi günü 2 numaralı İstanbul Örfi İdare Mahkemesinde duruşmaya başlanmış ve netice sanıkların muhakemelerinin gayrimevkuf olarak devamı karara bağlanmıştı. Bunun üzerine de duruşmanın hemen akabinde iki sanık salıverilmişlerdi. Gazeteciler meseleyi anlayınca pek sevindiler ve Nesin'e ihtisaslarını sordular. Nesin gülerek:

«— Sosyal adalet kelimesi artık yeni Anayasada da yer almış bulunmaktadır. İnşallah bu kavramlar yerleşir de, insanlar sosyal adalet kelimesini rahatlıkla kullanabilirler» dedi.

Fakat çok yorgundu, daha fazla konuşmadı. Bu sırada bir başka grup Ada'yı kıstırmıştı. Fakat Tanin'in eski Umumî Neşriyat Müdürü çok az konuştu ve sâdete:

«— Her şey gelir geçer» dedi.

Basın câmiasındaki memnuniyet, iki meslektaşın hürriyetlerine kavuşmasından ileri geliyordu. Yoksa, sosyal adalet kelimelerini kullanmak, Aziz Nesin'in iddiasının aksine, Türkiye'de zaten suç değildi. Suç olan, mevcut olmayan bolşevik adaletinin propagandasını yapmaktı ve iki kafadar sosyal adalet değil, bolşevik adaleti istediklerinden dolayı töhmet altında bırakılmışlardı. Sosyal adalet Türkiye'de aklı başında herkesin idealidir. Bolşevik adaleti ise, bir kaç sapığın arzusudur. Hâdisenin memnunluk uyandıran tarafı, adalet son sözünü söylemeden fikir suçlularının kilit altında tutulmaları usûlüne son verilmesidir.

AKİS (10 Temmuz 1961)

YARGILANMA

AZİZ NESİN VE İ. ADA'NIN DURUŞMASI DÜN BAŞLADI

Komünizm propagandası yaptığı iddia olunan yazılar hakkında lehte ve aleyhte iki rapor var.

Aziz Nesin ve İhsan Ada hakkında açılan davanın duruşmasına dün Balmumcu'daki 1 sayılı Örfi İdare Mahkemesi'nde başlanılmıştır.

Aziz Nesin'in yazılarında komünizm propagandası yaptığı iddia edilmekte, İhsan Ada ise yazı işleri müdürü olması bakımından davaya katılmaktadır.

Duruşmada, Örfi İdare Bölge Kumandanlığı Adlî Amirliği'nin iddianamesi okunmuştur. İddianamede bahis konusu yazılara ait birbirini nakzeden iki bilirkişi raporu zikredilmekte ve suçun subutu halinde, Aziz Nesin'in 7.5 ilâ 15, İhsan Ada'nın 3.5 ilâ 5 yıl arasında hapis cezasına çarptırılması lâzım geleceği belirtilmektedir.

İKİ RAPOR

Aziz Nesin'ın 1961 mart ayından itibaren muhtelif tarihlerde yayınlanan 34 yazısı hakkında İstanbul Hukuk Fakültesi Ceza hukuku doçentlerinden Selçuk Özçelik'in bilirkişi raporu menfidir. Aziz Nesin'in itirazı üzerine, Prof. Naci Şensoy, Prof. Vakur Versan, Doçent İlhan Akın ve Mithat Sertoğlu'ndan teşekkül eden ikinci bilirkişi heyeti müspet rapor vermiştir. Heyet, raporunda «yazarın gerçekleşmesini istediği hususların, bugün demokrat batı dünyasının gerçekleştirmeğe çalıştığı, sosyal devlet ve sosyal güvenlik olduğu» belirtilerek, komünizm propagandası iddiası reddedilmektedir.

45 dakika süren dünkü duruşmaya saat 9.45'te başlanmıştır. Hakim, iddianame okunmadan heyetin reddedilebileceğini sanıklara hatırlatmıştır. Her iki sanık, heyeti kabul etmediklerinden iddianame okunmuştur.

Duruşma, dosyaların tetkiki ve sorguların yapılması için 22 ağustos salı günü saat 10.30'a bırakılmıştır.

Milliyet (18 Ağustos 1961)

AZİZ NESİN DURUŞMADA SOSYALİZMİ ANLATTI

İhsan Ada ile Aziz Nesin'in Örfi İdare Mahkemesinde duruşmalarına bakıldı.

Yazılarıyla «Komünizm propagandası yaptığı ileri sürülerek hakkında dava açılan Tanin Gazetesi eski yazarlarından Aziz Nesin ile aynı gazetenin eski yazı işleri müdürlerinden İhsan Ada'nın yargılanmalarına, dün de, Balmumcu 1 Numaralı Örfi İdare Mahkemesi'nde devam edilmiştir.

Bilindiği gibi, Aziz Nesin'in 7 Mart 1961 tarihinden başlayarak muhtelif tarihlerde Tanin Gazetesi'nde yayınlanan 34 yazısında «Komünizm propagandası yapıldığı» öne sürülmektedir.

Dün celse açıldığında, savcı duruşmanın

gizli yapılmasını istemiş, sanıkların «gizli yapılmasına hiçbir sebep yoktur» yolundaki beyanlarından sonra mahkeme, duruşmanın açık olmasına ittifakla karar vermiştir.

SORGU BAŞLIYOR.,

Önce sanık yazar Aziz Nesin'in sorgusuna başlanılmıştır.

Duruşma yargıcı 2 Mart 1961 tarihinde yayınlanmış olan «Açık Seçik» başlıklı yazıyı okumuş ve Aziz Nesin'e ne diyeceğini sormuştur.

A. Nesin, «Yazıda Atatürkçülük ele alınmıştır. Tanin'deki ilk yazımdır. Okurlarla tanışmağa, kendimi onlara tanıtmağa matuf bir yazıdır. Gizli kapaklı bir tarafı yoktur. Bugün Türkiye'de mevcut karşıt fikir cereyanlarının hepsi, kendilerine Atatürkçülüğü rehber gösterirler. Oysa birbirlerinin karşısındadırlar. Bu yazıda Atatürkçülüğü nasıl anladığımızı yazdık.» demiştir.

Söz konusu makalede geçen «ben solcuyum, bu gazeteyi seçişim de ondandır.» cümlelerine dikkati çeken yargıca cevaben A. Nesin,

«Evet tekrar söylüyorum, ben sosyalistim. Esasen bugün sosyalist olmamak için ya bilgisiz, ya da dünyanın gidişatı karşısında görgüsüz olmak lâzımdır. Bugün kapitalist Amerika bile sosyalist bir akıma kapılmıştır. Memleketimin menfaatini sosyalizmde gördüğüm için ben sosyalistim. Atatürkçülük ilkelerine bağlı bir sosyalizm arzu ediyorum.» demiştir.

DÖRT MADDE

Sosyalizm'den ne anlıyorsunuz sorusuna cevaben A. Nesin:

1 — İnsanların sömürülmemesini,

2 — Hak ettikleri ve lâyık oldukları şekilde zenginliğin hakka göre dağıtımını,

3 — İnsanların, yarının korkusundan uzak, huzur ve emniyet içinde yaşamalarını,

4 — İnsanların hayata aynı koşullarla atılmalarını anlıyorum» demiştir.

A. Nesin, «Sosyalizmi istemek istememek elimizde değildir. Dünya iktisadiyatının zorunluluğu dünya milletlerini sosyalizme götürüyor. Meselâ İsveç'te iyi bir sosyalizm var. Fakat ben bunu isteyemem, zira biz daha sosyalizme adımımızı dahi atmış değiliz. Sadece yeni anayasamızla, kâğıt üzerinde sosyalizmin ilk basamağına bastık..» demiştir. Yargıç'ın «İlk basamağını aşmadık mı?» sorusuna Nesin, «Aşsaydık ben burada, huzurunuzda olmazdım» cevabını vermiştir.

Bundan sonra «Kimden yanasın» başlıklı yazı okunmuş Nesin'in sorgusuna devam edilmiştir.

DEMOKRASİ TARİFİ

Nesin bu yazısında, «Demokrasi Halkın halk tarafından idaresi» değil, halkın, halk için idaresidir» demektedir.

Savcı söz almış ve dünyanın batı ve doğu olmak üzere iki bloka ayrıldığını, demokrasinin batıda «Halkın halk tarafından idaresi» şeklinde tarifine karşılık, doğuda «Halkın halk için idaresi» şeklinde tarif edildiğini, bu tarifin Sovyet Rusya'daki rejimin tarifine uyduğunu, Aziz Nesin'in de, yazısında demokrasiyi böyle tarif ettiğini söylemiştir.

Bunun üzerine Aziz Nesin, demokrasiyi, her zaman «Halkın, halk için halk tarafından idaresi» olarak tarif ettiğini, o yazıda zuhulen o şekilde çıktığını, bütün yazılarında, çok parti ve seçim taraftarı olduğunu söylemiş ve;

«10 yıllık DP zamanında halk, halk tarafından yönetildi, seçimle iş başına gelmişlerdi. Demokrasi idaresiydi. Fakat «Halk için» çalışılmıyordu.

O halde demokrasi, «Halkın halk için, halk tarafından yönetilmesidir» demiştir.

Duruşma sorguya devam olunmak üzere, 31 Ağustos gününe bırakılmıştır.

Vatan, (23 Ağustos 1961)

NESİN VE ADA YARGILANDILAR

Komünizm propagandası yaptığı ileri sürülen yazar Aziz Nesin ile onun yazılarını gazeteye koymaktan sanık olarak gösterilen Tanin Gazetesi Genel Yayın Müdürü İhsan Ada, bugün de Balmumcu 1 Numaralı Sıkı Yönetim Mahkemesi'nde yargılandılar.

Aziz Nesin 28 Nisan'dan dört gün önce Akşam Gazetesi'nden ayrıldığını Tanin'de 3500 lira aylıkla çalıştığını, bugünkü sorgusu sırasında söyledi ve okunan ve o yazılarında ileri sürdüğü fikirlerin açıklamasını yaptı.

Aziz Nesin bir yazısının açıklamasını yaparken şöyle konuştu:

«Yılda vatandaşın ortalama gelirinin 900 lira olduğu memlekette, bazıları yılda 15 milyon lira kazanıyorsa, bu toplumsal adalet değildir. Yahut da bunun kibar adı, toplumsal adalettir de, asıl adı hırsızlıktır.»

Daha sonra İhsan Ada konuştu ve yazıların günün şartlarına göre yazıldığını, o şartlar dikkate alınarak tetkik edilmesi gerektiğini, yazarın görüş ve düşünüşlerini aksettirdiğini, bu yazılarda kanunî bir sakınca görmediğini ifade etti.

Ada, ifadesinde yazılarda komünizm propagandası görmediğini de belirtti.

Daha sonra, yazılarda komünizm propagandası yapıldığını öne süren ve Selçuk Özçelik tarafından verilmiş bilirkişi raporu okundu.

Ardından diğer rapor okundu ve yargılama, başka güne bırakıldı.

Öncü, (13 Eylül 1961)

AZİZ NESİN'İ ANTİ - GÜLEKÇİLER İHBAR ETMİŞ

Komünizm propagandası yaptıkları iddiası ile yargılanan Aziz Nesin ile İhsan Ada'nın duruşmasına dün de Bir Numaralı Örfi İdare Mahkemesi'nde devam edilmiştir. Dünkü duruşmada, önce Aziz Nesin'in ilk ifadeleri okunmuştur. Aziz Nesin bu ifadelerinde toplumsal hakların yeni anayasaya sokulması için yazılar yazdığını, yazılarında komünizm propagandası yapmadığını, aslında Atatürkçü olduğunu söylemiştir.

Bu arada Aziz Nesin gene ilk ifadesinde sorulan bir suale, «CHP memleketin muhtaç olduğu bir parti değildir. Ancak bugün ondan iyisi yoktur.» cevabını vermiş ve kendisini Örfi İdare'ye götürenlerin Gülek aleyhtarları olduğunu iddia etmiştir.

Bu yazıların okunmasından sonra Aziz Nesin'in suç unsuru bulunduğu iddia olunan yazılarından bazı kısımlar tekrar okunmuş ve kendisine sermaye konusunda ne düşündüğü sorulmuştur. Nesin'in bu suale cevabı şu olmuştur:

«Sermaye öyle bir şeydir ki, en büyük niteliği doymazlığıdır. Bunu da toplumu sömürerek yapar. Bunun için toplumlar sermayenin şişmesine bir sınır korlar. İşte toplumsal adalet böyle başlar. Bir memlekette ortalama gelir dağıtımı 900 lira ise ve bu halde bir insanın geliri 15 milyon ise bu insan hırsızdır. İşte ben buna karşıyım.»

Aziz Nesin'in sorgusundan sonra, İhsan Ada'nın sorgusuna geçilmiş ve İhsan Ada da, «Yazı yazmak için vaktim olsaydı, ben de aynı konuları işlerdim. Bu yazılarda komünizm propagandası yoktur» demiştir.

Hür Vatan (13 Eylül 1961)

AZİZ NESİN'İN YAZILARI TEKRAR İNCELENECEK

İkinci bilirkişi heyetinin ilk rapora tamamen zıt rapor vermesi üzerine yeni bir bilirkişi heyeti teşkil edildi.

Tanin Gazetesi'nde yayınlanan fıkralarında komünizm propagandası yaptığı iddia edilen Aziz Nesin'in yazıları üçüncü bir bilirkişi kurulu tarafından incelenecektir.

1. Örfi İdare Mahkemesi bundan önceki iki bilirkişi kurulunun kanaatleri arasındaki mübayeneti telif için bu karara varmıştır. Gelecek duruşmada yazılar hakkında kanaatini bildirecek olan kurul «Ord. Prof. Sulhi

Dönmezer, Prof. Ziyaeddin Fındıkoğlu, Prof. Sabri Esat Siyavuşgil, Doçent Kemal Oğuzman ve Baro Başkanı Muvaffak Benderlioğlu'ndan müteşekkildir.

DURUŞMA

Dünkü duruşmada Prof. Naci Şensoy, Prof. Vakur Versan, Doçent İlhan Akın ve Mithat Sertoğlu tarafından hazırlanan bilirkişi raporu okunmuştur. Raporda Aziz Nesin'in yazıları hakkında şu kanaatler yer almaktadır:

«Aziz Nesin bu yazılarında sosyal adaletin nasıl bir siyasî düzen içinde gelişeceğini belirtmektedir. Atatürkçülük ilkelerine bağlı ve liberal ekonomiyi tenkit eden yazılar yazmıştır. Yazar, cemiyetteki çeşitli sınıfların nasıl bir sosyal düzen içinde gelişeceğini anlatmaktadır. Toplumun menfaatinin sosyalizmde olduğunu anlatan yazar, toplumun çok çalışması icap ettiğini telkin ediyor. Bunlar, bütün demokrat memleketlerin anayasalarında da mevcut bulunmaktadır. Sosyal bir devlet komünist bir devlet demek değil, sosyal sınıflara yaşama hakkı tanıyan, her ferdin değerlendirilmesini sağlayan devlettir.

Bugün ne kadar inkâr edilirse edilsin, sınıflar vardır ve bir sınıf da işçidir. Politikacılar işçinin sesine kulak vermiyorlar ve sırf kendi çıkarları yüzünden işçi sınıfını inkâ ediyorlar. Bugün istatistiklerce de bellidir k sanayie paralel olarak işçi sınıfı da artmıştı

İşçi sınıfını inkâr etmekle işçi haklarını d inkâr ediyorlar. Sınıfları tanımak ihtilâl de mek değildir. Sınıfları tanımakla, ihtilâl ön lenmiş olur. Sosyal adaletin ve güvenliği kurulması ve sınıfların tanınması Türkiye'd şarttır. Yeni anayasamızda her sınıf için re fah sağlanması gaye olarak ele alınmaktadı Doğruyu savunana komünist demek, günü modası haline gelmiştir.»

Raporda bundan sonra Aziz Nesin'in yazı ları isnat edilen Ceza Kanunu maddelerin göre incelenerek, yazarın cebir ve kuvvet is timali ile propaganda yapmadığı, bir sınıfı yok edilmesini istemediği, bütün sınıfları müreffeh olması fikrini savunduğu belirtile rek şöyle denilmektedir: «Sosyal devlet ko münist devlet demek değildir. Yazarın istedi ği, birtakım hakların gerçekleşmesini iste mek, mevcut nizamın yok olmasını istemel demek değildir. Yazılarda propaganda vasf eksiktir. Sınıfların haklarını kanun yolu il elde etmeleri gayesi güdülüyor.»

Aziz Nesin rapor sahiplerinin bitaraf ola mütalealarından dolayı teşekkür etmiştir.

Milliyet (27 Eylül 1961

«POLİTİKACILAR KENDİLERİ İÇİN İŞÇİ SINIFINI İNKAR EDİYOR»

Aziz Nesin hakkındaki bilirkişi raporunda Türkiye'de sınıfların tanınmasının şart olduğu belirtildi.

Yazılarıyla komünizm propagandası yaptığı iddia edilerek hakkında dava edilmiş olan yazar Aziz Nesin ile dava konusu yazıların yayınlandığı gazetenin Yazı İşleri Müdürü İhsan Ada'nın yargılanmalarına dün de 1 Numaralı Örfi İdare Mahkemesi'nde devam edilmiştir.

Dünkü duruşmada Prof. Naci Şensoy, Doç. İlhan Akın, Prof. Vakur Versan, Doç. Mithat Sertoğlu'ndan müteşekkil bilirkişi kuruluşunun daha önce yazılar hakkında verdiği rapor okunmuştur.

Raporda, tetkik edilen yazılarda komünizm propagandasına rastlanılmadığı belirtilmek tedir.

Raporda şöyle denilmektedir:

«Yazar, yazılarında Atatürkçülük gayesin gütmüştür. Liberal ekonomiye taraftar oldu ğunu belirtmiştir. Yazar solcu olduğunu söy lemişse de bu solculuk komünizm değil, sos yalizmdir. Toplumsal adaletin işçiye gre hakkı tanıdığını belirtmektedir. Sosyal dev let, komünist devlet demek değildir. Sosya devlet bütün sosyal sınıflara yaşama hakk tanıyan devlettir. Sosyal devlet her ferdin de ğerlendirilmesini sağlayan devlettir. Ne ka dar bugün inkâr edilirse edilsin, sınıflar var dır ve bunlardan birisi de işçi sınıfıdır. Ger çi politikacılar işçi sınıfı olmadığını söylüyor

işçi sesine kulak vermiyorlar ve sırf kendileri için bu sınıfı inkâr ediyorlar. Bütün istatistikler göstermiştir ki, sanayie paralel olarak Türkiye'de işçi sınıfı artmıştır. İşçi sınıfını tanımak da bir ihtilâl olmaz, ancak o önlenmiş olur. Sosyal adalet ve güvenlik kurulması ve sınıfların tanınması, Türkiye için şarttır.»

Raporda ayrıca, yazıların bir sınıfı ayaklandırmak için yazılmış yazılar olmadığı, sosyal adaletin temini yolunda yazıldığı belirtilmekte ve «Yazılarda iddianamede belirtilen ceza maddelerine uyan bir husus görülmemiştir.» denilmektedir.

Bu arada savcı, her iki sanığın yakalandıktan sonra evlerinde yapılan aramada bazı kitap ve mektupların ele geçirildiğini söylemiş, Aziz Nesin'in evinde Bakanlar Kurulu kararı ile yurda sokulması menedilmiş bulunan bazı kitaplar, İhsan Ada'nın evinde ise halen komünizm propagandası yapmak suçundan cezaevinde bulunan bazı mahkûmlardan gelen mektuplar ele geçirilmiştir.» demiş ve bu kitaplarla mektupların tetkik ettirilmesini istemiştir. Savcının bu talebi önümüzdeki celse karara bağlanacaktır.

Birinci bilirkişi yazılarda komünizm propagandası yapıldığı, ikinci bilirkişi heyetinin ise, yazılarda komünizm propagandası bulunmadığı yolunda raporlar vermelerinden sonra, aradaki mubayenetin kaldırılması için üçüncü bir bilirkişi heyeti teşkil edilmiştir. Bu bilirkişi heyetinde Ord. Prof. Sulhi Dönmezer, Ord. Prof. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Prof. Sabri Esat Siyavuşgil, Doç. Kemal Oğuzman ve İstanbul Barosu Başkanı Muvaffak Benderlioğlu bulunmaktadır.

Vatan, (27 Eylül 1961)

AKLANMA

ÜÇÜNCÜ BİLİRKİŞİ YAZANAĞI

I Numaralı Örfî İdare Mahkemesi Başkanlığı'na;

Tanin Gazetesi'nin tetkikimize sunulan muhtelif nüshalarında yayınlanan Aziz Nesin imzalı fıkralarda, komünist propagandası mahiyeti mevcut bulunup bulunmadığı hususunda bilirkişi sıfatı ile mütâlamız talep edilmiş olmakla, yazılar okundu ve dosya muhtevası incelendi.

Yazıların heyet-i umumiyesinden çıkan mânânın şu suretle özetlenmesi kabildir:

Türk cemiyetinin iktisadî ve sosyal düzeninde bozukluk vardır. Bu bozukluk büyük kısmı itibariyle servetin âdil şekilde bölüşülmemesinden ileri gelmektedir. İktisadî alanda sosyal adalet icaplarına riayet edilmemesi Türk toplumunun çeşitli yönlerdeki başarısızlıklarına ve geriliklerine sebebiyet vermektedir.

Muharrir yazılarının hemen hepsinde, servetin daha âdil şekilde bölüşülmesini ve herkese cemiyet hayatında yükselme imkânının eşit şartlarla tanınmasını sağlayacak sosyal adalet icaplarının yerine getirilmesini istemekte ve bu bakımdan sosyalist doktrinin öne sürdüğü delil ve mefhumlara dayanmaktadır.

Halihazır ilmî görünüşü içinde sosyalist ve komünist propagandanın müşterek olan, birbirinden ayrılan hususiyet ve farkları vardır. Ezcümle servetin bölüşülmesine taalluku itibariyle adalet anlamı her iki doktrinin müşterek mefhumunu teşkil etmektedir. Buna mukabil yazılarda sadece komünist propagandaya has mefhumlara yer verilmiş değildir.

Keyfiyet böyle olunca, yazılarda sosyalist propagandadan ileri olarak komünist propaganda da yapılmış olduğu iddiaya objektif ve ilmî ölçülerle imkân görülmemiştir.

Keyfiyet saygı ve ittifakla arzolunur.

Bilirkişi:

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku ve Ceza Usulü Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Prof. Sabri Esat Siyavuşgil.

İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İş Hukuku Doçent Kemal Oğuzman.

İstanbul Barosu Başkanı Muvaffık Benderli.

AZİZ NESİN'İN SAVUNMASI

Sayın Başkan ve Üyeler,

Tanin Gazetesi'ndeki yazılarımın birtakımında suç varsayılarak, beşbuçuk aydan beri elimizde olmadan sizleri boşuboşuna uğraştırmaktayız. Söz konusu yazılarımı üç ayrı bilirşkişi kurulu inceledi Dörder üyelik son iki bilirkişi kurulunun raporlarından suçsuzluğumuzun artık anlaşılmış olduğuna inandığım için, uzun bir savunmayla zamanınızı almayacağım.

«Türkiye gerikalmış bir ülkedir» dediğimiz zaman, pek çoğumuz bu sözün gerçeğine varamıyoruz. Türkiye geri kalmış demek, geri yaşayışın zorunlu bir sonucu olarak, gerici

kuvvetler egemendir, demektir. Böyle olunca, demokrasi yolunda en az ilerici olan düşünceler bile, gericilere göre komünizm sayılabilmektedir. Zaman zaman Mareşal Fevzi Çakmak'a, Hasan Ali Yücel'e, İsmet İnönü ve Celâl Bayar'a komünist denmesi buyüzdendir. Nitekim, 1940 yılında tek dereceli seçim istemek, çoğunlukta olan gerici kuvvetlerce komünistlik sayılabiliyordu. 1943'te çok partili düzeni istemek komünistlik sayılmaktaydı: 1945'te sendika hareketlerini istemek ve desteklemek komünistlik sayılmaktaydı. Yakın zamana kadar işçilere grev hakkını tanımış olmak komünistlikle bir tutulmaktaydı. Biz bu dönemleri geçerek ve her dönemde suçlanarak bugüne geldik.

Bugün de karşınızda sanık olarak bulunuyorsam, gerici kuvvetler'in saldırıları yüzündendir. Nasıl bir zamanlar demokrasiyi, çok partili düzeni, sendika hareketlerini, grev hakkını istemek komünistlik sayılabiliyorduysa bugün de, toplumsal adaleti istemeyi, yurdumuzu geri bırakan gerici kuvvetler komünizm saymaktadırlar. Türkiye'nin ileriye doğru oluşumunda zaman zaman aleyhimizde olsa da, bu çatışmaları normal saymak gerekmektedir.

Yazılarımda toplumsal adaleti istediğim ve savunduğum açıktır.

27 Mayıs'tan sonra bir Devlet Plânlama Dairesi kuruldu. Bu Devlet Planlama Dairesi yurdumuzda yaptığı incelemelerden sonra şu sonuca varmıştır:

«Türkiye'de ulusal gelirin yüzde otuz sekizi, yurttaşların yalnızca yüzde ikisi arasında dağılmaktadır. Şehirlerdeki bu yüzde iki nüfusun gelirleri durmadan artarken, köylümüzün ulusal gelir payı durmadan azalmakta ve sonuç olarak bu iki sınıf arasında çok tehlikeli bir uçurum yaratılmaktadır.»

Bunu ben söylemiyorum, devletin bu işle görevlendirilmiş Plânlama Dairesi söylüyor. Benim bütün yazılarım, matematik formül kesinliğinde özetlenmiş bu sözün açıklanmasıdır. Ulusal gelirin yüzde otuzsekizini, yurttaşların yüzdeikisi ceplerine indiriyorlarsa, bu, çok insafsız bir adaletsizlik, haksızlıktır. İnsanlar, kanun yoluyla sömürülüyorlar, soyuluyorlar demektir. Bu dengesizliği yok etmek için toplumsal adaleti istemeyenler, bu sömürmeden çıkarı olanlar, bunu görmeyenler, yada kandırılmış olanlardır. Bunların topu birden Türkiye'nin gerici kuvvetleri ve onların dayanaklarıdır. Örneğin, ellialtı yazımın otuzaltısında suç bulan tek kişilik bilirkişi Doçent Selçuk Özçelik bunlardan biridir. Üniversitede bu doçentin hukuk öğrettiği gençlerden kandırılmış birtakımları, yarın yargıç ve savcı olacak, Türkiye'de toplumsal adaleti istiyenleri suçlayacaklardır.

Devlet Plânlama Dairesi'nin «Bu iki sınıf arasında çok tehlikeli bir uçurum yaratılmaktadır.» sözü, Türkiye'de insanların iki gruba ayrıldığını gösterir. Bu gruplar arasında durmamasıya çatışma ve savaşma vardır. Ben Türkiye'de ezilen ve sömürülen yüzde doksansekizlerden yanayım. Bunların kanun yoluyla haklarını almalarını savunuyorum. Şimdi burada sanık bulunuşum buyüzdendir. Çok zaman zafer, ne yazık ki gericilerin oluyor. Nitekim, beraat edeceğime inandığım bu davada bile, bizim elli gün tutukluğumuza, işimizden olmamıza, bir ölçüde kamuoyunda gözden düşürülmemize neden olunmuştur. Bu Türkiye'de geri kuvvetlerin başarısı sayılır.

Türkiye'yi gerçekten demokrasiye götürmek istiyorsak, buna inanıyorsak, halka ödenmez borçları olan birer aydın olarak, toplumsal adaleti kurmak için çalışmak zorundayız. Çünkü toplumsal adaletin bulunmadığı dengesiz, çürük bir temel üzerine demokrasi yerleştirilemez.

Halkımızı sömüren ya yüzdeikiler haklıdır yada biz haklıyız. Yüksek mahkemenizin kararı, benim komünist olup olmadığımı değil —çünkü yazılarımda böyle bir konu yok— kanunlar önünde hangi yanın haklı olduğunu gösterecektir.

Saygılarımı sunarım.

İHSAN ADA'NIN SAVUNMASI

31 Ekim 196

Birinci Örfî İdare Mahkemesi'nin Sayın Başkan ve Üyeleri;

Aziz Nesin'in, Tanin Gazetesi'nde çıkan yazılarından 36'sında suç görülerek mahkemenizde dâva açıldı. İddia, söz konusu yazılarda komünizm propagandası yapıldığı hakkındadır. Ben de bu dâvâda gazetenin Genel Yayın ve Sorumlu Müdürü olarak yargılanıyorum. Dâvâ, savunma gününe kadar çeşitli safhalardan geçti. Tek kişilik sözde bilirkişinin raporuna dayanılarak 51 gün tutuklu bırakıldım. Sayın mahkemenizde yalnız yazılar için değil, bütün kişiliğimizi ve hareketlerimizi kapsayan, kılı kırk yaran bir soruşturma ve inceleme ile duruşmalar yürüdü. Tek kişilik bilirkişi aleyhte, ikinci ve üçüncü dörder kişilik bilirkişi kurulları da lehte rapor vermiş, Savcılık Makamı delillerin takdirini Mahkemenize bırakarak dâva açmış, geçen duruşmada da beraatimizi istemişti. Sekiz bilirkişinin raporları ile sayın savcının dileği, bilime ve hakka uygundur. Bu suretle, ilk bilirkişi olan geri düşünceli doçentin bilimsel yetersizliği, profesörlerin raporları ile tescil edilmiştir.

Duruşmalar ve soruşturmalar sırasında her konu üzerinde durulduğu için savunmamı, uzatmadan kısa keseceğim. Dâva konusu yazıların, Türk Ceza Kanunu'nun 142'nci maddesinin kapsamına girdiği iddia edilmiştir. Bu konuda düşüncelerini olumlu bir şekilde bildiren ikinci ve üçüncü bilirkişi kurullarının inceleme değeri taşıyan raporlarına ekleyecek sözüm yoktur. Şu kadarını söyleyeyim ki, yazılarda, hukukçuluğuma, gazetecilik ve yazı işleri müdürlüklerinde edindiğim tecrübelere dayanarak, kanun bakımından sakınca görülmüş olsa idi, yayınlanamayacağını yazara bildirirdim. Aksine, bu yazıları yurdumun ve halkımın yararına gördüm. Bunlarda Türkiye'nin ekonomik, sosyal, politik ve kültürel gerçekleri ele alınmıştı. Dâva konusu olduğu için yalnız bu yazılar üzerine konuşuyorum. Yoksa Tanin Gazetesi'nde çıkan yazıların yüzde doksan dokuzu aynı çabanın, aynı yurtseverce kaygının çok değerli ve ileri görüşlü örnekleridir. Yazarlarına ve Tanin kadrosunda aynı duygular ve davranışlar ile çalışmış olan lara teşekkür borcum var.

O günlerde yeni bir meclis açılmış, yeni bi devlet kuruluyor, yeni bir anayasa yapılıyo Türkiye'nin çeşitli meseleleri var. Her düşü nür, her yazar, her gazetecinin, özellikle he yurttaşın bu konulara eğilmesi görevidir. B gibi olaylar önümüzde dururken masal yazı mazdı. Gazetede masal yayınlanmış olsa id de, bu dâva açılmazdı. Mahkemelerin önün hesap vermeye, böylesine önemli günlerd halkı masal anlatarak uyutanlar getirilmeli dirler. Böyle zamanlarda önemli olan, yur hizmetindeki ilerleme seferberliğine katıl maktır. Ben bu akıma bütün gücümle katıl dığım için karşınızda bulunuyorum.

Aziz Nesin, ünü ve değeri uluslararası yay gın yazarımızdır. Bu yazıların elinizde bulu nan metinleri ile yayınlanmamasını hiçbir za man düşünemezdim. Bunlar, yurdunu sever ve yüreği halk sevgisi ile çarpan bir insanın haykırışları idi. Bir yazı işleri müdürü, gazete sinde çıkan bütün yazılardaki görüşlere ve yargılara katılmayabilir. O yargıda olmayabi lir. Basın Kanunu, yazı işleri müdürü, yazıy «mahiyetini bilmeyerek yayınlamış ise» bu nun sorumluluğunun yalnız yazana ait olaca ğını ve yazı işleri müdürünün sorumlu olma yacağını bildirir. Ben böyle bir gerekçe ve kalkan arkasına gizlenmiyorum. Her yazının çok açık olan metnini, amacını bilerek ve «mahiyetini» anlayarak yayınladım. Bu «ma hiyet» de yaazrın 2 Mart 1961 tarihli Tanin Gazetesi'nde çıkan yazısında ayrıca özetlen miştir. Dâva da bu yazıdan başlıyor. Dâvâ konusu olan yazıların hiç birinde ve cümle sinde 142'ci maddeye göre işlenmiş bir suç yoktur. Faşist İtalya kaynaklı bu maddenin demokratik ilkelere aykırılığı açıktır. Bunun tartışmasına girmiyorum.

Sayın yargıçlar;

Sayın savcılık makamı tarafından aleyhimize delil olmak üzere mahkemenize emniyetin yanlış raporundan başka, Tanin Gazetesi sahibi Kasım Gülek ile bu gazetenin ortaklarından Rıza Tekeli'nin bana gönderdikleri, gazete ile ilgili not ve mektupları da sunuldu

okundu. Gazetedeki büromda ve evimde polisin yaptığı aramada alınan yüzlerce mektup ve yazıdan sadece bunlar savcılıkça aleyhime delil olarak görülmüştür. Duruşmalar sırasında, dâva ile ilişiği olmadığı halde durumun aydınlanması için bu mektuplar hakkındaki sorularınızı yeterince cevaplandırmış bulunuyorum. Ancak şurasını kaydedeyim ki; Rıza Tekeli'nin bu mektuplarla ortaklık yetkisini aşan karışmaları, kendisinin yurt ve dünya meseleleri karşısında bilgisizliğinin belgeleridir. Örneğin, yurdunun bağımsızlığı için savaşan ve bu uğurda canını veren Kongo'nun yurtsever lideri Lumumba'nın öldürülmesi hakkındaki görüşü yanlış. Kendisi Lumumba'nın öldürülmesini beğeniyor ve buna seviniyor. Lumumba'nın öldürülmesine, Afrika'daki sömürgeciler ile onu öldürten Çombe'nin ve yamyamlarının dışında bütün dünya ağladı. Bu durumu bağımsızlık savaşı yapmış Türkiye çok iyi anlar.

Rıza Tekeli'nin, Köy Enstitüleri için Tanin'de çıkan yazılara karşı iddiaları da yanlış. Adana eski C.H.P. Milletvekili Rıza Tekeli'nin iddialarında, Türkiye'nin kalkınması için en yararlı kurumlardan biri, o güzelim ışık yuvalarını yıkan kara zihniyeti gördüm. Ona C.H.P. Genel Başkanı İsmet İnönü'nün şu sözleri cevap olsun:

«Bu enstitülerle ömrünü köy eğitimine bağlamış kültürlü ve yüksek medenî kabiliyetli öncüler yetiştirmek hedefi güdülmüştür.

İnsana teselli veren tek konu enstitülerden yetişenlerin büyük çoklukla idealist oldukları-nın anlaşılmış olmasıdır.»

Sayın yargıçlar;

Yurtta çok önemli olayların geçtiği bir sırada yayın alanına giren Tanin Gazetesi, okuyucularına karşı sorumluluk altında idi. Bu da, olayları değerince vermek, halkı aydınlatmak ve tutumunu göstermekti. Tanin'in yolu 1 Mart 1961 tarihli sayısında açıkça çizilmişti. Bunlar, devrimcilik, halkçılık, sosyal adalet ilericilik, yurtta sulh, cihanda sulh ilkeleri idi. Program buydu yurda hizmet yolunu böyle bildik. Anayasa yapılmadan bu ilkelerden çoğu kamuoyu önünde tartışma konusu oldu. Bu ilkelerden çıkarları bozulanlarla gericiler yaygara kopardılar. Aziz Nesin'in yazılarından dolayı açılan bu dâva, bir bakıma Tanin'in o zamanki tutumuna karşı olanların yarattığı bir dâvadır. Gerçek bilginin, düşünürün, sanatçının, yazarın büyük sorumlulukları var. Yurt sorunları, sosyal konular, ancak bu yaratıcı kafaların ışıklı yol göstericiliğinde ve özgürlük içinde çözümlenebilir. Gününün çok ilerisini yaşayan bu kafalardan ve düşüncelerden çıkarları, sosyal eşitsizliğin sürüp gitmesinde olan sömürgenler, halka karşı bulunanlar korkarlar onlar karşı dururlar; halkın ezilmemesi ekonomik ve sosyal durumunun düzeltilmesi çaresini arıyanların suçlarlar. Bütün mesele bu direnişi, bu karşı duruşu yenebilmek ve yıkabilmektir. Bu da, demokratik, devrimci, aydın, ileri ve olumlu düşüncenin özgürlüğü ile kabildir.

Kararınız, bu yolda olanlara güç, heyecan ve cesaret versin!

T.C. ÖRFİ İDARE ..... BÖLGE K. ADLİ AMİRLİĞİ

İstanbul, 31/10/1961

Sayı : 961/251
M. Esas : 961/251
Karar No. : 961/177

GEREKÇELİ HÜKÜM

Türk Milleti adına kaza hakkını haiz ve hüküm vermeğe selâhiyetli Örfi İdare ..... Bölge Mahkemesi:

REİS: Top. Kur. Alb. MEHMET BOZKURT (943-99)

D. HÂKİMİ: As. Ad. Hakim Kd. Ütğm. GÜNAY GENCER (956-6)

ÂZA: P. Kd. Bnb. ABİDİN DOKUYUCUŞAHİN (941-293)

..... den müteşekkil olarak iddia makamında As. Ad. Hâkim MACİT ERDEMİR (949-1) ve zabıta NİYAZİ DURU hazır oldukları halde: KOMÜNİZM PROPAGANDASI YAPMAK SUÇUNDAN MAZNUN OLARAK mahkemeye sevkolunan:

1 — Abdülaziz oğlu 1915 yılında İstanbul'da doğma Fatih nüfusuna mukayyet Erenköy Ethem Efendi Sokak o.: 34'de mukim, evli 4 çocuklu Güzel Sanatlar Akademisi mezunu 950 tarihli Af Kanunu'ndan evvel komünizm propagandası yapmaktan 16 ay hapse hükümlü muharrir Aziz NESİN,

2 — Cemal oğlu 1337 yılında Rodos'ta Fatma'dan doğma, İstanbul Beyazıt nüfusuna mukayyet Esentepe Sağlam Fikir Sokak No.: 2'de mukim, bekâr, Hukuk Fakültesi mezunu sabıkasız Tanin Gazetesi Yazı İşleri Müdürü Gazeteci Avukat İhsan ADA ve İhsan Ada vekili Avukat Nihat TÜREL'in vicahlarında cereyan eden aleni muhakemeleri neticesinde 31/10/1961 Salı günü aşağıda gerekçesi yazılı hüküm verildi.

GEREĞİ DÜŞÜNÜLDÜ:

HADİSE: Maznunlardan Aziz Nesin'in İstanbul'da Münteşir Tanin Gazetesi'nde yazdığı seri yazılarla komünizm propagandası yaptığı ve Tanin Gazetesi Yazı İşleri Müdürü İhsan Ada'nın ise bu yazıların Tanin Gazetesi'nde neşrine müsaade etmek suretiyle bu suça iştirak ettiği iddiasından ibarettir.

DELİLLER: 2, 4, 7, 8, 9, 12, 15; 16; 17; 18; 21, 22, 23, 24. 25, 26, 28; 31/3/961 ve 1; 3; 5, 7, 11, 12, 13, 14, 15; 16; 17; 18; 19; 20, 25. 26/4/1961 tarihli Tanin Gazetelerinde maznun Aziz Nesin tarafından (Az Gittik Uz Gittik) başlıklı yazılar, bilâ tarihli Esas Teşkilât Hukuku Doçenti Selçuk Özçelik tarafından tanzim edilmiş olan Bilirkişi Raporu, İstanbul Örfi İdare Kumandanlığı'nın maznunlar hakkında takibat icrasını talep eden 25/5/1961 tarih 60/2552 sayılı yazısı, 24 Mayıs 1961 tarihli tetkik karar ve müzakereleri, 12 Haziran 1961 tarih Ş.B.I. 12363, 11166 sayılı İstanbul Emniyet Md.lüğünün maznun Aziz Nesin hakkındaki yazıları, 22 Haziran 1961 tarih Ş.I.B.I., 13302, 11986 sayılı, maznun İhsan Ada hakkında İstanbul Emniyet Md.lüğünün raporu, 24 Haziran 1961 tarihli mevkufiyet halinin devamına dair karar, 90, 91, 92 dizilerdeki zabit varakaları, Bilirkişi Heyeti tarafından tanzim edilmiş olan, 93 - 101 dizilerdeki Bilirkişi Raporu, 8 Temmuz 1961 tarihli tahliye kararı, Kara Kuvvetleri K.lığının maznun Aziz Nesin hakkındaki 6 Temmuz 1961 tarihli raporu ve ekleri, arama neticesinde sanıkların evlerinde elegeçen vesikalar ve kitaplar.

DELİLLERİN TAKDİR ve MÜNAKAŞASI

Maznun yazar Aziz Nesin'in Tanin Gazetesi'nde intişar eden yazılarında komünizm propagandası yapıldığı iddiası ile hakkında İstanbul Cumhuriyet Savcılığı tarafından tahkikat açılmış olup, mezkûr yazılar bilirkişi olarak tayin edilen Esas Teşkilât Hukuku Doçenti Selçuk Özçelik tarafından tetkik edilmiş ve neticede maznunun mezkûr yazıları il T.C.K.'nunun 142'nci maddesine uyar şekilde propaganda yaptığı tesbit edilmiştir. Ancak devam eden tahkikat esnasında maznunun itirazı üzerine bahis mevzuu olan yazıla dört kişiden müteşekkil bilirkişi heyetine tevdi edilmiş ve neticede mezkur yazılarda komünizm propagandası yapılmadığına dair ittifakla kabul edilmiştir. Verilen rapor üzerine maznun Aziz Nesin ve İhsan Ada Adli Amirlikçe haklarındaki delillerin takdiri mahkemeye ait olmak üzere mahkemeye sevk edilmişlerdir.

Duruşma esnasında savcı, maznun İhsan Ada'nın evinde yapılan arama neticesinde elegeçirilen mektupların isnat olunan suçla alâkalı bulunması sebebiyle okunmasını ve Aziz Nesin'in evinde bulunan yasak kitaplar hakkında ve keza bunlardan bilirkişi tetkikatı yapılması icab edenlerin bu tetkikat yaptırıldıktan sonra neticeye göre tahkikat yaptırılmasını talep etmişse de mahkemece mektupların okunmasına ve diğer talepler hakkında gereğinin adli amirlikçe yaptırılmasına 11/10/1961 tarihli celsede karar verilmiştir.

İstanbul C. Savcılığınca bilirkişi olarak tayin edilen Esas Teşkilât Hukuku Doçenti Selçuk Özçelik tarafından tanzim olunan rapora göre maznun Aziz Nesin'in tetkik ettiği yazılarında, maznunun solcu olduğunu ilân ettiği halde derecesini açıklamadığı bunun anlaşılabilmesi için yazıların teker teker değil toptan havası itibariyle nazarı itibare alınması icab ettiğini, çünkü solculuğun mutedil sosyalizmle ihtilâlci ve tehlikeli komünizm arasında mekik dokuyan kaypak bir mefhum olduğunu beyan ettikten sonra teker teker yazılar tetkik edilmiş, bu yazılarda Türkiye'de

işçi sınıfının mevcut olduğunu 23 Mart 1961 tarihli yazısında, mevcut ve müesses nizamın kapitalist ve gayri adil bir nizam olduğunu ve sadece iktisadi bakımdan kuvvetli ve zengin olan kapitalistlerin halkı sömürüp soyduklarını 14 Nisan 1961 tarihli yazısında ve memleketteki sosyal nizamın bozularak yeni baştan kurulmasını 25 Nisan 1961 tarihli gazetedeki eşit koşullar altında isimli fıkrasında açıkça ifade ettiği gibi, aynı yazısındaki fıkrası ile bu hususu teyit ettiği kapitalist rejimin esasını teşkil eden sermayeyi red ettiği ve keza bu sese kulak vermelisiniz bu ses kendisini size çok açık duyurur o zaman iş işten geçer, dediği ve misal olarak da (Gün çarığı sıkar, çarık ayağı sıkar, ya ayak çatlar ya çarık) şeklinde misal verildiği burada ayağın işçi sınıfını, çarığın da nizam ve diğer sınıflar olduğunu, kanuni yollarla hakları verilmediği takdirde cebre başvurulacağı ve netice itibarile bu yazıların umumi havası itibariyle T.C. K.'nun 142'nci maddesinin 1'nci fıkrasını ihlâl ettiği bildirilmekte ise de, maznunun bu rapora itirazı üzerine teşkil olunan üç kişiden müteşekkil heyetin vermiş olduğu rapora göre (Bilirkişi heyetinin ittifakla verdiği) maznun Aziz Nesin'in özellikle Sosyal Adalet üzerinde durduğu, Toplumsal adaletin yani müreffeh bir Türkiye'nin yaratılması için işçiye grev tanınmasını savunduğu, Sosyal Adalet mefhumunu Anayasa'mızda da yer aldığını, Sosyal Devletten maksadın sosyalist veya komünist Devlet olmayıp, bünyesinde mevcut bütün sosyal sınıflara yaşama hakkı tanıyan, onların medeni birer insan gibi yaşamalarını sağlayan devlet olduğunu, Sosyal Devlete varabilmek için işçi sınıfının sesine kulak verilmesi icap ettiğini, ne kadar inkâr edilirse edilsin her toplumda sosyal sınıf farklarının mevcut olduğunu ve sınıflardan birisinin de işçiler olduğunu, sınıfların sınıf şuurunu aydınlar tarafından yardım edilmesi icap ettiğini, bunun sınıfların ihtilâle atılması demek olmadığını açıkladıktan sonra, yazıların T.C.K.'nun 142/1, 3, 4, 155 ve 312'nci maddelerine göre teker teker tetkik ettirildiği ve netice itibariyle mezkur yazıların bu maddeleri ihlâl eden mahiyette bulunmadığının bildirildiği anlaşılmaktadır.

Duruşma esnasında dosyada mevcut bu şekilde bir birine mübayin iki raporun mevcut olması sebebiyle, mahkemece dört kişiden müteşekkil 3'ncü bir bilirkişi heyetine mezkur yazılar ve dosya münderecatı tevdi edilmiş olup, neticede verilen rapordan maznunun Türk cemiyetinin iktisadi ve sosyal düzeninde bozukluk olduğu, bu bozukluğun servetin adil şekilde bölünmesinden ileri geldiği, iktisadi alanda sosyal adalet icaplarına riayet edilerek servetin daha adil bir şekilde bölüşülmesi ve herkese cemiyet hayatında yükselme imkânının sağlanmasını müdafaa ettiği yazılarda sadece komünist propagandaya has mefhumlara yer verilmediği ve netice olarak yazılarda sosyalist propagandadan ileri olarak komünist propaganda yapılmamış olduğunda ittifak edildiği tesbit edilmiştir.

NETİCE VE HÜKÜM: Bu hususlar müvacehesinde ve mevcut ikinci ve üçüncü bilirkişi heyetlerinin, maznunlardan Aziz Nesin'in komünizm propagandası yapmadığına dair ittifakla vermiş oldukları bilirkişi raporlarına istinaden, sosyal bir sınıfın diğer sosyal sınıflar üzerindeki tahakkümünü tesis etmek için propaganda yapmak suçundan maznun Aziz Nesin'in ve keza bu suça iştirak ettiği iddia olunan İhsan Ada'nın ittifakla ve temyizi kabil olmak üzere BERAATLERİNE karar verilerek, verilen bu karar savcı ve zabıt kâtibi hazır oldukları halde maznunların ve maznunlardan İhsan Ada Vekili Avukat Nihat Türel'in vicahlarında alenen okunmak suretiyle tefhim kılındı.

31/10/1961

REİS	D. HAKİMİ	ÂZA
İmza	İmza	İmza

Hükmü gördüm, temyiz etmiyorum. 7 Kasım 1961.

FİKRET GÖKNAR
KUR. ALB.
ÖRFİ İDARE BÖLGE K.
Adli amir,
İmza

Hükmü gördüm, temyiz ediyorum. Etmiyorum.

Kasım 1961

CEMÂL TURAL
KORGENERAL
İstanbul Örfi İdare Kumandanı
Üst Adli Amir

İşbu hüküm süresi içinde taraflarca temyiz edilmediğinden kesinleşmiştir. 16 Kasım 1961.

FİKRET GÖKNAR
KUR. ALB.
Örfi İdare Bölge Kumandanı
İmza

OLAYLARIN BASINDAKİ YANKILARI

SOSYAL GAZETENİN SOSYAL SAHİBİ

«Sosyal Gazete»nin «Sosyal Sahibi» gazetesinin «Sosyal Yazarı» tarafından, bir muayyen açıdan bakıldığı takdirde, pek akıllıca değilse dahi pek kurnazca sıralanan dizi dizi incileri peşinen bizzat okur mu, okumaz mı bilmek mümkün değildir. Bilmek mümkün olmadığı gibi, buna karışmak da kimsenin hakkı değildir. Ancak, bir muayyen açıdan bakıldığı vakit, hiç değilse kurnazca olduğu kabul edilmesi gereken inci dizilerinin sahibi ile «Sosyal Gazete»nin sahibi arasında şöyle veya böyle bir bağ kurmak da okuyucuların hakkıdır. Çünkü biri yazar ise, diğeri de o yazarın yazısının çıktığı gazetenin sahibidir.

«Sosyal Gazete»nin «Sosyal Sahibi», C.H.P.'li Kasım Gülek'tir. «Sosyal Gazete»nin «Sosyal Yazarı» ise hiçbir taraftan olmadığını kendi beyanı üzerine dahi derhâl kabul edeceğimiz Aziz Nesin'dir.

«Sosyal Gazete»nin geçen haftanın son günkü nüshasında «AZ GİTTİK, UZ GİTTİK» sütununun sosyal yazarı, eni 9, boyu 45 santimlik bir yerde Türkiye'nin «Tanzimat»tan bu yana geçirdiklerinin bir özetini (gene bir muayyen açıdan) yapmıştır. Yazının adı «Demokrasicilik Oyunu», yazının, bizim 2 santimlik bir yerde vereceğimiz özeti ise şudur:

Türkiye'de Tanzimat'tan beri bir «demokrasicilik oyunu»dur gitmektedir. Tanzimat bir oyundur, Meşrutiyet bir oyundur, Cumhuriyet bir oyundur, 1945'de girişilen Demokrasi teşebbüsü bir oyundur. Çünkü bunların hiçbiri «halk»tan gelmemiştir!

Önce «Sosyal Gazete»nin «Sosyal Yazarı»nın «halk»tan kastettiğinin ne olduğunu öğrenmek gerekir. Bunda muvaffak olamayınca (çünkü «Sosyal Yazar»ın bu hususta verdiği esaslı bir ipucu yoktur) sıra, «Sosyal Yazar»ın tarih ve evrim bahsindeki anlayışının, tercüme edilmiş birtakım kitapların muayyen açısınca (ve ancak onların açısınca) hiç de isabetsiz olmadığını kabul etmek gerekir. Bu millet Tanzimat'tan bu yana birtakım oyunla oynamaktan ileri gidememiştir ve (anlaşılan gidemeyecektir de!

Bu da bir fikirdir ve bir «fikir» olduğundan sonuna kadar dinlemek gerekir. Ancak, bu rada bir malûm fikrin malûm cevabını bir ke re daha ve uzun uzadıya vermek, değecek işlerden değildir. Kaldı ki, onu «Sosyal Ga zete»nin «Sosyal Yazarı»nın fikirleri değil «Sosyal Gazete»nin «Sosyal Sahibi»nin du rumudur.

Kasım Gülek, C.H.P.'nin Genel Sekreterliği ni yapmış ve herkesin malûmu olduğu veçhi le yeniden yapmaya da her daim tâlip ve he daim hevesli bir insandır. Geçen haftanın son günü «Sosyal Gazete»nin bahis konusu yazı sını okuyanlar (ve hele bunların içindeki ga zeteciler) Kasım Gülek'in o Kasım Gülek olup olmadığı hususunda şüpheye düşmüş olsala gerektir. O kadar ki, mevcut gazetelerin yaz işleri müdürlerinden bir açıkgözü çıkıp da «Sosyal Gazete»nin «Sosyal Yazarı»nın dök türdüğü incilerden Gülek hakkında manşet lik haberler çıkarıp gazetesinin birinci sayfa sının tepesine 8 sütun üzerine koysa idi, mah reç olarak «Sosyal Yazarı» gösterse dah herkes Kasım Gülek'i görürdü. Fantezi deme yiniz; «Sosyal Gazete»nin o sütunundan şu haber başlıkları çıkarılabilirdi:

«C.H.P. DEMOKRASİYİ HİÇBİR ZAMAN GERÇEKTEN İSTEMEMİŞTİR».

«D.P., C.H.P.'NİN ORTAYA ATTIĞI BİR PARTİDİR».

«D.P. LİDERLERİNİ VAKTİYLE C.H.P. TA YİN ETMİŞTİ».

Bu başlıkların metni, Kasım Gülek'in gaze

tesinde çıkmıştır!

«AZ GİTTİK, UZ GİTTİK» yazarı, kendi gönlünce bir yere varıldığı vakit, o klişeyi atıp, yerine «İŞTE GELDİK!» diye bir klişeyi koymayı düşünmekte olabilir. Dediğimiz gibi, bu şimdilik kendisini ilgilendiren bir meseledir. Ama C.H.P.'nin Genel Sekreterliğini yapmış ve herkesin malûmu olduğu veçhile yeniden yapmaya da her daim talip, her daim hevesli Kasım Gülek'in durumu nedir? Bundan bir yıl evveline kadar C.H.P.'nin Genel Sekreteri olan ve hâlen de C.H.P.'nin içindeki büyük tasavvur sahiplerinden biri durumunda bulunan Kasım Gülek de C.H.P.'nin hiçbir vakit demokrasi istemediği kanaatinde midir?

İşin doğrusunu biz söyliyelim:

Gazete çıkarmak kolay değildir!

Orhan Birgit ve Ali İhsan Göğüş'ün çıkardıkları KİM dergisi (16 Mart 1961)

ÇABALAMA!

«Sosyal Gazete»nin kuyruk patenti hevesini kursağında bıraktığımız mahut yazarı Aziz Nesin, hâlâ aynı şeyleri geveliyor. Yok, maksadı «besleme»yi ben bulduM diyenleri taşlamakmış da.. Yok kuyruk'u son devirde ilk defa kendisinin kullandığı meydanda imiş de.. Ve bu arada, bir alay madde madde iddia.

Meselâ Nâzım Hikmet için «pîri ve üstadı» tâbirini kullanmamız karşısında soruyor: «— Beraber mi Nazım Hikmet'e çıraklık ettik?.»

Cevap verelim: Bir insanın başka bir insanın peşinden gittiğini, ona yoldaşlık ettiğini görmek ve söylemek için, muhakkak bu çıraklığı paylaşması şart değildir. Meselâ Tevfik İleri'nin Adnan Menderes'in kulu ve kölesi olduğunu söylemek için, yanında olmak şart mıdır?.. Ve gene meselâ kuyruk'u bulduğu tafrası içinde bulunan bu çocuk, kuyruklarla beraber mi çalışmıştır?..

Aynı şekilde bir insanın «beylik kuyruk» ticaretine dair bir belge ortada dururken, bunu söylemek için, ille bu satışı beraber yapması da şart değildir. Meselâ şu takma isimli Aziz de, peydahlanışı sırasında beraber olmadığı halde, Menderes'in gayri meşrû çocuk sahibi olduğunu söyleyebilmiştir.

Biçarenin bir iddiası daha var: Onu jurnal ediyormuşum!.. Bir defa herkesin bildiklerini söylemekle jurnalciliğin hiçbir münasebeti yoktur. Sonra da son basın çekişmesini görür görmez hayalindeki «sınıf kavgası» zannederek, «Ey savcı, şu patronlara 159. maddeyi neden uygulamıyorsun?» diye yaygara koparan kendisi varken, jurnalcılık hiç kimseye düşmez.

Sâhi az daha unutuyordum, bir de onu susturmak istermişim! Peki ama acaba niçin?.. Bence, bilâkis onu ve onun gibileri mümkün mertebe konuşturmalı ki, iç yüzleri büsbütün görünsün. Meselâ Lozan Klübü ona bir konferans verdirerek ne derece boş olduğunu ortaya serdiği için, tebrike hak kazanmıştır.

Netekim Kasım Gülek de onu ve benzerlerini sosyal gazetesine toplamakla, emniyet makamlarınca ne kadar şükranla yadedilse değer. Hiç değilse, birinci şube polisleri, Babıali'nin o matbaa kapısından ötekine koşuşacak yerde, şimdi bu sayede yalnız Beşiktaş'ta toplanıp rahat ve masrafsız çalışabileceklerdir!..

Bedii FAİK
Dünya (18 Mart 1961)

KİMSİN, NESİN AZİZİM? .

Sen, hürriyete de düşmansın, demokrasiye de.. Sen, sağcılara da düşmansın, solculara da...

Sen toplum düzenini civisinden çıkarıp, toplumun değer hükümlerini iflâsa sürükleyip, toplumun başına yeni yeni dertler açmak

isteyen ve toplumu bu yoldan sömüren bir şarlatansın...

Hürriyet düşmanısın. Çünkü, hürriyeti herkes için ve toplum için değil, yalnız kendin için istiyorsun... Yani sen, düpedüz bir despotsun!...

1946 ile 1950 arasındaki hürriyet çabalarını dejenere eden sen... 1950 ile 1954 arasındaki hürriyet havasını alabildiğine sömüren sen... Ve işte 27 Mayıs sonrasının hürriyet penceresinden ablak suratını ilk gösteren ve bu son umudumuzu da insafsızca kendine yontan gene sen...

Sen kimsin? Nesin? Ve ne istiyorsun? Milliyetçi misin? Memleketçi misin? Sağcı mısın? Solcu musun? Komünist misin? Hayır!.. Ne şusun, ne de bu... Sen, düpedüz bir anarşistsin... Düpedüz bir burjuvasın... Düpedüz bir kapitalist yardakçısın...

«Solcuyum» dersin. Yalan!.. Çünkü kapitalistin en zalimi, sağcının, hatta gericinin en koyusu, sola ve sosyalizme senin ettiğin kötülükleri edemez...

Sen bir hokkabazsın azizim! Sen bir şıllıksın!.. Fikir ve kalem hokkabazı, fikir ve kalem şıllığı...

Çalışanların hakkı mı? Önce sen fırlarsın ortaya... Kıpkızıl bir patron düşmanı kesilirsin. Ama sekiz on patronun tarağında bezin bulunur.. Servet düşmanı görünürsün de. namlı bir servet babasının kapıkulu olursun...

Sen azizim!.. «Çalışanların hakkı» dersin ha? Ama çalışanların gazetesine üç buçuk paralık bir romanını onbin papele satarsın!..

Sen azizim!.. Sadece ayıp yerlerini yaprak kadar bez parçalarıyla örtüp, etiyle buduyla sahneye çıkan ses yıldızı (!) rolündesin.. Onun üryan vücudunu kiralayan gazinolar dolup taşıyor... Senin gördüğün ilgi de bu cinsten azizim!.. Patronlar da kazanıyor, sen de...

Olanlar gene bizlere, çalışanlara oluyor. Namuslu samimi ve memleketçi aydınlar güme gidiyor. Senin şirretliğinin cezasını sen değil, gerçek solcular çekiyor. Ciddî ve namuslu fikir adamları ve kalem adamları çekiyor.. Toplum çekiyor ve millet çekiyor...

Nazım Hikmet'ler, Şefik Hüsnü'ler, karı koca Sertel'ler, Berkes'ler, Boratav'lar, Baran'lar, Baykurt'lar, Aydemir'ler... Bütün bunların suçu neydi? Bunların hangisi Türk toplumunun düzenine senden daha zararlı olabilmişlerdi? Bu saydıklarım, malûm bir fikrin iyi veya kötü bir davanın adamlarıydı.. Bilinir yorlardı, tanınıyorlardı...

Ya sen azizim? Her tarakta bezi olan ve her telden çalan sen? Fikir dolandırıcısı mısın? Dava kalpazanı mısın?

Nesin azizim? Kimsin sen?..

Faik SUAD

Yenigün (27 Mart 1961

AHLAK ÖĞÜTÇÜLERİ!

Yeni siyasî partilerin endişe verici tutumları karşısında, önceki hafta «Partiler geçidi» başlıklı yazımızda her üç parti hakkında örnekler vermiştik. Sırf bir yanlış davranışa misal teşkil etmek üzere de Y.T.P.'sinin organı «Öncü» gazetesinin durumuna da işaret etmiştik.

O yazımızı okuyanlar ve öteden beri bizi yakından tanıyanlar «basın hürriyeti» konusundaki kanaatimizi öğrenmişlerdir. Biz, hiçbir gazetenin kapatılmasına rıza gösterenlerden değiliz. Yıllar yılı gerek yazılarımızda, gerek çalıştığımız komisyonlarda bu görüşü savunmuşuzdur.

Hal böyle iken, büyük bir ahlâk ve hürriyet havarisi (!) kesilen Aziz Nesin, «Tanin» gazetesinde ver yansın ediyor. Bizler «Bab-ıâli'nin kurtları» imişiz. Bir gazetenin kapanmasına seviniyormuşuz, yüze söyliyemedikleri mizi arkadan söylüyormuşuz! O hâlde ahlâ yoksunuymuşuz!

Arkasından, yeni fıkra yazarı olarak ortaya çıkan «bir bayan yazar» da, Aziz Nesin'i dümen suyuna katılmış, öğüt üstüne öğüt çekiyor!

Doğrusu insan bakıyor, bakıyor da: «N hallere düştük» diye basın adına, ahlâk adına yanıyor! Bekri Mustafa'nın meşhur hikâ

yesini hatırlatan misallerdir bunlar. Aziz Nesin ve çömezlerinin bize ahlâk dersi vermeleri karşısında: «Seyreyleyin dünyanın halini» demez misiniz

Bir insanın yazısından bir cümleyi almak, başına, sonuna bakmadan ahkâm çıkarmak! Tahrifçilik değil de nedir, ahlâkî davranış mıdır bu? Aziz Nesin'e, dümen suyunu izleyenlere şunu hatırlatalım:

1 — Biz, bu «Öncü» gazetesinin, güçlü ellerde tâ kurulduğu sıralarda, yüzlerine karşı, davranışlarını tehlikeli bulduğumuz için, görüşlerimizi söylemekten çekinmemiştik.

2 — Bununla beraber, o yazımızda gazete kapandığı için «oh!» çekmedik, çekmeyiz de. Çünkü gazete kapanmasının aleyhindeyiz.

3 — Ne şahsî, ne meslek ahlâk zaafı içinde bulunduğumuzu, yıllardanberi Aziz Nesin'den başkası imâ dahi etmemiştir.

4 — Geçmişimiz de, halimiz de açıktır.

Her insan gibi belki birtakım kusurlarımız vardır. Ama, alnımızı karalayan bir leke yoktur. Ne açık, ne kapalı mevki, menfaat ve şöhret peşinde koşanlardan, ne de gizli maksat güdenlerden değiliz ki «kurt» olalım. Böyle olsaydık, onun bunun koyun sürülerinde gözümüz olurdu. Dumanlı havayı kollayarak, çobanları birbirine düşürür, sürüleri parçalamağa çalışırdık. Anlatabildik mi?

Hayri ALPAR
Dünya (4 Nisan 1961)

AZİZ NESİN VE İHSAN ADA NEZARETE ALINDI

HER İKİ ŞAHIS HAKKINDA AÇILAN TAHKİKAT GİZLİ YÜRÜTÜLÜYOR

Tanin Gazetesi Genel Neşriyat Müdürü İhsan Ada ile aynı gazete yazarlarından Aziz Nesin, dün gece nezaret altına alınmışlardır. Her iki gazeteci hakkında yapılmakta olan tahkikatın seyri açıklanmamıştır. Gece Emniyet Müdürlüğü'ne sevkedilen İhsan Ada ve Aziz Nesin'le ilgili tahkikat gizli yürütülmektedir.

Diğer taraftan, bugün de bu konuyla ilgili bazı tevkifler beklenmektedir.

Bu arada iki ayrı polis ekibi Aziz Nesin ve İhsan Ada'nın evlerinde uzun süren aramalar yapmışlardır.

Akşam (19 Mayıs 1961)

AZİZ NESİN İLE İHSAN ADA'NIN MEVKUFİYETLERİ DEVAM EDİYOR

YAZAR VE YAYIN MÜDÜRÜ «KOMÜNİZM PROPAGANDASI» YAPTIKLARI İDDİASIYLA ÖRFİ İDARE MAHKEMESİ'NDE YARGILANACAKLAR.

stanbul 19 (Mayıs) — İstanbul Sıkı Yönetim Komutanlığı yetkilileri dün akşam Tanin Gazetesi Sorumlu Yayın Müdürü İhsan Ada ile gazetenin yazarlarından Aziz Nesin'i Emniyet mensupları marifetiyle Sıkı Yönetim Komutanlığı'na getirdiler ve haklarındaki tevkif kararı dolayısıyla Balmumcu Garnizonuna götürdüler.

Bugün aynı gazete kadro dışı yazar olarak yazılar yayınlayan Melih Cevdet Anday'ın da tutuklandırıldığı söylentisi çıktı. Ancak bunun doğru olmadığı akşam üzeri anlaşıldı.

Aziz Nesin'in tutuklandırılışı ile ilgili olarak yapılan açıklamada şöyle deniliyor:

«Aziz Nesin'in şimdiye kadar yazdığı yazılar bir kül halinde nazarı dikkate alınmış ve İstanbul Cumhuriyet Savcılığınca kurulan bir bilirkişi heyetine tetkik ettirilmiştir.

Bilirkişi verdiği raporda yazılarda Komünzm propagandası yapıldığını savcılığa bildirmiş, bunun üzerine Aziz Nesin ve Gazetenin

mesul müdürü İhsan Ada siyasî polis tarafından yakalanarak Örfi İdareye getirilmişlerdir.

Aziz Nesin, hakkındaki tahkikat bitirilir bitirilmez Örfi İdare Mahkemesinde yargılanmağa başlanacaktır.»

GÜLEK'İN SÖZÜ

Öte yandan olay hakkında fikri sorulan Kasım Gülek, «Aziz Nesin bir hafta kadar önce gazetemizden ayrılmıştı. Olay hakkında bir şey bilmiyorum» dedi.

Öncü (20 Mayıs 1961)

AZİZ NESİN VE İHSAN ADA TAHLİYE EDİLDİ

AZİZ NESİN, «BİLMEZ KİŞİLERİN» BİLİRKİŞİ OLUŞUNDAN DERT YANDI

Tanin gazetesinde yayınlanan yazılarından dolayı komünizm propagandası yapmaktan sanık olarak 51 gün önce Örfî İdarece nezaret altına alınan yazar Aziz Nesin ile ayni gazetenin eski yazı işleri müdürü İhsan Ada dün Balmumcu Askerî garnizonundan tahliye edilmişlerdir.

Kendisi ile görüştüğümüz Aziz Nesin şunları söylemiştir.

«Biliyorsunuz yazılarımdan tevkif edildim.

60 yazının 30'unda Doçent Selçuk Özçelik komünizm propagandası bulmuş. Onun bilirkişi olarak verdiği raporlardan dolayı 50 gün tutuklu kaldım.

Ord. Prof. Naci Şensoy, Prof. Vakur Versan ve Doç. İlhan Akından müteşekkil ikinci bilirkişinin verdiği raporla yazılarımda kesin olarak komünizm propagandası olmadığı anlaşıldı. Böylece tahliye edildim.

İlgili makamlarca bilmez kişilerin bilirkişi olarak tayinini memlekette acı sonuçlar doğurur.

Bütün bu işler Sosyal Adalet konusundaki yazılarımdan ötürü başıma geldi.»

Aziz Nesin, tevkifinden hemen sonra Tanin gazetesinde çıkan yazılara da temasla şunları söylemiştir:

«Kasım Gülek'in hakikatlere uygun olmayarak verdiği beyanattan üzüntü duyuyorum. Böylece Kasım Gülek gazetesinin başına koyduğu Sosyal Adalet kavramına inanmadığını göstermiş oldu.»

Vatan (9 Temmuz 1961)

AZİZ NESİN VE İHSAN ADA'NIN DURUŞMASI DÜN BAŞLADI

KOMÜNİZM PROPAGANDASI YAPILDIĞI İDDİA OLUNAN YAZILAR HAKKINDA LEHTE VE ALEYHTE İKİ RAPOR VAR

Aziz Nesin ve İhsan Ada hakkında açılan dâvanın duruşmasına dün Balmumcudaki 1 sayılı Örfî İdare Mahkemesinde başlanmıştır.

Aziz Nesin'in yazılarında komünizm propagandası yaptığı iddia edilmekte, İhsan Ada ise yazı işleri müdürü olması bakımından dâvaya katılmaktadır.

Duruşmada, Örfî İdare Bölge Komutanlığı Adlî Amirliğinin iddianamesi okunmuştur. İddianamede bahis konusu yazılara ait birbirini nakzeden iki bilirkişi raporu zikredilmekte ve suçun, subûtu halinde, Aziz Nesin'in 7,5 ilâ 15, İhsan Ada'nın 3,5 ilâ 5 yıl arasında hapis cezasına çarptırılması lâzımgeleceği belirtilmektedir.

İKİ RAPOR

Aziz Nesin'in 1961 Mart ayından itibaren muhtelif tarihlerde yayınlanan 34 yazısı hakkında İstanbul Hukuk Fakültesi Ceza Hukuku Doçentlerinden Selçuk Özçetin'in bilirkişi raporu menfidir. Aziz Nesin'in itirazı üzerine Prof. Naci Şensoy, Prof. Vakur Versan, Doçent İlhan Akın ve Mithat Sertoğlu'ndan te-

şekkül eden ikinci bilirkişi heyeti müsbet rapor vermiştir. Heyet raporunda: «Yazarın gerçekleşmesini istediği hususların, bugün demokrat batı dünyasının gerçekleştirmeğe çalıştığı, sosyal devlet ve sosyal güvenlik olduğu» belirtilerek komünizm propagandası iddiası reddedilmektedir.

45 dakika süren dünkü duruşmaya saat 9.45'de başlanmıştır. Hâkim, ancak iddianame okunmadan heyetin reddedilebileceğini sanıklara hatırlatmıştır. Her iki sanık, heyeti kabul ettiğinden iddianame okunmuştur.

Duruşma, dosyaların tetkiki ve sorguların yapılması için 22 Ağustos Salı günü saat 10.30'a bırakılmıştır.

Milliyet (18 Ağustos 1961)

AZİZ NESİN DURUŞMADA SOSYALİZMİ ANLATTI

İHSAN ADA İLE AZİZ NESİN'İN ÖRFİ İDARE MAHKEMESİ'NDE DURUŞMASINA BAKILDI

Yazılariyle «Komünizm propagandası» yaptığı ileri sürülerek hakkında dâva açılan Tanin Gazetesi eski yazarlarından Aziz Nesin ile, aynı gazetenin eski Yazı İşleri Müdürlerinden İhsan Ada'nın yargılanmalarına, dün de, Balmumcu 1 no'lu Örfî İdâre Mahkemesi'nde devam edilmiştir.

Bilindiği gibi Aziz Nesin'in, 7 Mart 1961 tarihinden başlıyarak muhtelif tarihlerde Tanin Gazetesinde yayınlanan 34 yazısında «Komünizm propagandası» yapıldığı öne sürülmekte.

Dün, celse açıldığında, Savcı, duruşmanın gizli yapılmasını istemiş. Sanıkların, «gizli yapılmasına hiçbir sebep yoktur» yolundaki beyanlarından sonra mahkeme, duruşmanın açık olmasına ittifakla karar vermiştir.

SORGU BAŞLIYOR

Önce sanık yazar Aziz Nesin'in sorgusuna başlanılmıştır.

Duruşma yargıcı 2 Mart 1961 tarihinde yayınlanmış olan «Açık seçik» başlıklı yazıyı okumuş ve Aziz Nesin'e ne diyeceğini sormuştur.

A. Nesin; «— Yazıda Atatürkçülük ele alınmıştır. Tanin'deki ilk yazımdır. Okurlarla tanışmağa, kendimi onlara tanıtmağa mâtuf bir yazıdır. Gizli kapaklı bir tarafı yoktur. Bugün Türkiye'de mevcut karşıt fikir, cereyanlarının hepsi kendilerine Atatürkçülüğü rehber gösterirler. Oysa birbirlerinin karşısındadırlar. Bu yazıda Atatürkçülüğü nasıl anladığımızı yazdık.» demiştir.

Söz konusu makalede geçen «ben solcuyum, bu gazeteyi seçişim de ondandır» cümlelerine dikkati çeken Yargıç'a cevaben A. Nesin;

«— Evet tekrar söylüyorum, ben Sosyalistim. Esasen bugün, Sosyalist olmamak için ya bilgisiz, ya da dünyanın gidişatı karşısında görgüsüz olmak lâzımdır. Bugün kapitalist Amerika dahi Sosyalist bir akıma kapılmıştır. Memleketimin menfaatini Sosyalizmde gördüğüm için ben Sosyalistim. Atatürkçülük ilkelerine bağlı bir Sosyalizm arzu ediyorum.» demiştir.

DÖRT MADDE:

Sosyalizm'den ne anlıyorsunuz sorusuna cevaben A. Nesin;

«— 1. İnsanların sömürülmemesini,

2. Hak ettikleri ve lâyık oldukları şekilde zenginliğin hakka göre dağıtımını,

3. İnsanların, yarının korkusundan uzak huzur ve emniyet içinde yaşamalarını,

4. İnsanların hayata aynı koşumlarla atılmalarını.» anlıyorum demiştir.

A. Nesin «Sosyalizmi, istemek istememek elimizde değildir. Dünya iktisadiyatının zorunluluğu dünya milletlerin isosyalizme götürüyor. Meselâ İsveç'te iyi bir Sosyalizm var. Fakat ben bunu isteyemem, zira biz daha Sosyalizme adımımızı dahi atmış değiliz. Sadece yeni Anayasamızla, kâğıt üzerinde Sosyalizm'in ilk basamağına bastık..» demiştir. Yargıç'ın; «ilk basamağı aşamadık mı» sorusuna, Nesin! «— Aşsaydık ben burada huzurunuzda olmazdım» cevabını vermiştir.

Bundan sonra «Kimden yanasın» başlıklı yazı okunmuş Nesin'in sorgusuna devam edilmiştir.

DEMOKRASİ TARİFİ:

Nesin bu yazısında, Demokrasi «Halkın halk tarafından idaresi» değil, «halkın, halk için idaresidir» demektedir.

Savcı söz almış ve dünyanın batı ve doğu olmak üzere 2 bloka ayrıldığını, demokrasinin batıda «Halkın halk tarafından idaresi» şeklinde tarifine karşılık, doğuda «Halkın halk için idâresi» şeklinde tarif edildiğini, bu tarifin Sovyet Rusya'daki rejmin tarifine uyduğunu, Aziz Nesin'in de yazısında Demokrasiyi böyle tarif ettiğini söylemiştir.

Bunun üzerine Aziz Nesin, Demokrasiyi, her zaman «Halkın, halk için halk tarafından idâresi» olarak tarif ettiğini, o yazıda zuhu len o şekilde çıktığını, bütün yazılarında, çol parti ve seçim taraftarı olduğunu söylemi ve;

«10 yıllık D.P. zamanında «Halk, halk ta rafından yönetildi» seçimle iş başına gelmiş lerdi. Demokrasi idâresiydi. Fakat «Halk için çalışılmıyordu.

O halde, demokrasi «Halkın, halk için, hall tarafından yönetilmesidir» demiştir.

Duruşma sorguya devam olunmak üzere 31 Ağustos gününe bırakılmıştır.

Vatan (23 Ağustos 1961)

NESİN VE ADA YARGILANDILAR

Komünizm propagandası yaptığı ileri sürülen Yazar Aziz Nesin ile onun yazılarını gazeteye koymaktan sanık olarak gösterilen Tanin Gazetesi Genel Yayın Müdürü İhsan Ada, bugün de Balmumcu 1 numaralı sıkıyönetim mahkemesinde yargılandılar.

Aziz Nesin, 28 Nisan'dan dört gün önce Akşam Gazetesinden ayrıldığını, Tanin'de 3500 lira aylıkla çalıştığını, bugünkü sorgusu sırasında söyledi ve okunan yazılarında ileri sürdüğü fikirlerinin açıklamasını yaptı.

Aziz Nesin, bir yazısının açıklamasını yaparken, şöyle konuştu:

«Yılda vatandaşın ortalama gelirinin 900 lira olduğu bir memlekette, bazıları yılda 15 milyon lira kazanıyorsa, bu toplumsal Adalet değildir. Yahutta bunun kibar adı toplumsal adalettir de, asıl adı hırsızlıktır.»

Daha sonra, İhsan Ada konuştu ve yazıların, günün şartlarına göre yazıldığını, o şartlar dikkate alınarak tetkik edilmesi gerektiğini, yazarın görüş ve düşünüşlerini aksettirdiğini bu yazılarda kanunî bir sakınca görmediğini ifade etti.

Ada, ifadesinde yazılarla komünizm propagandası görmediğini de belirtti.

Daha sonra yazıların Komünizm propagandası yapıldığı öne süren ve Selçuk Özçelik tarafından verilmiş bilirkişi raporu okundu.

Ardından diğer rapor okundu ve yargılama, başka güne bırakıldı.

Öncü (13 Eylül 1961)

BALMUMCU'DAKİ DURUŞMA SAVCI, ADA VE NESİN'İN BERAATİNİ İSTEDİ

Balmumcu'daki Örfi İdare Mahkemesi Savcısı, dün okunan lehteki ikinci raporundan sonra, Aziz Nesin ile İhsan Ada'nın beraatini istemiştir. Savcı, Aziz Nesin'in evinde bulunan ve yurda sokulması yasak olan kitaplar hakkında gereğinin yapılması için İstanbul C. Savcılığı'na yazı yazılmasını talep etmiştir.

Son bilirkişi heyeti Ord. Prof. Sulhi Dönmezer, Baro Başkanı Muvaffak Benderli, Prof Sabri Esat Siyavuşgil ve Doçent Kemal Oğuzman'ın ittifakla verdikleri rapor, hepsine yemin ettirildikten sonra okunmuştur. Raporda şöyle denilmektedir: «Maznunun bu

yazılarda, sosyalist propagandadan ileri komünist propagandası yapmış olduğunu iddia edecek objektif ve ilmi ölçülerin mevcut bulunmadığı anlaşıldı.»

Savcının beraat isteyen mütaleasından sonra, savunma için duruşma başka güne bırakılmıştır.

Milliyet (28 Ekim 1961)

AZİZ NESİN İLE İHSAN ADA BERAAT ETTİ

Tanin Gazetesinde yayınlanan yazılarında Komünizm propagandası yaptığı ileri sürülen Aziz Nesin ile onun yazılarına gazetede yer vermekten sanık gazete Genel Yayın Müdürü İhsan Ada'nın yargılaması bugün sona erdi ve Ada ile Nesin'in beraatlerine karar verildi.

Yargılamada yazılı savunmalarını mahkemeye veren sanıklar savunmalarında kendilerinin mahkemeye düşmelerine sebep olan bilirkişi raporunu hazırlayan Selçuk Özçelik'in tek olarak hareket ettiğini, sonraki bilirkişilerin heyet olduklarını, onların yargılarının daha önemli olduğunu kaydettiler.

Karar az sonra kendilerine bildirildi.

Beraatten sonra İhsan Ada «Bu Bizim değil Sosyal duyuş ve düşünce özgürlüğünün beraatidir.» dedi. Yazar Aziz Nesin de şöyle dedi: «Bu karar, Selçuk Özçelik'in mahkûmiyetidir.»

Öncü (1 Kasım 1961)

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ'NE

Genel Yayın ve Sorumlu Müdürü bulunduğum Tanin Gazetesi'nde, yazar Aziz Nesin'in yazılarından 36'sı hakkında İstanbul Savcılığı tarafından, «komünizm propagandası» yapıldığı iddiasıyla kovuşturma açılmış, Hukuk Fakültesi Esas Teşkilât Hukuku Doçenti Selçuk Özçelik'in bilirkişi olarak alınan mütaleası üzerine yazarla birlikte tevkif edilerek 52 gün tutuklu bırakılmış, 1'ci Örfî İdare Mahkemesi'nde açılan dâvada aylarca süren duruşmalar sonunda beraat etmiştim.

Bu tevkif kararında, bilirkişi olarak görevlendirilen Doçent Selçuk Özçelik'in raporu tek gerekçe ve tek dayanak olmuştur. Şöyle ki:

1 — Doçent Selçuk Özçelik raporunda, bu yazılarda «komünizm propagandasının bulunduğunu» iddia etmişti. Bahis konusu raporda şu sonuca varılmakta idi:

«Netice:

Yukarıda zikredilen pasajlardan ve yazıların umumî havasından anlaşıldığına göre, sanık Aziz Nesin'in fıkralarındaki yazılar umumî havası itibariyle zikredilen pasajlardaki cümlelerden mühim kısmı başlı başına Türk Ceza Kanunu'nun 142'nci maddesinin 1'nci fıkrasını ihlâl eder mahiyette görülmüştür.»

2 — 1'nci Örfî İdare Mahkemesinde ikinci bilirkişi kurulu olarak İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı Ceza ve Ceza Usulü Hukuku Profesörü Dr. Naci Şensoy, İdare Hukuku Profesörü Dr. Vakur Versan, Umumi Amme Hukuku Doçenti Dr. İlhan Akın ve Başbakanlık Arşiv Genel Müdürü Mithat Sertoğlu görevlendirilmişti. Bu kurulun hazırladığı raporda, yazıların 142'nci maddeyi ihlâl eder mahiyette olmadığı oy birliği ile bildirilmişti. Bir hareketin 142'nci maddenin kapsamına girebilmesi için ne gibi unsurların gerektiğini uzun uzadıya inceleyen rapor şu sonuca varmıştı:

«Netice:

Yukarıda beyan olunan mülâhazalar gözönünde bulundurulduğu takdirde maznun yazarın Tanin Gazetesi'nde münteşir ve tetkik mevzuu yazılarında T.C.K.'nun 142/1, 3, 4;

155 ve 312'nci maddeleri ahkâmını ihlâl eder mahiyet görülmemiştir.»

3 — Gene aynı mahkeme tarafından kurulan 3'ncü bilirkişi kurulu Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer, Edebiyat Fakültesi İş Hukuku Doçenti Dr. Kemal Oğuzman ve İstanbul Barosu Başkanı Avukat Muvaffak Benderli raporlarında:

«Yazılarda sosyalist propagandadan ileri olarak komünist propaganda da yapılmış olduğunu iddiaya objektif ve ilmî ölçülerle imkân görülememiştir.» demektedirler.

4 — Mahkeme 31.10.1961'de beraet kararı vermiş ve bu karar kesinleşmiştir.

Yukarıda özetlenen duruma göre Selçuk Özçelik, bilim bakımından yanlış rapor vermiş, «bitarafâne ve tamamen ilim ve fenne muvafık olarak reyini beyan» etmemiştir. Bilirkişi gerçi oy ve düşüncelerinde serbesttir. Ama bu, bir bilirkişinin gelişi güzel, ya da kendi düşüncelerine karşıt düşünceleri suçlayacağı anlamına alınmaması gerekir. Netekim bilirkişilerin düşüncelerini «ilim ve fenne» uygun olarak bildirilmesi istenmektedir. Üçüncü blirkişi de raporunu verirken, «objektif ve ilmî ölçüler» kullandığını ve bu ölçülere dayandığını belirtmeyi önemli saymıştır. Selçuk Özçelik bu gerekliliğe uymamış, bilim metodları yerine, bilimin reddettiği dar ve sübjektif düşünce yolunu tutmuştur. Komuoyu önünde yayınlanmış bulunan bu yazılarda bilirkişi yargıda bulunurken, daha titizlik göstermeli ve kendisinden istenen bilimsel yargı ve gerçeği vermelidir. Doçent burada, bilimsel yargı yerine, kişisel düşüncelerini ve ülkülerini üstün tutmuştur. Saptığı yanlış yol budur. Mahkemenin kendisinden istediği bu değildi. Mahkemeye, «bitarafâne» olarak bilimin gerçekleri yerine, kendi niyet ve ithamlarını getirmiş, tevkif gibi telâfisi imkânsız bir haksızlığa sebep olmuştur. Hukukçulara, düşünürlere, Selçuk Özçelik'in kanun anlayışı ve tutumu hakim olursa, özgür düşünce uzun süre karanlık içinde kalır.

Olayımızda, öbür sekiz bilirkişi, raporlarıyle Selçuk Özçelik'i mahkûm etmişlerdir. Bu üniversitenin bir üyesinin mahkûmiyetidir. Bu bilimin bilgisizliği mahkûm etmesidir. Bu bir mahkemenin mahkûmiyeti kadar ağırdır. Kendisinin öğretim üyesi bulunduğu İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı, Ordinaryüsü, Profesör ve Doçentleri, Baro Başkanı, Edebiyat Fakültesi Profesörleri gibi yetkili tam aksi sonuca varmışlar ve yazıların 142' ci maddenin kapsamına girmediğini belirtmi lerdir. Bilirkişilerin oy birliği ile verdikleri raporun yanında Selçuk Özçelik yalnız kı mıştır. Bu korkunç bir yanılmadır. Bilimde kadar çelişme, yanılma ve aykırı sonuca va ma olamaz. Selçuk Özçelik'de Üniversitel Kanunu'nun istediği bilimsel yeterlik bulu mamaktadır. Bir bilim adamının böyle aş bir şekilde yanılması ve raporuyle zararlı iş yapması hoş görülemez. Böyle bir olay Ü versite dışında olsaydı affedilebilir miyd Üniversite gibi bilim yapılması gereken kurumun üyesi böyle bir yanılma ve yanıltı ile Üniversitenin otoritesini de sarsmıştır. Fa Fakültesinin, Tıp Fakültesi'nin bir üyesi he hangi bir fikrî konuda yanlış rapor verse hukuki bakımdan ve cezaî yönden kovuştu rulmaya uğrardı. Hukuk Fakültesi mezu mensubunu ayrı tutabilir miyiz? Bir yurtt resmî makama bir konuyu yanlış bildirirs bu suç sayılır. Doçent Selçuk Özçelik verdi raporla Adlî makama yanlış bilgi vermiş gerçeğe aykırı beyanda bulunmuştur. Doçe ünvanını taşıyan bir bilirkişi, Üniversiten mensubu olduğunu belirterek rapor verir, rapora göre hürriyetler kısılır, tevkif olunu sonra da gene Üniversite mensubu sekiz bi lirkişinin raporları ve mahkeme kararıyle bu nun aksi sonuca varılırsa o bilirkişinin bilim sel yetersizliği konusunda Üniversite tarafı dan bilimin ve Üniversitenin şerefini koruma için bir karar verilmek gerekir. İnsanlık, bi min sonuçlarının ve blim kurallarının, şu v da bu yana lâstik gibi çekilmesinden çok z rar görmüştür. Bunun önlenmesi bugünkü v yarınki tatbikata örnek olması, bilimin bağı sızlığı ve haysiyeti, özgürlük ve insan hakl için gereklidir.

Sonuç:

Bilimsel yetersizliği, Üniversiteler Kanunu nun 46'ncı maddesindeki «Üniversite öğreti üyelerinden bu kanunda belirtilen Üniversi eğitim ve öğretim görevlerinde kendilerin düşenleri uygun yolda yerine» getirmeyen «mesleğin vekar ve haysiyetine uymayan h reketlerde bulunmama» hükmü, İstanbul H kuk Fakültesi ve İstanbul Edebiyat Fakülte Profesörleri, İstanbul Barosu Başkanı, Ba bakanlık Arşiv Genel Müdürü raporları, Ö İdare 1'nci Mahkemesi kararıyle kesinleşe

sübjektif ölçüler kullanan, adaleti yanlış yola götüren, tutukluluğuma ve dâvanın uzamasına sebep olan, kısaca aleyhime rapor verdiği için değil, kullandığı ölçülerin bilime, özgürlüğe, hakka ve halkın haklarına aykırılığı yönünden Doçent Selçuk Özçelik'in durumunun Üniversitenin yetkili kurulları tarafından incelenerek cezalandırılmasına karar verilmesi ve sonucun adresime bildirilmesi için Rektörlüğünüze müracaat ediyorum.

5.1.1982

Saygılarımla.

İHSAN ADA

T.C. İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ

Özü :
26 Mart 1962

Zatişleri Müdürlüğü
No : ...11329
Sayın İhsan Ada

İlgi : 5.1.1982 tarihli dilekçeniz:

Bilirkişi olarak mahkemeye sunduğu raporla mağduriyetinize sebebiyet verdiği için Hukuk Fakültesi Anayasa Hukuku Doçentimiz Dr. Selçuk Özçelik'in Üniversitemizin yetkili kurulları tarafından cezalandırılması hakkındaki dilekçeniz, adı geçen Fakülte Yönetim Kurulu'nca incelenmiş, neticede :

Bir bilirkişinin kanaatının başka bilirkişiler ve bilginlerden farklı olduğundan, sorumlu tutulamıyacağına, diğer cihetten, Üniversiteler Kanunu'nda belirtilen üniversite öğretim ve eğitim görevlerinden kendisine düşenleri uygun yolda yerine getirmeyen veya meslek vakar ve haysiyetine uymayan hareketlerde bulunan öğretim üyeleri hakkında adı geçen kanunun 46'ncı maddesine göre muamele yapılabileceğine, bilirkişinin başka bir kanaatte, hatta hatası olsa bile, bulunduğu için de yukarıda sözü geçen madde uyarınca cezalandırılamıyacağına oy birliği ile karar verilmiştir.

Bilgi edinilmesini saygılarımla rica ederim.

İstanbul Üniversitesi Rektörü
(Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami Onar)
imza

S.G.
B.A. 26 Mart 1962

İÇİNDEKİLER

Güvercin 2307
Kendini Savunma İçgüdüsü 2307
Suçlu Değil Ki 2308
Kanlı Meydanlar 2308
Atın Aptalı 2309
Hayvanları Koruma 2309
Köpekler Üstüne 2310
Kuşlarda Gelenek 2313
Cezaevinin Dostları 2314
Tarihe Geçecek Hırsız 2315
Ahtapotla Pina 2315
Geç Kalan Özgürlük 2316
Yabankazlarında Demokrasi 2317
Romatizmalı Eşek 2317
Zıpzıp Selim'in Vefası 2317
Gözü Doymayanlar 2318
Besleyemeyeceği İçin 2319
Zehirlenmiş Encikler 2319
Sınırı Geçen Karabaş 2319
Kedi Yavrularını Emziren Ana Köpek 2319
İkinci Othello 2320
Tertemiz Yuva 2320
Sırrı Bey 2320
Görevsever Tiyatro Oyuncusu 2321
Bir Adayı Farelerden Kurtaran Kediler 2321
Al Canım 2322
Saygı Duyulan Eşek 2323
Ördekdeki Önsezi 2323
Ana Kirpi 2324
Eşek Şakası 2324
Küçük Büyüğü Yendi 2324
Eşeklerin Kılavuzluğu 2325
Usta Bir Av Köpeği 2325
Yuva Kuran Köpek 2326
Zavallı Şeyda 2326
Korkunun Verdiği Yüreklilik 2326
Ana Kekliğin Kurnazlığı 2327
Sülün, Muhabbet Kuşu, Maymun 2327
Kurtarıcım 2328
Yılanla Arıkuşu 2328
Kurt Kurtken 2328
Yolunu Bilen At 2329
Karadağ Keçisi 2330
Yavrusunu Emzirsin Diye 2330
Aşık Boğayla İnek 2331
Güvercin - Karga Savaşı 2331
Kurtarıcı 233
Yuva ve Yavru Özlemi 233
Jokeyin Canını Kurtaran At 233
Koç Hırsızı Ağa 233
Röntgenci Ayı 233
İlk Yuvaya Bağlılık 233
Kaş Yapayım Derken 233
Manoş 233
Mavi Tilki Avcısı Yeriş 233
Ana Üveyk 233
Yuva Savaşı 233
Bir Yıkanması Eksik 233
Ayının Yavruları 233
Okumasını Bilen Köpek 233
Trafikçi Köpek 233
Berberi Tanıyan Garip 233
İnsanlık Dersi Veren Ayı 233
Coli'nin Şakası 233
Böyle Bir Garip 234
Sevinç Şarkıları 234
Boncuk 234
İnsandan İmdat Bekleyen
Yaban Domuzu 234
İyiliğe İyilik 234
Torun'un Arkadaşı 234
Ayının Kızması 234
Deve Kini 234
Köpeğin de Yiğidi Olur 234
Danayı Kurtaran Köpek 234
Sabıkalıyı Yola Getiren Köpek 234
Kedinin Yılana Kurduğu Tuzak 234
Sahibini Bekliyor 234
Ayının Kurduğu Pusu 234
Katili Ele Veren Kedi 234
Çok Ağır Ceza 234
Anaların Dostluğu 234
Tombik 234
Köpeğin Teşekkürü 235
İnek mi, Ayı mı? 235
Postacı Cimi 235
Kargaların İntikamı 235
Katır Deyip Geçmeyin 235
Analık 235
Sahibini Kurtarmak İçin Canını Verdi 235
O Hâlâ Bekliyor 235
Son Söz 235

3 Yaşındaki Kızı Donmaktan Kurtardı 2356
Aygır Kamalpour, Seyisinin
Hayatını Kurtardı 2356
General'in Köpeği Hastanenin
Kapısından Bir An Ayrılmıyor 2356
100 Yunus Balığı Topluca İntihar Etti 2357
Toplu İntihar 2357
Cadde Ortasında İki Gün Ölümü Bekledi 2357
«Minnoş» Alman Gazetelerine
Konu Oldu 2358
Cava'daki Deniz Kazasında 3 Çocuğu
Yunuslar Kurtarmış 2358
Bir Buçuk Aydır Kayıp Olan
Kadının Cesedi Köpeğinin
Yardımıyla Bulundu 2359
Güvercinlerin Minsk Şehrini
İstilâsı Sürüyor 2359
Bir Eleştiri 2359
ANITI DİKİLEN SİNEK
Anıtı Dikilen Sinek 2360
Birbirlerini Kıskanan Taşıtlar 2363
Büyük Koyun İmperatorluğu 2366
Eşek Eşekliğini, İnsan da İnsanlığını
Yapmalı 2368
Bir Kırık Heykel Başının Umudu 2370
Kendini Beğenmiş Badem Ağacı 2373
Bir Zamanlar Bir Öküz Nasıl Başkan
Seçilmişti? 2374
Uçurtma Savaşçıları 2376
Kumdan Kaleler 2379
Kendini Öldüren Padişah 2381
Köylerin En İyisi Bizim Köy 2383
Kar Baba 2386
Bir Gıdım Bal 2389
Doğ Güneşim Doğ 2391
BU YURDU BİZE VERENLER
Bu Yurdu Bize Verenler 2395
Borazan Çavuş 2401
Köprülü'lü Hamdi Bey 2404
Namus Uğrunda İlk Kurşun 2406
BORÇLU OLDUKLARIMIZ
İlk Direniş 2415
Gönüllü Onyediler 2418
Eşi Bulunmaz Bir Cimri 2420
Türkiye'li Bir Rum'un Yiğitliği 2423
Kötü Gözle Bakılan Bir Yurtsever 2426
Ne Hüseyin Ne Hristo Olabildi 2429
Yedi Şehitler Anıtı 2430
Bir Anadolu Rum'unun Anlattığı Masal 2433
PIRTLATAN BAL
Pırtlatan Bal 2439
AZ GİTTİK UZ GİTTİK
Coni Bayrağa Dokunma 2457
Kibritlerde Eşitlik 2457
Biri Arabada Biri Yayan 2459
Zamazingo 2460
Ah Yaramaz Kız, Ah 2461
İnsan Hakları Üzerine Sözlük 2462
Pastanede Buluşalım 2463
Gafiller Gaflettiler 2464
Bir İstifa 2465
Ailem Değil mi? 2466
Herkes Pusuda 2467
Tatlı Muhalefet 2468
Sevgilim 2469
Ooooh, Ne Alâ 2470
Güzelim Koku 2471
Benim Gölve'lilerim 2472
Şehirlerarası 2473
İlki Zor Gelir 2474
Delifişek Bir Sinek 2475
Ferferik 2476
Ya Bu Bataklık 2477
Tarihi Film 2478
Balo Gazetesi İçin Yazı 2479
Devenin Başı 2480
Makinalar Kandırılamaz 2480
Allasmarladık 2482
Esat Adil 2482
Yuvarlanıp Gidiyoruz İşte 2483
Ha Yavrum Ha 2484
Ne Verirseniz Verin 2485
Kadın mı, Balkon mu? 2486
Objektif Korkusu 2487
Mutlu Olmak İster misiniz? 2488
Matbuat Nizamnamesi 2490
Üçbin Çıplak 2491
Sağol Yiğit Albayım 2492
Lumumba'nın Son Mektubu 2494
Tanışma 2496
Sosyalizm Ahlâktır 2497
Sus, Kimse Duymadan 2497
Bu Zamların Sonu Nereye Varacak? 2499
Kurt Kanunu 2500
Yol Düzeni 2501
Helikopter Hırsızının Sorgusu 2502
NUTUK MAKİNESİ
Nutuk Makinesi 2507
Ekselans Kuru Fasulye 2508
Çok Konuşma 2508
Kahve ve Demokrasi 2509
Hürriyet 2510
Bir Yazı Nasıl Yazılır? 2511
Nirde O'ssa O'ssun 2512
Ben Bir Copum 2513
60 Yıllık Gözlemlerim 2514
Gelelim Seçime 2515
Bize Bişey Lâzım 2516

Yargıç Yürürse 2516
Hoşgeldin Çöpçü Hazretleri 2517
Yediğin Nane İse 2518
Zorları Nedir? 2519
Hoşgeldin Altıncı Filo 2520
Kafakol Çekmemizin Nedeni 2520
Bize Azı Yeter 2521
Balkanların ve Ortadoğunun En Büyüğü 2522
Sağlam Karakterli Olsun 2523
Özel Teşebbüs ve Ümanizma 2524
Açık Konuşalım 2524
Birlikten Kuvvet Doğar 2525
Demek İsterim ki 2526
Nane Maydanoz 2526
Cıgara Paketleri 2527
Çüüüş Hanımefendi 2528
Baba Sana Teşekkür Ederim 2529
Bu Hükümet Düşmez 2530
Se-Sa 2531
İneklik 2532
Yaz Tatiline Girerken 2533
Önemsiz Ama 2534
Keçiboynuzu 2534
Doğuştan Olmalar 2535
Bilmece - Bildirmece 2535
İlerleyelim Beyler 2536
Adını Öğren de Gel 2537
Kurşun Boru 2538
Başkan Aranıyor 2539
Üzerinde Durmak 2540
Çok Önemli İşi Var 2541
Maksadımız Lâtife 2541
Geç Kalma Yarışı 2542
İnsanın Enayiliği 2543
4 Mart Hepimize Kutlu Olsun 2545
Mutlu Bir Çingene Palamutu 2545
Nereye Gidiyoruz? 2546
Sermayeyi Ürkütme 2547
Rakamlar Konuşmalı 2548
İyi Biyer 2548
Vermek - Almak 2549
Zincirin Halkaları Kopmuş 2550
İpsiz Olmalı 2552
Votka Ve Viski 2554
Çürük 2556
Ey Akl-ı Selim 2557
Tükürükle Gelen Pısırıkla Gider 2558
Tehlike 2560
MERHABA
Selâm 2563
Merhaba 2564
Atatürk'le Konuştum 2566
Düdüklü Yas 2568
Ne Olur Hatırlayın 2569
Çıktık Açık Alınla 2569
Başkanlık Masalı 2570
Hergele Meydanı 2572
Yaşasın «Kırmızı Pelikanlar» 2573
Sağolunuz 2574
Her Derde Deva Ebegümeci 2575
Yerinde Saaay 2576
Alacakaranlığa İlenç 2577
Kırksekiz Saat Bekletilen Gemi 2578
Tatlı Dönemeç 2579
Her Boyaya Boyandı Fıstıki'ye Dayandı 2580
Japonya Gezisi 2581
Manda Ve İnek 2583
Adı Bayram Olunca 2584
Öksüz Memet'in Bayram Mektubu 2584
«Zat» Hastalığı ve Tedavisi 2586
Seçim Duası 2587
Yürüyecek 2587
Berber Dükkânındaki Yaldızlı Nal 2589
Ortadan Yürüüü 2589
«Başarımı Karıma Borçluyum» 2590
Zübük'ten Mektup Var 2591
Hekimlerin Sınavı 2596
Mendilsiz «Ayşecik» 2597
37'liler 2599
Siyasî Koğuşun Kedisi 2600
Hayvanları Koruyunuz 2601
Nutuk Çeken Hayvan 2602
İstese de Çekilemez 2603
Ruhsuz Herifler 2604
Bu da Bir Açıkgözlük 2605
Düzeltme Yanlışları 2606
Bir Yüzkarası 2607
«Welcome» Türkiyesi 2608
Komünizm Tüccarları 2608
Karaderili Hemcinsim 2610
Dostlar, Düşmanlar 2611
Menderes'i Nasıl Öldürdüler? 2612
Emekli Olacak mı, Olmıyacak mı? 2613
Uç Ya Mübarek 2614
Özeleştiri 2615
Ulusal mı? Değil mi? 2616
Baba Tatlısı Nasıl Yapılır? 2617
Bik Fıkra Anlatır mısınız? 2618
Bizim İşimiz 2619
Yazmak 2619
O Bile Bir Zenaattir 2621
Gizli Mektup 2622
«Millî Sanayici» Dedikleri 2624
Büyük Çıkmaz 2625
Bir Kıl Koparan Cennetlik 2627
Kefen Parası 2628
İslâm Dini Dünya İşlerini Düzenler 2628
İslâmlıkta Lâyiklik Olamaz 2630

İslâmlık 2631
Türkiye'de Lâyiklik 2632
Kur'an Çevirisi 2632
Türkçe İbadet Olmaz mı? 2633
Bu Kitaba ve Fıkraya Değgin Bikaç Söz 2635
SUÇLANAN VE AKLANAN YAZILAR
Suçlanan ve Aklanan Yazılara
Değgin Söyleşi 2639
Olayın Kısaca Açıklanması 2641
Gizli Pazarlık 2643
Yeni Sistem 2645
Tehlikeli Yazar 2645
Büyük Tehlike 2646
İlk Eleştiri 2646
Olayın Siyasî Cephesi 2648
Verilemeyen Hesap 2649
Aziz Nesin'in Yazısı 2650
Kahramanın Koyunu 2651
Millî Birlik Komitesi'ne Açık Mektup 2654
Açık - Seçik 2657
Kimden Yanasın? 2658
«Ulusal Birlik» Nedir? 2659
Kimin Malını Kime Satıyorsun? 2660
Ne Yazık 2662
Kardeşlik... Evet Ama, Nasıl? 2663
Sosis Koyup Sığır Çıkaran Fabrika 2665
Bu Sese Kulak Veriniz 2666
Neden Her Zaman Muhalif 2667
Bekâra Karı Boşaması Kolay Gelir 2669
Karakedi 2670
Delik Büyük Yama Küçük 2672
Akıllı Memed Ağalar 2673
Atom Fabrikası Kurmalıyız 2675
Niçin Yanıt Vermiyorum? 2676
Yaygarasız 2678
Ulusçuluk Nedir? 2679
Kökü Nerede? 2680
Sahte Ulusçuluk 2682
Ulusçuluk Ve Anayasa 2683
Başarı Nerden Geliyor? 2684
Yeter Artık 2684
Deyimin Yuvarlağı Olmaz 2686
Toplumsal Adalet 2687
Kaçıncı Baskı? 2689
Eşit Koşullar Altında 2690
Neye mi Yarar? 2692
Üç Adam 2693
Kaldığımız Yerden 2694
Durumun Nezaketi 2695
Mülkiyet Ve Gericilik 2696
Tutuklanma 2699
Bilirkişi Raporu 2699
Ek Yazılar 2709
Paşa, Paşa Kendine Gel 2709
Anlaşılmaz Bir Tutum 2710
Demokrasicilik Oyunu 2711
Çok Değil, Biraz Şeref 2713
Söyleyecek Sözünün Yok mu? 2714
Pot Üstüne Pot 2715
Bir Çıkmaza Doğru mu? 2716
Öbür Yüzü 2717
Tutuklanmamın Basındaki Yankıları 2720
Kasım Gülek'in Basın Toplantısı 2720
Komünistlere Karşı Amansız Bir
Mücadeleye Girişiliyor 2721
«Kızıl İdeolojileri Yaşatmayacağız» 2722
Ahlâk 2723
İhsan Ada ve Aziz Nesin İçin
Müracaatlar 2724
Fırsat 2724
Kendi Aramızda 2725
Çekirgenin Sonu 2725
Arama - Tarama 2726
Modern Sosyalistler 2726
Bir Tutum Ki 2727
Haber Ve Tepkileri 2729
Tevkifler 2729
Basın Yolu İle 2730
27 Mayıs'ın Yıldönümü 2730
Aziz Nesin Az Gitti, Uz Gitti 2731
Bu Ne Biçim İş 2731
C.H.P. Ve Bay Gülek 2732
Gerçek Fikir Hürriyeti 2733
Hapishanede İki Gazeteci 2733
Maskeler Aşağı 2734
Basın (Çekirgenin Sonu) 2734
Bir Açıklama 2736
İkinci Bilirkişi Raporu (Tahliye) 2737
İhsan Ada Dün Tahliye Edildi 2741
Sevindiren Tahliye 2741
Yargılanma 2743
Aziz Nesin Ve İhsan Ada'nın
Duruşması Dün Başladı 2743
Aziz Nesin Duruşmada Sosyalizmi
Anlattı 2743
Nesin Ve Ada Yargılandılar 2744
Aziz Nesin'i Anti-Gülekçiler İhbar Etmiş 2745
Aziz Nesin'in Yazıları Tekrar
İncelenecek 2745
«Politikacılar Kendileri İçin İşçi
Sınıfını İnkâr Ediyor» 2746
Aklanma 2748
Üçüncü Bilirkişi Yazanağı 2748
Aziz Nesin'in Savunması 2748
İhsan Ada'nın Savunması 2750
Olayların Basındaki Yankıları 2754
Sosyal Gazetenin Sosyal Sahibi 2754
Çabalama 2755

Kimsin, Nesin Azizim? 2755
Ahlâk Öğütçüleri 2756
Aziz Nesin Ve İhsan Ada Nezarete Alındı 2757
Aziz Nesin İle İhsan Ada'nın
Mevkufiyetleri Devam Ediyor 2757
Aziz Nesin Ve İhsan Ada Tahliye Edildi 2758
Aziz Nesin Ve İhsan Ada'nın Duruşması
Dün Başladı 2758
Aziz Nesin Duruşmada Sosyalizmi
Anlattı 2759
Nesin Ve Ada Yargılandılar 2760
Balmumcu'daki Duruşma Savcısı,
Ada Ve Nesin'in Beraatini İstedi 2760
Aziz Nesin İle İhsan Ada Beraat Etti 2761
İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'ne 2761
T.C. İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü 2763

NOT:

Uzun süredir yayınını sürdürdüğümüz Aziz Nesin Bütün Kitapları fasikküllerini her fasikülde 48 sayfa olarak yayınlamıştık. Ancak beşinci cilt sonunda yayınladığımız 57. ve 58. fasikküllerimizi yazarımızın romanlarına geçişimiz nedeniyle 40'ar sayfa olarak yayınlamak zorunda kaldık.

59. fasikülden itibaren yazarımızın romanlarını yayınlamaya başlayacağız. Bu aynı zamanda 6. cildin ilk fasikülünü oluşturacak.

AZİZ NESİN
bütün kitapları

5

Nesin Yayınları

5 AZİZ NESİN bütün kitapları